LEV NIKOLAJEVIČ TOLSTOJ

Anna Karenina

AUDIOKNIHY CZ · AUDIOKNIHYCZ.CZ

Lev Nikolajevič Tolstoj

Román v osmi částech

Mně pomsta, já odplatím.

Část první

Kapitola první

Všechny šťastné rodiny jsou si podobné, každá nešťastná rodina je nešťastná po svém.

V domě Oblonských se všechno obrátilo vzhůru nohama. Žena se dozvěděla, že muž má poměr s Francouzkou, bývalou vychovatelkou v jejich domě, a oznámila mu, že s ním nemůže žít pod jednou střechou. Ten stav trval už třetí den a trýznivě ho pociťovali manželé sami, všichni členové rodiny i čeládka. Všichni členové rodiny i čeládka cítili, že jejich soužití nemá smysl a že lidé, které náhoda svede dohromady v kterémkoli zájezdním hostinci, mají k sobě blíž než oni, členové rodiny a čeládka Oblonských. Žena nevycházela ze svých pokojů, muž nebyl už třetí den doma. Děti pobíhaly po celém domě jako ztracené; Angličanka se pohádala s hospodyní a napsala přítelkyni lístek, aby jí sehnala nové místo; kuchař včera odešel z domu, zrovna v době oběda; kuchařka pro čeleď a kočí si řekli o výpověď.

Třetí den po hádce se kníže Stěpan Arkaďjič Oblonskij – Stiva, jak mu říkali ve společnosti – probudil v obvyklou hodinu, tedy v osm ráno, a to ne v ložnici své ženy, nýbrž ve své pracovně, na kožené pohovce. Obrátil své plné, pěstěné tělo na pérách pohovky, jako by chtěl zase dlouze usnout, z druhé strany pevně objal polštář a přitiskl se k němu tváří; ale najednou vyskočil, posadil se a otevřel oči.

„Ano, ano, jak to bylo?“ přemýšlel a vzpomínal na sen. „Ano, jak to bylo? Ano! Alabin dával oběd v Darmstadtu; ne, ne v Darmstadtu, bylo to něco amerického. Ano, jenže ten Darmstadt byl v Americe. Ano, Alabin dával oběd na skleněných stolech, ano, a stoly zpívaly: Můj poklad, a vlastně ne Můj poklad, ale něco lepšího, a byly tam jakési malé karafy, a ty karafy byly zároveň ženy,“ vzpomínal.

Oči Stěpana Arkaďjiče vesele zajiskřily a on se s úsměvem zamyslel. „Ano, bylo to dobré, moc dobré. Bylo tam ještě spousta věcí, skvělých věcí, jenže to se nedá říct slovy, a ani v myšlenkách to člověk za bdění nevyjádří.“ Pak si všiml pruhu světla, který pronikl kolem jedné ze soukenných rolet, vesele spustil nohy z pohovky a nahmatal jimi bačkory lemované zlatavou kůží, které mu vyšila žena – dárek k loňským narozeninám. A ze starého, devítiletého zvyku sáhl, aniž vstal, rukou k místu, kde mu v ložnici visel župan. A tu si najednou vzpomněl, jak a proč nespí v ložnici své ženy, ale v pracovně; úsměv mu zmizel z tváře a on svraštil čelo.

„Ach, ach, ach! Ááá…!“ zasténal, když si vybavil všechno, co se stalo. A v duchu znovu uviděl všechny podrobnosti hádky se ženou, celou bezvýchodnost svého postavení, a ze všeho nejtrýznivěji vlastní vinu.

„Ano! Ona neodpustí a ani odpustit nemůže. A nejstrašnější na tom je, že za všechno můžu já, já můžu za všechno, a přece nejsem vinen. V tom je celé to drama,“ myslel si. „Ach, ach, ach!“ opakoval zoufale a vybavoval si ty dojmy z hádky, které pro něj byly nejtěžší.

Nejnepříjemnější byla ta první chvíle, kdy se vrátil z divadla, veselý a spokojený, s obrovskou hruškou pro ženu v ruce, a nenašel ji v salo-

nu; k jeho překvapení nebyla ani v pracovně, a nakonec ji uviděl v ložnici, s tím nešťastným lístkem, který všechno prozradil, v ruce.

Ona, ta věčně ustaraná a uhoněná a nepříliš bystrá Dolly, jak si o ní myslel, seděla nehybně s lístkem v ruce a dívala se na něj s výrazem hrůzy, zoufalství a hněvu.

„Co je to? Tohle?“ ptala se a ukazovala na lístek.

A jak už to při vzpomínkách bývá, Stěpana Arkaďjiče netrápila ani tak sama ta událost, jako spíš to, jak na tahle slova své ženy odpověděl.

V tu chvíli se mu stalo to, co se stává lidem, kteří jsou nečekaně přistiženi při něčem příliš hanebném. Nedokázal připravit svou tvář na postavení, do kterého se před ženou dostal, když vyšla najevo jeho vina. Místo aby se urazil, zapíral, vymlouval se, prosil o odpuštění, nebo třeba zůstal lhostejný – cokoli by bylo lepší než to, co udělal! – jeho tvář se úplně bezděčně – „reflexy mozku,“ pomyslel si Stěpan Arkaďjič, který měl rád fyziologii – úplně bezděčně najednou usmála svým obvyklým, dobráckým, a proto hloupým úsměvem.

Ten hloupý úsměv si nemohl odpustit. Když ho Dolly uviděla, trhla sebou jako při tělesné bolesti, vychrlila se sobě vlastní prudkostí příval krutých slov a vyběhla z pokoje. Od té doby nechtěla muže vidět.

„Za všechno může ten hloupý úsměv,“ myslel si Stěpan Arkaďjič.

„Ale co teď? Co mám dělat?“ říkal si zoufale a nenacházel odpověď.

Kapitola druhá

Stěpan Arkaďjič byl člověk, který k sobě samému býval upřímný. Nedokázal klamat sám sebe a namlouvat si, že svého činu lituje. Nemohl teď litovat toho, čeho litoval kdysi, tak před šesti lety, když se ženě zpronevěřil poprvé. Nemohl litovat toho, že on, čtyřiatřicetiletý, pohledný muž, který se snadno zamilovával, nebyl zamilovaný do své ženy, matky pěti živých a dvou zemřelých dětí, která byla jen o rok mladší než on. Litoval jen toho, že to před ženou neuměl lépe skrýt. Cítil však celou tíhu svého postavení a bylo mu líto ženy, dětí i sebe. Možná by své hříchy před ženou dokázal skrýt lépe, kdyby byl čekal, že na ni ta zpráva tak zapůsobí. Nikdy o té otázce jasně nepřemýšlel, ale matně se mu zdálo, že žena už dávno tuší, že jí není věrný, a přivírá nad tím oči. Dokonce mu připadalo, že ona, vyčerpaná, zestárlá, už nehezká žena, ničím pozoruhodná, prostá, jen dobrá matka rodiny, by měla být ze smyslu pro spravedlnost shovívavá. Ukázalo se pravý opak.

„Ach, to je hrozné! Ach jo, ach jo, ach jo! Hrozné!“ opakoval si Stěpan Arkaďjič a nemohl nic vymyslet. „A jak dobře to všechno bylo předtím, jak jsme spolu dobře žili! Byla spokojená, šťastná s dětmi, v ničem jsem jí nepřekážel, nechával jsem ji, ať se stará o děti a o domácnost, jak chce. Pravda, není hezké, že *ona* byla u nás v domě vychovatelkou. Není to hezké! Je v tom něco banálního, laciného, dvořit se vlastní vychovatelce. Ale jaká to byla vychovatelka!“ Živě si vybavil černé šibalské oči mademoiselle Rolandové a její úsměv. „Ale dokud byla u nás v domě, nic jsem si nedovolil. A nejhorší na tom je, že ona

už… To se muselo všechno sejít jako naschvál! Ach jo, ach jo, ach jo! Ajajaj! Ale co, co teď dělat?“

Odpověď nebyla, kromě té obecné odpovědi, kterou dává život na všechny nejsložitější a neřešitelné otázky. Ta odpověď zní: je třeba žít potřebami dne, to jest zapomenout. Zapomenout ve spánku už nejde, aspoň ne do noci, už se nedá vrátit k té hudbě, kterou zpívaly karafy, které byly ženami; je tedy třeba zapomenout ve snu života.

„Však se uvidí,“ řekl si Stěpan Arkaďjič, vstal, oblékl si šedý župan s modrou hedvábnou podšívkou, zauzlil střapce šňůry, pořádně se nadechl do své široké hrudi a obvyklým čilým krokem vytočených nohou, které tak lehce nosily jeho plné tělo, došel k oknu, vytáhl roletu a hlasitě zazvonil. Na zazvonění hned vešel starý přítel, komorník Matvěj, a nesl šaty, boty a telegram. Za Matvějem vešel i holič s potřebami na holení.

„Jsou tu nějaké spisy z úřadu?“ zeptal se Stěpan Arkaďjič, vzal si telegram a posadil se k zrcadlu.

„Na stole,“ odpověděl Matvěj, tázavě a soucitně pohlédl na pána, chvíli počkal a pak s lišáckým úsměvem dodal: „Byli tu od majitele drožek.“

Stěpan Arkaďjič nic neodpověděl a jen se na Matvěje podíval do zrcadla; z pohledu, kterým se v zrcadle setkali, bylo vidět, jak si navzájem rozumějí. Pohled Stěpana Arkaďjiče jako by se ptal: „Proč mi to říkáš? Copak to nevíš?“

Matvěj si strčil ruce do kapes svého kabátku, vysunul nohu a mlčky, dobrácky, s lehkým úsměvem se na svého pána díval.

„Řekl jsem jim, ať přijdou až příští neděli, a do té doby ať zbytečně neobtěžují vás ani sebe,“ pronesl zjevně předem připravenou větu.

Stěpan Arkaďjič pochopil, že Matvěj chtěl zažertovat a upozornit na sebe. Roztrhl telegram, přečetl si ho, přičemž si domýšlel slova zkomolená jako vždycky, a tvář se mu rozzářila.

„Matvěji, sestra Anna Arkaďjevna přijede zítra," řekl a na chvíli zastavil lesklou, buclatou ručku holiče, který mu mezi dlouhými kudrnatými licousy vyklízel růžovou cestičku.

„Zaplať pánbůh," řekl Matvěj a touto odpovědí ukázal, že stejně jako pán chápe, co ta návštěva znamená, totiž že Anna Arkaďjevna, milovaná sestra Stěpana Arkaďjiče, může pomoci k usmíření muže se ženou.

„Sama, nebo s manželem?" zeptal se Matvěj.

Stěpan Arkaďjič nemohl mluvit, protože holič měl zrovna práci s horním rtem, a tak zvedl jeden prst. Matvěj v zrcadle kývl hlavou.

„Sama. Připravit nahoře?"

„Ohlas to Darje Alexandrovně, kde poručí."

„Darje Alexandrovně?" zopakoval Matvěj jakoby s pochybností.

„Ano, ohlas jí to. A tady vezmi ten telegram a pak mi vyřiď, co řekne."

„Chcete to zkusit," pochopil Matvěj, ale řekl jen:

„Jak poroučíte."

Stěpan Arkaďjič byl už umytý a učesaný a chystal se obléknout, když se Matvěj s telegramem v ruce vrátil do pokoje a pomalu přitom našlapoval po měkkém koberci v tiše vrzajících botách. Holič už byl pryč.

„Darja Alexandrovna vám dávají vzkázat, že odjíždějí. Ať si dělají, jak se jim, totiž vám, zlíbí," řekl a smál se jen očima, strčil ruce do kapes, naklonil hlavu na stranu a upřel oči na pána.

Stěpan Arkaďjič chvíli mlčel. Pak se mu na hezké tváři objevil dobrácký a poněkud ubohý úsměv.

„Co? Matvěji?" řekl a pokyvoval hlavou.

„To nic, milostpane, ono se to vyvrbí," řekl Matvěj.

„Vyvrbí?"

„Zajisté."

„Myslíš? Kdo je to tam?" zeptal se Stěpan Arkaďjič, když za dveřmi uslyšel šustění ženských šatů.

„To jsem já, prosím," řekl pevný a příjemný ženský hlas a ze dveří vykoukla přísná, poďobaná tvář chůvy Matrjony Filimonovny.

„Tak co je, Matrjošo?" zeptal se Stěpan Arkaďjič a vyšel k ní do dveří.

Přestože byl Stěpan Arkaďjič vůči ženě veskrze vinen a sám to cítil, skoro všichni v domě, dokonce i chůva, největší přítelkyně Darji Alexandrovny, stáli na jeho straně.

„Tak co je?" řekl sklesle.

„Zajděte za ní, milostpane, a ještě jednou se kajte. Snad pánbůh dá. Hrozně se trápí, je smutno se na to dívat, a v celém domě je všechno naruby. Dětí je třeba litovat, milostpane. Kajte se, milostpane. Co naplat! Co si kdo nadrobí..."

„Ale vždyť mě nepřijme..."

„A vy udělejte, co je na vás. Pánbůh je milostivý, modlete se k Bohu, milostpane, modlete se k Bohu."

„No dobře, jdi už," řekl Stěpan Arkaďjič a najednou zčervenal. „Tak mi pomoz s oblékáním," obrátil se k Matvějovi a rozhodně ze sebe shodil župan.

Matvěj už držel připravenou košili, nabranou jako chomout, sfoukával z ní cosi neviditelného a se zjevným potěšením do ní oblékl pánovo pěstěné tělo.

Kapitola třetí

Když byl Stěpan Arkaďjič oblečený, postříkal se voňavkou, vytáhl si rukávy košile, obvyklým pohybem rozstrkal po kapsách cigarety, náprsní tašku, zápalky a hodinky se dvěma řetízky a přívěsky, protřepal kapesník, a cítil se čistý, voňavý, zdravý a tělesně veselý, navzdory svému neštěstí. Pak vyšel, při každém kroku lehce pérující, do jídelny, kde už na něj čekala káva a vedle kávy dopisy a spisy z úřadu.

Stěpan Arkaďjič se posadil a přečetl dopisy. Jeden byl velmi nepříjemný – od kupce, který kupoval les na ženině statku. Ten les bylo nutné prodat; ale teď, dokud se se ženou neusmířil, o tom nemohla být řeč. Nejnepříjemnější na tom bylo, že se tím do chystaného usmíření se ženou přimíchával peněžní zájem. A myšlenka, že by se mohl tímhle zájmem řídit, že by kvůli prodeji toho lesa hledal usmíření se ženou – ta myšlenka ho urážela.

Když dočetl dopisy, přisunul si Stěpan Arkaďjič spisy z úřadu, rychle prolistoval dva případy, velkou tužkou udělal několik poznámek, spisy odsunul a pustil se do kávy; u kávy rozložil ještě vlhké ranní noviny a začal číst.

Stěpan Arkaďjič odebíral a četl liberální noviny, ne krajní, ale takového směru, jakého se držela většina. A přestože ho věda, umění ani politika vlastně nezajímaly, pevně se držel těch názorů na všechny ty věci, jakých se držela většina a jeho noviny, a měnil je, jen když je měnila většina, nebo lépe řečeno, neměnil je, ale ony se v něm samy nenápadně měnily.

Stěpan Arkaďjič si nevybíral ani směr, ani názory, ale ten směr a ty názory k němu přicházely samy, právě tak jako si nevybíral tvar klobouku nebo kabátu, ale bral ty, které se nosí. A mít názory bylo pro něj, který žil v jisté společnosti a potřeboval jistou duševní činnost, jaká se obvykle rozvine v letech zralosti, stejně nutné jako mít klobouk. Jestliže existoval důvod, proč dával přednost liberálnímu směru před konzervativním, kterého se také držela spousta lidí z jeho kruhu, pak to nebylo proto, že by liberální směr považoval za rozumnější, ale proto, že lépe odpovídal jeho způsobu života. Liberální strana tvrdila, že v Rusku je všechno špatně, a opravdu, Stěpan Arkaďjič měl dluhů hodně a peněz rozhodně nedostatek. Liberální strana tvrdila, že manželství je přežitá instituce a že je nutné ji přestavět, a opravdu, rodinný život Stěpanu Arkaďjičovi přinášel málo potěšení a nutil ho lhát a přetvařovat se, což se tolik příčilo jeho povaze. Liberální strana tvrdila, nebo spíš naznačovala, že náboženství je jen uzda pro barbarskou část obyvatelstva, a opravdu, Stěpan Arkaďjič nevydržel bez bolesti v nohou ani krátkou bohoslužbu a nemohl pochopit, k čemu všechna ta strašná a vznešená slova o onom světě, když i na tomhle by se dalo žít moc vesele. Kromě toho Stěpanu Arkaďjičovi, který měl rád veselý žert, dělalo občas radost zarazit nějakého pokorného člověka tím, že když už se má být hrdý na svůj rod, pak není důvod zastavovat se u Rurika a zapírat prvního praotce – opici. A tak se liberální směr stal zvykem Stěpana Arkaďjiče a on měl své noviny rád jako doutník po obědě, pro lehkou mlhu, kterou mu působily v hlavě. Přečetl si úvodník, v němž se vysvětlovalo, že v naší době se zcela zbytečně zvedá nářek nad tím, že radikalismus prý hrozí pohltit všechny konzervativní živly a že vláda je prý povinna přijmout opatření k potlačení revoluční hydry, že naopak, „podle našeho názoru nespočívá nebezpečí ve smyšlené revoluční hydře, ale v zatvrzelé tradičnosti, která brzdí pokrok“, a tak dále. Přečetl si i jiný článek, finanční, v němž se zmiňovali Bentham a Mill a ministerstvu se uštědřovaly jemné šlehy. Se sobě

vlastní bystrostí chápal smysl každého šlehu: od koho, na koho a při jaké příležitosti byl mířen, a to mu jako vždycky působilo jisté potěšení. Ale dnes mu to potěšení kalila vzpomínka na rady Matrjony Filimonovny a na to, že doma není všechno v pořádku. Přečetl si i to, že hrabě Beust prý odjel do Wiesbadenu, i to, že už není šedivých vlasů, i inzerát na prodej lehkého kočáru a nabídku mladé osoby; ale tyhle zprávy mu už nepůsobily jako dřív tiché ironické potěšení.

Když dočetl noviny, dopil druhý šálek kávy a dojedl žemli s máslem, vstal, smetl si drobky z vesty, vypjal širokou hruď a radostně se usmál, ne proto, že by měl na duši něco zvlášť příjemného – radostný úsměv mu vyvolalo dobré trávení.

Ale ten radostný úsměv mu hned všechno připomněl a on se zamyslel.

Za dveřmi se ozvaly dva dětské hlasy – Stěpan Arkaďjič poznal hlas Griši, mladšího chlapce, a Táni, starší holčičky. Něco vezly a upustily to.

„Říkala jsem, že na střechu se cestující posazovat nesmějí," křičela anglicky holčička, „tak to teď sbírej!"

„Všechno se obrátilo vzhůru nohama," pomyslel si Stěpan Arkaďjič, „děti tu běhají samy." Přistoupil ke dveřím a zavolal je. Odhodily krabici, která představovala vlak, a vešly k otci.

Holčička, otcův miláček, vběhla směle, objala ho a se smíchem se mu pověsila na krk, a jako vždycky měla radost z té známé vůně voňavky, která se šířila od jeho licousů. Konečně ho políbila na tvář, zrudlou od toho, jak byl skloněný, a zářící něhou, pustila ho a chtěla běžet zpátky; ale otec ji zadržel.

„Co maminka?" řekl otec a hladil dceru po hladkém jemném krčku. „Dobré ráno," řekl s úsměvem chlapci, který ho pozdravil.

Věděl, že chlapce má rád méně, a vždycky se snažil chovat k oběma stejně; ale chlapec to cítil a na otcův chladný úsměv úsměvem neodpověděl.

„Maminka? Už vstala," odpověděla holčička.

Stěpan Arkaďjič si povzdechl. „To znamená, že zase celou noc nespala," pomyslel si.

„A co, je veselá?"

Holčička věděla, že se otec s matkou pohádali, že matka nemůže být veselá, že to otec musí vědět a že se přetvařuje, když se na to ptá tak lehce. A zastyděla se za otce, až zčervenala. On to hned pochopil a zčervenal také.

„Nevím," řekla. „Řekla, že se nemáme učit, ale máme jít s miss Hullovou na procházku k babičce."

„Tak běž, Táničko moje. Ach ano, počkej," řekl, ale přece ji zadržel a hladil ji po jemné ručce.

Vzal z krbové římsy, kam ji včera postavil, krabičku bonbonů a dal jí dva, ty, které měla nejraději, čokoládový a fondánový.

„Pro Grišu?" řekla holčička a ukázala na čokoládový.

„Ano, ano." A ještě jednou ji pohladil po ramínku, políbil ji do vlasů a na krk a pustil ji.

„Kočár je připravený," řekl Matvěj. „A je tu jedna prosebnice," dodal.

„Je tu dlouho?" zeptal se Stěpan Arkaďjič.

„Takovou půlhodinku."

„Kolikrát ti mám říkat, že to máš hned ohlásit!"

„Musíte se přece aspoň v klidu napít kávy," řekl Matvěj tím přátelsky hrubým tónem, na který se nedalo zlobit.

„Tak ji honem pozvi dál," řekl Oblonskij a mrzutě se zamračil.

Prosebnice, Kalinina, manželka štábního kapitána, žádala o něco nemožného a nesmyslného; ale Stěpan Arkaďjič ji jako obvykle posadil, pozorně ji vyslechl, aniž by ji přerušoval, a dal jí podrobnou radu, na koho a jak se obrátit, a dokonce jí svým velkým, rozmáchlým, pěkným a úhledným písmem svižně a obratně napsal lísteček pro osobu, která jí mohla pomoci. Když manželku štábního kapitána propustil,

vzal si Stěpan Arkaďjič klobouk a zastavil se, aby si vzpomněl, jestli něco nezapomněl. Ukázalo se, že nezapomněl nic, kromě toho, na co zapomenout chtěl – na ženu.

„Ach ano!“ Sklonil hlavu a jeho pohledná tvář dostala ztrápený výraz. „Jít, nebo nejít?“ říkal si. A vnitřní hlas mu říkal, že chodit tam nemá, že z toho nemůže vzejít nic než faleš, že jejich vztah se napravit, spravit nedá, protože není možné, aby se ona znovu stala přitažlivou a probouzela lásku, ani aby se z něho stal stařec, který milovat nedokáže. Kromě falše a lži z toho teď nemohlo vzejít nic; a faleš a lež se příčily jeho povaze.

„Ale jednou to přece musí být; vždyť to takhle zůstat nemůže,“ řekl si a snažil se dodat si odvahy. Vypjal hruď, vytáhl cigaretu, zapálil si, dvakrát potáhl, hodil ji do perleťové mušle, která sloužila jako popelník, rychlými kroky prošel ponurým salonem a otevřel další dveře, do ženiny ložnice.

Kapitola čtvrtá

Darja Alexandrovna stála mezi věcmi rozházenými po pokoji před otevřeným prádelníkem a cosi z něj vybírala. Měla na sobě blůzku, copánky z kdysi hustých a krásných, teď už řídkých vlasů měla připíchnuté na zátylku, tvář pohublou a vyzáblou a velké vyděšené oči, které v té vyhublé tváři vystupovaly. Když uslyšela mužovy kroky, zarazila se, dívala se na dveře a marně se snažila dát své tváři přísný a pohrdavý výraz. Cítila, že se ho bojí a že se bojí toho setkání. Právě se pokoušela udělat to, o co se za ty tři dny pokoušela už podesáté: vybrat dětské a své věci, které odveze k matce – a zase se k tomu nemohla odhodlat; ale i teď si jako předtím říkala, že to takhle zůstat nemůže, že musí něco podniknout, potrestat ho, zostudit, pomstít se mu aspoň za malou část té bolesti, kterou jí způsobil. Pořád si říkala, že od něj odjede, ale cítila, že to není možné; nebylo to možné proto, že si nedokázala odvyknout pokládat ho za svého muže a mít ho ráda. Kromě toho cítila, že jestliže tady, ve vlastním domě, sotva stačí pečovat o svých pět dětí, bude jim ještě hůř tam, kam se s nimi se všemi odstěhuje. Vždyť už za ty tři dny onemocněl nejmladší, protože ho nakrmili zkaženým vývarem, a ostatní byly včera skoro bez oběda. Cítila, že odjet nemůže; ale klamala sama sebe, a přece vybírala věci a předstírala, že odjede.

Když uviděla muže, ponořila ruce do zásuvky prádelníku, jako by v ní něco hledala, a ohlédla se na něj, teprve když přišel až těsně k ní. Ale její tvář, které chtěla dát přísný a rozhodný výraz, vyjadřovala bezradnost a utrpení.

„Dolly!“ řekl tichým, bázlivým hlasem. Vtáhl hlavu mezi ramena a chtěl vypadat ubohý a pokorný, ale přesto zářil svěžestí a zdravím.

Rychlým pohledem si ho změřila od hlavy k patě, celou jeho postavu zářící svěžestí a zdravím. „Ano, on je šťastný a spokojený!“ pomyslela si. „A já?!... A ta jeho protivná dobrota, kvůli které ho všichni tak mají rádi a chválí ho; já tu jeho dobrotu nenávidím,“ myslela si. Ústa se jí sevřela a na pravé straně bledé, nervózní tváře se jí roztřásl sval.

„Co chcete?“ řekla rychle, hlubokým hlasem, který nezněl jako její.

„Dolly!“ zopakoval s chvěním v hlase. „Anna dnes přijede.“

„No a co mám já s tím? Nemůžu ji přijmout!“ vykřikla.

„Ale vždyť přece musíš, Dolly...“

„Jděte pryč, jděte pryč, jděte pryč!“ vykřikla, aniž se na něj podívala, jako by ten křik vyvolala tělesná bolest.

Stěpan Arkaďjič dokázal být klidný, když na ženu myslel, dokázal doufat, že se všechno *vyvrbí*, jak říkal Matvěj, a dokázal klidně číst noviny a pít kávu; ale když uviděl její zmučenou, utrápenou tvář a uslyšel ten tón hlasu, odevzdaný a zoufalý, zatajil se mu dech, něco mu vystoupilo do hrdla a oči se mu zaleskly slzami.

„Bože můj, co jsem to udělal! Dolly! Proboha!... Vždyť...“ Nemohl pokračovat, vzlyk se mu zastavil v hrdle.

Zabouchla prádelník a podívala se na něj.

„Dolly, co ti můžu říct?... Jen jedno: odpusť, odpusť... Vzpomeň si, copak devět let života nemůže vykoupit chvilku, chvilku...“

Stála se sklopenýma očima a poslouchala, čekala, co řekne, jako by ho prosila, aby jí to nějak vymluvil.

„Chvilku... chvilku poblouznění...“ vypravil ze sebe a chtěl pokračovat, ale při tom slově se jí znovu, jako při tělesné bolesti, stáhly rty a znovu jí zaškubal sval na pravé straně tváře.

„Jděte pryč, jděte odsud!“ vykřikla ještě pronikavěji. „A nemluvte mi o svých poblouzněních, o svých hnusných věcech!“

Chtěla odejít, ale zavrávorala a chytila se opěradla židle, aby se opřela. Jeho tvář se rozšířila, rty mu napuchly, oči se mu zalily slzami.

„Dolly!“ pronesl už se vzlykáním. „Proboha, mysli na děti, ty za nic nemůžou. Já jsem vinen, tak mě potrestej, přikaž mi, ať svou vinu odčiním. Udělám cokoli, co můžu, na všechno jsem připravený! Jsem vinen, nemám slov, abych řekl, jak jsem vinen! Ale, Dolly, odpusť!“

Posadila se. Slyšel její těžký, hlasitý dech a bylo mu jí nevýslovně líto. Několikrát chtěla začít mluvit, ale nemohla. Čekal.

„Ty si na děti vzpomeneš, když si s nimi chceš hrát, ale já na ně myslím a vím, že teď jsou ztracené,“ řekla zřejmě jednu z vět, které si za ty tři dny už nejednou opakovala.

Řekla mu „ty“ a on se na ni vděčně podíval a pohnul se, aby ji vzal za ruku, ale ona se od něj s odporem odtáhla.

„Myslím na děti, a proto bych udělala cokoli na světě, abych je zachránila; ale sama nevím, čím je zachráním: tím, že je odvezu od otce, nebo tím, že je nechám s otcem zhýralcem – ano, s otcem zhýralcem… No, řekněte, po tom… co se stalo, copak můžeme spolu žít? Copak je to možné? Řekněte, copak je to možné?“ opakovala a zvyšovala hlas. „Když můj muž, otec mých dětí, začne milostný poměr s vychovatelkou svých dětí…“

„Ale co… Ale co se dá dělat?“ říkal žalostným hlasem, sám nevěděl, co říká, a hlavu skláněl níž a níž.

„Jste mi odporný, hnusný!“ křičela a rozpalovala se čím dál víc. „Vaše slzy jsou voda! Nikdy jste mě nemiloval; nemáte srdce ani šlechetnost! Jste mi protivný, odporný, cizí, ano, cizí!“ S bolestí a zlobou vyslovila to pro sebe tak strašné slovo *cizí*.

Podíval se na ni a zloba, která se jí zračila ve tváři, ho polekala a udivila. Nechápal, že ji jeho soucit dráždí. Viděla v něm k sobě lítost, ale ne lásku. „Ne, ona mě nenávidí. Neodpustí mi,“ pomyslel si.

„To je hrozné! Hrozné!“ pronesl.

V tu chvíli v jiném pokoji vykřiklo dítě, nejspíš upadlo; Darja Alexandrovna se zaposlouchala a tvář jí najednou změkla.

Zřejmě se několik vteřin vzpamatovávala, jako by nevěděla, kde je a co má dělat, a pak rychle vstala a vykročila ke dveřím.

„Vždyť má ráda moje dítě," pomyslel si, když si všiml, jak se jí při dětském křiku změnila tvář, „*moje* dítě; jak mě tedy může nenávidět?"

„Dolly, ještě slovíčko," pronesl a šel za ní.

„Jestli půjdete za mnou, zavolám služebnictvo, děti! Ať všichni vědí, že jste padouch! Já dnes odjíždím, a vy si tu žijte se svou milenkou!"

A vyšla a práskla dveřmi.

Stěpan Arkaďjič si povzdechl, otřel si obličej a tichými kroky vyšel z pokoje. „Matvěj říká: vyvrbí se to; ale jak? Já nevidím ani možnost. Ach, ach, to je hrůza! A jak banálně křičela," říkal si v duchu a vzpomínal na její křik a na slova padouch a milenka. „A možná to slyšely služky! Hrozně banální, hrozně." Stěpan Arkaďjič chvíli stál o samotě, otřel si oči, povzdechl si, vypjal hruď a vyšel z pokoje.

Byl pátek a v jídelně natahoval hodinář, Němec, hodiny. Stěpan Arkaďjič si vzpomněl na svůj vtip o tom pečlivém plešatém hodináři, že ten Němec „byl sám natažený na celý život, aby natahoval hodiny", a usmál se. Stěpan Arkaďjič měl rád dobrý vtip. „A třeba se to přece jen vyvrbí! Pěkné slovíčko: *vyvrbí se*," pomyslel si. „To musím někomu vyprávět."

„Matvěji!" zavolal. „Tak to tam s Marjou všechno připrav v salonku pro Annu Arkaďjevnu," řekl Matvějovi, který se objevil.

„Jak poroučíte."

Stěpan Arkaďjič si oblékl kožich a vyšel na schodiště před domem.

„Budete obědvat doma?" řekl Matvěj, který ho vyprovázel.

„Jak to vyjde. A tady máš na výdaje," řekl a podal mu z náprsní tašky deset rublů. „Bude to stačit?"

„Stačí nestačí, holt se s tím musí vyjít," řekl Matvěj, zabouchl dvířka a ustoupil zpátky na schodiště.

Darja Alexandrovna mezitím uklidnila dítě, a když podle zvuku kočáru pochopila, že odjel, vrátila se zase do ložnice. Bylo to její jediné útočiště před domácími starostmi, které ji obklopovaly, jakmile z ní vyšla. Už i teď, za tu krátkou chvíli, co byla v dětském pokoji, jí Angličanka a Matrjona Filimonovna stihly položit několik otázek, které nesnesly odklad a na které mohla odpovědět jen ona: co mají děti obléct na procházku? Mají dostat mléko? Neposlat pro jiného kuchaře?

„Ach, nechte mě, nechte mě!“ řekla, vrátila se do ložnice a znovu se posadila na totéž místo, kde mluvila s mužem. Sepjala vyhublé ruce s prsteny, které jí sklouzávaly z kostnatých prstů, a začala si v paměti probírat celý ten rozhovor. „Odjel! Ale jak to skončil s *ní*?“ myslela si. „Copak se s ní stýká? Proč jsem se ho nezeptala? Ne, ne, usmířit se nemůžeme. I kdybychom zůstali v jednom domě, jsme si cizí. Navždycky cizí!“ zopakovala znovu se zvláštním důrazem to slovo, pro ni tak strašné. „A jak jsem ho milovala, Bože můj, jak jsem ho milovala!… Jak jsem ho milovala! A copak ho teď nemiluju? Nemiluju ho víc než dřív? Hrozné je hlavně to…“ začala, ale myšlenku nedokončila, protože ze dveří vykoukla Matrjona Filimonovna.

„Poručte přece, ať pošlou pro mého bratra,“ řekla, „on aspoň uvaří oběd; jinak budou děti jako včera do šesti hladové.“

„No dobře, hned přijdu a zařídím to. A poslali už pro čerstvé mléko?“

A Darja Alexandrovna se ponořila do starostí dne a utopila v nich na čas svůj žal.

Kapitola pátá

Stěpan Arkaďjič se ve škole učil dobře, protože měl dobré nadání, ale byl líný a uličník, a proto ji dokončil mezi posledními; přesto však, navzdory bujarému životu, který vždycky vedl, nízké hodnosti a poměrně mladému věku, zastával čestné a dobře placené místo přednosty v jednom z moskevských úřadů. To místo dostal přes manžela své sestry Anny, Alexeje Alexandroviče Karenina, který zastával jedno z nejdůležitějších míst na ministerstvu, pod něž ten úřad patřil; ale kdyby Karenin svého švagra na to místo nejmenoval, dostal by Stiva Oblonskij prostřednictvím stovky jiných lidí, bratrů, sester, příbuzných, bratranců, strýců a tet, tohle místo nebo jiné podobné, se služným tak šest tisíc, které potřeboval, protože jeho finance byly i přes slušné jmění jeho ženy v nepořádku.

Polovina Moskvy a Petrohradu byla příbuzenstvo a přátelé Stěpana Arkaďjiče. Narodil se mezi lidmi, kteří byli a stali se mocnými tohoto světa. Třetinu státníků, těch starých, tvořili přátelé jeho otce, kteří ho znali ještě v košilce; s druhou třetinou si tykal a třetí třetinu tvořili dobří známí; a tak rozdavači pozemských statků v podobě míst, pachtů, koncesí a podobně byli samí jeho přátelé a nemohli opomenout jednoho ze svých; a Oblonskij se nemusel nijak zvlášť snažit, aby získal výnosné místo; stačilo jen neodmítat, nezávidět, nehádat se a neurážet se, a to on se svou vrozenou dobrotou nikdy nedělal. Připadalo by mu k smíchu, kdyby mu někdo řekl, že nedostane místo s takovým služným, jaké potřebuje, tím spíš, že nežádal nic mimořádného; chtěl

jen to, co dostávali jeho vrstevníci, a takovou funkci dokázal zastávat stejně dobře jako kdokoli jiný.

Stěpana Arkaďjiče měli všichni, kdo ho znali, rádi nejen pro jeho dobrou, veselou povahu a nepochybnou poctivost, ale v něm samém, v jeho pohledném, jasném zjevu, zářících očích, černém obočí, vlasech, bělosti a ruměnci tváře bylo něco, co na lidi, kteří se s ním setkávali, působilo až tělesně přátelsky a vesele. „Aha! Stiva! Oblonskij! Tady je!“ říkali skoro vždycky s radostným úsměvem, když ho potkali. A i když se občas stalo, že se po rozhovoru s ním ukázalo, že se nic zvlášť radostného nestalo, druhý den, třetí den se všichni zase úplně stejně radovali, když ho potkali.

Stěpan Arkaďjič zastával místo přednosty jednoho z úřadů v Moskvě už třetím rokem a za tu dobu si získal kromě lásky i úctu kolegů, podřízených, nadřízených a všech, kdo s ním měli co do činění. Hlavní vlastnosti Stěpana Arkaďjiče, jimiž si v úřadě zasloužil tuto všeobecnou úctu, byly za prvé mimořádná shovívavost k lidem, která v něm pramenila z vědomí vlastních nedostatků; za druhé dokonalá liberálnost, ne ta, o které se dočetl v novinách, ale ta, kterou měl v krvi a díky které se ke všem lidem choval úplně stejně a rovně, ať byli jakéhokoli stavu a postavení; a za třetí – to hlavní – dokonalá lhostejnost k té práci, kterou dělal, a proto se nikdy nenechal unést a nedělal chyby.

Když Stěpan Arkaďjič přijel do svého úřadu, prošel v doprovodu uctivého vrátného s aktovkou do své malé pracovny, oblékl si uniformu a vešel do zasedací síně. Písaři a úředníci všichni povstali a vesele a uctivě se ukláněli. Stěpan Arkaďjič jako vždy spěšně přešel ke svému místu, podal ruku členům úřadu a posadil se. Zažertoval a pohovořil přesně tolik, kolik se slušelo, a pustil se do práce. Nikdo nedokázal lépe než Stěpan Arkaďjič najít tu hranici volnosti, prostoty a úřednosti, která je potřeba, aby se práce vyřizovala příjemně. Tajemník přistoupil se spisy vesele a uctivě, jako všichni v přítomnosti Stěpana Ar-

kaďjiče, a promluvil tím familiárně liberálním tónem, který zavedl Stěpan Arkaďjič:

„Tak jsme přece jen dostali zprávu od penzenské gubernské správy. Tady, kdybyste ráčil…“

„Konečně to přišlo?“ řekl Stěpan Arkaďjič a vložil prst mezi listy. „Tak tedy, pánové…“ A zasedání začalo.

„Kdyby tak věděli,“ myslel si, když s významným výrazem naklonil hlavu a poslouchal referát, „jaký provinilý kluk byl jejich předseda před půlhodinou!“ A při čtení referátu se mu smály oči. Do dvou hodin měla práce běžet bez přerušení a ve dvě byla přestávka a snídaně.

Ještě nebyly dvě, když se velké skleněné dveře zasedací síně najednou otevřely a kdosi vešel. Všichni členové, kteří seděli pod portrétem a za úředním zrcadlem, se zaradovali, že se něco děje, a ohlédli se ke dveřím; ale zřízenec, který stál u dveří, příchozího hned vykázal a zavřel za ním skleněné dveře.

Když byl případ přečten, Stěpan Arkaďjič vstal, protáhl se, a aby vzdal hold liberálnosti doby, vytáhl ještě v zasedací síni cigaretu a odešel do své pracovny. Dva jeho kolegové, starý úředník Nikitin a komorní junker Griněvič, vyšli s ním.

„Po snídani to stihneme dokončit,“ řekl Stěpan Arkaďjič.

„Ještě jak to stihneme!“ řekl Nikitin.

„Ten Fomin musí být pěkný lišák,“ řekl Griněvič o jednom z lidí, kteří byli zapleteni do případu, jímž se zabývali.

Stěpan Arkaďjič se nad Griněvičovými slovy zamračil, čímž mu dal najevo, že se nesluší vynášet úsudek předčasně, a nic mu neodpověděl.

„Kdo to tam vešel?“ zeptal se zřízence.

„Nějaký člověk, Vaše Excelence, vlezl dovnitř bez dovolení, jen co jsem se otočil. Ptal se po vás. Já mu říkám: až vyjdou páni členové, pak…“

„Kde je?“

„Asi vyšel do předsíně, jinak tu pořád chodil. Tamhle ten," řekl zřízenec a ukázal na silně stavěného muže širokých ramen s kudrnatým plnovousem, který si nesundal beranici a rychle a lehce vybíhal nahoru po ošlapaných schodech kamenného schodiště. Jeden z úředníků, kteří scházeli dolů, hubený muž s aktovkou, se zastavil, nesouhlasně se podíval na nohy běžícího a pak tázavě pohlédl na Oblonského.

Stěpan Arkaďjič stál nahoře u schodiště. Jeho dobrácky zářící tvář nad vyšívaným límcem uniformy se rozzářila ještě víc, když poznal toho, kdo vybíhal nahoru.

„No ovšem! Konečně Levin!" řekl s přátelským, posměšným úsměvem a prohlížel si Levina, který k němu přicházel. „Jak to, že ses neštítil vyhledat mě v tomhle *pelechu*?" řekl Stěpan Arkaďjič, nespokojil se se stiskem ruky a políbil svého přítele. „Jsi tu dlouho?"

„Právě jsem přijel a moc jsem tě chtěl vidět," odpověděl Levin a ostýchavě, a zároveň zlostně a neklidně se rozhlížel kolem.

„Tak pojď do pracovny," řekl Stěpan Arkaďjič, který znal ješitnou a podrážděnou ostýchavost svého přítele; chytil ho za ruku a táhl ho za sebou, jako by ho vedl mezi nebezpečími.

Stěpan Arkaďjič si tykal skoro se všemi svými známými: se šedesátiletými starci, s dvacetiletými mladíky, s herci, s ministry, s kupci i s generálními pobočníky, takže velmi mnozí z těch, s nimiž si tykal, stáli na dvou opačných koncích společenského žebříčku a velmi by se divili, kdyby se dozvěděli, že je přes Oblonského něco spojuje. Tykal si se všemi, s kým pil šampaňské, a šampaňské pil se všemi; a proto, když se v přítomnosti svých podřízených setkával se svými *ostudnými* tykajícími, jak žertem nazýval mnohé ze svých přátel, dokázal se sobě vlastním taktem zmírnit, jak nepříjemně to na podřízené působí. Levin nepatřil k ostudným tykajícím, ale Oblonskij svým taktem vycítil, že si Levin myslí, že by Oblonskij před podřízenými možná nechtěl dávat najevo, jak si jsou blízcí, a proto ho rychle odvedl do pracovny.

Levin byl skoro stejně starý jako Oblonskij a tykal si s ním ne jen kvůli šampaňskému. Levin byl jeho kamarádem a přítelem z rané mladosti. Měli se rádi navzdory rozdílným povahám a zálibám, tak jak se mají rádi přátelé, kteří se sblížili v rané mladosti. Ale přesto, jak to často bývá mezi lidmi, kteří si zvolili různá povolání, každý z nich, i když činnost toho druhého rozumově obhajoval, jí v duchu pohrdal. Každému se zdálo, že život, který vede on sám, je jediný skutečný život, a ten, který vede přítel, je jen přelud. Oblonskij se při pohledu na Levina nedokázal ubránit lehkému posměšnému úsměvu. Už kolikrát ho viděl přijíždět do Moskvy z venkova, kde něco dělal, ale co přesně, to Stěpan Arkaďjič nikdy pořádně nepochopil a ani ho to nezajímalo. Levin přijížděl do Moskvy vždycky rozrušený, uspěchaný, trochu rozpačitý a podrážděný tou rozpačitostí, a většinou s úplně novým, nečekaným pohledem na věci. Stěpan Arkaďjič se tomu smál a měl to rád. Úplně stejně Levin v duchu pohrdal městským způsobem života svého přítele i jeho úřadem, který pokládal za hloupost, a smál se tomu. Rozdíl byl ale v tom, že Oblonskij, který dělal, co dělají všichni, se smál sebejistě a dobrácky, kdežto Levin nesebejistě a někdy zlostně.

„Dlouho jsme tě čekali," řekl Stěpan Arkaďjič, když vešel do pracovny, a pustil Levinovu ruku, jako by tím ukazoval, že tady nebezpečí skončila. „Moc, moc rád tě vidím," pokračoval. „Tak co ty? Jak se máš? Kdy jsi přijel?"

Levin mlčel a pokukoval po neznámých tvářích obou Oblonského kolegů, a zvlášť po ruce elegantního Griněviče, s tak bílými tenkými prsty, s tak dlouhými žlutými nehty zahnutými na konci a s tak obrovskými lesklými manžetovými knoflíčky na košili, že ty ruce zřejmě pohlcovaly všechnu jeho pozornost a nedovolovaly mu volně myslet. Oblonskij si toho hned všiml a usmál se.

„Ach ano, dovolte, abych vás seznámil," řekl. „Moji kolegové: Filip Ivanyč Nikitin, Michail Stanislavič Griněvič." A obrátil se k Levinovi: „Činitel zemstva, nový člověk zemstva, gymnasta, který zvedne jednou

rukou pět pudů, chovatel dobytka a lovec a můj přítel, Konstantin Dmitrič Levin, bratr Sergeje Ivanyče Koznyševa.“

„Velmi mě těší,“ řekl stařík.

„Mám tu čest znát vašeho bratra, Sergeje Ivanyče,“ řekl Griněvič a podal mu tenkou ruku s dlouhými nehty.

Levin se zamračil, chladně mu stiskl ruku a hned se obrátil k Oblonskému. Ačkoli si velice vážil svého nevlastního bratra, spisovatele známého po celém Rusku, nemohl vystát, když ho lidé neoslovovali jako Konstantina Levina, ale jako bratra slavného Koznyševa.

„Ne, už nejsem činitel zemstva. Se všemi jsem se pohádal a na shromáždění už nejezdím,“ řekl a obrátil se k Oblonskému.

„To bylo rychlé!“ řekl s úsměvem Oblonskij. „Ale jak to? Proč?“

„To je dlouhá historie. Někdy ti ji povím,“ řekl Levin, ale hned začal vyprávět. „No, zkrátka, přesvědčil jsem se, že žádná činnost zemstva neexistuje a existovat nemůže,“ spustil, jako by ho někdo právě urazil. „Na jedné straně je to hračka, hrají si na parlament, a já nejsem ani dost mladý, ani dost starý, abych se bavil hračkami; a na druhé…“ zakoktal se, „…straně je to prostředek, jak si újezdní klika přijde k penízkům. Dřív poručenství a soudy, a teď zemstvo… ne v podobě úplatků, ale v podobě nezaslouženého platu,“ mluvil tak zapáleně, jako by mu někdo z přítomných jeho názor vyvracel.

„Ehe! Ty jsi, jak vidím, zase v nové fázi, v konzervativní,“ řekl Stěpan Arkaďjič. „Ale o tom až potom.“

„Ano, potom. Ale potřeboval jsem tě vidět,“ řekl Levin a s nenávistí si prohlížel Griněvičovu ruku.

Stěpan Arkaďjič se sotva znatelně usmál.

„Neříkal jsi, že už si nikdy nevezmeš evropské šaty?“ řekl a prohlížel si jeho nový oblek, zřejmě od francouzského krejčího. „No jistě! Vidím: nová fáze.“

Levin najednou zčervenal, ale ne tak, jak se červenají dospělí lidé – lehce a ani si toho nevšimnou –, nýbrž tak, jak se červenají chlapci:

cítí, že jsou se svou ostýchavostí směšní, a proto se stydí a červenají se ještě víc, skoro až k slzám. A bylo tak zvláštní vidět tuhle chytrou, mužnou tvář v takovém dětském stavu, že se na něj Oblonskij přestal dívat.

„Tak kde se uvidíme? Vždyť si s tebou moc, moc potřebuju promluvit," řekl Levin.

Oblonskij jako by se zamyslel.

„Víš co: pojedeme ke Gurinovi na snídani a tam si promluvíme. Do tří mám volno."

„Ne," odpověděl Levin po chvíli přemýšlení, „ještě musím někam zajet."

„No dobře, tak spolu poobědváme."

„Poobědváme? Vždyť já nic zvláštního nechci, jen ti říct dvě slova, na něco se zeptat, a pak si popovídáme."

„Tak mi ty dvě slova řekni hned a pobavíme se u oběda."

„Ty dvě slova jsou tahle," řekl Levin, „ale nic zvláštního to není."

Jeho tvář najednou dostala zlý výraz, který pocházel z úsilí přemoci vlastní ostýchavost.

„Co dělají Ščerbačtí? Všechno po starém?" řekl.

Stěpan Arkaďjič, který už dávno věděl, že je Levin zamilovaný do jeho švagrové Kitty, se sotva znatelně usmál a oči mu vesele zajiskřily.

„Řekl jsi dvě slova, ale já ti dvěma slovy odpovědět nemůžu, protože… Promiň na minutku…"

Vešel tajemník s familiární uctivostí a s jistým skromným vědomím, společným všem tajemníkům, že se ve spisech vyzná lépe než jeho přednosta; přistoupil se spisy k Oblonskému a pod záminkou otázky začal vykládat jakousi potíž. Stěpan Arkaďjič ho nenechal domluvit a laskavě mu položil ruku na rukáv.

„Ne, udělejte to tak, jak jsem říkal," řekl a úsměvem tu výtku zmírnil; stručně mu vysvětlil, jak tu věc chápe, odsunul spisy a řekl: „Tak to udělejte, prosím. Prosím, právě tak, Zachare Nikitiči."

Zahanbený tajemník odešel. Levin se během porady s tajemníkem ze svých rozpaků úplně vzpamatoval, stál, oběma rukama se opíral o židli a ve tváři měl posměšnou pozornost.

„Nechápu to, nechápu," řekl.

„Co nechápeš?" řekl Oblonskij, stejně vesele se usmíval a vytahoval cigaretu. Čekal od Levina nějaký podivný výstřelek.

„Nechápu, co to tady děláte," řekl Levin a pokrčil rameny. „Jak to můžeš dělat vážně?"

„Proč ne?"

„No proto, že tu není co dělat."

„To si myslíš ty, ale my jsme zavaleni prací."

„Papírovou. No ano, ty na to máš talent," dodal Levin.

„Chceš tím říct, že mi něco chybí?"

„Možná že ano," řekl Levin. „Ale stejně obdivuju tvou velikost a jsem hrdý, že můj přítel je tak velký člověk. Jenže jsi mi neodpověděl na mou otázku," dodal a se zoufalým úsilím se podíval Oblonskému přímo do očí.

„No dobře, dobře. Jen počkej, i ty k tomu dojdeš. Teď se ti to dobře mluví, když máš tři tisíce desjatin v Karazinském újezdě, a takové svaly, a svěžest jako dvanáctiletá holčička – ale i ty k nám jednou dojdeš. Ano, a k tomu, na co ses ptal: změna žádná, ale škoda, že jsi tak dlouho nepřijel."

„A proč?" zeptal se polekaně Levin.

„Ale nic," odpověděl Oblonskij. „Promluvíme si. A proč jsi vlastně přijel?"

„Ach, o tom si taky promluvíme potom," řekl Levin a znovu zčervenal až po uši.

„No dobře. Chápu," řekl Stěpan Arkaďjič. „Víš, pozval bych tě k sobě, ale žena není úplně zdravá. Ale víš co: jestli je chceš vidět, budou dnes nejspíš v zoologické zahradě, od čtyř do pěti. Kitty tam bruslí. Zajeď tam, já se tam stavím a pak spolu někam zajedeme na oběd."

„Výborně. Tak na shledanou.“

„Tak dej pozor, ať – vždyť já tě znám – nezapomeneš nebo najednou neodjedeš na venkov!“ zavolal se smíchem Stěpan Arkaďjič.

„Ne, určitě ne.“

A teprve ve dveřích si Levin vzpomněl, že se zapomněl rozloučit s Oblonského kolegy, a vyšel z pracovny.

„To musí být velice energický pán,“ řekl Griněvič, když Levin odešel.

„Ano, milý pane,“ řekl Stěpan Arkaďjič a pokyvoval hlavou, „to je šťastlivec! Tři tisíce desjatin v Karazinském újezdě, všechno má před sebou, a jakou má svěžest! Ne jako my.“

„A proč si vy stěžujete, Stěpane Arkaďjiči?“

„Inu, je to zlé, špatné,“ řekl Stěpan Arkaďjič a těžce si povzdechl.

Kapitola šestá

Když se Oblonskij Levina zeptal, proč vlastně přijel, Levin zčervenal a zlobil se sám na sebe, že zčervenal, protože mu nemohl odpovědět: „Přijel jsem požádat o ruku tvou švagrovou," i když přijel jen kvůli tomu.

Rody Levinů a Ščerbackých byly staré moskevské šlechtické rody a vždycky spolu měly blízké a přátelské vztahy. To pouto ještě zesílilo za Levinových studentských let. Spolu s mladým knížetem Ščerbackým, bratrem Dolly a Kitty, se připravoval na univerzitu a spolu s ním na ni byl přijat. Levin tehdy často chodil do domu Ščerbackých a zamiloval se do domu Ščerbackých. Ať to zní jakkoli podivně, Konstantin Levin byl zamilovaný právě do domu, do rodiny, a zvlášť do ženské poloviny rodiny Ščerbackých. Levin si sám na svou matku nepamatoval a jeho jediná sestra byla starší než on, takže v domě Ščerbackých poprvé uviděl právě to prostředí staré šlechtické, vzdělané a čestné rodiny, o které ho připravila smrt otce a matky. Všichni členové té rodiny, a zvlášť její ženská polovina, mu připadali zahalení jakýmsi tajemným, poetickým závojem, a nejenže na nich neviděl žádné nedostatky, ale pod tím poetickým závojem, který je zahaloval, předpokládal ty nejvznešenější city a všemožné dokonalosti. Proč ty tři slečny musely ob den mluvit francouzsky a anglicky; proč v určité hodiny střídavě hrály na klavír, jehož zvuky bylo vždycky slyšet nahoře u bratra, kde se učili studenti; proč k nim jezdili ti učitelé francouzské literatury, hudby, kreslení a tance; proč v určité hodiny všechny tři slečny s mademoiselle Linonovou přijížděly v kočáře na Tverský bulvár ve

svých atlasových kožíšcích – Dolly v dlouhém, Natalie v polodlouhém a Kitty v docela krátkém, takže její urostlé nožky v napjatých červených punčochách byly všem na očích; proč se v doprovodu lokaje se zlatou kokardou na klobouku musely procházet po Tverském bulváru – tomu všemu a mnohému dalšímu, co se v jejich tajemném světě dělo, nerozuměl, ale věděl, že všechno, co se tam děje, je krásné, a byl zamilovaný právě do tajemnosti toho, co se tam odehrávalo.

Za studentských let se málem zamiloval do nejstarší, do Dolly, ale tu brzy provdali za Oblonského. Pak se začal zamilovávat do druhé. Jako by cítil, že se do jedné ze sester zamilovat musí, jen nedokázal rozeznat, do které. Ale i Natalie, sotva vstoupila do společnosti, se provdala za diplomata Lvova. Když Levin odcházel z univerzity, byla Kitty ještě dítě. Mladý Ščerbackij vstoupil k námořnictvu a utonul v Baltském moři, a Levinův styk se Ščerbackými, navzdory jeho přátelství s Oblonským, zřídl. Ale když letos na začátku zimy přijel Levin do Moskvy po roce stráveném na venkově a uviděl Ščerbacké, pochopil, do které z těch tří se mu bylo opravdu souzeno zamilovat.

Zdálo by se, že nemůže být nic jednoduššího, než aby on, dvaatřicetiletý muž z dobrého rodu, spíš bohatý než chudý, požádal o ruku mladou kněžnu Ščerbackou; podle všeho by ho hned uznali za dobrou partii. Jenže Levin byl zamilovaný, a proto se mu zdálo, že Kitty je ve všech ohledech taková dokonalost, taková bytost povznesená nade vše pozemské, a on taková pozemská, nízká bytost, že nemůže být ani řeči o tom, že by ho ostatní i ona sama uznali za někoho, kdo si ji zaslouží.

Dva měsíce pobyl v Moskvě jako v opojení, skoro každý den se s Kitty vídal ve společnosti, do které začal chodit, aby se s ní setkával, a pak Levin náhle usoudil, že to není možné, a odjel na venkov.

Levinovo přesvědčení, že to není možné, se zakládalo na tom, že v očích jejích příbuzných je pro půvabnou Kitty nevýhodná, nehodná partie a že ho Kitty sama milovat nemůže. V očích příbuzných neměl žádnou obvyklou, určitou činnost ani postavení ve společnosti, kdežto

jeho kamarádi teď, když mu bylo dvaatřicet let, už byli ten plukovníkem a křídelním pobočníkem, ten profesorem, ten ctihodným maršálkem šlechty, ředitelem banky a železnic nebo předsedou úřadu jako Oblonskij; kdežto on – a moc dobře věděl, jak musí na ostatní působit – byl statkář, který se zabývá chovem krav, střílením sluk a stavbami, tedy neschopný chlapík, ze kterého nic nebylo a který podle představ společnosti dělá přesně to, co dělají lidé, kteří se k ničemu nehodili.

A sama tajemná, půvabná Kitty nemohla milovat člověka tak ošklivého, za jakého se pokládal, a hlavně tak obyčejného, ničím nevynikajícího člověka. Kromě toho mu jeho dřívější vztah ke Kitty – vztah dospělého k dítěti, daný přátelstvím s jejím bratrem – připadal jako další překážka lásky. Ošklivého, dobrého člověka, za jakého se pokládal, lze podle jeho mínění mít rád jako přítele, ale aby byl člověk milován takovou láskou, jakou on miloval Kitty, musel by být krasavec, a hlavně výjimečný člověk.

Slýchal, že ženy často milují ošklivé, obyčejné lidi, ale nevěřil tomu, protože soudil podle sebe, a on sám mohl milovat jen krásné, tajemné a výjimečné ženy.

Ale když strávil dva měsíce sám na venkově, přesvědčil se, že tohle nebylo jedno z těch zamilování, která zažíval v rané mladosti; že mu ten cit nedává ani chvilku klidu; že nemůže žít, dokud nerozhodne otázku, jestli bude, nebo nebude jeho ženou; a že jeho zoufalství pochází jen z jeho představivosti, že nemá žádné důkazy, že by ho odmítli. A tak teď přijel do Moskvy s pevným rozhodnutím požádat o ruku a oženit se, pokud ho přijmou. Anebo… nedokázal pomyslet na to, co s ním bude, když ho odmítnou.

Kapitola sedmá

Levin přijel do Moskvy ranním vlakem a ubytoval se u svého staršího nevlastního bratra Koznyševa. Převlékl se a vešel k němu do pracovny s úmyslem hned mu povědět, proč přijel, a požádat ho o radu; ale bratr nebyl sám. Seděl u něj známý profesor filozofie, který přijel z Charkova vlastně jen proto, aby vyjasnil nedorozumění, k němuž mezi nimi došlo v jedné velmi důležité filozofické otázce. Profesor vedl vášnivou polemiku proti materialistům a Sergej Koznyšev tu polemiku se zájmem sledoval, a když si přečetl profesorův poslední článek, napsal mu v dopise své námitky; vyčítal profesorovi, že dělá materialistům příliš velké ústupky. A profesor hned přijel, aby se spolu dohodli. Šlo o módní otázku: existuje v lidské činnosti hranice mezi psychickými a fyziologickými jevy, a kde leží?

Sergej Ivanovič přivítal bratra svým obvyklým, ke všem stejně vlídně chladným úsměvem, seznámil ho s profesorem a pokračoval v rozhovoru.

Malý žlutý človíček s brýlemi a úzkým čelem se na okamžik od rozhovoru odvrátil, aby se pozdravil, a pak mluvil dál a Levinovi nevěnoval pozornost. Levin se posadil a čekal, až profesor odjede, ale brzy ho předmět rozhovoru zaujal.

Levin v časopisech narazil na články, o kterých byla řeč, a četl je; zajímaly ho jako rozvíjení základů přírodních věd, které jako přírodovědec znal z univerzity, ale nikdy nespojoval ty vědecké závěry o původu člověka jako živočicha, o reflexech, o biologii a sociologii s otáz-

kami, co pro něho samého znamená život a smrt, které ho v poslední době napadaly čím dál častěji.

Když poslouchal bratrův rozhovor s profesorem, všiml si, že vědecké otázky spojují s otázkami nejniternějšími, několikrát k nim skoro došli, ale pokaždé, jakmile se přiblížili k tomu hlavnímu, jak se mu zdálo, hned se spěšně vzdálili a zase se ponořili do oblasti jemných rozlišení, výhrad, citátů, narážek a odvolávek na autority, a on jen stěží chápal, o čem je řeč.

„Nemohu připustit," řekl Sergej Ivanovič se svou obvyklou jasností a přesností výrazu a s elegantní dikcí, „v žádném případě nemohu souhlasit s Keissem, že by celá má představa o vnějším světě vyplývala z dojmů. Samotný nejzákladnější pojem *bytí* jsem nezískal počitkem, protože pro předávání tohoto pojmu ani neexistuje zvláštní orgán."

„Ano, ale oni, Wurst, Knaust i Pripasov, vám odpovědí, že vaše vědomí bytí vyplývá ze souhrnu všech počitků, že toto vědomí bytí je výsledkem počitků. Wurst dokonce přímo říká, že jakmile není počitek, není ani pojem bytí."

„Já řeknu opak," začal Sergej Ivanovič…

Ale tu se Levinovi znovu zazdálo, že když už se dostali k tomu nejhlavnějšímu, zase od toho odcházejí, a rozhodl se položit profesorovi otázku.

„Takže když budou mé smysly zničeny, když mé tělo zemře, už nemůže existovat vůbec nic?" zeptal se.

Profesor se s nevolí, a jako by ho to vyrušení duševně bolelo, ohlédl na podivného tazatele, který vypadal spíš jako burlak než jako filozof, a přenesl oči na Sergeje Ivanoviče, jako by se ptal: co se na to dá říct? Ale Sergej Ivanovič, který zdaleka nemluvil s takovým vypětím a tak jednostranně jako profesor a kterému v hlavě zůstával prostor, aby mohl odpovídat profesorovi a zároveň chápat to prosté a přirozené hledisko, z něhož byla otázka položena, se usmál a řekl:

„Tuto otázku zatím nemáme právo rozhodovat…"

„Nemáme údaje," přisvědčil profesor a pokračoval ve svých argumentech. „Ne," říkal, „já poukazuji na to, že jestliže, jak přímo říká Pripasov, počitek má svůj základ v dojmu, musíme tyto dva pojmy přísně rozlišovat."

Levin už neposlouchal a čekal, až profesor odjede.

Kapitola osmá

Když profesor odjel, obrátil se Sergej Ivanovič k bratrovi:

„Jsem moc rád, že jsi přijel. Na dlouho? Co hospodářství?“

Levin věděl, že staršího bratra hospodářství příliš nezajímá a že se na ně zeptal jen z ohledu vůči němu, a proto odpověděl jen o prodeji pšenice a o penězích.

Levin chtěl bratrovi povědět o svém úmyslu oženit se a požádat ho o radu, dokonce se k tomu pevně rozhodl; ale když bratra uviděl, vyslechl jeho rozhovor s profesorem a když pak uslyšel ten bezděčně blahosklonný tón, jímž se ho bratr vyptával na hospodářské záležitosti – statek po matce měli nerozdělený a Levin spravoval oba díly –, Levin cítil, že z nějakého důvodu nemůže začít s bratrem mluvit o svém rozhodnutí oženit se. Cítil, že by se na to bratr nedíval tak, jak by si přál.

„Tak co to vaše zemstvo, jak to jde?“ zeptal se Sergej Ivanovič, kterého zemstvo velice zajímalo a který mu přikládal velký význam.

„Ale opravdu nevím…“

„Jak to? Vždyť jsi členem výboru?“

„Ne, už nejsem; vystoupil jsem,“ odpověděl Konstantin Levin, „a na shromáždění už nejezdím.“

„Škoda!“ pronesl Sergej Ivanovič a zamračil se.

Levin se začal obhajovat a vyprávět, co se dělo na shromážděních v jeho újezdě.

„No vidíš, tak je to vždycky!“ přerušil ho Sergej Ivanovič. „My Rusové jsme vždycky takoví. Možná je to naše dobrá vlastnost – schopnost vidět vlastní nedostatky –, ale přeháníme to, utěšujeme se ironií, kte-

rou máme vždycky na jazyku. Řeknu ti jen tohle: dej stejná práva, jako mají naše instituce zemstva, jinému evropskému národu – Němci a Angličané by z nich vypracovali svobodu, a my se tomu jen smějeme."

„Ale co se dá dělat?" řekl Levin provinile. „Byl to můj poslední pokus. A snažil jsem se z celé duše. Nemůžu. Nejsem schopný."

„Ne že nejsi schopný," řekl Sergej Ivanovič, „ty se na tu věc nedíváš správně."

„Možná," odpověděl Levin sklesle.

„A víš, že je tu zase bratr Nikolaj?"

Bratr Nikolaj byl vlastní a starší bratr Konstantina Levina a nevlastní bratr Sergeje Ivanoviče, ztracený člověk, který promrhal větší část svého jmění, pohyboval se v té nejpodivnější a nejhorší společnosti a s bratry se rozhádal.

„Co to říkáš?" vykřikl Levin zděšeně. „Jak to víš?"

„Prokofij ho viděl na ulici."

„Tady, v Moskvě? Kde je? Víš to?" Levin vstal ze židle, jako by se chystal hned jít.

„Lituji, že jsem ti to řekl," řekl Sergej Ivanyč a nad rozrušením mladšího bratra pokyvoval hlavou. „Poslal jsem zjistit, kde bydlí, a poslal jsem mu jeho směnku, kterou dlužil Trubinovi a kterou jsem zaplatil. Tohle mi odpověděl."

A Sergej Ivanovič podal bratrovi lístek zpod těžítka.

Levin si přečetl, co bylo napsáno tím podivným, a přitom tak blízkým písmem: „Pokorně prosím, abyste mě nechali na pokoji. To je jediné, co od svých milých bratříčků žádám. Nikolaj Levin."

Levin to přečetl a s lístkem v ruce stál se sklopenou hlavou před Sergejem Ivanovičem.

V jeho duši spolu zápasila touha teď na nešťastného bratra zapomenout a vědomí, že by to bylo špatné.

„Zřejmě mě chce urazit," pokračoval Sergej Ivanovič, „ale urazit mě nemůže, a já bych mu z celé duše rád pomohl, ale vím, že to nejde."

„Ano, ano," opakoval Levin. „Chápu a vážím si toho, jak se k němu stavíš; ale já za ním pojedu."

„Jestli chceš, zajeď za ním, ale neradím ti to," řekl Sergej Ivanovič. „Totiž, co se mě týče, toho se nebojím, se mnou tě nerozhádá; ale kvůli tobě samému ti radím, radši nejezdi. Pomoct se mu nedá. Ostatně, dělej, jak chceš."

„Možná se mu pomoct nedá, ale já cítím, zvlášť v tuhle chvíli – no, to je něco jiného –, cítím, že nemůžu být klidný."

„No, tomu nerozumím," řekl Sergej Ivanovič. „Jedno chápu," dodal, „je to lekce pokory. Na to, čemu se říká podlost, se dívám jinak a shovívavěji od té doby, co se bratr Nikolaj stal tím, čím je... Víš, co udělal..."

„Ach, to je hrozné, hrozné!" opakoval Levin.

Levin dostal od lokaje Sergeje Ivanoviče bratrovu adresu a hned se k němu chystal jet, ale když si to rozmyslel, rozhodl se cestu odložit na večer. Aby měl duševní klid, bylo nejdřív potřeba vyřídit tu věc, kvůli které do Moskvy přijel. Od bratra jel Levin do Oblonského úřadu, a když se tam dozvěděl o Ščerbackých, jel tam, kde mu řekli, že může Kitty zastihnout.

Kapitola devátá

Ve čtyři hodiny vystoupil Levin s bušícím srdcem z drožky u zoologické zahrady a vydal se cestičkou ke klouzačkám a ke kluzišti. Věděl jistě, že ji tam najde, protože u vchodu viděl kočár Ščerbackých.

Byl jasný mrazivý den. U vchodu stály v řadách kočáry, saně, drožkáři a četníci. Uhlazené obecenstvo se tlačilo u vchodu i na odklizených cestičkách mezi ruskými domky s vyřezávanými hřebeny střech a klobouky se mu leskly v jasném slunci; staré kadeřavé břízy v zahradě, které měly všechny větve svěšené pod sněhem, vypadaly, jako by je oblékli do nových slavnostních rouch.

Šel cestičkou ke kluzišti a říkal si: „Nesmím se rozčilovat, musím se uklidnit. Co je s tebou? Co chceš? Mlč, hloupé," obracel se ke svému srdci. A čím víc se snažil uklidnit, tím hůř se mu dýchalo. Potkal ho nějaký známý a zavolal na něj, ale Levin ani nepoznal, kdo to byl. Došel ke klouzačkám, na kterých řinčely řetězy sáněk spouštěných dolů a vytahovaných nahoru, rachotily sjíždějící sáňky a zněly veselé hlasy. Ušel ještě několik kroků, otevřel se před ním pohled na kluziště a hned mezi všemi bruslaři poznal ji.

Poznal, že je tu, podle radosti a strachu, které mu sevřely srdce. Stála na protějším konci kluziště a mluvila s nějakou dámou. Ani na jejích šatech, ani na jejím postoji nebylo zdánlivě nic zvláštního; ale pro Levina bylo stejně snadné poznat ji v tom davu jako růži mezi kopřivami. Všechno ozařovala ona. Byla úsměvem, který prosvětloval všechno kolem. „Copak můžu sejít tam dolů na led a přistoupit k ní?" pomyslel si. Místo, kde stála, mu připadalo jako nedostupná svatyně, a byla

chvíle, kdy málem odešel, tak se vylekal. Musel se přemoci a uvážit, že kolem ní chodí lidé všeho druhu a že i on sám mohl přijít bruslit. Sešel dolů a vyhýbal se tomu, aby se na ni díval dlouho, jako by to bylo slunce; ale viděl ji, jako člověk vidí slunce, i když se nedíval.

Na led se v ten den v týdnu a v tu denní dobu scházeli lidé z jednoho kroužku, kteří se všichni navzájem znali. Byli tu mistři bruslení, kteří se předváděli se svým uměním, i začátečníci, kteří se učili bruslit, drželi se přitom křesílek a pohybovali se bojácně a neobratně, chlapci i staří lidé, kteří bruslili pro zdraví; všichni se Levinovi zdáli jako vyvolení šťastlivci, protože byli tady, blízko ní. Všichni bruslaři ji zdánlivě úplně lhostejně předjížděli a dojížděli, dokonce s ní mluvili a bavili se úplně nezávisle na ní, užívali si výborného ledu a pěkného počasí.

Nikolaj Ščerbackij, Kittyin bratranec, v krátkém kabátku a úzkých kalhotách, seděl s bruslemi na nohou na lavičce, a když uviděl Levina, zavolal na něj:

„Á, první ruský bruslař! Jste tu dlouho? Led je výborný, tak si nasaďte brusle."

„Já ani brusle nemám," odpověděl Levin a divil se té odvaze a nenucenosti v její přítomnosti; ani na vteřinu ji neztrácel z očí, i když se na ni nedíval. Cítil, že se k němu blíží slunce. Byla v zatáčce, nemotorně postavila úzké nožky ve vysokých botkách a zjevně bojácně jela k němu. Předjížděl ji chlapec v ruském oblečení, který zoufale mával rukama a skláněl se k zemi. Nejela úplně jistě; vytáhla ruce z malého rukávníku, který jí visel na šňůrce, držela je v pohotovosti, dívala se na Levina, kterého poznala, a usmívala se na něj i na svůj strach. Když zatáčka skončila, odrazila se pružnou nožkou a dojela přímo k Ščerbackému; chytila se ho rukou a s úsměvem kývla na Levina. Byla krásnější, než si ji představoval.

Když na ni myslel, dokázal si ji živě představit celou, a zvlášť půvab té malé světlovlasé hlavy s výrazem dětské jasnosti a dobroty, posaze-

né tak volně na urostlých dívčích ramenou. Dětskost výrazu její tváře spolu s útlou krásou postavy tvořily její zvláštní půvab, který si dobře pamatoval; ale co na ní vždycky překvapilo jako něco nečekaného, byl výraz jejích očí, mírných, klidných a upřímných, a hlavně její úsměv, který Levina vždycky přenášel do kouzelného světa, kde se cítil tak dojatý a změklý, jak si to pamatoval jen z několika vzácných dnů svého raného dětství.

„Jste tu dlouho?“ řekla a podala mu ruku. „Děkuji,“ dodala, když zvedl kapesník, který jí vypadl z rukávníku.

„Já? Já jsem tu krátce, přijel jsem včera… totiž dneska…“ odpověděl Levin, který vzrušením hned nepochopil její otázku. „Chtěl jsem k vám zajít,“ řekl, a jak si hned vzpomněl, s jakým úmyslem ji hledal, zarazil se a zčervenal. „Nevěděl jsem, že bruslíte, a že bruslíte tak krásně.“

Pozorně se na něj podívala, jako by chtěla pochopit, proč je v rozpacích.

„Vaší pochvaly si musím vážit. Traduje se tu, že jste nejlepší bruslař,“ řekla a malou ručkou v černé rukavici smetla jehličky jinovatky, které jí napadaly na rukávník.

„Ano, kdysi jsem bruslil s vášní; chtěl jsem to dotáhnout k dokonalosti.“

„Vy asi děláte všechno s vášní,“ řekla s úsměvem. „Tolik bych chtěla vidět, jak bruslíte. Tak si nasaďte brusle a pojďme bruslit spolu.“

„Bruslit spolu! Je to vůbec možné?“ myslel si Levin a díval se na ni.

„Hned si je nasadím,“ řekl.

A šel si nasadit brusle.

„Dlouho jste u nás nebyl, pane,“ říkal půjčovatel bruslí, přidržoval mu nohu a přišroubovával podpatek. „Po vás už tu žádný mistr z pánů nebyl. Bude to takhle dobré?“ ptal se a utahoval řemínek.

„Dobré, dobré, jen honem, prosím vás,“ odpovídal Levin a jen stěží potlačoval šťastný úsměv, který se mu bezděčně dral na tvář. „Ano,“

myslel si, „tohle je život, tohle je štěstí! *Spolu*, řekla, *pojďme bruslit spolu*. Mám jí to říct teď? Ale vždyť právě proto se bojím to říct, protože teď jsem šťastný, šťastný aspoň nadějí… A potom?… Ale musím! Musím, musím! Pryč se slabostí!“

Levin se postavil na nohy, svlékl kabát, rozběhl se po drsném ledu u domku, vyjel na hladký led a klouzal bez námahy, jako by jen svou vůlí zrychloval, zkracoval a řídil jízdu. Přiblížil se k ní bázlivě, ale její úsměv ho znovu uklidnil.

Podala mu ruku a jeli vedle sebe, přidávali na rychlosti, a čím rychleji jeli, tím pevněji mu tiskla ruku.

„S vámi bych se naučila rychleji, nevím proč, ale vám důvěřuji,“ řekla mu.

„A já si důvěřuji, když se o mě opíráte,“ řekl, ale hned se lekl toho, co řekl, a zčervenal. A opravdu, sotva ta slova vyslovil, její tvář najednou ztratila všechnu svou vlídnost, jako když slunce zajde za mraky, a Levin poznal známou hru její tváře, která znamenala, že usilovně přemýšlí: na hladkém čele jí naběhla vráska.

„Nestalo se vám něco nepříjemného? Ostatně nemám právo se ptát,“ vyhrkl rychle.

„Proč ne?… Ne, nic nepříjemného se mi nestalo,“ odpověděla chladně a hned dodala: „Neviděl jste mademoiselle Linonovou?“

„Ještě ne.“

„Zajděte za ní, má vás tak ráda.“

„Co to je? Zarmoutil jsem ji. Pane Bože, pomoz mi!“ pomyslel si Levin a rozjel se ke staré Francouzce s šedivými kudrlinkami, která seděla na lavičce. Usmívala se, ukazovala své falešné zuby a přivítala ho jako starého přítele.

„Ano, rosteme,“ řekla mu a očima ukázala na Kitty, „a stárneme. Medvídek už je velký!“ pokračovala Francouzka se smíchem a připomněla mu jeho žert o třech slečnách, kterým říkal tři medvědi z anglické pohádky. „Pamatujete se, jak jste to říkával?“

Rozhodně si na to nepamatoval, ale ona se tomu žertu smála už nějakých deset let a měla ho ráda.

„Tak jděte, jděte bruslit. A že se naše Kitty naučila pěkně bruslit, viďte?“

Když se Levin znovu rozjel ke Kitty, její tvář už nebyla přísná, oči se dívaly stejně upřímně a vlídně, ale Levinovi se zdálo, že v její vlídnosti je zvláštní, úmyslně klidný tón. A posmutněl. Chvíli mluvili o její staré vychovatelce a jejích podivnostech a pak se ho zeptala na jeho život.

„Copak se vám v zimě na venkově nestýská?“ řekla.

„Ne, nestýská, mám spoustu práce,“ řekl a cítil, že ho podřizuje svému klidnému tónu, ze kterého nebude mít sílu vymanit se, stejně jako tomu bylo na začátku zimy.

„Přijel jste nadlouho?“ zeptala se ho Kitty.

„Nevím,“ odpověděl a nepřemýšlel, co říká. Napadlo ho, že jestli se poddá tomuhle jejímu tónu klidného přátelství, zase odjede a nic nerozhodne, a rozhodl se vzbouřit.

„Jak to, že nevíte?“

„Nevím. Záleží to na vás,“ řekl a hned se svých slov zhrozil.

Buď jeho slova neslyšela, nebo je slyšet nechtěla, ale jako by zakopla, dvakrát ťukla nožkou o led a spěšně od něj odjela. Dojela k mademoiselle Linonové, něco jí řekla a zamířila k domku, kde si dámy sundávaly brusle.

„Bože můj, co jsem to udělal! Pane Bože můj! Pomoz mi, poraď mi,“ říkal Levin, modlil se a zároveň cítil potřebu prudkého pohybu, a tak se rozjel a opisoval vnější i vnitřní oblouky.

V tu chvíli vyšel z kavárny jeden z mladých mužů, nejlepší z nových bruslařů, s cigaretou v ústech a s bruslemi na nohou, rozběhl se a pustil se na bruslích dolů po schodech, rachotil a poskakoval. Vletěl dolů, a aniž změnil volné držení rukou, klouzal dál po ledě.

„Á, to je nový kousek!“ řekl Levin a hned se rozběhl nahoru, aby ten nový kousek udělal taky.

„Nezabijte se, chce to cvik!“ zavolal na něj Nikolaj Ščerbackij.

Levin vystoupil na schůdky, rozběhl se shora, jak nejlépe mohl, a pustil se dolů; v nezvyklém pohybu udržoval rovnováhu rukama. Na posledním schodu zavadil, ale jen se lehce dotkl rukou ledu, prudce se vzchopil, vyrovnal to a se smíchem jel dál.

„Milý, hodný,“ pomyslela si v té chvíli Kitty, když vycházela z domku s mademoiselle Linonovou, a dívala se na něj s úsměvem tiché něhy jako na milovaného bratra. „Copak za to můžu, copak jsem udělala něco špatného? Říkají: koketerie. Vím, že nemiluju jeho; ale přece je mi s ním veselo, a je tak hodný. Jen proč to říkal?...“ myslela si.

Když Levin uviděl, že Kitty odchází a že jí matka jde naproti na schody, zastavil se, celý zrudlý z rychlé jízdy, a zamyslel se. Sundal si brusle a u východu ze zahrady dohonil matku s dcerou.

„Velmi mě těší, že vás vidím,“ řekla kněžna. „Ve čtvrtek přijímáme jako vždycky.“

„Tedy dnes?“

„Rádi vás uvidíme,“ řekla kněžna suše.

Ta strohost Kitty zarmoutila a ona nemohla odolat touze zahladit matčin chlad. Otočila hlavu a s úsměvem řekla:

„Na shledanou.“

V tu chvíli vcházel do zahrady Stěpan Arkaďjič, klobouk na stranu, s rozzářenou tváří a očima, jako veselý vítěz. Ale když přistoupil k tchyni, odpovídal na její otázky o Dollyině zdraví se smutnou, provinilou tváří. Pohovořil s tchyní tiše a sklesle, pak vypjal hruď a vzal Levina pod paží.

„Tak co, jedeme?“ zeptal se. „Pořád jsem na tebe myslel a jsem moc rád, že jsi přijel,“ řekl a významně se mu díval do očí.

„Jedeme, jedeme,“ odpověděl šťastný Levin, který pořád slyšel zvuk hlasu, jenž řekl „Na shledanou“, a viděl úsměv, se kterým to bylo řečeno.

„Do Anglie, nebo do Ermitáže?“

„Mně je to jedno.“

„Tak do Anglie,“ řekl Stěpan Arkaďjič. Vybral si Anglii proto, že tam, v Anglii, dlužil víc než v Ermitáži. Považoval proto za nehezké se tomu hotelu vyhýbat. „Máš drožku? No výborně, já jsem kočár poslal domů.“

Celou cestu přátelé mlčeli. Levin přemýšlel, co znamenala ta změna výrazu ve tváři Kitty, chvíli se ujišťoval, že je naděje, chvíli propadal zoufalství a jasně viděl, že jeho naděje je šílená; a přitom se cítil jako úplně jiný člověk, vůbec ne takový, jaký byl před jejím úsměvem a slovy *na shledanou*.

Stěpan Arkaďjič cestou sestavoval *menu*.

„Ty máš přece rád turbota?“ řekl Levinovi, když přijížděli.

„Co?“ zeptal se Levin. „Turbota? Ano, turbota mám *strašně* rád.“

Kapitola desátá

Když Levin vešel s Oblonským do hotelu, nemohl si nevšimnout jakéhosi zvláštního výrazu, jakoby zadržované záře, ve tváři a v celé postavě Stěpana Arkaďiče. Oblonskij si svlékl kabát a s kloboukem na stranu prošel do jídelny; cestou rozdával pokyny Tatarům ve frakech a s ubrousky, kteří se na něj lepili. Klaněl se napravo i nalevo známým, kteří se i tady, jako všude, našli a radostně ho vítali, došel k bufetu, zakousl k vodce kousek rybičky a řekl nalíčené Francouzce v pentličkách, krajkách a kudrlinkách, která seděla za pultem, něco takového, že se i ta Francouzka upřímně rozesmála. Levin se vodky nenapil jen proto, že ho ta Francouzka urážela; zdálo se, že je celá složená z cizích vlasů, rýžového pudru a toaletního octa. Spěšně od ní odstoupil jako od nějakého špinavého místa. Celou duši měl naplněnou vzpomínkou na Kitty a v očích mu zářil úsměv vítězství a štěstí.

„Sem, Vaše Jasnosti, račte sem, tady vás nebudou rušit, Vaše Jasnosti," říkal starý bělavý Tatar se širokými boky, nad kterými se mu rozestupovaly šosy fraku, a lepil se na ně obzvlášť. „Račte, Vaše Jasnosti," říkal Levinovi, protože z úcty ke Stěpanu Arkaďiči se staral i o jeho hosta.

Bleskově rozprostřel čistý ubrus na kulatý stůl pod bronzovým svícnem na stěně, i když už ubrusem prostřený byl, přisunul sametové židle a zastavil se před Stěpanem Arkaďičem s ubrouskem a jídelním lístkem v rukou a čekal na rozkazy.

„Jestli si přejete, Vaše Jasnosti, hned se uvolní separé: je tam kníže Golicyn s dámou. Dostali jsme čerstvé ústřice."

„Á! Ústřice.“

Stěpan Arkaďjič se zamyslel.

„Nezměníme plán, Levine?“ řekl a zastavil prst na lístku. A jeho tvář vyjadřovala vážné zaváhání. „Jsou ty ústřice dobré? Dej si pozor!“

„Flensburské, Vaše Jasnosti, ostendské nemáme.“

„Flensburské sem, flensburské tam, ale jsou čerstvé?“

„Přišly včera, prosím.“

„Tak co, nezačneme ústřicemi a potom nezměníme celý plán? Hm?“

„Mně je to jedno. Pro mě je nejlepší zelná polévka a kaše; ale to tady přece nemají.“

„Ráčíte si přát kaši a la rus?“ řekl Tatar a skláněl se nad Levinem jako chůva nad dítětem.

„Ne, bez žertů, co vybereš ty, to bude dobré. Bruslil jsem a mám hlad. A nemysli si,“ dodal, když zahlédl ve tváři Oblonského nespokojený výraz, „že tvůj výběr neocením. Rád se dobře najím.“

„No to se ví! Ať si kdo říká co chce, je to jedna z radostí života,“ řekl Stěpan Arkaďjič. „Tak nám dej, kamaráde, dvě desítky ústřic, nebo ne, to je málo, tři desítky, polévku s kořenovou zeleninou…“

„Prentaniér,“ doplnil Tatar. Ale Stěpan Arkaďjič mu zřejmě nechtěl dopřát potěšení nazývat jídla francouzsky.

„S kořenovou zeleninou, víš? Potom turbota v husté omáčce, potom… roastbeef; a dej pozor, ať je dobrý. A třeba kapouny, no a kompoty.“

Tatar si vzpomněl, že Stěpan Arkaďjič má ve zvyku nenazývat jídla podle francouzského lístku, a proto po něm neopakoval; ale dopřál si potěšení zopakovat celou objednávku podle lístku: „Polévka prentaniér, tyrbo sós Bomaršé, pulard a lestragon, masedoán de frui…“ A hned jako na pérách odložil jeden vázaný lístek, popadl druhý, nápojový lístek, a podal ho Stěpanu Arkaďjiči.

„Co budeme pít?“

„Já cokoli chceš, jen trochu, šampaňské," řekl Levin.

„Cože? Hned na začátek? Ale vlastně máš asi pravdu. Máš rád to s bílou pečetí?"

„Kaše blan," doplnil Tatar.

„Tak tu značku přines k ústřicím, a pak se uvidí."

„Rozkaz, prosím. A jaké stolní víno si přejete?"

„Přines nuits. Ne, radši klasické chablis."

„Rozkaz, prosím. Ráčíte si přát *váš* sýr?"

„No ano, parmazán. Nebo máš rád jiný?"

„Ne, mně je to jedno," říkal Levin a nedokázal potlačit úsměv.

A Tatar se šosy vlajícími nad širokými boky odběhl a za pět minut vletěl zpátky s mísou ústřic otevřených na perleťových lasturách a s lahví mezi prsty.

Stěpan Arkaďjič zmačkal naškrobený ubrousek, zastrčil si ho za vestu, klidně položil ruce na stůl a pustil se do ústřic.

„Ty nejsou špatné," říkal, stahoval stříbrnou vidličkou mlaskající ústřice z perleťových lastur a polykal je jednu za druhou. „Nejsou špatné," opakoval a zvedal vlhké, lesklé oči chvíli k Levinovi, chvíli k Tatarovi.

Levin jedl i ústřice, i když bílý chléb se sýrem mu chutnal víc. Ale s potěšením se díval na Oblonského. Dokonce i Tatar, který odšroubovával zátku a naléval šumivé víno do širokých tenkých číší, si upravoval bílou kravatu a se zjevným úsměvem potěšení pokukoval po Stěpanu Arkaďjiči.

„Ty nemáš ústřice moc rád?" řekl Stěpan Arkaďjič a dopíjel svou číši. „Nebo máš starosti? Hm?"

Chtěl, aby byl Levin veselý. Ale nešlo o to, že by Levin nebyl veselý; byl stísněný. S tím, co měl v duši, mu bylo v restauraci úzko a nepříjemně, mezi separé, kde se obědvalo s dámami, uprostřed toho pobíhání a shonu; to prostředí bronzů, zrcadel, plynových lamp a Tatarů – to všechno ho uráželo. Bál se, že pošpiní to, čím měl duši naplněnou.

„Já? Ano, mám starosti; ale kromě toho mě to tady všechno stísňuje," řekl. „Nedovedeš si představit, jak je to pro mě, venkovana, všechno divné, stejně jako nehty toho pána, kterého jsem u tebe viděl…"

„Ano, viděl jsem, že tě nehty chudáka Griněviče hodně zaujaly," řekl se smíchem Stěpan Arkaďjič.

„Nemůžu si pomoct," odpověděl Levin. „Zkus to, vžij se do mě, podívej se na to očima venkovana. My se na venkově snažíme mít ruce v takovém stavu, aby se s nimi dobře pracovalo; proto si stříháme nehty a někdy si vyhrnujeme rukávy. A tady si lidi schválně nechávají růst nehty, co nejdelší vydrží, a připínají si místo manžetových knoflíčků talířky, aby už rukama nemohli dělat vůbec nic."

Stěpan Arkaďjič se vesele usmíval.

„Ano, to je znamení, že hrubou práci nepotřebuje. Pracuje mu hlava…"

„Možná. Ale stejně mi to připadá divné, stejně jako mi teď připadá divné, že my na venkově se snažíme co nejdřív najíst, abychom mohli dělat svou práci, a my dva se tu snažíme co nejdéle se nenajíst, a proto jíme ústřice…"

„No samozřejmě," chytil se toho Stěpan Arkaďjič. „Ale v tom je právě cíl vzdělanosti: udělat ze všeho požitek."

„No, jestli je tohle cíl, tak bych byl radši divoch."

„Však ty jsi divoch… Vy Levinové jste všichni divoši."

Levin si povzdechl. Vzpomněl si na bratra Nikolaje, bylo mu hanba a bolelo ho to a zamračil se; ale Oblonskij začal mluvit o něčem, co ho hned rozptýlilo.

„Tak co, pojedeš dnes večer k našim, totiž ke Ščerbackým?" řekl, odsunul prázdné drsné lastury, přisunul si sýr a významně se mu zaleskly oči.

„Ano, určitě pojedu," odpověděl Levin. „I když se mi zdálo, že mě kněžna zvala nerada."

„Ale jdi! Takový nesmysl! To je její způsob… Tak sem s tou polévkou, kamaráde!… To je její způsob, velká dáma," řekl Stěpan Arkaďjič. „Já taky přijedu, ale musím ještě na zkoušku sboru k hraběnce Baninové. Jak bys nebyl divoch? Jak jinak si vysvětlit, že jsi najednou zmizel z Moskvy? Ščerbačtí se mě na tebe pořád vyptávali, jako bych to měl vědět. A já vím jen jedno: vždycky děláš to, co nikdo nedělá."

„Ano," řekl Levin pomalu a vzrušeně. „Máš pravdu, jsem divoch. Jenže moje divošství není v tom, že jsem odjel, ale v tom, že jsem ted přijel. Teď jsem přijel."

„Ach, ty šťastlivče!" chytil se toho Stěpan Arkaďjič a díval se Levinovi do očí.

„Proč?"

„Bujné oře poznám podle jejich cejchů, zamilované mladíky poznám po očích," zadeklamoval Stěpan Arkaďjič. „Ty máš všechno před sebou."

„A ty snad už máš všechno za sebou?"

„Ne, za sebou ne, ale ty máš budoucnost a já přítomnost – a to jen tak napůl."

„A co se děje?"

„Ale nic dobrého. No, nechci přece mluvit o sobě, a navíc se všechno vysvětlit nedá," řekl Stěpan Arkaďjič. „Tak proč jsi vlastně přijel do Moskvy?… Hej, odnes to!" zavolal na Tatara.

„Ty to tušíš?" odpověděl Levin a nespouštěl ze Stěpana Arkaďjiče oči, ve kterých mu hluboko uvnitř svítilo.

„Tuším, ale nemůžu o tom začít mluvit. Už z toho můžeš poznat, jestli tuším správně, nebo ne," řekl Stěpan Arkaďjič a díval se na Levina s jemným úsměvem.

„Tak co mi na to řekneš?" řekl Levin roztřeseným hlasem a cítil, že se mu v tváři chvějí všechny svaly. „Jak se na to díváš?"

Stěpan Arkaďjič pomalu vypil svou sklenici chablis a nespouštěl z Levina oči.

„Já?“ řekl Stěpan Arkaďjič. „Nic bych si nepřál víc než tohle, vůbec nic. To je to nejlepší, co by se mohlo stát.“

„Ale nemýlíš se? Víš, o čem mluvíme?“ vyhrkl Levin a vpíjel se očima do svého společníka. „Myslíš, že je to možné?“

„Myslím, že je to možné. Proč by to nebylo možné?“

„Ne, ty si opravdu myslíš, že je to možné? Ne, řekni mi všechno, co si myslíš! No a co když, co když mě čeká odmítnutí?... A já jsem si tím dokonce jistý...“

„A proč si to myslíš?“ řekl Stěpan Arkaďjič a usmíval se jeho vzrušení.

„Někdy se mi to tak zdá. Vždyť to bude hrozné pro mě i pro ni.“

„No, pro dívku na tom v každém případě nic hrozného není. Každá dívka je na nabídku k sňatku pyšná.“

„Ano, každá dívka, ale ne ona.“

Stěpan Arkaďjič se usmál. Tak dobře znal tenhle Levinův cit, věděl, že se pro něj všechny dívky na světě dělí na dva druhy: jeden druh, to jsou všechny dívky na světě kromě ní, a ty mají všechny lidské slabosti a jsou to dívky docela obyčejné; druhý druh, to je jen ona, která nemá žádné slabosti a stojí nade vším lidským.

„Počkej, vezmi si omáčku,“ řekl a zadržel Levinovu ruku, která omáčku odstrkovala.

Levin si poslušně nabral omáčky, ale nenechal Stěpana Arkaďjiče jíst.

„Ne, počkej, počkej,“ řekl. „Pochop, že je to pro mě otázka života a smrti. Nikdy jsem o tom s nikým nemluvil. A s nikým o tom nemůžu mluvit tak jako s tebou. Vždyť my dva jsme si ve všem cizí: jiný vkus, jiné názory, všechno; ale vím, že mě máš rád a rozumíš mi, a proto tě mám strašně rád. Ale proboha, buď úplně upřímný.“

„Říkám ti, co si myslím,“ řekl Stěpan Arkaďjič s úsměvem. „Ale řeknu ti ještě víc: moje žena je ta nejpodivuhodnější žena...“ Stěpan Arkaďjič si povzdechl, když si vzpomněl na to, jak to mezi ním a ženou vy-

padá, chvíli mlčel a pak pokračoval: „Má dar předvídání. Prohlédne lidi skrz naskrz; ale to není všechno – ví, co se stane, hlavně co se týče sňatků. Předpověděla například, že si Šachovská vezme Brentelna. Nikdo tomu nechtěl věřit, a stalo se to. A ona stojí na tvé straně."

„Jak to myslíš?"

„Tak, že tě nejen má ráda – ona říká, že Kitty bude určitě tvou ženou."

Při těch slovech se Levinova tvář najednou rozzářila úsměvem, takovým, který má blízko k slzám dojetí.

„Ona to říká!" vykřikl Levin. „Vždycky jsem říkal, že je to poklad, ta tvoje žena. No a dost, dost už o tom," řekl a vstal z místa.

„Dobře, ale tak si sedni."

Ale Levin nemohl sedět. Dvakrát přešel svými pevnými kroky tou malou místností, zamrkal, aby nebylo vidět slzy, a teprve pak se zase posadil ke stolu.

„Pochop," řekl, „že to není láska. Býval jsem zamilovaný, ale tohle je něco jiného. To není můj cit, zmocnila se mě nějaká vnější síla. Vždyť já jsem odjel, protože jsem usoudil, že to nemůže být, chápeš, jako štěstí, jaké na zemi neexistuje; ale bojoval jsem sám se sebou a vidím, že bez toho není život. A musí se to rozhodnout…"

„Tak proč jsi odjížděl?"

„Ach, počkej! Ach, tolik myšlenek! Na tolik věcí se musím zeptat! Poslouchej. Vždyť ty si nedovedeš představit, co jsi pro mě udělal tím, co jsi řekl. Jsem tak šťastný, že jsem z toho až nechutný; na všechno jsem zapomněl… Dneska jsem se dozvěděl, že bratr Nikolaj… víš, je tady… a i na něj jsem zapomněl. Zdá se mi, že i on je šťastný. Je to něco jako šílenství. Ale jedno je hrozné… Ty ses oženil, ty ten pocit znáš… Hrozné je, že my – staří, už s minulostí… ne lásky, ale hříchů… se najednou sbližujeme s bytostí čistou, nevinnou; to je odporné, a proto se člověk nemůže necítit nehodný."

„No, ty moc hříchů nemáš."

„Ach, stejně," řekl Levin, „stejně: ‚A s odporem čtu svůj život, třesu se a proklínám a hořce si stěžuji…' Ano."

„Co se dá dělat, svět už je takový," řekl Stěpan Arkaďjič.

„Jediná útěcha je jako v té modlitbě, kterou jsem měl vždycky rád: odpusť mi ne podle zásluh, ale z milosrdenství. Tak i ona mi může jen odpustit…"

Kapitola jedenáctá

Levin vypil svou číši a chvíli mlčeli.

„Ještě jednu věc ti musím říct. Znáš Vronského?“ zeptal se Stěpan Arkaďjič Levina.

„Ne, neznám. Proč se ptáš?“

„Přines další,“ obrátil se Stěpan Arkaďjič na Tatara, který doléval číše a točil se kolem nich právě tehdy, když ho nebylo potřeba.

„Proč bych měl znát Vronského?“

„Proto bys měl znát Vronského, že je to jeden z tvých soků.“

„Kdo je to, ten Vronskij?“ řekl Levin a jeho tvář náhle přešla z toho dětsky nadšeného výrazu, kterým se Oblonskij právě kochal, ve zlou a nepříjemnou.

„Vronskij je jeden ze synů hraběte Kirilla Ivanoviče Vronského a jeden z nejlepších příkladů petrohradské zlaté mládeže. Poznal jsem ho v Tveru, když jsem tam sloužil a on tam přijel na odvod rekrutů. Strašně bohatý, hezký, velké známosti, křídelní pobočník, a přitom – velmi milý, dobrý chlapík. Ale víc než jen dobrý chlapík. Jak jsem ho poznal tady, je i vzdělaný a velmi chytrý; to je člověk, který to daleko dotáhne.“

Levin se mračil a mlčel.

„Nuže, objevil se tady brzy po tvém odjezdu, a jak tomu rozumím, je do Kitty zamilovaný až po uši, a chápeš, že matka…“

„Promiň, ale já nechápu vůbec nic,“ řekl Levin a zachmuřeně se zamračil. A hned si vzpomněl na bratra Nikolaje a na to, jak je hnusný, když na něj mohl zapomenout.

„Počkej, počkej," řekl Stěpan Arkaďjič, usmál se a dotkl se jeho ruky. „Řekl jsem ti, co vím, a opakuju, že v téhle choulostivé a něžné věci, pokud se dá hádat, máš podle mě šance na své straně."

Levin se opřel dozadu o židli, tvář měl bledou.

„Ale radil bych ti, abys to rozhodl co nejdřív," pokračoval Oblonskij a dolil mu číši.

„Ne, děkuju, víc už pít nemůžu," řekl Levin a odsunul svou číši. „Budu opilý... No a jak se máš ty?" pokračoval a zřejmě chtěl změnit téma.

„Ještě slovo: v každém případě ti radím, abys to rozhodl co nejdřív. Dnes ti mluvit neradím," řekl Stěpan Arkaďjič. „Jeď zítra ráno, klasicky, požádat o ruku, a Bůh ti žehnej..."

„Tak co, pořád jsi ke mně chtěl přijet na lov? Tak přijeď na jaře," řekl Levin.

Teď celou duší litoval, že s tím rozhovorem se Stěpanem Arkaďjičem začal. Jeho zvláštní cit byl pošpiněn řečmi o soupeření nějakého petrohradského důstojníka, dohady a radami Stěpana Arkaďjiče.

Stěpan Arkaďjič se usmál. Chápal, co se děje v Levinově duši.

„Někdy přijedu," řekl. „Ano, bratře, ženy – to je šroub, na kterém se všechno točí. Taky moje věc je špatná, velmi špatná. A všechno kvůli ženám. Řekni mi upřímně," pokračoval, vytáhl doutník a jednou rukou se držel číše, „dej mi radu."

„Ale v čem?"

„V tomhle. Dejme tomu, že jsi ženatý, miluješ ženu, ale zakoukáš se do jiné ženy..."

„Promiň, ale tohle já rozhodně nechápu, stejně jako... stejně jako bych nechápal, jak bych teď, když jsem se najedl, mohl jít kolem pekárny a ukrást koláč."

Oči Stěpana Arkaďjiče se leskly víc než obvykle.

„A proč ne? Koláč někdy tak voní, že člověk neodolá."

Nebeské je, když jsem zdolal
svou pozemskou žádost;
a když jsem ji nezdolal,
měl jsem aspoň radost!

Když to Stěpan Arkaďjič říkal, jemně se usmíval. Ani Levin se nemohl neusmát.

„Ano, ale bez žertů," pokračoval Oblonskij. „Pochop, že ta žena, milá, mírná, milující bytost, chudá, osamělá, všechno obětovala. Teď, když už se to stalo – pochop to – copak ji mám opustit? Dejme tomu: rozejít se, abych nezničil rodinný život; ale copak ji nemám litovat, nezajistit ji, nezmírnit jí to?"

„No, to už promiň. Víš, pro mě se všechny ženy dělí na dva druhy... totiž ne... správněji: jsou ženy a jsou... Půvabné padlé bytosti jsem neviděl a neuvidím, a takové, jako ta nalíčená Francouzka u pultu, s kudrlinkami, to jsou pro mě odporné stvůry, a všechny padlé jsou stejné."

„A ta z evangelia?"

„Ach, přestaň! Kristus by ta slova nikdy neřekl, kdyby věděl, jak se jich bude zneužívat. Z celého evangelia si pamatují jen tahle slova. Ostatně neříkám to, co si myslím, ale to, co cítím. Mám k padlým ženám odpor. Ty se bojíš pavouků a já těchhle stvůr. Ty jsi přece pavouky nejspíš nestudoval a neznáš jejich mravy: a já taky ne."

„Tobě se to snadno řekne; to je stejné jako ten Dickensův pán, který si levou rukou přehazuje přes pravé rameno všechny nepříjemné otázky. Ale popírat skutečnost není odpověď. Co se má dělat, řekni mi, co dělat? Žena stárne, a ty jsi plný života. Ani se nenaděješ a už cítíš, že svou ženu nemůžeš milovat láskou, i když si jí sebevíc vážíš. A tu se najednou namane láska, a jsi ztracený, ztracený!" řekl Stěpan Arkaďjič se sklíčeným zoufalstvím.

Levin se pousmál.

„Ano, a jsi ztracený," pokračoval Oblonskij. „Ale co se dá dělat?"

„Nekrást koláče."

Stěpan Arkaďjič se rozesmál.

„Ó, moralisto! Ale pochop, jsou dvě ženy: jedna trvá jen na svých právech, a těmi právy je tvoje láska, kterou jí dát nemůžeš; a druhá ti obětuje všechno a nic nežádá. Co máš dělat? Jak se zachovat? To je strašné drama."

„Jestli chceš moje vyznání, pokud jde o tohle, tak ti řeknu, že nevěřím, že by tu šlo o drama. A víš proč. Podle mě láska… obě lásky, které – pamatuješ – Platón popisuje ve své Hostině, obě lásky jsou pro lidi zkušebním kamenem. Jedni lidé chápou jen jednu, druzí jen druhou. A ti, kdo chápou jen neplatonickou lásku, mluví o dramatu zbytečně. V takové lásce nemůže být žádné drama. ‚Děkuji pěkně za potěšení, má úcta,' to je celé drama. A v platonické lásce drama být nemůže, protože v takové lásce je všechno jasné a čisté, protože…"

V tu chvíli si Levin vzpomněl na své hříchy a na vnitřní boj, který prožil. A nečekaně dodal:

„Ale ostatně možná máš pravdu. Docela možná… Ale nevím, opravdu nevím."

„No vidíš," řekl Stěpan Arkaďjič, „ty jsi velmi celistvý člověk. To je tvoje přednost i tvoje vada. Sám jsi celistvá povaha a chceš, aby se celý život skládal z celistvých jevů, a tak to nebývá. Tak třeba pohrdáš veřejnou službou, protože chceš, aby práce vždycky odpovídala cíli, a tak to nebývá. Chceš taky, aby činnost jednoho člověka vždycky měla cíl, aby láska a rodinný život byly vždycky jedno a totéž. A tak to nebývá. Všechna rozmanitost, všechen půvab, všechna krása života se skládá ze stínu a světla."

Levin si povzdechl a nic neodpověděl. Myslel na své a Oblonského neposlouchal.

A najednou oba pocítili, že i když jsou přátelé, i když spolu obědvali a pili víno, které je mělo ještě víc sblížit, každý myslí jen na své a jed-

nomu je druhý lhostejný. Oblonskij už nejednou zažil tohle krajní odcizení místo sblížení, které po obědě přichází, a věděl, co je v takových případech třeba dělat.

„Účet!“ zavolal a vyšel do vedlejšího sálu, kde hned potkal známého pobočníka a dal se s ním do řeči o jedné herečce a o tom, kdo ji vydržuje. A hned při rozhovoru s pobočníkem pocítil Oblonskij úlevu a odpočinek po rozhovoru s Levinem, který ho vždycky nutil k příliš velkému duševnímu a citovému vypětí.

Když se Tatar objevil s účtem na dvacet šest rublů a něco kopějek a se spropitným navíc, Levin, kterého by jindy jako venkovana vyděsil účet na čtrnáct rublů za jeho podíl, si toho teď nevšímal, zaplatil a odjel domů, aby se převlékl a jel ke Ščerbackým, kde se rozhodne o jeho osudu.

Kapitola dvanáctá

Kněžně Kitty Ščerbacké bylo osmnáct let. Byla to její první zima ve společnosti. Ve společnosti měla větší úspěch než obě její starší sestry, a dokonce větší, než kněžna čekala. Nejenže do Kitty byli zamilovaní skoro všichni mladí muži, kteří tančili na moskevských plesech, ale hned první zimu se naskytly dvě vážné partie: Levin a hned po jeho odjezdu hrabě Vronskij.

Levinův příchod na začátku zimy, jeho časté návštěvy a zjevná láska ke Kitty daly podnět k prvním vážným rozhovorům mezi Kittyinými rodiči o její budoucnosti a ke sporům mezi knížetem a kněžnou. Kníže byl na Levinově straně a říkal, že by si pro Kitty nic lepšího nepřál. Kněžna však se zvykem vlastním ženám otázku obcházet říkala, že Kitty je příliš mladá, že Levin nijak nedává najevo vážné úmysly, že Kitty k němu nemá náklonnost, a další důvody; ale neříkala to hlavní, totiž že čeká pro dceru lepší partii, že jí Levin není sympatický a že mu nerozumí. Když pak Levin náhle odjel, kněžna byla ráda a vítězně říkala muži: „Vidíš, měla jsem pravdu.“ A když se objevil Vronskij, byla ještě radši a utvrdila se v názoru, že Kitty musí udělat nejen dobrou, ale skvělou partii.

Pro matku nemohlo být mezi Vronským a Levinem žádné srovnání. Matce se na Levinovi nelíbily jeho podivné a příkré soudy ani jeho neobratnost ve společnosti, která podle ní pramenila z pýchy, ani jeho podle jejích pojmů jaksi divošský život na venkově, kde se zabýval dobytkem a mužiky; velmi se jí nelíbilo ani to, že zamilovaný do její dcery jezdil do domu půldruhého měsíce, jako by na něco čekal, vyčkával,

jako by se bál, jestli by to nebyla příliš velká čest, kdyby požádal o ruku, a nechápal, že když jezdí do domu, kde je dívka na vdávání, musí se vyslovit. A najednou, aniž se vyslovil, odjel. „Ještě že je tak málo přitažlivý, že se do něj Kitty nezamilovala," myslela si matka.

Vronskij splňoval všechna matčina přání. Velmi bohatý, chytrý, urozený, na cestě ke skvělé vojenské a dvorské kariéře, a okouzlující člověk. Nic lepšího si nebylo možné přát.

Vronskij se o Kitty na plesech zjevně ucházel, tančil s ní a jezdil do domu, takže o vážnosti jeho úmyslů nebylo možné pochybovat. Ale přesto byla matka celou tu zimu ve strašném neklidu a rozrušení.

Kněžna sama se vdávala před třiceti lety a sňatek jí dohodla teta. Ženich, o kterém se už všechno předem vědělo, přijel, uviděl nevěstu a oni uviděli jeho; teta dohazovačka zjistila a vzájemně předala dojem, jaký na sebe udělali; dojem byl dobrý; pak byla v určený den rodičům přednesena očekávaná nabídka a byla přijata. Všechno proběhlo velmi snadno a jednoduše. Aspoň se to tak kněžně zdálo. Ale na vlastních dcerách poznala, jak není snadné ani jednoduché tohle zdánlivě obyčejné dílo – vdávat dcery. Kolik strachu prožila, kolik myšlenek promyslela, kolik peněz utratila, kolik střetů měla s mužem, když vdávala dvě starší, Darju a Natalju! Teď, když uváděla do společnosti tu nejmladší, prožívala stejný strach, stejné pochybnosti a ještě větší hádky s mužem než kvůli starším. Starý kníže byl jako všichni otcové obzvlášť úzkostlivý, pokud šlo o čest a čistotu jeho dcer; na dcery žárlil nerozumně, a nejvíc na Kitty, která byla jeho miláček, a na každém kroku dělal kněžně scény, že dceru kompromituje. Kněžna si na to zvykla už u prvních dcer, ale teď cítila, že knížecí úzkostlivost má víc důvodů. Viděla, že se v poslední době ve společenských zvyklostech mnohé změnilo a že povinnosti matky jsou ještě těžší. Viděla, že Kittyiny vrstevnice zakládají jakési spolky, chodí na jakési kurzy, volně se stýkají s muži, jezdí samy po ulicích, mnohé už nedělají pukrle, a hlavně jsou všechny pevně přesvědčené, že vybrat si muže je jejich

věc, a ne věc rodičů. „Dnes už se dcery neprovdávají tak jako dřív," myslely si a říkaly všechny ty mladé dívky, a dokonce i všichni staří lidé. Ale jak se tedy provdávají dnes, to se kněžna od nikoho dozvědět nemohla. Francouzský zvyk, že o osudu dětí rozhodují rodiče, se nepřijímal, odsuzoval se. Anglický zvyk úplné svobody dívky se také nepřijímal a v ruské společnosti byl nemožný. Ruský zvyk dohazování se pokládal za něco ohavného, smáli se mu všichni i kněžna sama. Ale jak se má vdávat a jak se mají provdávat dcery, to nikdo nevěděl. Všichni, s kým kněžna o tom měla příležitost mluvit, jí říkali jedno: „Ale prosím vás, v naší době už je čas ty staré zvyky opustit. Vždyť do manželství vstupují mladí lidé, a ne rodiče; tak je tedy potřeba nechat mladé lidi, ať si to zařídí, jak umějí." Jenže tak se to snadno říkalo těm, kdo neměli dcery; kněžna však chápala, že když se dcera s někým sblíží, může se zamilovat, a zamilovat se do někoho, kdo se nebude chtít oženit, nebo do někoho, kdo se na manžela nehodí. A ať kněžně sebevíc vštěpovali, že v naší době si mladí lidé musí zařizovat osud sami, nemohla tomu věřit, stejně jako by nemohla věřit, že v jakékoli době by měly být pro pětileté děti nejlepšími hračkami nabité pistole. A proto si kněžna s Kitty dělala větší starosti než se staršími dcerami.

Teď se bála, aby se Vronskij nespokojil jen s tím, že se o její dceru uchází. Viděla, že dcera už je do něj zamilovaná, ale utěšovala se tím, že je to čestný člověk, a proto to neudělá. Zároveň však věděla, jak snadno se při dnešní volnosti styků dá dívce zatočit hlavou a jak lehce se muži vůbec na takovou vinu dívají. Minulý týden vyprávěla Kitty matce svůj rozhovor s Vronským při mazurce. Ten rozhovor kněžnu zčásti uklidnil; ale úplně klidná být nemohla. Vronskij řekl Kitty, že oni dva bratři jsou tak zvyklí ve všem se podřizovat matce, že se nikdy neodhodlají k ničemu důležitému, aniž se s ní poradí. „A teď čekám na příjezd maminky z Petrohradu jako na zvláštní štěstí," řekl.

Kitty to vyprávěla a nepřikládala těm slovům žádný význam. Ale matka to pochopila jinak. Věděla, že starou paní čekají každým dnem,

věděla, že stará paní bude mít ze synovy volby radost, a připadalo jí divné, že ze strachu, aby se matky nedotkl, nežádá o ruku; ale tolik si přála samotný sňatek, a ze všeho nejvíc, aby se zbavila svých úzkostí, že tomu věřila. Jakkoli bylo kněžně hořké dívat se teď na neštěstí nejstarší dcery Dolly, která se chystala muže opustit, rozrušení z toho, jak se rozhoduje o osudu nejmladší dcery, pohlcovalo všechny její city. Dnešního dne jí s příjezdem Levina přibyla ještě nová starost. Bála se, aby dcera, která k Levinovi, jak se jí zdálo, kdysi něco cítila, z přehnané poctivosti Vronského neodmítla, a vůbec aby Levinův příjezd nezamotal a nezdržel věc, která už byla tak blízko konce.

„Copak on, přijel už dávno?“ řekla kněžna o Levinovi, když se vrátily domů.

„Dneska, maminko.“

„Chci říct jen jedno…“ začala kněžna, a podle její vážně oživené tváře Kitty uhodla, o čem bude řeč.

„Maminko,“ řekla, zrudla a rychle se k ní otočila, „prosím vás, prosím vás, nic o tom neříkejte. Já vím, já všechno vím.“

Přála si totéž, co si přála matka, ale matčiny důvody ji urážely.

„Chci jen říct, že když člověk dá naději jednomu…“

„Maminko, holubičko, proboha, neříkejte to. Je tak strašné o tom mluvit.“

„Nebudu, nebudu,“ řekla matka, když uviděla dceři v očích slzy, „ale jedno, duše moje: slíbila jsi mi, že přede mnou nebudeš mít tajemství. Nebudeš?“

„Nikdy, maminko, žádné,“ odpověděla Kitty, zčervenala a podívala se matce přímo do tváře. „Ale teď nemám co říct. Já… já… i kdybych chtěla, nevím, co říct a jak… nevím…“

„Ne, s takovýma očima nemůže říct nepravdu,“ pomyslela si matka a usmívala se jejímu vzrušení a štěstí. Kněžna se usmívala tomu, jak obrovské a významné se jí, chudince, zdá to, co se teď děje v její duši.

Kapitola třináctá

Od oběda až do začátku večera prožívala Kitty pocit podobný tomu, jaký prožívá mladík před bitvou. Srdce jí silně bušilo a myšlenky se nedokázaly u ničeho zastavit.

Cítila, že dnešní večer, kdy se ti dva poprvé setkají, musí být v jejím osudu rozhodující. A neustále si je představovala, chvíli každého zvlášť, chvíli oba spolu. Když myslela na minulost, s potěšením a něhou se zastavovala u vzpomínek na to, jak to bylo mezi ní a Levinem. Vzpomínky z dětství a vzpomínky na Levinovo přátelství s jejím zemřelým bratrem dodávaly jejímu vztahu k němu zvláštní poetický půvab. Jeho láska k ní, kterou si byla jistá, jí lichotila a těšila ji. A vzpomínalo se jí na Levina snadno. Do vzpomínek na Vronského se naopak mísilo cosi nepříjemného, i když byl ve vrcholné míře světský a klidný člověk; jako by tu byla jakási falešnost – ne v něm, on byl velmi prostý a milý –, ale v ní samé, kdežto s Levinem se cítila úplně prostá a jasná. Zato jakmile pomyslela na budoucnost s Vronským, otevírala se před ní vyhlídka skvělá a šťastná; s Levinem se jí budoucnost zdála mlhavá.

Když vyšla nahoru, aby se na večer oblékla, a podívala se do zrcadla, s radostí si všimla, že má jeden ze svých dobrých dnů a plně vládne všemi svými silami, a to bylo pro to, co ji čekalo, tolik potřeba: cítila v sobě navenek klid a volnou ladnost pohybů.

V půl osmé, sotva sešla do salonu, ohlásil lokaj: „Konstantin Dmitrič Levin.“ Kněžna byla ještě ve svém pokoji a kníže nevycházel. „Je to tak,“ pomyslela si Kitty, a všechna krev se jí nahrnula k srdci. Když se podívala do zrcadla, zhrozila se, jak je bledá.

Teď věděla jistě, že přijel dřív právě proto, aby ji zastihl samotnou a požádal ji o ruku. A teprve teď se jí poprvé celá věc ukázala z úplně jiné, nové stránky. Teprve teď pochopila, že otázka se netýká jen jí – s kým bude šťastná a koho miluje –, ale že musí v příští chvíli ranit člověka, kterého miluje. A ranit ho krutě… Za co? Za to, že ji on, ten milý člověk, miluje, že je do ní zamilovaný. Ale nedá se nic dělat, tak je to potřeba, tak to musí být.

„Bože můj, copak mu to musím říct sama?“ pomyslela si. „Co mu řeknu? Copak mu řeknu, že ho nemiluju? To nebude pravda. Co mu tedy řeknu? Že miluju jiného? Ne, to není možné. Odejdu, odejdu.“

Už docházela ke dveřím, když zaslechla jeho kroky. „Ne! To není poctivé. Čeho se mám bát? Nic špatného jsem neudělala. Co se má stát, ať se stane! Řeknu pravdu. Však s ním to nemůže být trapné. Tady je,“ řekla si, když uviděla celou jeho silnou a nesmělou postavu s lesklýma očima upřenýma na ni. Podívala se mu přímo do tváře, jako by ho prosila o slitování, a podala mu ruku.

„Zdá se, že nejdu vhod, příliš brzy,“ řekl a rozhlédl se po prázdném salonu. Když viděl, že se jeho očekávání splnilo, že mu nic nebrání, aby se vyslovil, jeho tvář se zachmuřila.

„Ach ne,“ řekla Kitty a posadila se ke stolu.

„Ale já jsem právě nic jiného nechtěl, než vás zastihnout samotnou,“ začal, neposadil se a nedíval se na ni, aby neztratil odvahu.

„Maminka hned přijde. Byla včera velmi unavená. Včera…“

Mluvila a sama nevěděla, co jí vychází z úst, a nespouštěla z něj prosebný a laskavý pohled.

Podíval se na ni; zčervenala a zmlkla.

„Řekl jsem vám, že nevím, jestli jsem přijel nadlouho… že to záleží na vás…“

Skláněla hlavu níž a níž a sama nevěděla, co odpoví na to, co se blížilo.

„Že to záleží na vás," opakoval. „Chtěl jsem říct… chtěl jsem říct… Kvůli tomu jsem přijel… že… abyste byla mou ženou!" vypravil ze sebe a sám nevěděl, co říká; ale když ucítil, že to nejstrašnější je řečeno, zarazil se a podíval se na ni.

Těžce dýchala a nedívala se na něj. Byla nadšená. Duši měla přeplněnou štěstím. Vůbec nečekala, že na ni jeho vyslovená láska udělá tak silný dojem. Ale trvalo to jen jediný okamžik. Vzpomněla si na Vronského. Zvedla k Levinovi své jasné upřímné oči, a když uviděla jeho zoufalou tvář, spěšně odpověděla:

„To nemůže být… odpusťte mi…"

Jak mu byla před chvílí blízká, jak důležitá pro jeho život! A jak mu teď byla cizí a vzdálená!

„Jinak to být nemohlo," řekl a nedíval se na ni.

Uklonil se a chtěl odejít.

Kapitola čtrnáctá

Ale právě v tu chvíli vešla kněžna. Když je uviděla samotné a jejich rozrušené tváře, objevila se jí ve tváři hrůza. Levin se jí uklonil a nic neřekl. Kitty mlčela a nezvedala oči. „Chvála Bohu, odmítla," pomyslela si matka a tvář se jí rozzářila obvyklým úsměvem, kterým ve čtvrtek vítala hosty. Posadila se a začala se Levina vyptávat na jeho život na venkově. Levin se znovu posadil a čekal, až přijedou hosté, aby mohl nepozorovaně odjet.

Za pět minut vešla Kittyina přítelkyně, která se minulou zimu vdala, hraběnka Nordstonová.

Byla to vyschlá, nažloutlá, nemocná a nervózní žena s černýma lesklýma očima. Měla Kitty ráda a její láska k ní se, jako vždycky láska vdaných žen k dívkám, projevovala touhou provdat Kitty podle svého ideálu štěstí, a proto ji chtěla provdat za Vronského. Levin, kterého u nich na začátku zimy často potkávala, jí byl vždycky nepříjemný. Jejím stálým a oblíbeným zaměstnáním, kdykoli se s ním setkala, bylo dělat si z něj legraci.

„Mám ráda, když se na mě dívá z výše své velikosti: buď přeruší svůj chytrý rozhovor se mnou, protože jsem hloupá, nebo se sníží. To mám moc ráda: *sníží se* ke mně! Jsem moc ráda, že mě nemůže vystát," říkala o něm.

Měla pravdu, protože Levin ji opravdu nemohl vystát a pohrdal jí kvůli tomu, na co byla pyšná a co si pokládala za přednost – kvůli její nervozitě, kvůli jejímu vytříbenému pohrdání a lhostejnosti ke všemu hrubému a všednímu.

Mezi Nordstonovou a Levinem se ustálil takový vztah, s jakým se ve společnosti nezřídka setkáváme: dva lidé, kteří spolu navenek zůstávají v přátelských stycích, si navzájem pohrdají do té míry, že spolu ani nedokážou jednat vážně a nemohou se jeden druhým ani urazit.

Hraběnka Nordstonová se hned pustila do Levina.

„Á! Konstantin Dmitrič! Zase jste přijel do našeho zkaženého Babylonu," řekla, podala mu drobounkou nažloutlou ruku a připomněla jeho slova, která kdysi na začátku zimy řekl, že Moskva je Babylon. „Tak co, napravil se Babylon, nebo jste se zkazil vy?" dodala a s úsměškem se ohlédla po Kitty.

„Velmi mi lichotí, hraběnko, že si moje slova tak pamatujete," odpověděl Levin, který se už stačil vzpamatovat a hned ze zvyku přešel do svého žertovně nepřátelského tónu vůči hraběnce Nordstonové. „Asi na vás velmi silně působí."

„Ach, to se ví! Všechno si zapisuju. Tak co, Kitty, zase jsi bruslila?..."

A začala mluvit s Kitty. Jakkoli bylo Levinovi trapné teď odejít, přece jen pro něj bylo snazší dopustit se této trapnosti, než zůstat celý večer a dívat se na Kitty, která se na něj občas podívala a vyhýbala se jeho pohledu. Chtěl vstát, ale kněžna si všimla, že mlčí, a obrátila se k němu:

„Přijel jste do Moskvy nadlouho? Vy se přece, myslím, zabýváte zemstvem a nemůžete být pryč dlouho."

„Ne, kněžno, zemstvem se už nezabývám," řekl. „Přijel jsem na několik dní."

„Něco zvláštního s ním dnes je," pomyslela si hraběnka Nordstonová a zadívala se do jeho přísné, vážné tváře, „nějak se nenechá vtáhnout do svých úvah. Ale však já ho vyprovokuju. Strašně ráda z něj před Kitty udělám hlupáka, a taky udělám."

„Konstantine Dmitriči," řekla mu, „vysvětlete mi, prosím vás, co to znamená – vy tohle všechno víte –, že u nás na statku v Kalužské gu-

bernii všichni mužici i všechny ženské propili všechno, co měli, a ted nám nic neplatí. Co to znamená? Vy mužiky vždycky tak chválíte."

V tu chvíli vešla do pokoje ještě jedna dáma a Levin vstal.

„Promiňte, hraběnko, ale já o tom opravdu nic nevím a nemůžu vám nic říct," řekl a ohlédl se po důstojníkovi, který vcházel za dámou.

„To musí být Vronskij," pomyslel si Levin, a aby se o tom přesvědčil, podíval se na Kitty. Ta už stačila na Vronského pohlédnout a ohlédla se po Levinovi. A podle jediného toho pohledu jejích bezděčně rozzářených očí Levin pochopil, že toho člověka miluje, pochopil to stejně jistě, jako kdyby mu to řekla slovy. Ale jaký je to člověk?

Teď – ať je to dobře, nebo špatně – Levin nemohl nezůstat; potřeboval zjistit, jaký člověk je ten, koho miluje.

Jsou lidé, kteří, když potkají soka, jenž v čemkoli uspěl, jsou ochotni hned se odvrátit od všeho dobrého, co v něm je, a vidět v něm jen to špatné; a jsou lidé, kteří si naopak nejvíc přejí najít v tom šťastném sokovi vlastnosti, jimiž je porazil, a se svíravou bolestí v srdci v něm hledají jen dobré. Levin patřil k těm druhým. Ale nebylo pro něj těžké najít na Vronském něco dobrého a přitažlivého. Hned to padlo do očí. Vronskij byl nevysoký, pevně stavěný brunet s dobromyslně hezkou, neobyčejně klidnou a pevnou tváří. V jeho tváři i postavě, od nakrátko ostříhaných černých vlasů a čerstvě oholené brady až po širokou, zbrusu novou uniformu, bylo všechno prosté a zároveň elegantní. Vronskij ustoupil vcházející dámě, přistoupil ke kněžně a pak ke Kitty.

Když k ní přistupoval, jeho krásné oči zazářily obzvlášť něžně, a se sotva znatelným šťastným a skromně vítězným úsměvem – tak se to aspoň Levinovi zdálo – se nad ní uctivě a opatrně naklonil a podal jí svou malou, ale širokou ruku.

Se všemi se pozdravil, prohodil několik slov a posadil se, aniž se jedinkrát podíval na Levina, který z něj nespouštěl oči.

„Dovolte, abych vás představila," řekla kněžna a ukázala na Levina. „Konstantin Dmitrič Levin. Hrabě Alexej Kirillovič Vronskij."

Vronskij vstal, přátelsky se Levinovi podíval do očí a stiskl mu ruku.

„Letos v zimě jsem s vámi měl myslím obědvat," řekl a usmál se svým prostým a otevřeným úsměvem, „ale vy jste nečekaně odjel na venkov."

„Konstantin Dmitrič pohrdá městem a nenávidí ho, i nás měšťany," řekla hraběnka Nordstonová.

„Moje slova na vás asi silně působí, když si je tak pamatujete," řekl Levin, a když si vzpomněl, že to už jednou řekl, zčervenal.

Vronskij se podíval na Levina a na hraběnku Nordstonovou a usmál se.

„A vy jste pořád na venkově?" zeptal se. „V zimě je tam asi nuda, ne?"

„Není tam nuda, když má člověk práci, a ani sám se sebou se člověk nenudí," odpověděl Levin příkře.

„Já mám venkov rád," řekl Vronskij, který si Levinova tónu všiml a dělal, že si ho nevšímá.

„Ale doufám, hrabě, že byste nesouhlasil, abyste žil na venkově pořád," řekla hraběnka Nordstonová.

„Nevím, delší dobu jsem to nezkoušel. Zažil jsem zvláštní pocit," pokračoval. „Nikde se mi tak nestýskalo po venkově, po ruském venkově s lýkovými střevíci a mužiky, jako když jsem s maminkou strávil zimu v Nice. Nice je sama o sobě nudná, víte. A taky Neapol a Sorrento jsou pěkné jen na krátkou dobu. A právě tam se člověku obzvlášť živě vybavuje Rusko, a právě venkov. Jsou to jako…"

Mluvil a obracel se přitom ke Kitty i k Levinovi a převáděl svůj klidný a přátelský pohled z jednoho na druhého – zřejmě říkal, co ho napadlo.

Když si všiml, že hraběnka Nordstonová chce něco říct, zarazil se, nedořekl, co začal, a začal ji pozorně poslouchat.

Rozhovor neutichl ani na chvíli, takže stará kněžna, která měla vždycky v záloze pro případ, že by chybělo téma, dvě těžká děla – kla-

sické a reálné vzdělání a všeobecnou brannou povinnost –, je nemusela vytáhnout, a hraběnka Nordstonová neměla příležitost Levina popíchnout.

Levin se chtěl zapojit do společného rozhovoru, a nemohl; každou chvíli si říkal: „Teď odejdu," a neodcházel, na něco čekal.

Řeč přišla na otáčející se stolky a duchy, a hraběnka Nordstonová, která věřila ve spiritismus, začala vyprávět o zázracích, které viděla.

„Ach, hraběnko, určitě mě k nim vezměte, proboha, vezměte mě tam! Nikdy jsem nic neobyčejného neviděl, i když to všude vyhledávám," řekl Vronskij s úsměvem.

„Dobře, příští sobotu," odpověděla hraběnka Nordstonová. „Ale vy, Konstantine Dmitriči, věříte tomu?" zeptala se Levina.

„Proč se mě ptáte? Vždyť víte, co řeknu."

„Ale já chci slyšet váš názor."

„Můj názor je jen ten," odpověděl Levin, „že tyhle otáčející se stolky dokazují, že takzvaná vzdělaná společnost nestojí výš než mužici. Ti věří na uhranutí, na očarování a na nápoje lásky, a my…"

„Takže vy tomu nevěříte?"

„Nemůžu tomu věřit, hraběnko."

„Ale když jsem to sama viděla?"

„I selky vyprávějí, jak samy viděly domácí skřítky."

„Takže si myslíte, že nemluvím pravdu?"

A nevesele se zasmála.

„Ale ne, Mášo, Konstantin Dmitrič říká, že tomu nemůže věřit," řekla Kitty a červenala se za Levina; Levin to pochopil a ještě podrážděněji chtěl odpovědět, ale Vronskij s tím svým otevřeným veselým úsměvem hned přispěchal na pomoc rozhovoru, který hrozil, že bude nepříjemný.

„Vy tu možnost vůbec nepřipouštíte?" zeptal se. „Proč tedy připouštíme existenci elektřiny, kterou neznáme; proč by nemohla existovat nová síla, nám ještě neznámá, která…"

„Když byla nalezena elektřina," rychle ho přerušil Levin, „byl objeven jen jev, a nevědělo se, odkud pochází a co způsobuje, a uplynula staletí, než se pomyslelo na jeho využití. Spiritisté naopak začali tím, že jim stolky píšou a že k nim přicházejí duchové, a teprve potom začali říkat, že je to neznámá síla."

Vronskij Levina pozorně poslouchal, jako poslouchal vždycky, a jeho slova ho zjevně zajímala.

„Ano, ale spiritisté říkají: teď nevíme, co je to za sílu, ale ta síla existuje, a za takových a takových podmínek působí. A vědci ať si zkoumají, v čem ta síla spočívá. Ne, nevidím důvod, proč by to nemohla být nová síla, jestliže..."

„Protože," znovu ho přerušil Levin, „u elektřiny se pokaždé, když třete pryskyřici o vlnu, projeví známý jev, kdežto tady ne pokaždé, a tedy to není přírodní jev."

Vronskij asi cítil, že rozhovor nabírá na salon příliš vážný ráz, a tak neodporoval, ale snažil se změnit téma, vesele se usmál a obrátil se k dámám.

„Pojďme to hned zkusit, hraběnko," začal; ale Levin chtěl dořící, co si myslel.

„Myslím," pokračoval, „že tenhle pokus spiritistů vysvětlovat své zázraky nějakou novou silou je ten nejnešťastnější. Mluví přímo o duchovní síle a chtějí ji podrobit hmotnému pokusu."

Všichni čekali, až skončí, a on to cítil.

„A já si myslím, že z vás bude výborné médium," řekla hraběnka Nordstonová, „je ve vás něco nadšeného."

Levin otevřel ústa, chtěl něco říct, zčervenal a neřekl nic.

„Pojďme hned vyzkoušet stolky, kněžno, prosím vás," řekl Vronskij. „Paní kněžno, dovolíte?"

A Vronskij vstal a hledal očima stolek.

Kitty vstala pro stolek, a když šla kolem, setkala se očima s Levinem. Celou duší ho litovala, tím spíš, že ho litovala v neštěstí, jehož

příčinou byla ona sama. „Jestli se mi dá odpustit, tak mi odpusťte," řekl její pohled, „jsem tak šťastná."

„Nenávidím všechny, vás i sebe," odpovídal jeho pohled, a on sáhl po klobouku. Ale nebylo mu souzeno odejít. Sotva se chystali usadit kolem stolku a Levin odejít, vešel starý kníže, pozdravil se s dámami a obrátil se k Levinovi.

„Á!" začal radostně. „Jsi tu dlouho? Ani jsem nevěděl, že jsi tady. Velmi rád vás vidím."

Starý kníže Levinovi někdy tykal, někdy vykal. Objal Levina, a jak s ním mluvil, nevšímal si Vronského, který vstal a klidně čekal, až se kníže obrátí k němu.

Kitty cítila, jak těžká je pro Levina po tom, co se stalo, otcova vlídnost. Viděla také, jak chladně její otec nakonec odpověděl na Vronského úklonu a jak se Vronskij na jejího otce díval s přátelským údivem a snažil se pochopit, a nechápal, jak a proč by k němu někdo mohl být nepřátelsky naladěn; a zčervenala.

„Kníže, pusťte nám Konstantina Dmitriče," řekla hraběnka Nordstonová. „Chceme dělat pokus."

„Jaký pokus? Otáčet stolky? No, promiňte mi, dámy a pánové, ale podle mě je veselejší hrát na prstýnek," řekl starý kníže, díval se na Vronského a tušil, že s tím přišel on. „V prstýnku je aspoň nějaký smysl."

Vronskij se na knížete udiveně podíval svýma pevnýma očima, lehce se usmál a hned se dal s hraběnkou Nordstonovou do řeči o velkém plese, který se chystal na příští týden.

„Doufám, že tam budete?" obrátil se ke Kitty.

Jakmile se od něj starý kníže odvrátil, Levin nepozorovaně odešel, a poslední dojem, který si z toho večera odnesl, byla usměvavá, šťastná tvář Kitty, která Vronskému odpovídala na jeho otázku o plese.

Kapitola patnáctá

Když večer skončil, vyprávěla Kitty matce o svém rozhovoru s Levinem, a přestože ho jí bylo velice líto, těšila ji myšlenka, že dostala *nabídku k sňatku*. Nepochybovala, že jednala, jak se patřilo. Ale v posteli dlouho nemohla usnout. Jeden dojem ji neodbytně pronásledoval. Byla to Levinova tvář se svraštěným obočím a s dobrýma očima, které zpod něj hleděly zachmuřeně a sklesle, jak tam stál, poslouchal otce a pohlížel na ni a na Vronského. A bylo jí ho tak líto, že jí vyhrkly slzy do očí. Ale hned si vzpomněla, za koho ho vyměnila. Živě si vybavila tu mužnou, pevnou tvář, ten ušlechtilý klid a dobrotu ke všem, která z něj ve všem vyzařovala; vzpomněla si na lásku toho, koho milovala, k sobě samé, a zase jí bylo radostně u srdce, a se šťastným úsměvem si lehla na polštář. „Je mi ho líto, je mi ho líto, ale co se dá dělat? Nemůžu za to," říkala si; ale vnitřní hlas jí říkal něco jiného. Zda litovala toho, že Levina vábila, nebo toho, že ho odmítla, nevěděla. Ale její štěstí bylo otrávené pochybnostmi. „Pane, smiluj se, Pane, smiluj se, Pane, smiluj se!" opakovala si v duchu, dokud neusnula.

Mezitím se dole, v malé knížecí pracovně, odehrávala jedna z těch scén, které se mezi rodiči kvůli milované dceři často opakují.

„Co? Tohle!" křičel kníže, rozhazoval rukama a hned si zase zavinoval svůj veverčí župan. „Že nemáte žádnou hrdost ani důstojnost, že dceru tímhle dohazováním ostouzíte a hubíte, tímhle podlým, hloupým dohazováním!"

„Ale proboha, pro samého Boha, kníže, co jsem udělala?" říkala kněžna a málem plakala.

Šťastná a spokojená po rozhovoru s dcerou přišla ke knížeti jako obvykle popřát mu dobrou noc, a třebaže mu nemínila říkat o Levinově nabídce a o tom, že ho Kitty odmítla, naznačila mužovi, že věc s Vronským je podle ní úplně hotová a že se rozhodne, jakmile přijede jeho matka. A právě tady, při těch slovech, kníže najednou vzplanul a začal vykřikovat neslušná slova.

„Co jste udělala? Tohle: zaprvé lákáte ženicha, a celá Moskva o tom bude mluvit, a právem. Jestli pořádáte večírky, tak zvěte všechny, a ne vybrané ženíšky. Pozvěte všechny ty *ťuťky* – tak kníže říkal moskevským mladíkům – pozvěte pianistu a ať se tančí, a ne jako dnes: ženíšky a dohazovat. Je mi z toho zle, zle, a dosáhla jste svého, poplela jste děvčeti hlavu. Levin je tisíckrát lepší člověk. A tohle je petrohradský švihák, ty dělají na stroji, všichni jsou na jedno brdo a všichni stojí za starou bačkoru. A i kdyby to byl princ královské krve, moje dcera nikoho nepotřebuje!“

„Ale co jsem tedy udělala?“

„Tohle…“ vykřikl kníže rozhněvaně.

„Já vím, že kdybych tě poslouchala,“ přerušila ho kněžna, „nikdy dceru neprovdáme. Jestli je to tak, musíme odjet na venkov.“

„A je lepší odjet.“

„Ale počkej. Copak se já někomu podbízím? Ani v nejmenším se nepodbízím. Ale mladý muž, a moc dobrý, se zamiloval, a ona, zdá se…“

„Ano, vám se zdá! A co když se doopravdy zamiluje a on bude myslet na ženitbu stejně málo jako já?… Ach! Ať to mé oči nevidí!… ‚Ach, spiritismus, ach, Nice, ach, na plese…‘“ A kníže, který si představoval, že napodobuje ženu, při každém slově udělal pukrle. „A až Káťence uděláme neštěstí, až si to doopravdy vezme do hlavy…“

„Ale proč si to myslíš?“

„Já si to nemyslím, já to vím; na tohle máme oči my, a ne ženské. Vidím člověka, který má vážné úmysly, to je Levin; a vidím křepelku, jako je tenhle frajírek, kterému jde jen o zábavu.“

„No, ty si vždycky něco vezmeš do hlavy…“

„Však si vzpomeneš, ale pozdě, jako s Dášenkou.“

„No dobře, dobře, nebudeme o tom mluvit,“ zarazila ho kněžna, protože si vzpomněla na nešťastnou Dolly.

„Výborně, a dobrou noc!“

A manželé se pokřižovali, políbili se a rozešli se, ale oba cítili, že každý zůstal při svém.

Kněžna byla zprvu pevně přesvědčená, že dnešní večer rozhodl o Kittyině osudu a že o Vronského úmyslech nemůže být pochyb; ale mužova slova ji znejistila. A když se vrátila do svého pokoje, stejně jako Kitty s hrůzou před nejistou budoucností si v duchu několikrát zopakovala: „Pane, smiluj se, Pane, smiluj se, Pane, smiluj se!“

Kapitola šestnáctá

Vronskij nikdy nepoznal rodinný život. Jeho matka byla v mládí oslnivá dáma z velkého světa, která za manželství, a zvlášť potom, měla mnoho románků, o nichž věděla celá společnost. Otce si skoro nepamatoval a vychovával se v Pážecím sboru.

Když ze školy vyšel jako velice mladý, skvělý důstojník, dostal se hned do vyjetých kolejí bohatých petrohradských důstojníků. Třebaže občas zajížděl do petrohradské společnosti, všechny jeho milostné zájmy ležely mimo ni.

V Moskvě poprvé, po přepychovém a hrubém petrohradském životě, okusil půvab sblížení s dívkou z dobré společnosti, milou a nevinnou, která si ho zamilovala. Ani ho nenapadlo, že by v jeho vztahu ke Kitty mohlo být něco špatného. Na plesech tančil převážně s ní; jezdil k nim domů. Mluvil s ní o tom, o čem se ve společnosti obvykle mluví, o všelijakých hloupostech, ale o hloupostech, kterým bezděčně dával zvláštní smysl určený jí. Přestože jí neřekl nic, co by nemohl říct přede všemi, cítil, že je na něm čím dál víc závislá, a čím víc to cítil, tím mu to bylo příjemnější a tím něžnější byl jeho cit k ní. Nevěděl, že jeho počínání vůči Kitty má určité jméno, že je to vábení slečen bez úmyslu se oženit a že takové vábení patří k nepěkným skutkům, obvyklým mezi skvělými mladíky, jako byl on. Zdálo se mu, že tu radost objevil první, a těšil se ze svého objevu.

Kdyby byl slyšel, co ten večer říkali její rodiče, kdyby se byl dokázal přenést na stanovisko rodiny a dozvěděl se, že Kitty bude nešťastná, jestli si ji nevezme, velice by se podivil a nevěřil by tomu. Nedokázal

by uvěřit, že by něco, co tak velkou a dobrou radost působilo jemu, a hlavně jí, mohlo být špatné. Ještě méně by dokázal uvěřit, že by se měl oženit.

Ženitba se mu nikdy nejevila jako možnost. Nejenže neměl rád rodinný život, ale v rodině, a zvlášť v manželovi, viděl podle obecného názoru svobodných mládenců, mezi nimiž žil, něco cizího, nepřátelského, a ze všeho nejvíc směšného. Ale přestože Vronskij netušil, co říkali rodiče, když ten večer odcházel od Ščerbackých, cítil, že to duchovní tajné pouto, které mezi ním a Kitty bylo, se dnešního večera upevnilo natolik, že je třeba něco podniknout. Ale co se dá a co se má podniknout, nedokázal vymyslet.

„V tom to je kouzlo," myslel si, když se vracel od Ščerbackých a odnášel si od nich jako vždycky příjemný pocit čistoty a svěžesti, který pocházel zčásti i z toho, že celý večer nekouřil, a zároveň nový pocit dojetí nad tím, jak ho miluje, „v tom to je kouzlo, že nic nebylo řečeno, ani mnou, ani jí, ale v tom neviditelném rozhovoru pohledů a tónů hlasu jsme si tak rozuměli, že dnes mi jasněji než kdy jindy řekla, že mě miluje. A jak mile, prostě, a hlavně důvěřivě! Sám se cítím lepší, čistší. Cítím, že mám srdce a že je ve mně mnoho dobrého. Ty milé zamilované oči! Když řekla: *a moc*…"

„No a co? No nic. Mně je dobře, a jí je dobře." A zamyslel se, kde dnešní večer zakončí.

V duchu probral místa, kam by mohl jet. „Klub? Partie beziku, šampaňské s Ignatovem? Ne, nepojedu. Château des Fleurs, tam najdu Oblonského, kuplety, kankán? Ne, to už mě omrzelo. Právě proto mám Ščerbackých rád, že se sám stávám lepším. Pojedu domů." Šel rovnou do svého pokoje v hotelu Dussaux, poručil si přinést večeři, a když se pak svlékl, sotva položil hlavu na polštář, usnul tvrdým a klidným spánkem, jako vždycky.

Kapitola sedmnáctá

Druhý den v jedenáct hodin dopoledne jel Vronskij na nádraží petrohradské dráhy naproti matce, a první, na koho narazil na schodech velkého schodiště, byl Oblonskij, který tímtéž vlakem čekal sestru.

„Á! Vaše Jasnosti!“ zavolal Oblonskij. „Pro koho jdeš?“

„Pro maminku,“ odpověděl Vronskij s úsměvem, jako všichni, kdo se potkali s Oblonským, potřásl mu rukou a vystoupil s ním po schodech nahoru. „Má dnes přijet z Petrohradu.“

„A já na tebe čekal do dvou. Kam jsi jel od Ščerbackých?“

„Domů,“ odpověděl Vronskij. „Přiznám se, že mi včera po Ščerbackých bylo tak příjemně, že se mi už nikam nechtělo.“

„Bujné oře poznám podle jejich cejchů, zamilované mladíky poznám po očích,“ zadeklamoval Stěpan Arkaďjič úplně stejně jako předtím Levinovi.

Vronskij se usmál s výrazem, že to nepopírá, ale hned změnil téma.

„A pro koho jdeš ty?“ zeptal se.

„Já? Já pro hezkou ženskou,“ řekl Oblonskij.

„Ale ale!“

„Hanba tomu, kdo by si myslel něco zlého! Pro sestru Annu.“

„Aha, pro Kareninu?“ řekl Vronskij.

„Ty ji asi znáš?“

„Snad ano. Nebo ne… Opravdu si nevzpomínám,“ odpověděl Vronskij roztržitě a při jménu Karenina si matně představil něco upjatého a nudného.

„Ale Alexeje Alexandroviče, mého slavného švagra, určitě znáš. Toho zná celý svět.“

„Totiž znám ho podle pověsti a od vidění. Vím, že je chytrý, učený, nějak zbožný… Ale víš, to není moje… to není můj obor,“ řekl Vronskij.

„Ano, je to velice pozoruhodný člověk; trochu konzervativec, ale báječný člověk,“ poznamenal Stěpan Arkaďjič, „báječný člověk.“

„No, tím líp pro něj,“ řekl Vronskij s úsměvem. „Á, ty jsi tady,“ obrátil se k vysokému starému lokaji své matky, který stál u dveří, „pojd sem.“

Vronskij se v poslední době cítil ke Stěpanu Arkaďjičovi připoutaný nejen tou příjemností, kterou na něm cítil každý, ale ještě tím, že se mu v představách spojoval s Kitty.

„Tak co, uděláme v neděli večeři pro tu *divu*?“ řekl mu a s úsměvem ho vzal pod paží.

„Rozhodně. Vyberu příspěvky. Ach, seznámil ses včera s mým přítelem Levinem?“ zeptal se Stěpan Arkaďjič.

„Ovšem. Ale nějak brzo odjel.“

„Je to báječný chlapík,“ pokračoval Oblonskij. „Že ano?“

„Nevím,“ odpověděl Vronskij, „proč je ve všech Moskvanech – samozřejmě s výjimkou těch, se kterými mluvím,“ vložil žertem, „něco příkrého. Pořád se nějak vzpínají na zadní, zlobí se, jako by vám chtěli pořád něco dát najevo…“

„To je pravda, to v nich je…“ řekl Stěpan Arkaďjič a vesele se smál.

„Tak co, bude to brzo?“ obrátil se Vronskij na zřízence.

„Vlak už vyjel,“ odpověděl zřízenec.

Že se vlak blíží, bylo na nádraží čím dál víc znát podle chystání a ruchu, podle pobíhání nosičů, podle toho, jak se objevili četníci a zřízenci a jak přijížděli ti, kdo přišli vlak čekat. V mrazivé páře bylo vidět dělníky v krátkých kožiších a v měkkých plstěných botách, kteří přecházeli přes koleje zatáčejících tratí. Bylo slyšet hvízdání lokomotivy na vzdálených kolejích a posouvání čehosi těžkého.

„Ne," řekl Stěpan Arkaďjič, který měl velkou chuť povědět Vronskému o Levinových úmyslech s Kitty. „Ne, mého Levina jsi neodhadl správně. Je to velice nervózní člověk a bývá nepříjemný, to je pravda, ale zato někdy bývá moc milý. Je to taková poctivá, upřímná povaha, a srdce má ze zlata. Ale včera k tomu měl zvláštní důvody," pokračoval Stěpan Arkaďjič s významným úsměvem a docela zapomněl na upřímný soucit, který včera cítil ke svému příteli, a teď cítil úplně stejný, jenže k Vronskému. „Ano, měl důvod, proč mohl být buď obzvlášť šťastný, nebo obzvlášť nešťastný."

Vronskij se zastavil a zeptal se přímo:

„Jak to myslíš? Snad včera nepožádal o ruku tvou švagrovou?..."

„Možná," řekl Stěpan Arkaďjič. „Včera se mi něco takového zdálo. A jestli odjel brzo a ještě byl ve špatné náladě, pak to tak je... Je do ní zamilovaný už tak dlouho a je mi ho moc líto."

„Ale ale!... Myslím si ovšem, že ona může počítat s lepší partií," řekl Vronskij, vypjal hruď a zase začal přecházet. „Ostatně ho neznám," dodal. „Ano, to je těžká situace! Právě proto se většina radši zahazuje s nějakými Klárami. Tam nezdar dokazuje jen to, že ti nestačily peníze, ale tady je na vážkách tvá důstojnost. Ale už je tu vlak."

Opravdu, v dálce už hvízdala lokomotiva. Za několik minut se nástupiště zachvělo a přijela lokomotiva; vyfukovala páru, kterou mráz srážel k zemi, páka prostředního kola se jí pomalu a pravidelně krčila a natahovala a zachumlaný, ojíněný strojvedoucí se ukláněl; za tendrem začal projíždět zavazadlový vůz s kňučícím psem, čím dál pomaleji, a nástupiště se otřásalo čím dál víc; nakonec dojely osobní vozy a před zastavením se zachvěly.

Šviháckým průvodčí seskočil ještě za jízdy a zapískal na píšťalku, a hned za ním začali jeden po druhém vystupovat netrpěliví cestující: gardový důstojník, který se držel zpříma a přísně se rozhlížel; čilý kupčík s brašnou, který se vesele usmíval; mužik s pytlem přes rameno.

Vronskij stál vedle Oblonského, prohlížel si vagony a vystupující a na matku úplně zapomněl. To, co se právě dozvěděl o Kitty, ho vzrušovalo a těšilo. Hruď se mu bezděčně vypínala a oči mu zářily. Cítil se jako vítěz.

„Hraběnka Vronská je v tomhle oddělení," řekl šviháckýprůvodčí, když přišel k Vronskému.

Průvodčího slova ho probudila a připomněla mu matku a blížící se setkání s ní. V duši si matky nevážil, a aniž si to uvědomoval, neměl ji rád, i když si podle představ kruhu, ve kterém žil, a podle své výchovy nedokázal představit jiný vztah k matce než nanejvýš poslušný a uctivý, a to tím navenek poslušnější a uctivější, čím méně si jí v duši vážil a čím méně ji měl rád.

Kapitola osmnáctá

Vronskij šel za průvodčím do vagonu a ve dveřích oddělení se zastavil, aby uvolnil cestu dámě, která vycházela. S obvyklým taktem muže z velkého světa poznal podle jediného pohledu na její zevnějšek, že ta dáma patří k vysoké společnosti. Omluvil se a chtěl jít dál do vagonu, ale pocítil potřebu podívat se na ni ještě jednou – ne proto, že byla velmi krásná, ani kvůli půvabu a skromné ladnosti, které byly patrné na celé její postavě, ale proto, že ve výrazu jejího hezkého obličeje, když šla kolem něj, bylo něco zvlášť vlídného a něžného. Když se ohlédl, otočila hlavu i ona. Zářivé šedé oči, které se pod hustými řasami zdály tmavé, se přátelsky a pozorně zastavily na jeho tváři, jako by ho poznávala, a hned přelétly k blížícímu se davu, jako by někoho hledaly. V tom krátkém pohledu Vronskij stačil postřehnout zdrženlivou živost, která jí hrála ve tváři a poletovala mezi zářícíma očima a sotva znatelným úsměvem, jenž jí zvlnil rudé rty. Jako by ji něco tak přeplňovalo, že se to proti její vůli projevovalo tu v lesku pohledu, tu v úsměvu. Úmyslně uhasila světlo v očích, ale proti její vůli prosvítalo v sotva znatelném úsměvu.

Vronskij vešel do vagonu. Jeho matka, vyschlá stařenka s černýma očima a s kudrlinkami, mhouřila oči, prohlížela si syna a tenkými rty se lehce usmívala. Zvedla se z lavičky, podala komorné taštičku, podala synovi malou suchou ruku, pak mu zvedla hlavu od své ruky a políbila ho na tvář.

„Dostal jsi telegram? Jsi zdráv? Chválabohu.“

„Měla jste dobrou cestu?“ řekl syn, posadil se vedle ní a bezděčně poslouchal ženský hlas za dveřmi. Věděl, že je to hlas té dámy, kterou potkal u vchodu.

„Přesto s vámi nesouhlasím,“ říkal hlas té dámy.

„Petrohradský názor, milostivá.“

„Ne petrohradský, prostě ženský,“ odpověděla.

„Nuže, dovolte, abych vám políbil ručku.“

„Na shledanou, Ivane Petroviči. A podívejte se, prosím, jestli tu není můj bratr, a pošlete mi ho,“ řekla dáma přímo u dveří a znovu vešla do oddělení.

„Tak co, našla jste bratra?“ řekla Vronská a obrátila se k dámě.

Vronskij si teď vzpomněl, že to je Karenina.

„Váš bratr je tady,“ řekl a vstal. „Promiňte, nepoznal jsem vás, a naše známost byla tak krátká,“ řekl Vronskij a uklonil se, „že si na mě jistě nevzpomínáte.“

„Ale ano,“ řekla, „poznala bych vás, protože jsme s vaší maminkou, myslím, celou cestu mluvily jen o vás,“ řekla a dovolila konečně živosti, která se drala ven, aby se projevila úsměvem. „A můj bratr tu pořád není.“

„Tak ho zavolej, Aljošo,“ řekla stará hraběnka.

Vronskij vyšel na nástupiště a zavolal:

„Oblonskij! Sem!“

Ale Karenina na bratra nepočkala, a jakmile ho uviděla, vystoupila rozhodným, lehkým krokem z vagonu. A sotva k ní bratr přišel, pohybem, který Vronského ohromil svou rozhodností a ladností, objala bratra levou paží kolem krku, rychle si ho přitáhla a pevně ho políbila. Vronskij z ní nespouštěl oči, díval se na ni a usmíval se, ani sám nevěděl čemu. Ale pak si vzpomněl, že na něj čeká matka, a vrátil se do vagonu.

„Že je moc milá?“ řekla hraběnka o Karenině. „Její muž ji posadil ke mně a byla jsem moc ráda. Celou cestu jsme spolu povídaly. No a ty

prý… prožíváš dokonalou lásku. Tím líp, můj milý, tím líp.“

„Nevím, na co narážíte, maminko,“ odpověděl syn chladně. „Tak co, maminko, půjdeme?“

Karenina se znovu vrátila do vagonu, aby se s hraběnkou rozloučila.

„Tak vidíte, hraběnko, vy jste se shledala se synem a já s bratrem,“ řekla vesele. „A všechny moje historky se vyčerpaly; dál bych už neměla co vyprávět.“

„Ale kdepak, má milá,“ řekla hraběnka a vzala ji za ruku, „s vámi bych objela celý svět a nenudila bych se. Jste jedna z těch milých žen, se kterými je příjemné si popovídat i spolu mlčet. A na svého syna, prosím vás, nemyslete: to přece nejde, nikdy se neodloučit.“

Karenina stála nehybně, držela se neobyčejně zpříma a oči se jí usmívaly.

„Anna Arkaďjevna,“ vysvětlovala hraběnka synovi, „má synáčka, myslím, že osmiletého, a nikdy se od něj neodloučila, a pořád se trápí, že ho nechala doma.“

„Ano, s hraběnkou jsme celou dobu mluvily, já o svém synovi, ona o svém,“ řekla Karenina a zase jí tvář ozářil úsměv, vlídný úsměv, který patřil jemu.

„To vás jistě velmi nudilo,“ řekl a hned za letu zachytil ten míček koketérie, který mu hodila. Ale ona zřejmě nechtěla v rozhovoru tímhle tónem pokračovat a obrátila se ke staré hraběnce:

„Mockrát vám děkuji. Ani jsem nepostřehla, jak mi včerejší den uběhl. Na shledanou, hraběnko.“

„Sbohem, má drahá,“ odpověděla hraběnka. „Dovolte, ať vám políbím tu hezkou tvářičku. Říkám to prostě, po stařecku, rovnou: zamilovala jsem si vás.“

Ať byla ta věta sebevíc obehraná, Karenina jí zřejmě uvěřila od srdce a měla z ní radost. Zčervenala, lehce se sklonila, nastavila tvář hraběnčiným rtům, zase se napřímila a se stejným úsměvem, který se jí chvěl mezi rty a očima, podala ruku Vronskému. Stiskl tu malou ruku,

kterou mu podala, a jako něčemu zvláštnímu se zaradoval tomu energickému stisku, kterým mu pevně a směle potřásla rukou. Vyšla rychlou chůzí, která tak podivně lehce nesla její dost plné tělo.

„Moc milá," řekla stařenka.

Totéž si myslel její syn. Sledoval ji očima, dokud její půvabná postava nezmizela, a úsměv mu zůstal na tváři. Oknem viděl, jak přišla k bratrovi, položila mu ruku na paži a začala mu živě něco vykládat, zřejmě o něčem, co nemělo nic společného s ním, s Vronským, a to ho mrzelo.

„Tak co, maminko, jste úplně zdravá?" zopakoval a obrátil se k matce.

„Všechno je dobré, výborné. Alexandr byl moc milý. A Marie velice zhezkla. Je moc zajímavá."

A zase začala vyprávět o tom, co ji ze všeho nejvíc zajímalo, o křtinách vnuka, kvůli kterým jezdila do Petrohradu, a o zvláštní přízni, kterou panovník projevil staršímu synovi.

„Tamhle je Lavrentij," řekl Vronskij a díval se z okna, „teď můžeme jít, jestli chcete."

Starý majordomus, který s hraběnkou cestoval, přišel do vagonu ohlásit, že je všechno připravené, a hraběnka vstala k odchodu.

„Pojďme, teď je tu málo lidí," řekl Vronskij.

Komorná vzala taštičku a psíka, majordomus a nosič ostatní zavazadla. Vronskij vzal matku pod paží; ale když už vystupovali z vagonu, najednou kolem nich proběhlo několik lidí s vyděšenými tvářemi. Proběhl i přednosta stanice ve své čepici neobvyklé barvy. Zřejmě se stalo něco neobvyklého. Lidé od vlaku běželi zpátky.

„Co?... Co?... Kde?... Skočil!... Přejelo ho!..." ozývalo se mezi lidmi, kteří šli kolem.

Stěpan Arkaďjič se sestrou pod paží, oba taky s vyděšenými tvářemi, se vrátili a zastavili se u vchodu do vagonu, aby se vyhnuli davu.

Dámy vešly do vagonu a Vronskij se Stěpanem Arkaďjičem šli za lidmi zjistit podrobnosti neštěstí.

Hlídač, ať už byl opilý, nebo příliš zachumlaný kvůli silnému mrazu, neslyšel vlak, který couval, a vlak ho přejel.

Ještě než se Vronskij a Oblonskij vrátili, dozvěděly se dámy ty podrobnosti od majordoma.

Oblonskij i Vronskij viděli znetvořenou mrtvolu. Oblonskij zřejmě trpěl. Mračil se a zdálo se, že má na krajíčku.

„Ach, to je hrůza! Ach, Anno, kdybys to viděla! Ach, to je hrůza!“ opakoval.

Vronskij mlčel a jeho krásná tvář byla vážná, ale úplně klidná.

„Ach, kdybyste to viděla, hraběnko,“ říkal Stěpan Arkaďjič. „A je tam i jeho žena… Je hrozné se na ni dívat… Vrhla se na tělo. Prý sám živil obrovskou rodinu. To je hrůza!“

„Nedalo by se pro ni něco udělat?“ řekla Karenina rozrušeným šepotem.

Vronskij se na ni podíval a hned vyšel z vagonu.

„Hned jsem zpátky, maminko,“ dodal a otočil se ve dveřích.

Když se za několik minut vrátil, Stěpan Arkaďjič už s hraběnkou mluvil o nové zpěvačce a hraběnka se netrpělivě ohlížela ke dveřím, kdy přijde syn.

„Teď pojďme,“ řekl Vronskij, když vešel.

Vyšli spolu. Vronskij šel vpředu s matkou. Za nimi šla Karenina s bratrem. U východu Vronského dohonil přednosta stanice.

„Předal jste mému zástupci dvě stě rublů. Račte laskavě uvést, komu je určujete.“

„Vdově,“ řekl Vronskij a pokrčil rameny. „Nechápu, nač se ptát.“

„Ty jsi dal peníze?“ zavolal zezadu Oblonskij, stiskl sestře ruku a dodal: „To je moc pěkné, moc pěkné! Že je to báječný chlapík? Má úcta, hraběnko.“

A zastavil se se sestrou a hledali její komornou.

Když vyšli ven, kočár Vronských už odjel. Lidé, kteří vycházeli, si pořád ještě povídali o tom, co se stalo.

„To je ale hrozná smrt!“ řekl nějaký pán, který šel kolem. „Prý ho to rozpůlilo.“

„Já si myslím, že naopak ta nejlehčí, okamžitá,“ poznamenal jiný.

„Jak to, že se neudělají nějaká opatření,“ říkal třetí.

Karenina nastoupila do kočáru a Stěpan Arkaďjič s údivem uviděl, že se jí třesou rty a že s námahou zadržuje slzy.

„Co je ti, Anno?“ zeptal se, když ujeli několik set sáhů.

„Zlé znamení,“ řekla.

„Taková hloupost!“ řekl Stěpan Arkaďjič. „Přijela jsi, to je hlavní. Neumíš si představit, jakou do tebe vkládám naději.“

„A znáš Vronského dlouho?“ zeptala se.

„Ano. Víš, doufáme, že si vezme Kitty.“

„Ano?“ řekla Anna tiše. „No, a teď pojďme mluvit o tobě,“ dodala a zatřásla hlavou, jako by chtěla tělesně zahnat něco nadbytečného, co jí překáželo. „Pojďme mluvit o tvých věcech. Dostala jsem tvůj dopis, a tak jsem přijela.“

„Ano, všechna naděje je v tobě,“ řekl Stěpan Arkaďjič.

„No tak, vyprávěj mi všechno.“

A Stěpan Arkaďjič začal vyprávět.

Když dojeli k domu, Oblonskij pomohl sestře vystoupit, povzdechl si, stiskl jí ruku a odjel do úřadu.

Kapitola devatenáctá

Když Anna vešla do pokoje, seděla Dolly v malém salonku s baculatým bělovlasým chlapcem, který už teď vypadal jako otec, a poslouchala, jak jí předčítá úlohu z francouzské čítanky. Chlapec četl a přitom kroutil v ruce knoflík kabátku, který se sotva držel, a snažil se ho utrhnout. Matka mu několikrát ruku odtáhla, ale baculatá ručka se znovu chopila knoflíku. Matka knoflík utrhla a dala si ho do kapsy.

„Dej ty ruce pokoj, Grišo," řekla a zase se pustila do své deky, staré rozdělané práce, ke které se vždycky uchylovala v těžkých chvílích, a teď pletla nervózně, nahazovala prstem oka a počítala je. Přestože včera vzkázala muži, že je jí jedno, jestli jeho sestra přijede, nebo ne, připravila na její příjezd všechno a čekala švagrovou s rozrušením.

Dolly byla svým žalem zdrcená, úplně jím pohlcená. Přesto si pamatovala, že Anna, její švagrová, je ženou jednoho z nejvýznamnějších mužů v Petrohradě a petrohradskou velkou dámou. A díky téhle okolnosti neudělala, co řekla muži, to znamená, nezapomněla, že švagrová přijede. „Ostatně Anna za nic nemůže," myslela si Dolly. „Nevím o ní nic než to nejlepší, a ke mně se vždycky chovala jen vlídně a přátelsky." Pravda, pokud si mohla vybavit svůj dojem z Petrohradu, u Kareninových se jí nelíbil sám jejich dům; v celém uspořádání jejich rodinného života bylo cosi falešného. „Ale proč bych ji neměla přijmout? Jen aby ji nenapadlo mě utěšovat!" myslela si Dolly. „Všechny ty útěchy a domluvy a křesťanské odpouštění, to všechno jsem si už tisíckrát promyslela a nic z toho není k ničemu."

Celé ty dny byla Dolly s dětmi sama. O svém žalu mluvit nechtěla, a s tím žalem na duši nedokázala mluvit o ničem jiném. Věděla, že tak či onak Anně všechno poví, a jednou ji těšila představa, jak jí to poví, jindy ji zlobilo, že bude muset mluvit o svém ponížení právě s ní, s jeho sestrou, a poslouchat od ní hotové fráze domluv a útěchy.

Jak už to často bývá, dívala se na hodiny, čekala ji každou minutu a propásla právě tu, kdy host přijel, takže neslyšela zvonek.

Když zaslechla šustění šatů a lehké kroky už ve dveřích, ohlédla se a na její utrápené tváři se bezděčně objevila ne radost, ale údiv. Vstala a švagrovou objala.

„Cože, už jsi tady?“ řekla a políbila ji.

„Dolly, tak ráda tě vidím!“

„I já jsem ráda,“ řekla Dolly se slabým úsměvem a snažila se z výrazu Anniny tváře poznat, jestli to ví. „Určitě to ví,“ pomyslela si, když si všimla soucitu na Annině tváři. „No, pojď, zavedu tě do tvého pokoje,“ pokračovala a snažila se co nejvíc oddálit chvíli vysvětlování.

„To je Griša? Můj Bože, jak vyrostl!“ řekla Anna, políbila ho, a aniž spustila oči z Dolly, zastavila se a zčervenala. „Ne, prosím tě, nikam nechoďme.“

Sundala si šátek a klobouk, a když se jím zachytila o pramen svých černých, všude se vlnících vlasů, vrtěla hlavou a vlasy uvolňovala.

„A ty zříš štěstím a zdravím!“ řekla Dolly skoro se závistí.

„Já?... Ano,“ řekla Anna. „Můj Bože. Táňa! Stejně stará jako můj Serjoža,“ dodala a obrátila se k holčičce, která přiběhla. Vzala ji do náruče a políbila ji. „Rozkošná holčička, rozkošná! Tak mi je ukaž všechny.“

Jmenovala je a pamatovala si nejen jména, ale i léta, měsíce, povahy a nemoci všech dětí, a Dolly to nemohla neocenit.

„Tak pojďme za nimi,“ řekla. „Vasja teď spí, škoda.“

Když si prohlédly děti, posadily se už samy v salonu ke kávě. Anna sáhla po podnosu a pak ho odsunula.

„Dolly,“ řekla, „mluvil se mnou.“

Dolly se na Annu chladně podívala. Teď čekala strojeně soucitné fráze; ale Anna nic takového neřekla.

„Dolly, má milá!“ řekla. „Nechci se ho před tebou zastávat ani tě utěšovat; to nejde. Ale, drahoušku, je mi tě prostě líto, líto z celého srdce!“

Zpoza hustých řas jejích zářících očí najednou vyhrkly slzy. Přisedla si ke švagrové blíž a vzala ji za ruku svou energickou malou rukou. Dolly se neodtáhla, ale její tvář si zachovala suchý výraz. Řekla:

„Utěšit mě nejde. Po tom, co se stalo, je všechno ztracené, všechno je pryč!“

A sotva to řekla, výraz její tváře najednou změkl. Anna zvedla Dolly-inu suchou, hubenou ruku, políbila ji a řekla:

„Ale, Dolly, co dělat, co dělat? Jak nejlépe naložit s touhle strašnou situací? O tom je potřeba přemýšlet.“

„Všechno je u konce, a nic víc,“ řekla Dolly. „A nejhorší je, pochop to, že ho nemůžu opustit; děti, jsem svázaná. A s ním žít nemůžu, je to pro mě muka, dívat se na něj.“

„Dolly, holubičko, mluvil se mnou, ale chci to slyšet od tebe, pověz mi všechno.“

Dolly se na ni tázavě podívala.

Na Annině tváři byla vidět nepředstíraná účast a láska.

„Dobrá tedy,“ řekla najednou. „Ale řeknu to od začátku. Víš, jak jsem se vdávala. S tou výchovou, jakou mi dala maminka, jsem byla nejen nevinná, ale hloupá. Nic jsem nevěděla. Prý, já vím, muži vyprávějí ženám o svém dřívějším životě, ale Stiva…“ opravila se, „Stěpan Arkaďjič mi nic neřekl. Neuvěříš, ale až dosud jsem si myslela, že jsem jediná žena, kterou poznal. Tak jsem žila osm let. Pochop, že jsem nejen netušila nevěru, ale že jsem ji považovala za nemožnou, a pak, představ si, s takovými představami najednou poznat všechnu tu hrůzu, všechnu tu ohavnost… Pochop mě. Být si úplně jistá svým štěstím, a najednou…“ pokračovala Dolly a zadržovala vzlyky, „a dostat dopis…

jeho dopis milence, mé vychovatelce. Ne, to je příliš strašné!“ Spěšně vytáhla kapesník a zakryla si jím tvář. „Ještě bych pochopila pobloudnění,“ pokračovala po chvíli mlčení, „ale rozmyslně, lstivě mě klamat… a s kým?… Dál být mým mužem a zároveň s ní… to je strašné! Ty to nemůžeš pochopit…“

„Ale ano, chápu! Chápu, milá Dolly, chápu,“ říkala Anna a tiskla jí ruku.

„A ty myslíš, že on chápe celou tu hrůzu mého postavení?“ pokračovala Dolly. „Ani v nejmenším! Je šťastný a spokojený.“

„Ale kdepak!“ přerušila ji rychle Anna. „Je k politování, je zdrcený lítostí…“

„A je vůbec schopný lítosti?“ přerušila ji Dolly a pozorně se dívala švagrové do tváře.

„Ano, já ho znám. Nemohla jsem se na něj dívat bez soucitu. Obě ho známe. Je dobrý, ale je hrdý, a teď je tak ponížený. Hlavně mě dojalo,“ a tu Anna uhodla to hlavní, co mohlo dojmout Dolly, „že ho trápí dvě věci: že se stydí před dětmi a že tobě, kterou miluje… ano, ano, miluje víc než cokoli na světě,“ přerušila spěšně Dolly, která chtěla něco namítnout, „že tobě ublížil, že tě zdrtil. ‚Ne, ne, ona neodpustí,‘ pořád opakuje.“

Dolly se zamyšleně dívala kolem švagrové a poslouchala její slova.

„Ano, chápu, že jeho postavení je strašné; tomu, kdo je vinen, je hůř než nevinnému,“ řekla, „když cítí, že celé to neštěstí je z jeho viny. Ale jak mu mám odpustit, jak mám zase být jeho ženou po ní? Žít s ním teď pro mě bude muka, právě proto, že jsem ho milovala tak, jak jsem ho milovala, že miluju svou dřívější lásku k němu…“

A vzlyky jí přerušily slova.

Ale jako naschvál, pokaždé když změkla, začala znovu mluvit o tom, co ji dráždilo.

„Ona je přece mladá, je přece krásná,“ pokračovala. „Chápeš, Anno, kdo mi vzal moje mládí, moji krásu? On a jeho děti. Odsloužila jsem

mu své, v té službě padlo všechno, co jsem měla, a jemu je teď samozřejmě milejší nějaké svěží, vulgární stvoření. Určitě spolu o mně mluvili, nebo, což je ještě horší, o mně mlčeli, chápeš?“ Oči jí zase vzplály nenávistí. „A po tomhle mi bude říkat… Copak mu budu věřit? Nikdy. Ne, je konec všemu, všemu, co bylo útěchou, odměnou za práci, za trápení… Věřila bys tomu? Teď jsem učila Grišu: dřív to bývala radost, teď je to trápení. Proč se snažím, proč se lopotím? Proč jsou děti? Strašné je, že se mi najednou duše obrátila naruby, a místo lásky a něhy k němu mám jen zlobu, ano, zlobu. Zabila bych ho a…“

„Drahoušku, Dolly, chápu, ale netrap se. Jsi tak uražená, tak rozrušená, že spoustu věcí vidíš jinak, než jsou.“

Dolly se utišila a chvíli, asi dvě minuty, obě mlčely.

„Co mám dělat, vymysli něco, Anno, pomoz mi. Všechno jsem si promyslela a nic nevidím.“

Anna nedokázala nic vymyslet, ale její srdce přímo odpovídalo na každé slovo, na každý výraz švagrové.

„Řeknu jen jedno,“ začala Anna. „Jsem jeho sestra, znám jeho povahu, tu schopnost všechno, všechno zapomenout,“ udělala gesto před čelem, „tu schopnost naprosto se poddat poblouznění, ale zato i naprosto litovat. On teď nevěří, nechápe, jak mohl udělat, co udělal.“

„Ne, on to chápe, chápal to!“ přerušila ji Dolly. „Ale já… ty zapomínáš na mě… copak je to pro mě snazší?“

„Počkej. Když se mi svěřoval, přiznám se ti, ještě jsem nechápala celou hrůzu tvého postavení. Viděla jsem jen jeho a to, že je rodina rozvrácená; bylo mi ho líto, ale teď, když jsem mluvila s tebou, vidím jako žena něco jiného; vidím tvé utrpení, a ani ti nedokážu říct, jak je mi tě líto! Ale, Dolly, drahoušku, tvé utrpení úplně chápu, jen jedno nevím: nevím… nevím, kolik lásky k němu je ještě v tvé duši. To víš ty – jestli je jí tolik, aby se dalo odpustit. Jestli ano, tak odpusť!“

„Ne,“ začala Dolly; ale Anna ji přerušila a ještě jednou jí políbila ruku.

„Znám svět líp než ty," řekla. „Znám ty lidi, jako je Stiva, vím, jak se na to dívají. Říkáš, že s *ní* mluvil o tobě. To se nestalo. Tihle lidé jsou nevěrní, ale vlastní domov a žena, to je pro ně svatyně. Ty ženy u nich nějak zůstávají v opovržení a rodině nepřekážejí. Mezi rodinou a tímhle vedou jakousi neprostupnou hranici. Já tomu nerozumím, ale je to tak."

„Ano, ale on ji líbal…"

„Dolly, počkej, drahoušku. Viděla jsem Stivu, když byl do tebe zamilovaný. Pamatuju si tu dobu, kdy za mnou jezdil a plakal, když o tobě mluvil, a jakou poezií a jakou výší jsi pro něj byla, a vím, že čím déle s tebou žil, tím výš jsi pro něj stoupala. Vždyť jsme se mu smávali, že ke každému slovu přidával: ‚Dolly je úžasná žena.' Pro něj jsi vždycky byla a zůstala božstvem, a tohle pobloužnění není z jeho duše…"

„Ale co když se to pobloužnění zopakuje?"

„To nemůže, jak to chápu…"

„Ano, ale ty bys odpustila?"

„Nevím. Nemůžu to posoudit… Ne, můžu," řekla Anna, když se zamyslela; a když tu situaci v myšlenkách uchopila a zvážila na vnitřních vahách, dodala: „Ne, můžu, můžu, můžu. Ano, odpustila bych. Nebyla bych už táž, to ano, ale odpustila bych, a odpustila bych tak, jako by se to nestalo, vůbec nestalo."

„No samozřejmě," přerušila ji rychle Dolly, jako by říkala něco, na co už nejednou myslela, „jinak by to nebylo odpuštění. Když odpouštět, tak úplně, úplně. No pojď, zavedu tě do tvého pokoje," řekla, vstala a cestou Annu objala. „Moje milá, jak jsem ráda, že jsi přijela, jak jsem ráda. Je mi lehčeji, mnohem lehčeji."

Kapitola dvacátá

Celý ten den strávila Anna doma, totiž u Oblonských, a nikoho nepřijímala, protože někteří z jejích známých se už stačili dozvědět o jejím příjezdu a přijeli hned ten den. Anna strávila celé dopoledne s Dolly a s dětmi. Jen poslala bratrovi lísteček, aby rozhodně obědval doma. „Přijeď, Bůh je milostivý," psala.

Oblonskij obědval doma; hovor byl společný a žena s ním mluvila a tykala mu, což předtím nebylo. Ve vztahu muže a ženy zůstávalo stejné odcizení, ale o rozchodu už nebyla řeč a Stěpan Arkaďjič viděl možnost vysvětlení a usmíření.

Hned po obědě přijela Kitty. Annu Arkaďjevnu znala, ale jen velmi málo, a jela teď k sestře ne bez obav, jak ji přijme ta petrohradská dáma z velkého světa, kterou všichni tak chválili. Ale Anně Arkaďjevně se zalíbila, to poznala hned. Anna se zřejmě obdivovala její kráse a mládí, a než se Kitty vzpamatovala, cítila se nejen pod jejím vlivem, ale cítila se do ní zamilovaná, tak jak se mladé dívky dovedou zamilovat do vdaných a starších dam. Anna nevypadala jako dáma z velkého světa ani jako matka osmiletého syna, spíš by se podobala dvacetileté dívce svými pružnými pohyby, svěžestí a živostí, která se jí usadila ve tváři a prodírala se ven tu v úsměvu, tu v pohledu, nebýt vážného, někdy smutného výrazu jejích očí, který Kitty zarážel a přitahoval. Kitty cítila, že Anna je úplně prostá a nic neskrývá, ale že je v ní jiný, jakýsi vyšší svět zájmů, které jsou pro Kitty nedostupné, složité a poetické.

Po obědě, když Dolly odešla do svého pokoje, Anna rychle vstala a přistoupila k bratrovi, který si zapaloval doutník.

„Stivo," řekla mu, vesele na něj mrkla, pokřižovala ho a očima ukázala na dveře. „Jdi, a Bůh ti pomáhej."

Pochopil ji, odhodil doutník a zmizel za dveřmi.

Když Stěpan Arkaďjič odešel, vrátila se na pohovku, kde předtím seděla obklopená dětmi. Ať už proto, že děti viděly, že maminka má tuhle tetu ráda, nebo proto, že samy cítily její zvláštní kouzlo, ty dvě starší, a za nimi i mladší, se k nové tetě, jak už to u dětí často bývá, přilepily už před obědem a nehnuly se od ní. A vznikla mezi nimi jakási hra: sedět co nejblíž u tety, dotýkat se jí, držet její malou ruku, líbat ji, hrát si s jejím prstenem, nebo se aspoň dotýkat volánu jejích šatů.

„Tak, tak, jak jsme seděli předtím," řekla Anna Arkaďjevna a posadila se na své místo.

A Griša zase strčil hlavu pod její ruku, opřel se hlavou o její šaty a zářil pýchou a štěstím.

„Tak kdy je teď ten ples?" obrátila se ke Kitty.

„Příští týden, a krásný ples. Jeden z těch plesů, na kterých je vždycky veselo."

„A jsou takové, na kterých je vždycky veselo?" řekla Anna s něžným posměchem.

„Je to divné, ale jsou. U Bobriščevových je vždycky veselo, u Nikitinových taky, a u Mežkovových je vždycky nuda. Copak jste si toho nevšimla?"

„Ne, duše moje, pro mě už nejsou plesy, na kterých je veselo," řekla Anna a Kitty uviděla v jejích očích ten zvláštní svět, který jí nebyl otevřený. „Pro mě jsou takové, na kterých je méně těžko a méně nudno…"

„Jak se můžete na plese nudit?"

„A proč bych se na plese nemohla nudit?" zeptala se Anna.

Kitty si všimla, že Anna ví, jaká odpověď přijde.

„Protože jste vždycky ze všech nejkrásnější."

Anna měla schopnost červenat se. Zčervenala a řekla:

„Zaprvé nikdy; a zadruhé, i kdyby to tak bylo, k čemu by mi to bylo?“

„Pojedete na ten ples?“ zeptala se Kitty.

„Myslím, že nebude možné nejet. Tady, vezmi si to,“ řekla Táně, která jí stahovala prsten, jenž lehce sjížděl z jejího bílého prstu, štíhlého ke konci.

„Budu moc ráda, když pojedete. Tolik bych vás chtěla vidět na plese.“

„Aspoň, jestli budu muset jet, budu se utěšovat myšlenkou, že vám to udělá radost… Grišo, necuchej je, prosím tě, už tak jsou celé rozcuchané,“ řekla a upravila si uvolněný pramen vlasů, se kterým si Griša hrál.

„Představuju si vás na plese ve fialovém.“

„A proč zrovna ve fialovém?“ zeptala se Anna s úsměvem. „No, děti, běžte, běžte. Slyšíte, miss Hullová vás volá na čaj,“ řekla, odtrhla od sebe děti a poslala je do jídelny.

„Já ale vím, proč mě na ten ples zvete. Od toho plesu hodně čekáte a chcete, aby tam byli všichni, aby se toho všichni účastnili.“

„Jak to víte? Ano.“

„Ó, jak krásný je ten váš věk,“ pokračovala Anna. „Pamatuju si a znám tu modrou mlhu, podobnou té, co bývá na horách ve Švýcarsku. Tu mlhu, která všechno zahaluje v tom blaženém čase, kdy dětství už už končí, a z toho obrovského kruhu, šťastného, veselého, se stává cesta čím dál užší a užší, a člověk vchází vesele i úzkostně do té řady sálů, i když je světlá a krásná… Kdo tím neprošel?“

Kitty se mlčky usmívala. „Ale jak tím prošla ona? Jak ráda bych znala celý její román,“ pomyslela si Kitty a vzpomněla si na nepoetický zevnějšek Alexeje Alexandroviče, jejího muže.

„Něco vím. Stiva mi to říkal, a blahopřeju vám, on se mi moc líbí,“ pokračovala Anna, „potkala jsem Vronského na nádraží.“

„Ach, on tam byl?“ zeptala se Kitty a zčervenala. „A co vám Stiva říkal?“

„Stiva mi všechno vyklábosil. A byla bych moc ráda. Jela jsem včera s Vronského matkou,“ pokračovala, „a matka mi o něm bez ustání vyprávěla; je to její miláček; vím, jak jsou matky zaujaté, ale…“

„A co vám matka vyprávěla?“

„Ach, hodně věcí! A vím, že je to její miláček, ale přesto je vidět, že je to rytíř… Například vyprávěla, že chtěl dát celé jmění bratrovi, že ještě jako dítě udělal něco neobyčejného, zachránil ženu z vody. Zkrátka hrdina,“ řekla Anna s úsměvem a vzpomněla si na těch dvě stě rublů, které dal na nádraží.

Ale o těch dvou stech rublech nevyprávěla. Z nějakého důvodu jí bylo nepříjemné na to vzpomínat. Cítila, že v tom bylo něco, co se týkalo jí, a něco, co nemělo být.

„Moc mě prosila, abych ji navštívila,“ pokračovala Anna, „a ráda tu stařenku uvidím a zítra k ní pojedu. Ale chválabohu, Stiva zůstává u Dolly v pracovně dlouho,“ dodala Anna, změnila téma a vstala, jak se Kitty zdálo, něčím nespokojená.

„Ne, já první! Ne, já!“ křičely děti, které dopily čaj a vybíhaly k tetě Anně.

„Všichni najednou!“ řekla Anna, se smíchem se jim rozběhla naproti, objala celou tu hromádku dětí, které se hemžily a výskaly nadšením, a povalila ji.

Kapitola dvacátá první

K čaji dospělých vyšla Dolly ze svého pokoje. Stěpan Arkaďjič nevycházel. Z ženina pokoje odešel nejspíš zadními dveřmi.

„Bojím se, že ti nahoře bude zima," poznamenala Dolly a obrátila se k Anně. „Chtěla bych tě přestěhovat dolů, a budeme blíž u sebe."

„Ach, prosím vás, nedělejte si se mnou starosti," odpověděla Anna, zkoumavě se dívala Dolly do tváře a snažila se pochopit, jestli došlo k usmíření, nebo ne.

„Tady budeš mít víc světla," odpověděla švagrová.

„Říkám ti, že spím všude a vždycky jako dudek."

„O čem je řeč?" řekl Stěpan Arkaďjič, který vyšel z pracovny, a obrátil se k ženě.

Podle jeho tónu Kitty i Anna hned pochopily, že k usmíření došlo.

„Chci Annu přestěhovat dolů, ale je potřeba převěsit záclony. Nikdo to neudělá, musím sama," odpověděla Dolly a obrátila se k němu.

„Bůh ví, jestli se usmířili úplně?" pomyslela si Anna, když slyšela její tón, chladný a klidný.

„Ale prosím tě, Dolly, ty pořád děláš ze všeho potíže," řekl muž. „No, jestli chceš, všechno udělám já…"

„Ano, asi se usmířili," pomyslela si Anna.

„Vím, jak to všechno uděláš," odpověděla Dolly. „Řekneš Matvějovi, aby udělal něco, co se udělat nedá, sám odjedeš a on všechno poplete," a když to říkala, obvyklý posměšný úsměv jí krabatil koutky úst.

„Úplné, úplné usmíření, úplné," pomyslela si Anna. „Chválabohu!" A protože měla radost, že to způsobila ona, přistoupila k Dolly a políbila ji.

„Vůbec ne, proč nás s Matvějem tak podceňuješ?" řekl Stěpan Arkaďjič se sotva znatelným úsměvem a obrátil se k ženě.

Celý večer byla Dolly jako vždycky k muži lehce posměšná a Stěpan Arkaďjič spokojený a veselý, ale jen natolik, aby nedal najevo, že když mu bylo odpuštěno, na svou vinu zapomněl.

V půl desáté přerušila obzvlášť radostný a příjemný večerní rodinný hovor u čajového stolu Oblonských událost zdánlivě úplně prostá, ale ta prostá událost se z nějakého důvodu všem zdála podivná. Když se rozpovídali o společných petrohradských známých, Anna rychle vstala.

„Mám ji v albu," řekla, „a při té příležitosti vám ukážu svého Serjožu," dodala s hrdým mateřským úsměvem.

Kolem desáté, kdy se obvykle se synem loučila na dobrou noc a často ho, než jela na ples, sama ukládala, posmutněla, že je od něj tak daleko; a ať se mluvilo o čemkoli, pořád se myšlenkami vracela ke svému kudrnatému Serjožovi. Dostala chuť podívat se na jeho fotografii a mluvit o něm. Využila první záminky, vstala a svou lehkou, rozhodnou chůzí šla pro album. Schodiště nahoru, do jejího pokoje, ústilo na podestu velkého vytápěného vstupního schodiště.

Ve chvíli, kdy vycházela ze salonu, ozval se v předsíni zvonek.

„Kdo to může být?" řekla Dolly.

„Jet pro mě je brzo a na návštěvu pozdě," poznamenala Kitty.

„Asi někdo s lejstry," dodal Stěpan Arkaďjič, a když Anna šla kolem schodiště, sluha vybíhal nahoru ohlásit příchozího a příchozí sám stál u lampy. Anna se podívala dolů, hned poznala Vronského a v srdci se jí najednou pohnul podivný pocit radosti a zároveň strachu z čehosi. Stál, nesvlékl si kabát a cosi vytahoval z kapsy. Ve chvíli, kdy došla do poloviny schodiště, zvedl oči, uviděl ji a ve výrazu jeho tváře se objevi-

lo něco zahanbeného a vyděšeného. Lehce sklonila hlavu a prošla, a za ní se ozval hlasitý hlas Stěpana Arkaďiče, který ho zval dál, a tichý, měkký a klidný hlas Vronského, který odmítal.

Když se Anna vrátila s albem, už tam nebyl a Stěpan Arkaďič vyprávěl, že se zastavil kvůli obědu, který zítra pořádali pro jednu hostující celebritu.

„Za nic na světě nechtěl jít dál. Je nějaký divný," dodal Stěpan Arkaďič.

Kitty zčervenala. Myslela si, že jen ona pochopila, proč přijel a proč nešel dál. „Byl u nás," myslela si, „nezastihl mě a napadlo ho, že jsem tady; ale nešel dál, protože si myslel, že je pozdě, a že je tu Anna."

Všichni se po sobě podívali, nic neřekli a začali si prohlížet Annino album.

Nebylo nic neobyčejného ani podivného na tom, že se člověk v půl desáté zastavil u přítele, aby se dozvěděl podrobnosti chystaného oběda, a nešel dál; ale všem to připadalo podivné. Ze všech nejpodivněji a nejhůř to připadalo Anně.

Kapitola dvacátá druhá

Ples právě začínal, když Kitty s matkou vstupovala na velké schodiště, zalité světlem a lemované květinami a lokaji v pudrovaných parukách a červených kaftanech. Ze sálů se neslo rovnoměrné šumění pohybu, jako v úlu, a zatímco si na podestě mezi stromky před zrcadlem upravovaly účesy, ozvaly se ze sálu opatrně zřetelné tóny houslí orchestru, který začal hrát první valčík. Civilní stařeček, který si u druhého zrcadla upravoval šedivé spánky a šířil kolem sebe vůni parfému, se s nimi srazil na schodech a ustoupil stranou, zřejmě se obdivoval Kitty, kterou neznal. Holobradý mladík, jeden z těch mladíků z dobré společnosti, kterým starý kníže Ščerbackij říkal ťuťkové, v neobyčejně hluboce vykrojené vestě, se jim uklonil, za chůze si upravoval bílou kravatu, proběhl kolem, pak se vrátil a zval Kitty na čtverylku. První čtverylku už slíbila Vronskému, tomuhle mladíkovi musela dát druhou. Nějaký důstojník si zapínal rukavici, ve dveřích ustoupil stranou, hladil si knír a díval se s obdivem na růžovou Kitty.

Přestože ji toaleta, účes a všechny přípravy na ples stály mnoho námahy a přemýšlení, vstupovala teď Kitty ve svých složitých tylových šatech na růžové spodničce na ples tak volně a prostě, jako by všechny ty rozety, krajky a všechny podrobnosti toalety nestály ji ani její rodinu ani minutu pozornosti, jako by se narodila v tomhle tylu a krajkách, s tímhle vysokým účesem, s růží a dvěma lístky na temeni.

Když jí stará kněžna chtěla před vstupem do sálu upravit přehrnutou stuhu na pasu, Kitty se lehce odtáhla. Cítila, že všechno na ní musí být samo od sebe pěkné a půvabné a že nic není třeba upravovat.

Kitty měla jeden ze svých šťastných dnů. Šaty jí nikde netlačily, krajkový límec nikde nesjížděl, rozety se nezmačkaly ani neutrhly; růžové střevíčky na vysokých prohnutých podpatcích netlačily, ale nožku rozveselovaly. Husté copy plavých vlasů držely na malé hlavě, jako by byly její vlastní. Všechny tři knoflíky se zapnuly a ani jeden se neutrhl na dlouhé rukavici, která jí ovinula paži a nezměnila její tvar. Černá sametka s medailonem obepínala krk obzvlášť něžně. Ta sametka byla rozkošná, a doma, když se v zrcadle dívala na svůj krk, Kitty cítila, že ta sametka mluví. O všem ostatním mohly být ještě pochyby, ale sametka byla rozkošná. Kitty se usmála i tady na plese, když se na ni podívala v zrcadle. Na obnažených ramenou a pažích cítila Kitty chladnou mramorovost, pocit, který měla obzvlášť ráda. Oči jí zářily a rudé rty se nemohly neusmívat z vědomí vlastní přitažlivosti. Sotva vešla do sálu a došla k tylovo-stuhovo-krajkovo-květinovému houfu dam, které čekaly, až je někdo vyzve k tanci – Kitty v tom houfu nikdy nestávala –, už ji vyzvali k valčíku, a vyzval ji nejlepší tanečník, první tanečník plesové hierarchie, slavný plesový stárek, ceremoniář, ženatý, krásný a urostlý muž Jegoruška Korsunskij. Právě opustil hraběnku Baninovou, se kterou protančil první kolo valčíku, a když si prohlížel své hospodářství, totiž několik párů, které se pustily do tance, uviděl vcházet Kitty a přiběhl k ní tím zvláštním nenuceným mimochodem, jaký mají jen plesoví stárci, uklonil se, a aniž se zeptal, jestli chce, už zvedl ruku, aby objal její útlý pas. Ohlédla se, komu dát vějíř, a hostitelka se na ni usmála a vzala si ho.

„To je dobře, že jste přijela včas," řekl a objal ji kolem pasu. „Jaký je to způsob, chodit pozdě."

Pokrčenou levou ruku mu položila na rameno a malé nožky v růžových střevíčcích se rychle, lehce a pravidelně rozběhly do taktu hudby po kluzkých parketách.

„Člověk si odpočine, když s vámi tančí valčík," řekl jí, když se pouštěl do prvních nerychlých kroků valčíku. „Rozkošné, jaká lehkost, jaká

přesnost," říkal jí to, co říkal skoro všem dobrým známým.

Na jeho pochvalu se usmála a přes jeho rameno si dál prohlížela sál. Nebyla to začínající debutantka, které se na plese všechny tváře slévají v jediný kouzelný dojem; nebyla ani dívka, kterou už vláčeli po plesech tolik, že jsou jí všechny tváře na plese známé až k omrzení; byla mezi oběma – byla vzrušená, a přitom se natolik ovládala, že mohla pozorovat. V levém rohu sálu, jak viděla, se seskupil květ společnosti. Byla tam nemožně obnažená krasavice Lidi, Korsunského žena, byla tam hostitelka, leskl se tam pleší Krivin, který býval vždycky tam, kde byl květ společnosti; tam se dívali mladíci, kteří se neodvažovali přijít blíž; a tam našla očima Stivu a pak uviděla rozkošnou postavu a hlavu Anny v černých sametových šatech. A byl tam i on. Kitty ho neviděla od toho večera, kdy odmítla Levina. Svýma dalekozrakýma očima ho hned poznala a dokonce si všimla, že se na ni dívá.

„Tak co, ještě jedno kolo? Nejste unavená?" řekl Korsunskij, trochu zadýchaný.

„Ne, děkuji pěkně."

„Kam vás mám odvést?"

„Myslím, že je tu Karenina… odveďte mě k ní."

„Kam poroučíte."

A Korsunskij tančil valčíkem, zvolnil krok a mířil rovnou k hloučku v levém rohu sálu, přitom opakoval: „Pardon, dámy, pardon, pardon, dámy," a kličkoval mořem krajek, tylu a stuh, ani o pírko nezavadil a prudce svou dámu otočil, až se ukázaly její štíhlé nožky v prolamovaných punčochách a vlečka se rozvinula jako vějíř a zakryla Krivinovi kolena. Korsunskij se uklonil, vypjal odhalenou hruď a podal jí rámě, aby ji dovedl k Anně Arkaďjevně. Kitty, celá zardělá, sundala vlečku Krivinovi z kolen, trochu se jí točila hlava, a ohlížela se po Anně. Anna stála obklopená dámami a muži a rozmlouvala. Nebyla ve fialovém, jak to Kitty tak chtěla, ale v černých, hluboce vykrojených sametových šatech, které odhalovaly její plná ramena a ňadra, jako vysoustružená ze

staré slonoviny, a oblé paže s útlým, drobounkým zápěstím. Celé šaty byly lemované benátskou krajkou. Na hlavě, v černých vlasech, vlastních a bez příměsi, měla malou girlandu macešek a stejnou na černé stuze pasu mezi bílými krajkami. Její účes nebyl nápadný. Nápadné byly jen ty svéhlavé krátké kroužky kudrnatých vlasů, které ji zdobily a vždycky se jí uvolňovaly na šíji a na spáncích. Na vysoustruženém pevném krku měla šňůru perel.

Kitty vídala Annu každý den, byla do ní zamilovaná a představovala si ji rozhodně ve fialovém. Ale teď, když ji uviděla v černém, pocítila, že nechápala celý její půvab. Teď ji uviděla úplně novou a nečekanou. Teď pochopila, že Anna nemohla být ve fialovém a že její půvab spočívá právě v tom, že vždycky vystupovala ze své toalety, že toaleta na ní nikdy nemohla být vidět. Ani černé šaty s bohatými krajkami na ní nebyly vidět; byl to jen rám a vidět byla jen ona, prostá, přirozená, elegantní, a zároveň veselá a živá.

Stála, jako vždycky, neobyčejně zpříma, a když Kitty přišla k tomu hloučku, mluvila s pánem domu a hlavu měla k němu lehce otočenou.

„Ne, kamenem nehodím," odpovídala mu na cosi, „i když tomu nerozumím," pokračovala a pokrčila rameny, a hned se s něžným ochranitelským úsměvem obrátila ke Kitty. Letmým ženským pohledem přelétla její toaletu a udělala sotva znatelný, ale Kitty srozumitelný pohyb hlavou, kterým schvalovala její toaletu i krásu. „Vy i do sálu vcházíte tanečním krokem," dodala.

„To je jedna z mých nejvěrnějších pomocnic," řekl Korsunskij a uklonil se Anně Arkaďjevně, kterou ještě neviděl. „Kněžna pomáhá, aby byl ples veselý a krásný. Anno Arkaďjevno, kolo valčíku," řekl a sklonil se.

„Vy se znáte?" zeptal se hostitel.

„S kým bychom se neznali? Se ženou jsme jako bílí vlci, zná nás každý," odpověděl Korsunskij. „Kolo valčíku, Anno Arkaďjevno."

„Netančím, když je možné netančit," řekla.

„Ale dnes to nejde," odpověděl Korsunskij.

V tu chvíli k nim přicházel Vronskij.

„Nu, když dnes nejde netančit, tak pojďme," řekla, nevšímala si Vronského úklony a rychle zvedla ruku na Korsunského rameno.

„Proč se na něj zlobí?" pomyslela si Kitty, když si všimla, že Anna Vronskému na úklonu úmyslně neodpověděla. Vronskij přišel ke Kitty, připomněl jí první čtverylku a litoval, že celou tu dobu neměl potěšení ji vidět. Kitty se s obdivem dívala na Annu, jak tančí valčík, a poslouchala ho. Čekala, že ji vyzve k valčíku, ale nevyzval ji, a ona se na něj udiveně podívala. Zčervenal a spěšně ji vyzval k valčíku, ale sotva ji objal kolem útlého pasu a udělal první krok, hudba najednou přestala hrát. Kitty se podívala na jeho tvář, která byla tak blízko u ní, a ještě dlouho potom, za několik let, jí ten pohled plný lásky, kterým se na něj tehdy podívala a na který jí neodpověděl, rozdíral srdce trýznivým studem.

„Pardon, pardon! Valčík, valčík!" zavolal z druhé strany sálu Korsunskij, popadl první slečnu, která mu přišla pod ruku, a sám se dal do tance.

Kapitola dvacátá třetí

Vronskij s Kitty protančil několik kol valčíku. Po valčíku Kitty přešla k matce a sotva stačila prohodit pár slov s Nordstonovou, už si pro ni Vronskij přišel k první čtverylce. Během čtverylky nepadlo nic významného, vedli přerývaný hovor tu o Korsunských, muži a ženě, které velmi zábavně líčil jako roztomilé čtyřicetileté děti, tu o budoucím veřejném divadle, a jen jednou se jí rozhovor dotkl citlivého místa, když se zeptal na Levina, jestli tu je, a dodal, že se mu velmi zalíbil. Ale Kitty od čtverylky víc ani nečekala. Se zatajeným dechem čekala na mazurku. Zdálo se jí, že při mazurce se musí všechno rozhodnout. Že ji během čtverylky nepozval na mazurku, ji neznepokojovalo. Byla si jistá, že mazurku tančí s ním jako na dřívějších plesech, a pěti tanečníkům mazurku odmítla s tím, že už ji tančí. Celý ples až do poslední čtverylky byl pro Kitty kouzelným snem radostných barev, zvuků a pohybů. Netančila, jen když se cítila příliš unavená a prosila o odpočinek. Ale když tančila poslední čtverylku s jedním z nudných mladíků, kterého nebylo možné odmítnout, náhodou stála naproti Vronskému a Anně. S Annou se od jejího příjezdu nesešla, a tu ji najednou uviděla zase úplně novou a nečekanou. Uviděla v ní rys vzrušení z úspěchu, který tak dobře znala sama u sebe. Viděla, že Anna je opilá vínem obdivu, který vzbuzuje. Znala ten pocit, znala jeho příznaky a viděla je na Anně – viděla chvějivý, planoucí lesk v očích a úsměv štěstí a vzrušení, který jí bezděčně zvlňoval rty, i zřetelnou ladnost, jistotu a lehkost pohybů.

„Kdo?“ zeptala se sama sebe. „Všichni, nebo jeden?“ A aniž pomáhala trápícímu se mladíkovi, se kterým tančila, v rozhovoru, jehož nit ztratil a nemohl ji znovu chytit, a navenek se podřizovala vesele hlasitým, rozkazovačným pokřikům Korsunského, který všechny vrhal tu do velkého kruhu, tu do řetězu, pozorovala, a srdce se jí svíralo čím dál víc. „Ne, neopojil ji obdiv davu, ale obdiv jednoho. A ten jeden? Že by to byl on?“ Pokaždé, když s Annou mluvil, zablesklo se Anně v očích radostí a úsměv štěstí jí zvlnil červené rty. Jako by se přemáhala, aby ty známky radosti nedávala najevo, ale ony se jí na tváři objevovaly samy. „Ale co on?“ Kitty se na něj podívala a zděsila se. To, co Kitty tak jasně viděla v zrcadle Annina obličeje, uviděla i na něm. Kam se poděl jeho vždy klidný, pevný způsob a bezstarostně klidný výraz tváře? Ne, teď pokaždé, když se k ní obracel, trochu skláněl hlavu, jako by před ní chtěl padnout na kolena, a v jeho pohledu byl jediný výraz – pokora a strach. „Nechci vás urazit,“ jako by pokaždé říkal jeho pohled, „chci zachránit sám sebe, a nevím jak.“ Měl ve tváři výraz, jaký u něj nikdy předtím neviděla.

Mluvili o společných známých, vedli ten nejbezvýznamnější hovor, ale Kitty se zdálo, že každé slovo, které řekli, rozhoduje o jejich i o jejím osudu. A zvláštní bylo, že ačkoli skutečně mluvili o tom, jak je Ivan Ivanovič se svou francouzštinou směšný, a o tom, že pro Jeleckou by se dala najít lepší partie, ta slova pro ně přesto měla význam, a oni to cítili stejně jako Kitty. Celý ples, celý svět, všechno se Kitty v duši zahalilo mlhou. Jen přísná škola výchovy, kterou prošla, ji držela a nutila dělat, co se od ní čekalo, totiž tančit, odpovídat na otázky, mluvit, dokonce se usmívat. Ale před začátkem mazurky, když už začali rozestavovat židle a některé páry se přesunuly z malých sálů do velkého, přišla na Kitty chvíle zoufalství a hrůzy. Odmítla pět tanečníků a teď mazurku netančila. Nebyla ani naděje, že ji někdo vyzve, a to právě proto, že měla ve společnosti příliš velký úspěch a nikoho by ani nenapadlo,

že dosud vyzvaná není. Měla by říct matce, že je nemocná, a odjet domů, ale na to neměla sílu. Cítila se zdrcená.

Zašla do hloubi malého salonu a klesla do křesla. Vzdušná sukně šatů se jí zvedla jako oblak kolem útlého pasu; jedna obnažená, hubená, něžná dívčí paže, bezvládně spuštěná, se ztratila v záhybech růžové tuniky; v druhé ruce držela vějíř a rychlými, krátkými pohyby si ovívala rozpálenou tvář. Ale navzdory tomu, že vypadala jako motýl, který se právě zachytil stébla trávy a každou chvíli vzlétne a rozevře duhová křídla, svíralo jí srdce strašné zoufalství.

„A možná se mýlím, možná to tak nebylo?“

A znovu si vybavovala všechno, co viděla.

„Kitty, co to má znamenat?“ řekla hraběnka Nordstonová, která k ní neslyšně přišla po koberci. „Já tomu nerozumím.“

Kitty se zachvěl spodní ret; rychle vstala.

„Kitty, ty netančíš mazurku?“

„Ne, ne,“ řekla Kitty hlasem chvějícím se slzami.

„Přede mnou ji zval na mazurku,“ řekla Nordstonová a věděla, že Kitty pochopí, kdo je on a kdo ona. „A ona řekla: Copak netančíte s kněžnou Ščerbackou?“

„Ach, mně je to jedno!“ odpověděla Kitty.

Nikdo kromě ní samé nechápal její situaci, nikdo nevěděl, že včera odmítla člověka, kterého možná milovala, a odmítla ho proto, že věřila jinému.

Hraběnka Nordstonová našla Korsunského, se kterým tančila mazurku, a řekla mu, ať Kitty vyzve.

Kitty tančila v prvním páru a ke svému štěstí nemusela mluvit, protože Korsunskij celou dobu pobíhal a řídil, co měl na starosti. Vronskij s Annou seděli skoro naproti ní. Viděla je svýma dalekozrakýma očima, viděla je i zblízka, když se setkávali v párech, a čím víc je viděla, tím víc se přesvědčovala, že její neštěstí se dovršilo. Viděla, že se v tom plném sále cítí sami. A ve tváři Vronského, vždy tak pevné a ne-

závislé, viděla ten výraz, který ji ohromil, výraz zmatenosti a pokory, podobný výrazu chytrého psa, když něco provedl.

Anna se usmívala a úsměv přecházel na něj. Zamyslela se a on zvážněl. Jakási nadpřirozená síla přitahovala Kittyiny oči k Annině tváři. Byla okouzlující ve svých prostých černých šatech, okouzlující byly její plné paže s náramky, okouzlující pevná šíje se šňůrou perel, okouzlující vlnité vlasy rozcuchaného účesu, okouzlující ladné, lehké pohyby malých nohou a rukou, okouzlující ta krásná tvář ve svém rozjaření; ale v jejím kouzlu bylo cosi strašného a krutého.

Kitty ji obdivovala ještě víc než předtím a trpěla čím dál víc. Kitty se cítila zdeptaná a bylo jí to vidět na tváři. Když ji Vronskij uviděl, když na ni narazil při mazurce, hned ji nepoznal – tak se změnila.

„Nádherný ples!“ řekl jí, jen aby něco řekl.

„Ano,“ odpověděla.

Uprostřed mazurky, při opakování složité figury, kterou nově vymyslel Korsunskij, vyšla Anna doprostřed kruhu, vzala si dva kavalíry a zavolala k sobě jednu dámu a Kitty. Kitty se na ni polekaně dívala, když k ní šla. Anna se na ni dívala přimhouřenýma očima, usmála se a stiskla jí ruku. Ale když si všimla, že Kittyina tvář jí na úsměv odpověděla jen výrazem zoufalství a údivu, odvrátila se od ní a vesele se dala do řeči s druhou dámou.

„Ano, je v ní cosi cizího, ďábelského a okouzlujícího,“ řekla si Kitty.

Anna nechtěla zůstat na večeři, ale pán domu ji začal prosit.

„Ale jděte, Anno Arkaďjevno,“ spustil Korsunskij a zavěsil si její obnaženou paži pod rukáv svého fraku. „Jaký já mám nápad na kotilion! Klenot!“

A pomaloučku se pohyboval a snažil se ji strhnout s sebou. Pán domu se souhlasně usmíval.

„Ne, nezůstanu,“ odpověděla Anna s úsměvem; ale navzdory úsměvu Korsunskij i pán domu podle rozhodného tónu, jakým odpovídala, pochopili, že nezůstane.

„Ne, já jsem i tak v Moskvě na jediném vašem plese protančila víc než celou zimu v Petrohradě," řekla Anna a ohlédla se na Vronského, který stál vedle ní. „Musím si před cestou odpočinout."

„A to opravdu zítra odjíždíte?" zeptal se Vronskij.

„Ano, myslím," odpověděla Anna, jako by se divila smělosti jeho otázky; ale nezadržitelný, chvějivý lesk jejích očí a úsměvu ho popálil, když to říkala.

Anna Arkaďjevna na večeři nezůstala a odjela.

Kapitola dvacátá čtvrtá

„Ano, je ve mně něco protivného, odpudivého," myslel si Levin, když odešel od Ščerbackých a mířil pěšky k bratrovi. „A nehodím se pro jiné lidi. Pýcha, říkají. Ne, já nemám ani pýchu. Kdybych měl pýchu, nedostal bych se do takového postavení." A představoval si Vronského, šťastného, dobrého, chytrého a klidného, který se jistě nikdy neocitl v tak strašném postavení, v jakém byl on dnes večer. „Ano, musela si vybrat jeho. Tak to má být a nemám si nač ani na koho stěžovat. Můžu si za to sám. Jaké jsem měl právo myslet si, že bude chtít spojit svůj život s mým? Kdo jsem? A co jsem? Bezvýznamný člověk, nikomu a k ničemu nepotřebný." A vzpomněl si na bratra Nikolaje a s radostí se u té vzpomínky zastavil. „Nemá on pravdu, že všechno na světě je špatné a ohavné? A asi jsme bratra Nikolaje nesoudili a nesoudíme spravedlivě. Z pohledu Prokofije, který ho viděl v otrhaném kožichu a opilého, je to samozřejmě opovrženíhodný člověk; ale já ho znám jinak. Znám jeho duši a vím, že jsme si podobní. A já, místo abych ho jel vyhledat, jel jsem na oběd a sem." Levin došel k lucerně, přečetl si bratrovu adresu, kterou měl v náprsní tašce, a zavolal drožkáře. Celou dlouhou cestu k bratrovi si Levin živě vybavoval všechny události ze života bratra Nikolaje, které znal. Vzpomínal, jak bratr na univerzitě a rok po univerzitě navzdory posměchu kamarádů žil jako mnich, přísně dodržoval všechny náboženské obřady, bohoslužby a posty a vyhýbal se všem radovánkám, zvláště ženám; a jak to s ním potom najednou prasklo, jak se sblížil s těmi nejodpornějšími lidmi a dal se do toho nejprostopášnějšího hýření. Vzpomínal potom na příhodu

s chlapcem, kterého si vzal z vesnice, aby ho vychovával, a v návalu zlosti ho zbil tak, že se proti němu vedlo řízení pro těžké ublížení na zdraví. Vzpomínal potom na příhodu s falešným hráčem, kterému prohrál peníze, dal mu směnku a sám na něj podal žalobu, protože prý ho podvedl. To byly ty peníze, které zaplatil Sergej Ivanyč. Potom vzpomínal, jak strávil noc na policejní strážnici za výtržnost. Vzpomínal na hanebný proces, který rozpoutal proti bratrovi Sergeji Ivanyčovi, protože mu prý nevyplatil podíl z matčina statku; a na poslední případ, kdy odjel sloužit do Západního kraje a tam se dostal před soud, protože zbil obecního staršího... Všechno to bylo strašně ohavné, ale Levinovi se to nezdálo zdaleka tak ohavné, jak se to muselo zdát těm, kdo Nikolaje Levina neznali, neznali celý jeho příběh, neznali jeho srdce.

Levin si pamatoval, jak v době, kdy Nikolaj procházel obdobím zbožnosti, postů, mnichů a bohoslužeb, kdy hledal v náboženství pomoc a uzdu pro svou vášnivou povahu, ho nejenže nikdo nepodpořil, ale všichni, i on sám, se mu smáli. Dobírali si ho, říkali mu Noe, mnich; a když to s ním prasklo, nikdo mu nepomohl a všichni se od něj s hrůzou a s odporem odvrátili.

Levin cítil, že bratr Nikolaj ve své duši, v samém základu své duše, navzdory vší ohavnosti svého života, nebyl víc v neprávu než ti lidé, kteří jím pohrdali. Nemohl za to, že se narodil s tak nezkrotnou povahou a s rozumem čímsi spoutaným. Ale vždycky chtěl být dobrý. „Všechno mu povím, přiměju ho, aby všechno vyslovil, a ukážu mu, že ho mám rád, a proto mu rozumím," rozhodl se sám pro sebe Levin, když po desáté hodině přijížděl k hotelu uvedenému v adrese.

„Nahoře, dvanáctka a třináctka," odpověděl vrátný na Levinovu otázku.

„Je doma?"

„Asi je doma."

Dveře pokoje číslo dvanáct byly pootevřené a odtamtud v pruhu světla vycházel hustý dým špatného, slabého tabáku a ozýval se hlas, který Levin neznal; ale Levin hned poznal, že bratr je tu; zaslechl jeho pokašlávání.

Když vcházel do dveří, neznámý hlas říkal:

„Všechno záleží na tom, jak rozumně a uvědoměle se ta věc povede."

Konstantin Levin nahlédl do dveří a uviděl, že mluví mladý muž v kazajce, s ohromnou kšticí vlasů, a že na pohovce sedí mladá žena s trochu poďobanou tváří, ve vlněných šatech bez rukávků a bez límečku. Bratr nebyl vidět. Konstantinovi se bolestně sevřelo srdce při pomyšlení, mezi jakými cizími lidmi jeho bratr žije. Nikdo ho neslyšel, a Konstantin si sundával galoše a poslouchal, co říká pán v kazajce. Mluvil o nějakém podniku.

„No, čert je vem, privilegované třídy," pronesl s pokašláváním bratrův hlas. „Mášo! Sežeň nám něco k večeři a dej víno, jestli zbylo, a jinak pro ně pošli."

Žena vstala, vyšla za přepážku a uviděla Konstantina.

„Nějaký pán, Nikolaji Dmitriči," řekla.

„Koho hledá?" řekl zlostně hlas Nikolaje Levina.

„To jsem já," odpověděl Konstantin Levin a vyšel do světla.

„Kdo já?" zopakoval ještě zlostněji hlas Nikolaje. Bylo slyšet, jak rychle vstal a o něco zavadil, a Levin uviděl před sebou ve dveřích bratrovu ohromnou, hubenou, nahrbenou postavu, tak známou a přece tak ohromující svou divokostí a chorobností, s jeho velkýma vyděšenýma očima.

Byl ještě hubenější než před třemi lety, kdy ho Konstantin Levin viděl naposledy. Měl na sobě krátký kabát. Ruce i široké kosti se zdály ještě obrovitější. Vlasy prořídly, tytéž rovné kníry mu visely přes rty, tytéž oči se podivně a naivně dívaly na příchozího.

„Á, Kosťo!“ pronesl najednou, když bratra poznal, a oči se mu rozzářily radostí. Ale v tutéž vteřinu se ohlédl na mladého muže a udělal hlavou a krkem ten křečovitý pohyb, který Konstantin tak dobře znal, jako by ho škrtila kravata; a na jeho vyhublé tváři se usadil úplně jiný výraz, divoký, trpitelský a krutý.

„Psal jsem vám i Sergeji Ivanyčovi, že vás neznám a znát nechci. Co chceš, co chcete?“

Byl úplně jiný, než jak si ho Konstantin představoval. To nejtěžší a nejhorší v jeho povaze, to, co s ním tak ztěžovalo jakýkoli styk, Konstantin Levin zapomněl, když na něj myslel; a teď, když uviděl jeho tvář, a zvlášť to křečovité trhání hlavou, si na všechno vzpomněl.

„Nepotřebuju tě vidět kvůli ničemu,“ odpověděl nesměle. „Prostě jsem tě přijel navštívit.“

Bratrova nesmělost Nikolaje zřejmě obměkčila. Zaškubal rty.

„Á, takhle to je?“ řekl. „No tak pojď dál, sedni si. Chceš večeřet? Mášo, přines tři porce. Ne, počkej. Víš, kdo to je?“ obrátil se k bratrovi a ukázal na pána v kazajce. „To je pan Krickij, můj přítel ještě z Kyjeva, velmi pozoruhodný člověk. Policie ho samozřejmě pronásleduje, protože není darebák.“

A ohlédl se podle svého zvyku na všechny, kdo byli v pokoji. Když uviděl, že žena, která stála ve dveřích, se chystá odejít, křikl na ni: „Počkej, říkal jsem.“ A s tou neobratností, s tou nesouvislostí řeči, které Konstantin tak dobře znal, začal bratrovi vyprávět Krického příběh a zase se přitom rozhlížel po všech: jak ho vyhodili z univerzity, protože založil spolek na podporu chudých studentů a nedělní školy, a jak potom nastoupil jako učitel do obecné školy, a jak ho odtamtud taky vyhodili, a jak ho potom kvůli něčemu soudili.

„Vy jste z kyjevské univerzity?“ řekl Konstantin Levin Krickému, aby přerušil trapné ticho, které nastalo.

„Ano, byl jsem z kyjevské,“ odpovídal Krickij zachmuřeně a zlostně.

„A tahle žena," skočil mu do řeči Nikolaj Levin a ukázal na ni, „je moje družka, Marja Nikolajevna. Vzal jsem si ji z takového domu," a trhl krkem, když to říkal. „Ale mám ji rád a vážím si jí, a všechny, kdo se se mnou chtějí znát," dodal, zvýšil hlas a zamračil se, „prosím, aby ji měli rádi a vážili si jí. Je to totéž jako moje žena, úplně totéž. Tak ted víš, s kým máš co do činění. A jestli si myslíš, že se tím ponížíš, tak tamhle jsou dveře."

A znovu jeho oči tázavě přelétly všechny.

„Proč bych se ponížil, tomu nerozumím."

„Tak ať přinesou večeři, Mášo: tři porce, vodku a víno... Ne, počkej... Ne, není třeba... Jdi."

Kapitola dvacátá pátá

„Tak vidíš," pokračoval Nikolaj Levin, s námahou krčil čelo a cukal sebou. Zřejmě pro něj bylo těžké přijít na to, co říct a co udělat. „Tak vidíš..." Ukázal do kouta pokoje na jakési železné tyče svázané provázky. „Vidíš to? To je začátek nové věci, do které se pouštíme. Ta věc je výrobní družstvo..."

Konstantin skoro neposlouchal. Zahleděl se do jeho chorobné, souchotinářské tváře, bylo mu ho čím dál víc líto a nedokázal se přimět poslouchat, co mu bratr vykládá o družstvu. Viděl, že to družstvo je jen záchranná kotva před pohrdáním sebou samým. Nikolaj Levin mluvil dál:

„Víš, že kapitál utlačuje dělníka. Dělníci, u nás mužici, nesou celou tíhu práce a jsou postavení tak, že ať se nadřou sebevíc, nemůžou se dostat ze svého dobytčího postavení. Všechny zisky ze mzdy, kterými by si mohli zlepšit postavení, opatřit si volný čas a díky tomu i vzdělání, všechny přebytky mzdy jim berou kapitalisté. A společnost je uspořádaná tak, že čím víc budou pracovat, tím víc budou bohatnout kupci a statkáři, a oni budou pořád pracovní dobytek. A tenhle pořádek se musí změnit," dokončil a tázavě se podíval na bratra.

„Ano, samozřejmě," řekl Konstantin a zahleděl se na ruměnec, který vystoupil bratrovi pod vyčnívajícími lícními kostmi.

„A tak zakládáme zámečnické družstvo, kde všechna výroba i zisk, a hlavně výrobní prostředky, všechno bude společné."

„A kde to družstvo bude?" zeptal se Konstantin Levin.

„Ve vesnici Vozdrem v Kazaňské gubernii."

„Ale proč na vesnici? Na vesnici je podle mě práce i tak dost. Proč zámečnické družstvo na vesnici?“

„Protože mužici jsou teď stejní otroci, jakými byli dřív, a právě proto se to tobě a Sergeji Ivanyčovi nelíbí, že je chtějí z toho otroctví vyvést,“ řekl Nikolaj Levin, podrážděný námitkou.

Konstantin Levin si povzdechl a rozhlížel se přitom po pokoji, ponurém a špinavém. Ten povzdech, jak se zdálo, Nikolaje podráždil ještě víc.

„Znám ty vaše aristokratické názory, tvoje a Sergeje Ivanyče. Vím, že vynakládá všechny síly svého rozumu na to, aby ospravedlnil existující zlo.“

„Ne, ale proč mluvíš o Sergeji Ivanyčovi?“ pronesl Levin s úsměvem.

„Sergej Ivanyč? Tak proto!“ vykřikl najednou Nikolaj Levin při jménu Sergeje Ivanoviče. „Tak proto… Ale co mluvit? Jen jedno… Proč jsi za mnou přijel? Pohrdáš tím, no výborně, tak jdi s Pánem Bohem, jdi!“ křičel a vstával ze židle. „Jen jdi, jen jdi!“

„Vůbec ničím nepohrdám,“ řekl nesměle Konstantin Levin. „Já se ani nepřu.“

V tu chvíli se vrátila Marja Nikolajevna. Nikolaj Levin se po ní zlostně ohlédl. Rychle k němu přistoupila a něco mu zašeptala.

„Nejsem zdravý, začal jsem být podrážděný,“ pronesl Nikolaj Levin, uklidňoval se a těžce oddychoval, „a pak mi ještě mluvíš o Sergeji Ivanyčovi a o jeho článku. To je taková hloupost, taková faleš, takové sebeklamání. Co může psát o spravedlnosti člověk, který ji nezná? Četl jste jeho článek?“ obrátil se ke Krickému, znovu si sedl ke stolu a odsunul z něj na stranu napůl nasypané cigarety, aby udělal místo.

„Nečetl,“ řekl zachmuřeně Krickij, který se zjevně nechtěl pouštět do rozhovoru.

„Proč?“ obrátil se teď podrážděně ke Krickému Nikolaj Levin.

„Protože nepovažuju za nutné ztrácet tím čas.“

„Totiž dovolte, jak víte, že ztratíte čas? Pro mnohé je ten článek nepřístupný, totiž je nad jejich úroveň. Ale já, to je něco jiného, já jeho myšlenky prohlédnu skrz naskrz a vím, proč je to slabé."

Všichni zmlkli. Krickij pomalu vstal a vzal si čepici.

„Nechcete večeřet? No, tak sbohem. Zítra přijďte se zámečníkem."

Sotva Krickij odešel, Nikolaj Levin se usmál a mrkl.

„Taky za moc nestojí," pronesl. „Vždyť já vidím..."

Ale v tu chvíli na něj Krickij zavolal ode dveří.

„Co ještě?" řekl a vyšel za ním na chodbu. Když Levin zůstal sám s Marjou Nikolajevnou, obrátil se k ní:

„A jste s bratrem už dlouho?" řekl jí.

„Však už druhý rok. Se zdravím jsou na tom teď moc špatně. Moc pijou," řekla.

„Jak to, pije?"

„Pijou vodku, a jim to škodí."

„A copak hodně?" zašeptal Levin.

„Ano," řekla a nesměle se ohlížela na dveře, ve kterých se objevil Nikolaj Levin.

„O čem jste mluvili?" řekl, mračil se a těkal vyděšenýma očima z jednoho na druhého. „O čem?"

„O ničem," odpověděl rozpačitě Konstantin.

„Jestli nechcete mluvit, jak chcete. Jenže ty s ní nemáš co mluvit. Ona je děvka, a ty jsi pán," pronesl a cukal přitom krkem.

„Ty jsi, jak vidím, všechno pochopil a zhodnotil a díváš se na moje bludy s lítostí," spustil znovu a zvýšil hlas.

„Nikolaji Dmitriči, Nikolaji Dmitriči," zašeptala znovu Marja Nikolajevna a přiblížila se k němu.

„No dobře, dobře!... A co ta večeře? Á, už je tady," pronesl, když uviděl lokaje s podnosem. „Sem, sem to postav," pronesl zlostně, hned vzal vodku, nalil si skleničku a hltavě ji vypil. „Napiješ se, chceš?" obrátil se k bratrovi a hned se rozveselil. „No, dost už o Sergeji Ivanyčo-

vi. Stejně jsem rád, že tě vidím. Ať si kdo chce říká co chce, přece jen si nejsme cizí. No tak se napij. Povídej, co děláš?“ pokračoval, hltavě žvýkal kus chleba a naléval si druhou skleničku. „Jak žiješ?“

„Žiju sám na venkově jako dřív, starám se o hospodářství,“ odpovídal Konstantin, s hrůzou se díval, jak hltavě bratr pije a jí, a snažil se, aby na něm nebylo znát, že si toho všímá.

„Proč se neoženíš?“

„Nevyšlo to,“ odpověděl Konstantin a začervenal se.

„Proč? Se mnou je konec! Já si život zkazil. Řekl jsem to a budu to říkat: kdyby mi tehdy dali můj podíl, když jsem ho potřeboval, byl by celý můj život jiný.“

Konstantin Dmitrič rychle stočil řeč jinam.

„A víš, že tvůj Vaňuška je u mě v Pokrovském písařem v kanceláři?“ řekl.

Nikolaj trhl krkem a zamyslel se.

„Tak mi povídej, co se děje v Pokrovském? Stojí ještě dům, a břízy, a naše učebna? A zahradník Filip, to opravdu ještě žije? Jak já si pamatuju altánek a pohovku! Ale hleď, ať v domě nic neměníš, jenom se rychle ožeň a zase zařiď všechno, jak to bylo. Pak k tobě přijedu, jestli budeš mít hodnou ženu.“

„Tak ke mně přijeď teď,“ řekl Levin. „Jak bychom si to pěkně zařídili!“

„Přijel bych k tobě, kdybych věděl, že tam nenajdu Sergeje Ivanyče.“

„Nenajdeš ho tam. Žiju úplně nezávisle na něm.“

„Ano, ale ať říkáš co chceš, musíš si vybrat mezi mnou a jím,“ řekl a nesměle se bratrovi díval do očí. Ta nesmělost Konstantina dojala.

„Jestli chceš slyšet celou mou zpověď v téhle věci, tak ti řeknu, že ve vaší hádce se Sergejem Ivanyčem nestojím ani na jedné straně. Nemáte pravdu ani jeden. Ty nemáš pravdu spíš navenek, a on spíš uvnitř.“

„Á, á! Ty jsi to pochopil, ty jsi to pochopil?“ vykřikl radostně Nikolaj.

„Ale já osobně, jestli to chceš vědět, si víc cením přátelství s tebou, protože…“

„Proč, proč?“

Konstantin nemohl říct, že si ho cení proto, že Nikolaj je nešťastný a potřebuje přátelství. Ale Nikolaj pochopil, že chtěl říct právě tohle, zamračil se a znovu sáhl po vodce.

„Dost už, Nikolaji Dmitriči!“ řekla Marja Nikolajevna a natáhla po karafce svou buclatou obnaženou paži.

„Pusť! Nedotírej! Zmlátím tě!“ křikl.

Marja Nikolajevna se usmála mírným a dobrým úsměvem, který přešel i na Nikolaje, a vodku mu vzala.

„Ty si myslíš, že ona ničemu nerozumí?“ řekl Nikolaj. „Rozumí tomu všemu líp než my všichni. Není pravda, že je v ní něco dobrého, milého?“

„Vy jste nikdy předtím v Moskvě nebyla?“ řekl jí Konstantin, jen aby něco řekl.

„Ale neříkej jí vy. Bojí se toho. Nikdo jí kromě smírčího soudce, když ji soudili za to, že chtěla odejít z nevěstince, nikdo jí neříkal vy. Bože můj, co je to na světě za nesmysl!“ vykřikl najednou. „Ty nové instituce, ti smírčí soudci, zemstvo, to je ale hanebnost!“

A začal vyprávět o svých střetech s novými institucemi.

Konstantin Levin ho poslouchal, a to popírání smyslu všech společenských institucí, které s ním sdílel a často vyslovoval, mu teď z bratrových úst bylo nepříjemné.

„Na onom světě tomu všemu porozumíme,“ řekl žertem.

„Na onom světě? Ach, já ten onen svět nemám rád! Nemám ho rád,“ řekl a upřel vyděšené divoké oči na bratrovu tvář. „A přitom se zdá, že odejít z té vší ohavnosti a zmatku, cizího i vlastního, by bylo dobré, a já se bojím smrti, strašně se bojím smrti.“ Otřásl se. „Ale napij se něčeho. Chceš šampaňské? Nebo pojeďme někam. Pojeďme k cikánům! Víš, já jsem si moc oblíbil cikány a ruské písně.“

Začal se mu plést jazyk a přeskakoval z jedné věci na druhou. Konstantin ho s Mášinou pomocí přemluvil, aby nikam nejezdil, a uložil ho úplně opilého spát.

Máša slíbila, že Konstantinovi napíše, kdyby bylo potřeba, a že bude Nikolaje Levina přemlouvat, aby se přestěhoval k bratrovi.

Kapitola dvacátá šestá

Ráno Konstantin Levin z Moskvy odjel a k večeru dorazil domů. Cestou ve vagoně se bavil se sousedy o politice, o nových železnicích, a stejně jako v Moskvě ho přemáhal zmatek v pojmech, nespokojenost se sebou a stud před čímsi; ale když vystoupil na své stanici, poznal jednookého kočího Ignata se zdviženým límcem kaftanu, když v nevýrazném světle, které padalo z oken stanice, uviděl své saně s kobercem, své koně s podvázanými ohony, v postroji s kroužky a třásněmi, když mu kočí Ignat, ještě zatímco nakládali, vyprávěl novinky ze vsi, že přišel předák a že se otelila Pava, ucítil, že se ten zmatek pomalu rozjasňuje a stud i nespokojenost se sebou mizí. To ucítil už při pouhém pohledu na Ignata a na koně; ale když si oblékl kožich, který mu přivezli, posadil se zachumlaný do saní a vyjel, přemýšlel o tom, co bude na statku nařizovat, a pokukoval po přípřežním koni, bývalém jezdeckém, donském, přepracovaném, ale ohnivém, začal to, co se mu stalo, chápat úplně jinak. Cítil se sám sebou a nechtěl být nikým jiným. Chtěl teď být jen lepší, než býval dřív. Za prvé se rozhodl, že od toho dne už nebude doufat v neobyčejné štěstí, které mu měl dát sňatek, a že tím pádem nebude tolik zanedbávat přítomnost. Za druhé si už nikdy nedovolí podlehnout ohavné vášni, na kterou ho vzpomínka tak trápila, když se chystal požádat o ruku. Potom si vzpomněl na bratra Nikolaje a sám pro sebe se rozhodl, že už si nikdy nedovolí na něj zapomenout, že ho bude sledovat a nepustí ho z očí, aby byl připraven pomoci, až mu bude zle. A to bude brzy, to cítil. Potom ho i bratrovy řeči o komunismu, které tehdy bral tak na lehkou váhu, teď přiměly

k zamyšlení. Přestavbu hospodářských poměrů považoval za nesmysl, ale vždycky cítil nespravedlnost svého nadbytku ve srovnání s chudobou lidu, a teď se v duchu rozhodl, že aby se cítil úplně v právu, bude, ačkoli i dřív hodně pracoval a nežil přepychově, teď pracovat ještě víc a dopřávat si přepychu ještě méně. A tohle všechno mu připadalo tak snadné, že celou cestu strávil v těch nejpříjemnějších snech. Plný svěží naděje na nový, lepší život přijel po osmé hodině večer ke svému domu.

Z oken pokoje Agafji Michajlovny, staré chůvy, která v jeho domě zastávala úlohu hospodyně, padalo světlo na zasněžené prostranství před domem.

Ještě nespala. Kuzma, kterého vzbudila, vyběhl rozespalý a bos na zápraží. Vyskočila i ohařka Laska, div Kuzmu neporazila, kňučela, otírala se mu o kolena, stavěla se na zadní a chtěla a neodvažovala se mu položit přední tlapy na prsa.

„To jste se, panáčku, vrátil brzo," řekla Agafja Michajlovna.

„Stýskalo se mi, Agafjo Michajlovno. Všude dobře, doma nejlíp," odpověděl jí a prošel do pracovny.

Pracovna se pomalu rozsvítila přinesenou svíčkou. Vystoupily známé podrobnosti: jelení parohy, police s knihami, kachlové čelo kamen s průduchem, který už dávno měl dát spravit, otcova pohovka, velký stůl, na stole otevřená kniha, rozbitý popelník, sešit s jeho rukopisem. Když to všechno uviděl, přepadla ho na chvíli pochybnost, zda je možné zařídit si ten nový život, o kterém cestou snil. Všechny ty stopy jeho života jako by ho obklopily a říkaly mu: „Ne, neutečeš nám a nebudeš jiný, budeš takový, jaký jsi byl: s pochybnostmi, s věčnou nespokojeností se sebou, s marnými pokusy o nápravu a s pády a s věčným čekáním na štěstí, které se ti nedostalo a které pro tebe není možné."

Ale to říkaly jeho věci, kdežto jiný hlas v duši mu říkal, že se nemá podřizovat minulosti a že se sebou se dá udělat všechno. A na ten hlas dal, přešel do kouta, kde měl dvě pudová závaží, a začal je gymnastic-

ky zvedat, aby se dostal do svěží nálady. Za dveřmi zavrzaly kroky. Spěšně závaží postavil.

Vešel šafář a řekl, že je všechno, chválabohu, v pořádku, ale oznámil, že v nové sušárně se připálila pohanka. Ta zpráva Levina podráždila. Novou sušárnu postavil a zčásti vymyslel Levin. Šafář byl vždycky proti té sušárně a teď se skrytým triumfem oznamoval, že se pohanka připálila. Levin byl naproti tomu pevně přesvědčen, že jestli se připálila, tak jedině proto, že se nedodržela opatření, která stokrát nařizoval. Rozmrzelo ho to a šafáři vyčinil. Ale stala se jedna důležitá a radostná událost: otelila se Pava, nejlepší, drahá kráva koupená na výstavě.

„Kuzmo, dej mi kožich. A vy dejte přinést lucernu, půjdu se podívat," řekl šafáři.

Chlév pro drahé krávy byl hned za domem. Prošel dvorem kolem závěje u šeříku a došel ke chlévu. Když se otevřely přimrzlé dveře, ovanula ho teplá pára z hnoje a krávy, udivené nezvyklým světlem lucerny, se pohnuly na čerstvé slámě. Mihl se hladký, černě strakatý široký hřbet holandské krávy. Berkut, býk, ležel s kruhem v pysku a chtěl vstát, ale rozmyslel si to a jen dvakrát odfrkl, když šli kolem. Rudá krasavice Pava, ohromná jako hroch, se k příchozím obrátila zadkem, zakrývala jim tele a očichávala ho.

Levin vešel do stání, prohlédl si Pavu a postavil červeně strakaté tele na jeho vratké dlouhé nohy. Rozrušená Pava zabučela, ale uklidnila se, když jí Levin jalovičku přistrčil, a s těžkým povzdechem ji začala olizovat drsným jazykem. Jalovička hledala vemeno, strkala matku čenichem pod slabinu a vrtěla ocáskem.

„Sem posviť; Fjodore, sem tu lucernu," říkal Levin a prohlížel si jalovičku. „Po matce! I když barvou je po otci. Moc pěkná. Dlouhá a hluboká v bocích. Vasiliji Fjodoroviči, je pěkná, že?" obracel se k šafáři, kterému z radosti nad jalovičkou pohanku úplně odpustil.

„Po kom by byla špatná? A předák Semjon přišel den po vašem odjezdu. Bude potřeba se s ním dohodnout, Konstantine Dmitriči," řekl šafář. „Už dřív jsem vám hlásil kvůli té mašině."

Už jen tahle otázka uvedla Levina do všech podrobností hospodářství, které bylo velké a složité, a on šel přímo z kravína do kanceláře, promluvil si se šafářem a s předákem Semjonem, vrátil se domů a šel rovnou nahoru do salonu.

Kapitola dvacátá sedmá

Dům byl velký, starobylý, a Levin, ačkoli v něm žil sám, vytápěl a obýval celý dům. Věděl, že je to hloupé, věděl, že je to dokonce nesprávné a v rozporu s jeho nynějšími novými plány, ale ten dům byl pro Levina celý svět. Byl to svět, ve kterém žili a zemřeli jeho otec a matka. Žili tím životem, který Levinovi připadal jako ideál veškeré dokonalosti a o jehož obnovení snil se svou ženou, se svou rodinou.

Levin si na matku sotva pamatoval. Představa o ní pro něj byla posvátnou vzpomínkou a jeho budoucí žena měla být v jeho představách opakováním toho okouzlujícího, svatého ideálu ženy, jakým pro něj byla matka.

Lásku k ženě si nejenže nedokázal představit bez manželství, ale dokonce si nejdřív představoval rodinu a teprve potom tu ženu, která mu rodinu dá. Jeho představy o ženitbě se proto nepodobaly představám většiny jeho známých, pro které byla ženitba jednou z mnoha všedních životních záležitostí; pro Levina to byla hlavní záležitost života, na které záviselo všechno jeho štěstí. A teď se toho bylo třeba vzdát!

Když vešel do malého salonu, kde vždycky pil čaj, a usadil se s knihou ve svém křesle, a Agafja Michajlovna mu přinesla čaj a se svým obvyklým „A já si sednu, panáčku“ si sedla na židli u okna, ucítil, že ať je to jakkoli zvláštní, se svými sny se nerozloučil a že bez nich žít nemůže. S ní, nebo s jinou, ale bude to. Četl knihu, přemýšlel o tom, co četl, přestával, aby poslouchal Agafju Michajlovnu, která bez ustání povídala; a zároveň mu před očima bez souvislosti vyvstávaly různé

obrazy hospodářství a budoucího rodinného života. Cítil, že v hloubi jeho duše se něco usazuje, zklidňuje a ukládá na své místo.

Poslouchal Agafju Michajlovnu, jak vypráví, že Prochor zapomněl na Boha, za peníze, které mu Levin daroval na koně, pije jako duha a ženu ztloukl skoro k smrti; poslouchal, četl knihu a vybavoval si celý běh svých myšlenek, které četba vyvolala. Byla to Tyndallova kniha o teple. Vzpomínal, jak Tyndallovi vyčítal samolibost, s jakou se chlubí obratností při provádění pokusů, a že mu chybí filozofický rozhled. A najednou vyplula radostná myšlenka: „Za dva roky budu mít ve stádě dvě holandské krávy, sama Pava může být ještě naživu, dvanáct mladých Berkutových dcer, a přidat k nim na parádu tyhle tři – zázrak!“ Znovu se pustil do knihy.

„No dobře, elektřina a teplo jsou totéž; ale je možné při řešení otázky dosadit do rovnice jednu veličinu místo druhé? Není. No a co? Souvislost mezi všemi přírodními silami člověk cítí i tak, instinktem… Zvlášť příjemné je, že Pavina dcera už bude červeně strakatá kráva, a celé stádo, do kterého se přidají tyhle tři… Výborně! Vyjít se ženou a s hosty vítat stádo… Žena řekne: My s Kosťou jsme tu jalovičku opatrovali jako dítě. Jak vás to může tak zajímat? řekne host. Všechno, co zajímá jeho, zajímá i mě. Ale kdo to bude?“ A vzpomněl si na to, co se stalo v Moskvě… „No, co se dá dělat?… Nemůžu za to. Ale teď půjde všechno nově. To je nesmysl, že to život nedovolí, že to minulost nedovolí. Je třeba bojovat, aby se žilo lépe, mnohem lépe…“ Pozvedl hlavu a zamyslel se. Stará Laska, která ještě úplně nestrávila radost z jeho příjezdu a odběhla si zaštěkat na dvůr, se vrátila, vrtěla ocasem a přinesla s sebou vůni venkovního vzduchu, přišla k němu, strčila mu hlavu pod ruku, žalostně pokňučovala a žádala, aby ji pohladil.

„Jenom nemluví,“ řekla Agafja Michajlovna. „Pes, a přece… Vždyť chápe, že pán přijel a je mu smutno.“

„A proč by mi mělo být smutno?“

„Copak to nevidím, panáčku? Už bych pány znát měla. Od malička jsem mezi pány vyrůstala. To nic, panáčku. Jen když je zdraví a čisté svědomí."

Levin se na ni upřeně díval a divil se, jak pochopila jeho myšlenky.

„Tak co, mám přinést ještě čajíček?" řekla, vzala šálek a vyšla. Laska mu pořád strkala hlavu pod ruku. Pohladil ji a ona se mu hned u nohou stočila do klubíčka a položila hlavu na vystrčenou zadní tlapu. A na znamení, že teď je všechno dobré a v pořádku, trochu pootevřela tlamu, mlaskla, lépe si upravila lepkavé pysky kolem starých zubů a utichla v blaženém klidu. Levin pozorně sledoval tyhle její poslední pohyby.

„Tak to je i se mnou!" řekl si. „Tak to je i se mnou! To nic… Všechno je dobré."

Kapitola dvacátá osmá

Po plese, časně ráno, poslala Anna Arkaďjevna muži telegram, že ještě téhož dne odjíždí z Moskvy.

„Ne, musím, musím jet," vysvětlovala švagrové, proč změnila úmysl, a to takovým tónem, jako by si vzpomněla na tolik povinností, že se ani nedají spočítat. „Ne, raději už dneska!"

Stěpan Arkaďjič doma neobědval, ale slíbil, že v sedm přijede sestru vyprovodit.

Kitty také nepřijela a poslala lístek, že ji bolí hlava. Dolly s Annou obědvaly samy s dětmi a s Angličankou. Ať už proto, že děti jsou nestálé, nebo proto, že jsou velmi citlivé a vycítily, že Anna je ten den úplně jiná než tehdy, když si ji tak zamilovaly, že už se jimi nezabývá, zkrátka najednou přestaly s tetou hrát i ji milovat a vůbec je nezajímalo, že odjíždí. Anna byla celé dopoledne zaměstnaná přípravami k odjezdu. Psala lístky moskevským známým, zapisovala si účty a balila se. Dolly vůbec připadalo, že není v klidné náladě, ale v té ustarané náladě, kterou Dolly dobře znala sama u sebe a která nepřichází bez příčiny a většinou zakrývá nespokojenost se sebou. Po obědě se Anna šla do svého pokoje převléknout a Dolly šla za ní.

„Ty jsi dneska nějaká divná!" řekla jí Dolly.

„Já? Myslíš? Nejsem divná, ale špatná. To se mi stává. Pořád se mi chce plakat. Je to moc hloupé, ale přejde to," řekla rychle Anna a sklonila zarudlou tvář k malinkému váčku, do kterého ukládala noční čepeček a batistové šátky. Oči se jí zvlášť leskly a ustavičně se zalévaly

slzami. „Tak jsem nechtěla odjíždět z Petrohradu, a teď nechci odjíždět odsud.“

„Přijela jsi sem a udělala jsi dobrý skutek,“ řekla Dolly a pozorně si ji prohlížela.

Anna se na ni podívala očima mokrýma od slz.

„Neříkej to, Dolly. Nic jsem neudělala a ani udělat nemohla. Často se divím, proč se lidé spikli, že mě budou rozmazlovat. Co jsem udělala a co jsem mohla udělat? V tvém srdci se našlo tolik lásky, že jsi dokázala odpustit…“

„Bez tebe by bůhví co bylo! Ty jsi tak šťastná, Anno!“ řekla Dolly. „V duši máš všechno jasné a dobré.“

„Každý má v duši své kostlivce, jak říkají Angličané.“

„Jaké ty máš kostlivce? U tebe je všechno tak jasné.“

„Mám!“ řekla najednou Anna a po slzách jí nečekaně zvlnil rty šibalský, rozesmátý úsměv.

„No, tak jsou to směšní kostlivci, ti tvoji, a ne ponurí,“ řekla Dolly s úsměvem.

„Ne, ponurí. Víš, proč jedu dnes, a ne zítra? To je přiznání, které mě tíží, chci se ti s ním svěřit,“ řekla Anna, rozhodně se opřela v křesle a podívala se Dolly přímo do očí.

A Dolly ke svému překvapení uviděla, že Anna zčervenala až po uši, až po vlnité černé kroužky vlasů na šíji.

„Ano,“ pokračovala Anna. „Víš, proč Kitty nepřijela na oběd? Žárlí na mě. Zkazila jsem… byla jsem příčinou, že ten ples pro ni byl trápením, a ne radostí. Ale opravdu, opravdu za to nemůžu, nebo jen trošičku,“ řekla a slovo „trošičku“ protáhla tenkým hláskem.

„Ó, jak jsi to řekla podobně jako Stiva!“ řekla Dolly se smíchem.

Annu to urazilo.

„Ó ne, ó ne! Já nejsem Stiva,“ řekla a zamračila se. „Říkám ti to proto, že si nedovolím o sobě ani na minutu pochybovat,“ řekla Anna.

Ale ve chvíli, kdy ta slova vyslovovala, cítila, že nejsou pravdivá; nejenže o sobě pochybovala, ale při myšlence na Vronského cítila vzrušení a odjížděla dřív, než chtěla, jen proto, aby se s ním už nesetkala.

„Ano, Stiva mi říkal, že jsi s ním tančila mazurku a že on…“

„Nedovedeš si představit, jak směšně to dopadlo. Chtěla jsem jen dohazovat, a najednou něco úplně jiného. Možná jsem proti své vůli…“

Zčervenala a zarazila se.

„Ó, to oni hned vycítí!“ řekla Dolly.

„Ale byla bych zoufalá, kdyby to z jeho strany bylo něco vážného,“ skočila jí do řeči Anna. „A jsem si jistá, že se na to všechno zapomene a Kitty mě přestane nenávidět.“

„Ostatně, Anno, abych ti řekla pravdu, já si pro Kitty ten sňatek moc nepřeju. A bude lepší, když z toho sejde, jestli se on, Vronskij, mohl do tebe zamilovat za jediný den.“

„Ach, můj Bože, to by bylo tak hloupé!“ řekla Anna, a když slyšela myšlenku, která ji zaměstnávala, vyslovenou nahlas, znovu se jí do tváře nahrnul sytý ruměnec potěšení. „Tak vidíš, a já odjíždím a udělala jsem si nepřítele z Kitty, kterou jsem si tak zamilovala. Ach, jak je milá! Ale ty to napravíš, Dolly, viď?“

Dolly stěží zadržovala úsměv. Měla Annu ráda, ale bylo jí příjemné vidět, že i ona má své slabosti.

„Nepřítele? To není možné.“

„Tolik bych si přála, abyste mě měli rádi, jako já mám ráda vás; a teď jsem si vás zamilovala ještě víc,“ řekla Anna se slzami v očích. „Ach, jak jsem dneska hloupá!“

Přejela si šátkem po tváři a začala se oblékat.

Teprve těsně před odjezdem přijel opozdilý Stěpan Arkaďjič, s rudou, veselou tváří a byl z něj cítit víno a doutník.

Annina citlivost přešla i na Dolly, a když naposledy objala švagrovou, zašeptala:

„Pamatuj si, Anno: co jsi pro mě udělala, to nikdy nezapomenu. A pamatuj si, že tě mám ráda a vždycky tě budu mít ráda jako nejlepší přítelkyni!“

„Nechápu, za co,“ pronesla Anna, líbala ji a skrývala slzy.

„Ty jsi mi porozuměla a rozumíš. Sbohem, ty moje zlatíčko!“

Kapitola dvacátá devátá

„No, je po všem, a chválabohu!“ byla první myšlenka, která Anně Arkadjevně přišla, když se naposledy rozloučila s bratrem, který jí až do třetího zvonění zastupoval cestu ve vagoně. Usedla na svou pohovečku vedle Aňušky a rozhlédla se v pološeru spacího vozu. „Chválabohu, zítra uvidím Serjožu a Alexeje Alexandroviče a můj život, dobrý a zaběhaný, poběží po starém.“

Pořád v téže ustarané náladě, ve které byla celý ten den, se Anna s potěšením a pečlivě zařídila na cestu; svýma malýma obratnýma rukama odemkla a zamkla červený váček, vytáhla polštářek, položila si ho na klín, pečlivě si zabalila nohy a klidně se usadila. Nemocná dáma už se ukládala ke spánku. Dvě další dámy se s Annou dávaly do řeči a tlustá stařena si balila nohy a prohazovala poznámky o topení. Anna dámám odpověděla pár slovy, ale protože od rozhovoru nic zajímavého nečekala, požádala Aňušku, aby vytáhla lampičku, pak ji zavěsila na opěradlo křesla a vzala si z kabelky nožík na papír a anglický román. Zpočátku se jí nečetlo. Nejdřív rušil shon a přecházení; potom, když se vlak rozjel, nešlo nevnímat zvuky; potom ji rozptyloval sníh, který bušil do levého okna a lepil se na sklo, i pohled na zachumlaného průvodčího, který prošel kolem, z jedné strany celý zavátý sněhem, i řeči o tom, jaká je teď venku strašná vánice. Dál už bylo pořád totéž a totéž: totéž drncání s klepáním, týž sníh v okně, tytéž rychlé přechody od parního horka k chladu a zase k horku, totéž mihotání týchž tváří v pološeru a tytéž hlasy, a Anna začala číst a rozumět tomu, co čte. Aňuška už podřimovala, červený váček držela na klíně širokýma ruka-

ma v rukavicích, z nichž jedna byla roztržená. Anna Arkaďjevna četla a rozuměla, ale bylo jí nepříjemné číst, totiž sledovat odraz života jiných lidí. Příliš sama toužila žít. Když četla, jak hrdinka románu ošetřuje nemocného, chtělo se jí chodit neslyšnými kroky po pokoji nemocného; když četla, jak člen parlamentu pronáší řeč, chtělo se jí tu řeč pronášet; když četla, jak lady Mary jela na koni za smečkou, škádlila švagrovou a všechny udivovala svou odvahou, chtělo se jí to dělat sama. Ale nebylo co dělat, a tak se přemáhala, aby četla, a malýma rukama přitom převracela hladký nožík.

Hrdina románu už začínal dosahovat svého anglického štěstí, titulu baroneta a panství, a Anna si přála jet s ním na to panství, když tu najednou ucítila, že on by se měl stydět a že ona se stydí právě za to. Ale za co by se měl stydět? „Za co se stydím já?“ zeptala se sama sebe s uraženým údivem. Odložila knihu a opřela se o opěradlo křesla, nožík na papír pevně sevřený v obou rukou. Nic, zač by se styděla, nebylo. Probrala všechny své moskevské vzpomínky. Všechny byly dobré, příjemné. Vzpomněla si na ples, vzpomněla si na Vronského a na jeho zamilovanou, pokornou tvář, vzpomněla si na celý svůj vztah k němu: nic, zač by se styděla, tam nebylo. A přitom právě na tomhle místě vzpomínek pocit studu sílil, jako by jí nějaký vnitřní hlas právě tady, když si vzpomněla na Vronského, říkal: „Přihořívá, hodně přihořívá, hoří.“ „No a co?“ řekla si rozhodně a posunula se v křesle. „Co to má znamenat? Copak se bojím podívat se na to zpříma? No a co? Copak mezi mnou a tím chlapcem důstojníkem existuje nebo může existovat nějaký jiný vztah než ten, jaký člověk má s každým známým?“ Pohrdavě se usmála a znovu se chopila knihy, ale už rozhodně nemohla rozumět tomu, co čte. Přejela nožíkem po skle, potom si jeho hladkou a chladnou plochu přiložila k tváři a málem se nahlas rozesmála radostí, která se jí najednou bez příčiny zmocnila. Cítila, jak se jí nervy napínají jako struny na nějakých kolících, které někdo utahuje čím dál pevněji. Cítila, že se jí oči otevírají víc a víc, že prsty na rukou i na no-

hou se jí nervózně pohybují, že jí v hrudi cosi tíží dech a že všechny obrazy a zvuky v tom kolísavém položeru na ni doléhají s neobyčejnou jasností. Ustavičně ji přepadaly chvíle pochybností, jestli vagon jede dopředu, nebo dozadu, nebo vůbec stojí. Je vedle ní Aňuška, nebo někdo cizí? „Co je to tam na opěradle, kožich, nebo zvíře? A co jsem tady já? Jsem to já, nebo někdo jiný?“ Bála se tomu zapomnění poddat. Ale cosi ji do něj vtahovalo a ona se mu mohla podle libosti poddávat i se mu bránit. Zvedla se, aby se vzpamatovala, odhodila pléd a sundala si pelerínu teplých šatů. Na chvíli se vzpamatovala a pochopila, že hubený mužik v dlouhém nankingovém kabátě, kterému chyběl knoflík a který vešel, byl topič, že se díval na teploměr a že za ním do dveří vtrhl vítr a sníh; ale potom se zase všechno smíchalo… Ten mužik s dlouhým pasem se pustil do hryzání něčeho ve stěně, stařenka začala natahovat nohy přes celou délku vagonu a naplnila ho černým oblakem; potom cosi strašně zaskřípalo a zabouchalo, jako by někoho trhali; potom jí oči oslepil rudý oheň, a potom všechno zakryla zeď. Anna cítila, že se propadla. Ale nic z toho nebylo strašné, bylo to veselé. Hlas zachumlaného a sněhem zavátého člověka jí cosi zakřičel nad uchem. Zvedla se a vzpamatovala se; pochopila, že přijeli ke stanici a že to byl průvodčí. Požádala Aňušku, aby jí znovu podala sundanou pelerínu a šátek, oblékla si je a zamířila ke dveřím.

„Ráčíte vystoupit?“ zeptala se Aňuška.

„Ano, chci se nadýchat. Je tu moc horko.“

A otevřela dveře. Vánice a vítr se jí vrhly vstříc a začaly se s ní o dveře přetahovat. I to jí připadalo veselé. Otevřela dveře a vyšla ven. Vítr jako by na ni jen čekal, radostně zahvízdal a chtěl ji popadnout a odnést, ale ona se silnou rukou chytila studeného sloupku, přidržovala si šaty, sestoupila na nástupiště a zašla za vagon. Na schůdcích byl vítr silný, na nástupišti za vagony bylo závětří. S rozkoší, zhluboka vdechovala zasněžený, mrazivý vzduch, stála u vagonu a rozhlížela se po nástupišti a po osvětlené stanici.

Kapitola třicátá

Strašná bouře se rvala a hvízdala mezi koly vagonů a kolem sloupů zpoza rohu stanice. Vagony, sloupy, lidé, všechno, co bylo vidět, bylo z jedné strany zaváté sněhem a zavívalo se čím dál víc. Na okamžik bouře utichla, ale potom zase přilétla v takových nárazech, že se zdálo, že se jí nedá vzdorovat. Mezitím nějací lidé pobíhali, vesele spolu hovořili, vrzali po prknech nástupiště a ustavičně otvírali a zavírali velké dveře. Pod jejíma nohama proklouzl shrbený stín člověka a ozvaly se údery kladiva do železa. „Dej sem depeši!“ ozval se zlostný hlas z druhé strany z bouřlivé tmy. „Sem, prosím! Číslo dvacet osm!“ křičely ještě další hlasy a kolem pobíhali zachumlaní lidé zavátí sněhem. Nějací dva pánové se žhnoucími cigaretami v ústech prošli kolem ní. Ještě jednou se nadechla, aby se nadýchala dosyta, a už vytáhla ruku z rukávníku, aby se chytila sloupku a vešla do vagonu, když jí ještě jeden muž ve vojenském plášti, těsně vedle ní, zastínil kolísavé světlo lucerny. Ohlédla se a v tu chvíli poznala Vronského tvář. Přiložil ruku ke štítku čepice, uklonil se před ní a zeptal se, jestli něco nepotřebuje, jestli jí nemůže posloužit. Dost dlouho se na něj mlčky dívala, a ačkoli stál ve stínu, viděla, nebo se jí zdálo, že vidí, i výraz jeho tváře a očí. Byl to zase ten výraz uctivého obdivu, který na ni včera tolik zapůsobil. Nejednou si v posledních dnech, a ještě před chvílí, říkala, že Vronskij je pro ni jeden ze stovek věčně stejných mladých mužů, které člověk potkává všude, že si nikdy nedovolí na něj ani pomyslet; ale teď, v prvním okamžiku setkání, se jí zmocnil pocit radostné pýchy. Ne-

musela se ptát, proč je tady. Věděla to tak jistě, jako kdyby jí řekl, že je tady proto, aby byl tam, kde je ona.

„Nevěděla jsem, že jedete. Proč jedete?“ řekla a spustila ruku, kterou se už chytila sloupku. A ve tváři jí zářila nezadržitelná radost a vzrušení.

„Proč jedu?“ zopakoval a díval se jí přímo do očí. „Víte přece, že jedu proto, abych byl tam, kde jste vy,“ řekl. „Nemůžu jinak.“

A v tutéž chvíli, jako by překonal překážky, smetl vítr sníh ze střechy vagonu, rozklepal jakýsi utržený železný plech a vpředu žalostně a ponuře zařvala hluboká píšťala lokomotivy. Všechna hrůza vánice jí teď připadala ještě krásnější. Řekl právě to, po čem toužila její duše, ale čeho se bála rozumem. Nic neodpověděla a v její tváři viděl zápas.

„Odpusťte mi, jestli je vám nepříjemné, co jsem řekl,“ začal pokorně.

Mluvil zdvořile, uctivě, ale tak pevně a neodbytně, že dlouho nedokázala nic odpovědět.

„Je to špatné, co říkáte, a prosím vás, jestli jste dobrý člověk, zapomeňte, co jste řekl, tak jako já zapomenu,“ řekla nakonec.

„Ani jediné vaše slovo, ani jediný váš pohyb nikdy nezapomenu a nemůžu zapomenout…“

„Dost, dost!“ vykřikla a marně se snažila dodat přísný výraz své tváři, do které se on hltavě zahleděl. A chytila se rukou studeného sloupku, vystoupila po schůdcích a rychle vešla do předsíňky vagonu. Ale v té malé předsíňce se zastavila a v představách si promýšlela, co se stalo. Nevybavovala si ani svá, ani jeho slova, ale citem pochopila, že ten krátký rozhovor je strašně sblížil; a byla z toho polekaná i šťastná. Postála několik vteřin, pak vešla do vagonu a posadila se na své místo. Ten kouzelný napjatý stav, který ji zpočátku trápil, se nejenže vrátil, ale zesílil a dospěl tak daleko, že se bála, že se v ní každou chvíli přetrhne něco příliš napjatého. Celou noc nespala. Ale v tom napětí a v těch snech, které naplňovaly její představivost, nebylo nic nepří-

jemného ani ponurého; naopak, bylo v nich cosi radostného, palčivého a vzrušujícího. K ránu si Anna vsedě v křesle zdřímla, a když se probudila, už bylo bílo a světlo a vlak se blížil k Petrohradu. Hned ji obklopily myšlenky na domov, na muže, na syna a starosti nadcházejícího dne i těch dalších.

V Petrohradu, sotva vlak zastavil a ona vystoupila, byla první tvář, která upoutala její pozornost, tvář jejího muže. „Ach, můj Bože! Proč má najednou takové uši?“ pomyslela si, když se dívala na jeho chladnou a reprezentativní postavu, a zvlášť na chrupavky uší, které ji ted zarazily a které podpíraly okraj kulatého klobouku. Když ji uviděl, vykročil jí naproti, rty složené do svého obvyklého posměšného úsměvu, a díval se přímo na ni velkýma unavenýma očima. Když se setkala s jeho neústupným a unaveným pohledem, sevřel jí srdce jakýsi nepříjemný pocit, jako by čekala, že ho uvidí jiného. Zvlášť ji zarazil pocit nespokojenosti se sebou, který při setkání s ním zakusila. Byl to dávný, známý pocit, podobný stavu přetvářky, který zakoušela ve vztahu k muži; ale dřív si toho pocitu nevšímala, teď si ho uvědomila jasně a bolestně.

„Ano, jak vidíš, něžný manžel, něžný jako druhý rok po svatbě, hořel touhou tě spatřit,“ řekl svým pomalým tenkým hlasem a tím tónem, jakým s ní skoro vždycky mluvil, tónem výsměchu tomu, kdo by tak doopravdy mluvil.

„Je Serjoža zdravý?“ zeptala se.

„A to je celá odměna,“ řekl, „za můj zápal? Je zdravý, zdravý…“

Kapitola třicátá první

Vronskij se celou tu noc ani nepokusil usnout. Seděl ve svém křesle, chvíli upíral oči přímo před sebe, chvíli si prohlížel lidi, kteří přicházeli a odcházeli, a jestliže už předtím udivoval a znepokojoval cizí lidi svým výrazem neotřesitelného klidu, teď se zdál ještě hrdější a sobě-stačnější. Díval se na lidi jako na věci. Mladý nervózní muž, úředník okresního soudu, který seděl naproti němu, ho pro ten výraz začal nenávidět. Mladý muž si od něj připaloval, dával se s ním do řeči, a dokonce do něj strkal, aby mu dal najevo, že není věc, ale člověk, jenže Vronskij se na něj pořád díval stejně jako na lucernu, a mladý muž se šklebil, cítil, že pod tlakem toho, že ho Vronskij nepovažuje za člověka, ztrácí sebeovládání, a nemohl kvůli tomu usnout.

Vronskij neviděl nic a nikoho. Cítil se jako král, ne proto, že by věřil, že na Annu udělal dojem – tomu ještě nevěřil –, ale proto, že dojem, který udělala ona na něj, mu dával štěstí a hrdost.

Co z toho všeho bude, nevěděl, a dokonce na to ani nemyslel. Cítil, že všechny jeho síly, dosud rozptýlené a roztříštěné, se sebraly v jednu a s hroznou energií se upřely k jedinému blaženému cíli. A byl z toho šťastný. Věděl jen, že jí řekl pravdu, že jel tam, kde byla ona, že všechno štěstí života, jediný smysl života teď nachází v tom, aby ji viděl a slyšel. A když v Bologovu vystoupil z vagonu, aby se napil selterské, a uviděl Annu, jeho první slovo jí bezděčně řeklo právě to, co si myslel. A byl rád, že jí to řekl, že to teď ví a myslí na to. Celou noc nespal. Když se vrátil do svého vagonu, bez ustání si probíral všechny situace,

v nichž ji viděl, všechna její slova, a v jeho představivosti se míhaly obrazy možné budoucnosti, až se mu z nich tajil dech.

Když v Petrohradu vystoupil z vagonu, cítil se po probdělé noci čilý a svěží jako po studené koupeli. Zastavil se u svého vagonu a čekal, až vystoupí ona. „Ještě jednou ji uvidím," říkal si a bezděčně se usmíval, „uvidím, jak chodí, uvidím její tvář; něco řekne, otočí hlavu, pohlédne, možná se usměje." Ale ještě než uviděl ji, uviděl jejího muže, kterého přednosta stanice zdvořile prováděl davem. „Ach ano! Manžel!" Teprve teď Vronskij poprvé jasně pochopil, že manžel je osoba s ní spojená. Věděl, že má manžela, ale nevěřil v jeho existenci a uvěřil v ni naplno, teprve když ho uviděl, s jeho hlavou, rameny a nohama v černých kalhotách; a zvlášť když uviděl, jak ten manžel s pocitem vlastnictví klidně vzal její ruku.

Když uviděl Alexeje Alexandroviče s jeho petrohradsky svěží tváří a přísně sebejistou postavou, v kulatém klobouku, s trochu vystrčenými zády, uvěřil v něj a zažil nepříjemný pocit, podobný tomu, jaký by zažil člověk mučený žízní, který se dostane k prameni a najde v něm psa, ovci nebo prase, které vodu vypilo i zakalilo. Chůze Alexeje Alexandroviče, při které se mu kolébala celá pánev a tupě došlapovaly nohy, Vronského obzvlášť urážela. Nepochybné právo milovat ji přiznával jen sobě. Ale ona byla pořád stejná; a její pohled na něj působil pořád stejně, tělesně ho oživoval, vzrušoval a naplňoval mu duši štěstím. Lokajovi, Němci, který k němu přiběhl z druhé třídy, poručil, ať vezme zavazadla a jede, a sám k ní šel. Viděl první setkání muže se ženou a s bystrozrakostí zamilovaného si všiml známky lehkých rozpaků, s nimiž s mužem mluvila. „Ne, ona ho nemiluje a milovat nemůže," usoudil sám pro sebe.

Už když se k Anně Arkaďjevně blížil zezadu, s radostí si všiml, že jeho příchod vycítila, už se začala ohlížet, a když ho poznala, zase se obrátila k muži.

„Spala jste dobře?“ řekl a uklonil se před ní i před jejím mužem zároveň, a nechal na Alexeji Alexandrovičovi, aby tu úklonu vztáhl na sebe a poznal ho, nebo nepoznal, jak se mu bude líbit.

„Děkuji, velmi dobře,“ odpověděla.

Její tvář se zdála unavená a nebyla na ní ta hra živosti, která se jí drala tu do úsměvu, tu do očí; ale na jediný okamžik, když na něj pohlédla, se jí v očích něco mihlo, a přestože ten oheň hned zase pohasl, byl šťastný i tím okamžikem. Pohlédla na muže, aby zjistila, jestli Vronského zná. Alexej Alexandrovič se na Vronského díval nespokojeně a roztržitě si vybavoval, kdo to je. Klid a sebejistota Vronského tu narazily na chladnou sebejistotu Alexeje Alexandroviče jako kosa na kámen.

„Hrabě Vronskij,“ řekla Anna.

„Á! Myslím, že se známe,“ řekl lhostejně Alexej Alexandrovič a podal mu ruku. „Tam jela s matkou a zpátky se synem,“ řekl a vyslovoval zřetelně, jako by každé slovo rozdával po rublu. „Vracíte se jistě z dovolené?“ řekl, a aniž čekal na odpověď, obrátil se ke své ženě svým žertovným tónem: „Nuže, prolilo se v Moskvě při loučení hodně slz?“

Tím, že oslovil ženu, dával Vronskému najevo, že chce zůstat sám, a otočil se k němu a dotkl se klobouku; ale Vronskij se obrátil k Anně Arkaďjevně:

„Doufám, že budu mít tu čest vás navštívit,“ řekl.

Alexej Alexandrovič pohlédl na Vronského unavenýma očima.

„Velmi mě to potěší,“ řekl chladně, „v pondělí přijímáme.“ Pak se s Vronským docela rozloučil a řekl ženě: „A jak dobře se stalo, že jsem měl zrovna půl hodiny času, abych ti mohl přijít naproti, a že jsem ti mohl projevit svou něhu,“ pokračoval týmž žertovným tónem.

„Tu svou něhu až příliš zdůrazňuješ, než abych si jí mohla moc vážit,“ řekla stejně žertovným tónem a bezděčně naslouchala zvuku kroků Vronského, který šel za nimi. „Ale co je mi po tom?“ pomyslela si a začala se muže vyptávat, jak bez ní trávil čas Serjoža.

„Ó, výborně! Mariette říká, že byl moc hodný a… musím tě zarmoutit… nestýskalo se mu po tobě, ne tak jako tvému muži. Ale ještě jednou děkuji, má drahá, že jsi mi darovala den. Náš milý samovar bude nadšený.“ Samovarem říkal slavné hraběnce Lidiji Ivanovně, protože se vždycky a kvůli všemu rozčilovala a rozpalovala. „Ptala se na tebe. A víš, smím-li ti radit, měla bys k ní dnes zajet. Vždyť ji srdce bolí kvůli všemu. Teď se kromě všech svých starostí zabývá usmířením Oblonských.“

Hraběnka Lidija Ivanovna byla přítelkyně jejího muže a střed jednoho z těch kroužků petrohradské společnosti, s nimiž byla Anna prostřednictvím muže spjata nejtěsněji.

„Vždyť jsem jí psala.“

„Ale ona chce všechno podrobně. Zajeď tam, jestli nejsi unavená, má drahá. Tak, kočár ti přistaví Kondratij a já jedu do výboru. Zase nebudu obědvat sám,“ pokračoval Alexej Alexandrovič, a už ne žertovným tónem. „Nevěřila bys, jak jsem si zvykl…“

A dlouze jí tiskl ruku a se zvláštním úsměvem ji posadil do kočáru.

Kapitola třicátá druhá

První, kdo Annu doma uvítal, byl syn. Seběhl k ní po schodech, přestože na něj vychovatelka křičela, a v zoufalém nadšení volal: „Maminko, maminko!“ Když k ní doběhl, pověsil se jí na krk.

„Říkal jsem vám, že je to maminka!“ křičel na vychovatelku. „Já to věděl!“

A syn v Anně stejně jako muž vyvolal pocit podobný zklamání. Představovala si ho lepšího, než ve skutečnosti byl. Musela sestoupit ke skutečnosti, aby se z něj mohla těšit takového, jaký byl. Ale i takový, jaký byl, byl rozkošný se svými světlými kudrnami, modrýma očima a plnými štíhlými nožkami v těsně napnutých punčochách. Anna zakoušela téměř tělesnou slast z toho, že ho cítí blízko a že se s ní mazlí, a mravní uklidnění, když se setkala s jeho prostodušným, důvěřivým a láskyplným pohledem a slyšela jeho naivní otázky. Anna vytáhla dárky, které posílaly děti Dolly, a vyprávěla synovi, že v Moskvě je holčička Táňa a že ta Táňa umí číst, a dokonce učí i ostatní děti.

„A to jsem horší než ona?“ zeptal se Serjoža.

„Pro mě jsi nejlepší na světě.“

„To já vím,“ řekl Serjoža a usmál se.

Anna ještě ani nestačila vypít kávu, když jí ohlásili hraběnku Lidiji Ivanovnu. Hraběnka Lidija Ivanovna byla vysoká plná žena s nezdravě nažloutlou pletí a krásnýma zasněnýma černýma očima. Anna ji měla ráda, ale dnes ji jako by poprvé uviděla se všemi jejími nedostatky.

„Tak co, má drahá, donesla jste olivovou ratolest?“ zeptala se hraběnka Lidija Ivanovna, sotva vešla do pokoje.

„Ano, všechno to skončilo, ale nebylo to vlastně tak vážné, jak jsme si mysleli," odpověděla Anna. „Moje švagrová je vůbec příliš rozhodná."

Ale hraběnka Lidija Ivanovna, která se zajímala o všechno, co se jí netýkalo, měla ve zvyku nikdy neposlouchat to, co ji zajímalo; skočila Anně do řeči: „Ano, je mnoho žalu a zla na světě, a já jsem dnes tak vyčerpaná."

„A copak?" zeptala se Anna a snažila se zadržet úsměv.

„Začínám být unavená z toho marného lámání kopí za pravdu a někdy jsem úplně rozhozená. Spolek sestřiček," to byl dobročinný, nábožensky vlastenecký ústav, „se rozběhl docela krásně, ale s těmi pány se nedá nic dělat," dodala hraběnka Lidija Ivanovna s posměšnou odevzdaností do osudu. „Chytili se té myšlenky, zohavili ji a teď o ní rokují tak malicherně a nicotně. Dva tři lidé, mezi nimi i váš muž, chápou celý význam té věci, a ostatní ji jen shazují. Včera mi píše Pravdin…"

Pravdin byl známý panslavista v cizině a hraběnka Lidija Ivanovna vylíčila obsah jeho dopisu.

Potom hraběnka vyprávěla ještě o dalších nepříjemnostech a pletichách proti sjednocení církví a spěšně odjela, protože toho dne musela být ještě na schůzi jedné společnosti a ve Slovanském výboru.

„Vždyť tohle všechno tu bylo i předtím; ale proč jsem si toho dřív nevšimla?" řekla si Anna. „Nebo je dnes hodně podrážděná? Ale opravdu, je to k smíchu: jejím cílem je ctnost, je křesťanka, a pořád se zlobí, a pořád má nějaké nepřátele, a všechno jsou to nepřátelé kvůli křesťanství a ctnosti."

Po hraběnce Lidiji Ivanovně přijela přítelkyně, žena jednoho ředitele, a vyprávěla všechny městské novinky. Ve tři odjela i ona a slíbila, že přijede na oběd. Alexej Alexandrovič byl na ministerstvu.

Když Anna osaměla, využila čas před obědem k tomu, aby byla u oběda syna – ten obědval zvlášť –, aby si dala do pořádku věci a přečetla a zodpověděla lístky a dopisy, které se jí nahromadily na stole.

Pocit bezdůvodného studu, který zakoušela cestou, i rozrušení úplně zmizely. V obvyklých životních poměrech se zase cítila pevná a bezúhonná.

S údivem si vzpomněla na svůj včerejší stav. „Co se stalo? Nic. Vronskij řekl hloupost, které se dá snadno učinit přítrž, a já jsem odpověděla tak, jak bylo třeba. Mluvit o tom s mužem není potřeba a nejde to. Mluvit o tom znamená přikládat váhu něčemu, co žádnou nemá.“ Vzpomněla si, jak muži vyprávěla o téměř vyznání, které jí v Petrohradu učinil mladý podřízený jejího muže, a jak Alexej Alexandrovič odpověděl, že každá žena, která žije ve společnosti, se tomu může vystavit, ale že se plně spoléhá na její takt a nikdy si nedovolí ponížit ji ani sebe žárlivostí. „Takže není proč o tom mluvit? Ano, chválabohu, není ani o čem mluvit,“ řekla si.

Kapitola třicátá třetí

Alexej Alexandrovič se vrátil z ministerstva ve čtyři, ale jak se často stávalo, nestačil zajít za ní. Prošel do pracovny přijmout čekající prosebníky a podepsat několik listin, které přinesl tajemník. K obědu – u Kareninových vždycky obědvali tak tři lidé – přijeli: stará sestřenice Alexeje Alexandroviče, ředitel departementu se ženou a jeden mladý muž, kterého Alexeji Alexandrovičovi doporučili do služby. Anna vyšla do salonu, aby je bavila. Přesně v pět, ještě než bronzové hodiny Petra Prvního stačily dotlouct pátou ránu, vyšel Alexej Alexandrovič v bílé kravatě a ve fraku se dvěma řády, protože hned po obědě musel odjet. Každá minuta života Alexeje Alexandroviče byla obsazená a rozvržená. A aby stihl udělat, co ho každý den čekalo, držel se té nejpřísnější přesnosti. „Bez spěchu a bez odpočinku“ – to bylo jeho heslo. Vešel do sálu, mnul si čelo, uklonil se všem a spěšně si sedl a usmál se na ženu.

„Ano, moje samota skončila. Nevěřila bys, jak je to nepříjemné,“ na slově *nepříjemné* položil důraz, „obědvat sám.“

Při obědě si se ženou promluvil o moskevských záležitostech, s posměšným úsměvem se vyptával na Stěpana Arkaďjiče; ale hovor byl převážně společný, o petrohradských úředních a společenských záležitostech. Po obědě strávil půl hodiny s hosty, zase s úsměvem stiskl ženě ruku, vyšel a odjel do rady. Anna tentokrát nejela ani ke kněžně Betsy Tverské, která ji, jakmile se dozvěděla o jejím příjezdu, zvala na večer, ani do divadla, kde měla dnes lóži. Nejela hlavně proto, že šaty, se kterými počítala, nebyly hotové. Když se po odjezdu hostů začala věnovat svým toaletám, byla Anna vůbec velmi rozladěná. Před odjez-

dem do Moskvy dala švadleně na předělání troje šaty – oblékat se nepříliš draze uměla vůbec mistrně. Šaty se měly předělat tak, aby se nedaly poznat, a měly být hotové už před třemi dny. Ukázalo se, že dvoje šaty nejsou vůbec hotové a jedny jsou předělané jinak, než Anna chtěla. Švadlena přijela, aby se vysvětlila, a tvrdila, že takhle to bude lepší, a Anna se rozčílila tak, že se pak styděla na to vzpomínat. Aby se úplně uklidnila, šla do dětského pokoje a celý večer strávila se synem, sama ho uložila ke spánku, pokřižovala ho a přikryla ho přikrývkou. Byla ráda, že nikam nejela a že tak hezky strávila ten večer. Bylo jí tak lehko a klidně, tak jasně viděla, že všechno, co se jí na železnici zdálo tak významné, byla jen jedna z obvyklých nicotných příhod společenského života a že se nemá před nikým, ani sama před sebou za co stydět. Anna se posadila ke krbu s anglickým románem a čekala na muže. Přesně v půl desáté se ozval jeho zvonek a on vešel do pokoje.

„Konečně jsi tu!“ řekla a podala mu ruku.

Políbil jí ruku a přisedl si k ní.

„Vidím, že se tvoje cesta vůbec vydařila,“ řekl jí.

„Ano, moc,“ odpověděla a začala mu vyprávět všechno od začátku: svou cestu s Vronskou, svůj příjezd, neštěstí na železnici. Potom mu vyprávěla, jak jí bylo nejdřív líto bratra a potom Dolly.

„Nemyslím si, že by se dal takový člověk omlouvat, i když je to tvůj bratr,“ řekl přísně Alexej Alexandrovič.

Anna se usmála. Pochopila, že to řekl právě proto, aby ukázal, že ohledy na příbuzenství ho nemohou zadržet, aby nevyslovil svůj upřímný názor. Znala tuhle vlastnost svého muže a měla ji ráda.

„Jsem rád, že všechno dobře skončilo a že jsi přijela,“ pokračoval. „Nuže, co tam říkají o novém nařízení, které jsem prosadil v radě?“

Anna o tom nařízení nic neslyšela a bylo jí hanba, že mohla tak snadno zapomenout na to, co pro něj bylo tak důležité.

„Tady to naopak nadělalo spoustu hluku,“ řekl se samolibým úsměvem.

Viděla, že jí Alexej Alexandrovič chce o té věci sdělit něco, co je pro něj příjemné, a otázkami ho přivedla k vyprávění. S týmž samolibým úsměvem vyprávěl o ovacích, kterých se mu dostalo za to prosazené nařízení.

„Měl jsem velkou, velkou radost. Dokazuje to, že se u nás konečně začíná ustalovat rozumný a pevný pohled na tu věc."

Alexej Alexandrovič dopil se smetanou a chlebem svou druhou sklenici čaje, vstal a šel do své pracovny.

„A ty jsi nikam nejela; asi ses nudila?" řekl.

„Ale ne!" odpověděla, vstala za ním a doprovázela ho přes sál do pracovny. „Copak teď čteš?" zeptala se.

„Teď čtu vévodu de Lille, Poezii pekel," odpověděl. „Velmi pozoruhodná kniha."

Anna se usmála, jak se lidé usmívají slabostem milovaných lidí, vložila svou ruku pod jeho a doprovodila ho až ke dveřím pracovny. Znala jeho zvyk číst večer, který se mu stal nezbytností. Věděla, že přestože mu úřední povinnosti zabíraly skoro všechen čas, považoval za svou povinnost sledovat všechno pozoruhodné, co se objevilo v duševní oblasti. Věděla také, že ho opravdu zajímají knihy politické, filozofické a teologické, že umění je jeho povaze úplně cizí, ale že přesto, nebo spíš právě proto, Alexej Alexandrovič nevynechal nic z toho, co v té oblasti dělalo hluk, a považoval za svou povinnost všechno číst. Věděla, že v oblasti politiky, filozofie a teologie Alexej Alexandrovič pochybuje nebo hledá; ale v otázkách umění a poezie, a zvlášť hudby, pro jejíž porozumění neměl vůbec žádný smysl, měl ty nejurčitější a nejpevnější názory. Rád mluvil o Shakespearovi, Raffaelovi, Beethovenovi, o významu nových škol v poezii a hudbě, které měl všechny rozřazené s velmi jasnou důsledností.

„Tak tedy s Pánem Bohem," řekla u dveří pracovny, kde už měl připravené stínítko na svíčce a karafu s vodou u křesla. „A já napíšu do Moskvy."

Stiskl jí ruku a znovu ji políbil.

„Přece jen je to dobrý člověk, pravdivý, laskavý a ve svém oboru pozoruhodný," říkala si Anna, když se vrátila k sobě, jako by ho hájila před někým, kdo ho obviňoval a tvrdil, že ho nelze milovat. „Ale proč mu tak divně odstávají uši! Nebo se dal ostříhat?"

Přesně o půlnoci, když Anna ještě seděla u psacího stolu a dopisovala dopis Dolly, ozvaly se pravidelné kroky v trepkách a Alexej Alexandrovič, umytý, učesaný, s knihou pod paží, k ní přistoupil.

„Je čas, je čas," řekl se zvláštním úsměvem a prošel do ložnice.

„A jakým právem se na něj tak díval?" pomyslela si Anna, když si vzpomněla, jak se Vronskij díval na Alexeje Alexandroviče.

Svlékla se a vešla do ložnice, ale na její tváři nejen že nebylo té živosti, která za jejího pobytu v Moskvě jen sršela z jejích očí a úsměvu: naopak, teď se zdálo, že oheň v ní vyhasl nebo je někde daleko ukrytý.

Kapitola třicátá čtvrtá

Když Vronskij odjížděl z Petrohradu, nechal svůj velký byt v Morské ulici příteli a oblíbenému kamarádovi Petrickému.

Petrickij byl mladý poručík, nijak zvlášť urozený, a nejen že nebyl bohatý, ale byl až po uši v dluzích, k večeru vždycky opilý a za různé, směšné i špinavé historky často sedával na strážnici, ale kamarádi i představení ho měli rádi. Když Vronskij před dvanáctou přijížděl z nádraží ke svému bytu, uviděl u vchodu známý najatý kočár. Už přes dveře, když zazvonil, zaslechl chechtot mužů, francouzské štěbetání ženského hlasu a Petrického křik: „Jestli je to někdo z těch padouchů, nepouštět!“ Vronskij zakázal vojenskému sluhovi, aby ho ohlásil, a potichu vešel do prvního pokoje. Baronka Šiltonová, Petrického přítelkyně, se třpytila fialovým atlasem šatů a růžovou plavovlasou tvářičkou, plnila jako kanárek celý pokoj svým pařížským štěbetáním, seděla u kulatého stolu a vařila kávu. Petrickij v kabátě a rytmistr Kamerovskij v plné uniformě, nejspíš rovnou ze služby, seděli kolem ní.

„Bravo! Vronskij!“ vykřikl Petrickij, vyskočil a zarachotil židlí. „Sám pán domu! Baronko, kávu pro něj z nové konvice. Tebe jsme nečekali! Doufám, že jsi spokojen s ozdobou své pracovny,“ řekl a ukázal na baronku. „Vy se přece znáte?“

„No samozřejmě!“ řekl Vronskij, vesele se usmál a stiskl baronce drobnou ručku. „Jakpak ne! Stará přítelkyně.“

„Vy jste rovnou z cesty,“ řekla baronka, „tak já utíkám. Ach, odjedu v tu ránu, jestli překážím.“

„Jste doma tam, kde jste, baronko," řekl Vronskij. „Nazdar, Kamerovskij," dodal a chladně stiskl Kamerovskému ruku.

„Vidíte, vy nikdy neumíte říkat takové hezké věci," obrátila se baronka k Petrickému.

„Ale proč ne? Po obědě to řeknu taky a ne hůř."

„Jenže po obědě to není žádná zásluha! Tak já vám dám kávu, jděte se umýt a upravit," řekla baronka, zase si sedla a starostlivě otáčela šroubkem na nové konvici. „Pierre, podejte kávu," obrátila se k Petrickému, kterému podle jeho příjmení Petrickij říkala Pierre a svůj poměr s ním neskrývala. „Ještě přidám."

„Zkazíte ji."

„Ne, nezkazím! A co vaše žena?" řekla najednou baronka a skočila do řeči Vronskému, který mluvil s kamarádem. „Vy jste nepřivezl svou ženu? My jsme vás tady oženili."

„Ne, baronko. Narodil jsem se jako cikán a jako cikán umřu."

„Tím líp, tím líp. Podejte mi ruku."

A baronka Vronského nepouštěla, začala mu vyprávět své poslední životní plány, prokládala to vtipy a ptala se ho na radu.

„Pořád mi nechce dát rozvod! Co mám tedy dělat?" *On* byl její muž. „Teď chci začít soudní spor. Co mi poradíte? Kamerovskij, dávejte přece pozor na kávu – utekla; vidíte, že mám jednání! Chci soud, protože potřebuju svůj majetek. Chápete tu hloupost, že mu jsem prý nevěrná," řekla s opovržením, „a proto chce užívat moje panství."

Vronskij s potěšením poslouchal to veselé štěbetání hezké ženy, přisvědčoval jí, dával napůl žertovné rady a vůbec hned zaujal svůj obvyklý tón, jakým jednal se ženami toho druhu. V jeho petrohradském světě se všichni lidé dělili na dva naprosto protikladné druhy. Jeden, nižší druh: obyčejní, hloupí, a hlavně směšní lidé, kteří věří, že jeden muž má žít s jednou ženou, se kterou je sezdaný, že dívka má být nevinná, žena cudná, muž mužný, zdrženlivý a pevný, že se mají vychovávat děti, vydělávat si na chleba, platit dluhy – a různé podobné hlou-

posti. To byl druh lidí staromódních a směšných. Ale byl i druhý druh lidí, ti opravdoví, ke kterému patřili oni všichni a ve kterém je třeba hlavně být elegantní, krásný, velkorysý, odvážný, veselý, oddávat se každé vášni bez červenání a všemu ostatnímu se smát.

Vronskij byl jen v první chvíli zaražený po dojmech ze zcela jiného světa, které si přivezl z Moskvy; ale hned, jako by vklouzl do starých bačkor, vstoupil do svého dřívějšího veselého a příjemného světa.

Káva se nakonec vůbec neuvařila, ale všechny postříkala, utekla a způsobila přesně to, co bylo třeba, totiž dala podnět k hluku a smíchu a polila drahý koberec i baroučiny šaty.

„No, a teď sbohem, jinak se nikdy neumyjete a já budu mít na svědomí hlavní zločin slušného člověka, nečistotnost. Takže radíte nůž na krk?“

„Rozhodně, a tak, aby vaše ručka byla co nejblíž jeho rtům. Políbí vám ručku a všechno dobře skončí,“ odpověděl Vronskij.

„Tak dnes ve Francouzském divadle!“ A zašustila šaty a zmizela.

Kamerovskij se zvedl také a Vronskij, aniž čekal, až odejde, mu podal ruku a odešel do umývárny. Zatímco se myl, vylíčil mu Petrickij ve stručnosti svou situaci, jak se změnila od Vronského odjezdu. Peníze nejsou žádné. Otec řekl, že mu žádné nedá a dluhy nezaplatí. Krejčí ho chce dát zavřít a jiný také rozhodně vyhrožuje, že ho dá zavřít. Velitel pluku prohlásil, že jestli ty skandály nepřestanou, bude muset z pluku odejít. Baronky má plné zuby, hlavně proto, že mu pořád chce dávat peníze; ale je tu jedna, tu Vronskému ukáže, zázrak, rozkošná, v přísném orientálním stylu, „takový typ otrokyně Rebeky, chápeš“. S Berkoševem se včera taky pohádal a ten mu chtěl poslat sekundanty, ale z toho samozřejmě nic nebude. Jinak je ale všechno skvělé a nesmírně veselé. A Petrickij, aby se kamarád nestačil zahloubat do podrobností jeho situace, se pustil do vyprávění všech zajímavých novinek. Vronskij poslouchal tak důvěrně známé Petrického historky v tak důvěrně známém prostředí svého bytu, kde bydlel už tři roky, a zakoušel pří-

jemný pocit návratu do obvyklého a bezstarostného petrohradského života.

„To není možné!“ vykřikl a pustil pedál umyvadla, z něhož si poléval svůj červený zdravý krk. „To není možné!“ vykřikl při zprávě, že Lora se dala dohromady s Milejevem a opustila Fertinghofa. „A on je pořád stejně hloupý a spokojený? No a co Buzulukov?“

„Ach, s Buzulukovem to byla historka, nádhera!“ vykřikl Petrickij. „Vždyť jeho vášní jsou plesy, a nevynechá ani jeden dvorní ples. Šel na velký ples v nové přilbě. Viděl jsi ty nové přilby? Moc hezké, lehčí. Jenže on tam stojí… Ne, poslouchej.“

„Vždyť poslouchám,“ odpověděl Vronskij a třel se chlupatým ručníkem.

„Jde kolem velkokněžna s nějakým velvyslancem a na jeho neštěstí se mezi nimi stočí řeč na nové přilby. A velkokněžna chtěla tu novou přilbu ukázat… Vidí, že tam stojí náš holoubek.“ Petrickij předvedl, jak tam stojí s přilbou. „Velkokněžna si řekla, ať jí tu přilbu podají – a on ji nedá. Co se děje? Mrkají na něj, kývají, mračí se. Podej ji. Nedá. Ztuhl. Dovedeš si to představit!… A tamten… jak se jmenuje… už mu chce přilbu vzít… nedá!… Vytrhl mu ji a podává ji velkokněžně. ‚Tohle je ta nová,‘ povídá velkokněžna. Otočila přilbu, a dovedeš si to představit, z ní bum! hruška, bonbony, dva funty bonbonů!… To si nasbíral, holoubek!“

Vronskij se smíchy válel. A ještě dlouho potom, když už mluvili o něčem jiném, se pokaždé, když si na tu přilbu vzpomněl, rozesmál svým zdravým smíchem a ukazoval přitom své silné, pravidelné zuby.

Když se dozvěděl všechny novinky, oblékl se Vronskij s pomocí lokaje do uniformy a odjel se hlásit. Až se ohlásí, chtěl zajet k bratrovi, k Betsy a vykonat několik návštěv, aby začal jezdit do té společnosti, kde by se mohl setkávat s Kareninou. Jako vždycky v Petrohradu vyjel z domu s tím, že se nevrátí dřív než pozdě v noci.

Část druhá

Kapitola první

Na konci zimy se v domě Ščerbackých konalo lékařské konzilium, které mělo rozhodnout, jak to vypadá s Kittyiným zdravím a co je třeba podniknout, aby se jí vrátily ubývající síly. Byla nemocná, a jak se blížilo jaro, její zdraví se zhoršovalo. Domácí lékař jí dával rybí tuk, potom železo, potom lápis, ale protože nepomáhalo ani to, ani ono, ani třetí, a protože radil, aby od jara odjela do ciziny, pozvali slavného lékaře. Slavný lékař, ještě nestarý a velmi pohledný muž, si vyžádal, že nemocnou prohlédne. Zdálo se, že s obzvláštním potěšením trvá na tom, že dívčí stud je jen pozůstatek barbarství a že není nic přirozenějšího, než když ještě nestarý muž ohmatává mladou nahou dívku. Považoval to za přirozené, protože to dělal každý den a necítil a nemyslel si při tom nic špatného, jak se mu zdálo, a proto stud u dívky pokládal nejen za pozůstatek barbarství, ale i za urážku sebe sama.

Bylo nutné se podrobit, protože přestože všichni lékaři studovali v jedné škole, podle týchž knih a znali jednu a tutéž vědu, a přestože

někteří říkali, že ten slavný lékař je špatný lékař, v domě kněžny a v jejím kruhu se z nějakého důvodu uznávalo, že jedině tento slavný lékař ví něco zvláštního a jedině on může Kitty zachránit. Po pozorném vyšetření a poklepávání nemocné, která byla zmatená a ohromená studem, stál slavný lékař, když si pečlivě umyl ruce, v salonu a mluvil s knížetem. Kníže se mračil, pokašlával a poslouchal lékaře. Jako člověk, který už leccos prožil a nebyl hloupý ani nemocný, nevěřil v medicínu a v duchu se zlobil na celou tuhle komedii, tím spíš, že snad jedině on plně chápal příčinu Kittyiny nemoci. „To je mi ale planý štěkal," myslel si a v duchu přikládal slavnému lékaři tohle označení z mysliveckého slovníku, zatímco poslouchal jeho tlachání o příznacích dceřiny nemoci. Lékař zatím jen stěží potlačoval výraz pohrdání tímhle starým panáčkem a jen stěží se snižoval k nízké úrovni jeho chápání. Chápal, že se starým pánem nemá smysl mluvit a že hlavou tohoto domu je matka. Právě před ní měl v úmyslu rozsypat své perly. V tu chvíli vešla do salonu kněžna s domácím lékařem. Kníže poodešel a snažil se, aby nebylo znát, jak k smíchu mu celá ta komedie připadá. Kněžna byla zmatená a nevěděla, co dělat. Cítila se před Kitty vinna.

„Nuže, doktore, rozhodněte o našem osudu," řekla kněžna. „Řekněte mi všechno." „Je nějaká naděje?" chtěla říct, ale rty se jí zachvěly a tu otázku nedokázala vyslovit. „Tak co, doktore?..."

„Hned, kněžno, jen se poradím s kolegou a pak budu mít tu čest sdělit vám svůj názor."

„Máme vás tedy nechat o samotě?"

„Jak si budete přát."

Kněžna si povzdechla a vyšla.

Když lékaři osaměli, domácí lékař nesměle začal vykládat svůj názor, že jde o počínající tuberkulózu, ale... a tak dále. Slavný lékař ho poslouchal a uprostřed jeho řeči se podíval na své velké zlaté hodinky.

„Tak," řekl. „Ale..."

Domácí lékař uctivě zmlkl uprostřed řeči.

„Počínající tuberkulózu, jak víte, určit nedokážeme; dokud se neobjeví kaverny, není nic jisté. Ale podezírat ji můžeme. A náznaky tu jsou: špatná výživa, nervové vzrušení a podobně. Otázka stojí takto: co je třeba udělat při podezření na tuberkulózu, abychom podpořili výživu?“

„Ale víte přece, že se za tím vždycky skrývají mravní, duševní příčiny,“ dovolil si s jemným úsměvem vložit domácí lékař.

„Ano, to se rozumí samo sebou,“ odpověděl slavný lékař a znovu pohlédl na hodinky. „Promiňte; je už postavený most přes Jauzu, nebo se pořád musí objíždět?“ zeptal se. „Á! Postavený. Ano, tak to tam můžu být za dvacet minut. Takže jsme říkali, že otázka stojí takto: podpořit výživu a spravit nervy. Jedno souvisí s druhým, je třeba působit na obě strany kruhu.“

„A co cesta do ciziny?“ zeptal se domácí lékař.

„Jsem nepřítelem cest do ciziny. A račte uvážit: jestli jde o počínající tuberkulózu, což vědět nemůžeme, cesta do ciziny nepomůže. Je nutný takový prostředek, který by podporoval výživu a neškodil.“

A slavný lékař vyložil svůj léčebný plán sodenskými vodami, při jejichž předepsání zřejmě šlo hlavně o to, že nemohou uškodit.

Domácí lékař ho pozorně a uctivě vyslechl.

„Ale ve prospěch cesty do ciziny bych uvedl změnu zvyků, vzdálení od prostředí, které vyvolává vzpomínky. A potom, matka si to přeje,“ řekl.

„Á! Nu, v tom případě, proč ne, ať jedou; jenom ti němečtí šarlatáni uškodí… Je třeba, aby poslouchali… Nu, tak ať jedou.“

Znovu pohlédl na hodinky.

„Ó! Už je čas,“ a šel ke dveřím.

Slavný lékař oznámil kněžně – napověděl mu to smysl pro slušnost –, že potřebuje ještě jednou vidět nemocnou.

„Cože! Ještě jednou prohlížet!“ zvolala s hrůzou matka.

„Ó ne, potřebuji jen některé podrobnosti, kněžno."

„Prosím, račte."

A matka v doprovodu lékaře vešla do salonu za Kitty. Pohublá a růžová v tváři, s obzvláštním leskem v očích po prožitém studu, stála Kitty uprostřed pokoje. Když lékař vešel, zrudla a oči se jí zalily slzami. Celá její nemoc a léčení jí připadaly jako taková hloupá, až směšná věc! Její léčení jí připadalo stejně směšné jako slepování střepů rozbité vázy. Měla zlomené srdce. Copak ji chtějí léčit pilulkami a prášky? Ale matku nebylo možné urazit, tím spíš, že se matka cítila vinna.

„Račte se posadit, kněžno," řekl slavný lékař.

S úsměvem si sedl naproti ní, změřil jí tep a zase začal klást nudné otázky. Odpovídala mu, a najednou se rozzlobila a vstala.

„Promiňte, doktore, ale tohle opravdu k ničemu nevede, a ptáte se mě na jedno a totéž třikrát."

Slavný lékař se neurazil.

„Chorobná podrážděnost," řekl kněžně, když Kitty vyšla. „Ostatně jsem skončil…"

A lékař před kněžnou jako před výjimečně chytrou ženou vědecky určil stav mladé kněžny a skončil poučením, jak pít ty vody, které nebyly potřeba. Na otázku, zda jet do ciziny, se lékař zahloubal do úvah, jako by řešil těžký problém. Nakonec rozhodnutí vyložil: jet a nevěřit šarlatánům, ale ve všem se obracet na něj.

Jako by se po lékařově odjezdu stalo něco veselého. Matka, když se vrátila k dceři, pookřála, a Kitty předstírala, že pookřála taky. Teď často, skoro pořád, musela předstírat.

„Opravdu jsem zdravá, maminko. Ale jestli chcete jet, tak pojeďme!" řekla, a aby ukázala, že ji nadcházející cesta zajímá, začala mluvit o přípravách na odjezd.

Kapitola druhá

Hned po lékaři přijela Dolly. Věděla, že dnes má být konzilium, a přestože teprve nedávno vstala z šestinedělí – na konci zimy porodila holčičku –, přestože měla spoustu vlastního žalu a starostí, nechala doma kojence i holčičku, která onemocněla, a zajela se zeptat, jak to dopadlo s Kitty, o jejímž osudu se dnes rozhodovalo.

„Tak co?“ řekla, když vcházela do salonu, a nesundala si klobouk. „Jste všichni veselí. Asi dobře, ne?“

Zkusili jí vyprávět, co říkal lékař, ale ukázalo se, že ačkoli lékař mluvil velmi uhlazeně a dlouho, nedalo se vůbec zopakovat, co vlastně řekl. Zajímavé bylo jen to, že se rozhodlo jet do ciziny.

Dolly si bezděčně povzdechla. Její nejlepší přítelkyně, sestra, odjíždělа. A její život nebyl veselý. Vztahy se Stěpanem Arkaďjičem se po usmíření staly ponižujícími. Spoj, který udělala Anna, se ukázal jako nepevný a rodinná svornost se znovu nalomila na tomtéž místě. Nic určitého nebylo, ale Stěpan Arkaďjič nebyl skoro nikdy doma, peníze taky nebyly skoro nikdy doma, a podezření z nevěr Dolly neustále trápila a ona už je od sebe odháněla, protože se bála utrpení žárlivosti, které už jednou zakusila. První výbuch žárlivosti, jednou prožitý, se už nemohl vrátit, a ani odhalení nevěry by na ni už nemohlo zapůsobit tak jako poprvé. Takové odhalení by ji teď jen připravilo o rodinné zvyky, a tak se nechávala klamat, pohrdala jím, a ze všeho nejvíc sebou pro tu slabost. Navíc ji bez přestání trápily starosti velké rodiny: tu se nedařilo kojení, tu odešla chůva, tu, jako teď, onemocnělo některé z dětí.

„A co tvoji?“ zeptala se matka.

„Ach, maminko, vy máte vlastního trápení dost. Lili onemocněla a bojím se, že je to spála. Teď jsem si vyjela, abych se něco dozvěděla, protože jestli je to, nedej Bůh, spála, zavřu se doma a nikam nevyjedu.“

Starý kníže po lékařově odjezdu také vyšel ze své pracovny, nastavil Dolly tvář, promluvil s ní a obrátil se k ženě:

„Tak jak jste se rozhodli, jedete? No, a co chcete udělat se mnou?“

„Myslím, že bys měl zůstat, Alexandre Andrejiči,“ řekla žena.

„Jak chcete.“

„Maminko, a proč by tatínek nemohl jet s námi?“ řekla Kitty. „Jemu by bylo veseleji i nám.“

Starý kníže vstal a pohladil Kitty rukou po vlasech. Zvedla tvář a s násilným úsměvem se na něj dívala. Vždycky se jí zdálo, že z celé rodiny jí rozumí nejlíp on, přestože s ní mluvil málo. Jako nejmladší byla otcovým miláčkem a zdálo se jí, že láska k ní ho dělá prozíravým. Teď, když se setkala s jeho modrýma laskavýma očima, které se na ni upřeně dívaly z jeho vrásčité tváře, zdálo se jí, že ji vidí skrz naskrz a chápe všechno to nehezké, co se v ní děje. Začervenala se a natáhla se k němu, čekala polibek, ale on ji jen pocuchal ve vlasech a řekl:

„Ty hloupé příčesky! K pravé dceři se člověk ani nedostane, a hladí vlasy mrtvých ženských. No a co, Dolinko,“ obrátil se ke starší dceři, „copak dělá ten tvůj fešák?“

„Nic, tatínku,“ odpověděla Dolly, protože pochopila, že jde o jejího muže. „Pořád někde jezdí, skoro ho nevidím,“ nemohla se zdržet, aby nedodala s posměšným úsměvem.

„A co, ještě neodjel na venkov prodat les?“

„Ne, pořád se k tomu chystá.“

„Ale vida!“ řekl kníže. „Tak se mám chystat i já? Rozkaz,“ obrátil se k ženě a sedl si. „A ty, Káťo,“ dodal k nejmladší dceři, „ty se jednou, jednoho krásného dne, probuď a řekni si: vždyť já jsem úplně zdravá

a veselá, a půjdeme zase s tatínkem časně ráno na procházku po mrazíku. Co?“

Zdálo se, že to, co otec řekl, je docela prosté, ale Kitty se při těch slovech zarazila a zmátla jako usvědčený zločinec. „Ano, on všechno ví, všemu rozumí a těmi slovy mi říká, že i když je to hanba, musím svou hanbu přestát.“ Nedokázala sebrat odvahu, aby něco odpověděla. Začala, a najednou se rozplakala a vyběhla z pokoje.

„Tady máš ty svoje žerty!“ obořila se kněžna na muže. „Ty vždycky…“ začala svou vyčítavou řeč.

Kníže dost dlouho poslouchal kněžniny výčitky a mlčel, ale tvář se mu čím dál víc mračila.

„Je tak k politování, chudinka, tak k politování, a ty necítíš, že ji bolí každá narážka na to, co je příčinou. Ach! Tak se zmýlit v lidech!“ řekla kněžna, a podle změny jejího tónu Dolly i kníže pochopili, že mluví o Vronském. „Nechápu, že nejsou zákony proti takovým ošklivým, nešlechetným lidem.“

„Ach, kéž bych to nemusel poslouchat!“ řekl zachmuřeně kníže, vstal z křesla, jako by chtěl odejít, ale ve dveřích se zastavil. „Zákony jsou, matičko, a když už jsi mě k tomu vyprovokovala, řeknu ti, kdo za všechno může: ty a ty, jen ty sama. Zákony proti takovým fičurům vždycky byly a jsou! Ano, prosím, kdyby se nebylo stalo to, co se stát nemělo, já – jsem sice starý, ale vyzval bych ho na souboj, toho šviháka. Ano, a teď ji léčte a vozte si sem ty šarlatány.“

Zdálo se, že kníže chce říct ještě mnoho, ale jakmile kněžna zaslechla jeho tón, okamžitě zkrotla a zkroušila se, jak to bývalo vždycky u vážných otázek.

„Alexandre, Alexandre,“ šeptala, přisunula se k němu a rozplakala se.

Jakmile se rozplakala, utichl i kníže. Přistoupil k ní.

„No, dost, dost! Já vím, že i pro tebe je to těžké. Co se dá dělat? Žádné velké neštěstí to není. Bůh je milostivý… děkuji…“ říkal, už sám

nevěděl co, a odpovídal na vlhký kněžnin polibek, který ucítil na ruce, a vyšel z pokoje.

Už jakmile Kitty v slzách vyšla z pokoje, Dolly se svým mateřským, rodinným zvykem hned viděla, že tu je potřeba ženské práce, a připravila se, že ji vykoná. Sundala si klobouček, v duchu si vyhrnula rukávy a připravila se jednat. Když matka útočila na otce, snažila se matku zadržet, nakolik jí to dovolovala dceřiná uctivost. Když kníže vybuchl, mlčela; styděla se za matku a cítila něhu k otci, že se mu hned zase vrátila dobrota; ale když otec odešel, chystala se udělat to hlavní, co bylo třeba – jít za Kitty a uklidnit ji.

„Už dávno jsem vám chtěla říct, maminko: víte, že Levin chtěl Kitty požádat o ruku, když tu byl naposledy? Říkal to Stivovi."

„No a co? Nechápu…"

„Tak třeba ho Kitty odmítla?… Neříkala vám nic?"

„Ne, neříkala nic ani o jednom, ani o druhém; je moc hrdá. Ale vím, že všechno je kvůli tomu…"

„Ano, jen si to představte, jestli odmítla Levina – a ona by ho neodmítla, kdyby nebylo toho druhého, já to vím… A potom ji ten druhý tak strašně oklamal."

Pro kněžnu bylo příliš strašné pomyslet na to, jak moc se proti dceři provinila, a rozzlobila se.

„Ach, já už ničemu nerozumím! Dneska chtějí všichni žít podle vlastní hlavy, matkám nic neřeknou, a pak tu máš…"

„Maminko, půjdu za ní."

„Jdi. Copak ti to zakazuju?" řekla matka.

Kapitola třetí

Když Dolly vešla do Kittyiny malé pracovny, hezkého, růžového pokojíčku s figurkami ze starého saského porcelánu, pokojíčku stejně mladičkého, růžového a veselého, jaká byla ještě před dvěma měsíci sama Kitty, vzpomněla si, jak spolu ten pokojíček loni zařizovaly, s jakou radostí a láskou. Sevřelo se jí srdce, když uviděla Kitty, jak sedí na nízké židli nejblíž ke dveřím a nehybně upírá oči na roh koberce. Kitty pohlédla na sestru a chladný, poněkud přísný výraz její tváře se nezměnil.

„Teď odjedu a zavřu se doma a ty ke mně nebudeš smět," řekla Darja Alexandrovna a posadila se vedle ní. „Chci si s tebou promluvit."

„O čem?" zeptala se rychle Kitty a polekaně zvedla hlavu.

„O čem jiném než o tvém trápení?"

„Já žádné trápení nemám."

„Ale no tak, Kitty. Copak si myslíš, že to můžu nevědět? Vím všechno. A věř mi, je to tak nicotné… Všechny jsme si tím prošly."

Kitty mlčela a tvář měla přísnou.

„Nestojí za to, abys kvůli němu trpěla," pokračovala Darja Alexandrovna a šla rovnou k věci.

„Ano, protože mnou pohrdl," řekla Kitty rozechvělým hlasem. „Neříkej to! Prosím tě, neříkej to!"

„Ale kdo ti to řekl? Nikdo nic takového neříkal. Jsem si jistá, že do tebe byl zamilovaný a zamilovaný zůstal, ale…"

„Ach, nejhorší ze všeho je pro mě tahle soustrast!" vykřikla Kitty a najednou se rozzlobila. Otočila se na židli, zčervenala a rychle pohy-

bovala prsty, svírala tu jednou, tu druhou rukou přezku od pásku, kterou držela. Dolly znala ten sestřin zvyk přehmatávat rukama, když se rozpálila; věděla, že Kitty je schopná se v takové chvíli zapomenout a nahovořit spoustu zbytečných a nepříjemných věcí, a chtěla ji uklidnit; ale už bylo pozdě.

„Co, co mi chceš dát najevo, co?“ mluvila Kitty rychle. „Že jsem byla zamilovaná do člověka, který o mně nechtěl ani slyšet, a že umírám láskou k němu? A tohle mi říká sestra, která si myslí, že… že… že mi projevuje soustrast!… Nechci tyhle lítosti a přetvářky!“

„Kitty, jsi nespravedlivá.“

„Proč mě trápíš?“

„Ale já naopak… Vidím, že máš zármutek…“

Ale Kitty ji ve svém rozčilení neslyšela.

„Nemám nad čím truchlit a nepotřebuju útěchu. Jsem natolik hrdá, že si nikdy nedovolím milovat člověka, který mě nemiluje.“

„Ale já přece neříkám… Jen jedno – řekni mi pravdu,“ řekla Darja Alexandrovna a vzala ji za ruku, „řekni mi, mluvil s tebou Levin?…“

Zmínka o Levinovi jako by Kitty připravila o poslední zbytek sebeovládání; vyskočila ze židle, mrštila přezkou o zem, rychle rozhazovala rukama a spustila:

„Proč sem ještě pleteš Levina? Nechápu, proč mě potřebuješ trápit. Řekla jsem a opakuju, že jsem hrdá a nikdy, nikdy neudělám to, co děláš ty – abych se vrátila k člověku, který ti byl nevěrný, který si zamiloval jinou ženu. Tomu nerozumím, nerozumím! Ty to dokážeš, ale já ne!“

A když ta slova vyřkla, pohlédla na sestru, a když uviděla, že Dolly mlčí a smutně sklopila hlavu, místo aby vyšla z pokoje, jak měla v úmyslu, sedla si u dveří, zakryla si tvář šátkem a sklonila hlavu.

Ticho trvalo asi dvě minuty. Dolly myslela na sebe. To její ponížení, které stále cítila, se v ní ozvalo obzvlášť bolestně, když jí ho sestra připomněla. Takovou krutost od sestry nečekala a zlobila se na ni. Ale

najednou zaslechla šustění šatů a zároveň zvuk potlačovaného vzlykání, které propuklo, a něčí ruce ji zespodu objaly kolem krku. Kitty před ní klečela.

„Dolinko, já jsem tak, tak nešťastná!“ zašeptala provinile.

A milá tvář pokrytá slzami se ukryla v sukni šatů Darji Alexandrovny.

Jako by slzy byly to nezbytné mazivo, bez něhož nemohl úspěšně běžet stroj vzájemného dorozumění mezi dvěma sestrami – sestry se po slzách rozpovídaly, ale ne o tom, co je zaměstnávalo; a přestože mluvily o něčem jiném, porozuměly si. Kitty pochopila, že slovo o mužově nevěře a o ponížení, které řekla ve zlosti, zasáhlo chudinku sestru až do hloubi srdce, ale že jí odpouští. Dolly zas pochopila všechno, co chtěla vědět; přesvědčila se, že její dohady byly správné, že trápení, nevyléčitelné trápení Kitty spočívá právě v tom, že Levin ji žádal o ruku a ona ho odmítla, a Vronskij ji oklamal, a že byla ochotná Levina milovat a Vronského nenávidět. Kitty o tom neřekla ani slovo; mluvila jen o svém duševním stavu.

„Já žádné trápení nemám,“ říkala, když se uklidnila, „ale dokážeš pochopit, že se mi všechno zošklivilo, že je mi všechno protivné a hrubé, a ze všeho nejdřív já sama? Neumíš si představit, jaké ošklivé myšlenky mám o všem.“

„Ale jaké ošklivé myšlenky můžeš mít?“ zeptala se Dolly s úsměvem.

„Ty nejošklivější a nejhrubší; nemůžu ti to říct. To není stesk ani nuda, ale něco mnohem horšího. Jako by se všechno, co ve mně bylo dobré, všechno schovalo, a zůstalo jen to nejošklivější. No, jak ti to mám říct?“ pokračovala, když viděla v sestřiných očích nepochopení. „Tatínek mi teď začal říkat… zdá se mi, že si myslí jen to, že se potřebuju vdát. Maminka mě veze na ples: zdá se mi, že mě tam veze jen proto, aby mě co nejdřív provdala a zbavila se mě. Vím, že to není pravda, ale nemůžu ty myšlenky zahnat. Takzvané ženichy nemůžu

ani vidět. Zdá se mi, že si na mě berou míru. Dřív, když jsem někam jela v plesových šatech, byla to pro mě prostě radost, kochala jsem se sama sebou; teď se stydím, je mi to nepříjemné. No, co chceš! Doktor... No...“

Kitty zaváhala; chtěla dál říct, že od té doby, co se s ní stala ta změna, je jí Stěpan Arkaďjič nesnesitelně nepříjemný a že ho nemůže vidět, aniž by se jí vybavily ty nejhrubší a nejohavnější představy.

„No ano, všechno se mi ukazuje v té nejhrubší, nejošklivější podobě,“ pokračovala. „To je moje nemoc. Možná to přejde...“

„A ty na to nemysli...“

„Nemůžu. Dobře je mi jen s dětmi, jen u tebe.“

„Škoda, že ke mně nesmíš.“

„Ale ne, přijedu. Spálu jsem už měla a maminku uprosím.“

Kitty si prosadila svou, přestěhovala se k sestře a po celou dobu spály, která opravdu přišla, ošetřovala děti. Obě sestry šťastně vypiplaly všech šest dětí, ale Kittyino zdraví se nezlepšilo, a o velkém půstu Ščerbačtí odjeli do ciziny.

Kapitola čtvrtá

Petrohradská vysoká společnost je vlastně jeden kruh; všichni se navzájem znají, dokonce k sobě jezdí na návštěvy. Ale v tomto velkém kruhu jsou svá menší oddělení. Anna Arkaďjevna Karenina měla přátele a těsné vztahy ve třech různých kruzích. Jeden kruh byl úřední, oficiální kruh jejího muže, složený z jeho kolegů a podřízených, kteří byli ve společenských poměrech nejrozmanitějším a nejrozmarnějším způsobem spojeni i rozděleni. Anna si teď jen stěží dokázala vybavit ten pocit téměř nábožné úcty, který k těm lidem zpočátku chovala. Teď je znala všechny, jako se lidé znají v újezdním městě; věděla, kdo má jaké zvyky a slabosti, koho kde tlačí bota; znala jejich vztahy navzájem i k hlavnímu středu; věděla, kdo se drží koho, jak a čím, a kdo se s kým v čem shoduje a rozchází; ale tenhle kruh vládních, mužských zájmů ji přes všechno přemlouvání hraběnky Lidije Ivanovny nikdy nedokázal zaujmout a vyhýbala se mu.

Druhý Anně blízký kroužek byl ten, jehož prostřednictvím udělal Alexej Alexandrovič kariéru. Středem tohoto kroužku byla hraběnka Lidija Ivanovna. Byl to kroužek starých, nehezkých, ctnostných a zbožných žen a chytrých, učených, ctižádostivých mužů. Jeden z chytrých lidí, kteří k tomu kroužku patřili, ho nazýval „svědomím petrohradské společnosti“. Alexej Alexandrovič si toho kroužku velmi cenil a Anna, která se uměla tak snadno sžít se všemi, si v prvních dobách svého petrohradského života našla přátele i v tomto kruhu. Ted však, po návratu z Moskvy, se jí ten kroužek stal nesnesitelným. Zdálo se jí, že ona i oni všichni se přetvařují, a v té společnosti jí začalo být

tak nudno a nevolno, že k hraběnce Lidiji Ivanovně jezdila co nejméně.

Třetí kruh, kde měla styky, byl konečně vlastní velký svět – svět plesů, obědů, skvělých toalet, svět, který se jednou rukou držel dvora, aby neklesl do polosvěta, jímž členové tohoto kruhu, jak si mysleli, pohrdali, ale s nímž měl jejich kruh vkus nejen podobný, ale úplně stejný. Její spojení s tímto kruhem vedlo přes kněžnu Betsy Tverskou, manželku jejího bratrance, která měla sto dvacet tisíc příjmu ročně a která si Annu od jejího prvního vstupu do společnosti obzvlášť oblíbila, dvořila se jí a vtahovala ji do svého kruhu a posmívala se kruhu hraběnky Lidije Ivanovny.

„Až budu stará a ošklivá, budu taky taková," říkávala Betsy, „ale pro vás, pro mladou, hezkou ženu, je ještě brzy do toho chudobince."

Anna se zpočátku tomuto světu kněžny Tverské vyhýbala, jak jen mohla, protože vyžadoval výdaje nad její možnosti, a i svým srdcem dávala přednost tomu prvnímu; ale po cestě do Moskvy se to obrátilo. Vyhýbala se svým mravným přátelům a jezdila do velkého světa. Tam se setkávala s Vronským a při těch setkáních zakoušela vzrušující radost. Obzvlášť často se s Vronským setkávala u Betsy, která byla rozená Vronská a byla jeho sestřenice. Vronskij byl všude, kde se jen mohl setkat s Annou, a kdykoli mohl, mluvil s ní o své lásce. Nedávala mu k tomu žádný podnět, ale pokaždé, když se s ním setkala, rozhořel se jí v duši ten pocit oživení, který ji přepadl toho dne ve vagonu, když ho poprvé uviděla. Sama cítila, že když ho vidí, září jí z očí radost a krčí jí rty do úsměvu, a výraz té radosti nedokázala uhasit.

Zpočátku Anna upřímně věřila, že se na něj zlobí, protože si dovoluje ji pronásledovat; ale brzy po návratu z Moskvy přijela na jeden večírek, kde ho myslela potkat, a on tam nebyl, a podle smutku, který se jí zmocnil, jasně pochopila, že klamala sama sebe, že to pronásledování jí nejen není nepříjemné, ale že v něm spočívá všechno, co ji na životě zajímá.

Slavná pěvkyně zpívala podruhé a celý velký svět byl v divadle. Když Vronskij ze svého křesla v první řadě uviděl sestřenici, nečekal na přestávku a vešel k ní do lóže.

„Pročpak jste nepřijel na oběd?“ řekla mu. „Divím se té jasnozřivosti zamilovaných,“ dodala s úsměvem, tak aby to slyšel jen on: „*Ona tam nebyla.* Ale přijďte po opeře.“

Vronskij se na ni tázavě podíval. Sklonila hlavu. Poděkoval jí úsměvem a posadil se vedle ní.

„A jak já si vzpomínám na vaše posměšky!“ pokračovala kněžna Betsy, která nacházela zvláštní potěšení v tom, že sledovala, jak se té vášni daří. „Kam se to všechno podělo! Jste chycený, můj milý.“

„Po ničem jiném netoužím než být chycený,“ odpověděl Vronskij se svým klidným, dobráckým úsměvem. „Jestli si stěžuji, tak jen na to, že jsem, po pravdě řečeno, chycený příliš málo. Začínám ztrácet naději.“

„A jakou naději vůbec můžete mít?“ řekla Betsy, uražená za svou přítelkyni. „Rozumějme si…“ Ale v očích jí běhaly ohníčky, které prozrazovaly, že velmi dobře, a stejně jako on, chápe, jakou naději mohl mít.

„Žádnou,“ řekl Vronskij se smíchem a ukázal své pravidelné zuby. „Pardon,“ dodal, vzal jí z ruky kukátko a začal si přes její obnažené rameno prohlížet protější řadu lóží. „Bojím se, že začínám být směšný.“

Věděl velmi dobře, že v očích Betsy a všech lidí z vyšší společnosti mu nehrozí, že bude směšný. Věděl velmi dobře, že v očích těch lidí může být role nešťastného milence dívky nebo vůbec svobodné ženy směšná; ale že role muže, který se přichytil k vdané ženě a za každou cenu zasvětil svůj život tomu, aby ji svedl k cizoložství, že tahle role má v sobě něco krásného a vznešeného a nikdy nemůže být směšná, a proto s hrdým a veselým úsměvem, který mu pohrával pod knírem, sklopil kukátko a podíval se na sestřenici.

„A proč jste nepřijel na oběd?“ řekla a kochala se jím.

„To vám musím vyprávět. Měl jsem práci, a jakou? Dávám vám sto, tisíc pokusů… neuhodnete. Usmiřoval jsem manžela s mužem, který urazil jeho ženu. Opravdu!“

„A co, usmířil jste je?“

„Skoro.“

„To mi musíte vyprávět,“ řekla a vstala. „Přijďte o příští přestávce.“

„Nemůžu; jedu do Francouzského divadla.“

„Odejít od Nilssonové?“ zeptala se s hrůzou Betsy, která by Nilssonovou za nic na světě nerozeznala od kterékoli sboristky.

„Co se dá dělat? Mám tam schůzku, pořád kvůli té mé mírotvorné záležitosti.“

„Blahoslavení tvůrci pokoje, neboť budou spaseni,“ řekla Betsy, protože si vzpomněla na něco podobného, co od kohosi slyšela. „No tak si sedněte a vyprávějte, co se stalo.“

A znovu si sedla.

Kapitola pátá

„Je to trochu nediskrétní, ale tak roztomilé, že to strašně chci vyprávět," řekl Vronskij a díval se na ni smějícíma se očima. „Nebudu jmenovat."

„Ale já budu hádat, tím líp."

„Tak poslouchejte: jedou dva veselí mladí muži..."

„Samozřejmě důstojníci z vašeho pluku?"

„Neříkám důstojníci, prostě dva mladí muži po snídani..."

„Přeloženo: v náladě."

„Možná. Jedou na oběd ke kamarádovi a mají tu nejveselejší náladu. A vidí, jak je na drožce předjíždí hezká žena, ohlíží se a – aspoň se jim to zdá – kývá na ně a směje se. Oni samozřejmě za ní. Ženou se, co to dá. K jejich údivu ta kráska zastaví u vchodu právě toho domu, kam jedou. Kráska vyběhne do horního patra. Vidí jen růžové rtíky pod krátkým závojíčkem a krásné malé nožky."

„Vyprávíte to s takovým citem, že se mi zdá, že jste sám jeden z těch dvou."

„A co jste mi teď sama říkala? No, mladí muži vejdou ke kamarádovi, ten dává oběd na rozloučenou. Tam opravdu pijou, možná víc, než je zdrávo, jak to na obědech na rozloučenou bývá. A u oběda se vyptávají, kdo v tom domě bydlí nahoře. Nikdo neví, jen hostitelův lokaj na jejich otázku, jestli nahoře bydlí nějaké *mamzelky*, odpoví, že je jich tu moc. Po obědě odejdou mladí muži do hostitelovy pracovny a píšou té neznámé dopis. Napsali vášnivý dopis, vyznání, a sami ten dopis nesou nahoru, aby vysvětlili, co by v dopise nebylo úplně srozumitelné."

„Proč mi vyprávíte takové ohavnosti? No a?“

„Zazvoní. Vyjde služebná, oni jí dají dopis a ujišťují ji, že jsou oba tak zamilovaní, že tady u dveří na místě umřou. Služebná neví, co si myslet, a vyjednává. Najednou se objeví pán s licousy jako buřtíky, rudý jako rak, oznámí, že v bytě nebydlí nikdo kromě jeho ženy, a oba vyžene.“

„A jak víte, že má licousy, jak říkáte, jako buřtíky?“

„Jen poslouchejte. Dneska jsem je jel usmiřovat.“

„No, a jak to dopadlo?“

„Tady to teprve začíná být zajímavé. Ukáže se, že je to šťastný manželský pár, titulární rada a paní titulární radová. Titulární rada podá stížnost a já se stanu smírcem, a jakým! Ujišťuji vás, že Talleyrand je proti mně nic.“

„A v čem je ta potíž?“

„Jen poslouchejte… Omluvili jsme se, jak se patří: ‚Jsme zoufalí, prosíme o odpuštění za to nešťastné nedorozumění.‘ Titulární rada s buřtíky začne tát, ale chce taky vyjádřit své city, a jakmile je začne vyjadřovat, začne se rozpalovat a říkat hrubosti, a já zase musím uvést do chodu všechny své diplomatické talenty. ‚Souhlasím, že se nezachovali hezky, ale prosím vás, abyste vzal v úvahu to nedorozumění, jejich mládí; a pak, mladí muži byli zrovna po snídani. Rozumíte. Z celé duše litují a prosí, abyste jim jejich provinění odpustil.‘ Titulární rada zase měkne: ‚Souhlasím, hrabě, a jsem ochoten odpustit, ale chápete, že moje žena, moje žena, počestná žena, je vystavena pronásledování, hrubostem a drzostem nějakých kluků, ničem…‘ A vy chápete, ten kluk je přitom tady, a já je mám usmiřovat. Zase uvedu do chodu diplomacii, a zase, jakmile je třeba celou věc uzavřít, můj titulární rada se rozpálí, zrudne, buřtíky se zeží, a já se zase rozplývám v diplomatických jemnostech.“

„Ach, tohle vám musím vyprávět!“ obrátila se se smíchem Betsy k dámě, která vcházela do její lóže. „Tolik mě rozesmál.“

„No, hodně štěstí," dodala, podala Vronskému prst, který jí zůstal volný od držení vějíře, a pohybem ramen stáhla níž živůtek šatů, který se jí povytáhl, aby byla, jak se patří, úplně nahá, až vystoupí dopředu, k rampě, do světla plynových lamp a pod všechny pohledy.

Vronskij odjel do Francouzského divadla, kde opravdu potřeboval zastihnout velitele pluku, který nevynechal jediné představení ve Francouzském divadle, aby s ním promluvil o své mírotvorné záležitosti, která ho už třetí den zaměstnávala i bavila. Byl do ní zapletený Petrickij, kterého měl rád, a ještě jeden, nedávno přijatý, šikovný mladík a výborný kamarád, mladý kníže Kedrov. A hlavně tu šlo o zájmy pluku.

Oba sloužili ve Vronského eskadroně. K veliteli pluku přijel úředník, titulární rada Venden, se stížností na jeho důstojníky, kteří urazili jeho ženu. Jeho mladá žena – jak vyprávěl Venden, byl ženatý půl roku – byla s maminkou v kostele, a když najednou pocítila nevolnost, jaká přichází v jistém stavu, nemohla už dál stát a jela domů s prvním drožkářem, na kterého narazila. Tu se za ní pustili důstojníci, ona se polekala, a protože jí bylo ještě hůř, vyběhla po schodech domů. Sám Venden, když se vrátil z úřadu, uslyšel zvonek a nějaké hlasy, vyšel ven, uviděl opilé důstojníky s dopisem a vystrkal je. Žádal přísné potrestání.

„Ne, říkejte si, co chcete," řekl velitel pluku Vronskému, když si ho k sobě pozval, „Petrickij začíná být nemožný. Neuplyne týden bez nějaké historky. Tenhle úředník to nenechá být, půjde s tím výš."

Vronskij viděl, jak nepěkná celá ta věc je, a že o souboji tu nemůže být řeč, že je třeba udělat všechno pro to, aby se ten titulární rada udobřil a věc se ututlala. Velitel pluku si Vronského zavolal právě proto, že ho znal jako šlechetného a chytrého člověka, a hlavně jako člověka, kterému záleží na cti pluku. Probrali to a rozhodli, že Petrickij a Kedrov musí jet s Vronským k tomu titulárnímu radovi a omluvit se. Velitel pluku i Vronskij chápali, že Vronského jméno a monogram kří-

delního pobočníka musí k udobření titulárního rady hodně přispět. A opravdu, oba tyhle prostředky se ukázaly jako částečně účinné; ale výsledek usmíření zůstal nejistý, jak také Vronskij vyprávěl.

Když Vronskij přijel do Francouzského divadla, odešel s velitelem pluku do foyer a vylíčil mu svůj úspěch nebo neúspěch. Velitel pluku všechno zvážil a rozhodl, že věc nechá bez následků, ale potom se pro vlastní potěšení začal Vronského vyptávat na podrobnosti té schůzky a dlouho se nemohl ubránit smíchu, když poslouchal, jak se titulární rada, který už utichal, najednou znovu rozpaloval, když si vzpomněl na podrobnosti té věci, a jak Vronskij, který lavíroval u posledního polovičního slova usmíření, ustoupil a strkal Petrického před sebou.

„Ošklivá historie, ale k popukání. Kedrov se přece nemůže s tím pánem bít! Takže se tak strašně rozpaloval?“ zeptal se znovu se smíchem. „A jaká je dneska Claire? Zázrak!“ řekl o nové francouzské herečce. „Ať se na ni díváte kolikrát chcete, každý den je jiná. To dovedou jenom Francouzi.“

Kapitola šestá

Kněžna Betsy odjela z divadla, aniž počkala na konec posledního jednání. Sotva stačila vejít do své toaletní místnosti, napudrovat si dlouhý bledý obličej, pudr zase setřít, upravit si účes a poručit čaj do velkého salonu, a už začal před její obrovský dům ve Velké Morské ulici přijíždět jeden kočár za druhým. Hosté vystupovali na široké schodiště u vchodu a tlustý vrátný, který po ránu za skleněnými dveřmi četl kolemjdoucím pro poučení noviny, nehlučně otevíral ty obrovské dveře a pouštěl kolem sebe příchozí.

Skoro ve stejnou chvíli vešli do velkého salonu s tmavými stěnami, nadýchanými koberci a jasně osvětleným stolem, který se ve světle svící leskl bělostí ubrusu, stříbrem samovaru a průsvitným porcelánem čajového servisu, z jedněch dveří hostitelka s osvěženým účesem a osvěženou tváří a z druhých hosté.

Hostitelka si sedla k samovaru a stáhla si rukavice. Společnost se za pomoci nenápadných lokajů, kteří posunovali židle a křesla, rozesadila a rozdělila na dvě části: u samovaru s hostitelkou a na protějším konci salonu kolem krásné manželky vyslance v černém sametu a s černým ostrým obočím. Rozhovor v obou středech, jako vždycky v prvních minutách, kolísal, přerušovaný příchody, pozdravy a nabídkami čaje, jako by hledal, na čem se zastavit.

„Jako herečka je neobyčejně dobrá; je vidět, že studovala Kaulbacha," říkal diplomat v kroužku vyslancovy manželky, „všimli jste si, jak padla…"

„Ach, prosím vás, nemluvme o Nilssonové! O ní se nedá říct nic nového," řekla tlustá, rudá, plavovlasá dáma bez obočí a bez příčesku, ve starých hedvábných šatech. Byla to kněžna Mjagkaja, proslulá svou prostotou a hrubým chováním a přezdívaná nezbedné dítě. Kněžna Mjagkaja seděla uprostřed mezi oběma kroužky, poslouchala a zapojovala se tu do jednoho, tu do druhého. „Dneska mi tři lidé řekli přesně tuhle větu o Kaulbachovi, jako by se domluvili. A ta věta se jim nevím čím tolik zalíbila."

Rozhovor tou poznámkou uvázl a bylo nutné vymýšlet zase nové téma.

„Povězte nám něco zábavného, ale ne zlého," řekla vyslancova manželka, velká mistryně elegantní konverzace, které se anglicky říká small talk, a obrátila se k diplomatovi, který také nevěděl, čím ted začít.

„Říká se, že je to velmi těžké, že k smíchu je jen to zlé," začal s úsměvem. „Ale zkusím to. Dejte mi téma. Všechno je v tématu. Když je téma dané, vyšívat na ně už je snadné. Často si myslím, že slavní řečníci minulého století by teď měli potíže mluvit duchaplně. Všechno duchaplné už je tak omšelé..."

„To už bylo řečeno dávno," přerušila ho se smíchem vyslancova manželka.

Rozhovor začal hezky, ale právě proto, že byl až příliš hezký, zase se zastavil. Bylo nutné sáhnout po spolehlivém prostředku, který nikdy nezklame – po pomluvě.

„Nezdá se vám, že Tuškevič má v sobě něco z Ludvíka Patnáctého?" řekl a očima ukázal na hezkého plavovlasého mladíka, který stál u stolu.

„Ó ano! Hodí se k salonu, proto tu tak často bývá."

Tenhle rozhovor se udržel, protože se v něm v narážkách mluvilo právě o tom, o čem se v tomhle salonu mluvit nesmělo, totiž o Tuškevičově poměru k hostitelce.

U samovaru a hostitelky se rozhovor mezitím také chvíli kolísal mezi třemi nevyhnutelnými tématy – poslední společenskou novinkou, divadlem a odsuzováním bližního – a také se ustálil, když narazil na to poslední, totiž na pomluvu.

„Slyšeli jste, že i Maltiščeva – ne dcera, ale matka – si šije kostým v ďábelsky růžové?“

„To není možné! Ne, to je rozkošné!“

„Divím se, jak to, že s jejím rozumem – vždyť hloupá není – nevidí, jak je směšná.“

Každý měl co říct, aby nešťastnou Maltiščevu odsoudil a zesměšnil, a rozhovor vesele zapraskal jako rozhořelý oheň.

Manžel kněžny Betsy, dobrácký tlouštík a vášnivý sběratel rytin, se dozvěděl, že má žena hosty, a zašel před odjezdem do klubu do salonu. Neslyšně, po měkkém koberci, přistoupil ke kněžně Mjagké.

„Jak se vám líbila Nilssonová, kněžno?“ řekl.

„Ach, panáčku, copak se dá takhle připlížit? Jak jste mě vylekal,“ odpověděla. „Nemluvte se mnou, prosím vás, o opeře, vy hudbě vůbec nerozumíte. Raději se snížím k vám a budu s vámi mluvit o vašich majolikách a rytinách. No, jakýpak poklad jste nedávno koupil na bleším trhu?“

„Chcete, abych vám ho ukázal? Ale vy se v tom nevyznáte.“

„Ukažte. Naučila jsem se to u těch, jak se jmenují… bankéři… ti mají krásné rytiny. Ukazovali nám je.“

„Jak to, vy jste byla u Schützburgových?“ zeptala se hostitelka od samovaru.

„Byli, má milá. Pozvali nás s mužem na oběd, a prý ta omáčka na tom obědě stála tisíc rublů,“ mluvila nahlas kněžna Mjagkaja, protože cítila, že ji všichni poslouchají, „a velmi ošklivá omáčka, něco zeleného. Museli jsme je pozvat taky, a já udělala omáčku za osmdesát pět kopějek, a všichni byli moc spokojení. Já tisícirublové omáčky dělat nedovedu.“

„Ona je jedinečná!“ řekla vyslancova manželka.

„Úžasná!“ řekl kdosi.

Účinek, který řeči kněžny Mjagké vyvolávaly, byl vždycky stejný, a tajemství toho účinku bylo v tom, že říkala, i když ne zrovna vhod, jako teď, prosté věci, které měly smysl. Ve společnosti, ve které žila, působila taková slova jako ten nejvtipnější žert. Kněžna Mjagkaja nechápala, proč to tak působí, ale věděla, že to tak působí, a využívala toho.

Protože kněžnu Mjagkou při její řeči všichni poslouchali a rozhovor u vyslancovy manželky ustal, chtěla hostitelka spojit celou společnost v jedno a obrátila se k vyslancově manželce:

„Opravdu nechcete čaj? Měla byste si přesednout k nám.“

„Ne, nám je tady moc dobře,“ odpověděla s úsměvem vyslancova manželka a pokračovala v započatém rozhovoru.

Rozhovor byl velmi příjemný. Pomlouvali Kareninovy, ženu i muže.

„Anna se od té cesty do Moskvy hodně změnila. Je v ní něco zvláštního,“ říkala její přítelkyně.

„Hlavní změna je v tom, že si s sebou přivezla stín Alexeje Vronského,“ řekla vyslancova manželka.

„No a co? U Grimma je bajka: člověk bez stínu, člověk připravený o stín. A je to pro něj trest za něco. Nikdy jsem nepochopil, v čem je ten trest. Ale ženě musí být bez stínu nepříjemně.“

„Ano, ale ženy se stínem obvykle špatně končí,“ řekla Annina přítelkyně.

„Nemalujte čerta na zeď,“ řekla najednou kněžna Mjagkaja, když ta slova zaslechla. „Karenina je skvělá žena. Jejího muže nemám ráda, ale ji mám moc ráda.“

„A proč nemáte ráda jejího muže? Je to takový pozoruhodný člověk,“ řekla vyslancova manželka. „Můj muž říká, že takových státníků je v Evropě málo.“

„Mně můj muž říká totéž, ale já tomu nevěřím," řekla kněžna Mjagkaja. „Kdyby nám to naši muži neříkali, viděly bychom, co doopravdy je, a Alexej Alexandrovič je podle mě prostě hloupý. Říkám to šeptem… Že je najednou všechno jasné, viďte? Dřív, když mi poroučeli, abych ho měla za chytrého, pořád jsem hledala a docházela k tomu, že hloupá jsem já, když jeho chytrost nevidím; ale jakmile jsem řekla: je hloupý, ale šeptem, hned bylo všechno tak jasné, viďte?"

„Vy jste dneska ale zlá!"

„Vůbec ne. Nemám jiné východisko. Jeden z nás dvou je hloupý. No, a víte, že o sobě to člověk nikdy říct nemůže."

„Se svým jměním není spokojen nikdo, se svým rozumem každý," pronesl diplomat francouzský verš.

„No právě," obrátila se k němu kvapně kněžna Mjagkaja. „Jde ale o to, že Annu vám nedám. Je tak báječná, milá. Co má dělat, když jsou do ní všichni zamilovaní a chodí za ní jako stíny?"

„Ale já ji přece nechci odsuzovat," hájila se Annina přítelkyně.

„Když za námi nikdo nechodí jako stín, to ještě nedokazuje, že máme právo odsuzovat."

A když Anninu přítelkyni náležitě odbyla, kněžna Mjagkaja vstala a spolu s vyslancovou manželkou se připojila ke stolu, kde se vedl společný rozhovor o pruském králi.

„O kom jste tam klevetili?" zeptala se Betsy.

„O Kareninových. Kněžna charakterizovala Alexeje Alexandroviče," odpověděla vyslancova manželka a s úsměvem si přisedla ke stolu.

„Škoda, že jsme to neslyšeli," řekla hostitelka a pohlédla na vstupní dveře. „Á, tak jste tu konečně!" obrátila se s úsměvem k Vronskému, který právě vcházel.

Vronskij se nejen znal se všemi, ale všechny, které tu potkal, vídal každý den, a proto vešel s tím klidným chováním, s jakým lidé vcházejí do pokoje k těm, od kterých před chvílí odešli.

„Odkud jdu?“ odpověděl na otázku vyslancovy manželky. „Co se dá dělat, musím se přiznat. Z Buffu. Myslím, že už posté, a pořád s novým potěšením. Kouzelné! Vím, že je to hanba; ale v opeře spím, a v Buffu vydržím do úplného konce, a je mi veselo. Dneska…“

Jmenoval jednu francouzskou herečku a chtěl o ní něco vyprávět; ale vyslancova manželka ho v žertovném zděšení přerušila:

„Prosím vás, nevyprávějte o té hrůze.“

„Dobře, nebudu, tím spíš, že ty hrůzy zná každý.“

„A všichni by tam jezdili, kdyby to bylo stejně přijatelné jako opera,“ přidala se kněžna Mjagkaja.

Kapitola sedmá

U vstupních dveří se ozvaly kroky, a kněžna Betsy, která věděla, že je to Karenina, pohlédla na Vronského. Díval se na dveře a jeho tvář měla zvláštní nový výraz. Radostně, upřeně a zároveň nesměle se díval na tu, která vcházela, a pomalu se zvedal. Do salonu vcházela Anna. Jako vždycky se držela neobyčejně zpříma, a svým rychlým, pevným a lehkým krokem, kterým se lišila od chůze ostatních dam z velkého světa, a aniž změnila směr pohledu, ušla těch několik kroků, které ji dělily od hostitelky, stiskla jí ruku, usmála se a s tím úsměvem se ohlédla po Vronském. Vronskij se hluboce uklonil a přisunul jí židli.

Odpověděla jen kývnutím hlavy, začervenala se a zamračila. Ale hned se rychle obrátila k hostitelce, kývala známým a tiskla nabízené ruce:

„Byla jsem u hraběnky Lidije a chtěla jsem přijet dřív, ale zdržela jsem se. Byl u ní sir John. Velmi zajímavý."

„Ach, to je ten misionář?"

„Ano, vyprávěl velmi zajímavě o životě v Indii."

Rozhovor, přerušený příchodem, se znovu rozkmital jako plamen lampy, do které někdo fouká.

„Sir John! Ano, sir John. Viděla jsem ho. Mluví dobře. Vlasjeva je do něj úplně zamilovaná."

„A je pravda, že se ta mladší Vlasjeva vdává za Topova?"

„Ano, prý je to úplně rozhodnuté."

„Divím se rodičům. Prý je to sňatek z vášně."

„Z vášně? Vy ale máte předpotopní názory! Kdo dneska mluví o vášních?“ řekla vyslancova manželka.

„Co se dá dělat? Ta hloupá stará móda pořád ještě nevymizela,“ řekl Vronskij.

„Tím hůř pro ty, kdo se té módy drží. Já znám šťastná manželství jen z rozumu.“

„Ano, ale jak často se štěstí manželství z rozumu rozletí jako prach právě proto, že se objeví ta vášeň, kterou neuznávali,“ řekl Vronskij.

„Ale manželstvím z rozumu říkáme takovým, kde se oba už vybouřili. Je to jako spála, tím se musí projít.“

„Pak by se člověk měl naučit očkovat lásku uměle, jako neštovice.“

„Já jsem byla v mládí zamilovaná do kostelníka,“ řekla kněžna Mjagkaja. „Nevím, jestli mi to pomohlo.“

„Ne, bez žertu, myslím si, že aby člověk poznal lásku, musí se zmýlit a pak to napravit,“ řekla kněžna Betsy.

„I po svatbě?“ řekla žertem vyslancova manželka.

„Na pokání není nikdy pozdě,“ pronesl diplomat anglické přísloví.

„No právě,“ chytila se toho Betsy, „je třeba se zmýlit a napravit to. Co si o tom myslíte vy?“ obrátila se k Anně, která se sotva znatelným pevným úsměvem na rtech mlčky poslouchala ten rozhovor.

„Myslím si,“ řekla Anna a pohrávala si se staženou rukavicí, „myslím si… že jestli je kolik hlav, tolik názorů, pak je i kolik srdcí, tolik druhů lásky.“

Vronskij se díval na Annu a se zatajeným dechem čekal, co řekne. Když ta slova vyslovila, vydechl, jako by minulo nebezpečí.

Anna se k němu najednou obrátila:

„Dostala jsem dopis z Moskvy. Píšou mi, že Kitty Ščerbacká je velmi nemocná.“

„Opravdu?“ řekl Vronskij a zamračil se.

Anna se na něj přísně podívala.

„Vás to nezajímá?“

„Naopak, velmi. Co přesně vám píšou, smím-li to vědět?“ zeptal se.

Anna vstala a přistoupila k Betsy.

„Dejte mi šálek čaje,“ řekla a zastavila se za její židlí.

Zatímco jí kněžna Betsy nalévala čaj, přistoupil k Anně Vronskij.

„Tak co vám píšou?“ zopakoval.

„Často si myslím, že muži nechápou, co je šlechetné a co nešlechetné, a přitom o tom pořád mluví,“ řekla Anna, aniž mu odpověděla. „Už dávno jsem vám to chtěla říct,“ dodala, přešla několik kroků a sedla si k rohovému stolku s alby.

„Nerozumím úplně, co tím myslíte,“ řekl a podával jí šálek.

Pohlédla na pohovku vedle sebe a on si hned sedl.

„Ano, chtěla jsem vám říct,“ řekla, aniž se na něj podívala. „Zachoval jste se špatně, špatně, velmi špatně.“

„Copak nevím, že jsem se zachoval špatně? Ale kdo je příčinou, že jsem se tak zachoval?“

„Proč mi to říkáte?“ řekla a přísně na něj pohlédla.

„Víte proč,“ odpověděl směle a radostně, opětoval její pohled a nespouštěl z ní oči.

Ne on, ale ona byla v rozpacích.

„To dokazuje jen to, že nemáte srdce,“ řekla. Ale její pohled říkal, že ví, že srdce má, a právě proto se ho bojí.

„To, o čem jste teď mluvila, byl omyl, a ne láska.“

„Pamatujete si, že jsem vám zakázala vyslovovat to slovo, to ošklivé slovo,“ řekla Anna a zachvěla se; ale hned pocítila, že už tím jediným slovem *zakázala* dává najevo, že si přiznává jistá práva na něj, a tím ho právě povzbuzuje, aby o lásce mluvil. „Už dávno jsem vám to chtěla říct,“ pokračovala, rozhodně se mu dívala do očí a celá hořela ruměncem, který jí pálil tvář, „a dneska jsem přijela schválně, protože jsem věděla, že vás potkám. Přijela jsem vám říct, že tohle musí skončit. Nikdy jsem se před nikým nečervenala, a vy mě nutíte, abych se cítila v něčem vinna.“

Díval se na ni a byl ohromen novou, duchovní krásou její tváře.

„Co ode mě chcete?“ řekl prostě a vážně.

„Chci, abyste jel do Moskvy a poprosil Kitty o odpuštění,“ řekla, a v očích jí zablikal ohníček.

„To nechcete,“ řekl.

Viděl, že říká to, co se nutí říct, ale ne to, co chce.

„Jestli mě milujete, jak říkáte,“ zašeptala, „tak udělejte, abych měla klid.“

Jeho tvář se rozzářila.

„Copak nevíte, že vy jste pro mě celý život? Ale klid neznám a nemůžu vám ho dát. Sebe celého, lásku… ano. Nedokážu myslet na vás a na sebe odděleně. Vy a já jsme pro mě jedno. A před sebou nevidím možnost klidu ani pro sebe, ani pro vás. Vidím možnost zoufalství, neštěstí… anebo vidím možnost štěstí, a jakého štěstí!… Copak to není možné?“ dodal jen rty; ale ona to slyšela.

Napjala všechny síly svého rozumu, aby řekla to, co má; ale místo toho upřela na něj pohled plný lásky a nic neodpověděla.

„Tady to je!“ myslel si nadšeně. „Teď, když jsem už ztrácel naději a když se zdálo, že tomu nebude konce – tady to je! Miluje mě. Přiznává to.“

„Tak to udělejte pro mě, nikdy mi ta slova neříkejte, a buďme dobří přátelé,“ řekla slovy; ale její pohled říkal něco úplně jiného.

„Přáteli nebudeme, to sama víte. Ale jestli budeme nejšťastnější, nebo nejnešťastnější z lidí – to je ve vaší moci.“

Chtěla něco říct, ale on ji přerušil.

„Vždyť já prosím o jediné, prosím o právo doufat a trápit se jako teď; ale jestli ani to nejde, poručte mi zmizet, a já zmizím. Nebudete mě vídat, jestli je vám moje přítomnost těžká.“

„Nechci vás nikam vyhánět.“

„Jen nic neměňte. Nechte všechno, jak je,“ řekl rozechvělým hlasem. „Tamhle je váš muž.“

Opravdu, v tu chvíli vcházel do salonu Alexej Alexandrovič svou klidnou, nemotornou chůzí.

Přelétl pohledem ženu a Vronského, přistoupil k hostitelce, usadil se nad šálkem čaje a začal mluvit svým nespěchavým, vždycky dobře slyšitelným hlasem, svým obvyklým žertovným tónem, a dobíral si přitom kohosi.

„Váš Rambouillet je v plném počtu," řekl a rozhlédl se po celé společnosti, „Grácie i Múzy."

Ale kněžna Betsy tenhle jeho tón, jak mu říkala, posměšný, nemohla vystát, a jako chytrá hostitelka ho hned navedla na vážný rozhovor o všeobecné branné povinnosti. Alexej Alexandrovič se rozhovorem hned zaujal a začal už vážně hájit nový výnos před kněžnou Betsy, která na něj útočila.

Vronskij a Anna dál seděli u malého stolku.

„Tohle už začíná být neslušné," zašeptala jedna dáma a očima ukázala na Kareninu, Vronského a jejího muže.

„Co jsem vám říkala?" odpověděla Annina přítelkyně.

Ale nejen tyhle dámy, skoro všichni v salonu, dokonce i kněžna Mjagkaja a sama Betsy, se několikrát podívali na ty dva, kteří se vzdálili od společného kroužku, jako by je to rušilo. Jen Alexej Alexandrovič se ani jednou nepodíval tím směrem a nedal se odvést od zájmu o započatý rozhovor.

Kněžna Betsy si všimla nepříjemného dojmu, který to na všechny dělalo, posadila na své místo někoho jiného, aby poslouchal Alexeje Alexandroviče, a přistoupila k Anně.

„Vždycky žasnu nad jasností a přesností výrazů vašeho muže," řekla. „I ty nejtranscendentnější pojmy jsou mi přístupné, když mluví on."

„Ó ano!" řekla Anna, zářila úsměvem štěstí a nerozuměla ani slovo z toho, co jí Betsy říkala. Přešla k velkému stolu a zapojila se do společného rozhovoru.

Alexej Alexandrovič poseděl půl hodiny, pak přistoupil k ženě a navrhl jí, aby jeli spolu domů; ale ona, aniž se na něj podívala, odpověděla, že zůstane na večeři. Alexej Alexandrovič se rozloučil a odešel.

Starý tlustý Tatar, kočí Kareniny, v lesklém koženém plášti, jen s námahou držel levého promrzlého šedáka, který se u vchodu vzpínal. Lokaj stál a držel otevřená dvířka. Vrátný stál a držel venkovní dveře. Anna Arkaďjevna malou rychlou rukou odháčkovávala krajku rukávu od háčku kožíšku a se skloněnou hlavou s nadšením poslouchala, co jí Vronskij, který ji vyprovázel, říká.

„Nic jste neřekla; dejme tomu, že nic nežádám," říkal, „ale víte, že nepotřebuji přátelství, že pro mě je v životě možné jen jedno štěstí, to slovo, které tak nemáte ráda… ano, láska…"

„Láska…" zopakovala pomalu, vnitřním hlasem, a najednou, ve chvíli, kdy krajku odháčkovala, dodala: „Proto to slovo nemám ráda, že pro mě znamená příliš mnoho, mnohem víc, než dokážete pochopit," a pohlédla mu do tváře. „Na shledanou!"

Podala mu ruku a rychlým, pružným krokem prošla kolem vrátného a zmizela v kočáře.

Její pohled a dotek ruky ho spálily. Políbil si dlaň na místě, kde se ho dotkla, a jel domů, šťastný vědomím, že se dnešního večera přiblížil ke svému cíli víc než za poslední dva měsíce.

Kapitola osmá

Alexej Alexandrovič nenašel nic zvláštního ani neslušného na tom, že jeho žena seděla s Vronským u stolku stranou a o něčem živě hovořila; ale všiml si, že ostatním v salonu to připadalo jako něco zvláštního a neslušného, a proto se to neslušným zdálo i jemu. Rozhodl se, že je třeba o tom ženě říct.

Když se Alexej Alexandrovič vrátil domů, prošel jako obvykle do své pracovny, sedl si do křesla, otevřel na místě založeném nožíkem na papír knihu o papežství a četl až do jedné, jak to obvykle dělal; jen tu a tam si promnul vysoké čelo a potřásl hlavou, jako by něco zaháněl. V obvyklou hodinu vstal a připravil se na noc. Anna Arkaďjevna ještě nebyla doma. S knihou v podpaží šel nahoru; ale dnešního večera, místo obvyklých myšlenek a úvah o úředních záležitostech, byly jeho myšlenky plné ženy a čehosi nepříjemného, co se s ní stalo. Proti svému zvyku si nelehl do postele, ale sepjal ruce za zády a začal chodit sem a tam po pokojích. Nemohl si lehnout, protože cítil, že nejdřív musí promyslet tu nově vzniklou okolnost.

Když se Alexej Alexandrovič sám u sebe rozhodl, že je třeba si se ženou promluvit, zdálo se mu to velmi snadné a jednoduché; ale teď, když začal tu nově vzniklou okolnost promýšlet, připadala mu velmi složitá a obtížná.

Alexej Alexandrovič nebyl žárlivý. Žárlivost podle jeho přesvědčení uráží ženu a k ženě je třeba mít důvěru. Proč je třeba mít důvěru, totiž plnou jistotu, že ho jeho mladá žena bude vždycky milovat, to se sám sebe neptal; ale necítil nedůvěru, proto měl důvěru a říkal si, že je

třeba ji mít. Teď sice jeho přesvědčení, že žárlivost je hanebný cit a že je třeba mít důvěru, rozbité nebylo, ale cítil, že stojí tváří v tvář něčemu nelogickému a nesmyslnému, a nevěděl, co je třeba dělat. Alexej Alexandrovič stál tváří v tvář životu, tváří v tvář možnosti, že jeho žena miluje někoho jiného než jeho, a právě to mu připadalo velmi nesmyslné a nepochopitelné, protože to byl sám život. Celý svůj život Alexej Alexandrovič prožil a propracoval v úředních sférách, které měly co dělat s odrazy života. A pokaždé, když narazil na sám život, odtáhl se od něj. Teď prožíval pocit podobný tomu, jaký by prožil člověk, který klidně přecházel po mostě nad propastí a najednou uviděl, že most je rozebraný a že je tam hlubina. Tou hlubinou byl sám život, mostem ten umělý život, který Alexej Alexandrovič prožil. Poprvé ho napadly otázky, zda je možné, aby se jeho žena do někoho zamilovala, a zhrozil se toho.

Neodstrojil se a chodil svým pravidelným krokem sem a tam po zvučných parketách jídelny osvětlené jedinou lampou, po koberci tmavého salonu, kde se světlo odráželo jen na jeho velkém, nedávno namalovaném portrétu, který visel nad pohovkou, a přes její pracovnu, kde hořely dvě svíčky a osvětlovaly portréty jejích příbuzných a přítelkyň a hezké, jemu dávno důvěrně známé drobnosti na jejím psacím stole. Přes její pokoj docházel až ke dveřím ložnice a zase se otáčel.

Na každém úseku své procházky, a nejčastěji na parketách světlé jídelny, se zastavoval a říkal si: „Ano, je nutné to rozhodnout a ukončit, vyslovit svůj názor a své rozhodnutí.“ A obracel se zpátky. „Ale vyslovit co? Jaké rozhodnutí?“ říkal si v salonu a nenacházel odpověď. „A konečně,“ ptal se sám sebe před zatáčkou do pracovny, „co se vlastně stalo? Nic. Dlouho s ním mluvila. No a co? S kým vším může žena ve společnosti mluvit? A pak, žárlit znamená ponižovat sebe i ji,“ říkal si, když vcházel do její pracovny; ale tahle úvaha, která pro něj dřív měla takovou váhu, teď neváţila a neznamenala nic. A od dveří ložnice se

zase obracel k sálu; ale jakmile vešel zpátky do tmavého salonu, jakýsi hlas mu říkal, že to tak není a že když si toho ostatní všimli, znamená to, že něco je. A v jídelně si zase říkal: „Ano, je nutné to rozhodnout a ukončit a vyslovit svůj názor…“ A zase v salonu před zatáčkou se sám sebe ptal: jak rozhodnout? A pak se sám sebe ptal, co se stalo? A odpovídal: nic, a vzpomínal, že žárlivost je cit, který ženu ponižuje, ale v salonu se zase přesvědčoval, že se něco stalo. Jeho myšlenky stejně jako tělo opisovaly úplný kruh a nenarážely na nic nového. Všiml si toho, promnul si čelo a sedl si v její pracovně.

Tady, když se díval na její stůl, na kterém nahoře ležela malachitová psací složka a začatý lístek, se jeho myšlenky najednou změnily. Začal myslet na ni, na to, co si myslí a co cítí. Poprvé si živě představil její osobní život, její myšlenky, její přání, a myšlenka, že ona může a musí mít svůj vlastní, zvláštní život, mu připadala tak hrozná, že ji honem zahnal. To byla ta hlubina, do které se bál nahlédnout. Přenášet se myšlenkou a citem do jiné bytosti byla duševní činnost, která byla Alexeji Alexandrovičovi cizí. Považoval tuto duševní činnost za škodlivé a nebezpečné snílkovství.

„A nejhroznější je,“ myslel si a měl přitom na mysli projekt, který teď prosazoval, „že právě teď, kdy se moje věc blíží ke konci, kdy potřebuji všechen klid a všechny síly duše, právě teď se na mě sesype tenhle nesmyslný neklid. Ale co dělat? Nepatřím k lidem, kteří snášejí nepokoj a úzkosti a nemají sílu pohlédnout jim do tváře.“

„Musím to promyslet, rozhodnout a odložit,“ pronesl nahlas.

„Otázky jejích citů, toho, co se dělo a může dít v její duši, to není moje věc, to je věc jejího svědomí a patří to náboženství,“ řekl si a cítil úlevu při vědomí, že se našel ten paragraf předpisů, pod který nově vzniklá okolnost spadá.

„Tedy,“ řekl si Alexej Alexandrovič, „otázky jejích citů a tak dále jsou otázky jejího svědomí, do kterého mi nemůže nic být. Moje povinnost je však jasně vymezená. Jako hlava rodiny jsem osoba povinná ji vést,

a proto zčásti osoba odpovědná: musím ukázat na nebezpečí, které vidím, varovat, a dokonce použít moci. Musím jí to říct."

A v hlavě Alexeje Alexandroviče se jasně složilo všechno, co ted ženě řekne. Když promýšlel, co řekne, litoval, že musí svůj čas a síly rozumu vynaložit na domácí potřebu, tak nenápadně; ale přesto se mu v hlavě jasně a zřetelně, jako zpráva, sestavila forma a posloupnost nadcházející řeči. „Musím říct a vyslovit toto: za prvé vysvětlit význam veřejného mínění a slušnosti; za druhé náboženské vysvětlení významu manželství; za třetí, bude-li to nutné, upozornit na neštěstí, které může postihnout syna; za čtvrté upozornit na její vlastní neštěstí." A Alexej Alexandrovič propletl prsty, dlaněmi dolů, zatáhl, a prsty mu v kloubech zapraskaly.

Tohle gesto, zlozvyk – spojení rukou a praskání prstů – ho vždycky uklidňovalo a vracelo mu tu pečlivou rozvahu, kterou teď tolik potřeboval. Před vchodem bylo slyšet, jak přijel kočár. Alexej Alexandrovič se zastavil uprostřed sálu.

Po schodech stoupaly ženské kroky. Alexej Alexandrovič, připravený ke své řeči, stál, mačkal si zkřížené prsty a čekal, jestli ještě někde nepraskne. Jeden kloub praskl.

Už podle zvuku lehkých kroků na schodech ucítil, že se blíží, a přestože byl se svou řečí spokojen, začal se bát nadcházejícího vysvětlování…

Kapitola devátá

Anna šla se skloněnou hlavou a pohrávala si se střapci kapuce. Tvář jí zářila jasným leskem; ale ten lesk nebyl veselý – připomínal hrozivou záři požáru uprostřed temné noci. Když Anna uviděla muže, zvedla hlavu, a jako by se probouzela, usmála se.

„Ty nejsi v posteli? To je div!“ řekla, shodila kapuci a bez zastavení šla dál, do šatny. „Už je čas, Alexeji Alexandroviči,“ pronesla zpoza dveří.

„Anno, potřebuji s tebou mluvit.“

„Se mnou?“ řekla udiveně, vyšla ze dveří a podívala se na něj.

„Ano.“

„Co se děje? O čem?“ zeptala se a posadila se. „Tak dobře, promluvme si, když je to tak nutné. Ale lepší by bylo jít spát.“

Anna říkala, co jí přišlo na jazyk, a sama se divila, když se poslouchala, své schopnosti lhát. Jak prostá a přirozená byla její slova a jak to vypadalo, že se jí prostě chce spát! Cítila se oděná do neprostupného brnění lži. Cítila, že jí jakási neviditelná síla pomáhá a podpírá ji.

„Anno, musím tě varovat,“ řekl.

„Varovat?“ řekla. „Před čím?“

Dívala se tak prostě, tak vesele, že kdo ji neznal tak, jak ji znal muž, nemohl by postřehnout nic nepřirozeného ani ve zvuku, ani ve smyslu jejích slov. Ale pro něj, který ji znal, který věděl, že když si šel lehnout o pět minut později, všimla si toho a ptala se po příčině, pro něj, který věděl, že každou svou radost, veselí i žal mu hned svěřovala – pro něj teď vidět, že si nechce všimnout jeho stavu, že nechce ani slovem pro-

mluvit o sobě, znamenalo mnoho. Viděl, že ta hlubina její duše, dřív vždycky před ním otevřená, je před ním zavřená. A nejen to, z jejího tónu viděl, že ji to ani nepřivádí do rozpaků, ale jako by mu přímo říkala: ano, je zavřená, a tak to má být a bude i dál. Teď prožíval pocit podobný tomu, jaký by prožil člověk, který se vrací domů a najde svůj dům zamčený. „Ale klíč se možná ještě najde," myslel si Alexej Alexandrovič.

„Chci tě varovat," řekl tichým hlasem, „že z neopatrnosti a lehkomyslnosti můžeš dát společnosti důvod, aby o tobě mluvila. Tvůj dnešní příliš živý rozhovor s hrabětem Vronským," to jméno vyslovil pevně a s klidnými přestávkami, „vzbudil pozornost."

Mluvil a díval se do jejích smějících se očí, které teď pro něj byly hrozné svou neprostupností, a zatímco mluvil, cítil celou zbytečnost a prázdnotu svých slov.

„Ty jsi vždycky takový," odpovídala, jako by mu vůbec nerozuměla a ze všeho, co řekl, schválně pochopila jen to poslední. „Jednou ti vadí, že jsem zasmušilá, podruhé ti vadí, že jsem veselá. Nenudila jsem se. To tě uráží?"

Alexej Alexandrovič sebou trhl a ohnul ruce, aby jimi zapraskal.

„Ach, prosím tě, nepraskej, to tak nemám ráda," řekla.

„Anno, jsi to ty?" řekl Alexej Alexandrovič tiše, přemohl se a zadržel pohyb rukou.

„Co to má znamenat?" řekla s tak upřímným a komickým údivem. „Co ode mě chceš?"

Alexej Alexandrovič chvíli mlčel a přejel si rukou čelo a oči. Viděl, že místo toho, co chtěl udělat, totiž varovat svou ženu před chybou v očích společnosti, se mimoděk rozrušuje kvůli tomu, co se týkalo jejího svědomí, a bojuje s jakousi zdí, kterou si sám vymyslel.

„Chci ti říct tohle," pokračoval chladně a klidně, „a prosím tě, abys mě vyslechla. Jak víš, považuji žárlivost za cit urážlivý a ponižující a nikdy si nedovolím se tímto citem řídit; ale existují jistá pravidla

slušnosti, která nelze beztrestně překračovat. Dnes jsem si toho nevšiml já, ale soudě podle dojmu, jaký to na společnost udělalo, si všichni všimli, že ses chovala a vedla ne docela tak, jak by bylo žádoucí."

„Vůbec ničemu nerozumím," řekla Anna a pokrčila rameny. „Jemu je to jedno," pomyslela si. „Ale ve společnosti si toho všimli, a to ho znepokojuje." „Nejsi zdráv, Alexeji Alexandroviči," dodala, vstala a chtěla odejít dveřmi; ale on se pohnul dopředu, jako by ji chtěl zastavit.

Měl tvář ošklivou a zachmuřenou, jakou u něj Anna ještě nikdy neviděla. Zastavila se, zaklonila hlavu dozadu a na stranu a začala svou rychlou rukou vybírat z vlasů sponky.

„Tak tedy poslouchám, co bude," pronesla klidně a posměšně. „A dokonce poslouchám se zájmem, protože bych ráda pochopila, o co jde."

Mluvila a divila se tomu přirozeně klidnému, jistému tónu, kterým mluvila, a volbě slov, která používala.

„Nemám právo zabíhat do všech podrobností tvých citů a vůbec to považuji za zbytečné, ba i škodlivé," začal Alexej Alexandrovič. „Když se hrabeme ve své duši, často vyhrabeme něco, co by tam leželo bez povšimnutí. Tvoje city jsou věcí tvého svědomí; ale jsem povinen před tebou, před sebou a před Bohem ukázat ti tvoje povinnosti. Náš život je spojený, a nespojili ho lidé, ale Bůh. Přetrhnout to pouto může jen zločin, a zločin tohoto druhu s sebou nese těžký trest."

„Ničemu nerozumím. Ach, můj Bože, a jak se mi na mou smůlu chce spát!" řekla a rychle si prohrabovala rukou vlasy a hledala zbývající sponky.

„Anno, proboha, nemluv tak," řekl mírně. „Možná se mýlím, ale věř mi, že to, co říkám, říkám stejně tak kvůli sobě jako kvůli tobě. Jsem tvůj muž a miluji tě."

Na okamžik jí tvář poklesla a posměšná jiskra v pohledu pohasla; ale slovo „miluji" ji znovu pobouřilo. Pomyslela si: „Miluje? Copak on

může milovat? Kdyby neslyšel, že existuje láska, nikdy by to slovo ani nepoužil. On ani neví, co je to láska."

„Alexeji Alexandroviči, opravdu nerozumím," řekla. „Vysvětli, co shledáváš..."

„Dovol, nech mě domluvit. Miluji tě. Ale nemluvím o sobě; hlavní osoby jsou tu náš syn a ty sama. Je velmi možné, opakuji, že ti moje slova budou připadat úplně zbytečná a nemístná; možná je vyvolal můj omyl. V tom případě tě prosím, abys mi odpustila. Ale jestli sama cítíš, že je k tomu sebemenší důvod, pak tě prosím, aby ses zamyslela, a jestli ti to srdce říká, abys mi to řekla..."

Alexej Alexandrovič, aniž si toho sám všiml, mluvil něco úplně jiného, než si připravil.

„Nemám co říct. A taky..." řekla najednou rychle a s námahou potlačovala úsměv, „opravdu už je čas jít spát."

Alexej Alexandrovič si povzdechl, a aniž řekl ještě něco, odešel do ložnice.

Když vešla do ložnice, už ležel. Rty měl přísně sevřené a oči se na ni nedívaly. Anna si lehla do své postele a každou minutu čekala, že na ni ještě jednou promluví. Bála se, že promluví, a zároveň si to přála. Ale on mlčel. Dlouho nehybně čekala a už na něj zapomněla. Myslela na jiného, viděla ho a cítila, jak se jí srdce při té myšlence plní vzrušením a hříšnou radostí. Najednou uslyšela pravidelné a klidné hvízdání nosem. V první chvíli se Alexej Alexandrovič jako by svého hvízdání lekl a zarazil se; ale po dvou nádeších se hvízdání ozvalo znovu, s novou, klidnou pravidelností.

„Pozdě, pozdě, už je pozdě," zašeptala s úsměvem. Dlouho ležela nehybně s otevřenýma očima a zdálo se jí, že sama vidí ve tmě, jak se jí lesknou.

Kapitola desátá

Od toho večera začal pro Alexeje Alexandroviče a pro jeho ženu nový život. Nic zvláštního se nestalo. Anna jako vždycky jezdila do společnosti, zvlášť často bývala u kněžny Betsy a všude se setkávala s Vronským. Alexej Alexandrovič to viděl, ale nemohl nic dělat. Proti všem jeho pokusům přimět ji k vysvětlení stavěla neprostupnou zeď jakéhosi veselého nechápání. Navenek bylo všechno stejné, ale jejich vnitřní vztahy se úplně změnily. Alexej Alexandrovič, ve státní činnosti tak silný člověk, se tu cítil bezmocný. Jako býk s pokorně skloněnou hlavou čekal na ránu palicí, kterou nad sebou cítil zdviženou. Pokaždé, když o tom začal přemýšlet, cítil, že je třeba to zkusit ještě jednou, že dobrotou, něhou a přesvědčováním je ještě naděje ji zachránit, přimět ji, aby se vzpamatovala, a každý den se chystal s ní promluvit. Ale pokaždé, když s ní začal mluvit, cítil, že ten duch zla a klamu, který ovládal ji, se zmocňuje i jeho, a mluvil s ní úplně něco jiného a jiným tónem, než chtěl. Mluvil s ní mimoděk svým obvyklým tónem, jakým si dělal legraci z každého, kdo by takhle mluvil. A tímhle tónem se nedalo říct to, co jí bylo třeba říct.

.....

.....

Kapitola jedenáctá

To, co bylo pro Vronského skoro celý rok výhradně jediným přáním jeho života, které mu nahradilo všechna dřívější přání; to, co bylo pro Annu nemožným, hrozným, a o to okouzlujícím snem o štěstí – to přání bylo splněno. Bledý, s chvějící se dolní čelistí, stál nad ní a prosil ji, aby se uklidnila, sám nevěděl, v čem a čím.

„Anno! Anno!“ říkal chvějícím se hlasem. „Anno, proboha!…“

Ale čím hlasitěji mluvil, tím níž skláněla svou kdysi hrdou, veselou, teď však zahanbenou hlavu, a celá se hrbila a padala z pohovky, na které seděla, na podlahu, k jeho nohám; byla by spadla na koberec, kdyby ji nedržel.

„Bože můj! Odpusť mi!“ říkala se vzlykotem a tiskla si jeho ruce k prsům.

Cítila se tak hříšná a vinná, že jí nezbývalo nic než se ponižovat a prosit o odpuštění; a v životě teď kromě něj neměla nikoho, takže i svou prosbu o odpuštění obracela k němu. Když se na něj dívala, fyzicky cítila své ponížení a nedokázala už nic říct. On však cítil to, co musí cítit vrah, když vidí tělo, které připravil o život. Tím tělem, které připravil o život, byla jejich láska, první období jejich lásky. Bylo cosi hrozného a odporného ve vzpomínkách na to, za co se zaplatilo touhle strašnou cenou hanby. Hanba z duševní nahoty ji drtila a přenášela se i na něj. Ale přes všechnu hrůzu vraha před tělem zabitého je nutné to tělo rozřezat na kusy a ukrýt, je nutné využít toho, co vrah vraždou získal.

A se zlobou, jako by s vášní, se vrah vrhá na to tělo, vleče je a řeže; tak i on pokrýval polibky její tvář a ramena. Držela ho za ruku a nehýbala se. Ano, tyhle polibky – to je to, co je koupeno touhle hanbou. Ano, a tahle jediná ruka, která bude vždycky moje – ruka mého spoluviníka. Zvedla tu ruku a políbila ji. Klesl na kolena a chtěl vidět její tvář; ale ona ji skrývala a nic neříkala. Nakonec, jako by se přemohla, vstala a odstrčila ho. Tvář měla pořád stejně krásnou, ale o to víc budila lítost.

„Všechno je skončeno," řekla. „Nemám nic kromě tebe. Pamatuj si to."

„Nemůžu nepamatovat na to, co je můj život. Za minutu tohohle štěstí…"

„Jaké štěstí!" řekla s odporem a hrůzou, a ta hrůza se mimoděk přenesla i na něj. „Proboha, ani slovo, už ani slovo."

Rychle vstala a odtáhla se od něj.

„Už ani slovo," zopakovala, a s výrazem chladného zoufalství ve tváři, který mu připadal zvláštní, se s ním rozloučila. Cítila, že v téhle chvíli nedokáže vyjádřit slovy ten pocit hanby, radosti a hrůzy před tímhle vstupem do nového života, a nechtěla o tom mluvit, zevšedňovat ten cit nepřesnými slovy. Ale ani později, ani druhý, ani třetí den, nejenže nenašla slova, kterými by mohla vyjádřit celou složitost těch citů, ale nenacházela ani myšlenky, kterými by sama se sebou mohla promyslet všechno, co bylo v její duši.

Říkala si: „Ne, teď na to nemůžu myslet; později, až budu klidnější." Ale ten klid pro myšlenky nikdy nepřišel; pokaždé, když ji napadla myšlenka na to, co udělala, a co s ní bude, a co má udělat, zmocnila se jí hrůza a odháněla ty myšlenky od sebe.

„Později, později," říkala, „až budu klidnější."

Zato ve snu, kdy neměla moc nad svými myšlenkami, se jí její postavení ukazovalo v celé své ohavné nahotě. Jeden sen ji navštěvoval skoro každou noc. Zdálo se jí, že oba dva jsou zároveň jejími muži, že

ji oba zahrnují svými laskáními. Alexej Alexandrovič plakal, líbal jí ruce a říkal: jak je teď dobře! A Alexej Vronskij byl hned vedle a byl také jejím mužem. A ona se divila, že jí to dřív připadalo nemožné, a se smíchem jim vysvětlovala, že je to mnohem jednodušší a že jsou teď oba spokojení a šťastní. Ale ten sen ji tížil jako noční můra a probouzela se s hrůzou.

Kapitola dvanáctá

Ještě v první době po návratu z Moskvy, kdy sebou Levin pokaždé trhl a zčervenal, když si vzpomněl na hanbu odmítnutí, si říkal: „Stejně jsem červenal a trhal sebou a myslel si, že je se mnou konec, když jsem propadl z fyziky a musel opakovat druhý ročník; stejně jsem si myslel, že je se mnou konec, když jsem pokazil sestřinu záležitost, kterou mi svěřili. A co? Teď, když uplynula léta, na to vzpomínám a divím se, jak mě to mohlo trápit. Stejně to bude i s tímhle žalem. Uplyne čas a bude mi to lhostejné."

Ale uplynuly tři měsíce, a lhostejné mu to nebylo, a stejně jako v prvních dnech ho bolelo na to vzpomínat. Nemohl se uklidnit, protože on, který tak dlouho snil o rodinném životě a cítil se pro něj tak zralý, přece jen nebyl ženatý a byl od ženitby dál než kdy jindy. Bolestně cítil sám, stejně jako to cítili všichni kolem něj, že v jeho letech není dobré člověku býti samotnému. Pamatoval si, jak před odjezdem do Moskvy jednou řekl svému dobytkáři Nikolajovi, prostodušnému mužikovi, s kterým si rád povídal: „Tak co, Nikolaji! Chci se oženit," a jak mu Nikolaj spěšně odpověděl, jako o věci, o které nemůže být nejmenších pochyb: „Už je dávno načase, Konstantine Dmitriči." Ale ženitba se teď od něj vzdálila víc než kdy jindy. Místo bylo obsazené, a když teď v představách stavěl na to místo některou ze známých dívek, cítil, že to je naprosto nemožné. Kromě toho ho vzpomínka na odmítnutí a na roli, kterou přitom hrál, trápila hanbou. Ať si říkal sebevíc, že na tom nemá žádnou vinu, ta vzpomínka ho, stejně jako jiné podobné hanebné vzpomínky, nutila trhnout sebou a zčervenat.

V jeho minulosti byly, jako u každého člověka, špatné činy, které si uvědomoval a za které by ho mělo trápit svědomí; ale vzpomínky na špatné činy ho zdaleka netrápily tolik jako tyhle bezvýznamné, ale hanebné vzpomínky. Tyhle rány se nikdy nezacelily. A vedle těchto vzpomínek teď stálo odmítnutí a ta žalostná role, v jaké se ten večer musel jevit ostatním. Ale čas a práce dělaly své. Nenápadné, ale významné události venkovského života mu těžké vzpomínky stále víc zastíraly. Každým týdnem vzpomínal na Kitty méně často. Netrpělivě čekal na zprávu, že už se vdala nebo se v nejbližších dnech vdává, a doufal, že ho taková zpráva, jako vytržení zubu, úplně vyléčí.

Mezitím přišlo jaro, krásné, rázné, bez čekání a bez klamů jara, jedno z těch vzácných jar, kterým se zároveň radují rostliny, zvířata i lidé. Tohle krásné jaro Levina ještě víc povzbudilo a utvrdilo v úmyslu zříct se všeho dřívějšího a pevně a nezávisle si zařídit svůj osamělý život. Přestože mnoho z plánů, se kterými se vrátil na venkov, nesplnil, to nejhlavnější, čistotu života, dodržel. Nezakoušel tu hanbu, která ho obvykle trápila po pádu, a mohl lidem směle hledět do očí. Už v únoru dostal dopis od Marji Nikolajevny, že se zdraví bratra Nikolaje zhoršuje, ale že se nechce léčit, a kvůli tomu dopisu jel Levin do Moskvy za bratrem a podařilo se mu přemluvit ho, aby se poradil s lékařem a jel do lázní v cizině. Tak dobře se mu podařilo bratra přemluvit a půjčit mu peníze na cestu, aniž ho podráždil, že byl v tomhle ohledu sám se sebou spokojen. Kromě hospodářství, které na jaře vyžadovalo zvláštní pozornost, a kromě četby začal Levin té zimy ještě psát spis o hospodářství, jehož plán spočíval v tom, aby povaha dělníka v hospodářství byla brána jako absolutní daná veličina, stejně jako podnebí a půda, a aby se tedy všechny poučky vědy o hospodářství odvozovaly nejen z údajů o půdě a podnebí, ale z údajů o půdě, podnebí a o jisté neměnné povaze dělníka. Takže navzdory samotě, nebo právě kvůli samotě, byl jeho život nesmírně naplněný, a jen občas pociťoval nenaplněnou touhu sdělit myšlenky, které se mu honily hlavou, ještě někomu

jinému než Agafje Michajlovně, ačkoli i s ní se mu nezřídka stávalo, že rozmlouval o fyzice, o teorii hospodářství a zvlášť o filozofii; filozofie byla oblíbeným předmětem Agafji Michajlovny.

Jaro se dlouho nemohlo otevřít. Poslední týdny půstu bylo jasné, mrazivé počasí. Ve dne na slunci tálo, ale v noci mrzlo až na sedm stupňů; sníh měl takovou krustu, že se s povozy jezdilo i mimo cesty. Velikonoce byly na sněhu. Pak najednou, na Velikonoční pondělí, zavál teplý vítr, přihnala se mračna a tři dny a tři noci padal prudký a teplý déšť. Ve čtvrtek vítr utichl a snesla se hustá šedá mlha, jako by skrývala tajemství změn, které se v přírodě odehrávaly. V mlze se rozlily vody, zapraskaly a pohnuly se kry, rychleji se rozběhly kalné, zpěněné proudy, a právě na Bílou neděli, k večeru, se mlha protrhla, mraky se rozběhly v beránky, vyjasnilo se a otevřelo se opravdové jaro. Ráno vyšlo jasné slunce a rychle spolklo tenký led, který potáhl vody, a celý teplý vzduch se rozechvěl výpary, jimiž ho naplnila oživlá země. Zazelenala se stará tráva i mladá, která se drala ven jako jehličky, nalily se pupeny kaliny, rybízu a lepkavé, vonné břízy, a na vrbě obsypané zlatými kočičkami zabzučela včela z vystaveného úlu, která se poprvé vydala na prolet. Nad sametem osení a nad zledovatělým strništěm se rozezpívali neviditelní skřivani, nad nížinami a bažinami, které se naplnily hnědou, dosud neopadlou vodou, se rozplakaly čejky, a vysoko přeletěli s jarním kejháním jeřábi a husy. Na pastvinách se rozbučel vypelichaný dobytek, jen místy ještě nepřelínaný, kolem bečících matek, které pouštěly vlnu, se rozdováděla křivonohá jehňata, po osychajících pěšinách s otisky bosých nohou se rozběhly rychlonohé děti, na rybníku se rozštěbetaly veselé hlasy ženských s plátnem a po dvorech se rozklepaly sekery mužiků, kteří spravovali rádla a brány. Přišlo opravdové jaro.

Kapitola třináctá

Levin si obul vysoké boty a poprvé si místo kožichu vzal soukennou kazajku a šel se podívat po hospodářství. Překračoval potůčky, jejichž lesk na slunci řezal do očí, a šlapal tu na tenký led, tu do lepkavého bláta.

Jaro je čas plánů a předsevzetí. A když Levin vyšel na dvůr, sám dobře nevěděl, do jakých podniků se ve svém milovaném hospodářství teď pustí, podobně jako strom na jaře ještě neví, kam a jak se rozrostou ty mladé výhonky a větve uzavřené v nalitých pupenech. Cítil však, že je plný plánů a předsevzetí, a to těch nejlepších. Nejdřív zašel k dobytku. Krávy byly vypuštěné do ohrady, leskly se hladkou srstí, kterou už přepelichaly, vyhřívaly se na slunci a bučely, protože se chtěly dostat na pole. Levin se pokochal pohledem na krávy, které znal do nejmenších podrobností, a poručil, aby je vyhnali na pole a do ohrady pustili telata. Pasák vesele běžel, aby se přichystal na pastvu. Ženské od dobytka si vykasaly suknice a s pruty v rukou běhaly bosýma, ještě bílýma, neopálenýma nohama po blátě, až to čvachtalo, za bučícími telaty, která jarní radostí úplně ztratila hlavu, a zaháněly je do dvora.

Levin se pokochal letošním přírůstkem, který byl neobyčejně vydařený – raná telata byla velká jako mužická kráva a Pavina dcera, tříměsíční, byla vzrůstem jako roční –, a poručil, aby jim vynesli ven koryto a dali seno za žebřiny. Jenže se ukázalo, že v ohradě, která se v zimě nepoužívala, jsou žebřiny udělané na podzim polámané. Poslal pro tesaře, který měl podle rozpisu pracovat na mlátičce. Ukázalo se však, že tesař spravuje brány, které měly být spravené už od masopustu. Levi-

na to velice mrzelo. Mrzelo ho, že se opakuje ta věčná hospodářská nedbalost, proti které tolik let bojoval ze všech sil. Žebřiny, jak se dozvěděl, v zimě nepotřebné, odnesli do stáje pro tažné koně a tam je polámali, protože byly udělané lehce, pro telata. Kromě toho vyšlo najevo, že brány a všechno polní nářadí, které se mělo prohlédnout a spravit už v zimě a kvůli kterému schválně najali tři tesaře, spravené není a že se brány spravují pořád, když už se má jet vláčet. Levin poslal pro šafáře, ale hned se ho vydal hledat i sám. Šafář, zářící stejně jako všechno ten den, v kožíšku lemovaném beránkem, šel od mlatu a lámal v rukou stéblo slámy.

„Proč není tesař u mlátičky?“

„Inu, chtěl jsem vám to včera hlásit: brány se musí spravit. Vždyť se bude orat.“

„A co se dělalo v zimě?“

„A k čemu vlastně potřebujete tesaře?“

„Kde jsou žebřiny z telecího dvora?“

„Poručil jsem je odnést na místo. Co si s tím lidem počnete!“ řekl šafář a mávl rukou.

„Ne s tím lidem, ale s tím šafářem!“ řekl Levin a vzplanul. „K čemu vás tady vlastně držím!“ vykřikl. Ale vzpomněl si, že tím nic nespraví, zarazil se uprostřed řeči a jen si povzdechl. „Tak co, dá se sít?“ zeptal se po chvíli mlčení.

„Za Turkinem se bude dát zítra nebo pozítří.“

„A jetel?“

„Poslal jsem Vasilije s Miškou, rozsívají. Jenom nevím, jestli projdou, je tam bahno.“

„Na kolika desjatinách?“

„Na šesti.“

„Proč ne na všech!“ vykřikl Levin.

Že se jetel sel jen na šesti, a ne na dvaceti desjatinách, to bylo ještě mrzutější. Setí jetele se podle teorie i podle jeho vlastní zkušenosti vy-

daří jen tehdy, když se provede co nejdřív, skoro do sněhu. A toho Levin nikdy nedokázal dosáhnout.

„Nejsou lidi. Co si s tou lidskou chásou počnete? Tři nepřišli. A ted ještě Semjon."

„Tak jste je měl vzít od slámy."

„Vždyť jsem je i vzal."

„A kde jsou lidi?"

„Pět jich dělá kompot," to mělo znamenat kompost. „Čtyři přesýpají oves, aby se nezapařil, Konstantine Dmitriči."

Levin velmi dobře věděl, že „aby se nezapařil" znamená, že anglický osevní oves už zkazili. Zase neudělali to, co poroučel.

„Vždyť jsem vám už v půstu říkal, ty roury!..." vykřikl.

„Nemějte starost, všechno uděláme včas."

Levin zlostně mávl rukou, šel se k sýpkám podívat na oves a vrátil se ke stáji. Oves se ještě nezkazil. Ale dělníci ho přesýpali lopatami, přestože ho mohli spustit rovnou do dolní sýpky. Levin to zařídil, vzal odtud dva dělníky na setí jetele a zlost na šafáře ho přešla. A den byl tak krásný, že se nedalo zlobit.

„Ignáte!" zavolal na kočího, který s vyhrnutými rukávy myl u studny kočár. „Osedlej mi..."

„Kterého poroučíte?"

„Třeba Kolpika."

„Jak poroučíte."

Než osedlali koně, zavolal si Levin znovu šafáře, který se mu pořád motal na očích, aby se s ním usmířil, a začal s ním mluvit o jarních pracích, které je čekají, a o hospodářských plánech.

Vozit hnůj začít dřív, aby bylo všechno hotovo do časné senoseče. Vzdálené pole orat pluhy bez přestávky, aby se udrželo jako černý úhor. Louky všechny posekat ne napolovic s rolníky, ale vlastními najatými dělníky.

Šafář poslouchal pozorně a zřejmě se namáhal, aby hospodářovy návrhy schvaloval. Měl ale přece jen ten Levinovi tak dobře známý a vždycky ho dráždící beznadějný a sklíčený výraz. Ten výraz říkal: to je všechno pěkné, ale jak Pán Bůh dá.

Nic Levina tak nermoutilo jako tenhle tón. Jenže ten tón měli všichni šafáři, kolik se jich u něj vystřídalo. Všichni se k jeho návrhům stavěli stejně, a proto se teď už nezlobil, ale rmoutil se a cítil se ještě víc rozpálený k boji s tou jakousi živelnou silou, kterou neuměl nazvat jinak než „jak Bůh dá" a která se mu neustále stavěla na odpor.

„Jestli to stihneme, Konstantine Dmitriči," řekl šafář.

„A proč byste to nestihli?"

„Musíme bezpodmínečně najmout ještě tak patnáct dělníků. A oni nechodí. Dneska tu byli a chtějí po sedmdesáti rublech na léto."

Levin zmlkl. Zase se mu stavěla na odpor ta síla. Věděl, že ať se snažili sebevíc, nedokázali za běžnou mzdu najmout víc než čtyřicet, třicet sedm, třicet osm dělníků. Čtyřicet se jich najmout dalo, ale víc ne. Přesto nemohl nebojovat.

„Pošlete do Sur, do Čefirovky, jestli nepřijdou. Musí se hledat."

„Poslat pošlu," řekl sklíčeně Vasilij Fjodorovič. „Jenže i koně nám zeslábli."

„Dokoupíme. Vždyť já vím," dodal se smíchem, „vy byste chtěl všeho míň a horšího; ale letos vám už nedovolím, abyste to dělal po svém. Všechno budu dělat sám."

„Vždyť vy i tak, zdá se, málo spíte. Nám je veseleji, když jsme hospodáři na očích…"

„Takže za Březovým dolem rozsívají jetel? Pojedu se podívat," řekl a sedl na malého plavého Kolpika, kterého mu přivedl kočí.

„Přes potok neprojedete, Konstantine Dmitriči," zavolal kočí.

„Tak lesem."

A čilým mimochodem dobrého koníka, který se ve stáji zahálkou nadržel, frkal nad loužemi a natahoval si otěže, jel Levin po blátě přes

dvůr za vrata a do polí.

Jestliže bylo Levinovi veselo na dvoře u dobytka a u sýpek, v polích mu bylo ještě veseleji. Odměřeně se pohupoval v mimochodu dobrého koníka, vdechoval teplou a zároveň svěží vůni sněhu a vzduchu, když projížděl lesem po zbytcích sypkého, sesedajícího se sněhu s rozteklými stopami, a radoval se z každého svého stromu, na jehož kůře ožíval mech a na kterém se nalévaly pupeny. Když vyjel z lesa, rozprostřelo se před ním na obrovské ploše osení jako rovný sametový koberec, bez jediné lysiny nebo vymoklého místa, jen tu a tam v úžlabinách poskvrněné zbytky tajícího sněhu. Nerozzlobil ho ani pohled na selského koně s ročkem, kteří mu šlapali osení – poručil mužikovi, kterého potkal, aby je odehnal –, ani posměšná a hloupá odpověď mužika Ipata, kterého potkal a zeptal se ho: „Tak co, Ipate, budeme brzy sít?“ – „Napřed se musí zorat, Konstantine Dmitriči,“ odpověděl Ipat. Čím dál jel, tím mu bylo veseleji, a vybavovaly se mu hospodářské plány, jeden lepší než druhý: osázet všechna pole vrbami po poledníkových liniích, aby se pod nimi neudržoval sníh; rozdělit pole na šest hnojených a tři záložní s pícninami, postavit na vzdáleném konci pole dvůr pro dobytek a vykopat rybník, a kvůli hnojení zřídit pro dobytek přenosné ohrady. A pak tři sta desjatin pšenice, sto brambor a sto padesát jetele a ani jedna vyčerpaná desjatina.

S takovými sny dojel k dělníkům, kteří rozsívali jetel; koně přitom opatrně obracel po mezích, aby nešlapal své osení. Vůz se semenem nestál na okraji, ale na oranici, a ozimá pšenice byla rozrytá koly a rozdupaná koněm. Oba dělníci seděli na mezi a nejspíš si podávali jednu dýmku. Hlína ve voze, se kterou bylo smíchané semeno, nebyla rozmělněná, ale slehlá nebo zmrzlá do hrud. Když dělník Vasilij uviděl pána, šel k vozu a Miška se dal do rozsívání. Nebylo to dobré, ale na dělníky se Levin zlobil málokdy. Když Vasilij přišel, poručil mu Levin, aby odvedl koně na okraj.

„To nic, milostpane, zaroste to,“ odpověděl Vasilij.

„Prosím tě, nemudruj," řekl Levin, „a dělej, co se ti říká."

„Jak poroučíte," odpověděl Vasilij a vzal koně za hlavu. „Ale setí, Konstantine Dmitriči," řekl podlézavě, „je prvotřídní. Jenom chodit je hrůza! Na každé lýkovce táhneš kus hlíny jak pud."

„A proč máte hlínu nepřesátou?" řekl Levin.

„Však my ji rozmělňujeme," odpověděl Vasilij, nabral semeno a rozmělnil hlínu v dlaních.

Vasilij nemohl za to, že mu nasypali nepřesátou hlínu, ale stejně to bylo mrzuté.

Levin už nejednou s úspěchem vyzkoušel prostředek, který znal na to, jak udusit svou mrzutost a jak všechno, co se zdá špatné, zase obrátit v dobré, a použil ho i teď. Podíval se, jak Miška kráčí a vleče obrovské hroudy hlíny, které se mu lepily na každou nohu, slezl z koně, vzal od Vasilije rozsévací nůši a šel rozsívat.

„Kde jsi přestal?"

Vasilij ukázal nohou na značku a Levin šel, jak uměl, rozsívat hlínu se semenem. Chodilo se těžko jako po bažině, a když Levin prošel jeden záhon, zpotil se, zastavil se a nůši vrátil.

„Inu, milostpane, v létě mi za ten záhon prosím nenadávejte," řekl Vasilij.

„A proč?" řekl vesele Levin, který už cítil, že použitý prostředek zabírá.

„Však uvidíte v létě. Bude se lišit. Jen se podívejte, kde jsem sil loni na jaře. Jak jsem to rozházel! Já se přece, Konstantine Dmitriči, snažím, jako bych to dělal pro vlastního otce. Sám nerad dělám špatně a jiným to taky nedovolím. Když se daří hospodáři, daří se i nám. Když se člověk podívá tamhle," řekl Vasilij a ukázal na pole, „srdce se raduje."

„Ale je to krásné jaro, Vasiliji."

„Inu, takové jaro staří lidi nepamatujou. Byl jsem teď doma a tam u nás jeden starý taky zasel pšenici na tři osminy. Tak povídá, že ji od

žita nerozeznáš.“

„A jak dlouho už sejete pšenici?“

„Vždyť jste nás to naučil předloni; to jste mi přece daroval dvě míry. Čtvrtinu jsme prodali a tři osminy zaseli.“

„Tak dávej pozor, rozmělňuj ty hroudy,“ řekl Levin a šel ke koni, „a dohlížej na Mišku. A jestli to dobře vzejde, dostaneš po padesáti kopějkách z desjatiny.“

„Pěkně děkujeme. My jsme s vámi, zdá se, i tak moc spokojení.“

Levin sedl na koně a jel na pole, kde byl loňský jetel, a na to, které bylo pluhem připravené pro jarní pšenici.

Jetel na strnisku vzešel nádherně. Už se docela vzpamatoval a pevně se zelenal mezi polámanými loňskými stébly pšenice. Kůň se bořil po spěnku a každá jeho noha mlaskla, když se vytrhovala z napůl rozmrzlé země. Po zorané půdě se nedalo projet vůbec: drželo to jen tam, kde byl ještě led, a v rozmrzlých brázdách se noha bořila nad spěnku.

Oranice byla výtečná; za dva dny se bude dát vláčet a sít. Všechno bylo krásné, všechno bylo veselé. Zpátky jel Levin přes potok a doufal, že voda opadla. A opravdu, přejel ho a vyplašil dvě kachny. „Budou tu i sluky,“ pomyslel si a právě u odbočky k domu potkal hajného, který jeho domněnku o slukách potvrdil.

Levin jel klusem domů, aby stihl poobědvat a na večer připravit pušku.

Kapitola čtrnáctá

Když se Levin v té nejveselejší náladě blížil k domu, uslyšel od hlavního vjezdu zvonek.

„Ano, to je od dráhy," pomyslel si, „to je zrovna čas moskevského vlaku… Kdo by to mohl být? Co když je to bratr Nikolaj? Vždyť říkal: možná pojedu do lázní, a možná přijedu k tobě." V první chvíli mu bylo hrozné a nepříjemné, že přítomnost bratra Nikolaje pokazí jeho šťastnou jarní náladu. Ale za ten pocit se zastyděl, hned jako by otevřel svou duši k objetí a s dojatou radostí teď čekal a z celé duše si přál, aby to byl bratr. Pobídl koně, a když vyjel zpoza akátu, uviděl poštovskou trojku, která přijížděla od železniční stanice, a pána v kožichu. Nebyl to bratr. „Ach, kdyby to byl aspoň nějaký příjemný člověk, s kým by se dalo popovídat," pomyslel si.

„Á!" zvolal radostně Levin a zvedl obě ruce nahoru. „To je ale radostný host! Ach, jak jsem rád, že tě vidím!" vykřikl, když poznal Stěpana Arkaďjiče.

„Teď se jistě dozvím, jestli už se vdala, nebo kdy se vdává," pomyslel si.

A v tomhle krásném jarním dni pocítil, že vzpomínka na ni ho vůbec nebolí.

„Tak co, nečekal jsi mě?" řekl Stěpan Arkaďjič, když vylézal ze saní, s hroudou bláta na kořeni nosu, na tváři a na obočí, ale zářící veselím a zdravím. „Přijel jsem tě navštívit, to za prvé," řekl, objal ho a políbil, „postát na tahu sluk, to za druhé, a prodat les v Jergušovu, to za třetí."

„Výborně! A co říkáš tomu jaru? Jak to, že jsi dojel na saních?"

„Na voze by to bylo ještě horší, Konstantine Dmitriči," odpověděl známý vozka.

„No, jsem moc, moc rád, že tě vidím," řekl Levin a upřímně se usmíval dětsky radostným úsměvem.

Levin uvedl hosta do pokoje pro návštěvy, kam také vnesli věci Stěpana Arkaďjiče: vak, pušku v pouzdře a brašnu na doutníky. Nechal ho, aby se umyl a převlékl, a sám zatím zašel do kanceláře, aby tam řekl, jak je to s orbou a jetelem. Agafja Michajlovna, které vždycky velmi záleželo na cti domu, ho v předsíni přivítala otázkami ohledně oběda.

„Udělejte to, jak chcete, jen ať je to brzy," řekl a šel k šafáři.

Když se vrátil, Stěpan Arkaďjič, umytý, učesaný a zářící úsměvem, vycházel ze svých dveří a šli spolu nahoru.

„No, jsem tak rád, že jsem se k tobě dostal! Teď konečně pochopím, v čem spočívají ty tajemné obřady, které tu konáš. Ale ne, opravdu ti závidím. Jaký dům, jak je tu všechno pěkné! Světlo, veselo!" mluvil Stěpan Arkaďjič a zapomínal, že není vždycky jaro a jasné dny jako dnes. „A tvoje chůva, ta je rozkošná! Žádoucnější by byla hezká pokojská v zástěrce; ale k tvému mnišství a přísnému stylu se to hodí velmi dobře."

Stěpan Arkaďjič vyprávěl spoustu zajímavých novinek a zvlášť jednu pro Levina zajímavou novinku, že se jeho bratr Sergej Ivanovič chystá letos v létě k němu na venkov.

Ani slovem se Stěpan Arkaďjič nezmínil o Kitty a vůbec o Ščerbackých; jen vyřídil pozdrav od své ženy. Levin mu byl za jeho ohleduplnost vděčný a z hosta měl velkou radost. Jako vždycky se u něj za dobu samoty nahromadila spousta myšlenek a pocitů, které nemohl sdělit lidem kolem sebe, a teď je vyléval do Stěpana Arkaďjiče: poetickou radost z jara, neúspěchy i plány v hospodářství, myšlenky a poznámky o knihách, které četl, a hlavně myšlenku svého spisu, jehož základem, i když si to sám neuvědomoval, byla kritika všech starých spisů o hos-

podaření. Stěpan Arkaďjič, vždycky milý a chápající všechno z pouhého náznaku, byl při téhle návštěvě obzvlášť milý a Levin si u něj všiml ještě nového rysu, který mu lichotil: úcty k němu a jakoby i něhy.

Úsilí Agafji Michajlovny a kuchaře, aby byl oběd obzvlášť dobrý, mělo jen ten výsledek, že se oba vyhladovělí přátelé posadili k předkrmu a najedli se chleba s máslem, sušené husy a nakládaných hub, a pak ještě ten, že Levin poručil podávat polévku bez paštiček, kterými chtěl kuchař hosta obzvlášť ohromit. Ale Stěpan Arkaďjič, třebaže byl zvyklý na jiné obědy, shledával všechno výtečným: bylinkovou kořalku i chléb a máslo, a zvlášť sušenou husu, i houbičky, i kopřivovou polévku, i slepici v bílé omáčce, i bílé krymské víno – všechno bylo výtečné a skvělé.

„Výborné, výborné," říkal, když si po pečeni zapaloval tlustou cigaretu. „Jako bych k tobě vystoupil z parníku po hluku a otřesech na tichý břeh. Takže ty říkáš, že se musí zkoumat sám živel dělníka a že ten má být vodítkem při volbě hospodářských postupů. Já jsem v tom laik; ale zdá se mi, že teorie a její uplatnění budou mít vliv i na dělníka."

„Ano, ale počkej: nemluvím o politické ekonomii, mluvím o vědě o hospodaření. Ta musí být jako přírodní vědy a pozorovat dané jevy i dělníka s jeho hospodářskými, národopisnými…"

V tu chvíli vešla Agafja Michajlovna se zavařeninou.

„Nu, Agafjo Michajlovno," řekl jí Stěpan Arkaďjič a líbal si konečky svých buclatých prstů, „to je vám ale husa, to je vám ale kořalička!… A co, není už čas, Kosťo?" dodal.

Levin se podíval z okna na slunce, které klesalo za holé vrcholky lesa.

„Je čas, je čas," řekl. „Kuzmo, zapřáhni bryčku!" a seběhl dolů.

Stěpan Arkaďjič sešel dolů, sám opatrně sundal plátěný obal z lakované skříňky, otevřel ji a začal skládat svou drahou pušku nejnovějšího střihu. Kuzma, který už tušil pořádné spropitné na kořalku, se od

Stěpana Arkaďiče nehnul a natahoval mu punčochy i boty, což Stěpan Arkaďjič ochotně přenechával jemu.

„Kosťo, poruč, kdyby přijel kupec Rjabinin – řekl jsem mu, ať dnes přijede –, aby ho přijali a nechali počkat…“

„Copak ty prodáváš les Rjabininovi?“

„Ano. Ty ho snad znáš?“

„Jak by ne, znám. Měl jsem s ním obchody ‚rozhodně a definitivně‘.“

Stěpan Arkaďjič se rozesmál. „Definitivně a rozhodně“ byla kupcova oblíbená slova.

„Ano, mluví neuvěřitelně směšně. Pochopila, kam jde pán!“ dodal a pohladil Lasku, která kňučela, motala se kolem Levina a lízala mu tu ruku, tu boty a pušku.

Když vyšli, bryčka už stála před zápražím.

„Dal jsem zapřáhnout, i když to není daleko; nebo půjdeme pěšky?“

„Ne, raději pojedeme,“ řekl Stěpan Arkaďjič a přistoupil k bryčce. Sedl si, zabalil si nohy do tygří pokrývky a zapálil si doutník. „Jak to, že ty nekouříš! Doutník, to není jen tak nějaké potěšení, to je koruna a znamení potěšení. Tohle je život! Jak je to krásné! Takhle bych chtěl žít!“

„A kdo ti v tom brání?“ řekl s úsměvem Levin.

„Ne, ty jsi šťastný člověk. Všechno, co máš rád, máš. Máš rád koně – máš je, psy – máš, lov – máš, hospodářství – máš.“

„Možná proto, že se raduji z toho, co mám, a netrápím se tím, co nemám,“ řekl Levin a vzpomněl si na Kitty.

Stěpan Arkaďjič pochopil, podíval se na něj, ale nic neřekl.

Levin byl Oblonskému vděčný, že s obvyklým taktem, když si všiml, že se Levin bojí rozhovoru o Ščerbackých, o nich nic neříkal; ale ted už Levin chtěl vědět to, co ho tak trápilo, jenže se neodvažoval začít.

„Tak co, jak se máš ty?“ řekl Levin, když si uvědomil, jak je od něj ošklivé myslet jen na sebe.

Stěpanu Arkaďjičovi vesele zablýskly oči.

„Ty přece neuznáváš, že by člověk mohl mít rád koláče, když dostává svůj odměřený příděl – podle tebe je to zločin; a já zase neuznávám život bez lásky," řekl, protože Levinovu otázku pochopil po svém. „Co se dá dělat, tak jsem stvořený. A opravdu, nikomu se tím nedělá skoro nic zlého, a sobě člověk udělá tolik potěšení…"

„Copak, máš snad něco nového?" zeptal se Levin.

„Mám, bratře! Víš, znáš přece ten ossianovský typ žen… žen, které člověk vídá ve snu… Takové ženy existují i ve skutečnosti… a ty ženy jsou strašné. Žena, víš, to je takový předmět, že ať ji zkoumáš, jak chceš, vždycky bude úplně nová."

„Pak je lepší ji nezkoumat."

„Ne. Jakýsi matematik řekl, že potěšení není v objevení pravdy, ale v jejím hledání."

Levin mlčky poslouchal, a přes všechno úsilí, které na sebe vynakládal, se nijak nedokázal přenést do duše svého přítele a pochopit jeho city a kouzlo zkoumání takových žen.

Kapitola patnáctá

Místo tahu bylo nedaleko nad říčkou v nízkém osikovém mlází. Když dojeli k lesu, Levin slezl a zavedl Oblonského na kraj mechové a baži-naté mýtinky, ze které už sešel sníh. Sám se vrátil na druhý konec k dvojité bříze, opřel pušku o rozsochu suché dolní větve, svlékl si kaftan, přepásal se a vyzkoušel, jestli může volně hýbat rukama.

Stará šedivá Laska, která šla za nimi, si opatrně sedla naproti němu a nastražila uši. Slunce zapadalo za vysoký les; a ve světle soumraku se břízky roztroušené po osikovém mlází zřetelně rýsovaly svými převis-lými větvemi s nalitými pupeny, které už už praskaly.

Z hustého lesa, kde ještě ležel sníh, sotva slyšitelně tekla v klikatých úzkých potůčcích voda. Drobní ptáci štěbetali a tu a tam přelétali ze stromu na strom.

Ve chvílích naprostého ticha bylo slyšet šustění loňského listí, které se hýbalo, jak tála zem a rostla tráva.

„Podívejme! Je slyšet a vidět, jak roste tráva!“ řekl si Levin, když si všiml, jak se vedle jehličky mladé trávy pohnul mokrý osikový list bar-vy břidlice. Stál, poslouchal a díval se dolů, tu na mokrou mechovou zem, tu na naslouchající Lasku, tu na moře holých vrcholků lesa, které se před ním prostíralo pod svahem, tu na tmavnoucí nebe potažené bílými proužky mraků. Jestřáb, který líně mával křídly, přeletěl vysoko nad vzdáleným lesem; druhý přeletěl úplně stejně týmž směrem a zmizel. Ptáci v houštině štěbetali stále hlasitěji a horlivěji. Nedaleko zahoukal výr, a Laska sebou trhla, opatrně popošla několik kroků, na-klonila hlavu na stranu a začala naslouchat. Zpoza říčky se ozvala ku-

kačka. Dvakrát zakukala obvyklým voláním, a pak zachraptěla, poplet-la se a zamotala.

„No podívej! Už kukačka!“ řekl Stěpan Arkaďjič, když vyšel zpoza keře.

„Ano, slyším,“ odpověděl Levin a s nelibostí rušil ticho lesa svým hlasem, který byl nepříjemný i jemu samému. „Teď už to bude brzo.“

Postava Stěpana Arkaďjiče zase zašla za keř a Levin viděl jen jasný plamínek sirky, který vzápětí vystřídal červený žhavý konec cigarety a modrý obláček kouře.

Cvak! Cvak! – cvakly kohoutky, které Stěpan Arkaďjič natahoval.

„A co to tam volá?“ zeptal se Oblonskij a upozornil Levina na protá-hlé houkání, jako by tenkým hláskem z rozpustilosti řehtalo hříbě.

„Á, ty to neznáš? To je zajíc, samec. Ale dost řečí! Poslouchej, letí!“ skoro vykřikl Levin a natáhl kohoutky.

Ozvalo se vzdálené tenké pisknutí, a přesně v tom obvyklém taktu, tak dobře známém lovci, po dvou vteřinách druhé, třetí, a po třetím pisknutí už bylo slyšet kvorkání.

Levin střelil očima napravo, nalevo, a hle – před ním na kalně mod-rém nebi, nad splývajícími něžnými výhonky osikových vrcholků, se objevil letící pták. Letěl přímo na něj: blízké zvuky kvorkání, podobné rovnoměrnému trhání pevné látky, se ozvaly těsně u ucha; už byl vidět dlouhý zobák a krk ptáka, a ve chvíli, kdy Levin přiložil pušku k líci, šlehl zpoza keře, kde stál Oblonskij, rudý blesk; pták klesl jako šíp a zase vzlétl vzhůru. Znovu šlehl blesk a ozvala se rána; a pták zatřepal křídly, jako by se snažil udržet ve vzduchu, zastavil se, chvilku visel na místě a těžce plácl o bažinatou zem.

„Že by vedle?“ vykřikl Stěpan Arkaďjič, který kvůli kouři nic neviděl.

„Tady je!“ řekl Levin a ukázal na Lasku, která zdvihla jedno ucho, vysoko mávala špičkou huňatého ocasu a pomalým krokem, jako by chtěla potěšení prodloužit a jako by se usmívala, nesla zastřeleného

ptáka pánovi. „No, jsem rád, že se ti to povedlo," řekl Levin, a zároveň už cítil závist, že tuhle sluku nezastřelil on.

„Ošklivě jsem minul z pravé hlavně," odpověděl Stěpan Arkaďjič a nabíjel pušku. „Pst... letí."

Opravdu, ozvala se pronikavá pisknutí, rychle jedno za druhým. Dvě sluky, které si hrály a honily se a jen pískaly, ale nekvorkaly, přilétly lovcům přímo nad hlavy. Zazněly čtyři výstřely, a sluky jako vlaštovky prudce zahnuly a zmizely z dohledu.

.....

Tah byl nádherný. Stěpan Arkaďjič zastřelil ještě dva kusy a Levin dva, z nichž jeden nenašel. Začalo se stmívat. Jasná stříbrná Venuše už nízko na západě zářila zpoza břízek svým něžným leskem a vysoko na východě už svými rudými ohni pomrkával zasmušilý Arkturus. Nad hlavou Levin zachycoval a zase ztrácel hvězdy Velké medvědice. Sluky už přestaly létat; ale Levin se rozhodl ještě počkat, dokud Venuše, kterou viděl pod větví břízy, nepřejde nad ni a dokud nebudou všude jasně vidět hvězdy Velké medvědice. Venuše už přešla nad větev, vůz Velké medvědice i se svým ojem byl na tmavomodrém nebi už celý vidět, ale on pořád ještě čekal.

„Není už čas?" řekl Stěpan Arkaďjič.

V lese už bylo ticho a nepohnul se ani jeden ptáček.

„Postůjme ještě," odpověděl Levin.

„Jak chceš."

Stáli teď asi patnáct kroků od sebe.

„Stivo!" řekl najednou nečekaně Levin. „Proč mi neřekneš, jestli se tvoje švagrová vdala, nebo kdy se vdává?"

Levin se cítil tak pevný a klidný, že ho podle jeho mínění nemohla rozrušit žádná odpověď. Ale vůbec nečekal to, co Stěpan Arkaďjič odpověděl.

„Ani nepomyslela a nepomýšlí na vdavky, ale je velmi nemocná a lékaři ji poslali do ciziny. Dokonce se bojí o její život."

„Co to říkáš!“ vykřikl Levin. „Velmi nemocná? Co jí je? Jak ona…“

Zatímco o tom mluvili, Laska nastražila uši a ohlížela se jednou vzhůru na nebe a jednou vyčítavě na ně.

„To si zrovna našli čas na povídání,“ myslela si. „Letí… Tamhle je, opravdu. Prošvihnou to…“ myslela si Laska.

Ale právě v tom okamžiku oba najednou uslyšeli pronikavé pisknutí, které jako by je šlehlo přes ucho, a oba najednou popadli pušky, a šlehly dva blesky a ve stejném okamžiku zazněly dvě rány. Sluka, která letěla vysoko, okamžitě složila křídla a spadla do houštiny a ohnula přitom tenké výhonky.

„To je výborné! Společná!“ vykřikl Levin a běžel s Laskou do houštiny sluku hledat. „Ach ano, co to bylo nepříjemného?“ vzpomínal. „Ano, Kitty je nemocná… Co se dá dělat, je mi to moc líto,“ myslel si.

„Á, našla! Ty jsi ale chytrá,“ řekl, když vytahoval Lasce z tlamy teplého ptáka a vkládal ho do skoro plné brašny. „Našel jsem, Stivo!“ zavolal.

Kapitola šestnáctá

Cestou domů se Levin vyptal na všechny podrobnosti o Kittyině nemoci a o plánech Ščerbackých, a ačkoli by se styděl to přiznat, to, co se dozvěděl, mu bylo příjemné. Příjemné proto, že ještě byla naděje, a ještě příjemnější proto, že teď bolelo ji, tu, která tolik ublížila jemu. Ale když Stěpan Arkaďjič začal mluvit o příčinách Kittyiny nemoci a zmínil Vronského jméno, Levin ho přerušil:

„Nemám žádné právo znát rodinné podrobnosti, a abych řekl pravdu, ani žádný zájem."

Stěpan Arkaďjič se sotva znatelně usmál, protože zachytil okamžitou a tak dobře známou proměnu v Levinově tváři, která teď byla stejně zachmuřená, jako byla před chvílí veselá.

„Ty už máš s Rjabininem ten les úplně vyřízený?" zeptal se Levin.

„Ano, vyřízený. Cena je výborná, třicet osm tisíc. Osm předem a zbytek na šest let. Dlouho jsem se s tím trápil. Nikdo nedával víc."

„To znamená, že jsi ten les dal zadarmo," řekl Levin zachmuřeně.

„Jak to zadarmo?" řekl Stěpan Arkaďjič s dobromyslným úsměvem, protože věděl, že teď bude Levinovi všechno špatně.

„Protože ten les má cenu nejméně pět set rublů za desjatinu," odpověděl Levin.

„Ach, vy venkovští hospodáři!" řekl žertem Stěpan Arkaďjič. „Ten váš pohrdavý tón k nám, městským!... A když se má něco udělat, vždycky to uděláme líp. Věř mi, že jsem všechno spočítal," řekl, „a les je prodaný velmi výhodně, takže se až bojím, aby to ten člověk neodvolal. Vždyť to není žádná *trámovina*," řekl Stěpan Arkaďjič a chtěl tím

slovem *trámovina* Levina definitivně přesvědčit, že jeho pochybnosti jsou nespravedlivé, „ale spíš dříví na otop. A nevydá víc než třicet sáhů na desjatinu, a on mi dal po dvou stech rublech."

Levin se pohrdavě usmál. „Znám to," pomyslel si, „ten způsob, a nejen jeho, ale všech městských lidí, kteří jednou dvakrát za deset let přijedou na venkov, pochytí dvě tři venkovská slova a pak je používají, ať se to hodí, nebo ne, a jsou pevně přesvědčeni, že už všechno vědí. *Trámovina, vydá třicet sáhů.* Říká slova, a sám ničemu nerozumí."

„Nebudu tě učit tomu, co tam píšeš ve svém úřadě," řekl, „a kdybych to potřeboval, zeptám se tebe. A ty jsi tak jistý, že rozumíš celé té vědě o lese. Je těžká. Spočítal jsi stromy?"

„Jak spočítat stromy?" řekl se smíchem Stěpan Arkaďjič, pořád se snažil vytrhnout přítele z jeho špatné nálady. „Spočítat písky, paprsky planet by snad vznešený um dokázal…"

„No ano, a vznešený um Rjabininův to dokáže. A žádný kupec nekoupí, aniž by spočítal, pokud mu to nedáváte zadarmo jako ty. Tvůj les znám. Každý rok tam chodím na lov, a tvůj les má cenu pět set rublů v hotovosti, a on ti dal dvě stě na splátky. Takže jsi mu daroval tak třicet tisíc."

„No tak, nenech se unést," řekl lítostivě Stěpan Arkaďjič, „a proč tedy nikdo nedával víc?"

„Protože je s ostatními kupci domluvený: dal jim odstupné. Se všemi jsem měl co do činění, znám je. Vždyť to nejsou kupci, ale překupníci. On se ani nepustí do obchodu, kde by mohl mít deset, patnáct procent, on čeká, až koupí rubl za dvacet kopějek."

„No tak, dost! Nemáš náladu."

„Ani v nejmenším," řekl zachmuřeně Levin, když přijížděli k domu.

U zápraží už stál pevně potažený vozík pobitý železem a kůží, s vykrmeným koněm pevně zapřaženým do širokých chomoutových řemenů. Na vozíku seděl k prasknutí krví nalitý a pevně přepásaný příručí, který Rjabininovi dělal kočího. Rjabinin sám už byl v domě a při-

vítal přátele v předsíni. Rjabinin byl vysoký, hubený muž středních let, s knírem a vyholenou vystouplou bradou a s vypouklýma kalnýma očima. Měl na sobě modrý kabát s dlouhými šosy a s knoflíky až pod zadkem a vysoké boty, na kotnících zvrásněné a na lýtkách rovné, a přes ně velké galoše. Krouživým pohybem si otřel tvář kapesníkem, zapnul si kabát, který i tak dobře držel, s úsměvem pozdravil příchozí a natáhl ke Stěpanu Arkaďjičovi ruku, jako by chtěl něco chytit.

„Tak vy už jste tady," řekl Stěpan Arkaďjič a podal mu ruku. „Výborně."

„Neodvážil jsem se neuposlechnout rozkazu Vaší Jasnosti, i když je cesta moc špatná. Rozhodně jsem celou cestu šel pěšky, ale dostavil jsem se včas. Konstantinu Dmitričovi moje úcta," obrátil se k Levinovi a snažil se chytit i jeho ruku. Ale Levin se zamračil, dělal, že jeho ruku nevidí, a vyndával sluky. „Ráčil jste se bavit lovem? Copak jsou to vlastně za ptáky?" dodal Rjabinin a díval se na sluky pohrdavě. „Prý mají nějakou chuť." A nesouhlasně zavrtěl hlavou, jako by silně pochyboval, že to vůbec stojí za tu práci.

„Chceš do pracovny?" řekl Levin francouzsky Stěpanu Arkaďjičovi a zachmuřeně se mračil. „Pojďte do pracovny, tam si to proberete."

„To se dá, kam libo, prosím," řekl Rjabinin s pohrdavou důstojností, jako by chtěl dát najevo, že jiní můžou mít potíže, jak a s kým jednat, ale on nikdy a v ničem žádné potíže mít nemůže.

Když Rjabinin vešel do pracovny, ze zvyku se rozhlédl, jako by hledal ikonu, ale když ji našel, nepokřižoval se. Prohlédl si skříně a police s knihami a se stejnou pochybností jako u sluk se pohrdavě usmál a nesouhlasně zavrtěl hlavou, protože už vůbec nepřipouštěl, že by tohle mohlo stát za tu práci.

„Tak co, přivezl jste peníze?" zeptal se Oblonskij. „Posaďte se."

„Na penězích to nebude stát. Přijel jsem se uvidět a promluvit si."

„A o čem si promluvit? Ale posaďte se přece."

„To se dá," řekl Rjabinin, posadil se a opřel se lokty o opěradlo křesla tím nejtrýznivějším způsobem pro sebe sama. „Musíte slevit, kníže. Byl by to hřích. A peníze jsou dočista připravené, do poslední kopějky. Na penězích se nikdy nic nezastaví."

Levin, který mezitím ukládal pušku do skříně, už vycházel ze dveří, ale když uslyšel kupcova slova, zastavil se.

„Les jste dostal zadarmo," řekl. „Přijel za mnou pozdě, jinak bych tu cenu určil já."

Rjabinin vstal a mlčky, s úsměvem se podíval zdola nahoru na Levina.

„Konstantin Dmitrič jsou náramně skoupí," řekl s úsměvem a obrátil se ke Stěpanu Arkaďjičovi, „dočista nic se u nich nekoupí. Smlouval jsem pšenici, dával jsem dobré peníze."

„Proč bych vám měl dávat to svoje zadarmo? Vždyť jsem to nenašel na zemi ani neukradl."

„Ale prosím vás, v dnešní době se krást rozhodně nedá. Dneska je dočista všechno veřejné soudní řízení, dneska je všechno šlechetné; kdepak krást. Mluvili jsme poctivě. Za les se toho chce moc, to se nevyplatí. Prosím, abyste slevil aspoň maličko."

„Tak je ten obchod mezi vámi uzavřený, nebo ne? Jestli je uzavřený, není co smlouvat, a jestli uzavřený není," řekl Levin, „ten les koupím já."

Úsměv z Rjabininovy tváře najednou zmizel. Usadil se na ní jestřábí, dravý a tvrdý výraz. Rychlými kostnatými prsty si rozepnul kabát, ukázal košili přes kalhoty, mosazné knoflíky vesty a řetízek od hodinek a rychle vytáhl tlustou starou náprsní tašku.

„Prosím, les je můj," řekl, rychle se pokřižoval a natáhl ruku. „Vezmi si peníze, les je můj. Takhle obchoduje Rjabinin, žádné počítání grošů," začal mluvit, mračil se a mával náprsní taškou.

„Já bych na tvém místě nespěchal," řekl Levin.

„Ale prosím tě," řekl udiveně Oblonskij, „vždyť jsem dal slovo."

Levin vyšel z pokoje a práskl dveřmi. Rjabinin se díval na dveře a s úsměvem zavrtěl hlavou.

„Samé mládí, dočista samé klukovství. Vždyť já kupuju, věřte mi na mou čest, jenom tak pro slávu, aby se říkalo, že ten háj od Oblonského koupil Rjabinin, a ne nikdo jiný. A jestli se v tom najde zisk, to je, jak Pán Bůh dá. Věřte Bohu. Prosím. Smlouvičku sepsat…“

Za hodinu kupec, pečlivě zahalený do svého pláště a se zapnutými háčky kabátu, se smlouvou v kapse nasedl do svého pevně okovaného vozíku a jel domů.

„Ach, ti páni!“ řekl příručímu. „Jeden jako druhý.“

„Tak to je,“ odpověděl příručí, podal mu opratě a zapínal koženou zástěru. „A ke koupičce gratulovat, Michaile Ignaťjiči?“

„No, no…“

Kapitola sedmnáctá

Stěpan Arkaďjič vyšel nahoru s kapsou nacpanou státními poukázkami, které mu kupec dal na tři měsíce dopředu. Záležitost s lesem byla vyřízená, peníze v kapse, tah sluk byl výborný a Stěpan Arkaďjič měl tu nejveselejší náladu, a proto si obzvlášť přál rozptýlit špatnou náladu, která padla na Levina. Chtěl ten den zakončit u večeře stejně příjemně, jak začal.

Levin opravdu neměl náladu, a přes všechnu snahu být k milému hostovi laskavý a vlídný se nedokázal přemoct. Opojení ze zprávy, že se Kitty nevdala, ho začínalo pomalu brát.

Kitty není vdaná a je nemocná, nemocná z lásky k člověku, který jí pohrdl. Ta urážka jako by padala na něj. Vronskij pohrdl jí a ona pohrdla jím, Levinem. Vronskij tedy měl právo Levinem pohrdat, a proto byl jeho nepřítel. Ale nic z toho si Levin nemyslel. Nejasně cítil, že je v tom něco pro něj urážlivého, a nezlobil se teď na to, co ho rozladilo, ale chytal se všeho, co mu přišlo pod ruku. Hloupý prodej lesa, podvod, na který Oblonskij naletěl a který se odehrál u něj v domě, ho dráždil.

„Tak co, máš hotovo?“ řekl, když se se Stěpanem Arkaďjičem nahoře setkal. „Chceš večeřet?“

„Ano, neodmítnu. Jakou já mám na venkově chuť k jídlu, to je zázrak! Proč jsi Rjabininovi nenabídl, aby se najedl?“

„Ale, čert ho vem!“

„Ale jak ty s ním jednáš!“ řekl Oblonskij. „Ani ruku jsi mu nepodal. Proč mu nepodat ruku?“

„Protože lokajovi ruku nepodám, a lokaj je stokrát lepší.“

„Ty jsi ale zpátečník! A co splývání stavů?“ řekl Oblonskij.

„Komu je příjemné splývat, ať mu to slouží, ale mně se to protiví.“

„Ty jsi, jak vidím, rozhodně zpátečník.“

„Opravdu jsem nikdy nepřemýšlel, kdo jsem. Jsem Konstantin Levin, nic víc.“

„A Konstantin Levin, který má velmi špatnou náladu,“ řekl s úsměvem Stěpan Arkaďjič.

„Ano, mám špatnou náladu, a víš proč? Kvůli – promiň mi – tomu tvému hloupému prodeji…“

Stěpan Arkaďjič se dobromyslně zašklebil jako člověk, kterému nevinně křivdí a kterého rozlaďují.

„No tak, dost!“ řekl. „Kdy se stalo, že by někdo něco prodal a hned po prodeji by mu neřekli: ‚To má mnohem větší cenu‘? A dokud se prodává, nikdo nic nedá… Ne, vidím, že máš něco proti tomu nešťastnému Rjabininovi.“

„Možná že mám. A víš proč? Zase řekneš, že jsem zpátečník, nebo nějaké jiné strašné slovo; ale stejně je mi líto a připadá mi urážlivé, když ze všech stran vidím, jak chudne šlechta, ke které patřím, a přes všechno splývání stavů jsem moc rád, že k ní patřím. A nechudne kvůli přepychu – to by nic nebylo; žít po pansku, to je šlechtická věc, to umí jen šlechta. Teď kolem nás skupují půdu mužici – to mi nevadí. Pán nic nedělá, mužik pracuje a vytlačuje zahálčivého člověka. Tak to má být. A já mužikovi moc přeju. Ale urážlivé mi připadá dívat se na to chudnutí z jakési – nevím, jak to nazvat – nevinnosti. Tady koupil polský nájemce za polovic ceny od paní, která žije v Nice, nádherný statek. Tady dávají kupci do nájmu za rubl desjatinu půdy, která má cenu deset rublů. Tady jsi ty bez jakéhokoli důvodu daroval tomu šibalovi třicet tisíc.“

„A co tedy? Počítat každý strom?“

„Rozhodně počítat. Ty jsi nepočítal, a Rjabinin počítal. Rjabininovy děti budou mít prostředky na živobytí i na vzdělání, a tvoje možná ne!“

„No, promiň, ale v tom počítání je něco ubohého. My máme svoje zaměstnání, oni zase svoje, a oni potřebují zisky. Ale vlastně, věc je hotová, a konec. A tady jsou volská oka, moje nejmilejší vejce. A Agafja Michajlovna nám dá té své výborné bylinkové kořalky…“

Stěpan Arkaďjič si sedl ke stolu a začal žertovat s Agafjou Michajlovnou a ujišťoval ji, že takový oběd a takovou večeři už dlouho nejedl.

„Vy aspoň pochválíte,“ řekla Agafja Michajlovna, „ale Konstantin Dmitrič, ať mu dáte cokoli, třeba jen kůrku chleba, nají se a jde.“

Ať se Levin snažil přemoct sebevíc, byl zachmuřený a mlčenlivý. Potřeboval se Stěpana Arkaďjiče na jednu věc zeptat, ale nemohl se odhodlat a nenacházel ani formu, ani chvíli, jak a kdy se zeptat. Stěpan Arkaďjič už sešel k sobě dolů, svlékl se, znovu se umyl, oblékl si plisovanou noční košili a lehl si, a Levin pořád otálel v jeho pokoji, mluvil o různých maličkostech a nedokázal se zeptat na to, na co chtěl.

„Jak úžasně se dnes dělá mýdlo,“ řekl a prohlížel si a rozbaloval vonný kousek mýdla, který pro hosta připravila Agafja Michajlovna, ale který Oblonskij nepoužil. „Podívej se, vždyť to je umělecké dílo.“

„Ano, teď se všechno zdokonalilo,“ řekl Stěpan Arkaďjič a vlhce a blaženě zívl. „Třeba divadla a ty zábavní… á-á-á!“ zíval. „Všude elektrické světlo… á-á!“

„Ano, elektrické světlo,“ řekl Levin. „Ano. A kde je teď Vronskij?“ zeptal se najednou a odložil mýdlo.

„Vronskij?“ řekl Stěpan Arkaďjič a přestal zívat. „Je v Petrohradě. Odjel brzy po tobě a od té doby ani jednou nebyl v Moskvě. A víš, Kosťo, řeknu ti pravdu,“ pokračoval, opřel se loktem o stůl a položil si na dlaň svou hezkou růžovou tvář, ze které jako hvězdy svítily lesklé, dobrácké a ospalé oči. „Byl jsi sám vinen. Polekal ses soka. A já, jak jsem

ti už tehdy říkal, nevím, na čí straně bylo víc šancí. Proč jsi nešel přímo k cíli? Říkal jsem ti tehdy, že…“ Zívl jen čelistmi, aniž otevřel ústa.

„Ví, nebo neví, že jsem ji žádal o ruku?“ pomyslel si Levin a díval se na něj. „Ano, je v něm něco lstivého, diplomatického.“ A protože cítil, že rudne, díval se mlčky Stěpanu Arkaďjičovi přímo do očí.

„Jestli z její strany tehdy něco bylo, tak to bylo okouzlení zevnějškem,“ pokračoval Oblonskij. „Ta jeho dokonalá aristokratičnost, víš, a budoucí postavení ve společnosti nezapůsobily na ni, ale na matku.“

Levin se zamračil. Urážka odmítnutí, kterou prožil, ho v srdci pálila jako čerstvá, právě utržená rána. Byl doma, a doma pomáhají i zdi.

„Počkej, počkej,“ začal mluvit a přerušil Oblonského, „ty říkáš: aristokratičnost. A dovol, abych se tě zeptal, v čem spočívá ta aristokratičnost Vronského nebo kohokoli jiného – taková aristokratičnost, že mnou může pohrdnout? Ty považuješ Vronského za aristokrata, ale já ne. Člověk, jehož otec se vyšvihl z ničeho podlézáním, jehož matka měla poměr bůhví s kým… Ne, promiň, ale za aristokrata považuju sebe a lidi jako já, kteří můžou ve své minulosti ukázat na tři čtyři poctivá pokolení rodin, které stály na nejvyšším stupni vzdělání – nadání a rozum, to je jiná věc –, a kteří se nikdy před nikým neponižovali, nikdy nikoho nepotřebovali, jak žil můj otec a můj děd. A takových znám spoustu. Tobě připadá nízké, že počítám stromy v lese, a ty daruješ třicet tisíc Rjabininovi; ale ty dostaneš od státu nějakou rentu a ještě nevím co, kdežto já nedostanu, a proto si vážím toho, co je zděděné a vydřené prací… Aristokraté jsme my, a ne ti, kdo dokážou existovat jen z almužen od mocných tohoto světa a koho si můžeš koupit za dvacetník.“

„Na koho se to zlobíš? Já s tebou souhlasím,“ říkal Stěpan Arkaďjič upřímně a vesele, ačkoli cítil, že Levin těmi, koho si můžeš koupit za dvacetník, myslí i jeho. Levinovo zaujetí se mu upřímně líbilo. „Na koho se zlobíš? I když hodně z toho, co říkáš o Vronském, není pravda,

já nemluvím o tom. Říkám ti na rovinu, já bych na tvém místě jel se mnou do Moskvy a…“

„Ne, nevím, jestli to víš, nebo ne, ale je mi to jedno. A řeknu ti to: požádal jsem o ruku a byl jsem odmítnut, a Katěrina Alexandrovna je pro mě teď jen těžká, potupná vzpomínka.“

„Proč? Takový nesmysl!“

„Ale nemluvme o tom. Promiň mi, prosím, jestli jsem na tebe byl hrubý,“ řekl Levin. Teď, když všechno vyslovil, byl zase takový jako ráno. „Nezlobíš se na mě, Stivo? Prosím, nezlob se,“ řekl a s úsměvem ho vzal za ruku.

„Ale ne, ani v nejmenším, a není proč. Jsem rád, že jsme si to vyjasnili. A víš co, ranní tah bývá dobrý. Nepojedeme? Já bych už ani nespal a z tahu rovnou na nádraží.“

„Výborně.“

Kapitola osmnáctá

Přestože celý Vronského vnitřní život vyplňovala jeho vášeň, jeho vnější život se neměnně a nezadržitelně valil po dřívějších, zvyklých kolejích společenských a plukovních styků a zájmů.

Zájmy pluku zaujímaly ve Vronského životě důležité místo, jednak proto, že měl pluk rád, a ještě víc proto, že v pluku měli rádi jeho. V pluku Vronského nejen měli rádi, ale vážili si ho a byli na něj pyšní, pyšní na to, že tenhle člověk, nesmírně bohatý, s výborným vzděláním a schopnostmi, s otevřenou cestou ke všem druhům úspěchu, ctižádosti i ješitnosti, tím vším pohrdal a ze všech životních zájmů si nejvíc bral k srdci zájmy pluku a kamarádů. Vronskij si byl vědom, jak se na něj kamarádi dívají, a kromě toho, že tenhle život měl rád, cítil se povinen ten ustálený pohled na sebe udržovat.

Samo sebou se rozumí, že s nikým z kamarádů o své lásce nemluvil, nepodřekl se ani při nejdivočejších pitkách – ostatně nikdy nebýval tak opilý, aby nad sebou ztratil vládu – a zavíral ústa těm lehkomyslným kamarádům, kteří se mu pokoušeli dělat narážky na jeho poměr. Ale přestože o jeho lásce vědělo celé město – všichni víceméně správně tušili, jaký je jeho vztah ke Karenině –, většina mladých mužů mu záviděla právě to, co bylo na jeho lásce nejtěžší: Kareninovo vysoké postavení, a tedy i to, jak byl ten poměr vystaven na odiv společnosti.

Většina mladých žen, které Anně záviděly a kterým už dávno lezlo krkem, že se o ní říká, že je bezúhonná, se radovala z toho, co tušila, a čekala jen, až se potvrdí obrat veřejného mínění, aby se na ni sesy-

pala celou tíhou svého opovržení. Už si chystaly ty hroudy bláta, kterými po ní hodí, až přijde čas. Většina starších lidí a lidé vysoko postavení byli s tímhle chystajícím se společenským skandálem nespokojeni.

Vronského matka byla zprvu, když se o jeho poměru dozvěděla, spokojená – jednak proto, že podle jejích představ nic nedodávalo skvělému mladému muži poslední lesk tolik jako poměr ve vysoké společnosti, a jednak proto, že Karenina, která se jí tak zalíbila a tolik mluvila o svém synovi, byla přece jen stejná jako všechny hezké a slušné ženy, jak si je hraběnka Vronská představovala. Ale v poslední době se dozvěděla, že syn odmítl nabízené místo, důležité pro jeho kariéru, jen proto, aby zůstal v pluku, kde se mohl vídat s Kareninou, dozvěděla se, že vysoce postavené osoby jsou s ním kvůli tomu nespokojené, a změnila názor. Nelíbilo se jí také, že podle všeho, co se o tom poměru dozvěděla, to nebyl ten skvělý, půvabný společenský poměr, jaký by schválila, ale nějaká wertherovská, zoufalá vášeň, jak jí vyprávěli, která ho mohla zavléct do hloupostí. Neviděla ho od jeho nečekaného odjezdu z Moskvy a přes staršího syna žádala, aby k ní přijel.

Starší bratr byl s mladším taky nespokojený. Nezkoumal, jaká to byla láska, velká nebo malá, vášnivá nebo ne, hříšná nebo ne – sám měl děti, a přece vydržoval tanečnici, a proto byl v tomhle shovívavý –, ale věděl, že je to láska, která se nelíbí těm, kterým je třeba se líbit, a proto bratrovo chování neschvaloval.

Kromě služby a společnosti měl Vronskij ještě jedno zaměstnání – koně, do kterých byl vášnivě zapálený.

Letos byly vypsány důstojnické dostihy s překážkami. Vronskij se na dostihy přihlásil, koupil anglickou plnokrevnou klisnu a navzdory své lásce byl nadcházejícími dostihy vášnivě, i když zdrženlivě zaujatý…

Ty dvě vášně si navzájem nepřekážely. Naopak, potřeboval zaměstnání a zaujetí nezávislé na své lásce, při kterém se osvěžoval a odpočí-

val od dojmů, které ho příliš rozrušovaly.

Kapitola devatenáctá

V den dostihů v Krasném Sele přišel Vronskij dřív než obvykle do společného sálu důstojnické jídelny pluku na biftek. Nemusel se nijak zvlášť přísně držet, protože jeho váha se právě rovnala předepsaným čtyřem a půl pudu; ale nesměl ani ztloustnout, a proto se vyhýbal moučným a sladkým jídlům. Seděl v kabátci rozepnutém nad bílou vestou, oběma lokty se opíral o stůl, čekal na objednaný biftek a díval se do francouzského románu, který ležel na talíři. Díval se do knihy jen proto, aby nemusel mluvit s důstojníky, kteří přicházeli a odcházeli, a přemýšlel.

Myslel na to, že mu Anna slíbila schůzku dnes po dostizích. Ale neviděl ji tři dny, a protože se její muž vrátil ze zahraničí, nevěděl, jestli to dnes bude možné, nebo ne, a nevěděl, jak se to dozvědět. Naposledy se s ní viděl na letním sídle sestřenice Betsy. Na letní sídlo Kareninových jezdil co nejméně. Teď tam chtěl jet a promýšlel, jak to udělat.

„Samozřejmě řeknu, že mě Betsy poslala zeptat se, jestli přijede na dostihy. Samozřejmě pojedu," rozhodl se sám pro sebe a zvedl hlavu od knihy. A když si živě představil to štěstí, že ji uvidí, rozzářila se mu tvář.

„Pošli ke mně domů, ať co nejrychleji zapřáhnou trojspřeží do kočáru," řekl sluhovi, který mu podával biftek na stříbrné horké míse, přisunul si mísu a začal jíst.

Ve vedlejší kulečníkové herně bylo slyšet údery koulí, hovor a smích. Vchodovými dveřmi se objevili dva důstojníci: jeden mladičký, se slabým, jemným obličejem, který nedávno přišel do jejich pluku

z Pážecího sboru; druhý tlustý, starý důstojník s náramkem na ruce a s malýma, tukem zalitýma očima.

Vronskij se na ně podíval, zamračil se, a jako by si jich nevšiml, šilhal do knihy a jedl a četl zároveň.

„Copak? Posiluješ se na práci?“ řekl tlustý důstojník a sedl si vedle něj.

„Vidíš,“ odpověděl Vronskij, mračil se, otíral si ústa a nedíval se na něj.

„A nebojíš se, že ztloustneš?“ řekl ten druhý a otáčel židli pro mladičkého důstojníka.

„Co?“ řekl zlostně Vronskij, udělal znechucenou grimasu a ukázal své pravidelné zuby.

„Nebojíš se, že ztloustneš?“

„Číšníku, sherry!“ řekl Vronskij, ani neodpověděl, přendal si knihu na druhou stranu a četl dál.

Tlustý důstojník vzal vinný lístek a obrátil se k mladičkému důstojníkovi.

„Vyber sám, co budeme pít,“ řekl, podal mu lístek a díval se na něj.

„Snad rýnské,“ řekl mladý důstojník, nesměle pošilhával po Vronském a snažil se chytit prsty sotva odrostlý knírek. Když viděl, že se Vronskij neotáčí, mladý důstojník vstal.

„Pojďme do herny,“ řekl.

Tlustý důstojník poslušně vstal a zamířili ke dveřím.

V tu chvíli vešel do místnosti vysoký a urostlý rytmistr Jašvin, pohrdavě pohodil bradou k oběma důstojníkům a přistoupil k Vronskému.

„Á! Tady je!“ zvolal a pořádně ho plácl velkou rukou po nárameníku. Vronskij se zlostně ohlédl, ale hned se mu tvář rozzářila klidnou a pevnou vlídností, jaká mu byla vlastní.

„Chytře, Aljošo,“ řekl rytmistr hlasitým barytonem. „Teď se najez a vypij jednu skleničku.“

„Ale nemám chuť k jídlu.“

„Ti jsou ale nerozluční," dodal Jašvin a díval se posměšně na oba důstojníky, kteří v tu chvíli vycházeli z místnosti. A sedl si vedle Vronského a do ostrých úhlů pokrčil stehna a holeně v úzkých rajtkách, na výšku židlí příliš dlouhé. „Proč jsi včera nezajel do divadla v Krasném Sele? Numerova vůbec nebyla špatná. Kde jsi byl?"

„Zdržel jsem se u Tverských," odpověděl Vronskij.

„Á!" ozval se Jašvin.

Jašvin, hráč, flamendr a nejen člověk bez jakýchkoli zásad, ale člověk s nemravnými zásadami – Jašvin byl v pluku Vronského nejlepší přítel. Vronskij ho měl rád jednak pro jeho neobyčejnou tělesnou sílu, kterou většinou projevoval tím, že dokázal pít jako duha, nespát a být pořád stejný, a jednak pro velkou mravní sílu, kterou projevoval ve vztahu k nadřízeným i kamarádům, u nichž vzbuzoval strach a úctu, i ve hře, kterou hrál o desítky tisíc a vždycky, ať vypil kolik chtěl, tak jemně a pevně, že ho měli za nejlepšího hráče v Anglickém klubu. Vronskij si ho vážil a měl ho rád zvlášť proto, že cítil, že ho Jašvin nemá rád pro jeho jméno a bohatství, ale pro něj samotného. A ze všech lidí jen s ním jediným by Vronskij chtěl mluvit o své lásce. Cítil, že jedině Jašvin, i když, jak se zdálo, pohrdal každým citem – jedině on, jak se Vronskému zdálo, dokáže pochopit tu silnou vášeň, která teď vyplnila celý jeho život. Kromě toho byl přesvědčen, že Jašvin jistě nenachází zalíbení v klepech a skandálech, ale chápe ten cit, jak se patří, tedy ví a věří, že tahle láska není žert ani zábava, ale něco vážnějšího a důležitějšího.

Vronskij s ním o své lásce nemluvil, ale věděl, že on všechno ví, všemu rozumí, jak se patří, a bylo mu příjemné to vidět v jeho očích.

„Á, ano!" řekl na to, že Vronskij byl u Tverských, zablýskl černýma očima, chytil se za levý knír a začal si ho podle svého nepěkného zvyku strkat do úst.

„A cos ty dělal včera? Vyhrál jsi?" zeptal se Vronskij.

„Osm tisíc. Ale tři jsou špatné, sotva je zaplatí."

„Tak můžeš na mně i prodělat," řekl Vronskij a smál se. Jašvin totiž na Vronského vsadil velkou sázku.

„Za nic na světě neprodělám."

„Nebezpečný je jen Machotin."

A rozhovor přešel na očekávání dnešního dostihu, na který ted Vronskij jedině dokázal myslet.

„Pojďme, dojedl jsem," řekl Vronskij, vstal a šel ke dveřím. Jašvin vstal taky a natáhl své obrovské nohy a dlouhá záda.

„Na oběd je mi ještě brzo, ale napít se musím. Hned přijdu. Hej, víno!" zakřičel svým hlasem, slavným při velení, hlubokým a takovým, že se od něj chvěla okna. „Ne, není třeba," hned zase zakřičel. „Ty jdeš domů, tak půjdu s tebou."

A šli spolu s Vronským.

Kapitola dvacátá

Vronskij bydlel v prostorné a čisté čuchonské chalupě, rozdělené přepážkou na dvě poloviny. Petrickij s ním bydlel i v táboře. Petrickij spal, když Vronskij s Jašvinem vešli do chalupy.

„Vstávej, už ses vyspal," řekl Jašvin, zašel za přepážku a zatřásl za rameno rozcuchaným Petrickým, který ležel s nosem zabořeným do polštáře.

Petrickij najednou vyskočil na kolena a rozhlédl se.

„Byl tu tvůj bratr," řekl Vronskému. „Vzbudil mě, čert ho vem, a řekl, že přijde znovu." A zase si přetáhl přikrývku a padl na polštář. „Ale nech toho, Jašvine," zlobil se na Jašvina, který z něj stahoval přikrývku. „Nech toho!" Otočil se a otevřel oči. „Radši mi řekni, *co* mám pít; mám v puse takovou pachuť, že..."

„Nejlepší je vodka," zabasoval Jašvin. „Těreščenko! Vodku pro pána a okurku!" zavolal, a bylo vidět, že rád poslouchá vlastní hlas.

„Vodku, myslíš? Co?" zeptal se Petrickij, mračil se a mnul si oči. „A napiješ se taky? Spolu, to se napijem! Vronskij, napiješ se?" řekl Petrickij, vstal a zachumlal se do tygrované přikrývky, kterou si přidržoval pod pažemi.

Vyšel dveřmi v přepážce, zvedl ruce a zazpíval francouzsky: „Byl jeden král v Thú-ú-le." „Vronskij, napiješ se?"

„Táhni," řekl Vronskij, kterému lokaj podával kabátec.

„A kampak?" zeptal se ho Jašvin. „Tady už je i trojspřeží," dodal, když uviděl přijíždějící kočár.

„Do stáje, a ještě musím k Brjanskému kvůli koním," řekl Vronskij.

Vronskij Brjanskému opravdu slíbil, že přijede – bydlel deset verst od Peterhofu – a přiveze mu peníze za koně; a chtěl to stihnout i tam. Ale kamarádi hned pochopili, že nejede jenom tam.

Petrickij zpíval dál, mrkl a našpulil rty, jako by chtěl říct: my víme, co je to za Brjanského.

„Hlavně ať nepřijdeš pozdě!“ řekl jen Jašvin, a aby změnil řeč, zeptal se a díval se při tom z okna na ojního koně, kterého prodal: „Co můj plavák, slouží dobře?“

„Stůj!“ zakřičel Petrickij na Vronského, který už odcházel. „Bratr ti tu nechal dopis a lístek. Počkej, kde jen jsou?“

Vronskij se zastavil.

„No tak, kde jsou?“

„Kde jsou? To je, oč tu běží!“ pronesl slavnostně Petrickij a přejel si ukazováčkem od nosu vzhůru.

„Tak mluv, je to hloupé!“ řekl Vronskij s úsměvem.

„V krbu jsem netopil. Bude to tu někde.“

„No tak, nelži! Kde je ten dopis?“

„Ne, vážně, zapomněl jsem. Nebo se mi to jenom zdálo? Počkej, počkej! Proč se hned zlobit! Kdyby ses včera jako já napil po čtyřech lahvinkách na hlavu, taky bys zapomněl, kde ležíš. Počkej, hned si vzpomenu!“

Petrickij zašel za přepážku a lehl si na svou postel.

„Stát! Takhle jsem ležel, takhle stál on. Ano, ano, ano, ano… Tady to je!“ A Petrickij vytáhl dopis zpod matrace, kam ho zastrčil.

Vronskij si vzal bratrův dopis a lístek. Bylo to přesně to, co čekal: dopis od matky s výčitkami, že nepřijel, a lístek od bratra, v němž stálo, že si spolu musí promluvit. Vronskij věděl, že jde pořád o totéž. „Co je jim do toho!“ pomyslel si Vronskij, zmačkal dopisy a strčil je mezi knoflíky kabátce, aby si je cestou pozorně přečetl. V síni chalupy potkal dva důstojníky: jeden byl od jejich pluku, druhý od jiného.

Vronského byt byl vždycky doupětem všech důstojníků.

„Kampak?“

„Musím do Peterhofu.“

„A přišel už kůň z Carského Sela?“

„Přišel, ale ještě jsem ho neviděl.“

„Prý Machotinův Gladiátor kulhá.“

„Nesmysl! Jenže jak v tom blátě poženete?“ řekl ten druhý.

„Tady jsou moji zachránci!“ zakřičel Petrickij, když uviděl příchozí; před ním stál vojenský sluha s vodkou a okurkou na podnose. „Jašvin mi tu poroučí, že se mám napít, abych se osvěžil.“

„No, to jste nám včera dali,“ řekl jeden z příchozích, „celou noc jste nás nenechali spát.“

„Ne, ale jak jsme to zakončili!“ vyprávěl Petrickij. „Volkov vylezl na střechu a říká, že je mu smutno. Já na to: dejte sem hudbu, smuteční pochod! A on na té střeše při smutečním pochodu usnul.“

„Tak co mám pít?“ říkal, držel v ruce skleničku a mračil se.

„Vypij vodku, rozhodně vodku, a potom selterskou a hodně citronu,“ říkal Jašvin a stál nad Petrickým jako matka, která nutí dítě vzít si lék, „a potom už jen trošičku šampaňského – tak lahvinku.“

„To je rozumné. Počkej, Vronskij, napijeme se.“

„Ne, sbohem, pánové, dneska nepiju.“

„Copak, ztěžkl bys? No, tak sami. Dej sem selterskou a citron.“

„Vronskij!“ zakřičel kdosi, když už vycházel do síně.

„Co je?“

„Měl by ses dát ostříhat, ty vlasy tě tíží, hlavně na pleši.“

Vronskij opravdu předčasně začínal plešatět. Vesele se zasmál, ukázal přitom své pravidelné zuby, narazil si čepici na pleš, vyšel ven a nasedl do kočáru.

„Do stáje!“ řekl a už vytahoval dopisy, že si je přečte, ale pak si to rozmyslel, aby ho nic nerozptylovalo, než si prohlédne koně. „Později!…“

Kapitola dvacátá první

Provizorní stáj, bouda z prken, stála hned vedle závodiště a včera tam měli přivést jeho koně. Ještě ji neviděl. V posledních dnech na ní sám nejezdil, svěřil projíždění trenérovi, a teď vůbec nevěděl, v jakém stavu klisna přišla a v jakém je. Sotva vystoupil z kočáru, jeho štolba – groom, takzvaný chlapec –, který poznal jeho kočár už z dálky, zavolal trenéra. Vyschlý Angličan ve vysokých botách a krátkém kabátku, s chomáčkem vousů, který si nechal jen pod bradou, mu vyšel naproti neobratnou chůzí žokejů, s rozčepýřenými lokty a kolébavě.

„Tak co Frou-Frou?“ zeptal se Vronskij anglicky.

„V pořádku, pane, všechno je v pořádku,“ promluvil Angličanův hlas kdesi uvnitř hrdla. „Radši tam nechoďte,“ dodal a nadzvedl klobouk. „Nasadil jsem jí náhubek a je rozrušená. Radši nechodit, to koně znepokojuje.“

„Ne, přece jen půjdu dovnitř. Chci se na ni podívat.“

„Pojďme,“ řekl Angličan zamračeně, pořád stejně, aniž otevřel ústa, a vydal se napřed svou rozviklanou chůzí a mával přitom lokty.

Vešli na dvorek před barákem. Přivítal je dozorčí, švarný, vyfintěný chlapec v čisté kazajce, s koštětem v ruce, a šel za nimi. V baráku stálo v boxech pět koní a Vronskij věděl, že sem dnes měli přivést i jeho hlavního soka, Machotinova Gladiátora, ryzáka vysokého pět veršoků nad dva aršíny, a že tu už stojí. Vronskij chtěl Gladiátora, kterého ještě neviděl, vidět ještě víc než vlastního koně; ale věděl, že podle pravidel slušnosti mezi dostihovými jezdci se na něj nejen nesmí dívat, ale že je neslušné se na něj i vyptávat. Když šel chodbou, chlapec otevřel

dveře druhého boxu nalevo a Vronskij uviděl velkého ryzáka a bílé nohy. Věděl, že je to Gladiátor, ale s pocitem člověka, který se odvrací od cizího otevřeného dopisu, se odvrátil a přistoupil k boxu Frou-Frou.

„Tady je kůň pana Ma-k… Mak… to jméno nikdy nedokážu vyslovit," řekl Angličan přes rameno a ukázal velkým palcem se špinavým nehtem na Gladiátorův box.

„Machotina? Ano, to je můj jediný vážný sok," řekl Vronskij.

„Kdybyste jel na něm," řekl Angličan, „sázel bych na vás."

„Frou-Frou je nervóznější, on je silnější," řekl Vronskij a usmál se, protože ho pochvala jeho jezdectví potěšila.

„Na překážkách záleží jen na ježdění a na kuráži," řekl Angličan.

Kuráže, tedy energie a odvahy, cítil Vronskij v sobě nejen dost, ale – a to bylo mnohem důležitější – byl pevně přesvědčen, že nikdo na světě nemůže mít té kuráže víc než on.

„A víte jistě, že nebylo potřeba víc ji vypotit?"

„Nebylo," odpověděl Angličan. „Prosím, nemluvte nahlas. Klisna je rozrušená," dodal a kývl hlavou k zavřenému boxu, před kterým stáli a odkud bylo slyšet přešlapování po slámě.

Otevřel dveře a Vronskij vešel do boxu, slabě osvětleného jediným malým okénkem. V boxu stála na čerstvé slámě tmavohnědá klisna s náhubkem a přešlapovala. Když se Vronskij v pološeru boxu rozhlédl, znovu bezděčně objal jediným pohledem celou stavbu těla své milované klisny. Frou-Frou byla klisna střední výšky a stavbou těla nebyla bez vady. Měla celkově úzké kosti; hrudní kost jí sice silně vystupovala dopředu, ale hruď byla úzká. Záď měla trochu svěšenou a přední, a hlavně zadní nohy byly znatelně vbočené. Svaly na zadních i předních nohou neměla nijak zvlášť mohutné; zato v místě podbřišníku byla neobyčejně široká, což teď, kdy byla vytrénovaná a měla vtažené břicho, zvlášť bilo do očí. Kosti nohou pod koleny se zepředu zdály tenčí než prst, zato z boku byly neobyčejně široké. Celá, až na

žebra, vypadala, jako by byla z boků stlačená a vytažená do hloubky. Ale měla v nejvyšší míře vlastnost, pro kterou člověk zapomene na všechny nedostatky; tou vlastností byla krev, ta krev, která se projeví, jak říkají Angličané. Ostře vystupující svaly pod sítí žil, napjatou v tenké, pohyblivé kůži hladké jako atlas, se zdály stejně pevné jako kost. Její suchá hlava s vypouklýma, lesklýma, veselýma očima se u nosu rozšiřovala do vystouplých nozder s blánou prokrvenou zevnitř. V celé postavě a hlavně v hlavě měla zřetelný výraz energie a zároveň něhy. Byla jedním z těch zvířat, která, jak se zdá, nemluví jen proto, že jim to mechanické ústrojí tlamy nedovoluje.

Vronskému se aspoň zdálo, že pochopila všechno, co teď cítil, když se na ni díval.

Jakmile k ní Vronskij vešel, zhluboka nasála vzduch, a jak stáčela vypouklé oko tak, že se jí bělmo zalilo krví, dívala se z opačné strany na příchozí, potřásala náhubkem a pružně přešlapovala z nohy na nohu.

„No, vidíte, jak je rozrušená," řekl Angličan.

„Ó, má milá! Ó!" říkal Vronskij, přistupoval ke klisně a domlouval jí.

Ale čím blíž přistupoval, tím víc byla rozrušená. Teprve když stanul u její hlavy, najednou se utišila a svaly se jí pod tenkou, jemnou srstí roztřásly. Vronskij ji pohladil po pevném krku, urovnal jí na ostrém kohoutku pramen hřívy, který se přehodil na druhou stranu, a přiblížil tvář k jejím roztaženým nozdrám, tenkým jako křídlo netopýra. Hlasitě vtáhla a vypustila vzduch napjatými nozdrami, zachvěla se, přitiskla ostré ucho a natáhla pevný černý pysk k Vronskému, jako by ho chtěla chytit za rukáv. Ale vzpomněla si na náhubek, zatřásla jím a zase začala přestupovat z jedné soustružené nožky na druhou.

„Uklidni se, má milá, uklidni se!" řekl, pohladil ji ještě rukou po zádi a s radostným vědomím, že je klisna v nejlepší formě, vyšel z boxu.

Rozrušení klisny přešlo i na Vronského; cítil, jak se mu krev hrne k srdci a jak by se stejně jako klisna chtěl hýbat a kousat; bylo mu úzko i veselo zároveň.

„Tak se na vás spoléhám," řekl Angličanovi, „v půl sedmé na místě."

„Všechno v pořádku," řekl Angličan. „A kampak jedete, mylorde?" zeptal se a nečekaně použil oslovení „mylord", které skoro nikdy nepoužíval.

Vronskij překvapeně zvedl hlavu a podíval se, jak to uměl, ne do očí, ale na Angličanovo čelo, a divil se smělosti jeho otázky. Ale pak pochopil, že Angličan, když se takhle ptá, na něj nehledí jako na pána, ale jako na žokeje, a odpověděl mu:

„Musím k Brjanskému, za hodinu budu doma."

„Kolikrát už se mě na to dneska ptají!" řekl si a zčervenal, což se mu stávalo málokdy. Angličan se na něj pozorně podíval. A jako by věděl, kam Vronskij jede, dodal:

„Před jízdou je hlavní být klidný," řekl, „nebuďte rozladěný a ničím se nerozrušujte."

„V pořádku," odpověděl Vronskij s úsměvem, vyskočil do kočáru a dal se vézt do Peterhofu.

Sotva ujel pár kroků, mračno, které od rána hrozilo deštěm, se přihnalo a spustil se liják.

„Zle!" pomyslel si Vronskij a vytáhl stříšku kočáru. „Už předtím bylo bláto, a teď to bude úplná bažina." V soukromí zavřeného kočáru vytáhl matčin dopis a bratrův lístek a přečetl si je.

Ano, všechno to bylo pořád totéž a totéž. Všichni, jeho matka, jeho bratr, všichni pokládali za nutné vměšovat se do jeho srdečních záležitostí. To vměšování v něm probouzelo zlost, pocit, který zažíval málokdy. „Co je jim do toho? Proč každý pokládá za svou povinnost se o mě starat? A proč mi nedají pokoj? Protože vidí, že je to něco, co nedokážou pochopit. Kdyby to byl obyčejný, banální poměr, jaké bývají ve společnosti, nechali by mě na pokoji. Cítí, že je to něco jiného, že to

není hříčka, že ta žena je mi dražší než život. A právě to je pro ně nepochopitelné, a proto je to dráždí. Ať je a bude náš osud jakýkoli, udělali jsme si ho sami a nestěžujeme si na něj," říkal si a ve slově *my* spojoval sebe s Annou. „Ne, oni nás musí učit, jak žít. Nemají ani ponětí, co je to štěstí, nevědí, že bez této lásky pro nás není štěstí ani neštěstí – není život," myslel si.

Zlobil se na všechny kvůli vměšování právě proto, že v duši cítil, že oni, ti všichni, mají pravdu. Cítil, že láska, která ho poutala k Anně, není chvilkové pobloznění, které přejde, jako přecházejí poměry ve společnosti a nezanechají v životě jednoho ani druhého jiné stopy než příjemné nebo nepříjemné vzpomínky. Cítil celou trýznivost svého i jejího postavení, jak je těžké, když jsou takhle vystaveni očím celé společnosti, skrývat svou lásku, lhát a klamat; a lhát, klamat, kličkovat a neustále myslet na druhé, když vášeň, která je poutala, byla tak silná, že oba zapomínali na všechno kromě své lásky.

Živě si vybavil všechny ty často se opakující případy, kdy musel lhát a klamat, což bylo jeho povaze tolik protivné; zvlášť živě si vybavil, jak u ní nejednou zpozoroval stud za to, že musí klamat a lhát. A zažil zvláštní pocit, který na něj od začátku jeho poměru s Annou občas přicházel. Byl to pocit hnusu k něčemu: k Alexeji Alexandrovičovi, k sobě, nebo k celému světu – to dobře nevěděl. Ale ten zvláštní pocit vždycky zaháněl. A i teď se otřásl a pokračoval v myšlenkách.

„Ano, dřív byla nešťastná, ale hrdá a klidná; a teď nemůže být klidná a důstojná, i když to nedává najevo. Ano, s tím je třeba skoncovat," rozhodl se sám pro sebe.

A poprvé ho napadla jasná myšlenka, že je nutné s touhle lží skoncovat, a čím dřív, tím líp. „Všeho nechat, ona i já, a skrýt se někde sami se svou láskou," řekl si.

Kapitola dvacátá druhá

Liják netrval dlouho, a když Vronskij přijížděl plným klusem ojního koně, který za sebou táhl postranní koně cválající blátem už bez otěží, slunce znovu vykouklo a střechy letohrádků i staré lípy v zahradách po obou stranách hlavní ulice se leskly mokrým leskem a z větví vesele kapala a ze střech stékala voda. Už nemyslel na to, jak ten liják pokazí závodiště, ale radoval se, že díky tomu dešti ji jistě zastihne doma a samotnou, protože věděl, že Alexej Alexandrovič, který se nedávno vrátil z lázní, se sem z Petrohradu nepřestěhoval.

Vronskij doufal, že ji zastihne samotnou, a jako vždycky, aby na sebe co nejméně upozorňoval, vystoupil, ještě než přejel můstek, a šel pěšky. Nešel na zápraží od ulice, ale vešel do dvora.

„Přijel pán?“ zeptal se zahradníka.

„Nepřijel, prosím. Milostpaní je doma. Ale račte jít zápražím; tam jsou lidi, otevřou vám,“ odpověděl zahradník.

„Ne, projdu zahradou.“

A když se ujistil, že je sama, a chtěl ji překvapit, protože nesliboval, že dnes přijede, a ona jistě nečekala, že přijede před dostihy, vydal se, s rukou na šavli a opatrným krokem po písku cestičky lemované květinami, k terase, která vedla do zahrady. Vronskij teď zapomněl na všechno, co si cestou myslel o tíze a obtížnosti svého postavení. Myslel jen na jedno: že ji hned uvidí, ne jen v představách, ale živou, celou, takovou, jaká ve skutečnosti je. Už stoupal po mírných schodech terasy a došlapoval celým chodidlem, aby nedělal hluk, když si najednou vzpomněl na to, na co vždycky zapomínal a co bylo nejtrýznivější

stránkou jeho vztahu k ní – na jejího syna s jeho tázavým, jak se mu zdálo protivným pohledem.

Ten chlapec byl jejich vztahu na překážku častěji než kdokoli jiný. Když byl u toho, Vronskij ani Anna si nejen nedovolili mluvit o ničem, co by nemohli zopakovat přede všemi, ale nedovolili si ani v náznacích říct nic, čemu by chlapec nerozuměl. Nedomlouvali se na tom, ustálilo se to samo. Pokládali by za urážku sebe samých, kdyby toho chlapce klamali. Před ním spolu mluvili jako známí. Ale přes tu opatrnost Vronskij často vídal, jak se na něj upírá pozorný a nechápavý pohled dítěte, a vídal u toho chlapce ve vztahu k sobě zvláštní plachost, nevyrovnanost, chvílemi laskavost, chvílemi chlad a ostych. Jako by dítě cítilo, že mezi tím člověkem a jeho matkou je nějaký důležitý vztah, jehož smysl nedokáže pochopit.

Chlapec opravdu cítil, že ten vztah nedokáže pochopit, a snažil se, ale nedokázal si ujasnit, jaký cit má k tomu člověku chovat. S dětskou citlivostí pro projevy citů jasně viděl, že otec, vychovatelka i chůva – ti všichni Vronského nejen neměli rádi, ale dívali se na něj s odporem a strachem, i když o něm nic neříkali, kdežto matka se na něj dívala jako na nejlepšího přítele.

„Co to znamená? Kdo to je? Jak ho mám mít rád? Jestli to nechápu, je to moje vina, nebo jsem hloupý, nebo zlý chlapec," myslelo si dítě; a odtud pocházel jeho zkoumavý, tázavý, zčásti nepřátelský výraz, ta plachost a nevyrovnanost, které Vronského tolik tísnily. Přítomnost toho dítěte ve Vronském vždycky a bez výjimky vyvolávala ten zvláštní pocit bezdůvodného hnusu, který v poslední době zažíval. Přítomnost toho dítěte vyvolávala ve Vronském i v Anně pocit podobný pocitu mořeplavce, který podle kompasu vidí, že směr, kterým rychle pluje, se daleko odchyluje od správného, ale že zastavit tu plavbu není v jeho silách, že každá minuta ho vzdaluje víc a víc od žádoucího směru a že přiznat si, že uhnul z kurzu, je totéž jako přiznat si zkázu.

To dítě se svým naivním pohledem na život bylo kompasem, který jim ukazoval, jak daleko se odchýlili od toho, co věděli, ale vědět nechtěli.

Tentokrát Serjoža doma nebyl a ona byla úplně sama; seděla na terase a čekala, až se vrátí syn, který šel na procházku a zastihl ho déšť. Poslala sluhu a služebnou, aby ho hledali, a seděla a čekala. Byla oblečená do bílých šatů se širokou výšivkou, seděla v rohu terasy za květinami a neslyšela ho. Sklonila svou černou kudrnatou hlavu, přitiskla čelo ke studené konvici na zalévání, která stála na zábradlí, a oběma svýma krásnýma rukama s prsteny, které tak dobře znal, tu konvici přidržovala. Krása celé její postavy, hlavy, šíje a rukou Vronského pokaždé ohromila, jako by ji viděl poprvé. Zastavil se a díval se na ni s okouzlením. Ale sotva chtěl udělat krok, aby se k ní přiblížil, už vycítila, že se blíží, odstrčila konvici a obrátila k němu rozpálenou tvář.

„Co je vám? Nejste zdravá?“ řekl francouzsky a šel k ní. Chtěl se k ní rozběhnout; ale vzpomněl si, že tu mohou být cizí lidé, ohlédl se ke dveřím na balkon a zčervenal, jako pokaždé, když cítil, že se musí bát a ohlížet.

„Ne, jsem zdravá,“ řekla, vstala a pevně mu stiskla podávanou ruku. „Nečekala jsem… tě.“

„Proboha! Jak máte studené ruce!“ řekl.

„Polekal jsi mě,“ řekla. „Jsem sama a čekám Serjožu, šel se projít; přijdou odtamtud.“

Ale přestože se snažila být klidná, rty se jí třásly.

„Odpusťte mi, že jsem přijel, ale nemohl jsem strávit den, aniž bych vás viděl,“ pokračoval francouzsky, jak s ní mluvil vždycky, protože se tak vyhnul nemožně chladnému *vy* i nebezpečnému *ty*, jaké by mezi nimi zaznělo v ruštině.

„A co bych vám měla odpouštět? Jsem tak ráda!“

„Ale vy nejste zdravá, nebo vás něco trápí,“ pokračoval, nepouštěl její ruku a skláněl se nad ní. „Na co jste myslela?“

„Pořád na jedno," řekla s úsměvem.

Mluvila pravdu. Kdykoli, v kteroukoli chvíli by se jí zeptali, na co myslí, mohla bez zaváhání odpovědět: na jedno, na své štěstí a na své neštěstí. Právě teď, když ji zastihl, myslela na tohle: proč je pro jiné, třeba pro Betsy – věděla o jejím poměru s Tuškevičem, který společnost neznala –, tohle všechno snadné, a pro ni tak trýznivé? Dnes ji ta myšlenka z jistých důvodů trápila obzvlášť. Zeptala se ho na dostihy. Odpovídal jí, a protože viděl, že je rozrušená, a chtěl ji rozptýlit, začal jí co nejprostším tónem vyprávět podrobnosti příprav na dostihy.

„Říct mu to, nebo neříct?" myslela si a dívala se do jeho klidných, laskavých očí. „Je tak šťastný, tak zaujatý svými dostihy, že to nepochopí, jak by měl, nepochopí, co ta událost pro nás znamená."

„Ale neřekla jste mi, na co jste myslela, když jsem přišel," řekl a přerušil své vyprávění. „Prosím, řekněte mi to!"

Neodpovídala, trochu sklonila hlavu a dívala se na něj tázavě zpod obočí očima, které se leskly zpoza dlouhých řas. Ruka, ve které si pohrávala s utrženým listem, se jí třásla. Viděl to a v jeho tváři se objevila ta pokora, ta otrocká oddanost, která ji tak odzbrojovala.

„Vidím, že se něco stalo. Copak můžu být jedinou minutu klidný, když vím, že máte nějaký žal, který s vámi nesdílím? Řekněte mi to, proboha!" opakoval prosebně.

„Ano, neodpustím mu, jestli nepochopí, co to znamená. Radši to neříkat, proč ho zkoušet?" myslela si, dívala se na něj pořád stejně a cítila, jak se jí ruka s lístkem třese víc a víc.

„Proboha!" opakoval a vzal ji za ruku.

„Mám to říct?"

„Ano, ano, ano…"

„Jsem těhotná," řekla tiše a pomalu.

Lístek v její ruce se zachvěl ještě silněji, ale nespouštěla z něj oči, aby viděla, jak to přijme. Zbledl, chtěl něco říct, ale zarazil se, pustil

její ruku a sklonil hlavu. „Ano, pochopil, co ta událost znamená," pomyslela si a vděčně mu stiskla ruku.

Ale mýlila se v tom, že tu zprávu pochopil tak, jak ji chápala ona, žena. Při té zprávě na něj s desetinásobnou silou dolehl záchvat toho podivného pocitu hnusu k někomu, který na něj občas přicházel; ale zároveň pochopil, že krize, kterou si přál, teď nastala, že už se to před manželem nedá tajit a že je nutné tak či onak co nejdřív tohle nepřirozené postavení přetrhnout. Kromě toho na něj její rozrušení přecházelo i tělesně. Pohlédl na ni dojatým, pokorným pohledem, políbil jí ruku, vstal a mlčky se prošel po terase.

„Ano," řekl rozhodně a přistoupil k ní. „Ani já, ani vy jsme se na náš vztah nedívali jako na hračku, a teď je náš osud rozhodnut. Je nutné skoncovat," řekl a rozhlédl se, „s tou lží, ve které žijeme."

„Skoncovat? Jak skoncovat, Alexeji?" řekla tiše.

Teď už se uklidnila a tvář jí zářila něžným úsměvem.

„Opustit muže a spojit naše životy."

„Ony jsou spojené i tak," odpověděla sotva slyšitelně.

„Ano, ale úplně, úplně."

„Ale jak, Alexeji, nauč mě, jak?" řekla se smutným posměchem nad bezvýchodností svého postavení. „Copak z takového postavení vede nějaká cesta? Copak nejsem žena svého muže?"

„Z každého postavení vede nějaká cesta. Je třeba se rozhodnout," řekl. „Všechno je lepší než postavení, ve kterém žiješ. Vždyť vidím, jak tě všechno trápí, společnost i syn i muž."

„Ach, jen ne muž," řekla s prostým úsměškem. „Nevím, nemyslím na něj. On není."

„Nemluvíš upřímně. Znám tě. Trápíš se i kvůli němu."

„Vždyť on ani neví," řekla, a najednou se jí do tváře začal hrnout ostrý ruměnec; tváře, čelo i šíje jí zčervenaly a do očí jí vstoupily slzy studu. „A nemluvme o něm."

Kapitola dvacátá třetí

Vronskij se ji už několikrát pokoušel, i když ne tak rozhodně jako teď, přivést k tomu, aby spolu probrali jeho postavení, a pokaždé narazil na tu povrchnost a lehkost úsudků, s jakou teď odpovídala na jeho výzvu. Jako by v tom bylo něco, co si nedokázala nebo nechtěla ujasnit, jako by ve chvíli, kdy o tom začala mluvit, ona, ta skutečná Anna, odcházela kamsi do sebe a vystupovala jiná, zvláštní, jemu cizí žena, kterou nemiloval, které se bál a která se mu stavěla na odpor. Ale dnes se rozhodl říct všechno.

„Ať ví, nebo neví," řekl Vronskij svým obvyklým pevným a klidným tónem, „ať ví, nebo neví, nás se to netýká. Nemůžeme... vy nemůžete takhle zůstat, zvlášť teď."

„Co tedy podle vás dělat?" zeptala se se stejnou lehkou posměšností. Ji, která se tolik bála, aby její těhotenství nebral na lehkou váhu, ted mrzelo, že z toho vyvozuje nutnost něco podniknout.

„Říct mu všechno a opustit ho."

„Výborně; dejme tomu, že to udělám," řekla. „Víte, co z toho bude? Všechno vám to předem povím," a v jejích očích, ještě před chvílí něžných, se rozsvítilo zlé světlo. „‚Á, vy milujete jiného a navázala jste s ním hříšný poměr?'" Když napodobovala muže, položila úplně stejně, jak to dělával Alexej Alexandrovič, důraz na slovo *hříšný*. „‚Upozorňoval jsem vás na následky v ohledu náboženském, občanském i rodinném. Neposlechla jste mě. Teď nemohu vydat hanbě své jméno...'" A svého syna, chtěla říct, ale synem žertovat nedokázala. „‚...vydat hanbě své jméno,' a ještě něco v tom smyslu," dodala. „Zkrátka řekne

se svým státnickým způsobem, jasně a přesně, že mě nemůže propustit, ale že udělá opatření, která jsou v jeho moci, aby zabránil skandálu. A klidně a pečlivě udělá, co řekne. Tak to bude. To není člověk, ale stroj, a zlý stroj, když se rozzlobí," dodala a vybavovala si přitom Alexeje Alexandroviče se všemi podrobnostmi jeho postavy a způsobu řeči i jeho povahy. Kladla mu za vinu všechno, co jen na něm mohla najít špatného, a nic mu neodpouštěla kvůli té strašné vině, kterou se sama vůči němu provinila.

„Ale, Anno," řekl Vronskij přesvědčivým, mírným hlasem a snažil se ji uklidnit, „přece jen je nutné mu to říct, a potom už se řídit tím, co podnikne on."

„Co tedy, utéct?"

„A proč ne utéct? Nevidím možnost, jak v tomhle pokračovat. A ne kvůli sobě – vidím, že trpíte."

„Ano, utéct a stát se vaší milenkou?" řekla zlostně.

„Anno!" řekl vyčítavě a něžně.

„Ano," pokračovala, „stát se vaší milenkou a zničit všechno…"

Zase chtěla říct „syna", ale nedokázala to slovo vyslovit.

Vronskij nemohl pochopit, jak ona se svou silnou, poctivou povahou dokáže snášet tohle postavení plné lži a nechce se z něj vymanit; netušil však, že hlavní příčinou je to slovo „syn", které nedokázala vyslovit. Když myslela na syna a na to, jaký vztah bude mít k matce, která opustila jeho otce, bylo jí z toho, co udělala, tak hrozně, že neuvažovala, ale jako žena se jen snažila uklidnit se lživými úvahami a slovy, aby všechno zůstalo při starém a aby mohla zapomenout na tu strašnou otázku, co bude se synem.

„Prosím tě, snažně tě prosím," řekla najednou docela jiným, upřímným a něžným tónem a vzala ho za ruku, „nikdy se mnou o tom nemluv!"

„Ale, Anno…"

„Nikdy. Nech to na mně. Všechnu nízkost, všechnu hrůzu svého postavení znám; ale není tak snadné to vyřešit, jak si myslíš. Nech to na mně a poslouchej mě. Nikdy se mnou o tom nemluv. Slibuješ mi to?... Ne, ne, slib mi to!...“

„Slíbím všechno, ale nemůžu být klidný, zvlášť po tom, co jsi řekla. Nemůžu být klidný, když ty nemůžeš být klidná...“

„Já?“ opakovala. „Ano, někdy se trápím; ale to přejde, když se mnou o tom nikdy nebudeš mluvit. Jenom když se mnou o tom mluvíš, tehdy mě to trápí.“

„Nerozumím,“ řekl.

„Já vím,“ přerušila ho, „jak těžké je pro tvou poctivou povahu lhát, a lituju tě. Často myslím na to, jak sis kvůli mně mohl zničit život.“

„Zrovna jsem myslel na totéž,“ řekl, „jak jsi kvůli mně mohla obětovat všechno? Nemůžu si odpustit, že jsi nešťastná.“

„Já že jsem nešťastná?“ řekla, přistoupila k němu a dívala se na něj s nadšeným úsměvem lásky. „Já jsem jako hladový člověk, kterému dali najíst. Možná je mu zima a šaty má roztrhané a stydí se, ale není nešťastný. Já že jsem nešťastná? Ne, tohle je moje štěstí...“

Zaslechla hlas syna, který se vracel, přelétla terasu rychlým pohledem a prudce vstala. Její pohled se rozhořel ohněm, který znal, rychlým pohybem zvedla své krásné ruce pokryté prsteny, vzala ho za hlavu, dlouze se na něj podívala, přiblížila k němu tvář s pootevřenými, usmívajícími se rty, rychle ho políbila na ústa a na obě oči a odstrčila ho. Chtěla odejít, ale on ji zadržel.

„Kdy?“ zašeptal a nadšeně se na ni díval.

„Dnes v noci, v jednu,“ zašeptala, těžce vzdychla a šla svým lehkým, rychlým krokem synovi naproti.

Serjožu zastihl déšť ve velké zahradě a s chůvou to přečkali v altánu.

„Tak na shledanou,“ řekla Vronskému. „Teď už bude brzo čas jet na dostihy. Betsy slíbila, že se pro mě zastaví.“

Vronskij se podíval na hodinky a spěšně odjel.

Kapitola dvacátá čtvrtá

Když se Vronskij na balkoně u Kareninových díval na hodinky, byl tak rozrušený a zaujatý svými myšlenkami, že viděl ručičky na ciferníku, ale nedokázal pochopit, kolik je hodin. Vyšel na silnici a opatrně, aby nešlápl do bláta, zamířil ke svému kočáru. Byl do té míry naplněn citem k Anně, že ani nepomyslel na to, kolik je hodin a jestli má ještě čas jet k Brjanskému. Zůstala mu, jak to často bývá, jen vnější schopnost paměti, která ukazuje, co po čem se rozhodl udělat. Přišel ke svému kočímu, který zadřímal na kozlíku v už šikmém stínu husté lípy, pokochal se třpytivými sloupy mušek, které kroužily nad zpocenými koňmi, vzbudil kočího, vyskočil do kočáru a poručil jet k Brjanskému. Teprve když ujel asi sedm verst, vzpamatoval se natolik, že se podíval na hodinky a pochopil, že je půl šesté a že se opozdil.

Ten den se jelo několik dostihů: dostih carského konvoje, potom důstojnický na dvě versty, na čtyři versty a ten dostih, ve kterém jel on. Na svůj dostih mohl ještě dorazit včas, ale jestli pojede k Brjanskému, přijede tak tak, a přijede, až tam už bude celý dvůr. To nebylo dobré. Ale dal Brjanskému slovo, že k němu přijede, a proto se rozhodl jet dál a poručil kočímu, aby trojspřeží nešetřil.

Přijel k Brjanskému, zdržel se u něj pět minut a uháněl zpátky. Ta rychlá jízda ho uklidnila. Všechno těžké, co bylo v jeho vztahu k Anně, všechna nejistota, která zůstala po jejich rozhovoru, mu vyskočila z hlavy; teď s rozkoší a vzrušením myslel na dostih, na to, že to přece jen stihne, a občas mu v představách jasným světlem vzplanulo očekávání štěstí z dnešního nočního setkání.

Pocit blížícího se dostihu se ho zmocňoval čím dál víc, jak vjížděl hlouběji a hlouběji do dostihové atmosféry a předjížděl povozy lidí, kteří jeli na dostihy z letních sídel i z Petrohradu.

V jeho bytě už nikdo nebyl: všichni byli na dostizích a jeho lokaj na něj čekal u brány. Zatímco se převlékal, lokaj mu oznámil, že už začal druhý dostih, že se po něm přišlo ptát hodně pánů a že ze stáje dvakrát přiběhl chlapec.

Vronskij se převlékl bez spěchu – nikdy nespěchal a neztrácel sebeovládání – a poručil jet k barákům. Od baráků už viděl moře povozů, chodců a vojáků, kteří obklopovali závodiště, a altány, kde to lidmi jen vřelo. Jel se nejspíš druhý dostih, protože když vcházel do baráku, slyšel zvonek. Když se blížil ke stáji, potkal Machotinova Gladiátora, ryzáka s bílýma nohama, kterého vedli na závodiště v oranžové čabrace s modrou a v modře lemovaných ušnících, ve kterých se mu uši zdály obrovské.

„Kde je Cord?“ zeptal se čeledína.

„Ve stáji, sedlají.“

V otevřeném boxu už byla Frou-Frou osedlaná. Chystali se ji vyvést.

„Nepřišel jsem pozdě?“

„V pořádku! V pořádku! Všechno je v pořádku, všechno je v pořádku,“ promluvil Angličan, „nebuďte rozrušený.“

Vronskij ještě jednou přelétl pohledem okouzlující, milované tvary klisny, která se třásla celým tělem, a jen s námahou se od toho pohledu odtrhl a vyšel z baráku. K altánům přijel v nejvýhodnější chvíli, aby na sebe neupoutal ničí pozornost. Právě skončil dostih na dvě versty a všechny oči se upíraly na kavalergardistu vpředu a gardového husara za ním, kteří z posledních sil hnali koně a blížili se k cílovému sloupku. Zevnitř i zvenčí kruhu se všichni tlačili ke sloupku a skupina kavalergardských vojáků a důstojníků hlasitými výkřiky dávala najevo radost z očekávaného vítězství svého důstojníka a kamaráda. Vronskij nenápadně vešel doprostřed davu skoro přesně ve chvíli, kdy se ozval

zvonek, kterým dostih končil, a vysoký, blátem postříkaný kavalergardista, který dorazil první, klesl do sedla a začal povolovat otěže svému šedému hřebci, ztmavlému potem, který těžce oddychoval.

Hřebec s námahou zapíral nohy a zkracoval rychlý běh svého velkého těla a kavalergardský důstojník se jako člověk, který se probudil z těžkého snu, rozhlédl kolem a s námahou se usmál. Obklopil ho dav jeho lidí i cizích.

Vronskij se úmyslně vyhýbal tomu vybranému davu z vysoké společnosti, který se zdrženlivě a nenuceně pohyboval a rozprávěl před altány. Dozvěděl se, že je tam i Karenina, i Betsy, i žena jeho bratra, a schválně k nim nechodil, aby se nerozptýlil. Ale ustavičně ho zastavovali známí, které potkával, vyprávěli mu podrobnosti z předchozích dostihů a vyptávali se ho, proč přišel pozdě.

Když byli jezdci povoláni do altánu pro ceny a všichni se tam obrátili, přišel k němu Vronského starší bratr Alexandr, plukovník s adjutantskými šňůrami, menší postavy, stejně zavalitý jako Alexej, ale hezčí a růžolící, s červeným nosem a s opilou, otevřenou tváří.

„Dostal jsi můj lístek?“ řekl. „Tebe člověk nikdy nenajde.“

Alexandr Vronskij, přestože byl známý svým nevázaným a zvlášť pijáckým životem, byl každým coulem dvořan.

Teď, když s bratrem mluvil o věci, která mu byla velice nepříjemná, a věděl, že na ně můžou být upřeny oči mnoha lidí, tvářil se usměvavě, jako by s bratrem žertoval o něčem nedůležitém.

„Dostal, a opravdu nechápu, o co *ty* se staráš,“ řekl Alexej.

„Starám se o to, že mi zrovna teď někdo poznamenal, že tu nejsi a že tě v pondělí viděli v Peterhofu.“

„Jsou věci, o kterých smějí rozhodovat jen ti, kterých se přímo týkají, a ta věc, o kterou se tak staráš, je právě taková…“

„Ano, ale pak člověk neslouží, ne…“

„Prosím tě, aby ses do toho nepletl, a to je všechno.“

Zamračená tvář Alexeje Vronského zbledla a jeho vystouplá dolní čelist se zachvěla, což se mu stávalo zřídka. Jako člověk s velmi dobrým srdcem se zlobil zřídka, ale když se zlobil a když se mu chvěla brada, byl – jak to Alexandr Vronskij věděl – nebezpečný. Alexandr Vronskij se vesele usmál.

„Chtěl jsem ti jen předat dopis od maminky. Odpověz jí a nerozčiluj se před jízdou. Hodně štěstí," dodal s úsměvem a odešel od něj.

Ale hned po něm Vronského zase zastavil přátelský pozdrav.

„Ty kamarády nechceš znát! Buď zdráv, můj milý!" spustil Štěpan Arkaďjič, který i tady, mezi tím petrohradským leskem, zářil svou růžovou tváří a lesklými učesanými licousy o nic méně než v Moskvě. „Přijel jsem včera a moc rád uvidím tvůj triumf. Kdy se uvidíme?"

„Zastav se zítra v důstojnické jídelně," řekl Vronskij, omluvně mu stiskl rukáv kabátu a odešel doprostřed závodiště, kam už přiváděli koně pro velký dostih přes překážky.

Zpocené, uštvané koně, kteří už běželi, čeledíni prováděli a odváděli domů, a jeden po druhém se objevovali noví pro nadcházející dostih, čerství, většinou angličtí koně v kapucích, se svými vtaženými břichy, podobní podivným obrovským ptákům. Napravo vodili štíhlou krasavici Frou-Frou, která jako na pérech přešlapovala na svých pružných a dost dlouhých spěnkách. Nedaleko od ní snímali čabraku z klapouchého Gladiátora. Mohutné, okouzlující, naprosto pravidelné tvary hřebce s nádhernou zádí a neobyčejně krátkými spěnkami, posazenými hned nad kopyty, mimoděk upoutávaly Vronského pozornost. Chtěl jít ke svému koni, ale zase ho zdržel nějaký známý.

„Á, tamhle je Karenin!" řekl mu známý, se kterým mluvil. „Hledá ženu, a ona je v prostředním altánu. Vy jste ji neviděl?"

„Ne, neviděl," odpověděl Vronskij, a aniž se vůbec ohlédl na altán, ve kterém mu ukazovali Kareninu, šel ke svému koni.

Vronskij se ještě ani nestačil podívat na sedlo, kvůli kterému musel něco nařídit, a už jezdce volali k altánu, aby si vylosovali čísla a vyrazi-

li. Se zvážnělými, přísnými a mnozí s bledými tvářemi se u altánu sešlo sedmnáct důstojníků a rozebrali si čísla. Vronskému připadlo číslo sedm. Ozvalo se: „Nasednout!“

Vronskij cítil, že spolu s ostatními jezdci tvoří střed, na který se upírají všechny oči, a v napjatém stavu, ve kterém se obvykle stával pomalým a klidným v pohybech, přišel ke svému koni. Cord si na slavnostní den dostihů oblékl svůj parádní úbor: černý zapnutý žaket, tuhé límečky, které mu podpíraly tváře, kulatý černý klobouk a vysoké jezdecké boty. Byl jako vždycky klidný a důležitý, stál před klisnou a sám ji držel za obě otěže. Frou-Frou se dál třásla jako v horečce. Oko plné ohně šilhalo po Vronském, který se blížil. Vronskij jí vsunul prst pod podbřišník. Klisna zašilhala ještě víc, vycenila zuby a přitiskla ucho. Angličan zkřivil rty, aby vyjádřil úsměv nad tím, že se mu kontroluje sedlání.

„Nasedněte, budete míň rozrušený.“

Vronskij se naposledy ohlédl po svých sokech. Věděl, že během jízdy už je neuvidí. Dva už jeli napřed k místu, odkud měli startovat. Galcin, jeden z nebezpečných soků a Vronského přítel, se točil kolem hnědáka, který ho nenechal nasednout. Malý gardový husar v úzkých rajtkách jel cvalem, nahrbený jako kocour nad koňskou zádí, protože chtěl napodobit Angličany. Kníže Kuzovlev seděl bledý na své plnokrevné klisně z Grabovského hřebčína a Angličan ji vedl za uzdu. Vronskij i všichni jeho kamarádi znali Kuzovleva a jeho zvláštnost, „slabé“ nervy a strašnou ctižádost. Věděli, že se bojí všeho, že se bojí jezdit i na služebním koni; ale teď, právě proto, že to bylo strašné, protože si lidé lámali vaz a protože u každé překážky stál lékař, lazaretní vůz s našitým křížem a milosrdná sestra, se rozhodl jet. Setkali se pohledem a Vronskij na něj vlídně a povzbudivě mrkl. Jen jednoho neviděl, hlavního soka, Machotina na Gladiátorovi.

„Nespěchejte,“ řekl Cord Vronskému, „a pamatujte si jedno: u překážek ji nezdržujte a nepobízejte, nechte ji, ať si vybírá, jak chce.“

„Dobře, dobře," řekl Vronskij a chopil se otěží.

„Jestli to půjde, veďte závod; ale nevzdávejte to až do poslední chvíle, ani kdybyste byl vzadu."

Klisna se ještě nestačila pohnout a Vronskij už pružným a silným pohybem stoupl do ocelového, zoubkovaného třmenu a lehce a pevně posadil své podsadité tělo do sedla, které zavrzalo kůží. Pravou nohou nahmatal třmen, zvyklým pohybem srovnal mezi prsty dvojité otěže a Cord pustil ruce. Frou-Frou, jako by nevěděla, na kterou nohu došlápnout dřív, natáhla dlouhým krkem otěže a vykročila jako na pérech a pohupovala jezdcem na svém ohebném hřbetě. Cord přidal do kroku a šel za ním. Rozrušená klisna se snažila jezdce obelstít a natahovala otěže tu na jednu, tu na druhou stranu, a Vronskij se ji marně snažil hlasem i rukou uklidnit.

Už se blížili k přehrazené říčce a mířili k místu, odkud je měli vypouštět. Mnozí z jezdců byli vpředu, mnozí vzadu, když najednou Vronskij uslyšel za sebou po blátivé cestě zvuky koňského cvalu a předjel ho Machotin na svém bělonohém, klapouchém Gladiátorovi. Machotin se usmál a vycenil své dlouhé zuby, ale Vronskij se na něj zlostně podíval. Vůbec ho neměl rád, a teď ho považoval za nejnebezpečnějšího soka a zlobil se na něj, že kolem něj projel cvalem a rozpálil mu klisnu. Frou-Frou vyhodila levou nohu do cvalu, udělala dva skoky, a protože se zlobila na napjaté otěže, přešla do drncavého klusu, který jezdcem nadhazoval. Cord se taky zamračil a za Vronským skoro běžel poklusem.

Kapitola dvacátá pátá

Jelo celkem sedmnáct důstojníků. Dostih se měl běžet na velkém eliptickém okruhu dlouhém čtyři versty před altánem. Na tom okruhu bylo postaveno devět překážek: říčka; velká, dva aršíny vysoká plná bariéra přímo před altánem; suchý příkop; příkop s vodou; svah; irská lavice – jedna z nejtěžších překážek –, která se skládala z valu posázeného chrastím, a za ním byl ještě příkop, který kůň neviděl, takže musel přeskočit obě překážky, nebo se zabít; potom ještě dva příkopy s vodou a jeden suchý; a cíl dostihu byl naproti altánu. Ale dostih nezačínal na okruhu, nýbrž sto sáhů stranou od něj, a na tomhle úseku stála první překážka, přehrazená říčka široká tři aršíny, kterou mohli jezdci podle vlastní vůle přeskočit, nebo přebrodit.

Asi třikrát se jezdci seřadili, ale pokaždé se něčí kůň vysunul a bylo nutné najet znovu od začátku. Znalec startování, plukovník Sestrin, se už začínal zlobit, když konečně počtvrté vykřikl: „Jeď!“ a jezdci vyrazili.

Všechny oči, všechna kukátka se upírala na pestrý hlouček jezdců, zatímco se řadili.

„Vypustili je! Jedou!“ ozvalo se ze všech stran po tichu očekávání.

Hloučky i jednotliví chodci začali přebíhat z místa na místo, aby lépe viděli. Hned v první minutě se sevřený hlouček jezdců roztáhl a bylo vidět, jak se po dvou, po třech a jeden za druhým blíží k říčce. Divákům se zdálo, že vyrazili všichni najednou; ale pro jezdce tu byly rozdíly vteřin, které pro ně měly velký význam.

Rozrušená a příliš nervózní Frou-Frou ztratila první okamžik a několik koní vyrazilo z místa dřív než ona, ale ještě než doběhli k říčce, Vronskij, který ze všech sil držel klisnu opírající se do otěží, lehce předjel tři koně a před ním zůstal jen Machotinův ryzák Gladiátor, jehož záď se rovnoměrně a lehce pohupovala přímo před Vronským, a ještě úplně vpředu okouzlující Diana, která nesla Kuzovleva, víc mrtvého než živého.

V prvních minutách Vronskij ještě nevládl ani sebou, ani klisnou. Až k první překážce, k říčce, nedokázal řídit její pohyby.

Gladiátor a Diana se blížili spolu a skoro v jednom a tomtéž okamžiku: raz dva, vznesli se nad říčku a přelétli na druhou stranu; nepozorovaně, jako by letěla, se za nimi vznesla Frou-Frou, ale právě když se Vronskij cítil ve vzduchu, najednou uviděl skoro pod nohama své klisny Kuzovleva, který se s Dianou zmítal na druhé straně říčky. Kuzovlev po skoku pustil otěže a klisna se s ním přemetla přes hlavu. Ty podrobnosti se Vronskij dozvěděl až potom, teď viděl jen to, že přímo pod nohy, kam má Frou-Frou dopadnout, se může dostat Dianina noha nebo hlava. Ale Frou-Frou jako padající kočka napjala ve skoku nohy i hřbet, minula druhou klisnu a hnala se dál.

„Ó, ty moje milá!“ pomyslel si Vronskij.

Za říčkou Vronskij klisnu úplně ovládl a začal ji zdržovat, protože chtěl velkou bariéru přeskočit za Machotinem a teprve na dalším úseku bez překážek, dlouhém asi dvě stě sáhů, se ho pokusit předjet.

Velká bariéra stála přímo před carským altánem. Panovník i celý dvůr i zástupy lidu, všichni se dívali na ně – na něj a na Machotina, který jel o délku koně před ním –, když se blížili k „čertovi“, jak se té plné bariéře říkalo. Vronskij cítil ty oči, které se na něj upíraly ze všech stran, ale neviděl nic než uši a krk své klisny, zemi, která mu běžela naproti, a záď a bílé nohy Gladiátora, které před ním rychle udávaly takt a zůstávaly pořád ve stejné vzdálenosti. Gladiátor se vznesl, ničím neťukl, mávl krátkým ocasem a zmizel Vronskému z očí.

„Bravo!“ řekl něčí osamělý hlas.

V tom okamžiku se Vronskému před očima, přímo před ním, mihla prkna bariéry. Bez sebemenší změny pohybu se klisna pod ním vznesla; prkna zmizela a jen vzadu něco ťuklo. Klisna, rozpálená Gladiátorem, který běžel vpředu, se před bariérou zvedla příliš brzo a ťukla do ní zadním kopytem. Ale její běh se nezměnil a Vronskij dostal do obličeje hroudu bláta a pochopil, že je zase ve stejné vzdálenosti od Gladiátora. Znovu před sebou uviděl jeho záď, krátký ocas a zase ty bílé nohy, které se rychle pohybovaly a nevzdalovaly se.

V tom samém okamžiku, kdy si Vronskij pomyslel, že teď je třeba Machotina předjet, Frou-Frou sama, jako by už pochopila, na co pomyslel, bez jakéhokoli pobídnutí značně přidala a začala se k Machotinovi přibližovat z té nejvýhodnější strany, od provazu. Machotin provaz nepouštěl. Vronskij si jen pomyslel, že se dá předjet i zvenčí, a Frou-Frou přeskočila na druhou nohu a začala předjíždět právě takhle. Plec Frou-Frou, která už začínala tmavnout potem, se vyrovnala s Gladiátorovou zádí. Několik skoků běželi vedle sebe. Ale před překážkou, ke které se blížili, začal Vronskij pracovat otěžemi, aby nemusel jet velkým obloukem, a rychle, přímo na svahu, Machotina předjel. Letmo zahlédl jeho tvář postříkanou blátem. Dokonce se mu zdálo, že se usmál. Vronskij Machotina předjel, ale cítil ho hned za sebou a bez přestání slyšel přímo za zády rovnoměrné dopady a přerývaný, ještě úplně svěží dech Gladiátorových nozder.

Další dvě překážky, příkop a bariéru, překonali snadno, ale Vronskij začal slyšet Gladiátorovo funění a dusot blíž. Pobídl klisnu a s radostí ucítil, že lehce přidala, a dusot Gladiátorových kopyt bylo zase slyšet v té dřívější vzdálenosti.

Vronskij vedl dostih – právě to, co chtěl udělat a co mu radil Cord –, a teď si byl jistý úspěchem. Jeho vzrušení, radost a něha k Frou-Frou pořád rostly. Chtělo se mu ohlédnout, ale neodvažoval se to udělat a snažil se uklidnit se a klisnu nepobízet, aby v ní ušetřil rezervu,

stejnou jako ta, o které cítil, že zůstává v Gladiátorovi. Zbývala jediná, a to nejtěžší překážka; jestli ji překoná před ostatními, dorazí první. Blížil se k irské lavici. Spolu s Frou-Frou viděl tu lavici už zdaleka, a oběma najednou, jemu i klisně, přišlo okamžité zaváhání. Postřehl nerozhodnost v klisniných uších a zvedl bič, ale hned ucítil, že zaváhání bylo neopodstatněné: klisna věděla, co je třeba. Přidala a odměřeně, přesně tak, jak předpokládal, se vznesla, odrazila se od země a oddala se síle setrvačnosti, která ji přenesla daleko za příkop; a ve stejném taktu, bez námahy, ze stejné nohy, pokračovala Frou-Frou v běhu.

„Bravo, Vronskij!“ zaslechl hlasy hloučku lidí, kteří stáli u té překážky – věděl, že jsou to lidé z jeho pluku a přátelé; nemohl nepoznat Jašvinův hlas, ale jeho samotného neviděl.

„Ó, ty moje krasavice!“ myslel si o Frou-Frou a poslouchal, co se děje vzadu. „Přeskočil!“ pomyslel si, když za sebou uslyšel Gladiátorův dopad. Zbýval jeden poslední příkop s vodou, široký dva aršíny. Vronskij se na něj ani nedíval, a protože chtěl dorazit první s velkým náskokem, začal pracovat otěžemi krouživě a v taktu skoků klisně zvedal a sklápěl hlavu. Cítil, že klisna běží z poslední rezervy; nejen krk a plece měla mokré, ale i na kohoutku, na hlavě a na ostrých uších jí vystupovaly kapky potu a dýchala prudce a krátce. Ale věděl, že ta rezerva na zbývajících dvě stě sáhů s přehledem stačí. Jen podle toho, že se cítil blíž k zemi, a podle zvláštní měkkosti pohybu Vronskij poznával, jak moc jeho klisna zrychlila. Příkop přelétla, jako by si ho nevšimla. Přelétla ho jako pták; ale právě v tu chvíli Vronskij ke své hrůze ucítil, že nestačil pohybu klisny, a aniž sám chápal jak, udělal ošklivý, neodpustitelný pohyb, když dosedl do sedla. Najednou se jeho poloha změnila a pochopil, že se stalo něco hrozného. Ještě si nedokázal uvědomit, co se stalo, a už se těsně vedle něj mihly bílé nohy ryzáka a Machotin rychlým cvalem projel kolem. Vronskij se jednou nohou dotýkal země a jeho klisna padala na tu nohu. Sotva stačil nohu vyprostit,

klisna padla na bok, těžce chrčela, marně se snažila tenkým, zpoceným krkem zvednout a zmítala se na zemi u jeho nohou jako postřelený pták. Neobratný pohyb, který Vronskij udělal, jí zlomil hřbet. Ale to pochopil až mnohem později. Teď viděl jen to, že Machotin se rychle vzdaluje a on stojí vrávoravě, úplně sám, na blátivé, nehybné zemi a před ním leží těžce oddychující Frou-Frou, hlavu k němu ohnutou, a dívá se na něj svým okouzlujícím okem. Vronskij pořád ještě nechápal, co se stalo, a tahal klisnu za otěž. Znovu sebou celá zazmítala jako rybka, až sedlo zapraskalo, vyprostila přední nohy, ale neměla sílu zvednout záď, hned se zapotácela a zase padla na bok. Vronskij s tváří zkřivenou vášní, bledý a s třesoucí se dolní čelistí, ji kopl patou do břicha a znovu začal tahat za otěže. Ale ona se nehýbala, jen zabořila nozdry do země a dívala se na svého pána svým mluvícím pohledem.

„Áá!“ zasténal Vronskij a chytil se za hlavu. „Áá! Co jsem to udělal!“ vykřikl. „A prohraný dostih! A moje vlastní vina, hanebná, neodpustitelná! A ta nešťastná, milá, zničená klisna! Áá! Co jsem to udělal!“

Lidé, lékař a felčar, důstojníci jeho pluku k němu běželi. Ke svému neštěstí cítil, že je celý a nezraněný. Klisna si zlomila hřbet a bylo rozhodnuto ji zastřelit. Vronskij nedokázal odpovídat na otázky, nedokázal s nikým mluvit. Otočil se, a aniž zvedl čepici, která mu spadla z hlavy, šel pryč od závodiště, sám nevěděl kam. Cítil se nešťastný. Poprvé v životě zažil to nejtěžší neštěstí, neštěstí nenapravitelné, a takové, které zavinil sám.

Jašvin ho s čepicí dohonil a doprovodil domů, a za půl hodiny se Vronskij vzpamatoval. Ale vzpomínka na ten dostih mu nadlouho zůstala v duši jako nejtěžší a nejbolestnější vzpomínka jeho života.

Kapitola dvacátá šestá

Navenek byly vztahy Alexeje Alexandroviče k ženě stejné jako dřív. Jediný rozdíl byl v tom, že byl ještě zaměstnanější než dřív. Jako v předchozích letech odjel s příchodem jara do ciziny na lázně, aby si spravil zdraví, které si každý rok podlomil usilovnou zimní prací, a jako obvykle se vrátil v červenci a hned se s ještě větší energií pustil do své obvyklé práce. Jako obvykle se jeho žena přestěhovala na letní sídlo a on zůstal v Petrohradě.

Od toho rozhovoru po večírku u kněžny Tverské nemluvil s Annou nikdy o svých podezřeních a žárlivosti a ten jeho obvyklý tón, kterým jako by někoho napodoboval, se pro jeho nynější vztah k ženě nemohl hodit lépe. K ženě byl o něco chladnější. Jen jako by na ni měl malou nevoli kvůli tomu prvnímu nočnímu rozhovoru, kterému se vyhnula. V jeho chování k ní byl odstín mrzutosti, ale nic víc. „Nechtěla ses se mnou vyjasnit," jako by říkal, když se k ní v duchu obracel, „tím hůř pro tebe. Teď budeš prosit ty mě a já se nebudu chtít vyjasňovat. Tím hůř pro tebe," říkal v duchu jako člověk, který se marně pokoušel uhasit požár, rozzlobil se na své marné úsilí a řekl si: „Tak si tedy hoř! Shoříš za to!"

On, tento chytrý a v úředních záležitostech jemný člověk, nechápal všechno šílenství takového vztahu k ženě. Nechápal to, protože bylo příliš strašné pochopit své skutečné postavení, a tak v duši zavřel, zamkl a zapečetil tu schránku, v níž měl své city k rodině, to jest k ženě a k synovi. On, pozorný otec, byl od konce té zimy k synovi obzvlášť

chladný a choval se k němu stejně posměšně jako k ženě. „Á, mladý muži!“ oslovoval ho.

Alexej Alexandrovič si myslel a říkal, že ještě nikdy neměl tolik úřední práce jako letos; ale neuvědomoval si, že si letos práci sám vymýšlí, že je to jeden ze způsobů, jak neotevřít tu schránku, kde ležely city k ženě a k rodině a myšlenky na ně, které byly tím strašnější, čím déle tam ležely. Kdyby měl někdo právo zeptat se Alexeje Alexandroviče, co si myslí o chování své ženy, mírný a pokorný Alexej Alexandrovič by neodpověděl nic, ale velice by se rozzlobil na člověka, který by se ho na to zeptal. Proto také bylo ve výrazu Alexeje Alexandroviče cosi hrdého a přísného, když se ho ptali na zdraví jeho ženy. Alexej Alexandrovič nechtěl o chování a citech své ženy vůbec přemýšlet, a opravdu o tom vůbec nepřemýšlel.

Stálé letní sídlo měl Alexej Alexandrovič v Peterhofu a hraběnka Lidija Ivanovna tam obvykle trávila léto také, v sousedství Anny a ve stálém styku s ní. Letos hraběnka Lidija Ivanovna v Peterhofu bydlet odmítla, ani jednou Annu Arkaďjevnu nenavštívila a Alexeji Alexandrovičovi naznačila, že sbližování Anny s Betsy a s Vronským není vhodné. Alexej Alexandrovič ji přísně zarazil, když vyslovil myšlenku, že jeho žena je nad každé podezření, a od té doby se hraběnce Lidiji Ivanovně vyhýbal. Nechtěl vidět a neviděl, že ve společnosti se už mnozí na jeho ženu dívají úkosem, nechtěl chápat a nechápal, proč jeho žena tolik trvala na tom, aby se přestěhovali do Carského Sela, kde bydlela Betsy a odkud nebylo daleko do tábora Vronského pluku. Nedovoloval si o tom přemýšlet a nepřemýšlel; ale zároveň v hloubi duše, aniž si to kdy sám před sebou vyslovil a aniž pro to měl nejen důkazy, ale vůbec jakékoli podezření, nepochybně věděl, že je podvedený manžel, a byl z toho hluboce nešťastný.

Kolikrát si za svého osmiletého šťastného života se ženou Alexej Alexandrovič říkal, když se díval na cizí nevěrné ženy a podváděné muže: „Jak to někdo může dopustit? Jak to, že tu ohavnou situaci ne-

rozřeší?“ Ale teď, když neštěstí padlo na jeho hlavu, nejenže nepřemýšlel, jak tu situaci rozřešit, ale vůbec o ní nechtěl vědět, nechtěl o ní vědět právě proto, že byla příliš hrozná, příliš nepřirozená.

Od svého návratu z ciziny byl Alexej Alexandrovič na letním sídle dvakrát. Jednou tam obědval, podruhé tam strávil večer s hosty, ale ani jednou tam nepřenocoval, jak to míval ve zvyku v předchozích letech.

Den dostihů byl pro Alexeje Alexandroviče velmi zaneprázdněný; ale když si už ráno sestavil rozvrh dne, rozhodl se, že hned po časném obědě pojede na letní sídlo k ženě a odtud na dostihy, kde bude celý dvůr a kde musí být i on. K ženě se zastaví proto, že si předsevzal, že ji bude kvůli slušnosti navštěvovat jednou týdně. Kromě toho měl ten den ženě předat k patnáctému, podle zavedeného pořádku, peníze na výdaje.

S obvyklou mocí nad svými myšlenkami si tohle všechno o ženě promyslel a dál už svým myšlenkám nedovolil zabíhat k ničemu, co se jí týkalo.

To dopoledne měl Alexej Alexandrovič hodně práce. Den předtím mu hraběnka Lidija Ivanovna poslala brožuru slavného cestovatele po Číně, který byl právě v Petrohradě, s dopisem, v němž ho prosila, aby přijal samotného cestovatele, člověka z rozličných důvodů velmi zajímavého a užitečného. Alexej Alexandrovič nestačil brožuru večer přečíst a dočetl ji ráno. Potom přišli prosebníci, začala hlášení, přijetí, jmenování, propouštění, rozdělování vyznamenání, penzí, platů, korespondence – ta všední práce, jak ji Alexej Alexandrovič nazýval, která zabírala tolik času. Potom přišla osobní záležitost, návštěva lékaře a správce jeho jmění. Správce mnoho času nezabral. Jen předal peníze, které Alexej Alexandrovič potřeboval, a podal stručnou zprávu o stavu jeho záležitostí, které nebyly zrovna nejlepší, protože se stalo, že letos se kvůli častému společenskému životu utratilo víc a byl schodek. Zato lékař, slavný petrohradský lékař, který byl s Alexejem Ale-

xandrovičem v přátelském vztahu, zabral času hodně. Alexej Alexandrovič ho dnes vůbec nečekal a byl překvapen jeho příjezdem, a ještě víc tím, že se ho lékař velmi pozorně vyptával na jeho stav, poslechl mu hrudník, poklepal a prohmatal mu játra. Alexej Alexandrovič nevěděl, že jeho přítelkyně Lidija Ivanovna si všimla, že Alexej Alexandrovič není letos zdravotně v pořádku, a poprosila lékaře, aby přijel a na nemocného se podíval. „Udělejte to pro mě," řekla mu hraběnka Lidija Ivanovna.

„Udělám to pro Rusko, hraběnko," odpověděl lékař.

„Nedocenitelný člověk!" řekla hraběnka Lidija Ivanovna.

Lékař byl s Alexejem Alexandrovičem velmi nespokojen. Shledal, že játra jsou značně zvětšená, výživa snížená a lázně neměly žádný účinek. Předepsal co nejvíc tělesného pohybu a co nejméně duševního napětí, a hlavně žádné rozrušení, tedy právě to, co bylo pro Alexeje Alexandroviče stejně nemožné jako nedýchat; a odjel a zanechal v Alexeji Alexandrovičovi nepříjemné vědomí, že něco v něm není v pořádku a že se to nedá napravit.

Když lékař od Alexeje Alexandroviče odcházel, srazil se na schodech před vchodem se Sljudinem, tajemníkem Alexeje Alexandroviče, kterého dobře znal. Byli spolužáky z univerzity, a přestože se vídali zřídka, vážili si jeden druhého a byli dobří přátelé, a proto by nikomu jinému než Sljudinovi lékař svůj upřímný názor na nemocného neřekl.

„Jsem tak rád, že jste u něj byl," řekl Sljudin. „Není na tom dobře a zdá se mi… Tak co?"

„Tak tohle," řekl lékař a přes Sljudinovu hlavu kynul svému kočímu, aby přistavil. „Tohle," řekl lékař, vzal do svých bílých rukou prst glazé rukavice a natáhl ho. „Když strunu nenapnete a zkusíte ji přetrhnout, jde to velmi těžko; ale napněte ji, co to jde, a zatlačte na napjatou strunu vahou prstu – a praskne. A on je díky své vytrvalosti a svědomitosti v práci napjatý do krajnosti; a tlak zvenčí tu je, a těžký," uzavřel lékař a významně zvedl obočí. „Budete na dostizích?" dodal a se-

stupoval ke kočáru, který mu přistavili. „Ano, ano, samozřejmě, zabere to hodně času," odpověděl lékař cosi na to, co Sljudin řekl a co on neslyšel.

Hned po lékaři, který zabral tolik času, přišel slavný cestovatel, a Alexej Alexandrovič díky právě přečtené brožuře a svým dřívějším znalostem toho předmětu ohromil cestovatele hloubkou svých znalostí předmětu a šíří svého osvíceného rozhledu.

Spolu s cestovatelem byl ohlášen příjezd gubernského maršálka, který přijel do Petrohradu a se kterým bylo třeba si promluvit. Po jeho odjezdu bylo třeba dokončit všední práci s tajemníkem a ještě zajet ve vážné a důležité věci za jednou významnou osobou. Alexej Alexandrovič se stačil vrátit právě v pět, kdy obvykle obědval, a když s tajemníkem poobědval, pozval ho, aby s ním jel na letní sídlo a na dostihy.

Aniž si to uvědomoval, Alexej Alexandrovič teď hledal příležitost, aby byl při jeho setkáních se ženou přítomen někdo třetí.

Kapitola dvacátá sedmá

Anna stála nahoře před zrcadlem a s Aňuščinou pomocí si připínala na šaty poslední mašli, když uslyšela u vchodu zvuk kol drtících štěrk.

„Na Betsy je ještě brzo," pomyslela si, a když se podívala z okna, uviděla kočár, z něhož vyčníval černý klobouk a tak dobře známé uši Alexeje Alexandroviče. „To se nehodí; že by tu chtěl přenocovat?" pomyslela si. A všechno, co by z toho mohlo vzejít, jí připadalo tak hrozné a strašné, že aniž chvilku váhala, vyšla jim s veselou, zářící tváří naproti, a protože v sobě cítila přítomnost už známého ducha lži a klamu, okamžitě se tomu duchu oddala a začala mluvit, aniž sama věděla, co řekne.

„Á, to je od tebe milé!" řekla, podala muži ruku a úsměvem pozdravila Sljudina, který byl v domě jako doma. „Doufám, že tu přenocuješ?" bylo první, co jí duch klamu napověděl. „A teď pojedeme spolu. Jenom škoda, že jsem slíbila Betsy. Zastaví se pro mě."

Alexej Alexandrovič se při jménu Betsy zamračil.

„Ó, já nebudu rozdělovat nerozlučné," řekl svým obvyklým žertovným tónem. „Pojedeme s Michailem Vasiljevičem. I lékaři mi nařizují chodit. Projdu se cestou a budu si představovat, že jsem v lázních."

„Není kam spěchat," řekla Anna. „Dáte si čaj?" Zazvonila.

„Přineste čaj a řekněte Serjožovi, že přijel Alexej Alexandrovič. Tak co, jak je s tvým zdravím? Michaile Vasiljeviči, vy jste u mě ještě nebyl; podívejte se, jak je to u mě na balkoně hezké," mluvila a obracela se tu k jednomu, tu k druhému.

Mluvila velmi prostě a přirozeně, ale příliš mnoho a příliš rychle. Sama to cítila, tím spíš, že ve zvědavém pohledu, kterým se na ni Michail Vasiljevič podíval, postřehla, že ji jako by pozoruje.

Michail Vasiljevič hned vyšel na terasu.

Posadila se vedle muže.

„Nevypadáš moc dobře," řekla.

„Ano," řekl, „dnes u mě byl lékař a vzal mi hodinu času. Cítím, že ho poslal někdo z mých přátel: tak drahocenné je moje zdraví..."

„No a co říkal?"

Vyptávala se ho na zdraví a na práci, přemlouvala ho, aby si odpočinul a přestěhoval se k ní.

To všechno říkala vesele, rychle a se zvláštním leskem v očích; ale Alexej Alexandrovič teď jejímu tónu nepřikládal žádný význam. Slyšel jen její slova a přikládal jim jen ten přímý smysl, který měla. A odpovídal jí prostě, i když žertem. V celém tom rozhovoru nebylo nic zvláštního, ale nikdy potom si Anna nemohla na celou tu krátkou scénu vzpomenout bez trýznivé bolesti studu.

Vešel Serjoža a před ním vychovatelka. Kdyby si Alexej Alexandrovič dovolil pozorovat, všiml by si ostýchavého, zmateného pohledu, jakým se Serjoža podíval na otce a potom na matku. Ale nechtěl nic vidět a neviděl.

„Á, mladý muž! Vyrostl. Opravdu, docela se z něj stává muž. Dobrý den, mladý muži."

A podal vyděšenému Serjožovi ruku.

Serjoža, který byl k otci ostýchavý už dřív, se ho teď stranil, od té doby, co mu Alexej Alexandrovič začal říkat mladý muži a co mu přišla na mysl hádanka, jestli je Vronskij přítel, nebo nepřítel. Ohlédl se po matce, jako by prosil o ochranu. Jen s matkou mu bylo dobře. Alexej Alexandrovič mezitím mluvil s vychovatelkou a držel syna za rameno, a Serjožovi bylo tak trýznivě nepříjemně, že Anna viděla, že se chystá plakat.

Anna, která zrudla ve chvíli, kdy syn vešel, si všimla, že je Serjožovi nepříjemně, rychle vyskočila, zvedla z ramene syna ruku Alexeje Alexandroviče, políbila syna, odvedla ho na terasu a hned se vrátila.

„Ale už je čas," řekla a podívala se na hodinky. „Copak Betsy pořád nejede!..."

„Ano," řekl Alexej Alexandrovič, vstal, sepjal ruce a zapraskal prsty. „Zastavil jsem se taky, abych ti přivezl peníze, protože samými řečmi se nikdo nenají," řekl. „Myslím, že je potřebuješ."

„Ne, nepotřebuju... ano, potřebuju," řekla, nedívala se na něj a zrudla až ke kořínkům vlasů. „A ty se sem asi po dostizích zastavíš."

„Ó ano!" odpověděl Alexej Alexandrovič. „A tady je ozdoba Peterhofu, kněžna Tverská," dodal, když se podíval z okna na přijíždějící anglický povoz s klapkami na očích koní a s neobyčejně vysoko posazenou maličkou karoserií kočárku. „Jaká elegance! Rozkošné! Nu, tak pojeďme i my."

Kněžna Tverská z povozu nevystoupila, jen u vchodu seskočil její lokaj v kamaších, pelerínce a černém klobouku.

„Jdu, sbohem!" řekla Anna, políbila syna, přistoupila k Alexeji Alexandrovičovi a podala mu ruku. „Je od tebe moc milé, že jsi přijel."

Alexej Alexandrovič jí políbil ruku.

„Tak na shledanou. Zastavíš se na čaj, to je výborné!" řekla a vyšla, zářící a veselá. Ale jakmile ho přestala vidět, ucítila na ruce to místo, kterého se dotkly jeho rty, a s odporem se zachvěla.

Kapitola dvacátá osmá

Když se Alexej Alexandrovič objevil na dostizích, Anna už seděla vedle Betsy v altánu, v tom altánu, kde se scházela celá vysoká společnost. Uviděla muže už z dálky. Dva lidé, muž a milenec, byli pro ni dvěma středy života, a bez pomoci vnějších smyslů cítila jejich blízkost. Už z dálky ucítila, že se muž blíží, a bezděčně ho sledovala ve vlnách davu, mezi nimiž se pohyboval. Viděla, jak se blíží k altánu, jak tu blahosklonně odpovídá na podlézavé pozdravy, tu přátelsky a roztržitě zdraví sobě rovné, tu horlivě vyčkává na pohled mocných tohoto světa a smeká svůj kulatý velký klobouk, který mu tlačil na konečky uší. Znala všechny ty způsoby a všechny jí byly odporné. „Jen ctižádost, jen touha uspět, to je všechno, co je v jeho duši," myslela si, „a vznešené ohledy, láska k osvětě, náboženství, to všechno jsou jen nástroje, jak uspět."

Podle toho, jak se díval na dámský altán – díval se přímo na ni, ale nepoznával svou ženu v moři mušelínu, tylu, stuh, vlasů a slunečníků –, pochopila, že ji hledá; ale schválně si ho nevšímala.

„Alexeji Alexandroviči!" zavolala na něj kněžna Betsy. „Vy asi nevidíte svou ženu; tady je!"

Usmál se svým chladným úsměvem.

„Je tu tolik lesku, že člověk neví, kam dřív oči obrátit," řekl a šel do altánu. Usmál se na ženu, jak se má usmát muž, když se setká se ženou, s níž se právě viděl, a pozdravil se s kněžnou a s ostatními známými, každému dal, co mu patřilo, to jest zažertoval s dámami a vyměnil si pozdravy s muži. Dole u altánu stál generální pobočník, kte-

rého si Alexej Alexandrovič vážil a který byl známý svou inteligencí a vzdělaním. Alexej Alexandrovič se s ním dal do řeči.

Byla přestávka mezi závody, a proto rozhovoru nic nebránilo. Generální pobočník dostihy odsuzoval. Alexej Alexandrovič mu odporoval a hájil je. Anna poslouchala jeho tenký, rovný hlas, nevynechala ani jedno slovo a každé jeho slovo jí připadalo falešné a bolestně jí řezalo v uších.

Když začal dostih přes překážky na čtyři versty, naklonila se dopředu a nespouštěla oči z Vronského, který přistupoval ke koni a nasedal, a přitom slyšela ten odporný, neutuchající hlas svého muže. Trápila se strachem o Vronského, ale ještě víc ji trápil, jak se jí zdálo, neutuchající zvuk mužova tenkého hlasu s těmi známými intonacemi.

„Jsem špatná žena, jsem ztracená žena," myslela si, „ale nerada lžu, nesnáším lež, a jeho, mého muže, potravou je lež. Všechno ví, všechno vidí; co tedy cítí, když dokáže tak klidně mluvit? Kdyby zabil mě, kdyby zabil Vronského, vážila bych si ho. Ale ne, on potřebuje jen lež a slušnost," říkala si Anna a nepřemýšlela o tom, co vlastně od muže chce, jakého by ho chtěla vidět. Nechápala ani to, že tahle dnešní zvláštní výřečnost Alexeje Alexandroviče, která ji tolik dráždila, byla jen projevem jeho vnitřního neklidu a znepokojení. Jako dítě, které se uhodí, poskakuje a uvádí do pohybu svaly, aby přehlušilo bolest, tak Alexej Alexandrovič nutně potřeboval duševní pohyb, aby přehlušil ty myšlenky na ženu, které se v její přítomnosti a v přítomnosti Vronského a při neustálém opakování jeho jména dožadovaly pozornosti. A jako je pro dítě přirozené poskakovat, tak pro něj bylo přirozené hezky a chytře mluvit. Říkal:

„Nebezpečí při dostizích důstojníků a jezdců je nutnou podmínkou dostihů. Jestliže se Anglie může ve vojenských dějinách vykázat nejskvělejšími jezdeckými činy, pak jen díky tomu, že v sobě dějinně rozvíjela tuto sílu zvířat i lidí. Sport má podle mého názoru velký význam, a my jako vždycky vidíme jen to nejpovrchnější."

„Ne tak povrchní," řekla kněžna Tverská. „Jeden důstojník si prý zlomil dvě žebra."

Alexej Alexandrovič se usmál svým úsměvem, který jen odhaloval zuby, ale nic víc neříkal.

„Dejme tomu, kněžno, že to není povrchní," řekl, „ale vnitřní. Ale o to nejde," a znovu se obrátil ke generálovi, s nímž mluvil vážně, „nezapomínejte, že závodí důstojníci, kteří si tuto činnost vybrali, a uznejte, že každé povolání má svou odvrácenou stranu mince. To přímo patří k povinnostem důstojníka. Ohavný sport, jako je pěstní zápas nebo španělští toreadoři, je známkou barbarství. Ale specializovaný sport je známkou pokroku."

„Ne, příště už nepojedu; moc mě to rozrušuje," řekla kněžna Betsy. „Že ano, Anno?"

„Rozrušuje, ale člověk se nemůže odtrhnout," řekla jiná dáma. „Kdybych byla Římanka, nevynechala bych jediný cirkus."

Anna nic neříkala, nespouštěla kukátko od očí a dívala se na jedno místo.

V tu chvíli procházel altánem vysoký generál. Alexej Alexandrovič přerušil řeč, spěšně, ale důstojně vstal a hluboce se procházejícímu generálovi uklonil.

„Vy nezávodíte?" zažertoval generál.

„Můj závod je těžší," odpověděl uctivě Alexej Alexandrovič.

A přestože odpověď nic neznamenala, generál se tvářil, že od chytrého člověka dostal chytré slovo a že dokonale chápe, v čem je jeho vtip.

„Jsou dvě strany," pokračoval Alexej Alexandrovič a sedal si, „účinkující a diváci; a láska k těmto podívaným je u diváků nejjistější známkou nízkého vývoje, s tím souhlasím, ale…"

„Kněžno, vsadíme se!" ozval se zdola hlas Stěpana Arkaďjiče, který se obracel k Betsy. „Na koho sázíte?"

„Já a Anna na knížete Kuzovleva," odpověděla Betsy.

„Já na Vronského. O pár rukavic."

„Platí!"

„A jak je to krásné, že ano?"

Alexej Alexandrovič chvíli mlčel, dokud kolem něj mluvili, ale hned zase začal.

„Souhlasím, ale mužné hry..." chtěl pokračovat.

Ale v tu chvíli vypouštěli jezdce a všechny rozhovory ustaly. Alexej Alexandrovič zmlkl, všichni vstali a obrátili se k řece. Alexej Alexandrovič se o dostihy nezajímal, a proto se na jezdce nedíval, ale roztržitě začal přejíždět unavenýma očima po divácích. Jeho pohled se zastavil na Anně.

Její tvář byla bledá a přísná. Zřejmě neviděla nic a nikoho kromě jediného. Rukou křečovitě svírala vějíř a nedýchala. Podíval se na ni a spěšně se odvrátil a prohlížel si jiné tváře.

„Však i tahle dáma a jiné jsou taky velmi rozrušené; to je docela přirozené," řekl si Alexej Alexandrovič. Nechtěl se na ni dívat, ale jeho pohled k ní bezděčně přitahovalo. Znovu se zahleděl do té tváře, snažil se nečíst to, co v ní bylo tak jasně napsáno, a proti své vůli v ní s hrůzou četl to, co vědět nechtěl.

První pád Kuzovleva u řeky rozrušil všechny, ale Alexej Alexandrovič jasně viděl na Annině bledé, vítězoslavné tváři, že ten, na koho se dívala, nespadl. Když potom, co Machotin a Vronskij přeskočili velkou překážku, hned za ní spadl další důstojník rovnou na hlavu a zabil se a celým publikem proběhl šelest hrůzy, Alexej Alexandrovič viděl, že si toho Anna ani nevšimla a jen stěží pochopila, o čem se kolem ní začalo mluvit. On se však do ní zahlížel čím dál častěji a čím dál umíněněji. Anna, celá pohlcená pohledem na Vronského, který se řítil tratí, ucítila z boku upřený pohled chladných očí svého muže.

Na okamžik se ohlédla, tázavě se na něj podívala, trochu se zamračila a zase se odvrátila.

„Ach, mně je to jedno," jako by mu řekla, a už se na něj ani jednou nepodívala.

Dostihy byly nešťastné: ze sedmnácti jezdců jich víc než polovina spadla a zranila se. Ke konci dostihů byli všichni rozrušení, a to rozrušení ještě vzrostlo tím, že panovník byl nespokojen.

Kapitola dvacátá devátá

Všichni hlasitě vyjadřovali svůj nesouhlas, všichni opakovali větu, kterou kdosi řekl: „Už chybí jen cirkus se lvy," a všichni cítili hrůzu, takže když Vronskij spadl a Anna nahlas vykřikla, nebylo na tom nic neobvyklého. Ale hned nato se v Annině tváři odehrála změna, která už byla vyloženě nepatřičná. Úplně ztratila hlavu. Začala se zmítat jako chycený pták: chvíli chtěla vstát a někam jít, chvíli se obracela k Betsy.

„Pojeďme, pojeďme," říkala.

Ale Betsy ji neslyšela. Nakláněla se dolů a mluvila s generálem, který k ní přistoupil.

Alexej Alexandrovič přistoupil k Anně a zdvořile jí nabídl rámě.

„Pojďme, jestli si přejete," řekl francouzsky; ale Anna naslouchala tomu, co říkal generál, a muže si nevšimla.

„Prý si taky zlomil nohu," říkal generál. „To už je přece neslýchané."

Anna muži neodpověděla, zvedla kukátko a dívala se na místo, kde Vronskij spadl; ale bylo to tak daleko a sběhlo se tam tolik lidí, že se nedalo nic rozeznat. Spustila kukátko a chtěla odejít; ale v tu chvíli přicválal důstojník a cosi hlásil panovníkovi. Anna se naklonila dopředu a poslouchala.

„Stivo! Stivo!" zavolala na bratra.

Ale bratr ji neslyšel. Znovu chtěla odejít.

„Ještě jednou vám nabízím rámě, jestli chcete jít," řekl Alexej Alexandrovič a dotkl se její ruky.

S odporem se od něj odtáhla, a aniž se mu podívala do tváře, odpověděla:

„Ne, ne, nechte mě, zůstanu tady."

Teď viděla, že od místa, kde Vronskij spadl, běží přes dráhu k altánu nějaký důstojník. Betsy na něj mávala šátkem.

Důstojník přinesl zprávu, že jezdec se nezabil, ale kůň si zlomil páteř.

Když to Anna uslyšela, rychle si sedla a zakryla si tvář vějířem. Alexej Alexandrovič viděl, že pláče a že nedokáže zadržet nejen slzy, ale ani vzlyky, které jí zvedaly hruď. Alexej Alexandrovič ji zakryl vlastním tělem, aby jí dal čas se vzpamatovat.

„Potřetí vám nabízím rámě," řekl jí po chvíli. Anna se na něj dívala a nevěděla, co říct. Kněžna Betsy jí přišla na pomoc.

„Ne, Alexeji Alexandroviči, Annu jsem přivezla já a slíbila jsem, že ji taky odvezu," vložila se do toho Betsy.

„Promiňte, kněžno," řekl a zdvořile se usmál, ale pevně jí hleděl do očí, „ale vidím, že Anně není úplně dobře, a přeji si, aby jela se mnou."

Anna se vylekaně ohlédla, poslušně vstala a položila ruku na mužovo rámě.

„Pošlu k němu, zjistím to a dám vám vědět," zašeptala jí Betsy.

Při odchodu z altánu Alexej Alexandrovič jako vždycky mluvil se známými, které potkávali, a Anna musela jako vždycky odpovídat a mluvit; ale nebyla sama sebou a šla s mužem zavěšená jako ve snu.

„Zabil se, nebo ne? Je to pravda? Přijde, nebo ne? Uvidím ho dnes?" myslela si.

Mlčky nastoupila do kočáru Alexeje Alexandroviče a mlčky vyjeli z houfu povozů. Navzdory všemu, co viděl, si Alexej Alexandrovič přece jen nedovoloval myslet na skutečné postavení své ženy. Viděl jen vnější známky. Viděl, že se chovala nepatřičně, a považoval za svou povinnost jí to říct. Ale bylo pro něj velmi těžké neříct víc a říct jen to-

hle. Otevřel ústa, aby jí řekl, jak nepatřičně se chovala, ale bezděčně řekl něco úplně jiného.

„Jak jsme ale všichni náchylní k těmhle krutým podívaným," řekl. „Všímám si…"

„Cože? Nerozumím," řekla Anna pohrdavě.

Urazilo ho to a hned začal říkat, co chtěl.

„Musím vám říct," pronesl.

„Tak je to tady, vysvětlování," pomyslela si a dostala strach.

„Musím vám říct, že jste se dnes chovala nepatřičně," řekl jí francouzsky.

„Čím jsem se chovala nepatřičně?" řekla nahlas, rychle k němu otočila hlavu a dívala se mu přímo do očí, ale už vůbec ne s tou dřívější veselostí, která něco zakrývala, nýbrž s odhodlaným výrazem, pod kterým jen s námahou skrývala strach, jenž cítila.

„Nezapomínejte," řekl jí a ukázal na otevřené okénko proti kočímu.

Nadzvedl se a vytáhl sklo.

„Co jste shledal nepatřičným?" opakovala.

„To zoufalství, které jste nedokázala skrýt, když spadl jeden z jezdců."

Čekal, že bude odporovat; ale ona mlčela a dívala se před sebe.

„Už jsem vás jednou žádal, abyste se ve společnosti chovala tak, aby ani zlé jazyky nemohly nic říct proti vám. Byla doba, kdy jsem mluvil o vnitřních vztazích; teď o nich nemluvím. Teď mluvím o vnějších vztazích. Chovala jste se nepatřičně a přál bych si, aby se to neopakovalo."

Neslyšela ani polovinu jeho slov, měla z něj strach a myslela na to, jestli je pravda, že se Vronskij nezabil. Opravdu říkali o něm, že je celý a že kůň si zlomil páteř? Když domluvil, jen se strojeně posměšně usmála a nic neodpověděla, protože neslyšela, co říkal. Alexej Alexandrovič začal mluvit směle, ale když si jasně uvědomil, o čem mluví,

přenesl se na něj strach, který cítila ona. Uviděl ten úsměv a zmocnil se ho podivný klam.

„Směje se mým podezřením. Ano, hned řekne, co mi řekla tenkrát: že moje podezření nemají žádný důvod, že je to směšné."

Teď, kdy nad ním viselo odhalení všeho, si nepřál nic tolik, jako aby mu jako dřív posměšně odpověděla, že jeho podezření jsou směšná a nemají žádný důvod. To, co věděl, bylo tak strašné, že teď byl ochoten uvěřit čemukoli. Ale výraz její tváře, vyděšené a zachmuřené, ted nesliboval ani lež.

„Možná se mýlím," řekl. „V tom případě vás prosím o prominutí."

„Ne, nemýlil jste se," řekla pomalu a zoufale pohlédla do jeho chladné tváře. „Nemýlil jste se. Byla jsem a nemůžu nebýt zoufalá. Poslouchám vás a myslím na něj. Miluju ho, jsem jeho milenka, nemůžu to snést, bojím se vás, nenávidím vás... Dělejte si se mnou, co chcete."

A zabořila se do kouta kočáru, zakryla si tvář rukama a rozvzlykala se. Alexej Alexandrovič se ani nepohnul a nezměnil přímý směr pohledu. Ale celá jeho tvář najednou nabyla slavnostní nehybnosti mrtvého a ten výraz se nezměnil po celou cestu až k letnímu sídlu. Když přijížděli k domu, otočil k ní hlavu, pořád se stejným výrazem.

„Dobře! Ale žádám, abyste zachovávala vnější podmínky slušnosti tak dlouho," hlas se mu zachvěl, „dokud nepřijmu opatření, která zajistí mou čest, a nesdělím vám je."

Vystoupil první a pomohl jí z kočáru. Před služebnictvem jí mlčky stiskl ruku, sedl do kočáru a odjel do Petrohradu.

Hned po něm přišel lokaj od kněžny Betsy a přinesl Anně lístek:

„Poslala jsem k Alexejovi, abych se dozvěděla, jak mu je, a on mi píše, že je zdravý a celý, ale zoufalý."

„Tak *on* přijde!" pomyslela si Anna. „Jak dobře jsem udělala, že jsem mu všechno řekla."

Podívala se na hodinky. Zbývaly ještě tři hodiny a vzpomínky na podrobnosti posledního setkání jí rozpálily krev.

„Můj Bože, jak je světlo! Je to strašné, ale ráda vidím jeho tvář a mám ráda to fantastické světlo… Muž! Ach ano… Nu, a díky Bohu, že je s ním všechno skončeno.“

Kapitola třicátá

Jako na všech místech, kde se scházejí lidé, tak i v malých německých lázních, kam přijeli Ščerbačtí, proběhla jakási obvyklá krystalizace společnosti, která každému jejímu členu určuje pevné a neměnné místo. Tak jako částečka vody v mrazu pevně a neměnně dostane určitý tvar sněhového krystalu, právě tak každá nová osoba, která do lázní přijela, se hned usadila na místo, které jí příslušelo.

Kníže Ščerbackij *s chotí a dcerou* se podle bytu, který si najali, podle jména i podle známých, které tu našli, hned vykrystalizovali na své pevné a předurčené místo.

Letos byla v lázních skutečná německá kněžna, a proto krystalizace společnosti probíhala ještě energičtěji. Kněžna si bezpodmínečně přála představit princezně svou dceru a hned druhý den ten obřad vykonala. Kitty udělala hluboké a půvabné pukrle ve svých letních šatech objednaných z Paříže, *velmi prostých*, to jest velmi parádních. Princezna řekla: „Doufám, že se na tuhle hezkou tvářičku brzy vrátí růže," a pro Ščerbacké se hned pevně ustálily určité cesty života, ze kterých už nebylo možné vybočit. Ščerbačtí se seznámili i s rodinou jedné anglické lady, i s německou hraběnkou a jejím synem, raněným v poslední válce, i se švédským učencem, i s panem Canutem a jeho sestrou. Ale hlavní společnost Ščerbackých se bezděčně utvořila z moskevské dámy Marji Jevgeňjevny Rtiščevy s dcerou, která byla Kitty nepříjemná, protože onemocněla stejně jako ona z lásky, a z moskevského plukovníka, kterého Kitty od dětství vídala a znala v uniformě a s epoletami a který byl tady se svýma malýma očičkama a s odhale-

ným krkem v barevné kravatce neobyčejně směšný a nudný tím, že se ho nedalo zbavit. Když se to všechno takhle pevně ustálilo, začala se Kitty velmi nudit, tím spíš, že kníže odjel do Karlových Varů a ona zůstala sama s matkou. Nezajímala se o ty, které znala, protože cítila, že od nich už nepřijde nic nového. Jejím hlavním a nejvroucnějším zájmem v lázních teď bylo pozorovat ty, které neznala, a dohadovat se o nich. Kitty byla od přírody taková, že v lidech vždycky předpokládala všechno to nejkrásnější, a zvlášť v těch, které neznala. A i teď, když se dohadovala, kdo je kdo, jaké jsou mezi nimi vztahy a jací jsou to lidé, představovala si ty nejpodivuhodnější a nejkrásnější povahy a ve svých pozorováních nacházela potvrzení.

Z takových osob ji zvlášť zaměstnávala jedna ruská dívka, která přijela do lázní s nemocnou ruskou dámou, s paní Stahlovou, jak jí všichni říkali. Paní Stahlová patřila k nejvyšší společnosti, ale byla tak nemocná, že nemohla chodit, a jen ve vzácných pěkných dnech se u pramenů objevovala ve vozíčku. Ale ne tolik kvůli nemoci jako spíš z pýchy, jak vysvětlovala kněžna, se paní Stahlová s nikým z Rusů neznala. Ruská dívka paní Stahlovou ošetřovala a kromě toho, jak si Kitty všimla, se sbližovala se všemi těžce nemocnými, kterých bylo v lázních mnoho, a tím nejpřirozenějším způsobem o ně pečovala. Ta ruská dívka podle Kittyina pozorování nebyla příbuzná paní Stahlové a zároveň nebyla ani najatá pomocnice. Paní Stahlová jí říkala Vareňko a ostatní jí říkali „slečno Vareňko“. Kitty nejen zajímalo pozorovat vztahy té dívky k paní Stahlové a k dalším osobám, které Kitty neznala, ale navíc cítila, jak to často bývá, nevysvětlitelnou sympatii k té slečně Vareňce a podle pohledů, které se setkávaly, cítila, že se jí také líbí.

Ta slečna Vareňka nebyla ani tak dívka, která už má první mládí za sebou, jako spíš bytost bez mládí: dalo se jí hádat devatenáct i třicet let. Když člověk rozebíral její rysy, byla navzdory nezdravé pleti spíš hezká než ošklivá. Měla by i dobrou postavu, nebýt přílišné vyzáblosti těla a hlavy, která byla na její střední výšku příliš velká; ale muže při-

tahovat nemohla. Podobala se krásnému květu, který má sice ještě všechny okvětní lístky, ale už odkvetl a nevoní. Kromě toho nemohla muže přitahovat ještě proto, že jí chybělo to, čeho měla Kitty až příliš, zadržovaný oheň života a vědomí vlastní přitažlivosti.

Vždycky se zdálo, že je zaměstnaná nějakou prací, o které nemůže být pochyb, a proto se, jak se zdálo, nemohla zajímat o nic jiného. Právě tím, jak se od Kitty lišila, ji zvlášť přitahovala. Kitty cítila, že v ní, v jejím způsobu života, najde vzor toho, co teď mučivě hledala: zájmy života, důstojnost života mimo ty společenské vztahy dívek k mužům, které se jí teď hnusily a připadaly jí jako hanebná výstava zboží, které čeká na kupce. Čím víc Kitty svou neznámou přítelkyni pozorovala, tím víc se přesvědčovala, že ta dívka je právě tou dokonalou bytostí, jakou si ji představovala, a tím víc se s ní toužila seznámit.

Obě dívky se potkávaly každý den několikrát a při každém setkání Kittyiny oči říkaly: „Kdo jste? Co jste? Je to pravda, že jste ta okouzlující bytost, jakou si vás představuji? Ale proboha si nemyslete," dodával její pohled, „že bych si dovolovala vnucovat se vám za známou. Prostě vás obdivuji a mám vás ráda." „Já vás mám taky ráda a vy jste moc, moc milá. A měla bych vás ještě radši, kdybych měla čas," odpovídal pohled neznámé dívky. A Kitty opravdu viděla, že je pořád zaměstnaná: buď odvádí od pramenů děti nějaké ruské rodiny, nebo nese nemocné pléd a zabaluje ji do něj, nebo se snaží rozptýlit podrážděného nemocného, nebo pro někoho vybírá a kupuje pečivo ke kávě.

Brzy po příjezdu Ščerbackých se při ranním pití vod objevily ještě dvě osoby, které na sebe obrátily všeobecnou nevraživou pozornost. Byl to velmi vysoký, nahrbený muž s obrovskýma rukama, ve starém, krátkém kabátě, který mu na jeho výšku nestačil, s černýma očima, naivníma a zároveň strašnýma, a poďobaná, hezká žena, oblečená velmi špatně a bez vkusu. Kitty v nich poznala Rusy a už si o nich v duchu začala skládat krásný a dojemný román. Ale kněžna se ze seznamu lá-

zeňských hostů dozvěděla, že je to Levin Nikolaj a Marja Nikolajevna, vysvětlila Kitty, jaký špatný člověk ten Levin je, a všechny sny o těch dvou osobách se rozplynuly. Ne tolik proto, co jí řekla matka, jako spíš proto, že to byl Konstantinův bratr, začaly být ty dvě osoby Kitty najednou v nejvyšší míře nepříjemné. Tenhle Levin v ní teď svým zvykem škubat hlavou budil nepřekonatelný odpor.

Zdálo se jí, že v jeho velkých strašných očích, které ji neodbytně sledovaly, se zračí nenávist a posměch, a snažila se mu vyhýbat.

Kapitola třicátá první

Byl nevlídný den, celé dopoledne pršelo a nemocní s deštníky se tísnili v galerii.

Kitty se procházela s matkou a s moskevským plukovníkem, který se vesele vykračoval ve svém evropském kabátku, koupeném hotovém ve Frankfurtu. Procházeli se po jedné straně galerie a snažili se vyhnout Levinovi, který chodil po druhé straně. Vareňka ve svých tmavých šatech a v černém klobouku s dolů ohnutou krempou chodila se slepou Francouzkou celou délkou galerie, a pokaždé když se potkala s Kitty, vyměnily si přátelský pohled.

„Maminko, smím ji oslovit?“ řekla Kitty, která sledovala svou neznámou přítelkyni a všimla si, že jde k prameni a že se tam mohou sejít.

„Ano, jestli tolik chceš, nejdřív se o ní něco dozvím a sama k ní půjdu,“ odpověděla matka. „Co jsi na ní našla tak zvláštního? Asi nějaká společnice. Jestli chceš, seznámím se s paní Stahlovou. Znala jsem její švagrovou,“ dodala kněžna a hrdě zvedla hlavu.

Kitty věděla, že kněžnu uráží, že se paní Stahlová jakoby vyhýbá tomu, aby se s ní seznámila. Kitty nenaléhala.

„Je zázračně milá!“ řekla a dívala se na Vareňku, jak podává sklenici Francouzce. „Podívejte se, jak je všechno prosté a milé.“

„Ty tvoje poblouznění mě ohromně baví,“ řekla kněžna. „Ne, raději se vraťme,“ dodala, když si všimla, že jim naproti jde Levin se svou dámou a s německým doktorem, se kterým o něčem hlasitě a zlostně mluvil.

Obracely se, aby šly zpátky, když najednou uslyšely už ne hlasitý hovor, ale křik. Levin se zastavil a křičel a doktor se taky rozpálil. Kolem nich se sbíhal dav. Kněžna s Kitty se rychle vzdálily a plukovník se přidal k davu, aby zjistil, co se děje.

Za několik minut je plukovník dohonil.

„Co to tam bylo?“ zeptala se kněžna.

„Hanba a ostuda!“ odpověděl plukovník. „Jednoho se člověk bojí – potkávat se s Rusy v cizině. Ten vysoký pán se pohádal s doktorem, nahrubiánil mu, že ho špatně léčí, a napřáhl se na něj holí. Prostě ostuda!“

„Ach, jak nepříjemné!“ řekla kněžna. „Nu, a jak to skončilo?“

„Naštěstí se do toho vložila ta… ta v tom klobouku jako hřib. Ruska, zdá se,“ řekl plukovník.

„Slečna Vareňka?“ zeptala se radostně Kitty.

„Ano, ano. Ta se vzpamatovala nejrychleji ze všech, vzala toho pána pod paží a odvedla ho.“

„Vidíte, maminko,“ řekla Kitty matce, „a vy se divíte, že ji obdivuji.“

Od následujícího dne, když Kitty u pramenů pozorovala svou neznámou přítelkyni, všimla si, že slečna Vareňka už je i s Levinem a jeho ženou v takových vztazích jako se svými ostatními *chráněnci*. Chodila k nim, mluvila s nimi, dělala tlumočnici té ženě, která neuměla mluvit žádným cizím jazykem.

Kitty ještě víc prosila matku, aby jí dovolila seznámit se s Vareňkou. A jakkoli bylo kněžně nepříjemné, že by jaksi dělala první krok, jako by se chtěla seznámit s paní Stahlovou, která si dovolovala na něco být pyšná, vyptala se na Vareňku, a když se o ní dozvěděla podrobnosti, ze kterých se dalo usoudit, že na té známosti není nic špatného, i když ani mnoho dobrého, přistoupila k Vareňce sama první a seznámila se s ní.

Vybrala si chvíli, kdy dcera odešla k prameni a Vareňka se zastavila u pekaře, a kněžna k ní přistoupila.

„Dovolte, abych se s vámi seznámila," řekla se svým důstojným úsměvem. „Moje dcera je do vás zamilovaná," řekla. „Vy mě možná neznáte. Já…"

„To je víc než vzájemné, kněžno," odpověděla rychle Vareňka.

„Jaký dobrý skutek jste včera prokázala našemu ubohému krajanovi!" řekla kněžna.

Vareňka zčervenala.

„Nevzpomínám si, myslím, že jsem nic neudělala," řekla.

„Ale ano, zachránila jste toho Levina před nepříjemností."

„Ano, jeho družka mě zavolala a já jsem se ho snažila uklidnit: je velmi nemocný a byl nespokojený s doktorem. A já mám ve zvyku o takové nemocné pečovat."

„Ano, slyšela jsem, že žijete v Mentonu se svou tetou, tuším s paní Stahlovou. Znala jsem její švagrovou."

„Ne, není to moje teta. Říkám jí maminko, ale nejsem s ní příbuzná; vychovala mě," odpověděla Vareňka a znovu zčervenala.

Bylo to řečeno tak prostě, tak milý byl pravdivý a otevřený výraz její tváře, že kněžna pochopila, proč si její Kitty tu Vareňku zamilovala.

„Nu, a co ten Levin?" zeptala se kněžna.

„Odjíždí," odpověděla Vareňka.

V tu chvíli přicházela od pramene Kitty a zářila radostí, že se matka seznámila s její neznámou přítelkyní.

„Nu tak vidíš, Kitty, tvoje velké přání seznámit se se slečnou…"

„Vareňkou," napověděla s úsměvem Vareňka, „tak mi všichni říkají."

Kitty zčervenala radostí a dlouho mlčky tiskla ruku své nové přítelkyně, která jí stisk neoplácela, ale nehybně ležela v její ruce. Ruka stisk neoplácela, ale tvář slečny Vareňky se rozzářila tichým, radostným, i když trochu smutným úsměvem, který odhalil velké, ale krásné zuby.

„Sama jsem si to už dlouho přála," řekla.

„Ale vy jste tak zaměstnaná…"

„Ach, naopak, nejsem zaměstnaná vůbec ničím," odpověděla Vareňka, ale v tu ránu musela své nové známé opustit, protože k ní běžely dvě malé ruské holčičky, dcery nějakého nemocného.

„Vareňko, maminka vás volá!" křičely.

A Vareňka šla s nimi.

Kapitola třicátá druhá

Podrobnosti, které se kněžna dozvěděla o Vareňčině minulosti, o jejím vztahu k paní Stahlové a o paní Stahlové samotné, byly tyto.

Paní Stahlová, o které jedni říkali, že utrápila svého muže, a druzí, že on utrápil ji svým nemravným chováním, byla vždycky churavá a vzrušivá žena. Když už po rozvodu s mužem porodila první dítě, to dítě hned umřelo, a příbuzní paní Stahlové, kteří znali její citlivost a báli se, aby ji ta zpráva nezabila, jí dítě podstrčili jiné: vzali dceru dvorního kuchaře, která se narodila téže noci a v témže domě v Petrohradě. To byla Vareňka. Paní Stahlová se později dozvěděla, že Vareňka není její dcera, ale vychovávala ji dál, tím spíš, že velmi brzy nato už Vareňka neměla žádné příbuzné.

Paní Stahlová už víc než deset let žila bez přestávky v cizině na jihu a nikdy nevstávala z postele. A jedni říkali, že si paní Stahlová vytvořila společenské postavení ctnostné, hluboce zbožné ženy; druzí říkali, že v duši opravdu byla tou vysoce mravnou bytostí, která žije jen pro dobro bližního, za jakou se vydávala. Nikdo nevěděl, jakého je vyznání, jestli katolického, protestantského, nebo pravoslavného; ale jedno bylo nepochybné: byla v přátelských stycích s těmi nejvyššími osobnostmi všech církví a vyznání.

Vareňka s ní žila pořád v cizině, a všichni, kdo znali paní Stahlovou, znali a měli rádi i slečnu Vareňku, jak jí všichni říkali.

Když se kněžna dozvěděla všechny tyto podrobnosti, neshledala na sblížení své dcery s Vareňkou nic zavrženíhodného, tím spíš, že Vareňka měla ty nejlepší způsoby a vychování: výborně mluvila fran-

couzsky a anglicky, a hlavně vyřídila od paní Stahlové, že lituje, že je kvůli nemoci připravena o potěšení seznámit se s kněžnou.

Když se Kitty s Vareňkou seznámila, byla svou přítelkyní čím dál víc okouzlena a každým dnem na ní nacházela nové přednosti.

Kněžna uslyšela, že Vareňka pěkně zpívá, a poprosila ji, aby k nim večer přišla zazpívat.

„Kitty hraje a máme tu klavír, není dobrý, pravda, ale uděláte nám velkou radost," řekla kněžna se svým strojeným úsměvem, který byl Kitty teď zvlášť nepříjemný, protože si všimla, že se Vareňce zpívat nechce. Ale Vareňka přesto večer přišla a přinesla si sešit not. Kněžna pozvala Marju Jevgeňjevnu s dcerou a plukovníka.

Vareňka se zdála úplně lhostejná k tomu, že jsou tu lidé, které nezná, a hned šla ke klavíru. Neuměla se sama doprovázet, ale výborně zpívala z listu. Kitty, která dobře hrála, ji doprovázela.

„Máte neobyčejný talent," řekla jí kněžna, když Vareňka krásně zazpívala první skladbu.

Marja Jevgeňjevna s dcerou jí děkovaly a chválily ji.

„Podívejte se," řekl plukovník a díval se z okna, „jaké publikum se sešlo, aby vás poslouchalo." Pod okny se opravdu shromáždil dost velký zástup.

„Moc mě těší, že vám to dělá radost," odpověděla prostě Vareňka.

Kitty se na svou přítelkyni dívala s hrdostí. Obdivovala její umění, její hlas i její tvář, ale nejvíc obdivovala její způsob, to, že Vareňka zjevně na svůj zpěv vůbec nemyslela a k chvále byla úplně lhostejná; jako by se ptala jen: mám ještě zpívat, nebo to stačí?

„Kdyby to byla já," myslela si v duchu Kitty, „jak bych na to byla pyšná! Jak bych se radovala, kdybych viděla ten zástup pod okny! A jí je to úplně jedno. Vede ji jen přání neodmítnout a udělat radost *mamince*. Co to v ní je? Co jí dává tu sílu nedbat na nic a být nezávisle klidná? Jak ráda bych to věděla a naučila se to od ní," myslela si Kitty a upřeně se dívala do té klidné tváře. Kněžna Vareňku poprosila, aby zazpívala

ještě něco, a Vareňka zazpívala další skladbu stejně vyrovnaně, zřetelně a dobře, stála rovně u klavíru a svou hubenou snědou rukou na něm vyťukávala takt.

Další skladba v sešitě byla italská píseň. Kitty zahrála předehru, která se jí moc líbila, a ohlédla se po Vareňce.

„Tuhle vynecháme," řekla Vareňka a zčervenala.

Kitty ulekaně a tázavě upřela oči na Vareňčinu tvář.

„Tak jinou," řekla rychle a obracela listy, protože hned pochopila, že se k té skladbě něco váže.

„Ne," odpověděla Vareňka, položila ruku na noty a usmála se, „ne, zazpívejme ji." A zazpívala ji stejně klidně, chladně a dobře jako předtím.

Když skončila, všichni jí znovu děkovali a šli pít čaj. Kitty s Vareňkou vyšly do zahrádky, která byla u domu.

„Je pravda, že s tou písní máte spojenou nějakou vzpomínku?" řekla Kitty. „Neříkejte mi to," dodala rychle, „jen řekněte, jestli je to pravda."

„Ne, proč? Povím vám to," řekla prostě Vareňka, a aniž čekala na odpověď, pokračovala: „Ano, je to vzpomínka, a kdysi bývala těžká. Milovala jsem jednoho člověka. Tuhle věc jsem mu zpívala."

Kitty se s velkýma otevřenýma očima mlčky a dojatě dívala na Vareňku.

„Milovala jsem ho a on miloval mě; ale jeho matka nechtěla, a tak si vzal jinou. Teď žije nedaleko od nás, vídám ho. Nemyslela jste, že jsem taky prožila román?" řekla a v její hezké tváři nepatrně zasvitla ta jiskra, o které Kitty cítila, že kdysi ozařovala zevnitř celou její bytost.

„Jak bych nemyslela? Kdybych byla muž, nemohla bych milovat nikoho jiného, když jsem poznala vás. Jen nechápu, jak mohl kvůli matce zapomenout na vás a udělat vás nešťastnou; neměl srdce."

„Ale ne, je to velmi dobrý člověk, a já nejsem nešťastná; naopak, jsem velmi šťastná. Tak co, už dnes zpívat nebudeme?" dodala a vyda-

la se k domu.

„Jak jste dobrá, jak jste dobrá!“ vykřikla Kitty, zastavila ji a políbila. „Kdybych se vám mohla aspoň trošku podobat!“

„Proč byste se měla někomu podobat? Jste dobrá taková, jaká jste,“ řekla Vareňka se svým mírným a unaveným úsměvem.

„Ne, já vůbec dobrá nejsem. Nu, řekněte mi… Počkejte, posaďme se,“ řekla Kitty a znovu ji usadila vedle sebe na lavičku. „Řekněte, copak není urážlivé pomyslet, že někdo pohrdl vaší láskou, že nechtěl?…“

„Ale on nepohrdl; věřím, že mě miloval, ale byl poslušný syn…“

„Ano, ale kdyby ne z matčiny vůle, ale prostě sám?…“ říkala Kitty a cítila, že prozradila své tajemství a že ji tvář, planoucí ruměncem studu, už usvědčila.

„Pak by jednal špatně a já bych ho nelitovala,“ odpověděla Vareňka, která zjevně pochopila, že už nejde o ni, ale o Kitty.

„Ale ta urážka?“ řekla Kitty. „Urážku nelze zapomenout, nelze zapomenout,“ říkala a vzpomínala na svůj pohled na posledním plese, když se zastavila hudba.

„V čem je ta urážka? Vy jste přece nejednala špatně?“

„Hůř než špatně – hanebně.“

Vareňka zavrtěla hlavou a položila svou ruku na Kittyinu.

„Ale v čem je to hanebné?“ řekla. „Přece jste nemohla člověku, kterému jste lhostejná, říct, že ho milujete?“

„Samozřejmě že ne; nikdy jsem neřekla ani slovo, ale on to věděl. Ne, ne, jsou pohledy, je chování. I kdybych žila sto let, nezapomenu.“

„Tak co tedy? Nerozumím. Jde o to, jestli ho milujete teď, nebo ne,“ řekla Vareňka a nazývala všechno pravým jménem.

„Nenávidím ho; nemůžu si to odpustit.“

„Tak co tedy?“

„Ta hanba, ta urážka.“

„Ach, kdyby byli všichni tak citliví jako vy," řekla Vareňka. „Není dívky, která by tohle nezažila. A to všechno je tak nedůležité."

„A co je tedy důležité?" zeptala se Kitty a se zvědavým údivem se jí dívala do tváře.

„Ach, důležitého je mnoho," řekla Vareňka s úsměvem.

„Ale co?"

„Ach, mnoho věcí je důležitějších," odpověděla Vareňka a nevěděla, co říct. Ale v tu chvíli se z okna ozval kněžnin hlas:

„Kitty, je chladno! Buď si vezmi šál, nebo pojď dovnitř."

„Opravdu, už je čas!" řekla Vareňka a vstala. „Musím ještě zajít za madame Berthe; prosila mě o to."

Kitty ji držela za ruku a s vášnivou zvědavostí a prosbou se jí pohledem ptala: „Co, co je to nejdůležitější, co dává takový klid? Vy to víte, řekněte mi to!" Ale Vareňka nechápala ani to, nač se jí Kittyin pohled ptá. Myslela jen na to, že dnes musí ještě zajít za madame Berthe a stihnout to domů k maminčinu čaji, ve dvanáct hodin. Vešla dovnitř, posbírala noty, se všemi se rozloučila a chystala se odejít.

„Dovolte, doprovodím vás," řekl plukovník.

„Ale jak byste mohla jít teď v noci sama?" přisvědčila kněžna. „Pošlu s vámi aspoň Parašu."

Kitty viděla, že Vareňka jen s námahou potlačuje úsměv nad tím, že by ji měl někdo doprovázet.

„Ne, chodím vždycky sama a nikdy se mi nic nestane," řekla a vzala si klobouk. A ještě jednou Kitty políbila, a aniž řekla, co je důležité, zmizela svižným krokem, s notami v podpaží, v šeru letní noci a odnášela si s sebou své tajemství o tom, co je důležité a co jí dává ten záviděníhodný klid a důstojnost.

Kapitola třicátá třetí

Kitty se seznámila i s paní Stahlovou a tato známost spolu s přátelstvím k Vareňce na ni nejen silně zapůsobila, ale i ji utěšila v jejím žalu. Útěchu našla v tom, že se jí díky této známosti otevřel úplně nový svět, který neměl nic společného s její minulostí, svět vznešený, krásný, z jehož výše se dalo klidně hledět na tu minulost. Odhalilo se jí, že kromě života pudového, kterému se Kitty dosud oddávala, existuje život duchovní. Ten život se otevíral náboženstvím, ale náboženstvím, které nemělo nic společného s tím, jež Kitty znala od dětství, s náboženstvím, které spočívalo v mši a večerní bohoslužbě ve Vdovím domě, kde se dali potkat známí, a v tom, že se s otcem duchovním učila nazpaměť církevněslovanské texty; tohle bylo náboženství vznešené, tajemné, spojené s řadou krásných myšlenek a citů, náboženství, kterému se dalo nejen věřit, protože se to nařizuje, ale které se dalo milovat.

Kitty se to všechno nedozvěděla ze slov. Paní Stahlová mluvila s Kitty jako s milým dítětem, na které se člověk rád dívá jako na vzpomínku na vlastní mládí, a jen jedinkrát se zmínila o tom, že ve všech lidských strastech dává útěchu jen láska a víra a že pro Kristův soucit s námi neexistují malicherné strasti, a hned zavedla řeč jinam. Ale Kitty v každém jejím pohybu, v každém slově, v každém jejím nebeském pohledu, jak to Kitty nazývala, a zvlášť v celém příběhu jejího života, který znala od Vareňky, ve všem poznávala to, „co je důležité“ a co dosud neznala.

Ale ať byla povaha paní Stahlové jakkoli vznešená, ať byl celý její příběh jakkoli dojemný a její řeč jakkoli vznešená a něžná, Kitty si na ní bezděčně všimla takových rysů, které ji mátly. Všimla si, že když se paní Stahlová vyptávala na její příbuzné, pohrdavě se usmála, a to bylo v rozporu s křesťanskou dobrotou. Všimla si ještě, že když u ní zastihla katolického kněze, paní Stahlová pečlivě držela tvář ve stínu stínidla lampy a zvláštně se usmívala. Jakkoli bezvýznamné byly ty dva postřehy, mátly ji a ona o paní Stahlové pochybovala. Zato Vareňka, osamělá, bez příbuzných, bez přátel, se smutným rozčarováním, která po ničem netoužila a ničeho nelitovala, byla právě tou dokonalostí, o které si Kitty jen dovolovala snít. Na Vareňce pochopila, že stačí zapomenout na sebe a milovat druhé, a člověk bude klidný, šťastný a krásný. A taková chtěla být Kitty. Když teď jasně pochopila, co je *to nejdůležitější*, nespokojila se s tím, že by se tím jen nadchla, ale hned se celou duší oddala tomuto novému životu, který se jí otevřel. Podle Vareňčina vyprávění o tom, co dělala paní Stahlová a další, které jmenovala, si Kitty už vytvořila šťastný plán budoucího života. Stejně jako neteř paní Stahlové, Aline, o které jí Vareňka hodně vyprávěla, bude všude, kde bude žít, vyhledávat nešťastné, pomáhat jim, jak jen to půjde, rozdávat evangelium, předčítat evangelium nemocným, zločincům, umírajícím. Kitty zvlášť lákala myšlenka předčítat evangelium zločincům, jak to dělala Aline. Ale to všechno byly tajné sny, které Kitty nesvěřovala ani matce, ani Vareňce.

Ostatně Kitty, než přijde čas uskutečnit své plány ve velkém, snadno našla příležitost uplatňovat svá nová pravidla už teď, v lázních, kde bylo tolik nemocných a nešťastných, a napodobovala přitom Vareňku.

Kněžna si zprvu všímala jen toho, že Kitty je silně pod vlivem svého poblouznění, jak to nazývala, paní Stahlovou a zvlášť Vareňkou. Viděla, že Kitty Vareňku nejen napodobuje v její činnosti, ale bezděčně ji napodobuje i v tom, jak chodí, mluví a mrká očima. Ale potom kněžna

zpozorovala, že se v dceři nezávisle na tomto okouzlení odehrává jakýsi vážný duševní převrat.

Kněžna viděla, že Kitty po večerech čte francouzské evangelium, které jí darovala paní Stahlová, což dřív nedělala; že se vyhýbá známým ze společnosti a sbližuje se s nemocnými, které měla pod ochranou Vareňka, a zvlášť s jednou chudou rodinou nemocného malíře Petrova. Kitty byla zjevně pyšná na to, že v té rodině plní povinnosti milosrdné sestry. To všechno bylo dobré a kněžna proti tomu nic neměla, tím spíš, že Petrovova žena byla docela slušná žena a že princezna, která si Kittyiny činnosti všimla, ji chválila a nazývala ji andělem útěchy. To všechno by bylo velmi dobré, kdyby se to nepřehánělo. A kněžna viděla, že dcera upadá do krajnosti, a také jí to říkala.

„Nic se nemá přehánět," říkala jí.

Ale dcera jí nic neodpovídala; jen si v duchu myslela, že ve věcech křesťanství nelze mluvit o přehánění. Jak se může přehánět, když člověk následuje učení, které přikazuje nastavit druhou tvář, když tě uhodí do jedné, a dát i košili, když ti berou kaftan? Ale kněžně se to přehánění nelíbilo, a ještě víc se jí nelíbilo, že Kitty, jak cítila, jí nechce otevřít celou svou duši. Kitty opravdu tajila před matkou své nové názory a city. Netajila je proto, že by matku neuctívala nebo nemilovala, ale jen proto, že to byla její matka. Svěřila by je komukoli dřív než matce.

„Nějak dlouho u nás nebyla Anna Pavlovna," řekla jednou kněžna o Petrovově ženě. „Zvala jsem ji. Ale jako by byla nějak nespokojená."

„Ne, nevšimla jsem si, maminko," řekla Kitty a zrudla.

„Ty jsi u nich dlouho nebyla?"

„Zítra se chystáme na výlet do hor," odpověděla Kitty.

„Nu, tak jeďte," odpověděla kněžna, zkoumavě se dívala do dceřiny zmatené tváře a snažila se uhodnout příčinu jejích rozpaků.

Ještě téhož dne přišla Vareňka na oběd a oznámila, že si to Anna Pavlovna rozmyslela a zítra do hor nepojede. A kněžna si všimla, že

Kitty znovu zčervenala.

„Kitty, nestalo se mezi tebou a Petrovovými něco nepříjemného?“ řekla kněžna, když zůstaly samy. „Proč přestala posílat děti a chodit k nám?“

Kitty odpověděla, že se mezi nimi nic nestalo a že vůbec nechápe, proč je s ní Anna Pavlovna jaksi nespokojená. Kitty mluvila naprostou pravdu. Neznala příčinu, proč se k ní Anna Pavlovna změnila, ale tušila ji. Tušila věc, kterou nemohla říct matce, kterou neříkala ani sama sobě. Byla to jedna z těch věcí, které člověk ví, ale které si nesmí říct ani sám sobě; tak strašné a hanebné by bylo se mýlit.

Znovu a znovu si v paměti probírala všechny své vztahy k té rodině. Vzpomínala na naivní radost, která se zračila v kulaté dobrácké tváři Anny Pavlovny, když se setkávaly; vzpomínala na jejich tajné porady o nemocném, na spiknutí, jak ho odvést od práce, kterou měl zakázanou, a vytáhnout ho na procházku; na oddanost mladšího chlapečka, který jí říkal „moje Kitty“ a nechtěl bez ní jít spát. Jak to všechno bylo hezké! Potom si vzpomněla na hubenou, přehubenou postavu Petrova s dlouhým krkem, v jeho hnědém kabátě; na jeho řídké kudrnaté vlasy, na tázavé modré oči, ze kterých měla Kitty zpočátku strach, a na jeho chorobnou snahu působit v její přítomnosti čile a svěže. Vzpomínala, jak se zpočátku namáhala překonat odpor, který k němu cítila, stejně jako ke všem souchotinářům, a jak usilovně vymýšlela, co mu říct. Vzpomínala na ten bázlivý, dojatý pohled, kterým se na ni díval, a na ten zvláštní pocit soucitu a rozpaků a potom vědomí vlastní ctnosti, který při tom zakoušela. Jak to všechno bylo hezké! Ale to všechno bylo zpočátku. Teď, před několika dny, se najednou všechno pokazilo. Anna Pavlovna vítala Kitty strojeně a bez přestání pozorovala ji i muže.

Copak Anna Pavlovna ochladla kvůli té jeho dojemné radosti, kdykoli se Kitty přiblížila?

„Ano,“ vzpomínala, „bylo v Anně Pavlovně něco nepřirozeného a jejímu dobrému srdci docela nepodobného, když předevčírem rozmr-

zele řekla: ‚Pořád na vás čekal, nechtěl bez vás pít kávu, ačkoli je strašně zesláblý.‘

„Ano, možná jí bylo nepříjemné i to, když jsem mu podala pléd. Je to všechno tak prosté, ale on to přijal tak rozpačitě, tak dlouho děkoval, že to bylo trapné i mně. A potom ten můj portrét, který tak pěkně nakreslil. A hlavně ten pohled, rozpačitý a něžný! Ano, ano, je to tak!“ opakovala si Kitty s hrůzou. „Ne, to nemůže být, to nesmí být! Je tak k politování!“ říkala si hned potom.

Ta pochybnost jí otravovala kouzlo jejího nového života.

Kapitola třicátá čtvrtá

Už před koncem lázeňské kúry se ke svým vrátil kníže Ščerbackij, který po Karlových Varech zajel do Badenu a Kissingenu za ruskými známými, aby se nadýchal ruského ducha, jak říkal.

Kníže a kněžna měli na život v cizině docela protichůdné názory. Kněžna považovala všechno za skvělé, a přestože měla v ruské společnosti pevné postavení, snažila se v cizině podobat evropské dámě, kterou nebyla – protože byla ruská paní –, a proto se přetvařovala a bylo jí to trochu nepříjemné. Kníže naopak považoval všechno v cizině za mizerné, evropský život ho tížil, držel se svých ruských zvyků a schválně se snažil vypadat v cizině méně jako Evropan, než jakým ve skutečnosti byl.

Kníže se vrátil pohublý, s povislými vaky kůže na tvářích, ale v nejveselejší náladě. Jeho veselá nálada ještě vzrostla, když uviděl, že se Kitty úplně zotavila. Zpráva o Kittyině přátelství s paní Stahlovou a s Vareňkou a kněžnina pozorování o jakési změně, která se v Kitty odehrála, knížete znepokojily a vzbudily v něm obvyklý pocit žárlivosti na všechno, co jeho dceru unášelo mimo něj, a strach, aby se mu dcera nevymkla z vlivu do nějakých jemu nepřístupných oblastí. Ale ty nepříjemné zprávy utonuly v moři dobráctví a veselosti, které v něm byly vždycky a které karlovarské vody ještě zvlášť posílily.

Den po příjezdu se kníže ve svém dlouhém kabátě, se svými ruskými vráskami a odulými tvářemi podepřenými naškrobenými límečky vydal v nejveselejší náladě s dcerou k pramenům.

Ráno bylo nádherné; úhledné, veselé domy se zahrádkami, pohled na červenolící, červenoruké, pivem nalité, vesele pracující německé služky a jasné slunce rozveselovaly srdce; ale čím blíž k pramenům přicházeli, tím častěji potkávali nemocné a jejich vzhled se zdál ještě žalostnější uprostřed obvyklých poměrů spořádaného německého života. Kitty už ten protiklad neohromoval. Jasné slunce, veselý třpyt zeleně a zvuky hudby byly pro ni přirozeným rámcem všech těch známých tváří a změn k horšímu nebo k lepšímu, které sledovala; ale knížeti připadalo světlo a třpyt červnového rána, zvuky orchestru, který hrál módní veselý valčík, a zvlášť pohled na zdravé služky jako něco nepatřičného a ohyzdného ve spojení s těmi skleslými, pohybujícími se mrtvolami, které se sem sjely ze všech koutů Evropy.

Přestože pociťoval hrdost a jakoby návrat mládí, když s ním milovaná dcera šla zavěšená do něj, teď se jaksi styděl a bylo mu nepříjemné, že má tak pevný krok a tak mohutné, tukem obalené údy. Cítil se skoro jako člověk, který se bez šatů ocitl ve společnosti.

„Představ, představ mě svým novým přátelům," říkal dceři a tiskl jí loktem ruku. „Já si i ten tvůj ošklivý Soden zamiloval za to, jak tě dal do pořádku. Jenom je to tu u vás smutné, smutné. Kdo je to?"

Kitty mu jmenovala známé i neznámé tváře, které potkávali. Hned u vchodu do parku potkali slepou madame Berthe s průvodkyní a knížeti měl radost z dojatého výrazu staré Francouzky, když uslyšela Kitty-in hlas. Ta s ním hned s francouzskou přehnanou laskavostí začala mluvit, chválila ho, že má tak skvělou dceru, a přímo do očí vynášela Kitty do nebes a nazývala ji pokladem, perlou a andělem útěchy.

„Nu, tak to je anděl číslo dvě," řekl kníže s úsměvem. „Andělem číslo jedna nazývá slečnu Vareňku."

„Ó! Slečna Vareňka, to je opravdový anděl, to vám povím," přisvědčila madame Berthe.

V galerii potkali i samotnou Vareňku. Spěchala jim naproti a nesla elegantní červenou kabelku.

„Tak už přijel i tatínek!“ řekla jí Kitty.

Vareňka udělala prostě a přirozeně, jako všechno, co dělala, pohyb, který byl něco mezi úklonou a pukrletem, a hned začala s knížetem mluvit, jak mluvila se všemi, nenuceně a prostě.

„Samozřejmě že vás znám, velmi dobře vás znám,“ řekl jí kníže s úsměvem, podle kterého Kitty s radostí poznala, že se její přítelkyně otci líbí. „A kam tak spěcháte?“

„Maminka je tady,“ řekla Vareňka a obrátila se ke Kitty. „Celou noc nespala a doktor jí poradil, aby si vyjela. Nesu jí ruční práci.“

„Tak tohle je anděl číslo jedna!“ řekl kníže, když Vareňka odešla.

Kitty viděla, že by si z Vareňky rád trochu vystřelil, ale že to nijak nedokáže, protože se mu Vareňka líbila.

„Nu, tak uvidíme všechny tvé přátele,“ dodal, „i paní Stahlovou, jestli mě ráčí poznat.“

„Copak ty jsi ji znal, tatínku?“ zeptala se Kitty ustrašeně, když si všimla jiskřičky posměchu, která se knížeti rozhořela v očích při zmínce o paní Stahlové.

„Znal jsem jejího muže a ji trochu, ještě než se dala k pietistkám.“

„Co je to pietistka, tatínku?“ zeptala se Kitty, už vylekaná tím, že to, čeho si na paní Stahlové tak vážila, má nějaké jméno.

„Sám to pořádně nevím. Vím jen, že za všechno děkuje Bohu, za každé neštěstí, i za to, že jí umřel muž, děkuje Bohu. Nu, a vychází to směšně, protože spolu žili špatně.“

„Kdo je to? Jaký ubohý obličej!“ zeptal se, když si všiml, že na lavičce sedí nevysoký nemocný v hnědém kabátě a bílých kalhotách, které na vyzáblých kostech jeho nohou dělaly podivné záhyby.

Ten pán nadzvedl slaměný klobouk nad řídkými kudrnatými vlasy a odkryl vysoké čelo, chorobně zarudlé od klobouku.

„To je Petrov, malíř,“ odpověděla Kitty a zčervenala. „A tohle je jeho žena,“ dodala a ukázala na Annu Pavlovnu, která jako schválně ve

chvíli, kdy k nim přicházeli, šla za dítětem, které jí odběhlo po cestičce.

„Jak je ubohý, a jakou má milou tvář!“ řekl kníže. „Proč jsi k němu nešla? Chtěl ti snad něco říct?“

„Nu, tak pojďme k nim,“ řekla Kitty a rozhodně se otočila. „Jak se vám dnes daří?“ zeptala se Petrova.

Petrov vstal, opřel se o hůl a nesměle pohlédl na knížete.

„To je moje dcera,“ řekl kníže. „Dovolte, abych se představil.“

Malíř se uklonil a usmál se a odhalil podivně lesklé bílé zuby.

„Včera jsme na vás čekali, kněžno,“ řekl Kitty.

Když to říkal, zavrávoral, a když ten pohyb zopakoval, snažil se ukázat, že to udělal schválně.

„Chtěla jsem přijít, ale Vareňka říkala, že Anna Pavlovna vzkázala, že nepojedete.“

„Jak to, že nepojedeme?“ řekl Petrov, zčervenal a hned se rozkašlal a hledal očima ženu. „Aneto, Aneto!“ zavolal nahlas a na jeho tenkém bílém krku se jako provazy napjaly tlusté žíly.

Anna Pavlovna přišla.

„Jak jsi mohla vzkázat kněžně, že nepojedeme!“ zašeptal jí podrážděně, protože ztratil hlas.

„Dobrý den, kněžno!“ řekla Anna Pavlovna se strojeným úsměvem, který se tak nepodobal tomu, jak se k ní chovala dřív. „Velice mě těší,“ obrátila se ke knížeti. „Už dlouho jsme vás čekali, kníže.“

„Jak jsi mohla vzkázat kněžně, že nepojedeme?“ zašeptal malíř chraplavě ještě jednou a ještě zlostněji, zřejmě ho ještě víc dráždilo, že ho zrazuje hlas a že nemůže své řeči dát takový výraz, jaký by chtěl.

„Ach, můj Bože! Myslela jsem, že nepojedeme,“ odpověděla žena rozmrzele.

„Jak to, když…“ Rozkašlal se a mávl rukou.

Kníže nadzvedl klobouk a odešel s dcerou.

„Ach, ach!“ těžce si povzdechl. „Ach, nešťastníci!“

„Ano, tatínku," odpověděla Kitty. „Ale musíš vědět, že mají tři děti, žádné služebnictvo a skoro žádné prostředky. Něco dostává od Akademie," vyprávěla živě a snažila se přehlušit rozrušení, které se v ní zvedlo kvůli podivné změně Anny Pavlovny vůči ní.

„A tamhle je paní Stahlová," řekla Kitty a ukázala na vozíček, ve kterém pod slunečníkem leželo cosi obložené polštáři, v něčem modrém a šedém.

Byla to paní Stahlová. Za ní stál zachmuřený, statný německý dělník, který ji vozil. Vedle stál světlovlasý švédský hrabě, kterého Kitty znala podle jména. Několik nemocných se zdržovalo u vozíčku a dívali se na tu dámu jako na něco neobyčejného.

Kníže k ní přistoupil. A Kitty mu hned v očích zahlédla tu jiskřičku posměchu, která ji znepokojovala. Přistoupil k paní Stahlové a promluvil k ní tou vynikající francouzštinou, jakou teď už mluvilo tak málo lidí, nesmírně zdvořile a mile.

„Nevím, jestli si na mě vzpomenete, ale musím se vám připomenout, abych vám poděkoval za vaši laskavost k mé dceři," řekl jí, smekl klobouk a už si ho znovu nenasadil.

„Kníže Alexandr Ščerbackij," řekla paní Stahlová a zvedla k němu své nebeské oči, v jejichž výrazu Kitty zahlédla nelibost. „Velmi mě těší. Vaši dceru jsem si tolik zamilovala."

„Vaše zdraví pořád není dobré?"

„Ale já už jsem si zvykla," řekla paní Stahlová a seznámila knížete se švédským hrabětem.

„A vy jste se velmi málo změnila," řekl jí kníže. „Neměl jsem tu čest vás vidět deset nebo jedenáct let."

„Ano, Bůh dává kříž a dává i sílu ho nést. Člověk se často diví, k čemu se ten život táhne… Z druhé strany!" obrátila se rozmrzele k Vareňce, která jí nezabalovala nohy do plédu tak, jak měla.

„Asi aby se konalo dobro," řekl kníže a oči se mu smály.

„To nám nepřísluší soudit," řekla paní Stahlová, když si všimla odstínu výrazu v knížecí tváři. „Tak vy mi tu knihu pošlete, milý hrabě? Velice vám děkuji," obrátila se k mladému Švédovi.

„A!" vykřikl kníže, když uviděl moskevského plukovníka, který stál opodál, uklonil se paní Stahlové a odešel s dcerou a s moskevským plukovníkem, který se k nim přidal.

„To je naše aristokracie, kníže!" řekl moskevský plukovník a chtěl, aby to znělo posměšně; měl na paní Stahlovou pifku, že se s ním neznala.

„Pořád stejná," odpověděl kníže.

„A vy jste ji znal ještě před nemocí, kníže, totiž dřív, než ulehla?"

„Ano. Ulehla, když jsem tam byl," řekl kníže.

„Říká se, že už deset let nevstává."

„Nevstává, protože má krátké nohy. Je velmi špatně stavěná…"

„Tatínku, to není možné!" vykřikla Kitty.

„Zlé jazyky to říkají, má zlatá. A ta tvoje Vareňka si s ní užije," dodal. „Ach, ty nemocné paničky!"

„Ale ne, tatínku!" vášnivě se ohradila Kitty. „Vareňka ji zbožňuje. A pak, dělá tolik dobrého! Zeptej se, koho chceš! Ji i Aline Stahlovou znají všichni."

„Možná," řekl a stiskl jí loktem ruku. „Ale je lepší, když se to dělá tak, že ať se zeptáš kohokoli, nikdo o tom neví."

Kitty zmlkla, ne proto, že by neměla co říct; ale ani otci nechtěla otevřít své tajné myšlenky. Jenže, zvláštní věc, přestože se tak připravovala, že se otcovu pohledu nepodvolí, že mu nedovolí vstoupit do své svatyně, cítila, že ten božský obraz paní Stahlové, který celý měsíc nosila v duši, nenávratně zmizel, jako zmizí postava, kterou člověk vidí v pohozených šatech, jakmile pochopí, jak ty šaty leží. Zůstala jen žena s krátkýma nohama, která leží, protože je špatně stavěná, a trápí bezbrannou Vareňku za to, že jí nepodkládá pléd tak, jak má. A žádným úsilím fantazie už nebylo možné vrátit tu dřívější paní Stahlovou.

Kapitola třicátá pátá

Kníže přenesl svou veselou náladu na svou rodinu i na známé, a dokonce i na domácího pána, Němce, u kterého Ščerbačtí bydleli.

Když se kníže s Kitty vrátil od pramenů a pozval k sobě na kávu plukovníka, Marju Jevgeňjevnu i Vareňku, dal vynést stůl a křesla do zahrádky pod kaštan a tam prostřít snídani. Domácí pán i služebnictvo pod vlivem jeho veselosti ožili. Znali jeho štědrost, a za půl hodiny se nemocný hamburský doktor, který bydlel nahoře, závistivě díval z okna na tu veselou ruskou společnost zdravých lidí, která se sešla pod kaštanem. Ve stínu listí, které se chvělo v kruzích, u stolu pokrytého bílým ubrusem a obloženého konvicemi na kávu, chlebem, máslem, sýrem a studenou zvěřinou, seděla kněžna v čepečku s fialovými stuhami a rozdávala šálky a chlebíčky. Na druhém konci seděl kníže, vydatně jedl a hlasitě a vesele hovořil. Kníže si vedle sebe rozložil své nákupy, vyřezávané truhličky, drobné hračky a nožíky na papír všeho druhu, kterých nakoupil hromadu ve všech lázních, a rozdával je všem, i služce Lieschen a domácímu pánovi, se kterým žertoval svou komicky špatnou němčinou a ujišťoval ho, že Kitty nevyléčily vody, ale jeho výborná jídla, zvlášť polévka se sušenými švestkami. Kněžna se muži posmívala kvůli jeho ruským zvykům, ale byla tak čilá a veselá, jak nebyla po celou dobu pobytu v lázních. Plukovník se jako vždycky usmíval knížecím vtipům; ale co se týkalo Evropy, kterou podle svého mínění pozorně studoval, držel s kněžnou. Dobrosrdečná Marja Jevgeňjevna se válela smíchy nad vším, co kníže směšného řekl, a Vareň-

ka, což Kitty ještě nikdy neviděla, se rozplývala slabým, ale nakažlivým smíchem, který v ní knížecí vtipy vyvolávaly.

To všechno Kitty těšilo, ale nemohla se zbavit starostí. Nedokázala rozřešit úlohu, kterou jí otec bezděčně zadal svým veselým pohledem na její přátele a na ten život, který si tak zamilovala. K té úloze se ještě přidala změna jejího vztahu k Petrovovým, která se dnes projevila tak zřetelně a nepříjemně. Všichni byli veselí, ale Kitty veselá být nemohla, a to ji trápilo ještě víc. Zakoušela pocit podobný tomu, jaký zakoušela v dětství, když ji za trest zavřeli v pokoji a ona poslouchala veselý smích sester.

„Nu, nač jsi nakoupil tu spoustu věcí?“ říkala kněžna, usmívala se a podávala muži šálek kávy.

„Jdeš se projít, nu, přijdeš ke krámku a prosí tě, abys koupil: ‚Vaše Osvícenosti, Vaše Excelence, Vaše Jasnosti.‘ Nu, a jakmile řeknou ‚Vaše Jasnosti‘, už nemůžu odolat: deset tolarů je pryč.“

„To jen z nudy,“ řekla kněžna.

„Samozřejmě z nudy. Taková nuda, matičko, že člověk neví, kam se vrtnout.“

„Jak se můžete nudit, kníže? V Německu je teď tolik zajímavého,“ řekla Marja Jevgeňjevna.

„Ale já všechno zajímavé znám: polévku se sušenými švestkami znám, hrachovou klobásu znám. Všechno znám.“

„Ne, ale říkejte si, co chcete, kníže, jejich instituce jsou zajímavé,“ řekl plukovník.

„A co je na tom zajímavého? Všichni září spokojeností jako nové groše: všechny porazili. Nu, a z čeho mám mít radost já? Já nikoho neporazil, jenom si musím sám zouvat boty, a ještě je sám vystrčit za dveře. Ráno vstaň, hned se obleč, jdi do salonu pít mizerný čaj. To je jiné doma! Probudíš se, nespěcháš, na něco se rozzlobíš, zabručíš si, pořádně se vzpamatuješ, všechno si promyslíš, nikam nespěcháš.“

„Ale čas jsou peníze, na to zapomínáte,“ řekl plukovník.

„Jaký čas! Někdy je čas takový, že bys celý měsíc dal za padesát kopějek, a jindy zase nevezmeš za půl hodiny žádné peníze. Není to tak, Káťo? Co je ti, proč jsi tak smutná?“

„Nic mi není.“

„Kampak? Ještě posedte,“ obrátil se k Vareňce.

„Musím domů,“ řekla Vareňka, vstala a znovu vyprskla smíchy.

Když se vzpamatovala, rozloučila se a šla do domu pro klobouk. Kitty šla za ní. I Vareňka jí teď připadala jiná. Nebyla horší, ale byla jiná, než jakou si ji předtím představovala.

„Ach, už dlouho jsem se tak nenasmála!“ řekla Vareňka a sbírala slunečník a kabelku. „Ten je milý, váš tatínek!“

Kitty mlčela.

„Kdy se zase uvidíme?“ zeptala se Vareňka.

„Maminka chtěla zajít k Petrovovým. Nebudete tam?“ řekla Kitty, aby Vareňku vyzkoušela.

„Budu,“ odpověděla Vareňka. „Chystají se odjet, tak jsem slíbila, že jim pomůžu se balit.“

„Nu, tak přijdu taky.“

„Ne, proč byste chodila?“

„Proč, proč, proč?“ začala Kitty s doširoka otevřenýma očima a chytila Vareňku za slunečník, aby ji nepustila. „Ne, počkejte, proč?“

„Jen tak; váš tatínek přijel, a potom, před vámi se ostýchají.“

„Ne, řekněte mi, proč nechcete, abych chodila k Petrovovým často? Vy to přece nechcete? Proč?“

„To jsem neříkala,“ řekla klidně Vareňka.

„Ne, prosím vás, řekněte mi to!“

„Mám říct všechno?“ zeptala se Vareňka.

„Všechno, všechno!“ chytila se toho Kitty.

„Ale nic zvláštního to není, jenom to, že Michail Alexejevič,“ tak se malíř jmenoval, „dřív chtěl odjet co nejdřív, a teď odjet nechce,“ řekla Vareňka s úsměvem.

„No! No!“ pobízela ji Kitty a zachmuřeně se na Vareňku dívala.

„No, a Anna Pavlovna z nějakého důvodu řekla, že nechce odjet proto, že jste tu vy. Samozřejmě to bylo nemístné, ale kvůli tomu, kvůli vám, z toho byla hádka. A víte přece, jak jsou ti nemocní podráždění.“

Kitty se mračila čím dál víc a Vareňka mluvila sama, snažila se ji uchlácholit a uklidnit, protože viděla, že se schyluje k výbuchu, nevěděla jen, jestli slz, nebo slov.

„Tak bude lepší, když tam nepůjdete… A chápejte, neurážejte se…“

„Patří mi to, patří mi to!“ rychle začala Kitty, vytrhla Vareňce slunečník z rukou a dívala se své přítelkyni kamsi mimo oči.

Vareňka se chtěla usmát, když viděla dětský hněv své přítelkyně, ale bála se, že by ji urazila.

„Jak to, patří? Nerozumím,“ řekla.

„Patří mi to proto, že to všechno bylo předstírání, protože to všechno bylo vymyšlené, a ne od srdce. Co mi bylo do cizího člověka? A ted se ukázalo, že jsem příčinou hádky a že jsem dělala, o co mě nikdo nežádal. Protože je to všechno předstírání! Předstírání! Předstírání!…“

„Ale proč byste předstírala?“ řekla tiše Vareňka.

„Ach, jak hloupé, jak ošklivé! Neměla jsem žádnou potřebu… Všechno je předstírání!“ říkala Kitty a otvírala a zavírala slunečník.

„Ale proč?“

„Abych vypadala lepší před lidmi, před sebou, před Bohem, abych všechny oklamala. Ne, teď už se tomu nepoddám! Ať jsem špatná, ale aspoň ne lživá, ne podvodnice!“

„Ale kdo je podvodnice?“ řekla vyčítavě Vareňka. „Mluvíte, jako by…“

Ale Kitty byla v záchvatu prudkosti. Nenechala ji domluvit.

„Nemluvím o vás, vůbec ne o vás. Vy jste dokonalá. Ano, ano, já vím, že vy všichni jste dokonalí; ale co mám dělat, když jsem špatná? Tohle by se nestalo, kdybych nebyla špatná. Tak ať jsem, jaká jsem, ale nebu-

du předstírat. Co je mi do Anny Pavlovny! Ať si žijí, jak chtějí, a já jak chci já. Nemůžu být jiná… A všechno to není ono, není to ono!…“

„Ale co není ono?“ říkala Vareňka nechápavě.

„Nic není ono. Já nemůžu žít jinak než podle srdce, a vy žijete podle pravidel. Já jsem si vás zamilovala jen tak, a vy mě nejspíš jen proto, abyste mě zachránila, abyste mě poučila!“

„Jste nespravedlivá,“ řekla Vareňka.

„Ale já nemluvím o druhých, mluvím o sobě.“

„Kitty!“ ozval se matčin hlas. „Pojď sem, ukaž tatínkovi své korálky.“

Kitty s hrdým výrazem, aniž se s přítelkyní usmířila, vzala ze stolu krabičku s korálky a šla k matce.

„Co je ti? Proč jsi tak rudá?“ řekli jí matka s otcem jedním hlasem.

„Nic,“ odpověděla, „hned přijdu,“ a běžela zpátky.

„Ještě je tady!“ pomyslela si. „Co jí řeknu, můj Bože! Co jsem to provedla, co jsem to říkala! Proč jsem ji urazila? Co mám dělat? Co jí řeknu?“ myslela si Kitty a zastavila se u dveří.

Vareňka seděla v klobouku a se slunečníkem v rukou u stolu a prohlížela si pérko, které Kitty zlomila. Zvedla hlavu.

„Vareňko, odpusťte mi, odpusťte!“ zašeptala Kitty a šla k ní. „Nepamatuju si, co jsem říkala. Já…“

„Opravdu jsem vám nechtěla působit bolest,“ řekla Vareňka s úsměvem.

Mír byl uzavřen. Ale s otcovým příjezdem se pro Kitty změnil celý ten svět, ve kterém žila. Nezřekla se všeho, co poznala, ale pochopila, že klamala sama sebe, když si myslela, že může být tím, čím chtěla být. Jako by se probrala; pocítila, jak těžké je bez předstírání a vychloubání udržet se na té výši, na kterou se chtěla vznést; kromě toho pocítila celou tíhu toho světa žalu, nemocí a umírajících, ve kterém žila; úsilí, které na sebe vynakládala, aby to milovala, se jí zdálo mučivé, a zatoužila co nejdřív na čerstvý vzduch, do Ruska, do Jergušova, kam se, jak se dozvěděla z dopisu, už přestěhovala její sestra Dolly s dětmi.

Ale její láska k Vareňce nezeslábla. Při loučení ji Kitty prosila, aby k nim přijela do Ruska.

„Přijedu, až se budete vdávat," řekla Vareňka.

„Já se nikdy nevdám."

„Nu, tak já nikdy nepřijedu."

„Nu, tak se kvůli tomu jedinému vdám. Tak pozor, pamatujte si ten slib!" řekla Kitty.

Doktorova předpověď se splnila. Kitty se vrátila domů, do Ruska, vyléčená. Nebyla tak bezstarostná a veselá jako dřív, ale byla klidná a její moskevské žaly se staly vzpomínkou.

Část třetí

Kapitola první

Sergej Ivanovič Koznyšev si chtěl odpočinout od duševní práce, a místo aby jako obvykle odjel do ciziny, přijel koncem května na venkov k bratrovi. Podle jeho přesvědčení byl nejlepší život venkovský. Ted k bratrovi přijel, aby si tento život užíval. Konstantin Levin měl velkou radost, tím spíš, že bratra Nikolaje už toho léta nečekal. Ale přes všechnu lásku a úctu k Sergeji Ivanovičovi se Konstantin Levin cítil s bratrem na venkově nesvůj. Bylo mu trapně, ba dokonce nepříjemně, když viděl, jak se bratr k venkovu staví. Pro Konstantina Levina byl venkov místem života, to jest radostí, utrpení a práce. Pro Sergeje Ivanoviče byl venkov na jedné straně odpočinkem od práce, na druhé straně užitečným lékem proti zkaženosti, který bral s potěšením a s vědomím, jak je mu prospěšný. Pro Konstantina Levina byl venkov dobrý tím, že poskytoval pole pro práci, která byla nepochybně užitečná. Pro Sergeje Ivanoviče byl venkov dobrý hlavně tím, že se tam dá a má nic nedělat. Kromě toho Konstantina poněkud dráždil i vztah

Sergeje Ivanoviče k lidu. Sergej Ivanovič říkal, že lid miluje a zná, často rozmlouval s mužiky, což uměl dobře, bez přetvářky a bez kroucení, a z každého takového rozhovoru vyvozoval obecné závěry ve prospěch lidu a na důkaz, že ten lid zná. Takový vztah k lidu se Konstantinu Levinovi nelíbil. Pro Konstantina byl lid jen hlavním účastníkem společné práce. Choval k mužikovi veškerou úctu a jakousi pokrevní lásku, kterou nasál, jak sám říkal, nejspíš s mlékem selské kojné. Jako jeho spolupracovník na společném díle býval někdy nadšený silou, mírností a spravedlností těch lidí, ale velmi často, když společná práce vyžadovala jiné vlastnosti, se na lid zlobil pro jeho lehkomyslnost, nepořádnost, opilství a lež. Kdyby se Konstantina Levina někdo zeptal, jestli lid miluje, rozhodně by nevěděl, co odpovědět. Lid miloval i nemiloval stejně jako lidi vůbec. Jako dobrý člověk lidi samozřejmě spíš miloval, než nemiloval, a tedy i lid. Ale milovat nebo nemilovat lid jako něco zvláštního nedokázal, protože s lidem nejen žil a nejen všechny jeho zájmy byly s lidem spojené, ale i sám sebe považoval za část lidu, neviděl na sobě ani na lidu žádné zvláštní přednosti a nedostatky a nemohl se lidu stavět do protikladu. Kromě toho, přestože dlouho žil v nejbližších vztazích s mužiky jako hospodář a prostředník, a hlavně jako rádce – mužici mu důvěřovali a chodili k němu pro radu i ze čtyřicet verst daleko –, neměl o lidu žádný určitý úsudek. Na otázku, jestli lid zná, by stejně nevěděl, co říct, jako na otázku, jestli lid miluje. Říct, že zná lid, by pro něho bylo totéž jako říct, že zná lidi. Neustále pozoroval a poznával nejrůznější lidi, a mezi nimi i lidi mužiky, které považoval za dobré a zajímavé lidi, a bez přestání na nich objevoval nové rysy, měnil o nich dřívější úsudky a vytvářel si nové. Sergej Ivanovič naopak. Stejně jako miloval a chválil venkovský život v protikladu k tomu, který nemiloval, stejně miloval i lid v protikladu k té třídě lidí, kterou nemiloval, a stejně znal lid jako něco, co stojí v protikladu k lidem vůbec. V jeho metodické hlavě se jasně utvořily určité formy lidového života, odvozené zčásti z lidového života samého, ale přede-

vším z toho protikladu. Svůj názor na lid ani svůj soucitný vztah k němu nikdy neměnil.

V neshodách, k nimž mezi bratry docházelo, když se mluvilo o lidu, Sergej Ivanovič bratra vždycky porazil, a to právě proto, že měl o lidu, jeho povaze, vlastnostech a zálibách určité pojmy. Konstantin Levin žádný určitý a neměnný pojem neměl, a tak ho v těchto sporech vždycky usvědčili, že si sám odporuje.

Pro Sergeje Ivanoviče byl jeho mladší bratr skvělý chlapík se srdcem *na správném místě*, jak to vyjadřoval francouzsky, ale s rozumem, který byl sice dost bystrý, ale podléhal dojmům okamžiku, a proto byl plný rozporů. Se shovívavostí staršího bratra mu někdy vysvětloval, co jednotlivé věci znamenají, ale přít se s ním ho netěšilo, protože ho porážel příliš snadno.

Konstantin Levin se na bratra díval jako na člověka nesmírně inteligentního a vzdělaného, ušlechtilého v nejvyšším smyslu toho slova a obdařeného schopností působit pro obecné blaho. Ale v hloubi duše ho, čím byl starší a čím blíž bratra poznával, tím častěji napadalo, že tahle schopnost působit pro obecné blaho, kterou sám postrádal úplně, možná vůbec není přednost, ale naopak nedostatek něčeho. Ne nedostatek dobrých, poctivých a ušlechtilých přání a zálib, ale nedostatek životní síly, toho, čemu se říká srdce, té touhy, která člověka nutí, aby si ze všech nesčetných životních cest, které se před ním otevírají, vybral jedinou a chtěl jen tu jedinou. Čím víc bratra poznával, tím víc si všímal, že Sergeje Ivanoviče i mnoho jiných, kdo působili pro obecné blaho, k této lásce k obecnému blahu nepřivedlo srdce, ale že rozumem usoudili, že zabývat se tím je dobré, a jen proto se tím zabývali. V tomto domnění Levina ještě utvrdilo, když si všiml, že si jeho bratr otázky obecného blaha a nesmrtelnosti duše nebere k srdci o nic víc než šachovou partii nebo důmyslnou konstrukci nového stroje.

Kromě toho se Konstantin Levin cítil s bratrem na venkově nesvůj ještě proto, že na venkově, zvlášť v létě, býval Levin neustále zaměst-

nán hospodářstvím a nestačil mu ani dlouhý letní den, aby udělal všechno, co bylo třeba, kdežto Sergej Ivanovič odpočíval. Ale přestože teď odpočíval, to jest nepracoval na svém spise, byl na duševní činnost tak zvyklý, že rád vyslovoval myšlenky, které ho napadaly, v pěkné a úsporné formě, a rád měl někoho, kdo by poslouchal. A nejobvyklejším a nejpřirozenějším posluchačem byl jeho bratr. Proto, přes přátelskou prostotu jejich vztahů, bylo Konstantinovi nepříjemné nechávat ho samotného. Sergej Ivanovič si rád lehl do trávy na slunce, ležel tak, pekl se a líně povídal.

„Ani bys nevěřil," říkal bratrovi, „jak si užívám tuhle ukrajinskou lenost. V hlavě ani jedna myšlenka, všude vymeteno."

Ale Konstantina Levina nudilo sedět a poslouchat ho, hlavně proto, že věděl, že bez něho vozí hnůj na pole, které ještě není rozdělené na záhony, a navrší ho bůhvíjak, když na to nikdo nedohlédne. A radlice v pluzích nepřišroubují, ale sundají je, a pak řeknou, že pluhy jsou hloupý výmysl a že nad staré dobré rádlo nic není, a tak dále.

„Přestaň už chodit po tom horku," říkal mu Sergej Ivanovič.

„Ne, jenom si na chvilku odskočím do kanceláře," říkal Levin a utíkal na pole.

Kapitola druhá

Začátkem června se stalo, že chůva a hospodyně Agafja Michajlovna nesla do sklepa sklenici hříbků, které právě nasolila, uklouzla, upadla a vymkla si ruku v zápěstí. Přijel zemský lékař, mladý, upovídaný student, který právě dokončil studia. Prohlédl ruku, řekl, že není vykloubená, přiložil obklady, zůstal na oběd a zřejmě si užíval rozhovor se slavným Sergejem Ivanovičem Koznyševem. Aby předvedl, jak osvícený má pohled na věci, vyprávěl mu všechny drby z újezdu a stěžoval si na špatný stav zemstva. Sergej Ivanovič pozorně poslouchal, vyptával se, a jak ho nový posluchač podnítil, rozpovídal se, pronesl několik trefných a závažných poznámek, které mladý doktor uctivě ocenil, a dostal se do svého oživeného rozpoložení, které bratr znal a do kterého se obvykle dostával po skvělém a živém rozhovoru. Když doktor odjel, zatoužil Sergej Ivanovič jet s udicí k řece. Rád chytal ryby a jako by byl hrdý na to, že může mít rád takové hloupé zaměstnání.

Konstantin Levin, který potřeboval jet k orbě a na louky, se nabídl, že bratra sveze bryčkou.

Byla to ta doba roku, přelom léta, kdy už je letošní úroda jistá, kdy začínají starosti o setbu na příští rok a přichází senoseč. Kdy už je všechno žito vymetané a šedozelené se vlní ve větru nenalitými, ještě lehkými klasy. Kdy zelené ovsy s roztroušenými trsy žluté trávy nerovnoměrně vyrážejí na pozdních osevech. Kdy časná pohanka už se rozkládá v listí a zakrývá zem. Kdy úhory, udupané dobytkem na kámen, s vynechanými cestami, které rádlo nebere, jsou zorané do poloviny. Kdy zaschlé vyvezené hromady hnoje voní za úsvitu i za soumraku

spolu s medovými bylinami a v nížinách stojí v souvislém moři šetřené louky, čekající na kosu, s černajícími se hromádkami vytrhaných šťovíkových stonků.

Byla to doba, kdy v polní práci nastává krátký oddech před začátkem žní, které se každý rok opakují a každý rok vyžadují všechny síly lidu. Úroda byla nádherná a stály jasné, horké letní dny s krátkými, rosnými nocemi.

Aby se bratři dostali k loukám, museli projet lesem. Sergej Ivanovič se celou cestu kochal krásou lesa, zarostlého listím, a ukazoval bratrovi tu na starou lípu, tmavou na stinné straně, pestrou žlutými palisty, která se chystala kvést, tu na mladé letošní výhonky stromů, třpytící se jako smaragd. Konstantin Levin nerad mluvil o krásách přírody ani o nich poslouchal. Slova pro něho brala tomu, co viděl, jeho krásu. Přisvědčoval bratrovi, ale mimoděk začal myslet na něco jiného. Když projeli lesem, celou jeho pozornost pohltil pohled na úhor na pahorku, místy zežloutlý trávou, místy udusaný a rozbrázděný do čtverců, místy posetý hromadami hnoje a místy už zoraný. Po poli jely v řadě vozy. Levin vozy spočítal a byl spokojený, že se všechno potřebné vyveze, a když uviděl louky, jeho myšlenky přešly k otázce senoseče. Při sklizni sena vždycky cítil něco, co ho zvlášť bralo za srdce. Když dojel k louce, zastavil koně.

Ranní rosa ještě zůstávala dole v husté spodní trávě, a Sergej Ivanovič, aby si nenamočil nohy, poprosil, aby ho bratr po louce dovezl bryčkou až k vrbovému keři, u kterého brali okouni. Jakkoli bylo Konstantinu Levinovi líto, že bude válet svou trávu, vjel do louky. Vysoká tráva se měkce ovíjela kolem kol a koňských nohou a zanechávala svá semena na mokrých loukotích a nábojích.

Bratr si rozložil udice a sedl si pod keř, a Levin odvedl koně, uvázal ho a vešel do obrovského šedozeleného moře louky, nehnutého větrem. Hedvábná tráva se zrajícími semeny sahala v zaplavované části až do pasu.

Konstantin Levin přešel louku napříč, vyšel na cestu a potkal starce s opuchlým okem, který nesl úl se včelím rojem.

„Copak? Chytil jsi, Fomiči?“ zeptal se ho.

„Kdepak chytil, Konstantine Mitriči! Jen kdyby člověk uhlídal svoje. Už podruhé mi uletěl druhák… Ještě že ho chlapci dohonili na koních. U vás orají. Vypřáhli koně a dohonili ho…“

„Tak co mi povíš, Fomiči, sekat, nebo počkat?“

„Inu, co! Podle nás počkat do svatého Petra. Jenže vy sečete vždycky dřív. Copak, dá-li Pánbůh, tráva bude dobrá. Dobytek bude mít hojnost.“

„A počasí, co myslíš?“

„To je v rukou Božích. Třeba bude i počasí.“

Levin přišel k bratrovi. Nic nebralo, ale Sergej Ivanovič se nenudil a zdálo se, že je v té nejlepší náladě. Levin viděl, že ho rozhovor s doktorem rozproudil a že si chce povídat. Levin naopak chtěl co nejdřív domů, aby zařídil, ať na zítřek svolají sekáče, a rozptýlil pochybnosti ohledně senoseče, které ho silně zaměstnávaly.

„Tak co, pojedeme,“ řekl.

„Kam bychom spěchali? Posedíme. Ty jsi ale promoknutý! I když nic nebere, je to tu krásné. Každý lov je dobrý tím, že má člověk co do činění s přírodou. No není ta ocelová voda nádherná?“ řekl. „Tyhle luční břehy mi vždycky připomínají hádanku – znáš ji? Tráva říká vodě: a my se budeme kývat, kývat.“

„Tu hádanku neznám,“ odpověděl Levin sklesle.

Kapitola třetí

„A víš, že jsem na tebe myslel?“ řekl Sergej Ivanovič. „To, co se u vás v újezdu děje, jak mi to vylíčil ten doktor, to nemá obdoby. Je to docela chytrý mladík. Říkal jsem ti to a říkám znovu: není dobře, že nejezdíš na shromáždění a že ses vůbec stáhl ze zemstva. Když se slušní lidé budou držet stranou, samozřejmě to všechno půjde bůhvíjak. Peníze platíme, jdou na platy, a nejsou ani školy, ani felčaři, ani porodní báby, ani lékárny, nic není.“

„Vždyť já to zkoušel,“ odpověděl Levin tiše a nerad, „nejde mi to! Co se dá dělat!“

„A co ti nejde? Přiznám se, že tomu nerozumím. Lhostejnost ani neschopnost nepřipouštím. Že by to byla prostě lenost?“

„Ani jedno, ani druhé, ani třetí. Zkoušel jsem to a vidím, že nic nedokážu,“ řekl Levin.

Málo vnímal, co bratr říká. Díval se za řeku na pole a rozeznával tam něco černého, ale nemohl rozpoznat, jestli je to kůň, nebo šafář na koni.

„A proč nic nedokážeš? Udělal jsi pokus, nepovedlo se to podle tvého, a ty se vzdáváš. Jak můžeš nemít ctižádost?“

„Ctižádost,“ řekl Levin, kterého bratrova slova zasáhla, „té nerozumím. Kdyby mi na univerzitě řekli, že druzí rozumějí integrálnímu počtu a já ne, to by byla ctižádost. Ale tady musí být člověk nejdřív přesvědčený, že je na tyhle věci zapotřebí jistých schopností, a hlavně, že všechny ty věci jsou velmi důležité.“

„No a co? Copak to není důležité?“ řekl Sergej Ivanovič, kterého se dotklo jednak to, že bratr považuje za nedůležité, co ho zaměstnává, a hlavně to, že ho zřejmě skoro neposlouchá.

„Nepřipadá mi to důležité, nebere mě to, co chceš?…“ odpověděl Levin, když rozeznal, že to, co vidí, je šafář a že šafář nejspíš poslal mužiky z orby pryč. Obraceli rádla. „Že by už doorali?“ pomyslel si.

„No poslyš ale,“ řekl bratr a zamračil svou krásnou, inteligentní tvář, „všechno má své meze. Je moc hezké být podivín a upřímný člověk a nemít rád faleš, to všechno vím. Jenže to, co říkáš, buď nemá smysl, nebo má smysl velmi špatný. Jak můžeš považovat za nedůležité, že ten lid, který miluješ, jak tvrdíš…“

„Nikdy jsem nic takového netvrdil,“ pomyslel si Konstantin Levin.

„…umírá bez pomoci? Nevzdělané porodní báby moří děti, lid tone v nevědomosti a je vydán na milost a nemilost každému písaři, a tobě je dán do rukou prostředek, jak tomu pomoci, a ty nepomáháš, protože to není důležité.“

A Sergej Ivanovič ho postavil před dilema: buď jsi tak nevyvinutý, že nevidíš všechno, co můžeš udělat, nebo nechceš kvůli tomu obětovat svůj klid, svou ješitnost nebo já nevím co.

Konstantin Levin cítil, že mu nezbývá než se podřídit, nebo přiznat, že mu chybí láska k obecné věci. A to ho urazilo a zarmoutilo.

„Obojí,“ řekl rozhodně. „Nevidím, že by se dalo…“

„Jak to? Nedá se snad, když se peníze dobře rozdělí, poskytovat lékařská pomoc?“

„Nedá, jak se mi zdá… Na čtyřech tisících čtverečních verst našeho újezdu, s našimi rozbředlými cestami, vánicemi a dobou polních prací nevidím možnost, jak poskytovat lékařskou pomoc všude. A vůbec, v medicínu nevěřím.“

„No dovol, to je nespravedlivé… Uvedu ti tisíce příkladů… No a školy?“

„K čemu školy?“

„Co to říkáš? Copak může být pochyb o užitku vzdělání? Když je dobré pro tebe, je dobré pro každého."

Konstantin Levin se cítil mravně zahnaný do kouta, a proto se rozohnil a mimoděk vyslovil hlavní důvod své lhostejnosti k obecné věci.

„Možná je to všechno dobré. Ale proč bych se měl zrovna já starat o zřizování zdravotních středisek, která nikdy nepoužiju, a škol, kam svoje děti posílat nebudu, kam ani sedláci nechtějí posílat děti, a já ještě pevně nevěřím, že by je tam posílat měli?" řekl.

Sergeje Ivanoviče tento nečekaný pohled na věc na okamžik překvapil, ale hned si sestavil nový plán útoku.

Chvíli mlčel, vytáhl jednu udici, nahodil ji znovu a s úsměvem se obrátil k bratrovi.

„No dovol... Za prvé, zdravotní středisko se hodilo. Vždyť jsme kvůli Agafje Michajlovně posílali pro zemského doktora."

„No, já myslím, že ruku bude mít stejně křivou."

„To je ještě otázka... A za druhé, mužik, který umí číst a psát, je pro tebe jako dělník potřebnější a cennější."

„Ne, zeptej se, koho chceš," odpověděl rozhodně Konstantin Levin, „gramotný mužik je jako dělník mnohem horší. A cesty spravit nejde, a jak postaví mosty, hned je rozkradou."

„Ostatně," řekl zamračeně Sergej Ivanovič, který neměl rád, když mu někdo odporoval, a zvlášť ne takové námitky, které neustále přeskakovaly z jednoho na druhé a bez jakékoli souvislosti přinášely nové důvody, takže člověk nevěděl, na co odpovídat, „ostatně o to nejde. Dovol. Uznáváš, že vzdělání je pro lid dobrodiní?"

„Uznávám," řekl Levin nechtěně a hned si pomyslel, že neřekl to, co si myslí. Cítil, že když tohle uzná, dokážou mu, že mluví hlouposti, které nemají žádný smysl. Jak mu to dokážou, nevěděl, ale věděl, že mu to bezpochyby logicky dokážou, a na ten důkaz čekal.

Důkaz byl mnohem jednodušší, než Konstantin Levin čekal.

„Jestli to uznáváš za dobrodiní," řekl Sergej Ivanovič, „pak jako poctivý člověk nemůžeš takovou věc nemilovat a nesympatizovat s ní, a tedy nemůžeš nechtít pro ni pracovat."

„Ale já tu věc ještě neuznávám za dobrou," řekl Konstantin Levin a zčervenal.

„Jak to? Vždyť jsi právě řekl…"

„Totiž, neuznávám ji ani za dobrou, ani za proveditelnou."

„To nemůžeš vědět, dokud se nepokusíš."

„No dobře, dejme tomu," řekl Levin, přestože si to vůbec nemyslel, „dejme tomu, že je to tak. Ale pořád nevidím, proč bych se o to měl starat."

„Jak to myslíš?"

„Ne, když už jsme se do toho pustili, tak mi to vysvětli z filozofického hlediska," řekl Levin.

„Nechápu, co tu má co dělat filozofie," řekl Sergej Ivanovič, a jak se Levinovi zdálo, takovým tónem, jako by neuznával bratrovo právo mluvit o filozofii. A to Levina podrážděilo.

„Tohle s tím má co dělat!" spustil rozohněně. „Myslím, že hybnou silou všech našich činů je přece jen osobní štěstí. A v zemských institucích já jako šlechtic nevidím nic, co by přispívalo k mému blahobytu. Cesty nejsou lepší a lepší být nemůžou; moji koně mě dovezou i po špatných. Doktora ani středisko nepotřebuju. Smírčího soudce nepotřebuju, nikdy jsem se na něj neobrátil a neobrátím. Školy nejen nepotřebuju, ale jsou dokonce škodlivé, jak jsem ti říkal. Zemské instituce jsou pro mě prostě povinnost platit osmnáct kopějek z desjatiny, jezdit do města, nocovat se štěnicemi a poslouchat všelijaké žvásty a sprostoty, a osobní zájem mě k tomu nežene."

„Dovol," přerušil ho s úsměvem Sergej Ivanovič, „osobní zájem nás nehnal ani k tomu, abychom pracovali pro osvobození sedláků, a přece jsme pracovali."

„Ne!“ přerušil ho Konstantin čím dál rozohněněji. „Osvobození sedláků, to bylo něco jiného. Tam byl osobní zájem. Chtěli jsme ze sebe setřást to jho, které nás tížilo, všechny dobré lidi. Ale být zemským poslancem, rozvažovat, kolik je potřeba žumpařů a jak vést potrubí ve městě, kde nežiju, být porotcem a soudit mužika, který ukradl šunku, a šest hodin poslouchat všelijaké žvásty, které melou obhájci a prokurátoři, a jak se předseda ptá mého starého Aljošky Hlupáčka: ‚Doznáváte se, pane obžalovaný, ke skutku krádeže šunky?‘ – ‚Cože?‘“

Konstantin Levin se už nechal unést, začal předvádět předsedu a Aljošku Hlupáčka; zdálo se mu, že to všechno patří k věci.

Ale Sergej Ivanovič pokrčil rameny.

„No a co tím chceš říct?“

„Chci jen říct, že ta práva, která se dotýkají mě… mého zájmu, budu vždycky hájit ze všech sil. Že když u nás, u studentů, dělali četníci prohlídky a četli nám dopisy, byl jsem ochoten ze všech sil hájit tato práva, hájit svá práva na vzdělání a na svobodu. Chápu vojenskou povinnost, která se dotýká osudu mých dětí, bratrů i mě samého. Jsem ochoten jednat o tom, co se mě týká. Ale soudit, jak rozdělit čtyřicet tisíc zemských peněz, nebo soudit Aljošku Hlupáčka, tomu nerozumím a nedokážu to.“

Konstantin Levin mluvil, jako by se v něm protrhla hráz slov. Sergej Ivanovič se usmál.

„A zítra budeš mít sám soudní při. Bylo by ti snad milejší, kdyby tě soudila stará trestní komora?“

„Já žádnou při mít nebudu. Nikoho nepodříznu, a nepotřebuju to. A vůbec!“ pokračoval a zase přeskočil k něčemu, co k věci vůbec nepatřilo, „naše instituce a tohle všechno, to je jako ty břízky, které jsme nastrkali jako o letnicích, aby to vypadalo jako les, který v Evropě vyrostl sám, a já ty břízky nedokážu z celé duše zalévat a věřit v ně!“

Sergej Ivanovič jen pokrčil rameny a tím gestem vyjadřoval údiv, kde se teď v jejich sporu vzaly nějaké břízky, i když hned pochopil, co

tím jeho bratr chtěl říct.

„Dovol, takhle se přece uvažovat nedá," poznamenal.

Ale Konstantin Levin se chtěl ospravedlnit z toho nedostatku, o kterém u sebe věděl, z lhostejnosti k obecnému blahu, a pokračoval.

„Myslím," řekl Konstantin, „že žádná činnost nemůže být trvalá, pokud nemá základ v osobním zájmu. To je obecná pravda, filozofická," řekl a rozhodně zopakoval slovo filozofická, jako by chtěl ukázat, že i on má právo jako kdokoli jiný mluvit o filozofii.

Sergej Ivanovič se ještě jednou usmál. „I on tam má nějakou svou filozofii, která slouží jeho sklonům," pomyslel si.

„Tak filozofii nech raději stranou," řekl. „Hlavní úkol filozofie všech věků spočívá právě v tom, aby našla nezbytnou souvislost, která existuje mezi osobním zájmem a obecným. Ale to nepatří k věci. K věci patří, že musím opravit tvoje přirovnání. Břízky nejsou nastrkané, jedny jsou zasazené, jiné zaseté, a je třeba s nimi zacházet opatrněji. Jen ty národy mají budoucnost, jen ty národy lze nazvat historickými, které mají cit pro to, co je v jejich institucích důležité a závažné, a váží si toho."

A Sergej Ivanovič přenesl otázku do oblasti filozoficko-historické, nepřístupné Konstantinu Levinovi, a ukázal mu, jak je jeho názor naprosto nespravedlivý.

„A pokud jde o to, že se ti to nelíbí, tak promiň, ale to je naše ruská lenost a panské způsoby, a já jsem přesvědčený, že je to u tebe dočasný omyl a že to přejde."

Konstantin mlčel. Cítil, že je poražen na celé čáře, ale zároveň cítil, že bratr nepochopil, co chtěl říct. Jen nevěděl, proč to nepochopil. Jestli proto, že on sám neuměl jasně říct, co chtěl, nebo proto, že bratr nechtěl, anebo proto, že ho pochopit nemohl. Ale do těchto myšlenek se nezabral, a aniž bratrovi odporoval, zamyslel se nad úplně jinou, svou osobní věcí.

„Tak ale pojeďme."

Sergej Ivanovič namotal poslední udici, Konstantin odvázal koně a odjeli.

Kapitola čtvrtá

Osobní věc, která Levina zaměstnávala během rozhovoru s bratrem, byla tato: loni, když jednou přijel na senoseč a rozzlobil se na šafáře, použil Levin svůj prostředek na uklidnění. Vzal jednomu mužikovi kosu a začal sekat.

Ta práce se mu tak zalíbila, že se do sečení pustil několikrát. Posekal celou louku před domem a letos si už od jara udělal plán, že bude s mužiky sekat celé dny. Od bratrova příjezdu byl na vahách: sekat, nebo ne? Styděl se nechávat bratra celé dny samotného a bál se, aby se mu za to bratr nevysmál. Ale když se prošel po louce a vzpomněl si, jaké to při sečení bylo, už se skoro rozhodl, že sekat bude. A po podrážděném rozhovoru s bratrem si na ten úmysl vzpomněl znovu.

„Potřebuju tělesný pohyb, jinak se mi povaha rozhodně kazí," pomyslel si a rozhodl se sekat, i kdyby to pro něho bylo před bratrem a před lidmi sebetrapnější.

Hned večer zašel Konstantin Levin do kanceláře, rozdělil práci a poslal do vesnic, aby na zítřek svolali sekáče, že se bude sekat Kalinová louka, největší a nejlepší.

„A moji kosu pošlete, prosím, k Titovi, ať ji naklepe a zítra ji přinese. Možná budu sekat taky," řekl a snažil se, aby nebylo znát, že je v rozpacích.

Šafář se usmál a řekl:

„Jak poroučíte."

Večer u čaje to Levin řekl i bratrovi.

„Zdá se, že se počasí ustálilo," řekl. „Zítra začínám sekat."

„Tu práci mám moc rád," řekl Sergej Ivanovič.

„Já ji mám strašně rád. Občas jsem sám sekal s mužiky a zítra chci sekat celý den."

Sergej Ivanovič zvedl hlavu a zvědavě se na bratra podíval.

„Jak to myslíš? Stejně jako mužici, celý den?"

„Ano, je to moc příjemné," řekl Levin.

„Jako tělesné cvičení je to výborné, jenže to sotva vydržíš," řekl Sergej Ivanovič bez nejmenšího posměchu.

„Zkoušel jsem to. Zpočátku je to těžké, pak se do toho dostaneš. Myslím, že nezůstanu pozadu…"

„Vida! Ale řekni, jak se na to dívají mužici? Asi se trochu smějí, že pán vyvádí."

„Ne, to si nemyslím. Ale je to tak veselá a zároveň těžká práce, že není kdy přemýšlet."

„No a jak budeš s nimi obědvat? Posílat ti tam lafitte a pečeného krocana by se asi nehodilo."

„Ne, přijedu domů jen ve stejnou dobu, kdy oni odpočívají."

Druhý den ráno vstal Konstantin Levin dřív než obvykle, ale zdržely ho pokyny pro hospodářství, a když přijel na senoseč, sekáči už šli druhý řádek.

Už z kopce uviděl dole pod kopcem stinnou, už posečenou část louky s šedivějícími řádky a černými hromádkami kaftanů, které sekáči odložili na místě, odkud vyšli první řádek.

Jak přijížděl blíž, objevovali se mu mužici, kteří šli jeden za druhým v dlouhé řadě a každý jinak máchal kosou, jedni v kaftanech, jiní jen v košilích. Napočítal jich dvaačtyřicet.

Pomalu postupovali po nerovné dolní části louky, kde kdysi býval rybník. Některé ze svých lidí Levin poznal. Byl tu starý Jermil ve velmi dlouhé bílé košili, který máchal kosou ohnutý. Byl tu mladý chlapík Vaska, který u Levina dřív sloužil jako kočí a každý řádek bral s plným rozmachem. Byl tu i Tit, Levinův učitel v sečení, malý, hubený muží-

ček. Šel vpředu, ani se neohnul, jako by si s kosou hrál, a podsekával svůj široký řádek.

Levin slezl z koně, uvázal ho u cesty a došel k Titovi, který vytáhl z keře druhou kosu a podal mu ji.

„Je hotová, pane. Holí, seče sama," řekl Tit, s úsměvem smekl čepici a podal mu kosu.

Levin vzal kosu a zkoušel, jak mu padne do ruky. Sekáči, kteří dokončili své řádky, zpocení a veselí, vycházeli jeden po druhém na cestu, usmívali se a zdravili pána. Všichni se na něho dívali, ale nikdo nic neříkal, dokud se k němu neobrátil vysoký stařec se svraštělou tváří bez vousů, v kazajce z ovčí kůže, který právě vyšel na cestu.

„Dej pozor, pane, když ses do toho dal, nesmíš zůstat pozadu!" řekl, a Levin zaslechl mezi sekáči tlumený smích.

„Budu se snažit nezůstat pozadu," řekl, postavil se za Tita a čekal, až bude čas začít.

„Dej pozor," zopakoval stařec.

Tit uvolnil místo a Levin šel za ním. Tráva byla nízká, u cesty, a Levin, který dlouho nesekal a znejistěl z pohledů upřených na sebe, sekal v prvních minutách špatně, i když máchal silně. Za ním se ozvaly hlasy:

„Má ji špatně nasazenou, rukojeť moc vysoko, koukni, jak se musí ohýbat," řekl jeden.

„Víc se opírej do patky," řekl druhý.

„Nevadí, to je dobré, on se do toho dostane," pokračoval stařec. „Koukni, už mu to jde… Bereš moc široký řádek, utahá tě to… Je to hospodář, to nejde, dře se pro sebe! Ale koukni na ty nedosekané pruhy! Za to jsme my dřív dostávali přes záda."

Tráva teď byla měkčí a Levin poslouchal, ale neodpovídal, a snažil se sekat co nejlíp a šel za Titem. Ušli asi sto kroků. Tit pořád šel, nezastavoval se a nedával najevo ani tu nejmenší únavu. Ale Levin se už začínal strašně bát, že to nevydrží, tak byl unavený.

Cítil, že máchá z posledních sil, a rozhodl se, že Tita poprosí, aby se zastavil. Ale právě v tu chvíli se Tit zastavil sám, sehnul se, nabral hrst trávy, otřel kosu a začal ji brousit. Levin se narovnal, oddechl si a ohlédl se. Za ním šel mužik a zřejmě byl také unavený, protože se hned zastavil, ani k Levinovi nedošel, a pustil se do broušení. Tit nabrousil svou kosu i Levinovu a šli dál.

Napodruhé to bylo stejné. Tit šel máchnutí za máchnutím, nezastavoval se a neunavoval. Levin šel za ním, snažil se nezůstat pozadu a bylo to pro něho čím dál těžší. Přicházela chvíle, kdy cítil, že už mu nezbývají síly, ale právě v tu chvíli se Tit zastavil a brousil.

Tak prošli první řádek. A tenhle dlouhý řádek připadal Levinovi obzvlášť těžký. Ale zato když řádek došli a Tit si hodil kosu na rameno a pomalými kroky se vracel zpátky po stopách, které jeho podpatky zanechaly na pokosu, a Levin právě tak šel po svém pokosu, bylo mu moc dobře, přestože mu pot stékal po tváři proudem, kapal mu z nosu a celá záda měl mokrá, jako by je namočil do vody. Zvlášť ho těšilo, že teď věděl, že to vydrží.

Jeho potěšení kazilo jen to, že jeho řádek nebyl dobrý. „Budu míň máchat rukou a víc celým tělem," myslel si, když srovnával Titův řádek, posečený jako podle provázku, se svým rozházeným a nerovně ležícím řádkem.

Levin si všiml, že první řádek šel Tit obzvlášť rychle, nejspíš chtěl pána vyzkoušet, a řádek byl zrovna dlouhý. Další řádky už byly lehčí, ale Levin stejně musel napínat všechny síly, aby nezůstával za mužiky pozadu.

Na nic nemyslel, nic si nepřál, jen aby nezůstal za mužiky pozadu a odvedl co nejlepší práci. Slyšel jen cinkání kos a viděl před sebou vzdalující se rovnou postavu Tita, vyklenutý půlkruh pokosu, pomalu a ve vlnách se sklánějící trávu a hlavičky květů u ostří své kosy a před sebou konec řádku, kde přijde odpočinek.

Uprostřed práce najednou ucítil na rozpálených, zpocených ramenou příjemný chlad a nechápal, co to je a odkud se to bere. Když brousil kosu, podíval se na nebe. Přihnal se nízký, těžký mrak a padal hustý déšť. Někteří mužici šli ke kaftanům a oblékli si je. Jiní, stejně jako Levin, jen radostně krčili rameny pod tím příjemným osvěžením.

Prošli další a další řádek. Procházeli dlouhé řádky i krátké, s dobrou trávou i se špatnou. Levin úplně ztratil pojem o čase a vůbec nevěděl, jestli je pozdě, nebo brzo. V jeho práci teď začala nastávat změna, která mu působila nesmírnou rozkoš. Uprostřed práce na něho přicházely chvíle, kdy zapomínal, co dělá, bylo mu lehko, a v těch chvílích mu řádek vycházel skoro stejně rovný a pěkný jako Titovi.

Ale jen co si vzpomněl, co dělá, a začal se snažit, aby to udělal líp, hned pocítil celou tíhu práce a řádek se mu nepovedl.

Když prošel další řádek, chtěl se zase vracet na začátek, ale Tit se zastavil, přistoupil ke starci a něco mu potichu řekl. Oba se podívali na slunce. „O čem to mluví a proč nejde na další řádek?“ pomyslel si Levin a nenapadlo ho, že mužici sekají bez přestání už nejméně čtyři hodiny a že je čas posnídat.

„Snídaně, pane,“ řekl stařec.

„Copak už je čas? No, tak snídaně.“

Levin dal kosu Titovi a s mužiky, kteří šli ke kaftanům pro chléb, šel ke koni přes řádky na dlouhé posečené ploše, trochu pokropené deštěm. Teprve teď pochopil, že neodhadl počasí a že mu déšť máčí seno.

„Zkazí to seno,“ řekl.

„To nic, pane. Za deště sekej, za pěkna hrabej!“ řekl stařec.

Levin odvázal koně a jel domů na kávu.

Sergej Ivanovič právě vstal. Levin vypil kávu a odjel zase na senoseč dřív, než se Sergej Ivanovič stačil obléct a přijít do jídelny.

Kapitola pátá

Po snídani se Levin dostal do řady už ne na dřívější místo, ale mezi šprýmovného starce, který si ho pozval za souseda, a mladého mužika, který se teprve na podzim oženil a šel sekat první léto.

Stařec šel vpředu, držel se zpříma, rovnoměrně a široce posouval vytočené nohy, a přesným a stejnoměrným pohybem, který ho zřejmě nestál víc námahy než mávání rukama při chůzi, jako by si hrál, kladl stejný, vysoký řádek. Jako by to nebyl on, ale jen ostrá kosa sama švihala po šťavnaté trávě.

Za Levinem šel mladý Miška. Jeho hezká mladá tvář s vlasy převázanými pramenem čerstvé trávy celá pracovala námahou. Ale jakmile se na něho někdo podíval, usmál se. Zřejmě by byl radši umřel, než aby přiznal, že je to pro něho těžké.

Levin šel mezi nimi. V největším horku mu sečení nepřipadalo tak těžké. Pot, který ho zaléval, ho chladil, a slunce, které pálilo do zad, do hlavy a do ruky s rukávem vyhrnutým po loket, mu dodávalo síly a vytrvalosti v práci. A čím dál častěji přicházely ty chvíle nevědomého stavu, kdy člověk nemusel myslet na to, co dělá. Kosa řezala sama od sebe. To byly šťastné chvíle. A ještě radostnější byly chvíle, kdy došli k řece, do které řádky ústily, a stařec otřel kosu mokrou hustou trávou, opláchl její ocel v čerstvé říční vodě, nabral vodu do plechového pouzdra na brousek a nabídl ji Levinovi.

„Tak copak, ochutnej můj kvásek! Á, dobrý!“ říkal a mrkal.

A Levin opravdu nikdy nepil takový nápoj, jako byla tahle teplá voda s plovoucí zelení a s rezavou příchutí plechového pouzdra. A hned po-

tom nastávala blažená, pomalá procházka s rukou na kose, při které si člověk mohl otřít lijící se pot, nadechnout se zhluboka a rozhlédnout se po celé táhnoucí se řadě sekáčů a po tom, co se dělo kolem, v lese a na poli.

Čím déle Levin sekal, tím častěji cítil chvíle zapomnění, kdy už nemáchaly kosou ruce, ale sama kosa za sebou pohybovala celým tělem, které si samo sebe uvědomovalo a bylo plné života, a jako kouzlem, aniž na ni myslel, se práce sama od sebe dělala správně a čistě. To byly ty nejblaženější chvíle.

Těžké to bylo jen tehdy, když bylo třeba ten pohyb, který se stal bezděčným, přerušit a myslet, když bylo třeba obsekat drn nebo nevypletý šťovík. Stařec to dělal lehce. Přišel drn, stařec změnil pohyb a krátkými údery ho podsekl z obou stran, tu patkou, tu špičkou kosy. A přitom si všechno prohlížel a všímal si, co se před ním otevíralo. Tu utrhl šťavel, snědl ho nebo ho nabídl Levinovi, tu odhodil špičkou kosy větev, tu si prohlížel křepelčí hnízdečko, ze kterého mu přímo zpod kosy vylétla samička, tu chytil zmiji, která se mu připletla do cesty, nadzvedl ji kosou jako vidličkou, ukázal ji Levinovi a odhodil ji.

Levinovi i mladému chlapíkovi za ním dělaly tyhle změny pohybu potíže. Oba se zaběhli do jednoho napjatého pohybu, byli v zápalu práce a nedokázali pohyb měnit a zároveň sledovat, co je před nimi.

Levin nevnímal, jak čas plyne. Kdyby se ho někdo zeptal, jak dlouho seká, řekl by, že půl hodiny, a přitom už se blížil oběd. Když se vraceli na nový řádek, upozornil stařec Levina na holčičky a chlapečky, kteří ze všech stran, sotva vidět, šli vysokou trávou i po cestě k sekáčům a nesli uzlíčky s chlebem, které jim táhly ručky k zemi, a džbánky s kvasem, ucpané hadříky.

„Koukni, broučci lezou!“ řekl a ukázal na ně, a zpod dlaně se podíval na slunce.

Prošli ještě dva řádky a stařec se zastavil.

„Tak, pane, oběd!“ řekl rozhodně. A když došli k řece, zamířili sekáči přes řádky ke kaftanům, u kterých na ně čekaly děti, které přinesly obědy. Mužici se sesedli, ti vzdálenější pod vozy, ti bližší pod vrbový keř, na který naházeli trávu.

Levin si k nim přisedl; nechtělo se mu odjíždět.

Ostych před pánem už dávno zmizel. Mužici se chystali k obědu. Jedni se myli, mladí chlapci se koupali v řece, jiní si upravovali místo k odpočinku, rozvazovali pytlíčky s chlebem a odšpuntovávali džbánky s kvasem. Stařec nadrobil do misky chleba, rozmačkal ho násadou lžíce, nalil vodu z plechovky, ukrojil ještě chleba, posypal ho solí a začal se modlit k východu.

„Copak, pane, ochutnej mou ťurju,“ řekl a klekl si před miskou.

Ťurja byla tak dobrá, že si Levin rozmyslel, že pojede domů na oběd. Poobědval se starcem a dal se s ním do řeči o jeho domácích záležitostech. Živě se o ně zajímal a sám mu pověděl o všech svých věcech a o všech okolnostech, které mohly starce zajímat. Cítil se mu bližší než bratrovi a mimoděk se usmíval něhou, kterou k tomu člověku cítil. Když stařec znovu vstal, pomodlil se a lehl si hned tam pod keř a pod hlavu si dal trávu, udělal Levin totéž. Přestože mu po zpocené tváři a po těle lezly lepkavé mouchy a brouci, na slunci neodbytní, a lechtali ho, okamžitě usnul a probudil se, teprve když slunce přešlo na druhou stranu keře a začalo na něho dosahovat. Stařec už dávno nespal, seděl a klepal mladým chlapcům kosy.

Levin se rozhlédl kolem sebe a nepoznal to místo, tak se všechno změnilo. Obrovská plocha louky byla posečená a v šikmých večerních paprscích slunce se leskla zvláštním, novým leskem se svými už vonícími řádky. I obsečené keře u řeky, i sama řeka, předtím neviditelná a teď lesklá jako ocel ve svých zákrutech, i lidé, kteří se hýbali a vstávali, i strmá stěna trávy na neposečené části louky, i jestřábi kroužící nad obnaženou loukou, to všechno bylo úplně nové. Když se Levin probral, začal počítat, kolik je posečeno a kolik se ještě dnes dá udělat.

Na dvaačtyřicet lidí byla práce odvedena neobyčejně velká. Celá velká louka, kterou za roboty sekali dva dny třiceti kosami, už byla posečená. Neposečené zůstávaly rohy s krátkými řádky. Ale Levin chtěl ten den posekat co nejvíc a zlobilo ho, že slunce tak rychle klesá. Necítil vůbec žádnou únavu. Chtěl jen ještě a ještě, co nejrychleji, udělat co nejvíc práce.

„A co, posekáme ještě Maškin Verch, co myslíš?“ řekl starci.

„Jak Pánbůh dá, slunce už nestojí vysoko. Co takhle vodečku pro chlapce?“

Při svačině, když se znovu posadili a kuřáci si zapálili, oznámil stařec chlapcům, že „když se posekne Maškin Verch, bude vodka“.

„Jakpak by ne! Nastupuj, Tite! Hned to smeteme! Najíš se v noci. Nastupuj!“ ozvaly se hlasy, a sekáči dojídali chléb a šli na řádky.

„Tak, chlapi, držte se!“ řekl Tit a skoro klusem vyrazil vpředu.

„Jdi, jdi!“ říkal stařec, který spěchal za ním a lehce ho dohánět. „Podseknu tě! Pozor!“

A mladí i staří sekali jako o závod. Ale jakkoli spěchali, trávu nekazili a řádky se kladly stejně čistě a úhledně. Kout, který zůstával v rohu, smetli za pět minut. Poslední sekáči ještě dosekávali řádky, a ti přední už si brali kaftany na ramena a šli přes cestu k Maškinu Verchu.

Slunce už klesalo k stromům, když s cinkajícími plechovkami vešli do lesní roklinky Maškina Verchu. Uprostřed úžlabiny sahala tráva do pasu, jemná a měkká, s širokými listy, a tu a tam v lese pestřila kvítka černýše.

Po krátké poradě, jestli jít podél, nebo napříč, vyrazil vpředu Prochor Jermilin, rovněž proslulý sekáč, obrovský snědý mužik. Prošel řádek dopředu, otočil se zpátky a pustil se do sečení, a všichni se začali za ním srovnávat a chodili z kopce dolů po úžlabině a do kopce až pod samý okraj lesa. Slunce zapadlo za les. Už padla rosa a sekáči byli

na slunci jen nahoře na stráni, a dole, odkud stoupala pára, a na protější straně šli ve svěžím, rosném stínu. Práce kypěla.

Tráva, kterou podsekávali se šťavnatým zvukem a která kořenně voněla, padala do vysokých řádků. Sekáči, natěsnaní na krátkých řádcích, ze všech stran cinkali plechovkami a ozývalo se tu ťuknutí kos o sebe, tu hvízdání brousku po broušené kose, tu veselé výkřiky, a popoháněli jeden druhého.

Levin šel pořád mezi mladým chlapíkem a starcem. Stařec, který si oblékl svou kazajku z ovčí kůže, byl stejně veselý, žertovný a volný v pohybech. V lese se neustále objevovaly kozáky, nabobtnalé v šťavnaté trávě, a kosy je přesekávaly. Ale stařec se pokaždé, když narazil na hřib, sehnul, sebral ho a strčil si ho za košili. „Zase dáreček pro starou," pobrukoval si.

Jakkoli bylo lehké sekat mokrou a měkkou trávu, bylo těžké sestupovat a stoupat po příkrých svazích rokle. Ale starci to nevadilo. Pořád stejně máchal kosou a malými, pevnými krůčky svých nohou obutých do velkých lýkových střevíců pomalu lezl do svahu, a přestože se třásl celým tělem i kalhotami, které mu visely zpod košile, nevynechal na cestě jediné stéblo ani jediný hřib a stejně žertoval s mužiky i s Levinem. Levin šel za ním a často si myslel, že určitě upadne, když s kosou leze na tak příkrý pahorek, kam se i bez kosy těžko vyšplhá. Ale vylezl a dělal, co bylo třeba. Cítil, že ho pohání nějaká vnější síla.

Kapitola šestá

Maškin Verch posekali, dodělali poslední řádky, oblékli si kaftany a vesele šli k domovu. Levin nasedl na koně, s lítostí se s mužiky rozloučil a jel domů. Z kopce se ohlédl. V mlze, která stoupala zdola, už je nebylo vidět. Byly slyšet jen veselé hrubé hlasy, smích a zvuk narážejících kos.

Sergej Ivanovič už dávno poobědval a ve svém pokoji pil vodu s citronem a ledem a prohlížel noviny a časopisy, které právě přišly poštou, když k němu Levin s veselým povídáním vtrhl do pokoje, se zcuchanými vlasy přilepenými potem k čelu a s černými, mokrými zády a hrudí.

„My jsme posekali celou louku! Ach, to je krása, úžasné! A jak ses měl ty?“ říkal Levin a na včerejší nepříjemný rozhovor úplně zapomněl.

„Pane na nebi! Jak to vypadáš!“ řekl Sergej Ivanovič a v první chvíli se na bratra nespokojeně ohlédl. „Ale dveře, dveře zavírej!“ vykřikl. „Určitě jsi jich sem pustil celý tucet.“

Sergej Ivanovič nesnášel mouchy a ve svém pokoji otvíral okna jen v noci a dveře pečlivě zavíral.

„Namouduši, ani jednu. A jestli jsem nějakou pustil, chytím ji. Ani bys nevěřil, jaká to byla rozkoš! Jak jsi strávil den ty?“

„Já dobře. Ale to jsi opravdu sekal celý den? Musíš mít hlad jako vlk. Kuzma ti všechno připravil.“

„Ne, já ani nemám hlad. Najedl jsem se tam. Ale půjdu se umýt.“

„Tak jdi, jdi, a já za tebou hned přijdu," řekl Sergej Ivanovič, díval se na bratra a vrtěl hlavou. „Tak jdi, jdi rychle," dodal s úsměvem, posbíral své knihy a chystal se jít. Najednou mu bylo samotnému veselo a nechtělo se mu od bratra odcházet. „No a kde jsi byl, když pršelo?"

„Jakýpak déšť? Sotva trochu zkáplo. Tak já hned přijdu. Takže sis den užil? No, výborně." A Levin se šel převléknout.

Za pět minut se bratři sešli v jídelně. Přestože se Levinovi zdálo, že nemá hlad, a sedl si k obědu, jen aby se Kuzma neurazil, když začal jíst, připadal mu oběd neobyčejně chutný. Sergej Ivanovič se na něho usmíval.

„Ach ano, máš tu dopis," řekl. „Kuzmo, dones ho prosím zdola. A dávej pozor, zavírej dveře."

Dopis byl od Oblonského. Levin ho přečetl nahlas. Oblonskij psal z Petrohradu: „Dostal jsem dopis od Dolly, je v Jergušovu a pořád se jí tam něco nedaří. Zajeď k ní, prosím tě, pomoz jí radou, ty všemu rozumíš. Bude moc ráda, že tě uvidí. Je úplně sama, chudinka. Tchyně je se všemi ještě v cizině."

„To je výborné! Určitě k nim zajedu," řekl Levin. „Nebo pojeďme spolu. Je tak milá. Nemyslíš?"

„A mají to sem blízko?"

„Asi třicet verst. Možná i čtyřicet. Ale cesta je výborná. Výborně se projedeme."

„Moc rád," řekl Sergej Ivanovič a pořád se usmíval.

Pohled na mladšího bratra ho přímo naladil k veselosti.

„Ty máš ale chuť!" řekl a díval se na jeho tvář a krk, opálené do hněda červena a skloněné nad talířem.

„Výborně! Ani bys nevěřil, jak užitečná je tahle životospráva proti všem hloupostem. Chci obohatit medicínu o nový termín: léčba prací."

„No, ty to, myslím, nepotřebuješ."

„Ano, ale všelijací nervově nemocní."

„Ano, to by se mělo vyzkoušet. A víš, že jsem se chtěl přijít podívat na senoseč, jak sekáš? Ale bylo tak nesnesitelné horko, že jsem nešel dál než k lesu. Chvíli jsem posěděl a lesem jsem došel do vsi, potkal jsem tvou kojnou a vyzvídal jsem, jak se na tebe mužici dívají. Jak jsem pochopil, neschvalují to. Řekla: ‚To není nic pro pány.' Vůbec se mi zdá, že v představách lidu jsou velmi pevně určené požadavky na jistou, jak oni říkají, ‚panskou' činnost. A nepřipouštějí, aby páni vybočovali z rámce, který mají v hlavě vymezený."

„Možná. Ale je to přece takové potěšení, jaké jsem v životě nezažil. A nic špatného na tom přece není. Nemyslíš?" odpověděl Levin. „Co se dá dělat, když se jim to nelíbí. Ostatně, myslím, že to nic není. Ne?"

„Zkrátka," pokračoval Sergej Ivanovič, „jak vidím, jsi se svým dnem spokojený."

„Moc spokojený. Posekali jsme celou louku. A s jakým starcem jsem se tam spřátelil! To si ani nedovedeš představit, jaký je to poklad!"

„Tak jsi se svým dnem spokojený. A já taky. Za prvé jsem vyřešil dvě šachové úlohy a jedna je moc pěkná, začíná se pěšcem. Ukážu ti ji. A potom jsem přemýšlel o našem včerejším rozhovoru."

„Cože? O včerejším rozhovoru?" řekl Levin, blaženě mhouřil oči, oddychoval po skončeném obědě a rozhodně si nedokázal vzpomenout, jaký to byl ten včerejší rozhovor.

„Myslím, že máš zčásti pravdu. Náš nesouhlas spočívá v tom, že ty považuješ za hybnou sílu osobní zájem, kdežto já soudím, že zájem o obecné blaho by měl mít každý člověk, který dosáhl jistého stupně vzdělání. Možná máš i pravdu, že by byla žádoucnější činnost, na které má člověk hmotný zájem. Ty máš vůbec povahu, která, jak říkají Francouzi, až příliš jedná podle prvního popudu. Chceš vášnivou, energickou činnost, nebo nic."

Levin bratra poslouchal a rozhodně ničemu nerozuměl a ani nechtěl rozumět. Jen se bál, aby se ho bratr nezeptal na něco, z čeho by bylo vidět, že nic neslyšel.

„Tak je to, kamaráde," řekl Sergej Ivanovič a dotkl se jeho ramene.

„Ano, samozřejmě. Inu co! Já na svém netrvám," odpověděl Levin s dětským, provinilým úsměvem. „O čem jsem se to vlastně přel?" myslel si. „Samozřejmě, i já mám pravdu, i on má pravdu, a všechno je výborné. Jen musím zajít do kanceláře zařídit práci." Vstal, protáhl se a usmíval se.

Sergej Ivanovič se taky usmál.

„Jestli se chceš projít, pojďme spolu," řekl. Nechtělo se mu odloučit od bratra, z něhož přímo vanula svěžest a čilost. „Pojďme, zajdeme i do kanceláře, jestli potřebuješ."

„Ach, propánakrále!" vykřikl Levin tak hlasitě, že se Sergej Ivanovič lekl.

„Co je, co se ti stalo?"

„Co ruka Agafji Michajlovny?" řekl Levin a plácl se do čela. „Já na ni úplně zapomněl."

„Je mnohem lepší."

„No, stejně za ní zaskočím. Ani si nestihneš nasadit klobouk, a už budu zpátky."

A seběhl se schodů a podpatky mu rachotily jako řehtačka.

Kapitola sedmá

Zatímco Stěpan Arkaďjič přijel do Petrohradu, aby splnil tu nejpřirozenější a nejnutnější povinnost, kterou znají všichni úředníci, i když ji neúředníci nechápou, a bez níž se sloužit nedá, totiž připomenout se na ministerstvu, a zatímco si při plnění této povinnosti, když z domova vzal skoro všechny peníze, vesele a příjemně užíval času na dostizích i na letních sídlech, přestěhovala se Dolly s dětmi na venkov, aby co nejvíc snížila výdaje. Přestěhovala se do Jergušova, vesnice, kterou dostala věnem, té samé, kde se na jaře prodal les a která ležela padesát verst od Levinova Pokrovského.

Velký starý dům v Jergušově byl dávno zbořený a už kníže dal upravit a rozšířit postranní křídlo. Před nějakými dvaceti lety, když byla Dolly ještě dítě, bylo to křídlo prostorné a pohodlné, i když stálo, jako všechna postranní křídla, bokem k příjezdové aleji a k jihu. Teď však už bylo staré a ztrouchnivělé. Ještě na jaře, když Stěpan Arkaďjič jel prodávat les, prosila ho Dolly, aby dům prohlédl a dal opravit, co je potřeba. Stěpan Arkaďjič, který jako všichni provinilí manželé velmi dbal na ženino pohodlí, dům sám prohlédl a nařídil všechno, co podle jeho názoru bylo nutné. Podle jeho názoru bylo třeba přečalounit všechen nábytek kretonem, pověsit záclony, vyčistit zahradu, udělat u rybníka lávku a nasázet květiny. Zapomněl ale na spoustu jiných nezbytných věcí, jejichž nedostatek potom Darju Alexandrovnu trápil.

Jakkoli se Stěpan Arkaďjič snažil být starostlivým otcem a manželem, nikdy si nedokázal zapamatovat, že má ženu a děti. Měl mládenecké choutky a jen podle nich se řídil. Když se vrátil do Moskvy, hrdě

ženě oznámil, že je všechno připravené, že dům bude jako hračka a že jí rozhodně radí, aby jela. Stěpanu Arkaďjičovi byl ženin odjezd na venkov v každém ohledu velice příjemný: dětem to prospěje, výdajů bude míň a on bude volnější. Darja Alexandrovna zase považovala přesídlení na venkov na léto za nutné pro děti, zvlášť pro holčičku, která se pořád nemohla zotavit po spále, a nakonec i proto, aby se zbavila drobných ponížení, drobných dluhů u dřevaře, u rybáře a u ševce, které ji trápily. Kromě toho jí byl odjezd příjemný i proto, že doufala, že k sobě na venkov vyláká sestru Kitty, která se měla v polovině léta vrátit z ciziny a měla předepsané koupele. Kitty psala z lázní, že se jí nic tak nezamlouvá jako strávit léto s Dolly v Jergušově, které je pro obě plné vzpomínek z dětství.

První doba na venkově byla pro Dolly velmi těžká. Jako dítě na venkově žívala a zůstal jí dojem, že venkov je spása ode všech městských nepříjemností, že život tam sice není krásný – s tím se Dolly snadno smiřovala –, zato je levný a pohodlný: všechno tam je, všechno je levné, všechno se dá sehnat a dětem je dobře. Ale teď, když přijela na venkov jako hospodyně, viděla, že to všechno vůbec není tak, jak si myslela.

Druhý den po jejich příjezdu se spustil liják a v noci teklo do chodby a do dětského pokoje, takže postýlky přenesli do salonu. Kuchařka pro čeleď nebyla. Z devíti krav byly podle slov dojičky jedny březí, druhé po prvním teleti, třetí staré a čtvrté těžko dojné. Máslo ani mléko nestačilo ani pro děti. Vejce nebyla. Slepici nebylo možné sehnat, smažili a vařili staré, fialové, šlachovité kohouty. Nedalo se sehnat ženské, aby vydrhly podlahy, všechny byly na bramborách. Vyjíždět se nedalo, protože jeden kůň kulhal a v oji se vzpínal. Koupat se nebylo kde, celý břeh řeky byl rozdupaný dobytkem a vidět na něj bylo z cesty. Nedalo se ani chodit na procházky, protože dobytek chodil do zahrady rozbitým plotem a byl tam jeden strašný býk, který řval, a proto asi i trkal. Skříně na šaty nebyly. Ty, které byly, se nezavíraly a samy se

otvíraly, když šel někdo kolem. Nebyly litinové hrnce ani velké hliněné hrnce. Nebyl kotel do prádelny, ba ani žehlicí prkno do pokoje pro služky.

Zpočátku, když místo klidu a odpočinku narazila na tyhle z jejího hlediska strašné pohromy, byla Darja Alexandrovna zoufalá. Starala se ze všech sil, cítila, že ze situace není východisko, a každou chvíli zadržovala slzy, které se jí draly do očí. Správce, bývalý strážmistr, kterého si Stěpan Arkaďjič oblíbil a z vrátného povýšil pro jeho pěkný a uctivý zevnějšek, nebral na pohromy Darji Alexandrovny žádný ohled, uctivě říkal: „Nijak to nejde, lidi jsou tu moc špatní," a v ničem nepomohl.

Situace se zdála beznadějná. Ale v domě Oblonských, jako ve všech rodinných domech, byla jedna nenápadná, ale nanejvýš důležitá a užitečná osoba: Matrjona Filimonovna. Ta konejšila paní, ujišťovala ji, že se to vyvrbí – to bylo její slovo a od ní ho převzal Matvěj –, a sama, bez spěchu a bez rozčilování, jednala.

Hned se spřátelila se šafářovou a už první den pila s ní a se šafářem pod akáty čaj a probírala všechny záležitosti. Brzy pod akáty vznikl klub Matrjony Filimonovny a tady, prostřednictvím toho klubu, do něhož patřila šafářova žena, starosta a písař, se začaly těžkosti života pomalu urovnávat, a za týden se opravdu všechno *vyvrbilo*. Střechu spravili, kuchařku, kmotru starostovu, sehnali, slepice koupili, mléka začalo stačit, zahradu ohradili tyčemi, tesař udělal mandl, na skříně přidělali háčky a ony se přestaly samovolně otvírat a žehlicí prkno, obalené vojenským suknem, se položilo z opěradla křesla na prádelník a v pokoji pro služky to zavonělo žehličkou.

„No vidíte! A pořád jste si zoufala," řekla Matrjona Filimonovna a ukázala na prkno.

Dokonce postavili ze slaměných rohoží koupací boudu. Lili se začala koupat a Darje Alexandrovně se aspoň zčásti splnilo, co čekala od venkovského života, který nebyl klidný, ale aspoň pohodlný. Klidná být Darja Alexandrovna se šesti dětmi nemohla. Jedno onemocnělo, druhé

mohlo onemocnět, třetímu něco chybělo, čtvrté projevovalo známky špatné povahy, a tak dále, a tak dále. Jen málokdy, opravdu málokdy přišla krátká klidná období. Ale tyhle starosti a nepokoje byly pro Darju Alexandrovnu jediné možné štěstí. Kdyby jich nebylo, zůstala by sama se svými myšlenkami na muže, který ji nemiluje. A kromě toho, jakkoli těžké pro matku byly strach z nemocí, samy nemoci i žal nad známkami špatných sklonů u dětí, děti jí už teď splácely její žal drobnými radostmi. Ty radosti byly tak drobné, že nebyly vidět, jako zlato v písku, a ve zlých chvílích viděla jen žal, jen písek. Ale byly i dobré chvíle, kdy viděla jen radosti, jen zlato.

Teď v ústraní venkova si ty radosti uvědomovala čím dál častěji. Často, když se na ně dívala, vynakládala všemožné úsilí, aby se přesvědčila, že se mýlí, že je jako matka ke svým dětem zaujatá. Přesto si nemohla neříct, že má okouzlující děti, všech šest, každé jiné, ale takové, jaké se vidí málokdy, a byla na ně šťastná a byla na ně pyšná.

Kapitola osmá

Koncem května, když už se všechno víceméně urovnalo, dostala od muže odpověď na své stížnosti na venkovské nepořádky. Psal jí, prosil za odpuštění, že na všechno nepomyslel, a sliboval, že přijede při první příležitosti. Ta příležitost se nenaskytla a až do začátku června žila Darja Alexandrovna na venkově sama.

O Petrově půstu, v neděli, jela Darja Alexandrovna na mši, aby všechny své děti přivedla k přijímání. Darja Alexandrovna v upřímných, filozofických rozhovorech se sestrou, s matkou a s přáteli velmi často překvapovala svým volnomyšlenkářstvím ve věcech víry. Měla své podivné náboženství stěhování duší, v které pevně věřila a o církevní dogmata se příliš nestarala. Ale v rodině – a nejen proto, aby šla příkladem, ale z celé duše – přísně plnila všechny církevní povinnosti, a to, že děti už skoro rok nebyly u přijímání, ji velmi znepokojovalo, a s plným souhlasem a pochopením Matrjony Filimonovny se rozhodla, že to vykoná teď v létě.

Darja Alexandrovna si už několik dní předem promyslela, jak všechny děti obleče. Šaty se ušily, přešily a vypraly, povolily se obruby a volány, přišily se knoflíčky a připravily se stuhy. Jedny šaty pro Táňu, které se uvázala šít Angličanka, stály Darju Alexandrovnu hodně nervů. Angličanka při přešívání udělala záševky na špatném místě, rukávy moc vykrojila a šaty málem úplně zkazila. Táně se ramena tak stáhla, že bylo až bolestné se na to dívat. Ale Matrjona Filimonovna dostala nápad vsadit klínky a udělat malou pelerínku. Věc se napravila, ale s Angličankou málem došlo k hádce. Ráno se však všechno urovnalo

a k deváté hodině – do té doby prosili kněze, aby se mší počkal – stály rozzářené, vyparáděné děti před verandou u kočáru a čekaly na matku.

Do kočáru zapřáhli místo kulhajícího Havrana na přímluvu Matrjony Filimonovny šafářova Hnědáka a Darja Alexandrovna, kterou zdržely starosti o vlastní toaletu, vyšla v bílých mušelínových šatech a nastupovala.

Darja Alexandrovna se česala a oblékala pečlivě a vzrušeně. Dřív se oblékala pro sebe, aby byla hezká a líbila se. Potom, čím víc stárla, tím nepříjemnější jí bylo se strojit, viděla, jak zošklivěla. Ale teď se zase oblékala s potěšením a vzrušením. Teď se neoblékala pro sebe, ne pro svou krásu, ale proto, aby jako matka těch zlatíček nekazila celkový dojem. A když se naposledy podívala do zrcadla, byla se sebou spokojená. Byla hezká. Ne tak hezká, jak kdysi chtěla být hezká na plese, ale hezká pro účel, který teď měla na mysli.

V kostele nebyl nikdo kromě mužiků, čeledínů a jejich žen. Ale Darja Alexandrovna viděla, nebo se jí zdálo, že vidí, obdiv, který vzbuzovaly její děti i ona. Děti nebyly jen krásné ve svých svátečních šatečkách, ale byly milé i tím, jak hezky se chovaly. Aljoša, pravda, nestál úplně hezky: pořád se otáčel a chtěl vidět svůj kabátek zezadu. Ale přesto byl neobyčejně milý. Táňa stála jako velká a dávala pozor na malé. Ale nejmladší, Lili, byla okouzlující svým naivním údivem nad vším a bylo těžké se neusmát, když po přijímání řekla: „Prosím, ještě trošku."

Cestou domů děti cítily, že se stalo něco slavnostního, a byly velmi tiché.

Doma šlo také všechno dobře. Ale u snídaně začal Griša pískat, a co bylo nejhorší, neposlechl Angličanku a dostal za trest, že nebude sladký koláč. Darja Alexandrovna by v takový den trest nedopustila, kdyby byla u toho. Ale musela podpořit Angličančino nařízení, a tak potvrdila

její rozhodnutí, že Griša sladký koláč nedostane. To trochu pokazilo všeobecnou radost.

Griša plakal a říkal, že Nikoleňka taky pískal, ale jeho nepotrestali, a že nepláče kvůli koláči, na tom mu nezáleží, ale proto, že jsou nespravedliví. To už bylo příliš smutné a Darja Alexandrovna se rozhodla, že se s Angličankou domluví a Grišovi odpustí, a šla za ní. Ale tu, když procházela sálem, uviděla výjev, který jí naplnil srdce takovou radostí, že jí vstoupily slzy do očí, a provinilci odpustila sama.

Potrestaný seděl v sále v rohovém okně a vedle něho stála Táňa s talířem. Pod záminkou, že chce uspořádat oběd pro panenky, poprosila Angličanku o dovolení odnést si svůj díl koláče do dětského pokoje, a místo toho ho přinesla bratrovi. Griša pořád plakal nad nespravedlností trestu, který musel snést, jedl přinesený koláč a mezi vzlyky říkal: „Jez taky, budeme jíst spolu… spolu."

Na Táňu nejdřív zapůsobila lítost nad Grišou, potom vědomí, že udělala dobrý skutek, a taky jí stály v očích slzy. Ale neodmítala a jedla svůj díl.

Když uviděli matku, polekali se, ale když se jí podívali do tváře, pochopili, že dělají dobře, rozesmáli se a s pusou plnou koláče si začali rukama otírat usmívající se rty a umazali si celé rozzářené tváře slzami a zavařeninou.

„Panenko Maria!! Nové bílé šaty! Táňo! Grišo!" říkala matka a snažila se šaty zachránit, ale se slzami v očích se usmívala blaženým, nadšeným úsměvem.

Nové šaty svlékli, děvčatům poručili obléct halenky a chlapcům staré kabátky a dali zapřáhnout dlouhý vůz – zase, k šafářově nelibosti, Hnědáka do oje –, aby jeli na houby a do koupací boudy. V dětském pokoji se strhlo nadšené pištění a neutichlo až do samého odjezdu ke koupání.

Hub nasbírali plný košík, dokonce i Lili našla kozák. Dřív to bývalo tak, že miss Hullová houbu našla a ukázala jí ji. Ale teď našla sama vel-

ký kozák a všichni nadšeně křičeli: „Lili našla kozák!“

Pak dojeli k řece, postavili koně pod břízky a šli do koupací boudy. Kočí Terentij uvázal ke stromu koně, kteří se ohánìli před ovády, lehl si do stínu břízy, až se tráva pod ním zmáčkla, a kouřil tabák, a z boudy k němu doléhalo neutuchající veselé pištění dětí.

Ačkoli bylo pracné hlídat všechny děti a zarážet jim nezbednosti, ačkoli bylo těžké zapamatovat si a nepoplést všechny ty punčošky, kalhotky a botičky z různých nožiček a rozvazovat, rozepínat a zavazovat tkaničky a knoflíčky, Darja Alexandrovna, která se sama vždycky ráda koupala a považovala koupání za prospěšné pro děti, si nic neužívala tolik jako tohle koupání se všemi dětmi. Brát do rukou všechny ty bacaté nožičky a natahovat na ně punčošky, brát do náruče a nořit do vody ta nahatá tílka a slyšet tu radostné, tu vylekané výkřiky, vidět ty udýchané tvářičky s otevřenýma, vylekanýma i veselýma očima, ty své cákající cherubínky, to pro ni byla veliká rozkoš.

Když už byla polovina dětí oblečená, přišly ke koupací boudě a nesměle se zastavily vyparáděné ženské, které chodily sbírat bršlici a mléč. Matrjona Filimonovna na jednu zavolala, aby jí dala usušit prostěradlo a košilku, které upadly do vody, a Darja Alexandrovna se se ženskými dala do řeči. Ženské se zpočátku smály do dlaně a otázce nerozuměly, ale brzy se osmělily a rozpovídaly a hned si Darju Alexandrovnu získaly upřímným obdivem k dětem, který dávaly najevo.

„Podívejme se na tu krasavici, bílá jako cukr,“ říkala jedna, obdivovala Táničku a kývala hlavou. „Ale hubená…“

„Ano, byla nemocná.“

„Ale podívejme, toho taky koupali,“ říkala jiná o kojenci.

„Ne, tomu jsou teprve tři měsíce,“ odpovídala hrdě Darja Alexandrovna.

„Podívejme se!“

„A ty máš děti?“

„Bylo jich čtyři, dvě zůstaly: chlapec a děvče. Tu jsem odstavila minulý masopust.“

„A kolik jí je?“

„No, druhý rok.“

„Proč jsi ji kojila tak dlouho?“

„To je u nás zvykem: tři půsty…“

A rozhovor se stočil k tomu, co Darju Alexandrovnu zajímalo nejvíc: jak rodila? čím byl nemocný? kde je muž? jezdí často domů?

Darje Alexandrovně se od ženských nechtělo odejít, tak zajímavý pro ni byl rozhovor s nimi a tak úplně stejné byly jejich zájmy. Nejpříjemnější ze všeho bylo Darje Alexandrovně to, že jasně viděla, jak všechny ty ženy nejvíc obdivují, kolik má dětí a jak jsou hezké. Ženské Darju Alexandrovnu rozesmály a Angličanku urazily tím, že byla příčinou toho smíchu, kterému nerozuměla. Jedna z mladých ženských si prohlížela Angličanku, která se oblékala ze všech poslední, a když si oblékla třetí sukni, nemohla se zdržet poznámky: „Podívejme se, balí se a balí, a pořád není zabalená!“ řekla a všechny vyprskly smíchy.

Kapitola devátá

Darja Alexandrovna, obklopená všemi vykoupanými dětmi s mokrými hlavami, s šátkem na hlavě, už přijížděla k domu, když kočí řekl:

„Jde sem nějaký pán, snad ten z Pokrovského."

Darja Alexandrovna se vyklonila dopředu a zaradovala se, když uviděla v šedém klobouku a šedém kabátě známou postavu Levina, který šel proti nim. Měla z něho radost vždycky, ale teď měla zvlášť radost, že ji vidí v celé její slávě. Nikdo nedokázal líp než Levin pochopit, v čem spočívá její velikost.

Když ji uviděl, ocitl se před jedním z obrazů rodinného života, jaký si kdysi představoval.

„Jste jako kvočna, Darjo Alexandrovno."

„Ach, to mám radost!" řekla a podávala mu ruku.

„Máte radost, a nedala jste vědět. Bydlí u mě bratr. Až od Stivy jsem dostal lísteček, že jste tady."

„Od Stivy?" zeptala se překvapeně Darja Alexandrovna.

„Ano, píše, že jste se přestěhovali, a myslí si, že mi dovolíte, abych vám s něčím pomohl," řekl Levin, a sotva to dořekl, najednou se zarazil, přerušil řeč a mlčky šel dál vedle vozu, trhal lipové výhonky a překusoval je. Zarazil se, protože ho napadlo, že Darje Alexandrovně bude nepříjemná pomoc cizího člověka v té věci, kterou měl obstarat její muž. Darje Alexandrovně se opravdu nelíbil ten způsob Stěpana Arkaďjiče vnucovat své rodinné záležitosti cizím lidem. A hned pochopila, že Levin to chápe. Právě pro tuhle jemnost porozumění, pro tuhle ohleduplnost měla Darja Alexandrovna Levina ráda.

„Samozřejmě jsem pochopil," řekl Levin, „že to jen znamená, že mě chcete vidět, a mám velikou radost. Samozřejmě si představuju, že vám, městské hospodyni, tady připadá všechno divoké, a kdybyste cokoli potřebovala, jsem vám plně k službám."

„Ale ne!" řekla Dolly. „Zpočátku to bylo nepohodlné, ale teď se všechno krásně urovnalo díky mé staré chůvě," řekla a ukázala na Matrjonu Filimonovnu, která chápala, že se mluví o ní, a vesele a přátelsky se na Levina usmívala. Znala ho a věděla, že by to byl pro slečnu dobrý ženich, a přála si, aby se to dalo dohromady.

„Račte si sednout, my se tady namačkáme," řekla mu.

„Ne, já se projdu. Děti, kdo se mnou poběží o závod s koňmi?"

Děti Levina znaly velmi málo a nepamatovaly se, kdy ho viděly, ale neprojevovaly k němu ten podivný pocit ostýchavosti a odporu, který děti tak často cítí k dospělým lidem, kteří se přetvařují, a za který bývají tak často a bolestně trestány. Přetvářka v čemkoli může oklamat nejchytřejšího a nejbystřejšího člověka. Ale i to nejomezenější dítě ji pozná, ať je sebeobratněji skrývána, a odvrátí se od ní. Ať měl Levin jakékoli nedostatky, přetvářky v něm nebylo ani stopy, a proto mu děti projevily stejnou přátelskost, jakou našly ve tváři matky. Na jeho pozvání k němu dvě starší hned seskočily a běžely s ním docela tak prostě, jako by běžela s chůvou, s miss Hullovou nebo s matkou. Lili se k němu taky začala prosit, matka mu ji podala, posadil si ji na rameno a běžel s ní.

„Nebojte se, nebojte se, Darjo Alexandrovno!" říkal a vesele se na matku usmíval. „Není možné, abych jí ublížil nebo ji upustil."

A když matka viděla jeho obratné, silné, opatrně starostlivé a příliš napjaté pohyby, uklidnila se a vesele a souhlasně se usmívala, když se na něho dívala.

Tady na venkově, s dětmi a se sympatickou Darjou Alexandrovnou, propadl Levin té dětsky veselé náladě, která na něho často přicházela a kterou Darja Alexandrovna na něm měla zvlášť ráda. Běhal s dětmi,

učil je tělocvik, rozesmával miss Hullovou svou špatnou angličtinou a vyprávěl Darje Alexandrovně o svých venkovských zaměstnáních.

Po obědě, když s ním Darja Alexandrovna seděla sama na balkoně, začala mluvit o Kitty.

„Víte? Kitty sem přijede a stráví se mnou léto."

„Opravdu?" řekl a zrudl, a hned, aby změnil řeč, řekl: „Tak vám tedy pošlu dvě krávy? Jestli chcete účtovat, tak mi laskavě plaťte po pěti rublech měsíčně, jestli se nestydíte."

„Ne, děkuji. Už jsme si poradili."

„No, tak se aspoň podívám na vaše krávy, a jestli dovolíte, nařídím, jak je krmit. Všechno záleží na krmení."

A Levin, jen aby odvedl řeč, vyložil Darje Alexandrovně teorii mléčného hospodářství, podle níž je kráva jen stroj na zpracování krmiva v mléko, a tak dále.

Říkal to a vášnivě toužil slyšet podrobnosti o Kitty, a zároveň se toho bál. Bál se, že se rozpadne klid, kterého s takovou námahou dosáhl.

„Ano, ale na tohle všechno je potřeba dohlížet, a kdo to bude dělat?" odpovídala neochotně Darja Alexandrovna.

Teď měla hospodářství prostřednictvím Matrjony Filimonovny tak zavedené, že na něm nechtěla nic měnit. A Levinovým znalostem zemědělství ani nevěřila. Úvahy o tom, že kráva je stroj na výrobu mléka, se jí zdály podezřelé. Zdálo se jí, že takové úvahy můžou hospodářství jen škodit. Jí se to všechno zdálo mnohem jednodušší: že stačí, jak vysvětlovala Matrjona Filimonovna, dávat Strakaté a Bělobočce víc krmení a pití a dohlédnout, aby kuchař neodnášel pomyje z kuchyně pro pradlenčinu krávu. To bylo jasné. Ale úvahy o moučném a travním krmivu byly pochybné a nejasné. A hlavně chtěla mluvit o Kitty.

Kapitola desátá

„Kitty mi píše, že po ničem tak netouží jako po samotě a klidu," řekla Dolly, když nastalo ticho.

„A co, je na tom se zdravím líp?" zeptal se vzrušeně Levin.

„Bohudík se úplně uzdravila. Nikdy jsem nevěřila, že by měla nemocné plíce."

„Ach, to mám velikou radost!" řekl Levin a Dolly se v jeho tváři zdálo něco dojemného a bezmocného, když to říkal a mlčky se na ni díval.

„Poslyšte, Konstantine Dmitriči," řekla Darja Alexandrovna se svým dobrým a trochu posměšným úsměvem, „proč se na Kitty zlobíte?"

„Já? Já se nezlobím," řekl Levin.

„Ale zlobíte. Proč jste nezajel ani k nám, ani k nim, když jste byl v Moskvě?"

„Darjo Alexandrovno," řekl a zrudl až po kořínky vlasů, „divím se, že to vy se svou dobrotou necítíte. Jak to, že vám mě prostě není líto, když víte…"

„Co vím?"

„Víte, že jsem žádal o ruku a že mě odmítli," vypravil ze sebe Levin a všechna ta něžnost, kterou ještě před chvílí ke Kitty cítil, se mu v duši změnila v hněv nad urážkou.

„Proč si myslíte, že to vím?"

„Protože to vědí všichni."

„V tom se tedy mýlíte. Nevěděla jsem to, i když jsem to tušila."

„Aha! No, tak to teď víte."

„Věděla jsem jen, že se něco stalo, ale co, to jsem se od Kitty nikdy nedozvěděla. Viděla jsem jen, že se stalo něco, co ji strašně trápilo, a že mě prosila, abych o tom nikdy nemluvila. A když to neřekla mně, neřekla to nikomu. Ale co se mezi vámi stalo? Řekněte mi to."

„Řekl jsem vám, co se stalo."

„Kdy?"

„Když jsem u vás byl naposledy."

„A víte, co vám řeknu," řekla Darja Alexandrovna, „je mi jí strašně, strašně líto. Vy trpíte jen z pýchy..."

„Možná," řekl Levin, „ale..."

Přerušila ho:

„Ale jí, chudince, je mi strašně a strašně líto. Teď všemu rozumím."

„Tak, Darjo Alexandrovno, promiňte mi," řekl a vstal. „Sbohem! Darjo Alexandrovno, na shledanou."

„Ne, počkejte," řekla a chytila ho za rukáv. „Počkejte, sedněte si."

„Prosím vás, prosím vás, nemluvme o tom," řekl, posadil se, a přitom cítil, jak se mu v srdci zvedá a hýbe naděje, o které si myslel, že je pohřbená.

„Kdybych vás neměla ráda," řekla Darja Alexandrovna a do očí jí vstoupily slzy, „kdybych vás neznala, jak vás znám..."

Cit, který se zdál mrtvý, ožíval čím dál víc, zvedal se a zmocňoval se Levinova srdce.

„Ano, teď už všemu rozumím," pokračovala Darja Alexandrovna. „Vy tohle pochopit nemůžete. Vám mužům, kteří jste svobodní a vybíráte si, je vždycky jasné, koho milujete. Ale dívka, která musí čekat, s tím ženským, dívčím studem, dívka, která vás muže vidí z dálky a všechno bere za slovo, taková dívka mívá a může mít takový pocit, že neví, koho miluje, a neví, co říct."

„Ano, když srdce nemluví..."

„Ne, srdce mluví. Ale uvažte: vy muži máte s dívkou úmysly, jezdíte do domu, sbližujete se, pozorujete, čekáte, jestli najdete to, co miluje-

te, a potom, když jste přesvědčení, že milujete, žádáte o ruku…“

„No, tak docela to není.“

„To je jedno, žádáte o ruku, když vaše láska dozrála nebo když mezi dvěma, ze kterých vybíráte, jedna převážila. Ale dívky se nikdo neptá. Chtějí, aby si vybrala sama, a ona si vybrat nemůže a jen odpovídá: ano, nebo ne.“

„Ano, volba mezi mnou a Vronským,“ pomyslel si Levin, a mrtvý, který mu v duši ožíval, znovu umřel a jen mu trýznivě tížil srdce.

„Darjo Alexandrovno,“ řekl, „takhle se vybírají šaty nebo já nevím jaký nákup, a ne láska. Volba padla, a tím líp… A opakovat se to nemůže.“

„Ach, pýcha a zase pýcha!“ řekla Darja Alexandrovna, jako by jím pohrdala pro nízkost toho citu ve srovnání s oním jiným citem, který znají jen ženy. „V té době, kdy jste žádal Kitty o ruku, byla právě v takovém stavu, že nemohla odpovědět. Váhala. Váhala: vy, nebo Vronskij. Jeho vídala každý den, vás dlouho neviděla. Dejme tomu, kdyby byla starší… Já například bych na jejím místě váhat nemohla. Mně byl vždycky protivný, a tak to taky skončilo.“

Levin si vzpomněl na Kittyinu odpověď. Řekla: *Ne, to nemůže být…*

„Darjo Alexandrovno,“ řekl suše, „cením si vaší důvěry ke mně. Myslím, že se mýlíte. Ale ať mám, nebo nemám pravdu, ta pýcha, kterou tak pohrdáte, způsobuje, že pro mě je každá myšlenka na Katěrinu Alexandrovnu nemožná, rozumíte, naprosto nemožná.“

„Řeknu ještě jen jedno. Rozumíte, že mluvím o sestře, kterou mám ráda jako své vlastní děti. Neříkám, že by vás milovala, chtěla jsem jen říct, že její odmítnutí v té chvíli nic nedokazuje.“

„Já nevím!“ řekl Levin a vyskočil. „Kdybyste věděla, jak mi ubližujete! Je to stejné, jako kdyby vám umřelo dítě a vám by říkali: a podívejte, bylo by takové a takové, a mohlo žít, a vy byste se z něho radovala. A ono umřelo, umřelo, umřelo…“

„Vy jste tak směšný," řekla Darja Alexandrovna se smutným úsměškem, navzdory Levinovu rozrušení. „Ano, teď už všemu rozumím," pokračovala zamyšleně. „Takže k nám nepřijedete, až tu bude Kitty?"

„Ne, nepřijedu. Samozřejmě se nebudu Katěrině Alexandrovně vyhýbat, ale kde to půjde, budu se snažit ušetřit ji nepříjemnosti své přítomnosti."

„Jste velice, velice směšný," opakovala Darja Alexandrovna a něžně se mu dívala do tváře. „No dobře, tak jako bychom o tom nic neříkali. Proč jsi přišla, Táňo?" řekla Darja Alexandrovna francouzsky děvčátku, které vešlo.

„Kde je moje lopatička, maminko?"

„Mluvím francouzsky, a ty to řekni taky tak."

Holčička to chtěla říct, ale zapomněla, jak se řekne lopatička. Matka jí napověděla a potom jí francouzsky řekla, kde lopatičku najde. A i to se Levinovi zdálo nepříjemné.

Všechno v domě Darji Alexandrovny i na jejích dětech se mu ted zdálo už vůbec ne tak milé jako předtím.

„A proč s dětmi mluví francouzsky?" pomyslel si. „Jak je to nepřirozené a falešné! A děti to cítí. Naučit francouzsky a odnaučit upřímnosti," myslel si pro sebe a nevěděl, že Darja Alexandrovna si to všechno už dvacetkrát promyslela, a přesto, i když na úkor upřímnosti, uznala za nutné učit své děti tímto způsobem.

„Ale kam byste spěchal? Poseďte."

Levin zůstal až do čaje, ale všechna jeho veselost zmizela a bylo mu trapně.

Po čaji vyšel do předsíně, aby dal zapřáhnout, a když se vrátil, zastihl Darju Alexandrovnu rozrušenou, se zkroušenou tváří a se slzami v očích. Zatímco byl Levin venku, stala se Darje Alexandrovně strašná věc, která najednou rozbila všechno její dnešní štěstí i pýchu na děti. Griša a Táňa se poprali o míček. Darja Alexandrovna uslyšela v dětském pokoji křik, vyběhla tam a zastihla je ve strašném stavu. Táňa

držela Grišu za vlasy a on, s tváří zohyzděnou zlostí, ji bil pěstmi, kam se trefil. Když to Darja Alexandrovna uviděla, něco se jí v srdci utrhlo. Jako by se na její život snesla tma: pochopila, že ty její děti, na které byla tak pyšná, nejsou jen docela obyčejné, ale dokonce i nedobré, špatně vychované děti s hrubými, zvířecími sklony, zlé děti.

Nemohla na nic jiného myslet ani o ničem jiném mluvit a nemohla Levinovi své neštěstí nevyprávět.

Levin viděl, že je nešťastná, a snažil se ji utěšit. Říkal, že to nic špatného nedokazuje, že se všechny děti perou. Ale zatímco to říkal, v duši si Levin myslel: „Ne, já se nebudu přetvařovat a mluvit se svými dětmi francouzsky, ale moje děti nebudou takové. Stačí jen děti nekazit, nemrzačit, a budou okouzlující. Ano, moje děti nebudou takové."

Rozloučil se a odjel, a ona ho nezdržovala.

Kapitola jedenáctá

V polovině července přišel za Levinem starosta ze sestřiny vesnice, která ležela dvacet verst od Pokrovského, se zprávou, jak jdou věci a jak to vypadá se senosečí. Hlavní příjem ze sestřina statku plynul ze zaplavovaných luk. V dřívějších letech si louky brali mužici po dvaceti rublech za desjatinu. Když Levin převzal správu statku, prohlédl si louky, usoudil, že mají větší cenu, a stanovil cenu dvacet pět rublů za desjatinu. Mužici tu cenu nedali a, jak Levin podezíral, odradili ostatní zájemce. Tehdy tam Levin jel sám a nařídil, aby se louky sklízely zčásti najatými lidmi a zčásti za podíl. Místní mužici se té novotě bránili všemi prostředky, ale věc se rozběhla a hned první rok se za louky strženo skoro dvakrát tolik. Předloni a loni pokračoval stejný odpor mužiků a sklizeň šla stejným způsobem. Letos si mužici vzali všechny louky za třetinový podíl, a teď starosta přijel oznámit, že je seno sklizené a že se bál deště, a tak zavolal písaře, v jeho přítomnosti seno rozdělil a už postavil jedenáct panských stohů. Z neurčitých odpovědí na otázku, kolik bylo sena na hlavní louce, ze spěchu starosty, který seno rozdělil bez dovolení, z celého mužikova tónu Levin pochopil, že s tím dělením sena není něco v pořádku, a rozhodl se, že se tam sám zajede přesvědčit.

V poledne přijel do vesnice, nechal koně u starého přítele, muže bratrovy kojné, a zašel k starci do včelína, protože se od něho chtěl dozvědět podrobnosti o sklizni sena. Hovorný, vzhledný stařec Parmenyč přijal Levina s radostí, ukázal mu celé své hospodářství, vyprávěl mu všechny podrobnosti o svých včelách a o letošním rojení. Ale

na Levinovy otázky o senoseči odpovídal neurčitě a neochotně. To Levina ještě víc utvrdilo v jeho podezření. Šel na louku a prohlédl si stohy. Ve stozích nemohlo být po padesáti fůrách, a aby mužiky usvědčil, dal Levin hned zavolat povozy, které vozily seno, rozebrat jeden stoh a převézt ho do kůlny. Ze stohu vyšlo jen dvaatřicet fůr. Přestože ho starosta ujišťoval, že seno bylo nakypřené a že se ve stozích sleželo, a přestože se zaklínal, že se všechno dělilo poctivě, jak Pán Bůh přikazuje, trval Levin na svém, že seno dělili bez jeho příkazu, a proto to seno nepřijímá za padesát fůr na stoh. Po dlouhých sporech se věc rozhodla tak, že si mužici vezmou těch jedenáct stohů, počítaných po padesáti fůrách, na svůj podíl a panský podíl se vydělí znovu. Tohle vyjednávání a dělení kupek trvalo až do svačiny. Když bylo rozdělené poslední seno, svěřil Levin další dohled písaři, posadil se na kupku označenou vrbovým proutkem a díval se s potěšením na louku, která se jen hemžila lidmi.

Před ním, v ohybu řeky za bažinkou, se pohybovala pestrá řada ženských, které vesele štěbetaly zvučnými hlasy, a z rozhrabaného sena se po světle zelené otavě rychle natahovaly šedé klikaté řádky. Za ženskými šli mužici s vidlemi a z řádků vyrůstaly široké, vysoké, nadýchané kupky. Vlevo po už sklizené louce rachotily vozy a kupky jedna po druhé mizely, podávané obrovskými náruči na vidlích, a místo nich se navršovaly těžké fůry vonného sena, které přečnívaly koním přes zadky.

„Za pěkného počasí sklidit! To bude seno!“ řekl stařec, který si přisedl k Levinovi. „To není seno, to je čaj! Jako když kachňatům nasypeš zrní, tak to sbírají!“ dodal a ukázal na kupky, které se nakládaly. „Od oběda svezli dobrou polovinu.“

„Poslední, ne?“ křikl na mladíka, který stál vpředu na korbě vozu, pohupoval konci konopných otěží a jel kolem.

„Poslední, tatíku!“ zakřičel mladík, přidržel koně, s úsměvem se ohlédl na veselou, taky se usmívající červenolící ženskou, která seděla

v korbě, a hnal dál.

„Kdo je to? Syn?“ zeptal se Levin.

„Můj nejmladší,“ řekl stařec s laskavým úsměvem.

„To je ale chlapík!“

„Ujde to.“

„Už je ženatý?“

„Ano, o Filipovském půstu mu začal třetí rok.“

„A co, děti už mají?“

„Kdepak děti! Celý rok nic nechápal, a ještě se styděl,“ odpověděl stařec. „No, to je seno! Jako pravý čaj!“ opakoval, protože chtěl změnit řeč.

Levin se pozorněji podíval na Vaňku Parmenova a jeho ženu. Nedaleko od něho nakládali kupku. Ivan Parmenov stál na fůře, přijímal, rovnal a ušlapával obrovské náruče sena, které mu jeho mladá krásná žena obratně podávala, nejdřív v náručích a potom na vidlích. Mladá žena pracovala lehce, vesele a obratně. Hrubé, slehlé seno nešlo nabrat na vidle najednou. Nejdřív ho rozhrnula, vrazila do něj vidle, potom se pružným a rychlým pohybem opřela do nich celou vahou svého těla a hned zase, s prohnutými zády staženými červenou šerpou, se napřímila a s plnými ňadry vystrčenými zpod bílé zástěry obratným hmatem přehmátla vidle a vyhodila náruč vysoko na fůru. Ivan spěšně, zřejmě ve snaze ušetřit ji každé chvilky zbytečné námahy, zachycoval s doširoka rozpřaženými pažemi podávanou náruč a rozhrnoval ji na fůře. Když žena podala poslední seno hráběmi, otřásla ze sebe drť, která se jí nasypala za krk, upravila si červený šátek, který se jí shrnul nad bílým, neopáleným čelem, a vlezla pod vůz, aby fůru převázala. Ivan ji učil, jak zaháknout provaz za kolík, a něčemu, co řekla, se hlasitě rozesmál. Ve výrazu obou tváří byla vidět silná, mladá, nedávno probuzená láska.

Kapitola dvanáctá

Fůra byla převázaná. Ivan seskočil a vedl za uzdu dobrého, dobře živeného koně. Žena hodila hrábě na fůru a svižným krokem a s rozmachem paží šla k ženským, které se seskupily do kola. Ivan vyjel na cestu a zařadil se do průvodu s ostatními fůrami. Ženské s hráběmi na ramenou, zářící pestrými barvami a štěbetající zvučnými, veselými hlasy, šly za vozy. Jeden hrubý, divoký ženský hlas začal zpívat píseň a dozpíval ji až k opakování, a svorně, najednou, ji zase od začátku podchytilo padesát různých, hrubých i tenkých, zdravých hlasů.

Ženské se zpěvem se blížily k Levinovi a jemu se zdálo, že se na něho valí mračno s hromem veselí. Mračno se přivalilo, zachvátilo ho, a kupka, na které ležel, i ostatní kupky a fůry a celá louka se vzdáleným polem, všechno se rozhýbalo a rozhoupalo v rytmu té divoké, rozjařené písně s výkřiky, hvízdáním a výskáním. Levin tomu zdravému veselí záviděl, chtělo se mu přidat se k projevům té radosti ze života. Ale nemohl nic udělat a musel ležet a dívat se a poslouchat. Když lidé se zpěvem zmizeli z dohledu i z doslechu, zmocnil se Levina tíživý pocit stesku nad svou osamělostí, nad svou tělesnou zahálkou, nad svým nepřátelstvím k tomuhle světu.

Někteří z těch samých mužiků, kteří se s ním o seno přeli nejvíc, ti, kterým ublížil, nebo ti, kteří ho chtěli ošidit, právě tihle mužici se mu vesele klaněli a zřejmě k němu necítili a ani cítit nemohli žádnou zlobu, ba nejen žádnou lítost, ale ani žádnou vzpomínku na to, že ho chtěli ošidit. Všechno to utonulo v moři veselé společné práce. Bůh dal den, Bůh dal síly. A den i síly jsou zasvěceny práci a v ní samé je od-

měna. A pro koho je ta práce? Jaké budou její plody? To jsou úvahy vedlejší a nicotné.

Levin se často s potěšením díval na tenhle život, často cítil závist k lidem, kteří tímhle životem žijí, ale dnes poprvé, zvlášť pod dojmem toho, co viděl ve vztahu Ivana Parmenova k jeho mladé ženě, Levina poprvé jasně napadla myšlenka, že záleží jen na něm, aby ten tak tíživý, zahálčivý, umělý a jen osobní život, kterým žil, vyměnil za tenhle pracovitý, čistý a společný, okouzlující život.

Stařec, který s ním seděl, už dávno odešel domů. Lidé se všichni rozešli. Ti, kdo bydleli blízko, odjeli domů, a ti z daleka se shromáždili k večeři a k noclehu na louce. Levin, kterého si lidé nevšímali, dál ležel na kupce, díval se, poslouchal a přemýšlel. Lidé, kteří zůstali nocovat na louce, skoro celou krátkou letní noc nespali. Nejdřív bylo slyšet společný veselý hovor a chechot u večeře, potom zase písně a smích.

Celý dlouhý pracovní den v nich nezanechal jinou stopu než veselost. Před ranním svítáním všechno utichlo. Bylo slyšet jen noční zvuky žab, které v bažině nepřestávaly kvákat, a koně, kteří frkali po louce v mlze, jež se k ránu zvedla. Levin se probral, vstal z kupky, rozhlédl se po hvězdách a pochopil, že noc minula.

„Tak co tedy udělám? Jak to udělám?“ řekl si a snažil se sám pro sebe vyjádřit všechno, co za tu krátkou noc promyslel a procítil. Všechno, co promyslel a procítil, se dělilo na tři samostatné myšlenkové proudy. Jeden, to bylo zřeknutí se starého života, svých neužitečných znalostí, svého k ničemu nepotřebného vzdělání. To zřeknutí mu působilo rozkoš a bylo pro něho snadné a prosté. Další myšlenky a představy se týkaly toho života, kterým chtěl teď žít. Prostotu, čistotu a oprávněnost toho života jasně cítil a byl přesvědčený, že v něm najde to uspokojení, ten klid a tu důstojnost, jejichž nedostatek tak bolestně pociťoval. Ale třetí řada myšlenek se točila kolem otázky, jak ten přechod od starého života k novému provést. A tady se mu nic jasného nevybavovalo. „Mít ženu? Mít práci a potřebu pracovat? Opustit

Pokrovskoje? Koupit půdu? Zapsat se do vesnické obce? Oženit se se selkou? Jak to tedy udělám?“ ptal se znovu sám sebe a nenacházel odpověď. „Ostatně jsem celou noc nespal a nemohu si to jasně uvědomit,“ řekl si. „Ujasním si to potom. Jedno je jisté, že tahle noc rozhodla o mém osudu. Všechny mé dřívější sny o rodinném životě jsou nesmysl, nejsou to pravé,“ řekl si. „Všechno je to mnohem prostší a lepší…“

„Jak je to krásné!“ pomyslel si, když se díval na podivnou, jako by perleťovou mušli z bílých beránků obláčků, která se zastavila přímo nad jeho hlavou uprostřed nebe. „Jak je všechno okouzlující v téhle okouzlující noci! A kdy se ta mušle stačila vytvořit? Před chvílí jsem se díval na nebe a nic na něm nebylo, jen dva bílé pruhy. Ano, právě tak nepozorovaně se změnily i moje názory na život!“

Vyšel z louky a šel po hlavní silnici k vesnici. Zvedal se větřík a bylo šedivo a pochmurno. Nastala zachmuřená chvíle, která obvykle předchází svítání, úplnému vítězství světla nad tmou.

Levin se choulil zimou, šel rychle a díval se do země. „Co je to? Někdo jede,“ pomyslel si, když uslyšel rolničky, a zvedl hlavu. Čtyřicet kroků od něho, proti němu, po té hlavní silnici zarostlé trávou, po které šel, jel kočár zapřažený čtyřspřežím, s kufry na střeše. Koně u oje se tiskli od kolejí k oji, ale obratný kočí, který seděl bokem na kozlíku, držel oj nad kolejí, takže kola jela po hladkém.

Jen tohle Levin postřehl, a aniž přemýšlel, kdo to asi jede, roztržitě se podíval do kočáru.

V kočáře v koutě dřímala stará paní a u okna, zřejmě právě probuzená, seděla mladá dívka a držela se oběma rukama za stužky bílého čepečku. Jasná a zamyšlená, celá naplněná půvabným a složitým vnitřním životem, Levinovi cizím, hleděla přes něho na červánky východu.

V tom okamžiku, kdy už to vidění mizelo, pohlédly na něho pravdivé oči. Poznala ho a tvář jí rozzářila překvapená radost.

Nemohl se mýlit. Jen jediné takové oči byly na světě. Jen jediná bytost byla na světě, která v sobě pro něho dokázala soustředit všechno světlo a smysl života. Byla to ona. Byla to Kitty. Pochopil, že jede z nádraží do Jergušova. A všechno, co Levina v té bezesné noci vzrušovalo, všechna rozhodnutí, která učinil, všechno najednou zmizelo. S odporem si vzpomněl na své sny o sňatku se selkou. Jedině tam, v tom kočáře, který se rychle vzdaloval a přejel na druhou stranu cesty, jedině tam byla možnost rozluštit hádanku jeho života, která ho v poslední době tak trýznivě tížila.

Už se nevyklonila. Zvuk pérování přestal být slyšet, rolničky byly slyšet už jen sotva. Štěkot psů prozradil, že kočár projel i vesnicí, a kolem zůstala prázdná pole, vesnice před ním a on sám, osamělý a všemu cizí, který osaměle kráčel po opuštěné hlavní silnici.

Pohlédl na nebe a doufal, že tam najde tu mušli, na kterou se s potěšením díval a která pro něho ztělesňovala celý běh myšlenek a citů dnešní noci. Na nebi už nebylo nic, co by se mušli podobalo. Tam, v nedosažitelné výšce, se už odehrála tajemná proměna. Po mušli nebylo ani stopy a po celé polovině nebe se rozprostíral rovný koberec stále drobnějších a drobnějších beránků. Nebe zmodralo a rozjasnilo se a se stejnou něhou, ale i se stejnou nedosažitelností odpovídalo na jeho tázavý pohled.

„Ne," řekl si, „ať je ten život, prostý a pracovitý, sebekrásnější, nemohu se k němu vrátit. Miluju *ji*."

Kapitola třináctá

Nikdo kromě lidí, kteří měli Alexeji Alexandrovičovi nejblíž, nevěděl, že tento na pohled nanejvýš chladný a rozvážný člověk má jednu slabost, která odporovala celkové povaze jeho charakteru. Alexej Alexandrovič nedokázal lhostejně slyšet a vidět pláč dítěte nebo ženy. Pohled na slzy ho uváděl do zmatku a úplně ztrácel schopnost uvažovat. Přednosta jeho kanceláře a tajemník to věděli a upozorňovali prosebnice předem, aby v žádném případě neplakaly, jestli si nechtějí svou věc pokazit. „Rozzlobí se a nebude vás poslouchat," říkali. A opravdu, v takových případech se duševní rozrušení, které v Alexeji Alexandrovičovi slzy vyvolávaly, projevovalo prudkým hněvem. „Nemohu, nemohu nic dělat. Račte jít ven!" křičel obvykle v takových případech.

Když mu Anna při návratu z dostihů oznámila svůj poměr k Vronskému a hned nato si zakryla tvář rukama a rozplakala se, pocítil Alexej Alexandrovič, navzdory zlobě, kterou v něm k ní vyvolala, zároveň příval toho duševního rozrušení, které v něm slzy vždycky vyvolávaly. Věděl to a věděl, že projevit v té chvíli své city by se k situaci nehodilo, a proto se snažil potlačit v sobě každý projev života, a tak se nehýbal a nedíval se na ni. Odtud právě pocházel ten podivný výraz mrtvolnosti v jeho tváři, který Annu tak zarazil.

Když dojeli k domu, pomohl jí z kočáru, přemohl se, rozloučil se s ní s obvyklou zdvořilostí a pronesl slova, která ho k ničemu nezavazovala: řekl, že jí zítra sdělí své rozhodnutí.

Slova ženy, která potvrdila jeho nejhorší pochybnosti, působila Alexeji Alexandrovičovi v srdci krutou bolest. Tu bolest ještě zesiloval ten

podivný pocit tělesného soucitu s ní, který v něm vyvolaly její slzy. Ale když zůstal v kočáře sám, pocítil Alexej Alexandrovič ke svému překvapení a radosti úplné osvobození jak od té lítosti, tak od pochybností a od utrpení žárlivosti, které ho v poslední době trápily.

Cítil se jako člověk, kterému vytrhli dlouho bolavý zub, když po strašné bolesti a pocitu, jako by mu z čelisti vytahovali něco obrovského, většího než celá hlava, nemocný, který ještě nevěří svému štěstí, najednou cítí, že už neexistuje to, co mu tak dlouho otravovalo život a poutalo k sobě všechnu jeho pozornost, a že může zase žít, myslet a zajímat se o něco jiného než o svůj zub. Takový pocit zažil Alexej Alexandrovič. Bolest byla podivná a strašná, ale teď přešla. Cítil, že může zase žít a myslet na něco jiného než na ženu.

„Bez cti, bez srdce, bez víry, zkažená žena! To jsem vždycky věděl a vždycky viděl, i když jsem se ze soucitu s ní snažil klamat sám sebe," řekl si. A opravdu se mu zdálo, že to vždycky viděl. Vzpomínal na podrobnosti jejich minulého života, které mu dřív nepřipadaly nijak špatné, a teď ty podrobnosti jasně ukazovaly, že vždycky byla zkažená. „Spletl jsem se, když jsem s ní spojil svůj život. Ale v mém omylu není nic špatného, a proto nemohu být nešťastný. Vinen nejsem já," řekl si, „ale ona. Ale do ní mi nic není. Pro mě neexistuje…"

Všechno, co postihne ji i syna, k němuž se jeho city změnily stejně jako k ní, ho přestalo zajímat. Jediné, co ho teď zajímalo, byla otázka, jak co nejlépe, nejslušněji, pro sebe nejpohodlněji, a proto nejspravedlivěji setřást to bláto, kterým ho ve svém pádu postříkala, a pokračovat dál po své cestě činorodého, čestného a užitečného života.

„Nemohu být nešťastný proto, že opovrženíhodná žena spáchala zločin. Musím jen najít nejlepší východisko z té těžké situace, do které mě staví. A najdu ho," říkal si a mračil se čím dál víc. „Nejsem první ani poslední." A kromě historických příkladů, počínaje Menelaem, kterého všem znovu připomněla *Krásná Helena*, vynořila se v představách Alexeje Alexandroviče celá řada současných případů, kdy ženy

z nejvyšší společnosti byly nevěrné svým mužům. „Darjalov, Poltavskij, kníže Karibanov, hrabě Paskudin, Dram… Ano, i Dram… takový čestný, schopný člověk… Semjonov, Čagin, Sigonin," vzpomínal Alexej Alexandrovič. „Dejme tomu, že na tyhle lidi padá jakýsi nerozumný posměch, ale já jsem v tom nikdy neviděl nic jiného než neštěstí a vždycky jsem s ním soucítil," řekl si Alexej Alexandrovič, i když to nebyla pravda a on s neštěstím tohoto druhu nikdy nesoucítil, a sám sebe si cenil tím víc, čím častější byly příklady žen, které podváděly své muže. „Je to neštěstí, které může postihnout každého. A to neštěstí postihlo mě. Jde jen o to, jak tu situaci co nejlépe snést." A začal procházet podrobnosti toho, jak si počínali lidé, kteří se ocitli ve stejné situaci jako on.

„Darjalov se bil v souboji…"

Souboj kdysi v mládí zvlášť přitahoval myšlenky Alexeje Alexandroviče právě proto, že byl tělesně bázlivý člověk a dobře to věděl. Alexej Alexandrovič nemohl bez hrůzy pomyslet na pistoli namířenou na sebe a nikdy v životě nepoužil žádnou zbraň. Ta hrůza ho odmalička často nutila myslet na souboj a zkoušet se vžít do situace, kdy by musel vystavit svůj život nebezpečí. Když dosáhl úspěchu a pevného postavení v životě, na ten pocit dávno zapomněl. Ale zvyk citu si vzal své a strach z vlastní zbabělosti se i teď ukázal tak silný, že Alexej Alexandrovič dlouho a ze všech stran promýšlel otázku souboje a laskal se s ní v myšlenkách, i když předem věděl, že se v žádném případě bít nebude.

„Naše společnost je bezpochyby ještě tak divoká – ne jako v Anglii –, že velmi mnozí," a mezi těmi mnohými byli i ti, jejichž mínění si Alexej Alexandrovič zvlášť cenil, „budou na souboj pohlížet příznivě. Ale jakého výsledku se dosáhne? Dejme tomu, že ho vyzvu na souboj," pokračoval Alexej Alexandrovič v duchu, a když si živě představil noc, kterou stráví po výzvě, a pistoli namířenou na sebe, otřásl se a pochopil, že tohle nikdy neudělá. „Dejme tomu, že ho vyzvu na souboj. De-

jme tomu, že mě vycvičí," myslel si dál, „postaví mě, zmáčknu spoušť," říkal si a zavíral oči, „a ukáže se, že jsem ho zabil," řekl si Alexej Alexandrovič a zatřásl hlavou, aby ty hloupé myšlenky zahnal. „Jaký smysl má zabít člověka, abych si ujasnil svůj vztah k hříšné ženě a k synovi? Stejně tak budu muset rozhodnout, co s ní mám dělat. Ale co je ještě pravděpodobnější a co se bezpochyby stane: budu zabit nebo zraněn. Já, nevinný člověk, oběť, zabit nebo zraněn. To je ještě nesmyslnější. Ale nejen to: výzva k souboji z mé strany by byla nečestný čin. Copak nevím předem, že moji přátelé nikdy nedopustí, abych se bil v souboji, nedopustí, aby byl ohrožen život státníka, kterého Rusko potřebuje? A co bude? Bude to, že já, protože předem vím, že věc nikdy nedojde k nebezpečí, jsem si tou výzvou chtěl jen dodat jakýsi falešný lesk. To je nečestné, to je falešné, to je klam vůči druhým i vůči sobě. Souboj je nemyslitelný a nikdo ho ode mě nečeká. Mým cílem je zajistit si pověst, kterou potřebuji k nerušenému pokračování své činnosti." Úřední činnost, která už dřív měla v očích Alexeje Alexandroviče velký význam, se mu teď zdála obzvlášť významná.

Když Alexej Alexandrovič souboj uvážil a zavrhl, obrátil se k rozvodu, k druhému východisku, které zvolili někteří z mužů, na které si vzpomněl. Prošel v paměti všechny známé případy rozvodů – bylo jich velmi mnoho právě v té nejvyšší společnosti, kterou dobře znal –, ale nenašel ani jeden, kde by cílem rozvodu bylo to, co měl na mysli on. Ve všech těch případech muž nevěrnou ženu postoupil nebo prodal a právě ta strana, která pro svou vinu neměla právo uzavřít nový sňatek, vstupovala do vymyšleného, zdánlivě uzákoněného svazku s novým manželem. Ve svém případě však Alexej Alexandrovič viděl, že dosáhnout zákonného rozvodu, tedy takového, kde by byla zapuzena jen provinilá žena, je nemožné. Viděl, že složité životní poměry, v nichž se nacházel, nepřipouštějí možnost těch hrubých důkazů, jaké zákon vyžadoval k usvědčení ženy z hříchu. Viděl, že jistá jemnost

toho života nepřipouští ani použití takových důkazů, i kdyby byly, že by ho použití těch důkazů v očích veřejnosti ponížilo víc než ji.

Pokus o rozvod mohl vést jen ke skandálnímu procesu, který by byl hotovým darem pro nepřátele, pro pomluvy a pro ponížení jeho vysokého postavení ve společnosti. A hlavního cíle, totiž upravit situaci s co nejmenším rozvratem, se nedosáhlo ani rozvodem. Kromě toho bylo při rozvodu, ba i při pokusu o rozvod, zřejmé, že žena přerušuje styky s mužem a spojuje se se svým milencem. A v duši Alexeje Alexandroviče, navzdory naprosté, jak se mu zdálo, pohrdavé lhostejnosti k ženě, zůstával vůči ní jeden cit: nechuť k tomu, aby se mohla bez překážek spojit s Vronským, aby jí její zločin přinesl prospěch. Už jen ta myšlenka Alexeje Alexandroviče tak dráždila, že sotva si to představil, zasténal vnitřní bolestí, nadzvedl se a přesedl si v kočáře a ještě dlouho potom zamračeně zabaloval své zimomřivé a kostnaté nohy do huňatého plédu.

„Kromě formálního rozvodu bylo možné ještě udělat to, co Karibanov, Paskudin a ten dobrák Dram, to jest rozejít se se ženou," myslel si dál, když se uklidnil. Ale i tohle opatření s sebou neslo tytéž nevýhody hanby jako rozvod, a hlavně, stejně jako formální rozvod, házelo jeho ženu do Vronského náruče. „Ne, to je nemožné, nemožné!" promluvil nahlas a zase začal obracet svůj pléd. „Já nemohu být nešťastný, ale ani ona, ani on nesmějí být šťastní."

Pocit žárlivosti, který ho trápil v době nejistoty, přešel v okamžiku, kdy mu ženina slova bolestně vytrhla zub. Ale ten pocit vystřídal jiný: přání, aby nejen netriumfovala, ale aby za svůj zločin dostala odplatu. Ten pocit si nepřiznával, ale v hloubi duše si přál, aby trpěla za to, že porušila jeho klid a čest. A když znovu probral podmínky souboje, rozvodu a odloučení a znovu je zavrhl, přesvědčil se Alexej Alexandrovič, že je jen jediné východisko: ponechat si ji u sebe, ukrýt před společností, co se stalo, a použít všech prostředků, které má v moci, aby poměr skončil, a hlavně, což si sám nepřiznával, aby ji potrestal. „Mu-

sím jí oznámit své rozhodnutí: že když jsem uvážil tu těžkou situaci, do které uvedla rodinu, budou všechna ostatní východiska pro obě strany horší než vnější zachování dosavadního stavu a že jsem ochoten ho dodržovat, ale pod přísnou podmínkou, že z její strany bude splněna moje vůle, to jest že přeruší styky s milencem.“ Na podporu toho rozhodnutí, když už bylo definitivně přijaté, napadla Alexeje Alexandroviče ještě jedna důležitá úvaha. „Jedině s takovým rozhodnutím jednám i v souladu s náboženstvím,“ řekl si. „Jedině při tomhle rozhodnutí hříšnou ženu od sebe neodvrhuji, ale dávám jí možnost nápravy, a dokonce, jakkoli těžké to pro mě bude, věnuji část svých sil její nápravě a spáse.“ Přestože Alexej Alexandrovič věděl, že nemůže mít na ženu mravní vliv a že z celého toho pokusu o nápravu nevzejde nic než lež, přestože v těch těžkých chvílích ani jednou nepomyslel na to, aby hledal vedení v náboženství, teď, když se jeho rozhodnutí shodovalo s požadavky náboženství, jak se mu zdálo, dávalo mu toto náboženské posvěcení jeho rozhodnutí úplné uspokojení a zčásti i uklidnění. Těšilo ho pomyšlení, že ani v tak důležité životní věci nebude nikdo moci říct, že nejednal v souladu s pravidly toho náboženství, jehož prapor vždycky držel vysoko uprostřed všeobecného ochlazení a lhostejnosti. Když promýšlel další podrobnosti, nechápal Alexej Alexandrovič dokonce ani, proč by jeho vztah k ženě nemohl zůstat skoro stejný jako dřív. Nepochybně jí už nikdy nebude schopen vrátit svou úctu. Ale nebyly a nemohly být žádné důvody, aby si rozvracel život a trpěl proto, že ona byla špatná a nevěrná žena. „Ano, uplyne čas, ten čas, který všechno urovná, a obnoví se dřívější vztahy,“ řekl si Alexej Alexandrovič, „to jest obnoví se do té míry, že nebudu v běhu svého života cítit žádný rozvrat. Ona musí být nešťastná, ale já vinen nejsem, a proto nemohu být nešťastný.“

Kapitola čtrnáctá

Když se Alexej Alexandrovič blížil k Petrohradu, nejenže se v tom rozhodnutí docela ustálil, ale v hlavě si už sestavil i dopis, který ženě napíše. Když vešel do vrátnice, podíval se na dopisy a spisy, které přinesli z ministerstva, a nařídil, aby mu je donesli do pracovny.

„Odložit a nikoho nepřijímat," řekl na otázku vrátného s jistým potěšením, které bylo známkou jeho dobré nálady, a slova „nepřijímat" zdůraznil.

V pracovně se Alexej Alexandrovič dvakrát prošel, zastavil se u obrovského psacího stolu, na kterém už komorník, jenž vešel napřed, zapálil šest svíček, zalupal prsty a usedl a rovnal si psací potřeby. Opřel lokty o stůl, naklonil hlavu na stranu, chvilku přemýšlel a začal psát, aniž se jedinou vteřinu zastavil. Psal bez oslovení a francouzsky a užíval zájmena „vy", které ve francouzštině nemá ten nádech chladu jako v ruštině.

„Při našem posledním rozhovoru jsem vám vyjádřil svůj úmysl sdělit vám své rozhodnutí, pokud jde o předmět toho rozhovoru. Když jsem vše pozorně uvážil, píšu vám nyní, abych tento slib splnil. Mé rozhodnutí je následující: ať jste jednala jakkoli, nepovažuji se za oprávněna rozvázat pouto, jímž nás spojila moc shůry. Rodina nemůže být rozbita kvůli rozmaru, libovůli nebo dokonce kvůli zločinu jednoho z manželů a náš život musí jít dál tak, jak šel dosud. To je nutné pro mne, pro vás i pro našeho syna. Jsem plně přesvědčen, že jste litovala a že litujete toho, co je příčinou tohoto dopisu, a že mi budete nápomocna, abychom vyrvali s kořenem příčinu našeho rozkolu a zapo-

mněli na minulost. V opačném případě si sama můžete domyslet, co čeká vás a vašeho syna.

„Vše to doufám podrobněji probrat při osobním setkání. Protože doba letního pobytu končí, prosil bych vás, abyste se přestěhovala do Petrohradu co nejdříve, nejpozději do úterka. Všechna potřebná opatření k vašemu přestěhování budou učiněna. Prosím vás, abyste vzala na vědomí, že splnění této mé prosby přikládám zvláštní význam.

„A. Karenin.

„PS. K tomuto dopisu přikládám peníze, které budete možná potřebovat na své výdaje."

Přečetl si dopis a byl s ním spokojen, zvlášť s tím, že nezapomněl přiložit peníze; nebylo v něm jediné kruté slovo ani výčitka, ale nebyla v něm ani shovívavost. A hlavně: byl tu zlatý most k návratu. Složil dopis, uhladil ho velkým masivním nožem ze slonoviny, vložil ho s penězi do obálky a s potěšením, jaké v něm vždycky vzbuzovalo zacházení s jeho dobře uspořádanými psacími potřebami, zazvonil.

„Dáš to kurýrovi, ať to zítra doručí Anně Arkaďjevně na letní sídlo," řekl a vstal.

„Jak poroučíte, Vaše Excelence. Ráčíte si přát čaj do pracovny?"

Alexej Alexandrovič nařídil přinést čaj do pracovny, pohrával si přitom s masivním nožem a šel ke křeslu, u něhož byla připravená lampa a rozečtená francouzská kniha o eugubinských nápisech. Nad křeslem visel oválný Annin portrét ve zlatém rámu, který znamenitě namaloval slavný malíř. Alexej Alexandrovič se na něj podíval. Neproniknutelné oči se na něj dívaly posměšně a drze jako toho posledního večera, kdy si to spolu vyříkali. Nesnesitelně drze a vyzývavě na Alexeje Alexandroviče zapůsobil pohled na černou krajku na hlavě, kterou malíř výborně vystihl, na černé vlasy a na bílou krásnou ruku s prsteníkem pokrytým prsteny. Když se chvíli díval na portrét, otřásl se tak, že se mu roztřásly rty a vydaly zvuk „brr", a odvrátil se. Spěšně usedl do křesla a otevřel knihu. Zkoušel číst, ale nijak se mu nedařilo znovu

v sobě probudit dřívější velmi živý zájem o eugubinské nápisy. Díval se do knihy a myslel na něco jiného. Nemyslel na ženu, ale na jistou komplikaci, která v poslední době vznikla v jeho státní činnosti a která teď byla hlavním předmětem jeho zájmu v úřadě. Cítil, že do té komplikace teď proniká hlouběji než kdykoli dřív a že se mu v hlavě rodí – bez sebeklamu to mohl říct – zásadní myšlenka, která má celou tu záležitost rozmotat, povznést ho v úřední kariéře, srazit jeho nepřátele, a tím přinést státu největší užitek. Jakmile sluha postavil čaj a odešel z pokoje, Alexej Alexandrovič vstal a šel k psacímu stolu. Přisunul doprostřed aktovku s běžnými spisy, se sotva znatelným úsměvem sebeuspokojení vytáhl ze stojánku tužku a ponořil se do čtení složitého spisu, který si vyžádal a který se týkal nastávající komplikace. Ta komplikace byla tato. Zvláštnost Alexeje Alexandroviče jako státníka, ten jen jemu vlastní charakteristický rys, jaký má každý úředník, který stoupá vzhůru, rys, který spolu s jeho houževnatou ctižádostí, zdrženlivostí, poctivostí a sebedůvěrou udělal jeho kariéru, spočíval v pohrdání papírovým úřadováním, v omezování korespondence, v co nejpřímějším vztahu k živé věci a v šetrnosti. Stalo se však, že ve slavné komisi z druhého června byla předložena záležitost zavlažování polí v Zarajské gubernii, která patřila pod ministerstvo Alexeje Alexandroviče a byla do očí bijícím příkladem neplodných výdajů a papírového přístupu k věci. Alexej Alexandrovič věděl, že je to pravda. Záležitost zavlažování polí v Zarajské gubernii začal předchůdce předchůdce Alexeje Alexandroviče. A na tu záležitost se opravdu utratilo a dál utrácelo velmi mnoho peněz, a to docela neproduktivně, a celá ta věc zjevně nemohla k ničemu vést. Alexej Alexandrovič to hned po nástupu do úřadu pochopil a chtěl na tu záležitost sáhnout; ale zpočátku, kdy se ještě necítil pevně, věděl, že by se to dotklo příliš mnoha zájmů a že by to bylo nerozumné; potom se zabral do jiných věcí a na tu záležitost prostě zapomněl. Šla jako všechny záležitosti sama od sebe, setrvačností. Živila se z ní spousta lidí, zvlášť jedna velmi mravná

a hudebně založená rodina, v níž všechny dcery hrály na smyčcové nástroje. Alexej Alexandrovič tu rodinu znal a jedné ze starších dcer šel za svatebního otce. Že tuto záležitost vytáhlo nepřátelské ministerstvo, bylo podle mínění Alexeje Alexandroviče nečestné, protože v každém ministerstvu byly i horší záležitosti, které podle jistých úředních mravů nikdo nevytahoval. Ale teď, když už mu tu rukavici hodili, směle ji zvedal a žádal, aby byla jmenována zvláštní komise k prostudování a přezkoumání práce komise pro zavlažování polí v Zarajské gubernii; zato však už nešetřil ani ty pány. Žádal také, aby byla jmenována ještě další zvláštní komise ve věci uspořádání poměrů jinorodců. Záležitost uspořádání poměrů jinorodců byla náhodou nadhozena ve výboru z druhého června a Alexej Alexandrovič ji energicky podporoval jako věc, která nesnese odkladu vzhledem k žalostnému stavu jinorodců. Ve výboru se z té záležitosti stal důvod k hádce několika ministerstev. Ministerstvo nepřátelské Alexeji Alexandrovičovi dokazovalo, že postavení jinorodců je velmi utěšené a že zamýšlená přestavba by mohla jejich rozkvět zničit, a pokud je něco špatně, plyne to jen z toho, že ministerstvo Alexeje Alexandroviče neplní opatření předepsaná zákonem. Teď měl Alexej Alexandrovič v úmyslu požadovat: zaprvé, aby byla sestavena nová komise, které by bylo uloženo prozkoumat stav jinorodců na místě; zadruhé, pokud se ukáže, že postavení jinorodců je opravdu takové, jak vyplývá z úředních údajů, které má výbor v rukou, aby byla jmenována ještě další, nová vědecká komise k prozkoumání příčin tohoto bezútěšného postavení jinorodců z hlediska za a politického, za b administrativního, za c hospodářského, za d etnografického, za e hmotného a za f náboženského; zatřetí, aby si od nepřátelského ministerstva vyžádali zprávy o opatřeních, která toto ministerstvo v posledním desetiletí přijalo, aby zabránilo nepříznivým podmínkám, v nichž se nyní jinorodci nacházejí; a začtvrté konečně, aby od ministerstva bylo požadováno vysvětlení, proč, jak je zřejmé ze zpráv dodaných výboru pod čísly sedmnáct tisíc pat-

náct a osmnáct tisíc tři sta osm ze dne pátého prosince roku tisíc osm set šedesát tři a sedmého června roku tisíc osm set šedesát čtyři, jednalo přímo proti smyslu základního a organického zákona, svazek..., článek osmnáct, a poznámce k článku třicet šest. Tvář Alexeje Alexandroviče se zalila ruměncem vzrušení, když si rychle psal osnovu těchto myšlenek. Popsal arch papíru, vstal, zazvonil a odevzdal lístek pro přednostu kanceláře, aby mu dodal potřebné podklady. Když vstal a prošel se po pokoji, znovu se podíval na portrét, zamračil se a pohrdavě se usmál. Pak si ještě četl v knize o eugubinských nápisech, zájem o ně se mu vrátil, a v jedenáct hodin šel Alexej Alexandrovič spát, a když si v posteli vzpomněl na tu příhodu se ženou, už se mu nezdála zdaleka tak chmurná.

Kapitola patnáctá

Přestože Anna Vronskému tvrdošíjně a zlostně odporovala, když jí říkal, že její postavení je nemožné, a přemlouval ji, aby všechno řekla muži, v hloubi duše považovala své postavení za falešné a nečestné a z celé duše si přála je změnit. Když se s mužem vracela z dostihů, ve chvíli rozrušení mu všechno řekla; přestože ji to bolelo, byla ráda. Když ji muž opustil, říkala si, že je ráda, že se teď všechno vyjasní a že aspoň nebude lež a klam. Zdálo se jí nepochybné, že se teď její postavení navždy vyjasní. To nové postavení může být špatné, ale bude jasné, nebude v něm nejasnost a lež. Bolest, kterou těmi slovy způsobila sobě i muži, bude teď vyvážena tím, že se všechno vyjasní, myslela si. Téhož večera se viděla s Vronským, ale neřekla mu, co se mezi ní a mužem stalo, ačkoli k vyjasnění postavení bylo nutné mu to říct.

Když se druhý den ráno probudila, první, co jí vytanulo na mysli, byla slova, která řekla muži, a ta slova se jí zdála tak hrozná, že teď nemohla pochopit, jak se mohla odhodlat vyslovit ta podivná hrubá slova, a nedokázala si představit, co z toho bude. Ale slova byla řečena a Alexej Alexandrovič odjel, aniž cokoli řekl. „Viděla jsem Vronského a neřekla jsem mu to. Ještě v té chvíli, kdy odcházel, jsem ho chtěla vrátit a říct mu to, ale rozmyslela jsem si to, protože by bylo divné, proč jsem mu to neřekla hned v první chvíli. Proč jsem mu to chtěla říct, a neřekla?“ A v odpověď na tu otázku se jí po tváři rozlil horký ruměnec studu. Pochopila, co ji od toho zdržovalo; pochopila, že se styděla. Její postavení, které se jí včera večer zdálo vyjasněné, se jí ted najednou zdálo nejen nevyjasněné, ale bezvýchodné. Dostala strach

z hanby, na kterou dřív ani nepomyslela. Jen co pomyslela na to, co udělá její muž, napadaly ji ty nejhroznější myšlenky. Napadlo ji, že hned přijede správce a vyžene ji z domu, že její hanba bude oznámena celému světu. Ptala se sama sebe, kam pojede, až ji vyženou z domu, a nenacházela odpověď.

Když myslela na Vronského, zdálo se jí, že ji nemiluje, že už ho začíná obtěžovat, že mu nemůže nabídnout sama sebe, a cítila k němu za to nepřátelství. Zdálo se jí, že ta slova, která řekla muži a která si v představách bez ustání opakovala, řekla všem a že je všichni slyšeli. Nedokázala se odhodlat pohlédnout do očí těm, s nimiž žila. Nedokázala se odhodlat zavolat komornou, a ještě méně sejít dolů a uvidět syna a vychovatelku.

Komorná, která už dlouho poslouchala u jejích dveří, vešla do pokoje sama. Anna se jí tázavě podívala do očí a polekaně zčervenala. Komorná se omluvila, že vešla, a řekla, že se jí zdálo, že paní zvonila. Přinesla šaty a lístek. Lístek byl od Betsy. Betsy jí připomínala, že dnes dopoledne se u ní sejdou Liza Merkalova a baronka Štolcová se svými ctiteli, Kalužským a starým Stremovem, na partii kroketu. „Přijeďte se aspoň podívat, jako na studium mravů. Čekám vás," končila.

Anna lístek přečetla a těžce vzdychla.

„Nic, nic není potřeba," řekla Aňušce, která přestavovala flakóny a kartáče na toaletním stolku. „Jdi, hned se obléknu a přijdu. Nic, nic není potřeba."

Aňuška odešla, ale Anna se oblékat nezačala a seděla dál ve stejné poloze se svěšenou hlavou a rukama a chvílemi se zachvěla celým tělem, jako by chtěla udělat nějaké gesto, něco říct, a zase strnula. Bez ustání opakovala: „Můj Bože! Můj Bože!" Ale ani „Bože", ani „můj" pro ni neměly žádný smysl. Myšlenka hledat pro své postavení pomoc v náboženství jí byla, přestože nikdy nepochybovala o víře, v níž byla vychována, stejně cizí jako hledat pomoc u samotného Alexeje Alexandroviče. Věděla předem, že pomoc náboženství je možná jen pod pod-

mínkou, že se zřekne toho, co pro ni tvořilo celý smysl života. Bylo jí nejen těžko, ale začínala pociťovat strach z nového, nikdy nepoznaného duševního stavu. Cítila, že se jí v duši všechno začíná zdvojovat, jako se někdy zdvojují předměty v unavených očích. Chvílemi nevěděla, čeho se bojí a po čem touží. Zda se bojí a zda touží po tom, co bylo, nebo po tom, co bude, a po čem vlastně touží, nevěděla.

„Ach, co to dělám!“ řekla si, když najednou pocítila bolest na obou stranách hlavy. Když se vzpamatovala, uviděla, že se oběma rukama drží za vlasy u spánků a svírá je. Vyskočila a začala chodit sem a tam.

„Káva je hotová a mamzel se Serjožou čekají,“ řekla Aňuška, když se zase vrátila a zase zastihla Annu ve stejné poloze.

„Serjoža? Co je se Serjožou?“ zeptala se Anna a najednou ožila, když si poprvé za celé dopoledne vzpomněla, že má syna.

„Něco provedl, myslím,“ odpověděla Aňuška s úsměvem.

„Co provedl?“

„V rohovém pokoji jste měla broskve; tak oni, myslím, potichoučku jednu snědli.“

Zmínka o synovi Annu najednou vyvedla z toho bezvýchodného stavu, v němž se nacházela. Vzpomněla si na tu zčásti upřímnou, i když hodně přehnanou roli matky, která žije pro syna, jakou na sebe v posledních letech vzala, a s radostí ucítila, že ve stavu, v němž se nacházela, má oporu nezávislou na tom, jak se postaví k muži a k Vronskému. Tou oporou byl syn. Ať se postaví jakkoli, syna opustit nemůže. Ať ji muž zostudí a vyžene, ať k ní Vronskij ochladne a dál vede svůj nezávislý život – zase na něj pomyslela s hořkostí a výčitkou –, syna opustit nemůže. Má cíl v životě. A musí jednat, jednat, aby si zajistila toto postavení se synem, aby jí ho nevzali. Dokonce rychle, co nejrychleji musí jednat, dokud jí ho nevzali. Musí vzít syna a odjet. To je jediné, co teď musí udělat. Potřebovala se uklidnit a dostat se z tohoto trýznivého stavu. Myšlenka na přímý čin spojený se synem, na to, že s ním hned někam odjede, jí ten klid dala.

Rychle se oblékla, sešla dolů a rozhodnými kroky vešla do salonu, kde na ni jako obvykle čekala káva a Serjoža s vychovatelkou. Serjoža, celý v bílém, stál u stolu pod zrcadlem, se shrbenými zády a skloněnou hlavou, s výrazem napjaté pozornosti, který u něho znala a kterým se podobal otci, a něco dělal s květinami, které přinesl.

Vychovatelka vypadala zvlášť přísně. Serjoža pronikavě, jak to u něho často bývalo, vykřikl: „Á, maminko!“ a nerozhodně se zastavil: má jít pozdravit matku a nechat květiny, nebo dodělat věneček a jít s květinami?

Vychovatelka pozdravila a začala dlouze a důkladně vyprávět o Serjožově provinění, ale Anna ji neposlouchala; přemýšlela, jestli ji vezme s sebou. „Ne, nevezmu,“ rozhodla se. „Odjedu sama, se synem.“

„Ano, to je moc ošklivé,“ řekla Anna, vzala syna za rameno, podívala se na něj ne přísným, ale nesmělým pohledem, který chlapce zmátl i potěšil, a políbila ho. „Nechte ho tu se mnou,“ řekla udivené vychovatelce, a aniž pustila synovu ruku, usedla ke stolu prostřenému ke kávě.

„Maminko! Já... já... ne...“ řekl a snažil se z jejího výrazu poznat, co ho za tu broskev čeká.

„Serjožo,“ řekla, jakmile vychovatelka odešla z pokoje, „to je ošklivé, ale už to nebudeš dělat?... Máš mě rád?“

Cítila, že jí do očí vstupují slzy. „Copak ho můžu nemít ráda?“ říkala si a vpíjela se do jeho polekaného a zároveň potěšeného pohledu. „A copak se spolčí s otcem, aby mě trestal? Copak se nade mnou neslituje?“ Slzy jí už tekly po tváři, a aby je skryla, prudce vstala a skoro vyběhla na terasu.

Po bouřkových deštích posledních dní nastalo chladné, jasné počasí. Jasné slunce prosvítalo umytým listím, a přece byl vzduch chladný.

Zachvěla se zimou i vnitřní hrůzou, které ji na čerstvém vzduchu zachvátily s novou silou.

„Jdi, jdi k Mariette," řekla Serjožovi, který už za ní vyšel, a začala chodit po slaměné rohoži na terase. „Copak mi oni neodpustí, copak nepochopí, že tohle všechno nemohlo být jinak," řekla si.

Zastavila se, pohlédla na vrcholky osik, které se kolébaly ve větru a jejichž umyté listí se zářivě třpytilo v chladném slunci, a pochopila, že jí neodpustí, že všechno a všichni k ní teď budou nemilosrdní jako tohle nebe, jako tahle zeleň. A zase ucítila, že se jí v duši začíná zdvojovat. „Nesmím, nesmím myslet," řekla si. „Musím se balit. Kam? Kdy? Koho vzít s sebou? Ano, do Moskvy, večerním vlakem. Aňušku a Serjožu a jen to nejnutnější. Ale napřed musím napsat oběma." Rychle šla do domu, do své pracovny, sedla ke stolu a napsala muži:

„Po tom, co se stalo, nemohu už zůstat ve vašem domě. Odjíždím a beru s sebou syna. Neznám zákony, a proto nevím, s kým z rodičů má syn zůstat; ale beru ho s sebou, protože bez něho nemohu žít. Buďte velkorysý, nechte mi ho."

Až potud psala rychle a přirozeně, ale výzva k jeho velkorysosti, kterou u něho neuznávala, a nutnost zakončit dopis něčím dojemným ji zarazily.

„Mluvit o své vině a o své lítosti nemohu, protože..."

Zase se zastavila, nenacházela souvislost ve svých myšlenkách. „Ne," řekla si, „není potřeba nic," a dopis roztrhla, přepsala ho, vynechala zmínku o velkorysosti a zapečetila ho.

Druhý dopis bylo třeba napsat Vronskému. „Oznámila jsem to muži," napsala a dlouho seděla a nebyla s to psát dál. Bylo to tak hrubé, tak neženské. „A co mu vůbec můžu napsat?" řekla si. Zase jí tvář zalil ruměnec studu, vzpomněla si na jeho klid a pocit rozmrzelosti vůči němu ji přiměl roztrhat lístek s napsanou větou na drobné kousky. „Není potřeba nic," řekla si, zavřela psací složku, šla nahoru, oznámila vychovatelce a služebnictvu, že dnes jede do Moskvy, a hned se pustila do balení.

Kapitola šestnáctá

Po všech pokojích letního sídla chodili domovníci, zahradníci a lokajové a vynášeli věci. Skříně a prádelníky byly otevřené; dvakrát se běželo do krámku pro motouzy; po podlaze se válel novinový papír. Dva kufry, vaky a převázané pokrývky snesli do předsíně. Před vchodem stál kočár a dva drožkáři. Anna, která při práci s balením zapomněla na vnitřní neklid, stála u stolu ve své pracovně a balila si cestovní vak, když ji Aňuška upozornila na hrkot přijíždějícího povozu. Anna se podívala z okna a uviděla před vchodem kurýra Alexeje Alexandroviče, který zvonil u domovních dveří.

„Jdi se podívat, co se děje," řekla a s klidnou připraveností na všechno se složenýma rukama v klíně usedla do křesla. Lokaj přinesl tlustou obálku nadepsanou rukou Alexeje Alexandroviče.

„Kurýr má rozkaz přivézt odpověď," řekl.

„Dobře," řekla, a jakmile sluha odešel, roztřesenými prsty dopis roztrhla. Vypadl z něj svazek nepřehnutých bankovek převázaných páskou. Vyprostila dopis a začala ho číst od konce. „Učinil jsem přípravy k přestěhování, přikládám význam splnění své prosby," přečetla. Přelétla dál, zpátky, přečetla všechno a pak ještě jednou celý dopis od začátku. Když skončila, ucítila, že je jí zima a že se na ni sesypalo tak strašné neštěstí, jaké nečekala.

Ráno litovala toho, co muži řekla, a přála si jen jedno, aby ta slova byla jako neřečená. A hle, tento dopis uznával ta slova za neřečená a dával jí to, po čem toužila. Ale teď se jí ten dopis zdál hroznější než všechno, co si jen dokázala představit.

„Má pravdu! Má pravdu!“ řekla si. „Samozřejmě, on má vždycky pravdu, on je křesťan, on je velkorysý! Ano, nízký, odporný člověk! A to nikdo kromě mne nechápe a nepochopí; a já to nedokážu vysvětlit. Říkají: zbožný, mravný, poctivý, chytrý člověk; ale nevidí, co jsem viděla já. Nevědí, jak osm let dusil můj život, dusil všechno, co ve mně bylo živého, jak ho ani jednou nenapadlo, že jsem živá žena, která potřebuje lásku. Nevědí, jak mě na každém kroku urážel a zůstával sám se sebou spokojený. Copak jsem se nesnažila, ze všech sil nesnažila najít ospravedlnění svého života? Copak jsem se nepokoušela milovat jeho, milovat syna, když už nebylo možné milovat muže? Ale přišel čas a já pochopila, že už se nemůžu klamat, že jsem živá, že za to nemůžu, že mě Bůh stvořil takovou, že potřebuju milovat a žít. A co teď? Kdyby mě zabil, kdyby zabil jeho, všechno bych snesla, všechno bych odpustila, ale ne, on…“

„Jak to, že jsem neuhodla, co udělá? Udělá to, co odpovídá jeho nízké povaze. Zůstane v právu a mě, ztracenou, zničí ještě hůř, ještě níž…“ „Sama si můžete domyslet, co čeká vás a vašeho syna,“ vzpomněla si na slova z dopisu. „To je hrozba, že mi vezme syna, a podle jejich hloupého zákona to nejspíš jde. Ale copak nevím, proč to říká? Nevěří ani v mou lásku k synovi, nebo jí pohrdá – jak se jí taky vždycky posmíval –, pohrdá tímhle mým citem, ale ví, že syna neopustím, nemůžu syna opustit, že bez syna pro mě nemůže být život ani s tím, koho miluju, ale že kdybych syna opustila a utekla od něj, zachovala bych se jako ta nejhanebnější, odporná žena; to on ví a ví, že to nedokážu udělat.“

„Náš život musí jít dál jako dosud,“ vzpomněla si na jinou větu z dopisu. „Ten život byl trýznivý už dřív, v poslední době byl hrozný. Co z toho bude teď? A on to všechno ví, ví, že nemůžu litovat toho, že dýchám, že miluju; ví, že z toho nebude nic než lež a klam; ale potřebuje mě dál trýznit. Já ho znám! Vím, že ve lži plave a libuje si v ní jako ryba ve vodě. Ale ne, tohle potěšení mu nedopřeju, přetrhnu tu jeho pavu-

činu lži, do které mě chce zaplést; ať se stane, co se má stát. Všechno je lepší než lež a klam!“

„Ale jak? Můj Bože! Můj Bože! Byla kdy nějaká žena tak nešťastná jako já?…“

„Ne, přetrhnu ji, přetrhnu!“ vykřikla, vyskočila a zadržovala slzy. A šla k psacímu stolu, aby mu napsala jiný dopis. Ale v hloubi duše už cítila, že nebude s to nic přetrhnout, nebude s to vymanit se z tohoto dosavadního postavení, ať je sebefalešnější a sebenečestnější.

Sedla si k psacímu stolu, ale místo aby psala, složila ruce na stůl, položila na ně hlavu a rozplakala se, vzlykala a celá hruď se jí otřásala, jako když pláčou děti. Plakala nad tím, že její sen o vyjasnění, o určení jejího postavení je navždy zničen. Věděla předem, že všechno zůstane při starém, a dokonce mnohem hůř než při starém. Cítila, že postavení ve společnosti, kterého užívala a které se jí ráno zdálo tak bezvýznamné, že je jí to postavení drahé, že nebude s to vyměnit je za potupné postavení ženy, která opustila muže a syna a spojila se s milencem; že ať by se snažila sebevíc, sama sebe nepřemůže. Nikdy nepozná svobodu lásky, ale navždy zůstane hříšnou ženou, které každou chvíli hrozí odhalení, ženou, která klame muže kvůli hanebnému poměru s cizím, nezávislým člověkem, s nímž nemůže žít jedním životem. Věděla, že to tak bude, a zároveň to bylo tak hrozné, že si ani nedokázala představit, jak to skončí. A plakala a nezadržovala se, jako pláčou potrestané děti.

Kroky lokaje, které zaslechla, ji přiměly vzpamatovat se, skryla před ním tvář a předstírala, že píše.

„Kurýr prosí o odpověď,“ ohlásil lokaj.

„O odpověď? Ano,“ řekla Anna, „ať počká. Zazvoním.“

„Co můžu napsat?“ myslela si. „Co můžu rozhodnout sama? Co vím? Co chci? Co miluju?“ Zase ucítila, že se jí v duši začíná zdvojovat. Znovu se toho pocitu polekala a chytila se první záminky k činnosti, která se nabízela a která ji mohla odvést od myšlenek na sebe. „Musím

vidět Alexeje," tak Vronského v duchu nazývala, „jen on mi může říct, co mám dělat. Pojedu k Betsy, třeba ho tam uvidím," řekla si a úplně zapomněla, že ještě včera, když mu řekla, že ke kněžně Tverské nepojede, řekl, že proto nepojede ani on. Šla ke stolu, napsala muži: „Obdržela jsem váš dopis. A." Pak zazvonila a dala lístek lokajovi.

„Nejedeme," řekla Aňušce, která vešla.

„Vůbec nejedeme?"

„Ne, nevybalujte až do zítřka a kočár ať zůstane. Pojedu ke kněžně."

„A které šaty mám připravit?"

Kapitola sedmnáctá

Společnost na partii kroketu, na kterou kněžna Tverská zvala Annu, měla sestávat ze dvou dam a jejich ctitelů. Obě ty dámy byly hlavními představitelkami vybraného nového petrohradského kroužku, kterému se napodobováním napodobování čehosi říkalo sedm divů světa. Ty dámy patřily ke kroužku sice nejvyššímu, ale naprosto nepřátelskému tomu, který navštěvovala Anna. Kromě toho byl starý Stremov, jeden z vlivných mužů Petrohradu a ctitel Lizy Merkalovy, v úřadě nepřítelem Alexeje Alexandroviče. Ze všech těch důvodů Anna nechtěla jet a k tomuto jejímu odmítnutí se vztahovaly narážky v lístku kněžny Tverské. Teď však Anna chtěla jet, protože doufala, že uvidí Vronského.

Anna přijela ke kněžně Tverské dřív než ostatní hosté.

Ve chvíli, kdy vcházela, vcházel také Vronského lokaj s pročesanými licousy, podobný komornímu junkerovi. Zastavil se u dveří, smekl čepici a pustil ji napřed. Anna ho poznala a teprve teď si vzpomněla, že Vronskij včera říkal, že nepřijede. Nejspíš o tom poslal lístek.

Když v předsíni odkládala svrchník, slyšela, jak lokaj, který dokonce i *r* vyslovoval jako komorní junker, řekl: „Od pana hraběte pro paní kněžnu," a odevzdal lístek.

Chtěla se zeptat, kde je jeho pán. Chtěla se vrátit a poslat mu dopis, aby přijel k ní, nebo sama jet za ním. Ale nedalo se udělat ani jedno, ani druhé, ani třetí: vpředu už bylo slyšet zvonky ohlašující její příjezd a lokaj kněžny Tverské už stál napůl obrácený u otevřených dveří a čekal, až projde do vnitřních pokojů.

„Paní kněžna je v zahradě, hned jí to ohlásí. Neráčíte jít do zahrady?“ ohlásil jiný lokaj v jiném pokoji.

Byl to tentýž stav nerozhodnosti a nejasnosti jako doma; ještě horší, protože se nedalo nic podniknout, nedalo se vidět Vronského a musela tu zůstat, ve společnosti cizí a tak odporující její náladě; ale měla na sobě toaletu, o které věděla, že jí sluší; nebyla sama, kolem bylo to zvyklé slavnostní prostředí zahálky a bylo jí lehčeji než doma; nemusela vymýšlet, co dělat. Všechno se dělo samo. Když potkala Betsy, která jí šla naproti v bílé toaletě, jejíž elegance ji ohromila, Anna se na ni usmála jako vždycky. Kněžna Tverská šla s Tuškevičem a se svou mladou příbuznou, která k velkému štěstí svých rodičů z venkova trávila léto u slavné kněžny.

Na Anně bylo nejspíš něco zvláštního, protože to Betsy hned zpozorovala.

„Špatně jsem spala,“ odpověděla Anna a upřeně se dívala na lokaje, který jim šel naproti a podle jejího odhadu nesl Vronského lístek.

„Jsem tak ráda, že jste přijela,“ řekla Betsy. „Jsem unavená a zrovna jsem si chtěla dát šálek čaje, než přijedou. A vy byste mohl jít,“ obrátila se k Tuškevičovi, „a s Mášou vyzkoušet kroketové hřiště tam, kde se stříhal trávník. My dvě si u čaje stihneme od srdce popovídat, pěkně v klidu si poklábosíme, že?“ obrátila se s úsměvem k Anně a stiskla jí ruku, ve které držela slunečník.

„Tím spíš, že u vás nemůžu zůstat dlouho, musím za starou Vredeovou. Slibuju jí to už sto let,“ řekla Anna, pro kterou se lež, ačkoli byla cizí její povaze, ve společnosti stala nejen prostou a přirozenou, ale dokonce jí působila potěšení.

Proč to řekla, na co ještě vteřinu předtím nepomyslela, by nijak nedokázala vysvětlit. Řekla to jen z té úvahy, že když Vronskij nepřijde, musí si zajistit volnost a pokusit se ho nějak vidět. Ale proč zmínila právě starou dvorní dámu Vredeovou, za kterou měla zajet stejně jako za mnoha jinými, by vysvětlit nedokázala, a přitom, jak se později

ukázalo, kdyby vymýšlela ty nejchytřejší způsoby, jak se s Vronským sejít, nemohla vymyslet nic lepšího.

„Ne, za nic na světě vás nepustím," odpověděla Betsy a upřeně se dívala Anně do tváře. „Opravdu, urazila bych se, kdybych vás neměla ráda. Jako byste se bála, že by vás moje společnost mohla kompromitovat. Prosím, čaj pro nás do malého salonu," řekla a jako vždycky, když mluvila s lokajem, přimhouřila oči. Vzala si od něho lístek a přečetla ho. „Alexej nás nechal na holičkách," řekla francouzsky, „píše, že nemůže přijít," dodala tak přirozeným, prostým tónem, jako by jí nikdy ani nemohlo přijít na mysl, že by Vronskij měl pro Annu nějaký jiný význam než jako hráč kroketu.

Anna věděla, že Betsy ví všechno, ale když poslouchala, jak před ní mluví o Vronském, vždycky se na chvíli přesvědčila, že neví nic.

„Á!" řekla Anna lhostejně, jako by ji to málo zajímalo, a s úsměvem pokračovala: „Jak by vaše společnost mohla někoho kompromitovat?" Tahle hra se slovy, tohle skrývání tajemství mělo pro Annu, jako pro všechny ženy, velké kouzlo. A nestrhovala ji nutnost skrývat ani účel, kvůli kterému se skrývalo, ale samotný proces skrývání. „Nemůžu být papežštější než papež," řekla. „Stremov a Liza Merkalova, to je smetánka smetánky. A pak, přijímají je všude, a já," zvlášť zdůraznila *já*, „jsem nikdy nebyla přísná a nesnášenlivá. Prostě nemám čas."

„Ne, vy se možná nechcete setkat se Stremovem? Ať spolu s Alexejem Alexandrovičem lámou kopí ve výboru, to se nás netýká. Ale ve společnosti je to ten nejroztomilejší člověk, jakého znám, a vášnivý hráč kroketu. Uvidíte sama. A přestože je v té směšné situaci starého muže zamilovaného do Lizy, to musíte vidět, jak se z té směšné situace dostává! Je moc milý. Sapfó Štolcovou neznáte? To je nový, docela nový tón."

Betsy tohle všechno říkala, a přitom Anna z jejího veselého, chytrého pohledu cítila, že zčásti chápe její situaci a že něco chystá. Byly v malé pracovně.

„Ale musím napsat Alexejovi," a Betsy si sedla ke stolu, napsala několik řádek a vložila je do obálky. „Píšu mu, ať přijede na oběd. Jedna dáma mi u oběda zůstává bez pána. Podívejte se, je to přesvědčivé? Promiňte, na chvilku vás opustím. Zapečeťte to, prosím, a pošlete," řekla ode dveří, „já musím něco zařídit."

Anna se ani minutu nerozmýšlela, sedla si s Betsyiným dopisem ke stolu, a aniž ho četla, připsala dole: „Nutně vás potřebuji vidět. Přijeďte k zahradě Vredeových. Budu tam v šest hodin." Zapečetila ho a Betsy, když se vrátila, dopis před ní odeslala.

U čaje, který jim přinesli na stolku s podnosem do chladného malého salonu, se mezi oběma ženami opravdu rozvinulo takové poklábosení v klidu, jaké kněžna Tverská slibovala, než přijedou hosté. Probíraly ty, které čekaly, a hovor se zastavil u Lizy Merkalovy.

„Je moc milá a vždycky mi byla sympatická," řekla Anna.

„Vy ji musíte mít ráda. Ona je do vás celá blázen. Včera za mnou přišla po dostizích a byla zoufalá, že vás nezastihla. Říká, že jste skutečná hrdinka románu, a kdyby byla muž, že by kvůli vám natropila tisíc hloupostí. Stremov jí říká, že je tropí i tak."

„Ale řekněte mi, prosím, nikdy jsem to nedokázala pochopit," řekla Anna, když chvíli mlčela, tónem, který jasně ukazoval, že se neptá z prázdné zvědavosti, ale že to, na co se ptá, je pro ni důležitější, než by mělo být. „Řekněte mi, prosím, jaký je vlastně její vztah ke knížeti Kalužskému, takzvanému Miškovi? Moc jsem se s nimi nesetkávala. Co to je?"

Betsy se usmála očima a pozorně se na Annu podívala.

„Nový způsob," řekla. „Všechny si ten způsob zvolily. Hodily stud za hlavu. Ale je způsob a způsob, jak ho hodit za hlavu."

„Ano, ale jaký je tedy její vztah ke Kalužskému?"

Betsy se nečekaně vesele a nezadržitelně rozesmála, což se jí stávalo jen zřídka.

„To už zasahujete do oboru kněžny Mjagké. To je otázka nezbedného dítěte," a Betsy se zřejmě chtěla, ale nemohla udržet a propukla v ten nakažlivý smích, jakým se smějí lidé, kteří se smějí zřídka. „To se musíte zeptat jich," řekla se slzami smíchu v očích.

„Ne, vy se smějete," řekla Anna, kterou ten smích bezděčně také nakazil, „ale já to nikdy nedokázala pochopit. Nechápu tu roli manžela."

„Manžel? Manžel Lizy Merkalovy jí nosí pokrývky a je jí vždycky k službám. A co je tam dál doopravdy, to nikdo nechce vědět. Víte, v dobré společnosti se nemluví a ani nemyslí na některé podrobnosti toalety. A tohle je totéž."

„Budete na slavnosti u Rolandakiho?" zeptala se Anna, aby změnila téma.

„Myslím, že ne," odpověděla Betsy, a aniž se na přítelkyni podívala, začala opatrně nalévat voňavý čaj do malých průsvitných šálků. Přisunula šálek Anně, vytáhla tenkou cigaretku, vložila ji do stříbrné špičky a zapálila si.

„Vidíte, já jsem v šťastném postavení," začala už bez smíchu a vzala do ruky šálek. „Rozumím vám a rozumím Lize. Liza je jedna z těch naivních povah, které jako děti nechápou, co je dobré a co špatné. Aspoň to nechápala, když byla velmi mladá. A teď ví, že jí to nechápání sluší. Teď to možná nechápe schválně," říkala Betsy s jemným úsměvem. „Ale stejně jí to sluší. Víte, na jednu a tutéž věc se dá dívat tragicky a udělat z ní trápení, a dá se na ni dívat prostě, a dokonce vesele. Vy možná máte sklon dívat se na věci příliš tragicky."

„Jak ráda bych znala druhé tak, jako znám sebe," řekla Anna vážně a zamyšleně. „Jsem horší než ostatní, nebo lepší? Myslím, že horší."

„Nezbedné dítě, nezbedné dítě!" opakovala Betsy. „Ale už jsou tady."

Kapitola osmnáctá

Ozvaly se kroky a mužský hlas, pak ženský hlas a smích, a hned nato vešli očekávaní hosté: Sapfó Štolcová a mladý muž zářící přemírou zdraví, takzvaný Vaska. Bylo vidět, že mu strava z krvavého hovězího, lanýžů a burgundského šla k duhu. Vaska se dámám uklonil a podíval se na ně, ale jen na jedinou vteřinu. Vešel za Sapfó do salonu a salonem šel za ní, jako by k ní byl přivázaný, a nespouštěl z ní lesklé oči, jako by ji chtěl sníst. Sapfó Štolcová byla blondýnka s černýma očima. Vešla drobnými, čilými krůčky na vysokých podpatcích střevíců a pevně, po mužsku dámám stiskla ruce.

Anna se s touto novou celebritou ještě nikdy nesetkala a byla ohromená její krásou, krajností, do jaké byla dovedena její toaleta, i smělostí jejích způsobů. Na hlavě měla z vlastních i cizích vlasů jemně zlatavé barvy vystavěné takové lešení účesu, že se jí hlava velikostí rovnala úhledně vypouklému a vpředu velmi odhalenému poprsí. A chvat, s jakým se hnala vpřed, byl takový, že se při každém pohybu pod šaty rýsovaly tvary kolen a horní části nohou a mimoděk se nabízela otázka, kde doopravdy vzadu, v té nastavené kolébající se hoře, končí její skutečné, malé a štíhlé tělo, tak obnažené nahoře a tak skryté vzadu a dole.

Betsy ji spěšně seznámila s Annou.

„Představte si, málem jsme přejeli dva vojáky," začala hned vyprávět, mrkala, usmívala se a stahovala zpátky svou vlečku, kterou si najednou přehodila příliš na jednu stranu. „Jela jsem s Vaskou... Ach tak, vy se neznáte." A řekla jeho příjmení, představila mladého muže,

zčervenala a zvučně se zasmála své chybě, totiž tomu, že ho před neznámou dámou nazvala Vaskou.

Vaska se Anně ještě jednou uklonil, ale nic jí neřekl. Obrátil se k Sapfó:

„Sázka je prohraná. Přijeli jsme dřív. Plaťte," říkal s úsměvem.

Sapfó se rozesmála ještě veseleji.

„Teď přece ne," řekla.

„To je jedno, dostanu to potom."

„Dobře, dobře. Ach ano!" obrátila se najednou k hostitelce. „To jsem ale dobrá... Úplně jsem zapomněla... Přivezla jsem vám hosta. Tady je."

Nečekaný mladý host, kterého Sapfó přivezla a na kterého zapomněla, byl ovšem tak významný host, že obě dámy navzdory jeho mládí vstaly, když ho vítaly.

Byl to nový ctitel Sapfó. Teď za ní stejně jako Vaska chodil v patách.

Brzy nato přijel kníže Kalužskij a Liza Merkalova se Stremovem. Liza Merkalova byla hubená brunetka s orientálním, líným typem tváře a s okouzlujícíma, jak všichni říkali, nevýslovnýma očima. Ráz její tmavé toalety – Anna si toho hned všimla a ocenila to – plně odpovídal její kráse. Nakolik byla Sapfó ostrá a sevřená, natolik byla Liza měkká a uvolněná.

Ale Liza byla podle Annina vkusu mnohem přitažlivější. Betsy o ní Anně říkala, že si osvojila tón nevědoucího dítěte, ale když ji Anna uviděla, cítila, že to není pravda. Byla opravdu nevědoucí, zkažená, ale milá a bezbranná žena. Pravda, její tón byl stejný jako tón Sapfó; stejně jako za Sapfó chodili i za ní jako přišití a hltali ji očima dva ctitelé, jeden mladý, druhý stařec; ale bylo v ní něco, co stálo výš než to, co ji obklopovalo – byl v ní lesk pravého diamantu mezi sklíčky. Ten lesk zářil z jejích okouzlujících, opravdu nevýslovných očí. Unavený a zároveň vášnivý pohled těch očí, obklopených tmavými kruhy, ohromoval svou naprostou upřímností. Každý, kdo se do těch očí podíval, měl

pocit, že ji poznal celou, a když ji poznal, nemohl si ji nezamilovat. Když uviděla Annu, celá její tvář se najednou rozzářila radostným úsměvem.

„Ach, jak ráda vás vidím!“ řekla a šla k ní. „Včera na dostizích jsem k vám zrovna chtěla dojít, a vy jste odjela. Tolik jsem vás chtěla vidět právě včera. Nebylo to hrozné?“ řekla a dívala se na Annu tím svým pohledem, který jako by otvíral celou duši.

„Ano, vůbec jsem nečekala, že to tak rozrušuje,“ řekla Anna a zčervenala.

Společnost se v tu chvíli zvedla, aby šla do zahrady.

„Já nepůjdu,“ řekla Liza s úsměvem a přisedla si k Anně. „Vy taky nepůjdete? Kdo by měl chuť hrát kroket!“

„Ale ano, já ho mám ráda,“ řekla Anna.

„Tak jak to děláte, že se nenudíte? Stačí se na vás podívat, a je veselo. Vy žijete, a já se nudím.“

„Jak to, že se nudíte? Vždyť jste ta nejveselejší společnost v Petrohradě,“ řekla Anna.

„Možná že těm, kdo nepatří do naší společnosti, je ještě větší nuda; ale nám, mně určitě, není veselo, ale hrozně, hrozně se nudím.“

Sapfó si zapálila cigaretu a odešla s oběma mladými muži do zahrady. Betsy a Stremov zůstali u čaje.

„Jak to, nuda?“ řekla Betsy. „Sapfó říká, že se včera u vás moc dobře bavili.“

„Ach, to byla nuda!“ řekla Liza Merkalova. „Po dostizích jsme všichni jeli ke mně. A pořád titíž, a pořád titíž! Pořád jedno a totéž. Celý večer jsme se váleli po pohovkách. Co je na tom veselého? Ne, jak to děláte, že se nenudíte?“ obrátila se zase k Anně. „Stačí se na vás podívat a člověk vidí – to je žena, která může být šťastná, nešťastná, ale nenudí se. Naučte mě, jak to děláte.“

„Nijak to nedělám,“ odpověděla Anna a červenala se z těch dotěrných otázek.

„To je ten nejlepší způsob," vmísil se do hovoru Stremov.

Stremovovi bylo kolem padesáti let, byl napůl šedivý, ještě svěží, velmi ošklivý, ale s výraznou a chytrou tváří. Liza Merkalova byla neteř jeho ženy a trávil s ní všechny volné chvíle. Když potkal Annu Kareninu, snažil se být k ní, ženě svého nepřítele, zvlášť laskavý, protože ač byl v úřadě nepřítelem Alexeje Alexandroviče, byl to světák a chytrý člověk.

„Nijak," chytil se toho a jemně se usmál, „to je nejlepší prostředek. Dávno vám říkám," obrátil se k Lize Merkalově, „že aby se člověk nenudil, nesmí myslet na to, že se bude nudit. To je totéž, jako že se člověk nesmí bát, že neusne, když se bojí nespavosti. Právě to vám řekla Anna Arkaďjevna."

„Byla bych moc ráda, kdybych to řekla, protože to není jen chytré, ale je to pravda," řekla Anna s úsměvem.

„Ne, řekněte mi, proč nejde usnout a proč nejde se nenudit?"

„Aby člověk usnul, musí pracovat, a aby se bavil, musí taky pracovat."

„A proč bych pracovala, když moje práce nikdo nepotřebuje? A schválně předstírat to neumím a nechci."

„Jste nenapravitelná," řekl Stremov, aniž se na ni podíval, a zase se obrátil k Anně.

Protože se s Annou setkával zřídka, nedokázal jí říct nic než banality, ale ty banality – o tom, kdy se stěhuje do Petrohradu, o tom, jak ji má ráda hraběnka Lidija Ivanovna – říkal s takovým výrazem, který ukazoval, že si z celé duše přeje být jí příjemný a ukázat jí svou úctu, a dokonce i víc.

Vešel Tuškevič a oznámil, že celá společnost čeká na hráče kroketu.

„Ne, prosím vás, neodjíždějte," prosila Liza Merkalova, když se dozvěděla, že Anna odjíždí. Stremov se k ní přidal.

„Příliš velký kontrast," řekl, „jet po téhle společnosti ke staré Vredeové. A pak, pro ni budete jen příležitostí k pomlouvání, kdežto tady

vzbudíte jen jiné city, ty nejlepší a opačné pomluvám," řekl jí.

Anna se na chvíli nerozhodně zamyslela. Lichotivé řeči toho chytrého muže, naivní, dětská náklonnost, kterou jí projevovala Liza Merkalova, a celé to zvyklé společenské prostředí – to všechno bylo tak snadné, a čekalo ji něco tak těžkého, že chvíli váhala, jestli nemá zůstat, jestli ještě neoddálit tu těžkou chvíli vysvětlování. Ale když si vzpomněla, co ji čeká doma samotnou, jestli se k ničemu nerozhodne, když si vzpomněla na to gesto, strašné pro ni i ve vzpomínce, kdy se oběma rukama chytila za vlasy, rozloučila se a odjela.

Kapitola devatenáctá

Vronskij byl navzdory svému zdánlivě lehkomyslnému životu ve společnosti člověk, který nenáviděl nepořádek. Už v mládí, když byl v Pážecím sboru, zakusil ponížení z odmítnutí, když se zapletl do dluhů a požádal o půjčku, a od té doby se do takové situace ani jednou nedostal.

Aby měl své záležitosti vždycky v pořádku, uchyloval se podle okolností častěji nebo méně často, asi pětkrát do roka, do ústraní a dával všechny své záležitosti do pořádku. Říkal tomu vyúčtovat se, nebo udělat velké prádlo.

Druhý den po dostizích se Vronskij probudil pozdě, a aniž se oholil a vykoupal, oblékl si vojenskou blůzu, rozložil na stole peníze, účty a dopisy a pustil se do práce. Petrickij věděl, že v takovém stavu bývá rozzlobený, a když se probudil a uviděl kamaráda u psacího stolu, potichu se oblékl a odešel, aby ho nerušil.

Každý člověk, který do nejmenších podrobností zná všechnu složitost okolností, jež ho obklopují, mimoděk předpokládá, že složitost těch okolností a obtížnost jejich vyjasnění je jen jeho osobní, náhodná zvláštnost, a vůbec ho nenapadne, že i ostatní jsou obklopeni stejnou složitostí svých osobních okolností jako on sám. Tak se to zdálo i Vronskému. A ne bez vnitřní hrdosti a ne bez důvodu si myslel, že každý jiný by se už dávno zapletl a byl by nucen jednat nepěkně, kdyby se ocitl v tak obtížných okolnostech. Ale Vronskij cítil, že právě teď je nutné, aby se vyúčtoval a vyjasnil si své postavení, aby se nezapletl.

První, do čeho se Vronskij pustil jako do nejsnazšího, byly peněžní záležitosti. Vypsal svým drobným písmem na dopisní papír všechno, co dluží, sečetl to a zjistil, že dluží sedmnáct tisíc a několik set, které kvůli přehlednosti vypustil. Přepočítal peníze a bankovní knížku a zjistil, že mu zbývá tisíc osm set rublů a že do Nového roku se žádný příjem nedá čekat. Když znovu přečetl seznam dluhů, Vronskij ho přepsal a rozdělil do tří skupin. Do první skupiny patřily dluhy, které bylo nutné zaplatit hned, nebo na jejichž zaplacení bylo v každém případě nutné mít peníze pohotově, aby na požádání nemohlo dojít ani k minutovému zdržení. Takových dluhů bylo kolem čtyř tisíc: tisíc pět set za koně a dva tisíce pět set jako ručení za mladého kamaráda Veněvského, který ty peníze ve Vronského přítomnosti prohrál s falešným hráčem. Vronskij chtěl ty peníze dát hned tehdy – měl je u sebe –, ale Veněvskij a Jašvin trvali na tom, že zaplatí oni, a ne Vronskij, který ani nehrál. To všechno bylo krásné, ale Vronskij věděl, že v té špinavé záležitosti, na které se sice podílel jen tím, že se za Veněvského ústně zaručil, potřebuje mít ty dva tisíce pět set, aby je tomu podvodníkovi hodil a už s ním neměl nic do činění. A tak bylo na tento první, nejdůležitější oddíl třeba mít čtyři tisíce. Ve druhém oddílu, osm tisíc, byly méně důležité dluhy. Byly to dluhy hlavně za dostihovou stáj, dodavateli ovsa a sena, Angličanovi, sedláři a tak dále. Na tyto dluhy bylo také třeba rozdat asi dva tisíce, aby mohl být úplně klidný. Poslední oddíl dluhů – v obchodech, v hotelech a u krejčího – byl takový, že na něj nemusel myslet. Bylo tedy třeba nejméně šest tisíc, a na běžné výdaje bylo jen tisíc osm set. Pro člověka se sto tisíci příjmu, jak všichni odhadovali Vronského jmění, by se takové dluhy nezdály nijak tíživé; jenže tu byla potíž, že těch sto tisíc zdaleka neměl. Obrovské otcovské jmění, které samo vynášelo až dvě stě tisíc ročního příjmu, bylo mezi bratry nerozdělené. Když se starší bratr s hromadou dluhů oženil s kněžnou Varjou Čirkovou, dcerou děkabristy, bez jakéhokoli jmění, přenechal mu Alexej celý příjem z otcových statků a vymínil si jen

dvacet pět tisíc ročně. Alexej tehdy bratrovi řekl, že mu ty peníze budou stačit, dokud se neožení, což se nejspíš nikdy nestane. A bratr, který velel jednomu z nejnákladnějších pluků a právě se oženil, nemohl ten dar nepřijmout. Matka, která měla své vlastní oddělené jmění, dávala Alexejovi kromě vymíněných dvaceti pěti tisíc každý rok ještě nějakých dvacet tisíc a Alexej je všechny utratil. V poslední době matka, která se s ním pohádala kvůli jeho poměru a odjezdu z Moskvy, mu přestala posílat peníze. A proto se Vronskij, který si už zvykl žít za čtyřicet pět tisíc a letos dostal jen dvacet pět tisíc, teď ocitl v nesnázích. Aby se z těch nesnází dostal, nemohl žádat o peníze matku. Její poslední dopis, který dostal předešlého dne, ho podráždil zvlášť tím, že v něm byly narážky, že je ochotná mu pomáhat k úspěchu ve společnosti a ve službě, ale ne k životu, který pohoršuje celou dobrou společnost. Matčina snaha si ho koupit ho urazila do hloubi duše a ještě víc ho vůči ní ochladila. Ale nemohl vzít zpět velkorysé slovo, které dal, i když teď cítil, protože matně předvídal některé nahodilosti svého poměru s Kareninou, že to velkorysé slovo dal lehkomyslně a že on, svobodný, může potřebovat celých sto tisíc příjmu. Ale vzít to zpět nešlo. Stačilo mu vzpomenout si na bratrovu ženu, jak mu ta milá, hodná Varja při každé vhodné příležitosti připomínala, že na jeho velkorysost pamatuje a že si jí cení, aby pochopil, že vzít zpět, co dal, je nemožné. Bylo to stejně nemožné jako uhodit ženu, ukrást nebo zalhat. Bylo možné a nutné jen jedno, k čemu se Vronskij také bez minuty váhání rozhodl: půjčit si peníze u lichváře, deset tisíc, s čímž nemůže být potíž, vůbec omezit své výdaje a prodat dostihové koně. Jakmile se tak rozhodl, hned napsal lístek Rolandakimu, který k němu nejednou posílal s nabídkou, že od něho koně koupí. Potom poslal pro Angličana a pro lichváře a rozdělil peníze, které měl, podle účtů. Když tyto záležitosti vyřídil, napsal chladnou a ostrou odpověď na matčin dopis. Potom vytáhl z náprsní tašky tři Annina psaníčka, znovu je přečetl, spálil je, vzpomněl si na svůj včerejší rozhovor s ní a zamyslel se.

Kapitola dvacátá

Vronského život byl šťastný zvlášť tím, že měl soubor pravidel, která nepochybně určovala všechno, co se má a co se nemá dělat. Soubor těch pravidel zahrnoval velmi úzký okruh okolností, zato byla pravidla nepochybná, a Vronskij, který z toho okruhu nikdy nevybočil, nikdy ani na minutu neváhal splnit, co se má. Ta pravidla nepochybně určovala, že falešnému hráči se zaplatit musí, ale krejčímu ne; že mužům se lhát nemá, ale ženám se lhát smí; že podvádět se nesmí nikoho, ale manžela ano; že urážky se odpouštět nesmějí, ale urážet se smí, a tak dále. Všechna ta pravidla mohla být nerozumná a špatná, ale byla nepochybná, a když je Vronskij plnil, cítil, že je klidný a může nosit hlavu vysoko. Teprve v poslední době, kvůli svému vztahu k Anně, začínal Vronskij cítit, že jeho soubor pravidel neurčuje úplně všechny okolnosti, a v budoucnu se mu ukazovaly potíže a pochybnosti, v nichž už nenacházel vodítko.

Jeho nynější vztah k Anně a k jejímu muži byl pro něj prostý a jasný. Byl jasně a přesně určen v souboru pravidel, jimiž se řídil.

Byla to počestná žena, která mu darovala svou lásku, a on ji miloval, a proto pro něj byla ženou, která si zaslouží stejnou, ba ještě větší úctu než zákonná manželka. Dal by si raději useknout ruku, než aby si dovolil slovem či narážkou ji nejen urazit, ale třeba jen neprojevit jí takovou úctu, s jakou může žena vůbec počítat.

Vztah ke společnosti byl také jasný. Všichni to mohli vědět a tušit, ale nikdo se nesměl odvážit o tom mluvit. V opačném případě byl při-

praven donutit ty, kdo by mluvili, aby mlčeli a ctili neexistující čest ženy, kterou miloval.

Vztah k manželovi byl ze všeho nejjasnější. Od chvíle, kdy Anna Vronského začala milovat, považoval jediné své právo na ni za nezadatelné. Manžel byl jen přebytečná osoba, která překážela. Byl nepochybně v politováníhodném postavení, ale co se dalo dělat? Jediné, na co měl manžel právo, bylo žádat zadostiučinění se zbraní v ruce, a na to byl Vronskij připraven od první chvíle.

Ale v poslední době se mezi ním a jí objevovaly nové, vnitřní vztahy, které Vronského děsily svou neurčitostí. Teprve včera mu oznámila, že je těhotná. A on pocítil, že tahle zpráva a to, co od něj čekala, vyžaduje něco, co kodex pravidel, jimiž se v životě řídil, úplně neurčuje. A opravdu ho to zaskočilo, a v první chvíli, když mu oznámila, v jakém je stavu, mu srdce napovědělo, aby od ní žádal, ať muže opustí. Řekl to, ale teď, když o tom uvažoval, jasně viděl, že by bylo lepší se bez toho obejít, a zároveň, když si to říkal, se bál, jestli to není špatné.

„Když jsem řekl, ať opustí muže, znamená to, aby se spojila se mnou. Jsem na to připraven? Jak ji teď odvezu, když nemám peníze? Dejme tomu, že to bych mohl zařídit… Ale jak ji odvezu, když jsem ve službě? Když jsem to řekl, musím na to být připraven, to jest mít peníze a odejít z armády."

A zamyslel se. Otázka, zda odejít z armády, nebo ne, ho přivedla k jinému, tajnému zájmu celého jeho života, který znal jen on sám a který byl, ač skrytý, snad tím hlavním.

Ctižádost byla dávný sen jeho dětství a mládí, sen, k němuž se nepřiznával ani sám sobě, ale který byl tak silný, že i teď ta vášeň zápasila s jeho láskou. Jeho první kroky ve společnosti a ve službě byly úspěšné, ale před dvěma lety udělal hrubou chybu. Chtěl dát najevo svou nezávislost a postoupit výš, a tak odmítl postavení, které mu nabídli, v naději, že mu to odmítnutí dodá větší cenu; ukázalo se však, že byl příliš smělý, a nechali ho být. A když už si chtě nechtě vytvořil posta-

vení nezávislého člověka, nesl je a choval se přitom velmi jemně a chytře, jako by se na nikoho nezlobil, necítil se nikým uražen a přál si jen, aby ho nechali na pokoji, protože se baví. Ve skutečnosti ho to však už od loňska, kdy odjel do Moskvy, přestalo bavit. Cítil, že tohle nezávislé postavení člověka, který by mohl všechno, ale nic nechce, už začíná blednout, že mnozí začínají myslet, že by vlastně ani nic nemohl, kromě toho být poctivým a dobrým chlapíkem. Jeho poměr s Kareninou, který nadělal tolik hluku a upoutal všeobecnou pozornost, mu dodal nového lesku a na čas uklidnil červa ctižádosti, který ho hlodal, ale před týdnem se ten červ probudil s novou silou. Jeho kamarád z dětství, ze stejného kruhu, stejně bohatý, spolužák z Pážecího sboru a ze stejného ročníku, Serpuchovskoj, s nímž soupeřil ve třídě i v tělocviku, v klukovinách i ve ctižádostivých snech, se nedávno vrátil ze Střední Asie, kde získal dvě hodnosti a vyznamenání, jaké se tak mladým generálům uděluje jen zřídka.

Jakmile přijel do Petrohradu, začalo se o něm mluvit jako o nově vycházející hvězdě první velikosti. Byl stejně starý jako Vronskij a chodili spolu do školy, a on už byl generál a očekával jmenování, které mohlo mít vliv na běh státních záležitostí, kdežto Vronskij byl sice nezávislý, skvělý a milovaný okouzlující ženou, ale byl jen rytmistr u pluku, kde mu dopřávali být nezávislý, jak dlouho se mu zlíbí. „Samozřejmě, Serpuchovskému nezávidím a nemůžu mu závidět, ale jeho vzestup mi ukazuje, že stojí za to vyčkat a že kariéru člověka, jako jsem já, lze udělat velmi rychle. Před třemi lety byl ve stejném postavení jako já. Když odejdu z armády, spálím za sebou mosty. Když ve službě zůstanu, nic neztratím. Sama řekla, že své postavení měnit nechce. A já s její láskou nemůžu Serpuchovskému závidět.“ A pomalým pohybem si zakroutil kníry, vstal od stolu a prošel se po pokoji. Oči se mu leskly zvlášť jasně a cítil v sobě ten pevný, klidný a radostný stav mysli, který na něj vždycky přicházel, když si ujasnil své postavení. Všechno bylo

jako po dřívějších účtováních čisté a jasné. Oholil se, oblékl, dal si studenou koupel a vyšel ven.

Kapitola dvacátá první

„Jdu si pro tebe. Tvoje velké prádlo dneska trvalo dlouho," řekl Petrickij. „Tak co, skončilo?"

„Skončilo," odpověděl Vronskij, usmíval se jen očima a zakrucoval si konečky knírů tak opatrně, jako by po tom pořádku, do kterého své záležitosti uvedl, mohl každý příliš smělý a rychlý pohyb všechno pokazit.

„Ty jsi po tom vždycky jako z lázně," řekl Petrickij. „Jdu od Gricky," tak říkali veliteli pluku, „čekají na tebe."

Vronskij neodpovídal, díval se na kamaráda a myslel na něco jiného.

„Aha, to u něj je ta hudba?" řekl a naslouchal známým zvukům basových trubek, polkám a valčíkům, které k němu doléhaly. „Co se slaví?"

„Přijel Serpuchovskoj."

„Á!" řekl Vronskij. „To jsem nevěděl."

Úsměv v jeho očích zazářil ještě jasněji.

Když se jednou sám u sebe rozhodl, že je šťastný ve své lásce a že jí obětoval ctižádost – nebo když na sebe aspoň vzal tuhle roli –, nemohl už Vronskij Serpuchovskému závidět ani se na něj zlobit, že když přijel k pluku, nepřišel nejdřív k němu. Serpuchovskoj byl dobrý přítel a Vronskij měl z jeho příjezdu radost.

„Á, to mám velkou radost."

Velitel pluku Djomin bydlel ve velkém statkářském domě. Celá společnost byla na prostorném dolním balkoně. Na dvoře Vronskému nej-

dřív padli do očí zpěváci ve vojenských blůzách, kteří stáli u soudku s vodkou, a zdravá, veselá postava velitele pluku obklopeného důstojníky; vyšel na první schod balkonu, hlasitě překřikoval hudbu, která hrála Offenbachovu kadrilu, cosi poroučel a mával na vojáky stojící stranou. Hlouček vojáků, strážmistr a několik poddůstojníků došli k balkonu zároveň s Vronským. Velitel pluku se vrátil ke stolu, pak znovu vyšel s pohárem na zápraží a pronesl přípitek: „Na zdraví našeho bývalého druha a statečného generála knížete Serpuchovského. Hurá!“

Za velitelem pluku vyšel s pohárem v ruce a s úsměvem i Serpuchovskoj.

„Ty pořád mládneš, Bondarenko,“ obrátil se ke strážmistrovi, který stál přímo před ním, k švarnému strážmistrovi s červenými tvářemi, jenž sloužil už podruhé.

Vronskij Serpuchovského tři roky neviděl. Zmužněl, nechal si narůst licousy, ale byl pořád stejně štíhlý a neohromoval ani tak krásou jako jemností a ušlechtilostí tváře i postavy. Jediná změna, které si na něm Vronskij všiml, byla ta stálá, tichá záře, jaká se usadí ve tvářích lidí, kteří mají úspěch a jsou si jisti, že ho všichni uznávají. Vronskij tu záři znal a na Serpuchovském si jí hned všiml.

Když Serpuchovskoj scházel ze schodů, uviděl Vronského. Tvář mu ozářil radostný úsměv. Kývl hlavou nahoru, pozvedl pohár, aby Vronského pozdravil, a tím gestem mu naznačil, že napřed musí přistoupit ke strážmistrovi, který stál v pozoru a už špulil rty k polibku.

„No, tak tady je!“ zvolal velitel pluku. „A Jašvin mi říkal, že máš zase svou zachmuřenou náladu.“

Serpuchovskoj políbil švarného strážmistra na vlhké, svěží rty, otřel si ústa kapesníkem a přistoupil k Vronskému.

„No to mám radost!“ řekl, stiskl mu ruku a odvedl ho stranou.

„Postarejte se o něj!“ křikl velitel pluku na Jašvina, ukázal na Vronského a sešel dolů k vojákům.

„Proč jsi včera nebyl na dostizích? Myslel jsem, že tě tam uvidím," řekl Vronskij a prohlížel si Serpuchovského.

„Přijel jsem, ale pozdě. Promiň," dodal a obrátil se k pobočníkovi: „Prosím, dejte to ode mě rozdělit, kolik vyjde na každého."

A spěšně vytáhl z náprsní tašky tři storublovky a zčervenal.

„Vronskij! Chceš něco sníst nebo vypít?" zeptal se Jašvin. „Hej, dejte sem hraběti něco k jídlu! A tohle vypij."

Pitka u velitele pluku trvala dlouho.

Pilo se hodně. Serpuchovského houpali na rukou a vyhazovali do vzduchu. Pak houpali velitele pluku. Pak sám velitel pluku tančil s Petrickým před zpěváky. Pak se velitel pluku, už trochu zmožený, posadil na dvoře na lavici a začal Jašvinovi dokazovat, že Rusko je lepší než Prusko, zvlášť v jezdeckém útoku, a pitka na chvíli utichla. Serpuchovskoj šel do domu, do umývárny, aby si umyl ruce, a našel tam Vronského; Vronskij se poléval vodou. Svlékl si blůzu, nastavil zarostlou červenou šíji pod proud vody z umyvadla a třel si ji i hlavu rukama. Když se domyl, přisedl si Vronskij k Serpuchovskému. Oba si hned tam sedli na pohovku a začal mezi nimi rozhovor, který oba velice zajímal.

„O tobě jsem věděl všechno přes ženu," řekl Serpuchovskoj. „Jsem rád, že ses s ní často vídal."

„Přátelí se s Varjou a jsou to jediné petrohradské ženy, se kterými je mi dobře," odpověděl Vronskij s úsměvem. Usmíval se, protože předvídal, kam se rozhovor stočí, a bylo mu to příjemné.

„Jediné?" zeptal se znovu s úsměvem Serpuchovskoj.

„Já jsem o tobě taky věděl, ale nejen přes tvou ženu," řekl Vronskij a přísným výrazem tváře tu narážku zakázal. „Měl jsem velkou radost z tvého úspěchu, ale vůbec mě nepřekvapil. Čekal jsem ještě víc."

Serpuchovskoj se usmál. Takové mínění o něm mu očividně bylo příjemné a nepovažoval za nutné to skrývat.

„Já jsem naopak, přiznám se upřímně, čekal míň. Ale mám radost, velkou radost. Jsem ctižádostivý, to je moje slabost, a přiznávám se k ní."

„Možná by ses nepřiznával, kdybys neměl úspěch," řekl Vronskij.

„Myslím, že ne," řekl Serpuchovskoj a znovu se usmál. „Neřeknu, že by bez toho nestálo za to žít, ale byla by to nuda. Samozřejmě se možná mýlím, ale zdá se mi, že mám jisté schopnosti pro tu oblast činnosti, kterou jsem si zvolil, a že moc, ať je jakákoli, pokud ji budu mít, bude v mých rukou lepší než v rukou mnohých, které znám," řekl Serpuchovskoj, zářící vědomím úspěchu. „A proto čím jsem tomu blíž, tím jsem spokojenější."

„Možná je to tak pro tebe, ale ne pro všechny. Myslel jsem si totéž, ale teď žiju a zjišťuju, že nestojí za to žít jenom pro tohle," řekl Vronskij.

„Tady to máme! Tady to máme!" řekl Serpuchovskoj se smíchem. „Vždyť jsem začal tím, že jsem o tobě slyšel, o tom tvém odmítnutí… Samozřejmě jsem to schválil. Ale všechno se má dělat nějakým způsobem. A myslím, že samotný čin byl dobrý, ale neudělal jsi ho tak, jak se mělo."

„Co se stalo, stalo se, a víš, že se nikdy nezříkám toho, co jsem udělal. A kromě toho se mám skvěle."

„Skvěle – na nějaký čas. Ale tohle ti stačit nebude. Tvému bratrovi bych to neříkal. To je milé dítě, stejně jako tady náš hostitel. Tamhle je!" dodal, když zaslechl volání „hurá", „a on se baví, ale tobě tohle nestačí."

„Neříkám, že mi to stačí."

„A nejde jen o tohle. Lidé jako ty jsou potřeba."

„Komu?"

„Komu? Společnosti. Rusko potřebuje lidi, potřebuje stranu, jinak všechno jde a půjde ke psům."

„Co tím myslíš? Stranu Berteněva proti ruským komunistům?"

„Ne," řekl Serpuchovskoj a zamračil se rozmrzele, že ho podezírají z takové hlouposti. „To jsou samé nesmysly. To vždycky bylo a bude. Žádní komunisté nejsou. Ale lidé, kteří intrikují, si vždycky potřebují vymyslet nějakou škodlivou, nebezpečnou stranu. To je stará věc. Ne, potřebujeme stranu, ve které by měli moc nezávislí lidé, jako jsi ty a já."

„Ale proč?" Vronskij jmenoval několik lidí, kteří měli moc. „Proč by tihle nebyli nezávislí lidé?"

„Jenom proto, že nemají nebo od narození neměli nezávislé jmění, neměli jméno, nebyli tak blízko slunci jako my, kteří jsme se tam narodili. Ty lze koupit buď penězi, nebo přízní. A aby se udrželi, musí si vymýšlet nějaký směr. A prosazují nějakou myšlenku, nějaký směr, kterému sami nevěří a který působí zlo; a celý ten směr je jen prostředek, jak mít státní byt a tolik a tolik platu. Když se jim podíváš do karet, není na tom nic důmyslnějšího. Možná jsem horší a hloupější než oni, i když nevidím, proč bych měl být horší. Ale já i ty máme určitě jednu důležitou výhodu: nás je těžší koupit. A takoví lidé jsou teď potřeba víc než kdy jindy."

Vronskij pozorně poslouchal, ale nezajímal ho ani tak samotný obsah jeho slov jako postoj Serpuchovského k věci, Serpuchovského, který už pomýšlel na zápas s mocí a měl už v tomhle světě své sympatie a antipatie, kdežto jeho ve službě zajímala jen eskadrona. Vronskij také pochopil, jak silný může být Serpuchovskoj svou nepochybnou schopností promýšlet a chápat věci, svým rozumem a darem slova, s nímž se v prostředí, kde žil, setkával tak zřídka. A jakkoli se za to styděl, záviděl mu.

„Přesto mi k tomu chybí jedna hlavní věc," odpověděl, „chybí mi touha po moci. Bývala, ale přešla."

„Promiň, ale to není pravda," řekl Serpuchovskoj s úsměvem.

„Ne, je to pravda, pravda!... teď," dodal Vronskij, aby byl upřímný.

„Ano, pravda, *teď*, to je něco jiného; ale tohle *teď* nebude navždycky."

„Možná," odpověděl Vronskij.

„Ty říkáš *možná*," pokračoval Serpuchovskoj, jako by uhodl jeho myšlenky, „a já ti říkám *určitě*. A proto jsem tě chtěl vidět. Zachoval ses, jak se mělo. To chápu, ale *vytrvávat* v tom nesmíš. Prosím tě jen o volnou ruku. Neprotežuju tě... I když proč bych tě vlastně neměl protežovat? Kolikrát jsi ty protežoval mě! Doufám, že naše přátelství je nad tím. Ano," řekl a usmál se na něj něžně jako žena. „Dej mi volnou ruku, odejdi od pluku a já tě nenápadně vtáhnu."

„Ale pochop, že nic nepotřebuju," řekl Vronskij, „jen aby všechno zůstalo, jak bylo."

Serpuchovskoj vstal a postavil se proti němu.

„Řekl jsi, aby všechno zůstalo, jak bylo. Chápu, co to znamená. Ale poslouchej: jsme stejně staří; ty jsi možná poznal víc žen než já." Úsměv a gesta Serpuchovského říkaly, že se Vronskij nemusí bát, že se bolavého místa dotkne něžně a opatrně. „Ale já jsem ženatý, a věř mi, že když poznáš jedinou svou ženu, kterou miluješ – jak kdosi napsal –, poznáš všechny ženy lépe, než kdybys jich znal tisíce."

„Hned přijdeme!" křikl Vronskij na důstojníka, který nahlédl do pokoje a volal je k veliteli pluku.

Vronskij teď chtěl doposlouchat a zjistit, co mu Serpuchovskoj řekne.

„Tak tady máš můj názor. Ženy jsou hlavní kámen úrazu v mužově činnosti. Je těžké milovat ženu a přitom něco dělat. Je jen jeden prostředek, jak milovat pohodlně a bez překážek, a to je ženitba. Jak bych ti, jak bych ti řekl, co si myslím," mluvil Serpuchovskoj, který měl rád přirovnání, „počkej, počkej! Ano, nést břemeno a přitom dělat něco rukama můžeš jen tehdy, když máš břemeno přivázané na zádech – a to je ženitba. To jsem pocítil, když jsem se oženil. Najednou se mi uvolnily ruce. Ale táhnout za sebou to břemeno bez ženitby – ruce bu-

deš mít tak plné, že nemůžeš nic dělat. Podívej se na Mazankova, na Krupova. Ti si kvůli ženám zničili kariéru.“

„Jaképak ženy!“ řekl Vronskij a vzpomněl si na Francouzku a na herečku, se kterými ti dva měli poměr.

„O to hůř, čím pevnější je postavení ženy ve společnosti, tím hůř. To už je, jako bys to břemeno netáhl rukama, ale vyrval ho někomu jinému.“

„Ty jsi nikdy nemiloval,“ řekl Vronskij tiše, díval se před sebe a myslel na Annu.

„Možná. Ale vzpomeň si, co jsem ti řekl. A ještě něco: ženy jsou všechny materiálnější než muži. My děláme z lásky něco ohromného, a ony jsou vždycky přízemní.“

„Hned, hned!“ obrátil se k lokajovi, který vešel. Ale lokaj je nepřišel znovu volat, jak si myslel. Lokaj přinesl Vronskému lístek.

„Přinesl vám to sluha od kněžny Tverské.“

Vronskij rozpečetil dopis a vzplanul.

„Rozbolela mě hlava, půjdu domů,“ řekl Serpuchovskému.

„Tak sbohem. Dáš mi volnou ruku?“

„Promluvíme si později, najdu tě v Petrohradě.“

Kapitola dvacátá druhá

Bylo už po páté, a tak, aby přijel včas a zároveň nejel vlastními koňmi, které všichni znali, sedl Vronskij do Jašvinova najatého kočáru a poručil jet co nejrychleji. Starý čtyřmístný najatý kočár byl prostorný. Sedl si do kouta, natáhl nohy na protější sedadlo a zamyslel se.

Matné vědomí té jasnosti, do které uvedl své záležitosti, matná vzpomínka na přátelství a lichotky Serpuchovského, který ho považoval za potřebného člověka, a hlavně očekávání schůzky – to všechno se slévalo v jediný dojem radostného pocitu života. Ten pocit byl tak silný, že se mimoděk usmíval. Spustil nohy, přehodil jednu přes koleno druhé, vzal ji do ruky a nahmatal pružné lýtko nohy, kterou si včera při pádu narazil, opřel se dozadu a několikrát se zhluboka nadechl.

„Dobře, moc dobře!“ řekl si sám pro sebe. Už dřív často zakoušel radostné vědomí svého těla, ale nikdy neměl sebe a své tělo tak rád jako teď. Bylo mu příjemné cítit tu lehkou bolest v silné noze, příjemný byl svalový pocit pohybů hrudi při dýchání. Ten jasný, chladný srpnový den, který na Annu působil tak beznadějně, se jemu zdál vzrušivě oživující a osvěžoval mu tvář a šíji, rozpálené po polévání. Vůně brilantiny z knírů mu na tom čerstvém vzduchu připadala zvlášť příjemná. Všechno, co viděl z okna kočáru, všechno v tom chladném čistém vzduchu, v tom bledém světle západu bylo stejně svěží, veselé a silné jako on sám: střechy domů, lesknoucí se v paprscích zapadajícího slunce, ostré obrysy plotů a nároží staveb, postavy chodců a povozů, které tu a tam potkávali, nehybná zeleň stromů a trávy, pole s pravidelně prořízntutými brázdami brambor a šikmé stíny, které padaly od

domů, od stromů, od keřů i od samotných brázd brambor. Všechno bylo krásné jako hezká krajinka, právě dokončená a přelakovaná.

„Jeď, jeď!“ řekl kočímu, vyklonil se z okna, vytáhl z kapsy třírublovou bankovku a strčil ji kočímu, který se ohlédl. Kočího ruka cosi nahmatala u lucerny, ozval se hvizd biče a kočár se rychle rozjel po rovné silnici.

„Nic, nic nepotřebuju kromě tohohle štěstí,“ myslel si, díval se na kostěný knoflík zvonku mezi okny a představoval si Annu takovou, jakou ji viděl naposledy. „A čím dál víc ji miluju. Tady už je zahrada státního letního sídla Vredeových. Kde tady asi je? Kde? Jak? Proč si dala schůzku zrovna tady a píše v Betsyině dopise?“ napadlo ho teprve teď; ale přemýšlet už nebyl čas. Zastavil kočího, ještě než dojel k aleji, otevřel dvířka, vyskočil z kočáru za jízdy a vešel do aleje, která vedla k domu. V aleji nikdo nebyl; ale když se ohlédl doprava, uviděl ji. Tvář měla zakrytou závojem, ale on radostným pohledem obsáhl ten zvláštní pohyb chůze, sklon ramen a držení hlavy, jaký měla jen ona, a hned jako by mu tělem projel elektrický proud. S novou silou ucítil sám sebe, od pružných pohybů nohou až po pohyb plic při dýchání, a cosi ho zašimralo na rtech.

Když se sešli, pevně mu stiskla ruku.

„Nezlobíš se, že jsem tě zavolala? Nutně jsem tě potřebovala vidět,“ řekla; a ten vážný a přísný výraz rtů, který viděl pod závojem, mu rázem změnil náladu.

„Já, zlobit se! Ale jak jsi přijela, kam?“

„To je jedno,“ řekla a položila mu ruku na jeho, „pojďme, potřebuju si s tebou promluvit.“

Pochopil, že se něco stalo a že tahle schůzka nebude radostná. V její přítomnosti neměl vlastní vůli: neznal příčinu jejího neklidu, a přece už cítil, že ten neklid mimoděk přechází i na něj.

„Co je? Co se stalo?“ ptal se, tiskl loktem její ruku a snažil se jí z tváře vyčíst myšlenky.

Mlčky ušla několik kroků, sbírala odvahu, a najednou se zastavila.

„Včera jsem ti neřekla," začala a dýchala rychle a těžce, „že když jsem se vracela domů s Alexejem Alexandrovičem, všechno jsem mu oznámila... řekla jsem, že nemůžu být jeho ženou, že... a řekla jsem všechno."

Poslouchal ji a mimoděk se k ní celým tělem nakláněl, jako by jí tím chtěl ulehčit tíhu jejího postavení. Ale jakmile to řekla, najednou se narovnal a jeho tvář dostala hrdý a přísný výraz.

„Ano, ano, tak je to lepší, tisíckrát lepší! Chápu, jak těžké to bylo," řekl.

Ale ona jeho slova neposlouchala, četla mu myšlenky z výrazu tváře. Nemohla vědět, že ten výraz patřil první myšlence, která Vronského napadla – že je teď souboj nevyhnutelný. Myšlenka na souboj ji nikdy ani nenapadla, a proto si ten letmý výraz přísnosti vysvětlila jinak.

Když dostala mužův dopis, věděla už v hloubi duše, že všechno zůstane při starém, že nebude mít sílu pohrdnout svým postavením, opustit syna a spojit se s milencem. Dopoledne strávené u kněžny Tverské ji v tom ještě víc utvrdilo. Ale tahle schůzka pro ni přesto byla nesmírně důležitá. Doufala, že tahle schůzka její postavení změní a zachrání ji. Kdyby jí při té zprávě rozhodně, vášnivě, bez chvilky váhání řekl: „Nech všeho a uteč se mnou!", opustila by syna a odešla s ním. Ale ta zpráva v něm nevyvolala to, co čekala: jen jako by se něčím urazil.

„Vůbec to nebylo těžké. Stalo se to samo," řekla podrážděně, „a tady..." Vytáhla z rukavice mužův dopis.

„Chápu, chápu," přerušil ji, vzal dopis, ale nečetl ho a snažil se ji uklidnit, „já jsem si přál jen jedno, prosil jsem jen o jedno – skoncovat s tímhle postavením, abych mohl svůj život zasvětit tvému štěstí."

„Proč mi to říkáš?" řekla. „Copak o tom můžu pochybovat? Kdybych pochybovala..."

„Kdo to jde?“ řekl najednou Vronskij a ukázal na dvě dámy, které šly proti nim. „Možná nás znají,“ a spěšně zamířil na postranní cestičku a táhl ji s sebou.

„Ach, mně je to jedno!“ řekla. Rty se jí roztřásly. A jemu se zdálo, že se na něj její oči zpod závoje dívají s podivnou zlobou. „Tak říkám, že o to nejde, o tom nemůžu pochybovat; ale podívej, co mi píše. Přečti si to.“ Znovu se zastavila.

Znovu, jako v první chvíli, když slyšel o jejím rozchodu s mužem, se Vronskij při čtení dopisu mimoděk poddal tomu přirozenému dojmu, který v něm vyvolával vztah k uraženému manželovi. Teď, když držel v rukou jeho dopis, mimoděk si představoval tu výzvu, kterou nejspíš dnes nebo zítra najde u sebe doma, i samotný souboj, při němž bude se stejně chladným a hrdým výrazem, jaký měl ve tváři i teď, stát pod hlavní uraženého manžela, poté co sám vystřelí do vzduchu. A hned mu hlavou probleskla myšlenka na to, co mu právě říkal Serpuchovskoj a co si sám ráno myslel – že je lepší se nevázat –, a věděl, že tuhle myšlenku jí sdělit nemůže.

Když dopis dočetl, zvedl k ní oči a v jeho pohledu nebyla pevnost. Okamžitě pochopila, že o tom už dřív sám u sebe přemýšlel. Věděla, že ať jí řekne cokoli, neřekne všechno, co si myslí. A pochopila, že její poslední naděje byla zklamána. Nebylo to to, co čekala.

„Vidíš, co je to za člověka,“ řekla rozechvělým hlasem, „on…“

„Odpusť, ale já jsem tomu rád,“ přerušil ji Vronskij. „Proboha, nech mě domluvit,“ dodal a pohledem ji prosil, aby mu dala čas svá slova vysvětlit. „Jsem rád, protože tohle nemůže, v žádném případě nemůže zůstat tak, jak si on představuje.“

„A proč by nemohlo?“ řekla Anna a zadržovala slzy; zřejmě už tomu, co řekne, nepřikládala žádný význam. Cítila, že její osud je rozhodnut.

Vronskij chtěl říct, že po souboji, který byl podle něj nevyhnutelný, to nemůže pokračovat, ale řekl něco jiného.

„Takhle to pokračovat nemůže. Doufám, že ho teď opustíš. Doufám," zarazil se a zčervenal, „že mi dovolíš zařídit a promyslet náš život. Zítra…" začal.

Nenechala ho domluvit.

„A syn?" vykřikla. „Vidíš, co píše? Musím ho opustit, a to nemůžu a nechci udělat."

„Ale proboha, co je lepší? Opustit syna, nebo pokračovat v tomhle ponižujícím postavení?"

„Pro koho ponižujícím?"

„Pro všechny, a nejvíc pro tebe."

„Ty říkáš ponižujícím… to neříkej. Ta slova pro mě nemají smysl," řekla rozechvělým hlasem. Teď nechtěla, aby říkal nepravdu. Zůstávala jí jen jeho láska a chtěla ho milovat. „Pochop, že pro mě se ode dne, kdy jsem si tě zamilovala, všechno, všechno změnilo. Pro mě je jedno a jediné – tvoje láska. Když je moje, cítím se tak vysoko, tak pevně, že pro mě nic nemůže být ponižující. Jsem na své postavení hrdá, protože… hrdá na to… hrdá…" Nedořekla, na co byla hrdá. Slzy studu a zoufalství jí zadusily hlas. Zastavila se a rozvzlykala se.

On taky ucítil, že se mu něco zvedá v hrdle a štípe ho v nose, a poprvé v životě cítil, že má na krajíčku. Nedokázal by říct, co ho tak dojalo; bylo mu jí líto a cítil, že jí nemůže pomoct, a zároveň věděl, že on je vinen jejím neštěstím, že udělal něco špatného.

„Copak není možný rozvod?" řekl slabě. Neodpověděla a zavrtěla hlavou. „Copak nemůžeš vzít syna a stejně muže opustit?"

„Ano; ale to všechno záleží na něm. Teď musím jet k němu," řekla suše. Její předtucha, že všechno zůstane při starém, ji neoklamala.

„V úterý budu v Petrohradě a všechno se rozhodne."

„Ano," řekla. „Ale už o tom nemluvme."

Annin kočár, který odeslala a kterému poručila přijet k mříži zahrady Vredeových, přijel. Anna se s ním rozloučila a odjela domů.

Kapitola dvacátá třetí

V pondělí bylo obvyklé zasedání komise z druhého června. Alexej Alexandrovič vešel do zasedací síně, pozdravil se jako obvykle se členy a s předsedou a sedl si na své místo; ruku položil na listiny, které pro něj byly připravené. Mezi těmi listinami ležely i podklady, které potřeboval, a načrtnutá osnova prohlášení, které hodlal přednést. Ostatně podklady ani nepotřeboval. Pamatoval si všechno a nepovažoval za nutné opakovat si v paměti, co řekne. Věděl, že až přijde čas a až před sebou uvidí tvář protivníka, která se marně snaží tvářit lhostejně, jeho řeč se vyleje sama, a lépe, než by se mohl připravit teď. Cítil, že obsah jeho řeči je tak závažný, že každé slovo bude mít význam. Zatím však, když poslouchal obvyklou zprávu, vypadal nanejvýš nevinně a neškodně. Nikoho, kdo se díval na jeho bílé ruce s nalitými žilami, které dlouhými prsty tak jemně ohmatávaly oba okraje bílého listu papíru, ležícího před ním, a na jeho hlavu unaveně skloněnou na stranu, nenapadlo, že z jeho úst za chvíli vyjdou takové řeči, které vyvolají strašlivou bouři, že členové budou křičet a skákat si do řeči a předseda bude žádat dodržování pořádku. Když zpráva skončila, oznámil Alexej Alexandrovič svým tichým, tenkým hlasem, že má sdělit některé své úvahy k věci uspořádání poměrů jinorodců. Pozornost se obrátila k němu. Alexej Alexandrovič si odkašlal, a aniž se podíval na svého protivníka, vybral si, jak to při svých projevech dělal vždycky, první tvář, která seděla před ním – malého pokorného stařík, který v komisi nikdy neměl žádné mínění –, a začal vykládat své úvahy. Když došlo na základní a organický zákon, protivník vyskočil a začal namítat. Stremov, rov-

něž člen komise a rovněž dotčený do živého, se začal hájit – a vůbec to bylo bouřlivé zasedání; ale Alexej Alexandrovič zvítězil a jeho návrh byl přijat; byly ustaveny tři nové komise a druhý den se v jistém petrohradském kruhu nemluvilo o ničem jiném než o tom zasedání. Úspěch Alexeje Alexandroviče byl ještě větší, než čekal.

Druhého dne ráno, v úterý, když se Alexej Alexandrovič probudil, s potěšením si vzpomněl na včerejší vítězství a nemohl se neusmát, třebaže se chtěl tvářit lhostejně, když mu přednosta kanceláře, který mu chtěl zalichotit, sděloval, jaké zvěsti se k němu donesly o tom, co se v komisi odehrálo.

Při práci s přednostou kanceláře Alexej Alexandrovič úplně zapomněl, že je dnes úterý, den, který sám určil pro příjezd Anny Arkaďjevny, a byl překvapen a nepříjemně zaražen, když mu sluha přišel ohlásit, že přijela.

Anna přijela do Petrohradu časně ráno; na její telegram pro ni poslali kočár, a tak Alexej Alexandrovič mohl o jejím příjezdu vědět. Ale když přijela, nevyšel jí naproti. Řekli jí, že ještě nevyšel ze své pracovny a pracuje s přednostou kanceláře. Vzkázala muži, že přijela, šla do svého pokoje a pustila se do vybalování věcí a čekala, že za ní přijde. Ale uběhla hodina a on nepřišel. Vyšla do jídelny pod záminkou, že něco nařizuje, a schválně mluvila nahlas v očekávání, že přijde sem; ale nevyšel, ačkoli slyšela, jak došel ke dveřím pracovny, když vyprovázel přednostu kanceláře. Věděla, že jako obvykle brzy odjede do úřadu, a chtěla ho předtím vidět, aby byl jejich vztah vyjasněn.

Prošla sálem a odhodlaně zamířila k němu. Když vešla do jeho pracovny, seděl ve služební uniformě, zřejmě připravený k odjezdu, u malého stolku, opíral se o něj lokty a sklesle hleděl před sebe. Uviděla ho dřív než on ji a pochopila, že myslel na ni.

Když ji uviděl, chtěl vstát, rozmyslel si to, pak mu tvář zrudla, což Anna ještě nikdy neviděla, a rychle vstal a šel jí naproti; nedíval se jí

do očí, ale výš, na čelo a účes. Přistoupil k ní, vzal ji za ruku a požádal ji, aby se posadila.

„Jsem velice rád, že jste přijela," řekl, posadil se vedle ní a zřejmě chtěl něco říct, ale zarazil se. Několikrát chtěl začít mluvit, ale vždy se zastavil. Ačkoli se při přípravě na tohle setkání učila pohrdat jím a obviňovat ho, nevěděla, co mu říct, a bylo jí ho líto. A tak ticho trvalo dost dlouho. „Serjoža je zdravý?" řekl, a aniž počkal na odpověď, dodal: „Dnes nebudu obědvat doma a hned teď musím jet."

„Chtěla jsem odjet do Moskvy," řekla.

„Ne, udělala jste velmi, velmi dobře, že jste přijela," řekl a zase zmlkl.

Když viděla, že sám nemá sílu začít mluvit, začala sama.

„Alexeji Alexandroviči," řekla, pohlédla na něj a nesklopila oči před jeho pohledem upřeným na její účes, „jsem hříšná žena, jsem špatná žena, ale jsem stejná, jaká jsem byla, jak jsem vám tehdy řekla, a přijela jsem vám říct, že nemůžu nic změnit."

„Na to jsem se vás neptal," řekl najednou a díval se jí odhodlaně a s nenávistí přímo do očí, „to jsem předpokládal." Pod vlivem hněvu zjevně znovu plně ovládl všechny své schopnosti. „Ale jak jsem vám tehdy řekl a napsal," promluvil ostrým, tenkým hlasem, „teď opakuji, že nejsem povinen to vědět. Přehlížím to. Ne všechny ženy jsou tak laskavé jako vy, aby tolik spěchaly sdělit svým mužům tak příjemnou zprávu." Zvlášť zdůraznil slovo „příjemnou". „Přehlížím to, dokud to společnost neví, dokud moje jméno není zostuzeno. A proto vás jen upozorňuji, že náš vztah musí být takový, jaký byl vždycky, a že jen v tom případě, že se zkompromitujete, budu muset učinit opatření, abych ochránil svou čest."

„Ale náš vztah nemůže být takový jako vždycky," promluvila Anna nesmělým hlasem a vyděšeně se na něj dívala.

Když znovu uviděla ta klidná gesta a uslyšela ten pronikavý, dětský a posměšný hlas, odpor k němu v ní zničil dřívější lítost a už se jen

bála, ale chtěla si za každou cenu ujasnit své postavení.

„Nemůžu být vaší ženou, když já…“ začala.

Zasmál se zlým a chladným smíchem.

„Způsob života, který jste si zvolila, se zřejmě odrazil na vašich pojmech. Natolik si vážím anebo pohrdám obojím… vážím si vaší minulosti a pohrdám přítomností… že jsem byl daleko od toho výkladu, který jste dala mým slovům.“

Anna si povzdechla a sklopila hlavu.

„Ostatně nechápu,“ pokračoval a rozpaloval se, „jak vy, která máte tolik nezávislosti, že oznamujete muži přímo svou nevěru a nenacházíte na tom, jak se zdá, nic zavrženíhodného, jak tedy můžete považovat za zavrženíhodné plnit vůči muži povinnosti manželky?“

„Alexeji Alexandroviči! Co ode mě chcete?“

„Chci, abych tu nepotkával toho člověka a abyste se chovala tak, aby vás ani *společnost*, ani *služebnictvo* nemohly obvinit… abyste se s ním nevídala. Myslím, že to není mnoho. A za to budete užívat všech práv počestné manželky, aniž byste plnila její povinnosti. To je vše, co vám mám říct. Teď je čas, abych jel. Neobědvám doma.“

Vstal a zamířil ke dveřím. Anna také vstala. Mlčky se uklonil a nechal ji projít.

Kapitola dvacátá čtvrtá

Noc, kterou Levin strávil na kupce sena, pro něj nezůstala bez následků: hospodářství, které vedl, se mu zprotivilo a ztratilo pro něj všechen zájem. Navzdory výborné úrodě nikdy nebylo, anebo se mu aspoň nikdy nezdálo, že by bylo tolik nezdarů a tolik nepřátelství mezi ním a mužiky jako letos, a příčina nezdarů i toho nepřátelství mu ted byla úplně jasná. Kouzlo, které zakoušel při samotné práci, sblížení s mužiky, které z toho vzešlo, závist, kterou k nim a k jejich životu cítil, touha přejít do toho života, která pro něj té noci už nebyla snem, ale úmyslem, jehož uskutečnění do podrobností promýšlel – to všechno tak změnilo jeho pohled na hospodářství, že v něm už nijak nemohl nacházet dřívější zájem a nemohl nevidět ten nepříjemný vztah k dělníkům, na kterém celá věc stála. Stáda zušlechtěných krav, jako byla Pava, všechna pohnojená půda zoraná pluhy, devět stejných polí obsázených vrbami, devadesát desjatin hluboko zaoraného hnoje, řádkové secí stroje a podobně – to všechno by bylo krásné, kdyby to dělal sám nebo s druhy, s lidmi, kteří s ním souzní. Ale teď jasně viděl – a hodně mu v tom pomohla práce na knize o zemědělství, v níž měl být hlavním prvkem hospodářství dělník –, teď jasně viděl, že hospodářství, které vedl, bylo jen krutým a houževnatým bojem mezi ním a dělníky, v němž na jedné straně, na jeho straně, bylo neustálé napjaté úsilí předělat všechno podle vzoru, který pokládal za lepší, a na druhé straně přirozený řád věcí. A viděl, že v tomhle boji se při největším vypětí sil z jeho strany a bez jakéhokoli úsilí, ba i bez úmyslu z druhé strany dosahovalo jen toho, že hospodářství nešlo nikomu k užitku a že se

úplně zbytečně kazily skvělé nástroje, skvělý dobytek i půda. A hlavně: nejenže energie vynaložená na tu věc přicházela úplně nazmar, ale teď, když se mu smysl jeho hospodářství obnažil, nemohl necítit, že cíl jeho energie byl ten nejnedůstojnější. V čem vlastně ten boj spočíval? On bojoval o každý svůj groš – a nemohl jinak, protože kdyby jen trochu povolil, neměl by peníze na výplatu dělníkům –, a oni bojovali jen o to, aby mohli pracovat klidně a příjemně, totiž tak, jak byli zvyklí. V jeho zájmu bylo, aby každý dělník udělal co nejvíc práce, a přitom aby se nezapomínal, aby se snažil nerozbít fukar, koňské hrábě ani mlátičku, aby přemýšlel o tom, co dělá; dělník však chtěl pracovat co nejpříjemněji, s odpočinkem, a hlavně bezstarostně a zapomenutě, bez přemýšlení. Tohle léto to Levin viděl na každém kroku. Posílal kosit jetel na seno a vybral k tomu špatné desjatiny, prorostlé trávou a pelyňkem, nevhodné na semeno – a oni mu posekali jednu po druhé ty nejlepší semenné desjatiny, vymlouvali se, že to tak poručil šafář, a utěšovali ho, že seno bude výborné; ale on věděl, že je to proto, že se ty desjatiny kosily snáz. Poslal obraceč sena, aby seno protřásal – rozbili ho hned na prvních řádcích, protože mužika nudilo sedět na kozlíku pod rameny, která nad ním mávala. A říkali mu: „Nic si z toho nedělejte, ženské to rychle rozhodí.“ Pluhy se ukazovaly k ničemu, protože dělníka nenapadlo spustit zvednuté krojidlo, a jak pluh obracel silou, trápil koně a kazil půdu; a jeho prosili, aby byl klidný. Koně pouštěli do pšenice, protože žádný dělník nechtěl dělat nočního hlídače, a navzdory příkazu, aby to nedělali, se dělníci při noční pastvě koní střídali, a Vaňka, který celý den pracoval, usnul, a když se kál ze svého hříchu, říkal: „Jak je vaše vůle.“ Tři nejlepší jalovice se přežraly, protože je bez napojení pustili na jetelovou otavu, a nijak nechtěli věřit, že je nadmul jetel, a pro útěchu vyprávěli, jak sousedovi za tři dny padlo sto dvanáct kusů. To všechno se nedělo proto, že by někdo chtěl Levinovi nebo jeho hospodářství ublížit; naopak věděl, že ho mají rádi a že ho považují za prostého pána, což je ta nejvyšší pochvala; ale dělo se

to jen proto, že chtěli pracovat vesele a bezstarostně, a jeho zájmy jim byly nejen cizí a nepochopitelné, ale osudově protichůdné jejich vlastním, docela oprávněným zájmům. Levin už dávno cítil nespokojenost se svým vztahem k hospodářství. Viděl, že mu loďka teče, ale nehledal a nenacházel, kudy, a možná se schválně klamal. Ale teď už se klamat nemohl. Hospodářství, které vedl, ho nejen přestalo zajímat, ale zprotivilo se mu, a nemohl se jím už zabývat.

K tomu se ještě přidalo, že třicet verst od něj byla Kitty Ščerbacká, kterou chtěl vidět, a nemohl. Darja Alexandrovna Oblonská ho, když u ní byl, zvala, aby přijel: aby přijel a obnovil nabídku k sňatku její sestře, která ho teď, jak dávala najevo, přijme. Sám Levin, když Kitty Ščerbackou uviděl, pochopil, že ji nepřestal milovat; ale nemohl jet k Oblonským, když věděl, že je tam. To, že ji požádal o ruku a ona ho odmítla, mezi nimi stavělo nepřekonatelnou překážku. „Nemůžu ji žádat, aby se stala mou ženou, jenom proto, že nemůže být ženou toho, koho chtěla," říkal si sám pro sebe. Myšlenka na to ho vůči ní činila chladným a nepřátelským. „Nedokážu s ní mluvit bez výčitek, dívat se na ni bez zloby, a ona mě bude ještě víc nenávidět, jak to tak má být. A pak, jak k nim teď můžu jet po tom, co mi řekla Darja Alexandrovna? Copak dokážu nedat najevo, že vím, co mi řekla? A přijedu velkomyslně – odpustit jí, smilovat se nad ní. Já před ní v roli toho, kdo odpouští a kdo ji ráčí poctít svou láskou!... Proč mi to Darja Alexandrovna říkala? Mohl jsem ji náhodou potkat, a pak by se všechno stalo samo, ale teď je to nemožné, nemožné!"

Darja Alexandrovna mu poslala lístek a prosila ho o dámské sedlo pro Kitty. „Řekli mi, že máte sedlo," psala mu. „Doufám, že ho přivezete sám."

To už nemohl snést. Jak může chytrá, jemná žena takhle ponižovat svou sestru! Napsal deset lístků a všechny roztrhal a poslal sedlo bez jakékoli odpovědi. Napsat, že přijede, nelze, protože přijet nemůže; napsat, že přijet nemůže, protože nemůže nebo odjíždí, je ještě horší.

Poslal sedlo bez odpovědi s vědomím, že udělal něco hanebného, a druhý den předal celé to omrzelé hospodářství šafáři a odjel do vzdáleného újezdu ke svému příteli Svijažskému, v jehož okolí byly skvělé bažiny se slukami a který mu nedávno psal a prosil ho, aby splnil svůj dávný úmysl a navštívil ho. Bažiny se slukami v Surovském újezdě Levina dávno lákaly, ale kvůli hospodářským záležitostem tu cestu pořád odkládal. Teď byl ale rád, že odjede jak od sousedství Ščerbackých, tak hlavně od hospodářství, a to právě na hon, který mu ve všech strastech býval tou nejlepší útěchou.

Kapitola dvacátá pátá

Do Surovského újezdu nevedla železnice ani poštovní silnice, a tak Levin jel vlastními koňmi v tarantasu.

V polovině cesty se zastavil u bohatého mužika, aby nakrmil koně. Holohlavý, svěží stařec s širokou zrzavou bradou, na lících prošedivělou, otevřel vrata a přitiskl se ke sloupu, aby trojku pustil dovnitř. Ukázal kočímu místo pod přístřeškem na velkém, čistém a uklizeném novém dvoře s ohořelými sloupy a pozval Levina do světnice. Čistě oblečená mladá žena v galoškách na bosých nohou, sehnutá, vytírala podlahu v nové síni. Vylekala se psa, který vběhl dovnitř za Levinem, a vykřikla, ale hned se svému leknutí zasmála, když se dozvěděla, že pes nic neudělá. Ukázala Levinovi vyhrnutou rukou na dveře do světnice, zase se sehnula, skryla svou hezkou tvář a myla dál.

„Samovar, ne?“ zeptala se.

„Ano, prosím.“

Světnice byla velká, s holandskými kamny a přepážkou. Pod ikonami stál stůl pomalovaný ornamenty, lavice a dvě židle. U vchodu byla skříňka s nádobím. Okenice byly zavřené, much bylo málo a bylo tu tak čisto, že se Levin postaral, aby Laska, která běžela cestou a koupala se v loužích, nezašlapala podlahu, a ukázal jí místo v koutě u dveří. Když se ve světnici rozhlédl, vyšel Levin na zadní dvůr. Pohledná mladá žena v galoškách seběhla před ním ke studni pro vodu a houpala prázdnými vědry na vahadle.

„Ať to máš hned!“ zavolal na ni vesele stařec a přistoupil k Levinovi. „Copak, milostpane, jedete k Nikolaji Ivanovičovi Svijažskému? Taky

se u nás stavějí," začal hovorně a opřel se o zábradlí zápraží.

Uprostřed starcova vyprávění o tom, jak se se Svijažským zná, zase zaskřípala vrata a do dvora vjeli dělníci z pole s rádly a branami. Koně zapřažení do rádel a bran byli dobře živení a velcí. Dělníci byli zřejmě z rodiny: dva byli mladí, v kartounových košilích a čepicích se štítkem, druzí dva byli najatí, v košilích z konopného plátna – jeden starý, druhý mladý chlapík. Stařec odešel od zápraží, přistoupil ke koním a začal je vypřahat.

„Copak jste orali?" zeptal se Levin.

„Proorávali jsme brambory. Taky máme trochu půdy. Ty, Fedote, toho valacha nepouštěj, ale postav ho ke korytu, zapřáhneme jiného."

„Tak co, tatínku, ty radlice, co jsem říkal, abys vzal, přinesl jsi je?" zeptal se vysoký, statný chlapík, zřejmě starcův syn.

„Tamhle... na saních," odpověděl stařec, smotal sundané opratě a hodil je na zem. „Dej je do pořádku, než se naobědvají."

Pohledná mladá žena prošla do síně s plnými vědry, která jí táhla ramena dolů. Odněkud se objevily další ženy – mladé hezké, prostřední a staré nehezké, s dětmi i bez dětí.

Samovar začal hučet v rouře; dělníci i rodina se postarali o koně a šli obědvat. Levin vytáhl z kočáru své zásoby a pozval starce, aby si s ním dal čaj.

„Ale my už jsme dneska pili," řekl stařec a zřejmě s potěšením pozvání přijal. „Leda tak do společnosti."

U čaje se Levin dozvěděl celou historii starcova hospodářství. Stařec si před deseti lety najal od statkářky sto dvacet desjatin, loni je koupil a od sousedního statkáře měl v nájmu ještě tři sta. Malou část půdy, tu nejhorší, pronajímal dál, a asi čtyřicet desjatin v poli obdělával sám se svou rodinou a dvěma najatými dělníky. Stařec si stěžoval, že se nedaří. Ale Levin chápal, že si stěžuje jen ze slušnosti a že jeho hospodářství vzkvétá. Kdyby se mu nedařilo, nekoupil by půdu po sto pěti rublech, neoženil by tři syny a synovce, nepostavil by se po požá-

rech dvakrát znovu, a pokaždé líp a líp. Navzdory starcovým nářkům bylo vidět, že je oprávněně hrdý na svůj blahobyt, hrdý na své syny, synovce, snachy, koně a krávy, a zvlášť na to, že celé tohle hospodářství drží. Z rozhovoru se starcem se Levin dozvěděl, že nemá nic ani proti novotám. Sázel hodně brambor a jeho brambory, které Levin viděl, když přijížděl, už odkvétaly a nasazovaly, kdežto u Levina teprve začínaly kvést. Pod brambory oral „pluhou“, jak říkal pluhu, který si vypůjčil od statkáře. Sel pšenici. Zvlášť Levina zaujala drobnost, že když stařec plel žito, krmil vyplitým žitem koně. Kolikrát chtěl Levin, když viděl, jak ta skvělá píce přichází nazmar, dát ji sbírat; ale vždycky se ukázalo, že to nejde. U mužika se to dělalo a nemohl si tu píci vynachválit.

„Copak mají ženské na práci? Vynesou hromádky na cestu a vůz pro ně přijede.“

„A u nás statkářů jde všechno s dělníky špatně,“ řekl Levin a podal mu sklenici čaje.

„Děkujeme,“ odpověděl stařec, vzal sklenici, ale cukr odmítl a ukázal na zbylou kostku, kterou už ohryzal. „Jak by se s dělníky dalo hospodařit?“ řekl. „Samá zkáza. Třeba takový Svijažskov. Víme, jakou má půdu, jako mák, a taky se úrodou zrovna nechlubí. Samá nedbalost!“

„Ale vždyť ty taky hospodaříš s dělníky?“

„My jsme mužici. My na všechno dohlídneme sami. Kdo je špatný, ten letí; a zvládneme to sami.“

„Tatínku, Finogen říká, ať se sežene kolomaz,“ řekla žena v galoškách, která vešla.

„Tak je to, milostpane!“ řekl stařec, vstal, dlouze se pokřižoval, poděkoval Levinovi a vyšel.

Když Levin vešel do čeledníku, aby zavolal svého kočího, uviděl u stolu všechny muže z rodiny. Ženy obsluhovaly vstoje. Mladý statný syn s pusou plnou kaše vyprávěl něco směšného a všichni se chechta-

li, a zvlášť vesele žena v galoškách, která dolévala do misky zelnou polévku.

Je docela možné, že pohledná tvář ženy v galoškách hodně přispěla k dojmu spořádanosti, jaký na Levina ten selský dům udělal, ale ten dojem byl tak silný, že se ho Levin nijak nemohl zbavit. A celou cestu od starce ke Svijažskému si na to hospodářství pořád znovu vzpomínal, jako by něco v tom dojmu vyžadovalo jeho zvláštní pozornost.

Kapitola dvacátá šestá

Svijažskij byl ve svém újezdě maršálkem šlechty. Byl o pět let starší než Levin a už dávno ženatý. V jeho domě žila jeho mladá švagrová, dívka, která byla Levinovi velmi sympatická. A Levin věděl, že by Svijažskij a jeho žena velice rádi tu dívku za něj provdali. Věděl to nepochybně, jak to mladí muži, takzvaní ženiši, vždycky vědí, i když by se nikdy nikomu neodvážil to říct, a věděl také, že ačkoli se chtěl oženit a ačkoli podle všeho měla být ta velmi přitažlivá dívka skvělou manželkou, mohl by se s ní oženit, i kdyby nebyl zamilovaný do Kitty Ščerbacké, asi tak málo, jako by mohl odletět do nebe. A to vědomí mu kazilo potěšení, které si od cesty ke Svijažskému sliboval.

Když dostal Svijažského dopis s pozváním na hon, Levin na to hned pomyslel, ale přesto usoudil, že takové Svijažského úmysly s ním jsou jen jeho vlastní ničím nepodložená domněnka, a proto přece jen pojede. Kromě toho se chtěl v hloubi duše vyzkoušet, znovu se k té dívce přiměřit. Domácí život Svijažských byl ostatně nanejvýš příjemný a sám Svijažskij, nejlepší typ činitele v zemstvu, jakého Levin znal, byl pro Levina vždycky neobyčejně zajímavý.

Svijažskij byl jeden z těch lidí, kteří Levina vždycky udivovali: jejich úvahy, velmi důsledné, třebaže nikdy samostatné, jdou svou cestou, a jejich život, neobyčejně určitý a pevný ve svém směru, jde svou cestou, docela nezávisle na úvahách a skoro vždycky v rozporu s nimi. Svijažskij byl neobyčejně liberální člověk. Pohrdal šlechtou a většinu šlechticů považoval za skryté stoupence nevolnictví, kteří to jen ze strachu neříkají nahlas. Rusko považoval za ztracenou zemi, něco jako

Turecko, a ruskou vládu za tak špatnou, že si nikdy nedovolil kritizovat její kroky ani vážně, a zároveň sloužil, byl vzorným maršálkem šlechty a na cesty si vždycky nasazoval čepici s kokardou a červeným lemem. Měl za to, že lidský život je možný jen v cizině, kam při první příležitosti odjížděl žít, a zároveň vedl v Rusku velmi složité a zdokonalené hospodářství a s neobyčejným zájmem sledoval všechno a věděl o všem, co se v Rusku dělo. Ruského mužika považoval za tvora, který svým vývojem stojí na přechodném stupni mezi opicí a člověkem, a zároveň při volbách do zemstva tiskl mužikům ruku ochotněji než kdokoli jiný a poslouchal jejich mínění. Nevěřil ani v pánaboha, ani v čerta, ale velmi ho zaměstnávala otázka zlepšení životních poměrů duchovenstva a snížení počtu farností, přičemž se zvlášť staral, aby kostel v jeho vsi zůstal.

V ženské otázce stál na straně nejkrajnějších zastánců úplné svobody žen, a zvlášť jejich práva na práci, ale s manželkou žil tak, že všichni obdivovali jejich svorný bezdětný rodinný život, a život své ženy zařídil tak, že nic nedělala a ani nemohla dělat, kromě společné starosti s mužem, jak co nejlépe a nejveseleji trávit čas.

Kdyby Levin neměl tu vlastnost, že si lidi vysvětloval z té nejlepší stránky, nepředstavovala by pro něj Svijažského povaha žádnou nesnáz ani otázku; řekl by si: hlupák nebo mizera, a všechno by bylo jasné. Ale nemohl říct hlupák, protože Svijažskij byl nepochybně nejen velmi chytrý, ale také velmi vzdělaný člověk, který své vzdělání nosil neobyčejně prostě. Nebylo předmětu, který by neznal; ale své znalosti ukazoval, jen když k tomu byl donucen. Ještě méně mohl Levin říct, že je mizera, protože Svijažskij byl nepochybně poctivý, dobrý a chytrý člověk, který vesele, čile a neustále konal práci, jíž si všichni kolem něj vysoce cenili, a jistě nikdy vědomě neudělal a ani nemohl udělat nic špatného.

Levin se snažil pochopit, a nechápal, a vždycky se na něj a na jeho život díval jako na živou hádanku.

Byli s Levinem přátelé, a proto si Levin dovoloval Svijažského vyzvídat a dobírat se samého základu jeho pohledu na život; ale vždycky to bylo marné. Pokaždé, když se Levin pokusil proniknout dál než za dveře přijímacích pokojů Svijažského mysli, otevřené pro všechny, všiml si, že Svijažskij trochu znejistěl; v jeho pohledu se objevil sotva znatelný strach, jako by se bál, že ho Levin prohlédne, a dobromyslně a vesele se mu ubránil.

Teď, po svém zklamání z hospodaření, bylo Levinovi zvlášť příjemné zajet ke Svijažským. Nejenže na něj pohled na ty šťastné holoubky, spokojené se sebou i se všemi, a na jejich dobře zařízené hnízdo prostě působil vesele, ale chtěl teď, kdy byl tolik nespokojený se svým životem, přijít ve Svijažském na kloub tomu tajemství, které mu v životě dávalo takovou jasnost, určitost a veselost. Kromě toho Levin věděl, že u Svijažského uvidí sousední statkáře, a teď ho zvlášť zajímalo pohovořit si o hospodářství a poslechnout si právě ty rozhovory o úrodě, o najímání dělníků a podobně, které se, jak Levin věděl, pokládají za něco velmi nízkého, ale které se teď Levinovi zdály jediné důležité. „Za nevolnictví to možná důležité nebylo a v Anglii to důležité není. V obou případech jsou samy podmínky dané; ale u nás teď, kdy se tohle všechno převrátilo a teprve se to ukládá, je otázka, jak se ty podmínky uloží, jediná důležitá otázka v Rusku," myslel si Levin.

Hon dopadl hůř, než Levin čekal. Bažina vyschla a sluky tam vůbec nebyly. Chodil celý den a přinesl jen tři kusy, zato přinesl jako vždycky z honu výbornou chuť k jídlu, výbornou náladu a ten vzrušený duševní stav, který u něj vždycky provázel silný tělesný pohyb. A na honu, kdy na nic nemyslel, jak se zdálo, se mu pořád znovu vybavoval stařec se svou rodinou, a ten dojem jako by vyžadoval nejen pozornost, ale i vyřešení něčeho, co s ním souviselo.

Večer u čaje, v přítomnosti dvou statkářů, kteří přijeli kvůli nějakým poručenským záležitostem, se rozproudil právě ten zajímavý rozhovor, jaký Levin čekal.

Levin seděl u čajového stolu vedle paní domu a musel se bavit s ní a se švagrovou, která seděla naproti němu. Paní domu byla nevysoká žena s kulatým obličejem a světlými vlasy, celá zářící dolíčky a úsměvy. Levin se snažil skrze ni vyzvědět řešení té pro něj důležité hádanky, kterou představoval její muž; ale neměl úplnou volnost myšlenek, protože mu bylo mučivě trapně. Mučivě trapně mu bylo proto, že naproti němu seděla švagrová ve zvláštních šatech, které si, jak se mu zdálo, oblékla kvůli němu, se zvláštním výstřihem ve tvaru lichoběžníku na bílé hrudi; ten čtyřhranný výstřih, ačkoli byla hruď velmi bílá, anebo právě proto, že byla velmi bílá, Levina připravoval o volnost myšlení. Představoval si, nejspíš mylně, že ten výstřih je udělaný kvůli němu, a myslel si, že nemá právo se na něj dívat, a snažil se nedívat; ale cítil, že je vinen už jen tím, že výstřih byl udělaný. Levinovi se zdálo, že někoho klame, že by měl něco vysvětlit, ale že to nijak vysvětlit nejde, a proto se ustavičně červenal, byl neklidný a nesvůj. Jeho rozpaky se přenášely i na hezkou švagrovou. Ale paní domu, jak se zdálo, si toho nevšímala a schválně ji vtahovala do rozhovoru.

„Říkáte," pokračovala paní domu v započatém rozhovoru, „že mého muže nemůže zajímat všechno ruské. Naopak, v cizině bývá veselý, ale nikdy tak jako tady. Tady se cítí ve svém živlu. Má tolik práce a má dar zajímat se o všechno. Ach, vy jste nebyl v naší škole?"

„Viděl jsem... To je ten domek obrostlý břečťanem?"

„Ano, to je Nastina práce," řekla a ukázala na sestru.

„Vy sama učíte?" zeptal se Levin a snažil se dívat mimo výstřih, ale cítil, že kamkoli se tím směrem podívá, bude vidět výstřih.

„Ano, sama jsem učila a učím, ale máme výbornou učitelku. A zavedli jsme i tělocvik."

„Ne, děkuji, už nechci čaj," řekl Levin, a ačkoli cítil, že se chová nezdvořile, nebyl už schopen v tom rozhovoru pokračovat, zčervenal a vstal. „Slyším tam velmi zajímavý rozhovor," dodal a přešel na druhý konec stolu, kde seděl pán domu se dvěma statkáři. Svijažskij seděl

bokem ke stolu, rukou opřenou v lokti otáčel šálkem a druhou rukou si shrnoval bradu do pěsti, zvedal ji k nosu a zase ji pouštěl, jako by k ní čichal. Lesklýma černýma očima se díval přímo na rozohněného statkáře s šedivým knírem a zřejmě ho jeho řeči bavily. Statkář si stěžoval na lid. Levinovi bylo jasné, že Svijažskij zná na statkářovy nářky odpověď, která by naráz zničila celý smysl jeho řeči, ale že tu odpověd kvůli svému postavení říct nemůže a poslouchá komickou řeč statkáře ne bez potěšení.

Statkář s šedivým knírem byl zřejmě zarytý stoupenec nevolnictví a starousedlík na venkově, vášnivý hospodář. Ty známky viděl Levin na jeho oblečení – staromódním, ošuntělém dlouhém kabátě, na který statkář zřejmě nebyl zvyklý –, v jeho chytrých, zamračených očích, v jeho ladné ruské řeči, ve velitelském tónu, který si zřejmě osvojil dlouhou zkušeností, i v rozhodných pohybech velkých, krásných, opálených rukou s jediným starým snubním prstenem na prsteníku.

Kapitola dvacátá sedmá

„Kdyby mi jen nebylo líto nechat to, co je rozjeté… tolik práce v tom je… mávl bych nad vším rukou, prodal bych to a jel bych jako Nikolaj Ivanyč… poslouchat *Krásnou Helenu*," řekl statkář s příjemným úsměvem, který mu rozjasnil chytrou starou tvář.

„Jenže vy to přece nenecháváte," řekl Nikolaj Ivanovič Svijažskij, „takže nějaký výpočet v tom máte."

„Výpočet je jediný, že bydlím doma, nic nekupuju, nic si nenajímám. A pořád taky doufáte, že lid dostane rozum. Jinak, věřte mi, to pití, ta zhýralost! Rodiny se rozdělily, nikdo nemá ani koníka, ani kravku. Hyne hlady, a vezměte ho do práce, najměte ho, a on vám hledí jen něco zkazit, a ještě s vámi jde k smírčímu soudci."

„Zato si vy můžete stěžovat smírčímu soudci," řekl Svijažskij.

„Já že si budu stěžovat? Za nic na světě! Začnou se vést takové řeči, že stížnosti budete litovat! Tamhle v továrně: vzali zálohy a odešli. A co smírčí soudce? Osvobodil je. Všechno se drží jen díky volostnímu soudu a starostovi. Ten mu nařeže postaru. Nebýt toho, nechte všeho! Utečte na kraj světa!"

Statkář zjevně Svijažského dráždil, ale Svijažskij se nejen nezlobil, nýbrž ho to zřejmě bavilo.

„Ale my přece vedeme svá hospodářství bez takových opatření," řekl s úsměvem. „Já, Levin, tady pán."

Ukázal na druhého statkáře.

„Ano, Michailu Petroviči to jde, ale zeptejte se, jak? Copak je to racionální hospodaření?" řekl statkář a zřejmě se chlubil slovem

„racionální“.

„Moje hospodářství je prosté,“ řekl Michail Petrovič. „Chvála Bohu. Celé moje hospodářství je v tom, aby byly penízky připravené na podzimní daně. Přijdou mužíčci: tatíčku, otče, pomoz! No, jsou to všechno sousedi, je mi jich líto. Tak jim dáte na první třetinu, jenom řeknete: pamatujte si, chlapi, já jsem pomohl vám, tak vy pomozte mně, až bude potřeba, ať je to setí ovsa, sklizeň sena nebo žně, a vyjednáte si, kolik od každé domácnosti. Jsou mezi nimi taky nesvědomití, to je pravda.“

Levin tyhle patriarchální způsoby dávno znal. Vyměnil si se Svijažským pohled, přerušil Michaila Petroviče a obrátil se znovu ke statkáři s šedivým knírem.

„Tak co tedy myslíte?“ zeptal se. „Jak se má teď hospodařit?“

„Právě tak, jak hospodaří Michail Petrovič: buď pronajmout půdu mužikům napůl, nebo za peníze. To se dá, ale právě tím se ničí společné bohatství státu. Kde mi půda za nevolnické práce a při dobrém hospodaření vydávala devaterónásobek zasetého, tam napůl vydá trojnásobek. Rusko zničila emancipace!“

Svijažskij se podíval na Levina usměvavýma očima a dokonce mu dal sotva znatelné posměšné znamení; ale Levinovi slova statkáře směšná nepřipadala. Rozuměl jim víc, než rozuměl Svijažskému. A mnohé z toho, co statkář říkal dál, když dokazoval, proč Rusko zničila emancipace, mu dokonce připadalo velmi pravdivé, pro něj nové a nevyvratitelné. Statkář zjevně vyslovoval svou vlastní myšlenku, což se stává tak zřídka, a myšlenku, ke které ho nepřivedla touha něčím zaměstnat zahálčivou mysl, ale myšlenku, která vyrostla z podmínek jeho života, kterou vyseděl ve venkovské samotě a promyslel ze všech stran.

„Jde o to, račte vidět, že každý pokrok se uskutečňuje jen mocí,“ říkal a zřejmě chtěl ukázat, že vzdělání mu není cizí. „Vezměte si reformy Petra, Kateřiny, Alexandra. Vezměte si evropské dějiny. A tím spíš

pokrok v zemědělství. Třeba i brambory se u nás zaváděly násilím. Vždyť ani rádlem se neoralo odjakživa. Taky ho zavedli, třeba za údělných knížat, ale určitě ho zavedli násilím. Teď, v naší době, jsme my statkáři za nevolnictví vedli svá hospodářství se zlepšeními: sušárny, fukary, vyvážení hnoje, všechno nářadí, to všechno jsme zaváděli svou mocí, a mužici se nejdřív bránili a potom nás napodobovali. Teď, prosím pěkně, po zrušení nevolnictví nám moc vzali, a naše hospodářství, tam, kde bylo pozvednuto na vysokou úroveň, musí klesnout do nejdivočejšího, prvobytného stavu. Tak tomu rozumím já."

„Ale proč? Jestli je racionální, můžete ho vést s najatými lidmi," řekl Svijažskij.

„Moc nemám, prosím. S kým ho mám vést, dovolte otázku?"

„Tady to je, pracovní síla, hlavní prvek hospodářství," pomyslel si Levin.

„S dělníky."

„Dělníci nechtějí pracovat dobře a pracovat s dobrým nářadím.

„Náš dělník umí jen jedno, opít se jako prase, a opilý vám zkazí všechno, co mu svěříte. Koně zhuntuje, dobrý postroj potrhá, kolo s železnou obručí vymění a propije, do mlátičky strčí čep, aby ji rozbil. Je mu protivné vidět cokoli, co není po jeho. Proto taky klesla celá úroveň hospodářství. Pole jsou zanedbaná, zarostlá pelyňkem nebo rozdaná mužikům, a kde se dřív sklízel milion čtvrtí obilí, sklízejí se statisíce; společné bohatství se zmenšilo. Kdyby se udělalo totéž, ale s rozmyslem..."

A začal rozvádět svůj plán osvobození, při kterém by se tyhle nesnáze odstranily.

Levina to nezajímalo, ale když statkář skončil, vrátil se Levin k jeho první myšlence a obrátil se ke Svijažskému. Snažil se ho přimět, aby řekl své vážné mínění:

„To, že úroveň hospodářství klesá a že při našich vztazích k dělníkům není možné vést racionální hospodářství se ziskem, je naprostá

pravda," řekl.

„To si nemyslím," namítl už vážně Svijažskij. „Vidím jen to, že neumíme hospodařit a že naopak to hospodářství, které jsme vedli za nevolnictví, nestálo příliš vysoko, ale naopak příliš nízko. Nemáme ani stroje, ani dobrý tažný dobytek, ani pořádnou správu, ani neumíme počítat. Zeptejte se hospodáře: neví, co se mu vyplácí a co ne."

„Italské účetnictví," řekl ironicky statkář. „Tam počítejte, jak chcete, když vám všechno zničí, zisk nebude."

„Proč by to zničili? Mizernou mlátičku, ten váš ruský žentour, rozbijí, ale moji parní nerozbijí. Koníka ruského, jak se tomu říká? Tahanského plemene, co ho musíte tahat za ocas, toho vám zničí, ale když si pořídíte peršerony nebo aspoň bitjugy, naše těžké tahouny, ty nezničí. A tak je to se vším. Musíme hospodářství zvedat výš."

„Kdyby bylo z čeho, Nikolaji Ivanyči! Vám se to řekne, ale já mám syna na univerzitě, malé na gymnáziu, takže na peršerony nemám."

„Na to jsou banky."

„Aby mi prodali poslední, co mám, v dražbě? Ne, děkuju pěkně!"

„Nesouhlasím, že je potřeba a že je možné zvedat úroveň hospodářství ještě výš," řekl Levin. „Já se tím zabývám, mám prostředky, a nic jsem nesvedl. Nevím, komu jsou banky k užitku. Ať jsem v hospodářství vložil peníze do čehokoli, vždycky se ztrátou: dobytek, ztráta, stroje, ztráta."

„To je pravda," potvrdil statkář s šedivým knírem a dokonce se smál potěšením.

„A nejsem sám," pokračoval Levin. „Odvolám se na všechny hospodáře, kteří vedou hospodářství racionálně. Všichni až na vzácné výjimky hospodaří se ztrátou. No, řekněte sám, vyplácí se vaše hospodářství?" řekl Levin a hned zahlédl ve Svijažského pohledu ten prchavý výraz úleku, kterého si všímal pokaždé, když chtěl proniknout dál než do přijímacích pokojů Svijažského mysli.

Kromě toho ta otázka nebyla od Levina tak docela poctivá. Paní domu mu zrovna u čaje vyprávěla, že letos v létě pozvali z Moskvy Němce, znalce účetnictví, který za odměnu pět set rublů prošel jejich hospodářství a zjistil, že přináší ztrátu tři tisíce a něco rublů. Kolik přesně, si nepamatovala, ale Němec to prý spočítal na čtvrt kopějky.

Statkář se při zmínce o výnosech Svijažského hospodářství usmál; zřejmě věděl, jaký zisk asi může mít jeho soused a maršálek.

„Možná se nevyplácí," odpověděl Svijažskij. „To jen dokazuje, že jsem buď špatný hospodář, nebo že vkládám kapitál do zvýšení renty."

„Ach, renta!" zvolal zděšeně Levin. „Možná existuje renta v Evropě, kde se půda zlepšila prací, která do ní byla vložena, ale u nás se všechna půda vloženou prací zhoršuje, to jest vyčerpá se oráním, a tedy žádná renta není."

„Jak to, že není renta? To je zákon."

„Pak jsme mimo zákon. Renta nám nic nevysvětlí, naopak všechno zamotá. Ne, řekněte mi, jak může nauka o rentě…"

„Dáte si kyselé mléko? Mášo, pošli nám sem kyselé mléko nebo maliny," obrátil se Svijažskij ke své ženě. „Letos se maliny drží neobyčejně dlouho."

A Svijažskij v nejpříjemnější náladě vstal a odešel, zřejmě v domnění, že rozhovor skončil právě v tom místě, kde se Levinovi zdálo, že teprve začíná.

Když Levin přišel o protějšek, pokračoval v rozhovoru se statkářem a snažil se mu dokázat, že celá potíž je v tom, že nechceme znát povahu a zvyky svého dělníka. Ale statkář byl jako všichni lidé, kteří přemýšlejí svérázně a v samotě: těžko chápal cizí myšlenku a k té své byl obzvlášť zaujatý. Trval na tom, že ruský mužik je prase a má rád prasárnu, a aby se z ní dostal, je potřeba moc, a ta není, je potřeba hůl, a my jsme se stali tak liberálními, že jsme tisíciletou hůl najednou nahradili nějakými advokáty a vězením, kde se špatní, smradlaví mužici krmí dobrou polévkou a vypočítávají se jim krychlové stopy vzduchu.

„Proč si myslíte," říkal Levin a snažil se vrátit k otázce, „že nelze najít takový vztah k pracovní síle, při kterém by práce byla výkonná?"

„S ruským lidem se to bez hole nikdy nepovede! Moc není," odpovídal statkář.

„A jaké nové podmínky by se mohly najít?" řekl Svijažskij, který snědl kyselé mléko, zapálil si cigaretu a znovu přistoupil k diskutujícím. „Všechny možné vztahy k pracovní síle jsou určené a prozkoumané," řekl. „Pozůstatek barbarství, prvobytná občina se vzájemným ručením, se rozpadá sama od sebe, nevolnictví je zrušené, zbývá svobodná práce a její formy jsou určené a hotové a stačí je převzít. Čeledín, nádeník, nájemce, a z toho se nedostanete."

„Jenže Evropa s těmi formami není spokojená."

„Není spokojená a hledá nové. A nejspíš je najde."

„O tom právě mluvím," odpověděl Levin. „Proč bychom je neměli hledat i my sami?"

„Protože to je totéž, jako kdybychom znovu vymýšleli způsoby, jak stavět železnice. Ty už jsou hotové, vymyšlené."

„Ale co když se pro nás nehodí, co když jsou hloupé?" řekl Levin.

A znovu si všiml výrazu úleku ve Svijažského očích.

„Ano, to je to naše: my to hravě zvládneme, my jsme našli to, co hledá Evropa! To všechno znám, ale promiňte, víte vy všechno, co se v Evropě udělalo v otázce postavení dělníků?"

„Ne, málo."

„Tahle otázka teď zaměstnává nejlepší hlavy v Evropě. Schulze-Delitzschův směr... Potom celá ta obrovská literatura o dělnické otázce, z nejliberálnějšího, lassallovského směru... Zařízení v Mylhúzách, to už je skutečnost, to jistě znáte."

„Mám o tom představu, ale velmi mlhavou."

„Ne, to jen tak říkáte; jistě to všechno znáte stejně dobře jako já. Já samozřejmě nejsem profesor sociálních věd, ale zajímalo mě to, a opravdu, jestli vás to zajímá, věnujte se tomu."

„Ale k čemu dospěli?“

„Promiňte…“

Statkáři vstali a Svijažskij, který Levina znovu zarazil v jeho nepříjemném zvyku nahlížet za přijímací pokoje jeho mysli, šel své hosty vyprovodit.

Kapitola dvacátá osmá

Levin se ten večer s dámami nesnesitelně nudil. Jako nikdy předtím ho vzrušovala myšlenka, že nespokojenost s hospodářstvím, kterou teď pociťoval, není jen jeho výjimečná situace, ale obecný stav, v němž se věc v Rusku nachází. Že zavést nějaký takový vztah k dělníkům, při kterém by pracovali jako u mužika v půli cesty, není snění, ale úkol, který je nutné vyřešit. A zdálo se mu, že ten úkol se vyřešit dá a že je třeba se o to pokusit.

Rozloučil se s dámami a slíbil, že zítra zůstane ještě celý den, aby spolu mohli vyjet na koních prohlédnout si zajímavý propad ve státním lese. Před spaním zašel Levin do pracovny pána domu, aby si vzal knihy o dělnické otázce, které mu Svijažskij nabídl. Svijažského pracovna byla obrovská místnost, zařízená skříněmi s knihami a dvěma stoly: jedním mohutným psacím stolem, který stál uprostřed místnosti, a druhým kulatým, na kterém ležela do hvězdy kolem lampy rozložená nejnovější čísla novin a časopisů v různých jazycích. U psacího stolu stál regál se zásuvkami pro různé druhy spisů, rozlišenými zlatými štítky.

Svijažskij vytáhl knihy a sedl si do houpacího křesla.

„Copak si to prohlížíte?“ řekl Levinovi, který se zastavil u kulatého stolu a probíral se časopisy.

„Ach ano, tady je velmi zajímavý článek,“ řekl Svijažskij o časopisu, který Levin držel v rukou. „Ukazuje se,“ dodal s veselým zápalem, „že hlavním viníkem dělení Polska vůbec nebyl Fridrich. Ukazuje se…“

A se sobě vlastní jasností stručně vylíčil ty nové, velmi důležité a zajímavé objevy. Přestože Levina teď ze všeho nejvíc zaměstnávala myšlenka na hospodářství, ptal se sám sebe, zatímco poslouchal pána domu: „Co v něm vlastně je? A proč, proč ho zajímá dělení Polska?“ Když Svijažskij skončil, Levin se bezděčně zeptal: „No a co z toho?“ Ale nic z toho nebylo. Zajímavé bylo jen to, co se „ukazovalo“. Svijažskij ale nevysvětlil a nepovažoval za nutné vysvětlovat, proč ho to zajímá.

„Ano, ale mě velmi zaujal ten rozzlobený statkář,“ řekl Levin a povzdechl si. „Je chytrý a říkal hodně pravdy.“

„Ale jděte! Zatvrzelý skrytý zastánce nevolnictví, jako jsou všichni!“ řekl Svijažskij.

„Jejichž jste maršálkem…“

„Ano, jenže já je vedu opačným směrem,“ řekl Svijažskij se smíchem.

„Mě velmi zaměstnává tohle,“ řekl Levin. „Má pravdu, že naše věc, totiž racionální hospodaření, nejde, že jde jen lichvářské hospodářství, jako u toho tichoučkého, nebo to nejprostší. Kdo za to může?“

„Samozřejmě my sami. A potom, není pravda, že nejde. U Vasilčikova jde.“

„Továrna…“

„Ale stejně nevím, co vás udivuje. Lid stojí na tak nízkém stupni hmotného i mravního vývoje, že se zřejmě musí bránit všemu, co je mu cizí. V Evropě racionální hospodaření jde, protože lid je vzdělaný; tedy u nás je třeba lid vzdělat, a to je všechno.“

„Ale jak lid vzdělat?“

„Ke vzdělání lidu jsou potřeba tři věci: školy, školy a školy.“

„Ale sám jste říkal, že lid stojí na nízkém stupni hmotného vývoje. Jak tu pomůžou školy?“

„Víte, připomínáte mi tu anekdotu o radách nemocnému: ‚Měl byste zkusit projímadlo.‘ ‚Dávali mi ho: horší.‘ ‚Zkuste pijavice.‘ ‚Zkoušeli jsme: horší.‘ ‚No, tak už se jen modlete k Bohu.‘ ‚Zkoušeli jsme: horší.‘

Tak je to i s námi. Já říkám politická ekonomie, vy říkáte: horší. Já říkám socialismus: horší. Vzdělání: horší.“

„Ale jak pomůžou školy?“

„Dají mu jiné potřeby.“

„Tohle jsem nikdy nechápal,“ namítl vášnivě Levin. „Jak můžou školy pomoct lidu zlepšit jeho hmotné postavení? Říkáte, že školy a vzdělání mu dají nové potřeby. Tím hůř, protože je nebude schopen uspokojit. A jak mu má znalost sčítání a odčítání a katechismu pomoct zlepšit hmotné postavení, to jsem nikdy nedokázal pochopit. Předevčírem večer jsem potkal ženskou s kojencem a zeptal jsem se jí, kam jde. Povídá: ‚Byla jsem u babky, na kluka padl psotník, tak jsem ho nesla léčit.‘ Zeptal jsem se, jak babka léčí psotník. ‚Posadí děťátko ke slepicím na hřad a něco u toho odříkává.‘“

„No vidíte, sám to říkáte! Aby nenosila léčit psotník na hřad, k tomu je potřeba…“ řekl Svijažskij a vesele se usmíval.

„Ach ne!“ řekl Levin rozmrzele. „To léčení je pro mě jen obrazem toho, jak se lid léčí školami. Lid je chudý a nevzdělaný, to vidíme stejně jistě, jako ta ženská vidí psotník, protože dítě křičí. Ale proč by na tohle neštěstí, na chudobu a nevzdělanost, měly pomoct školy, je stejně nepochopitelné, jako je nepochopitelné, proč by na psotník měly pomoct slepice na hřadě. Je třeba pomoct tomu, proč je chudý.“

„No, v tom se aspoň shodujete se Spencerem, kterého tolik nemáte rád. I on říká, že vzdělání může být důsledkem většího blahobytu a pohodlí života, častého mytí, jak on říká, a ne umění číst a počítat…“

„No vidíte, jsem velmi rád, nebo naopak velmi nerad, že jsem se shodl se Spencerem; jenže tohle vím už dávno. Školy nepomůžou, pomůže takové hospodářské uspořádání, při kterém bude lid bohatší a bude mít víc volného času. A potom budou i školy.“

„A přece jsou teď v celé Evropě školy povinné.“

„A co vy sám, souhlasíte v tom se Spencerem?“ zeptal se Levin.

Ale ve Svijažského očích se mihl výraz úleku a s úsměvem řekl:

„Ne, ten psotník je skvělý! Opravdu jste to slyšel sám?“

Levin viděl, že spojitost mezi životem tohohle člověka a jeho myšlenkami stejně nenajde. Bylo mu zřejmě úplně jedno, kam jeho úvaha povede; potřeboval jen samotný proces uvažování. A bylo mu nepříjemné, když ho proces uvažování zavedl do slepé uličky. Jen tohle neměl rád a vyhýbal se tomu tím, že převedl řeč na něco příjemného a veselého.

Všechny dojmy toho dne, počínaje mužikem v půli cesty, který byl jakoby základem všech dnešních dojmů a myšlenek, Levina silně rozrušily. Ten milý Svijažskij, který si myšlenky drží jen pro společenskou potřebu a zřejmě má nějaké jiné, Levinovi skryté základy života, a přitom se zástupem, jehož jméno je legie, řídí veřejné mínění myšlenkami, které jsou mu cizí; ten zatrpklý statkář, naprosto pravdivý ve svých úvahách, které z něj vymačkal život, ale nespravedlivý ve své zlobě na celou vrstvu, a to na nejlepší vrstvu v Rusku; vlastní nespokojenost s tím, co dělá, a mlhavá naděje, že to všechno nějak napraví: to všechno se slévalo v pocit vnitřního neklidu a očekávání blízkého rozuzlení.

Když zůstal sám v pokoji, který mu vykázali, ležel Levin na pérové matraci, která ho nečekaně nadhazovala při každém pohybu ruky či nohy, a dlouho nespal. Žádný rozhovor se Svijažským Levina nezajímal, přestože Svijažskij řekl mnoho chytrého; ale argumenty statkáře si žádaly promyšlení. Levin si bezděčně vybavil všechna jeho slova a v duchu opravoval, co mu sám odpovídal.

„Ano, měl jsem mu říct: říkáte, že naše hospodářství nejde, protože mužik nenávidí všechna zlepšení a že je musí zavádět moc. Kdyby hospodářství bez těch zlepšení vůbec nešlo, měl byste pravdu; ale ono jde, a jde jen tam, kde dělník jedná podle svých zvyků, jako u starce v půli cesty. Vaše i naše společná nespokojenost s hospodářstvím dokazuje, že chyba je buď v nás, nebo v dělnících. My si dávno vedeme svou, po evropsku, a neptáme se, jaká je povaha pracovní síly. Zkusme

pracovní sílu chápat ne jako ideální pracovní *sílu*, ale jako *ruského mužika* s jeho instinkty a podle toho uspořádejme hospodářství. Představte si," to jsem mu měl říct, „že vaše hospodářství se vede jako u toho starce, že jste našel způsob, jak dělníky zainteresovat na úspěchu práce, a našel jste ve zlepšeních tu střední míru, kterou oni uznávají. A vy, aniž byste vyčerpal půdu, sklidíte dvakrát, třikrát víc než dřív. Rozdělte to napůl, polovinu dejte pracovní síle; rozdíl, který zbude vám, bude větší, a pracovní síla také dostane víc. A aby se to dalo udělat, je třeba snížit úroveň hospodářství a zainteresovat dělníky na jeho úspěchu. Jak to udělat, to je otázka podrobností, ale je nepochybné, že to jde."

Ta myšlenka Levina silně rozrušila. Půl noci nespal a promýšlel podrobnosti, jak ji uskutečnit. Na druhý den odjíždět nechtěl, ale teď se rozhodl, že brzy ráno odjede domů. Kromě toho v něm ta švagrová s výstřihem šatů vyvolávala pocit podobný studu a lítosti nad spáchaným špatným skutkem. Hlavně ale musel jet bez odkladu: musel stihnout předložit mužikům nový návrh dřív, než se zaseje ozim, aby se už sel na nových základech. Rozhodl se, že celé dosavadní hospodářství obrátí naruby.

Kapitola dvacátá devátá

Uskutečnění Levinova plánu přinášelo mnoho potíží; ale on se rval, co mu síly stačily, a dosáhl sice ne toho, co si přál, ale přece toho, že mohl bez sebeklamu věřit, že ta věc stojí za práci. Jedna z hlavních potíží byla v tom, že hospodářství už běželo, že nebylo možné všechno zastavit a začít všechno znovu, ale stroj bylo nutné předělávat za chodu.

Když ještě ten večer, kdy přijel domů, seznámil se svými plány šafáře, šafář s viditelným potěšením souhlasil s tou částí jeho řeči, z níž vyplývalo, že všechno, co se dosud dělalo, byl nesmysl a nevyplácelo se to. Šafář řekl, že to říkal už dávno, ale nikdo ho nechtěl poslouchat. Pokud šlo o Levinův návrh, aby se s dělníky podílel jako společník na celém hospodářském podniku, šafář na to projevil jen velkou sklíčenost a žádný určitý názor. Hned začal mluvit o tom, že je nutné zítra svézt zbývající snopy žita a poslat lidi na druhou orbu, takže Levin pocítil, že teď na to není čas.

Když o tom mluvil s mužiky a dával jim návrhy na nové podmínky pro půdu, narážel také na tu hlavní nesnáz, že byli tak zaměstnaní každodenní prací, že neměli kdy promýšlet výhody a nevýhody podniku.

Prostoduchý mužik Ivan, dobytkář, Levinův návrh, aby se i s rodinou podílel na výnosech kravína, zdánlivě úplně pochopil a s podnikem plně souhlasil. Ale když mu Levin vštěpoval budoucí výhody, zračil se v Ivanově tváři neklid a lítost, že nemůže všechno doposlouchat,

a spěšně si našel nějakou práci, která nesnesla odkladu: buď vzal vidle a doházel seno ze stání, nebo šel nalévat vodu, nebo vyklízet hnůj.

Další potíž byla v nepřekonatelné nedůvěře sedláků, že by cílem statkáře mohlo být něco jiného než snaha je co nejvíc obrat. Byli pevně přesvědčeni, že jeho skutečný cíl – ať jim říkal cokoli – bude vždycky v tom, co jim neřekne. A sami, když se vyjadřovali, říkali leccos, ale nikdy neřekli, v čem je jejich skutečný cíl. Kromě toho – Levin cítil, že žlučovitý statkář měl pravdu – kladli sedláci jako první a neměnnou podmínku jakékoli dohody, aby nebyli nuceni k žádným novým způsobům hospodaření a k používání nového nářadí. Souhlasili, že pluh orá líp a že víceradličný pluh pracuje úspěšněji, ale nacházeli tisíce důvodů, proč nemohou používat ani jedno, ani druhé. A ačkoli byl Levin přesvědčen, že úroveň hospodářství je nutné snížit, bylo mu líto vzdát se zlepšení, jejichž výhoda byla tak zjevná. Ale navzdory všem těm potížím dosáhl svého, a na podzim se věc rozjela, nebo se mu to aspoň tak zdálo.

Zpočátku chtěl Levin pronajmout celé hospodářství tak, jak bylo, mužikům, dělníkům a šafáři na nových společnických podmínkách, ale velmi brzy se přesvědčil, že to není možné, a rozhodl se hospodářství rozdělit. Kravín, sad, zelinářská zahrada, louky a pole rozdělená na několik dílů měly tvořit samostatné položky. Prostoduchý Ivan, dobytkář, který věc, jak se Levinovi zdálo, pochopil ze všech nejlíp, si sestavil družstvo, hlavně ze své rodiny, a stal se podílníkem kravína. Vzdálené pole, které osm let leželo ladem jako pastvina, převzalo s pomocí chytrého tesaře Fjodora Rezunova šest mužických rodin na nových společných základech, a mužik Šurajev si za stejných podmínek pronajal všechny zelinářské zahrady. Zbytek byl ještě postaru, ale tyhle tři položky byly začátkem nového uspořádání a Levina úplně zaměstnávaly.

Pravda, v kravíně to zatím nešlo o nic líp než dřív. Ivan se tvrdě stavěl proti teplému ustájení krav a proti máslu ze sladké smetany. Tvr-

dil, že kráva v chladu spotřebuje méně krmení a že máslo z kyselé smetany je vydatnější. Žádal mzdu jako za starých časů a vůbec ho nezajímalo, že peníze, které dostává, nejsou mzda, ale záloha na podíl ze zisku.

Pravda, družina Fjodora Rezunova nepřeorala před setím půdu podruhé pluhy, jak bylo dohodnuto, a vymlouvala se, že bylo málo času. Pravda, mužici z té družiny sice souhlasili, že budou hospodařit na nových základech, ale tu půdu nenazývali společnou, nýbrž napoloviční, a nejednou mužici z toho družstva i sám Rezunov Levinovi říkali: „Kdybyste za tu půdu vzal penízky, měl byste větší klid a my volnější ruce." Kromě toho ti mužici pod různými záminkami pořád odkládali stavbu kravína a stodoly na té půdě, na které se s nimi dohodl, a protáhli to až do zimy.

Pravda, Šurajev chtěl zelinářské zahrady, které si pronajal, rozdat po kouscích mužikům. Zřejmě úplně převráceně, a jak se zdálo, úmyslně převráceně pochopil podmínky, za kterých mu byla půda pronajata.

Pravda, když Levin s mužiky mluvil a vysvětloval jim všechny výhody podniku, často cítil, že mužici poslouchají jen zpěv jeho hlasu a pevně vědí, že ať říká cokoli, oklamat se od něj nedají. Zvlášť to cítil, když mluvil s nejchytřejším z mužiků, s Rezunovem, a všiml si té hry v Rezunovových očích, která jasně ukazovala jak posměch Levinovi, tak pevné přesvědčení, že jestli bude někdo oklamán, tak určitě ne on, Rezunov.

Ale přes to všechno si Levin myslel, že věc jde a že když povede přísně účty a bude trvat na svém, dokáže jim v budoucnu výhody takového uspořádání a pak už se věc rozjede sama.

Tyhle záležitosti spolu se zbytkem hospodářství, který mu zůstal v rukou, a spolu s prací v pracovně na jeho knize zaměstnávaly Levina celé léto tak, že skoro ani nejezdil na hon. Koncem srpna se od jejich sluhy, který přivezl zpátky sedlo, dozvěděl, že Oblonští odjeli do Mos-

kvy. Cítil, že tím, že na dopis Darji Alexandrovny neodpověděl, svou nezdvořilostí, na kterou nemohl vzpomínat, aniž by se začervenal hanbou, spálil za sebou mosty a už k nim nikdy nepojede. Stejně se zachoval i ke Svijažskému, když odjel bez rozloučení. Ale ani k nim už nikdy nepojede. Teď mu to bylo jedno. Nové uspořádání hospodářství ho zaměstnávalo tak, jako ho ještě nikdy v životě nic nezaměstnávalo. Přečetl knihy, které mu dal Svijažskij, a když si objednal, co neměl, přečetl i politickoekonomické a socialistické knihy o tomto předmětu. A jak čekal, nenašel nic, co by se týkalo podniku, do kterého se pustil. V politickoekonomických knihách, například u Milla, kterého studoval jako prvního a s velkým zápalem, protože každou chvíli doufal, že najde řešení otázek, které ho zaměstnávaly, našel zákony odvozené z poměrů evropského hospodářství; ale nijak nechápal, proč by tyhle zákony, které se na Rusko nedají použít, měly být obecné. Totéž viděl i v socialistických knihách: buď to byly krásné fantazie, ale nepoužitelné, kterými se nadchl ještě jako student, nebo opravy a záplaty toho stavu věcí, do kterého se dostala Evropa a se kterým nemělo zemědělství v Rusku nic společného. Politická ekonomie říkala, že zákony, podle kterých se rozvíjelo a rozvíjí bohatství Evropy, jsou zákony všeobecné a nepochybné. Socialistické učení říkalo, že rozvoj podle těch zákonů vede ke zkáze. A ani jedno, ani druhé nedávalo nejen odpověď, ale ani nejmenší náznak toho, co má on, Levin, a všichni ruští mužici a statkáři dělat se svými miliony rukou a desjatin, aby byly co nejvýkonnější pro společný blahobyt.

Když už se do té věci jednou pustil, svědomitě pročítal všechno, co se týkalo jeho předmětu, a na podzim chtěl jet do ciziny, aby věc prostudoval ještě na místě. Nechtěl, aby se mu v téhle otázce stávalo to, co se mu tak často stávalo v různých jiných otázkách. Sotva začal chápat myšlenku protějšku a vykládat svou, hned mu říkali: „A co Kaufmann, a co Jones, a Dubois, a Micheli? Nečetl jste je. Přečtěte si je, ti tu otázku zpracovali.“

Teď jasně viděl, že Kaufmann a Micheli mu nemají co říct. Věděl, co chce. Viděl, že Rusko má výbornou půdu a výborné dělníky a že v některých případech, jako u mužika v půli cesty, dělníci a půda vydají mnoho, ale ve většině případů, když se kapitál vkládá po evropsku, vydají málo. A že to pochází jen z toho, že dělníci chtějí pracovat a pracují dobře jen svým vlastním způsobem, a že ten odpor není náhodný, ale trvalý a má základ v duchu národa. Myslel si, že ruský národ, který má poslání osidlovat a obdělávat obrovská neobsazená území, se vědomě držel způsobů, které jsou k tomu potřeba, dokud nebude všechna půda obsazená, a že ty způsoby nejsou zdaleka tak špatné, jak se obvykle myslí. A chtěl to dokázat teoreticky v knize a prakticky ve svém hospodářství.

Kapitola třicátá

Koncem září bylo svezeno dříví na stavbu dvora na půdě přidělené družstvu, bylo prodáno máslo od krav a rozdělen zisk. V praxi šlo hospodářství výborně, nebo se to aspoň Levinovi zdálo. Aby celou věc vysvětlil teoreticky a dokončil spis, který měl podle Levinových snů nejen převrátit politickou ekonomii, ale tuto vědu úplně zničit a položit základ nové vědě, vědě o vztahu lidu k půdě, stačilo jen zajet do ciziny, prostudovat na místě všechno, co se tam v tomto směru udělalo, a najít přesvědčivé důkazy, že všechno, co se tam udělalo, není to, co je potřeba. Levin čekal už jen na dodávku pšenice, aby dostal peníze a mohl odjet do ciziny. Ale začaly deště, které nedovolily sklidit obilí a brambory, jež zůstaly na poli, a zastavily všechny práce i dodávku pšenice. Na cestách bylo neprostupné bláto; dva mlýny odnesla povodeň a počasí bylo čím dál horší.

Třicátého září se ráno ukázalo slunce, a protože Levin doufal, že se počasí umoudří, začal se rozhodně chystat k odjezdu. Dal nasypat pšenici, poslal šafáře ke kupci pro peníze a sám se vypravil po hospodářství, aby před odjezdem udělal poslední opatření.

Když však všechno vyřídil, vrátil se k večeru domů, mokrý od pramínků, které mu po koženém plášti stékaly tu za krk, tu do holinek, ale v té nejčilejší a nejvzrušenější náladě. K večeru se nečas rozpoutal ještě víc, krupky tak bolestivě šlehaly promoklého koně, který třásl ušima i hlavou, že šel bokem; ale Levinovi bylo pod kapucí dobře a vesele se rozhlížel kolem sebe, tu po kalných potůčcích, které tekly v kolejích, tu po kapkách visících na každé holé větvičce, tu po bílé skvrně

neroztálých krupek na prknech mostu, tu po šťavnatém, ještě masitém listí jilmu, které hustou vrstvou opadalo kolem svlečeného stromu. Navzdory pochmurné přírodě kolem sebe se cítil zvlášť vzrušený. Rozhovory s mužiky ve vzdálené vesnici ukazovaly, že si na své nové vztahy začínají zvykat. Starý hostinský, u kterého se zastavil, aby se osušil, zřejmě Levinův plán schvaloval a sám nabízel, že vstoupí do společenství pro nákup dobytka.

„Musím jen houževnatě jít za svým cílem, a dosáhnu svého," myslel si Levin, „a pracovat a namáhat se má smysl. Není to moje osobní věc, jde tu o obecné blaho. Celé hospodářství, a hlavně postavení celého lidu, se musí úplně změnit. Místo chudoby obecné bohatství a spokojenost; místo nepřátelství svornost a spojení zájmů. Jedním slovem revoluce, nekrvavá, ale největší revoluce, nejdřív v malém kruhu našeho újezdu, potom gubernie, Ruska, celého světa. Protože spravedlivá myšlenka musí přinést plody. Ano, to je cíl, pro který stojí za to pracovat. A že jsem to já, Kosťa Levin, ten samý, který přijel na ples v černé kravatě, kterého odmítla Ščerbacká a který je sám sobě tak žalostný a nicotný, to nic nedokazuje. Jsem si jistý, že Franklin se cítil stejně nicotný a stejně si nedůvěřoval, když si vzpomněl na všechno, co byl. To nic neznamená. A taky měl jistě svou Agafju Michajlovnu, které svěřoval své plány."

S takovými myšlenkami dojel Levin už za tmy k domu.

Šafář, který jel ke kupci, se vrátil a přivezl část peněz za pšenici. S hostinským bylo dohodnuto a cestou se šafář dozvěděl, že obilí všude zůstalo stát na poli, takže jejich vlastních sto šedesát nesklizených kup nebylo nic proti tomu, co měli jiní.

Po obědě si Levin jako obvykle sedl s knihou do křesla, a zatímco četl, přemýšlel dál o chystané cestě v souvislosti se svou knihou. Dnes si zvlášť jasně představoval celý význam své práce a v hlavě se mu samy skládaly celé odstavce, které vyjadřovaly podstatu jeho myšlenek. „To je potřeba zapsat," pomyslel si. „Z toho bude krátký úvod,

který jsem dřív pokládal za zbytečný.“ Vstal, aby šel k psacímu stolu, a Laska, která mu ležela u nohou, se protáhla, vstala taky a ohlížela se na něj, jako by se ptala, kam jít. Ale na zapisování nebyl čas, protože přišli předáci pro rozpis práce a Levin k nim vyšel do předsíně.

Po rozpisu, to jest po pokynech k zítřejším pracím, a když přijal všechny mužiky, kteří s ním měli nějaké jednání, šel Levin do pracovny a sedl si k práci. Laska si lehla pod stůl; Agafja Michajlovna se s punčochou usadila na svém místě.

Když chvíli psal, Levin si najednou s neobyčejnou živostí vzpomněl na Kitty, na její odmítnutí a na poslední setkání. Vstal a začal chodit po pokoji.

„Nemáte proč se tu trápit,“ řekla mu Agafja Michajlovna. „Copak sedíte doma? Jel byste do teplých lázní, když už jste se chystal.“

„Však taky pozítří jedu, Agafjo Michajlovno. Musím tu věc dodělat.“

„Ale jakoupak věc! Málo jste snad těch mužiků obdaroval? Už se taky povídá: váš pán za to dostane od cara milost. A divné je to: proč byste se měl starat o mužiky?“

„Nestarám se o ně, dělám to pro sebe.“

Agafja Michajlovna znala všechny podrobnosti Levinových hospodářských plánů. Levin jí často vykládal své myšlenky se všemi jemnostmi a nezřídka se s ní přel a nesouhlasil s jejími výklady. Ale ted pochopila, co jí řekl, úplně jinak.

„Na svou duši, to se ví, je třeba myslet ze všeho nejvíc,“ řekla s povzdechem. „Tuhle Parfen Denisyč, i když neuměl číst ani psát, umřel tak, že to dej Pán Bůh každému,“ řekla o nedávno zesnulém čeledínovi. „Dali mu svaté přijímání i poslední pomazání.“

„O tom nemluvím,“ řekl. „Říkám, že to dělám pro svůj prospěch. Pro mě je výhodnější, když mužici pracují líp.“

„Ale ať děláte, co děláte, když je to lenoch, bude všechno odbývat jen tak tak. Má-li svědomí, bude pracovat, a nemá-li, nic s tím nenaděláte.“

„No ano, ale vždyť sama říkáte, že Ivan se teď o dobytek stará líp."

„Já říkám jedno," odpověděla Agafja Michajlovna, zřejmě ne náhodou, ale s přísnou návazností myšlenek, „oženit se musíte, to je to!"

Zmínka Agafji Michajlovny o tom, na co sám právě myslel, ho zarmoutila a urazila. Levin se zamračil, a aniž jí odpověděl, sedl si znovu ke své práci a opakoval si všechno, co si myslel o jejím významu. Jen občas v tichu naslouchal cvakání jehlic Agafji Michajlovny, a když si vzpomněl na to, na co vzpomínat nechtěl, zase se zamračil.

V devět hodin se ozval zvonek a tlumené kolébání kočáru v blátě.

„No vidíte, už vám přijeli hosté, nebudete se nudit," řekla Agafja Michajlovna, vstala a zamířila ke dveřím. Ale Levin ji předběhl. Práce mu teď nešla a měl radost z jakéhokoli hosta.

Kapitola třicátá první

Když Levin seběhl do poloviny schodů, uslyšel v předsíni známý zvuk pokašlávání; ale slyšel ho nezřetelně kvůli zvuku vlastních kroků a doufal, že se mýlí. Potom uviděl i celou tu dlouhou, kostnatou, známou postavu a zdálo se, že už se klamat nelze, ale pořád ještě doufal, že se mýlí a že ten dlouhý člověk, který si svlékal kožich a odkašlával si, není bratr Nikolaj.

Levin měl svého bratra rád, ale být s ním pohromadě bylo vždycky trápení. A teď, když byl Levin pod vlivem myšlenky, která ho napadla, a připomínky Agafji Michajlovny v nejasném, zmateném stavu, připadalo mu nadcházející setkání s bratrem zvlášť těžké. Místo veselého, zdravého, cizího hosta, který ho, jak doufal, rozptýlí v jeho duševní nejasnosti, se měl setkat s bratrem, který ho zná skrz naskrz, který v něm vyvolá všechny nejniternější myšlenky a donutí ho, aby se úplně vyslovil. A to se mu nechtělo.

Zlobil se sám na sebe za ten ošklivý pocit a seběhl do předsíně. Jakmile bratra uviděl zblízka, ten pocit osobního zklamání hned zmizel a vystřídala ho lítost. Jak strašný byl bratr Nikolaj svou hubeností a nemocností už dřív, teď ještě víc zhubl, ještě víc zeslábl. Byla to kostra potažená kůží.

Stál v předsíni, škubal dlouhým hubeným krkem, strhával si z něj šálu a podivně žalostně se usmíval. Když Levin uviděl ten úsměv, pokorný a odevzdaný, cítil, jak se mu křečovitě sevřelo hrdlo.

„Tak vidíš, přijel jsem k tobě," řekl Nikolaj dutým hlasem a ani na vteřinu nespouštěl oči z bratrovy tváře. „Chtěl jsem už dávno, ale po-

řád mi nebylo dobře. Teď jsem se ale moc zotavil," říkal a otíral si vousy velkými hubenými dlaněmi.

„Ano, ano!" odpovídal Levin. A bylo mu ještě strašněji, když při polibku ucítil rty suchost bratrova těla a zblízka uviděl jeho velké, podivně zářící oči.

Několik týdnů předtím psal Levin bratrovi, že po prodeji té malé části majetku, která u nich v rodině zůstala nerozdělená, má bratr ted dostat svůj podíl, asi dva tisíce rublů.

Nikolaj řekl, že teď přijel, aby si ty peníze vyzvedl, a hlavně aby pobyl ve svém hnízdě, dotkl se země a nabral jako bohatýři sílu pro nadcházející činnost. Navzdory tomu, že se ještě víc nahrbil, navzdory hubenosti, která byla při jeho výšce až zarážející, byly jeho pohyby jako obvykle rychlé a prudké. Levin ho zavedl do pracovny.

Bratr se převlékl zvlášť pečlivě, což dřív nedělával, učesal si řídké rovné vlasy a s úsměvem přišel nahoru.

Byl v té nejlaskavější a nejveselejší náladě, v jaké si ho Levin často pamatoval z dětství. Zmínil se dokonce bez zloby i o Sergeji Ivanoviči. Když uviděl Agafju Michajlovnu, zažertoval si s ní a vyptával se na staré sluhy. Zpráva o smrti Parfena Denisyče na něj zapůsobila nepříjemně. V tváři se mu objevil úlek; ale hned se vzpamatoval.

„Vždyť už byl starý," řekl a změnil řeč. „Ano, tak u tebe pobudu měsíc, dva, a pak do Moskvy. Víš, Mjagkov mi slíbil místo a já nastupuju do služby. Teď si zařídím život úplně jinak," pokračoval. „Víš, tu ženskou jsem poslal pryč."

„Marju Nikolajevnu? Jak to, proč?"

„Ach, je to ošklivá ženská! Nadělala mi spoustu nepříjemností." Ale neřekl, jaké to byly nepříjemnosti. Nemohl říct, že Marju Nikolajevnu vyhnal, protože čaj byl slabý, a hlavně proto, že o něj pečovala jako o nemocného. „A pak vůbec, teď chci úplně změnit život. Samozřejmě jsem jako všichni dělal hlouposti, ale jmění je to poslední, toho nelituju. Jen kdyby bylo zdraví, a zdraví se, chvála Bohu, spravilo."

Levin poslouchal a vymýšlel, co by řekl, a nemohl nic vymyslet. Nikolaj zřejmě cítil totéž; začal se bratra vyptávat na jeho záležitosti; a Levin byl rád, že může mluvit o sobě, protože mohl mluvit bez přetvářky. Vylíčil bratrovi své plány a to, co dělá.

Bratr poslouchal, ale zjevně ho to nezajímalo.

Ti dva lidé si byli tak blízcí a spříznění, že nejmenší pohyb, tón hlasu jim oběma řekl víc než všechno, co lze říct slovy.

Teď měli oba jedinou myšlenku, Nikolajovu nemoc a blízkost jeho smrti, a ta potlačovala všechno ostatní. Ale ani jeden, ani druhý se neodvážil o ní mluvit, a proto všechno, co říkali, když nevyslovili to jediné, co je zaměstnávalo, všechno byla lež. Nikdy nebyl Levin tak rád, že večer skončil a že je čas jít spát. Nikdy s žádným cizím člověkem, při žádné oficiální návštěvě nebyl tak strojený a falešný jako dnes. A vědomí té strojenosti a lítost nad ní ho dělaly ještě strojenějším. Chtělo se mu plakat nad svým umírajícím milovaným bratrem, a musel poslouchat a udržovat rozhovor o tom, jak bude bratr žít.

Protože v domě bylo vlhko a vytápěný byl jen jeden pokoj, uložil Levin bratra ke spánku ve své vlastní ložnici za přepážkou.

Bratr si lehl a, ať spal, nebo nespal, převaloval se jako nemocný, kašlal, a když nemohl vykašlat, cosi bručel. Někdy, když těžce vzdychl, říkal: „Ach, můj Bože!“ Někdy, když ho dusil hlen, ze sebe zlostně vyrazil: „A, k čertu!“ Levin dlouho nespal a poslouchal ho. Levinovy myšlenky byly ty nejrozmanitější, ale konec všech myšlenek byl jeden: smrt.

Smrt, nevyhnutelný konec všeho, se mu poprvé představila s neodolatelnou silou. A ta smrt, která byla tady, v tomhle milovaném bratrovi, jenž ze spánku sténal a lhostejně ze zvyku volal tu Boha, tu čerta, nebyla vůbec tak daleko, jak se mu dřív zdálo. Byla i v něm samém, to cítil. Ne dnes, tak zítra, ne zítra, tak za třicet let, není to snad jedno? A co je ta nevyhnutelná smrt, to nejen nevěděl, nejen o tom nikdy nepřemýšlel, ale ani o tom neuměl a neodvažoval se přemýšlet.

„Pracuju, chci něco udělat, a úplně jsem zapomněl, že všechno skončí, že je tu smrt.“

Seděl ve tmě na posteli, schoulený, objímal si kolena, zadržoval dech napětím myšlenky a přemýšlel. Ale čím víc myšlenku napínal, tím jasněji viděl, že je to nepochybně tak, že opravdu zapomněl, přehlédl v životě jednu malou okolnost: že přijde smrt a všechno skončí, že nemělo smysl nic začínat a že se tomu nedá nijak pomoct. Ano, je to hrozné, ale je to tak.

„Vždyť já ještě žiju. Co mám teď dělat, co dělat?“ říkal si zoufale. Zapálil svíčku, opatrně vstal, šel k zrcadlu a začal si prohlížet tvář a vlasy. Ano, na spáncích měl šedivé vlasy. Otevřel ústa. Zadní zuby se začínaly kazit. Obnažil si svalnaté paže. Ano, síly má hodně. Ale i Nikoleňka, který tamhle dýchá zbytky plic, měl taky zdravé tělo. A najednou si vzpomněl, jak spolu jako děti chodili spát a čekali jen na to, až Fjodor Bogdanyč vyjde ze dveří, aby po sobě házeli polštáři a smáli se, smáli se nezadržitelně, takže ani strach z Fjodora Bogdanyče nedokázal zastavit to přetékající a kypící vědomí životního štěstí. „A teď ta propadlá prázdná hruď… a já, který nevím, proč a co se mnou bude…“

„Khe! Khe! A, k čertu! Co se tam vrtíš, proč nespíš?“ ozval se bratrův hlas.

„Jen tak, nevím, nespavost.“

„Já jsem spal dobře, už se nepotím. Podívej, sáhni mi na košili. Nepotím se?“

Levin sáhl, odešel za přepážku, zhasl svíčku, ale ještě dlouho nespal. Sotva se mu trochu vyjasnila otázka, jak žít, vyvstala nová neřešitelná otázka: smrt.

„No, umírá, no, umře do jara, no, jak mu pomoct? Co mu můžu říct? Co o tom vím? Úplně jsem zapomněl, že něco takového je.“

Kapitola třicátá druhá

Levin si už dávno všiml, že když je s lidmi nepříjemně kvůli jejich přílišné povolnosti a poddajnosti, velmi brzy bude nesnesitelně kvůli jejich přílišné náročnosti a puntičkářství. Cítil, že se to stane i s bratrem. A opravdu, mírnost bratra Nikolaje nevydržela dlouho. Hned od dalšího rána byl popudlivý a horlivě se do bratra navážel a dotýkal se jeho nejbolavějších míst.

Levin se cítil vinen a nedokázal to napravit. Cítil, že kdyby oba nepředstírali a mluvili tak, jak se říká od srdce, tedy jen to, co opravdu myslí a cítí, jen by se dívali jeden druhému do očí a Konstantin by jen říkal: „Umřeš, umřeš, umřeš!“ a Nikolaj by jen odpovídal: „Vím, že umřu; ale bojím se, bojím, bojím!“ A nic víc by neříkali, kdyby mluvili jen od srdce. Ale takhle se žít nedalo, a proto se Konstantin pokoušel dělat to, o co se celý život pokoušel a co neuměl, a co podle jeho pozorování mnozí uměli tak dobře a bez čeho se žít nedá: pokoušel se říkat něco jiného, než si myslel, a pořád cítil, že to vyznívá falešně, že ho na tom bratr přistihuje a že ho to dráždí.

Třetího dne Nikolaj bratra vyzval, aby mu znovu vyložil svůj plán, a začal ho nejen odsuzovat, ale schválně ho zaměňovat s komunismem.

„Jen jsi vzal cizí myšlenku, ale znetvořil jsi ji a chceš ji použít tam, kde se použít nedá.“

„Ale vždyť ti říkám, že to nemá nic společného. Oni popírají oprávněnost vlastnictví, kapitálu, dědictví, kdežto já, aniž popírám tento hlavní *stimul*,“ Levinovi bylo samotnému protivné, že používá taková

slova, ale od té doby, co se pro svou práci nadchl, začal bezděčně čím dál častěji používat neruská slova, „chci jen regulovat práci."

„No právě, vzal jsi cizí myšlenku, odřízl jsi od ní všechno, co tvoří její sílu, a chceš všechny přesvědčit, že je to něco nového," řekl Nikolaj a zlostně si škubal kravatou.

„Ale moje myšlenka nemá nic společného..."

„Tam," říkal Nikolaj Levin, oči mu zlostně svítily a ironicky se usmíval, „tam je aspoň půvab, jak bych to řekl, geometrický, půvab jasnosti, nepochybnosti. Možná je to utopie. Ale připusťme, že se ze vší minulosti dá udělat čistý stůl: není vlastnictví, není rodina, a práce se uspořádá sama. Ale ty nemáš nic..."

„Proč to zaměňuješ? Já jsem nikdy komunista nebyl."

„Ale já byl, a myslím si, že je to předčasné, ale rozumné a že to má budoucnost, jako křesťanství v prvních stoletích."

„Já jen myslím, že pracovní sílu je třeba zkoumat z přírodovědeckého hlediska, to jest prostudovat ji, uznat její vlastnosti a..."

„Ale to je úplně zbytečné. Ta síla si podle stupně svého vývoje sama najde určitý způsob činnosti. Všude byli otroci, potom nájemci za podíl z úrody; i u nás je práce napolovic, je pacht, je čeledínská práce. Co tedy hledáš?"

Levin se při těch slovech najednou rozpálil, protože v hloubi duše se bál, že je to pravda. Byla to pravda: chtěl balancovat mezi komunismem a ustálenými formami a že to sotva bylo možné.

„Hledám způsob, jak pracovat výkonně pro sebe i pro dělníka. Chci uspořádat..." odpovídal vášnivě.

„Nic nechceš uspořádat; prostě se chceš, tak jako celý život, dělat originálním a ukázat, že mužiky nevykořisťuješ jen tak, ale s ideou."

„No, když si to myslíš, tak toho nech!" odpovídal Levin a cítil, jak mu sval na levé tváři nezadržitelně cuká.

„Neměl jsi a nemáš žádné přesvědčení, chceš jen hýčkat svou ješitnost."

„No dobře, výborně, a nech mě být!“

„Taky že nechám! A už je načase, a táhni k čertu! A moc lituju, že jsem přijel!“

Ať se pak Levin snažil bratra uklidnit sebevíc, Nikolaj nechtěl nic slyšet, říkal, že bude mnohem lepší, když se rozjedou, a Konstantin viděl, že bratrovi se prostě život stal nesnesitelným.

Nikolaj už byl úplně připravený k odjezdu, když za ním Konstantin znovu přišel a strojeně ho prosil, aby mu prominul, jestli ho něčím urazil.

„Á, velkomyslnost!“ řekl Nikolaj a usmál se. „Jestli chceš mít pravdu, můžu ti tu radost udělat. Máš pravdu, ale stejně odjedu!“

Teprve těsně před odjezdem se s ním Nikolaj políbil a řekl, když se najednou podivně vážně podíval na bratra:

„Přece jen na mě nevzpomínej ve zlém, Kosťo!“ A hlas se mu zachvěl.

Byla to jediná slova, která byla řečena upřímně. Levin pochopil, co se pod těmi slovy myslelo: „Vidíš a víš, že je to se mnou zlé, a možná se už neuvidíme.“ Levin to pochopil a z očí mu vyhrkly slzy. Ještě jednou bratra políbil, ale nic mu nedokázal a neuměl říct.

Třetího dne po bratrově odjezdu odjel i Levin do ciziny. Na železnici se setkal se Ščerbackým, Kittyiným bratrancem, a velmi ho překvapil svou zasmušilostí.

„Co je s tebou?“ zeptal se ho Ščerbackij.

„Ale nic, jen tak, na světě je málo veselého.“

„Jak to málo? Pojeď se mnou do Paříže místo do nějakých Mylhúz. Uvidíš, jak je tam veselo!“

„Ne, já už jsem skončil. Mně už je čas umřít.“

„No tohle!“ řekl Ščerbackij se smíchem. „Já se teprve chystám začít.“

„Taky jsem si to nedávno myslel, ale teď vím, že brzy umřu.“

Levin říkal to, co si v poslední době opravdu myslel. Ve všem viděl jen smrt nebo přibližování k ní. Ale podnik, do kterého se pustil, ho o to víc zaměstnával. Nějak se přece musel život dožít, dokud nepřijde smrt. Tma pro něj všechno zakrývala; ale právě kvůli té tmě cítil, že jedinou vodicí nití v té tmě je jeho práce, a chytil se jí z posledních sil a držel se jí.

Část čtvrtá

Kapitola první

Kareninovi, muž a žena, dál žili v jednom domě, vídali se každý den, ale byli si naprosto cizí. Alexej Alexandrovič si stanovil za pravidlo vidět ženu každý den, aby služebnictvo nemělo právo si nic domýšlet, ale obědům doma se vyhýbal. Vronskij v domě Alexeje Alexandroviče nikdy nebýval, ale Anna se s ním vídala mimo dům a muž to věděl.

Ta situace byla mučivá pro všechny tři a nikdo z nich by v ní nevydržel ani jediný den, kdyby nečekal, že se změní a že je to jen dočasná trudná nesnáz, která přejde. Alexej Alexandrovič čekal, že tahle vášeň přejde, jako všechno přechází, že na to všichni zapomenou a jeho jméno zůstane nepotupené. Anna, na které ta situace závisela a pro kterou byla mučivější než pro všechny ostatní, ji snášela proto, že nejen čekala, ale byla pevně přesvědčená, že se to všechno velmi brzy rozuzlí a vyjasní. Vůbec nevěděla, *co* tu situaci rozuzlí, ale byla pevně přesvědčená, že to něco teď přijde velmi brzy. Vronskij se jí bezděčně

podřizoval, a tak také čekal na něco, co na něm nezávisí a co mělo všechny nesnáze vyřešit.

Uprostřed zimy prožil Vronskij velmi nudný týden. Byl přidělen k cizímu princi, který přijel do Petrohradu, a musel mu ukazovat petrohradské pamětihodnosti. Vronskij sám byl reprezentativní, kromě toho ovládal umění chovat se důstojně a uctivě a byl zvyklý jednat s takovými osobami; proto byl k princi přidělen. Ale ta povinnost se mu zdála velmi těžká. Princ si přál nevynechat nic z toho, na co se ho doma budou ptát, jestli to v Rusku viděl; a sám si také chtěl co nejvíc užít ruských zábav. Vronskij ho měl provázet v jednom i ve druhém. Dopoledne jezdili prohlížet pamětihodnosti, večer se účastnili národních zábav. Princ se těšil zdraví, jaké bylo neobyčejné i mezi princi; gymnastikou a dobrou péčí o své tělo se dopracoval k takové síle, že navzdory výstřelkům, kterým se při zábavách oddával, byl svěží jako velká zelená lesklá holandská okurka. Princ hodně cestoval a shledával, že jedna z hlavních výhod dnešního snadného cestování spočívá v dostupnosti národních zábav. Byl ve Španělsku a tam zpíval serenády a sblížil se se Španělkou, která hrála na mandolínu. Ve Švýcarsku zastřelil kamzíka. V Anglii skákal v červeném fraku přes ploty a v sázce zastřelil dvě stě bažantů. V Turecku byl v harému, v Indii jezdil na slonu a teď v Rusku si přál okusit všech specificky ruských zábav.

Vronskij byl u něho jakoby hlavním ceremoniářem a stálo ho velkou námahu rozvrhnout všechny ruské zábavy, které princi nabízely nejrůznější osoby. Byli tu klusáci i bliny, medvědí hony i trojky, cikáni i pitky s ruským rozbíjením nádobí. A princ si s neobyčejnou lehkostí osvojil ruského ducha, rozbíjel podnosy s nádobím, posazoval si cikánku na klín a zdálo se, že se ptá: co ještě, nebo v tomhle snad spočívá celý ruský duch?

Ve skutečnosti se princi ze všech ruských zábav nejvíc líbily francouzské herečky, baletní tanečnice a šampaňské s bílou pečetí. Vronskij byl na prince zvyklý, ale – ať už proto, že se sám v poslední době

změnil, nebo kvůli příliš velké blízkosti s tímto princem – ten týden mu připadal strašně těžký. Celý týden bez přestání zakoušel pocit podobný pocitu člověka, který by byl přidělen k nebezpečnému šílenci, bál by se toho šílence a zároveň by se kvůli té blízkosti bál i o vlastní rozum. Vronskij neustále cítil, že nesmí ani na vteřinu povolit tón přísné úřední uctivosti, aby nebyl uražen. Princ jednal pohrdavě právě s těmi osobami, které se k Vronského údivu přetrhly, jen aby mu ruské zábavy obstaraly. Jeho soudy o ruských ženách, které si přál studovat, přiměly Vronského nejednou zrudnout rozhořčením. Hlavní příčina, proč byl princ Vronskému zvlášť nesnesitelný, však byla ta, že v něm bezděčně viděl sám sebe. A to, co v tom zrcadle viděl, jeho sebelásce nelichotilo. Byl to velmi hloupý a velmi sebejistý a velmi zdravý a velmi čistotný člověk, a nic víc. Byl to gentleman – to byla pravda a Vronskij to nemohl popřít. K výše postaveným se choval vyrovnaně a nepodlézavě, s rovnými jednal volně a prostě a k níže postaveným byl pohrdavě dobrosrdečný. Vronskij sám byl takový a považoval to za velkou přednost; ale vůči princi byl on ten níže postavený a ten pohrdavě dobrosrdečný přístup k němu ho pobuřoval.

„Hloupé hovězí! Copak jsem já taky takový?“ myslel si.

Ať tak či onak, když se s ním sedmého dne před jeho odjezdem do Moskvy rozloučil a dostal poděkování, byl šťastný, že se zbavil té trapné situace a toho nepříjemného zrcadla. Rozloučil se s ním na nádraží, když se vraceli z medvědího honu, kde jim celou noc předváděli ruské junáctví.

Kapitola druhá

Když se Vronskij vrátil domů, našel u sebe lístek od Anny. Psala: „Jsem nemocná a nešťastná. Nemůžu vyjíždět, ale také už nemůžu déle bez toho, abych vás viděla. Přijeďte večer. V sedm jede Alexej Alexandrovič na zasedání rady a zůstane tam do deseti.“ Chvíli přemýšlel o tom, jak je zvláštní, že ho zve přímo k sobě, přestože muž žádal, aby ho nepřijímala, a pak se rozhodl, že pojede.

Vronskij byl té zimy povýšen na plukovníka, odešel od pluku a bydlel sám. Po snídani si hned lehl na pohovku a za pět minut se mu vzpomínky na ohavné scény, které v posledních dnech viděl, popletly a spojily s představou Anny a mužika honce, který hrál na medvědím honu důležitou roli; a Vronskij usnul. Probudil se ve tmě, třásl se strachy a spěšně rozsvítil svíčku. „Co to bylo? Co? Co hrozného se mi to zdálo? Ano, ano. Mužik honec, myslím, že malý, špinavý, s rozcuchanou bradkou, něco shrbený dělal a najednou začal francouzsky říkat nějaká podivná slova. Ano, nic jiného se mi nezdálo,“ řekl si. „Ale proč to bylo tak strašné?“ Znovu si živě vybavil toho mužika a ta nesrozumitelná francouzská slova, která ten mužik vyslovoval, a po zádech mu chladem přeběhla hrůza.

„Jaký nesmysl!“ pomyslel si Vronskij a podíval se na hodinky.

Bylo už půl deváté. Zazvonil na sluhu, spěšně se oblékl a vyšel na zápraží. Úplně zapomněl na sen a trápilo ho jen to, že se opozdil. Když přijížděl ke vchodu Kareninových, podíval se na hodinky a viděl, že je za deset minut devět. U vchodu stál vysoký, úzký kočár zapřažený párem grošáků. Poznal Annin kočár. „Jede ke mně,“ pomyslel si Vronskij,

„a bylo by to lepší. Nerad vcházím do tohohle domu. Ale stejně; nemůžu se schovávat," řekl si a s tím chováním člověka, který se nemá zač stydět a které si osvojil už v dětství, vystoupil Vronskij ze saní a přistoupil ke dveřím. Dveře se otevřely a vrátný s plédem přes ruku přivolal kočár. Vronskij, který nebyl zvyklý všímat si podrobností, si ted přesto všiml překvapeného výrazu, s jakým se na něho vrátný podíval. Přímo ve dveřích se Vronskij málem srazil s Alexejem Alexandrovičem. Plynový hořák přímo osvětloval bezkrevnou, pohublou tvář pod černým kloboukem a bílou kravatu, která se leskla zpod bobrového límce pláště. Nehybné, kalné oči Karenina se upřely Vronskému do tváře. Vronskij se uklonil a Alexej Alexandrovič pohnul ústy, jako by žvýkal, zvedl ruku ke klobouku a prošel. Vronskij viděl, jak se bez ohlédnutí posadil do kočáru, převzal oknem pléd a divadelní kukátko a zmizel. Vronskij vešel do předsíně. Obočí měl svraštělé a oči se mu leskly zlým a pyšným leskem.

„To je situace!" myslel si. „Kdyby bojoval, hájil svou čest, mohl bych jednat, vyjádřit své city; ale tahle slabost nebo podlost... Staví mě do role podvodníka, a já jím nechtěl a nechci být."

Od chvíle, kdy se s Annou vyslovil v zahradě Vredeových, se Vronského myšlenky hodně změnily. Bezděčně se podřizoval slabosti Anny, která se mu odevzdávala celá, jen od něho čekala rozhodnutí o svém osudu a předem se všemu podřizovala, a už dávno přestal myslet, že by tenhle poměr mohl skončit, jak si myslel tehdy. Jeho ctižádostivé plány znovu ustoupily do pozadí, a protože cítil, že vystoupil z toho okruhu činnosti, kde bylo všechno určité, oddával se celý svému citu, a ten cit ho k ní poutal stále silněji a silněji.

Už v předsíni zaslechl její vzdalující se kroky. Pochopil, že na něho čekala, naslouchala a teď se vrátila do salonu.

„Ne!" vykřikla, když ho uviděla, a při prvním zvuku jejího hlasu jí do očí vstoupily slzy. „Ne, jestli to takhle půjde dál, stane se to ještě mnohem, mnohem dřív!"

„Co, má drahá?“

„Co? Čekám, trápím se, hodinu, dvě… Ne, nebudu!… Nemůžu se s tebou hádat. Určitě jsi nemohl. Ne, nebudu!“

Položila mu obě ruce na ramena a dlouho se na něho dívala hlubokým, nadšeným a zároveň zkoumavým pohledem. Studovala jeho tvář za tu dobu, co ho neviděla. Jako při každém shledání slučovala svou vysněnou představu o něm – nesrovnatelně lepší, ve skutečnosti nemožnou – s ním, jaký skutečně byl.

Kapitola třetí

„Potkal jsi ho?“ zeptala se, když se posadili ke stolu pod lampou. „To máš za trest, že ses opozdil.“

„Ano, ale jak to? Neměl být na zasedání rady?“

„Byl tam a vrátil se a zase někam odjel. Ale to nic. Nemluv o tom. Kde jsi byl? Pořád s princem?“

Znala všechny podrobnosti jeho života. Chtěl říct, že celou noc nespal a usnul, ale když se díval na její rozrušenou a šťastnou tvář, zastyděl se. A řekl, že musel jet podat hlášení o princově odjezdu.

„Ale teď už je to za tebou? Odjel?“

„Chvála Bohu, je to za mnou. Nevěřila bys, jak nesnesitelné to pro mě bylo.“

„Proč? Vždyť to je běžný život vás všech, mladých mužů,“ řekla a svraštila obočí. Vzala pletení, které leželo na stole, a aniž se na Vronského podívala, začala z něho vyprošťovat háček.

„Já už jsem ten život dávno opustil,“ řekl a divil se změně jejího výrazu a snažil se pochopit, co znamená. „A přiznám se,“ řekl a v úsměvu ukázal své pevné bílé zuby, „že když jsem se ten týden díval na ten život, jako bych se díval do zrcadla, a bylo mi to nepříjemné.“

Držela pletení v rukou, ale neplela, a dívala se na něho zvláštním, lesklým a nevlídným pohledem.

„Dnes ráno se u mě zastavila Liza – ty se ke mně ještě nebojí jezdit, navzdory hraběnce Lidiji Ivanovně,“ vložila do řeči, „a vyprávěla mi o vašem athénském večeru. Jaká ohavnost!“

„Chtěl jsem jen říct, že…“

Přerušila ho:

„Byla tam ta Tereza, kterou jsi znal dřív?“

„Chtěl jsem říct…“

„Jak jste odporní, vy muži! Jak si nedovedete představit, že tohle žena nemůže zapomenout,“ mluvila a rozpalovala se čím dál víc, a tím mu prozrazovala příčinu svého podráždění. „Zvlášť žena, která nemůže znát tvůj život. Co vím? Co jsem věděla?“ mluvila. „Jen to, co mi řekneš. A jak mám vědět, jestli jsi mi říkal pravdu…“

„Anno! Urážíš mě. Copak mi nevěříš? Copak jsem ti neřekl, že nemám jedinou myšlenku, kterou bych ti nesvěřil?“

„Ano, ano,“ řekla a bylo vidět, že se snaží zahnat žárlivé myšlenky. „Ale kdybys věděl, jak je mi těžko! Věřím, věřím ti… Tak co jsi to říkal?“

Ale nemohl si hned vzpomenout, co chtěl říct. Tyhle záchvaty žárlivosti, které ji v poslední době přepadaly čím dál častěji, ho děsily, a jakkoli se to snažil skrývat, ochlazovaly ho vůči ní, přestože věděl, že příčinou té žárlivosti je láska k němu. Kolikrát si říkal, že její láska je štěstí; a teď ho milovala tak, jak dokáže milovat žena, pro kterou láska převážila všechna dobra v životě – a on byl od štěstí mnohem dál, než když za ní jel z Moskvy. Tehdy se považoval za nešťastného, ale štěstí měl před sebou; teď cítil, že to nejlepší štěstí už má za sebou. Vůbec nebyla taková, jakou ji viděl zpočátku. Mravně i tělesně se změnila k horšímu. Celá zmohutněla, a když mluvila o té herečce, měla ve tváři zlý výraz, který ji hyzdil. Díval se na ni, jako se člověk dívá na utrženou a zvadlou květinu, v níž jen s námahou poznává krásu, kvůli které ji utrhl a zahubil. A přesto cítil, že tehdy, když byla jeho láska silnější, mohl by tu lásku, kdyby to opravdu chtěl, vytrhnout ze svého srdce, ale teď, když jako v této chvíli měl pocit, že k ní žádnou lásku necítí, věděl, že jeho pouto s ní nemůže být přetrženo.

„Tak, tak, co jsi mi to chtěl říct o princi? Zahnala jsem, zahnala jsem běsa,“ dodala. Běsem mezi sebou nazývali žárlivost. „Tak co jsi

začal říkat o princi? Proč to pro tebe bylo tak těžké?“

„Ach, bylo to nesnesitelné!“ řekl a snažil se zachytit nit ztracené myšlenky. „Při bližším seznámení nezíská. Kdybych ho měl charakterizovat, je to skvěle vykrmené zvíře, jaké na výstavách dostávají první medaile, a nic víc,“ mluvil s rozmrzelostí, která ji zaujala.

„Ne, jak to?“ namítla. „Přece jen toho hodně viděl, je vzdělaný?“

„To je úplně jiné vzdělání – to jejich vzdělání. Je vidět, že je vzdělaný jen proto, aby měl právo vzděláním pohrdat, jako jím pohrdají všichni, kromě zvířecích požitků.“

„Vždyť vy všichni máte ty zvířecí požitky rádi,“ řekla a on si znovu všiml zachmuřeného pohledu, který se mu vyhýbal.

„Pročpak ho tak hájíš?“ řekl s úsměvem.

„Já ho nehájím, je mi to úplně jedno; ale myslím si, že kdybys sám ty požitky neměl rád, mohl jsi odmítnout. Ale tobě dělá potěšení dívat se na Terezu v kostýmu Evy…“

„Zase, zase ďábel!“ řekl Vronskij, vzal ruku, kterou položila na stůl, a políbil ji.

„Ano, ale já nemůžu! Ty nevíš, jak jsem se natrápila, když jsem na tebe čekala! Myslím, že nejsem žárlivá. Nejsem žárlivá; věřím ti, když jsi tady, se mnou; ale když někde sám vedeš ten svůj život, kterému nerozumím…“

Odtáhla se od něho, konečně vyprostila háček z pletení, a rychle, s pomocí ukazováčku, se začala jedno za druhým navlékat očka bílé vlny, která se leskla ve světle lampy, a rychle, nervózně se začalo otáčet útlé zápěstí ve vyšívané manžetě.

„Tak jak to bylo? Kde jsi potkal Alexeje Alexandroviče?“ zazvonil najednou nepřirozeně její hlas.

„Srazili jsme se ve dveřích.“

„A on se ti takhle uklonil?“

Protáhla obličej, přivřela oči, rychle změnila výraz tváře, složila ruce, a Vronskij najednou uviděl v její krásné tváři přesně ten výraz,

s jakým se mu uklonil Alexej Alexandrovič. Usmál se a ona se vesele rozesmála tím milým hrdelním smíchem, který patřil k jejím hlavním půvabům.

„Naprosto ho nechápu," řekl Vronskij. „Kdyby se s tebou po tvém přiznání na letním sídle rozešel, kdyby mě vyzval na souboj… ale tohle nechápu: jak může snášet takovou situaci? Trpí, to je vidět."

„On?" řekla s úšklebkem. „Je úplně spokojený."

„Proč se všichni trápíme, když by všechno mohlo být tak dobré?"

„Jen on ne. Copak ho neznám, tu lež, kterou je celý prosáklý?… Copak lze, když člověk aspoň něco cítí, žít tak, jak on žije se mnou? Ničemu nerozumí, nic necítí. Copak může člověk, který aspoň něco cítí, žít se svou *hříšnou* ženou v jednom domě? Copak s ní lze mluvit? Říkat jí *ty*?"

A znovu ho bezděčně napodobila. „Ty, má drahá, ty, Anno!"

„To není muž, to není člověk, to je loutka! Nikdo to neví, ale já to vím. Ach, kdybych byla na jeho místě, kdyby kdokoli byl na jeho místě, dávno bych takovou ženu, jako jsem já, zabila, roztrhala na kusy, a neříkala bych: má drahá, Anno. To není člověk, to je ministerský stroj. Nechápe, že jsem tvoje žena, že on je cizí, že je navíc… Nemluvme, nemluvme o tom!…"

„*Nemáš* pravdu, *nemáš* pravdu, má drahá," řekl Vronskij a snažil se ji uklidnit. „Ale to je jedno, nemluvme o něm. Pověz mi, co jsi dělala? Co je s tebou? Co je to za nemoc a co říkal doktor?"

Dívala se na něho s posměšnou radostí. Bylo vidět, že na muži našla další směšné a ohavné stránky a čekala na chvíli, kdy je bude moct vyslovit.

Pokračoval:

„Tuším, že to není nemoc, ale tvůj stav. Kdy to bude?"

Posměšný lesk v jejích očích pohasl, ale jiný úsměv – úsměv vědění o něčem, co on nezná, a tichého smutku – vystřídal její dřívější výraz.

„Brzy, brzy. Říkal jsi, že naše situace je mučivá, že je potřeba ji rozuzlit. Kdybys věděl, jak je mi těžká, co bych dala za to, abych tě mohla svobodně a směle milovat! Netrápila bych se a netrápila bych ani tebe svou žárlivostí… A bude to brzy, ale ne tak, jak si myslíme.“

A při myšlence, jak to bude, se sama sobě zdála tak politováníhodná, že jí do očí vhrkly slzy a nemohla pokračovat. Položila mu na rukáv ruku, která se pod lampou leskla prsteny a bělostí.

„Nebude to tak, jak si myslíme. Nechtěla jsem ti to říkat, ale donutil jsi mě. Brzy, brzy se všechno rozuzlí a my všichni, všichni se uklidníme a nebudeme se už trápit.“

„Nerozumím,“ řekl, a rozuměl.

„Ptal ses, kdy? Brzy. A já to nepřežiju. Nepřerušuj mě!“ A začala mluvit spěšně. „Vím to, a vím to jistě. Umřu, a jsem moc ráda, že umřu a zbavím sebe i vás.“

Z očí jí vytryskly slzy; sklonil se k její ruce a začal ji líbat. Snažil se skrýt své rozrušení, o kterém věděl, že nemá žádný důvod, ale nemohl ho přemoct.

„Tak, takhle je to lepší,“ mluvila a silným pohybem mu stiskla ruku. „To je to jediné, jediné, co nám zbylo.“

Vzpamatoval se a zvedl hlavu.

„Jaký nesmysl! Jaké nesmyslné hlouposti to mluvíš!“

„Ne, je to pravda.“

„Co, co je pravda?“

„Že umřu. Měla jsem sen.“

„Sen?“ opakoval Vronskij a v tu chvíli si vzpomněl na svého mužika ze snu.

„Ano, sen,“ řekla. „Ten sen se mi zdál už dávno. Zdálo se mi, že jsem vběhla do své ložnice, že si tam musím něco vzít, něco zjistit; víš, jak to ve snu bývá,“ mluvila a hrůzou široce otevírala oči, „a v ložnici v koutě něco stojí.“

„Ach, jaký nesmysl! Jak tomu můžeš věřit…“

Ale nedala se přerušit. To, co říkala, pro ni bylo příliš důležité.

„A to něco se otočilo a já vidím, že je to mužik, malý, s rozcuchanou bradou, a strašný. Chtěla jsem utéct, ale on se sklonil nad pytlem a rukama se v něm v čemsi přehrabuje…“

Předvedla, jak se přehrabuje v pytli. V tváři měla hrůzu. A Vronskij si vzpomněl na svůj sen a cítil, jak mu duši naplňuje stejná hrůza.

„Přehrabuje se a k tomu mumlá francouzsky, rychle, rychle, a víš, ráčkuje: ‚Železo se musí kout, drtit, hníst…‘ A já jsem se ze strachu chtěla probudit, probudila jsem se… ale probudila jsem se ve snu. A začala jsem se sama sebe ptát, co to znamená. A Korněj mi říká: ‚Porodem, porodem umřete, porodem, panímámo…‘ A probudila jsem se…“

„Jaký nesmysl, jaký nesmysl!“ říkal Vronskij, ale sám cítil, že v jeho hlase není žádná přesvědčivost.

„Ale nemluvme o tom. Zazvoň, dám přinést čaj. Ale počkej, teď už to nebude dlouho, já…“

Ale najednou se zarazila. Výraz její tváře se v okamžiku změnil. Hrůzu a rozrušení najednou vystřídal výraz tiché, vážné a blažené pozornosti. Nemohl pochopit, co ta změna znamená. Cítila v sobě pohyb nového života.

Kapitola čtvrtá

Alexej Alexandrovič po setkání s Vronským na zápraží svého domu odjel, jak měl v úmyslu, do italské opery. Proseděl tam dvě dějství a viděl všechny, koho potřeboval. Když se vrátil domů, pozorně si prohlédl věšák, a když zjistil, že tam vojenský plášť není, odešel jako obvykle k sobě. Ale proti svému zvyku si nešel lehnout a do tří hodin do rána přecházel sem a tam po pracovně. Hněv na ženu, která nechtěla dodržovat zdání slušnosti a splnit jedinou podmínku, kterou jí stanovil – nepřijímat u sebe svého milence –, mu nedával pokoj. Nesplnila jeho požadavek, a on ji musí potrestat a uskutečnit svou hrozbu – žádat rozvod a vzít jí syna. Znal všechny obtíže spojené s touto věcí, ale řekl, že to udělá, a teď musí svou hrozbu splnit. Hraběnka Lidija Ivanovna mu naznačovala, že je to nejlepší východisko z jeho situace, a v poslední době praxe rozvodů tu věc tak zdokonalila, že Alexej Alexandrovič viděl možnost, jak formální obtíže překonat. Kromě toho neštěstí nechodí samo, a záležitosti uspořádání jinorodců a zavlažování polí v Zarajské gubernii přivodily Alexeji Alexandrovičovi v úřadě takové nepříjemnosti, že byl celou poslední dobu krajně podrážděný.

Celou noc nespal a jeho hněv, který rostl v jakési ohromné progresi, dospěl k ránu až na nejzazší mez. Spěšně se oblékl, a jako by nesl plnou číši hněvu a bál se, aby ji nerozlil, a bál se, že spolu s hněvem ztratí energii, kterou potřeboval k vysvětlení se ženou, vešel k ní, jakmile se dozvěděl, že vstala.

Anna si myslela, že svého muže tak dobře zná, a přece ji, když k ní vešel, jeho vzhled ohromil. Čelo měl svraštělé a oči se zachmuřeně dí-

valy před sebe a vyhýbaly se jejímu pohledu; ústa měl pevně a pohrdavě sevřená. V chůzi, v pohybech, ve zvuku jeho hlasu byla rozhodnost a pevnost, jakou na něm žena nikdy neviděla. Vešel do pokoje, a aniž ji pozdravil, zamířil rovnou k jejímu psacímu stolu, vzal klíče a otevřel zásuvku.

„Co chcete?!“ vykřikla.

„Dopisy vašeho milence,“ řekl.

„Ty tady nejsou,“ řekla a zavírala zásuvku; ale podle toho pohybu pochopil, že uhodl správně, hrubě odstrčil její ruku a rychle popadl desky, do kterých, jak věděl, ukládala nejdůležitější papíry. Chtěla mu desky vytrhnout, ale odstrčil ji.

„Sedněte si! Musím s vámi mluvit,“ řekl, strčil si desky pod paží a přitiskl je loktem tak křečovitě, že se mu zvedlo rameno.

Mlčky se na něho dívala s údivem a nesměle.

„Řekl jsem vám, že vám nedovolím přijímat u sebe vašeho milence.“

„Potřebovala jsem ho vidět, abych…“

Zarazila se, protože ji nenapadala žádná výmluva.

„Nebudu se pouštět do podrobností o tom, proč žena potřebuje vidět svého milence.“

„Chtěla jsem, já jen…“ řekla a vzplanula. Ta jeho hrubost ji podráždila a dodala jí odvahy. „Copak necítíte, jak snadné je pro vás mě urážet?“ řekla.

„Urazit lze čestného člověka a čestnou ženu, ale říct zloději, že je zloděj, je jen zjištění skutečnosti.“

„Tuhle novou vlastnost – krutost – jsem u vás ještě neznala.“

„Vy nazýváte krutostí to, že muž poskytuje ženě svobodu a dává jí čestnou střechu svého jména jen pod podmínkou, že bude zachovávat zdání slušnosti? To je krutost?“

„Je to horší než krutost, je to podlost, když už to chcete vědět!“ vykřikla Anna ve výbuchu zloby, vstala a chtěla odejít.

„Ne!“ zakřičel svým pisklavým hlasem, který teď vystoupil ještě o tón výš než obvykle, a popadl ji svými velkými prsty za ruku tak silně, že jí na ní zůstaly rudé stopy od náramku, který přimáčkl, a násilím ji posadil zpátky. „Podlost? Jestli chcete použít tohle slovo, pak podlost je opustit muže a syna kvůli milenci a jíst mužův chléb!“

Sklonila hlavu. Nejenže neřekla to, co včera říkala milenci, že *on* je její muž a muž je navíc; ani ji to nenapadlo. Cítila, jak úplně spravedlivá jsou jeho slova, a jen tiše řekla:

„Nemůžete popsat mou situaci hůř, než jak ji chápu sama, ale proč mi to všechno říkáte?“

„Proč vám to říkám? Proč?“ pokračoval stejně rozhněvaně. „Abyste věděla, že protože jste nesplnila mou vůli, co se týče zachovávání zdání slušnosti, učiním opatření, aby tahle situace skončila.“

„Brzy, brzy skončí i tak,“ řekla tiše a při myšlence na blízkou, teď už žádoucí smrt jí znovu vhrkly do očí slzy.

„Skončí dřív, než jste si se svým milencem vymysleli! Vy potřebujete ukojit zvířecí vášeň…“

„Alexeji Alexandroviči! Neříkám, že je to nevelkorysé, ale je to neslušné – bít ležícího.“

„Ano, vy myslíte jen na sebe, ale utrpení člověka, který byl vaším mužem, vás nezajímá. Je vám jedno, že se celý jeho život zhroutil, že vy… vyt… vytlpěl.“

Alexej Alexandrovič mluvil tak rychle, že se zamotal a to slovo nemohl za nic vyslovit. Nakonec ho vyslovil *vytlpěl*. Jí to připadalo k smíchu a hned se zastyděla, že jí v takové chvíli může být něco k smíchu. A poprvé se na okamžik vžila do jeho pocitů, přenesla se do něho, a bylo jí ho líto. Ale co mohla říct nebo udělat? Sklopila hlavu a mlčela. I on chvíli mlčel a pak promluvil už méně pisklavým, chladným hlasem a zdůrazňoval libovolně vybraná slova, která neměla žádnou zvláštní důležitost.

„Přišel jsem vám říct…“ řekl…

Podívala se na něho. „Ne, to se mi jen zdálo," pomyslela si a vzpomněla si na výraz jeho tváře, když se zamotal ve slově *vytlpěl*. „Ne, copak může člověk s těmahle kalnýma očima a s tímhle samolibým klidem něco cítit?"

„Nemůžu nic změnit," zašeptala.

„Přišel jsem vám říct, že zítra odjíždím do Moskvy a do tohoto domu se už nevrátím, a o svém rozhodnutí se dozvíte prostřednictvím advokáta, kterému svěřím rozvodové řízení. Můj syn se přestěhuje k mé sestře," řekl Alexej Alexandrovič a s námahou si vzpomínal, co chtěl o synovi říct.

„Potřebujete Serjožu, abyste mi ublížil," řekla tiše a dívala se na něho zpod obočí. „Vy ho nemáte rád... Nechte mi Serjožu!"

„Ano, ztratil jsem dokonce i lásku k synovi, protože je s ním spojen můj odpor k vám. Ale přesto si ho vezmu. Sbohem!"

A chtěl odejít, ale teď ho zadržela ona.

„Alexeji Alexandroviči, nechte mi Serjožu!" zašeptala ještě jednou. „Víc vám nemám co říct. Nechte mi Serjožu do mého... Brzy budu rodit, nechte mi ho!"

Alexej Alexandrovič vzplanul, vytrhl jí ruku a mlčky odešel z pokoje.

Kapitola pátá

Čekárna slavného petrohradského advokáta byla plná, když do ní Alexej Alexandrovič vešel. Tři dámy – stařenka, mladá dáma a kupcová – a tři pánové – jeden německý bankéř s prstenem na prstu, druhý kupec s plnovousem a třetí rozzlobený úředník ve služebním fraku s křížem na krku – zřejmě čekali už dlouho. Dva koncipienti psali u stolů a skřípali péry. Psací potřeby, jejichž byl Alexej Alexandrovič náruživým milovníkem, byly neobyčejně pěkné, Alexej Alexandrovič si toho nemohl nevšimnout. Jeden z koncipientů, aniž vstal, přimhouřil oči a rozzlobeně se obrátil na Alexeje Alexandroviče.

„Co si přejete?“

„Mám záležitost k panu advokátovi.“

„Pan advokát je zaneprázdněn,“ odpověděl přísně koncipient, ukázal perem na čekající a psal dál.

„Nemohl by si najít čas?“ řekl Alexej Alexandrovič.

„Nemá žádný volný čas, je pořád zaneprázdněn. Ráčte počkat.“

„Pak byste byl tak laskav a odevzdal mu mou navštívenku,“ řekl důstojně Alexej Alexandrovič, protože viděl, že je nutné odhalit své inkognito.

Koncipient vzal navštívenku, s tím, co na ní stálo, zřejmě nesouhlasil, a prošel dveřmi.

Alexej Alexandrovič veřejné soudnictví v zásadě schvaloval, ale s některými podrobnostmi jeho uplatňování u nás tak docela nesouhlasil, a to z důvodů, které znal z nejvyšších úředních kruhů, a odsuzoval je, nakolik mohl odsuzovat něco, co bylo schváleno nejvyšším

místem. Celý jeho život uplynul ve správní činnosti, a proto když s něčím nesouhlasil, jeho nesouhlas zmírňovalo uznání, že chyby jsou nevyhnutelné a že v každé věci je možná náprava. Na nových soudních institucích neschvaloval podmínky, do kterých byla postavena advokacie. Ale až dosud s advokacií nic neměl, a proto ji neschvaloval jen teoreticky; teď však jeho nesouhlas ještě zesílil nepříjemný dojem, který získal v advokátově čekárně.

„Hned vyjdou," řekl koncipient; a opravdu se za dvě minuty ve dveřích objevila dlouhá postava starého právníka, který se s advokátem radil, a samotný advokát.

Advokát byl malý, podsaditý, holohlavý člověk s černě rezavým plnovousem, světlým dlouhým obočím a převislým čelem. Byl vystrojený jako ženich, od kravaty a dvojitého řetízku až po lakované boty. Tvář měl inteligentní, mužickou, ale oblek švihácký a nevkusný.

„Prosím," řekl advokát Alexeji Alexandrovičovi. A když Karenina zachmuřeně pustil kolem sebe, zavřel dveře.

„Nechcete se posadit?" Ukázal na křeslo u psacího stolu zavaleného papíry a sám se posadil na předsednické místo, mnul si drobné ručky s krátkými prsty porostlými bílými chloupky a naklonil hlavu na stranu. Ale sotva se ve své póze uklidnil, přeletěl nad stolem mol. Advokát s rychlostí, jakou by od něho nikdo nečekal, roztáhl ruce, mola chytil a znovu zaujal původní polohu.

„Než začnu mluvit o své záležitosti," řekl Alexej Alexandrovič, který s údivem sledoval očima advokátův pohyb, „musím poznamenat, že věc, o které s vámi hodlám mluvit, musí zůstat tajemstvím."

Sotva znatelný úsměv rozhrnul advokátovi rezavé převislé kníry.

„Nebyl bych advokátem, kdybych nedokázal zachovávat tajemství, která jsou mi svěřena. Ale jestli si přejete ujištění…"

Alexej Alexandrovič se mu podíval do tváře a viděl, že šedé inteligentní oči se smějí a že už všechno vědí.

„Znáte mé jméno?" pokračoval Alexej Alexandrovič.

„Znám vás i vaši užitečnou," znovu chytil mola, „činnost, jako každý Rus," řekl advokát a uklonil se.

Alexej Alexandrovič si povzdechl a sbíral odvahu. Ale když se už jednou rozhodl, pokračoval svým pisklavým hlasem, bez ostychu, bez zadrhávání, a některá slova zdůrazňoval.

„Mám to neštěstí," začal Alexej Alexandrovič, „že jsem podváděný manžel, a přeji si zákonně zrušit svazek se ženou, to jest rozvést se, ovšem tak, aby syn nezůstal s matkou."

Šedé oči advokáta se snažily nesmát, ale poskakovaly nezadržitelnou radostí, a Alexej Alexandrovič viděl, že to není jen radost člověka, který dostává výnosnou zakázku – byl v tom triumf a nadšení, byl v tom lesk podobný tomu zlověstnému lesku, jaký vídal v očích své ženy.

„Přejete si mou součinnost při provedení rozvodu?"

„Právě tak, ale musím vás upozornit," řekl Alexej Alexandrovič, „že riskuji, že zneužiji vaši pozornost. Přijel jsem se s vámi jen předběžně poradit. Přeji si rozvod, ale důležité jsou pro mě formy, za kterých je možný. Je velmi možné, že pokud se ty formy nebudou shodovat s mými požadavky, od zákonného nároku upustím."

„Ó, tak je to vždycky," řekl advokát, „a vždycky je to ve vaší vůli."

Advokát sklopil oči k nohám Alexeje Alexandroviče, protože cítil, že by klienta mohl urazit pohledem plným nezadržitelné radosti, podíval se na mola, který mu přeletěl před nosem, a cukl rukou, ale z úcty k postavení Alexeje Alexandroviče ho nechytil.

„Přestože naše zákonná ustanovení o tomto předmětu v obecných rysech znám," pokračoval Alexej Alexandrovič, „přál bych si vědět, v jakých formách se podobné záležitosti v praxi obvykle vyřizují."

„Přejete si," odpověděl advokát, aniž zvedl oči, a nikoli bez potěšení přejímal tón řeči svého klienta, „abych vám vyložil cesty, po kterých lze vaše přání uskutečnit."

A když Alexej Alexandrovič přisvědčivě kývl hlavou, pokračoval a jen občas letmo pohlédl na tvář Alexeje Alexandroviče, která se pokryla rudými skvrnami.

„Rozvod je podle našich zákonů," řekl s lehkým odstínem nesouhlasu s našimi zákony, „možný, jak víte, v následujících případech... Počkat!" obrátil se na koncipienta, který vystrčil hlavu ze dveří, ale přesto vstal, řekl pár slov a znovu se posadil. „V následujících případech: tělesné vady manželů, dále pětiletá nezvěstnost," řekl a ohnul krátký prst porostlý chlupy, „dále cizoložství." To slovo vyslovil se zjevným potěšením. „Podrobněji takto," pokračoval a ohýbal dál své tlusté prsty, přestože případy a jejich podrobnější členění zřejmě nebylo možné takhle zařadit dohromady, „tělesné vady muže nebo ženy, dále cizoložství muže nebo ženy." Protože mu došly prsty, všechny je zase narovnal a pokračoval: „To je teoretické hledisko, ale předpokládám, že jste mi prokázal tu čest a obrátil se na mě, abyste se dozvěděl o praktickém použití. A proto vám na základě precedentů musím sdělit, že všechny případy rozvodů se sbíhají k následujícímu: tělesné vady nejsou, pokud tomu dobře rozumím? A také nezvěstnost ne?..."

Alexej Alexandrovič přisvědčivě sklonil hlavu.

„Sbíhají se k následujícímu: cizoložství jednoho z manželů a usvědčení provinilé strany po vzájemné dohodě, a kromě takové dohody usvědčení nedobrovolné. Musím říct, že ten druhý případ se v praxi vyskytuje zřídka," řekl advokát, letmo pohlédl na Alexeje Alexandroviče a zmlkl jako prodavač pistolí, který vylíčil přednosti jedné i druhé zbraně a čeká, co si kupující vybere. Ale Alexej Alexandrovič mlčel, a tak advokát pokračoval: „Nejobvyklejší a nejjednodušší, a podle mého soudu rozumné, je cizoložství po vzájemné dohodě. Nedovolil bych si takhle se vyjádřit, kdybych mluvil s člověkem málo vzdělaným," řekl advokát, „ale předpokládám, že vám je to srozumitelné."

Alexej Alexandrovič byl však tak rozrušený, že rozumnost cizoložství po vzájemné dohodě hned nepochopil a vyjádřil ten údiv pohledem; ale advokát mu ihned pomohl:

„Lidé už nemohou žít spolu – to je fakt. A pokud jsou s tím oba srozuměni, podrobnosti a formality se stávají lhostejnými. A zároveň je to nejjednodušší a nejspolehlivější prostředek."

Alexej Alexandrovič teď pochopil úplně. Ale měl náboženské požadavky, které mu bránily takové opatření připustit.

„To v tomto případě nepřichází v úvahu," řekl. „Tady je možný jen jediný případ: nedobrovolné usvědčení, potvrzené dopisy, které mám."

Při zmínce o dopisech advokát sevřel rty a vydal jemný zvuk, soucitný a pohrdavý zároveň.

„Ráčíte vidět," začal. „Záležitosti tohoto druhu rozhoduje, jak víte, duchovní správa; a velební otcové arcikněží jsou v záležitostech tohoto druhu velcí milovníci nejdrobnějších podrobností," řekl s úsměvem, který prozrazoval, že vkus arcikněží chápe. „Dopisy bezpochyby mohou leccos částečně potvrdit; ale důkazy musí být získány přímou cestou, to jest svědky. Vůbec, pokud mi prokážete tu čest a poctíte mě svou důvěrou, přenechte i výběr opatření, která je třeba použít, mně. Kdo chce výsledek, ten připouští i prostředky."

„Jestliže je tomu tak…" začal Alexej Alexandrovič a náhle zbledl, ale v tu chvíli advokát vstal a znovu šel ke dveřím za koncipientem, který ho vyrušoval.

„Řekněte jí, že tady laciné zboží neprodáváme!" řekl a vrátil se k Alexeji Alexandrovičovi.

Když se vracel na místo, nenápadně chytil ještě jednoho mola. „To bude ten můj plyšový potah do léta vypadat!" pomyslel si a zamračil se.

„Tedy, ráčil jste říkat…" řekl.

„Své rozhodnutí vám sdělím písemně," řekl Alexej Alexandrovič, vstal a chytil se stolu. Chvíli mlčky postál a pak řekl: „Z vašich slov tedy mohu usoudit, že provedení rozvodu je možné. Prosil bych vás, abyste mi sdělil také své podmínky."

„Možné je všechno, pokud mi ponecháte úplnou volnost jednání," řekl advokát, aniž na otázku odpověděl. „Kdy mohu počítat s tím, že od vás dostanu zprávu?" zeptal se advokát, posouval se ke dveřím a leskl se očima i lakovanými botkami.

„Za týden. A vaši odpověď, zda se ujmete zastupování v této věci a za jakých podmínek, mi budete tak laskav a sdělíte."

„Velmi dobře, prosím."

Advokát se uctivě uklonil, vypustil klienta ze dveří, a když osaměl, oddal se svému radostnému pocitu. Bylo mu tak veselo, že proti svým zásadám slevil smlouvající se paní a přestal chytat moly, protože se definitivně rozhodl, že na příští zimu musí dát nábytek potáhnout sametem, jako to má Sigonin.

Kapitola šestá

Alexej Alexandrovič dosáhl na zasedání komise sedmnáctého srpna skvělého vítězství, ale důsledky tohoto vítězství mu podťaly nohy. Nová komise pro všestranné prozkoumání života jinorodců byla sestavena a vyslána na místo s neobyčejnou rychlostí a energií, které podněcoval Alexej Alexandrovič. Za tři měsíce byla předložena zpráva. Život jinorodců byl prozkoumán z hlediska politického, správního, hospodářského, národopisného, hmotného i náboženského. Na všechny otázky byly skvěle vyloženy odpovědi, a to odpovědi, o kterých nebylo možné pochybovat, protože nebyly plodem lidského myšlení, které je vždycky náchylné k omylům, ale všechny byly plodem úřední činnosti. Všechny odpovědi byly výsledkem úředních údajů, hlášení gubernátorů a biskupů, opřených o hlášení újezdních náčelníků a děkanů, kteří se zase opírali o hlášení volostních úřadů a farářů; a proto byly všechny ty odpovědi nepochybné. Všechny ty otázky – například proč přicházejí neúrody, proč se obyvatelé drží své víry a podobně –, otázky, které se bez pohodlí úředního stroje nevyřeší a nemohou být vyřešeny po staletí, dostaly jasné, nepochybné řešení. A to řešení svědčilo ve prospěch názoru Alexeje Alexandroviče. Ale Stremov, který se na posledním zasedání cítil dotčen na živém, použil, když dostali hlášení komise, taktiku, jakou Alexej Alexandrovič nečekal. Stremov strhl s sebou několik dalších členů a najednou přešel na stranu Alexeje Alexandroviče a s žárem nejen hájil uskutečnění opatření, která navrhoval Karenin, ale navrhoval i další, krajní, v témž duchu. Tato opatření, ještě zostřená proti tomu, co bylo základní myšlenkou Alexeje Alexan-

droviče, byla přijata, a tehdy se Stremovova taktika odhalila. Tato opatření, dovedená do krajnosti, se najednou ukázala tak hloupá, že zároveň státníci i veřejné mínění, i chytré dámy, i noviny – všichni se na ta opatření vrhli a vyjadřovali své rozhořčení jak nad opatřeními samotnými, tak nad jejich uznávaným otcem, Alexejem Alexandrovičem. Stremov se však stáhl a dělal, že jen slepě následoval Kareninův plán a teď je sám překvapen a pobouřen tím, co se stalo. To Alexeji Alexandrovičovi podťalo nohy. Ale navzdory podlomenému zdraví, navzdory rodinným strastem se Alexej Alexandrovič nevzdával. V komisi došlo k rozkolu. Jedni členové se Stremovem v čele omlouvali svou chybu tím, že uvěřili revizní komisi, vedené Alexejem Alexandrovičem, která zprávu předložila, a říkali, že zpráva té komise je nesmysl a jen počmáraný papír. Alexej Alexandrovič se skupinou lidí, kteří viděli nebezpečí v takovém revolučním postoji k úředním listinám, dál podporoval údaje, které vypracovala revizní komise. Následkem toho se ve vyšších kruzích, a dokonce i ve společnosti, všechno zamotalo, a přestože to všechny nesmírně zajímalo, nikdo nedokázal pochopit, jestli jinorodci opravdu strádají a hynou, nebo vzkvétají. Postavení Alexeje Alexandroviče se tím, a zčásti i kvůli pohrdání, které na něho padlo kvůli nevěře jeho ženy, stalo velmi vratkým. A v tomto postavení učinil Alexej Alexandrovič důležité rozhodnutí. K údivu komise prohlásil, že požádá o povolení, aby mohl sám odjet na místo a věc prozkoumat. A když si povolení vyžádal, odjel Alexej Alexandrovič do vzdálených gubernií.

Odjezd Alexeje Alexandroviče způsobil velký rozruch, tím spíš, že hned při odjezdu úředně vrátil s průvodním přípisem cestovné, které mu bylo vyplaceno na dvanáct koní pro cestu do místa určení.

„Myslím, že je to velmi ušlechtilé," říkala o tom Betsy kněžně Mjagké. „Proč vyplácet na poštovní koně, když všichni vědí, že teď všude jezdí železnice?"

Ale kněžna Mjagkaja nesouhlasila a názor kněžny Tverské ji dokonce podráždil.

„Vy můžete mluvit," řekla, „když máte miliony, ani nevím kolik, ale já mám moc ráda, když manžel jezdí v létě na revize. Je to pro něho velmi zdravé a příjemné se projet, a u mě už je to tak zavedené, že z těch peněz platím kočár a drožkáře."

Cestou do vzdálených gubernií se Alexej Alexandrovič na tři dny zastavil v Moskvě.

Druhý den po příjezdu jel na návštěvu ke generálnímu gubernátorovi. Na křižovatce u Gazetné uličky, kde se vždycky tlačí kočáry a drožky, Alexej Alexandrovič najednou zaslechl své jméno, vykřikované tak hlasitým a veselým hlasem, že se nemohl neohlédnout. Na rohu chodníku, v krátkém módním svrchníku, s krátkým módním klobouk em nakřivo, s úsměvem, v němž se mezi rudými rty leskly bílé zuby, stál veselý, mladý, zářící Stěpan Arkaďjič, rozhodně a naléhavě volal a žádal, aby kočár zastavil. Jednou rukou se držel okna kočáru, který stál na rohu a z jehož okna vyhlížela ženská hlava v sametovém klobouku a dvě dětské hlavičky, usmíval se a kýval na švagra rukou. Dáma se laskavě usmívala a také mávala Alexeji Alexandrovičovi. Byla to Dolly s dětmi.

Alexej Alexandrovič nechtěl v Moskvě nikoho vidět, a nejméně ze všech bratra své ženy. Pozvedl klobouk a chtěl jet dál, ale Stěpan Arkaďjič poručil jeho kočímu, aby zastavil, a přiběhl k němu přes sníh.

„No není to hřích, nedat vědět! Jak dlouho už tu jsi? Já byl včera v hotelu Dussaux a vidím na tabuli ‚Karenin', a vůbec mě nenapadlo, že jsi to ty!" mluvil Stěpan Arkaďjič a strkal hlavu do okna kočáru. „Jinak bych se zastavil. Jak rád tě vidím!" mluvil a ťukal jednou nohou o druhou, aby z nich setřásl sníh. „Není to hřích, nedat vědět!" opakoval.

„Neměl jsem čas, mám velmi mnoho práce," odpověděl suše Alexej Alexandrovič.

„Pojď přece k mé ženě, tolik tě chce vidět.“

Alexej Alexandrovič rozbalil pléd, do kterého měl zabalené zimomřivé nohy, vylezl z kočáru a prodral se přes sníh k Darje Alexandrovně.

„Copak to je, Alexeji Alexandroviči, proč se nám tak vyhýbáte?“ řekla Dolly a smutně se usmála.

„Měl jsem velmi mnoho práce. Velmi rád vás vidím,“ řekl tónem, který jasně říkal, že ho to mrzí. „Jak se vám daří?“

„No, co dělá moje milá Anna?“

Alexej Alexandrovič cosi zabručel a chtěl odejít. Ale Stěpan Arkaďjič ho zadržel.

„A víš, co uděláme zítra? Dolly, pozvi ho na oběd! Pozveme Koznyševa a Pescova, abychom ho pohostili moskevskou inteligencí.“

„Tak prosím, přijeďte,“ řekla Dolly. „Budeme vás čekat v pět, v šest, jak chcete. No, co dělá moje milá Anna? Už tak dlouho…“

„Je zdravá,“ zabručel Alexej Alexandrovič zamračeně. „Velmi rád!“ a zamířil ke svému kočáru.

„Přijdete?“ zavolala Dolly.

Alexej Alexandrovič řekl něco, co Dolly v hluku jedoucích povozů nemohla zaslechnout.

„Zítra se pro tebe zastavím!“ zavolal na něho Stěpan Arkaďjič.

Alexej Alexandrovič nasedl do kočáru a zapadl do něho tak, aby nic neviděl a nebyl viděn.

„Podivín!“ řekl Stěpan Arkaďjič ženě, podíval se na hodinky, udělal před obličejem pohyb rukou, který znamenal pohlazení pro ženu a děti, a bujaře vykročil po chodníku.

„Stivo! Stivo!“ zavolala Dolly a začervenala se.

Ohlédl se.

„Vždyť musím koupit kabát Grišovi a Táně. Tak mi dej peníze!“

„To nic, řekni, že to zaplatím,“ a zmizel, když vesele kývl hlavou na známého, který jel kolem.

Kapitola sedmá

Druhý den byla neděle. Stěpan Arkaďjič se zastavil ve Velkém divadle na zkoušce baletu a předal Máše Čibisově, hezounké tanečnici, která do divadla nově nastoupila na jeho protekci, korálky, které jí den předtím slíbil, a za kulisou, v denním šeru divadla, ji stihl políbit na hezounkou tvářičku, která se nad dárkem rozzářila. Kromě toho, že jí měl dát korálky, potřeboval se s ní domluvit na schůzce po baletu. Vysvětlil jí, že na začátek baletu přijít nemůže, a slíbil, že přijede na poslední dějství a vezme ji na večeři. Z divadla zajel Stěpan Arkaďjič do Ochotného rjadu, sám vybral rybu a chřest k obědu a ve dvanáct už byl v hotelu Dussaux, kde musel navštívit tři lidi, kteří, jak se mu šťastně hodilo, bydleli všichni tři v jednom hotelu: Levina, který se tu ubytoval a nedávno se vrátil z ciziny, svého nového představeného, který právě nastoupil na tohle vysoké místo a prováděl v Moskvě revizi, a švagra Karenina, aby ho rozhodně přivezl na oběd.

Stěpan Arkaďjič rád poobědval, ale ještě raději dával obědy, nevelké, ale vybrané jak jídlem a pitím, tak výběrem hostů. Program dnešního oběda se mu velmi líbil: budou živí okouni, chřest a hlavní chod – báječný, ale prostý rostbíf a odpovídající vína: to co do jídla a pití. A z hostů tam budou Kitty a Levin, a aby to nebylo nápadné, ještě sestřenice a mladý Ščerbackij, a hlavní chod mezi hosty – Sergej Koznyšev a Alexej Alexandrovič. Sergej Ivanovič je Moskvan a filozof, Alexej Alexandrovič Petrohraďan a praktik; a pozve ještě známého podivína a nadšence Pescova, liberála, řečníka, hudebníka, historika a roztomi-

lého padesátiletého mladíka, který bude omáčkou nebo přílohou ke Koznyševovi a Kareninovi. Bude je dráždit a poštvávat proti sobě.

Peníze od kupce za les ve druhé splátce už dostal a ještě je neutratil, Dolly byla v poslední době velmi milá a hodná, a myšlenka na tenhle oběd Stěpana Arkaďjiče ve všech ohledech těšila. Měl tu nejveselejší náladu. Byly tu dvě trochu nepříjemné okolnosti; ale obě ty okolnosti tonuly v moři dobromyslného veselí, které se vlnilo v duši Stěpana Arkaďjiče. Ty dvě okolnosti byly: zaprvé to, že když včera potkal na ulici Alexeje Alexandroviče, všiml si, že je k němu suchý a přísný, a když dal ten výraz tváře Alexeje Alexandroviče a to, že k nim nepřijel a nedal o sobě vědět, dohromady s řečmi, které slyšel o Anně a Vronském, Stěpan Arkaďjič tušil, že mezi mužem a ženou něco není v pořádku.

To byla jedna nepříjemnost. Druhá trochu nepříjemná věc byla ta, že nový představený měl, jako všichni noví představení, už pověst strašného člověka, který vstává v šest ráno, dře jako kůň a stejnou práci vyžaduje od podřízených. Kromě toho měl tenhle nový představený ještě pověst medvěda v jednání a byl podle řečí člověk zcela opačného směru, než ke kterému patřil dřívější představený a až dosud i sám Stěpan Arkaďjič. Včera se Stěpan Arkaďjič hlásil služebně v uniformě a nový představený byl velmi laskavý a rozpovídal se s Oblonským jako se známým; proto Stěpan Arkaďjič považoval za svou povinnost vykonat u něho návštěvu v žaketu. Myšlenka, že ho nový představený nemusí dobře přijmout, to byla ta druhá nepříjemná okolnost. Ale Stěpan Arkaďjič instinktivně cítil, že se všechno skvěle *vyvrbí*. „Všichni jsou to lidi, všichni jen lidé, hříšní jako my: proč se zlobit a hádat?“ myslel si, když vcházel do hotelu.

„Nazdar, Vasiliji,“ říkal, když s kloboukem nakřivo procházel chodbou, a obrátil se na známého lokaje, „ty sis nechal narůst licousy? Levin je sedmé číslo, že? Doprovoď mě, prosím. A zjisti, jestli mě hrabě Aničkin přijme.“ To byl ten nový představený.

„Jak poroučíte," odpověděl s úsměvem Vasilij. „Dlouho jste nás neráčil navštívit."

„Byl jsem tu včera, jen jiným vchodem. Tohle je sedmička?"

Levin stál s tverským mužikem uprostřed pokoje a měřil aršínem čerstvou medvědí kůži, když vešel Stěpan Arkaďjič.

„Á, zastřelili jste ho?" vykřikl Stěpan Arkaďjič. „To je paráda! Medvědice? Nazdar, Archipe!"

Podal mužikovi ruku a usedl na židli, aniž si sundal svrchník a klobouk.

„Tak si to přece sundej a posaď se!" řekl Levin a sundával mu klobouk.

„Ne, nemám čas, jsem tu jen na vteřinku," odpověděl Stěpan Arkaďjič. Rozepjal si svrchník, ale pak si ho sundal a proseděl celou hodinu v rozhovoru s Levinem o lovu a o těch nejdůvěrnějších věcech.

„Tak mi přece řekni, co jsi dělal v cizině? Kde jsi byl?" řekl Stěpan Arkaďjič, když mužik odešel.

„Byl jsem v Německu, v Prusku, ve Francii, v Anglii, ale ne v hlavních městech, nýbrž v továrních městech, a viděl jsem hodně nového. A jsem rád, že jsem tam byl."

„Ano, znám tvou myšlenku, jak uspořádat poměry dělníků."

„Vůbec ne: v Rusku nemůže existovat dělnická otázka. V Rusku je otázka vztahu pracujícího lidu k půdě; ta tam existuje také, ale tam jde o opravu něčeho zkaženého, kdežto u nás..."

Stěpan Arkaďjič Levina pozorně poslouchal.

„Ano, ano!" říkal. „Je docela možné, že máš pravdu," řekl. „Ale jsem rád, že máš dobrou náladu; jezdíš na medvědy, pracuješ a jsi zapálený. Ščerbackij mi totiž říkal – potkal tě –, že jsi nějak sklíčený a pořád mluvíš o smrti..."

„No a co, nepřestávám myslet na smrt," řekl Levin. „Je pravda, že už je čas umřít. A že je to všechno nesmysl. Řeknu ti to po pravdě: své myšlenky a své práce si hrozně cením, ale v podstatě – jen se nad tím

zamysli: vždyť celý ten náš svět je jen malinká plíseň, která narostla na drobounké planetě. A my si myslíme, že u nás může být něco velkého – myšlenky, činy! To všechno jsou zrnka písku."

„Ale to je, brachu, staré jako svět!"

„Staré, ale víš, když to člověk jasně pochopí, tak se všechno nějak stane bezvýznamným. Když pochopíš, že dnes nebo zítra umřeš a nic nezůstane, je všechno tak bezvýznamné! I já považuju svou myšlenku za velmi důležitou, a ona se ukazuje stejně bezvýznamná, i kdyby se dala uskutečnit, jako obklíčit tuhle medvědici. A tak člověk tráví život a rozptyluje se lovem, prací – jen aby nemyslel na smrt."

Stěpan Arkaďjič se jemně a laskavě usmíval, když Levina poslouchal.

„No samozřejmě! Tak vidíš, došel jsi ke mně. Pamatuješ, jak jsi mě napadal, že v životě hledám požitky?"

Nebuď tak přísný, moralisto!...

„Ne, přece jen to dobré v životě je to..." Levin se zamotal. „Já vlastně nevím. Vím jen, že brzy umřeme."

„Proč zrovna brzy?"

„A víš, v životě je méně kouzla, když člověk myslí na smrt, ale je klidnější."

„Naopak, ke konci je to ještě veselejší. Ale už musím jít," řekl Stěpan Arkaďjič a vstal už podesáté.

„Ale ne, posaď se!" řekl Levin a zdržoval ho. „Kdy se zase uvidíme? Zítra odjíždím."

„To jsem ale dobrý! Vždyť jsem kvůli tomu přišel... Rozhodně dnes přijeď ke mně na oběd. Bude tam tvůj bratr, bude tam Karenin, můj švagr."

„Copak je tady?" řekl Levin a chtěl se zeptat na Kitty. Slyšel, že byla začátkem zimy v Petrohradě u své sestry, ženy diplomata, a nevěděl,

jestli se vrátila, nebo ne, ale rozmyslel si to a nevyptával se. „Bude tam, nebude tam – je to jedno.“

„Tak přijedeš?“

„No samozřejmě.“

„Tedy v pět a v žaketu.“

A Stěpan Arkaďjič vstal a šel dolů za novým představeným. Instinkt Stěpana Arkaďjiče nezklamal. Nový strašný představený se ukázal jako velmi příjemný člověk, a Stěpan Arkaďjič s ním posnídal a zdržel se tak dlouho, že se k Alexeji Alexandrovičovi dostal až po třetí hodině.

Kapitola osmá

Když se Alexej Alexandrovič vrátil z mše, strávil celé dopoledne doma. To dopoledne ho čekaly dvě věci: zaprvé přijmout a vypravit deputaci jinorodců, která byla na cestě do Petrohradu a teď se zdržovala v Moskvě; zadruhé napsat slíbený dopis advokátovi. Deputace, i když byla povolána z podnětu Alexeje Alexandroviče, s sebou nesla mnoho nepříjemností, a dokonce nebezpečí, a Alexej Alexandrovič byl velmi rád, že ji zastihl v Moskvě. Členové té deputace neměli nejmenší ponětí o své úloze a povinnostech. Byli naivně přesvědčeni, že jejich úkolem je vyložit své potřeby a skutečný stav věcí a prosit vládu o pomoc, a vůbec nechápali, že některá jejich prohlášení a požadavky nahrávají nepřátelské straně, a tím celou věc ničí. Alexej Alexandrovič se s nimi dlouho zabýval, sepsal jim program, od kterého se nesměli odchýlit, a když je propustil, napsal do Petrohradu dopisy, aby deputaci usměrnili. Hlavní pomocnicí v té věci měla být hraběnka Lidija Ivanovna. Byla odbornicí na deputace a nikdo jako ona nedokázal deputace tak rozdmýchat a dát jim správný směr. Když s tím byl hotov, napsal Alexej Alexandrovič i dopis advokátovi. Bez nejmenšího zaváhání mu dal svolení jednat podle jeho uvážení. Do dopisu vložil tři Vronského lístky Anně, které se našly v odebraných deskách.

Od té doby, co Alexej Alexandrovič odjel z domu s úmyslem nevrátit se k rodině, a od té doby, co byl u advokáta a aspoň jednomu člověku svůj úmysl sdělil, a zvlášť od té doby, co tuhle životní záležitost převedl na záležitost papírovou, si na svůj úmysl víc a víc zvykal a teď jasně viděl, že ho lze uskutečnit.

Pečetil obálku pro advokáta, když uslyšel hlasitý zvuk hlasu Stěpana Arkaďiče. Stěpan Arkaďič se přel se sluhou Alexeje Alexandroviče a trval na tom, aby ho ohlásil.

„To je jedno," pomyslel si Alexej Alexandrovič, „tím líp. Hned mu oznámím, jak to je s mým postavením vůči jeho sestře, a vysvětlím mu, proč u něho nemůžu obědvat."

„Ať jde dál!" řekl nahlas, sbíral přitom papíry a ukládal je do psací složky.

„No tak vidíš, že lžeš, a on je doma!" odpověděl hlas Stěpana Arkaďiče lokajovi, který ho nechtěl pustit, a Oblonskij si za chůze svlékal kabát a vešel do pokoje. „No, jsem moc rád, že tě zastihuju! Tak doufám..." začal vesele Stěpan Arkaďič.

„Nemůžu přijít," řekl chladně Alexej Alexandrovič. Stál a hostovi nenabídl, aby se posadil.

Alexej Alexandrovič hodlal hned zaujmout ten chladný vztah, v jakém měl být k bratrovi ženy, s níž zahajoval rozvodové řízení; ale nepočítal s tím mořem dobrosrdečnosti, které se v duši Stěpana Arkaďiče přelévalo přes břehy.

Stěpan Arkaďič doširoka otevřel své lesklé, jasné oči.

„Proč nemůžeš? Co tím chceš říct?" řekl nechápavě francouzsky. „Ne, to už je slíbené. A všichni s tebou počítáme."

„Chci tím říct, že k vám nemůžu přijít, protože příbuzenské vztahy, které mezi námi byly, musí skončit."

„Jak? Jak to? Proč?" řekl s úsměvem Stěpan Arkaďič.

„Protože zahajuji rozvodové řízení s vaší sestrou, svou ženou. Musel jsem..."

Ale Alexej Alexandrovič ještě nestačil domluvit, a Stěpan Arkaďič už se zachoval docela jinak, než čekal. Stěpan Arkaďič zaúpěl a klesl do křesla.

„Ne, Alexeji Alexandroviči, co to říkáš!" vykřikl Oblonskij a ve tváři se mu objevilo utrpení.

„Je to tak.“

„Promiň, ale nemůžu, prostě nemůžu tomu věřit…“

Alexej Alexandrovič se posadil. Cítil, že jeho slova neměla ten účinek, jaký čekal, že se bude nezbytně muset vysvětlovat a že ať budou jeho vysvětlení jakákoli, jeho vztah k švagrovi zůstane stejný.

„Ano, octl jsem se v těžké nutnosti žádat o rozvod,“ řekl.

„Řeknu jen jedno, Alexeji Alexandroviči. Znám tě jako výborného, spravedlivého člověka, znám Annu – promiň, ale svůj názor na ni změnit nemůžu – jako skvělou, výbornou ženu, a proto, promiň, tomu nemůžu věřit. Je v tom nějaké nedorozumění,“ řekl.

„Ano, kdyby to bylo jen nedorozumění…“

„Dovol, já chápu,“ přerušil ho Stěpan Arkaďjič. „Ale samozřejmě… Jedno: nesmí se nic uspěchat. Nesmí, nesmí se nic uspěchat!“

„Nic jsem neuspěchal,“ řekl chladně Alexej Alexandrovič, „a radit se v takové věci nemůžu s nikým. Jsem pevně rozhodnut.“

„To je strašné!“ řekl Stěpan Arkaďjič a těžce vzdychl. „Já bych udělal jedno, Alexeji Alexandroviči. Snažně tě prosím, udělej to!“ řekl. „Řízení ještě nezačalo, jak jsem pochopil. Než ho zahájíš, sejdi se s mou ženou, promluv si s ní. Má Annu ráda jako sestru, má ráda tebe a je to úžasná žena. Proboha, promluv si s ní! Udělej to pro mě z přátelství, snažně tě prosím!“

Alexej Alexandrovič se zamyslel a Stěpan Arkaďjič se na něj soucitně díval a jeho mlčení nepřerušoval.

„Zajedeš za ní?“

„Já opravdu nevím. Proto jsem k vám nepřišel. Domnívám se, že se náš vztah musí změnit.“

„Ale proč? To nevidím. Dovol mi myslet si, že kromě našich příbuzenských vztahů ke mně chováš, aspoň zčásti, ty přátelské city, jaké jsem já vždycky choval k tobě… A opravdovou úctu,“ řekl Stěpan Arkaďjič a stiskl mu ruku. „I kdyby se tvoje nejhorší domněnky potvrdily, já si nebudu a nikdy si nebudu osobovat právo soudit jednu nebo dru-

hou stranu a nevidím důvod, proč by se náš vztah měl změnit. Ale ted to udělej, přijeď za mou ženou."

„Inu, my se na tu věc díváme jinak," řekl chladně Alexej Alexandrovič. „Ostatně, nemluvme o tom."

„Ne, a proč bys nemohl přijet? Třeba hned dneska na oběd? Žena na tebe čeká. Prosím tě, přijeď. A hlavně si s ní promluv. Je to úžasná žena. Proboha, na kolenou tě prosím!"

„Když si to tak přejete, přijedu," řekl Alexej Alexandrovič a vzdychl.

A protože chtěl změnit téma, zeptal se na to, co zajímalo oba: na nového představeného Stěpana Arkaďjiče, ještě nijak starého muže, který náhle dostal tak vysoké jmenování.

Alexej Alexandrovič hraběte Aničkina neměl rád ani dřív a vždycky se s ním v názorech rozcházel, ale teď se nedokázal ubránit nenávisti, jakou úředníci dobře znají: nenávisti člověka, který v kariéře utrpěl porážku, k člověku, který byl povýšen.

„Tak co, viděls ho?" řekl Alexej Alexandrovič s jedovatým úsměškem.

„No jistě, včera byl u nás v úřadě. Zdá se, že tomu výborně rozumí a je velmi činorodý."

„Ano, ale k čemu ta jeho činorodost směřuje?" řekl Alexej Alexandrovič. „K tomu, aby se věci dělaly, nebo aby se předělávalo, co už je hotové? Neštěstím našeho státu je papírová správa a on je jejím důstojným představitelem."

„Opravdu nevím, co se mu dá vytknout. Jeho směr neznám, ale jedno: je to výborný chlapík," odpověděl Stěpan Arkaďjič. „Teď jsem byl u něho a opravdu, výborný chlapík. Posnídali jsme a já ho naučil dělat, víš, ten nápoj, víno s pomeranči. Moc to osvěží. A je s podivem, že to neznal. Moc mu to chutnalo. Ne, opravdu, je to prima chlapík."

Stěpan Arkaďjič se podíval na hodinky.

„Pane na nebi, už je po čtvrté, a já musím ještě k Dolgovušinovi! Tak prosím tě, přijeď na oběd. Nedovedeš si představit, jak bys za-

rmoutil mě i ženu.“

Alexej Alexandrovič vyprovázel švagra docela jinak, než ho přivítal.

„Slíbil jsem to, tak přijedu,“ odpověděl sklesle.

„Věř mi, že si toho cením, a doufám, že nebudeš litovat,“ odpověděl s úsměvem Stěpan Arkaďjič.

A když si za chůze oblékal kabát, zavadil rukou lokaje po hlavě, zasmál se a vyšel ven.

„V pět hodin, a v žaketu, prosím tě!“ zavolal ještě jednou, když se vrátil ke dveřím.

Kapitola devátá

Bylo už po páté a někteří hosté už přijeli, když přijel i sám hostitel. Vešel spolu se Sergejem Ivanovičem Koznyševem a Pescovem, kteří se ve stejnou chvíli srazili u vchodu. Byli to dva hlavní představitelé moskevské inteligence, jak je nazýval Oblonskij. Oba byli lidé vážení povahou i rozumem. Navzájem se vážili, ale skoro ve všem spolu naprosto a beznadějně nesouhlasili – ne proto, že by patřili k protichůdným směrům, ale právě proto, že byli z jednoho tábora – nepřátelé je házeli do jednoho pytle –, jenže v tom táboře měl každý svůj odstín. A protože nic není méně schopné dohody než rozdílnost názorů na věci napůl abstraktní, nejenže se nikdy v názorech neshodli, ale už dávno si zvykli jeden druhému nezlobně se posmívat pro jeho nenapravitelný omyl.

Vcházeli do dveří a hovořili o počasí, když je Stěpan Arkaďjič dohonil. V salonu už seděli kníže Alexandr Dmitrijevič, Oblonského tchán, mladý Ščerbackij, Turovcyn, Kitty a Karenin.

Stěpan Arkaďjič hned viděl, že to bez něho v salonu jde špatně. Darja Alexandrovna ve svých slavnostních šedých hedvábných šatech, zjevně ustaraná jak kvůli dětem, které měly obědvat samy v dětském pokoji, tak kvůli tomu, že muž ještě nepřišel, nedokázala bez něho celou tu společnost pořádně promíchat. Všichni seděli jako farářovy dcerky na návštěvě – jak to říkal starý kníže –, zjevně nechápali, proč se sem dostali, a ždímali ze sebe slova, jen aby nemlčeli. Dobrosrdečný Turovcyn se zjevně necítil ve svém živlu a úsměv jeho tlustých rtů, s nímž Stěpana Arkaďjiče přivítal, říkal jako slovy: „No, brachu, to jsi

mě posadil mezi chytré! Napít se a zajet do Château des Fleurs, to je moje parketa.“ Starý kníže mlčky seděl a svýma lesklýma očkama pokukoval po straně po Kareninovi a Stěpan Arkaďjič pochopil, že už si vymyslel nějaké slovíčko, kterým toho státníka, na kterého se zvou hosté jako na jesetera, přišpendlí. Kitty se dívala na dveře a sbírala síly, aby se nezačervenala, až vejde Konstantin Levin. Mladý Ščerbackij, kterého s Kareninem neseznámili, se snažil dát najevo, že ho to ani v nejmenším nevyvádí z míry. Sám Karenin byl podle petrohradského zvyku na oběd s dámami ve fraku a v bílé kravatě a Stěpan Arkaďjič mu na tváři poznal, že přijel, jen aby dostál danému slovu, a že svou přítomností v té společnosti plní těžkou povinnost. Právě on byl hlavním viníkem toho chladu, který až do příjezdu Stěpana Arkaďjiče zmrazil všechny hosty.

Když Stěpan Arkaďjič vešel do salonu, omluvil se, vysvětlil, že ho zdržel ten kníže, který byl věčným obětním beránkem všech jeho zpoždění a nepřítomností, a v jediné minutě všechny seznámil, svedl dohromady Alexeje Alexandroviče se Sergejem Koznyševem a nadhodil jim téma porušťování Polska, kterého se spolu s Pescovem hned chytili. Poplácal Turovcyna po rameni, pošeptal mu něco směšného a posadil ho k ženě a ke knížeti. Pak řekl Kitty, že je dnes moc hezká, a seznámil Ščerbackého s Kareninem. V jediné minutě celé to společenské těsto tak prohnětl, že salon byl jedna radost a hlasy živě zazněly. Jen Konstantin Levin chyběl. Ale to bylo dobře, protože když Stěpan Arkaďjič vyšel do jídelny, k svému zděšení uviděl, že portské a sherry jsou od Depréa, a ne od Lévého, a nařídil poslat kočího co nejrychleji k Lévému a zamířil zpátky do salonu.

V jídelně potkal Konstantina Levina.

„Nejdu pozdě?“

„Jako bys mohl nepřijít pozdě!“ řekl Stěpan Arkaďjič a vzal ho pod paží.

„Máš tu hodně lidí? Kdo všechno?“ zeptal se Levin, mimoděk se začervenal a oklepával si rukavicí sníh z čepice.

„Samí naši. Je tu Kitty. Tak pojď, seznámím tě s Kareninem.“

Stěpan Arkaďjič přes všechnu svou liberálnost věděl, že seznámení s Kareninem nemůže nelichotit, a proto jím hostil své nejlepší přátele. Ale v tu chvíli nebyl Konstantin Levin s to vychutnat všechno potěšení z takového seznámení. Kitty neviděl od toho pro něj tak pamětihodného večera, kdy potkal Vronského, nepočítá-li tu chvilku, kdy ji uviděl na silnici. V hloubi duše věděl, že ji tu dnes uvidí. Ale protože si chtěl uchovat svobodu myšlenek, snažil se sám sebe přesvědčit, že to neví. Teď když uslyšel, že je tady, pocítil najednou takovou radost a zároveň takový strach, že se mu zatajil dech a nedokázal vyslovit, co chtěl říct.

„Jaká, jaká asi je? Taková jako dřív, nebo taková, jaká byla v kočáře? Co když Darja Alexandrovna mluvila pravdu? Proč by to nemohla být pravda?“ myslel si.

„Ach, prosím tě, seznam mě s Kareninem,“ vypravil ze sebe s námahou, zoufale odhodlaným krokem vešel do salonu a uviděl ji.

Nebyla taková jako dřív, ani taková, jaká byla v kočáře; byla úplně jiná.

Byla vyděšená, nesmělá, zahanbená, a proto ještě víc okouzlující.

Uviděla ho v tom okamžiku, kdy vešel do pokoje. Čekala na něj. Zaradovala se a ze své radosti byla tak zmatená, že nastala chvíle – právě ta, kdy šel k hostitelce a znovu se na ni podíval –, kdy se jí i jemu i Dolly, která všechno viděla, zdálo, že to nevydrží a rozpláče se. Začervenala se, zbledla, znovu se začervenala a strnula, rty se jí lehce chvěly a čekala na něj. Přistoupil k ní, uklonil se a mlčky jí podal ruku. Nebýt lehkého chvění rtů a vlhkosti, která jí zastřela oči a dodala jim lesk, byl by její úsměv skoro klidný, když řekla:

„Jak dlouho jsme se neviděli!“ A se zoufalou odhodlaností mu svou studenou rukou stiskla ruku.

„Vy jste mě neviděla, ale já viděl vás," řekl Levin a zářil šťastným úsměvem. „Viděl jsem vás, když jste jela z nádraží do Jergušova."

„Kdy?" zeptala se udiveně.

„Jela jste do Jergušova," říkal Levin a cítil, jak se zalyká štěstím, které mu zaplavuje duši. „A jak jsem se mohl opovážit spojovat s tou dojemnou bytostí myšlenku na cokoli, co není nevinné! Ano, zdá se, že je pravda, co říkala Darja Alexandrovna," myslel si.

Stěpan Arkaďjič ho vzal za ruku a odvedl ke Kareninovi.

„Dovolte, abych vás seznámil." Řekl jejich jména.

„Velmi mě těší, že se znovu setkáváme," řekl chladně Alexej Alexandrovič a stiskl Levinovi ruku.

„Vy se znáte?" zeptal se udiveně Stěpan Arkaďjič.

„Strávili jsme spolu tři hodiny ve vagonu," řekl Levin s úsměvem, „ale vystoupili jsme jako z maškarního plesu, plni zvědavosti, já aspoň."

„Tak vida! Račte, prosím," řekl Stěpan Arkaďjič a ukázal směrem k jídelně.

Muži vyšli do jídelny a přistoupili ke stolu s předkrmy, na němž stálo šest druhů vodky a stejně tolik druhů sýrů se stříbrnými lopatkami i bez lopatek, kaviár, sledě, různé konzervy a talíře s plátky francouzského chleba.

Muži stáli u vonících vodek a předkrmů a rozhovor o porušťování Polska mezi Sergejem Ivanyčem Koznyševem, Kareninem a Pescovem v očekávání oběda utichal.

Sergej Ivanovič, který jako nikdo jiný dokázal na závěr té nejabstraktnější a nejvážnější debaty nečekaně přisypat attické soli, a tím změnit náladu svých společníků, to udělal i teď.

Alexej Alexandrovič dokazoval, že porušťování Polska se může uskutečnit jedině na základě vyšších principů, které musí vnést ruská správa.

Pescov trval na tom, že jeden národ asimiluje druhý, jen když je hustěji zalidněný.

Koznyšev uznával obojí, ale s výhradami. Když pak vycházeli ze salonu, aby rozhovor uzavřeli, řekl Koznyšev s úsměvem:

„Proto je k porušťování jinorodců jediný prostředek: mít co nejvíc dětí. Tady my s bratrem si počínáme nejhůř ze všech. Ale vy, pánové ženatí, zvlášť vy, Stěpane Arkaďjiči, si počínáte naprosto vlastenecky. Kolik jich máte?“ obrátil se s vlídným úsměvem k hostiteli a nastavil mu maličkou skleničku.

Všichni se zasmáli, a zvlášť vesele Stěpan Arkaďjič.

„Ano, to je ten nejlepší prostředek!“ řekl, žvýkal přitom sýr a naléval do nastavené skleničky nějakou zvláštní vodku. Rozhovor opravdu skončil vtipem.

„Tenhle sýr není špatný. Smím nabídnout?“ říkal hostitel. „To jsi zase chodil cvičit?“ obrátil se k Levinovi a levou rukou mu nahmatal sval. Levin se usmál, napjal paži a pod prsty Stěpana Arkaďjiče se pod tenkým suknem žaketu jako kulatý sýr zvedl ocelový hrbol.

„To je biceps! Samson!“

„Myslím, že na lov medvědů je potřeba velké síly,“ řekl Alexej Alexandrovič, který měl o lovu jen ty nejmlhavější představy, mazal si přitom sýr a protrhával střídku chleba tenkou jako pavučina.

Levin se usmál.

„Vůbec žádné. Naopak, medvěda může zabít i dítě,“ řekl a s lehkou úklonou ustoupil dámám, které s hostitelkou přicházely ke stolu s předkrmy.

„A vy jste zabil medvěda, říkali mi?“ řekla Kitty, marně se snažila nabodnout na vidličku vzpurnou, klouzající houbu a zatřásla krajkami, skrz které jí prosvítala bílá paže. „Copak u vás jsou medvědi?“ dodala, napůl k němu obrátila svou okouzlující hlavičku a usmála se.

Nic neobvyklého, jak se zdálo, nebylo na tom, co řekla, ale jaký slovy nevyslovitelný význam to pro něj mělo v každém zvuku, v každém

pohybu jejích rtů, očí a ruky, když to říkala! Byla v tom prosba o odpuštění i důvěra k němu, i něha, něžná, nesmělá něha, i slib, i naděje, i láska k němu, které nemohl nevěřit a která ho dusila štěstím.

„Ne, jezdili jsme do Tverské gubernie. Když jsem se odtamtud vracel, potkal jsem ve vagonu vašeho švagra, nebo vlastně švagra vašeho švagra," řekl s úsměvem. „Bylo to legrační setkání."

A vesele a zábavně vyprávěl, jak po probdělé noci vtrhl v kožíšku do kupé Alexeje Alexandroviče.

„Průvodčí se nedržel přísloví, že podle šatů se jen vítá a podle rozumu vyprovází, a chtěl mě podle šatů vyprovodit ven; ale tu jsem začal mluvit vzletně, a... vy taky," řekl, zapomněl jeho jméno a obrátil se ke Kareninovi, „jste mě kvůli kožíšku chtěl nejdřív taky vyhnat, ale pak jste se mě zastal, za což jsem vám velmi vděčný."

„Práva cestujících na výběr místa jsou vůbec velmi neurčitá," řekl Alexej Alexandrovič a otíral si kapesníkem konečky prstů.

„Viděl jsem, že jste ohledně mě na rozpacích," řekl Levin s dobrosrdečným úsměvem, „ale pospíšil jsem si začít chytrý rozhovor, abych svůj kožíšek napravil."

Sergej Ivanovič, který dál hovořil s hostitelkou a jedním uchem poslouchal bratra, po něm koutkem oka pohlédl. „Copak je to s ním dneska? Jako nějaký vítěz," pomyslel si. Nevěděl, že Levin cítí, jak mu narostla křídla. Levin věděl, že ona jeho slova slyší a že je jí příjemné je slyšet. A jen to ho zajímalo. Nejen v tomhle pokoji, ale v celém světě pro něj existoval jen on, který pro sebe nabyl obrovského významu a důležitosti, a ona. Cítil se ve výšce, z které se točila hlava, a tam někde dole, daleko, byli všichni ti hodní, milí Kareninové, Oblonští a celý svět.

Stěpan Arkaďjič posadil Levina a Kitty vedle sebe docela nenápadně, ani se na ně nepodíval, jako by už nebylo kam jinam je posadit.

„No, tak si sedni aspoň sem," řekl Levinovi.

Oběd byl stejně dobrý jako nádobí, na které si Stěpan Arkaďjič potrpěl. Polévka Marie-Louise se znamenitě vydařila; drobounké paštičky, které se rozplývaly na jazyku, byly bezvadné. Dva lokajové a Matvěj v bílých kravatách obsluhovali s jídlem a vínem nenápadně, tiše a obratně. Po hmotné stránce se oběd vydařil; a nemenší úspěch měl i po stránce nehmotné. Rozhovor, jednou společný, jindy jednotlivý, neutichal a ke konci oběda se tak rozproudil, že muži vstali od stolu a nepřestávali mluvit, a dokonce i Alexej Alexandrovič ožil.

Kapitola desátá

Pescov rád rozebíral věci až do konce, a slova Sergeje Ivanoviče mu nestačila, tím spíš, že cítil, že jeho vlastní názor nebyl správný.

„Nikdy jsem neměl na mysli," řekl u polévky a obrátil se k Alexeji Alexandrovičovi, „jen hustotu obyvatelstva samu, ale ve spojení se základy, ne s principy."

„Zdá se mi," odpověděl pomalu a netečně Alexej Alexandrovič, „že je to jedno a totéž. Podle mého názoru může na jiný národ působit jen ten, který má vyšší vývoj, který…"

„Ale právě o to jde," přerušil ho svým basem Pescov, který vždycky spěchal mluvit a do toho, o čem mluvil, jako by vždycky vkládal celou duši, „v čem spatřovat vyšší vývoj? Angličané, Francouzi, Němci – kdo stojí na vyšším stupni vývoje? Kdo bude koho nacionalizovat? Vidíme, že Porýní se pofrancouzštilo, a Němci přitom nestojí níž!" křičel. „Tady platí jiný zákon!"

„Zdá se mi, že vliv je vždycky na straně opravdového vzdělání," řekl Alexej Alexandrovič a lehce zvedl obočí.

„Ale v čem máme spatřovat znaky opravdového vzdělání?" řekl Pescov.

„Myslím, že ty znaky jsou známé," řekl Alexej Alexandrovič.

„Jsou úplně známé?" vmísil se s jemným úsměvem Sergej Ivanovič. „Dnes se uznává, že skutečné vzdělání může být jedině čistě klasické; ale vidíme zuřivé spory jedné i druhé strany a nelze popřít, že i protější tábor má silné argumenty ve svůj prospěch."

„Vy jste klasik, Sergeji Ivanoviči. Smím vám nalít červeného?“ řekl Stěpan Arkaďjič.

„Já svůj názor na to či ono vzdělání nevyslovuji,“ řekl Sergej Ivanovič s blahosklonným úsměvem jako k dítěti a nastavil sklenici, „jen říkám, že obě strany mají silné argumenty,“ pokračoval a obrátil se k Alexeji Alexandrovičovi. „Vzděláním jsem klasik, ale v tom sporu sám nemůžu najít své místo. Nevidím jasné důvody, proč mají klasické vědy dostávat přednost před reálnými.“

„Přírodní vědy mají stejně tak pedagogicky rozvíjející vliv,“ chytil se toho Pescov. „Vezměte si jen astronomii, vezměte botaniku, zoologii s její soustavou obecných zákonů!“

„S tím nemohu tak úplně souhlasit,“ odpověděl Alexej Alexandrovič. „Zdá se mi, že nelze nepřiznat, že samo studium jazykových tvarů působí na duchovní vývoj obzvlášť blahodárně. Kromě toho nelze popřít ani to, že vliv klasických autorů je v nejvyšší míře mravní, kdežto s výukou přírodních věd se bohužel pojí ta škodlivá a falešná učení, která jsou vředem naší doby.“

Sergej Ivanovič chtěl něco říct, ale Pescov ho svým hlubokým basem přerušil. Vášnivě začal dokazovat, že ten názor není správný. Sergej Ivanovič klidně čekal, až se dostane ke slovu, zjevně s hotovou vítěznou námitkou.

„Ale,“ řekl Sergej Ivanovič s jemným úsměvem a obrátil se ke Kareninovi, „nelze nesouhlasit, že úplně zvážit všechny výhody a nevýhody těch i oněch věd je těžké a že otázka, které z nich dát přednost, by nebyla rozhodnuta tak rychle a definitivně, kdyby na straně klasického vzdělání nebyla ta přednost, kterou jste právě vyslovil: mravní – řekněme to otevřeně – antinihilistický vliv.“

„Bezpochyby.“

„Kdyby na straně klasických věd nebyla tahle přednost antinihilistického vlivu, víc bychom přemýšleli, zvážili bychom argumenty obou stran,“ říkal s jemným úsměvem Sergej Ivanovič, „dali bychom volný

prostor jednomu i druhému směru. Ale teď víme, že v těch pilulkách klasického vzdělání je léčivá síla antinihilismu, a směle je předepisujeme svým pacientům… A co když v nich žádná léčivá síla není?“ zakončil a přisypal attickou sůl.

Při pilulkách Sergeje Ivanoviče se všichni zasmáli, a zvlášť hlasitě a vesele Turovcyn, který se konečně dočkal něčeho směšného, na což jedině čekal, když poslouchal rozhovor.

Stěpan Arkaďjič se nezmýlil, když pozval Pescova. S Pescovem chytrý rozhovor nemohl utichnout ani na minutu. Sotva Sergej Ivanovič uzavřel debatu svým žertem, Pescov hned nadhodil novou.

„Nelze souhlasit ani s tím,“ řekl, „že by vláda tenhle cíl měla. Vláda se zjevně řídí obecnými úvahami a k vlivům, které by přijímaná opatření mohla mít, zůstává lhostejná. Například otázka ženského vzdělání by se měla považovat za zhoubnou, a přece vláda otevírá ženské kurzy a univerzity.“

A rozhovor hned přeskočil na nové téma ženského vzdělání.

Alexej Alexandrovič vyslovil myšlenku, že se vzdělání žen obvykle plete s otázkou svobody žen a jedině proto se může považovat za škodlivé.

„Já se naopak domnívám, že ty dvě otázky spolu nerozlučně souvisejí,“ řekl Pescov, „je to bludný kruh. Žena je zbavena práv kvůli nedostatku vzdělání a nedostatek vzdělání pochází z toho, že nemá práva. Nesmíme zapomínat, že zotročení žen je tak veliké a staré, že často nechceme pochopit tu propast, která je od nás odděluje,“ říkal.

„Řekl jste práva,“ řekl Sergej Ivanovič, když se dočkal, až Pescov zmlkne, „práva zastávat úřad porotce, zemského poslance, předsedy zemské správy, práva státního úředníka, poslance parlamentu…“

„Bezpochyby.“

„Ale i když ženy jako vzácná výjimka ta místa zastávat mohou, zdá se mi, že jste výraz ‚práva‘ nepoužil správně. Přesnější by bylo říct: povinnosti. Každý uzná, že když zastáváme nějaký úřad porotce, zem-

ského poslance nebo telegrafního úředníka, cítíme, že plníme povinnost. A proto je přesnější vyjádřit se tak, že ženy hledají povinnosti, a to zcela oprávněně. A s tím jejich přáním pomáhat obecné mužské práci můžeme jen sympatizovat."

„Naprosto správně," přisvědčil Alexej Alexandrovič. „Otázka podle mého názoru spočívá jen v tom, zda jsou k těm povinnostem způsobilé."

„Nejspíš budou velmi způsobilé," vložil se do toho Stěpan Arkaďjič, „až se mezi nimi vzdělání rozšíří. Vidíme to…"

„A co přísloví?" řekl kníže, který už dlouho poslouchal rozhovor a jeho malá posměšná očka se leskla. „Před dcerami to říct můžu: vlasy dlouhé…"

„Přesně tak se smýšlelo o černoších před jejich osvobozením!" řekl rozzlobeně Pescov.

„Mně jen připadá divné, že ženy hledají nové povinnosti," řekl Sergej Ivanovič, „kdežto muži se jim, jak bohužel vidíme, obvykle vyhýbají."

„Povinnosti jsou spojeny s právy; moc, peníze, pocty: ty ženy hledají," řekl Pescov.

„To je totéž, jako kdybych já hledal právo být kojnou a urážel se, že ženám platí, a mně ne," řekl starý kníže.

Turovcyn vybuchl hlasitým smíchem a Sergej Ivanovič litoval, že to neřekl on. Dokonce i Alexej Alexandrovič se usmál.

„Ano, ale muž kojit nemůže," řekl Pescov, „kdežto žena…"

„Ale ano, jeden Angličan na lodi vykojil své dítě," řekl starý kníže, který si tuhle volnost v řeči před svými dcerami dovolil.

„Kolik bude takových Angličanů, tolik bude i úřednic," řekl tentokrát Sergej Ivanovič.

„Ano, ale co má dělat dívka, která nemá rodinu?" zastal se Pescova Stěpan Arkaďjič, který si vzpomněl na Čibisovu, na kterou celou dobu myslel, když s Pescovem souhlasil a podporoval ho.

„Když si pořádně rozeberete příběh té dívky, zjistíte, že ta dívka opustila rodinu, buď svou, nebo sestřinu, kde mohla mít ženskou práci," řekla podrážděně Darja Alexandrovna, která se nečekaně zapojila do rozhovoru a nejspíš tušila, na jakou dívku Stěpan Arkaďjič myslí.

„Ale my se zastáváme principu, ideálu!" namítal Pescov zvučným basem. „Žena chce mít právo být nezávislá a vzdělaná. Je utlačovaná a zdeptaná vědomím, že to není možné."

„A já jsem utlačovaný a zdeptaný tím, že mě nevezmou za kojnou do nalezince," řekl znovu starý kníže, k velké radosti Turovcyna, který smíchy upustil chřest tlustým koncem do omáčky.

Kapitola jedenáctá

Na společném rozhovoru se podíleli všichni kromě Kitty a Levina. Zpočátku, když se mluvilo o vlivu, který má jeden národ na druhý, Levinovi mimoděk přicházelo na mysl, co by k tomu měl říct; ale ty myšlenky, dřív pro něj velmi důležité, mu jen jakoby ve snu probleskovaly hlavou a teď ho ani v nejmenším nezajímaly. Dokonce mu připadalo divné, proč se tak snaží mluvit o tom, co nikdo nepotřebuje. Stejně tak by se dalo čekat, že Kitty bude zajímat, co říkali o právech a vzdělání žen. Kolikrát o tom přemýšlela, když vzpomínala na svou přítelkyni ze zahraničí Vareňku a na její tíživou závislost, kolikrát si sama v duchu říkala, co bude s ní, jestli se nevdá, a kolikrát se o tom přela se sestrou! Ale teď ji to vůbec nezajímalo. Ona a Levin vedli svůj vlastní rozhovor, a vlastně ani ne rozhovor, ale jakési tajemné dorozumívání, které je každou minutou víc a víc sbližovalo a v obou vyvolávalo pocit radostného strachu z toho neznámého, do čeho vstupovali.

Kitty se zeptala, jak ji loni mohl vidět v kočáře, a Levin jí nejdřív vyprávěl, jak šel ze senoseče po silnici a potkal ji.

„Bylo to brzy, brzičko ráno. Vy jste se asi právě probudila. Vaše maminka spala ve svém koutku. Bylo nádherné ráno. Jdu a říkám si: kdo to jede v kočáře se čtyřspřežím? Krásné čtyřspřeží s rolničkami, a na okamžik jste se mihla a já vidím v okně, že sedíte takhle a oběma rukama držíte stužky čepečku a strašně jste se nad něčím zamyslela," říkal s úsměvem. „Jak rád bych věděl, na co jste tehdy myslela. Na něco důležitého?"

„Nebyla jsem rozcuchaná?“ pomyslela si; ale když uviděla nadšený úsměv, který v něm ty podrobnosti při vzpomínce vyvolávaly, ucítila, že dojem, který udělala, byl naopak velmi dobrý. Začervenala se a radostně se zasmála.

„Opravdu si nepamatuju.“

„Jak hezky se Turovcyn směje!“ řekl Levin a díval se s potěšením na jeho vlhké oči a třesoucí se tělo.

„Znáte ho dlouho?“ zeptala se Kitty.

„Kdo by ho neznal!“

„A já vidím, že si myslíte, že je to špatný člověk?“

„Ne špatný, ale bezvýznamný.“

„To není pravda! A honem si to už nemyslete!“ řekla Kitty. „Já jsem o něm taky měla velmi nízké mínění, ale on je, on je moc milý a neobyčejně dobrý člověk. Má zlaté srdce.“

„Jak jste mohla poznat jeho srdce?“

„Jsme spolu velcí přátelé. Znám ho moc dobře. Loni v zimě, brzy potom… co jste byl u nás,“ řekla s provinilým a zároveň důvěřivým úsměvem, „měly všechny děti u Dolly spálu a on se k ní jednou zastavil. A představte si,“ říkala šeptem, „bylo mu jí tak líto, že tam zůstal a začal jí pomáhat ošetřovat děti. Ano, a tři týdny u nich v domě bydlel a staral se o děti jako chůva.“

„Vyprávím Konstantinu Dmitričovi o Turovcynovi a spále,“ řekla a naklonila se k sestře.

„Ano, úžasné, je okouzlující!“ řekla Dolly, podívala se na Turovcyna, který cítil, že se mluví o něm, a mírně se na něj usmála. Levin se na Turovcyna podíval ještě jednou a divil se, jak to, že dřív nechápal všechno kouzlo toho člověka.

„Je to moje vina, moje vina, a už nikdy nebudu o lidech smýšlet špatně!“ řekl vesele a upřímně vyslovil to, co teď cítil.

Kapitola dvanáctá

V rozhovoru o právech žen, který se rozproudil, byly i otázky nerovnosti práv v manželství, choulostivé v přítomnosti dam. Pescov na ty otázky během oběda několikrát narazil, ale Sergej Ivanovič a Stěpan Arkaďjič ho opatrně odvedli jinam.

Když však vstali od stolu a dámy odešly, Pescov za nimi nešel, obrátil se k Alexeji Alexandrovičovi a začal vykládat hlavní příčinu nerovnosti. Nerovnost manželů podle jeho názoru spočívala v tom, že nevěru ženy a nevěru muže trestá nestejně zákon i veřejné mínění.

Stěpan Arkaďjič spěšně přistoupil k Alexeji Alexandrovičovi a nabízel mu, aby si zapálil.

„Ne, nekouřím," odpověděl klidně Alexej Alexandrovič, a jako by chtěl schválně ukázat, že se toho rozhovoru nebojí, obrátil se s chladným úsměvem k Pescovovi.

„Domnívám se, že důvody takového pohledu tkví v samé podstatě věcí," řekl a chtěl odejít do salonu; ale tu se najednou nečekaně rozhovořil Turovcyn a obrátil se k Alexeji Alexandrovičovi.

„A ráčil jste slyšet o Prjačnikovovi?" řekl Turovcyn, kterého vypité šampaňské rozjařilo a který už dlouho čekal na příležitost přerušit mlčení, jež ho tížilo. „Vasja Prjačnikov," řekl s dobráckým úsměvem vlhkých a rudých rtů a obracel se hlavně k nejdůležitějšímu hostu, Alexeji Alexandrovičovi, „dneska mi vyprávěli, že se v Tveri bil v souboji s Kvytským a zabil ho."

Jako se vždycky zdá, že se člověk udeří jako naschvál právě do bolavého místa, tak teď Stěpan Arkaďjič cítil, že rozhovor dnes na neštěstí

každou chvíli narazí na bolavé místo Alexeje Alexandroviče. Chtěl švagra zase odvést, ale sám Alexej Alexandrovič se zvědavě zeptal:

„Proč se Prjačnikov bil?“

„Kvůli ženě. Zachoval se jako chlap! Vyzval ho a zabil!“

„Á!“ řekl lhostejně Alexej Alexandrovič, zvedl obočí a odešel do salonu.

„Jak jsem ráda, že jste přišel,“ řekla mu Dolly s vyděšeným úsměvem, když ho potkala v průchozím salonku. „Potřebuji si s vámi promluvit. Posaďme se tady.“

Alexej Alexandrovič se se stejným výrazem lhostejnosti, jaký mu dodávalo zdvižené obočí, posadil vedle Darji Alexandrovny a strojeně se usmál.

„Tím spíš,“ řekl, „že jsem vás právě chtěl poprosit o prominutí a hned se poroučet. Zítra musím odjet.“

Darja Alexandrovna byla pevně přesvědčena o Annině nevině a cítila, jak bledne a jak se jí rty chvějí hněvem na toho chladného, bezcitného člověka, který se tak klidně chystá zničit její nevinnou přítelkyni.

„Alexeji Alexandroviči,“ řekla a se zoufalou rozhodností se mu dívala do očí. „Ptala jsem se vás na Annu a vy jste mi neodpověděl. Jak se jí daří?“

„Myslím, že je zdravá, Darjo Alexandrovno,“ odpověděl Alexej Alexandrovič a nedíval se na ni.

„Alexeji Alexandroviči, odpusťte mi, nemám na to právo… ale já mám Annu ráda jako sestru a vážím si jí; prosím vás, snažně vás prosím, řekněte mi, co se mezi vámi stalo? Z čeho ji obviňujete?“

Alexej Alexandrovič se zamračil, skoro zavřel oči a sklopil hlavu.

„Domnívám se, že vám váš muž sdělil důvody, proč považuji za nutné změnit svůj dosavadní vztah k Anně Arkaďjevně,“ řekl, nedíval se jí do očí a nespokojeně si prohlížel Ščerbackého, který šel přes salon.

„Nevěřím, nevěřím, nemůžu tomu věřit!“ řekla Dolly, před sebou sevřela kostnaté ruce a energicky jimi máchla. Rychle vstala a položila

ruku na rukáv Alexeje Alexandroviče. „Tady nás budou rušit. Pojďte sem, prosím."

Rozrušení Darji Alexandrovny na Alexeje Alexandroviče působilo. Vstal a poslušně šel za ní do školní třídy. Posadili se ke stolu potaženému voskovaným plátnem, celým rozřezaným kapesními nožíky.

„Nevěřím, nevěřím tomu!" řekla Dolly a snažila se zachytit jeho pohled, který se jí vyhýbal.

„Faktům nelze nevěřit, Darjo Alexandrovno," řekl a zdůraznil slovo *faktům*.

„Ale co tedy udělala? Co? Co?" říkala Darja Alexandrovna. „Co vlastně udělala?"

„Pohrdla svými povinnostmi a zradila svého muže. To udělala," řekl.

„Ne, ne, to není možné! Ne, proboha, vy jste se zmýlil!" říkala Dolly, dotýkala se rukama spánků a zavírala oči.

Alexej Alexandrovič se chladně usmál jen rty, protože chtěl jí i sám sobě ukázat, jak pevné je jeho přesvědčení; ale ta vášnivá obhajoba, i když jím neotřásla, rozjitřovala jeho ránu. Začal mluvit živěji.

„Je velmi těžké se mýlit, když to žena sama muži oznámí. Oznámí, že osm let života a syn, že to všechno byl omyl a že chce žít znovu od začátku," řekl rozzlobeně a funěl nosem.

„Anna a neřest – to nedokážu spojit, nedokážu tomu věřit."

„Darjo Alexandrovno!" řekl, teď se podíval přímo do dobré, rozrušené tváře Dolly a cítil, jak se mu jazyk mimoděk rozvazuje. „Co bych za to dal, kdyby ještě bylo možné pochybovat. Když jsem pochyboval, bylo mi těžko, ale snáz než teď. Když jsem pochyboval, byla tu naděje; ale teď žádná naděje není, a já přesto o všem pochybuji. Pochybuji o všem, nenávidím syna, někdy nevěřím, že je to můj syn. Jsem velmi nešťastný."

Nemusel to říkat. Darja Alexandrovna to pochopila, jakmile se jí podíval do tváře; bylo jí ho líto a její víra v nevinu přítelkyně se otřásla.

„Ach, to je strašné, strašné! Ale je opravdu pravda, že jste se rozhodl pro rozvod?“

„Rozhodl jsem se pro poslední krok. Nic jiného mi nezbývá.“

„Nic jiného nezbývá, nic jiného nezbývá…“ opakovala se slzami v očích. „Ne, není pravda, že nic jiného nezbývá!“ řekla.

„Právě to je na tomhle druhu žalu strašné, že tu nelze jako při každém jiném – při ztrátě, při smrti – prostě nést svůj kříž, ale je třeba jednat,“ řekl, jako by uhodl její myšlenku. „Je třeba se dostat z toho ponižujícího postavení, do kterého se člověk dostal: nelze žít ve třech.“

„Chápu, velmi dobře to chápu,“ řekla Dolly a sklopila hlavu. Chvíli mlčela, myslela na sebe, na svůj rodinný žal, a najednou energicky zvedla hlavu a prosebně sepjala ruce. „Ale počkejte! Jste křesťan. Myslete na ni! Co s ní bude, když ji opustíte?“

„Myslel jsem na to, Darjo Alexandrovno, a hodně jsem myslel,“ říkal Alexej Alexandrovič. Tvář mu zrudla ve skvrnách a kalné oči se dívaly přímo na ni. Darja Alexandrovna ho teď už litovala celou duší. „Udělal jsem právě tohle, když mi ona sama oznámila mou hanbu; nechal jsem všechno při starém. Dal jsem jí možnost se napravit, snažil jsem se ji zachránit. A co? Nesplnila ani ten nejsnazší požadavek: zachovávat slušnost,“ říkal a rozohňoval se. „Zachránit se dá člověk, který nechce zahynout; ale jestli je celá povaha tak zkažená, tak zvrhlá, že samotná zkáza jí připadá jako záchrana, co se dá dělat?“

„Všechno, jen ne rozvod!“ odpověděla Darja Alexandrovna.

„Ale co všechno?“

„Ne, to je strašné. Nebude ničí ženou, zahyne!“

„Co mohu dělat?“ řekl Alexej Alexandrovič a zvedl ramena i obočí. Vzpomínka na poslední ženin přestupek ho tak podráždila, že byl zase chladný jako na začátku rozhovoru. „Velmi děkuji za vaši účast, ale už musím jít,“ řekl a vstal.

„Ne, počkejte! Nesmíte ji zničit. Počkejte, řeknu vám o sobě. Vdala jsem se. Muž mě podváděl; ve zlosti a žárlivosti jsem chtěla všechno opustit, chtěla jsem sama... Ale vzpamatovala jsem se; a kdo mě zachránil? Anna. A tak žiju. Děti rostou, muž se vrací k rodině a cítí svou křivdu, je čistší, lepší, a já žiju... Odpustila jsem a vy musíte odpustit!“

Alexej Alexandrovič ji poslouchal, ale její slova už na něj nepůsobila. V duši se mu znovu zvedla všechna zloba toho dne, kdy se rozhodl pro rozvod. Otřásl se a začal mluvit pronikavým, hlasitým hlasem:

„Odpustit nemohu a nechci a považuji to za nespravedlivé. Pro tu ženu jsem udělal všechno a ona všechno zašlapala do bláta, které je jí vlastní. Nejsem zlý člověk, nikdy jsem nikoho nenáviděl, ale ji nenávidím ze všech sil duše a nemohu jí ani odpustit, protože ji příliš nenávidím za všechno to zlo, které mi způsobila!“ řekl a v hlase měl slzy zloby.

„Milujte ty, kdo vás nenávidí...“ zašeptala zahanbeně Darja Alexandrovna.

Alexej Alexandrovič se pohrdavě ušklíbl. To věděl už dávno, ale na jeho případ se to nedalo použít.

„Milujte ty, kdo vás nenávidí, ale milovat ty, které člověk nenávidí, nelze. Promiňte, že jsem vás rozrušil. Každý má dost svého žalu!“ A Alexej Alexandrovič se ovládl, klidně se rozloučil a odjel.

Kapitola třináctá

Když vstali od stolu, chtělo se Levinovi jít za Kitty do salonu; ale bál se, aby jí to nebylo nepříjemné, protože by tím své dvoření až příliš okatě ukázal. Zůstal v kroužku mužů, podílel se na společném rozhovoru, a aniž se na Kitty díval, cítil její pohyby, její pohledy i místo, kde v salonu byla.

Už teď a bez nejmenší námahy plnil slib, který jí dal: vždycky si o všech lidech myslet to dobré a vždycky všechny mít rád. Rozhovor se stočil na občinu, ve které Pescov viděl jakýsi zvláštní princip, který nazýval principem sborovým. Levin nesouhlasil ani s Pescovem, ani s bratrem, který význam ruské občiny jaksi po svém uznával i neuznával. Ale mluvil s nimi jen proto, aby je usmířil a zmírnil jejich námitky. Vůbec ho nezajímalo, co říká on sám, a ještě méně, co říkají oni, a přál si jen jedno: aby jim i všem bylo dobře a příjemně. Teď věděl, co jediné je důležité. A to jediné bylo nejdřív tam v salonu, a pak se to začalo posouvat a zastavilo se u dveří. Aniž se otočil, ucítil na sobě upřený pohled a úsměv a nemohl se neotočit. Stála ve dveřích se Ščerbackým a dívala se na něj.

„Myslel jsem, že jdete ke klavíru," řekl a šel k ní. „Tohle mi na venkově chybí: hudba."

„Ne, šli jsme jen proto, abychom vás vytáhli, a děkuji vám," řekla a obdařila ho úsměvem jako dárkem, „že jste přišel. Proč se pořád přít? Vždyť jeden druhého nikdy nepřesvědčí."

„Ano, to je pravda," řekl Levin. „Většinou se stává, že se člověk pře vášnivě jen proto, že nedokáže pochopit, co vlastně chce protivník

dokázat.“

Levin si při sporech mezi nejchytřejšími lidmi často všiml, že po obrovském úsilí, po obrovském množství logických jemností a slov dospěli ti, kdo se přeli, nakonec k vědomí, že to, co se dlouho snažili jeden druhému dokázat, věděli už dávno, od začátku sporu, ale že mají rádi každý něco jiného, a proto nechtějí pojmenovat to, co mají rádi, aby jim to nikdo nevyvracel. Často zažil, že někdy během sporu člověk pochopí, co má rád protivník, a najednou si to sám zamiluje a hned souhlasí, a pak všechny argumenty odpadnou jako zbytečné; a někdy zažil opak: člověk konečně vysloví to, co má rád sám a kvůli čemu si vymýšlí argumenty, a když se stane, že to vysloví dobře a upřímně, protivník najednou souhlasí a přestane se přít. Právě tohle chtěl říct.

Svraštila čelo a snažila se pochopit. Ale sotva to začal vysvětlovat, už to pochopila.

„Rozumím: musí se zjistit, za co se protivník pře, co má rád, a pak se dá…“

Úplně uhodla a vyjádřila jeho špatně vyjádřenou myšlenku. Levin se radostně usmál: tak ho ohromil ten přechod od zamotaného, mnohomluvného sporu s Pescovem a bratrem k tomuhle stručnému a jasnému sdělování nejsložitějších myšlenek skoro beze slov.

Ščerbackij od nich odešel a Kitty přistoupila k rozloženému karetnímu stolku, posadila se, vzala do ruky křídu a začala jí po novém zeleném sukně kreslit rozbíhavé kruhy.

Znovu začali rozhovor, který se vedl u oběda: o svobodě a zaměstnání žen. Levin souhlasil s názorem Darji Alexandrovny, že dívka, která se nevdala, najde ženskou práci v rodině. Dokládal to tím, že žádná rodina se neobejde bez pomocnice, že v každé rodině, chudé i bohaté, jsou a musí být chůvy, najaté nebo příbuzné.

„Ne,“ řekla Kitty, začervenala se, ale o to směleji se na něj dívala svýma upřímnýma očima, „dívka může být v takovém postavení, že

nemůže vstoupit do rodiny bez ponížení, a sama…“

Pochopil ji z náznaku.

„Ach ano!“ řekl. „Ano, ano, ano, máte pravdu, máte pravdu!“

A všechno, co Pescov u oběda dokazoval o svobodě žen, pochopil jen tím, že v srdci Kitty uviděl strach ze staropanenství a z ponížení, a protože ji miloval, pocítil ten strach i to ponížení sám a hned se svých argumentů vzdal.

Nastalo ticho. Pořád ještě kreslila křídou po stole. Oči jí svítily tichým leskem. Poddával se její náladě a celou svou bytostí cítil, jak v něm sílí napětí štěstí.

„Ach, celý stůl jsem pokreslila!“ řekla, odložila křídu a udělala pohyb, jako by chtěla vstát.

„Jak tu zůstanu sám… bez ní?“ pomyslel si zděšeně a vzal křídu. „Počkejte,“ řekl a přisedl ke stolu. „Už dávno jsem se vás chtěl na jednu věc zeptat.“

Díval se jí přímo do vlídných, i když vystrašených očí.

„Prosím, zeptejte se.“

„Tady,“ řekl a napsal počáteční písmena: k, j, m, o: *t, n, b*, z, t, n, n, t? Ta písmena znamenala: „Když jste mi odpověděla: *to nemůže být*, znamenalo to nikdy, nebo tehdy?“ Nebylo nijak pravděpodobné, že by tu složitou větu mohla pochopit; ale podíval se na ni s takovým výrazem, jako by mu na tom, jestli ta slova pochopí, závisel život.

Vážně se na něj podívala, pak opřela zamračené čelo o ruku a začala číst. Občas na něj pohlédla a pohledem se ho ptala: „Je to to, co si myslím?“

„Pochopila jsem,“ řekla a začervenala se.

„Jaké je tohle slovo?“ řekl a ukázal na n, kterým bylo označeno slovo *nikdy*.

„To slovo znamená *nikdy*,“ řekla, „ale to není pravda!“

Rychle napsané smazal, podal jí křídu a vstal. Napsala: t, j, n, j, o.

Dolly se docela utěšila ze zármutku, který jí způsobil rozhovor s Alexejem Alexandrovičem, když uviděla ty dvě postavy: Kitty s křídou v ruce a s nesmělým a šťastným úsměvem, jak se dívá vzhůru na Levina, a jeho krásnou postavu nakloněnou nad stolem, s planoucíma očima upřenýma tu na stůl, tu na ni. Najednou se rozzářil: pochopil. Znamenalo to: „Tehdy jsem nemohla jinak odpovědět."

Podíval se na ni tázavě, nesměle.

„Jen tehdy?"

„Ano," odpověděl její úsměv.

„A t... A teď?" zeptal se.

„Tak si přečtěte tohle. Řeknu, co bych si přála. Moc bych si to přála!" Napsala počáteční písmena: a, m, z, a, o, c, b. To znamenalo: „Abyste mohl zapomenout a odpustit, co bylo."

Popadl křídu napjatými, třesoucími se prsty, zlomil ji a napsal počáteční písmena tohohle: „Nemám co zapomínat a odpouštět, nepřestal jsem vás milovat."

Podívala se na něj se strnulým úsměvem.

„Pochopila jsem," řekla šeptem.

Posadil se a napsal dlouhou větu. Všechno pochopila, a aniž se ho zeptala, jestli je to tak, vzala křídu a hned odpověděla.

Dlouho nemohl pochopit, co napsala, a často se jí díval do očí. Štěstím se mu zatmělo v hlavě. Nijak nedokázal dosadit slova, která měla na mysli; ale v jejích okouzlujících očích, zářících štěstím, pochopil všechno, co potřeboval vědět. A napsal tři písmena. Ale ještě ani nedopsal, a ona už četla za jeho rukou, sama to dokončila a napsala odpověď: Ano.

„Hrajete na sekretáře?" řekl kníže, který k nim přišel. „Tak pojeď, jestli chceš stihnout divadlo."

Levin vstal a doprovodil Kitty ke dveřím.

V jejich rozhovoru bylo řečeno všechno; bylo řečeno, že ho miluje a že řekne otci a matce, že zítra ráno přijede.

Kapitola čtrnáctá

Když Kitty odjela a Levin zůstal sám, cítil bez ní takový neklid a takovou netrpělivou touhu co nejdřív, co nejdřív se dočkat zítřejšího rána, kdy ji znovu uvidí a navždy se s ní spojí, že se těch čtrnácti hodin, které měl strávit bez ní, zalekl jako smrti. Nutně potřeboval s někým být a mluvit, aby nějak nezůstal sám, aby ošálil čas. Stěpan Arkaďjič by byl pro něj nejpříjemnějším společníkem, ale jel, jak říkal, na večírek, a ve skutečnosti do baletu. Levin mu stačil jen říct, že je šťastný, že ho má rád a že nikdy, nikdy nezapomene, co pro něj udělal. Pohled a úsměv Stěpana Arkaďjiče Levinovi ukázaly, že ten cit chápe, jak se patří.

„Tak co, není čas umřít?“ řekl Stěpan Arkaďjič a dojatě Levinovi tiskl ruku.

„Nnnne!“ řekl Levin.

Darja Alexandrovna mu při loučení také jakoby blahopřála, když řekla:

„Jak jsem ráda, že jste se s Kitty znovu setkal, staré přátelství se musí opatrovat.“

Ale Levinovi byla ta slova Darji Alexandrovny nepříjemná. Nemohla pochopit, jak vznešené a pro ni nedostupné tohle všechno je, a neměla se opovažovat o tom zmiňovat.

Levin se s nimi rozloučil, ale aby nezůstal sám, přilepil se k bratrovi.

„Kam jedeš?“

„Na zasedání.“

„Tak pojedu s tebou. Můžu?“

„Proč ne? Pojeď," řekl s úsměvem Sergej Ivanovič. „Co je to s tebou dneska?"

„Se mnou? Se mnou je štěstí!" řekl Levin a stahoval okno kočáru, ve kterém jeli. „Nevadí ti to? Je tu dusno. Se mnou je štěstí! Proč ses ty nikdy neoženil?"

Sergej Ivanovič se usmál.

„Jsem moc rád, zdá se, že je to milé děv…" začal Sergej Ivanovič.

„Neříkej to, neříkej, neříkej!" vykřikl Levin, chytil ho oběma rukama za límec kožichu a zavinoval ho do něj. „Je to milé děvče" byla tak prostá, nízká slova, tak neodpovídala jeho citu.

Sergej Ivanovič se vesele zasmál, což se mu stávalo málokdy.

„No, ale přece můžu říct, že mám z toho velkou radost."

„To můžeš zítra, zítra, a víc nic! Nic, nic, mlčet!" řekl Levin, znovu ho zavinul do kožichu a dodal: „Mám tě moc rád! Tak co, můžu být na zasedání?"

„Samozřejmě, můžeš."

„O čem se dneska jedná?" vyptával se Levin a nepřestával se usmívat.

Přijeli na zasedání. Levin poslouchal, jak tajemník zadrhávavě čte zápis, kterému zjevně sám nerozuměl; ale Levin tomu tajemníkovi viděl na tváři, jaký je to milý, hodný a prima člověk. Bylo to vidět z toho, jak se pletl a jak byl v rozpacích, když zápis četl. Pak začaly projevy. Přeli se o vyčlenění jakýchsi částek a o položení jakýchsi trubek a Sergej Ivanovič dva členy usadil a dlouho a vítězně něco povídal; a jiný člen si něco napsal na papírek, nejdřív zaváhal, ale pak mu odpověděl velmi jedovatě a roztomile. A pak Svijažskij – byl tam také – taky něco řekl tak krásně a ušlechtile. Levin je poslouchal a jasně viděl, že žádné vyčleněné částky ani trubky, nic z toho neexistuje a že se vůbec nezlobí, ale že jsou to samí hodní, prima lidé a že mezi nimi všechno jde tak hezky a mile. Nikomu nepřekáželi a všem bylo příjemně. Pro Levina bylo pozoruhodné, že dneska všechny viděl naskrz, a podle drobných,

dřív nepostřehnutelných známek poznával duši každého a jasně viděl, že jsou všichni hodní. Zvlášť jeho, Levina, dneska všichni neobyčejně milovali. Bylo to vidět z toho, jak s ním mluvili, jak vlídně a láskyplně se na něj dívali dokonce i všichni neznámí.

„Tak co, jsi spokojený?“ zeptal se ho Sergej Ivanovič.

„Moc. Vůbec jsem si nemyslel, že je to tak zajímavé! Prima, výborné!“

Svijažskij přišel k Levinovi a zval ho k sobě na čaj. Levin vůbec nemohl pochopit ani si vzpomenout, s čím na Svijažském nebyl spokojen a co od něj hledal. Byl to chytrý a neobyčejně dobrý člověk.

„Ach, velmi rád,“ řekl a zeptal se na jeho ženu a švagrovou. A podivným řetězením myšlenek, protože se mu v představách myšlenka na Svijažského švagrovou spojovala se sňatkem, mu přišlo, že nikomu nemůže své štěstí vyprávět líp než Svijažského ženě a švagrové, a byl moc rád, že k nim jede.

Svijažskij se ho jako vždycky vyptával na jeho podnik na venkově, a jako vždycky přitom nepřipouštěl, že by se dalo najít něco, co se nenašlo v Evropě, a teď to Levinovi nebylo ani trochu nepříjemné. Naopak cítil, že Svijažskij má pravdu, že celá ta jeho věc je bezvýznamná, a viděl, s jakou neobyčejnou jemností a něhou se Svijažskij vyhýbá tomu, aby svou pravdu vyslovil. Dámy u Svijažského byly obzvlášť milé. Levinovi se zdálo, že už všechno vědí a cítí s ním, jen to z taktnosti neříkají. Proseděl u nich hodinu, dvě, tři, mluvil o různých věcech, ale myslel přitom jen na to, co mu naplňovalo duši, a nevšiml si, že je strašně unavil a že už dávno měli jít spát.

Svijažskij ho vyprovodil do předsíně, zíval a divil se podivnému stavu, ve kterém jeho přítel byl. Byla jedna pryč. Levin se vrátil do hotelu a polekal se myšlenky, jak teď sám se svou netrpělivostí stráví zbývajících deset hodin. Lokaj, který měl službu a nespal, mu zapálil svíčky a chtěl odejít, ale Levin ho zastavil. Ten lokaj, Jegor, kterého si Levin

dřív nevšímal, se ukázal jako velmi chytrý a dobrý, a hlavně laskavý člověk.

„Tak co, Jegore, je těžké nespat?“

„Co se dá dělat! Takovou máme službu. U panstva je klidněji; zato tady je víc výdělku.“

Ukázalo se, že Jegor má rodinu, tři chlapce a dceru švadlenu, kterou chtěl provdat za příručího v sedlářském krámě.

Levin mu při té příležitosti sdělil svou myšlenku, že v manželství je hlavní láska a že s láskou bude člověk vždycky šťastný, protože štěstí je jen v nás samých.

Jegor pozorně poslouchal a zjevně Levinovu myšlenku úplně pochopil, ale na její potvrzení uvedl pro Levina nečekanou poznámku, že když sloužil u dobrého panstva, byl se svými pány vždycky spokojen a teď je se svým zaměstnavatelem úplně spokojen, i když je to Francouz.

„Neobyčejně dobrý člověk,“ myslel si Levin.

„No a ty, Jegore, když ses ženil, miloval jsi svou ženu?“

„Jakpak bych ji nemiloval,“ odpověděl Jegor.

A Levin viděl, že i Jegor je v nadšeném stavu a chystá se vyslovit všechny své nejniternější city.

„Můj život je taky podivuhodný. Já od malička…“ začal, oči mu svítily a zjevně se nakazil Levinovým nadšením, tak jako se lidé nakazí zíváním.

Ale v tu chvíli se ozval zvonek; Jegor odešel a Levin zůstal sám. U oběda skoro nic nesnědl, u Svijažských odmítl čaj i večeři, ale na večeři nedokázal ani pomyslet. Minulou noc nespal, ale na spánek nedokázal ani pomyslet. V pokoji bylo chladno, ale jeho dusilo horko. Otevřel obě větrací okénka a sedl si na stůl naproti nim. Za střechou pokrytou sněhem byl vidět zdobný kříž s řetězy a nad ním stoupající trojúhelník souhvězdí Vozky se žlutavě jasnou Kapelou. Díval se střídavě na kříž a na hvězdu, vdechoval čerstvý mrazivý vzduch, který

rovnoměrně proudil do pokoje, a jako ve snu sledoval obrazy a vzpomínky, které se mu vynořovaly v představách. Po třetí uslyšel na chodbě kroky a vyhlédl ze dveří. To se z klubu vracel hráč Mjaskin, kterého znal. Šel zachmuřeně, mračil se a pokašlával. „Chudák, nešťastník!“ pomyslel si Levin a z lásky a soucitu k tomu člověku mu vstoupily slzy do očí. Chtěl s ním promluvit, utěšit ho; ale vzpomněl si, že je jen v košili, rozmyslel si to a znovu si sedl k okénku, aby se koupal ve studeném vzduchu a díval se na ten podivuhodně tvarovaný, mlčenlivý, a přece pro něj tak významný kříž a na stoupající žlutě jasnou hvězdu. Po šesté se ozvali leštiči podlah, rozezněly se zvony k nějaké bohoslužbě a Levin cítil, že ho začíná mrazit. Zavřel okénko, umyl se, oblékl se a vyšel na ulici.

Kapitola patnáctá

Ulice byly ještě prázdné. Levin šel k domu Ščerbackých. Hlavní vchod byl zamčený a všechno spalo. Vrátil se, vešel znovu do svého pokoje a poručil si kávu. Denní lokaj, už ne Jegor, mu ji přinesl. Levin se s ním chtěl dát do řeči, ale lokaje odvolal zvonek a odešel. Levin zkusil upít kávy a vzít do úst žemli, ale jeho ústa rozhodně nevěděla, co si se žemlí počít. Levin žemli vyplivl, oblékl si kabát a šel se zase procházet. Bylo po deváté, když podruhé přišel ke vchodu Ščerbackých. V domě právě vstali a kuchař šel nakoupit potraviny. Bylo třeba přežít ještě nejméně dvě hodiny.

Celou tu noc a celé ráno žil Levin úplně bezděčně a cítil se úplně vyňatý z podmínek hmotného života. Celý den nejedl, dvě noci nespal, strávil několik hodin nalehko na mraze, a cítil se nejen svěží a zdravý jako nikdy, ale cítil se úplně nezávislý na těle: pohyboval se bez námahy svalů a cítil, že dokáže všechno. Byl si jistý, že by vzlétl do výšky nebo pohnul rohem domu, kdyby to bylo potřeba. Zbytek času prochodil po ulicích, ustavičně se díval na hodinky a rozhlížel se kolem.

A co tehdy viděl, to už potom nikdy neviděl. Zvlášť ho dojaly děti, které šly do školy, šedomodří holubi, kteří slétli ze střechy na chodník, a housky posypané moukou, které vystavila neviditelná ruka. Ty housky, holubi a dva chlapci byli nadpozemské bytosti. Všechno se to stalo zároveň: chlapec přiběhl k holubovi a s úsměvem pohlédl na Levina; holub zatřepal křídly a odletěl, třpytil se ve slunci mezi sněhovým poprachem, který se chvěl ve vzduchu, a z okénka zavanula vůně pečeného chleba a objevily se housky. To všechno dohromady bylo tak

neobyčejně krásné, že se Levin rozesmál a rozplakal radostí. Udělal velký okruh Gazetnou uličkou a Kislovkou, vrátil se zase do hotelu, položil si před sebe hodinky, sedl si a čekal na dvanáctou. Ve vedlejším pokoji mluvili o nějakých strojích a podvodu a kašlali ranním kašlem. Nechápali, že ručička se už blíží ke dvanácté. Ručička se přiblížila. Levin vyšel před vchod. Drožkáři zřejmě všechno věděli. Obstoupili Levina se šťastnými tvářemi, přeli se mezi sebou a nabízeli své služby. Levin se snažil neurazit ostatní drožkáře, slíbil, že se s nimi taky sveze, jednoho si vzal a poručil mu jet ke Ščerbackým. Drožkář byl okouzlující: bílý límec košile mu vyčníval zpod kaftanu a obepínal jeho plný, červený, silný krk.

Saně toho drožkáře byly vysoké, obratné, takové, v jakých už Levin potom nikdy nejel, a kůň byl pěkný a snažil se běžet, ale nehýbal se z místa. Drožkář znal dům Ščerbackých, s obzvláštní úctou k jezdci zaokrouhlil ruce, řekl „prrr“ a zastavil u vchodu. Vrátný Ščerbackých jistě všechno věděl. Bylo to vidět z úsměvu v jeho očích a z toho, jak řekl:

„Inu, dlouho jste u nás nebyl, Konstantine Dmitriči!“

Nejenže všechno věděl, ale jak bylo Levinovi jasné, jásal a snažil se svou radost skrýt. Levin pohlédl do jeho stařecky milých očí a pochopil dokonce ještě něco nového ve svém štěstí.

„Už vstali?“

„Račte! A tu ji klidně nechte,“ řekl s úsměvem, když se Levin chtěl vrátit pro čepici. To něco znamenalo.

„Komu vás mám ohlásit?“ zeptal se lokaj.

Lokaj byl sice mladý, z nových lokajů, a švihák, ale velmi laskavý a dobrý člověk a taky všechno chápal.

„Kněžně… Knížeti… Mladé kněžně…“ řekl Levin.

První, koho uviděl, byla mademoiselle Linonová. Šla přes sál a její kudrlinky i tvář zářily. Sotva s ní promluvil, ozvaly se najednou za dveřmi kroky a šustění šatů, mademoiselle Linonová Levinovi zmizela

z očí a přešla na něj radostná hrůza z blízkosti jeho štěstí. Mademoiselle Linonová si pospíšila, nechala ho a šla k jiným dveřím. Jen co odešla, zazněly po parketách rychlé, rychlé lehké kroky a jeho štěstí, jeho život, on sám – to lepší z něho samého, to, co tak dlouho hledal a po čem tak dlouho toužil – se k němu rychle, rychle blížilo. Nešla, ale nesla se k němu nějakou neviditelnou silou.

Viděl jen její jasné, upřímné oči, polekané touž radostí lásky, která naplňovala i jeho srdce. Ty oči zářily blíž a blíž a oslepovaly ho svým světlem lásky. Zastavila se těsně u něho a dotýkala se ho. Její ruce se zvedly a spustily se mu na ramena.

Udělala všechno, co mohla – přiběhla k němu a celá se mu odevzdala, nesmělá a radostná. Objal ji a přitiskl rty na její ústa, která hledala jeho polibek.

Ani ona celou noc nespala a celé ráno na něj čekala. Matka i otec bez výhrad souhlasili a byli šťastni jejím štěstím. Čekala na něj. Chtěla mu první oznámit své a jeho štěstí. Chystala se, že ho přivítá sama, a radovala se z té myšlenky, a ostýchala se, a styděla se, a sama nevěděla, co udělá. Slyšela jeho kroky a hlas a čekala za dveřmi, až mademoiselle Linonová odejde. Mademoiselle Linonová odešla. Aniž přemýšlela, aniž se ptala sama sebe jak a co, přišla k němu a udělala to, co udělala.

„Pojďme k mamince!“ řekla a vzala ho za ruku. Dlouho nemohl nic říct, ani ne tak proto, že by se bál, že slovem pokazí vznešenost svého citu, jako spíš proto, že pokaždé, když chtěl něco říct, cítil, že místo slov mu vyhrknou slzy štěstí. Vzal její ruku a políbil ji.

„Je to opravdu pravda?“ řekl nakonec přidušeným hlasem. „Nemůžu uvěřit, že mě miluješ!“

Usmála se tomu „ty“ a té nesmělosti, s jakou na ni pohlédl.

„Ano!“ pronesla významně a pomalu. „Jsem tak šťastná!“

Nepouštěla jeho ruku a vešla s ním do salonu. Když je kněžna uviděla, začala zrychleně dýchat a hned se rozplakala a hned se zase ro-

zesmála a tak energickým krokem, jaký Levin nečekal, k nim přiběhla, objala Levinovu hlavu, políbila ho a smáčela mu tváře slzami.

„Tak je to rozhodnuto! Jsem ráda. Miluj ji. Jsem ráda… Kitty!“

„Rychle jste se dohodli!“ řekl starý kníže a snažil se tvářit lhostejně; ale Levin si všiml, že má vlhké oči, když se k němu obrátil.

„Já jsem si to dávno, vždycky přál!“ řekl, vzal Levina za ruku a přitáhl si ho k sobě. „Já už tehdy, když si tahle větrnice usmyslila…“

„Tatínku!“ vykřikla Kitty a zakryla mu ústa rukama.

„No, už nebudu!“ řekl. „Jsem moc, moc… rá… Ach, to jsem hlupák…“

Objal Kitty, políbil ji na tvář, na ruku, znovu na tvář a pokřižoval ji.

A když se Levin díval, jak Kitty dlouho a něžně líbá jeho masitou ruku, zmocnil se ho nový cit lásky k tomu dřív cizímu člověku, ke starému knížeti.

Kapitola šestnáctá

Kněžna mlčky seděla v křesle a usmívala se; kníže si sedl vedle ní. Kitty stála u otcova křesla a pořád ho držela za ruku. Všichni mlčeli.

Kněžna první všechno pojmenovala a převedla všechny myšlenky a city na otázky života. A všem to v první chvíli připadalo stejně divné, a dokonce bolestné.

„Tak kdy? Musíme vám požehnat a oznámit zasnoubení. A kdy bude svatba? Co myslíš, Alexandře?“

„Tady je,“ řekl starý kníže a ukázal na Levina, „on je tu hlavní osoba.“

„Kdy?“ řekl Levin a zčervenal. „Zítra. Jestli se mě ptáte, tak podle mě dnes požehnání a zítra svatba.“

„Ale no tak, můj milý, to jsou hlouposti!“

„Tak tedy za týden.“

„Je opravdu jako blázen.“

„Ne, proč?“

„Ale prosím tě!“ řekla matka a radostně se usmívala nad tím spěchem. „A co výbava?“

„Copak bude nějaká výbava a všechno to ostatní?“ pomyslel si Levin s hrůzou. „Ale ostatně, copak může výbava a požehnání a všechno to – copak to může pokazit moje štěstí? Nic ho nemůže pokazit!“ Pohlédl na Kitty a všiml si, že ji myšlenka na výbavu ani trochu, ani trochu neurazila. „Tak je to tedy potřeba,“ pomyslel si.

„Já přece nic nevím, jen jsem řekl, co bych si přál,“ omlouval se.

„Tak to probereme. Teď můžeme požehnat a oznámit to. Tak to bude."

Kněžna přistoupila k muži, políbila ho a chtěla odejít; ale on ji zadržel, objal ji a něžně, jako mladý zamilovaný, ji s úsměvem několikrát políbil. Staří se zřejmě na chvilku spletli a pořádně nevěděli, jestli jsou zase zamilovaní oni, nebo jen jejich dcera. Když kníže s kněžnou odešli, přistoupil Levin ke své nevěstě a vzal ji za ruku. Teď už se ovládl a mohl mluvit a měl jí toho tolik co říct. Ale řekl něco úplně jiného, než bylo potřeba.

„Jak jsem věděl, že to tak bude! Nikdy jsem nedoufal; ale v duši jsem si byl vždycky jistý," řekl. „Věřím, že to bylo souzeno."

„A já?" řekla. „I tehdy..." Zarazila se a pak pokračovala a rozhodně se na něj dívala svýma upřímnýma očima, „i tehdy, když jsem od sebe odstrčila své štěstí. Vždycky jsem milovala jen vás, ale nechala jsem se poblouznit. Musím to říct... Dokážete na to zapomenout?"

„Možná to bylo k lepšímu. Vy mi musíte odpustit mnoho. Musím vám říct..."

To byla jedna z věcí, které se jí rozhodl říct. Rozhodl se, že jí hned od prvních dní řekne dvě věci – že není tak čistý jako ona, a za druhé, že je nevěřící. Bylo to trýznivé, ale měl za to, že musí říct obojí.

„Ne, teď ne, až potom!" řekl.

„Dobře, potom, ale určitě mi to řekněte. Ničeho se nebojím. Potřebuju vědět všechno. Teď je to rozhodnuto."

Dořekl:

„Rozhodnuto tedy, že si mě vezmete, ať jsem jakýkoli, že mě neodmítnete? Ano?"

„Ano, ano."

Jejich rozhovor přerušila mademoiselle Linonová, která se sice strojeně, ale něžně usmívala a přišla blahopřát své milované chovance. Ještě ani neodešla, a už přišli s blahopřáním sluhové. Potom přijeli příbuzní a začal ten blažený zmatek, ze kterého se Levin nedostal až

do druhého dne po své svatbě. Levinovi bylo neustále trapně a nudně, ale napětí štěstí trvalo a pořád rostlo. Neustále cítil, že se od něj žádá mnoho věcí, o kterých neví, a dělal všechno, co mu řekli, a všechno mu to přinášelo štěstí. Myslel si, že jeho zásnuby nebudou mít nic společného s jinými, že obvyklé zvyklosti zásnub pokazí jeho zvláštní štěstí; ale skončilo to tím, že dělal totéž co ostatní, a jeho štěstí se tím jen zvětšovalo a bylo čím dál zvláštnější, takové, jaké nemělo a nemá obdoby.

„Teď si dáme bonbony," říkala mademoiselle Linonová, a Levin jel kupovat bonbony.

„No, to mě velmi těší," řekl Svijažskij. „Radím vám kupovat kytice u Fomina."

„A je to potřeba?" A jel k Fominovi.

Bratr mu říkal, že si musí vypůjčit peníze, protože bude mnoho výdajů, dárky...

„A jsou potřeba dárky?" A uháněl k Fuldemu.

U cukráře, u Fomina i u Fuldeho viděl, že na něj čekali, že ho rádi vidí a oslavují jeho štěstí právě tak jako všichni, s kým v těch dnech měl co dělat. Neobyčejné bylo, že ho nejen všichni měli rádi, ale i všichni dřív nesympatičtí, chladní a lhostejní lidé ho obdivovali, ve všem se mu podřizovali, něžně a jemně zacházeli s jeho citem a sdíleli jeho přesvědčení, že je nejšťastnějším člověkem na světě, protože jeho nevěsta je vrchol dokonalosti. Totéž cítila i Kitty. Když si hraběnka Nordstonová dovolila naznačit, že by si přála něco lepšího, Kitty se tak rozohnila a tak přesvědčivě dokázala, že nic lepšího než Levin na světě být nemůže, že to hraběnka Nordstonová musela uznat a v Kittyině přítomnosti už Levina nevítala jinak než s obdivným úsměvem.

Vyznání, které slíbil, bylo jedinou těžkou událostí té doby. Poradil se se starým knížetem, a když dostal jeho svolení, dal Kitty svůj deník, ve kterém bylo napsáno to, co ho trápilo. Ten deník tehdy taky psal s myšlenkou na budoucí nevěstu. Trápily ho dvě věci: že není nevinný

a že nevěří. Přiznání nevíry prošlo bez povšimnutí. Byla nábožná, nikdy nepochybovala o pravdách víry, ale jeho vnější nevíra se jí ani v nejmenším nedotkla. Láskou znala celou jeho duši a v jeho duši viděla to, co chtěla, a že se takovému stavu duše říká být nevěřící, to jí bylo jedno. Druhé přiznání ji však přimělo hořce plakat.

Levin jí svůj deník nedal bez vnitřního boje. Věděl, že mezi ním a jí nemůže a nesmí být tajemství, a proto se rozhodl, že tak je to správné; ale nevydal si počet z toho, jak to na ni může zapůsobit, nevžil se do ní. Teprve když k nim ten večer přijel před divadlem, vešel do jejího pokoje a uviděl uplakanou, nešťastnou, ubohou a milou tvář, zdrcenou nenapravitelným žalem, který jí způsobil, pochopil propast, která oddělovala jeho hanebnou minulost od její holubičí čistoty, a zhrozil se toho, co udělal.

„Vezměte si je, vezměte si ty hrozné sešity!“ řekla a odstrkovala sešity, které před ní ležely na stole. „Proč jste mi je dával!… Ne, přece jen je to lepší,“ dodala, když se slitovala nad jeho zoufalou tváří. „Ale je to hrozné, hrozné!“

Sklonil hlavu a mlčel. Nemohl nic říct.

„Neodpustíte mi,“ zašeptal.

„Ne, odpustila jsem, ale je to hrozné!“

Jeho štěstí však bylo tak veliké, že je to vyznání nenarušilo, jen mu dodalo nový odstín. Odpustila mu; ale od té doby měl ještě silněji za to, že jí není hoden, ještě níž se před ní mravně skláněl a ještě výš si cenil svého nezaslouženého štěstí.

Kapitola sedmnáctá

Alexej Alexandrovič se vracel do svého osamělého hotelového pokoje a bezděky si v paměti probíral dojmy z rozhovorů, které se vedly při obědě a po něm. Slova Darji Alexandrovny o odpuštění v něm vzbudila jen mrzutost. Zda se křesťanské pravidlo dá, nebo nedá použít na jeho případ, byla otázka příliš těžká, o které se nedalo mluvit zlehka, a tu otázku už Alexej Alexandrovič dávno rozhodl záporně. Ze všeho, co se řeklo, mu nejvíc utkvěla v představivosti slova hloupého, dobráckého Turovcyna: *zachoval se jako chlap; vyzval ho na souboj a zabil ho*. Všichni s tím zřejmě souhlasili, i když to ze zdvořilosti nevyslovili.

„Ostatně ta věc je uzavřená, není o čem přemýšlet," řekl si Alexej Alexandrovič. A myslel už jen na nastávající odjezd a na revizi, vešel do svého pokoje a zeptal se vrátného, který ho doprovázel, kde je jeho lokaj; vrátný řekl, že lokaj právě odešel. Alexej Alexandrovič si poručil čaj, sedl si ke stolu, vzal Frumův železniční průvodce a začal promýšlet trasu cesty.

„Dva telegramy," řekl lokaj, který se vrátil a vešel do pokoje. „Promiňte, Vaše Excelence, zrovna jsem odešel."

Alexej Alexandrovič vzal telegramy a otevřel je. První telegram byla zpráva, že Stremov byl jmenován na právě to místo, po kterém toužil Karenin. Alexej Alexandrovič depeši odhodil, zčervenal, vstal a začal přecházet po pokoji. „Koho chce bůh zahubit, toho zbaví rozumu," řekl a tím *koho* myslel ty osoby, které ke jmenování přispěly. Nemrzelo ho ani tak, že to místo nedostal on, že ho zřejmě obešli; ale nechápal, bylo mu podivné, jak to, že neviděli, že ten žvanil a frázista Stremov se

k tomu hodí méně než kdokoli jiný. Jak to, že neviděli, že tím jmenováním hubí sami sebe, svou prestiž!

„Zase něco v tomhle duchu," řekl si žlučovitě, když otevíral druhou depeši. Telegram byl od ženy. Jako první mu padl do očí její podpis modrou tužkou: „Anna". „Umírám, prosím, zapřísahám, přijeď. Zemřu klidněji s odpuštěním," přečetl. Pohrdavě se usmál a telegram odhodil. Že to je podvod a lest, o tom, jak se mu v první chvíli zdálo, nemohlo být nejmenší pochyby.

„Není podvodu, před kterým by se zastavila. Má rodit. Snad je to nemoc z porodu. Ale jaký je jejich cíl? Uzákonit dítě, zkompromitovat mě a zabránit rozvodu," myslel si. „Ale něco se tam píše: umírám..." Znovu si telegram přečetl; a najednou ho ohromil přímý smysl toho, co v něm stálo. „A co když je to pravda?" řekl si. „Jestli je pravda, že ve chvíli utrpení a blízkosti smrti upřímně lituje, a já to budu mít za podvod a odmítnu přijet? Bylo by to nejen kruté a všichni by mě odsoudili, ale bylo by to ode mě hloupé."

„Petře, zadrž kočár. Jedu do Petrohradu," řekl lokajovi.

Alexej Alexandrovič se rozhodl, že pojede do Petrohradu a uvidí ženu. Jestli je její nemoc podvod, pak pomlčí a odjede. Jestli je opravdu nemocná, na smrt, a přeje si ho před smrtí vidět, pak jí odpustí, zastihne-li ji naživu, a prokáže jí poslední službu, přijede-li příliš pozdě.

Celou cestu už nepřemýšlel o tom, co má dělat.

S pocitem únavy a nečistoty, jaký zanechává noc ve vagonu, jel Alexej Alexandrovič v časné petrohradské mlze po pustém Něvském prospektu a díval se před sebe a nepřemýšlel o tom, co ho čeká. Nemohl na to myslet, protože kdykoli si představoval, co bude, nemohl odehnat domněnku, že její smrt najednou rozváže všechnu obtížnost jeho postavení. Pekaři, zavřené krámy, noční drožkáři, domovníci zametající chodníky se mu míhali před očima a on to všechno pozoroval a snažil se v sobě udusit myšlenku na to, co ho čeká a co si nesmí přát,

a přece si to přeje. Dojel ke vchodu. U vchodu stál drožkář a kočár se spícím kočím. Když vstupoval do domu, Alexej Alexandrovič jako by vytáhl z odlehlého koutu svého mozku rozhodnutí a nahlédl do něj. Stálo tam: „Je-li to podvod, pak klidné pohrdání a odjet. Je-li to pravda, zachovat slušnost."

Vrátný otevřel dveře ještě dřív, než Alexej Alexandrovič zazvonil. Vrátný Petrov, jinak Kapitonyč, vypadal podivně ve starém kabátě, bez kravaty a v pantoflích.

„Co paní?"

„Včera se šťastně slehli."

Alexej Alexandrovič se zastavil a zbledl. Teď jasně pochopil, jak silně si přál její smrt.

„A jak je na tom?"

Po schodech seběhl Korněj v ranní zástěře.

„Velmi špatně," odpověděl. „Včera bylo lékařské konzilium a teď je tu doktor."

„Vezmi věci," řekl Alexej Alexandrovič, a protože pocítil jistou úlevu nad zprávou, že je přece jen naděje na smrt, vešel do předsíně.

Na věšáku visel vojenský plášť. Alexej Alexandrovič si toho všiml a zeptal se:

„Kdo je tady?"

„Doktor, porodní bába a hrabě Vronskij."

Alexej Alexandrovič prošel do vnitřních pokojů. V salonu nikdo nebyl; z jejího budoáru vyšla na zvuk jeho kroků porodní bába v čepci s fialovými stuhami.

Přistoupila k Alexeji Alexandrovičovi, s důvěrností, jakou dává blízkost smrti, ho vzala za ruku a vedla do ložnice.

„Chvála Bohu, že jste přijel! Pořád jen o vás a o vás," řekla.

„Tak už dejte ten led!" ozval se z ložnice panovačný hlas doktora.

Alexej Alexandrovič prošel do jejího budoáru. U jejího stolu seděl bokem k opěradlu na nízké židli Vronskij, zakrýval si tvář rukama

a plakal. Na doktorův hlas vyskočil, odtáhl ruce od tváře a uviděl Alexeje Alexandroviče. Když uviděl manžela, tak se zarazil, že si znovu sedl a vtahoval hlavu mezi ramena, jako by se chtěl někam ztratit; ale přemohl se, vstal a řekl:

„Umírá. Doktoři řekli, že není naděje. Jsem zcela ve vaší moci, ale dovolte mi být tady… ostatně, jsem ve vaší vůli, já při…“

Když Alexej Alexandrovič uviděl Vronského slzy, pocítil příval toho duševního rozrušení, které v něm vyvolával pohled na utrpení jiných lidí, odvrátil tvář, a aniž doposlouchal jeho slova, spěšně šel ke dveřím. Z ložnice bylo slyšet Annin hlas, jak něco říká. Hlas měla veselý, živý, s neobyčejně určitou intonací. Alexej Alexandrovič vešel do ložnice a přistoupil k posteli. Ležela obrácená tváří k němu. Tváře jí planuly ruměncem, oči se jí leskly, malé bílé ruce, které jí vyčnívaly z manžet kabátku, si hrály s cípem přikrývky a natáčely si ho. Zdálo se, že je nejen zdravá a svěží, ale že má tu nejlepší náladu. Mluvila rychle, zvučně a s neobyčejně správnou a procítěnou intonací:

„Protože Alexej, myslím Alexeje Alexandroviče – jaký podivný, hrozný osud, že jsou oba Alexejové, že? –, Alexej by mi to neodepřel. Já bych zapomněla, on by odpustil… Ale proč nejede? Je dobrý, sám neví, jak je dobrý. Ach, můj Bože, jaká úzkost! Dejte mi rychle, rychle vody! Ach, to jí, mé holčičce, uškodí! No dobře, tak jí dejte kojnou. No, souhlasím, tak je to dokonce lepší. Přijede a bude ho bolet, když ji uvidí. Odneste ji.“

„Anno Arkaďjevno, přijel. Tady je!“ říkala porodní bába a snažila se obrátit její pozornost k Alexeji Alexandrovičovi.

„Ach, jaký nesmysl!“ pokračovala Anna a manžela neviděla. „Ale dejte mi ji, tu holčičku, dejte mi ji! Ještě nepřijel. Říkáte, že neodpustí, protože ho neznáte. Nikdo ho neznal. Jen já, a i mně to bylo těžké. Jeho oči, musíte vědět, má Serjoža úplně stejné, a proto se na ně nemůžu dívat. Dali Serjožovi obědvat? Vždyť já vím, všichni zapomenou. On by

nezapomněl. Musíte Serjožu přestěhovat do rohového pokoje a poprosit Mariette, aby spala u něho.“

Najednou se schoulila, ztichla a vylekaně, jako by čekala ránu, jako by se bránila, zvedla ruce k obličeji. Uviděla manžela.

„Ne, ne,“ začala, „jeho se nebojím, bojím se smrti. Alexeji, pojď sem. Spěchám, protože nemám čas, zbývá mi žít už jen málo, hned začne horečka a pak už nic nepochopím. Teď chápu, všechno chápu, všechno vidím.“

Svraštělá tvář Alexeje Alexandroviče dostala trpitelský výraz; vzal ji za ruku a chtěl něco říct, ale nijak to nedokázal vyslovit; dolní ret se mu chvěl, ale pořád ještě zápasil se svým rozrušením a jen chvílemi na ni pohlédl. A pokaždé, když pohlédl, viděl její oči, které se na něj dívaly s tak dojatou a nadšenou něhou, jakou v nich nikdy neviděl.

„Počkej, ty nevíš… Počkejte, počkejte…“ zarazila se, jako by sbírala myšlenky. „Ano,“ začínala. „Ano, ano, ano. Tohle jsem chtěla říct. Nediv se mi. Jsem pořád táž… Ale je ve mně jiná, té se bojím – ta se zamilovala do toho druhého a já jsem tě chtěla nenávidět a nemohla jsem zapomenout na tu, která byla dřív. Tamta nejsem já. Teď jsem ta pravá, celá. Teď umírám, vím, že umřu, zeptej se jeho. Už teď to cítím, tady jsou, pudová závaží na rukou, na nohou, na prstech. Takové jsou ty prsty – obrovské! Ale brzy to skončí… Jedno potřebuju: odpusť mi, odpusť mi úplně! Jsem hrozná, ale chůva mi říkala: svatá mučednice – jak se jen jmenovala? – ta byla horší. A já pojedu do Říma, tam jsou pouště, a pak nebudu nikomu překážet, jen vezmu Serjožu a holčičku… Ne, ty nemůžeš odpustit! Vím, že tohle se nedá odpustit! Ne, ne, odejdi, jsi příliš dobrý!“ Jednou horkou rukou držela jeho ruku a druhou ho odstrkovala.

Duševní rozrušení Alexeje Alexandroviče pořád sílilo a teď dosáhlo takového stupně, že s ním přestal zápasit; najednou ucítil, že to, co považoval za duševní rozrušení, je naopak blažený stav duše, který mu najednou dal nové, nikdy nezakoušené štěstí. Nemyslel na to, že křes-

ťanský zákon, kterým se celý život chtěl řídit, mu přikazuje odpouštět a milovat své nepřátele; ale radostný cit lásky a odpuštění k nepřátelům mu naplňoval duši. Klečel, hlavu položenou v ohbí její paže, která ho pálila jako oheň přes kabátek, a vzlykal jako dítě. Objala jeho plešatějící hlavu, přisunula se k němu a s vyzývavou hrdostí zvedla oči vzhůru.

„Tady je, já to věděla! Teď sbohem všichni, sbohem!... Zase přišli, proč neodcházejí?... Tak už ze mě sundejte ty kožichy!“

Doktor jí odtáhl ruce, opatrně ji položil na polštář a přikryl ji až po ramena. Poslušně si lehla na záda a dívala se před sebe zářícím pohledem.

„Pamatuj si jedno, že jsem potřebovala jen odpuštění a nic víc, nic nechci... Proč on nepřijde?“ začala a obrátila se ke dveřím, k Vronskému. „Pojď sem, pojď! Podej mu ruku.“

Vronskij přistoupil k okraji postele, a když ji uviděl, znovu si zakryl tvář rukama.

„Odkryj si tvář, podívej se na něj. Je to světec,“ řekla. „Tak si tu tvář odkryj, odkryj!“ začala rozzlobeně. „Alexeji Alexandroviči, odkryj mu tvář! Chci ho vidět.“

Alexej Alexandrovič vzal Vronského za ruce a odtáhl mu je od tváře, která byla strašná výrazem utrpení a hanby, jež v ní byly.

„Podej mu ruku. Odpusť mu.“

Alexej Alexandrovič mu podal ruku a nezadržoval slzy, které se mu lily z očí.

„Chvála Bohu, chvála Bohu,“ začala, „teď je všechno připravené. Jen trošku natáhnout nohy. Tak, to je krásné. Jak jsou ty květy udělané nevkusně, vůbec se nepodobají fialce,“ říkala a ukazovala na tapety. „Můj Bože, můj Bože! Kdy to skončí? Dejte mi morfium. Doktore! Tak mi dejte morfium. Můj Bože, můj Bože!“

A začala sebou na posteli házet.

Doktor i doktoři říkali, že je to horečka omladnic, která v devadesáti devíti případech ze sta končí smrtí. Celý den trvala horečka, blouznění a bezvědomí. K půlnoci ležela nemocná bez sebe a téměř bez pulsu.

Každou minutu čekali konec.

Vronskij odjel domů, ale ráno se přijel zeptat, a Alexej Alexandrovič se s ním setkal v předsíni a řekl:

„Zůstaňte, možná se na vás zeptá," a sám ho zavedl do budoáru své ženy.

K ránu začalo znovu rozrušení, živost, rychlost myšlení a řeči, a znovu to skončilo bezvědomím. Třetí den to bylo stejné a doktor řekl, že je naděje. Ten den vešel Alexej Alexandrovič do budoáru, kde seděl Vronskij, zamkl dveře a sedl si naproti němu.

„Alexeji Alexandroviči," řekl Vronskij, protože cítil, že se blíží vysvětlení, „nemůžu mluvit, nemůžu nic chápat. Ušetřete mě! Ať je vám jakkoli těžko, věřte, že mně je ještě hůř."

Chtěl vstát. Ale Alexej Alexandrovič ho vzal za ruku.

„Prosím vás, abyste mě vyslechl, je to nezbytné. Musím vám vysvětlit své city, ty, které mě vedly a budou vést, abyste se ve mně nemýlil. Víte, že jsem se rozhodl pro rozvod, a dokonce jsem tu věc už zahájil. Nebudu před vámi tajit, že když jsem ji zahajoval, byl jsem nerozhodný, trápil jsem se; přiznávám se vám, že mě pronásledovala touha pomstít se vám i jí. Když jsem dostal telegram, jel jsem sem s týmiž city, řeknu víc: přál jsem si její smrt. Ale…" Odmlčel se a rozmýšlel, zda mu má svůj cit odhalit, nebo ne. „Ale uviděl jsem ji a odpustil jsem. A štěstí odpuštění mi ukázalo mou povinnost. Odpustil jsem úplně. Chci nastavit druhou tvář, chci dát i košili, když mi berou kaftan, a modlím se k Bohu jen o to, aby mi štěstí odpuštění nevzal!" V očích mu stály slzy a jejich jasný, klidný pohled Vronského ohromil. „To je mé stanovisko. Můžete mě zašlapat do bláta, udělat ze mě posměch společnosti, já ji neopustím a nikdy vám neřeknu slovo výčitky," pokračoval.

„Moje povinnost je mi jasně vytyčena: musím být s ní a budu. Bude-li si přát vás vidět, dám vám vědět, ale teď, myslím, bude lepší, když odejdete."

Vstal a vzlykot přerušil jeho řeč. Vronskij taky vstal a shrbený, nenarovnaný, se na něj díval zpod obočí. Byl zdrcený. Nechápal city Alexeje Alexandroviče, ale cítil, že je to něco vyššího, a dokonce nedostupného jeho pohledu na svět.

Kapitola osmnáctá

Po rozhovoru s Alexejem Alexandrovičem vyšel Vronskij před dům Kareninových a zastavil se; jen s námahou si vzpomínal, kde je a kam má jít nebo jet. Cítil se zahanbený, ponížený, vinný a zbavený možnosti své ponížení smýt. Cítil se vyhozený z koleje, po které až dosud kráčel tak hrdě a lehce. Všechny zvyky a pravidla jeho života, které se zdály tak pevné, se najednou ukázaly falešné a nepoužitelné. Manžel, podvedený manžel, který mu až dosud připadal jako ubohá bytost, jako nahodilá a poněkud komická překážka jeho štěstí, byl najednou jí samou přivolán a vyzdvižen do výše, která vzbuzovala podlézavou úctu, a ten manžel se v té výši ukázal ne zlý, ne falešný, ne směšný, ale dobrý, prostý a velkolepý. To Vronskij nemohl necítit. Úlohy se najednou vyměnily. Vronskij cítil jeho výšku a své ponížení, jeho pravdu a svou nepravdu. Pocítil, že manžel byl velkodušný i ve svém žalu, kdežto on byl nízký a malicherný ve svém podvodu. Ale toto vědomí vlastní nízkosti před člověkem, kterým nespravedlivě pohrdal, bylo jen malou částí jeho žalu. Cítil se teď nevýslovně nešťastný proto, že jeho vášeň k Anně, která v poslední době, jak se mu zdálo, chladla, teď, když věděl, že ji navždy ztratil, zesílila víc než kdykoli předtím. Za její nemoci ji poznal celou, poznal její duši, a zdálo se mu, že ji až dosud nikdy nemiloval. A právě teď, když ji poznal a zamiloval si ji tak, jak ji milovat měl, byl před ní ponížen a ztratil ji navždy a zanechal v ní o sobě jen hanebnou vzpomínku. Nejhroznější však byla ta jeho směšná, hanebná situace, když mu Alexej Alexandrovič strhával ruce

z jeho zahanbené tváře. Stál před domem Kareninových jako ztracený a nevěděl, co dělat.

„Poroučíte drožku?“ zeptal se vrátný.

„Ano, drožku.“

Když se Vronskij po třech probdělých nocích vrátil domů, lehl si, aniž se svlékl, na břicho na pohovku, složil ruce a položil na ně hlavu. Hlavu měl těžkou. Představy, vzpomínky a ty nejpodivnější myšlenky se střídaly jedna za druhou s neobyčejnou rychlostí a jasností: tu to byl lék, který naléval nemocné a přelil přes lžičku, tu bílé ruce porodní báby, tu podivná poloha Alexeje Alexandroviče na podlaze před postelí.

„Usnout! Zapomenout!“ řekl si s klidnou jistotou zdravého člověka, že když je unavený a chce spát, hned také usne. A opravdu se mu v tu ránu začalo v hlavě plést a začal se propadat do propasti zapomnění. Vlny moře bezvědomého života se mu už začínaly zavírat nad hlavou, když najednou – jako by do něj byl vybit nejsilnější elektrický náboj – sebou trhl tak, že celým tělem nadskočil na pérech pohovky, zapřel se rukama a vylekaně se zvedl na kolena. Oči měl doširoka otevřené, jako by vůbec nespal. Tíha hlavy a malátnost údů, kterou cítil před chvílí, najednou zmizely.

„Můžete mě zašlapat do bláta,“ slyšel slova Alexeje Alexandroviče a viděl ho před sebou, a viděl Annin obličej s horečným ruměncem a lesklýma očima, jak se s něhou a láskou nedívá na něj, ale na Alexeje Alexandroviče; viděl svou, jak se mu zdálo, hloupou a směšnou postavu, když mu Alexej Alexandrovič odtáhl ruce od tváře. Znovu natáhl nohy, vrhl se na pohovku v dřívější poloze a zavřel oči.

„Usnout! Usnout!“ opakoval si. Ale se zavřenýma očima viděl Annin obličej ještě jasněji, takový, jaký byl toho pro něj nezapomenutelného večera před dostihy.

„To není a nebude, a ona to chce vymazat ze své paměti. A já bez toho nemůžu žít. Jak se jen usmířit, jak se jen usmířit?“ řekl nahlas

a bezděky začal ta slova opakovat. To opakování slov zadržovalo vznik nových obrazů a vzpomínek, které se mu, jak cítil, tlačily v hlavě. Ale opakování slov zadrželo představivost nenadlouho. Znovu se mu s neobyčejnou rychlostí začaly jedna po druhé vybavovat ty nejkrásnější chvíle a spolu s nimi nedávné ponížení. „Dej pryč ruce," říká Annin hlas. Dává pryč ruce a cítí zahanbený a hloupý výraz své tváře.

Pořád ležel a snažil se usnout, i když cítil, že není nejmenší naděje, a pořád šeptem opakoval nahodilá slova z nějaké myšlenky a chtěl tím zadržet vznik nových obrazů. Zaposlouchal se – a slyšel podivným, šíleným šepotem opakovaná slova: „Neuměl jsem si toho vážit, neuměl jsem toho užít; neuměl jsem si toho vážit, neuměl jsem toho užít."

„Co je to? Nebo přicházím o rozum?" řekl si. „Možná. Proč by jinak lidé přicházeli o rozum, proč by se jinak střídali?" odpověděl si sám a otevřel oči a s údivem uviděl vedle své hlavy vyšívaný polštář, práci Varji, bratrovy ženy. Dotkl se střapce polštáře a pokusil se vzpomenout si na Varju, na to, kdy ji viděl naposledy. Ale myslet na cokoli vedlejšího bylo trýznivé. „Ne, musím usnout!" Posunul polštář a přitiskl se k němu hlavou, ale musel se namáhat, aby udržel oči zavřené. Vyskočil a posadil se. „To je pro mě skončeno," řekl si. „Musím si promyslet, co dělat. Co zbylo?" Jeho myšlenka rychle oběhla život mimo jeho lásku k Anně.

„Ctižádost? Serpuchovskoj? Společnost? Dvůr?" U ničeho se nemohl zastavit. To všechno mělo smysl dřív, ale teď už nic z toho nebylo. Vstal z pohovky, svlékl si kabát, povolil řemen, odhalil chlupatou hruď, aby se mu volněji dýchalo, a prošel se po pokoji. „Tak se přichází o rozum," opakoval, „a tak se lidé střílejí… aby se nemuseli stydět," dodal pomalu.

Šel ke dveřím a zavřel je; potom se strnulým pohledem a pevně sevřenými zuby přistoupil ke stolu, vzal revolver, prohlédl si ho, pootočil válec na nabitou komoru a zamyslel se. Asi dvě minuty stál nehybně s revolverem v rukou, se skloněnou hlavou a s výrazem napjatého úsilí

myšlenky, a přemýšlel. „Samozřejmě," řekl si, jako by ho logický, dlouhý a jasný běh myšlenek dovedl k nepochybnému závěru. Ve skutečnosti však to pro něj přesvědčivé „samozřejmě" bylo jen důsledkem opakování přesně téhož kruhu vzpomínek a představ, kterým za tu hodinu prošel už desítkykrát. Byly to tytéž vzpomínky na navždy ztracené štěstí, táž představa nesmyslnosti všeho, co ho v životě čeká, totéž vědomí vlastního ponížení. I sled těch představ a citů byl týž.

„Samozřejmě," opakoval, když se jeho myšlenka potřetí znovu vydala po tomtéž začarovaném kruhu vzpomínek a myšlenek, přiložil si revolver k levé straně hrudi, prudce trhl celou rukou, jako by ji najednou zatínal v pěst, a stiskl spoušť. Neslyšel zvuk výstřelu, ale silná rána do hrudi ho srazila z nohou. Chtěl se zachytit okraje stolu, upustil revolver, zapotácel se a sedl si na zem a udiveně se rozhlížel kolem sebe. Nepoznával svůj pokoj, když se zdola díval na zahnuté nohy stolu, na koš na papíry a na tygří kůži. Rychlé vrzavé kroky sluhy, který šel přes salon, ho přiměly vzpamatovat se. Napjal myšlenky a pochopil, že je na podlaze, a když uviděl krev na tygří kůži a na své ruce, pochopil, že se střelil.

„Hloupé! Netrefil jsem se," řekl a šmátral rukou po revolveru. Revolver ležel vedle něho – hledal dál. Jak pořád hledal, natáhl se na druhou stranu, nedokázal udržet rovnováhu a upadl, celý zalitý krví.

Elegantní sluha s licousy, který si u svých známých nejednou stěžoval na slabé nervy, se tak vylekal, když uviděl pána ležet na podlaze, že ho nechal krvácet a utíkal pro pomoc. Za hodinu přijela Varja, bratrova žena, a s pomocí tří doktorů, kteří se dostavili – poslala pro ně na všechny strany a přijeli všichni zároveň –, uložila raněného do postele a zůstala u něho, aby ho ošetřovala.

Kapitola devatenáctá

Chyba, které se Alexej Alexandrovič dopustil tím, že když se chystal na setkání s ženou, nepomyslel na tu možnost, že její lítost bude upřímná a on odpustí, a ona neumře – ta chyba se mu dva měsíce po návratu z Moskvy ukázala v celé své síle. Ale ta chyba nevznikla jen tím, že na tu možnost nepomyslel, ale také tím, že až do toho dne, kdy se setkal s umírající ženou, neznal své srdce. U lůžka nemocné ženy se poprvé v životě oddal tomu citu dojatého soucitu, který v něm vyvolávalo utrpení jiných lidí a za který se dřív styděl jako za škodlivou slabost; a soucit s ní, i výčitky, že si přál její smrt, a hlavně sama radost z odpuštění způsobily, že najednou pocítil nejen úlevu ve svém utrpení, ale i duševní klid, jaký nikdy předtím nezakusil. Najednou pocítil, že právě to, co bylo zdrojem jeho utrpení, se stalo zdrojem jeho duchovní radosti, že to, co se zdálo neřešitelné, když odsuzoval, vyčítal a nenáviděl, se stalo prostým a jasným, když odpouštěl a miloval.

Odpustil ženě a litoval ji pro její utrpení a lítost. Odpustil Vronskému a litoval ho, zvlášť když se k němu donesly zvěsti o jeho zoufalém činu. I syna litoval víc než dřív a vyčítal si teď, že se mu věnoval příliš málo. Ale k novorozené holčičce cítil jakýsi zvláštní cit nejen lítosti, ale i něhy. Zpočátku se té novorozené slaboučké holčičce, která nebyla jeho dcera, na kterou se za matčiny nemoci zapomnělo a která by jistě umřela, kdyby se o ni nepostaral, začal věnovat jen ze soucitu – a sám nezpozoroval, jak si ji zamiloval. Několikrát denně chodil do dětského pokoje a dlouho tam vysedával, takže kojná a chůva, které se ho zprvu ostýchaly, si na něj zvykly. Někdy se celou půlhodinu mlčky díval na

spící šafránově červený, chmýřím porostlý a svraštělý obličejík dítěte a pozoroval, jak se mračí čelíčko, a díval se na buclaté ručky se zahnutými prstíky, které si hřbetem dlaní mnuly očka a kořen nosu. Zvlášť v takových chvílích se Alexej Alexandrovič cítil úplně klidný a zajedno sám se sebou a ve svém postavení neviděl nic neobyčejného, nic, co by bylo třeba měnit.

Ale čím víc času uplývalo, tím jasněji viděl, že ať je mu teď to postavení sebepřirozenější, nedovolí mu v něm zůstat. Cítil, že kromě dobré duchovní síly, která řídila jeho duši, je tu jiná, hrubá, stejně mocná nebo ještě mocnější síla, která řídí jeho život, a že mu tato síla nedopřeje toho pokorného klidu, po kterém toužil. Cítil, že se na něj všichni dívají s tázavým údivem, že mu nerozumějí a že od něj něco čekají. Zvlášť cítil nepevnost a nepřirozenost svého vztahu k ženě.

Když pominula ta změklost, kterou v ní vyvolala blízkost smrti, Alexej Alexandrovič si všiml, že se ho Anna bojí, že je jí jeho přítomnost tíživá a že se mu nedokáže podívat zpříma do očí. Jako by mu chtěla něco říct a neodvažovala se, a jako by i ona tušila, že jejich vztah nemůže takhle pokračovat, něco od něj čekala.

Koncem února se stalo, že Annina novorozená dcera, které dali také jméno Anna, onemocněla. Alexej Alexandrovič byl ráno v dětském pokoji, nařídil poslat pro doktora a odjel na ministerstvo. Když vyřídil své záležitosti, vrátil se domů po třetí hodině. Když vešel do předsíně, uviděl krásného lokaje v livreji se šňůrami a s pelerínkou z medvědí kožešiny, který držel bílý kožešinový plášť z amerického psa.

„Kdo je tady?“ zeptal se Alexej Alexandrovič.

„Kněžna Jelizaveta Fjodorovna Tverská,“ odpověděl lokaj, jak se Alexeji Alexandrovičovi zdálo, s úsměvem.

Po celou tu těžkou dobu si Alexej Alexandrovič všímal, že jeho známí ze společnosti, zvlášť ženy, projevují zvláštní účast na něm a jeho ženě. U všech těch známých si všímal jakési s námahou skrývané radosti z něčeho, právě té radosti, kterou viděl v očích advokáta a ted

v očích lokaje. Všichni byli jako u vytržení, jako by někoho vdávali. Když ho potkávali, ptali se ho s těžko skrývanou radostí na její zdraví.

Přítomnost kněžny Tverské byla Alexeji Alexandrovičovi nepříjemná, jednak kvůli vzpomínkám, které se s ní pojily, jednak proto, že ji vůbec neměl rád, a tak šel rovnou do dětského pokoje. V prvním dětském pokoji ležel Serjoža prsy na stole, nohy na židli, něco kreslil a vesele si při tom povídal. Angličanka, která za Anniny nemoci nahradila Francouzku a seděla vedle chlapce s háčkovanou krajkou, spěšně vstala, udělala pukrle a šťouchla do Serjoži.

Alexej Alexandrovič pohladil syna po vlasech, odpověděl na otázku vychovatelky po zdraví své ženy a zeptal se, co řekl doktor o maličké.

„Doktor řekl, že to není nic nebezpečného, a předepsal koupele, milostpane."

„Ale ona pořád trpí," řekl Alexej Alexandrovič a naslouchal křiku dítěte ve vedlejším pokoji.

„Myslím, že ta kojná se nehodí, milostpane," řekla rozhodně Angličanka.

„Proč si to myslíte?" zeptal se a zastavil se.

„Tak to bylo u hraběnky Paulové, milostpane. Dítě léčili, a ukázalo se, že má prostě hlad: kojná neměla mléko, milostpane."

Alexej Alexandrovič se zamyslel, chvíli postál a vešel druhými dveřmi. Holčička ležela v náručí kojné, zakláněla hlavičku, svíjela se a nechtěla ani vzít buclatý prs, který jí nabízeli, ani ztichnout, přestože ji dvojhlasně tišily kojná i chůva, která se nad ní skláněla.

„Pořád to není lepší?" řekl Alexej Alexandrovič.

„Jsou velmi neklidní," odpověděla šeptem chůva.

„Miss Edwardová říká, že kojná možná nemá mléko," řekl.

„To si taky myslím, Alexeji Alexandroviči."

„Tak proč to neřeknete?"

„A komu to mám říct? Anna Arkaďjevna jsou pořád nemocní," řekla nespokojeně chůva.

Chůva byla stará služebná domu. A Alexeji Alexandrovičovi se v jejích prostých slovech zdála narážka na jeho postavení.

Dítě křičelo ještě hlasitěji, zalykalo se a chraptělo. Chůva mávla rukou, přistoupila k němu, vzala ho kojné z náručí a začala ho za chůze houpat.

„Musíme poprosit doktora, aby kojnou prohlédl," řekl Alexej Alexandrovič.

Zdravě vyhlížející, vyparáděná kojná se polekala, že ji propustí, zabručela si něco pod nos, a jak schovávala velký prs, pohrdavě se usmála nad pochybnostmi o tom, zda má dost mléka. I v tom úsměvu našel Alexej Alexandrovič posměch svému postavení.

„Nešťastné dítě!" řekla chůva, konejšivě sykala na dítě a chodila dál.

Alexej Alexandrovič si sedl na židli a s trpícím, sklíčeným výrazem se díval na chůvu, která chodila sem a tam.

Když konečně utišené dítě uložili do hluboké postýlky a chůva mu upravila polštářek a odešla od něho, Alexej Alexandrovič vstal, s námahou našlapoval po špičkách a přistoupil k dítěti. Chvíli mlčel a se stejně sklíčeným výrazem se díval na dítě; ale najednou se mu na tváři objevil úsměv, který mu pohnul vlasy i kůží na čele, a stejně potichu vyšel z pokoje.

V jídelně zazvonil a sluhovi, který vešel, nařídil, aby znovu poslal pro doktora. Zlobil se na ženu, že se o to rozkošné dítě nestará, a v té rozmrzelosti se mu k ní nechtělo jít, nechtělo se mu ani vidět kněžnu Betsy; ale žena by se mohla divit, proč k ní jako obvykle nezašel, a proto se přemohl a šel do ložnice. Když se po měkkém koberci blížil ke dveřím, bezděky zaslechl rozhovor, který slyšet nechtěl.

„Kdyby neodjížděl, chápala bych vaše odmítnutí i jeho. Ale váš muž musí stát nad tím," říkala Betsy.

„Já to nechci ne kvůli muži, ale kvůli sobě. Neříkejte to!" odpovídal rozrušený Annin hlas.

„Ano, ale nemůžete si nepřát rozloučit se s člověkem, který se kvůli vám střílel…“

„Právě proto nechci.“

Alexej Alexandrovič se s vylekaným a provinilým výrazem zastavil a chtěl nepozorovaně odejít zpátky. Ale pak usoudil, že by to bylo nedůstojné, znovu se obrátil, odkašlal si a šel k ložnici. Hlasy zmlkly a on vešel.

Anna seděla na lehátku v šedém županu, s nakrátko ostříhanými černými vlasy, které jí na kulaté hlavě trčely jako hustý kartáč. Jako vždycky při pohledu na manžela jí z tváře najednou zmizela živost; sklonila hlavu a neklidně se ohlédla na Betsy. Betsy, oblečená podle nejposlednější módy, v klobouku, který se kdesi nahoře vznášel nad její hlavou jako stínítko nad lampou, a v holubičí šedých šatech s ostrými šikmými pruhy na živůtku z jedné strany a na sukni z druhé strany, seděla vedle Anny, držela zpříma svou plochou vysokou postavu, a s hlavou nakloněnou přivítala Alexeje Alexandroviče posměšným úsměvem.

„Á!“ řekla, jako by byla překvapená. „Moc mě těší, že jste doma. Nikde se neukazujete a od Anniny nemoci jsem vás neviděla. Všechno jsem slyšela – vaši péči. Ano, jste úžasný manžel!“ řekla s významným a laskavým výrazem, jako by mu za jeho jednání se ženou udělovala řád velkodušnosti.

Alexej Alexandrovič se chladně uklonil, políbil ženě ruku a zeptal se jí na zdraví.

„Myslím, že je to lepší,“ odpověděla a vyhýbala se jeho pohledu.

„Ale jako byste měla horečnatou barvu v tváři,“ řekl a zdůraznil slovo „horečnatou“.

„Moc jsme se spolu rozpovídaly,“ řekla Betsy. „Cítím, že je to ode mě sobectví, a odjíždím.“

Vstala, ale Anna se najednou začervenala a rychle ji chytila za ruku.

„Ne, zůstaňte, prosím. Potřebuju vám říct… ne, vám," obrátila se k Alexeji Alexandrovičovi a ruměnec jí pokryl krk i čelo. „Nechci a nemůžu před vámi nic tajit," řekla.

Alexej Alexandrovič zalupal prsty a sklonil hlavu.

„Betsy říkala, že hrabě Vronskij si přál k nám přijít, aby se rozloučil před svým odjezdem do Taškentu." Nedívala se na manžela a zřejmě spěchala, aby všechno vyslovila, ať je to pro ni jakkoli těžké. „Řekla jsem, že ho nemůžu přijmout."

„Řekla jste, má drahá, že to bude záležet na Alexeji Alexandrovičovi," opravila ji Betsy.

„Ale ne, nemůžu ho přijmout, a nemá to žádný…" Najednou se zarazila a tázavě pohlédla na manžela – on se na ni nedíval. „Jedním slovem, nechci…"

Alexej Alexandrovič se pohnul a chtěl ji vzít za ruku.

V prvním hnutí vytrhla svou ruku z jeho vlhké ruky s velkými nalitými žilami, která ji hledala; ale zřejmě se přemohla a ruku mu stiskla.

„Velice vám děkuji za vaši důvěru, ale…" řekl a s rozpaky a mrzutostí cítil, že to, co mohl snadno a jasně rozhodnout sám se sebou, nemůže probírat před kněžnou Tverskou, která mu připadala jako ztělesnění té hrubé síly, jež měla v očích společnosti řídit jeho život a která mu bránila oddat se svému citu lásky a odpuštění. Zarazil se a díval se na kněžnu Tverskou.

„Tak sbohem, má zlatá," řekla Betsy a vstala. Políbila Annu a vyšla. Alexej Alexandrovič ji vyprovázel.

„Alexeji Alexandroviči! Znám vás jako opravdu velkodušného člověka," řekla Betsy, když se zastavila v malém salonu, a ještě jednou mu obzvlášť pevně stiskla ruku. „Jsem cizí člověk, ale mám ji tak ráda a vás si tak vážím, že si dovolím dát vám radu. Přijměte ho. Alexej je ztělesněná čest a odjíždí do Taškentu."

„Děkuji vám, kněžno, za vaši účast a rady. Ale otázku, zda žena může, nebo nemůže někoho přijmout, rozhodne ona sama."

Řekl to, jak měl ve zvyku, důstojně s pozvednutým obočím, a hned si pomyslel, že ať jsou ta slova jakákoli, v jeho postavení důstojnost být nemůže. A to viděl i ze zdrženlivého, zlého a posměšného úsměvu, s jakým na něj Betsy po té jeho větě pohlédla.

Kapitola dvacátá

Alexej Alexandrovič se s Betsy rozloučil v sále a šel k ženě. Ležela, ale když uslyšela jeho kroky, spěšně se posadila jako předtím a vylekaně se na něj dívala. Viděl, že plakala.

„Velice ti děkuji za tvou důvěru ke mně," zopakoval mírně rusky větu, kterou před Betsy řekl francouzsky, a sedl si vedle ní. Když mluvil rusky a tykal jí, to „ty" Annu nesnesitelně dráždilo. „A velice ti děkuji za tvé rozhodnutí. I já se domnívám, že když odjíždí, není nejmenší potřeba, aby sem hrabě Vronskij přijížděl. Ostatně…"

„Vždyť jsem to už řekla, tak proč to opakovat?" přerušila ho najednou Anna s podrážděním, které nestačila zadržet. „Není nejmenší potřeba," pomyslela si, „aby člověk přijel rozloučit se s ženou, kterou miluje, pro kterou chtěl zahynout a zničil se a která bez něho nemůže žít. Není nejmenší potřeba!" Sevřela rty a sklopila lesknoucí se oči na jeho ruce s nalitými žilami, které pomalu třely jedna druhou.

„Už o tom nikdy nemluvme," dodala klidněji.

„Nechal jsem tu otázku na tobě, a jsem velice rád, že vidím…" začal Alexej Alexandrovič.

„Že se moje přání shoduje s vaším," dokončila rychle, podrážděná tím, že mluví tak pomalu, ačkoli ona předem ví všechno, co řekne.

„Ano," potvrdil, „a kněžna Tverská se naprosto nepatřičně vměšuje do těch nejtěžších rodinných záležitostí. Zvlášť ona…"

„Ničemu, co se o ní říká, nevěřím," řekla rychle Anna, „vím, že mě má upřímně ráda."

Alexej Alexandrovič si povzdechl a chvíli mlčel. Neklidně si pohrávala se střapci županu a pohlížela na něj s tím trýznivým pocitem tělesného odporu k němu, který si vyčítala, ale nedokázala přemoci. Ted si přála jen jedno – zbavit se jeho protivné přítomnosti.

„A teď jsem poslal pro doktora," řekl Alexej Alexandrovič.

„Jsem zdravá; k čemu mi doktor?"

„Ne, malá křičí a prý kojná má málo mléka."

„Proč jsi mi nedovolil kojit, když jsem tě o to prosila? Stejně je to jedno..." Alexej Alexandrovič pochopil, co to „jedno" znamená. „Je to dítě a umoří ho." Zazvonila a poručila, aby jí přinesli dítě. „Prosila jsem, že budu kojit, nedovolili mi to, a teď se to vyčítá zrovna mně."

„Já nevyčítám..."

„Ale ano, vyčítáte! Můj Bože! Proč jsem neumřela!" A rozplakala se. „Odpusť mi, jsem podrážděná, jsem nespravedlivá," řekla, když se vzpamatovala. „Ale odejdi..."

„Ne, takhle to zůstat nemůže," řekl si rozhodně Alexej Alexandrovič, když vyšel od ženy.

Ještě nikdy mu nebyla tak zřejmá jako dnes nemožnost jeho postavení v očích společnosti, nenávist, kterou k němu cítí jeho žena, a vůbec moc té hrubé tajemné síly, která v rozporu s jeho duševním rozpoložením řídila jeho život a vyžadovala, aby splnil její vůli a změnil svůj vztah k ženě. Jasně viděl, že celá společnost i žena od něj něco žádají, ale co přesně, to nemohl pochopit. Cítil, že se mu kvůli tomu v duši zvedá zloba, která ničí jeho klid i všechnu zásluhu jeho činu. Měl za to, že pro Annu by bylo lepší přerušit styky s Vronským, ale jestli všichni shledávají, že to není možné, byl ochoten ty styky dokonce znovu připustit, jen aby nezostudil děti, nepřišel o ně a nemusel změnit své postavení. Ať to bylo jakkoli špatné, bylo to přece jen lepší než rozchod, při kterém by se ona ocitla v bezvýchodném, hanebném postavení a on sám by přišel o všechno, co miloval. Ale cítil se bezmocný; věděl předem, že všichni jsou proti němu a že mu nedovolí

udělat to, co se mu teď zdálo tak přirozené a dobré, ale donutí ho udělat to, co je špatné, ale jim se zdá správné.

Kapitola dvacátá první

Betsy ještě nestačila vyjít ze sálu, když ji ve dveřích potkal Stěpan Arkaďjič, který právě přijel od Jelisejeva, kam dostali čerstvé ústřice.

„Á, kněžno! To je ale příjemné setkání!“ spustil. „A já jsem byl u vás.“

„Setkání na minutku, protože odjíždím,“ řekla Betsy s úsměvem a natahovala si rukavici.

„Počkejte s tou rukavicí, kněžno, dovolte mi políbit vám ručku. Za nic nejsem tak vděčný návratu starých mód jako za líbání rukou.“ Políbil Betsy ruku. „Kdy se zase uvidíme?“

„Nezasloužíte si to,“ odpověděla Betsy s úsměvem.

„Ale ne, zasloužím si to náramně, protože ze mě se stal ten nejvážnější člověk. Urovnávám nejen své, ale i cizí rodinné záležitosti,“ řekl s významným výrazem ve tváři.

„Ach, to jsem moc ráda!“ odpověděla Betsy, protože hned pochopila, že mluví o Anně. A vrátili se do sálu a postavili se do kouta. „On ji umoří,“ řekla Betsy významným šeptem. „To je nemožné, nemožné…“

„Jsem rád, že si to myslíte,“ řekl Stěpan Arkaďjič a pokyvoval hlavou s vážným, trpitelsky soucitným výrazem ve tváři. „Kvůli tomu jsem přijel do Petrohradu.“

„Celé město o tom mluví,“ řekla. „Je to nemožné postavení. Ona chřadne a chřadne. On nechápe, že ona je jedna z těch žen, které si se svými city nemůžou zahrávat. Jedno ze dvou: buď ať ji odveze, ať jedná rázně, nebo ať jí dá rozvod. Tohle ji dusí.“

„Ano, ano… právě…“ říkal Oblonskij a vzdychal. „Proto jsem taky přijel. Tedy ne přímo proto… Jmenovali mě komořím, no, musel jsem poděkovat. Ale hlavně je potřeba tohle urovnat.“

„Nu, ať vám Pánbůh pomáhá!“ řekla Betsy.

Stěpan Arkaďjič doprovodil kněžnu Betsy do předsíně, ještě jednou jí políbil ruku nad rukavicí, tam, kde tepe puls, a napovídal jí ještě takových nepatřičných nesmyslů, že už nevěděla, jestli se má zlobit, nebo smát. Pak šel za sestrou. Zastihl ji v slzách.

Přestože měl náladu, která jen tryskala veselím, Stěpan Arkaďjič hned docela přirozeně přešel do toho soucitného, poeticky rozechvělého tónu, který odpovídal jejímu rozpoložení. Zeptal se jí na zdraví a jak strávila dopoledne.

„Moc, moc špatně. Celý den i dopoledne i všechny minulé a budoucí dny,“ řekla.

„Zdá se mi, že se poddáváš chmurám. Musíš se otřepat, musíš se životu podívat přímo do očí. Vím, že je to těžké, ale…“

„Slyšela jsem, že ženy milují lidi i pro jejich chyby,“ začala najednou Anna, „ale já ho nenávidím pro jeho ctnosti. Nemůžu s ním žít. Pochop, už jen to, jak vypadá, na mě fyzicky působí, jsem z toho bez sebe. Nemůžu, nemůžu s ním žít. Co mám dělat? Byla jsem nešťastná a myslela jsem, že nešťastnější být nejde, ale ten hrozný stav, který prožívám teď, jsem si neuměla představit. Věříš mi, že ačkoli vím, že je to dobrý, vynikající člověk a že nestojím ani za jeho nehet, přesto ho nenávidím? Nenávidím ho pro jeho šlechetnost. A nezbývá mi nic než…“

Chtěla říct smrt, ale Stěpan Arkaďjič ji nenechal domluvit.

„Jsi nemocná a podrážděná,“ řekl. „Věř mi, že hrozně přeháníš. Nic tak strašného na tom není.“

A Stěpan Arkaďjič se usmál. Nikdo jiný by si na místě Stěpana Arkaďjiče, když má co dělat s takovým zoufalstvím, nedovolil se usmát – úsměv by se zdál hrubý –, ale v jeho úsměvu bylo tolik laskavosti

a skoro ženské něhy, že jeho úsměv neurážel, ale zmírňoval a uklidňoval. Jeho tiché uklidňující řeči a úsměvy působily zmírňujícím a uklidňujícím dojmem jako mandlový olej. A Anna to brzy pocítila.

„Ne, Stivo," řekla. „Jsem ztracená, ztracená! Hůř než ztracená. Ještě nejsem ztracená, nemůžu říct, že je všemu konec, naopak, cítím, že konec to není. Jsem jako napjatá struna, která musí prasknout. Ale ještě není konec… a skončí to strašně."

„To nic, strunu lze pomaloučku povolit. Není situace, ze které by nebylo východiska."

„Přemýšlela jsem a přemýšlela. Jen jediné…"

Zase podle jejího vyděšeného pohledu pochopil, že tohle jediné východisko je podle ní smrt, a nenechal ji domluvit.

„Vůbec ne," řekl, „dovol. Ty nemůžeš vidět své postavení tak jako já. Dovol mi, abych ti upřímně řekl svůj názor." Zase se opatrně usmál tím svým mandlovým úsměvem. „Začnu od začátku: vdala ses za muže, který je o dvacet let starší než ty. Vdala ses bez lásky nebo aniž jsi lásku znala. Dejme tomu, že to byla chyba."

„Hrozná chyba!" řekla Anna.

„Ale opakuji: je to hotová věc. Potom jsi měla, řekněme, to neštěstí, že ses zamilovala do někoho jiného, než je tvůj muž. To je neštěstí; ale i to je hotová věc. A tvůj muž to uznal a odpustil." Po každé větě se zastavoval a čekal, že bude namítat, ale ona nic neodpovídala. „Tak to je. Teď je otázka tohle: můžeš dál žít se svým mužem? Přeješ si to? Přeje si to on?"

„Nic, nic nevím."

„Ale sama jsi řekla, že ho nemůžeš snést."

„Ne, neřekla. Beru to zpátky. Nic nevím a ničemu nerozumím."

„Ano, ale dovol…"

„Ty to nemůžeš pochopit. Cítím, že letím střemhlav do nějaké propasti, ale nesmím se zachraňovat. A ani nemůžu."

„To nic, něco ti podesteleme a zachytíme tě. Rozumím ti, rozumím, že se nemůžeš odhodlat vyslovit své přání, svůj cit.“

„Nic, nic si nepřeju… jen aby už všechno skončilo.“

„Ale on to vidí a ví to. A myslíš snad, že ho to tíží méně než tebe? Ty se trápíš, on se trápí, a co z toho může vzejít? Kdežto rozvod všechno rozváže,“ vyslovil Stěpan Arkaďjič ne bez námahy hlavní myšlenku a významně se na ni podíval.

Nic neodpověděla a záporně zavrtěla ostříhanou hlavou. Ale podle výrazu její tváře, která najednou zazářila dřívější krásou, viděl, že si to nepřeje jen proto, že se jí to zdá jako nemožné štěstí.

„Je mi vás hrozně líto! A jak šťastný bych byl, kdybych to urovnal!“ řekl Stěpan Arkaďjič a usmíval se už směleji. „Neříkej, nic neříkej! Kdyby mi Bůh dal říct to tak, jak to cítím. Půjdu za ním.“

Anna se na něj podívala zamyšlenýma, lesknoucíma se očima a nic neřekla.

Kapitola dvacátá druhá

Stěpan Arkaďjič vešel do pracovny Alexeje Alexandroviče s tou poněkud slavnostní tváří, s jakou usedal v úřadě do předsednického křesla. Alexej Alexandrovič chodil s rukama za zády po pokoji a myslel na totéž, o čem Stěpan Arkaďjič mluvil s jeho ženou.

„Neruším tě?“ řekl Stěpan Arkaďjič a při pohledu na švagra najednou pocítil rozpaky, jaké u sebe neznal. Aby ty rozpaky skryl, vytáhl pouzdro na cigarety, které si právě koupil a které se otvíralo novým způsobem, přičichl ke kůži a vytáhl cigaretu.

„Ne. Potřebuješ něco?“ odpověděl Alexej Alexandrovič neochotně.

„Ano, chtěl jsem… potřebuju si pro… ano, potřebuju si promluvit,“ řekl Stěpan Arkaďjič a s údivem cítil nezvyklou nesmělost.

Ten pocit byl tak nečekaný a zvláštní, že Stěpan Arkaďjič nevěřil, že to byl hlas svědomí, který mu říkal, že to, co se chystá udělat, je špatné. Stěpan Arkaďjič se přemohl a nesmělost, která ho přepadla, potlačil.

„Doufám, že věříš v mou lásku k sestře a v mou upřímnou náklonnost a úctu k tobě,“ řekl a začervenal se.

Alexej Alexandrovič se zastavil a nic neodpověděl, ale jeho tvář Stěpana Arkaďjiče zarazila výrazem pokorné oběti.

„Měl jsem v úmyslu… chtěl jsem si promluvit o sestře a o vašem vzájemném postavení,“ řekl Stěpan Arkaďjič a pořád ještě bojoval s nezvyklou ostýchavostí.

Alexej Alexandrovič se smutně pousmál, podíval se na švagra, a aniž odpověděl, přistoupil ke stolu, vzal z něj započatý dopis a podal

ho švagrovi.

„Myslím bez přestání na totéž. A tohle jsem začal psát, protože si myslím, že to řeknu lépe písemně a že ji moje přítomnost dráždí," řekl a podával mu dopis.

Stěpan Arkaďjič vzal dopis, s nechápavým údivem se podíval na kalné oči, které se na něm nehybně zastavily, a začal číst.

„Vidím, že vás moje přítomnost tíží. Jakkoli bylo pro mě těžké se o tom přesvědčit, vidím, že je to tak a že to jinak být nemůže. Neviním vás, a Bůh je mi svědkem, že když jsem vás viděl během vaší nemoci, z celé duše jsem se rozhodl zapomenout na všechno, co mezi námi bylo, a začít nový život. Nelituji a nikdy nebudu litovat toho, co jsem udělal; ale přál jsem si jediné, vaše dobro, dobro vaší duše, a teď vidím, že jsem toho nedosáhl. Řekněte mi vy sama, co vám dá opravdové štěstí a klid vaší duše. Odevzdávám se celý vaší vůli a vašemu smyslu pro spravedlnost."

Stěpan Arkaďjič vrátil dopis a dál se se stejným nepochopením díval na švagra a nevěděl, co říct. To mlčení bylo pro oba tak trapné, že Stěpanu Arkaďjičovi, zatímco mlčel a nespouštěl oči z Kareninovy tváře, bolestně zacukaly rty.

„Tohle jsem jí chtěl říct," řekl Alexej Alexandrovič a odvrátil se.

„Ano, ano..." řekl Stěpan Arkaďjič, ale nemohl odpovědět, protože mu slzy stoupaly do hrdla. „Ano, ano. Rozumím vám," vypravil ze sebe konečně.

„Chci vědět, co si přeje ona," řekl Alexej Alexandrovič.

„Obávám se, že ona sama své postavení nechápe. Ona v tom nemůže být soudcem," říkal Stěpan Arkaďjič a vzpamatovával se. „Je zdrcená, přímo zdrcená tvou šlechetností. Kdyby ten dopis četla, nedokázala by nic říct, jen by ještě níž sklonila hlavu."

„Ano, ale co potom? Jak to vysvětlit... jak zjistit, co si přeje?"

„Jestli mi dovolíš říct svůj názor, myslím si, že je na tobě, abys přímo určil opatření, která považuješ za nutná, aby se tomuhle stavu

udělal konec.“

„Tedy myslíš, že je třeba mu udělat konec?“ přerušil ho Alexej Alexandrovič. „Ale jak?“ dodal a udělal před očima nezvyklé gesto rukama. „Nevidím žádné možné východisko.“

„Z každé situace je východisko,“ řekl Stěpan Arkaďjič, vstal a oživil se. „Byla doba, kdy jsi chtěl přetrhnout… Jestli se teď přesvědčíš, že nemůžete jeden druhému dát štěstí…“

„Štěstí lze chápat různě. Ale dejme tomu, že se vším souhlasím, že nic nechci. Jaké je tedy východisko z našeho postavení?“

„Jestli chceš znát můj názor,“ řekl Stěpan Arkaďjič s týmž zmírňujícím, mandlově něžným úsměvem, s jakým mluvil s Annou. Ten dobrácký úsměv byl tak přesvědčivý, že Alexej Alexandrovič mimoděk, protože cítil svou slabost a podléhal jí, byl ochoten uvěřit tomu, co Stěpan Arkaďjič řekne. „Ona to nikdy nevysloví. Ale jedno je možné, jedno si může přát,“ pokračoval Stěpan Arkaďjič, „a to ukončení vztahů a všech vzpomínek, které jsou s nimi spojené. Podle mě je ve vašem postavení nutné vyjasnit nové vzájemné vztahy. A ty vztahy se mohou ustavit jedině tak, že obě strany budou volné.“

„Rozvod,“ přerušil ho s odporem Alexej Alexandrovič.

„Ano, myslím, že rozvod. Ano, rozvod,“ opakoval Stěpan Arkaďjič a červenal se. „To je ve všech ohledech nejrozumnější východisko pro manžele, kteří jsou ve vztahu jako vy. Co se dá dělat, když manželé zjistili, že spolu žít nemůžou? To se může stát vždycky.“ Alexej Alexandrovič těžce vzdychl a zavřel oči. „Je tu jen jedna úvaha: přeje si jeden z manželů uzavřít nový sňatek? Jestli ne, je to velmi prosté,“ řekl Stěpan Arkaďjič a čím dál víc se zbavoval ostychu.

Alexej Alexandrovič svraštil tvář rozrušením, něco si pro sebe zamumlal a nic neodpověděl. Všechno, co se Stěpanu Arkaďjičovi ukázalo jako tak velmi prosté, si Alexej Alexandrovič promýšlel tisíckrát a tisíckrát. A všechno mu to připadalo nejen ne tak velmi prosté, ale naprosto nemožné. Rozvod, jehož podrobnosti už znal, mu teď připadal

nemožný, protože mu pocit vlastní důstojnosti a úcta k náboženství nedovolovaly vzít na sebe obvinění z předstíraného cizoložství, a tím méně připustit, aby jeho žena, které odpustil a kterou miloval, byla usvědčena a zostuzena. Rozvod se mu zdál nemožný ještě z jiných, ještě důležitějších důvodů.

Co bude se synem, když dojde k rozvodu? Nechat ho u matky nebylo možné. Rozvedená matka bude mít svou nezákonnou rodinu, v níž postavení nevlastního syna i jeho výchova budou nejspíš špatné. Nechat ho u sebe? Věděl, že by to z jeho strany byla pomsta, a to nechtěl. Ale kromě toho připadal Alexeji Alexandrovičovi rozvod nemožný nejvíc proto, že kdyby s rozvodem souhlasil, právě tím by Annu zahubil. Utkvělo mu v duši slovo, které v Moskvě řekla Darja Alexandrovna, totiž že když se rozhoduje pro rozvod, myslí na sebe, a nemyslí na to, že ji tím nenávratně zahubí. A on si to slovo spojil se svým odpuštěním, se svou náklonností k dětem a teď mu rozuměl po svém. Souhlasit s rozvodem, dát jí svobodu, to v jeho pojetí znamenalo vzít sobě poslední pouto k životu, děti, které miloval, a jí poslední oporu na cestě dobra a uvrhnout ji do záhuby. Kdyby byla rozvedenou ženou, věděl, že se spojí s Vronským, a ten svazek bude nezákonný a hříšný, protože podle smyslu církevního zákona nemůže žena uzavřít sňatek, dokud muž žije. „Spojí se s ním a za rok, za dva ji buď opustí, nebo ona naváže nový poměr," myslel si Alexej Alexandrovič. „A já, když budu souhlasit s nezákonným rozvodem, budu viníkem její záhuby." Tohle všechno si promýšlel stokrát a byl přesvědčen, že věc rozvodu nejenže není velmi prostá, jak říkal jeho švagr, ale že je naprosto nemožná. Nevěřil ani jedinému slovu Stěpana Arkaďjiče, na každé jeho slovo měl tisíce námitek, ale poslouchal ho, protože cítil, že jeho slovy promlouvá ta mocná, hrubá síla, která řídí jeho život a které se bude muset podřídit.

„Jde jen o to, jak, za jakých podmínek budeš souhlasit s rozvodem. Ona nic nechce, neodvažuje se prosit, všechno nechává na tvé

šlechetnosti.“

„Můj Bože! Můj Bože! Za co?“ pomyslel si Alexej Alexandrovič, když si vzpomněl na podrobnosti rozvodu, při kterém muž bere vinu na sebe, a týmž gestem, jakým si tvář zakrýval Vronskij, si studem zakryl tvář rukama.

„Jsi rozrušený, chápu to. Ale když si to promyslíš…“

„A tomu, kdo tě udeří do pravé tváře, nastav levou, a tomu, kdo ti bere kaftan, dej i košili,“ pomyslel si Alexej Alexandrovič.

„Ano, ano!“ vykřikl pištivým hlasem. „Beru na sebe hanbu, dávám i syna, ale… ale nebylo by lepší nechat to být? Ostatně dělej, co chceš…“

A odvrátil se od švagra, aby ho ten nemohl vidět, a sedl si na židli u okna. Bylo mu hořko, styděl se; ale spolu s tím hořem a studem cítil radost a dojetí nad výší své pokory.

Stěpan Arkaďjič byl dojatý. Chvíli mlčel.

„Alexeji, věř mi, že ona tvou šlechetnost ocení,“ řekl. „Ale to byla zřejmě Boží vůle,“ dodal, a sotva to řekl, ucítil, že to bylo hloupé, a stěží potlačil úsměv nad svou hloupostí.

Alexej Alexandrovič chtěl něco odpovědět, ale zarazily ho slzy.

„Je to osudné neštěstí a je třeba ho uznat. Já to neštěstí uznávám jako hotovou věc a snažím se pomoct tobě i jí,“ řekl Stěpan Arkaďjič.

Když Stěpan Arkaďjič vyšel ze švagrova pokoje, byl dojatý, ale to mu nebránilo, aby nebyl spokojený, že tu věc úspěšně vyřídil, protože si byl jistý, že Alexej Alexandrovič svá slova nevezme zpět. K té spokojenosti se přidávalo ještě to, že ho napadlo, jak bude, až se ta věc vyřídí, klást ženě a blízkým známým otázku: „Jaký je rozdíl mezi mnou a panovníkem? Panovník dělá rozvod stráží, a nikomu není líp, kdežto já jsem udělal rozvod, a třem lidem je líp… Nebo: jaká je podobnost mezi mnou a panovníkem? Když… Ostatně vymyslím něco lepšího,“ řekl si s úsměvem.

Kapitola dvacátá třetí

Vronského rána byla nebezpečná, ačkoli minula srdce. A několik dní byl mezi životem a smrtí. Když byl poprvé schopen mluvit, byla v jeho pokoji jen Varja, bratrova žena.

„Varjo!“ řekl a přísně se na ni podíval. „Střelil jsem se nešťastnou náhodou. A prosím tě, nikdy o tom nemluv a takhle to všem řekni. Jinak je to příliš hloupé!“

Varja na jeho slova neodpověděla, sklonila se nad ním a s radostným úsměvem se mu podívala do tváře. Oči měl jasné, ne horečnaté, ale jejich výraz byl přísný.

„No, chvála Bohu!“ řekla. „Nebolí tě to?“

„Trochu tady.“ Ukázal na prsa.

„Tak mi dovol, ať tě převážu.“

Mlčky zatínal své široké lícní kosti a díval se na ni, zatímco ho převazovala. Když skončila, řekl:

„Neblouzním; prosím tě, zařiď, aby se nemluvilo o tom, že jsem se střelil schválně.“

„Nikdo to ani neříká. Jen doufám, že už se nešťastnou náhodou střílet nebudeš,“ řekla s tázavým úsměvem.

„Asi nebudu, ale bylo by líp…“

A zachmuřeně se usmál.

Navzdory těm slovům a tomu úsměvu, které Varju tak vylekaly, ucítil, když zánět pominul a on se začal zotavovat, že se úplně zbavil jedné části svého žalu. Tím činem jako by ze sebe smyl hanbu a ponížení, které předtím prožíval. Teď mohl klidně myslet na Alexeje Alexandro-

viče. Uznával celou jeho šlechetnost a už se necítil ponížený. Kromě toho se zase dostal do dřívějších kolejí života. Viděl, že se může bez hanby dívat lidem do očí, a mohl žít, jak byl zvyklý. Jediné, co nedokázal vyrvat ze srdce, přestože s tím citem bez ustání bojoval, byla lítost až k zoufalství nad tím, že ji navždy ztratil. To, že se teď, když svou vinu před jejím mužem odčinil, musí jí vzdát a už nikdy se nestavět mezi ni s její lítostí a jejího muže, bylo v jeho srdci pevně rozhodnuto; ale nemohl ze srdce vyrvat lítost nad tím, že ztratil její lásku, nemohl ve vzpomínkách smazat ty chvíle štěstí, které s ní poznal, kterých si tehdy tak málo vážil a které ho teď v celém svém kouzlu pronásledovaly.

Serpuchovskoj pro něj vymyslel jmenování do Taškentu a Vronskij na ten návrh bez nejmenšího zaváhání přistoupil. Ale čím víc se blížil čas odjezdu, tím těžší pro něj byla oběť, kterou přinášel tomu, co považoval za svou povinnost.

Rána se mu zahojila a on už vyjížděl a připravoval se na odjezd do Taškentu.

„Jednou ji uvidět a pak se zahrabat, umřít," myslel si, a když dělal návštěvy na rozloučenou, svěřil tu myšlenku Betsy. S tímhle jeho poselstvím jela Betsy k Anně a přivezla mu zamítavou odpověď.

„Tím líp," pomyslel si Vronskij, když dostal tu zprávu. „Byla to slabost, která by zničila mé poslední síly."

Druhý den ráno k němu přijela sama Betsy a oznámila mu, že dostala prostřednictvím Oblonského jistou zprávu, že Alexej Alexandrovič svoluje k rozvodu, a že ji tedy může vidět.

Vronskij se ani nepostaral o to, aby Betsy vyprovodil, zapomněl na všechna svá rozhodnutí, a aniž se ptal, kdy je to možné a kde je muž, hned jel ke Kareninovým. Vyběhl po schodech, nikoho a nic neviděl, a rychlým krokem, sotva se zdržel, aby neběžel, vešel do jejího pokoje. A aniž přemýšlel a aniž si všiml, jestli je v pokoji někdo, nebo ne, objal ji a začal jí pokrývat polibky tvář, ruce i šíji.

Anna se na to shledání připravovala, přemýšlela, co mu řekne, ale nic z toho nestačila říct: jeho vášeň ji strhla. Chtěla utišit jeho, utišit sebe, ale už bylo pozdě. Jeho cit se přenesl na ni. Rty se jí chvěly tak, že dlouho nemohla nic říct.

„Ano, zmocnil ses mě a jsem tvoje," vypravila ze sebe nakonec a tiskla si jeho ruku k prsům.

„Tak to muselo být!" řekl. „Dokud žijeme, tak to musí být. Teď to vím."

„To je pravda," říkala a čím dál víc bledla a objímala jeho hlavu. „Přece jen je v tom něco hrozného, po tom všem, co bylo."

„Všechno přejde, všechno přejde, budeme tak šťastní! Kdyby naše láska mohla zesílit, zesílila by tím, že je v ní něco hrozného," řekl, zvedl hlavu a v úsměvu odhalil své silné zuby.

A ona nemohla neodpovědět úsměvem – ne jeho slovům, ale jeho zamilovaným očím. Vzala jeho ruku a hladila se jí po zchladlých tvářích a po ostříhaných vlasech.

„Nepoznávám tě s těmi krátkými vlasy. Tolik jsi zkrásněla. Jako chlapec. Ale jak jsi bledá!"

„Ano, jsem hodně slabá," řekla s úsměvem. A rty se jí znovu roztřásly.

„Pojedeme do Itálie, tam se zotavíš," řekl.

„Je to vůbec možné, abychom spolu byli jako muž a žena, sami, jako naše vlastní rodina?" řekla a zblízka se mu dívala do očí.

„Já jsem se jen divil, jak to kdy mohlo být jinak."

„Stiva říká, že on se vším souhlasí, ale já jeho šlechetnost nemůžu přijmout," řekla a zamyšleně se dívala mimo Vronského tvář. „Nechci rozvod, teď už je mi to jedno. Jen nevím, jak rozhodne o Serjožovi."

Vůbec nemohl pochopit, jak může v téhle chvíli shledání myslet na syna a na rozvod a pamatovat si to. Copak to nebylo jedno?

„Nemluv o tom, nemysli na to," řekl, otáčel její ruku ve své a snažil se upoutat její pozornost na sebe; ale ona se pořád nedívala na něj.

„Ach, proč jsem neumřela, bylo by to lepší!“ řekla, a slzy jí bez vzlykání tekly po obou tvářích; ale snažila se usmívat, aby ho nezarmoutila.

Odmítnout lichotivé a nebezpečné jmenování do Taškentu by bylo podle Vronského dřívějších představ hanebné a nemožné. Ale teď je bez chvilky rozmýšlení odmítl, a když zpozoroval, že to nahoře nevidí rádi, hned odešel z armády.

Za měsíc zůstal Alexej Alexandrovič ve svém bytě se synem sám a Anna odjela s Vronským do ciziny, aniž dostala rozvod, a rozhodně se ho vzdala.

Část pátá

Kapitola první

Kněžna Ščerbacká usoudila, že uspořádat svatbu před půstem, do kterého zbývalo pět týdnů, není možné, protože polovina výbavy by do té doby nemohla být hotová; ale nemohla Levinovi neuznat, že po půstu by už bylo příliš pozdě, protože vlastní teta knížete Ščerbackého, už stará, byla velmi nemocná a mohla brzy umřít, a pak by smutek svatbu ještě oddálil. A proto se kněžna rozhodla rozdělit výbavu na dvě části, velkou a malou výbavu, a svolila, že svatba bude před půstem. Rozhodla, že malou část výbavy připraví celou teď a velkou pošle až potom, a velice se na Levina zlobila, že jí vůbec nedokázal vážně odpovědět, jestli s tím souhlasí, nebo ne. Tohle řešení bylo tím výhodnější, že mladí manželé hned po svatbě odjížděli na venkov, kde věci z velké výbavy nebudou potřeba.

Levin byl pořád v tomtéž stavu šílenství, v němž se mu zdálo, že on a jeho štěstí jsou hlavním a jediným cílem všeho, co existuje, a že ted o ničem nemusí přemýšlet a o nic se starat, že všechno za něj dělají

a udělají jiní. Neměl dokonce žádné plány a cíle pro budoucí život; rozhodnutí o tom přenechával jiným a věděl, že všechno bude nádherné. Jeho bratr Sergej Ivanovič, Stěpan Arkaďjič a kněžna ho vedli v tom, co má dělat. On jen se vším, co mu navrhovali, naprosto souhlasil. Bratr mu vypůjčil peníze, kněžna mu poradila, aby po svatbě odjel z Moskvy. Stěpan Arkaďjič mu poradil, aby jel do ciziny. Se vším souhlasil. „Dělejte, co chcete, jestli vás to baví. Jsem šťastný a moje štěstí nemůže být ani větší, ani menší, ať děláte cokoli," myslel si. Když Kitty vyřídil radu Stěpana Arkaďjiče, aby jeli do ciziny, velice se podivil, že s tím nesouhlasí a že má o jejich budoucím životě nějaké své určité požadavky. Věděla, že Levin má na venkově práci, kterou miluje. Jak viděl, té práci nejen nerozuměla, ale ani rozumět nechtěla. To jí ovšem nebránilo, aby ji považovala za velmi důležitou. A proto věděla, že jejich domov bude na venkově, a nechtěla jet do ciziny, kde žít nebude, ale tam, kde bude jejich domov. Tenhle určitě vyslovený úmysl Levina překvapil. Ale protože mu to bylo jedno, hned požádal Stěpana Arkaďjiče, jako by to byla jeho povinnost, aby jel na venkov a zařídil tam všechno, jak umí, s tím vkusem, kterého má tolik.

„Ale poslyš," řekl jednou Stěpan Arkaďjič Levinovi, když se vrátil z venkova, kde všechno zařídil na příjezd mladých, „máš potvrzení, že jsi byl u zpovědi?"

„Nemám. A proč?"

„Bez toho tě nemůžou oddat."

„Ajajaj!" vykřikl Levin. „Vždyť já jsem se snad už devět let nepostil a nebyl u zpovědi. Ani mě to nenapadlo."

„Ty jsi mi pěkný!" řekl Stěpan Arkaďjič a smál se. „A nihilistou nadáváš mně! Ale takhle to přece nejde. Musíš se postit a jít ke zpovědi."

„A kdy? Zbývají čtyři dny."

Stěpan Arkaďjič zařídil i tohle. A Levin se začal postit a připravovat ke zpovědi. Pro Levina, člověka nevěřícího, který přitom ctil víru jiných lidí, bylo být přítomen a účastnit se jakýchkoli církevních obřadů

velmi těžké. Teď, v tom na všechno citlivém, rozněžnělém duševním stavu, v němž se nacházel, mu ta nutnost přetvařovat se byla nejen těžká, ale připadala mu naprosto nemožná. Teď, ve stavu své slávy, svého rozkvětu, bude muset buď lhát, nebo se rouhat. Cítil, že nedokáže ani jedno, ani druhé. Ale ať se Stěpana Arkaďjiče vyptával sebevíc, jestli by nešlo dostat potvrzení bez půstu a zpovědi, Stěpan Arkaďjič prohlásil, že to není možné.

„A co tě to stojí, dva dny? A je to rozkošný, chytrý stařeček. Vytrhne ti ten zub tak, že to ani nepoznáš."

Když Levin stál při první mši, pokusil se v sobě oživit mladické vzpomínky na ten silný náboženský cit, který prožíval mezi šestnáctým a sedmnáctým rokem. Ale hned se přesvědčil, že je to pro něj naprosto nemožné. Pokusil se dívat na to všechno jako na bezvýznamný prázdný zvyk, podobný zvyku dělat návštěvy; ale ucítil, že ani to nedokáže. Levin byl ve vztahu k náboženství, jako většina jeho současníků, v tom nejneurčitějším postavení. Věřit nemohl, a přitom nebyl pevně přesvědčen, že by to všechno bylo nepravdivé. A proto, protože nedokázal ani věřit ve významnost toho, co dělá, ani se na to dívat lhostejně jako na prázdnou formalitu, cítil po celou dobu toho postu a přípravy ke zpovědi trapnost a stud, že dělá něco, čemu sám nerozumí, a tedy, jak mu říkal vnitřní hlas, něco lživého a nedobrého.

Během bohoslužby buď poslouchal modlitby a snažil se jim přikládat takový význam, který by se nerozcházel s jeho názory, nebo, když cítil, že jim nemůže rozumět a že je musí odsuzovat, snažil se je neposlouchat a zabýval se svými myšlenkami, pozorováními a vzpomínkami, které se mu během toho nečinného stání v kostele s neobyčejnou živostí honily hlavou.

Vystál mši, celonoční bdění i večerní modlitby, a druhý den vstal dřív než obvykle, nenapil se čaje a v osm hodin ráno přišel do kostela, aby vyslechl ranní modlitby a šel ke zpovědi.

V kostele nebyl nikdo kromě žebrajícího vojáka, dvou stařenek a kostelníků.

Mladý jáhen, jemuž se pod tenkou spodní sutanou ostře rýsovaly obě poloviny dlouhých zad, ho přivítal, hned přistoupil ke stolku u zdi a začal číst modlitby. Jak četl, a zvlášť při častém a rychlém opakování týchž slov „Hospodi pomiluj“, která zněla jako „pomilos, pomilos“, cítil Levin, že jeho myšlenka je zamčená a zapečetěná a že na ni teď nemá sahat a hýbat s ní, jinak by z toho byl zmatek, a proto stál za jáhnem, neposlouchal, nevnímal a myslel dál na své. „Je úžasné, kolik výrazu má její ruka,“ myslel si a vzpomínal, jak včera seděli u rohového stolu. Neměli si co říct, jako skoro vždycky v téhle době, a ona položila ruku na stůl, otevírala ji a zavírala a sama se rozesmála, když se dívala na její pohyb. Vzpomněl si, jak tu ruku políbil a pak si prohlížel sbíhající se čáry na růžové dlani. „Zase pomilos,“ pomyslel si Levin, křižoval se, klaněl se a díval se na pružný pohyb zad klanějícího se jáhna. „Potom vzala mou ruku a prohlížela si čáry. ‚Máš pěknou ruku,‘ řekla.“ A podíval se na svou ruku a na krátkou ruku jáhnovu. „Ano, teď to brzy skončí,“ myslel si. „Ne, zdá se, že zase od začátku,“ pomyslel si a naslouchal modlitbám. „Ne, končí to; už se klaní až k zemi. To je vždycky před koncem.“

Jáhen nenápadně přijal do ruky v manžetě z bavlněného sametu třírublovou bankovku, řekl, že ho zapíše, a jeho nové holínky čile zněly po dlaždicích prázdného kostela, když odcházel do oltářního prostoru. Za chvíli odtamtud vyhlédl a kývl na Levina. Myšlenka, dosud zamčená, se Levinovi v hlavě pohnula, ale rychle ji zahnal. „Nějak se to zařídí,“ pomyslel si a šel k ambonu. Vystoupil na schůdky, zahnul doprava a uviděl kněze. Starý kněz s řídkou, napůl prošedivělou bradou a s unavenýma, dobrýma očima stál u pultu a listoval v obřadní knize. Lehce se Levinovi uklonil a hned začal navyklým hlasem číst modlitby. Když je dočetl, poklonil se až k zemi a obrátil se tváří k Levinovi.

„Tady je neviditelně přítomen Kristus a přijímá vaši zpověď," řekl a ukázal na kříž. „Věříte ve všechno, čemu nás učí svatá apoštolská církev?" pokračoval kněz, odvracel oči od Levinovy tváře a skládal ruce pod štólu.

„Pochyboval jsem, pochybuji o všem," pronesl Levin hlasem, který mu byl samotnému nepříjemný, a zmlkl.

Kněz chvíli počkal, jestli ještě něco neřekne, zavřel oči a rychle, vladimirským nářečím s výrazným „o", řekl:

„Pochybnosti jsou vlastní lidské slabosti, ale musíme se modlit, aby nás milosrdný Pán posilnil. Jaké máte zvláštní hříchy?" dodal bez nejmenší přestávky, jako by se snažil neztrácet čas.

„Mým hlavním hříchem je pochybnost. O všem pochybuji a většinou jsem v pochybnostech."

„Pochybnost je vlastní lidské slabosti," opakoval kněz tatáž slova. „O čem tedy hlavně pochybujete?"

„O všem pochybuji. Někdy pochybuji dokonce o existenci Boha," řekl Levin mimoděk a zhrozil se, jak nepatřičné je to, co říká. Ale na kněze Levinova slova, jak se zdálo, žádný dojem neudělala.

„Jaké mohou být pochybnosti o existenci Boha?" řekl spěšně se sotva znatelným úsměvem.

Levin mlčel.

„Jak můžete pochybovat o Stvořiteli, když pohlédnete na jeho stvoření?" pokračoval kněz rychle a navykle. „Kdo ozdobil nebeskou klenbu světly? Kdo oděl zemi do její krásy? Jak by to bylo bez Stvořitele?" řekl a tázavě se na Levina podíval.

Levin cítil, že by bylo nepatřičné pouštět se s knězem do filozofických sporů, a proto odpověděl jen to, co se přímo týkalo otázky.

„Nevím," řekl.

„Nevíte? Jak tedy můžete pochybovat o tom, že Bůh všechno stvořil?" řekl kněz s veselým údivem.

„Ničemu nerozumím," řekl Levin, červenal se a cítil, že jeho slova jsou hloupá a že v takové situaci ani nemohou hloupá nebýt.

„Modlete se k Bohu a proste ho. I svatí otcové měli pochybnosti a prosili Boha, aby je ve víře utvrdil. Ďábel má velkou moc a nesmíme se mu poddávat. Modlete se k Bohu, proste ho. Modlete se k Bohu," opakoval spěšně.

Kněz chvíli mlčel, jako by se zamyslel.

„Jak jsem slyšel, chystáte se vstoupit do manželství s dcerou mého farníka a duchovního syna, knížete Ščerbackého?" dodal s úsměvem. „Překrásná dívka!"

„Ano," odpověděl Levin a červenal se za kněze. „Proč se na to potřebuje ptát při zpovědi?" pomyslel si.

A kněz mu, jako by odpovídal na jeho myšlenku, řekl:

„Chystáte se vstoupit do manželství a Bůh vás snad obdaří potomstvem, nemám pravdu? Jakou výchovu tedy můžete dát svým maličkým, jestliže v sobě nepřemůžete pokušení ďábla, který vás táhne k nevíře?" řekl s mírnou výčitkou. „Jestliže milujete své dítě, budete mu jako dobrý otec přát nejen bohatství, přepych a pocty; budete mu přát spásu, jeho duchovní osvícení světlem pravdy. Nemám pravdu? Co mu odpovíte, až se vás nevinný maličký zeptá: ‚Tatínku! Kdo stvořil všechno, co mě na tomto světě okouzluje, zemi, vody, slunce, květiny, trávy?' Copak mu řeknete: ‚Nevím'? Nemůžete to nevědět, když vám to Pán Bůh ve svém velikém milosrdenství zjevil. Anebo se vás vaše dítě zeptá: ‚Co mě čeká v posmrtném životě?' Co mu řeknete, když nic nevíte? Jak mu budete odpovídat? Vydáte ho svodům světa a ďábla? To není dobré!" řekl a zarazil se, sklonil hlavu na stranu a díval se na Levina dobrýma, mírnýma očima.

Levin teď nic neodpovídal – ne proto, že by se s knězem nechtěl pouštět do sporu, ale proto, že mu takové otázky nikdo nekladl; a až mu je budou klást jeho maličcí, ještě bude čas přemýšlet, co odpovědět.

„Vstupujete do období života," pokračoval kněz, „kdy je třeba zvolit si cestu a držet se jí. Modlete se k Bohu, aby vám ve své dobrotě pomohl a smiloval se nad vámi," uzavřel. „Pán a Bůh náš Ježíš Kristus ať ti milostí a štědrostí své lásky k lidem odpustí, dítě..." A když dočetl rozhřešující modlitbu, kněz mu požehnal a propustil ho.

Když se toho dne Levin vrátil domů, cítil radost, že trapná situace skončila, a skončila tak, že nemusel lhát. Kromě toho mu zůstala nejasná vzpomínka, že to, co ten hodný a milý stařeček říkal, nebylo vůbec tak hloupé, jak se mu zprvu zdálo, a že je v tom něco, co je třeba si ujasnit.

„Samozřejmě ne teď," myslel si Levin, „ale někdy potom." Levin ted víc než dřív cítil, že má v duši něco nejasného a nečistého a že je ve vztahu k náboženství v tomtéž postavení, které tak jasně viděl u jiných, které neměl rád a které vyčítal svému příteli Svijažskému.

Ten večer trávil Levin se svou nevěstou u Dolly a byl obzvlášť veselý, a když Stěpanu Arkaďjičovi vysvětloval, v jak rozjařeném stavu se nachází, řekl, že je mu veselo jako psovi, kterého učili skákat přes obruč, a který, když konečně pochopil a udělal, co se po něm chce, zapiští, vrtí ocasem a skáče nadšením na stoly a na okna.

Kapitola druhá

V den svatby Levin podle zvyku – na dodržování všech zvyků přísně trvala kněžna a Darja Alexandrovna – neviděl svou nevěstu a obědval u sebe v hotelu se třemi starými mládenci, kteří se u něj náhodou sešli: se Sergejem Ivanovičem, s Katavasovem, kamarádem z univerzity, teď profesorem přírodních věd, kterého Levin potkal na ulici a zatáhl k sobě, a s Čirikovem, družbou, moskevským smírčím soudcem a Levinovým kamarádem z medvědích honů. Oběd byl velmi veselý. Sergej Ivanovič měl tu nejlepší náladu a bavil se Katavasovovou svérázností. Katavasov cítil, že jeho svéráznost je oceňována a chápána, a předváděl se s ní. Čirikov vesele a dobromyslně podporoval každý rozhovor.

„Jen se podívejte," říkal Katavasov a s návykem z katedry protahoval slova, „jaký schopný chlapík to byl, náš přítel Konstantin Dmitrič. Mluvím o nepřítomném, protože on už není. Tehdy, když vyšel z univerzity, miloval vědu i měl lidské zájmy; teď je jedna polovina jeho schopností zaměřena na to, aby klamal sám sebe, a druhá na to, aby ten klam ospravedlňovala."

„Rozhodnějšího nepřítele ženění, než jste vy, jsem neviděl," řekl Sergej Ivanovič.

„Ne, nejsem nepřítel. Jsem přítel dělby práce. Lidé, kteří nedokážou nic dělat, mají dělat lidi, a ostatní mají přispívat k jejich osvětě a štěstí. Tak tomu rozumím já. Těch, kdo by chtěli tahle dvě řemesla míchat, je spousta, já mezi ně nepatřím."

„Jak šťastný budu, až se dozvím, že jste se zamiloval!" řekl Levin. „Prosím vás, pozvěte mě na svatbu."

„Já už zamilovaný jsem."

„Ano, do sépie. Víš," obrátil se Levin k bratrovi, „Michail Semjonyč píše práci o výživě a..."

„No tak, nepleťte to! Je jedno, o čem. Jde o to, že sépii opravdu miluju."

„Ale ta vám nezabrání milovat ženu."

„Ta ne, ale žena zabrání."

„A proč?"

„Však uvidíte. Vy třeba máte rád hospodaření, lov – no jen se podívejte!"

„A dneska tu byl Archip a říkal, že v Prudném je losů jako much a dva medvědi," řekl Čirikov.

„No, ty už ulovíte beze mě."

„To je pravda," řekl Sergej Ivanovič. „A s medvědími hony se rovnou rozluč – žena tě nepustí!"

Levin se usmál. Představa, že ho žena nepustí, mu byla tak příjemná, že byl ochoten navždy se vzdát potěšení vidět medvědy.

„A přece je škoda, že ty dva medvědy ulovíme bez vás. A pamatujete se, jak jsme byli naposledy v Chapilovu? To by byl nádherný hon," řekl Čirikov.

Levin ho nechtěl vyvádět z omylu, že by někde mohlo být něco dobrého bez ní, a proto nic neřekl.

„Ne nadarmo se ustálil ten zvyk loučit se se svobodným životem," řekl Sergej Ivanovič. „Ať je člověk sebešťastnější, přece jen je mu svobody líto."

„A přiznejte se, nemáte ten pocit jako ten Gogolův ženich, že byste nejradši vyskočil z okna?"

„Určitě ho má, ale nepřizná se!" řekl Katavasov a hlasitě se rozchechtal.

„No a co, okno je otevřené... Pojeďme hned do Tveru! Je tam jedna medvědice, dá se jít k brlohu. Opravdu, pojeďme vlakem v pět! A tady

ať si dělají, co chtějí," řekl s úsměvem Čirikov.

„Namouduši," řekl Levin s úsměvem, „že v duši ten pocit lítosti nad svou svobodou nemůžu najít!"

„Vy máte teď v duši takový chaos, že tam nic nenajdete," řekl Katavasov. „Počkejte, až se v tom trochu vyznáte, pak ho najdete!"

„Ne, cítil bych aspoň trochu, že kromě svého citu" – před ním nechtěl říct *lásky* – „a štěstí je mi přece jen líto přijít o svobodu... Naopak, právě z té ztráty svobody mám radost."

„Zlé! Beznadějný případ!" řekl Katavasov. „Nu, napijme se na jeho uzdravení, nebo mu jen popřejme, aby se mu splnila aspoň setina jeho snů. I to už bude takové štěstí, jaké na zemi ještě nebylo!"

Brzy po obědě se hosté rozjeli, aby se stihli převléct na svatbu.

Když Levin zůstal sám a vzpomínal na rozhovory těch starých mládenců, ještě jednou se sám sebe zeptal: má v duši ten pocit lítosti nad svou svobodou, o kterém mluvili? Při té otázce se usmál. „Svoboda? K čemu svoboda? Štěstí je jen v tom milovat a přát si, myslet jejími přáními, jejími myšlenkami, to jest žádná svoboda – to je štěstí!"

„Ale znám já její myšlenky, její přání, její city?" šeptl mu najednou nějaký hlas. Úsměv mu zmizel z tváře a zamyslel se. A najednou ho přepadl zvláštní pocit. Přepadl ho strach a pochybnost, pochybnost o všem.

„Co když mě nemiluje? Co když si mě bere jen proto, aby se vdala? Co když sama neví, co dělá?" ptal se sám sebe. „Může se vzpamatovat a teprve až bude vdaná, pochopí, že mě nemiluje a milovat nemohla." A začaly ho napadat podivné, ty nejhorší myšlenky o ní. Žárlil na ni kvůli Vronskému jako před rokem, jako by ten večer, kdy ji s Vronským viděl, byl včera. Podezíral ji, že mu všechno neřekla.

Rychle vyskočil. „Ne, takhle to nejde!" řekl si zoufale. „Půjdu za ní, zeptám se jí, řeknu jí naposledy: jsme volní, nebylo by lepší přestat? Cokoli je lepší než věčné neštěstí, hanba, nevěra!!" Se zoufalstvím

v srdci a se zlostí na všechny lidi, na sebe, na ni vyšel z hotelu a jel za ní.

Nikdo ho nečekal. Zastihl ji v zadních pokojích. Seděla na truhle a něco nařizovala služebné, zatímco probíraly hromady barevných šatů rozložených na opěradlech židlí a na podlaze.

„Ach!“ vykřikla, když ho uviděla, a celá se rozzářila radostí. „Jak to, že ty, že vy…?“ Až do toho posledního dne mu říkala jednou „ty“, jednou „vy“. „To jsem nečekala! A já tu probírám své dívčí šaty, komu které…“

„Á! To je moc dobře!“ řekl a zachmuřeně se díval na služebnou.

„Jdi, Duňašo, pak tě zavolám,“ řekla Kitty. „Co je ti?“ zeptala se a rozhodně mu tykala, jakmile služebná odešla. Všimla si jeho zvláštní tváře, rozrušené a zachmuřené, a přepadl ji strach.

„Kitty! Trápím se. Nemůžu se trápit sám,“ řekl se zoufalstvím v hlase, zastavil se před ní a prosebně se jí díval do očí. Už podle její milující, pravdivé tváře viděl, že z toho, co chtěl říct, nemůže nic vzejít, ale přece jen potřeboval, aby ho ona sama přesvědčila o opaku. „Přijel jsem ti říct, že ještě není pozdě. Tohle všechno se dá zrušit a napravit.“

„Co? Ničemu nerozumím. Co je ti?“

„To, co jsem ti říkal už tisíckrát a na co nemůžu nemyslet… že si tě nezasloužím. Nemohla jsi svolit, že si mě vezmeš. Rozmysli si to. Spletla ses. Rozmysli si to pořádně. Nemůžeš mě milovat… Jestli… radši to řekni,“ říkal a nedíval se na ni. „Budu nešťastný. Ať si všichni říkají, co chtějí; cokoli je lepší než neštěstí… Cokoli je lepší teď, dokud je čas…“

„Nerozumím,“ odpověděla vyděšeně, „chceš snad říct, že od toho chceš ustoupit… že to nemá být?“

„Ano, jestli mě nemiluješ.“

„Ty ses zbláznil!“ vykřikla a zčervenala zlostí.

Ale jeho tvář byla tak ubohá, že svou zlost potlačila, shodila šaty z křesla a přesedla si blíž k němu.

„Co si myslíš? Řekni mi všechno."

„Myslím, že mě nemůžeš milovat. Za co bys mě mohla milovat?"

„Můj Bože! Co já můžu...?" řekla a rozplakala se.

„Ach, co jsem to udělal!" vykřikl, klekl si před ní na kolena a začal jí líbat ruce.

Když kněžna za pět minut vešla do pokoje, našla je už úplně usmířené. Kitty ho nejen ujistila, že ho miluje, ale na jeho otázku, za co ho miluje, mu dokonce vysvětlila za co. Řekla mu, že ho miluje za to, že mu celému rozumí, za to, že ví, co musí milovat, a že všechno, co miluje, je dobré. A to se mu zdálo úplně jasné. Když k nim kněžna vešla, seděli vedle sebe na truhle, probírali šaty a přeli se, protože Kitty chtěla dát Duňaše ty hnědé šaty, které měla na sobě, když ji Levin požádal o ruku, a on trval na tom, aby ty šaty nikomu nedávala a aby Duňaša dostala ty modré.

„Jak to, že to nechápeš? Ona je brunetka a nebudou jí slušet... Já to mám všechno promyšlené."

Když se kněžna dozvěděla, proč přijel, napůl žertem a napůl vážně se rozzlobila a poslala ho domů, aby se oblékl a nepřekážel Kitty v česání, protože každou chvíli přijede Charles.

„Ona už tak celé ty dny nic nejí a zošklivěla, a ty ji ještě rozčiluješ svými hloupostmi," řekla mu. „Jdi už, jdi, můj milý."

Levin se provinile a zahanbeně, ale uklidněný vrátil do svého hotelu. Jeho bratr, Darja Alexandrovna a Stěpan Arkaďjič, všichni ve slavnostním úboru, už na něj čekali, aby mu požehnali ikonou. Nebylo kdy otálet. Darja Alexandrovna se ještě musela stavit doma pro svého napomádovaného a nakadeřeného syna, který měl vézt s nevěstou ikonu. Potom bylo třeba poslat jeden kočár pro družbu a druhý, který odveze Sergeje Ivanoviče, poslat zpátky... Vůbec bylo třeba vzít v úvahu velmi mnoho, a to velmi složitých věcí. Jedno bylo nepochybné: že se nesmí otálet, protože už je půl sedmé.

Z požehnání ikonou nic nebylo. Stěpan Arkaďjič se vedle své ženy postavil do komicky slavnostní pózy, vzal ikonu, poručil Levinovi, aby se poklonil až k zemi, požehnal mu s dobráckým a posměšným úsměvem a třikrát ho políbil; totéž udělala i Darja Alexandrovna a hned spěchala k odjezdu a znovu se zamotala do plánů, jak mají jezdit kočáry.

„Tak víš co, uděláme to takhle: ty jeď v našem kočáře pro něj, a Sergej Ivanovič, kdyby byl tak laskav a zajel tam, a pak ho poslat."

„Ale jistě, rád."

„A my s ním hned přijedeme. Věci jsou odeslané?" řekl Stěpan Arkaďjič.

„Jsou," odpověděl Levin a poručil Kuzmovi, aby mu podal šaty k oblékání.

Kapitola třetí

Zástup lidí, hlavně žen, obklopoval kostel osvětlený ke svatbě. Ti, kdo se nestačili protlačit dovnitř, se tísnili kolem oken, strkali se, hádali se a nahlíželi dovnitř mřížemi.

Přes dvacet kočárů už četníci seřadili podél ulice. Policejní důstojník, který si mrazu nevšímal, stál u vchodu a jeho uniforma zářila. Pořád přijížděly další povozy a do kostela vcházely tu dámy ozdobené květinami a se zvednutými vlečkami, tu muži, kteří smekali vojenskou čepici nebo černý klobouk. V kostele už hořely oba lustry a všechny svíce před ikonami. Zlatá záře na červeném pozadí ikonostasu, pozlacené řezby ikon, stříbro velkých lustrů a svícnů, dlaždice podlahy, koberečky, korouhve nahoře u kůrů, schody ambonu, staré zčernalé knihy, kleriky i ministrantská roucha, to všechno bylo zalité světlem. Na pravé straně vytápěného kostela, v zástupu fraků a bílých kravat, uniforem a brokátu, sametu, atlasu, vlasů, květin, obnažených ramen a paží a dlouhých rukavic, se nesl zdrženlivý a živý hovor, který se podivně rozléhal ve vysoké kopuli. Pokaždé, když se ozvalo vrznutí otevíraných dveří, hovor v zástupu utichl a všichni se ohlíželi a čekali, že uvidí vcházet ženicha a nevěstu. Ale dveře se otevřely už víc než desetkrát a pokaždé to byl buď opožděný host nebo hostka, kteří se připojovali ke kroužku pozvaných napravo, nebo divačka, která policejního důstojníka obelstila nebo obměkčila a připojovala se k cizímu zástupu nalevo. Příbuzní i cizí lidé už prošli všemi fázemi čekání.

Zpočátku si mysleli, že ženich s nevěstou přijedou každou chvíli, a tomu zpoždění nepřikládali žádný význam. Potom se začali čím dál

častěji ohlížet na dveře a polohlasem se ptát, jestli se něco nestalo. Potom už bylo zpoždění trapné a příbuzní i hosté se snažili tvářit, že na ženicha nemyslí a že je zaměstnává jejich rozhovor.

Protodiakon, jako by připomínal, jakou cenu má jeho čas, netrpělivě pokašlával, až se chvěla okenní skla. Z kůru bylo slyšet tu zkoušení hlasů, tu smrkání znuděných zpěváků. Kněz každou chvíli posílal tu kostelníka, tu jáhna zjistit, jestli ženich nepřijel, a sám v lila sutaně s vyšívaným pásem vycházel čím dál častěji k postranním dveřím a ženicha vyhlížel. Nakonec se jedna z dam podívala na hodinky a řekla: „To je ale divné!“ A všichni hosté zneklidněli a začali nahlas vyjadřovat svůj údiv a nespokojenost. Jeden z družbů jel zjistit, co se stalo. Kitty v té době, už dávno úplně připravená, v bílých šatech, v dlouhém závoji a ve věnečku z pomerančových květů, stála se svatební matkou a se sestrou Lvovou v sále domu Ščerbackých, dívala se z okna a už přes půl hodiny marně čekala na zprávu od svého družby, že ženich přijel do kostela.

Levin zatím chodil v kalhotách, ale bez vesty a fraku, sem a tam po svém hotelovém pokoji, každou chvíli vyhlížel ze dveří a rozhlížel se po chodbě. Ale na chodbě nebylo vidět toho, na koho čekal, a on se se zoufalstvím vracel, rozhazoval rukama a obracel se ke Stěpanu Arkaďjičovi, který klidně kouřil.

„Byl už někdy nějaký člověk v tak hrozně hloupém postavení!“ říkal.

„Ano, je to hloupé,“ přisvědčil Stěpan Arkaďjič a konejšivě se usmíval. „Ale uklidni se, hned to přivezou.“

„Ale kdepak!“ říkal Levin se zdrženlivou zuřivostí. „A tyhle hloupé vykrojené vesty! To je nemožné!“ říkal a díval se na zmačkanou náprsenku své košile. „A co když už věci odvezli na nádraží!“ vykřikl zoufale.

„Tak si vezmeš mou.“

„To už se mělo udělat dávno.“

„Není dobré být k smíchu… Počkej! Ono se to *vyvrbí*.“

Šlo o to, že když si Levin poručil, že se bude oblékat, Kuzma, Levinův starý sluha, přinesl frak, vestu a všechno, co bylo potřeba.

„A košile!“ vykřikl Levin.

„Košili máte na sobě,“ odpověděl Kuzma s klidným úsměvem.

Kuzmu nenapadlo nechat venku čistou košili, a když dostal příkaz všechno zabalit a odvézt ke Ščerbackým, od kterých novomanželé ještě téhož večera odjížděli, tak to taky udělal a zabalil všechno kromě fraku a kalhot. Košile, kterou měl Levin na sobě od rána, byla zmačkaná a k vykrojeným vestám, jak se teď nosily, nemožná. Posílat ke Ščerbackým bylo daleko. Poslali koupit košili. Lokaj se vrátil: všechno je zavřené, je neděle. Poslali ke Stěpanu Arkaďjičovi, přivezli košili; byla nemožně široká a krátká. Nakonec poslali ke Ščerbackým, ať věci vybalí. Ženicha čekali v kostele, a on chodil po pokoji jako zvíře zavřené v kleci, vyhlížel na chodbu a s hrůzou a zoufalstvím si vzpomínal, co všechno Kitty napovídal a co si teď ona může myslet.

Konečně vletěl do pokoje provinilý Kuzma s košilí a sotva popadal dech.

„Taktak jsem to stihl. Už to nakládali na povoz,“ řekl Kuzma.

Za tři minuty už Levin, aniž se díval na hodinky, aby si nejitřil ránu, utíkal po chodbě.

„Tímhle už nepomůžeš,“ říkal Stěpan Arkaďjič s úsměvem a bez spěchu za ním pospíchal. „*Vyvrhí se*, *vyvrhí se*… říkám ti.“

Kapitola čtvrtá

„Přijeli!“ „Tamhle je!“ „Který?“ „Ten mladší, ne?“ „A ona, chuděrka, je ani živá, ani mrtvá!“ ozývalo se v zástupu, když Levin vyšel nevěstě naproti ke vchodu a vešel s ní do kostela.

Stěpan Arkaďjič vyprávěl ženě, proč se to zdrželo, a hosté se usmívali a šeptali si mezi sebou. Levin nic a nikoho nevnímal; nespouštěl oči ze své nevěsty.

Všichni říkali, že za posledních několik dní hodně zošklivěla a že pod věncem nebyla zdaleka tak hezká jako obvykle; ale Levin to tak neviděl. Díval se na její vysoký účes s dlouhým bílým závojem a bílými květy, na vysoký nařasený límec, který obzvlášť panensky zakrýval po stranách a vpředu odhaloval její dlouhou šíji, a na úžasně štíhlý pas, a zdálo se mu, že je krásnější než kdykoli předtím. Ne proto, že by ty květy, ten závoj, ty šaty objednané z Paříže něco přidávaly k její kráse, ale proto, že navzdory té nachystané nádheře oblečení měl výraz jejího milého obličeje, jejího pohledu, jejích rtů pořád ten její zvláštní výraz nevinné upřímnosti.

„Už jsem myslela, že jsi chtěl utéct,“ řekla a usmála se na něj.

„To, co se mi stalo, je tak hloupé, že se stydím o tom mluvit!“ řekl a začervenal se, a musel se obrátit k Sergeji Ivanovičovi, který k nim přistoupil.

„Pěkná historka s tou tvou košilí!“ řekl Sergej Ivanovič, vrtěl hlavou a usmíval se.

„Ano, ano,“ odpovídal Levin a nechápal, o čem s ním mluví.

„Tak, Kosťo, teď je potřeba rozhodnout," řekl Stěpan Arkaďjič s předstíraně vyděšeným výrazem, „jednu důležitou otázku. Ty jsi právě teď schopen ocenit celou její důležitost. Ptají se mě, jestli zapálit svíce nadpálené, nebo nenadpálené. Rozdíl je deset rublů," dodal a sešpulil rty do úsměvu. „Já jsem se rozhodl, ale bojím se, že nebudeš souhlasit."

Levin pochopil, že je to žert, ale nedokázal se usmát.

„Tak jak to bude? Nenadpálené, nebo nadpálené? To je otázka."

„Ano, ano! Nenadpálené."

„No, to jsem moc rád. Otázka je rozhodnuta!" řekl Stěpan Arkaďjič s úsměvem. „Ale jak lidi v tomhle postavení hloupnou," řekl Čirikovovi, když se na něj Levin zmateně podíval a posunul se k nevěstě.

„Dávej pozor, Kitty, ať na koberec stoupneš první," řekla hraběnka Nordstonová, když přistoupila. „Vy jste mi pěkný!" obrátila se k Levinovi.

„Copak, nebojíš se?" řekla Marja Dmitrijevna, stará teta.

„Není ti chladno? Jsi bledá. Počkej, sehni se!" řekla Kittyina sestra Lvova, zaoblila své plné krásné paže a s úsměvem jí upravila květy na hlavě.

Dolly přistoupila, chtěla něco říct, ale nedokázala to vyslovit, rozplakala se a nepřirozeně se zasmála.

Kitty se na všechny dívala stejně nepřítomnýma očima jako Levin. Na všechno, co jí kdo říkal, dokázala odpovídat jen úsměvem štěstí, který jí byl teď tak přirozený.

Duchovní se mezitím oblékli do rouch a kněz s jáhnem vyšli k pultu, který stál v předsíni kostela. Kněz se obrátil k Levinovi a něco řekl. Levin neslyšel, co kněz řekl.

„Vezměte nevěstu za ruku a veďte ji," řekl družba Levinovi.

Levin dlouho nemohl pochopit, co se po něm chce. Dlouho ho opravovali a už to chtěli vzdát, protože bral pořád jinou rukou nebo za jinou ruku, než měl, když konečně pochopil, že ji má pravou rukou,

aniž změní postoj, vzít taky za pravou ruku. Když konečně vzal nevěstu za ruku, jak se patřilo, kněz přešel několik kroků před nimi a zastavil se u pultu. Zástup příbuzných a známých se za nimi posunul, bzučel hovorem a šustil vlečkami. Kdosi se sehnul a upravil nevěstě vlečku. V kostele bylo najednou takové ticho, že bylo slyšet dopadat kapky vosku.

Starý kněz v kamilavce, se šedivými prameny vlasů, které se leskly stříbrem a byly rozčesané na obě strany za uši, vyprostil malé stařecké ruce zpod těžkého stříbrného ornátu se zlatým křížem na zádech a něco u pultu přerovnával.

Stěpan Arkaďjič k němu opatrně přistoupil, něco mu pošeptal, mrkl na Levina a zase odešel dozadu.

Kněz zapálil dvě svíce ozdobené květy, držel je v levé ruce šikmo, aby z nich vosk kapal pomalu, a obrátil se tváří k snoubencům. Byl to tentýž kněz, který Levina zpovídal. Podíval se unaveným a smutným pohledem na ženicha a nevěstu, povzdechl si, vyprostil zpod ornátu pravou ruku a požehnal ženichovi, a stejně, ale s nádechem opatrné něhy, položil složené prsty na skloněnou hlavu Kitty. Potom jim podal svíce, vzal kadidelnici a pomalu od nich poodešel.

„Je to vůbec pravda?“ pomyslel si Levin a ohlédl se na nevěstu. Viděl její profil trochu shora a podle sotva znatelného pohybu jejích rtů a řas poznal, že jeho pohled ucítila. Neohlédla se, ale vysoký nařasený límeček se pohnul a zvedl se k jejímu malému růžovému uchu. Viděl, že se jí v hrudi zastavil dech a že se chvěje malá ruka v dlouhé rukavici, která držela svíci.

Všechen ten zmatek s košilí, zpoždění, rozhovor se známými a příbuznými, jejich nespokojenost, jeho směšné postavení, to všechno najednou zmizelo a jemu bylo radostně i úzkostně.

Krásný urostlý protodiakon ve stříbrném rouchu, s pročesanými a natočenými kadeřemi, které mu odstávaly po stranách, rázně vykro-

čil dopředu, zvykle nadzvedl na dvou prstech štolu a zastavil se naproti knězi.

„Po-žeh-nej, vla-dy-ko!“ zazněly pomalu jeden za druhým slavnostní zvuky a rozvlnily vzduch.

„Požehnán buď Bůh náš vždycky, nyní i vždycky a na věky věků,“ odpověděl pokorně a zpěvně starý kněz a dál něco na pultu přerovnával. A celým kostelem, od oken až po klenbu, se souladně a široce zvedl plný akord neviditelného sboru, zesílil, na okamžik se zastavil a tiše dozněl.

Modlili se jako vždycky za mír shůry a za spásu, za synod, za panovníka; modlili se i za služebníka Božího Konstantina a služebnici Boží Jekatěrinu, kteří se nyní zasnubují.

„Aby jim byla seslána láska dokonalá a pokojná a pomoc, k Pánu se pomodleme,“ jako by dýchal celý kostel hlasem protodiakona.

Levin poslouchal ta slova a ohromovala ho. „Jak na to přišli, že pomoc, právě pomoc?“ myslel si a vzpomínal na všechny své nedávné strachy a pochybnosti. „Co já vím? Co já zmůžu v téhle strašné věci,“ myslel si, „bez pomoci? Právě pomoc teď potřebuji.“

Když jáhen dokončil ektenii, obrátil se kněz ke snoubencům s knihou:

„Bože věčný, jenž jsi rozdělené shromáždil v jedno,“ četl tichým zpěvným hlasem, „a položil jsi jim nezrušitelný svazek lásky; jenž jsi požehnal Izákovi a Rebece a ukázal jsi je jako dědice svého zaslíbení: sám požehnej i těmto svým služebníkům, Konstantinovi a Jekatěrině, a veď je ke každému dobrému skutku. Neboť jsi Bůh milostivý a lidumilný, a tobě vzdáváme slávu, Otci i Synu i Duchu svatému, nyní i vždycky a na věky věků.“ „A-amen,“ rozlil se zase vzduchem neviditelný sbor.

„‚Rozdělené jsi shromáždil v jedno a položil jsi svazek lásky.‘ Jak hluboká jsou ta slova a jak odpovídají tomu, co člověk v tuhle chvíli cítí!“ myslel si Levin. „Cítí ona totéž co já?“

A když se ohlédl, setkal se s jejím pohledem.

A podle výrazu toho pohledu usoudil, že chápe totéž co on. Ale nebyla to pravda; slovům obřadu skoro vůbec nerozuměla, a během zásnub je dokonce ani neposlouchala. Nemohla je poslouchat a chápat: tak silný byl ten jediný cit, který jí naplňoval duši a pořád víc a víc sílil. Tím citem byla radost, že se naplno uskutečňuje to, co se v její duši uskutečnilo už před měsícem a půl a co ji po celých těch šest týdnů těšilo i trápilo. V její duši se toho dne, kdy ve svých hnědých šatech v sále domu na Arbatu mlčky přistoupila k němu a odevzdala se mu, v její duši se toho dne a té hodiny uskutečnil úplný rozchod s celým dosavadním životem a začal úplně jiný, nový, úplně neznámý život, přitom však ve skutečnosti pokračoval ten starý. Těch šest týdnů pro ni bylo tím nejblaženějším a nejtrýznivějším obdobím. Celý její život, všechna přání a naděje se soustředily na jediného člověka, kterému ještě nerozuměla a se kterým ji spojoval jakýsi cit, ještě nepochopitelnější než ten člověk sám, cit, který ji tu přibližoval, tu odpuzoval, a přitom žila dál v podmínkách dřívějšího života. Zatímco žila tím starým životem, děsila se sama sebe, své naprosté, nepřekonatelné lhostejnosti ke všemu, co bylo: k věcem, ke zvykům, k lidem, kteří ji milovali a milují, k matce, kterou ta lhostejnost rmoutila, k milému, něžnému otci, kterého dřív milovala nade všechno na světě. Tu se té lhostejnosti děsila, tu se radovala z toho, co ji k té lhostejnosti přivedlo. Mimo život s tímto člověkem nedokázala na nic myslet a nic si přát; ale ten nový život ještě nenastal, a ona si ho nedokázala ani jasně představit. Bylo jen čekání, strach a radost z nového a neznámého. A teď už už všechno skončí, čekání i nejistota i lítost, že se vzdala dřívějšího života, a začne nové. To nové nemohlo nebýt strašné, protože bylo neznámé; ale strašné nebo nestrašné, v její duši se už stalo před šesti týdny; teď se jen posvěcovalo to, co se v její duši stalo už dávno.

Kněz se znovu obrátil k pultu, s námahou zachytil malý prstýnek Kitty, požádal Levina o ruku a navlékl mu ho na první článek prstu.

„Zasnubuje se služebník Boží Konstantin se služebnicí Boží Jekatěrinou.“ A když navlékl velký prsten na růžový, malý prst Kitty, dojemný svou slabostí, pronesl kněz totéž.

Snoubenci se několikrát snažili uhodnout, co mají udělat, a pokaždé se spletli, a kněz je šeptem opravoval. Konečně udělal, co bylo potřeba, udělal nad nimi prsteny znamení kříže a zase podal Kitty ten velký a Levinovi ten malý; znovu se zapletli, dvakrát si prsten podávali z ruky do ruky, a pořád to nebylo, jak se mělo.

Dolly, Čirikov a Stěpan Arkaďjič vystoupili dopředu, aby je opravili. Nastal zmatek, šepot a úsměvy, ale slavnostně dojatý výraz ve tvářích snoubenců se nezměnil; naopak, když se jim pletly ruce, dívali se vážněji a slavnostněji než předtím, a úsměv, s nímž Stěpan Arkaďjič zašeptal, ať si teď každý navlékne svůj prsten, mu bezděčně zamrzl na rtech. Cítil, že by je jakýkoli úsměv urazil.

„Neboť ty jsi od počátku stvořil muže a ženu,“ četl kněz po výměně prstenů, „a od tebe je muži spojována žena k pomoci a k zachování lidského rodu. Sám tedy, Pane, Bože náš, jenž jsi seslal pravdu na své dědictví a své zaslíbení na své služebníky, naše otce, ve všech pokoleních své vyvolené: shlédni na svého služebníka Konstantina a na svou služebnici Jekatěrinu a utvrď jejich zasnoubení ve víře a svornosti a pravdě a lásce…“

Levin čím dál víc cítil, že všechny jeho myšlenky o ženitbě, jeho sny o tom, jak si zařídí život, že to všechno bylo dětinství a že je to něco, čemu dosud nerozuměl a teď rozumí ještě méně, i když se to děje s ním; v hrudi mu čím dál výš stoupaly vzlyky a do očí mu vystupovaly neposlušné slzy.

Kapitola pátá

V kostele byla celá Moskva, příbuzní i známí. A během obřadu zásnub, v zářivém osvětlení kostela, v kruhu vystrojených žen, dívek a mužů v bílých kravatách, ve frakách a uniformách, nepřestával slušně tichý hovor, který začínali hlavně muži, zatímco ženy byly zaujaté pozorováním všech podrobností posvátného obřadu, který je vždycky tolik dojímá.

V kroužku, který stál nevěstě nejblíž, byly její dvě sestry: Dolly a ta starší, klidná krasavice Lvova, která přijela z ciziny.

„Co to Marii napadlo, vzít si na svatbu lila? To je skoro jako černá," říkala Korsunská.

„S její pletí je to jediná záchrana…" odpovídala Drubecká. „Divím se, proč měli svatbu večer. To je jako u kupců…"

„Je to hezčí. Já jsem se taky vdávala večer," odpovídala Korsunská a povzdechla si, když si vzpomněla, jak byla toho dne milá, jak směšně do ní byl manžel zamilovaný a jak je teď všechno jinak.

„Říká se, že kdo jde za družbu víc než desetkrát, ten se neožení; chtěl jsem jít podesáté, abych se pojistil, ale místo bylo obsazené," říkal hrabě Siňavin hezké kněžně Čarské, která s ním měla úmysly.

Čarská mu odpověděla jen úsměvem. Dívala se na Kitty a myslela na to, jak a kdy bude ona stát s hrabětem Siňavinem na místě Kitty a jak mu tehdy připomene ten jeho dnešní žert.

Ščerbackij říkal staré dvorní dámě Nikolajevě, že má v úmyslu nasadit Kitty svatební korunu na příčesek, aby byla šťastná.

„Neměla si nasazovat příčesek," odpovídala Nikolajeva, která už dávno rozhodla, že jestli si ji starý vdovec, kterého lovila, vezme, bude svatba ta nejprostší. „Já nemám ráda takovou okázalost."

Sergej Ivanovič mluvil s Darjou Dmitrevnou a žertem ji ujišťoval, že zvyk odjíždět po svatbě se šíří proto, že se novomanželé vždycky trochu stydí.

„Váš bratr může být hrdý. Ona je zázračně milá. Myslím, že mu závidíte?"

„To už mám za sebou, Darjo Dmitrevno," odpovídal, a jeho tvář nečekaně dostala smutný a vážný výraz.

Stěpan Arkaďjič vyprávěl švagrové svou slovní hříčku o rozvodu.

„Musíme upravit věneček," odpovídala, aniž ho poslouchala.

„Jaká škoda, že tak zošklivěla," říkala hraběnka Nordstonová Lvově. „A přece on nestojí ani za její malíček. Není to pravda?"

„Ne, mně se moc líbí. Ne proto, že to bude můj švagr," odpovídala Lvova. „A jak dobře se drží! A to je tak těžké, držet se dobře v tomhle postavení, nebýt k smíchu. A on k smíchu není, není strojený, je vidět, že je dojatý."

„Vy jste to asi čekala?"

„Skoro. Ona ho vždycky milovala."

„Tak se podíváme, kdo z nich dřív stoupne na koberec. Radila jsem to Kitty."

„To je jedno," odpovídala Lvova, „my všechny jsme poslušné ženy, to máme v rodě."

„A já jsem schválně stoupla první před Vasilijem. A vy, Dolly?"

Dolly stála vedle nich, slyšela je, ale neodpovídala. Byla dojatá. Měla v očích slzy a nedokázala by nic říct, aniž by se rozplakala. Radovala se z Kitty a z Levina; v myšlenkách se vracela ke své svatbě, pohlížela na zářícího Stěpana Arkaďjiče, zapomínala na všechno přítomné a pamatovala si jen svou první nevinnou lásku. Nevzpomínala jen na sebe, ale na všechny ženy, které jí byly blízké a které znala; vzpomněla si na ně

v tu jedinou slavnostní chvíli jejich života, kdy stejně jako Kitty stály pod věncem s láskou, nadějí a strachem v srdci, zříkaly se minulosti a vstupovaly do tajemné budoucnosti. Mezi všemi těmi nevěstami, které jí přicházely na mysl, si vzpomněla i na svou milou Annu, o jejímž zamýšleném rozvodu nedávno slyšela podrobnosti. I ona stála čistá v pomerančových květech a v závoji. A co teď?

„Strašně zvláštní," pronesla.

Všechny podrobnosti posvátného obřadu nesledovaly jen sestry, přítelkyně a příbuzné; i cizí ženy, divačky, sledovaly se vzrušením, při kterém se tajil dech, a ve strachu, aby jim neuniklo jediné hnutí, výraz ve tváři ženicha a nevěsty, a s mrzutostí neodpovídaly a často ani neslyšely řeči lhostejných mužů, kteří utrousili nějakou žertovnou nebo nesouvisející poznámku.

„Pročpak je tak uplakaná? Nebo jde za něj nerada?"

„Proč by šla nerada za takového fešáka? Je to kníže, nebo co?"

„A tohle je sestra v bílém atlasu? No, poslouchej, jak jáhen zařve: ‚A žena ať se bojí svého muže.'"

„To zpívají ti od Čudova kláštera?"

„Ze synodního sboru."

„Ptala jsem se lokaje. Říká, že ji hned veze k sobě na statek. Je prý strašně bohatý. Proto ji za něj taky dali."

„Ne, je to pěkný párek."

„A vy jste se hádala, Marjo Vlasjevno, že krinolíny se nosí do široka. Koukni se na tu v té hnědofialové, prý je to paní vyslancová, jak to má nařasené… Takhle, a zase takhle."

„Ta nevěsta je ale zlatíčko, ozdobená jako beránek! A říkejte si, co chcete, nás ženských je přece jen líto."

Tak se mluvilo v zástupu divaček, kterým se podařilo proklouznout dveřmi do kostela.

Kapitola šestá

Když obřad zásnub skončil, rozestřel kostelník před pultem uprostřed kostela kus růžové hedvábné látky, sbor zazpíval umný a složitý žalm, ve kterém si bas a tenor odpovídaly, a kněz se otočil a ukázal zasnoubeným na rozestřený růžový kus látky. Ať oba tolikrát a tolik slyšeli o pověře, že kdo první vstoupí na koberec, bude v rodině hlavou, ani Levin, ani Kitty si na to nedokázali vzpomenout, když udělali těch několik kroků. Neslyšeli ani hlasité poznámky a dohadování, při nichž podle pozorování jedněch stoupl první on a podle mínění druhých oba současně.

Po obvyklých otázkách, zda chtějí vstoupit do manželství a zda se nezaslíbili jiným, a po jejich odpovědích, které podivně zněly i jim samým, začal nový obřad. Kitty poslouchala slova modlitby a chtěla pochopit jejich smysl, ale nedokázala to. Pocit slavnosti a jasné radosti jí s tím, jak obřad postupoval, čím dál víc naplňoval duši a bral jí schopnost dávat pozor.

Modlili se, „aby jim byla dána čistota a plod lůna k užitku, aby se radovali pohledem na syny a dcery“. Připomínalo se, že Bůh stvořil ženu z Adamova žebra a že „proto opustí člověk otce i matku a přilne ke své ženě, a budou ti dva jedno tělo“, a že „veliké je to tajemství“; prosili, aby jim Bůh dal plodnost a požehnání jako Izákovi a Rebece, Josefovi, Mojžíšovi a Sipoře a aby viděli syny svých synů. „To všechno je krásné,“ myslela si Kitty, když ta slova poslouchala, „to všechno ani nemůže být jinak.“ A úsměv radosti, který se bezděčně přenášel na všechny, kdo se na ni dívali, zářil v její rozjasněné tváři.

„Nasaďte ji úplně!“ ozývaly se rady, když jim kněz nasadil svatební koruny a Ščerbackij, kterému se třásla ruka v rukavici na tři knoflíky, držel korunu vysoko nad její hlavou.

„Nasaďte!“ zašeptala s úsměvem.

Levin se na ni ohlédl a ohromila ho radostná záře, která jí byla ve tváři; a ten pocit se bezděčně přenesl i na něj. Bylo mu stejně jako jí jasně a vesele.

Vesele poslouchali čtení z apoštolského listu i to, jak se při posledním verši rozhřměl hlas protodiakona, na který cizí obecenstvo tak netrpělivě čekalo. Vesele pili z ploché číše teplé červené víno s vodou, a ještě veseleji jim bylo, když kněz odhrnul ornát, vzal obě jejich ruce do své a za nárazů basu, který vyváděl „Izajáši, plesej“, je vedl kolem pultu. Ščerbackij a Čirikov, kteří přidržovali koruny, se pletli do nevěstiny vlečky, taky se usmívali a z něčeho se radovali, a tu zaostávali, tu vráželi do snoubenců, když se kněz zastavil. Jiskra radosti, která se rozhořela v Kitty, jako by přeskočila na všechny v kostele. Levinovi se zdálo, že i kněz a jáhen se chtějí usmívat stejně jako on.

Kněz jim sňal koruny z hlav, přečetl poslední modlitbu a novomanželům poblahopřál. Levin pohlédl na Kitty a ještě nikdy ji takovou neviděl. Byla okouzlující tou novou září štěstí, která jí byla ve tváři. Levin jí chtěl něco říct, ale nevěděl, jestli už je konec. Kněz ho z rozpaků vysvobodil. Usmál se svými dobráckými ústy a tiše řekl:

„Políbte ženu, a vy políbte muže,“ a vzal jim z rukou svíce.

Levin opatrně políbil její usmívající se rty, podal jí rámě a se zvláštním, novým pocitem blízkosti vyšel z kostela. Nevěřil, nemohl uvěřit, že je to pravda. Věřil tomu, jen když se setkaly jejich udivené a nesmělé pohledy, protože cítil, že už jsou jedno.

Po večeři odjeli novomanželé ještě téže noci na venkov.

Kapitola sedmá

Vronskij s Annou už tři měsíce cestovali spolu po Evropě. Projeli Benátky, Řím, Neapol a právě přijeli do malého italského města, kde se chtěli na nějaký čas usadit.

Krásný vrchní číšník s pěšinkou, která mu začínala už od šíje v hustých napomádovaných vlasech, ve fraku a s širokou bílou batistovou náprsenkou, se svazkem přívěsků na kulatém bříšku, s rukama v kapsách a pohrdavě přimhouřenýma očima, cosi přísně odpovídal pánovi, který se u něj zastavil. Když uslyšel z druhé strany vchodu kroky, které stoupaly po schodech, vrchní číšník se otočil, a když uviděl ruského hraběte, který u nich obýval nejlepší pokoje, uctivě vytáhl ruce z kapes, uklonil se a vysvětlil, že kurýr byl tady a že pronájem paláce je vyřízený. Hlavní správce je připraven podepsat smlouvu.

„Á! To jsem moc rád," řekl Vronskij. „A je paní doma, nebo ne?"

„Paní byli na procházce, ale už se vrátili," odpovídal číšník.

Vronskij si sňal z hlavy měkký klobouk se širokou krempou a otřel si kapesníkem zpocené čelo a vlasy, které nechal narůst do půli uší a sčesával dozadu, takže mu zakrývaly pleš. A když se roztržitě podíval na pána, který tam ještě stál a prohlížel si ho, chtěl projít.

„Tenhle pán je Rus a ptal se po vás," řekl vrchní číšník.

Se smíšeným pocitem mrzutosti, že před známými člověk nikam neuteče, a touhy najít aspoň nějaké rozptýlení od jednotvárnosti svého života, se Vronskij ještě jednou ohlédl na pána, který poodešel a zastavil se; a v tutéž chvíli se oběma rozjasnily oči.

„Goleniščeve!"

„Vronskij!“

Byl to opravdu Goleniščev, Vronského spolužák z Pážecího sboru. Goleniščev patřil ve sboru k liberální straně, ze sboru vyšel s civilní hodností a nikde nesloužil. Spolužáci se po odchodu ze sboru úplně rozešli a potom se setkali jen jednou.

Při tom setkání Vronskij pochopil, že si Goleniščev zvolil nějakou učeně povznesenou liberální činnost, a proto chtěl Vronského činností a postavením pohrdat. Proto mu Vronskij při setkání odbyl ho tím chladným a hrdým způsobem, jakým uměl lidi odbývat a jehož smysl byl tento: „Můj způsob života se vám může líbit nebo nelíbit, ale mně je to úplně jedno: musíte mě respektovat, jestli se se mnou chcete znát.“ Goleniščev byl však k Vronského tónu pohrdavě lhostejný. To setkání je mělo, jak by se zdálo, rozdělit ještě víc. Teď se však rozzářili a radostně vykřikli, když se poznali. Vronskij vůbec nečekal, že bude mít z Goleniščeva takovou radost, ale nejspíš sám nevěděl, jak moc se nudí. Zapomněl na nepříjemný dojem z posledního setkání a s otevřenou, radostnou tváří podal bývalému spolužákovi ruku. Stejný výraz radosti vystřídal dřívější neklidný výraz v Goleniščevově tváři.

„Jak rád tě vidím!“ řekl Vronskij a v přátelském úsměvu ukázal své pevné bílé zuby.

„A já slyším: Vronskij, ale nevěděl jsem, který. Moc, moc rád!“

„Tak pojď dál. No, co tu děláš?“

„Žiju tu už druhým rokem. Pracuju.“

„Á!“ řekl Vronskij účastně. „Tak pojď dál.“

A z obvyklého ruského zvyku, místo aby to, co chtěl utajit před sluhy, řekl právě rusky, začal mluvit francouzsky.

„Znáš se s Kareninou? Cestujeme spolu. Jdu za ní,“ řekl francouzsky a pozorně se zahleděl Goleniščevovi do tváře.

„Á! To jsem nevěděl,“ odpovídal lhostejně Goleniščev, ačkoli to věděl. „Jsi tu dlouho?“ dodal.

„Já? Čtvrtý den," odpověděl Vronskij a znovu se pozorně zahleděl spolužákovi do tváře.

„Ano, je to slušný člověk a dívá se na věc, jak se patří," řekl si Vronskij, když pochopil, co znamená výraz Goleniščevovy tváře a změna tématu. „Můžu ho seznámit s Annou, dívá se na to, jak se patří."

Za ty tři měsíce, které strávil s Annou v cizině, si Vronskij při seznamování s novými lidmi vždycky kladl otázku, jak se ten nový člověk bude dívat na jeho poměr k Anně, a u mužů většinou nacházel pochopení, „jak se patří". Ale kdyby se ho zeptali, a kdyby se zeptali těch, kdo chápali „jak se patří", v čem to pochopení spočívá, byl by on i oni ve velkých rozpacích.

Ve skutečnosti ti, kdo podle Vronského chápali „jak se patří", to nijak nechápali, ale chovali se zkrátka tak, jak se vychovaní lidé chovají ke všem složitým a neřešitelným otázkám, které ze všech stran obklopují život: chovali se slušně, vyhýbali se narážkám a nepříjemným otázkám. Tvářili se, že význam a smysl té situace plně chápou, uznávají ji, a dokonce schvalují, ale že považují za nemístné a zbytečné to všechno vysvětlovat.

Vronskij hned uhodl, že Goleniščev je jedním z nich, a proto z něj měl dvojnásobnou radost. Goleniščev se opravdu, když ho uvedl ke Karenině, choval tak, jak si to Vronskij mohl jen přát. Zřejmě bez nejmenší námahy se vyhýbal všem rozhovorům, které by mohly vést k trapnosti.

Annu dřív neznal a ohromila ho její krása a ještě víc ta prostota, s jakou přijímala své postavení. Začervenala se, když Vronskij Goleniščeva uvedl, a ten dětský ruměnec, který jí pokryl otevřenou a krásnou tvář, se mu neobyčejně líbil. Ale nejvíc se mu líbilo, že hned, jako by schválně, aby před cizím člověkem nemohlo dojít k nedorozumění, mluvila o Vronském prostě jako o Alexejovi a řekla, že se s ním stěhují do nově najatého domu, kterému se tu říká palác. Ten přímý a prostý vztah k vlastnímu postavení se Goleniščevovi líbil. Když se díval na

Annino dobrosrdečně veselé a energické chování a když znal Alexeje Alexandroviče i Vronského, zdálo se Goleniščevovi, že jí úplně rozumí. Zdálo se mu, že chápe to, co ona sama vůbec nechápala: totiž jak se mohla, když udělala svého muže nešťastným, opustila ho i syna a ztratila dobrou pověst, cítit tak energicky veselá a šťastná.

„Je v průvodci," řekl Goleniščev o tom paláci, který si Vronskij najímal. „Je tam nádherný Tintoretto. Z jeho posledního období."

„Víte co? Je krásně, pojďme tam, ještě jednou se podíváme," řekl Vronskij a obrátil se k Anně.

„Moc ráda, hned si půjdu vzít klobouk. Říkáte, že je horko?" řekla, zastavila se u dveří a tázavě se podívala na Vronského. A její tvář zase pokryl jasný ruměnec.

Vronskij z jejího pohledu pochopil, že neví, jaký vztah on sám chce mít ke Goleniščevovi, a že se bojí, jestli se chovala tak, jak by si přál.

Podíval se na ni něžným, dlouhým pohledem.

„Ne, moc ne," řekl.

A jí se zdálo, že všechno pochopila, hlavně to, že je s ní spokojený; usmála se na něj a rychlým krokem vyšla ze dveří.

Přátelé se na sebe podívali a v obou tvářích se objevily rozpaky, jako by Goleniščev, který se jí zřejmě obdivoval, chtěl o ní něco říct a nevěděl co, a Vronskij si totéž přál a zároveň se toho bál.

„Tak tedy," začal Vronskij, aby začal nějaký rozhovor. „Tak ty ses tady usadil? Tak ty se pořád zabýváš tím samým?" pokračoval, protože si vzpomněl, jak mu kdosi říkal, že Goleniščev něco píše…

„Ano, píšu druhou část Dvou principů," řekl Goleniščev a při té otázce se zapálil radostí, „to jest, abych byl přesný, ještě nepíšu, ale připravuji, sbírám materiál. Bude mnohem rozsáhlejší a zasáhne skoro všechny otázky. U nás v Rusku nechtějí pochopit, že jsme dědici Byzance," začal dlouhý, vášnivý výklad.

Vronskému bylo nejdřív trapně, že nezná ani první stať o Dvou principech, o které mu autor mluvil jako o něčem známém. Ale po-

tom, když Goleniščev začal vykládat své myšlenky a Vronskij ho mohl sledovat, poslouchal ho i bez znalosti Dvou principů ne bez zájmu, protože Goleniščev mluvil dobře. Ale Vronského udivovalo a rmoutilo to podrážděné rozčilení, s jakým Goleniščev o předmětu, který ho zaměstnával, mluvil. Čím déle mluvil, tím víc mu plály oči, tím spěšněji odporoval domnělým odpůrcům a tím neklidnější a uraženější byl výraz jeho tváře. Vronskij si Goleniščeva pamatoval jako hubeného, živého, dobráckého a ušlechtilého chlapce, vždycky nejlepšího žáka ve sboru, a vůbec nemohl pochopit, odkud to podráždění pochází, a neschvaloval ho. Zvlášť se mu nelíbilo, že se Goleniščev, člověk z dobré společnosti, stavěl na jednu úroveň s nějakými pisálky, kteří ho dráždili, a zlobil se na ně. Stálo to vůbec za to? To se Vronskému nelíbilo, ale přesto cítil, že je Goleniščev nešťastný, a bylo mu ho líto. Naštěstí, skoro pomatení, bylo vidět v té pohyblivé, dost hezké tváři, zatímco on, aniž si vůbec všiml, že Anna vešla, dál spěšně a vášnivě vykládal své myšlenky.

Když Anna vešla v klobouku a v pláštíku, rychlým pohybem krásné ruky si pohrávala se slunečníkem a zastavila se vedle něj, Vronskij se s úlevou odtrhl od Goleniščevových naříkavých očí, které na něj upřeně hleděly, a s novou láskou pohlédl na svou okouzlující družku, plnou života a radosti. Goleniščev se jen s námahou vzpamatoval a zprvu byl sklíčený a zachmuřený, ale Anna, která byla tou dobou ke všem vlídně nakloněná, ho svým prostým a veselým chováním brzy osvěžila. Zkusila různá témata rozhovoru a přivedla ho na malířství, o kterém mluvil velmi dobře, a pozorně ho poslouchala. Došli pěšky k najatému domu a prohlédli si ho.

„Z jednoho mám velkou radost," řekla Anna Goleniščevovi, když už se vraceli. „Alexej bude mít pěkný ateliér. Tenhle pokoj si určitě vezmi," řekla Vronskému rusky a říkala mu *ty*, protože už pochopila, že Goleniščev se v jejich samotě stane blízkým člověkem a že se před ním není třeba skrývat.

„Copak ty maluješ?“ řekl Goleniščev a rychle se otočil k Vronskému.

„Ano, kdysi dávno jsem se tomu věnoval a teď jsem zase trochu začal,“ řekl Vronskij a začervenal se.

„Má velký talent,“ řekla Anna s radostným úsměvem. „Já samozřejmě nejsem soudce! Ale soudci, kteří tomu rozumějí, říkali totéž.“

Kapitola osmá

Anna se v tomto prvním období svého osvobození a rychlého uzdravení cítila neodpustitelně šťastná a plná radosti ze života. Vzpomínka na mužovo neštěstí jí štěstí neotravovala. Ta vzpomínka byla na jedné straně příliš hrozná, než aby na ni myslela. Na druhé straně jí neštěstí jejího muže dalo příliš velké štěstí, než aby litovala. Vzpomínka na všechno, co se s ní po nemoci dělo, usmíření s mužem, rozchod, zpráva o Vronského zranění, jeho příchod, přípravy k rozvodu, odjezd z mužova domu, loučení se synem, to všechno jí připadalo jako sen v horečce, ze kterého se probudila sama s Vronským v cizině. Vzpomínka na zlo, které muži způsobila, v ní vzbuzovala pocit podobný odporu, takový, jaký by měl tonoucí, který ze sebe odtrhl člověka, jenž se ho chytil. Ten člověk utonul. Samozřejmě, bylo to špatné, ale byla to jediná záchrana, a je lepší na ty hrozné podrobnosti nevzpomínat.

Tehdy, v první chvíli rozchodu, ji napadla jedna uklidňující úvaha o jejím činu, a když si teď vzpomněla na všechno minulé, vzpomněla si i na tu jedinou úvahu. „Nevyhnutelně jsem toho člověka udělala nešťastným," myslela si, „ale nechci z toho neštěstí těžit; já taky trpím a budu trpět: přicházím o to, čeho jsem si nejvíc cenila, přicházím o čestné jméno a o syna. Udělala jsem špatně, a proto nechci štěstí, nechci rozvod a budu trpět hanbou a odloučením od syna." Ale ať chtěla Anna trpět sebeupřímněji, netrpěla. Žádná hanba nebyla. S taktem, kterého měli oba tolik, se v cizině vyhýbali ruským dámám, nikdy se nestavěli do falešného postavení a všude potkávali lidi, kteří předstírali, že jejich vzájemnému postavení rozumějí mnohem líp, než mu

rozuměli oni sami. Ani odloučení od syna, kterého milovala, ji zpočátku netrápilo. Holčička, Vronského dítě, byla tak milá a tak si Annu připoutala, od té doby, co jí zůstala jen ta holčička, že Anna na syna vzpomínala jen zřídka.

Potřeba žít, zesílená uzdravením, byla tak silná a podmínky života byly tak nové a příjemné, že se Anna cítila neodpustitelně šťastná. Čím víc Vronského poznávala, tím víc ho milovala. Milovala ho pro něj samého i pro jeho lásku k ní. To, že ho měla celého, jí bylo stálou radostí. Jeho blízkost jí byla vždycky příjemná. Všechny rysy jeho povahy, kterou poznávala čím dál víc, jí byly nevýslovně milé. Jeho zevnějšek, který se v civilních šatech změnil, ji přitahoval jako mladou zamilovanou dívku. Ve všem, co říkal, myslel a dělal, viděla něco zvlášť ušlechtilého a vznešeného. Její obdiv k němu často děsil ji samotnou: hledala a nemohla v něm najít nic, co by nebylo krásné. Neodvažovala se mu ukázat, jak si vedle něj připadá nicotná. Zdálo se jí, že kdyby to věděl, mohl by ji spíš přestat milovat; a ničeho se teď nebála tolik, i když k tomu neměla žádný důvod, jako že ztratí jeho lásku. Ale nemohla mu nebýt vděčná za to, jak se k ní choval, a nemohla mu nedávat najevo, jak si ho cení. On, který měl podle jejího mínění tak jasné povolání ke státní službě, v níž měl hrát významnou roli, on pro ni obětoval ctižádost a nikdy nedal najevo sebemenší lítost. Byl k ní ještě láskyplněji uctivý než dřív a myšlenka, aby nikdy nepocítila trapnost svého postavení, ho ani na chvíli neopouštěla. On, takový mužný člověk, jí nejen nikdy neodporoval, ale vůči ní neměl vůbec vlastní vůli a zdálo se, že ho zaměstnává jen to, jak předvídat její přání. A ona si toho nemohla necenit; i když ji právě ta napjatost jeho pozornosti, ta atmosféra péče, kterou ji obklopoval, někdy tížily.

Vronskij zatím nebyl úplně šťastný, přestože se mu naplno splnilo to, po čem tak dlouho toužil. Brzy pocítil, že mu splnění jeho touhy dalo jen zrnko písku z té hory štěstí, kterou očekával. To splnění mu ukázalo věčný omyl, kterého se lidé dopouštějí, když si představují, že

štěstí je splnění touhy. První dobu poté, co se s ní spojil a oblékl si civilní šaty, pocítil celé kouzlo svobody vůbec, kterou dřív neznal, i svobody lásky, a byl spokojený, ale ne dlouho. Brzy pocítil, že se mu v duši zvedají touhy po touhách, stesk. Nezávisle na své vůli se začal chytat každého prchavého rozmaru a považoval ho za touhu a cíl. Šestnáct hodin denně bylo třeba něčím vyplnit, protože žili v cizině v naprosté svobodě, mimo ten okruh společenských povinností, který v Petrohradě zabíral čas. Na radovánky svobodného života, které Vronského zaměstnávaly při dřívějších cestách do ciziny, nebylo ani pomyšlení, protože jediný pokus tohoto druhu vyvolal v Anně nečekanou sklíčenost, která vůbec neodpovídala pozdní večeři se známými. Styky s místní ani ruskou společností mít také nemohli, protože jejich postavení bylo nejasné. Prohlížení pamětihodností, nehledě na to, že už všechno viděl, pro něj jako pro Rusa a chytrého člověka nemělo ten nevysvětlitelný význam, jaký tomu dovedou přikládat Angličané.

A jako hladové zvíře chňapne po každém předmětu, který mu přijde do cesty, v naději, že v něm najde potravu, tak se i Vronskij zcela nevědomky chytal tu politiky, tu nových knih, tu obrazů.

Protože měl odmalička nadání na malování a protože začal sbírat rytiny, když nevěděl, za co utrácet peníze, zůstal u malířství, začal se mu věnovat a vložil do něj tu nevyužitou zásobu tužeb, která žádala uspokojení.

Měl schopnost umění rozumět a věrně a vkusně umění napodobovat, a pomyslel si, že má právě to, co umělec potřebuje, a když chvíli váhal, jaký druh malířství si zvolí, náboženský, historický, žánrový nebo realistický, dal se do malování. Rozuměl všem druhům a dokázal se nadchnout tím i oním; ale nedokázal si představit, že by se dalo vůbec nevědět, jaké druhy malířství existují, a nadchnout se přímo tím, co je v duši, bez starosti, zda to, co namaluje, bude patřit k nějakému známému druhu. Protože to nevěděl a nenadchl ho přímo život, nýbrž zprostředkovaně, život už ztělesněný uměním, nadchl se velmi rychle

a snadno a stejně rychle a snadno dosáhl toho, že to, co maloval, se velmi podobalo druhu, který chtěl napodobit.

Ze všech druhů se mu nejvíc líbil francouzský, půvabný a efektní, a v tomto duchu začal malovat Annin portrét v italském kroji, a ten portrét se jemu i všem, kdo ho viděli, zdál velmi zdařilý.

Kapitola devátá

Starý zanedbaný palác s vysokými štukovými stropy a freskami na stěnách, s mozaikovými podlahami, s těžkými žlutými brokátovými závěsy na vysokých oknech, s vázami na konzolách a krbech, s vyřezávanými dveřmi a s pochmurnými sály ověšenými obrazy, ten palác, když se do něj přestěhovali, už svým samotným vzhledem udržoval ve Vronském příjemný klam, že není ani tak ruský statkář, dvorní lovčí bez služby, jako spíš osvícený milovník a mecenáš umění a sám skromný malíř, který se pro milovanou ženu zřekl společnosti, styků a ctižádosti.

Role, kterou si Vronskij zvolil, se po přestěhování do paláce dokonale vydařila, a když se prostřednictvím Goleniščeva seznámil s několika zajímavými lidmi, byl zpočátku klidný. Maloval pod vedením italského profesora malířství studie podle přírody a zabýval se středověkým italským životem. Středověký italský život Vronského v poslední době tak okouzlil, že dokonce začal nosit klobouk a pléd přes rameno po středověkém způsobu, což mu velmi slušelo.

„A my tu žijeme a nic nevíme," řekl jednou Vronskij Goleniščevovi, který k nim přišel dopoledne. „Viděls Michajlovův obraz?" řekl, podal mu ruské noviny, které dostal toho rána, a ukázal na článek o ruském malíři, který žil v témže městě a dokončil obraz, o němž se už dlouho mluvilo a který byl předem prodaný. V článku byly výčitky vládě a Akademii, že znamenitý malíř zůstal bez jakéhokoli povzbuzení a pomoci.

„Viděl," odpovídal Goleniščev. „Samozřejmě, nadání mu nechybí, ale směr je úplně falešný. Pořád ten stejný ivanovovsko-straussovsko-renanovský přístup ke Kristu a k náboženskému malířství."

„Co ten obraz představuje?" zeptala se Anna.

„Krista před Pilátem. Kristus je zobrazen jako Žid, se vším realismem nové školy."

A protože ho otázka po obsahu obrazu přivedla na jedno z jeho nejoblíbenějších témat, začal Goleniščev vykládat:

„Nechápu, jak se mohou tak hrubě mýlit. Kristus už má své určité ztělesnění v umění velkých starých mistrů. Jestli tedy chtějí zobrazovat ne Boha, ale revolucionáře nebo mudrce, ať si z dějin vezmou Sókrata, Franklina, Charlottu Cordayovou, ale jen ne Krista. Berou právě tu postavu, kterou pro umění brát nelze, a potom..."

„A je to pravda, že ten Michajlov žije v takové bídě?" zeptal se Vronskij a myslel si, že on jako ruský mecenáš by měl malíři pomoci, ať je jeho obraz dobrý, nebo špatný.

„Sotva. Je to znamenitý portrétista. Viděli jste jeho portrét Vasilčikovy? Ale zdá se, že už nechce malovat portréty, a proto je možná opravdu v nouzi. Já říkám, že..."

„Nedalo by se ho požádat, aby namaloval portrét Anny Arkaďjevny?" řekl Vronskij.

„Proč mě?" řekla Anna. „Po tom tvém už nechci žádný portrét. Raději Aňu," tak říkala své holčičce. „Tamhle je," dodala, když vyhlédla z okna na krásnou Italku, kojnou, která vynesla dítě do zahrady, a hned se nenápadně ohlédla na Vronského. Krásná kojná, podle níž Vronskij maloval hlavu pro svůj obraz, byla jediným tajným žalem v Annině životě. Když ji Vronskij maloval, obdivoval se její kráse a středověkosti, a Anna si netroufala přiznat, že se bojí na tu kojnou žárlit, a proto byla obzvlášť laskavá k ní i k jejímu malému synkovi a rozmazlovala je.

Vronskij se taky podíval z okna a do Anniných očí, hned se obrátil ke Goleniščevovi a řekl:

„A ty toho Michajlova znáš?“

„Potkal jsem ho. Ale je to podivín a bez jakéhokoli vzdělání. Víte, jeden z těch divokých nových lidí, na které teď člověk často narazí; víte, z těch volnomyšlenkářů, kteří jsou rovnou vychovaní v pojmech nevíry, popírání a materialismu. Dřív bývalo,“ říkal Goleniščev a nevšímal si nebo si nechtěl všimnout, že Anna i Vronskij chtějí taky promluvit, „dřív bývalo, že volnomyšlenkář byl člověk, který byl vychován v pojmech náboženství, zákona a mravnosti a k volnomyšlenkářství se sám dopracoval bojem a prací; ale teď se objevuje nový typ samorostlých volnomyšlenkářů, kteří vyrostou a ani neslyšeli, že nějaké zákony mravnosti, náboženství existovaly, že existovaly autority, a kteří rovnou vyrůstají v pojmech popírání všeho, to jest jako divoši. Takový je on. Je to tuším syn moskevského dvorního lokaje a nedostal žádné vzdělání. Když vstoupil na Akademii a udělal si jméno, chtěl se jako nehloupý člověk vzdělat. A obrátil se k tomu, co mu připadalo jako zdroj vzdělání, k časopisům. A chápete, za starých časů by člověk, který se chtěl vzdělat, dejme tomu Francouz, začal studovat všechny klasiky: teology i tragiky, historiky i filozofy, a chápete, všechnu tu duševní práci, která by ho čekala. Ale u nás teď rovnou narazil na popírající literaturu, velmi rychle si osvojil celý výtažek popírající vědy, a je hotový. A nejen to: před nějakými dvaceti lety by v té literatuře našel známky boje s autoritami, s odvěkými názory, z toho boje by pochopil, že bylo i něco jiného; ale teď rovnou narazí na takovou, která staré názory ani nepoctí sporem, ale rovnou říká: nic není, evoluce, výběr, boj o existenci, a to je všechno. Já ve svém článku…“

„Víte co,“ řekla Anna, která si už dlouho opatrně vyměňovala pohledy s Vronským a věděla, že Vronského vzdělání toho malíře nezajímá, že ho zaměstnává jen myšlenka mu pomoci a objednat si u něj portrét.

„Víte co?“ přerušila rozhodně rozmluveného Goleniščeva. „Pojeďme za ním!“

Goleniščev se vzpamatoval a ochotně souhlasil. Ale protože malíř bydlel ve vzdálené čtvrti, rozhodli se vzít si kočár.

Za hodinu přijela Anna vedle Goleniščeva a s Vronským na předním sedadle kočáru k novému, nehezkému domu ve vzdálené čtvrti. Od domovníkovy ženy, která jim vyšla naproti, se dozvěděli, že Michajlov do svého ateliéru pouští, ale že je teď u sebe v bytě, kousek odsud, a tak ji k němu poslali se svými navštívenkami a prosili o dovolení prohlédnout si jeho obrazy.

Kapitola desátá

Malíř Michajlov byl jako vždycky při práci, když mu přinesli navštívenky hraběte Vronského a Goleniščeva. Dopoledne pracoval v ateliéru na velkém obraze. Když přišel domů, rozzlobil se na ženu, že si nedokázala poradit s domácí, která chtěla peníze.

„Dvacetkrát jsem ti říkal, nepouštěj se do vysvětlování. Ty jsi beztak hloupá, a když se začneš domlouvat italsky, budeš trojnásob hloupá," řekl jí po dlouhé hádce.

„Tak to nenechávej dojít tak daleko, já za to nemůžu. Kdybych měla peníze..."

„Nech mě na pokoji, proboha!" vykřikl Michajlov se slzami v hlase, zacpal si uši, odešel do své pracovny za přepážkou a zamkl za sebou dveře. „Natvrdlá!" řekl si, sedl ke stolu, otevřel desky a hned se s obzvláštním zápalem pustil do rozdělané kresby.

Nikdy nepracoval s takovým zápalem a úspěchem, jako když se mu v životě nedařilo, a zvlášť když se pohádal se ženou. „Ach, kdybych se tak někam propadl!" myslel si a pracoval dál. Dělal kresbu pro postavu člověka v záchvatu hněvu. Kresbu už udělal dřív, ale nebyl s ní spokojený. „Ne, ta první byla lepší... Kde je?" Šel za ženou, a zamračeně, aniž se na ni podíval, se zeptal starší holčičky, kde je ten papír, který jim dal. Papír s odhozenou kresbou se našel, ale byl umazaný a pokapaný stearinem. Přesto kresbu vzal, položil si ji na stůl, poodstoupil, přimhouřil oči a začal se na ni dívat. Najednou se usmál a radostně rozhodil rukama.

„Tak, tak!“ pronesl a hned vzal tužku a začal rychle kreslit. Stearinová skvrna dávala tomu člověku nový postoj.

Kreslil ten nový postoj, a najednou si vzpomněl na energickou tvář s vystouplou bradou, tvář kupce, u kterého kupoval doutníky, a právě tu tvář, tu bradu, tomu člověku nakreslil. Smál se radostí. Postava se najednou z mrtvé, vymyšlené stala živou, a takovou, kterou už nebylo možné změnit. Ta postava žila a byla jasně a nepochybně určená. Kresbu bylo možné opravit podle toho, co si ta postava žádala, bylo možné, ba nutné jinak rozestavit nohy, úplně změnit polohu levé ruky, odhrnout vlasy. Ale když dělal ty opravy, postavu neměnil, jen odhrnoval to, co ji zakrývalo. Jako by z ní snímal závoje, kvůli kterým nebyla vidět celá; každý nový rys jen víc odhaloval celou postavu v celé její energické síle, takovou, jaká se mu najednou zjevila díky stearinové skvrně. Opatrně postavu dokončoval, když mu přinesli navštívenky.

„Hned, hned!“

Šel za ženou.

„No tak dost, Sašo, nezlob se!“ řekl jí s nesmělým a něžným úsměvem. „Byla to tvoje vina. Byla to moje vina. Já to všechno zařídím.“ A když se se ženou usmířil, oblékl si olivový kabát se sametovým límečkem, vzal klobouk a šel do ateliéru. Na zdařilou postavu už zapomněl. Teď ho těšilo a vzrušovalo, že jeho ateliér navštíví ti vážení Rusové, kteří přijeli kočárem.

O svém obraze, o tom, který teď stál na jeho stojanu, měl v hloubi duše jediný úsudek: že takový obraz nikdy nikdo nenamaloval. Nemyslel si, že by jeho obraz byl lepší než všechny Raffaelovy, ale věděl, že to, co chtěl v tom obraze vyjádřit a vyjádřil, nikdy nikdo nevyjádřil. To věděl s jistotou a věděl to už dávno, od té doby, co ho začal malovat; ale úsudky lidí, ať byly jakékoli, pro něj přesto měly obrovskou důležitost a vzrušovaly ho do hloubi duše. Každá poznámka, i ta nejnepatrnější, která ukazovala, že soudci vidí aspoň malou část toho, co v tom obraze viděl on, ho vzrušovala do hloubi duše. Svým soudcům vždycky

přisuzoval hlubší porozumění, než měl sám, a vždycky od nich čekal něco, co sám ve svém obraze neviděl. A často se mu zdálo, že to v úsudcích diváků nachází.

Blížil se rychlým krokem ke dveřím svého ateliéru, a přes všechno vzrušení ho zarazilo měkké osvětlení Anniny postavy; stála ve stínu vchodu, poslouchala Goleniščeva, který jí cosi vášnivě vykládal, a zároveň si zřejmě chtěla prohlédnout přicházejícího malíře. Ani sám si nevšiml, jak ten dojem, když k nim přicházel, zachytil a spolkl, stejně jako bradu kupce, který prodával doutníky, a uschoval ho někam, odkud ho vytáhne, až ho bude potřebovat. Návštěvníci, předem zklamaní Goleniščevovým vyprávěním o malíři, byli jeho zevnějškem zklamaní ještě víc. Michajlov, prostřední postavy, podsaditý, s vrtivou chůzí, v hnědém klobouku, olivovém kabátě a úzkých kalhotách, ačkoli se už dávno nosily široké, a hlavně svou obyčejnou širokou tváří a spojením výrazu nesmělosti a snahy zachovat si důstojnost, udělal nepříjemný dojem.

„Prosím pěkně," řekl a snažil se vypadat lhostejně, a když vešel do předsíně, vytáhl z kapsy klíč a odemkl dveře.

Kapitola jedenáctá

Když malíř Michajlov vešel do ateliéru, ještě jednou si prohlédl hosty a uložil si v představivosti ještě výraz Vronského tváře, zvlášť jeho lícní kosti. Přestože jeho umělecký cit nepřestával pracovat a sbíral si materiál, přestože cítil čím dál větší vzrušení z toho, že se blížila chvíle, kdy se bude soudit jeho práce, rychle a jemně si z nepatrných známek vytvářel představu o těch třech lidech. Ten první – Goleniščev – byl Rus, který tu žil. Michajlov si nepamatoval ani jeho příjmení, ani kde se s ním setkal a o čem s ním mluvil. Pamatoval si jen jeho tvář, tak jako si pamatoval všechny tváře, které kdy viděl, ale pamatoval si taky, že to byla jedna z tváří, které měl v představivosti odložené v obrovském oddělení falešně významných a výrazem chudých. Dlouhé vlasy a hodně odhalené čelo dodávaly vnější významnost tváři, ve které byl jen jeden malý, dětsky neklidný výraz, soustředěný nad úzkým kořenem nosu. Vronskij a Karenina podle Michajlovova úsudku museli být vznešení a bohatí Rusové, kteří ničemu nerozumějí v umění, jako všichni ti bohatí Rusové, ale dělají ze sebe milovníky a znalce. „Jistě už si prohlédli všechny starožitnosti a teď objíždějí ateliéry nových, toho šarlatána Němce a toho hlupáka Angličana prerafaelitu, a ke mně přijeli jen pro úplnost přehledu," myslel si. Velmi dobře znal způsob dilletantů – čím chytřejší byli, tím hůř – prohlížet si ateliéry současných malířů jen proto, aby měli právo říct, že umění upadlo a že čím víc se člověk dívá na nové, tím víc vidí, jak nenapodobitelní zůstali velcí staří mistři. To všechno čekal, to všechno viděl v jejich tvářích, viděl to v té lhostejné nedbalosti, s jakou spolu mluvili, dívali se na figuríny a bus-

ty a volně se procházeli a čekali, až obraz odkryje. Ale přesto, zatímco obracel své studie, vytahoval rolety a snímal prostěradlo, cítil silné vzrušení, a tím větší, že ačkoli všichni vznešení a bohatí Rusové museli být podle jeho názoru dobytek a hlupáci, Vronskij a hlavně Anna se mu líbili.

„Tady, račte," řekl, ustoupil kroutivým krokem stranou a ukázal na obraz. „To je Pilátovo napomenutí. Matouš, kapitola dvacátá sedmá," řekl a cítil, že se mu rty začínají třást vzrušením. Odstoupil a postavil se za ně.

Během těch několika vteřin, kdy se návštěvníci mlčky dívali na obraz, se na něj díval i Michajlov, a díval se lhostejným, cizím okem. Během těch několika vteřin předem věřil, že nejvyšší, nejspravedlivější soud vynesou oni, právě tihle návštěvníci, kterými ještě před chvílí tolik pohrdal. Zapomněl na všechno, co si o svém obraze myslel dřív, za ty tři roky, kdy ho maloval; zapomněl na všechny jeho přednosti, které pro něj byly nepochybné – viděl obraz jejich lhostejným, cizím, novým pohledem a neviděl na něm nic dobrého. Viděl v popředí rozmrzelou tvář Pilátovu a klidnou tvář Kristovu a v pozadí postavy Pilátových sluhů a tvář Janovu, která pozorně sledovala, co se děje. Každá tvář, která v něm s takovým hledáním, s takovými chybami a opravami vyrostla s vlastní povahou, každá tvář, která mu přinesla tolik trápení a radosti, a všechny ty tváře, tolikrát přemísťované, aby celek držel pohromadě, všechny odstíny barev a tónů, kterých s takovou námahou dosáhl – to všechno dohromady mu teď, když se díval jejich očima, připadalo jako tisíckrát opakovaná banalita. Tvář, která mu byla nejdražší, tvář Kristova, střed obrazu, která mu přinesla takové nadšení, když ji objevil, byla pro něj úplně ztracena, když se na obraz podíval jejich očima. Viděl dobře namalované – a ani to ne dobře, teď jasně viděl spoustu nedostatků – opakování těch nekonečných Kristů Tizianových, Raffaelových a Rubensových a týchž vojáků a Piláta. To všechno bylo banální, chudé a staré, a dokonce špatně namalované – pestré

a slabé. Budou mít pravdu, když v malířově přítomnosti řeknou pokrytecky zdvořilé fráze a budou ho litovat a smát se mu, až zůstanou sami.

To mlčení – i když netrvalo déle než minutu – mu bylo příliš těžké. Aby je přerušil a ukázal, že není rozrušený, přemohl se a obrátil se ke Goleniščevovi.

„Myslím, že jsem už měl to potěšení se s vámi setkat," řekl mu a neklidně se ohlížel tu na Annu, tu na Vronského, aby mu neunikl jediný rys z výrazu jejich tváří.

„Ovšemže! Viděli jsme se u Rossiho, pamatujete, na tom večírku, kde recitovala ta italská slečna – nová Rachel," rozhovořil se volně Goleniščev, bez nejmenší lítosti odvrátil pohled od obrazu a obrátil se k malíři.

Když si však všiml, že Michajlov čeká na soud o obraze, řekl:

„Váš obraz hodně pokročil od té doby, co jsem ho viděl naposledy. A tehdy stejně jako teď mě neobyčejně zaujala postava Piláta. Člověk tomu muži tak rozumí, dobrému, hodnému chlapíkovi, ale úředníkovi do morku kostí, který neví, co činí. Ale zdá se mi..."

Celá pohyblivá Michajlovova tvář se najednou rozzářila a oči mu zasvítily. Chtěl něco říct, ale vzrušením to nedokázal vyslovit, a tak předstíral, že si odkašlává. Jakkoli nízko si cenil Goleniščevovy schopnosti rozumět umění, jakkoli bezvýznamná byla ta správná poznámka o věrnosti výrazu Pilátovy tváře jako úředníka, jakkoli urážlivé by mu mohlo připadat, že zazněla nejdřív taková bezvýznamná poznámka, zatímco o tom nejdůležitějším se nemluvilo, Michajlov byl z té poznámky nadšený. Sám si o postavě Piláta myslel totéž, co řekl Goleniščev. To, že tahle úvaha byla jedna z milionů jiných úvah, které by, jak Michajlov pevně věděl, byly všechny správné, pro něj nijak nezmenšilo význam Goleniščevovy poznámky. Zamiloval si Goleniščeva kvůli té poznámce a ze sklíčenosti náhle přešel do nadšení. Okamžitě před ním celý jeho obraz ožil s celou nevýslovnou složitostí všeho živého.

Michajlov se znovu pokusil říct, že právě tak Piláta chápal; ale rty se mu vzpurně třásly a nemohl to vyslovit. Vronskij a Anna taky něco říkali tím tichým hlasem, jakým se obvykle mluví na výstavách obrazů, zčásti proto, aby se malíř neurazil, a zčásti proto, aby člověk nahlas neřekl hloupost, kterou je tak snadné říct, když se mluví o umění. Michajlovovi se zdálo, že obraz udělal dojem i na ně. Přistoupil k nim.

„Jak úžasný je výraz Krista!“ řekla Anna. Ze všeho, co viděla, se jí ten výraz líbil nejvíc a cítila, že je to střed obrazu, a proto bude malíři pochvala právě toho příjemná. „Je vidět, že je mu Piláta líto.“

To byla zase jedna z toho milionu správných úvah, které se daly najít v jeho obraze a v postavě Krista. Řekla, že je mu Piláta líto. Ve výrazu Krista musí být i výraz lítosti, protože je v něm výraz lásky, nadpozemského klidu, připravenosti k smrti a vědomí marnosti slov. Samozřejmě je v Pilátovi výraz úředníka a v Kristu lítost, protože jeden je ztělesněním tělesného a druhý duchovního života. To všechno a ještě mnoho jiného Michajlovovi probleslo myslí. A jeho tvář se znovu rozzářila nadšením.

„Ano, a jak je ta postava udělaná, kolik je kolem ní vzduchu. Dá se obejít,“ řekl Goleniščev a touhle poznámkou zřejmě dával najevo, že obsah a myšlenku postavy neschvaluje.

„Ano, úžasné mistrovství!“ řekl Vronskij. „Jak ty postavy v pozadí vystupují! To je technika,“ řekl a obrátil se ke Goleniščevovi, čímž narážel na jejich dřívější rozhovor o tom, že Vronskij si zoufal, že si tuhle techniku nikdy neosvojí.

„Ano, ano, úžasné!“ přisvědčili Goleniščev a Anna. Přes vzrušený stav, ve kterém se Michajlov nacházel, ho poznámka o technice bolestně škrábla u srdce, zlostně se na Vronského podíval a najednou se zamračil. Slovo *technika* slýchal často a vůbec nechápal, co se jím vlastně myslí. Věděl, že se tím slovem myslí mechanická schopnost malovat a kreslit, úplně nezávislá na obsahu. Často si všiml, jako i v téhle pochvale, že se technika staví proti vnitřní hodnotě, jako by se dalo

dobře namalovat něco, co je špatné. Věděl, že je potřeba hodně pozornosti a opatrnosti, aby se při snímání závoje nepoškodilo samo dílo, a aby se sňaly všechny závoje; ale o umění malovat, o technice tu nemohla být řeč. Kdyby se malému dítěti nebo Michajlovově kuchařce taky odhalilo to, co viděl on, dokázala by i ona vyloupnout to, co vidí. A ani ten nejzkušenější a nejobratnější malíř technik by pouhou mechanickou schopností nenamaloval nic, kdyby se mu předtím neodhalily hranice obsahu. Kromě toho viděl, že když už se má mluvit o technice, nedá se ho za ni chválit. Na všem, co maloval a namaloval, viděl nedostatky, které ho řezaly do očí a které pocházely z neopatrnosti, s jakou snímal závoje, a které už teď nemohl opravit, aniž by celé dílo pokazil. A skoro na všech postavách a tvářích viděl ještě zbytky ne úplně sňatých závojů, které obraz kazily.

„Jedno se dá říct, jestli dovolíte, abych tu poznámku vyslovil…“ poznamenal Goleniščev.

„Ach, velice rád, prosím vás,“ řekl Michajlov a strojeně se usmál.

„To, že ho máte jako člověkoboha, a ne jako bohočlověka. Ostatně vím, že jste právě to chtěl.“

„Nemohl jsem malovat Krista, kterého nemám v duši,“ řekl Michajlov zachmuřeně.

„Ano, ale v tom případě, jestli dovolíte, abych řekl svou myšlenku… Váš obraz je tak dobrý, že mu moje poznámka nemůže uškodit, a pak je to můj osobní názor. U vás je to něco jiného. Sám motiv je jiný. Ale vezměme třeba Ivanova. Myslím, že když je Kristus snížen na úroveň historické postavy, bylo by pro Ivanova lepší, kdyby si vybral jiné historické téma, svěží, nedotčené.“

„Ale když tohle je to největší téma, které se umění nabízí?“

„Když se bude hledat, najdou se jiná. Ale jde o to, že umění nesnese spor a dohadování. A u Ivanovova obrazu vyvstává pro věřícího i nevěřícího otázka: Je to Bůh, nebo není? A to ničí jednotu dojmu.“

„Proč? Zdá se mi, že pro vzdělané lidi," řekl Michajlov, „už žádný spor existovat nemůže."

Goleniščev s tím nesouhlasil, držel se své první myšlenky o jednotě dojmu, kterou umění potřebuje, a Michajlova porazil.

Michajlov byl rozrušený, ale nedokázal nic říct na obhajobu své myšlenky.

Kapitola dvanáctá

Anna s Vronským už dlouho vyměňovali pohledy a litovali chytré výřečnosti svého přítele, a nakonec Vronskij, aniž počkal na hostitele, přešel k jinému, malému obrazu.

„Ach, to je kouzlo, jaké kouzlo! Zázrak! Jaké kouzlo!“ ozvali se jedním hlasem.

„Co se jim na tom tak líbí?“ pomyslel si Michajlov. Na ten obraz, namalovaný před třemi lety, už úplně zapomněl. Zapomněl na všechna utrpení i nadšení, která s tím obrazem prožil, když ho celé měsíce ve dne v noci neodbytně zaměstnával jen tenhle obraz; zapomněl, jako vždycky zapomínal na dokončené obrazy. Nerad se na něj ani díval a vystavil ho jen proto, že čekal Angličana, který ho chtěl koupit.

„To je jen taková stará studie,“ řekl.

„Jak je to krásné!“ řekl Goleniščev, který zřejmě taky upřímně propadl kouzlu obrazu.

Dva chlapci ve stínu vrby chytali na udici ryby. Jeden, ten starší, právě nahodil a pečlivě vyváděl splávek zpoza keře, celý zabraný do té práce; druhý, mladší, ležel v trávě, rozcuchanou plavou hlavu opíral o ruce a díval se zamyšlenýma modrýma očima na vodu. Na co myslel?

Obdiv k tomuhle jeho obrazu v Michajlovovi rozhýbal dřívější vzrušení, ale toho prázdného citu k minulosti se bál a neměl ho rád, a proto, i když ho ty pochvaly těšily, chtěl návštěvníky odvést ke třetímu obrazu.

Ale Vronskij se zeptal, jestli ten obraz není na prodej. Michajlovovi, rozrušenému návštěvníky, teď byla řeč o penězích velice nepříjemná.

„Je vystavený na prodej," odpověděl a zachmuřeně se mračil.

Když návštěvníci odjeli, sedl si Michajlov naproti obrazu Piláta a Krista a v duchu si opakoval, co ti návštěvníci řekli, i to, co sice neřekli, ale mysleli. A podivné: to, co pro něj mělo takovou váhu, když tu byli a když se v duchu přenášel na jejich hledisko, najednou pro něj ztratilo všechen význam. Začal se na svůj obraz dívat celým svým plným uměleckým pohledem a dostal se do toho stavu jistoty o dokonalosti a tedy i o významu svého obrazu, který potřeboval pro to napětí vylučující všechny ostatní zájmy, jediné napětí, ve kterém mohl pracovat.

Kristova noha ve zkratce pořád nebyla, jak měla být. Vzal paletu a dal se do práce. Zatímco opravoval nohu, ustavičně se zahlížel na postavu Jana v pozadí, které si návštěvníci ani nevšimli, ale která, jak věděl, byla vrcholem dokonalosti. Když nohu dokončil, chtěl se pustit do té postavy, ale cítil se na to příliš rozrušený. Nemohl pracovat, když byl chladný, stejně jako když byl příliš rozněžnělý a příliš všechno viděl. Na tom přechodu od chladu k inspiraci byl jen jeden stupeň, na kterém se dalo pracovat. A dnes byl příliš rozrušený. Chtěl obraz zakrýt, ale zarazil se, držel v ruce prostěradlo, blaženě se usmíval a dlouho se díval na postavu Jana. Nakonec, jako by se od ní odtrhával se smutkem, spustil prostěradlo a unavený, ale šťastný odešel k sobě.

Vronskij, Anna a Goleniščev byli cestou domů zvlášť živí a veselí. Mluvili o Michajlovovi a jeho obrazech. Slovo *talent*, kterým mysleli vrozenou, skoro tělesnou schopnost, nezávislou na rozumu a srdci, a kterým chtěli pojmenovat všechno, co malíř prožíval, se v jejich rozhovoru objevovalo zvlášť často, protože ho nutně potřebovali, aby pojmenovali to, o čem neměli ponětí, ale o čem chtěli mluvit. Říkali, že talent se mu upřít nedá, ale že jeho talent se nemohl rozvinout pro nedostatek vzdělání – to je obecné neštěstí našich ruských malířů. Ale obraz s chlapci jim utkvěl v paměti a co chvíli se k němu vraceli.

„To je kouzlo! Jak se mu to povedlo, a jak prostě! Ani nechápe, jak je to dobré. Ano, nesmím to propásnout a musím ho koupit," říkal Vronskij.

Kapitola třináctá

Michajlov prodal Vronskému svůj obrázek a svolil, že namaluje Annin portrét. V určený den přišel a začal pracovat.

Od páté seance portrét všechny ohromil, a zvlášť Vronského, nejen podobou, ale i zvláštní krásou. Bylo podivné, jak mohl Michajlov najít tu její zvláštní krásu. „Člověk ji musel znát a milovat, jako jsem ji miloval já, aby našel ten její nejmilejší duševní výraz," myslel si Vronskij, přestože ten její nejmilejší duševní výraz poznal teprve z tohoto portrétu. Ale ten výraz byl tak pravdivý, že jemu i ostatním se zdálo, že ho znají už dávno.

„Kolik času se už lopotím, a nic jsem nedokázal," říkal o svém portrétu, „a on se podíval a namaloval to. Tomu se říká technika."

„To přijde," utěšoval ho Goleniščev, podle jehož názoru měl Vronskij talent, a hlavně vzdělání, které dává vznešený pohled na umění. Goleniščevovo přesvědčení o Vronského talentu podporovalo ještě to, že sám potřeboval Vronského účast a pochvaly pro své články a myšlenky, a cítil, že pochvaly a podpora musí být vzájemné.

V cizím domě, a zvlášť ve Vronského paláci, byl Michajlov úplně jiný člověk než u sebe v ateliéru. Byl nevraživě uctivý, jako by se bál sblížení s lidmi, kterých si nevážil. Vronskému říkal Vaše Jasnosti a nikdy, přestože ho Anna i Vronskij zvali, nezůstal na oběd a nepřicházel jinak než na seance. Anna k němu byla vlídnější než k ostatním a byla mu vděčná za svůj portrét. Vronskij k němu byl víc než zdvořilý a zřejmě ho zajímal malířův úsudek o jeho obraze. Goleniščev nevynechal příležitost vštěpovat Michajlovovi skutečné pojmy o umění. Ale Michajlov

zůstával ke všem stejně chladný. Anna cítila z jeho pohledu, že se na ni rád dívá; ale rozhovorům s ní se vyhýbal. Když Vronskij mluvil o jeho malířství, umíněně mlčel, a stejně umíněně mlčel, když mu ukázali Vronského obraz, a zřejmě ho rozhovory s Goleniščevem obtěžovaly a neodporoval mu.

Vůbec se jim Michajlov svým zdrženlivým a nepříjemným, jakoby nepřátelským chováním velmi znelíbil, když ho poznali blíž. A byli rádi, když seance skončily, v rukou jim zůstal krásný portrét a on přestal chodit.

Goleniščev první vyslovil myšlenku, kterou měli všichni, totiž že Michajlov Vronskému prostě závidí.

„Dejme tomu, že nezávidí, protože má *talent*; ale mrzí ho, že dvořan a bohatý člověk, ještě k tomu hrabě – vždyť oni tohle všechno nenávidí – bez zvláštní námahy dělá totéž, ne-li líp, než on, který tomu zasvětil celý život. Hlavně vzdělání, které on nemá."

Vronskij Michajlova hájil, ale v hloubi duše tomu věřil, protože podle jeho názoru člověk z jiného, nižšího světa musel závidět.

Annin portrét, jeden a týž, malovaný podle skutečnosti jím i Michajlovem, měl Vronskému ukázat rozdíl, který byl mezi ním a Michajlovem; ale on ho neviděl. Jen po Michajlovovi přestal malovat svůj portrét Anny, protože usoudil, že teď je to zbytečné. Svůj obraz ze středověkého života ale maloval dál. On sám i Goleniščev, a zvlášť Anna, shledávali, že je velmi dobrý, protože se mnohem víc podobal slavným obrazům než obraz Michajlovův.

Michajlov byl zatím, přestože ho Annin portrét velmi zaujal, ještě radši než oni, když seance skončily a už nemusel poslouchat Goleniščevovy řeči o umění a mohl zapomenout na Vronského malování. Věděl, že Vronskému nelze zakázat, aby si malováním krátil chvíli; věděl, že on i všichni diletanti mají plné právo malovat, co se jim zlíbí, ale bylo mu to nepříjemné. Nelze člověku zakázat, aby si udělal velkou panenku z vosku a líbal ji. Ale kdyby ten člověk s panenkou přišel, sedl

si před zamilovaného a začal svou panenku laskat, jako zamilovaný laská tu, kterou miluje, bylo by to zamilovanému nepříjemné. Stejně nepříjemný pocit zakoušel Michajlov při pohledu na Vronského malování; bylo mu to k smíchu i ke zlosti, bylo mu to líto a cítil se tím uražen.

Vronského zaujetí malířstvím a středověkem netrvalo dlouho. Měl natolik vkusu pro malířství, že nemohl svůj obraz dokončit. Obraz se zastavil. Matně cítil, že jeho nedostatky, na začátku málo patrné, budou do očí bijící, jestli bude pokračovat. Stalo se mu totéž co Goleniščevovi, který cítil, že nemá co říct, a ustavičně se klamal tím, že myšlenka ještě neuzrála, že ji nosí v sobě a připravuje si materiál. Ale Goleniščeva to rozhořčilo a utrápilo, kdežto Vronskij se nedokázal klamat a trápit, a zvlášť ne rozhořčovat. S rozhodností, která mu byla vlastní, bez jakéhokoli vysvětlování a ospravedlňování přestal malovat.

Ale bez toho zaměstnání se jim život, jeho i Annin, která se jeho rozčarování divila, v italském městě zdál tak nudný, palác najednou tak očividně starý a špinavý, tak nepříjemně se okoukaly skvrny na záclonách, praskliny v podlahách a opadaná omítka na římsách a tak nudný začal být pořád ten jeden a týž Goleniščev, italský profesor a německý cestovatel, že bylo nutné změnit život. Rozhodli se odjet do Ruska, na venkov. V Petrohradě se chtěl Vronskij rozdělit s bratrem o majetek a Anna chtěla vidět syna. Léto pak chtěli prožít na Vronského velkém rodovém statku.

Kapitola čtrnáctá

Levin byl ženatý třetí měsíc. Byl šťastný, ale úplně jinak, než čekal. Na každém kroku nacházel rozčarování z dřívějších snů a nové, nečekané očarování. Levin byl šťastný, ale když vstoupil do rodinného života, viděl na každém kroku, že je to úplně něco jiného, než si představoval. Na každém kroku zakoušel to, co by zakoušel člověk, který se kochal plynulou, šťastnou plavbou loďky po jezeře, kdyby si do té loďky sám sedl. Viděl, že nestačí sedět rovně a nekymácet se – že je ještě potřeba přemýšlet, ani na chvíli nezapomínat, kam plout, že pod nohama je voda a je potřeba veslovat, a že nezvyklé ruce bolí, že jen dívat se na to je snadné, ale dělat to, i když je to velmi radostné, je velmi těžké.

Dřív, když byl svobodný a díval se na cizí manželský život, na malicherné starosti, hádky a žárlivost, jen se v duchu pohrdavě usmíval. V jeho budoucím manželském životě podle jeho přesvědčení nejenže nemohlo být nic podobného, ale i všechny vnější formy, jak se mu zdálo, se musely ve všem úplně lišit od života ostatních. A najednou místo toho se jeho život se ženou nejenže neutvářel nijak zvlášť, ale naopak se celý utvářel právě z těch bezvýznamných maličkostí, kterými dřív tolik pohrdal, ale které teď proti jeho vůli dostávaly neobyčejnou a nevyvratitelnou závažnost. A Levin viděl, že uspořádat všechny ty maličkosti vůbec není tak snadné, jak se mu dřív zdálo. Přestože si Levin myslel, že má o rodinném životě ty nejpřesnější představy, představoval si ho stejně jako všichni muži bezděčně jen jako požitek lásky, kterému nic nemá bránit a od kterého nemají odvádět drobné starosti. Měl podle svého názoru dělat svou práci a odpočívat od ní ve

štěstí lásky. Ona měla být milována, a nic víc. Ale stejně jako všichni muži zapomínal, že i ona musí pracovat. A divil se, jak ona, ta poetická, okouzlující Kitty, mohla nejen v prvních týdnech, ale už v prvních dnech rodinného života myslet, pamatovat a starat se o ubrusy, o nábytek, o matrace pro hosty, o podnos, o kuchaře, o oběd a podobně. Už jako ženich byl ohromen tou rozhodností, s jakou odmítla cestu do ciziny a rozhodla se jet na venkov, jako by věděla něco, co je potřeba, a kromě své lásky mohla ještě myslet na něco vedlejšího. Tehdy ho to urazilo a i teď ho její malicherné shánění a starosti několikrát urazily. Ale viděl, že je to pro ni nezbytné. A protože ji miloval, nemohl se jejím starostem nekochat, i když nechápal, k čemu jsou, a i když se jim posmíval. Posmíval se tomu, jak rozestavovala nábytek přivezený z Moskvy, jak po novém uklízela svůj a jeho pokoj, jak věšela záclony, jak rozvrhovala budoucí ubytování pro hosty, pro Dolly, jak zařizovala pokojík pro svou novou služebnou, jak objednávala oběd u starého kuchaře, jak se dostávala do sporů s Agafjou Michajlovnou a odstrkovala ji od zásob. Viděl, že starý kuchař se usmívá, kochá se jí a poslouchá její neobratné, nemožné příkazy; viděl, že Agafja Michajlovna zamyšleně a vlídně pokyvuje hlavou nad novými nařízeními mladé paní ve spíži; viděl, že Kitty je neobyčejně roztomilá, když k němu se smíchem i s pláčem přicházela oznámit, že služebná Máša je zvyklá ji pokládat za slečnu, a proto ji nikdo neposlouchá. Připadalo mu to roztomilé, ale podivné, a myslel si, že by bylo lepší bez toho.

Neznal ten pocit změny, který prožívala ona, když doma občas dostala chuť na zelí s kvasem nebo na bonbony a nemohla mít ani jedno, ani druhé, kdežto teď si mohla objednat, co chtěla, koupit hromady bonbonů, utratit, kolik peněz chtěla, a objednat jakýkoli zákusek.

Teď se radostně těšila na příjezd Dolly s dětmi, zvlášť proto, že bude dětem objednávat zákusek, jaký má které nejradši, a Dolly ocení celé její nové zařízení. Sama nevěděla proč a k čemu, ale domácí hospodaření ji neodolatelně přitahovalo. Instinktivně cítila, že se blíží

jaro, a věděla, že přijdou i nevlídné dny, a tak si, jak uměla, stavěla hnízdo a spěchala zároveň ho stavět i učit se, jak se to dělá.

Tahle Kittyina malicherná starostlivost, tak protichůdná Levinovu ideálu vznešeného štěstí prvních dnů, byla jedním z rozčarování; a tahle roztomilá starostlivost, jejímuž smyslu nerozuměl, ale nemohl ji nemilovat, byla jedním z nových očarování.

Jiným rozčarováním a očarováním byly hádky. Levin si nikdy nedokázal představit, že by mezi ním a ženou mohly být jiné vztahy než něžné, uctivé a láskyplné, a najednou se hned v prvních dnech pohádali, takže mu řekla, že ji nemiluje, že miluje jen sebe, rozplakala se a rozhazovala rukama.

Ta jejich první hádka vznikla z toho, že Levin jel na nový dvorec a zdržel se o půl hodiny déle, protože chtěl jet kratší cestou a zabloudil. Jel domů, myslel jen na ni, na její lásku, na své štěstí, a čím blíž byl, tím víc se v něm rozhořívala něha k ní. Vběhl do pokoje se stejným citem, a ještě silnějším, než s jakým přijel ke Ščerbackým požádat o její ruku. A najednou ho přivítal zachmuřený výraz, jaký u ní nikdy neviděl. Chtěl ji políbit, ona ho odstrčila.

„Co je ti?“

„Ty se bavíš…“ začala a chtěla být klidně jízlivá.

Ale sotva otevřela ústa, vyrazila z ní slova výčitek nesmyslné žárlivosti, všeho, co ji trápilo za tu půlhodinu, kterou nehybně proseděla v okně. Teprve teď poprvé jasně pochopil to, co nechápal, když ji po oddavkách vedl z kostela. Pochopil, že mu není jen blízká, ale že ted už neví, kde končí ona a začíná on. Pochopil to podle toho tryznivého pocitu rozpolcení, který v té chvíli zakoušel. V první chvíli se urazil, ale v tutéž vteřinu ucítil, že se jí urazit nemůže, že ona je on sám. V první chvíli zakoušel pocit podobný tomu, jaký zakouší člověk, když dostane náhle zezadu silnou ránu, s mrzutostí a touhou po pomstě se otočí, aby našel viníka, a přesvědčí se, že se nechtě uhodil sám, že není na koho se zlobit a že je potřeba bolest snést a utišit.

Nikdy později už to necítil s takovou silou, ale tenkrát poprvé se dlouho nemohl vzpamatovat. Přirozený cit od něj žádal, aby se ospravedlnil, aby jí dokázal její vinu; ale dokázat jí vinu znamenalo ještě víc ji podráždit a zvětšit tu trhlinu, která byla příčinou všeho žalu. Jeden navyklý cit ho táhl k tomu, aby vinu sňal ze sebe a přenesl ji na ni; druhý cit, silnější, ho táhl k tomu, aby ji co nejdřív, co nejrychleji, dřív než se ta trhlina zvětší, zacelil. Zůstat s tak nespravedlivým obviněním bylo trýznivé, ale ospravedlnit se a tím jí ublížit bylo ještě horší. Jako člověk, který se v polospánku trápí bolestí, chtěl bolavé místo od sebe odtrhnout a odhodit, a když se vzpamatoval, cítil, že tím bolavým místem je on sám. Bylo potřeba jen se snažit bolavému místu pomoct, aby to vydrželo, a o to se pokusil.

Usmířili se. Ona si uvědomila svou vinu, ale nevyslovila ji, byla k němu něžnější a zažili nové, zdvojnásobené štěstí lásky. Ale to nezabránilo tomu, aby se takové střety neopakovaly, a dokonce zvlášť často, z těch nejnečekanějších a nejbezvýznamnějších příčin. Ty střety vznikaly často i proto, že ještě nevěděli, co je pro toho druhého důležité, i proto, že po celou tu první dobu oba často bývali ve špatné náladě. Když byl jeden v dobré a druhý ve špatné, mír se neporušil, ale když se oba náhodou ocitli ve špatné náladě, střety vznikaly z příčin tak nepochopitelně bezvýznamných, že si potom vůbec nedokázali vzpomenout, kvůli čemu se hádali. Pravda, když byli oba v dobré náladě, radost z jejich života se zdvojnásobovala. Ale přesto byla ta první doba pro ně těžká.

Po celou tu první dobu bylo zvlášť živě cítit napětí, jako by se ten řetěz, kterým byli spoutáni, škubal na jednu i na druhou stranu. Vůbec ten medový měsíc, to jest měsíc po svatbě, od něhož si Levin podle tradice tolik sliboval, nejenže nebyl medový, ale zůstal v paměti obou jako nejtěžší a nejponižující doba jejich života. Oba se v pozdějším životě stejně snažili vymazat ze své paměti všechny ošklivé, ha-

nebné okolnosti té nezdravé doby, kdy oba jen zřídka bývali v normální náladě a jen zřídka bývali sami sebou.

Teprve ve třetím měsíci manželství, po návratu z Moskvy, kam jeli na měsíc, se jejich život urovnal.

Kapitola patnáctá

Právě se vrátili z Moskvy a byli rádi, že jsou sami. On seděl v pracovně u psacího stolu a psal. Ona, v těch tmavě fialových šatech, které nosila první dny po svatbě a dnes si je znovu oblékla a které mu byly zvlášť památné a drahé, seděla na pohovce, na té staré kožené pohovce, která odjakživa stála v pracovně Levinova dědečka a otce, a vyšívala anglickou výšivku. Přemýšlel a psal a přitom nepřestával radostně cítit její přítomnost. Svých zaměstnání, hospodářství i knihy, ve které měly být vyloženy základy nového hospodaření, nenechal; ale tak jako mu dřív ta zaměstnání a myšlenky připadaly malé a bezvýznamné ve srovnání s temnotou, která zahalila celý život, právě tak nedůležité a malé mu připadaly teď ve srovnání s budoucím životem, zalitým jasným světlem štěstí. Pokračoval ve své práci, ale cítil teď, že těžiště jeho pozornosti se přesunulo jinam a že se proto na věc dívá úplně jinak a jasněji. Dřív pro něj ta práce byla útěkem před životem. Dřív cítil, že bez té práce bude jeho život příliš chmurný. Teď ale tu práci potřeboval, aby život nebyl příliš jednotvárně jasný. Když se znovu pustil do svých papírů a přečetl si, co bylo napsáno, s potěšením shledal, že ta věc stojí za to, aby se jí zabýval. Byla to věc nová a užitečná. Mnohé z dřívějších myšlenek mu připadaly zbytečné a přehnané, ale mnohé mezery mu byly jasné, když si celou věc osvěžil v paměti. Psal teď novou kapitolu o příčinách nevýhodného postavení zemědělství v Rusku. Dokazoval, že chudoba Ruska nepochází jen z nesprávného rozdělení pozemkového vlastnictví a z falešného směru, ale že k ní v poslední době přispěla vnější civilizace, nepřirozeně Rusku naroubovaná, zvlášť do-

pravní cesty, železnice, které s sebou přinesly centralizaci ve městech, rozvoj přepychu a v důsledku toho, na úkor zemědělství, rozvoj továrního průmyslu, úvěru a jeho průvodce – burzovní hry. Zdálo se mu, že při normálním rozvoji bohatství ve státě všechny tyto jevy nastupují teprve tehdy, když do zemědělství už bylo vloženo značné množství práce, když se dostalo do správných, nebo aspoň do ustálených poměrů; že bohatství země musí růst rovnoměrně, a zvlášť tak, aby jiná odvětví bohatství nepředbíhala zemědělství; že stavu zemědělství musí odpovídat i dopravní cesty a že při našem nesprávném využívání půdy byly železnice, vyvolané nikoli hospodářskou, ale politickou nutností, předčasné, a místo aby zemědělství pomohly, jak se od nich čekalo, ho předběhly, vyvolaly rozvoj průmyslu a úvěru, a tím ho zastavily; a že proto, stejně jako jednostranný a předčasný vývoj jednoho orgánu u zvířete by bránil jeho celkovému vývoji, tak i pro celkový rozvoj bohatství v Rusku úvěr, dopravní cesty a zesílení tovární činnosti, nepochybně nutné v Evropě, kde přišly v pravý čas, u nás jen uškodily, protože odsunuly stranou hlavní a nejnaléhavější otázku, uspořádání zemědělství.

Zatímco psal své, ona myslela na to, jak nepřirozeně pozorný byl její muž k mladému knížeti Čarskému, který se jí velmi netaktně dvořil den před jejich odjezdem. „Vždyť on žárlí," myslela si. „Bože můj, jak je milý a hloupý! On na mě žárlí! Kdyby věděl, že jsou pro mě všichni jako kuchař Pjotr," myslela si a dívala se na jeho týl a červený krk s pocitem vlastnictví, který jí samotné připadal podivný. „Je sice škoda vytrhovat ho z práce, ale on to stihne! Musím se mu podívat do tváře; ucítí, že se na něj dívám? Chci, aby se otočil… No tak, chci!" A otevřela oči dokořán, aby tím zesílila účinek pohledu.

„Ano, odčerpávají všechny šťávy a dávají falešný lesk," zamumlal, přestal psát, a protože cítil, že se na něj dívá a usmívá se, ohlédl se.

„Co je?" zeptal se s úsměvem a vstal.

„Ohlédl se," pomyslela si.

„Nic, chtěla jsem, aby ses ohlédl," řekla, dívala se na něj a snažila se uhodnout, jestli ho mrzí, že ho vytrhla z práce, nebo ne.

„No, není nám spolu ve dvou krásně? Totiž mně," řekl, šel k ní a zářil šťastným úsměvem.

„Mně je tak krásně! Nikam nepojedu, a hlavně ne do Moskvy."

„A na co jsi myslela?"

„Já? Myslela jsem... Ne, ne, jdi psát, nerozptyluj se," řekla a našpulila rty, „a já teď musím vystřihnout tyhle dírky, vidíš?"

Vzala nůžky a začala vystřihovat.

„Ne, tak mi řekni, na co?" řekl, přisedl si k ní a sledoval krouživý pohyb malých nůžek.

„Ach, na co jsem myslela? Myslela jsem na Moskvu a na tvůj týl."

„Čím jsem si zasloužil zrovna já takové štěstí? To není přirozené. Je to až moc krásné," řekl a líbal jí ruku.

„Pro mě naopak, čím je to krásnější, tím je to přirozenější."

„A ty tu máš copánek," řekl a opatrně jí natočil hlavu. „Copánek. Vidíš, tady. Ne, ne, máme práci."

Práce už nepokračovala, a když vešel Kuzma ohlásit, že je podán čaj, odskočili od sebe jako přistižení viníci.

„A z města už přijeli?" zeptal se Levin Kuzmy.

„Právě přijeli, vybalují."

„Tak přijď brzo," řekla mu, když odcházela z pracovny, „jinak přečtu dopisy bez tebe. A budeme hrát čtyřručně."

Když zůstal sám, uklidil své sešity do nových desek, které mu koupila, a začal si mýt ruce v novém umyvadle s novými elegantními potřebami, které se všechny objevily taky s ní. Levin se usmíval svým myšlenkám a nesouhlasně nad nimi pokyvoval hlavou; trápil ho pocit podobný lítosti. V jeho nynějším životě bylo něco hanebného, změkčilého, kapuánského, jak si to sám nazýval. „Takhle žít není dobře," myslel si. „Budou to brzy tři měsíce, a já skoro nic nedělám. Dneska jsem se skoro poprvé vážně pustil do práce, a co? Sotva jsem začal, nechal

jsem toho. I svých obvyklých zaměstnání jsem skoro nechal. Ani po hospodářství skoro nechodím a nejezdím. Jednou je mi líto ji opustit, jindy vidím, že se nudí. A já si myslel, že před svatbou je život jen tak, všelijaký, že se nepočítá, a že teprve po svatbě začne ten pravý. A ted jsou to brzy tři měsíce, a nikdy jsem netrávil čas tak zahálčivě a neužitečně. Ne, takhle to nejde, musím začít. Samozřejmě, ona za to nemůže. Neměl jsem jí co vyčítat. Já sám jsem měl být pevnější, uhájit svou mužskou nezávislost. Jinak si na to člověk zvykne sám a naučí na to i ji… Samozřejmě, ona za to nemůže," říkal si.

Ale pro nespokojeného člověka je těžké nevyčítat to, s čím je nespokojený, někomu jinému, a právě tomu, kdo je mu nejblíž. A Levinovi matně přicházelo na mysl, že nemůže za to přímo ona – ona nemohla být vinna ničím – ale že za to může její výchova, příliš povrchní a lehkovážná. „Ten hlupák Čarskij: vím, že ho chtěla zarazit, ale neuměla to." „Ano, kromě zájmu o domácnost – ten měla – kromě svých toalet a kromě anglické výšivky nemá žádné vážné zájmy. Ani zájem o mou práci, o hospodářství, o mužiky, ani o hudbu, ve které je dost dobrá, ani o četbu. Nic nedělá a je úplně spokojená." Levin to v duši odsuzoval a ještě nechápal, že se připravuje na to období činnosti, které pro ni mělo nastat, až bude zároveň ženou svého muže, paní domu, až bude nosit, kojit a vychovávat děti. Nechápal, že to instinktivně ví, a protože se na tu strašnou práci připravuje, nevyčítá si chvíle bezstarostnosti a štěstí lásky, které si teď užívá, zatímco vesele staví své budoucí hnízdo.

Kapitola šestnáctá

Když Levin přišel nahoru, jeho žena seděla u nového stříbrného samovaru za novým čajovým servisem; starou Agafju Michajlovnu posadila k malému stolku s nalitým šálkem čaje a četla dopis od Dolly, se kterou si neustále a často dopisovaly.

„Vidíte, posadila mě vaše paní, poručila mi, abych s ní seděla," řekla Agafja Michajlovna a přátelsky se na Kitty usmívala.

V těch slovech Agafji Michajlovny vyčetl Levin rozuzlení dramatu, které se v poslední době odehrávalo mezi Agafjou Michajlovnou a Kitty. Viděl, že navzdory všemu zármutku, který Agafje Michajlovně způsobila nová paní, když jí vzala otěže vlády, Kitty ji přece jen přemohla a přiměla ji, aby ji měla ráda.

„Tak jsem si přečetla tvůj dopis," řekla Kitty a podávala mu negramotně napsaný dopis. „Je od té ženy, myslím, od tvého bratra..." řekla. „Nečetla jsem ho. A tohle je od našich a od Dolly. Představ si! Dolly vzala Grišu a Táňu k Sarmatským na dětský ples; Táňa byla markýza."

Ale Levin ji neposlouchal; zrudl, vzal dopis od Marji Nikolajevny, bývalé milenky bratra Nikolaje, a začal ho číst. Byl to už druhý dopis od Marji Nikolajevny. V prvním dopise Marja Nikolajevna psala, že ji bratr bez viny vyhnal, a s dojemnou naivitou dodávala, že i když je znovu v bídě, o nic nežádá a nic nechce, ale že ji ubíjí jen pomyšlení, že Nikolaj Dmitrijevič bez ní se svým chatrným zdravím zahyne, a prosila jeho bratra, aby na něj dohlédl. Teď psala něco jiného. Našla Nikolaje Dmitrijeviče, znovu se s ním v Moskvě sešla a odjela s ním do gubernského města, kde dostal místo ve státní službě. Ale tam se po-

hádal s představeným a vydal se zpátky do Moskvy, jenže cestou tak onemocněl, že se sotva ještě postaví na nohy, psala. „Pořád na vás vzpomínali, a peníze už taky nejsou."

„Přečti si to, Dolly píše o tobě," začala Kitty s úsměvem, ale najednou se zarazila, když si všimla, jak se muži změnil výraz.

„Co je ti? Co se stalo?"

„Píše mi, že můj bratr Nikolaj umírá. Pojedu tam."

Kittyina tvář se najednou změnila. Myšlenky na Táňu jako markýzu, na Dolly, to všechno zmizelo.

„A kdy pojedeš?" řekla.

„Zítra."

„A já s tebou, smím?" řekla.

„Kitty! No co tě napadá?" řekl vyčítavě.

„Jak to, co mě napadá?" Urazilo ji, že její nabídku přijímá jakoby neochotně a s mrzutostí. „Proč bych nemohla jet? Nebudu ti překážet. Já…"

„Jedu, protože můj bratr umírá," řekl Levin. „Proč bys ty…"

„Proč? Ze stejného důvodu jako ty."

„A v takové pro mě důležité chvíli myslí jen na to, že se bude sama nudit," pomyslel si Levin. A ta výmluva ve věci tak důležité ho rozzlobila.

„To není možné," řekl přísně.

Když Agafja Michajlovna viděla, že to spěje k hádce, tiše postavila šálek a odešla. Kitty si jí ani nevšimla. Tón, jakým muž vyslovil poslední slova, ji urazil hlavně tím, že zřejmě nevěřil tomu, co řekla.

„A já ti říkám, že jestli pojedeš, pojedu s tebou, určitě pojedu," spustila spěšně a rozhněvaně. „Proč to není možné? Proč říkáš, že to není možné?"

„Protože se jede bůhvíkam, po všelijakých cestách a hostincích. Budeš mě zdržovat," říkal Levin a snažil se zůstat chladnokrevný.

„Vůbec ne. Já nic nepotřebuju. Kde vydržíš ty, tam i já…"

„No, už jen proto, že je tam ta žena, se kterou se nemůžeš stýkat."

„Nic nevím a nechci vědět, kdo tam je a co. Vím, že bratr mého muže umírá a můj muž jede za ním, a já jedu s mužem, abych..."

„Kitty! Nezlob se. Ale uvaž, ta věc je tak vážná, že mě bolí pomyšlení, že do ní mícháš slabost, to, že nechceš zůstat sama. No, když se budeš sama nudit, tak jeď do Moskvy."

„Tak vidíš, ty mi pořád přisuzuješ špatné, podlé myšlenky," spustila se slzami uražení a hněvu. „Já nic, žádnou slabost, nic... Cítím, že je mou povinností být s mužem, když má žal, ale ty mi schválně chceš ublížit, schválně nechceš rozumět..."

„Ne, to je hrozné. Být nějakým otrokem!" vykřikl Levin, vstal a už nedokázal zadržet svou mrzutost. Ale v tutéž vteřinu ucítil, že bije sám sebe.

„Tak proč ses ženil? Mohl jsi být volný. Proč, když toho lituješ?" spustila, vyskočila a utekla do salonu.

Když za ní přišel, vzlykala v slzách.

Začal mluvit a hledal slova, která by ji ne že přesvědčila, ale aspoň uklidnila. Ale ona ho neposlouchala a s ničím nesouhlasila. Sklonil se k ní a vzal ji za ruku, která se mu bránila. Políbil jí ruku, políbil jí vlasy, znovu políbil ruku – pořád mlčela. Ale když ji vzal oběma rukama za tvář a řekl: „Kitty!", najednou se vzpamatovala, trochu si poplakala a usmířila se.

Bylo rozhodnuto, že zítra pojedou spolu. Levin ženě řekl, že věří, že chtěla jet jen proto, aby byla užitečná, a souhlasil, že na přítomnosti Marji Nikolajevny u bratra není nic nepatřičného; ale v hloubi duše odjížděl nespokojený s ní i se sebou. S ní byl nespokojený, protože se nedokázala přemoct a pustit ho, když to bylo potřeba, a se sebou byl nespokojený, protože nevydržel a povolil. A jak podivné mu bylo pomyšlení, že on, který se ještě tak nedávno neodvažoval věřit tomu štěstí, že by ho mohla mít ráda, se teď cítí nešťastný, protože ho miluje příliš! Ještě víc v hloubi duše nesouhlasil s tím, že jí do té ženy, která je

s bratrem, nic není, a s hrůzou myslel na všechny střety, které mohly nastat. Už jen to, že jeho žena, jeho Kitty, bude v jednom pokoji s děvkou, ho nutilo zachvívat se odporem a hrůzou.

Kapitola sedmnáctá

Hostinec v gubernském městě, kde ležel Nikolaj Levin, byl jedním z těch gubernských hostinců, které se zařizují podle nových, zdokonalených vzorů, s těmi nejlepšími úmysly, pokud jde o čistotu, pohodlí, a dokonce eleganci, ale které se kvůli publiku, jež do nich chodí, neobyčejně rychle mění ve špinavé putyky s nárokem na moderní vymoženosti a právě tím nárokem jsou ještě horší než staré, prostě špinavé hostince. Tenhle hostinec už do takového stavu dospěl; a voják ve špinavé uniformě, který kouřil cigaretu u vchodu a měl představovat vrátného, i litinové, prolamované, ponuré a nepříjemné schodiště, i drzý číšník ve špinavém fraku, i společný sál se zaprášenou voskovou kyticí, která zdobila stůl, i špína, prach a nepořádek všude, a zároveň jakási nová, moderně železniční, samolibá zaneprázdněnost tohoto hostince – to všechno na Levinovy po jejich mladém životě udělalo ten nejtíživější dojem, zvlášť proto, že se ten falešný dojem, jaký hostinec dělal, nijak nesnášel s tím, co je čekalo.

Jako vždycky se ukázalo, že po otázce, v jaké ceně si přejí pokoj, nebyl volný ani jeden dobrý pokoj: jeden dobrý pokoj obsadil revizor železnice, druhý advokát z Moskvy, třetí kněžna Astafjeva z venkova. Zbýval jeden špinavý pokoj, vedle kterého slíbili k večeru uvolnit další. Levin se zlobil na ženu, protože se splnilo, co čekal: že ve chvíli příjezdu, kdy se mu svíralo srdce vzrušením při pomyšlení, jak je na tom bratr, se musí starat o ni, místo aby hned běžel za bratrem. Odvedl ženu do pokoje, který jim přidělili.

„Jdi, jdi!“ řekla a dívala se na něj nesmělým, provinilým pohledem.

Mlčky vyšel ze dveří a hned se srazil s Marjou Nikolajevnou, která se o jeho příjezdu dozvěděla a neodvážila se k němu vejít. Byla úplně stejná, jakou ji viděl v Moskvě: tytéž vlněné šaty a holé paže a krk a tatáž dobromyslně tupá, trochu zakulacenější, poďobaná tvář.

„Tak co? Jak je mu? Co?“

„Moc špatně. Nevstávají. Pořád na vás čekali. Oni… Vy… s chotí.“

Levin v první chvíli nepochopil, co ji uvádí do rozpaků, ale hned mu to vysvětlila.

„Já odejdu, půjdu do kuchyně,“ vypravila ze sebe. „Oni budou rádi. Slyšeli o tom a paní znají a pamatují si ji z ciziny.“

Levin pochopil, že myslí jeho ženu, a nevěděl, co odpovědět.

„Pojďte, pojďte!“ řekl.

Ale sotva se pohnul, otevřely se dveře jeho pokoje a vyhlédla Kitty. Levin zrudl studem i mrzutostí na svou ženu, která sebe i jeho přivedla do téhle těžké situace; ale Marja Nikolajevna zrudla ještě víc. Celá se přikrčila, zčervenala až k slzám, chytila oběma rukama cípy šátku a muchlala je červenými prsty a nevěděla, co říct a co dělat.

V prvním okamžiku viděl Levin výraz dychtivé zvědavosti v pohledu, jakým se Kitty dívala na tuhle pro ni nepochopitelnou, strašnou ženu; ale trvalo to jen jediný okamžik.

„Tak co? Jak je mu?“ obrátila se na muže a potom na ni.

„Na chodbě se přece mluvit nedá!“ řekl Levin a mrzutě se ohlédl na pána, který právě, jako by šel po své práci, šel chodbou a pohupoval se v nohou.

„Tak pojďte dál,“ řekla Kitty Marje Nikolajevně, která se už vzpamatovala; ale když si všimla mužovy vylekané tváře, „nebo jděte, jděte a pošlete pro mě,“ řekla a vrátila se do pokoje. Levin šel za bratrem.

Vůbec nečekal to, co u bratra uviděl a pocítil. Čekal, že najde týž stav sebeklamu, který, jak slyšel, tak často mívají souchotináři a který ho tak silně zarazil při bratrově podzimní návštěvě. Čekal, že najde tělesné známky blížící se smrti zřetelnější, větší slabost, větší vyhub-

lost, ale přece jen skoro tentýž stav. Čekal, že sám zakusí týž pocit lítosti nad ztrátou milovaného bratra a hrůzy před smrtí, jaký zakusil tehdy, jen ve větší míře. A na to se připravoval; ale našel něco úplně jiného.

V malém špinavém pokoji, se stěnami pomalovanými panely, které byly celé poplivané, za jehož tenkou přepážkou bylo slyšet hovor, ve vzduchu prosyceném dusivým zápachem nečistoty, leželo na posteli odsunuté od zdi tělo přikryté přikrývkou. Jedna ruka toho těla ležela na přikrývce a obrovská dlaň té ruky, velká jako hrábě, byla nepochopitelně připojená k tenké, od začátku až do poloviny stejně rovné, dlouhé kosti předloktí. Hlava ležela bokem na polštáři. Levin viděl řídké zpocené vlasy na spáncích a napjaté, jakoby průsvitné čelo.

„Není možné, aby to strašné tělo byl bratr Nikolaj," pomyslel si Levin. Ale přistoupil blíž, uviděl tvář a pochybovat už nebylo možné. Přes strašnou změnu tváře stačilo Levinovi pohlédnout do těch živých očí, které se zvedly k příchozímu, a všimnout si lehkého pohybu úst pod slepenými kníry, aby pochopil tu strašnou pravdu, že tohle mrtvé tělo je jeho živý bratr.

Lesknoucí se oči se přísně a vyčítavě podívaly na bratra, který vcházel. A tím pohledem se hned navázal živý vztah mezi živými. Levin v upřeném pohledu okamžitě ucítil výčitku a pocítil výčitky svědomí za své štěstí.

Když ho Konstantin vzal za ruku, Nikolaj se usmál. Úsměv byl slabý, sotva znatelný, a navzdory úsměvu se přísný výraz očí nezměnil.

„Nečekal jsi, že mě najdeš takhle," vypravil ze sebe s námahou.

„Ano... ne," říkal Levin a pletl se ve slovech. „Jak to, že jsi nedal vědět dřív, to jest ještě v době mé svatby? Všude jsem se vyptával."

Bylo třeba mluvit, aby se nemlčelo, a on nevěděl, co říct, tím spíš, že bratr nic neodpovídal, jen se díval a nespouštěl z něj oči a zřejmě pronikal do významu každého slova. Levin bratrovi oznámil, že s ním přijela jeho žena. Nikolaj projevil potěšení, ale řekl, že se bojí, aby ji

svým stavem nepolekal. Nastalo mlčení. Najednou se Nikolaj pohnul a začal něco říkat. Podle výrazu jeho tváře čekal Levin něco zvlášť závažného a důležitého, ale Nikolaj začal mluvit o svém zdraví. Obviňoval lékaře, litoval, že tu není slavný moskevský lékař, a Levin pochopil, že pořád ještě doufá.

Při první chvíli mlčení Levin vstal, protože se chtěl aspoň na chvíli zbavit toho trýznivého pocitu, a řekl, že půjde přivést ženu.

„No dobře, a já dám tady trochu uklidit. Je tu špína a smrad, myslím. Mášo! Ukliď tu," řekl nemocný s námahou. „A až uklidíš, sama odejdi," dodal a tázavě se podíval na bratra.

Levin nic neodpověděl. Když vyšel na chodbu, zastavil se. Řekl, že přivede ženu, ale teď, když si uvědomil, jaký cit zakouší, rozhodl se, že ji naopak zkusí přemluvit, aby za nemocným nechodila. „Proč by se měla trápit jako já?" pomyslel si.

„Tak co? Jak je mu?" zeptala se Kitty s vylekanou tváří.

„Ach, je to hrozné, hrozné! Proč jsi přijela?" řekl Levin.

Kitty několik vteřin mlčela a nesměle a soucitně se dívala na muže; potom přistoupila a chytila ho oběma rukama za loket.

„Kosťo! Zaveď mě k němu, ve dvou to bude snazší. Jen mě zaveď, zaveď mě, prosím tě, a odejdi," spustila. „Pochop, že pro mě je mnohem těžší vidět tebe a nevidět jeho. Tam ti můžu být možná užitečná, tobě i jemu. Prosím tě, dovol mi to!" prosila muže, jako by na tom záviselo štěstí jejího života.

Levin musel svolit, a když se vzpamatoval a na Marju Nikolajevnu už úplně zapomněl, šel s Kitty znovu za bratrem.

Lehce našlapovala, ustavičně pohlížela na muže a ukazovala mu statečnou a soucitnou tvář; vešla do pokoje nemocného, beze spěchu se otočila a nehlučně zavřela dveře. Neslyšnými kroky rychle přistoupila k loži nemocného, postavila se tak, aby nemusel otáčet hlavu, hned vzala do své svěží mladé ruky kostru jeho obrovské ruky, stiskla

ji a začala s ním mluvit s tou tichou živostí, která neuráží a soucítí a která je vlastní jen ženám.

„Setkali jsme se v Sodenu, ale neznali jsme se," řekla. „Nemyslel jste si, že budu vaše sestra."

„Vy byste mě nepoznala?" řekl s úsměvem, který se mu rozzářil, když vešla.

„Ale ano, poznala bych vás. Jak dobře jste udělal, že jste nám dal vědět! Nebylo dne, aby si na vás Kosťa nevzpomněl a nedělal si starosti."

Ale živost nemocného netrvala dlouho.

Ještě ani nedomluvila, a na jeho tváři se znovu usadil přísný, vyčítavý výraz závisti, kterou umírající cítí k živému.

„Bojím se, že tady vám není moc dobře," řekla, odvrátila se od jeho upřeného pohledu a rozhlédla se po pokoji. „Bude třeba požádat hostinského o jiný pokoj," řekla muži, „a pak, abychom byli blíž."

Kapitola osmnáctá

Levin se nemohl na bratra klidně dívat, nemohl být v jeho přítomnosti sám přirozený a klidný. Když vcházel k nemocnému, oči i pozornost se mu bezděčně zastřely a on neviděl a nerozlišoval podrobnosti bratrova stavu. Cítil hrozný zápach, viděl špínu, nepořádek a trýznivou polohu, slyšel sténání a cítil, že tomu nelze pomoct. Ani ho nenapadlo, že by měl uvážit všechny podrobnosti nemocného stavu, přemýšlet o tom, jak tam pod přikrývkou leží to tělo, jak jsou skrčeny ty vyhublé holeně, kyčle a záda a jestli by se nedaly nějak líp uložit, udělat něco, aby to bylo když ne lepší, tak aspoň méně zlé. Mráz mu přeběhl po zádech, kdykoli začal na všechny ty podrobnosti myslet. Byl naprosto přesvědčen, že se nedá udělat nic, ani pro prodloužení života, ani pro úlevu od utrpení. Ale nemocný cítil, že Levin považuje jakoukoli pomoc za nemožnou, a dráždilo ho to. A proto bylo Levinovi ještě tíž. Být v pokoji nemocného pro něho bylo trýznivé, nebýt tam ještě horší. A tak bez ustání pod různými záminkami vycházel a zase vcházel, protože nedokázal zůstat sám.

Ale Kitty myslela, cítila a jednala úplně jinak. Když nemocného uviděla, bylo jí ho líto. A soucit v její ženské duši nevyvolal ten pocit hrůzy a hnusu, jaký vyvolal v jejím muži, ale potřebu jednat, zjistit všechny podrobnosti jeho stavu a pomoct mu. A protože neměla nejmenší pochybnost, že mu pomoct musí, nepochybovala ani o tom, že to jde, a hned se pustila do práce. Právě ty podrobnosti, při jejichž pouhém pomyšlení jejího muže jímala hrůza, okamžitě upoutaly její pozornost. Poslala pro lékaře, poslala do lékárny, služebnou, která s ní přijela,

i Marju Nikolajevnu přiměla zametat, utírat prach a umývat, sama něco omývala, vymývala, něco podkládala pod přikrývku. Na její pokyn se do pokoje nemocného cosi přinášelo a zase odnášelo. Sama několikrát zašla do svého pokoje, nevšímala si pánů, kteří šli kolem, a vynášela odtud prostěradla, povlaky na polštáře, ručníky a košile.

Lokaj, který ve společném sále podával oběd inženýrům, několikrát s rozzlobenou tváří přišel na její zavolání a nemohl její příkazy nesplnit, protože je dávala s tak laskavou naléhavostí, že se jí nedalo nijak uniknout. Levin tohle všechno neschvaloval; nevěřil, že by z toho nemocnému vzešel nějaký užitek. Ze všeho nejvíc se bál, aby se nemocný nerozzlobil. Ale nemocný, ačkoli se zdálo, že je mu to lhostejné, se nezlobil, jen se styděl, a jinak se, jak se zdálo, zajímal o to, co s ním Kitty dělá. Když se Levin vrátil od lékaře, pro kterého ho Kitty poslala, a otevřel dveře, zastihl nemocného právě ve chvíli, kdy mu na Kittyin pokyn převlékali prádlo. Dlouhá bílá kostra zad s obrovskými vystouplými lopatkami a trčícími žebry a obratli byla obnažená a Marja Nikolajevna s lokajem se zamotali do rukávu košile a nemohli do něj navléknout dlouhou visící ruku. Kitty, která za Levinem rychle zavřela dveře, se tím směrem nedívala; ale nemocný zasténal a ona k němu rychle zamířila.

„Tak honem," řekla.

„Nechoďte sem," promluvil nemocný rozzlobeně, „já sám…"

„Co říkáte?" zeptala se Marja Nikolajevna.

Ale Kitty to zaslechla a pochopila, že se stydí a je mu nepříjemné být před ní obnažený.

„Já se nedívám, nedívám!" řekla a upravovala mu ruku. „Marjo Nikolajevno, a vy zajděte z druhé strany a upravte to," dodala.

„Dojdi, prosím tě, v malé kabelce je lahvička," obrátila se k muži, „víš, v postranní kapsičce, přines ji, prosím, a zatím tady všechno uklidí."

Když se Levin s lahvičkou vrátil, našel nemocného už uloženého a všechno kolem něho úplně změněné. Těžký zápach vystřídala vůně octa s voňavkou, kterou Kitty s našpulenými rty a nafouknutými růžovými tvářemi rozprašovala trubičkou. Nikde nebylo vidět prach, pod postelí ležel koberec. Na stole stály úhledně lahvičky a karafa a bylo tam složené potřebné prádlo a Kittyina rozdělaná anglická výšivka. Na druhém stole, u postele nemocného, stálo pití, svíčka a prášky. Nemocný sám, umytý a učesaný, ležel na čistých prostěradlech, na vysoko podložených polštářích, v čisté košili s bílým límečkem kolem nepřirozeně tenkého krku, a s novým výrazem naděje upřeně hleděl na Kitty.

Lékař, kterého Levin přivezl a kterého našel v klubu, nebyl ten, který Nikolaje Levina léčil a se kterým byl Nikolaj nespokojen. Nový lékař vytáhl trubičku, poslechl si nemocného, zavrtěl hlavou, předepsal lék a se zvláštní podrobností vysvětlil nejdřív, jak lék užívat, a potom, jakou dodržovat dietu. Radil vejce syrová nebo jen lehce povařená a selterskou vodu s mlékem čerstvě nadojeným a o určité teplotě. Když lékař odjel, nemocný něco řekl bratrovi; ale Levin zaslechl jen poslední slova: „tvoje Káťa“, a podle pohledu, kterým se na ni podíval, Levin pochopil, že ji chválí. Zavolal si k sobě i Káťu, jak jí říkal.

„Už je mi mnohem líp,“ řekl. „S vámi bych se už dávno uzdravil. Jak je tu dobře!“ Vzal ji za ruku a přitáhl ji ke rtům, ale jako by se bál, že by jí to bylo nepříjemné, rozmyslel si to, pustil ji a jen ji pohladil. Kitty vzala tu ruku do obou dlaní a stiskla ji.

„Teď mě obraťte na levý bok a jděte spát,“ promluvil.

Nikdo neslyšel, co řekl, jen Kitty mu porozuměla. Rozuměla mu, protože v myšlenkách bez ustání sledovala, co potřebuje.

„Na druhý bok,“ řekla muži, „spí vždycky na tom. Obrať ho, je nepříjemné volat sluhy. Já to nedokážu. A vy to nedokážete?“ obrátila se k Marje Nikolajevně.

„Bojím se,“ odpověděla Marja Nikolajevna.

Jakkoli bylo pro Levina strašné obejmout rukama to strašné tělo, chytit ta místa pod přikrývkou, o kterých nechtěl nic vědět, podlehl vlivu své ženy, nasadil svůj rozhodný výraz, který jeho žena znala, vsunul ruce pod přikrývku a uchopil bratra, ale navzdory své síle ho ohromila podivná tíha těch vyzáblých údů. Zatímco ho obracel a cítil, jak mu krk objímá obrovská vyhublá ruka, Kitty rychle a neslyšně obrátila polštář, natřepala ho a upravila nemocnému hlavu a řídké vlasy, které se mu zase přilepily ke spánku.

Nemocný podržel bratrovu ruku ve své. Levin cítil, že s jeho rukou chce něco udělat a že ji kamsi táhne. Levin se poddával a tajil dech. Ano, přitáhl si ji k ústům a políbil ji. Levin se roztřásl vzlykotem, a protože nebyl s to nic říct, vyšel z pokoje.

Kapitola devatenáctá

„Skryl jsi to před moudrými a zjevil dětem a nerozumným.“ Tak myslel Levin o své ženě, když s ní ten večer mluvil.

Levin myslel na to evangelijní rčení ne proto, že by se považoval za moudrého. Za moudrého se nepovažoval, ale nemohl nevědět, že je chytřejší než jeho žena a Agafja Michajlovna, a nemohl nevědět, že když myslí na smrt, myslí na ni všemi silami duše. Věděl také, že mnoho velkých mužských duchů, jejichž myšlenky o tom četl, o tom přemýšlelo a nevědělo ani setinu toho, co o tom věděla jeho žena a Agafja Michajlovna. Jakkoli se ty dvě ženy, Agafja Michajlovna a Káťa, jak jí říkal bratr Nikolaj a jak jí teď Levin obzvlášť rád říkal, od sebe lišily, v tomhle si byly naprosto podobné. Obě nepochybně věděly, co je život a co je smrt, a ačkoli by vůbec nedokázaly odpovědět na otázky, které se vynořovaly před Levinem, a ani by jim neporozuměly, obě o smyslu toho jevu nepochybovaly a dívaly se na něj úplně stejně, a to nejen mezi sebou, ale ve shodě s miliony lidí. Důkazem, že pevně věděly, co je smrt, bylo to, že bez vteřiny zaváhání věděly, jak zacházet s umírajícími, a nebály se jich. Kdežto Levin a jiní, ačkoli o smrti dokázali hodně říct, zřejmě nevěděli, protože se smrti báli a vůbec nevěděli, co dělat, když lidé umírají. Kdyby byl Levin teď s bratrem Nikolajem sám, díval by se na něho s hrůzou a s ještě větší hrůzou by čekal, a nic víc by udělat nedokázal.

A nejen to, nevěděl, co říkat, jak se dívat, jak chodit. Mluvit o něčem jiném mu připadalo urážlivé, to nešlo; mluvit o smrti, o něčem chmurném, také nešlo. Mlčet také nešlo. „Když se budu dívat, pomyslí

si, že ho zkoumám, že se bojím; když se dívat nebudu, pomyslí si, že myslím na něco jiného. Když budu chodit po špičkách, bude nespokojený; když budu došlapovat naplno, budu se stydět.“ Kitty však zjevně na sebe nemyslela a neměla čas na sebe myslet; myslela na něho, protože něco věděla, a všechno vycházelo dobře. Vyprávěla mu o sobě i o své svatbě, usmívala se, litovala ho a hladila ho, mluvila o případech, kdy se lidé uzdravili, a všechno vycházelo dobře; tedy věděla. Důkazem, že to, co dělala ona a Agafja Michajlovna, nebylo instinktivní, zvířecí, nerozumné, bylo to, že kromě tělesné péče a úlevy od utrpení Agafja Michajlovna i Kitty pro umírajícího vyžadovaly ještě něco, co bylo důležitější než tělesná péče a co nemělo nic společného s tělesnými podmínkami. Agafja Michajlovna o jednom zesnulém stařečkovi řekla: „Co naplat, chválabohu, dostal svaté přijímání i poslední pomazání, dej Bůh každému takovou smrt.“ A Káťa stejně tak, kromě všech starostí o prádlo, proleženiny a pití, hned první den dokázala nemocného přesvědčit, že musí jít k přijímání a dát se pomazat.

Když se Levin od nemocného vrátil na noc do svých dvou pokojů, seděl se svěšenou hlavou a nevěděl, co dělat. Nemluvě o tom, že by měl večeřet, chystat se na noc nebo uvažovat, co budou dělat, nedokázal ani mluvit se ženou: styděl se. Kitty naopak byla činnější než obvykle. Byla dokonce čilejší než obvykle. Dala přinést večeři, sama vybalila věci, sama pomohla stlát postele a nezapomněla je posypat perským práškem. Bylo v ní vzrušení a pohotovost úsudku, jaké se objevují u mužů před bitvou, před zápasem, v nebezpečných a rozhodujících chvílích života, v těch chvílích, kdy muž jednou provždy ukáže, jakou má cenu a že celá jeho minulost nebyla nadarmo, ale byla přípravou na tyto chvíle.

Všechno jí šlo od ruky, a ještě nebylo dvanáct, když byly všechny věci vybalené, čistě, úhledně a nějak tak zvláštně, že se hotelový pokoj podobal domovu, jejím pokojům: postele ustlané, kartáče, hřebeny a zrcátka rozložené, ubrousky prostřené.

Levin měl za to, že je neodpustitelné jíst, spát, ba i mluvit teď, a cítil, že každý jeho pohyb je nepatřičný. Ona však rozkládala kartáčky, ale dělala to všechno tak, že na tom nebylo nic urážlivého.

Jíst však nemohli nic, dlouho nemohli usnout, a dokonce dlouho ani nešli spát.

„Jsem moc ráda, že jsem ho přemluvila, aby se zítra dal pomazat," říkala, když seděla v kabátku před svým skládacím zrcadlem a česala si hustým hřebenem měkké voňavé vlasy. „Nikdy jsem to neviděla, ale vím, maminka mi říkala, že se při tom modlí za uzdravení."

„Copak si myslíš, že se může uzdravit?" řekl Levin a díval se na úzkou pěšinku vzadu na její kulaté hlavičce, která se pokaždé zavřela, jakmile hřeben posunula dopředu.

„Ptala jsem se lékaře: říkal, že déle než tři dny žít nemůže. Ale copak to oni můžou vědět? Stejně jsem moc ráda, že jsem ho přemluvila," řekla a pokukovala po muži zpoza vlasů. „Všechno je možné," dodala s tím zvláštním, trochu lišáckým výrazem, který mívala ve tváři vždycky, když mluvila o náboženství.

Od jejich rozhovoru o náboženství, ještě když byli snoubenci, ani on, ani ona nikdy rozhovor o tom nezačali, ale ona plnila své obřady, chodila do kostela a modlila se, vždycky se stejným klidným vědomím, že tak je to třeba. Navzdory jeho ujišťování o opaku byla pevně přesvědčena, že je stejný křesťan jako ona, a ještě lepší, a že všechno, co o tom říká, je jen jeden z jeho směšných mužských výstřelků, jako to, co říkal o anglické výšivce: že dobří lidé díry látají, a ona je naschvál vystřihuje, a podobně.

„Ano, tahle žena, Marja Nikolajevna, tohle všechno zařídit nedokázala," řekl Levin. „A... musím přiznat, že jsem moc a moc rád, že jsi přijela. Ty jsi taková čistota, že..." Vzal ji za ruku a nepolíbil ji, protože líbat jí ruku takhle blízko smrti mu připadalo nepatřičné. Jen ji s provinilým výrazem stiskl a díval se jí do rozjasněných očí.

„Sám by ses tolik trápil," řekla, vysoko zvedla ruce, které jí zakrývaly tváře zarůžovělé radostí, stočila si copy v týle a sepnula je sponkami. „Ne," pokračovala, „ona to nevěděla… Já jsem se naštěstí hodně naučila v Sodenu."

„Copak tam byli takoví nemocní?"

„Horší."

„Pro mě je hrozné, že ho nemůžu nevidět takového, jaký byl jako mladý… Nevěřila bys, jaký to byl okouzlující mladík, ale tehdy jsem mu nerozuměl."

„Věřím, moc věřím. Cítím, že bychom spolu *byli* přátelé," řekla a polekala se toho, co řekla, ohlédla se na muže a do očí jí vstoupily slzy.

„Ano, *byli byste*," řekl smutně. „To je právě jeden z těch lidí, o kterých se říká, že nejsou pro tento svět."

„Ale čeká nás ještě hodně dní, musíme jít spát," řekla Kitty a pohlédla na své drobounké hodinky.

Kapitola dvacátá – Smrt

Druhý den nemocnému podali přijímání a udělili mu pomazání. Během obřadu se Nikolaj Levin vroucně modlil. V jeho velkých očích, upřených na ikonu postavenou na karetním stolku přikrytém barevným ubrouskem, se zračila tak vášnivá prosba a naděje, že bylo pro Levina hrozné se na to dívat. Levin věděl, že tahle vášnivá prosba a naděje mu jen ještě ztíží rozloučení se životem, který tolik miloval. Levin znal bratra i to, jak uvažuje; věděl, že jeho nevíra nevznikla proto, že by se mu bez víry žilo snáz, ale proto, že krok za krokem vytlačila víru současná vědecká vysvětlení světových jevů, a proto věděl, že jeho nynější návrat není oprávněný, dovršený cestou téhož myšlení, ale jen dočasný, sobecký, plný šílené naděje na uzdravení. Levin také věděl, že Kitty tu naději ještě posílila vyprávěním o neobyčejných uzdraveních, o kterých slyšela. To všechno Levin věděl a bylo pro něho trýznivě bolestné dívat se na ten prosebný pohled plný naděje a na to vyhublé zápěstí, které se s námahou zvedalo a kreslilo znamení kříže na čelo potažené napjatou kůží, na ta vystouplá ramena a na tu chrčící prázdnou hruď, do kterých se už nemohl vejít ten život, o který nemocný prosil. Během svátosti se Levin také modlil a dělal to, co jako nevěřící dělal už tisíckrát. Obracel se k Bohu a říkal: „Jestli existuješ, učiň, ať se ten člověk uzdraví," – vždyť přesně tohle se už mnohokrát opakovalo – „a zachráníš jeho i mne."

Po pomazání se nemocnému najednou mnohem ulevilo. Celou hodinu ani jednou nezakašlal, usmíval se, se slzami Kitty děkoval a líbal jí ruce a říkal, že mu je dobře, nic ho nebolí a že cítí chuť k jídlu a sílu.

Dokonce se sám zvedl, když mu přinesli polévku, a řekl si ještě o karbanátek. Jakkoli byl beznadějný, jakkoli bylo při pohledu na něho zřejmé, že se nemůže uzdravit, Levin i Kitty byli tu hodinu v jednom a témže šťastném a bázlivém vzrušení, aby se jen nemýlili.

„Líp?“ „Ano, mnohem.“ „Úžasné.“ „Nic úžasného na tom není.“ „Ale přece je mu líp,“ říkali si šeptem a usmívali se na sebe.

Ten klam netrval dlouho. Nemocný klidně usnul, ale za půl hodiny ho probudil kašel. A najednou zmizely všechny naděje, jak u lidí kolem něho, tak u něho samého. Skutečnost utrpení ty naděje bez pochyby, a dokonce aniž si na ně kdo vzpomněl, zničila v Levinovi, v Kitty i v samotném nemocném.

Aniž se jen zmínil o tom, čemu ještě před půlhodinou věřil, jako by se styděl si na to i vzpomenout, chtěl, aby mu dali jód k vdechování v lahvičce přikryté papírkem s propíchanými dírkami. Levin mu podal sklenici a týž pohled vášnivé naděje, se kterým přijímal pomazání, se teď upřel na bratra a žádal od něho, aby potvrdil lékařova slova, že vdechování jódu dělá zázraky.

„Co, Káťa tu není?“ zachroptěl a rozhlédl se, když Levin neochotně lékařova slova potvrdil. „Není, tak se to dá říct… Kvůli ní jsem tu komedii sehrál. Je tak milá, ale my dva už se klamat nemůžeme. Tomuhle věřím,“ řekl, stiskl lahvičku kostnatou rukou a začal nad ní dýchat.

Po sedmé večer pil Levin se ženou čaj ve svém pokoji, když k nim celá udýchaná přiběhla Marja Nikolajevna. Byla bledá a rty se jí třásly.

„Umírá!“ zašeptala. „Bojím se, že hned umře.“

Oba k němu běželi. Seděl zvednutý na posteli, opíral se o loket, dlouhá záda měl shrbená a hlavu nízko skloněnou.

„Co cítíš?“ zeptal se po chvíli mlčení šeptem Levin.

„Cítím, že odcházím,“ promluvil Nikolaj s námahou, ale s neobyčejnou určitostí, a pomalu ze sebe slova vymačkával. Hlavu nezvedal, jen obracel oči vzhůru, ale bratrovy tváře jimi nedosáhl. „Káťo, odejdi!“ promluvil ještě.

Levin vyskočil a velitelským šepotem ji přiměl odejít.

„Odcházím," řekl Nikolaj znovu.

„Proč si to myslíš?" řekl Levin, jen aby něco řekl.

„Protože odcházím," opakoval, jako by si to slovo oblíbil. „Konec."

Marja Nikolajevna k němu přistoupila.

„Kdybyste si lehli, bude vám líp," řekla.

„Brzy budu ležet tiše," promluvil, „mrtvý," řekl posměšně a zlostně. „No tak mě položte, když chcete."

Levin položil bratra na záda, sedl si vedle něho a bez dechu se mu díval do tváře. Umírající ležel se zavřenýma očima, ale na čele se mu občas pohnuly svaly jako u člověka, který hluboce a soustředěně přemýšlí. Levin bezděčně přemýšlel spolu s ním o tom, co se v něm ted děje, ale přes všechno úsilí myšlenek jít s ním spolu viděl podle výrazu té klidné přísné tváře a podle pohybu svalu nad obočím, že umírajícímu se vyjasňuje a vyjasňuje to, co pro Levina zůstává pořád stejně temné.

„Ano, ano, tak," promluvil umírající pomalu a s přestávkami. „Počkejte." Znovu chvíli mlčel. „Tak!" protáhl najednou uklidněně, jako by se mu všechno vyřešilo. „Ach, Pane Bože!" promluvil a těžce si povzdechl.

Marja Nikolajevna mu ohmatala nohy.

„Chladnou," zašeptala.

Dlouho, velmi dlouho, jak se Levinovi zdálo, ležel nemocný bez hnutí. Ale pořád ještě žil a občas si povzdechl. Levin už byl z myšlenkového napětí unavený. Cítil, že přes všechno napětí myšlenek nedokáže pochopit to, co bylo tak. Cítil, že za umírajícím už dávno zaostal. Nemohl už myslet na samotnou otázku smrti, ale bezděčně ho napadaly myšlenky na to, co teď, za chvíli, bude muset dělat: zatlačit oči, obléct, objednat rakev. A podivná věc, cítil se naprosto chladný a nezakoušel ani zármutek, ani ztrátu, a ještě méně soucit s bratrem. Jestli

teď k bratrovi něco cítil, pak spíš závist kvůli tomu poznání, které ted umírající má, ale které on mít nemůže.

Ještě dlouho tak nad ním seděl a pořád čekal na konec. Ale konec nepřicházel. Dveře se otevřely a objevila se Kitty. Levin vstal, aby ji zastavil. Ale ve chvíli, kdy vstával, uslyšel, jak se mrtvý pohnul.

„Neodcházej," řekl Nikolaj a natáhl ruku. Levin mu podal svou a zlostně mával na ženu, aby odešla.

S rukou mrtvého ve své ruce seděl půl hodiny, hodinu, ještě hodinu. Teď už na smrt vůbec nemyslel. Myslel na to, co dělá Kitty, kdo bydlí ve vedlejším pokoji, jestli má lékař vlastní dům. Dostal chuť jíst a spát. Opatrně vyprostil ruku a ohmatal mu nohy. Nohy byly studené, ale nemocný dýchal. Levin chtěl zase po špičkách odejít, ale nemocný se znovu pohnul a řekl:

„Neodcházej."

.....

Rozednilo se; stav nemocného byl stejný. Levin potichu vyprostil ruku, a aniž se na umírajícího podíval, odešel k sobě a usnul. Když se probudil, nedozvěděl se, jak čekal, o bratrově smrti, ale o tom, že se nemocný vrátil do dřívějšího stavu. Zase začal sedat, kašlat, zase začal jíst, začal mluvit a zase přestal mluvit o smrti, zase začal dávat najevo naději na uzdravení a stal se ještě podrážděnějším a zachmuřenějším než dřív. Nikdo, ani bratr, ani Kitty, ho nedokázal uklidnit. Na všechny se zlobil a všem říkal nepříjemnosti, všem vyčítal své utrpení a žádal, aby mu z Moskvy přivezli slavného lékaře. Na všechny otázky, jak se cítí, odpovídal stejně, s výrazem zloby a výčitky:

„Strašně trpím, nesnesitelně!"

Nemocný trpěl čím dál víc, zvlášť proleženinami, které se už nedaly zahojit, a čím dál víc se zlobil na lidi kolem sebe, všechno jim vyčítal, a zvlášť to, že mu nepřivezli lékaře z Moskvy. Kitty se mu všemožně snažila pomoct a uklidnit ho; ale všechno bylo marné, a Levin viděl, že je sama tělesně i duševně vyčerpaná, i když se k tomu nepřiznávala.

Ten pocit smrti, který v nich všech vyvolalo jeho loučení se životem té noci, kdy si zavolal bratra, byl zničen. Všichni věděli, že nevyhnutelně a brzy umře, že už je napůl mrtvý. Všichni si přáli jen jedno, aby umřel co nejdřív, a všichni to skrývali, dávali mu z lahvičky léky, sháněli léky a lékaře a klamali jeho, sebe i jeden druhého. To všechno byla lež, ohavná, urážlivá a rouhavá lež. A tu lež cítil Levin obzvlášť bolestně, jednak pro svou povahu, jednak proto, že umírajícího miloval víc než všichni ostatní.

Levin, kterého už dlouho zaměstnávala myšlenka bratry usmířit aspoň před smrtí, napsal bratru Sergeji Ivanovičovi, a když od něho dostal odpověď, přečetl ten dopis nemocnému. Sergej Ivanovič psal, že sám přijet nemůže, ale dojemnými slovy bratra prosil o odpuštění.

Nemocný nic neřekl.

„Co mu mám napsat?“ zeptal se Levin. „Doufám, že se na něho nezlobíš?“

„Ne, vůbec ne!“ odpověděl Nikolaj, rozladěný tou otázkou. „Napiš mu, ať mi pošle lékaře.“

Uběhly další tři trýznivé dny; nemocný byl pořád ve stejném stavu. Přání, aby umřel, teď cítili všichni, kdo ho jen viděli: hoteloví lokajové i majitel hotelu, všichni hosté, lékař, Marja Nikolajevna, Levin i Kitty. Jedině nemocný ten pocit nedával najevo, naopak se zlobil, že mu nepřivezli lékaře, dál bral léky a mluvil o životě. Jen ve vzácných chvílích, kdy ho opium přimělo, aby na okamžik zapomněl na nepřetržité utrpení, říkal občas v polospánku to, co bylo v jeho duši silnější než v duši všech ostatních: „Ach, kdyby už byl aspoň konec!“ Nebo: „Kdy už to skončí!“

Utrpení, které stejnoměrně rostlo, dělalo své a připravovalo ho na smrt. Nebylo polohy, ve které by netrpěl, nebylo chvíle, kdy by zapomněl, nebylo místa ani údu jeho těla, který by ho nebolel a netrýznil. Dokonce i vzpomínky, dojmy a myšlenky tohoto těla v něm teď budily stejný odpor jako tělo samo. Pohled na jiné lidi, jejich řeči, jeho vlastní

vzpomínky, to všechno pro něho bylo jen trýznivé. Lidé kolem to cítili a bezděčně si v jeho přítomnosti nedovolovali volný pohyb, rozhovory ani vyjádření svých přání. Celý jeho život splýval v jediný pocit utrpení a touhy se ho zbavit.

Zřejmě se v něm odehrával ten převrat, který ho měl přimět, aby se na smrt díval jako na splnění svých přání, jako na štěstí. Dřív bylo každé jednotlivé přání vyvolané utrpením nebo nedostatkem, jako hlad, únava nebo žízeň, uspokojeno nějakou tělesnou funkcí, která přinášela požitek; ale teď nedostatek a utrpení uspokojení nenacházely a pokus o uspokojení vyvolával nové utrpení. A proto všechna přání splývala v jedno – přání zbavit se všech utrpení i jejich zdroje, těla. Ale pro vyjádření té touhy po osvobození neměl slova, a proto o ní nemluvil a ze zvyku žádal uspokojení těch přání, která už nemohla být splněna. „Obraťte mě na druhý bok," říkal a hned nato žádal, aby ho položili jako předtím. „Dejte mi vývar. Odneste ten vývar. Vyprávějte něco, proč mlčíte?" A jakmile začali mluvit, zavřel oči a dával najevo únavu, lhostejnost a odpor.

Desátý den po příjezdu do města Kitty onemocněla. Bolela ji hlava, zvracela a celé dopoledne nemohla vstát z postele.

Lékař vysvětlil, že nemoc pochází z únavy a rozrušení, a předepsal jí duševní klid.

Po obědě však Kitty vstala a šla jako vždycky s ruční prací k nemocnému. Když vešla, přísně se na ni podíval, a když řekla, že byla nemocná, pohrdavě se usmál. Ten den se bez ustání smrkal a žalostně sténal.

„Jak se cítíte?" zeptala se ho.

„Hůř," vypravil ze sebe s námahou. „Bolí to!"

„Kde to bolí?"

„Všude."

„Dneska to skončí, uvidíte," řekla Marja Nikolajevna, sice šeptem, ale tak, že ji nemocný, který měl velmi citlivý sluch, jak si Levin všiml,

musel slyšet. Levin na ni zasyčel a ohlédl se na nemocného. Nikolaj to slyšel, ale ta slova na něho nijak nezapůsobila. Jeho pohled byl pořád stejně vyčítavý a napjatý.

„Proč si to myslíte?“ zeptal se jí Levin, když za ním vyšla na chodbu.

„Začal po sobě sbírat,“ řekla Marja Nikolajevna.

„Jak sbírat?“

„Takhle,“ řekla a uškubávala záhyby svých vlněných šatů. Opravdu si všiml, že nemocný celý ten den po sobě chňapal, jako by chtěl něco strhnout.

Předpověď Marji Nikolajevny se splnila. K noci už nemocný neměl sílu zvednout ruce a jen hleděl před sebe a neměnil pozorně soustředěný výraz pohledu. Díval se tak, i když se nad ním bratr nebo Kitty sklonili, aby je mohl vidět. Kitty poslala pro kněze, aby přečetl modlitbu za umírající.

Zatímco kněz četl modlitbu za umírající, umírající nejevil žádné známky života; oči měl zavřené. Levin, Kitty a Marja Nikolajevna stáli u postele. Kněz ještě modlitbu nedočetl, když se umírající protáhl, povzdechl si a otevřel oči. Kněz dokončil modlitbu, přiložil mu ke studenému čelu kříž, pak kříž pomalu zabalil do štóly, ještě asi dvě minuty mlčky postál a pak se dotkl vychladlé a bezkrevné obrovské ruky.

„Skonal,“ řekl kněz a chtěl odejít; ale najednou se slepené kníry mrtvého pohnuly a v tichu bylo z hloubi hrudi jasně slyšet určité, ostré zvuky:

„Ne docela… Brzy.“

A za minutu se tvář rozjasnila, pod kníry se objevil úsměv a ženy, které se sešly, se starostlivě pustily do upravování zesnulého.

Pohled na bratra a blízkost smrti obnovily v Levinově duši ten pocit hrůzy před nerozluštitelností smrti, a zároveň před její blízkostí a nevyhnutelností, který ho zachvátil toho podzimního večera, kdy k němu bratr přijel. Ten pocit byl teď ještě silnější než dřív; ještě méně než dřív se cítil schopen pochopit smysl smrti a její nevyhnutelnost mu

připadala ještě strašnější; ale teď ho ten pocit díky blízkosti ženy nepřiváděl k zoufalství: navzdory smrti cítil, že je nutné žít a milovat. Cítil, že ho láska zachraňuje před zoufalstvím a že ta láska se pod hrozbou zoufalství stává ještě silnější a čistší.

Sotva se mu před očima dovršilo jedno tajemství smrti, které zůstalo nerozluštěné, vyvstalo jiné, stejně nerozluštěné, které volalo k lásce a k životu.

Lékař potvrdil své domněnky ohledně Kitty. Její nevolností bylo těhotenství.

Kapitola dvacátá první

Od té chvíle, kdy Alexej Alexandrovič z rozhovorů s Betsy a se Stěpanem Arkaďjičem pochopil, že se od něho žádá jen to, aby nechal svou ženu na pokoji a neobtěžoval ji svou přítomností, a že si to přeje i sama jeho žena, cítil se tak ztracený, že nedokázal nic sám rozhodnout, sám nevěděl, co teď chce, a vydal se do rukou těch, kdo se jeho záležitostmi s takovým potěšením zabývali, a se vším souhlasil. Teprve když Anna už z jeho domu odjela a Angličanka se dala zeptat, zda má obědvat s ním, nebo zvlášť, poprvé jasně pochopil své postavení a zhrozil se ho.

Nejtěžší na tom postavení bylo, že nijak nedokázal spojit a smířit svou minulost s tím, co bylo teď. Neznepokojovala ho ta minulost, kdy se ženou šťastně žil. Přechod od té minulosti k vědomí, že je mu žena nevěrná, už v utrpení prožil; ten stav byl těžký, ale byl mu srozumitelný. Kdyby od něho žena tehdy, když mu svou nevěru oznámila, odešla, byl by zarmoucený, nešťastný, ale nebyl by v tom pro sebe samého bezvýchodném a nepochopitelném postavení, v jakém se cítil teď. Ted nijak nedokázal smířit své nedávné odpuštění, své dojetí a svou lásku k nemocné ženě a k cizímu dítěti s tím, co bylo teď, totiž s tím, že se jako odměnou za to všechno teď ocitl sám, zostuzený, vysmívaný, nikomu nepotřebný a všemi opovrhovaný.

První dva dny po ženině odjezdu Alexej Alexandrovič přijímal prosebníky a tajemníka, jezdil do výboru a chodil obědvat do jídelny jako obvykle. Aniž si uvědomoval, proč to dělá, napínal v ty dva dny všechny síly duše jen k tomu, aby vypadal klidně, a dokonce lhostejně. Když

odpovídal na otázky, co udělat s věcmi a pokoji Anny Arkaďjevny, vynakládal na sebe největší úsilí, aby vypadal jako člověk, pro něhož ta událost nebyla nepředvídaná a nemá v sobě nic, co by se vymykalo z řady obyčejných událostí, a svého cíle dosahoval: nikdo na něm nemohl postřehnout známky zoufalství. Ale druhý den po odjezdu, když mu Korněj podal účet z módního obchodu, který Anna zapomněla zaplatit, a ohlásil, že je tu sám příručí, Alexej Alexandrovič dal příručího zavolat. „Promiňte, Vaše Excelence, že se odvažuji vás obtěžovat. Ale jestli poroučíte, abych se obrátil na Její Excelenci, nebyl byste tak laskav a nesdělil mi jejich adresu?“

Alexej Alexandrovič se zamyslel, jak se příručímu zdálo, a najednou se otočil a sedl si ke stolu. Složil hlavu do dlaní a dlouho tak seděl, několikrát se pokusil promluvit a zarazil se.

Korněj pochopil pánovy city a požádal příručího, aby přišel jindy. Když Alexej Alexandrovič zase osaměl, pochopil, že už nemá sílu dál hrát roli pevnosti a klidu. Poručil vypřáhnout kočár, který čekal, nařídil, že nikoho nepřijme, a k obědu nevyšel.

Cítil, že nevydrží ten všeobecný nápor pohrdání a zatvrzelé zloby, který jasně viděl ve tváři toho příručího i Korněje i všech bez výjimky, s nimiž se v ty dva dny setkal. Cítil, že nenávist lidí od sebe nemůže odvrátit, protože ta nenávist nepramenila z toho, že by byl špatný, ale z toho, že je hanebně a odporně nešťastný. Kdyby byl špatný, mohl by se snažit být lepší. Cítil, že právě za to, právě proto, že má rozervané srdce, k němu budou nemilosrdní. Cítil, že ho lidé zničí, jako psi uškrtí rozsápaného psa, který kňučí bolestí. Věděl, že jedinou záchranou před lidmi je skrýt před nimi své rány, a o to se dva dny bezděčně pokoušel, ale teď cítil, že už nemá sílu v tom nerovném boji pokračovat.

Jeho zoufalství ještě zesilovalo vědomí, že je se svým žalem úplně sám. Nejenže v Petrohradě neměl jediného člověka, kterému by mohl vyslovit všechno, co prožíval, kdo by ho politoval ne jako vysokého

úředníka, ne jako člena společnosti, ale prostě jako trpícího člověka; takového člověka neměl nikde.

Alexej Alexandrovič vyrůstal jako sirotek. Byli dva bratři. Otce si nepamatovali, matka umřela, když bylo Alexeji Alexandrovičovi deset let. Jmění bylo malé. Vychoval je strýc Karenin, významný úředník a kdysi oblíbenec zesnulého císaře.

Alexej Alexandrovič absolvoval gymnázium i univerzitu s medailemi, s pomocí strýce se hned dostal na význačnou úřední dráhu a od té doby se oddal výhradně služební ctižádosti. Ani na gymnáziu, ani na univerzitě, ani potom ve službě nenavázal Alexej Alexandrovič s nikým přátelský vztah. Duševně mu byl nejbližší bratr, ale ten sloužil na ministerstvu zahraničních věcí, žil stále v cizině a tam také umřel, brzy poté, co se Alexej Alexandrovič oženil.

Když byl Alexej Alexandrovič gubernátorem, Annina teta, bohatá gubernská dáma, ho svedla dohromady se svou neteří. Byl to sice už ne mladý muž, ale mladý gubernátor. Teta ho dostala do takové situace, že se musel buď vyslovit, nebo z města odjet. Alexej Alexandrovič dlouho váhal. Pro ten krok tehdy mluvilo právě tolik důvodů jako proti němu a nebyl tu ten rozhodující podnět, který by ho přiměl zradit své pravidlo: v pochybnostech se zdržet; ale Annina teta mu přes jednoho známého naznačila, že už dívku zkompromitoval a že ho čestná povinnost zavazuje, aby ji požádal o ruku. Požádal o ruku a nevěstě a pak ženě dal všechen cit, jakého byl schopen.

Náklonnost, kterou cítil k Anně, vyloučila z jeho duše poslední potřebu srdečných vztahů k lidem. A teď neměl mezi všemi svými známými nikoho blízkého. Měl mnoho toho, čemu se říká styky; ale přátelské vztahy neměl. Alexej Alexandrovič měl mnoho lidí, které mohl pozvat k sobě na oběd, požádat o účast na věci, která ho zajímala, o protekci pro nějakého uchazeče, se kterými mohl otevřeně probírat jednání jiných osob i nejvyšší vlády; ale vztahy k těm osobám byly uzavřeny v jedné oblasti pevně vymezené zvykem a návykem, ze které ne-

bylo možné vystoupit. Byl tu jeden kamarád z univerzity, se kterým se sblížil až později a se kterým by mohl mluvit o svém osobním žalu; ale ten kamarád byl kurátorem ve vzdáleném školním okrsku. Z lidí, kteří byli v Petrohradě, mu byli nejblíž a nejdostupnější přednosta kanceláře a lékař.

Michail Vasiljevič Sljudin, tajemník, byl chytrý, dobrý a mravný člověk a Alexej Alexandrovič u něho cítil osobní náklonnost k sobě; ale jejich pětiletá společná služba mezi ně postavila překážku pro upřímné rozhovory.

Když Alexej Alexandrovič dopodepisoval listiny, dlouho mlčel, pohlížel na Michaila Vasiljeviče a několikrát se pokusil promluvit, ale nedokázal to. Už si připravil větu: „Slyšel jste o mém neštěstí?“ Ale skončilo to tím, že řekl jako obvykle: „Tak mi to tedy připravíte,“ a s tím ho propustil.

Tím druhým člověkem byl lékař, který k němu také choval přízeň; ale mezi nimi už bylo dávno mlčky ujednáno, že jsou oba zavaleni prací a oba musí spěchat.

Na své přítelkyně a na první z nich, hraběnku Lidiji Ivanovnu, Alexej Alexandrovič nemyslel. Všechny ženy, prostě jako ženy, mu byly strašné a protivné.

Kapitola dvacátá druhá

Alexej Alexandrovič na hraběnku Lidiji Ivanovnu zapomněl, ale ona nezapomněla na něho. V té nejtěžší chvíli osamělého zoufalství k němu přijela a bez ohlášení vešla do jeho pracovny. Zastihla ho tak, jak seděl, s hlavou opřenou o obě ruce.

„Porušila jsem zákaz," řekla, když vešla rychlým krokem a těžce oddychovala rozčilením a rychlým pohybem. „Všechno jsem slyšela! Alexeji Alexandroviči! Příteli můj!" pokračovala, pevně mu oběma rukama tiskla ruku a hleděla mu do očí svýma krásnýma zadumanýma očima.

Alexej Alexandrovič se zachmuřeně nadzvedl, vyprostil od ní ruku a přisunul jí židli.

„Račte se posadit, hraběnko. Nepřijímám, protože jsem nemocen, hraběnko," řekl a rty se mu zachvěly.

„Příteli můj!" opakovala hraběnka Lidija Ivanovna, nespouštěla z něho oči, a najednou se jí obočí na vnitřních koncích zvedlo a vytvořilo na čele trojúhelník; její nehezká žlutá tvář ještě víc zošklivěla; ale Alexej Alexandrovič cítil, že ho lituje a že má na krajíčku. A přišlo na něho dojetí: chytil ji za buclatou ruku a začal ji líbat.

„Příteli můj!" řekla hlasem přerývaným rozčilením. „Nesmíte se poddávat žalu. Váš žal je veliký, ale musíte najít útěchu."

„Jsem zlomený, jsem zničený, nejsem už člověk!" řekl Alexej Alexandrovič, pustil její ruku, ale dál se díval do jejích očí plných slz. „Moje postavení je tak hrozné proto, že nikde nenacházím oporu, ani v sobě samém ji nenacházím."

„Oporu najdete, nehledejte ji ve mně, ačkoli vás prosím, abyste věřil v mé přátelství," řekla s povzdechem. „Naší oporou je láska, ta láska, kterou nám On odkázal. Jeho břemeno je lehké," řekla s tím nadšeným pohledem, který Alexej Alexandrovič tak dobře znal. „On vás podepře a pomůže vám."

Ačkoli v těch slovech bylo to dojetí nad vlastními vznešenými city a byla v nich ta nová, nadšená mystická nálada, která se v Petrohradě nedávno rozšířila a která Alexeji Alexandrovičovi připadala zbytečná, teď bylo Alexeji Alexandrovičovi příjemné to slyšet.

„Jsem slabý. Jsem zničený. Nic jsem nepředvídal a teď ničemu nerozumím."

„Příteli můj," opakovala Lidija Ivanovna.

„Není to ztráta toho, co teď už není, to ne," pokračoval Alexej Alexandrovič. „Nelituji. Ale nemohu se nestydět před lidmi za postavení, ve kterém se nacházím. Je to špatné, ale nemohu, nemohu."

„Ten vznešený čin odpuštění, který obdivuji já i všichni, jste nevykonal vy, ale On, který přebývá ve vašem srdci," řekla hraběnka Lidija Ivanovna a nadšeně zvedla oči, „a proto se za svůj čin nemůžete stydět."

Alexej Alexandrovič se zamračil, propletl ruce a začal si praskat prsty.

„Je třeba znát všechny podrobnosti," řekl tenkým hlasem. „Lidské síly mají své meze, hraběnko, a já jsem našel mez svých sil. Dnes jsem musel celý den vydávat nařízení, nařízení týkající se domácnosti, vyplývající," – na slovo *vyplývající* položil důraz – „z mého nového, osamělého postavení. Služebnictvo, vychovatelka, účty... Tenhle drobný oheň mě spálil, nebyl jsem s to to vydržet. Při obědě... včera jsem málem od oběda odešel. Nesnesl jsem, jak se na mě můj syn díval. Neptal se mě, co to všechno znamená, ale chtěl se zeptat, a já ten pohled nemohl vydržet. Bál se na mě podívat, ale to není všechno..."

Alexej Alexandrovič se chtěl zmínit o účtu, který mu přinesli, ale hlas se mu zachvěl a zarazil se. Na ten účet na modrém papíře, za klobouček a stuhy, si nemohl vzpomenout bez soucitu sám se sebou.

„Rozumím, příteli můj," řekla hraběnka Lidija Ivanovna. „Všemu rozumím. Pomoc a útěchu nenajdete ve mně, ale přesto jsem přijela jen proto, abych vám pomohla, jestli můžu. Kdybych z vás mohla sejmout všechny ty malicherné ponižující starosti… Chápu, že je potřeba ženské slovo, ženská ruka, která by to řídila. Svěříte mi to?"

Alexej Alexandrovič jí mlčky a vděčně stiskl ruku.

„Budeme se o Serjožu starat spolu. V praktických věcech nejsem silná. Ale ujmu se toho, budu vaše hospodyně. Neděkujte mi. Nedělám to sama…"

„Nemohu vám neděkovat."

„Ale, příteli můj, nepoddávejte se tomu pocitu, o kterém jste mluvil – stydět se za to, co je pro křesťana nejvyšší výšinou: kdo se ponižuje, bude povýšen. A mně děkovat nemůžete. Je třeba děkovat Jemu a prosit Ho o pomoc. Jedině v Něm najdeme klid, útěchu, spásu a lásku," řekla, zvedla oči k nebi a začala se modlit, jak Alexej Alexandrovič pochopil z jejího mlčení.

Alexej Alexandrovič ji teď poslouchal a ty výrazy, které mu dřív ani ne že byly nepříjemné, ale zdály se mu zbytečné, mu teď připadaly přirozené a útěšné. Alexej Alexandrovič neměl rád toho nového nadšeného ducha. Byl to věřící člověk, který se o náboženství zajímal hlavně z politického hlediska, a nové učení, které si dovolovalo některé nové výklady, mu bylo nepříjemné ze zásady, právě proto, že otevíralo dveře sporu a rozboru. Dřív se k tomu novému učení stavěl chladně, ba nepřátelsky, a s hraběnkou Lidijí Ivanovnou, která jím byla unesena, se nikdy nepřel, ale její výzvy pečlivě obcházel mlčením. Teď však poprvé poslouchal její slova s potěšením a v duchu jim neodporoval.

„Jsem vám velmi, velmi vděčný za vaše skutky i za vaše slova," řekl, když se přestala modlit.

Hraběnka Lidija Ivanovna ještě jednou stiskla svému příteli obě ruce.

„Teď se pustím do práce," řekla s úsměvem, když chvíli pomlčela a otírala si z tváře zbytky slz. „Jdu za Serjožou. Jen v krajním případě se obrátím na vás." A vstala a odešla.

Hraběnka Lidija Ivanovna šla do Serjožových pokojů a tam, zatímco tváře vyděšeného chlapce smáčela slzami, mu řekla, že jeho otec je světec a jeho matka že umřela.

Hraběnka Lidija Ivanovna svůj slib splnila. Opravdu vzala na sebe všechny starosti o uspořádání a vedení domácnosti Alexeje Alexandroviče. Ale nepřeháněla, když říkala, že v praktických věcech není silná. Všechna její nařízení bylo nutné měnit, protože se nedala provést, a měnil je Korněj, komorník Alexeje Alexandroviče, který teď nepozorovaně pro všechny řídil celý Kareninův dům a klidně a opatrně pánovi při oblékání hlásil, co bylo potřeba. Ale pomoc Lidije Ivanovny byla přesto v nejvyšší míře účinná: dala Alexeji Alexandrovičovi mravní oporu ve vědomí její lásky a úcty k němu, a zvlášť v tom, že ho, jak si útěšně myslela, téměř obrátila na křesťanství, to jest z lhostejně a lenivě věřícího ho obrátila v horlivého a pevného stoupence toho nového výkladu křesťanského učení, který se v poslední době v Petrohradě rozšířil. Alexej Alexandrovič se o tom dal snadno přesvědčit. Alexej Alexandrovič, stejně jako Lidija Ivanovna a jiní lidé, kteří sdíleli jejich názory, byl zcela zbaven hloubky obrazotvornosti, té duševní schopnosti, díky které se představy vyvolané obrazotvorností stávají tak skutečnými, že vyžadují soulad s jinými představami i se skutečností. Neviděl nic nemožného a nesouvislého v představě, že smrt, která existuje pro nevěřící, pro něho neexistuje, a že protože má tu nejdokonalejší víru, o jejíž míře soudí sám, není už v jeho duši ani hřích a on už tady na zemi zakouší úplnou spásu.

Pravda, Alexej Alexandrovič matně cítil lehkost a mylnost té představy o své víře a věděl, že když se, aniž vůbec myslel na to, že jeho odpuštění je působením vyšší moci, oddal tomu bezprostřednímu citu, zakusil víc štěstí, než když teď každou minutu myslel na to, že v jeho duši žije Kristus a že když podepisuje listiny, plní jeho vůli; ale pro Alexeje Alexandroviče bylo nezbytné takhle myslet, v jeho ponížení pro něho bylo tak nezbytné mít tu výšinu, třebas vymyšlenou, ze které by on, kterým všichni opovrhují, mohl opovrhovat jinými, že se své domnělé spásy držel jako záchrany.

Kapitola dvacátá třetí

Hraběnku Lidiji Ivanovnu provdali jako velmi mladou nadšenou dívku za bohatého, urozeného, nanejvýš dobromyslného a nanejvýš prostopášného veselého chlapíka. Druhý měsíc ji muž opustil a na její nadšená ujišťování o něžnosti odpovídal jen posměchem, a dokonce nepřátelstvím, které si lidé, kteří znali hraběte jako dobráka a na nadšené Lidiji neviděli žádné vady, nijak nedokázali vysvětlit. Od té doby, ačkoli nebyli rozvedeni, žili odděleně, a když se muž se ženou setkal, choval se k ní vždycky s neměnným jízlivým posměchem, jehož příčinu nebylo možné pochopit.

Hraběnka Lidija Ivanovna už dávno přestala být zamilovaná do svého muže, ale od té doby nikdy nepřestala být zamilovaná do někoho. Bývala zamilovaná do několika lidí najednou, do mužů i do žen; bývala zamilovaná téměř do všech lidí, kteří něčím zvlášť vynikali. Byla zamilovaná do všech nových princezen a princů, kteří se spřízněli s carskou rodinou, byla zamilovaná do jednoho metropolity, jednoho vikáře a jednoho kněze. Byla zamilovaná do jednoho novináře, do tří Slovanů, do Komisarova; do jednoho ministra, jednoho lékaře, jednoho anglického misionáře a do Karenina. Všechny ty lásky, jednou slábnoucí, jindy sílící, naplňovaly její srdce, dávaly jí zaměstnání a nepřekážely jí ve vedení nejrozvětvenějších a nejsložitějších dvorských a společenských styků. Ale od té doby, co po neštěstí, které Karenina postihlo, vzala Karenina pod svou zvláštní ochranu, od té doby, co se v Kareninově domě namáhala a pečovala o jeho blaho, cítila, že všechny ostatní lásky nejsou opravdové, ale že teď je doopravdy zamilovaná

jen do Karenina. Cit, který k němu teď chovala, se jí zdál silnější než všechny dřívější city. Když svůj cit rozebírala a srovnávala ho s dřívějšími, jasně viděla, že by nebyla zamilovaná do Komisarova, kdyby nebyl zachránil život panovníkovi, nebyla by zamilovaná do Rističe-Kudžického, kdyby nebylo slovanské otázky, ale že Karenina miluje pro něho samého, pro jeho vznešenou nepochopenou duši, pro tenký zvuk jeho hlasu, který jí byl milý, s jeho protahovanou intonací, pro jeho unavený pohled, pro jeho povahu a pro jeho měkké bílé ruce s naběhlými žilami. Nejenže se radovala, když se s ním setkala, ale hledala v jeho tváři známky dojmu, jaký na něho dělá. Chtěla se mu líbit nejen svými řečmi, ale celou svou osobou. Kvůli němu se teď víc než kdykoli předtím věnovala svému zevnějšku. Přistihovala se, jak sní o tom, co by bylo, kdyby nebyla vdaná a on byl volný. Rděla se rozrušením, když vcházel do pokoje, nedokázala potlačit nadšený úsměv, když jí řekl něco příjemného.

Už několik dní byla hraběnka Lidija Ivanovna v nejvyšším rozrušení. Dozvěděla se, že Anna s Vronským jsou v Petrohradě. Bylo nutné uchránit Alexeje Alexandroviče před setkáním s ní, bylo nutné uchránit ho dokonce i před trýznivým vědomím, že ta hrozná žena je s ním v jednom městě a že ji může každou chvíli potkat.

Lidija Ivanovna zjišťovala přes své známé, co ti odporní lidé, jak říkala Anně s Vronským, zamýšlejí dělat, a snažila se v těch dnech řídit všechny kroky svého přítele, aby se s nimi nemohl setkat. Mladý pobočník, Vronského kamarád, přes kterého dostávala zprávy a který doufal, že přes hraběnku Lidiji Ivanovnu dostane koncesi, jí řekl, že své záležitosti vyřídili a druhý den odjíždějí. Lidija Ivanovna se už začínala uklidňovat, když jí hned druhý den ráno přinesli lístek, jehož rukopis s hrůzou poznala. Byl to rukopis Anny Kareniny. Obálka byla z papíru tlustého jako lýko; na podlouhlém žlutém papíře byl obrovský monogram a z dopisu se linula krásná vůně.

„Kdo to přinesl?“

„Posluha z hotelu.“

Hraběnka Lidija Ivanovna se dlouho nemohla posadit, aby dopis přečetla. Z rozrušení dostala záchvat dušnosti, kterou trpěla. Když se uklidnila, přečetla si následující francouzský dopis:

„Paní hraběnko, křesťanské city, které naplňují vaše srdce, mi dávají, jak cítím, neodpustitelnou odvahu vám psát. Jsem nešťastná z odloučení od syna. Úpěnlivě prosím o svolení vidět ho jedenkrát před svým odjezdem. Odpusťte mi, že vám o sobě připomínám. Obracím se na vás, a ne na Alexeje Alexandroviče, jen proto, že nechci tomu velkodušnému člověku působit utrpení vzpomínkou na sebe. Vzhledem k vašemu přátelství k němu mi porozumíte. Pošlete Serjožu ke mně, nebo mám přijet do domu v určenou, smluvenou hodinu, anebo mi dáte vědět, kdy a kde ho mohu vidět mimo dům? Nepředpokládám odmítnutí, protože znám velkodušnost toho, na kom to závisí. Nedovedete si představit, jak prahnu ho vidět, a proto si nedovedete představit ani vděčnost, kterou ve mně vaše pomoc vzbudí.

„Anna.“

Hraběnku Lidiji Ivanovnu na tom dopise všechno podráždilo: obsah, narážka na velkodušnost, a zvlášť tón, který jí připadal familiérní.

„Řekni, že odpověď nebude,“ řekla hraběnka Lidija Ivanovna, hned otevřela psací desky a napsala Alexeji Alexandrovičovi, že doufá, že ho uvidí po poledni při blahopřání v paláci.

„Potřebuji s vámi mluvit o důležité a smutné záležitosti. Tam se domluvíme kde. Nejlépe u mě, kde dám připravit *váš* čaj. Je to nezbytné. On ukládá kříž. On dává i síly,“ dodala, aby ho aspoň trochu připravila.

Hraběnka Lidija Ivanovna psala Alexeji Alexandrovičovi obvykle dva i tři lístky za den. Měla ráda tento způsob, jak se s ním stýkat, který měl v sobě eleganci a tajemnost, jaké v jejích osobních stycích chyběly.

Kapitola dvacátá čtvrtá

Blahopřání se chýlilo ke konci. Odcházející se potkávali a hovořili o poslední novince dne, o nově udělených vyznamenáních a o přesunech důležitých úředníků.

„Kdyby tak hraběnka Marja Borisovna dostala ministerstvo války a náčelníkem štábu by se stala kněžna Vatkovská," říkal šedivý stařeček ve zlatem vyšívané uniformě a obracel se přitom k vysoké krásné dvorní dámě, která se ho vyptávala na přesuny.

„A mě za pobočníka," odpovídala s úsměvem dvorní dáma.

„Pro vás už je místo určeno. Vy půjdete do duchovní správy. A za pomocníka dostanete Karenina."

„Dobrý den, kníže!" řekl stařeček a stiskl ruku tomu, kdo k nim přistoupil.

„Co jste to říkal o Kareninovi?" zeptal se kníže.

„On a Putjatov dostali Alexandra Něvského."

„Myslel jsem, že ho už má."

„Nemá. Jen se na něho podívejte," řekl stařeček a ukázal vyšívaným kloboukem na Karenina, který se zastavil ve dveřích sálu s jedním z vlivných členů Státní rady. Měl na sobě dvorní uniformu a přes rameno novou červenou stuhu. „Šťastný a spokojený, jen se blyští jako nový groš," dodal a zastavil se, aby stiskl ruku atleticky urostlému krasavci komořímu.

„Ne, zestárl," řekl komoří.

„Starostmi. Teď pořád píše samé projekty. Teď nepustí nebožáka, dokud mu všechno nevyloží bod po bodu."

„Jakpak zestárl? Láme srdce. Myslím, že hraběnka Lidija Ivanovna na něho teď žárlí kvůli jeho ženě."

„Ale no tak! O hraběnce Lidiji Ivanovně, prosím vás, nemluvte zle."

„Copak je to něco zlého, že je do Karenina zamilovaná?"

„A je pravda, že je tu Karenina?"

„Totiž ne tady v paláci, ale v Petrohradě. Včera jsem je potkal, ji a Alexeje Vronského, zavěšené do sebe, na Morské ulici."

„To je člověk, který nemá..." začal komoří, ale zarazil se, uvolnil cestu a uklonil se procházející osobě z carské rodiny.

Tak pořád dokola mluvili o Alexeji Alexandrovičovi, odsuzovali ho a smáli se mu, zatímco on zastoupil cestu členovi Státní rady, kterého si odchytil, a vykládal mu bod po bodu finanční projekt. Ani na chvilku svůj výklad nepřerušil, aby mu neutekl.

Skoro v tutéž dobu, kdy od Alexeje Alexandroviče odešla žena, ho potkala i událost pro úředníka nejhorší: jeho služební vzestup se zastavil. Zastavil se, a všichni to jasně viděli, jen sám Alexej Alexandrovič si ještě neuvědomoval, že jeho kariéra skončila. Ať už to byla srážka se Stremovem, neštěstí se ženou, nebo prostě to, že Alexej Alexandrovič došel k hranici, která mu byla předurčena, letos bylo všem zřejmé, že jeho úřední dráha je u konce.

Pořád ještě zastával důležité místo, byl členem mnoha komisí a výborů; ale byl to člověk, který se už celý vyčerpal a od něhož se už nic dalšího nečeká. Ať říkal cokoli, ať navrhoval cokoli, poslouchali ho tak, jako by to, co navrhuje, bylo už dávno známé a bylo to přesně to, co není potřeba.

Ale Alexej Alexandrovič to necítil, a naopak: když byl odstaven od přímé účasti na vládní činnosti, viděl teď jasněji než dřív nedostatky a chyby v činnosti druhých a pokládal za svou povinnost ukazovat, jak je napravit. Brzy po rozchodu se ženou začal psát své první memorandum o novém soudnictví. Bylo to první z nekonečné řady nikomu

nepotřebných memorand o všech odvětvích správy, které mu bylo souzeno napsat.

Alexej Alexandrovič si svého beznadějného postavení v úředním světě nejen nevšímal a nejen se kvůli němu netrápil, ale byl se svou činností spokojen víc než kdykoli předtím.

„Ženatý se stará o věci světa, jak by se zalíbil ženě, neženatý se stará o věci Páně, jak by se zalíbil Pánu," říká apoštol Pavel, a Alexej Alexandrovič, který se teď ve všech věcech řídil Písmem, si na tento text často vzpomínal. Zdálo se mu, že od té doby, co zůstal bez ženy, slouží právě těmito projekty Pánu víc než dřív.

Zjevná netrpělivost člena Rady, který se mu chtěl vzdálit, Alexeje Alexandroviče nevyváděla z míry; přestal vykládat, teprve když mu člen Rady unikl, protože využil chvíle, kdy kolem procházel člen carské rodiny.

Když Alexej Alexandrovič osaměl, sklonil hlavu a sbíral myšlenky, pak se roztržitě rozhlédl a šel ke dveřím, kde doufal, že potká hraběnku Lidiji Ivanovnu.

„A jak jsou všichni silní a tělesně zdraví," myslel si Alexej Alexandrovič a díval se na statného komořího s učesanými voňavými licousy a na červený krk knížete sevřeného v uniformě, kolem nichž musel projít. „Je to správně řečeno, že všechno na světě je zlo," pomyslel si a ještě jednou úkosem pohlédl na komořího lýtka.

Alexej Alexandrovič neuspěchaně kladl nohu před nohu a se svým obvyklým výrazem únavy a důstojnosti se uklonil těm pánům, kteří o něm mluvili. Díval se přitom do dveří a hledal očima hraběnku Lidiji Ivanovnu.

„Á, Alexeji Alexandroviči!" řekl stařeček a zlomyslně mu zablýskaly oči, když k němu Karenin došel a chladným gestem sklonil hlavu. „Ještě jsem vám neblahopřál," řekl a ukázal na jeho nově udělenou stuhu.

„Děkuji vám," odpověděl Alexej Alexandrovič. „Jaký je dnes krásný den," dodal a podle svého zvyku zvlášť zdůraznil slovo „krásný".

Že se mu smějí, to věděl, ale nic jiného než nepřátelství od nich ani nečekal; už si na to zvykl.

Když uviděl, jak ve dveřích vychází hraběnka Lidija Ivanovna, jak se jí z korzetu zdvíhají žlutá ramena a jak ho k sobě volají její krásné zamyšlené oči, Alexej Alexandrovič se usmál, odhalil přitom neuvadající bílé zuby, a šel k ní.

Toaleta stála Lidiji Ivanovnu velkou námahu, jako všechny její toalety v poslední době. Cíl jejího strojení byl teď přesně opačný než ten, o který usilovala před třiceti lety. Tehdy se chtěla něčím ozdobit, a čím víc, tím líp. Teď naopak byla nutně tak nepřiměřeně svému věku a postavě vyšňořená, že se starala jen o to, aby protiklad mezi těmi ozdobami a jejím zevnějškem nebyl příliš strašný. A pokud šlo o Alexeje Alexandroviče, toho dosahovala a zdála se mu přitažlivá. Pro něho byla jediným ostrovem nejen přátelské náklonnosti, ale lásky uprostřed moře nepřátelství a posměchu, které ho obklopovalo.

Když procházel špalírem posměšných pohledů, přirozeně se obracel k jejímu zamilovanému pohledu jako rostlina ke světlu.

„Blahopřeji vám," řekla mu a ukázala očima na stuhu.

Potlačil úsměv potěšení, pokrčil rameny a zavřel oči, jako by chtěl říct, že ho to nemůže těšit. Hraběnka Lidija Ivanovna dobře věděla, že je to jedna z jeho hlavních radostí, i když se k tomu nikdy nepřizná.

„Co dělá náš anděl?" zeptala se hraběnka Lidija Ivanovna a myslela Serjožu.

„Nemohu říct, že bych s ním byl úplně spokojen," řekl Alexej Alexandrovič, zvedl obočí a otevřel oči. „A Sitnikov s ním také není spokojen." Sitnikov byl pedagog, kterému byla svěřena Serjožova světská výchova. „Jak jsem vám říkal, je v něm jakási chladnost k právě těm nejdůležitějším otázkám, které by měly dojímat duši každého člověka i každého dítěte," začal Alexej Alexandrovič vykládat své myšlenky o jediné otázce, která ho kromě služby zajímala: o výchově syna.

Když se Alexej Alexandrovič s pomocí Lidije Ivanovny vrátil k životu a k činnosti, cítil jako svou povinnost věnovat se výchově syna, který mu zůstal. Alexej Alexandrovič se předtím otázkami výchovy nikdy nezabýval, a proto věnoval nějaký čas teoretickému studiu předmětu. Přečetl mnoho knih z antropologie, pedagogiky a didaktiky, sestavil si plán výchovy, pozval nejlepšího petrohradského pedagoga, aby ji řídil, a pustil se do díla. A to dílo ho neustále zaměstnávalo.

„Ano, ale co srdce? Vidím v něm otcovo srdce, a s takovým srdcem nemůže být dítě špatné," řekla nadšeně hraběnka Lidija Ivanovna.

„Ano, možná... Co se mne týče, já plním svou povinnost, všechno, co mohu udělat."

„Přijedete ke mně," řekla hraběnka Lidija Ivanovna po chvilce mlčení, „musíme si promluvit o věci, která je pro vás smutná. Dala bych všechno za to, abych vás ušetřila některých vzpomínek, ale jiní si to nemyslí. Dostala jsem od ní dopis. Je tady, v Petrohradě."

Alexej Alexandrovič sebou při zmínce o ženě trhl, ale hned se mu ve tváři usadila ta mrtvá nehybnost, která vyjadřovala naprostou bezmocnost v této věci.

„Očekával jsem to," řekl.

Hraběnka Lidija Ivanovna se na něho nadšeně podívala a do očí jí vstoupily slzy obdivu nad velikostí jeho duše.

Kapitola dvacátá pátá

Když Alexej Alexandrovič vešel do malé, útulné pracovny hraběnky Lidije Ivanovny, plné starého porcelánu a ověšené portréty, hostitelka tam ještě nebyla. Převlékala se.

Na kulatém stole byl prostřený ubrus a stál tam čínský čajový servis a stříbrná čajová konvice na lihovém vařiči. Alexej Alexandrovič roztržitě přelétl pohledem nesčetné známé portréty, které pracovnu zdobily, přisedl ke stolu a otevřel evangelium, které na něm leželo. Šustot hraběnčiných hedvábných šatů ho vyrušil.

„Tak, a teď si v klidu sedneme," řekla hraběnka Lidija Ivanovna se vzrušeným úsměvem a spěšně se protáhla mezi stolem a pohovkou, „a promluvíme si u našeho čaje."

Po několika přípravných slovech hraběnka Lidija Ivanovna těžce oddychovala, červenala se a podala Alexeji Alexandrovičovi do rukou dopis, který dostala.

Když dopis dočetl, dlouho mlčel.

„Nemyslím, že bych měl právo jí to odepřít," řekl nesměle a zvedl oči.

„Příteli můj! Vy v nikom nevidíte zlo!"

„Naopak, já vidím, že všechno je zlo. Ale je to spravedlivé?..."

Ve tváři měl nerozhodnost a hledal radu, oporu a vedení ve věci, které nerozuměl.

„Ne," přerušila ho hraběnka Lidija Ivanovna. „Všechno má své meze. Nemravnost chápu," řekla ne docela upřímně, protože nikdy nedokázala pochopit, co ženy k nemravnosti přivádí, „ale nechápu

krutost, a ke komu? K vám! Jak může zůstávat v tom městě, kde jste vy? Ne, člověk se učí celý život. A já se učím chápat vaši vznešenost a její nízkost."

„A kdo hodí kamenem?" řekl Alexej Alexandrovič, zřejmě spokojený se svou rolí. „Já jsem všechno odpustil, a proto ji nemohu připravit o to, co je pro ni potřebou lásky, o lásku k synovi..."

„Ale je to láska, příteli můj? Je to upřímné? Dejme tomu, že jste odpustil, že odpouštíte... ale máme právo působit na duši toho anděla? Myslí si, že je mrtvá. Modlí se za ni a prosí Boha, aby jí odpustil hříchy... A tak je to lepší. A co si bude myslet teď?"

„Na to jsem nepomyslel," řekl Alexej Alexandrovič a zřejmě souhlasil.

Hraběnka Lidija Ivanovna si zakryla tvář rukama a chvíli mlčela. Modlila se.

„Jestli se mě ptáte na radu," řekla, když se pomodlila, a odkryla tvář, „pak vám neradím, abyste to dělal. Copak nevidím, jak trpíte, jak se vám tím otevřely všechny rány? Ale dejme tomu, že jako vždycky zapomínáte na sebe. K čemu to ale může vést? K novému utrpení pro vás, k trápení pro dítě? Jestli v ní zbylo něco lidského, sama by to neměla chtít. Ne, bez váhání vám to nedoporučuji, a jestli mi dovolíte, napíšu jí."

A Alexej Alexandrovič svolil a hraběnka Lidija napsala tento francouzský dopis:

„Milostivá paní,

„vzpomínka na vás by mohla vést vašeho syna k otázkám, na které nelze odpovědět, aniž by se do duše dítěte vložil duch odsuzování vůči tomu, co pro něho má být svaté. Proto vás prosím, abyste odmítnutí svého manžela pochopila v duchu křesťanské lásky. Prosím Všemohoucího o milosrdenství pro vás.

„Hraběnka Lidija."

Ten dopis dosáhl skrytého cíle, který hraběnka Lidija Ivanovna tajila sama před sebou. Urazil Annu do hloubi duše.

Alexej Alexandrovič se zase, když se od Lidije Ivanovny vrátil domů, nemohl ten den oddat svým obvyklým zaměstnáním a nenacházel ten duševní klid věřícího a spaseného člověka, který cítil dřív.

Vzpomínka na ženu, která se vůči němu tolik provinila a vůči níž byl tak svatý, jak mu správně říkala hraběnka Lidija Ivanovna, by ho neměla znepokojovat; ale klidný nebyl: nemohl porozumět knize, kterou četl, nemohl zahnat trýznivé vzpomínky na svůj vztah k ní, na chyby, kterých se vůči ní, jak se mu teď zdálo, dopustil. Vzpomínka na to, jak cestou z dostihů přijal její přiznání k nevěře – a zvlášť na to, že od ní žádal jen vnější slušnost a nevyzval Vronského na souboj –, ho trápila jako výčitka svědomí. Trápila ho také vzpomínka na dopis, který jí napsal; a zvlášť jeho odpuštění, které nikdo nepotřeboval, a jeho péče o cizí dítě mu pálily srdce studem a výčitkami.

A úplně stejný pocit studu a výčitek zakoušel teď, když procházel celou svou minulost s ní a vzpomínal na neobratná slova, jimiž ji po dlouhém váhání požádal o ruku.

„Ale čím jsem se provinil?“ říkal si. A tahle otázka v něm pokaždé vyvolala jinou otázku: jestli ti druzí lidé, ti Vronští, Oblonští… ti komoří s tlustými lýtky, jinak cítí, jinak milují, jinak se žení. A představovala se mu celá řada těch šťavnatých, silných, nepochybujících lidí, kteří vždycky a všude mimoděk poutali jeho zvědavou pozornost. Odháněl od sebe ty myšlenky, snažil se přesvědčit sám sebe, že nežije pro tento pozemský, dočasný život, ale pro věčný, že v jeho duši je pokoj a láska. Ale to, že se v tomto dočasném, bezvýznamném životě dopustil, jak se mu zdálo, několika bezvýznamných chyb, ho trápilo tak, jako by nebylo toho věčného spasení, v něž věřil. Ale toto pokušení netrvalo dlouho a brzy se v duši Alexeje Alexandroviče znovu obnovil ten klid a ta vznešenost, díky nimž mohl zapomínat na to, na co si nechtěl vzpomínat.

Kapitola dvacátá šestá

„Tak co, Kapitonyči?“ řekl Serjoža, když se den před svými narozeninami vrátil z procházky celý růžový a veselý, a podával svou řasenou kazajku starému vrátnému, který se z výšky své postavy usmíval na malého človíčka. „Byl tu dneska ten úředník s ovázanou tváří? Přijal ho tatínek?“

„Přijali. Jen co pan přednosta kanceláře vyšli, hned jsem ho ohlásil,“ řekl vrátný a vesele mrkl. „Dovolte, já vám to svléknu.“

„Serjožo!“ řekl vychovatel Slovan, který se zastavil ve dveřích do vnitřních pokojů. „Svlékněte se sám.“

Ale Serjoža, i když slabý vychovatelův hlas slyšel, nevěnoval mu pozornost. Stál, držel se rukou vrátného šerpy a díval se mu do tváře.

„A udělal pro něho tatínek, co bylo potřeba?“

Vrátný přisvědčivě kývl hlavou.

Ovázaný úředník, který už sedmkrát přišel o něco prosit Alexeje Alexandroviče, zajímal Serjožu i vrátného. Serjoža ho jednou zastihl v předsíni a slyšel, jak vrátného žalostně prosí, aby ho ohlásil, a říká, že mu nezbývá než umřít i s dětmi.

Když pak Serjoža toho úředníka potkal v předsíni podruhé, začal se o něj zajímat.

„A měl velkou radost?“ vyptával se.

„Jakpak by neměl! Odcházel odsud a div neposkakoval.“

„A přinesli něco?“ zeptal se Serjoža po chvilce mlčení.

„Ale mladý pane,“ zašeptal vrátný a pokyvoval hlavou, „něco tu je od hraběnky.“

Serjoža hned pochopil, že to, o čem vrátný mluví, je dárek od hraběnky Lidije Ivanovny k jeho narozeninám.

„Co povídáš? Kde?“

„Korněj to odnesl k tatínkovi. Bude to asi pěkná věcička!“

„Jak je to velké? Takhle?“

„Trochu menší, ale pěkné.“

„Knížka?“

„Ne, nějaká věc. Jděte, jděte, Vasilij Lukič volá,“ řekl vrátný, protože slyšel blížící se kroky vychovatele, a opatrně uvolňoval ručku v napůl stažené rukavičce, která ho držela za šerpu. Mrkal přitom a ukazoval hlavou na Vuniče.

„Vasiliji Lukiči, hned, minutičku!“ odpověděl Serjoža s tím veselým a láskyplným úsměvem, který vždycky přemohl svědomitého Vasilije Lukiče.

Serjoža byl příliš veselý, všechno bylo příliš šťastné, než aby se se svým přítelem vrátným nepodělil ještě o rodinnou radost, o které se dozvěděl na procházce v Letní zahradě od neteře hraběnky Lidije Ivanovny. Ta radost se mu zdála zvlášť důležitá, protože se sešla s radostí úředníka a s jeho vlastní radostí z toho, že přinesli hračky. Serjožovi se zdálo, že je dnes takový den, kdy mají být všichni rádi a veselí.

„Víš, že tatínek dostal Alexandra Něvského?“

„Jakpak bych nevěděl! Už mu jezdili blahopřát.“

„A má radost?“

„Jakpak by neměl radost z carské milosti! Znamená to, že si ji zasloužil,“ řekl vrátný přísně a vážně.

Serjoža se zamyslel a zahleděl se do vrátného tváře, kterou do nejmenších podrobností znal, a zvlášť na bradu, která visela mezi šedivými licousy a kterou nikdo kromě Serjoži neviděl, protože ten se na ni nikdy nedíval jinak než zdola.

„A kdy u tebe byla naposledy tvoje dcera?“

Vrátného dcera byla baletní tanečnice.

„Kdypak by chodila ve všední dny? Oni mají taky učení. A vy máte učení, mladý pane, jděte.“

Když Serjoža přišel do pokoje, místo aby se posadil k úkolům, vyložil učiteli svou domněnku, že to, co přinesli, musí být nějaký stroj. „Co myslíte vy?“ zeptal se.

Ale Vasilij Lukič myslel jen na to, že je třeba připravit úlohu z gramatiky pro učitele, který přijde ve dvě hodiny.

„Ne, jenom mi řekněte, Vasiliji Lukiči,“ zeptal se najednou, když už seděl u pracovního stolu a držel v rukou knihu, „co je víc než Alexandr Něvský? Víte, že tatínek dostal Alexandra Něvského?“

Vasilij Lukič odpověděl, že víc než Alexandr Něvský je Vladimír.

„A ještě výš?“

„A nejvýš ze všech je Ondřej Prvozvaný.“

„A ještě výš než Ondřej?“

„To nevím.“

„Cože, ani vy to nevíte?“ A Serjoža se opřel o lokty a pohroužil se do přemýšlení.

Jeho úvahy byly velmi složité a rozmanité. Uvažoval o tom, jak jeho otec najednou dostane Vladimíra i Ondřeje, a jak proto bude dnes při hodině mnohem laskavější, a jak on sám, až bude velký, dostane všechny řády i to, co vymyslí ještě výš než Ondřeje. Jen co to vymyslí, on si to zaslouží. Oni vymyslí ještě vyšší, a on si to hned zaslouží.

V takových úvahách čas uběhl, a když přišel učitel, nebyla úloha o příslovečném určení času, místa a způsobu připravená a učitel byl nejen nespokojený, ale i zarmoucený. Učitelův zármutek Serjožu dojal. Necítil se vinen tím, že se úlohu nenaučil; ať se snažil sebevíc, opravdu to nedokázal: dokud mu to učitel vykládal, věřil mu a jako by to chápal, ale jakmile zůstal sám, rozhodně si nemohl vzpomenout a pochopit, že krátké a tak srozumitelné slovo „najednou“ je *příslovečné určení způsobu*. Ale přece jen ho mrzelo, že učitele zarmoutil, a chtěl ho utěšit.

Vybral si chvíli, kdy se učitel mlčky díval do knihy.

„Michaile Ivanyči, kdy máte svátek?“ zeptal se najednou.

„Raději byste měl myslet na svou práci. Svátek nemá pro rozumnou bytost žádný význam. Je to stejný den jako jiné, kdy se musí pracovat.“

Serjoža se pozorně podíval na učitele, na jeho řídkou bradku, na brýle, které mu sjely níž než k zářezu na nose, a zamyslel se tak, že už neslyšel nic z toho, co mu učitel vysvětloval. Chápal, že učitel nemyslí to, co říká, cítil to z tónu, jakým to bylo řečeno. „Ale proč se všichni domluvili, že budou říkat všechno stejným způsobem, a vždycky to nejnudnější a nejzbytečnější? Proč mě od sebe odstrkuje, proč mě nemá rád?“ ptal se sám sebe smutně a nemohl přijít na odpověď.

Kapitola dvacátá sedmá

Po učiteli měl hodinu otec. Než otec přišel, sedl si Serjoža ke stolu, hrál si s nožíkem a začal přemýšlet. K Serjožovým oblíbeným činnostem patřilo hledat na procházce svou matku. Nevěřil ve smrt vůbec a zvlášť ne v její smrt, přestože mu to Lidija Ivanovna řekla a otec to potvrdil, a proto ji na procházkách hledal i potom, co mu řekli, že umřela. Každá žena plnějších tvarů, půvabná, s tmavými vlasy, byla jeho matka. Při pohledu na takovou ženu se mu v duši zvedl pocit něhy takový, že se mu tajil dech a do očí mu vstoupily slzy. A každou chvíli čekal, že k němu přistoupí a zvedne závoj. Bude jí vidět celá tvář, usměje se, obejme ho, ucítí její vůni, pocítí něhu její ruky a šťastně se rozpláče, jako tenkrát večer, když si jí lehl k nohám a ona ho lechtala, a on se smál na celé kolo a kousal ji do bílé ruky s prsteny. Potom, když se náhodou od chůvy dozvěděl, že jeho matka neumřela, a otec s Lidijí Ivanovnou mu vysvětlili, že pro něho umřela, protože je špatná – tomu už vůbec nemohl věřit, protože ji měl rád –, hledal ji a čekal na ni úplně stejně. Dnes byla v Letní zahradě jedna dáma ve fialovém závoji, kterou se zatajeným dechem sledoval a čekal, že je to ona, když k nim šla po cestičce. Ta dáma k nim nedošla a kamsi zmizela. Dnes cítil Serjoža příliv lásky k ní silněji než kdykoli předtím, a když teď zapomněl na všechno kolem a čekal na otce, rozřezal nožíkem celý okraj stolu, díval se zářícíma očima před sebe a myslel na ni.

„Tatínek jde!“ vytrhl ho Vasilij Lukič.

Serjoža vyskočil, šel k otci, políbil mu ruku a pozorně se na něho zadíval. Hledal známky radosti z toho, že dostal Alexandra Něvského.

„Měl jsi pěknou procházku?“ řekl Alexej Alexandrovič, posadil se do svého křesla, přitáhl si knihu Starého zákona a otevřel ji. Přestože Alexej Alexandrovič Serjožovi nejednou říkal, že každý křesťan musí pevně znát biblické dějiny, sám se ve Starém zákoně často díval do knihy, a Serjoža si toho všiml.

„Ano, bylo to moc veselé, tatínku,“ řekl Serjoža, sedl si bokem na židli a houpal se na ní, což bylo zakázané. „Viděl jsem Nadeňku.“ Nadeňka byla neteř Lidije Ivanovny, která u ní byla na vychování. „Řekla mi, že jste dostal novou hvězdu. Máte radost, tatínku?“

„Za prvé se, prosím tě, nehoupej,“ řekl Alexej Alexandrovič. „A za druhé, cenná není odměna, ale práce. A přál bych si, abys to chápal. Když budeš pracovat a učit se proto, abys dostal odměnu, bude se ti práce zdát těžká; ale když pracuješ,“ říkal Alexej Alexandrovič a vzpomínal přitom, jak se dnes ráno při nudné práci, která spočívala v podepsání sto osmnácti listin, podpíral vědomím povinnosti, „a máš práci rád, najdeš v ní odměnu sám pro sebe.“

Serjožovy oči, zářící něhou a veselostí, pohasly a sklopily se pod otcovým pohledem. Byl to ten dávno známý tón, kterým s ním otec vždycky jednal a kterému se už Serjoža naučil přizpůsobovat. Otec s ním vždycky mluvil – tak to Serjoža cítil –, jako by se obracel k nějakému chlapci, kterého si představoval, k jednomu z těch, jací bývají v knížkách, který se ale vůbec nepodobal Serjožovi. A Serjoža se s otcem vždycky snažil předstírat, že je právě takový knížkový chlapec.

„Doufám, že tomu rozumíš?“ řekl otec.

„Ano, tatínku,“ odpovídal Serjoža a předstíral, že je ten vymyšlený chlapec.

Hodina spočívala v tom, že se měl naučit zpaměti několik veršů z evangelia a zopakovat začátek Starého zákona. Verše z evangelia znal Serjoža obstojně, ale ve chvíli, kdy je odříkával, zahleděl se na otcovu čelní kost, která se u spánku tak prudce zahýbala, že se zamotal a konec jednoho verše přenesl na stejném slově na začátek druhého. Ale-

xeji Alexandrovičovi bylo zřejmé, že nechápe, co říká, a to ho podrážděilo.

Zamračil se a začal vysvětlovat to, co už Serjoža mnohokrát slyšel a nikdy si nemohl zapamatovat, protože to chápal až příliš jasně – podobně jako to, že „najednou" je příslovečné určení způsobu. Serjoža se díval vyděšeným pohledem na otce a myslel jen na jedno: jestli ho otec přinutí zopakovat, co řekl, jak se to někdy stávalo. A ta myšlenka Serjožu tak děsila, že už ničemu nerozuměl. Ale otec ho opakovat nenutil a přešel k úloze ze Starého zákona. Samotné události Serjoža vyprávěl dobře, ale když měl odpovídat na otázky, co některé události předobrazovaly, nevěděl nic, přestože už za tuto úlohu byl potrestán. A místo, kde už nedokázal říct vůbec nic, kde se ošíval, řezal do stolu a houpal se na židli, bylo to, kde měl mluvit o praotcích před potopou. Z nich neznal nikoho kromě Enocha, který byl zaživa vzat do nebe. Dřív si jména pamatoval, ale teď je úplně zapomněl, hlavně proto, že Enoch byl jeho nejoblíbenější postava z celého Starého zákona, a na to, jak byl Enoch zaživa vzat do nebe, se mu v hlavě navazoval celý dlouhý sled myšlenek. Tomu se teď oddal a strnulýma očima se díval na otcův řetízek od hodinek a na napůl zapnutý knoflík vesty.

Ve smrt, o které mu tak často mluvili, Serjoža vůbec nevěřil. Nevěřil, že lidé, které má rád, mohou umřít, a zvlášť ne, že umře on sám. To pro něho bylo naprosto nemožné a nepochopitelné. Ale říkali mu, že umřou všichni; ptal se dokonce lidí, kterým věřil, a ti mu to potvrzovali; chůva to taky říkala, i když nerada. Ale Enoch neumřel, takže neumírají všichni. „A proč by si to nemohl každý stejně tak zasloužit u Boha a být zaživa vzat do nebe?" myslel si Serjoža. Zlí, to jest ti, které Serjoža neměl rád, ti umřít mohli, ale ti dobří můžou být všichni jako Enoch.

„Nu, tak kteří jsou to praotcové?"

„Enoch, Enos."

„To už jsi říkal. Špatně, Serjožo, velmi špatně. Jestli se nesnažíš poznat to, co je pro křesťana ze všeho nejpotřebnější," řekl otec a vstal, „co tě potom může zajímat? Jsem s tebou nespokojen a Pjotr Ignaťjič je s tebou nespokojen…" To byl hlavní pedagog. „Musím tě potrestat."

Otec i pedagog byli se Serjožou oba nespokojeni, a opravdu se učil velmi špatně. Ale nedalo se vůbec říct, že by to byl neschopný chlapec. Naopak, byl mnohem schopnější než chlapci, které mu pedagog dával za příklad. Z otcova hlediska se nechtěl učit tomu, čemu ho učili. Ve skutečnosti se tomu ale učit nemohl. Nemohl proto, že v jeho duši byly požadavky, které pro něho byly závaznější než ty, jež kladli otec a pedagog. Tyto požadavky byly v rozporu s jejich požadavky, a on přímo zápasil se svými vychovateli.

Bylo mu devět let, byl dítě; ale svou duši znal, byla mu drahá, chránil ji, jako víčko chrání oko, a bez klíče lásky do své duše nikoho nepouštěl. Jeho vychovatelé si stěžovali, že se nechce učit, a přitom jeho duše přetékala žízní po poznání. A učil se u Kapitonyče, u chůvy, u Nadeňky, u Vasilije Lukiče, jen ne u učitelů. Ta voda, kterou otec a pedagog čekali na svá mlýnská kola, už dávno prosákla jinudy a pracovala na jiném místě.

Otec Serjožu potrestal tím, že ho nepustil k Nadeňce, neteři Lidije Ivanovny; ale ten trest se pro Serjožu obrátil ve štěstí. Vasilij Lukič měl dobrou náladu a ukázal mu, jak se dělají větrné mlýnky. Celý večer uběhl při práci a při snění o tom, jak udělat takový mlýn, aby se na něm dalo točit: chytit se rukama za lopatky nebo se k nim přivázat, a točit se. Na matku Serjoža celý večer nemyslel, ale když si lehl do postele, najednou si na ni vzpomněl a pomodlil se vlastními slovy, aby se jeho matka zítra, k jeho narozeninám, přestala skrývat a přišla k němu.

„Vasiliji Lukiči, víte, za co jsem se ještě navíc, mimo pořadí, pomodlil?"

„Abyste se lépe učil?"

„Ne.“

„Za hračky?“

„Ne. Neuhodnete. Za něco báječného, ale je to tajemství! Až se to splní, řeknu vám to. Neuhodl jste?“

„Ne, neuhodnu. Řekněte mi to,“ řekl Vasilij Lukič s úsměvem, což se mu stávalo málokdy. „Tak, lehněte si, zhasínám svíčku.“

„A já bez svíčky líp vidím to, co vidím a za co jsem se modlil. Málem jsem prozradil tajemství!“ řekl Serjoža a vesele se rozesmál.

Když svíčku odnesli, Serjoža slyšel a cítil matku. Stála nad ním a laskala ho láskyplným pohledem. Ale objevily se mlýnky, nožík, všechno se pomíchalo a on usnul.

Kapitola dvacátá osmá

Když Vronskij s Annou přijeli do Petrohradu, ubytovali se v jednom z nejlepších hotelů. Vronskij zvlášť, v přízemí, Anna nahoře s dítětem, kojnou a komornou ve velkém apartmá o čtyřech pokojích.

Hned první den po příjezdu jel Vronskij k bratrovi. Zastihl tam matku, která přijela z Moskvy kvůli nějakým záležitostem. Matka i švagrová ho přivítaly jako obvykle; vyptávaly se ho na cestu do ciziny, mluvily o společných známých, ale ani slovem se nezmínily o jeho poměru s Annou. Zato bratr, který druhý den ráno přijel k Vronskému, se ho na ni sám zeptal, a Alexej Vronskij mu rovnou řekl, že svůj poměr s Kareninou pokládá za manželství; že doufá, že zařídí rozvod, a pak si ji vezme, a do té doby že ji považuje za svou ženu stejně jako kteroukoli jinou manželku, a prosí ho, aby to tak vyřídil matce a své ženě.

„Jestli to společnost neschvaluje, je mi to jedno," řekl Vronskij, „ale jestli moji příbuzní chtějí mít se mnou příbuzenské vztahy, musí mít takové vztahy i s mou ženou."

Starší bratr, který vždycky respektoval úsudek mladšího, nevěděl dost dobře, má-li pravdu, nebo ne, dokud tu otázku nerozhodne společnost; sám ze své strany proti tomu nic neměl a šel spolu s Alexejem za Annou.

Před bratrem Vronskij Anně vykal, jako přede všemi, a jednal s ní jako s blízkou známou, ale rozumělo se samo sebou, že bratr o jejich vztahu ví, a mluvilo se o tom, že Anna jede na Vronského statek.

Přes všechnu svou zkušenost ze společnosti se Vronskij kvůli novému postavení, v němž se ocitl, podivně mýlil. Zdálo by se, že by měl chápat, že společnost je pro něho s Annou zavřená; ale teď se mu v hlavě zrodily jakési nejasné úvahy, že tak tomu bývalo jen za starých časů, kdežto teď, při rychlém pokroku – sám si ani nevšiml, že je ted zastáncem jakéhokoli pokroku –, že se teď názor společnosti změnil a že otázka, zda je společnost přijme, ještě není rozhodnutá. „Dvorská společnost ji pochopitelně nepřijme," myslel si, „ale blízcí lidé to mohou a musí pochopit, jak se patří."

Člověk vydrží sedět několik hodin v kuse se zkříženýma nohama ve stejné poloze, když ví, že mu nic nebrání polohu změnit; ale když ví, že musí takhle se zkříženýma nohama sedět, chytnou ho křeče, nohy mu budou cukat a tlačit se tam, kam by je chtěl natáhnout. Právě tohle zakoušel Vronskij vůči společnosti. Ačkoli v hloubi duše věděl, že je pro ně společnost zavřená, zkoušel, jestli se teď společnost nezměnila a jestli je nepřijmou. Ale velmi brzy si všiml, že i když je společnost otevřená jemu osobně, pro Annu je zavřená. Jako při hře na kočku a myš se ruce, které se pro něho zvedly, před Annou hned spouštěly.

Jedna z prvních dam petrohradské společnosti, se kterou se Vronskij uviděl, byla jeho sestřenice Betsy.

„Konečně!" přivítala ho radostně. „A co Anna? To mám radost! Kde jste se ubytovali? Umím si představit, jak strašný vám po vaší rozkošné cestě připadá náš Petrohrad; umím si představit vaše líbánky v Římě. A co rozvod? Už je to všechno vyřízené?"

Vronskij si všiml, že Betsyino nadšení opadlo, když se dozvěděla, že rozvod ještě nebyl.

„Budou po mně házet kamením, já vím," řekla, „ale za Annou přijedu; ano, určitě přijedu. Nezdržíte se tu dlouho?"

A opravdu ještě týž den za Annou přijela; ale její tón už byl úplně jiný než dřív. Zřejmě byla pyšná na svou odvahu a přála si, aby Anna

ocenila věrnost jejího přátelství. Nezdržela se déle než deset minut, mluvila o novinkách ze společnosti, a při odchodu řekla:

„Neřekla jste mi, kdy bude rozvod. Dejme tomu, že já jsem hodila stud za hlavu, ale ostatní, ti se zdviženými límci, na vás budou dýchat chladem, dokud se nevezmete. A dnes je to přece tak jednoduché. To se dělá. Tak v pátek odjíždíte? Škoda, že se už neuvidíme."

Z Betsyina tónu mohl Vronskij pochopit, co může od společnosti čekat; ale udělal ještě jeden pokus ve vlastní rodině. Na matku nespoléhal. Věděl, že matka, která byla Annou tak nadšená, když se s ní poprvé seznámila, je k ní teď neúprosná, protože Anna zavinila, že se synovi zhatila kariéra. Ale velké naděje vkládal do Varji, bratrovy ženy. Zdálo se mu, že ona kamenem nehodí a s prostotou a rozhodností za Annou pojede a přijme ji.

Hned druhý den po příjezdu za ní Vronskij jel, zastihl ji samotnou a rovnou jí vyslovil své přání.

„Ty víš, Alexeji," řekla, když ho vyslechla, „jak tě mám ráda a že jsem pro tebe ochotná udělat cokoli; ale mlčela jsem, protože jsem věděla, že tobě a Anně Arkaďjevně nemohu být k užitku," řekla a zvlášť pečlivě vyslovila „Anně Arkaďjevně". „Nemysli si, prosím tě, že ji odsuzuji. Nikdy; možná bych na jejím místě udělala totéž. Nechci a nemohu zabíhat do podrobností," říkala a nesměle pohlížela na jeho zachmuřenou tvář. „Ale věci se musí nazývat pravým jménem. Chceš, abych za ní jela, abych ji přijímala a tím ji ve společnosti rehabilitovala; ale pochop, že to udělat nemohu. Rostou mi dcery a kvůli muži musím žít ve společnosti. Dobře, přijedu za Annou Arkaďjevnou; ona pochopí, že ji k sobě nemohu pozvat, nebo že to musím udělat tak, aby se nepotkala s těmi, kdo se na to dívají jinak; a to ji samotnou urazí. Nemohu ji pozvednout..."

„Já si přece nemyslím, že by klesla víc než stovky žen, které přijímáte!" přerušil ji ještě zachmuřeněji Vronskij a mlčky vstal, protože pochopil, že švagrová své rozhodnutí nezmění.

„Alexeji! Nezlob se na mě. Prosím tě, pochop, že já za to nemůžu," začala Varja a dívala se na něho s nesmělým úsměvem.

„Nezlobím se na tebe," řekl stejně zachmuřeně, „ale bolí mě to dvojnásob. Bolí mě i to, že se tím trhá naše přátelství. Dejme tomu, že se netrhá, ale slábne. Chápeš, že ani pro mě to nemůže být jinak."

A s tím od ní odešel.

Vronskij pochopil, že další pokusy jsou marné a že těch několik dní v Petrohradě musí přečkat jako v cizím městě a vyhýbat se jakémukoli styku se svou dřívější společností, aby se nevystavoval nepříjemnostem a urážkám, které ho tolik trápily. Jedna z hlavních nepříjemností jeho postavení v Petrohradě byla ta, že Alexej Alexandrovič a jeho jméno jako by byli všude. Nedalo se začít mluvit o ničem, aby se hovor nestočil na Alexeje Alexandroviče; nedalo se nikam jet, aby ho tam nepotkal. Tak se to aspoň zdálo Vronskému, jako se člověku s bolavým prstem zdá, že jako naschvál o všechno zavadí právě tím bolavým prstem.

Pobyt v Petrohradě se Vronskému zdál ještě těžší proto, že celou tu dobu viděl v Anně jakousi novou, nepochopitelnou náladu. Chvíli jako by do něho byla zamilovaná, chvíli byla chladná, podrážděná a neproniknutelná. Něčím se trápila a něco před ním tajila a jako by si nevšímala urážek, které otravovaly život jemu a které pro ni, s jejím jemným porozuměním, musely být ještě trýznivější.

Kapitola dvacátá devátá

Jedním z cílů Anniny cesty do Ruska bylo setkání se synem. Ode dne, kdy odjela z Itálie, ji myšlenka na to setkání nepřestávala rozrušovat. A čím blíž byla Petrohradu, tím větší a větší se jí zdála radost a význam toho setkání. Ani si nekladla otázku, jak to setkání zařídit. Zdálo se jí přirozené a prosté, že syna uvidí, až bude s ním v jednom městě; ale po příjezdu do Petrohradu si najednou jasně uvědomila své nynější postavení ve společnosti a pochopila, že zařídit setkání bude těžké.

V Petrohradě byla už dva dny. Myšlenka na syna ji ani na chvíli neopouštěla, ale syna ještě neviděla. Cítila, že nemá právo jet rovnou do domu, kde se mohla setkat s Alexejem Alexandrovičem. Mohli by ji nepustit dovnitř a urazit ji. Psát muži a vcházet s ním do styku – už jen pomyslet na to bylo trýznivé: klidná mohla být jen tehdy, když na muže nemyslela. Vidět syna na procházce, až zjistí, kam a kdy chodí, jí nestačilo: tolik se na to setkání připravovala, tolik mu toho potřebovala říct, tolik ho chtěla objímat a líbat. Serjožova stará chůva by jí mohla pomoct a poradit. Ale chůva už v domě Alexeje Alexandroviče nebyla. V tomto váhání a v pátrání po chůvě uběhly dva dny.

Když se Anna dozvěděla o blízkém vztahu Alexeje Alexandroviče k hraběnce Lidiji Ivanovně, rozhodla se třetího dne napsat jí dopis, který ji stál velkou námahu a v němž úmyslně uváděla, že svolení vidět syna musí záviset na velkomyslnosti jejího muže. Věděla, že když dopis ukážou muži, nadále bude hrát roli velkomyslného a neodmítne ji.

Posluha, který dopis nesl, jí vyřídil tu nejkrutější a nejnečekanější odpověď: že žádná odpověď nebude. Nikdy se necítila tak ponížená

jako ve chvíli, kdy si posluhu zavolala a slyšela od něho podrobné vyprávění o tom, jak čekal a jak mu potom řekli: „Žádná odpověď nebude.“ Anna se cítila ponížená a uražená, ale viděla, že ze svého hlediska má hraběnka Lidija Ivanovna pravdu. Její žal byl tím větší, že byl osamělý. Nemohla a nechtěla se o něj podělit s Vronským. Věděla, že jemu, přestože byl hlavní příčinou jejího neštěstí, bude otázka jejího setkání se synem připadat jako ta nejnedůležitější věc. Věděla, že nikdy nebude schopen pochopit celou hloubku jejího utrpení; věděla, že kdyby o tom mluvil chladným tónem, začala by ho za to nenávidět. A toho se bála víc než čehokoli na světě, a proto před ním tajila všechno, co se týkalo syna.

Celý den proseděla doma, vymýšlela, jak se se synem setkat, a nakonec se rozhodla napsat muži. Už ten dopis skládala, když jí přinesli dopis od Lidije Ivanovny. Hraběnčino mlčení ji pokořilo a zkrotilo, ale dopis a všechno, co vyčetla mezi jeho řádky, ji tak podrážděilo, tak pobuřující jí připadala ta zloba ve srovnání s její vášnivou a oprávněnou něhou k synovi, že se vzbouřila proti druhým a přestala obviňovat sebe.

„Ten chlad je jen předstíraný cit!“ říkala si. „Chtějí mě jen urazit a trápit dítě, a já se jim mám podrobovat! Za nic na světě! Ona je horší než já. Já aspoň nelžu.“ A okamžitě se rozhodla, že hned zítra, přímo v den Serjožových narozenin, pojede rovnou k muži domů, podplatí služebnictvo, bude klamat, ale ať to stojí, co to stojí, syna uvidí a zničí ten ohavný klam, kterým to nešťastné dítě obklopili.

Zajela do hračkářství, nakoupila hračky a promyslela plán. Přijede brzy ráno, v osm hodin, kdy Alexej Alexandrovič jistě ještě nevstal. Bude mít v ruce peníze, které dá vrátnému a lokajovi, aby ji pustili, a aniž zvedne závoj, řekne, že přijela od Serjožova kmotra, aby mu blahopřála, a že má za úkol postavit hračky k jeho posteli. Nepřipravila si jen slova, která synovi řekne. Ať o tom přemýšlela sebevíc, nemohla nic vymyslet.

Druhý den v osm hodin ráno vystoupila Anna sama z najatého kočáru a zazvonila u hlavního vchodu svého bývalého domu.

„Jdi se podívat, co chce. Nějaká paní," řekl Kapitonyč, ještě neoblečený, v kabátě a v galoších, když vyhlédl z okna na dámu se závojem, která stála přímo u dveří.

Vrátného pomocník, mladý chlapík, kterého Anna neznala, jí sotva otevřel dveře, a už vešla a vytáhla z rukávníku třírublovou bankovku a spěšně mu ji strčila do ruky.

„Serjoža... Sergej Alexejič," řekla a chtěla jít dál. Vrátného pomocník si bankovku prohlédl a zastavil ji u druhých, skleněných dveří.

„Koho hledáte?" zeptal se.

Neslyšela jeho slova a nic neodpověděla.

Když si Kapitonyč všiml rozpaků neznámé dámy, vyšel k ní sám, pustil ji dovnitř a zeptal se, co si přeje.

„Od knížete Skorodumova za Sergejem Alexejičem," řekla.

„Ještě nevstali," řekl vrátný a pozorně si ji prohlížel.

Anna vůbec nečekala, že na ni ta úplně nezměněná předsíň domu, v němž devět let žila, tak silně zapůsobí. Jedna za druhou se jí v duši zvedly vzpomínky, radostné i trýznivé, a na okamžik zapomněla, proč tu je.

„Ráčíte počkat?" řekl Kapitonyč a sundával jí kožíšek.

Když jí kožíšek sundal, podíval se jí Kapitonyč do tváře, poznal ji a mlčky se jí hluboko uklonil.

„Prosím, Vaše Excelence," řekl jí.

Chtěla něco říct, ale hlas jí odepřel vydat jakýkoli zvuk; s provinilou prosbou se na starého muže podívala a rychlými, lehkými kroky šla ke schodům. Kapitonyč, celý předkloněný, za ní běžel, zachytával se galošemi o schody a snažil se ji předběhnout.

„Učitel tam možná není oblečený. Já vás ohlásím."

Anna šla dál po známých schodech a nerozuměla tomu, co starý muž říká.

„Sem, prosím, doleva. Promiňte, že není uklizeno. Teď jsou v bývalém pokoji s pohovkami," říkal vrátný a oddychoval. „Račte chvilku posečkat, Vaše Excelence, já tam nahlédnu," říkal, předběhl ji, pootevřel vysoké dveře a zmizel za nimi. Anna se zastavila a čekala. „Právě se probudili," řekl vrátný, když zase vyšel ze dveří.

A ve chvíli, kdy to vrátný říkal, uslyšela Anna zvuk dětského zívnutí. Jen podle hlasu toho zívnutí poznala syna a uviděla ho před sebou jako živého.

„Pusť mě, pusť, jdi!" řekla a vešla vysokými dveřmi. Napravo ode dveří stála postel a na posteli seděl vzpřímeně chlapec jen v rozepnuté košilce, prohýbal tělíčko, protahoval se a dokončoval zívnutí. Ve chvíli, kdy se mu rty skládaly k sobě, složily se do blaženě ospalého úsměvu, a s tím úsměvem zase pomalu a sladce padl naznak.

„Serjožo!" zašeptala a neslyšně k němu přistoupila.

Během odloučení a v tom přívalu lásky, který v poslední době zakoušela, si ho představovala jako čtyřletého chlapečka, jakého ho měla nejraději. Teď už nebyl ani takový, jakého ho opustila; od toho čtyřletého se vzdálil ještě víc, ještě vyrostl a zhubl. Co to! Jak má hubenou tvář, jak krátké vlasy! Jak dlouhé ruce! Jak se změnil od té doby, co ho opustila! Ale byl to on, s tvarem své hlavy, se svými rty, se svým měkkým krčkem a širokými ramínky.

„Serjožo!" opakovala dítěti přímo u ucha.

Znovu se vzepřel na loket, potočil rozcuchanou hlavou na obě strany, jako by něco hledal, a otevřel oči. Několik vteřin se tiše a tázavě díval na matku, která před ním nehybně stála, pak se najednou blaženě usmál, znovu zavřel slepující se oči a padl, ale ne naznak, nýbrž k ní, do jejích rukou.

„Serjožo! Můj milý chlapečku!" řekla a lapala po dechu, když objímala jeho baculaté tělo.

„Maminko!" řekl a vrtěl se pod jejíma rukama, aby se jich dotýkal různými místy těla.

S ospalým úsměvem a pořád se zavřenýma očima se přehmátl baculatými ručkami z čela postele na její ramena, přitiskl se k ní, ovanul ji tou milou ospalou vůní a teplem, jaké mají jen děti, a začal se jí tvářičkou třít o krk a o ramena.

„Já to věděl," řekl a otevřel oči. „Dneska mám narozeniny. Věděl jsem, že přijdeš. Hned vstanu."

A zatímco to říkal, usínal.

Anna si ho hltavě prohlížela; viděla, jak vyrostl a změnil se za její nepřítomnosti. Poznávala i nepoznávala jeho bosé nohy, teď tak velké, které vyklouzly zpod přikrývky, poznávala ty pohublé tváře, ty nakrátko ostříhané kudrlinky na zátylku, kam ho tak často líbala. Ohmatávala to všechno a nemohla nic říct; dusily ji slzy.

„Proč pláčeš, maminko?" řekl, když se úplně probudil. „Maminko, proč pláčeš?" vykřikl plačtivým hlasem.

„Já? Nebudu plakat... Pláču radostí. Tak dlouho jsem tě neviděla. Nebudu, nebudu," řekla, polykala slzy a odvracela se. „No, a teď se musíš obléknout," dodala po chvilce mlčení, když se vzpamatovala, a aniž pustila jeho ruku, posadila se u jeho postele na židli, na které bylo připravené oblečení.

„Jak se beze mě oblékáš? Jak..." chtěla začít mluvit prostě a vesele, ale nemohla a znovu se odvrátila.

„Studenou vodou se nemyju, tatínek to nedovolil. A Vasilije Lukiče jsi neviděla? Ten přijde. A ty sis sedla na moje šaty!" A Serjoža se rozesmál.

Podívala se na něho a usmála se.

„Maminko, maminečko, holubičko!" vykřikl a znovu se k ní vrhl a objímal ji. Jako by teprve teď, když uviděl její úsměv, jasně pochopil, co se stalo. „Tohle není potřeba," říkal a sundával jí klobouk. A jako by ji bez klobouku viděl znovu, zase se vrhl, aby ji líbal.

„Ale co sis o mně myslel? Nemyslel sis, že jsem umřela?"

„Nikdy jsem tomu nevěřil."

„Nevěřil, můj milý?“

„Já to věděl, já to věděl!“ opakoval svou oblíbenou větu, popadl její ruku, která ho hladila po vlasech, a začal si ji dlaní tisknout k ústům a líbat ji.

Kapitola třicátá

Vasilij Lukič zatím nejdřív nechápal, kdo je ta dáma, a teprve z rozhovoru se dozvěděl, že je to ta matka, která opustila muže a kterou neznal, protože do domu nastoupil až po ní. Byl na pochybách, má-li vejít, nebo ne, anebo to oznámit Alexeji Alexandrovičovi. Nakonec usoudil, že jeho povinností je budit Serjožu v určenou hodinu, a že tedy nemá co zkoumat, kdo tam sedí, jestli matka, nebo někdo jiný, ale že má plnit svou povinnost; oblékl se, přistoupil ke dveřím a otevřel je.

Ale něžnosti matky a syna, zvuk jejich hlasů a to, co si říkali, to všechno ho přimělo změnit úmysl. Zavrtěl hlavou, povzdechl si a zavřel dveře. „Počkám ještě deset minut," řekl si, odkašlal si a otřel si slzy.

Mezi služebnictvem v domě zatím zavládlo velké vzrušení. Všichni se dozvěděli, že přijela milostpaní a že ji Kapitonyč pustil dovnitř a že je teď v dětském pokoji, a přitom pán chodí vždycky mezi osmou a devátou sám do dětského pokoje, a všichni chápali, že setkání manželů je nemožné a že je třeba mu zabránit. Komorník Korněj sešel dolů do vrátnice, vyptával se, kdo a jak ji pustil, a když se dozvěděl, že ji Kapitonyč přijal a doprovodil, dělal starému muži výčitky. Vrátný zarputile mlčel, ale když mu Korněj řekl, že by ho za to měli vyhodit, Kapitonyč k němu přiskočil, zamával mu rukama před obličejem a spustil:

„Jo, ty bys ji nepustil! Deset let jsem tu sloužil, kromě laskavosti jsem nic jiného nepoznal, a ty bys teď šel a řekl: ‚Ráčte jít, prosím, ven!' Ty té politice ale jemně rozumíš! Tak je to! Ty bys měl spíš pamatovat na sebe, jak okrádáš pána a jak odnášíš mývalí kožichy!"

„Voják!“ řekl pohrdavě Korněj a obrátil se k chůvě, která právě vcházela. „Posuďte sama, Marjo Jefimovno: pustil ji dovnitř a nikomu nic neřekl,“ obrátil se k ní Korněj. „Alexej Alexandrovič hned vyjdou a půjdou do dětského pokoje.“

„To jsou věci, to jsou věci!“ říkala chůva. „Vy byste ho, Korněji Vasiljeviči, nějak zdržel, pána, a já poběžím a nějak ji odvedu. To jsou věci, to jsou věci!“

Když chůva vešla do dětského pokoje, Serjoža vyprávěl matce, jak spolu s Nadeňkou spadli, když jeli z kopce, a třikrát se překulili. Poslouchala zvuk jeho hlasu, viděla jeho tvář a hru výrazů, cítila jeho ruku, ale nechápala, co říká. Musí odejít, musí ho opustit – jen na to myslela a jen to cítila. Slyšela kroky Vasilije Lukiče, který přicházel ke dveřím a pokašlával, slyšela i kroky přicházející chůvy; ale seděla jako zkamenělá a neměla sílu ani promluvit, ani vstát.

„Milostpaní, holubičko!“ spustila chůva, přistoupila k Anně a líbala jí ruce a ramena. „Tak Bůh dal oslavenci radost. Vůbec, ale vůbec jste se nezměnila.“

„Ach, chůvo, milá, nevěděla jsem, že jste v domě,“ řekla Anna, která se na chvilku vzpamatovala.

„Já tu nebydlím, bydlím u dcery, přišla jsem jen blahopřát, Anno Arkaďjevno, holubičko!“

Chůva se najednou rozplakala a znovu jí začala líbat ruku.

Serjoža, rozzářený očima i úsměvem, se jednou rukou držel matky, druhou chůvy a dupal po koberci baculatými bosými nožkami. Něha milované chůvy k matce ho nadchla.

„Maminko! Ona ke mně často chodí, a když přijde…“ začal, ale zarazil se, protože si všiml, že chůva matce něco šeptem řekla a že se matce ve tváři objevil strach a něco podobného studu, co se k matce tak nehodilo.

Přistoupila k němu.

„Můj milý!“ řekla.

Nemohla říct *sbohem*, ale výraz její tváře to řekl, a on pochopil. „Milý, milý Kutiku!“ vyslovila jméno, kterým mu říkala, když byl malý, „nezapomeneš na mě? Ty…“ ale víc už mluvit nemohla.

Kolik slov si potom vymýšlela, která mu mohla říct! A teď nedokázala a nemohla říct nic. Ale Serjoža pochopil všechno, co mu chtěla říct. Pochopil, že je nešťastná a že ho má ráda. Pochopil dokonce i to, co šeptem říkala chůva. Slyšel slova „vždycky mezi osmou a devátou“, a pochopil, že se to říká o otci a že se matka s otcem nesmějí potkat. To chápal, ale jednomu nemohl porozumět: proč se jí ve tváři objevil strach a stud?… Ona přece za nic nemůže, a bojí se ho a za něco se stydí. Chtěl se zeptat na něco, co by mu tu pochybnost objasnilo, ale neodvážil se: viděl, že trpí, a bylo mu jí líto. Mlčky se k ní přitiskl a šeptem řekl:

„Ještě neodcházej. On hned tak nepřijde.“

Matka ho od sebe odtáhla, aby pochopila, jestli myslí to, co říká, a v jeho vyděšeném výrazu vyčetla, že nejen mluví o otci, ale jako by se jí ptal, jak má o otci smýšlet.

„Serjožo, můj milý,“ řekla, „měj ho rád, je lepší a hodnější než já, a já jsem se vůči němu provinila. Až vyrosteš, posoudíš to sám.“

„Lepší než ty není nikdo!…“ vykřikl zoufale přes slzy, popadl ji za ramena a ze všech sil ji začal tisknout k sobě rukama, které se napětím chvěly.

„Zlatíčko, můj maličký!“ řekla Anna a rozplakala se stejně slabě, po dětsku, jako plakal on.

V tu chvíli se otevřely dveře a vešel Vasilij Lukič. U druhých dveří se ozvaly kroky a chůva vyděšeně zašeptala:

„Jde,“ a podala Anně klobouk.

Serjoža klesl do postele a rozvzlykal se, s tváří zakrytou rukama. Anna mu ty ruce odtáhla, ještě jednou políbila jeho mokrou tvář a rychlými kroky vyšla ze dveří. Alexej Alexandrovič šel proti ní. Když ji uviděl, zastavil se a sklonil hlavu.

Přestože právě řekla, že je lepší a hodnější než ona, v tom rychlém pohledu, který na něho vrhla a kterým obsáhla celou jeho postavu se všemi podrobnostmi, se jí zmocnil odpor a zloba vůči němu a žárlivost kvůli synovi. Rychlým pohybem spustila závoj, přidala do kroku a skoro vyběhla z pokoje.

Ani je nestačila vybalit, a tak hračky, které včera s takovou láskou a smutkem vybírala v obchodě, zase odvezla domů.

Kapitola třicátá první

Jakkoli silně Anna toužila po setkání se synem, jakkoli dlouho na ně myslela a připravovala se na ně, vůbec nečekala, že ji to setkání tak silně zasáhne. Když se vrátila do svých osamělých hotelových pokojů, dlouho nemohla pochopit, proč tu je. „Ano, tohle všechno je u konce a já jsem zase sama," řekla si, a aniž si sundala klobouk, sedla si do křesla, které stálo u krbu. Upřela nehybné oči na bronzové hodiny, které stály na stolku mezi okny, a začala přemýšlet.

Komorná, Francouzka, kterou si přivezla z ciziny, přišla s nabídkou, že ji oblékne. Anna se na ni udiveně podívala a řekla:

„Potom."

Lokaj nabídl kávu.

„Potom," řekla.

Kojná, Italka, upravila holčičku, přišla s ní a podala ji Anně. Buclatá, dobře živená holčička, jako vždycky, když uviděla matku, otočila holé ručičky, převázané v zápěstí jako nitkou, dlaněmi dolů, usmívala se bezzubou pusinkou a začala ručičkami hrabat jako ryba ploutvemi, až šustily o naškrobené záhyby vyšívané sukýnky. Nedalo se neusmát, nepolíbit holčičku, nedalo se jí nenastavit prst, kterého se chytila, výskala a poskakovala celým tělíčkem; nedalo se jí nenastavit ret, který si místo polibku vzala do pusinky. A to všechno Anna udělala, vzala ji do náruče, nechala ji poskakovat, políbila její svěží tvářičku a holé lokýtky, ale při pohledu na to dítě jí bylo ještě jasnější, že cit, který k němu chová, není ve srovnání s tím, co cítila k Serjožovi, dokonce ani láska. Všechno na té holčičce bylo milé, ale všechno to jí z nějakého

důvodu nebralo za srdce. Do prvního dítěte, i když bylo od nemilovaného muže, vložila všechny síly lásky, které nenacházely uspokojení; holčička se narodila v těch nejtěžších poměrech a nebyla do ní vložena ani setina té péče, která byla vložena do prvního. Kromě toho v holčičce bylo všechno teprve očekávání, kdežto Serjoža už byl skoro člověk, a člověk milovaný; už v něm zápasily myšlenky a city; rozuměl, miloval, soudil ji, myslela si a vzpomínala na jeho slova a pohledy. A byla od něho navždy odloučena nejen tělesně, ale i duchovně, a napravit se to nedalo.

Podala holčičku kojné, poslala ji pryč a otevřela medailon, ve kterém byl portrét Serjoži, z doby, kdy byl skoro stejně starý jako holčička. Vstala, sundala si klobouk a vzala ze stolku album, ve kterém byly fotografie syna z jiných let. Chtěla fotografie porovnat a začala je vyndávat z alba. Vyndala je všechny. Zbývala jediná, poslední, nejlepší fotografie. Seděl na ní v bílé košili obkročmo na židli, očima se mračil a ústy se usmíval. Byl to jeho nejzvláštnější, nejlepší výraz. Malýma obratnýma rukama, jejichž bílé tenké prsty se dnes pohybovaly zvlášť napjatě, několikrát zavadila o růžek fotografie, ale fotografie jí vyklouzávala a ona ji nemohla vytáhnout. Nožík na papír na stole nebyl, a tak vytáhla fotografii, která byla vedle, a vystrčila jí fotografii syna. Byla to fotografie Vronského, pořízená v Římě, v kulatém klobouku a s dlouhými vlasy. „Ano, tady je!“ řekla, když pohlédla na fotografii Vronského, a najednou si vzpomněla, kdo byl příčinou jejího nynějšího žalu. Celé to dopoledne si na něho ani jednou nevzpomněla. Ale teď, když najednou uviděla tu mužnou, ušlechtilou, tak známou a milou tvář, pocítila nečekaný příval lásky k němu.

„Ale kde vlastně je? Jak mě může nechávat samotnou s mým trápením?“ pomyslela si najednou vyčítavě a zapomněla, že sama před ním tajila všechno, co se týkalo syna. Poslala k němu vzkaz, aby k ní hned přišel; se zatajeným dechem si vymýšlela slova, kterými mu všechno řekne, i ty projevy jeho lásky, které ji utěší, a čekala na něho. Posel se

vrátil s odpovědí, že má návštěvu, ale že hned přijde, a dal se zeptat, jestli ho může přijmout spolu s knížetem Jašvinem, který přijel do Petrohradu. „Nepřijde sám, a přitom mě od včerejšího oběda neviděl," pomyslela si. „Nepřijde tak, abych mu mohla všechno vypovědět, ale přijde s Jašvinem." A najednou ji napadla podivná myšlenka: co když ji přestal milovat?

A když probírala události posledních dní, zdálo se jí, že ve všem vidí potvrzení té strašné myšlenky: i v tom, že včera neobědval doma, i v tom, že trval na tom, aby v Petrohradě bydleli odděleně, i v tom, že ani teď k ní nejde sám, jako by se vyhýbal setkání mezi čtyřma očima.

„Ale musí mi to říct. Potřebuju to vědět. Až to budu vědět, pak budu vědět, co udělám," říkala si a nebyla s to si představit, v jaké situaci se ocitne, až se přesvědčí o jeho lhostejnosti. Myslela si, že ji přestal milovat, cítila, že je blízko zoufalství, a právě proto se cítila zvlášť rozrušená. Zazvonila na komornou a šla do šatny. Při oblékání věnovala své toaletě víc péče než po všechny ty dny, jako by ji mohl, když ji přestal milovat, znovu začít milovat proto, že bude mít na sobě ty šaty a ten účes, které jí víc slušely.

Uslyšela zvonek dřív, než byla hotová.

Když vyšla do salonu, nepřivítal ji pohledem on, ale Jašvin. Prohlížel si fotografie jejího syna, které zapomněla na stole, a nijak nespěchal, aby se na ni podíval.

„My se známe," řekla a vložila svou malou ruku do obrovské ruky Jašvina, který byl v rozpacích – což bylo při jeho ohromné postavě a hrubé tváři tak zvláštní. „Známe se od loňska, z dostihů. Dejte to sem," řekla, rychlým pohybem vzala Vronskému fotografie syna, které si prohlížel, a významně se na něho podívala zářícíma očima. „Byly letos dostihy pěkné? Místo nich jsem viděla dostihy na Corsu v Římě. Vy ovšem život v cizině nemáte rád," řekla a vlídně se usmála. „Znám vás a znám všechny vaše záliby, i když jsme se setkávali málo."

„To je mi velice líto, protože moje záliby jsou většinou špatné," řekl Jašvin a kousl se do levého kníru.

Chvíli si povídali, a když si Jašvin všiml, že se Vronskij podíval na hodinky, zeptal se jí, jestli ještě dlouho zůstane v Petrohradě, narovnal svou ohromnou postavu a sáhl po čepici.

„Myslím, že ne dlouho," řekla rozpačitě a pohlédla na Vronského.

„Takže se už neuvidíme?" řekl Jašvin, vstal a obrátil se k Vronskému. „Kde obědváš?"

„Přijeďte na oběd ke mně," řekla rozhodně Anna, jako by se zlobila sama na sebe za své rozpaky, ale červenala se, jako vždycky, když před novým člověkem dávala najevo své postavení. „Oběd tady není dobrý, ale aspoň se s ním uvidíte. Alexej nemá z celého pluku nikoho tak rád jako vás."

„Velice rád," řekl Jašvin s úsměvem, podle kterého Vronskij poznal, že se mu Anna velmi zalíbila.

Jašvin se uklonil a odešel, Vronskij zůstal pozadu.

„Ty jedeš taky?" řekla mu.

„Už mám zpoždění," odpověděl. „Jdi! Hned tě doženu," zavolal na Jašvina.

Vzala ho za ruku, nespouštěla z něho oči a hledala v duchu, co by mu řekla, aby ho zdržela.

„Počkej, musím ti něco říct," a vzala jeho krátkou ruku a přitiskla si ji na krk. „Ano, nevadí, že jsem ho pozvala na oběd?"

„Udělala jsi dobře," řekl s klidným úsměvem, ukázal své pravidelné zuby a políbil jí ruku.

„Alexeji, nezměnil ses ke mně?" řekla a oběma rukama mu tiskla ruku. „Alexeji, já jsem se tu utrápila. Kdy odjedeme?"

„Brzy, brzy. Ani nevěříš, jak těžký je i pro mě náš život tady," řekl a vytáhl ruku.

„No tak jdi, jdi!" řekla uraženě a rychle od něho odešla.

Kapitola třicátá druhá

Když se Vronskij vrátil domů, Anna ještě doma nebyla. Krátce po něm, jak mu řekli, za ní přijela nějaká dáma a ona s ní odjela. To, že odjela a neřekla kam, to, že tu dosud nebyla, to, že ráno taky někam jezdila a nic mu neřekla – to všechno spolu s podivně rozrušeným výrazem její tváře dnes ráno a se vzpomínkou na ten nepřátelský tón, se kterým mu před Jašvinem málem vytrhla z rukou fotografie syna, ho přimělo k zamyšlení. Rozhodl se, že je nutné si s ní promluvit. A čekal na ni v jejím salonu. Ale Anna se nevrátila sama, přivezla s sebou svou tetu, starou pannu, kněžnu Oblonskou. Byla to ta, která přijela ráno a se kterou Anna jezdila nakupovat. Anna jako by si nevšímala výrazu Vronského tváře, ustaraného a tázavého, a vesele mu vyprávěla, co dnes ráno nakoupila. Viděl, že se v ní děje něco zvláštního: v zářících očích, když se na něm letmo zastavily, byla napjatá pozornost a v řeči i v pohybech byla ta nervózní rychlost a půvab, které ho v prvních dobách jejich sblížení tak okouzlovaly, ale teď ho znepokojovaly a děsily.

Oběd byl prostřen pro čtyři. Všichni se už sešli, aby přešli do malé jídelny, když ještě přijel Tuškevič se vzkazem pro Annu od kněžny Betsy. Kněžna Betsy se omlouvala, že nepřijela se rozloučit; byla nemocná, ale prosila Annu, aby k ní přijela mezi půl sedmou a devátou hodinou. Vronskij při tom určení času pohlédl na Annu, protože z něho bylo vidět, že byla učiněna opatření, aby se s nikým nesetkala; ale Anna jako by si toho ani nevšimla.

„Je mi velice líto, že zrovna mezi půl sedmou a devátou nemůžu," řekla a lehce se usmála.

„Kněžna bude velice litovat.“

„Já také.“

„Jedete asi poslechnout si Pattiovou?“ řekl Tuškevič.

„Pattiovou? Dáváte mi nápad. Jela bych, kdyby se dala sehnat lóže.“

„Já ji můžu sehnat,“ nabídl se Tuškevič.

„Byla bych vám velice, velice vděčná,“ řekla Anna. „A nechcete s námi poobědvat?“

Vronskij sotva znatelně pokrčil rameny. Vůbec nechápal, co Anna dělá. Proč přivezla tu starou kněžnu, proč nechávala Tuškeviče na obědě, a co bylo nejpodivnější, proč ho posílala pro lóži? Copak se dalo pomyslet, že by v jejím postavení jela na abonentní představení Pattiové, kde bude celá společnost, která ji zná? Vážně se na ni podíval, ale ona mu odpověděla tím vyzývavým, napůl veselým, napůl zoufalým pohledem, jehož význam nedokázal pochopit. Při obědě byla Anna útočně veselá: jako by koketovala s Tuškevičem i s Jašvinem. Když vstali od oběda a Tuškevič jel pro lóži a Jašvin si šel zakouřit, sešel Vronskij spolu s ním dolů k sobě. Chvíli poseděl a pak vyběhl nahoru. Anna už byla oblečená ve světlých hedvábných šatech se sametem, které si dala ušít v Paříži, s hlubokým výstřihem, a na hlavě měla drahou bílou krajku, která jí rámovala obličej a obzvlášť výhodně vynášela její zářivou krásu.

„Opravdu pojedete do divadla?“ řekl a snažil se na ni nedívat.

„Proč se ptáte tak vylekaně?“ řekla, znovu uražená tím, že se na ni nedívá. „Proč bych nejela?“

Jako by nechápala smysl jeho slov.

„Samozřejmě, není žádný důvod,“ řekl a zamračil se.

„No právě to říkám,“ řekla; úmyslně nechtěla pochopit ironii jeho tónu a klidně si ohrnovala dlouhou navoněnou rukavici.

„Anno, proboha! Co je s vámi?“ řekl, jako by ji budil, úplně stejně, jako jí kdysi říkal její muž.

„Nerozumím, na co se ptáte.“

„Víte, že jet nemůžete."

„Proč? Nepojedu sama. Kněžna Varvara se šla obléknout, pojede se mnou."

Pokrčil rameny s výrazem bezradnosti a zoufalství.

„Ale copak nevíte…" začal.

„Vždyť já to nechci vědět!" skoro vykřikla. „Nechci. Lituju toho, co jsem udělala? Ne, ne a ne. A kdyby to bylo znovu, bylo by to zase stejné. Pro nás, pro mě i pro vás, je důležité jen jedno: jestli se milujeme. A jiné ohledy nejsou. Proč tady žijeme každý zvlášť a nevídáme se? Proč nemůžu jet? Miluju tě a je mi to jedno," řekla rusky a podívala se na něho se zvláštním leskem v očích, kterému nerozuměl, „jestli ses nezměnil. Proč se na mě nedíváš?"

Podíval se na ni. Viděl všechnu krásu její tváře i šatů, které jí vždycky tak slušely. Ale teď ho rozčilovala právě její krása a elegance.

„Můj cit se změnit nemůže, to víte, ale prosím vás, abyste nejezdila, snažně vás prosím," řekl zase francouzsky s něžnou prosbou v hlase, ale s chladem v pohledu.

Neslyšela slova, ale viděla chlad pohledu a podrážděně odpověděla:

„A já vás prosím, abyste mi řekl, proč nemám jet."

„Protože vám to může způsobit…" zarazil se.

„Ničemu nerozumím. Jašvin nikoho nekompromituje a kněžna Varvara není o nic horší než ostatní. A tady už je."

Kapitola třicátá třetí

Vronskij poprvé cítil vůči Anně rozmrzelost, skoro zlost, kvůli tomu, že úmyslně nechce pochopit své postavení. Ten pocit ještě sílil tím, že jí nemohl vyslovit důvod své rozmrzelosti. Kdyby jí řekl přímo, co si myslí, řekl by: „Ukázat se v divadle v těchhle šatech a s kněžnou, kterou všichni znají, znamená nejen přiznat své postavení padlé ženy, ale i hodit rukavici společnosti, to jest navždy se jí zříct."

Nemohl jí to říct. „Ale jak to může nechápat a co se to v ní děje?" říkal si. Cítil, jak v jednu a tutéž chvíli jeho úcta k ní klesá a vědomí její krásy roste.

Zamračený se vrátil do svého pokoje, přisedl k Jašvinovi, který měl dlouhé nohy natažené na židli a pil koňak se selterskou, a poručil si přinést totéž.

„Říkáš, Mocný od Lankovského? To je dobrý kůň a radím ti, abys ho koupil," řekl Jašvin, když pohlédl na zachmuřenou tvář kamaráda. „Má sice spadlou záď, ale nohy a hlava, lepší si přát nemůžeš."

„Myslím, že ho vezmu," odpověděl Vronskij.

Hovor o koních ho zajímal, ale ani na okamžik nezapomínal na Annu, bezděčně naslouchal zvukům kroků na chodbě a pohlížel na hodiny na krbu.

„Anna Arkaďjevna dali vzkázat, že odjeli do divadla."

Jašvin obrátil do šumící vody další skleničku koňaku, vypil, vstal a zapínal se.

„Tak co? Pojedeme," řekl a lehce se usmál pod kníry a tím úsměvem dával najevo, že chápe příčinu Vronského zachmuřenosti, ale nepři-

kládá jí význam.

„Já nepojedu," odpověděl zachmuřeně Vronskij.

„A já musím, slíbil jsem to. Tak na shledanou. Nebo přijeď do křesel, vezmi si Krasinského křeslo," dodal Jašvin na odchodu.

„Ne, mám něco na práci."

„S manželkou starosti, s nemanželkou ještě horší," pomyslel si Jašvin, když vycházel z hotelu.

Když Vronskij osaměl, vstal ze židle a začal chodit po pokoji.

„A co je dneska? Čtvrté abonentní představení... Jegor tam je s ženou, a matka nejspíš taky. To znamená, že je tam celý Petrohrad. Ted vešla, sundala kožíšek a vyšla na světlo. Tuškevič, Jašvin, kněžna Varvara..." představoval si. „A co já? Bojím se snad, nebo jsem ochranu nad ní přenechal Tuškevičovi? Ať se na to dívám jak chci, je to hloupé, hloupé... A proč mě staví do takové situace?" řekl a mávl rukou.

Tím pohybem zavadil o stolek, na kterém stála láhev selterské a karafa s koňakem, a málem ho shodil. Chtěl ho zachytit, upustil ho, ze zlosti kopl do stolu a zazvonil.

„Jestli chceš u mě sloužit," řekl komorníkovi, který vešel, „tak si hleď své práce. Ať se to neopakuje. Měl jsi to uklidit."

Komorník, který se necítil ničím vinen, se chtěl ospravedlňovat, ale když pohlédl na pána, poznal mu na tváři, že musí jen mlčet, a spěšně a ohebně se sklonil na koberec a začal sbírat celé i rozbité skleničky a láhve.

„To není tvoje práce, pošli lokaje, ať uklidí, a připrav mi frak."

Vronskij vešel do divadla v půl deváté. Představení bylo v plném proudu. Starý uvaděč mu sundal kožich, poznal ho, oslovil ho „Vaše Jasnosti" a navrhl mu, ať si nebere číslo a prostě jen zavolá Fjodora. Ve světlé chodbě nebyl nikdo kromě uvaděčů a dvou lokajů s kožichy v náručí, kteří poslouchali u dveří. Zpoza přivřených dveří bylo slyšet opatrný doprovod orchestru staccato a jeden ženský hlas, který zřetelně vyslovoval hudební frázi. Dveře se otevřely, aby proklouzl uva-

děč, a fráze, která se chýlila ke konci, jasně dolehla k Vronského sluchu. Ale dveře se hned zase zavřely a Vronskij neslyšel konec fráze ani kadenci, ale podle hromu potlesku zpoza dveří pochopil, že kadence skončila. Když vešel do sálu, jasně osvětleného lustry a bronzovými plynovými hořáky, hluk ještě trval. Na jevišti pěvkyně, která se leskla obnaženými rameny a briliantovými šperky, se ukláněla a usmívala, s pomocí tenora, který ji držel za ruku, sbírala kytice neobratně létající přes rampu a přistupovala k pánovi s pěšinkou uprostřed vlasů lesklých pomádou, který se dlouhýma rukama natahoval přes rampu s nějakou věcí – a celé publikum v přízemí i v lóžích se vrtělo, natahovalo dopředu, křičelo a tleskalo. Kapelník na svém vyvýšeném místě pomáhal s předáváním a upravoval si bílou kravatu. Vronskij vešel doprostřed přízemí, zastavil se a začal se rozhlížet. Dnes si méně než kdy jindy všímal známého, obvyklého prostředí, jeviště, toho hluku, celého toho známého, nezajímavého, pestrého stáda diváků v divadle nacpaném k prasknutí.

Byly tu jako vždycky v lóžích nějaké dámy s nějakými důstojníky v pozadí lóží; tytéž bůhvíjaké pestře oblečené ženy, uniformy a žakety; tentýž špinavý dav na galerii, a v celém tom davu, v lóžích a v prvních řadách, bylo asi čtyřicet *skutečných* mužů a žen. A těmto oázám Vronskij hned věnoval pozornost a hned s nimi navázal styk.

Když vešel, jednání právě skončilo, a proto nešel do bratrovy lóže, ale prošel až k první řadě a zastavil se u rampy se Serpuchovským, který stál s pokrčeným kolenem, ťukal podpatkem o rampu, a když ho zdálky uviděl, přivolal ho k sobě úsměvem.

Vronskij Annu ještě neviděl, schválně se do její strany nedíval. Ale podle směru pohledů věděl, kde je. Nenápadně se rozhlížel, ale nehledal ji; očekával to nejhorší, a tak hledal očima Alexeje Alexandroviče. Naštěstí pro něho tentokrát Alexej Alexandrovič v divadle nebyl.

„Jak málo důstojníka v tobě zůstalo!“ řekl mu Serpuchovskoj. „Diplomat, umělec, něco takového.“

„Ano, jak jsem se vrátil domů, oblékl jsem si frak," odpověděl Vronskij, usmíval se a pomalu vytahoval kukátko.

„Tak v tom ti, přiznávám, závidím. Když se vracím z ciziny a oblékám si tohle," dotkl se adjutantských šňůr, „je mi líto svobody."

Serpuchovskoj už dávno nad Vronského služební kariérou mávl rukou, ale měl ho rád jako dřív a teď k němu byl obzvlášť laskavý.

„Škoda, že jsi propásl první jednání."

Vronskij poslouchal jen jedním uchem, přenášel kukátko z lóží v přízemí na lóže v prvním pořadí a prohlížel si je. Vedle dámy v turbanu a plešatého stařík, který zlostně mrkal do skla přibližujícího se kukátka, najednou uviděl Anninu hlavu, hrdou, úžasně krásnou a usměvavou v rámu krajek. Byla v páté přízemní lóži, dvacet kroků od něho. Seděla vpředu, trochu se otočila a něco říkala Jašvinovi. Držení její hlavy na krásných širokých ramenou a zdrženlivě rozrušená záře jejích očí i celé tváře mu ji úplně připomněly takovou, jakou ji viděl na plese v Moskvě. Ale tu krásu teď vnímal úplně jinak. V jeho citu k ní teď nebylo nic tajemného, a proto ho její krása, i když ho přitahovala silněji než dřív, zároveň teď urážela. Nedívala se jeho směrem, ale Vronskij cítil, že ho už viděla.

Když tam Vronskij znovu namířil kukátko, všiml si, že kněžna Varvara je nějak zvlášť červená, nepřirozeně se směje a ustavičně se ohlíží na sousední lóži; Anna však složila vějíř, ťukala jím o červený samet, dívala se někam, ale neviděla a zjevně ani nechtěla vidět, co se děje v sousední lóži. Na Jašvinově tváři byl ten výraz, který tam míval, když prohrával. Zamračeně si strkal levý knír hlouběji a hlouběji do úst a pošilhával po téže sousední lóži.

V té lóži, nalevo, byli Kartasovovi. Vronskij je znal a věděl, že se s nimi Anna znala. Kartasova, hubená, malá žena, stála ve své lóži zády k Anně a oblékala si pelerínu, kterou jí podával muž. Měla bledou a rozzlobenou tvář a rozrušeně něco říkala. Kartasov, tlustý, plešatý pán, se ustavičně ohlížel na Annu a snažil se ženu uklidnit. Když žena

odešla, muž dlouho otálel, hledal očima Annin pohled a zřejmě se jí chtěl uklonit. Ale Anna si ho očividně schválně nevšímala, otočila se dozadu a něco říkala Jašvinovi, který k ní sklonil ostříhanou hlavu. Kartasov odešel bez pozdravu a lóže zůstala prázdná.

Vronskij nepochopil, co přesně se mezi Kartasovovými a Annou stalo, ale pochopil, že se stalo něco pro Annu ponižujícího. Pochopil to jak z toho, co viděl, tak především z Anniny tváře, protože věděl, že sebrala poslední síly, aby vydržela hrát roli, kterou na sebe vzala. A ta role vnějšího klidu se jí plně dařila. Kdo neznal ji a její kruh, kdo neslyšel všechny ty projevy soustrasti, rozhořčení a údivu žen nad tím, že si dovolila ukázat se ve společnosti, a ukázat se tak nápadně, v krajkové ozdobě a se svou krásou, ten obdivoval klid a krásu té ženy a netušil, že cítí totéž co člověk vystavený na pranýři.

Vronskij věděl, že se něco stalo, ale nevěděl co, a cítil mučivý neklid; doufal, že se něco dozví, a šel do bratrovy lóže. Schválně si vybral uličku přízemí na opačné straně, než byla Annina lóže, a při odchodu narazil na svého bývalého velitele pluku, který mluvil se dvěma známými. Vronskij slyšel, jak padlo jméno Karenina, a všiml si, jak ho velitel pluku spěšně a nahlas oslovil a významně pohlédl na ty, kdo spolu mluvili.

„A, Vronskij! Kdy přijdeš k pluku? Bez hostiny tě pustit nemůžeme. Vždyť k nám patříš jako nikdo jiný," řekl velitel pluku.

„Nestihnu to, je mi to velice líto, až příště," řekl Vronskij a vyběhl po schodech nahoru do bratrovy lóže.

Stará hraběnka, Vronského matka, se svými ocelově šedými kudrlinkami, byla v bratrově lóži. Varja s kněžnou Sorokinou ho potkaly na chodbě prvního pořadí.

Varja doprovodila kněžnu Sorokinu k matce, podala švagrovi ruku a hned s ním začala mluvit o tom, co ho zajímalo. Byla rozrušená tak, jak ji málokdy viděl.

„Myslím, že je to nízké a ohavné a paní Kartasova k tomu neměla žádné právo. Paní Karenina…“ začala.

„Ale co se stalo? Já nic nevím.“

„Jak to, tys to neslyšel?“

„Chápeš přece, že se o tom dozvím poslední.“

„Je vůbec zlejší stvoření, než je ta Kartasova?“

„Ale co udělala?“

„Muž mi to vyprávěl… Urazila Kareninu. Její muž s ní začal mluvit přes lóži a Kartasova mu udělala scénu. Prý nahlas řekla něco urážlivého a odešla.“

„Hrabě, volá vás vaše maminka,“ řekla kněžna Sorokina, která vyhlédla ze dveří lóže.

„A já na tebe pořád čekám,“ řekla mu matka a posměšně se usmívala. „Vůbec tě není vidět.“

Syn viděl, že nedokáže potlačit radostný úsměv.

„Dobrý den, maminko. Šel jsem k vám,“ řekl chladně.

„Proč se nejdeš dvořit paní Karenině?“ dodala, když kněžna Sorokina odešla. „Dělá senzaci. Kvůli ní se zapomíná na Pattiovou.“

„Maminko, prosil jsem vás, abyste mi o tom nemluvila,“ odpověděl a mračil se.

„Říkám jen to, co říkají všichni.“

Vronskij nic neodpověděl, prohodil pár slov s kněžnou Sorokinou a odešel. Ve dveřích potkal bratra.

„A, Alexeji!“ řekl bratr. „Taková ohavnost! Hloupá ženská, nic víc… Zrovna jsem za ní chtěl jít. Pojďme spolu.“

Vronskij ho neposlouchal. Rychlými kroky šel dolů: cítil, že musí něco udělat, ale nevěděl co. Rozmrzelost na ni, že staví sebe i jeho do tak falešného postavení, spolu s lítostí nad jejím utrpením ho rozrušovaly. Sešel dolů do přízemí a zamířil rovnou k Annině přízemní lóži. U lóže stál Stremov a mluvil s ní:

„Tenoři už nejsou. Forma, ve které se odlévali, je rozbitá.“

Vronskij se jí uklonil a zastavil se, aby pozdravil Stremova.

„Vy jste, zdá se, přijel pozdě a neslyšel jste nejlepší árii," řekla Anna Vronskému a pohlédla na něho, jak se mu zdálo, posměšně.

„Jsem špatný znalec," řekl a přísně se na ni díval.

„Jako kníže Jašvin," řekla a usmívala se, „který shledává, že Pattiová zpívá příliš nahlas."

„Děkuji vám," řekla, když vzala do malé ruky v dlouhé rukavici program, který Vronskij zvedl, a najednou se v tom okamžiku její krásná tvář zachvěla. Vstala a odešla do hloubi lóže.

Vronskij si všiml, že na další jednání zůstala její lóže prázdná, vyšel z přízemí, i když se na něho v divadle, které při zvucích kavatiny ztichlo, syčelo, a odjel domů.

Anna už byla doma. Když k ní Vronskij vešel, byla sama, v týchž šatech, ve kterých byla v divadle. Seděla v prvním křesle u stěny a dívala se před sebe. Pohlédla na něho a hned zase zaujala dřívější polohu.

„Anno," řekl.

„Ty, ty můžeš za všechno!" vykřikla se slzami zoufalství a zlosti v hlase a vstala.

„Prosil jsem, snažně jsem tě prosil, abys nejezdila, věděl jsem, že to pro tebe bude nepříjemné…"

„Nepříjemné!" vykřikla. „Hrozné! Ať budu žít jak dlouho chci, na tohle nezapomenu. Řekla, že je hanba sedět vedle mě."

„Slova hloupé ženské," řekl, „ale proč riskovat, vyzývat…"

„Nenávidím tvůj klid. Neměl jsi mě k tomu dohnat. Kdybys mě miloval…"

„Anno! Co tu má co dělat otázka mé lásky…"

„Ano, kdybys mě miloval jako já, kdyby ses trápil jako já…" řekla a pohlédla na něho s výrazem úleku.

Bylo mu jí líto, a přece se zlobil. Ujišťoval ji o své lásce, protože viděl, že jen to ji teď může uklidnit, a slovy jí nevyčítal, ale v duši jí vyčítal.

A ta ujišťování o lásce, která mu připadala tak banální, že se styděl je vyslovit, ona do sebe vpíjela a pomalu se uklidňovala. Druhý den potom, úplně usmíření, odjeli na venkov.

Část šestá

Kapitola první

Darja Alexandrovna trávila léto s dětmi v Pokrovském, u sestry Kitty Leviny. Na jejím statku se dům úplně rozpadl, a tak ji Levin s ženou přemluvili, aby strávila léto u nich. Stěpan Arkaďjič to uspořádání velmi schválil. Říkal, že velice lituje, že mu služba brání strávit léto s rodinou na venkově, což by pro něho bylo nejvyšším štěstím, a zůstával v Moskvě a jen občas přijížděl na venkov na den nebo na dva. Kromě Oblonských se všemi dětmi a vychovatelkou byla toho léta u Levinových na návštěvě ještě stará kněžna, která pokládala za svou povinnost dohlížet na nezkušenou dceru, jež byla *v jiném stavu*. Kromě toho Vareňka, Kittyina přítelkyně z ciziny, splnila slib, že k ní přijede, až bude Kitty vdaná, a pobývala u své přítelkyně. To všechno byli příbuzní a přátelé Levinovy ženy. A i když je měl všechny rád, bylo mu trochu líto jeho levinovského světa a pořádku, který teď zanikal pod tímhle přívalem „ščerbackého živlu“, jak si říkal. Z jeho příbuzných byl u nich toho léta na návštěvě jen Sergej Ivanovič, ale i ten byl člověk nikoli le-

vinovského, ale koznyševovského ražení, takže levinovský duch byl úplně potlačen.

V levinovském domě, dlouho pustém, bylo teď tolik lidí, že byly obsazené skoro všechny pokoje a stará kněžna musela skoro každý den, když si sedala ke stolu, všechny přepočítat a třináctého vnuka nebo vnučku posadit ke zvláštnímu stolku. A Kitty, která se pilně starala o domácnost, měla nemálo starostí s obstaráváním kuřat, krůt a kachen, kterých se při letní chuti k jídlu hostů a dětí spotřebovalo velice mnoho.

Celá rodina seděla u oběda. Dollyiny děti s vychovatelkou a s Vareňkou plánovaly, kam půjdou na houby. Sergej Ivanovič, jehož rozum a učenost všichni hosté uctívali tak, že to hraničilo skoro se zbožňováním, všechny překvapil, když se vmísil do hovoru o houbách.

„Vezměte s sebou i mě. Na houby chodím velice rád," řekl a díval se na Vareňku. „Myslím, že je to velice dobré zaměstnání."

„Ale ovšem, budeme moc rádi," odpověděla Vareňka a začervenala se. Kitty si s Dolly vyměnila významný pohled. Návrh učeného a moudrého Sergeje Ivanoviče, že půjde s Vareňkou na houby, potvrzoval jisté Kittyiny domněnky, které ji v poslední době velmi zaměstnávaly. Rychle začala mluvit s matkou, aby si jejího pohledu nikdo nevšiml. Po obědě si Sergej Ivanovič sedl se svým šálkem kávy k oknu v salonu, pokračoval v rozhovoru, který začal s bratrem, a pokukoval po dveřích, kterými měly vyjít děti, chystající se na houby. Levin si přisedl na okno vedle bratra.

Kitty stála vedle muže a zjevně čekala, až skončí ten nezajímavý rozhovor, aby mu mohla něco říct.

„V mnohém ses změnil od té doby, co ses oženil, a k lepšímu," řekl Sergej Ivanovič, usmál se na Kitty a zjevně ho začatý rozhovor příliš nezajímal, „ale zůstal jsi věrný své vášni hájit ta nejparadoxnější témata."

„Káťo, nemáš stát, není to pro tebe dobré," řekl jí muž, přisunul jí židli a významně se na ni podíval.

„No ano, ostatně už není čas," dodal Sergej Ivanovič, když uviděl vybíhající děti.

V čele všech běžela přímo k němu Táňa, bokem, cvalem, v napnutých punčochách, a mávala košíkem a kloboukem Sergeje Ivanoviče.

Směle přiběhla k Sergeji Ivanovičovi a oči jí zářily, tolik podobné krásným očím jejího otce. Podala Sergeji Ivanovičovi klobouk a dělala, že mu ho chce nasadit, a svou smělost zjemňovala plachým a něžným úsměvem.

„Vareňka čeká," řekla a opatrně mu nasazovala klobouk, protože podle úsměvu Sergeje Ivanoviče viděla, že se to smí.

Vareňka stála ve dveřích, převlečená do žlutých kartounových šatů a s bílým šátkem uvázaným na hlavě.

„Už jdu, už jdu, Varvaro Andrejevno," řekl Sergej Ivanovič, dopíjel ze šálku kávu a rozstrkával do kapes kapesník a pouzdro na doutníky.

„No není moje Vareňka rozkošná? Co?" řekla Kitty muži, sotva Sergej Ivanovič vstal. Řekla to tak, aby ji Sergej Ivanovič mohl slyšet, což zjevně chtěla. „A jak je krásná, ušlechtile krásná! Vareňko!" zavolala Kitty. „Budete v lese u mlýna? Přijedeme za vámi."

„Ty úplně zapomínáš na svůj stav, Kitty," řekla stará kněžna, která spěšně vyšla ze dveří. „Nesmíš takhle křičet."

Když Vareňka uslyšela Kittyino volání a výtku její matky, rychle a lehkým krokem ke Kitty přistoupila. Rychlost pohybů, ruměnec, který jí pokrýval oživenou tvář – všechno ukazovalo, že se v ní děje něco neobyčejného.

Kitty věděla, co je to neobyčejné, a pozorně ji sledovala. Zavolala teď Vareňku jen proto, aby jí v duchu požehnala k té důležité události, která se podle Kittyina mínění měla dnes po obědě v lese odehrát.

„Vareňko, já jsem velice šťastná, ale můžu být ještě šťastnější, jestli se stane jedna věc," řekla šeptem a políbila ji.

„A vy půjdete s námi?“ řekla Vareňka v rozpacích Levinovi a dělala, že neslyšela, co jí bylo řečeno.

„Půjdu, ale jen k humnu, a tam zůstanu.“

„Ale proč se ti tam chce?“ řekla Kitty.

„Musím se podívat na nové fůry a spočítat je,“ řekl Levin. „A kde budeš ty?“

„Na terase.“

Kapitola druhá

Na terase se sešla celá ženská společnost. Vůbec tam rády sedávaly po obědě, ale dnes tam měly ještě i práci. Kromě šití košilek pro miminko a pletení povijanů, čímž se zabývaly všechny, se tam dnes vařila zavařenina podle metody pro Agafju Michajlovnu nové, bez přidání vody. Tu novou metodu, která se používala u nich doma, zaváděla Kitty. Agafja Michajlovna, které byla ta práce dřív svěřena, byla přesvědčená, že to, co se dělalo v domě Levinových, nemůže být špatně, a přece nalila vodu do zahradních i lesních jahod a tvrdila, že to jinak nejde; přistihli ji při tom, a teď se maliny vařily přede všemi a Agafja Michajlovna měla být přivedena k přesvědčení, že i bez vody se zavařenina povede.

Agafja Michajlovna s rozpálenou a dotčenou tváří, rozcuchanými vlasy a hubenými pažemi obnaženými po lokty krouživě pohupovala mísou na zavařování nad pánví s řeřavým uhlím a zachmuřeně hleděla na maliny a z celé duše si přála, aby ztuhly a neprovařily se. Kněžna cítila, že hněv Agafji Michajlovny se musí obrátit na ni jako na hlavní rádkyni při vaření malin, a snažila se dělat, že je zaměstnaná něčím jiným a malinami se nezabývá, mluvila o jiných věcech, ale úkosem pokukovala po pánvi s uhlím.

„Já děvečkám kupuju šaty vždycky sama, z laciného zboží," říkala kněžna a pokračovala v začatém hovoru… „Neměla by se teď sebrat pěna, holubičko?" dodala a obrátila se k Agafje Michajlovně. „Vůbec to nemusíš dělat sama, a je horko," zarazila Kitty.

„Já to udělám," řekla Dolly, vstala a opatrně začala přejíždět lžící po pěnícím se cukru a občas, aby ze lžíce setřásla, co se na ni přilepilo, jí ťukla o talíř, na kterém už byla pestrá, žlutorůžová pěna, ze které prosakoval krvavý sirup. „Jak to budou s čajem slízávat!" myslela si o svých dětech a vzpomínala, jak se sama jako dítě divila, že dospělí nejedí to nejlepší – pěnu.

„Stiva říká, že je mnohem lepší dávat peníze," pokračovala mezitím Dolly v začatém zajímavém hovoru o tom, jak je nejlepší obdarovávat služebnictvo, „ale..."

„Peníze, to přece nejde!" začaly jednohlasně kněžna a Kitty. „Oni si toho cení."

„No, já jsem například loni koupila naší Matrjoně Semjonovně ne popelín, ale něco takového," řekla kněžna.

„Pamatuju se, měla to na sobě o vašem svátku."

„Moc hezoučký vzor; tak prostý a ušlechtilý. Sama jsem si to chtěla dát ušít, kdyby to ona neměla. Něco jako má Vareňka. Tak hezké a laciné."

„No, teď už je to, myslím, hotové," řekla Dolly a nechala sirup stékat ze lžíce.

„Až to bude dělat preclíčky, pak je to hotové. Povařte to ještě, Agafjo Michajlovno."

„Ty mouchy!" řekla zlostně Agafja Michajlovna. „Dopadne to stejně," dodala.

„Ach, ten je roztomilý, neplašte ho!" řekla nečekaně Kitty a dívala se na vrabce, který si sedl na zábradlí, převrátil stopku maliny a začal do ní klovat.

„Ano, ale ty by sis měla sednout dál od uhlí," řekla matka.

„Když už je řeč o Vareňce," řekla Kitty francouzsky, jak také celou dobu mluvily, aby jim Agafja Michajlovna nerozuměla. „Víte, maminko, že dnes z nějakého důvodu čekám, že se to rozhodne. Víte co. To by bylo krásné!"

„Ta je ale dohazovačka!“ řekla Dolly. „Jak je opatrně a obratně svádí dohromady…“

„Ne, řekněte, maminko, co si o tom myslíte?“

„A co si mám myslet? On,“ myslely tím Sergeje Ivanoviče, „mohl vždycky udělat nejlepší partii v Rusku; teď už není tak mladý, ale přesto, já vím, by si ho i teď vzala spousta žen… Ona je velice hodná, ale on by mohl…“

„Ne, pochopte, maminko, proč se pro něho i pro ni nedá vymyslet nic lepšího. Za prvé – je okouzlující!“ řekla Kitty a ohnula jeden prst.

„Moc se mu líbí, to je pravda,“ potvrdila Dolly.

„Pak za druhé: zaujímá ve společnosti takové postavení, že vůbec nepotřebuje ani jmění, ani společenské postavení své ženy. Potřebuje jen jedno – dobrou, milou ženu, klidnou.“

„Ano, s ní člověk opravdu může být klidný,“ potvrdila Dolly.

„Za třetí, aby ho milovala. A to taky je… Totiž to by bylo tak krásné!… Čekám, že se teď vrátí z lesa a všechno se rozhodne. Hned to poznám z očí. Byla bych tak ráda! Co myslíš, Dolly?“

„Jen se nerozčiluj. Vůbec se nemáš rozčilovat,“ řekla matka.

„Vždyť já se nerozčiluju, maminko. Mně se zdá, že ji dnes požádá o ruku.“

„Ach, je to tak zvláštní, jak a kdy muž požádá o ruku… Je tu nějaká překážka, a najednou se protrhne,“ řekla Dolly, zamyšleně se usmívala a vzpomínala na svou minulost se Stěpanem Arkaďjičem.

„Maminko, jak vás tatínek požádal o ruku?“ zeptala se najednou Kitty.

„Nebylo to nic neobyčejného, docela prostě,“ odpověděla kněžna, ale celá tvář se jí tou vzpomínkou rozzářila.

„Ne, ale jak? Měla jste ho přece ráda dřív, než vám dovolili mluvit?“

Kitty pociťovala zvláštní kouzlo v tom, že teď mohla s matkou mluvit jako se sobě rovnou o těch nejdůležitějších otázkách v životě ženy.

„Samozřejmě že jsem ho měla ráda; jezdíval k nám na venkov.“

„Ale jak se to rozhodlo? Maminko?“

„Ty si asi myslíš, že jste vymysleli něco nového? Pořád je to stejné: rozhodlo se to očima, úsměvy…“

„Jak jste to krásně řekla, maminko! Právě očima a úsměvy,“ potvrdila Dolly.

„Ale jaká slova říkal?“

„A jaká tobě říkal Kosťa?“

„Psal křídou. Bylo to úžasné… Jak se mi to zdá dávno!“ řekla.

A všechny tři ženy se zamyslely nad jednou a toutéž věcí. Kitty první přerušila mlčení. Vzpomněla si na celou tu poslední zimu před svatbou a na své poblouznění Vronským.

„Jen jedno… ta dřívější Vareňčina láska,“ řekla, protože si na to vzpomněla přirozeným sledem myšlenek. „Chtěla jsem to nějak říct Sergeji Ivanovičovi, připravit ho. Oni, všichni muži,“ dodala, „žárlí strašně na naši minulost.“

„Ne všichni,“ řekla Dolly. „Ty to soudíš podle svého muže. Ten se dodnes trápí vzpomínkou na Vronského. Ne? Je to tak?“

„Je,“ odpověděla Kitty a zamyšleně se usmívala očima.

„Jenže já nevím,“ zastala se kněžna matka svého mateřského dohledu nad dcerou, „jaká tvoje minulost ho mohla znepokojovat? Že ti Vronskij dělal dvoření? To se stává každé dívce.“

„No ale o tom přece nemluvíme,“ řekla Kitty a začervenala se.

„Ne, dovol,“ pokračovala matka, „a pak, tys mi sama nechtěla dovolit, abych si s Vronským promluvila. Pamatuješ?“

„Ach, maminko!“ řekla Kitty s výrazem utrpení.

„Teď už vás nikdo neudrží… Tvoje vztahy s ním ani nemohly zajít dál, než se slušelo; byla bych ho sama vyzvala. Ostatně, duše moje, ty se nesmíš rozčilovat. Prosím tě, pamatuj na to a uklidni se.“

„Já jsem úplně klidná, maminko.“

„Jak šťastně to tenkrát pro Kitty dopadlo, že přijela Anna,“ řekla Dolly, „a jak nešťastně pro ni. Právě naopak,“ dodala, ohromená vlast-

ní myšlenkou. „Tenkrát byla Anna tak šťastná a Kitty se pokládala za nešťastnou. Úplně naopak! Často na ni myslím.“

„Jako by stálo za to na ni myslet! Odporná, ohavná ženská, bez srdce,“ řekla matka, která nemohla zapomenout, že si Kitty nevzala Vronského, ale Levina.

„Proč se vám o tom chce mluvit,“ řekla rozmrzele Kitty, „já na to nemyslím a nechci myslet… A nechci myslet,“ opakovala a naslouchala známým krokům svého muže na schodech na terasu.

„O čem to: a nechci myslet?“ zeptal se Levin, když vcházel na terasu.

Ale nikdo mu neodpověděl, a on otázku neopakoval.

„Je mi líto, že jsem vám narušil vaše ženské království,“ řekl, nespokojeně se po všech rozhlédl a pochopil, že mluvily o něčem, o čem by v jeho přítomnosti nemluvily.

Na vteřinu pocítil, že sdílí pocit Agafji Michajlovny, nespokojenost s tím, že se maliny vaří bez vody, a vůbec s cizím ščerbackým vlivem. Usmál se však a přistoupil ke Kitty.

„Tak co?“ zeptal se jí a díval se na ni s tím výrazem, se kterým se k ní teď všichni obraceli.

„Nic, výborně,“ řekla Kitty a usmívala se, „a jak ty?“

„Vezou třikrát víc než obyčejný vůz. Mám tedy jet pro děti? Dal jsem zapřáhnout.“

„Cože, ty chceš Kitty vézt na dlouhém voze?“ řekla matka vyčítavě.

„Vždyť krokem, kněžno.“

Levin nikdy neříkal kněžně „maminko“, jak to dělávají zeťové, a kněžně to bylo nepříjemné. Ale Levin, přestože měl kněžnu velmi rád a vážil si jí, nemohl jí tak říkat, aniž by poskvrnil cit ke své zemřelé matce.

„Pojeďte s námi, maminko,“ řekla Kitty.

„Na takovou nerozvážnost se nechci dívat.“

„Tak já půjdu pěšky. Vždyť mi to dělá dobře.“ Kitty vstala, přistoupila k muži a vzala ho za ruku.

„Dělá ti to dobře, ale všeho s mírou,“ řekla kněžna.

„Tak co, Agafjo Michajlovno, je zavařenina hotová?“ řekl Levin, usmál se na Agafju Michajlovnu a chtěl ji rozveselit. „Je to dobré po novém?“

„Bude to asi dobré. Podle nás je to převařené.“

„Tak je to lepší, Agafjo Michajlovno, nezkysne to, led nám teď už roztál a uschovat to není kde,“ řekla Kitty, která hned pochopila mužův úmysl, a obrátila se ke stařeně se stejným citem. „Zato vaše nakládané věci jsou takové, že maminka říká, že nikdy nic takového nejedla,“ dodala, usmála se a upravila jí šátek.

Agafja Michajlovna se na Kitty zlostně podívala.

„Neutěšujte mě, milostpaní. Já se jen podívám na vás s ním, a hned je mi veselo,“ řekla, a to hrubé *s ním* místo *s nimi* Kitty dojalo.

„Pojeďte s námi na houby, ukážete nám místa.“ Agafja Michajlovna se usmála a zavrtěla hlavou, jako by říkala: „Ráda bych se na vás zlobila, ale nejde to.“

„Udělejte to, prosím, podle mé rady,“ řekla stará kněžna. „Navrch dejte papírek a namočte ho v rumu: a i bez ledu to nikdy nezplesniví.“

Kapitola třetí

Kitty byla obzvlášť ráda, že může být s mužem mezi čtyřma očima, protože si všimla, jak mu po jeho tváři, na které se všechno tak živě zrcadlí, přeběhl stín rozladění ve chvíli, kdy vešel na terasu, zeptal se, o čem se mluvilo, a nikdo mu neodpověděl.

Když šli pěšky napřed před ostatními a dostali se z dohledu domu na uježděnou, prašnou cestu posetou žitnými klasy a zrním, opřela se pevněji o jeho paži a přitiskla si ji k sobě. Už zapomněl na chvilkový nepříjemný dojem, a teď, když ho myšlenka na její těhotenství ani na okamžik neopouštěla, prožíval o samotě s ní tu pro něho ještě novou a radostnou, úplně smyslnosti prostou rozkoš z blízkosti milované ženy. Neměli si co říct, ale chtěl slyšet zvuk jejího hlasu, který se ted v těhotenství změnil stejně jako její pohled. V hlase stejně jako v pohledu byla mírnost a vážnost, podobná té, jakou mívají lidé ustavičně soustředění na jednu milovanou práci.

„Tak se neunavíš? Opírej se víc," řekl.

„Ne, jsem tak ráda, že můžu být s tebou o samotě, a přiznávám se, jakkoli je mi s nimi dobře, je mi líto našich zimních večerů ve dvou."

„Tamto bylo dobré, a tohle je ještě lepší. Obojí je lepší," řekl a tiskl jí ruku.

„Víš, o čem jsme mluvily, když jsi přišel?"

„O zavařenině?"

„Ano, i o zavařenině; ale potom o tom, jak se žádá o ruku."

„Á!" řekl Levin, který víc poslouchal zvuk jejího hlasu než slova, která říkala, a celou dobu myslel na cestu, která teď vedla lesem, a ob-

cházel místa, kde by mohla špatně šlápnout.

„A o Sergeji Ivanyčovi a Vareňce. Všiml sis?... Moc bych si to přála," pokračovala. „Co si o tom myslíš?" A podívala se mu do tváře.

„Nevím, co si mám myslet," odpověděl Levin a usmíval se. „Sergej je mi v tomhle ohledu velice podivný. Vždyť jsem ti vyprávěl..."

„Ano, že byl zamilovaný do té dívky, která umřela..."

„To bylo, když jsem byl ještě dítě; vím to jen z doslechu. Pamatuju si ho z té doby. Byl úžasně milý. Ale od té doby ho pozoruju se ženami: je zdvořilý, některé se mu líbí, ale člověk cítí, že jsou pro něho prostě lidé, a ne ženy."

„Ano, ale teď s Vareňkou... Zdá se, že tam něco je..."

„Možná že je... Ale musíš ho znát... Je to zvláštní, úžasný člověk. Žije jen duchovním životem. Je to člověk příliš čistý a příliš vznešené duše."

„Jak to? Copak by ho to ponížilo?"

„Ne, ale je tak zvyklý žít jen duchovním životem, že se nemůže smířit se skutečností, a Vareňka je přece jen skutečnost."

Levin si už teď zvykl směle vyslovovat své myšlenky a nedávat si práci s tím, aby je oblékal do přesných slov; věděl, že žena v takových láskyplných chvílích jako teď pochopí z náznaku, co chce říct, a ona ho pochopila.

„Ano, ale v ní není té skutečnosti jako ve mně; chápu, že mě by si nikdy nezamiloval. Ona je celá duchovní..."

„Ale ne, má tě tak rád, a mně je to vždycky tak příjemné, že tě moji mají rádi..."

„Ano, je ke mně hodný, ale..."

„Ale ne tak jako s nebožtíkem Nikoleňkou... vy jste se měli rádi," dokončil Levin. „Proč o tom nemluvit?" dodal. „Někdy si vyčítám: nakonec člověk zapomene. Ach, jaký to byl hrozný a okouzlující člověk... Ano, o čem jsme to vlastně mluvili?" řekl Levin po chvíli mlčení.

„Ty si myslíš, že se nemůže zamilovat," řekla Kitty, která to převedla do svého jazyka.

„Ne že by se nemohl zamilovat," řekl Levin a usmál se, „ale nemá tu slabost, která je k tomu potřeba... Vždycky jsem mu záviděl, a i teď, když jsem tak šťastný, mu pořád ještě závidím."

„Závidíš mu, že se nemůže zamilovat?"

„Závidím mu, že je lepší než já," řekl Levin a usmál se. „Nežije pro sebe. Celý jeho život je podřízen povinnosti. A proto může být klidný a spokojený."

„A ty?" řekla Kitty s posměšným, láskyplným úsměvem.

Nikdy by nedokázala vyjádřit ten sled myšlenek, kvůli kterému se usmívala; ale konečný závěr byl ten, že její muž, který se obdivuje bratrovi a ponižuje se před ním, není upřímný. Kitty věděla, že ta jeho neupřímnost pochází z lásky k bratrovi, z pocitu svědomí, že je až příliš šťastný, a hlavně z touhy být lepší, která ho nikdy neopouštěla – milovala to na něm, a proto se usmívala.

„A ty? S čím jsi nespokojený?" zeptala se se stejným úsměvem.

Její nedůvěra k jeho nespokojenosti se sebou ho těšila a on ji bezděčně vyzýval, aby vyslovila důvody své nedůvěry.

„Jsem šťastný, ale nespokojený sám se sebou..." řekl.

„Jak můžeš být nespokojený, když jsi šťastný?"

„Totiž jak ti to mám říct?... V duši si nepřeju nic jiného, než abys tady neklopýtla. Ach, vždyť takhle se přece nesmí skákat!" přerušil svou řeč výčitkou, protože udělala příliš rychlý pohyb, když překračovala větev, která ležela na pěšině. „Ale když přemýšlím o sobě a srovnávám se s jinými, zvlášť s bratrem, cítím, že jsem špatný."

„Ale v čem?" pokračovala Kitty se stejným úsměvem. „Copak taky neděláš něco pro druhé? Tvoje dvorce, tvoje hospodářství, tvoje kniha?..."

„Ne, cítím, a zvlášť teď – a za to můžeš ty," řekl a stiskl jí ruku, „že to není ono. Dělám to jen tak, napůl. Kdybych mohl celou tu práci mi-

lovat tak, jako miluju tebe… ale já to v poslední době dělám jako zadaný úkol.“

„A co řekneš o tatínkovi?“ zeptala se Kitty. „Co, taky je špatný, protože nic nedělal pro obecnou věc?“

„On? Ne. Ale člověk musí mít tu prostotu, jasnost a dobrotu, jakou má tvůj otec, a mám to já? Nic nedělám a trápím se tím. To všechno je tvoje práce. Když jsi tu nebyla ty a ještě nebylo *tohle*,“ řekl a pohlédl přitom na její břicho – ten pohled pochopila –, „vkládal jsem všechny síly do práce; a teď nemůžu a stydím se; dělám to právě jako zadaný úkol, předstírám…“

„A chtěl by sis hned teď vyměnit místo se Sergejem Ivanyčem?“ řekla Kitty. „Chtěl bys dělat tu obecnou věc a milovat ten zadaný úkol jako on, a nic víc?“

„Samozřejmě že ne,“ řekl Levin. „Ostatně jsem tak šťastný, že ničemu nerozumím. A ty si opravdu myslíš, že ji dnes požádá o ruku?“ dodal po chvíli mlčení.

„Myslím si to i nemyslím. Jen si to strašně přeju. Počkej.“ Sklonila se a utrhla na okraji cesty divoký heřmánek. „Tak, počítej: požádá, nepožádá o ruku,“ řekla a podala mu květinu.

„Požádá, nepožádá,“ říkal Levin a otrhával bílé úzké okvětní lístky s rýhou uprostřed.

„Ne, ne!“ chytila ho za ruku a zarazila ho Kitty, která rozrušeně sledovala jeho prsty. „Utrhl jsi dva.“

„No, zato tenhle malinký se nepočítá,“ řekl Levin a utrhl krátký, nedorostlý lísteček. „A tady nás dohnal dlouhý vůz.“

„Nejsi unavená, Kitty?“ zavolala kněžna.

„Ani trochu.“

„Nebo si sedni, jestli jsou koně klidní, a pojedeme krokem.“

Ale nevyplatilo se sedat. Bylo to už blízko a všichni šli pěšky.

Kapitola čtvrtá

Vareňka v bílém šátku na černých vlasech, obklopená dětmi, se kterými se dobromyslně a vesele zabývala, a zjevně rozrušená možností vyznání s mužem, který se jí líbil, byla velice přitažlivá. Sergej Ivanovič chodil vedle ní a nepřestával se jí obdivovat. Když se na ni díval, vzpomínal na všechny ty milé řeči, které od ní slyšel, na všechno dobré, co o ní věděl, a čím dál víc si uvědomoval, že cit, který k ní chová, je něco zvláštního, co zažil kdysi dávno, a jen jednou, v prvním mládí. Pocit radosti z její blízkosti stále sílil a dospěl až k tomu, že když jí do košíku podával obrovský kozák, který našel, na tenké noze a s ohrnutými okraji klobouku, pohlédl jí do očí, a když uviděl ruměnec radostného a vylekaného rozrušení, který jí pokryl tvář, sám se zarazil a mlčky se na ni usmál takovým úsměvem, který říkal až příliš mnoho.

„Jestli je to tak," řekl si, „musím to promyslet a rozhodnout se, a ne se oddávat jako chlapec okamžitému poblouznění."

„Teď půjdu sbírat houby sám, nezávisle na ostatních, jinak moje úlovky nejsou vidět," řekl a vydal se sám z kraje lesa, kde chodili po hedvábné nízké trávě mezi řídkými starými břízami, doprostřed lesa, kde mezi bílými kmeny bříz šedly kmeny osik a tmavly lískové keře. Když ušel asi čtyřicet kroků a zašel za brslenový keř v plném květu s jeho růžově červenými náušničkami, Sergej Ivanovič se zastavil, protože věděl, že ho nikdo nevidí. Kolem něho bylo úplné ticho. Jen nahoře v korunách bříz, pod kterými stál, neutuchajícím bzukotem bzučely mouchy jako roj včel a občas sem doléhaly hlasy dětí. Najednou nedaleko od kraje lesa zazněl Vareňčin altový hlas, který volal Gri-

šu, a na tvář Sergeje Ivanoviče vystoupil radostný úsměv. Když si ten úsměv uvědomil, nesouhlasně nad svým stavem zavrtěl hlavou, vytáhl doutník a začal si zapalovat. Dlouho nemohl škrtnout sirkou o kmen břízy. Jemná blanka bílé kůry se lepila na fosfor a oheň zhasínal. Konečně jedna ze sirek chytla a vonný dým doutníku se jako kolébající se široký ubrus zřetelně táhl dopředu a nahoru přes keř pod svěšené větve břízy. Sergej Ivanovič sledoval očima pruh dýmu, pomalým krokem vykročil a přemýšlel o svém stavu.

„Proč vlastně ne?“ myslel si. „Kdyby to bylo vzplanutí nebo vášeň, kdybych cítil jen tu přitažlivost – tu vzájemnou přitažlivost, mohu říct *vzájemnou* – ale zároveň cítil, že jde proti celému uspořádání mého života, kdybych cítil, že když se té přitažlivosti oddám, zradím své poslání a povinnost… ale tak to není. Jediné, co můžu říct proti, je to, že když jsem ztratil Marii, říkal jsem si, že zůstanu věrný její památce. Jen tohle můžu říct proti svému citu… To je důležité,“ říkal si Sergej Ivanovič a zároveň cítil, že tahle úvaha pro něho osobně nemůže mít žádnou důležitost, leda že by v očích jiných lidí kazila jeho poetickou roli. „Ale kromě toho, ať hledám sebevíc, nenajdu nic, co bych mohl říct proti svému citu. Kdybych vybíral jen rozumem, nemohl bych najít nic lepšího.“

Ať si vzpomínal na kterékoli ženy a dívky, které znal, nemohl si vzpomenout na dívku, která by v sobě v takové míře spojovala všechny, opravdu všechny vlastnosti, které si při chladné úvaze přál vidět u své ženy. Měla všechen půvab a svěžest mládí, ale nebyla dítě, a jestli ho milovala, milovala ho vědomě, jak má milovat žena: to bylo jedno. Druhé: nejenže měla daleko k světáctví, ale velký svět se jí zjevně protivil, a přitom ho znala a měla všechny ty způsoby ženy z dobré společnosti, bez kterých si Sergej Ivanovič družku života nedokázal představit. Třetí: byla zbožná, a ne jako dítě, nevědomky zbožná a dobrá, jaká byla například Kitty; její život byl postaven na náboženském přesvědčení. Sergej Ivanovič v ní nacházel až do maličkostí všechno, co si

od ženy přál: byla chudá a osamělá, takže si do domu svého muže nepřivede houf příbuzných a jejich vliv, jak to viděl u Kitty, ale bude za všechno vděčit muži, což si pro svůj budoucí rodinný život taky vždycky přál. A tahle dívka, která v sobě spojovala všechny ty vlastnosti, ho milovala. Byl skromný, ale nemohl to nevidět. A on ji miloval. Jediné, co mluvilo proti, byl jeho věk. Ale jeho rod byl dlouhověký, neměl ani jeden šedivý vlas, nikdo by mu nehádal čtyřicet let, a pamatoval si, jak Vareňka říkala, že jen v Rusku se lidé v padesáti pokládají za starce, kdežto ve Francii se padesátiletý muž pokládá za muže v nejlepších letech a čtyřicetiletý za mladíka. Ale co znamenalo počítání let, když se cítil v duši mladý, jako byl před dvaceti lety? Copak to nebylo mládí, ten cit, který zažíval teď, když zase vyšel z druhé strany na kraj lesa a v jasném světle šikmých slunečních paprsků uviděl půvabnou postavu Vareňky, která ve žlutých šatech a s košíkem kráčela lehkým krokem kolem kmene staré břízy, a když ten dojem z pohledu na Vareňku splynul v jedno s pohledem, který ho ohromil svou krásou: na žloutnoucí ovesné pole zalité šikmými paprsky a za polem na daleký starý les, prokvetlý žlutí, rozplývající se v modré dálce? Srdce se mu radostně sevřelo. Zmocnilo se ho dojetí. Ucítil, že je rozhodnut. Vareňka, která se právě přikrčila, aby zvedla houbu, se pružným pohybem zvedla a ohlédla se. Sergej Ivanovič odhodil doutník a rozhodnými kroky zamířil k ní.

Kapitola pátá

„Varvaro Andrejevno, když jsem byl ještě velmi mladý, vytvořil jsem si ideál ženy, kterou budu milovat a kterou budu šťastný nazvat svou manželkou. Prožil jsem dlouhý život a teprve teď jsem poprvé našel ve vás to, co jsem hledal. Miluji vás a nabízím vám svou ruku.“

To si Sergej Ivanovič říkal ve chvíli, kdy už byl deset kroků od Vareňky. Klečela, rukama bránila hřib před Grišou a volala malou Mášu.

„Sem, sem! Malé! Je jich tu hodně!“ říkala svým milým, hlubokým hlasem.

Když uviděla, že se Sergej Ivanovič blíží, nevstala a nezměnila polohu; ale všechno mu říkalo, že cítí, jak se přibližuje, a že ji to těší.

„Copak, našel jste něco?“ zeptala se a obrátila k němu zpod bílého šátku svou krásnou, tiše se usmívající tvář.

„Ani jeden,“ řekl Sergej Ivanovič. „A vy?“

Neodpověděla mu, protože byla zaměstnaná dětmi, které ji obklopovaly.

„Ještě tahle, u větvičky,“ ukázala malé Máše malou holubinku, jejíž pružný růžový klobouček byl napříč rozříznutý suchým stéblem trávy, zpod kterého se drala ven. Vstala, když Máša holubinku rozlomila na dvě bílé půlky a zvedla ji. „Tohle mi připomíná dětství,“ dodala a odcházela od dětí vedle Sergeje Ivanoviče.

Ušli mlčky několik kroků. Vareňka viděla, že chce mluvit; tušila o čem a tajila dech vzrušením z radosti i strachu. Odešli tak daleko, že už je nikdo nemohl slyšet, ale on pořád ještě nezačínal mluvit. Pro Vareňku bylo lepší mlčet. Po mlčení by se dalo snáz říct to, co chtěli říct,

než po řečech o houbách; ale proti své vůli, jakoby nechtěně, Vareňka řekla:

„Tak vy jste nic nenašel? Ostatně uprostřed lesa je jich vždycky méně."

Sergej Ivanovič si povzdechl a nic neodpověděl. Mrzelo ho, že začala mluvit o houbách. Chtěl ji vrátit k jejím prvním slovům, která řekla o svém dětství; ale jako by proti své vůli, když chvíli mlčel, poznamenal něco k jejím posledním slovům.

„Slyšel jsem jen, že hřiby rostou hlavně na okraji, ačkoli hřib rozeznat neumím."

Uběhlo ještě několik minut, odešli ještě dál od dětí a byli úplně sami. Vareňce bušilo srdce tak, že slyšela jeho údery, a cítila, že se červená, bledne a zase se červená.

Být ženou takového člověka, jako je Koznyšev, jí po jejím postavení u paní Stahlové připadalo jako vrchol štěstí. Kromě toho si byla skoro jistá, že je do něho zamilovaná. A teď se to mělo rozhodnout. Bála se. Bála se i toho, co řekne, i toho, co neřekne.

Teď, nebo nikdy, bylo třeba se vyslovit; to cítil i Sergej Ivanovič. Všechno, pohled, ruměnec i sklopené oči Vareňky, prozrazovalo bolestné očekávání. Sergej Ivanovič to viděl a bylo mu jí líto. Cítil dokonce, že nic teď neříct znamená urazit ji. V duchu si rychle opakoval všechny důvody, které mluvily pro jeho rozhodnutí. Opakoval si i slova, kterými chtěl vyjádřit svou nabídku; ale místo těch slov se z nějaké úvahy, která ho nečekaně napadla, najednou zeptal:

„A jaký je vlastně rozdíl mezi hřibem a kozákem?"

Vareňce se rty chvěly vzrušením, když odpověděla:

„V klobouku žádný rozdíl není, ale v noze."

A jakmile ta slova zazněla, on i ona pochopili, že je konec, že to, co mělo být řečeno, řečeno nebude, a jejich vzrušení, které předtím dostoupilo vrcholu, začalo utichat.

„Kozák – jeho noha připomíná dva dny neholenou bradu bruneta," řekl už klidně Sergej Ivanovič.

„Ano, to je pravda," odpověděla s úsměvem Vareňka a směr jejich procházky se mimoděk změnil. Začali se přibližovat k dětem. Vareňku to bolelo a styděla se, ale zároveň cítila úlevu.

Když se Sergej Ivanovič vracel domů a probíral si své důvody, zjistil, že uvažoval nesprávně. Nemohl zradit památku Marie.

„Tiše, děti, tiše!" okřikl Levin děti dokonce zlostně a postavil se před ženu, aby ji chránil, když se k nim celý houf dětí s radostným výskotem rozletěl naproti.

Za dětmi vyšli z lesa i Sergej Ivanovič s Vareňkou. Kitty se Vareňky nemusela ptát; podle klidného a trochu zahanbeného výrazu obou tváří pochopila, že se její plány nesplnily.

„Tak co?" zeptal se jí muž, když se zase vraceli domů.

„Nebere," řekla Kitty a úsměvem i způsobem řeči připomínala otce, čehož si na ní Levin často s potěšením všímal.

„Jak to, nebere?"

„Takhle," řekla, vzala muže za ruku, zvedla ji k ústům a dotkla se jí sevřenými rty. „Jako když se líbá ruka biskupovi."

„A u koho nebere?" řekl a smál se.

„U obou. A má to být takhle…"

„Jedou mužici…"

„Ne, neviděli to."

Kapitola šestá

Zatímco děti pily čaj, dospělí seděli na balkoně a hovořili, jako by se nic nestalo, ačkoli všichni, a zvláště Sergej Ivanovič a Vareňka, velmi dobře věděli, že se stala věc sice záporná, ale velmi důležitá. Oba prožívali stejný pocit, podobný tomu, jaký prožívá žák po nepovedené zkoušce, když zůstane v téže třídě nebo když ho navždy vyloučí ze školy. Všichni přítomní, kteří také cítili, že se něco stalo, mluvili živě o věcech, které s tím nesouvisely. Levin a Kitty se ten večer cítili obzvlášť šťastní a zamilovaní. A to, že byli šťastní svou láskou, v sobě neslo nepříjemnou narážku na ty, kdo chtěli totéž a nemohli – a bylo jim to trapné.

„Pamatujte na moje slova: Alexandre nepřijede," řekla stará kněžna.

Dnes večer čekali, že vlakem přijede Stěpan Arkaďjič, a starý kníže psal, že možná přijede i on.

„A já vím proč," pokračovala kněžna. „Říká, že novomanžele se má zpočátku nechat o samotě."

„Ale tatínek nás přece nechal o samotě i tak. Vůbec jsme ho neviděli," řekla Kitty. „A copak jsme nějací novomanželé? Jsme už takoví staří."

„Jenže jestli nepřijede, rozloučím se s vámi i já, děti," řekla kněžna a smutně si povzdechla.

„Ale co vás to napadá, maminko!" obořily se na ni obě dcery.

„Jen si pomysli, jak je jemu? Vždyť teď…"

A najednou se staré kněžně zcela nečekaně zachvěl hlas. Dcery zmlkly a pohlédly na sebe. „Maminka si vždycky najde něco

smutného," řekly tím pohledem. Nevěděly, že ať bylo kněžně u dcery sebelíp, ať se tu cítila sebepotřebnější, bylo jí trýznivě smutno kvůli sobě i kvůli muži od té doby, co provdali poslední milovanou dceru a hnízdo se docela vyprázdnilo.

„Co si přejete, Agafjo Michajlovno?" zeptala se najednou Kitty Agafji Michajlovny, která se zastavila s tajemným výrazem a významnou tváří.

„Kvůli večeři."

„No to je výborné," řekla Dolly, „ty jdi a zařiď to a já půjdu s Grišou zopakovat jeho úlohu. Dneska totiž nic nedělal."

„To je lekce pro mě! Ne, Dolly, půjdu já," řekl Levin a vyskočil.

Griša, který už chodil do gymnázia, měl v létě opakovat učivo. Darja Alexandrovna, která se se synem učila latinu už v Moskvě, si po příjezdu k Levinovým dala za pravidlo, že s ním aspoň jednou denně zopakuje nejtěžší úlohy z počtů a z latiny. Levin se nabídl, že ji zastoupí; ale matka jednou slyšela, jak Levin vyučuje, a všimla si, že to nedělá tak, jako to s ním v Moskvě procvičoval učitel, a proto mu rozpačitě a s péčí, aby ho neurazila, rozhodně řekla, že se musí postupovat podle učebnice tak jako učitel a že to bude raději zase dělat sama. Levina mrzelo i to, že Stěpan Arkaďjič je tak lehkomyslný, že na vyučování nedohlíží on, ale matka, která tomu vůbec nerozuměla, i to, že učitelé děti tak špatně učí; ale švagrové slíbil, že bude učit tak, jak si to přeje. A tak se dál s Grišou zabýval už ne po svém, ale podle učebnice, a proto nerad a často na hodinu zapomínal. Tak tomu bylo i dnes.

„Ne, půjdu já, Dolly, ty seď," řekl. „Všechno uděláme pěkně popořádku, podle knížky. Jenom až přijede Stiva, pojedeme na lov, a to už vynechám."

A Levin šel ke Grišovi.

Totéž řekla Vareňka Kitty. Vareňka si dokázala najít, v čem být užitečná, i ve šťastném a dobře zařízeném domě Levinových.

„Já objednám večeři a vy seďte," řekla a šla k Agafje Michajlovně.

„Ano, ano, určitě nesehnali kuřata. Tak tedy naše…“ řekla Kitty.

„My to s Agafjou Michajlovnou probereme.“ A Vareňka s ní zmizela.

„To je ale milé děvče!“ řekla kněžna.

„Ne milé, maminko, ale tak rozkošné, jaká ani nebývají.“

„Tak vy dnes čekáte Stěpana Arkaďjiče?“ řekl Sergej Ivanovič, který zřejmě nechtěl pokračovat v hovoru o Vareňce. „Těžko by se našli dva švagři, kteří by si byli méně podobní než vaši manželé,“ řekl s jemným úsměvem. „Jeden je čilý, žije jen ve společnosti jako ryba ve vodě; druhý, náš Kosťa, je živý, rychlý, citlivý na všechno, ale jakmile je ve společnosti, buď ztuhne, nebo se nesmyslně zmítá jako ryba na suchu.“

„Ano, je velmi lehkomyslný,“ řekla kněžna a obrátila se k Sergeji Ivanovičovi. „Právě jsem vás chtěla poprosit, abyste mu domluvil, že ona, Kitty, tady nemůže zůstat a že musí bezpodmínečně přijet do Moskvy. On říká, že se sem objedná doktor…“

„Maminko, on všechno udělá, se vším souhlasí,“ řekla Kitty, rozmrzelá na matku, že v té věci volá za soudce Sergeje Ivanoviče.

Uprostřed jejich hovoru se v aleji ozvalo frkání koní a zvuk kol po štěrku.

Dolly ještě ani nestačila vstát, aby šla muži naproti, a dole už z okna pokoje, kde se Griša učil, vyskočil Levin a pomohl dolů Grišovi.

„To je Stiva!“ křikl Levin zpod balkonu. „Už jsme skončili, Dolly, neboj se!“ dodal a jako kluk se rozběhl naproti kočáru.

„Is, ea, id, ejus, ejus, ejus,“ pokřikoval Griša a poskakoval po aleji.

„A ještě někdo. Určitě tatínek!“ zavolal Levin a zastavil se u vstupu do aleje. „Kitty, nechoď po příkrých schodech, ale kolem.“

Ale Levin se mýlil, když toho, kdo seděl v kočáře s Oblonským, pokládal za starého knížete. Když přišel ke kočáru, uviděl vedle Stěpana Arkaďjiče ne knížete, ale hezkého, plnějšího mladého muže ve skotské čepičce s dlouhými konci stuh vzadu. Byl to Vaseňka Veslovskij, vzdálený bratranec Ščerbackých, oslnivý mladý muž z Petrohradu i z Moskvy, „skvělý chlapík a vášnivý lovec“, jak ho představil Stěpan Arkaďjič.

Veslovskij se ani v nejmenším nezarazil nad zklamáním, které způsobil tím, že přijel místo starého knížete, vesele pozdravil Levina, připomněl mu jejich dřívější známost, popadl Grišu do kočáru a přenesl ho přes ohaře, kterého s sebou vezl Stěpan Arkaďjič.

Levin si do kočáru nesedl a šel za ním. Trochu ho mrzelo, že nepřijel starý kníže, kterého měl tím radši, čím líp ho znal, a že se objevil ten Vaseňka Veslovskij, člověk úplně cizí a zbytečný. Připadal mu tím cizejší a zbytečnější, že když Levin přišel k zápraží, kde se shromáždil celý rozjařený houf dospělých i dětí, uviděl, jak Vaseňka Veslovskij s obzvlášť přívětivým a galantním výrazem líbá Kitty ruku.

„My jsme s vaší ženou příbuzní, a navíc staří známí," řekl Vaseňka Veslovskij a znovu Levinovi pevně, převelice pevně stiskl ruku.

„Tak co, je zvěř?" obrátil se k Levinovi Stěpan Arkaďjič, který sotva stačil každého pozdravit. „My dva máme ty nejkrutější úmysly. No ovšem, maminko, oni od té doby v Moskvě nebyli. Tak, Táňo, tohle je pro tebe! Vyndej to, prosím tě, vzadu z kočáru," mluvil na všechny strany. „Jak jsi zase zesvěžela, Dollinko," říkal ženě, znovu jí políbil ruku, podržel ji ve své a druhou rukou ji po ní poplácával.

Levin, který byl před minutou v té nejveselejší náladě, se teď na všechny díval zachmuřeně a nic se mu nelíbilo.

„Koho včera líbal těmihle rty?" myslel si, když se díval, jak se Stěpan Arkaďjič mazlí se ženou. Podíval se na Dolly a ani ona se mu nelíbila.

„Vždyť ona jeho lásce nevěří. Tak proč má takovou radost? Odporné!" myslel si Levin.

Podíval se na kněžnu, která mu byla před minutou tak milá, a nelíbilo se mu, jakým způsobem vítá toho Vaseňku s jeho stuhami, jako by byla u sebe doma.

Dokonce i Sergej Ivanovič, který také vyšel na zápraží, mu byl nepříjemný tím předstíraným přátelstvím, s jakým vítal Stěpana Arkaď-

jiče, ačkoli Levin věděl, že jeho bratr Oblonského neměl rád a nevážil si ho.

I Vareňka, i ta se mu protivila tím, jak se s výrazem svatouška seznamovala s tím pánem, zatímco myslela jen na to, jak se vdát.

A nejprotivnější ze všech byla Kitty tím, jak se poddala tomu veselému tónu, s nímž se ten pán díval na svůj příjezd na venkov jako na svátek pro sebe i pro všechny, a obzvlášť nepříjemná byla tím zvláštním úsměvem, kterým mu na jeho úsměvy odpovídala.

Všichni se hlučně bavili a šli do domu; ale jakmile se všichni usadili, Levin se otočil a odešel.

Kitty viděla, že se s mužem něco stalo. Chtěla vyhledat chvilku, aby si s ním promluvila o samotě, ale on od ní spěšně odešel s tím, že musí do kanceláře. Už dávno mu hospodářské záležitosti nepřipadaly tak důležité jako dnes. „Oni tam mají pořád svátek," myslel si, „ale tady jsou záležitosti, které nejsou sváteční, které nepočkají a bez kterých se žít nedá."

Kapitola sedmá

Levin se vrátil domů, teprve když pro něj poslali, ať jde k večeři. Na schodech stála Kitty s Agafjou Michajlovnou a radily se, jaká vína dát k večeři.

„Ale proč s tím tolik nadělláváte? Podej, co obvykle.“

„Ne, Stiva tohle nepije… Kosťo, počkej, co je ti?“ spustila Kitty a snažila se mu stačit, ale on na ni nemilosrdně nepočkal, odešel dlouhými kroky do jídelny a hned se zapojil do společného živého hovoru, který tam vedli Vaseňka Veslovskij a Stěpan Arkaďjič.

„Tak co, zítra pojedeme na lov?“ řekl Stěpan Arkaďjič.

„Prosím vás, pojeďme,“ řekl Veslovskij, přesedl si bokem na jinou židli a podložil si pod sebe tlustou nohu.

„Moc rád, pojeďme. A vy jste už letos lovil?“ řekl Levin Veslovskému a pozorně si prohlížel jeho nohu, ale s tou předstíranou vlídností, kterou na něm Kitty tak dobře znala a která mu tak neseděla. „Nevím, jestli najdeme sluky, ale bekasín je hodně. Jenom se musí vyrazit brzy. Nebudete unavený? Nejsi unavený, Stivo?“

„Já že jsem unavený? Ještě nikdy jsem nebyl unavený. Celou noc nebudeme spát! Pojďme na procházku.“

„Opravdu, nebudeme vůbec spát! Výborně!“ přidal se Veslovskij.

„Ó, o tom jsme přesvědčeni, že ty můžeš nespat a nedat spát ostatním,“ řekla Dolly muži s tou sotva znatelnou ironií, se kterou se teď ke svému muži stavěla skoro vždycky. „Ale podle mě už je čas… Já půjdu, já večeřet nebudu.“

„Ne, ještě poseď, Dollinko," řekl, přešel na její stranu velkého stolu, u kterého večeřeli. „Kolik toho ti ještě povím!"

„Nejspíš nic."

„A víš, že Veslovskij byl u Anny? A zase k nim jede. Vždyť jsou jen sedmdesát verst od vás. A já se tam taky určitě zajedu podívat. Veslovskij, pojď sem!"

Vaseňka přešel k dámám a posadil se vedle Kitty.

„Ach, povídejte, prosím vás, vy jste u ní byl? Jak se má?" obrátila se na něho Darja Alexandrovna.

Levin zůstal na druhém konci stolu, a ačkoli nepřestával mluvit s kněžnou a s Vareňkou, viděl, že mezi Dolly, Kitty a Veslovským probíhá živý a tajemný hovor. Nejen že probíhal tajemný hovor, ale viděl ve tváři své ženy výraz vážného citu, když nespouštěla oči z hezké tváře Vaseňky, který cosi živě vyprávěl.

„Mají to tam moc pěkné," vyprávěl Vaseňka o Vronském a Anně. „Já si samozřejmě nedovoluji soudit, ale v jejich domě se člověk cítí jako v rodině."

„A co mají v úmyslu dělat?"

„Myslím, že na zimu chtějí jet do Moskvy."

„To by bylo krásné, kdybychom se u nich sjeli všichni najednou! Kdy tam pojedeš ty?" zeptal se Stěpan Arkaďjič Vaseňky.

„Strávím u nich červenec."

„A pojedeš ty?" obrátil se Stěpan Arkaďjič k ženě.

„Chtěla jsem už dávno a určitě pojedu," řekla Dolly. „Je mi jí líto a znám ji. Je to skvělá žena. Pojedu sama, až odjedeš, a nebudu tím nikoho obtěžovat. A dokonce je to lepší bez tebe."

„No výborně," řekl Stěpan Arkaďjič. „A ty, Kitty?"

„Já? Proč bych tam jezdila?" řekla Kitty a celá vzplanula. A ohlédla se po muži.

„A vy se znáte s Annou Arkaďjevnou?" zeptal se jí Veslovskij. „Je to velmi přitažlivá žena."

„Ano," odpověděla Veslovskému a zčervenala ještě víc, vstala a přistoupila k muži.

„Tak ty zítra jedeš na lov?" řekla.

Jeho žárlivost za těch několik minut, zvláště kvůli ruměnci, který jí pokryl tváře, když mluvila s Veslovským, už zašla daleko. Teď, když poslouchal její slova, chápal je už po svém. Jakkoli divné mu potom bylo na to vzpomínat, teď mu připadalo jasné, že když se ho ptá, jestli jede na lov, zajímá ji to jen proto, aby se dozvěděla, jestli tu radost udělá Vaseňkovi Veslovskému, do kterého už byla podle jeho mínění zamilovaná.

„Ano, pojedu," odpověděl jí nepřirozeným hlasem, který byl jemu samému odporný.

„Ne, raději tu zítra ještě zůstaňte, Dolly svého muže ještě vůbec neviděla, a jeďte pozítří," řekla Kitty.

Smysl Kittyiných slov si Levin teď už překládal takhle: „Neodlučuj mě od něho. Že odjedeš ty, to je mi jedno, ale dej mi potěšit se společností toho rozkošného mladého muže."

„Ach, když chceš, tak tu zítra zůstaneme," odpověděl Levin se zvláštní vlídností.

Vaseňka zatím, aniž měl sebemenší tušení o všem tom utrpení, které jeho přítomnost působila, vstal od stolu hned po Kitty, sledoval ji usměvavým, laskavým pohledem a šel za ní.

Levin ten pohled viděl. Zbledl a chvíli nemohl popadnout dech. „Jak si může dovolit dívat se takhle na mou ženu!" vřelo v něm.

„Tak zítra? Pojeďme, prosím vás," řekl Vaseňka, přisedl si na židli a zase si podle svého zvyku podvinul nohu.

Levinova žárlivost zašla ještě dál. Už se viděl jako podvedený manžel, kterého žena a milenec potřebují jen k tomu, aby jim zajišťoval životní pohodlí a zábavu… Ale přesto se Vaseňky vlídně a pohostinně vyptával na jeho lovy, pušku a boty a souhlasil, že pojedou zítra.

Naštěstí pro Levina ukončila jeho utrpení stará kněžna tím, že sama vstala a poradila Kitty, aby šla spát. Ale ani tady se to pro Levina neobešlo bez nového utrpení. Když se Vaseňka loučil s hostitelkou, chtěl jí zase políbit ruku, ale Kitty se začervenala a s naivní hrubostí, kterou jí potom matka vyčítala, odtáhla ruku a řekla:

„To u nás není zvykem."

V Levinových očích se provinila tím, že takové vztahy připustila, a ještě víc se provinila tím, jak nešikovně dala najevo, že se jí nelíbí.

„No kdo by teď chodil spát!" řekl Stěpan Arkaďjič, který se po několika sklenkách vína vypitých při večeři dostal do své nejmilejší a nejpoetičtější nálady. „Podívej, podívej, Kitty," říkal a ukazoval na měsíc, který vycházel zpoza lip, „to je nádhera! Veslovskij, teď by to chtělo serenádu. Víš, že má krásný hlas? Cestou jsme se spolu sezpívali. Přivezl s sebou nádherné romance, dvě nové. Ty by se měly zazpívat s Varvarou Andrejevnou."

Když se všichni rozešli, Stěpan Arkaďjič se ještě dlouho procházel s Veslovským po aleji a bylo slyšet jejich hlasy, jak se sezpívávají na nové romanci.

Levin poslouchal ty hlasy, zamračeně seděl v křesle v ženině ložnici a umíněně mlčel na její otázky, co se s ním děje; ale když se ho nakonec sama nesměle s úsměvem zeptala: „Nelíbilo se ti snad něco s Veslovským?", protrhla se v něm hráz a řekl všechno; to, co říkal, ho urážlo, a proto ho to ještě víc dráždilo.

Stál před ní, oči mu zpod svraštěného obočí strašně blýskaly a tiskl si silné ruce k prsům, jako by napínal všechny své síly, aby se ovládl. Výraz jeho tváře by byl přísný, ba krutý, kdyby zároveň nevyjadřoval utrpení, které ji dojímalo. Lícní kosti se mu třásly a hlas se mu zadrhával.

„Pochop, že nežárlím: to je hnusné slovo. Nemůžu žárlit a věřit, že… Nedokážu říct, co cítím, ale je to strašné… Nežárlím, ale jsem uražený,

ponížený tím, že se někdo opovažuje myslet, opovažuje se dívat se na tebe takovýma očima…“

„Ale jakýma očima?“ říkala Kitty a snažila se co nejsvědomitěji vybavit si všechny řeči a gesta dnešního večera a všechny jejich odstíny.

V hloubi duše cítila, že něco bylo právě v té chvíli, kdy za ní Veslovskij přešel na druhý konec stolu, ale neodvažovala se to přiznat ani sama sobě, tím méně se odhodlala říct to jemu a tím ještě zvětšit jeho utrpení.

„A co může být na mně přitažlivého, jaká teď jsem?…“

„Ach!“ vykřikl a chytil se za hlavu. „Tohle bys neměla říkat!… Takže kdybys přitažlivá byla…“

„Ale ne, Kosťo, počkej, poslouchej!“ říkala a dívala se na něj s trpícím, soucitným výrazem. „Copak si můžeš myslet? Když pro mě žádní lidé nejsou, nejsou, nejsou!… No chceš snad, abych nikoho neviděla?“

V první chvíli ji jeho žárlivost urážela; mrzelo ji, že má zakázané sebemenší rozptýlení, i to nejnevinnější; ale teď by pro jeho klid ochotně obětovala nejen takové maličkosti, ale všechno, jen aby ho zbavila utrpení, které prožíval.

„Pochop tu hrůzu a komičnost mé situace,“ pokračoval zoufalým šepotem, „že je u mě v domě, že vlastně neudělal nic nepatřičného, kromě té nenucenosti a podvíjení nohou. Má to za ten nejlepší tón, a proto k němu musím být zdvořilý.“

„Ale Kosťo, ty přeháníš,“ říkala Kitty a v hloubi duše se radovala z té síly lásky k ní, která se teď projevovala v jeho žárlivosti.

„Nejstrašnější je, že ty jsi taková, jaká jsi vždycky, a teď, když jsi pro mě taková svatyně, když jsme tak šťastní, tak zvláštně šťastní, najednou takový ničema… Ne ničema, proč mu nadávám? Do něho mi nic není. Ale proč moje, tvoje štěstí?…“

„Víš, já chápu, proč se to stalo,“ začala Kitty.

„Proč? Proč?“

„Viděla jsem, jak ses díval, když jsme se u večeře bavili.“

„No ano, no ano!“ řekl Levin poděšeně.

Řekla mu, o čem se bavili. A když to vyprávěla, zajíkala se vzrušením. Levin chvíli mlčel, pak se zadíval do její bledé, vyděšené tváře a najednou se chytil za hlavu.

„Káťo, já jsem tě utrápil! Holubičko, odpusť mi! To je šílenství! Káťo, je to všechno moje vina. A copak se dá kvůli takové hlouposti tak trápit?“

„Ne, mně je tě líto.“

„Mě? Mě? Co já? Blázen!… Ale proč ty? Je strašné pomyslet, že kterýkoli cizí člověk může rozvrátit naše štěstí.“

„Samozřejmě, právě to je urážlivé…“

„Ne, tak ho tu naopak schválně nechám celé léto a budu se před ním rozplývat ve zdvořilostech,“ říkal Levin a líbal jí ruce. „Uvidíš. Zítra… Ano, pravda, zítra jedeme.“

Kapitola osmá

Druhý den, ještě než dámy vstaly, stály už před vchodem dva lovecké povozy, lehký vůz a vozík, a Laska, která už od rána pochopila, že se jede na lov, a dosyta se navýskala a naskákala, seděla na voze vedle kočího a rozrušeně a nesouhlasně kvůli tomu otálení se dívala na dveře, ze kterých pořád ještě nevycházeli lovci. První vyšel Vaseňka Veslovskij ve velkých nových holínkách, které mu sahaly do půli tlustých stehen, v zelené blůze přepásané novým nábojovým pásem vonícím kůží, ve své čepičce se stuhami a s novou anglickou puškou bez poutek a řemene. Laska k němu přiskočila, pozdravila ho, poskakovala a po svém se ho ptala, jestli ti druzí brzy vyjdou, ale když od něho nedostala odpověď, vrátila se na své čekací stanoviště a zase ztuhla, hlavu natočenou na stranu a jedno ucho nastražené. Konečně se dveře s rachotem otevřely, vyletěl Krak, plavě strakatý ohař Stěpana Arkaďjiče, točil se a kroutil ve vzduchu, a vyšel i sám Stěpan Arkaďjič s puškou v rukou a s doutníkem v ústech. „Dolů, dolů, Kraku!“ pokřikoval laskavě na psa, který mu vyskakoval tlapami na břicho a na prsa a zachytával se jimi za loveckou brašnu. Stěpan Arkaďjič měl na nohou krpce a onuce, na sobě roztrhané kalhoty a krátký kabát. Na hlavě měl trosku jakéhosi klobouku, ale puška nového systému byla jako hračka a lovecká brašna i nábojový pás byly sice ošoupané, ale té nejlepší jakosti.

Vaseňka Veslovskij dřív nechápal tuhle pravou loveckou eleganci – chodit v hadrech, ale mít lovecké vybavení té nejlepší kvality. Pochopil to teprve teď, když se díval na Stěpana Arkaďjiče, jehož elegantní, do-

bře živená a veselá panská postava v těch hadrech přímo zářila, a rozhodl se, že se na příští lov určitě vypraví stejně.

„A copak náš hostitel?“ zeptal se.

„Mladá žena,“ řekl s úsměvem Stěpan Arkaďjič.

„Ano, a taková rozkošná.“

„Už byl oblečený. Určitě za ní zase utíkal.“

Stěpan Arkaďjič to uhodl. Levin zase zaběhl za ženou, aby se jí ještě jednou zeptal, jestli mu odpustila včerejší hloupost, a ještě proto, aby ji poprosil, ať je proboha opatrnější. Hlavně ať se drží dál od dětí – ty do ní vždycky můžou strčit. Pak od ní ještě jednou potřeboval slyšet, že se na něho nezlobí, že odjíždí na dva dny, a ještě ji poprosit, ať mu zítra určitě pošle po jezdci lístek, ať napíše třeba jen dvě slova, jen aby věděl, že je v pořádku.

Kitty, jako vždycky, bolelo rozloučit se s mužem na dva dny, ale když uviděla jeho čilou postavu, která v loveckých holínkách a v bílé blůze vypadala obzvlášť velká a silná, a jakousi pro ni nepochopitelnou záři loveckého vzrušení, zapomněla kvůli jeho radosti na své trápení a vesele se s ním rozloučila.

„Promiňte, pánové!“ řekl, když vyběhl na zápraží. „Dali tam snídani? Proč je ryzák vpravo? No, to je jedno. Lasko, nech toho, jdi si sednout!“

„Pusť je k jalovému stádu,“ obrátil se na skotáka, který na něho čekal u zápraží s dotazem kvůli skopcům. „Promiňte, tamhle jde ještě jeden padouch.“

Levin seskočil z vozu, na který si už už sedal, a šel k tesaři předákovi, který šel k zápraží se sáhovkou.

„Včera jsi do kanceláře nepřišel, a teď mě zdržuješ. Tak co je?“

„Poručte udělat ještě jednu otočku. Přidat jen tři schůdky. A sedne to akorát. Bude to mnohem pohodlnější.“

„Měl jsi mě poslechnout,“ odpověděl Levin rozmrzele. „Říkal jsem ti, postav schodnice a pak do nich zasekej stupně. Teď už to nespravíš.

Udělej, jak jsem nařídil – vytesej nové.“

Šlo o to, že ve stavěném vedlejším domku předák zkazil schodiště, protože ho vytesal zvlášť a nespočítal stoupání, takže když ho postavili na místo, všechny stupně vyšly šikmo. Teď chtěl předák nechat to schodiště, jak je, a přidat tři stupně.

„Bude to mnohem lepší.“

„Ale kam ti s těmi třemi stupni vyjde?“

„Ale prosím vás,“ řekl tesař s pohrdavým úsměvem. „Vyjde akorát. Jak se to, tedy, vezme zdola,“ řekl s přesvědčivým gestem, „tak to půjde, půjde a dojde.“

„Vždyť tři schůdky přidají i na délce… Kam tedy dojde?“

„Tak když to, tedy, půjde zdola, tak to i dojde,“ tvrdil předák umíněně a přesvědčivě.

„Dojde to pod strop a do zdi.“

„Ale prosím vás. Vždyť to půjde zdola. Půjde, půjde a dojde.“

Levin vytáhl nabiják a začal mu do prachu kreslit schodiště.

„Tak co, vidíš?“

„Jak poroučíte,“ řekl tesař, oči se mu najednou rozjasnily a zřejmě konečně věc pochopil. „Asi se bude muset vytesat nové.“

„No tak to udělej, jak se ti nařídilo!“ křikl Levin a sedl si na vůz. „Jeď! Drž psy, Filipe!“

Levin teď, když nechal za sebou všechny rodinné a hospodářské starosti, cítil tak silnou radost ze života a z očekávání, že se mu nechtělo mluvit. Kromě toho cítil to soustředěné vzrušení, jaké cítí každý lovec, když se blíží k místu činu. Jestli ho teď něco zaměstnávalo, pak jen otázky, jestli v Kolpenské bažině něco najdou, jak si povede Laska ve srovnání s Krakem a jak se jemu samotnému bude dnes dařit střílet. Aby se před novým člověkem neztrapnil? Aby ho Oblonskij nepřestřílel? – i to mu přicházelo na mysl.

Oblonskij cítil něco podobného a také nebyl hovorný. Jen Vaseňka Veslovskij vesele a bez přestání mluvil. Teď, když ho Levin poslouchal,

styděl se vzpomínat, jak k němu byl včera nespravedlivý. Vaseňka byl opravdu skvělý chlapík, prostý, dobrosrdečný a velmi veselý. Kdyby se s ním Levin seznámil ještě jako svobodný, byli by si blízcí. Levinovi byl trochu nepříjemný jeho sváteční vztah k životu a jakási nenucenost elegance. Jako by si přičítal vysoký, nepochybný význam za to, že má dlouhé nehty, čepičku a všechno ostatní, co k tomu patří; ale to se mu dalo odpustit pro jeho dobrosrdečnost a slušnost. Levinovi se líbil svým dobrým vychováním, výbornou výslovností ve francouzštině a angličtině a tím, že byl člověkem jeho světa.

Vaseňkovi se nesmírně zalíbil stepní donský kůň, který šel nalevo v přípřeži. Pořád se jím nadchával.

„Jak krásné je cválat na stepním koni po stepi. Co? Není to pravda?“ říkal.

Představoval si v jízdě na stepním koni cosi divokého, poetického, z čehož nic nevycházelo; ale jeho naivita, zvláště ve spojení s jeho krásou, milým úsměvem a půvabem pohybů, byla velmi přitažlivá. Ať už proto, že Levinovi byla jeho povaha sympatická, nebo proto, že se Levin na usmířenou za včerejší hřích snažil najít na něm všechno dobré, bylo Levinovi s ním příjemně.

Když ujeli tři versty, Veslovskij najednou postrádal doutníky a náprsní tašku a nevěděl, jestli je ztratil, nebo nechal na stole. V náprsní tašce bylo tři sta sedmdesát rublů, a proto se to nedalo jen tak nechat.

„Víte co, Levine, já na tom donském postraňákovi zacválám domů. To bude skvělé. Co?“ říkal a už se chystal vylézt.

„Ne, proč?“ odpověděl Levin, který si spočítal, že Vaseňka musí vážit nejméně šest pudů. „Pošlu kočího.“

Kočí odjel na postraňákovi a Levin začal sám řídit dvojspřeží.

Kapitola devátá

„Tak jakou máme trasu? Pověz nám to pěkně," řekl Stěpan Arkaďjič.

„Plán je takový: teď jedeme do Gvozděva. U Gvozděva je na téhle straně bažina se slukami a za Gvozděvem jsou nádherné bažiny s bekasínami a sluky tam bývají taky. Teď je horko a k večeru – je to dvacet verst – dojedeme a stihneme večerní lov; přenocujeme a zítra už do velkých bažin."

„A cestou nic není?"

„Je; ale zdržíme se a je horko. Jsou tam dvě pěkná místečka, ale sotva tam něco bude."

Levin sám by se do těch místeček rád zašel podívat, ale byla blízko od domu, mohl je kdykoli obejít, a byla malá – ve třech se tam nedá střílet. A proto mluvil proti svému přesvědčení, když říkal, že tam sotva něco bude. Když dojeli k malé bažince, chtěl Levin projet kolem, ale zkušené lovecké oko Stěpana Arkaďjiče hned zahlédlo mokřinu, která byla vidět z cesty.

„Nezajedeme tam?" řekl a ukázal na bažinku.

„Levine, prosím vás! To je výborné!" začal prosit Vaseňka Veslovskij a Levin nemohl nesouhlasit.

Sotva zastavili, psi se už jeden přes druhého hnali k bažině.

„Kraku! Lasko!..."

Psi se vrátili.

„Ve třech bude těsno. Já tady počkám," řekl Levin a doufal, že nenajdou nic kromě čejek, které se zvedly před psy, kolébaly se v letu a žalostně naříkaly nad bažinou.

„Ne! Pojďte, Levine, pojďme spolu!“ volal Veslovskij.

„Opravdu, bude těsno. Lasko, zpátky! Lasko! Vám přece druhý pes není potřeba?“

Levin zůstal u vozu a se závistí se díval na lovce. Lovci prošli celou bažinku. Kromě chřástala a čejek, z nichž jednu zastřelil Vaseňka, v bažině nic nebylo.

„No tak vidíte, že jsem tu bažinu nešetřil pro sebe,“ řekl Levin, „jen se ztrácí čas.“

„Ne, stejně to bylo veselé. Viděl jste to?“ říkal Vaseňka Veslovskij, který nešikovně lezl na vůz s puškou a čejkou v rukou. „Jak jsem ji pěkně zastřelil! Že ano? Tak co, dojedeme už brzy na to pravé místo?“

Najednou se koně trhli, Levin se uhodil hlavou o hlaveň čísi pušky a ozval se výstřel. Výstřel se vlastně ozval dřív, ale Levinovi to tak připadalo. Šlo o to, že Vaseňka Veslovskij, když spouštěl kohoutky, mačkal jednu spoušť, a přidržoval přitom druhý kohoutek. Náboj vletěl do země a nikomu neublížil. Stěpan Arkaďjič zavrtěl hlavou a vyčítavě se Veslovskému zasmál. Ale Levin neměl to srdce, aby mu vyčinil. Za prvé by každá výčitka vypadala, jako by ji vyvolalo přestálé nebezpečí a boule, která Levinovi naskočila na čele; a za druhé byl Veslovskij nejdřív tak naivně zarmoucený a pak se tak dobrosrdečně a nakažlivě smál jejich společnému poplachu, že se člověk musel smát s ním.

Když dojeli k druhé bažině, která byla dost velká a musela zabrat hodně času, Levin je přemlouval, ať nevystupují, ale Veslovskij si to zase vyprosil. A protože byla bažina úzká, zůstal Levin zase jako pohostinný hostitel u povozů.

Hned od začátku Krak zavětřil a táhl k trsům ostřice. Vaseňka Veslovskij běžel za psem první. A Stěpan Arkaďjič ani nestačil přijít a už vyletěla sluka. Veslovskij minul a sluka přeletěla na neposekanou louku. Tu sluku nechali Veslovskému. Krak ji znovu našel, vystavil a Veslovskij ji zastřelil a vrátil se k povozům.

„Teď jděte vy a já zůstanu u koní,“ řekl.

Levina se začínala zmocňovat lovecká závist. Předal opratě Veslovskému a šel do bažiny.

Laska, která už dlouho žalostně kňučela a stěžovala si na nespravedlnost, vyrazila kupředu, přímo ke spolehlivým trsům, které Levin znal a kam Krak ještě nezašel.

„Proč ji nezastavíš?“ křikl Stěpan Arkaďjič.

„Ta ji nevyplaší,“ odpověděl Levin, měl radost ze psa a spěchal za ní.

Čím blíž a blíž byla Laska ke známým trsům, tím víc a víc vážnosti bylo v jejím hledání. Malý bažinný ptáček ji rozptýlil jen na okamžik. Udělala jeden kruh před trsy, začala druhý, najednou sebou trhla a ztuhla.

„Pojď, pojď, Stivo!“ křikl Levin a cítil, jak mu srdce začíná bít silněji a jak najednou, jako by se v jeho napjatém sluchu odsunula jakási závora, na něj všechny zvuky, které ztratily míru vzdálenosti, začaly neuspořádaně, ale jasně dorážet. Slyšel kroky Stěpana Arkaďjiče a myslel si, že je to vzdálený dusot koní, slyšel křehký zvuk odtrženého rohu trsu i s kořínky, na který šlápl, a myslel si, že je to vzlétající sluka. Slyšel také kousek za sebou jakési podivné čvachtání ve vodě, které si nedokázal vysvětlit.

Vybíral si, kam šlápnout, a blížil se ke psovi.

„Vpřed!“

Zpod psa nevyrazila sluka, ale bekasína. Levin pohnul puškou, ale právě ve chvíli, kdy mířil, to čvachtání ve vodě zesílilo, přiblížilo se a přidal se k němu hlas Veslovského, který cosi podivně hlasitě křičel. Levin viděl, že míří za bekasínu, ale přesto vystřelil.

Když se přesvědčil, že minul, ohlédl se a uviděl, že koně s vozem už nejsou na cestě, ale v bažině.

Veslovskij chtěl vidět střelbu, zajel do bažiny a koně uvízli.

„Toho čert nese!“ řekl si pro sebe Levin a vracel se k uvízlému povozu. „Proč jste tam jezdil?“ řekl mu suše, zavolal kočího a začal koně

vyprošťovat.

Levina mrzelo i to, že mu překazili střelbu, i to, že mu zavezli koně do bažiny, a hlavně to, že při vyprošťování a vypřahání koní nepomáhal jemu ani kočímu ani Stěpan Arkaďjič, ani Veslovskij, protože ani jeden, ani druhý neměli nejmenší ponětí o tom, jak se zapřahá. Levin neodpovídal ani slovem na Vaseňkovo ujišťování, že tam bylo úplně sucho, a mlčky s kočím pracoval, aby koně vyprostili. Ale pak, když se prací rozehřál a uviděl, jak pečlivě a horlivě Veslovskij tahá vůz za blatník, až ho dokonce ulomil, Levin si vyčetl, že byl pod vlivem včerejšího pocitu k Veslovskému příliš chladný, a snažil se svou strohost napravit zvláštní vlídností. Když bylo všechno v pořádku a povozy byly vyvedeny na cestu, dal Levin vyndat snídani.

„Dobrá chuť – čisté svědomí! Tohle kuře mi sklouzne až do bot," říkal francouzské říkadlo Vaseňka, který zase pookřál, a dojídal druhé kuře. „Tak, teď naše pohromy skončily; teď už půjde všechno dobře. Jenomže já jsem teď za svou vinu povinen sedět na kozlíku. Že ano? Co? Ne, ne, já jsem Automedón. Uvidíte, jak vás dovezu!" odpovídal a nepouštěl opratě, když ho Levin prosil, ať pustí kočího. „Ne, musím svou vinu odčinit a na kozlíku je mi skvěle." A rozjel se.

Levin se trochu bál, že mu utahá koně, zvlášť levého, ryzáka, kterého neuměl udržet; ale mimoděk se poddával jeho veselosti, poslouchal romance, které Veslovskij celou cestu prozpěvoval na kozlíku, nebo vyprávění a předvádění, jak se má po anglicku řídit čtyřspřeží; a po snídani všichni v té nejveselejší náladě dojeli k Gvozděvské bažině.

Kapitola desátá

Vaseňka hnal koně tak rychle, že k bažině přijeli příliš brzy, kdy bylo ještě horko.

Když dojeli k té pravé bažině, hlavnímu cíli výpravy, Levin mimoděk uvažoval, jak by se Vaseňky zbavil a mohl chodit bez překážek. Stěpan Arkaďjič si zřejmě přál totéž a Levin viděl v jeho tváři výraz ustaranosti, jaký má každý pravý lovec před začátkem lovu, a trochu dobrosrdečné lstivosti, která mu byla vlastní.

„Tak jak půjdeme? Bažina je výborná, vidím, a jsou tu i jestřábi," řekl Stěpan Arkaďjič a ukázal na dva velké ptáky, kteří kroužili nad ostřicí. „Kde jsou jestřábi, tam určitě něco je."

„Tak vidíte, pánové," řekl Levin s poněkud zachmuřeným výrazem, povytahoval si holínky a prohlížel zápalky na pušce. „Vidíte tu ostřici?" Ukázal na ostrůvek, který tmavl černou zelení uprostřed obrovské mokré louky, rozložené po pravé straně řeky a do půli posečené. „Bažina začíná tady, přímo před námi, vidíte – kde je to zelenější. Odtud vede doprava, kde chodí koně; tam jsou trsy, bývají tam sluky; a kolem té ostřice támhle až k té olšině a až ke mlýnu. Támhle, vidíš, kde je ta zátoka. To je nejlepší místo. Tam jsem jednou zastřelil sedmnáct bekasín. Rozdělíme se se dvěma psy na různé strany a sejdeme se tam u mlýna."

„Tak kdo doprava a kdo doleva?" řekl Stěpan Arkaďjič. „Vpravo je to širší, jděte vy dva, a já doleva," řekl jakoby bezstarostně.

„Výborně! My ho přestřílíme. Tak pojďme, pojďme!" přitakal Vaseňka.

Levin nemohl nesouhlasit a rozešli se. Sotva vešli do bažiny, oba psi začali spolu hledat a táhli k rezavé vodě. Levin znal tohle Laskino hledání, opatrné a neurčité; znal i to místo a čekal hejnko bekasín.

„Veslovskij, vedle mě, jděte vedle mě!“ řekl přidušeným hlasem kamarádovi, který za ním čvachtal vodou a jehož míření pušky Levina po nechtěném výstřelu u Kolpenské bažiny mimoděk zajímalo.

„Ne, já vás nebudu omezovat, na mě nemyslete.“

Ale Levin mimoděk myslel a vzpomínal na Kittyina slova, když ho pouštěla: „Dejte pozor, ať se navzájem nepostřílíte.“ Psi se blížili a blížili, míjeli se a každý sledoval svou nit; očekávání bekasíny bylo tak silné, že mlasknutí vlastního podpatku, který vytahoval z rezavého bahna, Levinovi připadalo jako křik bekasíny, a chytal a svíral pažbu pušky.

Bum! Bum! – ozvalo se mu nad uchem. To Vaseňka vystřelil do hejna kachen, které kroužily nad bažinou a v tu chvíli přiletěly k lovcům, kam vůbec neměly. Levin se ani nestačil ohlédnout a už mlaskla jedna bekasína, druhá, třetí a ještě asi osm se jich zvedlo jedna za druhou.

Stěpan Arkaďjič jednu srazil právě ve chvíli, kdy se chystala začít své klikaté lety, a bekasína spadla jako hrudka do bahna. Oblonskij nespěchal a vedl hlaveň za další, která ještě letěla nízko k ostřici, a se zvukem výstřelu spadla i tahle bekasína; a bylo vidět, jak vyskakuje z posečené ostřice a tluče zdravým, zespodu bílým křídlem.

Levin takové štěstí neměl: na první bekasínu vystřelil příliš zblízka a minul; vedl za ní hlaveň, když už začala stoupat, ale v tu chvíli mu zpod nohou vylétla ještě jedna, rozptýlila ho, a minul podruhé.

Zatímco nabíjeli pušky, zvedla se další bekasína a Veslovskij, který už stihl podruhé nabít, vypálil do vody ještě dvě rány drobných broků. Stěpan Arkaďjič posbíral své bekasíny a zářícíma očima pohlédl na Levina.

„Tak, a teď se rozdělíme,“ řekl Stěpan Arkaďjič, trochu kulhal na levou nohu, pušku držel připravenou, pohvizdoval na psa a vydal se na

jednu stranu. Levin s Veslovským šli na druhou.

U Levina to vždycky bylo tak, že když se mu první výstřely nepovedly, rozčiloval se, zlobil se a celý den střílel špatně. Tak tomu bylo i dnes. Bekasín bylo velmi mnoho. Zpod psa i lovcům zpod nohou bez ustání vylétaly bekasíny a Levin se mohl napravit; ale čím víc střílel, tím víc se ztrapňoval před Veslovským, který vesele pálil, kdy se mělo i kdy se nemělo, nic nezastřelil a vůbec ho to nemrzelo. Levin spěchal, nevydržel, rozčiloval se víc a víc a došel už tak daleko, že když střílel, skoro už nedoufal, že něco zastřelí. Zdálo se, že to chápe i Laska. Začala hledat líněji a ohlížela se na lovce jakoby udiveně nebo vyčítavě. Výstřel následoval za výstřelem. Kolem lovců visel prachový dým a ve velké, prostorné síťce lovecké brašny byly jen tři lehoučké, malé bekasíny. A ještě jednu z nich zastřelil Veslovskij a jedna byla společná. Mezitím bylo z druhé strany bažiny slyšet ne časté, ale, jak se Levinovi zdálo, významné výstřely Stěpana Arkaďjiče, a skoro po každém se ozvalo: „Kraku, Kraku, přines!“

To Levina ještě víc rozrušovalo. Bekasíny bez ustání kroužily ve vzduchu nad ostřicí. Ze všech stran bez ustání znělo mlaskání u země a skřehotání ve výšce; bekasíny, které předtím vyplašili a které se proháněly ve vzduchu, usedaly před lovci. Místo dvou jestřábů teď nad bažinou s pištěním kroužily desítky.

Když prošli větší polovinu bažiny, dostali se Levin s Veslovským k místu, kde byla mužická louka rozdělená dlouhými pruhy, které se opíraly o ostřici a byly označené tu vyšlapanými proužky, tu posečeným řádkem. Polovina těch pruhů už byla posečená.

Ačkoli bylo po neposečeném málo naděje najít tolik co po posečeném, Levin slíbil Stěpanu Arkaďjičovi, že se s ním sejde, a šel se svým společníkem dál po posečených i neposečených pruzích.

„Hej, lovci!“ zavolal na ně jeden z mužiků, kteří seděli u vypřaženého vozu. „Pojďte s námi poobědvat! Napít se kořalky!“

Levin se ohlédl.

„Pojď, nic se neboj!“ zavolal veselý vousatý mužik s rudou tváří, vycenil bílé zuby a zvedl nazelenalou láhev, která se blyštěla na slunci.

„Co to říkají?“ zeptal se Veslovskij.

„Zvou nás na vodku. Asi si rozdělovali louky. Já bych se napil,“ řekl Levin ne bez lsti a doufal, že Veslovského vodka zláká a půjde k nim.

„A proč nás hostí?“

„Jen tak, veselí se. Opravdu, zajděte k nim. Bude vás to zajímat.“

„Tak pojďme, to je zajímavé.“

„Jděte, jděte, cestu ke mlýnu najdete!“ křikl Levin, ohlédl se a s potěšením viděl, že se Veslovskij shrbený, s puškou v natažené ruce a s klopýtáním unavených nohou vyprošťuje z bažiny k mužikům.

„Pojď i ty!“ volal mužik na Levina. „Neboj se! Zakousneš pirožek! No tak!“

Levin by se moc rád napil vodky a snědl kus chleba. Byl zesláblý a cítil, že jen stěží vytahuje z bahna nohy, které se mu pletly, a na chvíli zaváhal. Ale pes vystavil. A hned všechna únava zmizela a lehce šel bahnem ke psovi. Zpod nohou mu vyletěla bekasína; vystřelil a zasáhl ji – pes dál stál. „Vpřed!“ Zpod psa se zvedla druhá. Levin vystřelil. Ale den byl nešťastný; minul, a když šel hledat tu zastřelenou, nenašel ani tu. Prolezl celou ostřici, ale Laska nevěřila, že ji zastřelil, a když ji posílal hledat, dělala, že hledá, ale nehledala.

Ani bez Vaseňky, kterému Levin přičítal svůj nezdar, se to nezlepšilo. Bekasín tu bylo taky hodně, ale Levin míjel jednu za druhou.

Šikmé paprsky slunce ještě pálily; šaty, skrz naskrz promáčené potem, se lepily k tělu; levá holínka, plná vody, byla těžká a mlaskala; po tváři umazané od spáleného prachu stékal v kapkách pot; v ústech měl hořkost, v nose pach střelného prachu a rezavé vody, v uších neustálé mlaskání bekasín; hlavní se nedalo dotknout, tak byly rozpálené; srdce tlouklo rychle a krátce; ruce se třásly vzrušením a unavené nohy klopýtaly a pletly se přes trsy a bahno; ale pořád chodil a střílel. Nakonec, když hanebně minul, hodil pušku i klobouk na zem.

„Ne, musím se vzpamatovat!“ řekl si. Zvedl pušku i klobouk, zavolal si Lasku k noze a vyšel z bažiny. Když vyšel na sucho, sedl si na trs, zul se, vylil vodu z holínky, pak přišel k bažině, napil se vody s rezavou příchutí, namočil rozpálené hlavně a umyl si obličej a ruce. Když se osvěžil, vydal se znovu k místu, kam přeletěla bekasína, s pevným úmyslem, že se nebude rozčilovat.

Chtěl být klidný, ale bylo to stejné. Prst mu tiskl spoušť dřív, než vzal ptáka na mušku. Všechno šlo hůř a hůř.

Když vyšel k olšině, kde se měl sejít se Stěpanem Arkaďjičem, měl v brašně pět kusů.

Dřív než uviděl Stěpana Arkaďjiče, uviděl jeho psa. Zpoza vyvráceného olšového kořene vyskočil Krak, celý černý od páchnoucího bažinného bahna, a s vítězným výrazem se očichal s Laskou. Za Krakem se ve stínu olší objevila i statná postava Stěpana Arkaďjiče. Šel mu naproti, rudý, zpocený, s rozepnutým límcem a pořád stejně kulhal.

„Tak co? Hodně jste pálili!“ řekl s veselým úsměvem.

„A ty?“ zeptal se Levin. Ale ptát se nebylo třeba, protože už viděl plnou brašnu.

„Ale nic moc.“

Měl čtrnáct kusů.

„Skvělá bažina! Tobě určitě překážel Veslovskij. Dvěma s jedním psem se to nehodí,“ řekl Stěpan Arkaďjič, aby zmírnil svůj triumf.

Kapitola jedenáctá

Když Levin se Stěpanem Arkaďjičem přišli do jizby mužika, u kterého se Levin vždycky zastavoval, Veslovskij už tam byl. Seděl uprostřed jizby, oběma rukama se držel lavice, zatímco ho za holínky obalené bahnem stahoval z lavice voják, bratr hospodyně, a smál se svým nakažlivě veselým smíchem.

„Právě jsem přišel. Byli rozkošní. Představte si, napojili mě, nakrmili. Jaký chléb, to je zázrak! Lahodný! A vodka – nikdy jsem lepší nepil! A za nic na světě si nechtěli vzít peníze. A pořád říkali ‚nic ve zlém', nebo tak nějak."

„Proč by si brali peníze? Tak oni vás, jako, pohostili. Copak oni vodku prodávají?" řekl voják, když konečně stáhl promočenou holínku i se zčernalou punčochou.

Přestože jizba byla nečistá, zašpiněná holínkami lovců a špinavými psy, kteří se olizovali, přestože byla plná pachu bažiny a střelného prachu a nebyly tam nože ani vidličky, lovci se napili čaje a navečeřeli s takovou chutí, s jakou se jí jen na lovu. Umytí a čistí šli do vymetené kůlny na seno, kde kočí připravili pánům postele.

Ačkoli se už setmělo, nikomu z lovců se nechtělo spát.

Hovor chvíli kolísal mezi vzpomínkami a historkami o střelbě, o psech, o dřívějších lovech, a pak narazil na téma, které všechny zaujalo. Když Vaseňka už několikrát vyjádřil nadšení nad tím, jak je to nocování a vůně sena rozkošné, jak je rozkošný rozbitý vůz – připadal mu rozbitý, protože byl sundaný z předku –, jak dobrosrdeční jsou mužici, kteří ho napojili vodkou, a jak rozkošní jsou psi, z nichž každý

ležel u nohou svého pána, vyprávěl Oblonskij, jak rozkošný byl lov u Maltuse, kde byl loni v létě. Maltus byl známý železniční boháč. Štěpan Arkaďjič vyprávěl, jaké bažiny měl ten Maltus vykoupené v Tverské gubernii a jak byly hájené, a o tom, jaké povozy, jaké dogkáry lovce přivezly a jaký stan se snídaní byl rozbitý u bažiny.

„Nechápu tě," řekl Levin a nadzvedl se na svém seně, „jak se ti ti lidé můžou nehnusit. Chápu, že snídaně s lafitem je velmi příjemná, ale copak se ti nehnusí právě ten přepych? Všichni ti lidé, jako dřív naši pachtýři kořalečné daně, vydělávají peníze tak, že si při tom vydělávání zaslouží opovržení lidí, na to opovržení nedbají a potom se tím, co nepoctivě nabyli, z dřívějšího opovržení vykupují."

„Naprosto správně!" ozval se Vaseňka Veslovskij. „Naprosto! Oblonskij to samozřejmě dělá z dobráckosti, ale druzí říkají: ‚Oblonskij tam jezdí…'"

„Vůbec ne." Levin slyšel, že se Oblonskij při těch slovech usmívá. „Já ho prostě nepovažuji za o nic nepoctivějšího než kohokoli z bohatých kupců a šlechticů. Ti i oni nabyli stejně, prací a rozumem."

„Ano, ale jakou prací? Copak je to práce, získat koncesi a přeprodat ji?"

„Samozřejmě že práce. Práce v tom smyslu, že kdyby nebylo jeho nebo jiných jemu podobných, nebylo by ani drah."

„Ale není to práce jako práce mužika nebo učence."

„Dejme tomu, ale práce v tom smyslu, že jeho činnost přináší výsledek – dráhu. Ale ty přece považuješ dráhy za zbytečné."

„Ne, to je jiná otázka; jsem ochoten uznat, že jsou užitečné. Ale každý zisk, který neodpovídá vynaložené práci, je nepoctivý."

„A kdo určí, co odpovídá?"

„Zisk nepoctivou cestou, lstí," řekl Levin a cítil, že nedokáže jasně určit hranici mezi poctivým a nepoctivým, „tak jako zisk bankovních kanceláří," pokračoval. „Tohle zlo, nabývání obrovských jmění bez práce, jako to bylo za kořalečných pachtů, jen změnilo podobu. Král

zemřel, ať žije král! Sotva stačili zrušit pachty, objevily se železnice, banky: zase zisk bez práce."

„Ano, to všechno je možná pravdivé a důvtipné... Lehni, Kraku!" křikl Stěpan Arkaďjič na psa, který se drbal a obracel všechno seno. Byl zřejmě přesvědčený o správnosti svého tématu, a proto mluvil klidně a bez spěchu. „Ale neurčil jsi hranici mezi poctivou a nepoctivou prací. To, že dostávám větší plat než můj přednosta oddělení, ačkoli on tomu rozumí líp než já – to je nepoctivé?"

„Nevím."

„Tak já ti něco řeknu: to, že ty za svou práci v hospodářství dostaneš navíc, dejme tomu, pět tisíc, kdežto náš hostitel, mužik, ať se dře sebevíc, nedostane víc než padesát rublů, je přesně tak nepoctivé jako to, že já dostávám víc než přednosta oddělení a že Maltus dostává víc než traťmistr. Naopak, vidím jakýsi nepřátelský, ničím nepodložený postoj společnosti k těm lidem a myslím, že je v tom závist..."

„Ne, to není spravedlivé," řekl Veslovskij, „o závist tu nejde, ale něco nečistého na té věci je."

„Ne, dovol," pokračoval Levin. „Říkáš, že je nespravedlivé, že já dostanu pět tisíc a mužik padesát rublů: to je pravda. Je to nespravedlivé a já to cítím, ale..."

„Ono je to opravdu tak. Proč my jíme, pijeme, lovíme, nic neděláme, a on se věčně, věčně dře?" řekl Vaseňka, který o tom zřejmě poprvé jasně přemýšlel, a proto zcela upřímně.

„Ano, ty to cítíš, ale svůj statek mu nedáš," řekl Stěpan Arkaďjič, jako by Levina schválně popichoval.

Mezi oběma švagry se v poslední době ustálil jakoby skrytý nepřátelský vztah: jako by od té doby, co měli za ženy dvě sestry, mezi nimi vzniklo soupeření o to, kdo si líp zařídil život, a teď se to nepřátelství projevovalo v hovoru, který začínal nabírat osobní nádech.

„Nedávám ho, protože to po mně nikdo nežádá, a i kdybych chtěl, dát ho nemůžu," odpověděl Levin, „a není komu."

„Dej ho tomuhle mužikovi; ten neodmítne."

„Ano, ale jak mu ho dám? Pojedu s ním a sepíšu kupní smlouvu?"

„To nevím; ale jestli jsi přesvědčený, že nemáš právo…"

„Vůbec nejsem přesvědčený. Naopak cítím, že nemám právo ho dát, že mám povinnosti k půdě i k rodině."

„Ne, dovol; ale jestli máš za to, že ta nerovnost je nespravedlivá, proč tedy podle toho nejednáš?…"

„Já podle toho jednám, jenom záporně, v tom smyslu, že se nebudu snažit zvětšit ten rozdíl v postavení, který mezi mnou a jím existuje."

„Ne, promiň mi; to je paradox."

„Ano, to je takové nějaké sofistické vysvětlení," přisvědčil Veslovskij. „Á, hospodář!" řekl mužikovi, který se skřípěním vrat vcházel do kůlny. „Copak, ještě nespíš?"

„Ne, kdepak spaní! Myslel jsem, že naši páni spí, ale slyším, že si povídají. Musím si tu vzít hák. Nekousne?" dodal a opatrně našlapoval bosýma nohama.

„A kde ty budeš spát?"

„My jdeme na noční pastvu."

„Ach, to je noc!" řekl Veslovskij a díval se na kraj jizby a vypřažený vůz, které byly ve slabém světle soumraku vidět ve velkém rámu ted otevřených vrat. „Ale poslouchejte, to zpívají ženské hlasy, a opravdu nejsou špatné. Kdo to zpívá, hospodáři?"

„To jsou děvčata z čeledi, tady vedle."

„Pojďme se projít! Stejně neusneme. Oblonskij, pojď!"

„Kdyby se tak dalo ležet a zároveň jít," odpověděl Oblonskij a protahoval se. „Ležet je skvělé."

„Tak já půjdu sám," řekl Veslovskij, čile vstal a obouval se. „Na shledanou, pánové. Jestli to bude veselé, zavolám vás. Hostili jste mě zvěřinou a já na vás nezapomenu."

„Že je to skvělý chlapík?" řekl Oblonskij, když Veslovskij odešel a mužik za ním zavřel vrata.

„Ano, skvělý," odpověděl Levin a dál přemýšlel o tom, o čem se právě mluvilo. Zdálo se mu, že své myšlenky a city vyjádřil tak jasně, jak to jen uměl, a přece oba, lidé nehloupí a upřímní, jednohlasně řekli, že se utěšuje sofismaty. To ho znepokojovalo.

„Tak je to tedy, příteli. Člověk si musí vybrat jedno ze dvou: bud uznat, že současné uspořádání společnosti je spravedlivé, a pak hájit svá práva; nebo přiznat, že užívá nespravedlivých výhod, jak to dělám já, a užívat jich s potěšením."

„Ne, kdyby to bylo nespravedlivé, nemohl bys těch dober užívat s potěšením, aspoň já bych nemohl. Já hlavně potřebuji cítit, že nejsem vinen."

„A co, opravdu, nepůjdeme přece jen?" řekl Stěpan Arkaďjič, kterého napětí myšlenek zřejmě unavilo. „Stejně neusneme. Opravdu, pojďme!"

Levin neodpovídal. Zaměstnávalo ho to, co v hovoru řekli – že jedná spravedlivě jen v záporném smyslu. „Copak se dá být spravedlivý jen záporně?" ptal se sám sebe.

„Ale jak silně voní čerstvé seno!" řekl Stěpan Arkaďjič a nadzvedl se. „Za nic na světě neusnu. Vaseňka tam něco vymyslel. Slyšíš ten řehot a jeho hlas? Nepůjdeme? Pojďme!"

„Ne, já nepůjdu," odpověděl Levin.

„Copak i tohle děláš ze zásady?" řekl s úsměvem Stěpan Arkaďjič a hledal ve tmě svou čepici.

„Ne ze zásady, ale proč bych tam chodil?"

„A víš, že si nadrobíš?" řekl, když našel čepici a vstával.

„Proč?"

„Copak nevidím, jak ses postavil k ženě? Slyšel jsem, že je u vás otázkou prvořadé důležitosti, jestli pojedeš, nebo nepojedeš na dva dny na lov. Jako idyla je to všechno hezké, ale na celý život to nestačí. Muž musí být nezávislý, má své mužské zájmy. Muž musí být mužný," řekl Oblonskij a otevíral vrata.

„A to jako co? Jít se dvořit děvčatům z čeledi?“ zeptal se Levin.

„A proč ne, když je to veselé? To nemá žádné následky. Mé ženě to neublíží a já se pobavím. Hlavní je – střež svatyni domova. Aby se v domě nic nestalo. Ale ruce si nesvazuj.“

„Možná,“ řekl suše Levin a otočil se na bok. „Zítra se musí vyrazit brzy, nikoho nebudím a jdu za svítání.“

„Pánové, pojďte rychle!“ ozval se hlas Veslovského, který se vrátil. „Rozkošná! To jsem objevil já. Rozkošná, dokonalá Markétka, a už jsme se seznámili. Opravdu, převelice hezká!“ vyprávěl s tak uznalým výrazem, jako by ji udělali hezkou právě pro něho a on byl spokojený s tím, kdo mu to připravil.

Levin dělal, že spí, a Oblonskij si obul bačkory, zapálil si doutník a vyšel z kůlny, a brzy jejich hlasy utichly.

Levin dlouho nemohl usnout. Slyšel, jak jeho koně žvýkají seno, pak jak se hospodář se starším synkem chystá a odjíždí na noční pastvu; pak slyšel, jak se voják na druhé straně kůlny ukládá ke spánku se synovcem, malým synem hospodáře; slyšel, jak chlapec tenkým hláskem sděluje strýci svůj dojem ze psů, kteří mu připadali strašní a obrovští; pak jak se chlapec vyptával, co budou ti psi chytat, a jak mu voják chraptivým a ospalým hlasem říkal, že lovci zítra půjdou do bažiny a budou střílet z pušek, a jak potom, aby se chlapcových otázek zbavil, řekl: „Spi, Vasko, spi, nebo uvidíš,“ a brzy sám začal chrápat a všechno utichlo; bylo slyšet jen řehtání koní a skřehotání bekasíny. „Copak jen záporně?“ opakoval si. „No a co? Já nejsem vinen.“ A začal myslet na zítřek.

„Zítra půjdu časně ráno a předsevezmu si, že se nebudu rozčilovat. Bekasín je spousta. A sluky jsou tu taky. A až přijdu domů, bude tam lístek od Kitty. Ano, Stiva má možná pravdu: nejsem k ní mužný, zženštilel jsem… Ale co se dá dělat! Zase záporně!“

Ze spánku zaslechl smích a veselé povídání Veslovského a Stěpana Arkaďjiče. Na okamžik otevřel oči: vyšel měsíc a ti dva stáli v otevře-

ných vratech, jasně ozářeni měsíčním světlem, a hovořili. Stěpan Arkaďjič říkal cosi o svěžesti děvčete a přirovnával ji k právě vyloupnutému čerstvému oříšku, a Veslovskij se smál svým nakažlivým smíchem a opakoval cosi, nejspíš slova, která mu řekl nějaký mužik: „Ty se o tu svou snaž, co to jde!“ Levin ze spánku řekl:

„Pánové, zítra za svítání!“ a usnul.

Kapitola dvanáctá

Levin se probudil za časného úsvitu a zkusil vzbudit kamarády. Vaseňka ležel na břiše, jednu nohu v punčoše nataženou, a spal tak tvrdě, že se z něj nedala dostat žádná odpověď. Oblonskij ze spaní odmítl jít tak brzo. Dokonce i Laska, která spala stočená do klubíčka na kraji sena, vstala neochotně a líně si jednu po druhé natahovala a protahovala zadní nohy. Levin se obul, vzal pušku, opatrně otevřel vrzající dveře kůlny a vyšel ven. Kočí spali u povozů, koně podřimovali. Jen jeden líně žral oves a odfrkáváním ho rozhazoval po žlabu. Venku bylo ještě šero.

„Pročpak jsi vstal tak brzo, holoubku?“ oslovila ho přátelsky, jako starého dobrého známého, stará hospodyně, která vyšla z chalupy.

„Ale na lov, tetičko. Dostanu se tudy k bažině?“

„Rovnou za stavením, přes naše humna, milý člověče, a konopím. Je tam pěšinka.“

Stařena opatrně kráčela bosýma opálenýma nohama, doprovodila Levina a odklopila mu u humna branku v ohradě.

„Půjdeš pořád rovně a dojdeš rovnou k bažině. Naši kluci tam včera večer vyhnali koně.“

Laska vesele běžela napřed po pěšině. Levin šel za ní rychlým, lehkým krokem a ustavičně pohlížel na oblohu. Přál si, aby slunce nevyšlo dřív, než dojde k bažině. Ale slunce neotálelo. Měsíc, který ještě svítil, když vycházel, se teď už jen leskl jako kousek rtuti; ranní záři, kterou předtím nebylo možné přehlédnout, teď bylo nutné hledat; dřív neurčité skvrny na vzdáleném poli byly teď už jasně vidět. Byly to

kupy žita. Rosa, ještě neviditelná bez slunečního světla, ve vonném vysokém konopí, z něhož už byly vybrány samčí rostliny, smáčela Levinovi nohy i blůzu až nad pás. V průzračném tichu jitra byly slyšet i ty nejmenší zvuky. Kolem Levinova ucha prolétla včelka se svištěním kulky. Zadíval se a uviděl ještě druhou a třetí. Všechny vylétaly zpoza proutěného plotu včelína a nad konopím mizely směrem k bažině. Pěšina vyvedla rovnou do bažiny. Bažinu bylo možné poznat po párách, které z ní stoupaly, někde hustěji, jinde řidčeji, takže ostřice a vrbové keříky se na té páře houpaly jako ostrůvky. Na kraji bažiny a cesty leželi kluci a mužici, kteří hlídali koně na noční pastvě, a před svítáním všichni spali pod kaftany. Nedaleko od nich chodili tři koně se spoutanýma nohama. Jeden z nich řinčel železnými pouty. Laska šla vedle pána, prosila, aby mohla napřed, a ohlížela se. Když Levin minul spící mužiky a došel k první mokřince, prohlédl zápalky a pustil psa. Jeden z koní, dobře živený hnědý tříletek, se při pohledu na psa splašeně uhnul, zvedl ocas a odfrkl. Ostatní koně se také polekali, spoutanýma nohama čvachtali ve vodě, a jak vytahovali kopyta z husté hlíny, ozýval se zvuk podobný pleskání; vyskákali z bažiny ven. Laska se zastavila, posměšně se podívala na koně a tázavě na Levina. Levin Lasku pohladil a hvízdl na znamení, že se může začít.

Laska se vesele a starostlivě rozběhla po rašelině, která se pod ní houpala.

Jakmile Laska vběhla do bažiny, ucítila hned mezi známými pachy kořínků, bažinných trav, rezavé vody a cizím pachem koňského trusu pach ptáka, rozptýlený po celém tom místě, pach právě toho voňavého ptáka, který ji vzrušoval víc než všichni ostatní. Místy na mechu a na bažinných lopuších byl ten pach velmi silný, ale nedalo se rozhodnout, kterým směrem sílí a kterým slábne. Aby našla směr, musela odběhnout dál po větru. Laska necítila pohyb svých nohou a napjatým cvalem, takovým, aby se mohla při každém skoku zastavit, kdyby to bylo nutné, odskákala doprava pryč od předjitřního vánku, který vál od vý-

chodu, a obrátila se proti větru. Nasála do sebe vzduch rozšířenými nozdrami a hned ucítila, že tu nejsou jen jejich stopy, ale že jsou tu oni sami, přímo před ní, a ne jeden, ale mnoho. Laska zpomalila běh. Byli tady, ale kde přesně, to ještě nemohla určit. Aby našla právě to místo, začala už dělat kruh, když ji najednou vyrušil pánův hlas. „Lasko! Tady!“ řekl a ukazoval jí na druhou stranu. Chvíli stála a ptala se ho, jestli by nebylo lepší dělat to tak, jak začala, ale on rozkaz rozzlobeným hlasem zopakoval a ukazoval na zatopené místo plné trsů, kde nemohlo nic být. Poslechla ho, a aby mu udělala radost, předstírala, že hledá, prolezla celé to místo s trsy, vrátila se na původní místo a hned je zase ucítila. Teď, když ji nerušil, věděla, co dělat, a nedívala se pod nohy, zakopávala mrzutě o vysoké trsy a padala do vody, ale svými ohebnými, silnými nohama si poradila a začala kruh, který jí měl všechno objasnit. Jejich pach ji zasahoval silněji a silněji, určitěji a určitěji, a najednou jí bylo úplně jasné, že jeden z nich je tady, za tímhle trsem, pět kroků před ní, a zastavila se a ztuhla celým tělem. Na svých nízkých nohách před sebou nic neviděla, ale podle pachu věděla, že nesedí dál než pět kroků. Stála, cítila ho víc a víc a vychutnávala čekání. Napjatý ocas měla natažený a chvěl se jen na samé špičce. Tlamu měla lehce pootevřenou, uši zvednuté. Jedno ucho se jí ohrnulo už v běhu. Dýchala těžce, ale opatrně, a ještě opatrněji se ohlédla na pána, víc očima než hlavou. On se svou tváří, na kterou byla zvyklá, ale s očima, které byly vždycky strašné, šel, zakopával o trsy, a jak se jí zdálo, neobyčejně pomalu. Zdálo se jí, že jde pomalu, a on běžel.

Levin zpozoroval to zvláštní hledání Lasky, kdy se celá přitiskla k zemi, jako by zadníma nohama hrabala dlouhými kroky, a lehce pootevřela tlamu, a pochopil, že táhne za slukami. V duchu se pomodlil k Bohu, aby měl úspěch, hlavně u prvního ptáka, a přiběhl k ní. Došel k ní úplně blízko, začal ze své výšky hledět před sebe a uviděl očima to, co ona viděla nosem. V uličce mezi trsy bylo na jednom z nich vidět

sluku. Otočila hlavu a naslouchala. Potom trochu roztáhla a znovu složila křídla, nemotorně zavrtěla zadkem a zmizela za rohem.

„Vpřed, vpřed!“ vykřikl Levin a strčil Lasku do zadku.

„Ale já nemůžu jít,“ myslela si Laska. „Kam půjdu? Odsud je cítím, a když se pohnu dopředu, nepoznám vůbec nic, kde jsou a kdo jsou.“ Ale tu do ní strčil kolenem a vzrušeným šepotem řekl: „Vpřed, Lasičko, vpřed!“

„No, když to tak chce, udělám to, ale za sebe už teď neručím,“ pomyslela si a vyrazila ze všech sil dopředu mezi trsy. Teď už nic necítila, jen viděla a slyšela a ničemu nerozuměla.

Deset kroků od původního místa vzlétla se sytým kvorkáním a se zvláštním, vypouklým zvukem slučích křídel jedna sluka. A po výstřelu těžce plácla bílou hrudí o mokrou rašelinu. Druhá nečekala a vzlétla za Levinovými zády, aniž ji pes vyplašil.

Když se k ní Levin obrátil, byla už daleko. Ale výstřel ji zasáhl. Proletěla asi dvacet kroků, vyletěla kolmo vzhůru, a pak se jako hozený míček přemetem těžce zřítila na suché místo.

„Tohle bude dobrý lov!“ myslel si Levin a ukládal do brašny teplé a tučné sluky. „Viď, Lasičko, že to bude dobrý lov?“

Když Levin nabil pušku a vydal se dál, slunce už vyšlo, i když za mráčky ještě nebylo vidět. Měsíc ztratil všechen lesk a bělal se na obloze jako obláček; nebylo už vidět ani jednu hvězdu. Mokřinky, které se předtím stříbřily rosou, teď zlátly. Rezavá voda byla celá jantarová. Modravá barva trav přešla do nažloutlé zeleně. Bažinní ptáčci se hemžili v keříčcích u potoka, které se leskly rosou a vrhaly dlouhý stín. Jestřáb se probudil a seděl na kupě, otáčel hlavu ze strany na stranu a nespokojeně hleděl na bažinu. Kavky letěly do polí a bosý kluk už přiháněl koně ke stařík ovi, který vstal zpod kaftanu a drbal se. Dým z výstřelů se bělal po zeleni trávy jako mléko.

Jeden z kluků přiběhl k Levinovi.

„Strejdo, tady včera byly kachny!“ zakřičel na něj a šel za ním zpovzdálí.

A Levinovi, když ho viděl ten chlapec, který dával najevo svůj obdiv, bylo dvojnásob příjemné zastřelit tamtéž hned za sebou tři bekasíny.

Kapitola třináctá

Lovecká pověra, že když se nezmešká první zvíře a první pták, bude lov šťastný, se ukázala pravdivá.

Unavený, hladový a šťastný se Levin po deváté ráno vrátil do nocležiště. Ušel kolem třiceti verst a nesl devatenáct kusů vzácné pernaté zvěře a jednu kachnu, kterou si přivázal za pás, protože se už do brašny nevešla. Jeho kamarádi už dávno vstali, stačili vyhladovět a nasnídat se.

„Počkejte, počkejte, já vím, že jich je devatenáct," říkal Levin a podruhé přepočítával sluky a bekasíny, které už neměly ten významný vzhled jako ve chvíli, kdy vzlétaly, byly zkroucené a seschlé, se zaschlou krví a s hlavičkami stočenými na stranu.

Počet byl správný a závist Stěpana Arkaďiče byla Levinovi příjemná. Příjemné pro něj bylo ještě to, že když se vrátil do nocležiště, zastihl tam už posla od Kitty se vzkazem.

„Jsem úplně zdravá a veselá. Jestli se o mě bojíš, můžeš být ještě klidnější než dřív. Mám nového tělesného strážce, Marju Vlasjevnu." To byla porodní bába, nová a důležitá osoba v Levinově rodinném životě. „Přijela se na mě podívat. Shledala, že jsem úplně zdravá, a nechali jsme ji tu až do tvého příjezdu. Všichni jsou veselí a zdraví a ty, prosím tě, nespěchej, a jestli je lov dobrý, zůstaň ještě den."

Ty dvě radosti, šťastný lov a psaníčko od ženy, byly tak velké, že dvě malé nepříjemnosti, které se potom přihodily, Levin snesl lehce. Jedna byla v tom, že ryzá přípřežní klisna, zřejmě včera přepracovaná, nežrala a byla skleslá. Kočí říkal, že je uhnaná.

„Včera ji uštvali, Konstantine Dmitriči," říkal. „No jo, deset verst ji hnali bez rozumu!"

Druhá nepříjemnost, která mu v první chvíli pokazila dobrou náladu, ale které se potom hodně nasmál, byla v tom, že ze všech zásob, které Kitty přidělila v takové hojnosti, že se zdálo nemožné je za týden sníst, nezbylo nic. Když se Levin unavený a hladový vracel z lovu, snil tak určitě o pirožcích, že už když se blížil k nocležišti, cítil jejich vůni a chuť v ústech, jako Laska cítila zvěř, a hned nařídil Filipovi, aby mu je podal. Ukázalo se, že nejen pirožky, ale ani kuřata už nejsou.

„No to je ale chuť k jídlu!" řekl Stěpan Arkaďjič se smíchem a ukazoval na Vaseňku Veslovského. „Já netrpím nedostatkem chuti k jídlu, ale tohle je úžasné…"

„Ale bylo to výtečné," pochválil Veslovskij hovězí, které snědl.

„No, co se dá dělat!" řekl Levin a zachmuřeně se podíval na Veslovského. „Filipe, tak mi dej hovězí."

„Hovězí snědli, kost jsem dal psům," odpověděl Filip.

Levina to tak urazilo, že mrzutě řekl:

„Mohli jste mi aspoň něco nechat!" a bylo mu do pláče.

„Tak vykuchej tu zvěř," řekl Filipovi třesoucím se hlasem a snažil se nedívat na Vaseňku, „a naplň ji kopřivami. A pro mě si řekni aspoň o mléko."

Teprve potom, když se napil mléka do sytosti, začal se stydět, že dal najevo svou mrzutost cizímu člověku, a začal se smát své vyhladovělé zlosti.

Večer ještě jednou vyrazili na lov, při kterém i Veslovskij zastřelil několik kusů, a v noci se vrátili domů.

Cesta zpátky byla stejně veselá jako cesta tam. Veslovskij tu zpíval, tu s požitkem vzpomínal na svá dobrodružství u mužiků, kteří ho pohostili vodkou a řekli mu: „Nic ve zlém"; tu zase na svá noční dobrodružství s oříšky, s děvečkou ze dvora a s mužikem, který se ho ptal, jestli je ženatý, a když se dozvěděl, že není, řekl mu: „Ty se na cizí

ženský nekoukej, ale hlavně se snaž, abys měl svou.“ Tahle slova Veslovského obzvlášť rozesmávala.

„Vůbec jsem s naší výpravou hrozně spokojený. A vy, Levine?“

„Já jsem velmi spokojený,“ říkal upřímně Levin, kterého obzvlášť těšilo, že nejen necítí to nepřátelství, jaké doma pociťoval k Vaseňkovi Veslovskému, ale naopak k němu cítí tu nejpřátelštější náklonnost.

Kapitola čtrnáctá

Druhý den v deset hodin, když už Levin obešel hospodářství, zaklepal na pokoj, kde nocoval Vaseňka.

„Dále," zavolal na něj Veslovskij. „Promiňte mi, teprve jsem dokončil svou omývací proceduru," řekl s úsměvem a stál před ním jen ve spodním prádle.

„Jen se neostýchejte, prosím." Levin si přisedl k oknu. „Spal jste dobře?"

„Jako zabitý. A to je dneska den pro lov!"

„Ano. Dáte si čaj, nebo kávu?"

„Ani jedno, ani druhé. Já si dám snídani. Opravdu se stydím. Dámy už jsou asi vzhůru? Teď by byla výborná procházka. Ukažte mi koně."

Prošli se po zahradě, zašli do stáje a dokonce si spolu zacvičili na bradlech, a pak se Levin se svým hostem vrátil domů a vešel s ním do salonu.

„Výborně jsme si zalovili, a kolik dojmů!" řekl Veslovskij a přistoupil ke Kitty, která seděla u samovaru. „Jaká škoda, že dámy jsou o tyhle radosti připraveny!"

„No co, nějak přece s paní domu mluvit musí," řekl si Levin. Zase se mu cosi zazdálo v tom úsměvu, v tom vítězném výrazu, s jakým se host obrátil ke Kitty...

Kněžna, která seděla na druhé straně stolu s Marjou Vlasjevnou a se Stěpanem Arkaďjičem, zavolala Levina k sobě a začala s ním mluvit o přestěhování do Moskvy kvůli Kittyinu porodu a o přípravě bytu. Levinovi byly už při svatbě nepříjemné všechny přípravy, které svou

malicherností urážely velikost toho, co se dělo, ale ještě urážlivější mu připadaly přípravy na budoucí porod, jehož čas se jaksi vypočítával na prstech. Celou dobu se snažil neslyšet ty řeči o tom, jak se bude budoucí dítě zavinovat, snažil se odvracet a nevidět jakési tajemné nekonečné pletené pruhy a jakési plátěné trojúhelníčky, kterým Dolly přikládala zvláštní důležitost, a tak dále. Narození syna – byl si jistý, že to bude syn – mu slibovali, ale on v ně nemohl věřit, tak neobyčejné se mu zdálo. Připadalo mu na jedné straně jako tak ohromné, a proto nemožné štěstí, a na druhé straně jako tak tajemná událost, že to domnělé vědění o tom, co bude, a z toho plynoucí příprava jako na něco obyčejného, co dělají sami lidé, mu připadaly pobuřující a ponižující.

Ale kněžna jeho city nechápala a jeho neochotu na to myslet a o tom mluvit vysvětlovala lehkomyslností a lhostejností, a proto mu nedávala pokoj. Pověřila Stěpana Arkaďjiče, aby se podíval na byt, a teď zavolala k sobě Levina.

„Já nic nevím, kněžno. Udělejte to, jak chcete," říkal.

„Musí se rozhodnout, kdy se přestěhujete."

„Já opravdu nevím. Vím, že se rodí miliony dětí bez Moskvy a bez doktorů… tak proč by…"

„No, jestli je to tak…"

„Ale ne, jak bude chtít Kitty."

„S Kitty se o tom mluvit nedá! Copak chceš, abych ji vyděsila? Letos na jaře umřela Natalie Golicyna kvůli špatnému porodníkovi."

„Jak řeknete, tak to udělám," řekl zachmuřeně.

Kněžna mu začala něco vykládat, ale on ji neposlouchal. Přestože ho rozhovor s kněžnou rozladil, nezachmuřil se kvůli tomuhle rozhovoru, ale kvůli tomu, co viděl u samovaru.

„Ne, to není možné," myslel si a občas pohlédl na Vaseňku, který se nakláněl ke Kitty a se svým krásným úsměvem jí něco říkal, a na ni, jak se červená a je rozrušená.

V postoji Vaseňky, v jeho pohledu, v jeho úsměvu bylo něco nečistého. Levin dokonce viděl cosi nečistého i v postoji a v pohledu Kitty. A zase se mu zatmělo před očima. Zase se jako včera najednou, bez sebemenšího přechodu, cítil svržený z výše štěstí, klidu a důstojnosti do propasti zoufalství, zloby a ponížení. Zase mu všichni a všechno byli odporní.

„Tak to udělejte, kněžno, jak chcete," řekl a zase se ohlédl.

„Těžká je Monomachova čapka!" řekl mu žertem Stěpan Arkaďjič a zřejmě nenarážel jen na rozhovor s kněžnou, ale i na příčinu Levinova rozrušení, které si všiml. „Jak to, že jdeš dneska tak pozdě, Dolly!"

Všichni vstali, aby přivítali Darju Alexandrovnu. Vaseňka vstal jen na okamžik, a s nedostatkem zdvořilosti k dámám, jaký je vlastní novým mladým lidem, se jen nepatrně uklonil a zase pokračoval v rozhovoru a čemusi se zasmál.

„Máša mě utrápila. Špatně spala a je dneska hrozně rozmarná," řekla Dolly.

Rozhovor, který Vaseňka zapředl s Kitty, se zase točil kolem včerejška, kolem Anny a kolem toho, jestli láska může stát výš než společenské ohledy. Kitty byl ten rozhovor nepříjemný a rozrušoval ji svým obsahem i tónem, jakým se vedl, a hlavně tím, že už věděla, jak to zapůsobí na jejího muže. Ale byla příliš prostá a nevinná, než aby dokázala ten rozhovor ukončit, a dokonce i aby skryla to vnější potěšení, které jí působila zjevná pozornost toho mladého muže. Chtěla ten rozhovor ukončit, ale nevěděla, co udělat. Věděla, že cokoli udělá, její muž zpozoruje a všechno vyloží ve zlém. A opravdu, když se zeptala Dolly, co je s Mášou, a Vaseňka, který čekal, až skončí ten pro něj nudný rozhovor, se začal lhostejně dívat na Dolly, připadala Levinovi ta otázka jako nepřirozená, odporná lest.

„Tak co, pojedeme dneska na houby?" zeptala se Dolly.

„Pojeďme, prosím, já pojedu taky," řekla Kitty a zčervenala. Chtěla se ze zdvořilosti zeptat Vaseňky, jestli pojede, a nezeptala se. „Kam jdeš, Kosťo?" zeptala se muže s provinilým výrazem, když rozhodným krokem procházel kolem ní. Ten provinilý výraz potvrdil všechny jeho pochybnosti.

„Zatímco jsem byl pryč, přijel strojník, ještě jsem ho neviděl," řekl, aniž se na ni podíval.

Sešel dolů, ale ještě nestačil vyjít z pracovny, když uslyšel známé kroky své ženy, která k němu šla neopatrně rychle.

„Co je?" řekl jí suše. „Máme práci."

„Promiňte," obrátila se ke strojníkovi Němci, „potřebuji říct muži pár slov."

Němec chtěl odejít, ale Levin mu řekl:

„Neobtěžujte se."

„Vlak je ve tři?" zeptal se Němec. „Abych nepřišel pozdě."

Levin mu neodpověděl a sám vyšel se ženou ven.

„Tak co mi chcete říct?" promluvil francouzsky.

Nedíval se jí do tváře a nechtěl vidět, že se jí v jejím stavu chvěje celá tvář a že vypadá ubohá a zdrcená.

„Já... já chci říct, že se takhle žít nedá, že je to trápení..." promluvila.

„Ve spíži jsou sluhové," řekl zlostně, „nedělejte scény."

„Tak pojď sem!"

Stáli v průchozím pokoji. Chtěla vejít do vedlejšího. Ale tam Angličanka učila Táňu.

„Tak pojď do zahrady!"

V zahradě narazili na mužika, který čistil cestičku. A už nemysleli na to, že mužik vidí její uplakanou a jeho rozrušenou tvář, nemysleli na to, že vypadají jako lidé, kteří utíkají před nějakým neštěstím, a šli rychlým krokem dál a cítili, že se potřebují vymluvit a navzájem si vy-

vrátit pochybnosti, pobýt spolu o samotě a tím se zbavit trápení, které oba prožívali.

„Takhle se žít nedá, je to trápení! Já trpím, ty trpíš. Proč?“ řekla, když konečně došli k osamělé lavičce na rohu lipové aleje.

„Ale řekni mi jen jedno: bylo v jeho tónu něco nepatřičného, nečistého, ponižujícího a hrozného?“ říkal a stavěl se před ni zase do toho postoje, s pěstmi před hrudí, jak tenkrát v noci stál před ní.

„Bylo,“ řekla třesoucím se hlasem. „Ale věříš, Kosťo, že já za to nemůžu? Od rána jsem chtěla nasadit takový tón, ale tihle lidé… Proč sem přijel? Jak jsme byli šťastní!“ říkala a dusila se vzlyky, které jí zvedaly celé zakulacené tělo.

Zahradník udiveně viděl, přestože je nic nehonilo a nebylo před čím utíkat a přestože na lavičce nemohli najít nic zvlášť radostného, zahradník viděl, že se kolem něj vrátili domů s uklidněnými, zářícími tvářemi.

Kapitola patnáctá

Když Levin doprovodil ženu nahoru, šel do části domu, kde bydlela Dolly. Také Darja Alexandrovna byla toho dne velmi zarmoucená. Chodila po pokoji a zlostně mluvila k holčičce, která stála v koutě a brečela:

„A budeš stát v koutě celý den, a obědvat budeš sama, a neuvidíš ani jednu panenku, a nové šaty ti neušiju," říkala a už nevěděla, jak ji potrestat.

„Ne, to je hrozná holka!" obrátila se k Levinovi. „Kde se v ní berou ty ohavné sklony?"

„A co vlastně udělala?" řekl Levin dost lhostejně. Chtěl se s ní poradit o své věci, a proto ho mrzelo, že přišel nevhod.

„Byla s Grišou v malinách a tam... ani nemůžu říct, co tam dělala. Takové ošklivosti. Člověk tisíckrát zalituje, že tu není miss Elliotová. Tahle na nic nedává pozor, je to stroj... Představ si, že ona..."

A Darja Alexandrovna vypověděla, jakého zločinu se Máša dopustila.

„To nic nedokazuje, to vůbec nejsou ohavné sklony, to je prostě zlobení," uklidňoval ji Levin.

„Ale ty jsi nějaký rozladěný? Proč jsi přišel?" zeptala se Dolly. „Co se tam děje?"

A v tónu té otázky Levin slyšel, že pro něj bude snadné říct to, co říct zamýšlel.

„Nebyl jsem tam, byl jsem s Kitty sám v zahradě. Pohádali jsme se podruhé od té doby, co... přijel Stiva."

Dolly se na něj dívala chytrýma, chápavýma očima.

„Tak mi řekni, ruku na srdce, byl… ne v Kitty, ale v tom pánovi takový tón, který může být manželovi nepříjemný, ne nepříjemný, ale hrozný, urážlivý?“

„Totiž jak bych ti to řekla… Stůj, stůj v koutě!“ obrátila se k Máše, která zahlédla sotva znatelný úsměv na matčině tváři a už se otáčela. „Podle mínění společnosti se chová tak, jak se chovají všichni mladí muži. Dvoří se mladé a hezké ženě a muž, který je člověkem ze společnosti, může být tím jen polichocen.“

„Ano, ano,“ řekl zachmuřeně Levin, „ale ty sis toho všimla?“

„Nejen já, ale všiml si toho i Stiva. Hned po čaji mi řekl: myslím, že se Veslovskij tak trochu dvoří Kitty.“

„No, výborně, teď jsem klidný. Vyženu ho,“ řekl Levin.

„Co tě napadá, zbláznil ses?“ vykřikla Dolly zděšeně. „Co tě napadá, Kosťo, vzpamatuj se!“ řekla se smíchem. „Tak, teď můžeš jít k Fanny,“ řekla Máše. „Ne, jestli chceš, řeknu to Stivovi. On ho odveze. Dá se říct, že čekáš hosty. Vůbec se k nám do domu nehodí.“

„Ne, ne, udělám to sám.“

„Ale pohádáš se?…“

„Vůbec ne. Bude to pro mě taková zábava,“ řekl Levin a oči mu opravdu vesele zářily. „No tak jí odpusť, Dolly! Už to neudělá,“ řekl o malé provinilkyni, která k Fanny nešla a nerozhodně stála před matkou, čekala zpod obočí a hledala její pohled.

Matka na ni pohlédla. Holčička se rozplakala, zabořila tvář matce do klína a Dolly jí položila na hlavu svou hubenou, něžnou ruku.

„A co máme společného s ním?“ pomyslel si Levin a šel hledat Veslovského.

Když procházel předsíní, nařídil zapřáhnout kočár, že se pojede na nádraží.

„Včera se zlomilo péro,“ odpověděl lokaj.

„Tak tarantas, ale rychle. Kde je host?“

„Odešli do svého pokoje."

Levin zastihl Vaseňku ve chvíli, kdy vybral své věci z kufru, rozložil nové romance a zkoušel si kamaše na jízdu na koni.

Ať už bylo v Levinově tváři něco zvláštního, nebo Vaseňka sám ucítil, že to malé dvoření, které začal, se do téhle rodiny nehodí, Levinův příchod ho trochu – nakolik to u člověka ze společnosti jde – uvedl do rozpaků.

„Vy jezdíte na koni v kamaších?"

„Ano, je to mnohem čistší," řekl Vaseňka, postavil tučnou nohu na židli, zapínal spodní háček a vesele, dobromyslně se usmíval.

Byl to nepochybně dobrák, a Levinovi ho začalo být líto a styděl se za sebe jako pána domu, když v pohledu Vaseňky zpozoroval bázlivost.

Na stole ležel kus hole, kterou spolu ráno zlomili při cvičení, když zkoušeli zvednout nabobtnalá bradla. Levin vzal ten úlomek do ruky a začal odlamovat roztřepený konec, protože nevěděl, jak začít.

„Chtěl jsem..." Už se odmlčel, ale najednou si vzpomněl na Kitty a na všechno, co se stalo, podíval se mu rozhodně do očí a řekl: „Dal jsem vám zapřáhnout koně."

„Jak to?" začal Vaseňka udiveně. „Kam se jede?"

„Vy pojedete na nádraží," řekl zachmuřeně Levin a štípal konec hole.

„Vy odjíždíte, nebo se něco stalo?"

„Stalo se to, že čekám hosty," řekl Levin a silnými prsty odlamoval rychleji a rychleji konce roztřepené hole. „A nečekám hosty a nic se nestalo, ale prosím vás, abyste odjel. Mou nezdvořilost si můžete vysvětlovat, jak chcete."

Vaseňka se napřímil.

„Prosím vás, abyste mi to vysvětlil..." řekl důstojně, když konečně pochopil.

„Nemohu vám to vysvětlit," promluvil Levin tiše a pomalu a snažil se skrýt, jak se mu chvějí lícní kosti. „A bude lepší, když se nebudete

ptát.“

A protože všechny roztřepené konce už byly odlomené, zachytil se Levin prsty za silné konce, roztrhl hůl a pečlivě chytil padající kus.

Pohled na ty nervózně napjaté ruce, na tytéž svaly, které Vaseňka ráno při cvičení ohmatával, na lesknoucí se oči, tichý hlas a chvějící se lícní kosti ho nejspíš přesvědčil víc než slova. Pokrčil rameny, pohrdavě se usmál a uklonil se.

„Mohl bych mluvit s Oblonským?“

Pokrčení ramen a úsměv Levina nepodrážděly. „Co jiného mu taky zbývá?“ pomyslel si.

„Hned vám ho pošlu.“

„Co je to za nesmysl!“ říkal Stěpan Arkaďjič, když se od přítele dozvěděl, že ho vyhánějí z domu, a našel Levina v zahradě, kde se procházel a čekal na odjezd hosta. „Vždyť je to směšné! Jaká moucha tě štípla? Vždyť je to nanejvýš směšné! Co se ti zdálo, když mladý muž…“

Ale místo, kam Levina štípla moucha, zřejmě ještě bolelo, protože znovu zbledl, když mu Stěpan Arkaďjič chtěl vysvětlovat příčinu, a spěšně ho přerušil:

„Prosím tě, nevysvětluj mi příčiny! Nemůžu jinak! Moc se před tebou i před ním stydím. Ale pro něj, myslím, nebude velké neštěstí odjet, a mně i mé ženě je jeho přítomnost nepříjemná.“

„Ale pro něj je to urážka! A pak, je to směšné.“

„A pro mě je to urážka i trápení! A já za nic nemůžu a nemám proč trpět!“

„No, tohle jsem od tebe nečekal! Člověk může žárlit, ale až do takové míry, to je nanejvýš směšné!“

Levin se rychle otočil, odešel od něj do hloubi aleje a dál se tam sám procházel sem a tam. Brzy uslyšel rachot tarantasu a uviděl mezi stromy, jak Vaseňka sedí na seně – na neštěstí neměl tarantas sedadlo – ve své skotské čepičce, poskakuje na každém hrbolu a projíždí alejí.

„Co je zase tohle?“ pomyslel si Levin, když lokaj vyběhl z domu a tarantas zastavil. Byl to strojník, na kterého Levin úplně zapomněl. Strojník se klaněl a cosi říkal Veslovskému; pak vlezl do tarantasu a odjeli spolu.

Stěpan Arkaďjič a kněžna byli Levinovým činem pobouřeni. A on sám se cítil nejen v nejvyšší míře směšný, ale i naskrz vinný a zostuzený; ale když si vzpomněl, co on a jeho žena vytrpěli, a ptal se sám sebe, jak by se zachoval podruhé, odpovídal si, že přesně stejně.

Přesto se ke konci toho dne všichni kromě kněžny, která Levinovi ten čin neodpouštěla, neobyčejně rozjařili a rozveselili, jako děti po trestu nebo dospělí po těžké oficiální recepci, takže večer, když kněžna nebyla přítomná, se už o vyhnání Vaseňky mluvilo jako o dávné události. A Dolly, která zdědila po otci dar vyprávět legračně, rozesmávala Vareňku k popukání, když už potřetí a počtvrté, pokaždé s novými humornými přídavky, vyprávěla, jak si zrovna chtěla kvůli hostovi vzít nové mašličky a už vycházela do salonu, když najednou uslyšela rachot nějaké kraksny. A kdo sedí v té kraksně? Sám Vaseňka, i se skotskou čepičkou, i s romancemi, i s kamašemi, sedí na seně.

„Kdybys byl aspoň dal zapřáhnout kočár! Ale kdepak, a pak slyším: ‚Počkejte!‘ No, myslím si, slitovali se. Dívám se, a oni k němu posadili tlustého Němce a odvezli je… A moje mašličky byly k ničemu!…“

Kapitola šestnáctá

Darja Alexandrovna splnila svůj úmysl a jela za Annou. Bylo jí velmi líto, že zarmoutí sestru a udělá nepříjemnost jejímu muži; chápala, jak mají Levinovi pravdu, když nechtějí mít s Vronským nic společného; ale pokládala za svou povinnost navštívit Annu a ukázat jí, že se její city nemohou změnit, přestože se změnilo její postavení.

Aby na této cestě nebyla závislá na Levinových, poslala Darja Alexandrovna do vesnice najmout koně; ale Levin se to dozvěděl a přišel jí to vyčítat.

„Proč si myslíš, že je mi tvoje cesta nepříjemná? A i kdyby mi to nepříjemné bylo, tím nepříjemnější mi je, že si nebereš moje koně," říkal. „Ani jednou jsi mi neřekla, že doopravdy jedeš. A najímat ve vesnici je za prvé nepříjemné pro mě, a hlavně, oni se k tomu zavážou, ale nedovezou tě. Já koně mám. A jestli mě nechceš zarmoutit, vezmi si moje."

Darja Alexandrovna musela souhlasit a v určený den připravil Levin pro švagrovou čtyřspřeží a koně na přepřež, které dal dohromady z pracovních a jezdeckých koní, velmi nevzhledné, ale schopné dovézt Darju Alexandrovnu za jeden den. Teď, když byli koně potřeba i pro kněžnu, která odjížděla, i pro porodní bábu, to bylo pro Levina obtížné, ale z povinnosti pohostinství nemohl připustit, aby si Darja Alexandrovna najímala koně z jeho domu, a kromě toho věděl, že dvacet rublů, které za tu cestu po Darje Alexandrovně chtěli, pro ni velmi znamená; a peněžní záležitosti Darji Alexandrovny, které byly ve velmi špatném stavu, pociťovali Levinovi jako své vlastní.

Darja Alexandrovna podle Levinovy rady vyjela před svítáním. Cesta byla dobrá, kočár pohodlný, koně běželi dobře a na kozlíku seděl vedle kočího místo lokaje písař z kanceláře, kterého s ní Levin poslal pro bezpečnost. Darja Alexandrovna si zdřímla a probudila se, až když už přijížděli k zájezdnímu hostinci, kde se měli přepřahat koně.

Napila se čaje u téhož bohatého mužika hostinského, u kterého se zastavil Levin na své cestě ke Svijažskému, popovídala si se ženskými o dětech a se starcem o hraběti Vronském, kterého stařec velmi chválil, a v deset hodin jela Darja Alexandrovna dál. Doma, kvůli starostem o děti, nikdy neměla čas přemýšlet. Zato teď, na téhle čtyřhodinové cestě, se jí najednou nahrnuly do hlavy všechny dřív zadržované myšlenky a ona promyslela celý svůj život, jako nikdy dřív, a z těch nejrůznějších stran. Jí samé byly její myšlenky podivné. Nejdřív myslela na děti. Kněžna, a hlavně Kitty – na tu spoléhala víc –, jí sice slíbily, že na ně dohlédnou, ale přesto se o ně bála. „Jen aby Máša zase nezačala zlobit, aby Grišu nekopl kůň, a aby Lili nebyla s žaludkem ještě hůř.“ Ale potom začaly otázky přítomnosti střídat otázky nejbližší budoucnosti. Začala myslet na to, že v Moskvě musí na letošní zimu najmout nový byt, vyměnit nábytek v salonu a dát ušít kožíšek starší dceři. Potom se jí začaly vybavovat otázky vzdálenější budoucnosti: jak vychová děti, aby se uplatnily ve světě. „S děvčaty to ještě jde,“ myslela si, „ale chlapci?

„Dobře, teď se Grišovi věnuju, ale to jen proto, že jsem teď sama volná, nerodím. Na Stivu se samozřejmě spoléhat nedá. A já je s pomocí dobrých lidí vychovám; ale jestli zase porod…“ A napadlo ji, jak nespravedlivě je řečeno, že na ženu bylo uvaleno prokletí, aby v bolestech rodila děti. „Porodit, to nic není, ale nosit, to je to trápení,“ pomyslela si a představila si své poslední těhotenství a smrt toho posledního dítěte. A vzpomněla si na rozhovor s mladou ženou v zájezdním hostinci. Na otázku, jestli má děti, odpověděla hezká mladá žena vesele:

„Měla jsem jednu holčičku, ale Pán Bůh mě vysvobodil, v půstu jsem ji pohřbila."

„A je ti jí moc líto?" zeptala se Darja Alexandrovna.

„Proč líto? Dědek má vnoučat i tak dost. Jenom starost. Člověk nemůže ani pracovat, ani nic. Jenom to svazuje."

Ta odpověď se Darje Alexandrovně zdála odporná, přes dobromyslný půvab té mladé ženy, ale teď si na ta slova bezděky vzpomněla. V těch cynických slovech byl i kus pravdy.

„A vůbec," myslela si Darja Alexandrovna a ohlédla se za celým svým životem v těch patnácti letech manželství, „těhotenství, nevolnost, otupělost mysli, lhostejnost ke všemu, a hlavně ošklivost. Kitty, mladičká, hezounká Kitty, i ta jak zošklivěla, a já jsem v těhotenství ošklivá, to vím. Porod, utrpení, ohavné utrpení, ta poslední chvíle… pak kojení, ty probdělé noci, ty hrozné bolesti…"

Darja Alexandrovna se otřásla už jen při vzpomínce na bolest rozpraskaných bradavek, kterou zažívala skoro u každého dítěte. „Potom nemoci dětí, ten věčný strach; potom výchova, ohavné sklony" – vzpomněla si na zločin malé Máši v malinách – „učení, latina, to všechno je tak nepochopitelné a těžké. A nade všechno smrt těch samých dětí." A znovu se jí v představách vynořila krutá vzpomínka, která věčně tížila její mateřské srdce: smrt posledního chlapečka, ještě kojence, který zemřel na záškrt, jeho pohřeb, všeobecná lhostejnost k té malé růžové rakvičce a její vlastní osamělá bolest, která jí rvala srdce, nad bledým čílkem s kudrnatými spánky, nad otevřenou a udivenou pusinkou, která byla vidět z rakve ve chvíli, kdy ji zavírali růžovým víčkem s křížem z prýmků.

„A k čemu to všechno? Co z toho všeho bude? Že já, bez jediné chvilky klidu, tu těhotná, tu kojící, věčně rozzlobená, mrzutá, sama utrápená a trápící druhé, odporná manželovi, prožiju svůj život a vyrostou mi nešťastné, špatně vychované a chudé děti. A teď, nebýt léta u Levinových, nevím, jak bychom vyžili. Kosťa a Kitty jsou samozřejmě

tak ohleduplní, že to skoro není znát; ale takhle to nemůže pokračovat. Budou mít děti a nebudou nám moct pomáhat; už teď jsou na tom těsně. Copak bude pomáhat tatínek, který si pro sebe skoro nic nenechal? Takže ani vychovat děti nedokážu sama, leda s pomocí druhých, s ponížením. No, ale připusťme to nejšťastnější: děti už nebudou umírat a já je nějak vychovám. V nejlepším případě z nich prostě nebudou darebáci. To je všechno, co si můžu přát. A kvůli tomu všemu tolik trápení, tolik práce… Celý život zmarněný!“ Znovu si vzpomněla na to, co řekla ta mladá žena, a znovu jí bylo ošklivo na to vzpomínat; ale nemohla nesouhlasit, že v těch slovech byl i kus hrubé pravdy.

„Copak, je to ještě daleko, Michajlo?“ zeptala se Darja Alexandrovna písaře, aby se odpoutala od myšlenek, které ji děsily.

„Od téhle vesnice prý sedm verst.“

Kočár sjížděl po vesnické ulici k můstku. Po mostě šel s hlasitým a veselým hovorem zástup veselých selek s povřísly na pleci. Ženské se na mostě zastavily a zvědavě si kočár prohlížely. Všechny tváře, které se k ní obracely, připadaly Darje Alexandrovně zdravé, veselé, jako by ji dráždily svou radostí ze života. „Všichni žijí, všichni si užívají života,“ myslela si dál Darja Alexandrovna, když minula selky, vyjela do kopce a zase se příjemně pohupovala v klusu na měkkých pérech starého kočáru, „a já, jako bych byla propuštěná z vězení, ze světa, který mě ubíjí starostmi, jsem se teprve teď na okamžik vzpamatovala. Všichni žijí: i ty selky, i sestra Natalie, i Vareňka, i Anna, za kterou jedu, jenom já ne.

„A oni napadají Annu. Za co? Copak jsem já lepší? Já mám aspoň muže, kterého miluju. Ne tak, jak bych ho chtěla milovat, ale miluju ho, kdežto Anna toho svého nemilovala. V čem se tedy provinila? Chce žít. To nám Bůh vložil do duše. Je docela možné, že bych udělala totéž. A dodnes nevím, jestli jsem udělala dobře, že jsem ji poslechla v té hrozné době, kdy za mnou přijela do Moskvy. Tenkrát jsem měla muže opustit a začít život znovu. Mohla jsem milovat a být milována do-

opravdy. A je to teď snad lepší? Nevážím si ho. Potřebuju ho," myslela si o muži, „a snáším ho. Je to snad lepší? Tenkrát jsem se ještě mohla líbit, ještě mi zůstávala moje krása," myslela si dál Darja Alexandrovna a chtělo se jí podívat do zrcadla. Měla v sáčku cestovní zrcátko a chtělo se jí ho vytáhnout; ale když se podívala na záda kočího a pohupujícího se písaře, ucítila, že by se styděla, kdyby se některý z nich ohlédl, a zrcátko nevytáhla.

Ale i bez pohledu do zrcadla si myslela, že ještě ani teď není pozdě, a vzpomněla si na Sergeje Ivanoviče, který k ní byl obzvlášť laskavý, na Stivova přítele, dobrého Turovcyna, který s ní ošetřoval její děti, když měly spálu, a byl do ní zamilovaný. A pak tu byl ještě jeden úplně mladý muž, který, jak jí žertem řekl manžel, shledával, že je krásnější než všechny její sestry. A Darje Alexandrovně se vybavovaly ty nejvášnivější a nejnemožnější romány. „Anna udělala výborně, a já jí rozhodně nebudu nic vyčítat. Je šťastná, dělá šťastným jiného člověka a není zdeptaná jako já, ale určitě je jako vždycky svěží, chytrá a otevřená všemu," myslela si Darja Alexandrovna a rty jí krabatil šibalský, spokojený úsměv, hlavně proto, že když myslela na Annin román, představovala si souběžně s ním svůj skoro stejný román s vymyšleným souhrnným mužem, který byl do ní zamilovaný. Stejně jako Anna se i ona ze všeho přiznávala muži. A překvapení a rozpaky Stěpana Arkaďjiče nad tou zprávou ji nutily k úsměvu.

V takovém snění dojela k odbočce z hlavní silnice, která vedla do Vozdviženského.

Kapitola sedmnáctá

Kočí zastavil čtyřspřeží a ohlédl se doprava, na žitné pole, kde u vozu seděli mužici. Písař už chtěl seskočit, ale pak si to rozmyslel a panovačně na mužika zavolal a kynul mu, ať přijde. Vánek, který byl cítit za jízdy, utichl, když zastavili; ovádi obsadili zpocené koně, kteří se jich zlostně oháněli. Kovový zvuk klepání kosy, který se nesl od vozu, utichl. Jeden z mužiků vstal a šel ke kočáru.

„Ty se ale vlečeš!“ zlostně zakřičel písař na mužika, který pomalu kráčel bosýma nohama po hrbolech suché, neprojeté cesty. „Tak pojd už!“

Kudrnatý stařec s vlasy převázanými lýkem a s hrbatými zády tmavými od potu zrychlil krok, došel ke kočáru a chytil se opálenou rukou za blatník.

„Vozdviženskoje, na panský dvůr? K hraběti?“ opakoval. „Jen vyjedeš tuhle do kopečka. Vlevo odbočka. Pak rovnou po aleji, a tam už narazíš. A koho hledáte? Jeho samotného?“

„A copak, jsou doma, holoubku?“ řekla neurčitě Darja Alexandrovna, protože nevěděla, jak se na Annu zeptat, dokonce ani mužika.

„Asi doma,“ řekl mužik, přešlápl bosýma nohama a nechal v prachu zřetelnou stopu chodidla s pěti prsty. „Asi doma,“ opakoval a bylo vidět, že by se rád rozpovídal. „Včera jim ještě přijeli hosti. Hostí je, že hrůza… Co chceš?“ Obrátil se k mladíkovi, který na něj cosi volal od vozu. „No jo! Před chvílí tudy projeli všichni na koních podívat se na žací stroj. Teď už budou asi doma. A čípak vy jste?…“

„My jsme zdaleka,“ řekl kočí a vylezl na kozlík. „Tak to není daleko?“

„Povídám, že je to hned tady. Jak vyjedeš…“ říkal a přejížděl rukou po blatníku.

Přišel i mladý, zdravý, zavalitý chlapík.

„Copak, nebyla by nějaká práce při žních?“ zeptal se.

„Nevím, holoubku.“

„Tak jak vezmeš vlevo, tak tam rovnou narazíš,“ říkal mužik a bylo vidět, že pocestné pouští nerad a chce si povídat.

Kočí se rozjel, ale sotva zahnuli, mužik vykřikl:

„Stůj! Hej, člověče! Počkej!“ volaly dva hlasy.

Kočí zastavil.

„Už jedou sami! Tamhle jsou!“ zakřičel mužik. „Podívej, jak se valí!“ řekl a ukazoval na čtyři jezdce a dva lidi v bryčce, kteří jeli po cestě.

Byli to Vronskij s žokejem, Veslovskij a Anna na koních a kněžna Varvara se Svijažským v bryčce. Vyjeli si na projížďku a podívat se, jak pracují nově přivezené žací stroje.

Když povoz zastavil, jezdci zpomalili do kroku. Vpředu jela Anna vedle Veslovského. Jela klidným krokem na nevysokém, zavalitém anglickém cobovi s ostříhanou hřívou a krátkým ocasem. Její krásná hlava s černými vlasy, které se uvolnily zpod vysokého klobouku, její plná ramena, štíhlý pas v černém jezdeckém úboru a celé její klidné, půvabné držení v sedle Dolly ohromily.

V první chvíli se jí zdálo nepatřičné, že Anna jezdí na koni. S představou o jízdě na koni u dámy se v pojetí Darji Alexandrovny spojovala představa mladické lehké koketerie, která se podle ní k Annině postavení nehodila; ale když si ji prohlédla zblízka, s její jízdou na koni se hned smířila. Přes všechnu eleganci bylo všechno v Annině postoji, v jejím oblečení i v jejích pohybech tak prosté, klidné a důstojné, že nic nemohlo být přirozenější.

Vedle Anny jel na rozpáleném šedém vojenském koni Vaseňka Veslovskij ve skotské čepičce s vlajícími stuhami, natahoval tlusté nohy dopředu a zřejmě se sám sebou kochal, a Darja Alexandrovna se ne-

mohla ubránit veselému úsměvu, když ho poznala. Za nimi jel Vronskij. Seděl na tmavohnědém plnokrevníkovi, který se zřejmě rozpálil cvalem. Vronskij ho krotil a pracoval otěží.

Za ním jel malý človíček v žokejském oblečení. Svijažskij s kněžnou v nové bryčce s velkým vraným klusákem dojížděli jezdce.

Annina tvář se ve chvíli, kdy v té malé postavě schoulené v koutě starého kočáru poznala Dolly, najednou rozzářila radostným úsměvem. Vykřikla, trhla sebou v sedle a pobídla koně do cvalu. Přijela ke kočáru, bez pomoci seskočila, přidržovala si jezdeckou sukni a přiběhla Dolly naproti.

„Myslela jsem si to, a neodvažovala jsem se tomu věřit. To je radost! Nedovedeš si představit, jakou mám radost!“ říkala, tu tiskla tvář k Dolly a líbala ji, tu se odtahovala a s úsměvem si ji prohlížela.

„To je radost, Alexeji!“ řekla a ohlédla se na Vronského, který sesedl z koně a blížil se k nim.

Vronskij si sundal šedý vysoký klobouk a přistoupil k Dolly.

„Nebudete věřit, jak nás těší, že jste přijela,“ řekl, přikládal svým slovům zvláštní důraz a v úsměvu odhaloval silné bílé zuby.

Vaseňka Veslovskij nesesedl z koně, jen sundal čepičku, a když vítal návštěvu, radostně jí nad hlavou mával stužkami.

„To je kněžna Varvara,“ odpověděla Anna na Dollyin tázavý pohled, když bryčka přijela.

„Á!“ řekla Darja Alexandrovna a její tvář bezděky vyjádřila nelibost.

Kněžna Varvara byla teta jejího muže, Dolly ji znala dávno a neměla k ní úctu. Věděla, že kněžna Varvara celý svůj život prožila jako příživnice u bohatých příbuzných; ale to, že teď žila u Vronského, u člověka, který jí byl cizí, ji urazilo kvůli mužovým příbuzným. Anna zpozorovala výraz Dollyiny tváře, zarazila se, zčervenala, pustila z rukou jezdeckou sukni a zakopla o ni.

Darja Alexandrovna přistoupila k bryčce, která zastavila, a chladně se s kněžnou Varvarou pozdravila. Svijažskij byl také známý. Zeptal se,

jak se daří jeho podivínskému příteli s mladou ženou, a když letmým pohledem přelétl nestejné koně a kočár se záplatovanými blatníky, nabídl dámám, aby jely v bryčce.

„A já pojedu v tomhle vehiklu," řekl. „Kůň je klidný a kněžna výborně řídí."

„Ne, zůstaňte, jak jste byli," řekla Anna, která k nim přistoupila, „a my pojedeme v kočáře," a vzala Dolly pod paží a odvedla ji.

Darja Alexandrovna nevěděla, kam se dřív podívat: na ten elegantní povoz, jaký nikdy neviděla, na ty krásné koně, na ty elegantní, zářící tváře kolem sebe. Ale nejvíc ji ohromila změna, ke které došlo u známé a milované Anny. Jiná žena, méně pozorná, která Annu dřív neznala, a hlavně která si cestou nemyslela to, co si myslela Darja Alexandrovna, by na Anně nezpozorovala nic zvláštního. Ale teď byla Dolly ohromená tou dočasnou krásou, která bývá na ženách jen ve chvílích lásky a kterou teď zastihla na Annině tváři. Všechno v její tváři: zřetelnost dolíčků na tvářích a na bradě, tvar rtů, úsměv, který jako by jí poletoval kolem obličeje, lesk očí, půvab a rychlost pohybů, plnost zvuku hlasu, dokonce i způsob, jakým zlostně a zároveň laskavě odpověděla Veslovskému, který ji žádal o dovolení posadit se na jejího coba, aby ho naučil cválat z pravé nohy, to všechno bylo obzvlášť přitažlivé; a zdálo se, že to sama ví a že se z toho raduje.

Když obě ženy usedly do kočáru, zmocnily se najednou obou rozpaky. Anna znejistěla pod tím pozorným, tázavým pohledem, kterým se na ni Dolly dívala; Dolly proto, že se po Svijažského slovech o vehiklu bezděky začala stydět za špinavý starý kočár, do kterého si k ní Anna sedla. Kočí Filip a písař měli tentýž pocit. Písař, aby zakryl své rozpaky, se horlivě staral, aby dámy pohodlně nastoupily, ale kočí Filip se zachmuřil a předem se připravoval, že se té vnější převaze nepodřídí. Ironicky se usmál, když pohlédl na vraného klusáka, a v duchu už rozhodl, že ten vraník v bryčce je dobrý jen *na promenádu* a že v tom horku nezvládne čtyřicet verst v jednom zápřahu.

Mužici se všichni zvedli od vozu, zvědavě a vesele se dívali, jak se návštěva vítá, a dělali své poznámky.

„Taky mají radost, dlouho se neviděli," řekl kudrnatý stařec převázaný lýkem.

„Tak tímhle vraným hřebcem vozit snopy, strejdo Gerasime, to by to fičelo!"

„Koukni se. Tohle v kalhotách je ženská?" řekl jeden z nich a ukazoval na Vaseňku Veslovského, který si sedal do dámského sedla.

„Ne, chlap. Podívej, jak hbitě skočil!"

„Co, chlapi, spát asi nebudeme?"

„Jakýpak spaní dneska!" řekl stařec a úkosem pohlédl na slunce. „Koukej, poledne je pryč! Berte kosy, jdeme na to!"

Kapitola osmnáctá

Anna se dívala na Dollyinu hubenou, ztrápenou tvář s prachem usazeným ve vrásčičkách a chtěla říct, co si myslela – totiž že Dolly zhubla; ale vzpomněla si, že ona sama zkrásněla a že jí to Dollyin pohled řekl, povzdechla si a začala mluvit o sobě.

„Díváš se na mě," řekla, „a přemýšlíš, jestli můžu být ve svém postavení šťastná? Nu, a co! Stydím se to přiznat; ale já... já jsem neodpustitelně šťastná. Stalo se se mnou něco kouzelného, jako ve snu, když je člověku strašně, úzko, a najednou se probudí a cítí, že všechny ty hrůzy jsou pryč. Probudila jsem se. Prožila jsem to trýznivé, strašné, a teď už dávno, hlavně od té doby, co jsme tady, jsem tak šťastná!..." řekla a s bázlivým tázavým úsměvem se dívala na Dolly.

„To jsem ráda!" řekla Dolly s úsměvem, bezděky chladněji, než chtěla. „Moc ti to přeju. Proč jsi mi nepsala?"

„Proč?... Protože jsem se neodvažovala... zapomínáš na moje postavení..."

„Mně? Neodvažovala ses? Kdybys věděla, jak já... Já si myslím..."

Darja Alexandrovna chtěla říct své dnešní ranní myšlenky, ale z nějakého důvodu se jí to teď zdálo nemístné.

„Ostatně, o tom později. Co jsou to všechno za stavení?" zeptala se, protože chtěla změnit hovor, a ukazovala na červené a zelené střechy, které vykukovaly za zelení živých plotů z akátů a šeříků. „Jako nějaké městečko."

Ale Anna jí neodpověděla.

„Ne, ne! Co si tedy myslíš o mém postavení, co si o tom myslíš, co?“ zeptala se.

„Já soudím…“ začala Darja Alexandrovna, ale v tu chvíli kolem nich procválal Vaseňka Veslovskij, který přiměl coba cválat z pravé nohy, a ve svém krátkém kabátku těžce plácal o semišové dámské sedlo.

„Jde to, Anno Arkaďjevno!“ zakřičel.

Anna se na něj ani nepodívala; ale Darje Alexandrovně se zase zdálo, že v kočáře není vhodné začínat ten dlouhý rozhovor, a proto svou myšlenku zkrátila.

„Já si nic nemyslím,“ řekla, „ale vždycky jsem tě měla ráda, a když má člověk někoho rád, má rád celého člověka, takového, jaký je, a ne takového, jakého ho chce mít.“

Anna odvrátila oči od přítelčiny tváře, přimhouřila je – to byl nový zvyk, který Dolly u ní neznala – a zamyslela se, protože chtěla plně pochopit smysl těch slov. A když je zřejmě pochopila tak, jak chtěla, pohlédla na Dolly.

„Jestli máš nějaké hříchy,“ řekla, „všechny by ti byly odpuštěny za to, že jsi přijela, a za ta slova.“

A Dolly viděla, že jí vstoupily slzy do očí. Mlčky Anně stiskla ruku.

„Tak co jsou to za stavení? Je jich tolik!“ zopakovala po chvíli mlčení svou otázku.

„To jsou domy zaměstnanců, hřebčín, stáje,“ odpověděla Anna. „A tady začíná park. Všechno to bylo zpustlé, ale Alexej všechno obnovil. Má tenhle statek moc rád, a to jsem vůbec nečekala, vášnivě se zabral do hospodaření. Ostatně, je to taková bohatá povaha! Do čeho se pustí, všechno dělá výborně. Nejen že se nenudí, ale věnuje se tomu s vášní. On, takový, jak ho znám, se stal šetrným, výborným hospodářem, v hospodářství je dokonce skoupý. Ale jen v hospodářství. Tam, kde jde o desítky tisíc, nepočítá,“ říkala s tím radostně lstivým úsměvem, s jakým ženy často mluví o skrytých vlastnostech milovaného člověka, které objevily jen ony samy. „Vidíš tamtu velkou budovu? To

je nová nemocnice. Myslím, že bude stát přes sto tisíc. To je teď jeho koníček. A víš, jak k tomu došlo? Mužici ho prosili, myslím, aby jim přenechal louky laciněji, a on odmítl, a já jsem mu vyčítala skoupost. Samozřejmě ne kvůli tomu, ale všechno dohromady – začal tu nemocnici, aby ukázal, chápeš, jak není skoupý. Jestli chceš, je to malichernost; ale já ho za to mám ještě radši. A hned uvidíš dům. Je to ještě dům po dědovi a zvenku se na něm nic nezměnilo."

„Ten je krásný!" řekla Dolly a s bezděčným údivem se dívala na krásný dům se sloupy, který vystupoval z různobarevné zeleně starých stromů v zahradě.

„Viď, že je krásný? A z domu, shora, je úžasný výhled."

Vjeli na nádvoří vysypané štěrkem a zdobené květinovým záhonem, kde dva dělníci obkládali zkypřený květinový záhon neopracovanými pórovitými kameny, a zastavili pod krytým vjezdem.

„Á, už přijeli!" řekla Anna a dívala se na jezdecké koně, které právě odváděli od schodiště. „Viď, že je to krásný kůň? To je cob. Můj miláček. Přiveď ho sem a dejte mi cukr. Kde je hrabě?" zeptala se dvou slavnostně oblečených lokajů, kteří vyběhli ven. „Á, tady je!" řekla, když uviděla Vronského, jak jim jde s Veslovským naproti.

„Kam ubytujete kněžnu?" řekl Vronskij francouzsky Anně, a aniž počkal na odpověď, ještě jednou pozdravil Darju Alexandrovnu a tentokrát jí políbil ruku. „Myslím, že do velkého pokoje s balkonem?"

„Ó, ne, to je daleko! Radši do rohového, budeme se víc vídat. Tak pojď," řekla Anna, která dávala svému oblíbenému koni cukr, který jí přinesl lokaj.

„A vy zapomínáte na svou povinnost," řekla Veslovskému, který také vyšel na schodiště.

„Pardon, mám ho plné kapsy," odpověděl s úsměvem a strčil prsty do kapsičky u vesty.

„Ale přicházíte příliš pozdě," řekla a utírala si kapesníkem ruku, kterou jí kůň při braní cukru oslintal. Anna se obrátila k Dolly: „Na jak

dlouho jsi přijela? Na jeden den? To není možné!“

„Tak jsem to slíbila, a děti…“ řekla Dolly a cítila se v rozpacích jednak proto, že si musela vzít z kočáru svůj sáček, a jednak proto, že věděla, že musí mít obličej celý zaprášený.

„Ne, Dolly, drahoušku… No, uvidíme. Pojď, pojď!“ a Anna odvedla Dolly do jejího pokoje.

Ten pokoj nebyl ten slavnostní, který navrhoval Vronskij, ale takový, za který se Anna Dolly omluvila. A tento pokoj, za který bylo třeba se omlouvat, byl plný přepychu, v jakém Dolly nikdy nežila a který jí připomněl nejlepší hotely v cizině.

„Ach, drahoušku, jak jsem šťastná!“ řekla Anna, když si na chvilku přisedla ve svém jezdeckém úboru k Dolly. „Tak mi vyprávěj o svých. Stivu jsem viděla jen letmo. Ale ten o dětech vyprávět ani neumí. Co dělá moje oblíbenkyně Táňa? Je už asi velká holka?“

„Ano, je moc velká,“ odpověděla krátce Darja Alexandrovna a sama se divila, že o svých dětech odpovídá tak chladně. „Žijeme si u Levinových výborně,“ dodala.

„Kdybych tak věděla,“ řekla Anna, „že mnou nepohrdáš… Mohli byste k nám přijet všichni. Stiva je přece s Alexejem starý a velký přítel,“ dodala a najednou zčervenala.

„Ano, ale my se máme tak dobře…“ odpověděla Dolly v rozpacích.

„Ostatně to já z radosti mluvím hlouposti. Jenom jedno, drahoušku: jak jsem ráda, že tě vidím!“ řekla Anna a znovu ji políbila. „Ještě jsi mi neřekla, jak a co si o mně myslíš, a já chci vědět všechno. Ale jsem ráda, že mě uvidíš takovou, jaká jsem. Hlavně bych nechtěla, aby si lidé mysleli, že chci něco dokazovat. Nechci nic dokazovat, chci prostě žít; nikomu neubližovat, jen sobě. Na to mám přece právo, ne? Ostatně, to je dlouhý rozhovor a ještě si o všem pořádně promluvíme. Ted se půjdu převléknout a pošlu ti komornou.“

Kapitola devatenáctá

Když Darja Alexandrovna osaměla, prohlédla si svůj pokoj okem hospodyně. Všechno, co viděla, když přijížděla k domu a procházela jím, a teď i ve svém pokoji, všechno na ni působilo dojmem hojnosti a nádhery a toho nového evropského přepychu, o kterém četla jen v anglických románech, ale v Rusku a na venkově ho ještě nikdy neviděla. Všechno bylo nové, počínaje novými francouzskými tapetami a konče kobercem, kterým byl potažený celý pokoj. Postel byla pérová, s matracíkem, se zvláštním podhlavníkem a s hedvábnými povlaky na malých polštářcích. Mramorové umyvadlo, toaletní stolek, lehátko, stolky, bronzové hodiny na krbu, záclony i závěsy, to všechno bylo drahé a nové.

Elegantní komorná, která jí přišla nabídnout své služby a měla účes i šaty módnější než Dolly, byla stejně nová a drahá jako celý pokoj. Darje Alexandrovně byla příjemná její zdvořilost, úhlednost a ochota, ale bylo jí s ní nepříjemně; styděla se před ní za svou záplatovanou blůzku, kterou jí jako naschvál omylem zabalili. Styděla se za ty samé záplaty a zašitá místa, na které byla doma tak pyšná. Doma bylo jasné, že na šest blůzek je potřeba čtyřiadvacet aršínů nansuku po pětašedesáti kopějkách, což dělalo přes patnáct rublů, nepočítaje ozdoby a práci, a těch patnáct rublů se ušetřilo. Ale před komornou to nebyl ani tak stud jako spíš rozpaky.

Darja Alexandrovna pocítila velkou úlevu, když do pokoje vešla její dávná známá, Aňuška. Elegantní komornou si zavolala paní a Aňuška zůstala u Darji Alexandrovny.

Aňuška měla z příjezdu paní zjevně velkou radost a mluvila jako najatá. Dolly si všimla, že by ráda řekla svůj názor na postavení své paní, zvlášť na to, jak hrabě Annu Arkaďjevnu miluje a jak je jí oddaný, ale Dolly ji pečlivě zarážela, kdykoli o tom začala mluvit.

„Já jsem s Annou Arkaďjevnou vyrostla, jsou mi dražší než všechno na světě. Inu, nám nepřísluší soudit. Ale takhle milovat, to snad…“

„Tak to prosím dej vyprat, jestli to jde,“ přerušovala ji Darja Alexandrovna.

„Jak poroučíte. Na drobné prádlo tu máme zvlášť dvě ženské a všechno ostatní prádlo pere stroj. Pan hrabě se o všechno starají sami. To vám je takový muž…“

Dolly byla ráda, když k ní vešla Anna a svým příchodem Aňuščino povídání ukončila.

Anna se převlékla do velmi prostých batistových šatů. Dolly si ty prosté šaty pozorně prohlédla. Věděla, co taková prostota znamená a za jaké peníze se pořizuje.

„Stará známá,“ řekla Anna o Aňušce.

Anna už teď nebyla v rozpacích. Byla úplně volná a klidná. Dolly viděla, že se už docela vzpamatovala z dojmu, který na ni udělal její příjezd, a že nasadila ten povrchní, lhostejný tón, při kterém jako by byly zamčené dveře do přihrádky, kde měla své city a nejvnitřnější myšlenky.

„A co tvoje holčička, Anno?“ zeptala se Dolly.

„Ani?“ Tak říkala své dceři Anně. „Je zdravá. Moc se spravila. Chceš ji vidět? Pojď, ukážu ti ji. Bylo s tím strašně moc starostí,“ začala vyprávět, „s chůvami. Kojnou nám dělala Italka. Hodná, ale tak hloupá! Chtěli jsme ji poslat pryč, ale holčička si na ni tak zvykla, že ji pořád ještě držíme.“

„Ale jak jste to tedy zařídili…?“ začala Dolly s otázkou, jaké jméno bude holčička nosit; ale když si všimla, jak se Annina tvář najednou

zachmuřila, změnila smysl otázky. „Jak jste to zařídili? Už jste ji odstavili?“

Ale Anna pochopila.

„Na tohle ses nechtěla zeptat, viď? Chtěla ses zeptat na její jméno. Je to tak? To Alexeje trápí. Nemá žádné jméno. Totiž je Karenina,“ řekla Anna a přimhouřila oči tak, že byly vidět jen spojené řasy. „Ostatně,“ tvář se jí najednou rozjasnila, „o tom všem si promluvíme potom. Pojď, ukážu ti ji. Je moc roztomilá. Už leze.“

V dětském pokoji zasáhl Darju Alexandrovnu přepych, který ji v celém domě udivoval, ještě bolestněji. Byly tu vozíčky objednané z Anglie, i pomůcky, aby se dítě učilo chodit, i zvlášť zhotovená pohovka na lezení, podobná kulečníku, i houpačky, i zvláštní nové vaničky. Všechno to bylo anglické, pevné a solidní a zjevně velmi drahé. Pokoj byl velký, velmi vysoký a světlý.

Když vešly, seděla holčička jen v košilce v křesílku u stolu a obědvala vývar, kterým si polila celý hrudníček. Krmilo ji, a zjevně spolu s ní i samo jedlo, ruské děvče, které posluhovalo v dětském pokoji. Kojná ani chůva tu nebyly; byly ve vedlejší místnosti a odtamtud bylo slyšet, jak si povídají podivnou francouzštinou, jedinou řečí, kterou se spolu mohly dorozumět.

Když Angličanka uslyšela Annin hlas, vešla do dveří, vyfintěná, vysoká, s nepříjemnou tváří a nečistým výrazem, spěšně potřásala plavými kadeřemi a hned se začala ospravedlňovat, ačkoli ji Anna z ničeho neobviňovala. Na každé Annino slovo Angličanka spěšně několikrát opakovala: „Ano, milostpaní.“

Černobrová, černovlasá, růžolící holčička s pevným, červeným tělíčkem, které měla jako husí kůži, se Darje Alexandrovně velmi zalíbila, přestože se na novou tvář podívala přísně; dokonce jí záviděla, jak zdravě vypadá. Velmi se jí líbilo i to, jak ta holčička leze. Žádné z jejích dětí tak nelezlo. Když holčičku posadili na koberec a vzadu jí zastrčili šatičky, byla neobyčejně roztomilá. Jako zvířátko se ohlížela na dospě-

lé svýma lesklýma černýma očima, zjevně měla radost, že se na ni dívají a obdivují ji, usmívala se, nožky držela bokem, energicky se opírala o ruce, rychle přitáhla celý zadeček a zase ručkama přehmátla dopředu.

Ale celkový duch dětského pokoje a zvlášť Angličanka se Darje Alexandrovně velmi nelíbily. Že Anna se svou znalostí lidí mohla ke své holčičce vzít tak nesympatickou, tak málo ctihodnou Angličanku, si Darja Alexandrovna vysvětlila jedině tím, že do tak nespořádané rodiny, jako byla Annina, by dobrá vychovatelka nešla. Kromě toho Darja Alexandrovna podle několika slov hned pochopila, že Anna, kojná, chůva a dítě spolu nesrostly a že návštěva matky tu byla něčím neobvyklým. Anna chtěla holčičce podat její hračku a nemohla ji najít.

Nejpodivnější ale bylo, že na otázku, kolik má holčička zubů, Anna odpověděla špatně a o posledních dvou zubech vůbec nevěděla.

„Někdy mě tíží, že jsem tu jako navíc," řekla Anna, když vycházela z dětského pokoje, a nadzvedla vlečku, aby se vyhnula hračkám, které stály u dveří. „S prvním to bylo jinak."

„Myslela jsem, že naopak," řekla nesměle Darja Alexandrovna.

„Ach ne! Vždyť víš, že jsem ho viděla, Serjožu," řekla Anna a přimhouřila oči, jako by se dívala na něco vzdáleného. „Ostatně o tom si promluvíme potom. Nebudeš mi věřit, ale jsem jako hladový člověk, kterému najednou postavili na stůl celý oběd, a on neví, do čeho se pustit dřív. Celý oběd, to jsi ty a rozhovory, které mě s tebou čekají a které jsem nemohla vést s nikým jiným, a já nevím, kterým rozhovorem začít. Ale ničeho tě neušetřím. Musím ti všechno povědět. Ano, musím ti načrtnout společnost, kterou u nás najdeš," začala. „Začnu dámami. Kněžna Varvara. Tu znáš a já vím, co si o ní myslíš ty i Stiva. Stiva říká, že celým smyslem jejího života je dokázat, že je lepší než teta Katěrina Pavlovna; to všechno je pravda, ale je hodná a já jsem jí tak vděčná. V Petrohradě nastala chvíle, kdy jsem nutně potřebovala nějakou společnici. A tu se namanula. Ale opravdu, je hodná. Hodně

mi moje postavení ulehčila. Vidím, že nechápeš, jak těžké moje postavení bylo… tam, v Petrohradě," dodala. „Tady jsem úplně klidná a šťastná. No, ale to potom. Musím ti je vyjmenovat. Potom Svijažskij, je maršálek a je to velmi slušný člověk, ale něco od Alexeje potřebuje. Chápeš, s jeho jměním, teď když jsme se usadili na venkově, může mít Alexej velký vliv. Potom Tuškevič, toho jsi viděla, býval u Betsy. Teď ho odstavili a přijel k nám. Je to, jak říká Alexej, jeden z těch lidí, kteří jsou velmi příjemní, když je člověk bere za to, za co chtějí být považováni, a pak, je to slušný člověk, jak říká kněžna Varvara. Potom Veslovskij… toho znáš. Moc milý chlapec," řekla a rty jí zkřivil šibalský úsměv. „Co je to za divokou historku s Levinem? Veslovskij to vyprávěl Alexejovi, a my tomu nevěříme. Je moc milý a prostoduchý," řekla zase s tím samým úsměvem. „Muži potřebují rozptýlení a Alexej potřebuje publikum, proto si celé té společnosti cením. Musí být u nás živo a veselo, aby Alexej netoužil po ničem novém. Potom správce, Němec, velmi dobrý a rozumí své práci. Alexej si ho velmi váží. Potom doktor, mladý člověk, ne že by byl přímo nihilista, ale víš, jí nožem… ale velmi dobrý doktor. Potom architekt… Takový malý dvůr."

Kapitola dvacátá

„Tak tady máte Dolly, kněžno, tolik jste si přála ji vidět," řekla Anna, když s Darjou Alexandrovnou vyšla na velkou kamennou terasu, kde ve stínu u vyšívacího rámu seděla kněžna Varvara a vyšívala potah na křeslo pro hraběte Alexeje Kirilloviče. „Říká, že do oběda nic nechce, ale vy dejte přinést snídani, a já půjdu najít Alexeje a přivedu je všechny."

Kněžna Varvara přijala Dolly vlídně a trochu blahosklonně a hned jí začala vysvětlovat, že se k Anně nastěhovala proto, že ji měla vždycky raději než její sestra Katěrina Pavlovna, právě ta, která Annu vychovala, a že teď, když všichni Annu opustili, považovala za svou povinnost pomoct jí v tomhle přechodném, nejtěžším období.

„Manžel jí dá rozvod, a pak zase odjedu do své samoty, ale ted můžu být užitečná a plním svou povinnost, ať je mi to sebetěžší, ne jako jiní. A jak jsi milá, jak dobře jsi udělala, že jsi přijela! Žijí úplně jako ti nejlepší manželé; soudit je bude Bůh, ne my. A copak Birjuzovskij a Aveňjeva... A sám Nikandrov, a Vasiljev s Mamonovou, a Liza Neptunova... Copak o nich někdo něco říkal? A skončilo to tak, že je všichni přijímali. A pak, je to tak hezký domov, tak spořádaný. Úplně po anglicku. Ráno se všichni sejdou u snídaně a pak se rozejdou. Každý si do oběda dělá, co chce. Oběd je v sedm hodin. Stiva udělal moc dobře, že tě poslal. Potřebuje se jich držet. Víš, že hrabě přes svou matku a bratra dokáže všechno. A pak dělají spoustu dobrého. Neříkal ti o své nemocnici? Bude to obdivuhodné, všechno z Paříže."

Jejich rozhovor přerušila Anna, která našla mužskou společnost v kulečníkovém sále a vracela se s nimi na terasu. Do oběda zbývalo ještě hodně času, počasí bylo nádherné, a tak se navrhlo několik různých způsobů, jak strávit ty zbývající dvě hodiny. Způsobů, jak trávit čas, bylo ve Vozdviženském velmi mnoho a všechny byly jiné než ty, které se používaly v Pokrovském.

„Partii tenisu," navrhl Veslovskij se svým hezkým úsměvem. „Zase spolu, Anno Arkaďjevno."

„Ne, je horko; raději se projít zahradou a projet se na loďce, ukázat Darje Alexandrovně břehy," navrhl Vronskij.

„Já souhlasím se vším," řekl Svijažskij.

„Myslím, že Dolly bude nejmilejší se projít, viď? A potom teprve na loďku," řekla Anna.

Tak se také rozhodlo. Veslovskij s Tuškevičem šli na koupaliště a slíbili, že tam připraví loďku a počkají.

Šli po cestičce ve dvou párech, Anna se Svijažským, Dolly s Vronským. Dolly byla trochu v rozpacích a znepokojená tím pro ni úplně novým prostředím, do kterého se dostala. Abstraktně, teoreticky Annin čin nejen ospravedlňovala, ale dokonce schvalovala. Jako to nebývá vzácné u bezúhonně mravných žen, které jsou unavené jednotvárností mravného života, z dálky hříšnou lásku nejen omlouvala, ale dokonce jí záviděla. Kromě toho měla Annu ze srdce ráda. Ale ve skutečnosti, když ji viděla mezi těmi lidmi, kteří jí byli cizí, s jejich dobrým tónem, pro Darju Alexandrovnu novým, cítila se nesvá. Zvlášť nepříjemné jí bylo vidět kněžnu Varvaru, která jim všechno odpouštěla za pohodlí, kterého tu užívala.

Celkově, abstraktně Dolly Annin čin schvalovala, ale vidět člověka, kvůli kterému to Anna udělala, jí bylo nepříjemné. Kromě toho se jí Vronskij nikdy nelíbil. Považovala ho za velmi pyšného a neviděla na něm nic, na co by mohl být pyšný, kromě bohatství. Ale proti její vůli jí tady, u sebe doma, imponoval ještě víc než dřív, a nemohla se k němu

chovat volně. Měla při něm podobný pocit jako s komornou kvůli blůzce. Jako před komornou necítila za záplaty ani tak stud jako spíš rozpaky, tak i s ním necítila ustavičně ani tak stud jako spíš rozpaky sama za sebe.

Dolly byla v rozpacích a hledala, o čem mluvit. I když si myslela, že při jeho pýše mu chvála jeho domu a zahrady musí být nepříjemná, nenašla jiné téma, a tak mu přece jen řekla, že se jí jeho dům velmi líbí.

„Ano, je to velmi krásná stavba a v dobrém starém slohu," řekl.

„Moc se mi líbil dvůr před vchodem. Byl takový vždycky?"

„Ach ne!" řekl a tvář se mu rozzářila potěšením. „Kdybyste ten dvůr viděla letos na jaře!"

A začal ji, nejdřív opatrně, pak čím dál zaujatěji, upozorňovat na různé podrobnosti výzdoby domu a zahrady. Bylo vidět, že Vronskij, který vynaložil spoustu práce na zvelebení a výzdobu svého sídla, cítí potřebu se tím před novým člověkem pochlubit a z duše se raduje z chvály Darji Alexandrovny.

„Jestli se chcete podívat na nemocnici a nejste unavená, není to daleko. Pojďme," řekl a pohlédl jí do tváře, aby se přesvědčil, že se opravdu nenudí.

„Půjdeš, Anno?" obrátil se k ní.

„Půjdeme. Že ano?" obrátila se ke Svijažskému. „Ale nesmíme nechat chudáka Veslovského a Tuškeviče, aby se tam v loďce trápili čekáním. Musíme jim vzkázat. Ano, tohle je pomník, který tu po sobě zanechá," řekla Anna a obrátila se k Dolly s tím samým lstivým, vědoucím úsměvem, s jakým předtím mluvila o nemocnici.

„Ó, velkolepá věc!" řekl Svijažskij. Ale aby to nevypadalo, že Vronskému přizvukuje, hned dodal mírně káravou poznámku. „Divím se ovšem, hrabě," řekl, „že vy, který tolik děláte pro zdraví lidu, jste tak lhostejný ke školám."

„Školy jsou teď tak všední věc," řekl Vronskij. „Chápete, o to nejde, ale prostě jsem se pro tohle nadchl. Tak tudy se jde do nemocnice," obrátil se k Darje Alexandrovně a ukázal na postranní východ z aleje.

Dámy rozevřely slunečníky a vyšly na postranní cestičku. Prošly několika zatáčkami, vyšly brankou a Darja Alexandrovna uviděla před sebou na vyvýšeném místě velkou červenou, důmyslně tvarovanou, už skoro dokončenou stavbu. Ještě nenatřená železná střecha oslnivě zářila v jasném slunci. Vedle dokončené stavby se zdila další, obklopená lešením, a dělníci v zástěrách na lešení kladli cihly, zalévali zdivo maltou z vědérek a zarovnávali ho latěmi.

„Jak rychle vám ta práce jde!" řekl Svijažskij. „Když jsem tu byl naposledy, ještě nebyla střecha."

„Na podzim bude všechno hotové. Uvnitř už je skoro všechno dodělané," řekla Anna.

„A co je tohle nového?"

„To jsou místnosti pro doktora a lékárnu," odpověděl Vronskij, když uviděl architekta v krátkém kabátě, jak k němu jde, omluvil se dámám a šel mu naproti.

Obešel jámu, ze které dělníci nabírali vápno, zastavil se s architektem a začal mu o něčem vzrušeně vykládat.

„Štít pořád vychází níž," odpověděl Anně, která se zeptala, oč jde.

„Říkala jsem, že se měly zvýšit základy," řekla Anna.

„Ano, samozřejmě, bylo by to lepší, Anno Arkaďjevno," řekl architekt, „ale už se to zameškalo."

„Ano, velmi mě to zajímá," odpověděla Anna Svijažskému, který vyjádřil údiv nad jejími znalostmi architektury. „Nová budova musí odpovídat nemocnici. Jenže tu vymysleli až dodatečně a začali ji stavět bez plánu."

Když Vronskij domluvil s architektem, připojil se k dámám a vedl je dovnitř nemocnice.

Přestože venku ještě dodělávali římsy a v přízemí se natíralo, nahoře už bylo skoro všechno hotové. Po širokém litinovém schodišti vyšli na odpočívadlo a vstoupili do první velké místnosti. Stěny byly omítnuté a natřené jako mramor, obrovská celistvá okna už byla zasazená, jen parketová podlaha ještě nebyla dokončená a truhláři, kteří hoblovali zvednutý čtverec, nechali práce, sundali si tkanice, kterými si přidržovali vlasy, a pozdravili panstvo.

„Tohle je čekárna," řekl Vronskij. „Tady bude pult, stůl, skříň a nic víc."

„Sem, tudy půjdeme. Nechoď k oknu," řekla Anna a zkoušela, jestli barva už uschla. „Alexeji, barva už uschla," dodala.

Z čekárny prošli do chodby. Tady jim Vronskij ukázal větrání nového systému. Potom ukázal mramorové vany a postele s neobyčejnými pery. Potom ukázal jeden pokoj pro nemocné za druhým, skladiště, místnost na prádlo, potom kamna nové konstrukce, potom vozíky, které nebudou dělat hluk, až se po chodbě budou vozit potřebné věci, a mnoho jiného. Svijažskij to všechno posuzoval jako člověk, který zná všechna nová zdokonalení. Dolly se prostě divila tomu, co ještě nikdy neviděla, a protože chtěla všemu rozumět, na všechno se podrobně vyptávala, což Vronskému zjevně dělalo radost.

„Ano, myslím, že to bude v Rusku jediná úplně správně zařízená nemocnice," řekl Svijažskij.

„A nebudete tu mít porodnické oddělení?" zeptala se Dolly. „To je na venkově tak potřeba. Já často…"

Přes všechnu svou zdvořilost ji Vronskij přerušil.

„Tohle není porodnice, ale nemocnice, a je určena pro všechny nemoci kromě nakažlivých," řekl. „A tady se podívejte…" a přistrčil k Darje Alexandrovně nově objednané křeslo pro uzdravující se. „Podívejte se." Posadil se do křesla a začal s ním jezdit. „Nemocný nemůže chodit, je ještě slabý nebo má nemocné nohy, ale potřebuje vzduch, a tak jezdí, vozí se…"

Darju Alexandrovnu všechno zajímalo, všechno se jí velmi líbilo, ale nejvíc se jí líbil sám Vronskij s tím svým přirozeným, naivním zaujetím. „Ano, je to velmi milý, dobrý člověk," myslela si chvílemi, neposlouchala ho, jen se na něj dívala, vnikala do jeho výrazu a v duchu se vžívala do Anny. Teď, když byl tak oživený, se jí líbil natolik, že chápala, jak se do něj Anna mohla zamilovat.

Kapitola dvacátá první

„Ne, myslím, že kněžna je unavená a koně ji nezajímají," řekl Vronskij Anně, která navrhla dojít až do hřebčína, kde chtěl Svijažskij vidět nového hřebce. „Jděte, a já doprovodím kněžnu domů a popovídáme si," řekl, „jestli je vám to milé," obrátil se k ní.

„Koním vůbec nerozumím a budu moc ráda," řekla trochu udiveně Darja Alexandrovna.

Viděla Vronskému na tváři, že od ní něco potřebuje. Nemýlila se. Jakmile vešli brankou zase do zahrady, podíval se tím směrem, kam odešla Anna, a když se přesvědčil, že je nemůže slyšet ani vidět, začal:

„Uhodla jste, že jsem si s vámi chtěl promluvit?" řekl a díval se na ni smějícíma se očima. „Nemýlím se, že jste Annina přítelkyně." Sundal klobouk, vytáhl kapesník a otřel si jím hlavu, na které už začínal plešatět.

Darja Alexandrovna nic neodpověděla a jen se na něj polekaně podívala. Když s ním zůstala o samotě, najednou dostala strach: ty smějící se oči a přísný výraz tváře ji děsily.

Hlavou jí probleskly ty nejrůznější dohady, o čem s ní chce mluvit: „Bude mě prosit, abych k nim s dětmi přijela na návštěvu, a já ho budu muset odmítnout; anebo abych v Moskvě pro Annu vytvořila nějaký kruh... Nebo jde o Vaseňku Veslovského a jeho vztah k Anně? A možná o Kitty, o to, že se cítí vinen?" Předvídala jen samé nepříjemné věci, ale neuhodla, o čem s ní chtěl mluvit.

„Máte na Annu takový vliv, ona vás tak miluje," řekl, „pomozte mi."

Darja Alexandrovna se tázavě a nesměle dívala na jeho energickou tvář, která se ve stínu lip chvílemi celá, chvílemi jen místy ocitala ve slunečním světle a pak se zase zatemnila stínem, a čekala, co řekne dál, ale on mlčky kráčel vedle ní a hůlkou zavazoval o štěrk.

„Jestli jste k nám přijela vy, jediná žena z Anniných dřívějších přátel – kněžnu Varvaru nepočítám –, pak chápu, že jste to neudělala proto, že byste považovala naše postavení za normální, ale proto, že chápete celou tíhu toho postavení, a přece ji máte pořád stejně ráda a chcete jí pomoct. Rozumím vám správně?“ zeptal se a ohlédl se na ni.

„Ach ano,“ odpověděla Darja Alexandrovna a skládala slunečník, „ale…“

„Ne,“ přerušil ji, a aniž chtěl, zapomněl se a zastavil se, čímž svou společnici přivedl do nepříjemné situace, protože se musela zastavit i ona. „Nikdo víc a silněji než já necítí celou tíhu Annina postavení. A to je pochopitelné, jestli mi prokazujete tu čest, že mě považujete za člověka, který má srdce. Já jsem příčinou toho postavení, a proto ho cítím.“

„Chápu,“ řekla Darja Alexandrovna, a mimoděk ho obdivovala, jak upřímně a pevně to řekl. „Ale právě proto, že se cítíte být příčinou, přeháníte, obávám se,“ řekla. „Její postavení ve společnosti je těžké, to chápu.“

„Ve společnosti je to peklo!“ vyhrkl rychle a zachmuřeně se zamračil. „Nedá se představit horší mravní trýzeň, než jakou prožila za ty dva týdny v Petrohradě… a prosím vás, abyste mi to věřila.“

„Ano, ale tady, dokud ani Anna… ani vy nepociťujete potřebu společnosti…“

„Společnost!“ řekl pohrdavě. „Jakou já můžu mít potřebu společnosti?“

„Dokud to tak je – a může to tak být vždycky –, jste šťastní a klidní. Vidím na Anně, že je šťastná, úplně šťastná, už mi to stačila povědět,“

řekla Darja Alexandrovna s úsměvem; a jak to říkala, mimoděk teď zapochybovala, jestli je Anna opravdu šťastná.

Ale Vronskij, jak se zdálo, o tom nepochyboval.

„Ano, ano," řekl. „Vím, že po všem tom utrpení ožila; je šťastná. Je šťastná přítomností. Ale já...? Já se bojím toho, co nás čeká... Promiňte, chcete jít dál?"

„Ne, to je jedno."

„Tak se tady posaďme."

Darja Alexandrovna se posadila na zahradní lavičku v rohu aleje. Zastavil se před ní.

„Vidím, že je šťastná," opakoval, a pochybnost, jestli je šťastná, Darju Alexandrovnu zasáhla ještě silněji. „Ale může to tak pokračovat? Jestli jsme jednali dobře, nebo špatně, to je jiná otázka; ale kostky jsou vrženy," řekl a přešel z ruštiny do francouzštiny, „a jsme spojeni na celý život. Pojí nás pouto lásky, pro nás to nejsvětější. Máme dítě, můžeme mít ještě další děti. Ale zákon a všechny okolnosti našeho postavení jsou takové, že vznikají tisíce komplikací, které ona teď, když si v duši odpočívá po všem tom utrpení a zkouškách, nevidí a nechce vidět. A to je pochopitelné. Ale já je nevidět nemůžu. Moje dcera podle zákona není moje dcera, ale Karenina. Já tenhle podvod nechci!" řekl s energickým odmítavým gestem a zachmuřeně a tázavě pohlédl na Darju Alexandrovnu.

Ona nic neodpovídala a jen se na něj dívala. Pokračoval:

„A zítra se narodí syn, můj syn, a podle zákona je to Karenin, není dědicem ani mého jména, ani mého jmění, a ať bychom byli v rodině sebešťastnější a ať bychom měli dětí sebevíc, mezi mnou a jimi není žádné pouto. Jsou to Kareninové. Pochopte tu tíhu a hrůzu takového postavení! Zkoušel jsem o tom mluvit s Annou. Rozčiluje ji to. Nechápe to a já jí nemůžu povědět všechno. Teď se podívejte z druhé strany. Jsem šťastný její láskou, ale musím mít nějaké zaměstnání. Našel jsem si to zaměstnání, jsem na ně hrdý a považuju ho za ušlechtilejší, než

jsou zaměstnání mých bývalých druhů u dvora a ve službě. A rozhodně už tuhle práci nevyměním za jejich. Pracuju tady, sedím na místě, a jsem šťastný, spokojený, a ke štěstí nám už nic víc není potřeba. Mám tu činnost rád. Není to žádné nouzové řešení, naopak…“

Darja Alexandrovna si všimla, že se v tomhle místě svého výkladu zamotal, a tomu odbočení dobře nerozuměla, ale cítila, že když už začal mluvit o svých nejvnitřnějších vztazích, o kterých nemohl mluvit s Annou, teď ze sebe vypovídá všechno a že otázka jeho činnosti na venkově patří do téže přihrádky nejvnitřnějších myšlenek jako otázka jeho vztahu k Anně.

„Tak tedy pokračuju,“ řekl a vzpamatoval se. „Hlavní je, že když člověk pracuje, musí mít přesvědčení, že jeho dílo s ním neumře, že bude mít dědice, a to já nemám. Představte si postavení člověka, který předem ví, že děti jeho a ženy, kterou miluje, nebudou jeho, ale něčí, nějakého člověka, který je nenávidí a nechce o nich ani vědět. Vždyť to je hrozné!“

Odmlčel se, zjevně ve velkém rozrušení.

„Ano, samozřejmě, chápu to. Ale co může Anna dělat?“ řekla Darja Alexandrovna.

„Ano, to mě přivádí k cíli mého rozhovoru,“ řekl a s námahou se uklidňoval. „Anna může, záleží to na ní… I k tomu, aby se dalo žádat panovníka o adopci, je nezbytný rozvod. A to záleží na Anně. Její muž byl ochoten dát rozvod, tenkrát to váš muž už úplně zařídil. A vím, že ani teď by neodmítl. Stačilo by, aby mu Anna napsala. Tenkrát přímo odpověděl, že jestli to bude chtít, neodmítne. Samozřejmě,“ řekl zachmuřeně, „je to jedna z těch farizejských krutostí, kterých jsou schopní jen tihle lidé bez srdce. Ví, jaké trápení jí působí každá vzpomínka na něj, a protože ji zná, žádá od ní dopis. Chápu, že je to pro ni mučivé. Ale důvody jsou tak důležité, že je třeba přenést se přes všechny ty jemnosti citu. Jde o štěstí a o samu existenci Anny a jejích dětí. O sobě nemluvím, i když je mi to těžké, velmi těžké,“ řekl s výrazem,

jako by někomu hrozil za to, že je mu těžko. „A tak se vás, kněžno, nestydatě chytám jako záchranné kotvy. Pomozte mi ji přemluvit, aby mu napsala a žádala rozvod!“

„Ano, samozřejmě,“ řekla zamyšleně Darja Alexandrovna a živě si vybavila své poslední setkání s Alexejem Alexandrovičem. „Ano, samozřejmě,“ řekla rozhodně, když si vzpomněla na Annu.

„Použijte na ni svůj vliv, zařiďte, aby napsala. Já s ní o tom nechci a skoro ani nemůžu mluvit.“

„Dobře, promluvím s ní. Ale jak to, že sama na to nemyslí?“ řekla Darja Alexandrovna a přitom si najednou, kdovíproč, vzpomněla na Anninu podivnou novou zvyklost přimhuřovat oči. A vybavilo se jí, že Anna přimhuřovala oči právě tehdy, když šlo o nejvnitřnější stránky života. „Jako by na svůj život přimhuřovala oči, aby všechno neviděla,“ pomyslela si Dolly. „Určitě, kvůli sobě i kvůli ní s ní promluvím,“ odpověděla Darja Alexandrovna na jeho projev vděčnosti.

Vstali a šli k domu.

Kapitola dvacátá druhá

Když Anna zastihla Dolly už zpátky, pozorně se jí podívala do očí, jako by se ptala na rozhovor, který měla s Vronským, ale slovy se nezeptala.

„Zdá se, že už je čas k obědu," řekla. „Ještě jsme se vůbec pořádně neviděly. Počítám s večerem. Teď se musím jít převléknout. Myslím, že ty taky. Na stavbě jsme se všichni ušpinili."

Dolly šla do svého pokoje a bylo jí do smíchu. Neměla se do čeho převléknout, protože už měla na sobě své nejlepší šaty; ale aby nějak dala najevo, že se k obědu připravuje, požádala komornou, aby jí šaty vykartáčovala, vyměnila si manžety a mašli a na hlavu si dala krajky.

„Tohle je všechno, co jsem mohla udělat," řekla s úsměvem Anně, která za ní přišla už ve třetích šatech, zase neobyčejně prostých.

„Ano, tady si moc potrpíme na formy," řekla Anna, jako by se omlouvala za svou parádu. „Alexej má z tvého příjezdu takovou radost, jakou z něčeho mívá jen zřídka. Je do tebe rozhodně zamilovaný," dodala. „A nejsi unavená?"

Do oběda nebyl čas o čemkoli mluvit. Když vešly do salonu, zastihly tam už kněžnu Varvaru a muže v černých redingotech. Architekt měl frak. Vronskij představil návštěvě doktora a správce. S architektem ji seznámil už v nemocnici.

Tlustý majordomus, kterému se leskla kulatá oholená tvář i naškrobená mašle bílé kravaty, ohlásil, že je prostřeno, a dámy vstaly. Vronskij požádal Svijažského, aby nabídl rámě Anně Arkaďjevně, a sám přistoupil k Dolly. Veslovskij nabídl rámě kněžně Varvaře dřív než Tuškevič, takže Tuškevič se správcem a doktorem šli sami.

Oběd, jídelna, nádobí, služebnictvo, víno i jídla nejen odpovídaly celkovému tónu nového přepychu v domě, ale zdálo se, že jsou ještě přepychovější a novější než všechno ostatní. Darja Alexandrovna ten pro ni nový přepych pozorovala, a jako hospodyně, která vede dům, mimoděk vnikala do všech podrobností a kladla si otázku, kdo to všechno udělal a jak, i když nedoufala, že by něco z toho, co viděla, mohla použít ve svém domě, protože to všechno svým přepychem daleko přesahovalo její způsob života. Vaseňka Veslovskij, její muž, a dokonce i Svijažskij a mnoho lidí, které znala, o tom nikdy nepřemýšleli a věřili na slovo tomu, co se každý slušný hostitel snaží dát svým hostům pocítit, totiž že všechno, co má tak dobře zařízené, ho, hostitele, nestálo žádnou práci, ale udělalo se samo. Darja Alexandrovna však věděla, že sama od sebe se neudělá ani kašička dětem ke snídani, a že proto při tak složitém a krásném zařízení musel někdo vynaložit velkou pozornost. A podle pohledu Alexeje Kirilloviče, jak přehlédl stůl, jak dal majordomovi hlavou znamení a jak nabídl Darje Alexandrovně na výběr mezi botviňou a polévkou, pochopila, že se to všechno dělá a udržuje péčí samotného pána domu. Na Anně to všechno zjevně záviselo stejně málo jako na Veslovském. Ona, Svijažskij, kněžna i Veslovskij byli stejně hosté, kteří vesele užívali toho, co pro ně bylo připraveno.

Anna byla paní domu jen tím, že vedla rozhovor. A ten rozhovor, pro paní domu velmi obtížný u malého stolu, s osobami, jako byl správce a architekt, osobami z úplně jiného světa, které se snažily neostýchat se před nezvyklým přepychem a nemohly se dlouho účastnit společné řeči; ten obtížný rozhovor vedla Anna se svým obvyklým taktem, přirozeně, a dokonce, jak si Darja Alexandrovna všímala, s potěšením.

Řeč přišla na to, jak Tuškevič s Veslovským jezdili sami na loďce, a Tuškevič začal vyprávět o posledních závodech v Jachtklubu v Petro-

hradě. Ale Anna vyčkala přestávky a hned se obrátila k architektovi, aby ho vytrhla z mlčení.

„Nikolaj Ivanyč byl ohromen," řekla o Svijažském, „jak nová budova vyrostla od té doby, co tu byl naposledy; ale já sama tam chodím každý den a každý den se divím, jak rychle to jde."

„S Jeho Jasností se dobře pracuje," řekl s úsměvem architekt; byl to člověk, který si byl vědom své důstojnosti, uctivý a klidný. „To není jako mít co dělat s gubernskými úřady. Kde by se popsal celý stoh papíru, tady to panu hraběti ohlásím, promluvíme si a máme to vyřízené třemi slovy."

„Americké metody," řekl s úsměvem Svijažskij.

„Ano, prosím, tam se budovy staví racionálně…"

Rozhovor přešel na zneužívání moci úřady ve Spojených státech, ale Anna ho hned převedla na jiné téma, aby z mlčení vytrhla správce.

„Viděla jsi někdy žací stroje?" obrátila se k Darje Alexandrovně. „Zrovna jsme se na ně jeli podívat, když jsme tě potkali. Já sama jsem je viděla poprvé."

„A jak fungují?" zeptala se Dolly.

„Úplně jako nůžky. Prkno a spousta malých nůžek. Takhle."

Anna vzala do svých krásných, bílých, prsteny pokrytých rukou nůž a vidličku a začala to předvádět. Zjevně viděla, že z jejího vysvětlení nikdo nic nepochopí, ale protože věděla, že mluví příjemně a že má krásné ruce, ve vysvětlování pokračovala.

„Spíš jako kapesní nožíky," řekl koketně Veslovskij, který z ní nespouštěl oči.

Anna se sotva znatelně usmála, ale neodpověděla mu.

„Není to pravda, Karle Fjodoryči, že jako nůžky?" obrátila se ke správci.

„Ó ano," odpověděl Němec. „Je to úplně jednoduchá věc," a začal vysvětlovat, jak je stroj sestrojený.

„Škoda, že neváže. Na vídeňské výstavě jsem viděl jeden, váže drátem," řekl Svijažskij. „Takové by byly výhodnější."

„To záleží... Musí se spočítat cena drátu." A Němec, vytržený z mlčení, se obrátil k Vronskému: „To se dá spočítat, Vaše Osvícenosti." Němec už sahal do kapsy, kde měl tužku v zápisníčku, do kterého si všechno počítal, ale vzpomněl si, že sedí u oběda, všiml si Vronského chladného pohledu a zdržel se. „Příliš komplicírt, dělá příliš mnoho starostů," uzavřel.

„Kdo chce mít příjmů, ten musí mít i starostů," řekl Vaseňka Veslovskij a dobíral si Němce. „Němčinu zbožňuju," obrátil se zase s tím samým úsměvem k Anně.

„Přestaňte," řekla mu žertovně přísně.

„A my jsme si mysleli, že vás zastihneme na poli, Vasiliji Semjonyči," obrátila se k doktorovi, chorobnému člověku. „Byl jste tam?"

„Byl jsem tam, ale vypařil jsem se," odpověděl doktor se zachmuřenou žertovností.

„Tak jste si tedy udělal pěknou procházku."

„Skvělou!"

„A jak je na tom se zdravím ta stařenka? Doufám, že to není tyfus?"

„Tyfus netyfus, ale v dobrém stavu se nenachází."

„To je škoda!" řekla Anna, a když tak vzdala hold zdvořilosti domácím lidem, obrátila se ke svým.

„A přece jen, podle vašeho vyprávění by se ten stroj sestrojit nedal, Anno Arkaďjevno," řekl žertem Svijažskij.

„Ne, a proč ne?" řekla Anna s úsměvem, který říkal, že ví, že v jejím výkladu, jak je stroj sestrojený, bylo něco roztomilého, čeho si všiml i Svijažskij. Tenhle nový rys mladické koketérie Dolly nepříjemně zarazil.

„Zato znalosti Anny Arkaďjevny v architektuře jsou úžasné," řekl Tuškevič.

„Ovšem, slyšel jsem, jak Anna Arkaďjevna včera říkala: do šlicu a sokly," řekl Veslovskij. „Říkám to správně?"

„Na tom není nic úžasného, když člověk tolik vidí a slyší," řekla Anna. „A vy určitě nevíte ani to, z čeho se stavějí domy?"

Darja Alexandrovna viděla, že Anna není spokojená s tím laškovným tónem, který byl mezi ní a Veslovským, ale sama do něj mimoděk upadala.

Vronskij se v tomhle případě choval docela jinak než Levin. Veslovského žvanění zjevně nepřikládal žádnou důležitost, a naopak ty žerty podporoval.

„Tak řekněte, Veslovskij, čím se spojují kameny?"

„Samozřejmě cementem."

„Bravo! A co je to cement?"

„Tak něco jako marmeláda... ne, malta," řekl Veslovskij a vyvolal všeobecný chechot.

Rozhovor mezi stolovníky, kromě doktora, architekta a správce, kteří byli ponoření do zachmuřeného mlčení, neutichal, chvílemi klouzal po povrchu, chvílemi se zachytával a někoho se dotkl na živém. Jednou se dotkl na živém i Darji Alexandrovny a ta se tak rozohnila, že se dokonce začervenala, a potom ještě vzpomínala, jestli neřekla něco zbytečného a nepříjemného. Svijažskij začal mluvit o Levinovi a vyprávěl o jeho podivných názorech, že stroje jsou v ruském hospodářství jen ke škodě.

„Nemám to potěšení znát toho pana Levina," řekl s úsměvem Vronskij, „ale nejspíš nikdy neviděl ty stroje, které odsuzuje. A jestli nějaký viděl a vyzkoušel, tak jen tak všelijak, a ne zahraniční, ale nějaký ruský. A jaké pak tu můžou být názory?"

„Zkrátka turecké názory," řekl s úsměvem Veslovskij a obrátil se k Anně.

„Já jeho názory hájit nedokážu," řekla Darja Alexandrovna a vzplanula, „ale můžu říct, že je to velmi vzdělaný člověk, a kdyby tu byl, vě-

děl by, co vám odpovědět, ale já to neumím."

„Mám ho velmi rád a jsme spolu velcí přátelé," řekl Svijažskij s dobromyslným úsměvem. „Ale promiňte, je trochu potrhlý: například tvrdí, že zemstvo i smírčí soudy, nic z toho není potřeba, a nechce se na ničem podílet."

„To je ta naše ruská lhostejnost," řekl Vronskij a naléval si vodu z ledové karafy do tenké sklenky na stopce, „necítit povinnosti, které nám ukládají naše práva, a proto ty povinnosti popírat."

„Neznám člověka, který by své povinnosti plnil přísněji," řekla Darja Alexandrovna, podrážděná tím Vronského tónem nadřazenosti.

„Já naopak," pokračoval Vronskij, kterého se ten rozhovor zjevně z nějakého důvodu dotkl na živém, „já jsem naopak, jak mě tu vidíte, velmi vděčný za čest, které se mi dostalo, tady díky Nikolaji Ivanyčovi," ukázal na Svijažského, „když mě zvolili čestným smírčím soudcem. Považuju za to, že povinnost jet na sjezd a projednávat spor mužika o koně je pro mě stejně důležitá jako všechno ostatní, co můžu udělat. A budu za čest považovat, když mě zvolí zemským poslancem. Jen tím můžu splatit výhody, kterých užívám jako statkář. Bohužel se nechápe, jaký význam by ve státě měli mít velcí statkáři."

Darje Alexandrovně připadalo divné poslouchat, jak je u sebe za stolem klidný ve svém přesvědčení, že má pravdu. Vzpomněla si, jak Levin, který si myslí opak, byl u sebe za stolem stejně rozhodný ve svých úsudcích. Ale měla Levina ráda, a proto stála na jeho straně.

„Tak můžeme s vámi počítat, hrabě, na příštím sjezdu?" řekl Svijažskij. „Jenže je třeba jet dřív, abychom tam byli už osmého. Kdybyste mi prokázal tu čest a zastavil se u mě?"

„A já trochu souhlasím s tvým švagrem," řekla Anna. „Jenže ne tak jako on," dodala s úsměvem. „Bojím se, že v poslední době je u nás těch veřejných povinností příliš mnoho. Jako dřív bývalo tolik úředníků, že na každou věc byl potřeba úředník, tak teď jsou samí veřejní činitelé. Alexej je tu teď šest měsíců a už je členem snad pěti nebo šesti

různých veřejných institucí: poručenství, soudce, zemský poslanec, porotce, a ještě něco s koňmi. Jestli to tak půjde dál, padne na to všechen čas. A bojím se, že při takovém množství těch věcí je to jen formalita. Kolika institucí jste členem vy, Nikolaji Ivanyči?“ obrátila se ke Svijažskému. „Snad víc než dvaceti?“

Anna mluvila žertem, ale v jejím tónu bylo cítit podráždění. Darja Alexandrovna, která Annu a Vronského pozorně sledovala, si toho hned všimla. Všimla si také, že Vronského tvář při tomhle rozhovoru hned dostala vážný a umíněný výraz. Když si toho všimla, a také toho, že kněžna Varvara hned, aby změnila téma, začala spěšně mluvit o petrohradských známých, a když si vzpomněla, co Vronskij v zahradě nevhod mluvil o své činnosti, Dolly pochopila, že s touhle otázkou veřejné činnosti je spojená nějaká důvěrná hádka mezi Annou a Vronským.

Oběd, vína, stolování, to všechno bylo velmi dobré, ale bylo to všechno takové, jaké Darja Alexandrovna vídala na velkých slavnostních obědech a plesech, kterým už odvykla, a se stejným rázem neosobnosti a napětí; a proto to všechno ve všední den a v malém kroužku na ni udělalo nepříjemný dojem.

Po obědě chvíli poseděli na terase. Potom začali hrát tenis. Hráči se rozdělili na dvě strany a rozestavili se na pečlivě vyrovnaném a udusaném kroketovém hřišti, po obou stranách napnuté sítě se zlacenými sloupky. Darja Alexandrovna to zkusila hrát taky, ale dlouho hře nemohla porozumět, a když jí porozuměla, byla už tak unavená, že si sedla ke kněžně Varvaře a hráče jen pozorovala. Její spoluhráč Tuškevič také přestal; ale ostatní ve hře dlouho pokračovali. Svijažskij i Vronskij hráli oba velmi dobře a vážně. Bedlivě sledovali míč, který jim letěl vstříc, bez spěchu a bez otálení k němu obratně přibíhali, vyčkali, až odskočí, a přesně a jistě ho odrazili raketou přes síť. Veslovskij hrál hůř než ostatní. Příliš se rozohňoval, ale zato hráče svou veselostí povzbuzoval. Jeho smích a výkřiky neutichaly. Stejně jako

ostatní muži si s dovolením dam svlékl redingot, a jeho velká, hezká postava v bílých rukávech košile, s růžovou zpocenou tváří, i jeho prudké pohyby se člověku přímo vrývaly do paměti.

Když si Darja Alexandrovna té noci lehla ke spánku, jakmile zavřela oči, viděla Vaseňku Veslovského, jak pobíhá po kroketovém hřišti.

Během hry se ale Darja Alexandrovna nebavila. Nelíbil se jí laškovný vztah mezi Vaseňkou Veslovským a Annou, který pokračoval i při hře, ani ta celková nepřirozenost dospělých, kteří sami, bez dětí, hrají dětskou hru. Ale aby nekazila náladu ostatním a aby nějak strávila čas, když si odpočinula, zase se ke hře přidala a předstírala, že se baví. Celý ten den měla pořád pocit, že hraje v divadle s lepšími herci, než je sama, a že její špatné hraní kazí celou věc.

Přijela s úmyslem zůstat dva dny, jestli se jí tu bude líbit. Ale hned večer, během hry, se rozhodla, že zítra odjede. Ty trýznivé mateřské starosti, které cestou tak nenáviděla, se jí teď, po dni stráveném bez nich, jevily už v jiném světle a táhly ji k sobě.

Když po večerním čaji a noční projížďce na loďce vešla Darja Alexandrovna sama do svého pokoje, svlékla si šaty a posadila se, aby si na noc upravila své řídké vlasy, pocítila velkou úlevu.

Bylo jí dokonce nepříjemné pomyslet, že za ní Anna hned přijde. Chtěla být chvíli sama se svými myšlenkami.

Kapitola dvacátá třetí

Dolly už si chtěla lehnout, když k ní Anna vešla v nočním úboru.

Během dne Anna několikrát začala mluvit o důvěrných věcech a pokaždé po několika slovech přestala. „Potom, mezi čtyřma očima si všechno povíme. Musím ti toho tolik říct," říkala.

Teď byly mezi čtyřma očima a Anna nevěděla, o čem mluvit. Seděla u okna, dívala se na Dolly a probírala v paměti všechny ty zásoby důvěrných rozhovorů, které se zdály nevyčerpatelné, a nenacházela nic. V té chvíli se jí zdálo, že už bylo řečeno všechno.

„Tak co Kitty?" řekla, těžce si povzdechla a provinile se podívala na Dolly. „Řekni mi pravdu, Dolly, nezlobí se na mě?"

„Zlobí? Ne," řekla s úsměvem Darja Alexandrovna.

„Ale nenávidí mě, pohrdá mnou?"

„Ach ne! Ale víš, tohle se neodpouští."

„Ano, ano," řekla Anna, odvrátila se a dívala se do otevřeného okna. „Ale já jsem nebyla vinná. A kdo je vinen? Co to znamená, být vinen? Copak to mohlo být jinak? No, co myslíš? Mohlo by to být tak, že bys nebyla Stivova žena?"

„Opravdu nevím. Ale tohle mi řekni..."

„Ano, ano, ale nedomluvily jsme to o Kitty. Je šťastná? Prý je to výborný člověk."

„Říct, že je výborný, je málo. Neznám lepšího člověka."

„Ach, jak jsem ráda! Moc jsem ráda! Říct, že je to výborný člověk, je málo," opakovala.

Dolly se usmála.

„Ale řekni mi o sobě. Čeká mě s tebou dlouhý rozhovor. A mluvili jsme spolu s…“ Dolly nevěděla, jak ho nazvat. Bylo jí nepříjemné říkat mu hrabě i Alexej Kirillyč.

„S Alexejem,“ řekla Anna, „vím, o čem jste mluvili. Ale chtěla jsem se tě zeptat přímo, co si myslíš o mně, o mém životě?“

„Jak to mám tak najednou říct? Opravdu nevím.“

„Ne, přece jen mi to řekni… Vidíš můj život. Ale nezapomeň, že nás vidíš v létě, když jsi přijela a nejsme sami… Ale my jsme přijeli brzy na jaře, žili jsme úplně sami a budeme žít sami a nic lepšího si nepřeju. Ale představ si, že žiju sama bez něj, sama, a to se bude… Podle všeho vidím, že se to bude často opakovat, že bude polovinu času mimo domov,“ řekla, vstala a přisedla si blíž k Dolly.

„Samozřejmě,“ přerušila Anna Dolly, která chtěla něco namítnout, „samozřejmě, násilím ho držet nebudu. Taky ho nedržím. Dneska jsou dostihy, jeho koně běží, on jede, a já jsem moc ráda. Ale pomysli na mě, představ si moje postavení… Ale co o tom mluvit!“ Usmála se. „Tak o čem s tebou mluvil?“

„Mluvil o tom, o čem chci mluvit i já sama, a je pro mě snadné být jeho advokátem: o tom, jestli není možnost a jestli by se nedalo…“ Darja Alexandrovna zaváhala, „napravit, zlepšit tvoje postavení… Víš, jak se na to dívám… Ale přece jen, jestli je to možné, musíš se vdát…“

„Totiž rozvod?“ řekla Anna. „Víš, že jediná žena, která za mnou v Petrohradě přijela, byla Betsy Tverská? Vždyť ji znáš, ne? V jádru je to ta nejzkaženější žena, jaká existuje. Měla poměr s Tuškevičem a tím nejodpornějším způsobem podváděla muže. A řekla mi, že mě nechce znát, dokud moje postavení nebude v pořádku. Nemysli si, že srovnávám… Znám tě, drahoušku. Ale mimoděk jsem si vzpomněla… Tak co ti tedy řekl?“ opakovala.

„Řekl, že trpí kvůli tobě i kvůli sobě. Možná řekneš, že je to sobectví, ale takové oprávněné a ušlechtilé sobectví! Chce za prvé, aby jeho dcera byla i podle zákona jeho, a být tvým mužem, mít na tebe právo.“

„Která manželka, otrokyně, může být do té míry otrokyní jako já, v mém postavení?“ přerušila ji zachmuřeně.

„A hlavně chce… chce, abys netrpěla.“

„To je nemožné! A dál?“

„No, a to nejoprávněnější, chce, aby vaše děti měly jméno.“

„Jaké děti?“ řekla Anna, nedívala se na Dolly a přimhuřovala oči.

„Ani a ty budoucí…“

„V tom může být klidný, další děti už mít nebudu.“

„Jak můžeš říct, že nebudeš…?“

„Nebudu, protože to nechci.“

A přes všechno své rozrušení se Anna usmála, když si všimla naivního výrazu zvědavosti, údivu a hrůzy ve tváři Dolly.

„Doktor mi po mé nemoci řekl .....

.....

„To není možné!“ řekla Dolly a široce otevřela oči. Pro ni to byl jeden z těch objevů, jejichž důsledky a závěry jsou tak obrovské, že v první chvíli člověk jen cítí, že to všechno nedokáže domyslet, ale že o tom bude muset ještě hodně a hodně přemýšlet.

Ten objev, který jí najednou vysvětlil všechny ty pro ni dřív nepochopitelné rodiny, kde bylo jen po jednom nebo po dvou dětech, v ní vyvolal tolik myšlenek, úvah a protichůdných citů, že nedokázala nic říct a jen se na Annu udiveně dívala široce otevřenýma očima. Bylo to právě to, o čem ještě dnes cestou snila, ale teď, když se dozvěděla, že je to možné, zhrozila se. Cítila, že je to příliš jednoduché řešení příliš složité otázky.

„Není to nemravné?“ řekla jen po chvíli mlčení.

„Proč? Uvaž, mám na vybranou ze dvou věcí: buď být těhotná, tedy nemocná, anebo být přítelkyní, družkou svého muže, to je jedno, prostě muže,“ řekla Anna úmyslně povrchním a lehkomyslným tónem.

„No ano, no ano,“ říkala Darja Alexandrovna a poslouchala ty samé argumenty, které si sama předkládala, a už v nich nenacházela dřívější

přesvědčivost.

„Pro tebe, pro jiné," říkala Anna, jako by uhodla její myšlenky, „ještě může být nějaká pochybnost; ale pro mě... Pochop, já nejsem manželka; miluje mě, dokud mě miluje. A co tedy, čím jeho lásku udržím? Tímhle?"

Natáhla bílé ruce před břicho.

S neobyčejnou rychlostí, jak to bývá ve chvílích rozrušení, se Darje Alexandrovně v hlavě tlačily myšlenky a vzpomínky. „Já," myslela si, „jsem Stivu k sobě nepoutala; odešel ode mě k jiným, a ta první, kvůli které mi byl nevěrný, ho neudržela tím, že byla pořád hezká a veselá. Opustil ji a našel si jinou. A to má Anna tímhle přitáhnout a udržet hraběte Vronského? Jestli bude hledat tohle, najde toalety a způsoby ještě přitažlivější a veselejší. A ať jsou její obnažené paže sebebělejší a sebekrásnější, ať je sebekrásnější celá její plná postava a ta rozpálená tvář v rámu černých vlasů, najde ještě lepší, tak jako hledá a nachází můj ohavný, ubohý a milý muž."

Dolly nic neodpovídala a jen si povzdechla. Anna si toho povzdechu, který prozrazoval nesouhlas, všimla a pokračovala. V záloze měla ještě argumenty, a tak silné, že se na ně nedalo nic odpovědět.

„Říkáš, že to není dobré? Ale je třeba to rozvážit," pokračovala. „Zapomínáš na moje postavení. Jak můžu chtít děti? Nemluvím o utrpení, toho se nebojím. Pomysli, kdo budou moje děti? Nešťastné děti, které budou nosit cizí jméno. Už svým narozením budou postavené do situace, kdy se budou muset stydět za matku, za otce, za svůj původ."

„Ale vždyť právě proto je potřeba rozvod."

Ale Anna ji neposlouchala. Chtěla domluvit ty samé důvody, kterými tolikrát přesvědčovala sama sebe.

„K čemu mi byl dán rozum, když ho nepoužiju k tomu, abych nepřiváděla na svět nešťastné?"

Podívala se na Dolly, ale nepočkala na odpověď a pokračovala:

„Vždycky bych se před těmi nešťastnými dětmi cítila vinná," řekla. „Když nejsou, tak aspoň nejsou nešťastné, ale jestli budou nešťastné, budu za to vinna jen já."

Byly to ty samé důvody, které si Darja Alexandrovna předkládala sama; ale teď je poslouchala a nerozuměla jim. „Jak můžu být vinna před bytostmi, které neexistují?" myslela si. A najednou ji napadlo: mohlo by být v nějakém případě lepší pro jejího miláčka Grišu, kdyby nikdy nebyl existoval? A to jí připadalo tak divoké, tak podivné, že zavrtěla hlavou, aby rozehnala ten zmatek kroužících šílených myšlenek.

„Ne, já nevím, není to dobré," řekla jen s výrazem odporu ve tváři.

„Ano, ale nezapomínej, co jsi ty a co jsem já... A kromě toho," dodala Anna, a přestože měla tolik důvodů a Dolly tak málo, jako by přece jen přiznávala, že to dobré není, „nezapomínej hlavně na to, že ted nejsem v takovém postavení jako ty. Pro tebe je otázka: přeješ si, abys už neměla další děti; a pro mě: přeju si já, abych je měla. A to je velký rozdíl. Chápeš, že si to v mém postavení přát nemůžu."

Darja Alexandrovna nic nenamítala. Najednou ucítila, že se od Anny vzdálila už tak daleko, že mezi nimi existují otázky, ve kterých se nikdy neshodnou a o kterých je lepší nemluvit.

Kapitola dvacátá čtvrtá

„Tím spíš si musíš své postavení urovnat, jestli je to možné," řekla Dolly.

„Ano, jestli je to možné," řekla Anna najednou úplně jiným, tichým a smutným hlasem.

„Copak rozvod není možný? Říkali mi, že tvůj muž souhlasí."

„Dolly! O tom nechci mluvit."

„Dobře, nebudeme," řekla spěšně Darja Alexandrovna, když si všimla výrazu utrpení v Annině tváři. „Jen vidím, že se na to díváš příliš chmurně."

„Já? Ani v nejmenším. Jsem velmi veselá a spokojená. Viděla jsi, jaký mám úspěch. Veslovskij..."

„Ano, abych pravdu řekla, nelíbil se mi Veslovského tón," řekla Darja Alexandrovna, protože chtěla změnit téma.

„Ach, vůbec ne! Alexeje to šimrá, a nic víc; ale je to chlapec a mám ho úplně v rukou; chápeš, ovládám ho, jak chci. Je to totéž jako tvůj Griša... Dolly!" změnila najednou řeč. „Říkáš, že se na to dívám chmurně. Ty to nemůžeš chápat. Je to příliš hrozné. Snažím se vůbec se nedívat."

„Ale myslím, že je to nutné. Je třeba udělat všechno, co se dá."

„Ale co se dá udělat? Nic. Říkáš, abych se vdala za Alexeje a že na to nemyslím. Já že na to nemyslím!!" opakovala a do tváře se jí nahrnula červeň. Vstala, vypjala hruď, těžce si povzdechla a začala svou lehkou chůzí přecházet po pokoji sem a tam a chvílemi se zastavovala. „Já že nemyslím? Není dne ani hodiny, kdy bych na to nemyslela a nevyčítala

si, že na to myslím… protože myšlenky na tohle můžou člověka připravit o rozum. Připravit o rozum," opakovala. „Když na to myslím, už neusnu bez morfia. Ale dobře. Mluvme klidně. Říkají mi: rozvod. Za prvé, *on* mi ho nedá. *On* je teď pod vlivem hraběnky Lidije Ivanovny."

Darja Alexandrovna seděla zpříma na židli, s výrazem trpícího soucitu ve tváři, otáčela hlavou a sledovala přecházející Annu.

„Je třeba to zkusit," řekla tiše.

„Dejme tomu, zkusit. Co to znamená?" řekla Anna a bylo zřejmé, že vyslovuje myšlenky, které už tisíckrát promyslela a naučila se nazpaměť. „Znamená to, že já, která ho nenávidím, ale přesto se před ním uznávám za vinnou – a považuju ho za velkodušného –, že se mám ponížit a napsat mu… No, dejme tomu, že se přemůžu a udělám to. Bud dostanu urážlivou odpověď, nebo souhlas. Dobře, dostala jsem souhlas…" Anna byla v té chvíli na vzdáleném konci pokoje, zastavila se tam a něco dělala se záclonou u okna. „Dostanu souhlas, a sy… syn? Vždyť mi ho nedají. Vždyť vyroste u otce, kterého jsem opustila, a bude mnou pohrdat. Pochop, že dvě bytosti miluju, myslím, stejně, ale obě víc než sebe: Serjožu a Alexeje."

Vyšla doprostřed pokoje a zastavila se před Dolly a rukama si svírala hruď. V bílém županu se její postava zdála zvlášť velká a široká. Sklonila hlavu a zpod čela se zářícíma mokrýma očima dívala na malou, hubenou Dolly, ubohou v zašívané blůzce a noční čepičce, která se celá chvěla rozrušením.

„Jen ty dvě bytosti miluju, a jedna vylučuje druhou. Nemůžu je spojit, a to jediné potřebuju. A jestli to není, je všechno jedno. Všechno, všechno jedno. Nějak to skončí, a proto nemůžu, nerada o tom mluvím. Tak mi nic nevyčítej, nesuď mě v ničem. Se svou čistotou nemůžeš pochopit všechno, čím trpím."

Přistoupila, sedla si vedle Dolly, s provinilým výrazem se jí zadívala do tváře a vzala ji za ruku.

„Co si myslíš? Co si o mně myslíš? Nepohrdej mnou. Pohrdání si nezasloužím. Já jsem právě nešťastná. Jestli je někdo nešťastný, tak jsem to já," vyslovila, odvrátila se od ní a rozplakala se.

Když Dolly osaměla, pomodlila se k Bohu a lehla si do postele. Celou duší jí bylo Anny líto, dokud s ní mluvila; ale teď se nemohla přimět, aby na ni myslela. Vzpomínky na domov a na děti se jí vynořovaly v představách se zvláštním, pro ni novým kouzlem, v jakési nové záři. Ten její svět se jí teď zdál tak drahý a milý, že za nic na světě nechtěla strávit mimo něj ani den navíc, a rozhodla se, že zítra určitě odjede.

Anna se mezitím vrátila do své pracovny, vzala sklenku a nakapala do ní několik kapek léku, jehož důležitou součástí bylo morfium, vypila ho, chvíli seděla nehybně, a pak uklidněná, v klidné a veselé náladě odešla do ložnice.

Když vešla do ložnice, Vronskij se na ni pozorně podíval. Hledal stopy rozhovoru, který s Dolly, jak věděl, musela mít, když u ní v pokoji zůstala tak dlouho. Ale v jejím výrazu, vzrušeně zdrženlivém a cosi skrývajícím, nenašel nic než krásu, na kterou byl sice zvyklý, ale která ho pořád ještě uchvacovala, a vědomí té krásy a přání, aby na něj působila. Nechtěl se jí ptát, o čem mluvily, ale doufal, že sama něco řekne. Ale řekla jen:

„Jsem ráda, že se ti Dolly líbila. Že ano?"

„Vždyť ji znám už dávno. Je, myslím, velmi hodná, ale nesmírně přízemní. Ale přesto jsem měl z její návštěvy velkou radost."

Vzal Annu za ruku a tázavě se jí podíval do očí.

Ona ten pohled pochopila jinak a usmála se na něj.

Druhý den ráno se Darja Alexandrovna přes všechno přemlouvání hostitelů chystala k odjezdu. Levinův kočí ve svém ne zrovna novém kaftanu a v napůl formanském klobouku, s koňmi různých barev, v kočáru se záplatovanými blatníky, zachmuřeně a rozhodně vjel do krytého, pískem vysypaného průjezdu.

Loučení s kněžnou Varvarou a s muži bylo Darje Alexandrovně nepříjemné. Po jednom dni ona i hostitelé jasně cítili, že se k sobě nehodí a že je lepší, když se nebudou stýkat. Smutno bylo jen Anně. Věděla, že teď, po odjezdu Dolly, už nikdo v její duši nerozjitří city, které se v ní při tomhle setkání zvedly. Rozjitřit ty city ji bolelo, ale přesto věděla, že to byla ta nejlepší část její duše a že tahle část její duše v životě, jaký vedla, rychle zarůstá.

Když vyjela do polí, pocítila Darja Alexandrovna příjemnou úlevu a chtěla se svých lidí zeptat, jak se jim u Vronského líbilo, když vtom kočí Filip začal mluvit sám:

„Boháči jsou to, boháči, ale ovsa dali všeho všudy tři míry. Do kuropění koně všechno vyzobali do posledního zrnka. Co jsou to tři míry? Akorát tak na zakousnutí. Teď stojí oves u hostinských pětačtyřicet kopějek. U nás se přespolním, to se ví, dává, kolik toho koně snědí."

„Lakomý pán," přisvědčil písař.

„A líbili se ti jejich koně?" zeptala se Dolly.

„Koně, to se musí nechat. A krmení je dobré. Ale jinak mi to tam připadalo nějak smutné, Darjo Alexandrovno, nevím, jak vám," řekl a obrátil k ní svou hezkou a dobrou tvář.

„Mně taky. Tak co, dojedeme do večera?"

„Musíme dojet."

Když se Darja Alexandrovna vrátila domů a našla všechny v naprostém pořádku a zvlášť milé, vyprávěla s velkým zápalem o své cestě, o tom, jak ji dobře přijali, o přepychu a dobrém vkusu, s jakým Vronští žijí, o jejich zábavách, a nedovolila nikomu říct proti nim ani slovo.

„Člověk musí znát Annu a Vronského – jeho jsem teď poznala líp –, aby pochopil, jak jsou milí a dojemní," říkala teď úplně upřímně a zapomněla na ten neurčitý pocit nespokojenosti a rozpaků, který tam zažívala.

Kapitola dvacátá pátá

Vronskij a Anna prožili celé léto a část podzimu na venkově, pořád za týchž okolností a pořád bez jakýchkoli kroků k rozvodu. Bylo mezi nimi rozhodnuto, že nikam nepojedou; ale oba cítili, čím déle žili sami, zvlášť na podzim a bez hostů, že takový život nevydrží a že ho bude třeba změnit.

Život byl, jak se zdálo, takový, že lepší si nebylo možné přát: měli naprostý dostatek, měli zdraví, měli dítě a oba měli své zaměstnání. Anna se i bez hostů pořád stejně věnovala sobě a velmi mnoho četla, romány i vážné knihy, jaké byly v módě. Objednávala si všechny ty knihy, o kterých se pochvalně psalo v zahraničních novinách a časopisech, jež odebírala, a pročítala je s tou pozorností k četbě, jaká bývá jen v samotě. Kromě toho studovala z knih a odborných časopisů všechny obory, kterými se zabýval Vronskij, takže se na ni často obracel přímo s otázkami zemědělskými, stavitelskými, a dokonce někdy i chovatelskými a sportovními. Divil se jejím znalostem a její paměti a zpočátku o nich pochyboval a chtěl důkaz; a ona v knihách našla, nač se ptal, a ukázala mu to.

Zařizování nemocnice ji také zaměstnávalo. Nejenže pomáhala, ale mnoho věcí sama zařizovala a vymýšlela. Ale její hlavní starostí přece jen byla ona sama, ona sama, nakolik je Vronskému drahá, nakolik mu může nahradit všechno, co opustil. Vronskij si toho jejího přání nejen se mu líbit, ale sloužit mu, které se stalo jediným cílem jejího života, vážil, ale zároveň ho tížily ty milostné sítě, do kterých se ho snažila zaplést. Čím víc času ubíhalo, čím častěji se v těch sítích viděl zapleten,

tím víc toužil, ne snad z nich vyklouznout, ale vyzkoušet, jestli mu nebrání ve svobodě. Nebýt té stále sílící touhy být svobodný a nemuset snášet scénu pokaždé, když potřeboval jet do města na sjezd nebo na dostihy, byl by Vronskij se svým životem docela spokojen. Úloha, kterou si zvolil, úloha bohatého statkáře, z jakých se má skládat jádro ruské aristokracie, mu nejen naprosto přišla k chuti, ale teď, když tak prožil půl roku, mu působila stále větší potěšení. A jeho hospodářství, které ho čím dál víc zaměstnávalo a pohlcovalo, šlo výborně. Přestože ho nemocnice, stroje, krávy objednané ze Švýcarska a mnoho jiného stály obrovské peníze, byl si jist, že své jmění nerozvrací, ale rozmnožuje. Tam, kde šlo o příjmy, o prodej lesů, obilí a vlny, o pronájem pozemků, byl Vronskij tvrdý jako křemen a dovedl si cenu udržet. Ve věcech velkého hospodářství, na tomto i na ostatních statcích, se držel nejprostších, neriskantních postupů a v hospodářských maličkostech byl nanejvýš šetrný a počítavý. Navzdory vší chytrosti a obratnosti Němce, který ho zatahoval do nákupů a každý rozpočet předkládal tak, že zpočátku bylo potřeba mnohem víc, ale když se to promyslelo, dalo se totéž udělat i levněji a hned z toho mít zisk, Vronskij se mu nepoddával. Správce vyslechl, vyptal se ho a souhlasil s ním, jen když to, co se objednávalo nebo zřizovalo, bylo to nejnovější, v Rusku ještě neznámé, co mohlo vzbudit údiv. Kromě toho se k velkému výdaji odhodlal jen tehdy, když měl peníze nazbyt, a když ten výdaj dělal, šel do všech podrobností a trval na tom, aby za své peníze měl to nejlepší. Takže podle toho, jak vedl hospodářství, bylo jasné, že své jmění nerozvrátil, ale rozmnožil.

V říjnu se konaly šlechtické volby v Kašinské gubernii, kde měli statky Vronskij, Svijažskij, Koznyšev, Oblonskij a malou část i Levin.

Tyto volby budily pozornost veřejnosti kvůli mnoha okolnostem i kvůli osobám, které se jich účastnily. Hodně se o nich mluvilo a chystalo se na ně. Sjeli se na ně lidé z Moskvy, z Petrohradu i ze zahraničí, kteří na volbách nikdy nebyli.

Vronskij už dávno Svijažskému slíbil, že na ně pojede.

Před volbami se pro Vronského zastavil Svijažskij, který do Vozdviženského často zajížděl.

Ještě den předtím došlo mezi Vronským a Annou kvůli té zamýšlené cestě málem k hádce. Byla to na venkově ta nejtíživější, nejnudnější podzimní doba, a proto jí Vronskij, připraven k boji, oznámil svůj odjezd s přísným a chladným výrazem, jakým s Annou nikdy předtím nemluvil. Ale Anna k jeho údivu přijala tu zprávu velmi klidně a zeptala se jen, kdy se vrátí. Pozorně se na ni podíval a tomu klidu nerozuměl. Nad jeho pohledem se usmála. Znal tu její schopnost uzavřít se do sebe a věděl, že se to stává jen tehdy, když se pro sebe k něčemu rozhodla a své plány mu nesdělila. Bál se toho; ale tolik se chtěl vyhnout scéně, že předstíral, a zčásti upřímně uvěřil, čemu uvěřit chtěl: její rozumnosti.

„Doufám, že se nebudeš nudit?“

„Doufám,“ řekla Anna. „Včera jsem dostala bednu knih od Gautiera. Ne, nudit se nebudu.“

„Chce nasadit tenhle tón, a tím líp,“ pomyslel si, „jinak je to pořád jedno a totéž.“

A tak odjel na volby, aniž ji přiměl k upřímnému vysvětlení. Bylo to poprvé od začátku jejich poměru, kdy se s ní rozcházel, aniž si všechno do konce vyjasnili. Na jednu stranu ho to znepokojovalo, na druhou stranu usoudil, že je to tak lepší. „Zpočátku to bude jako teď, něco nejasného, utajeného, a pak si zvykne. V každém případě jí můžu dát všechno, jenom ne svou mužskou nezávislost,“ myslel si.

Kapitola dvacátá šestá

V září se Levin přestěhoval do Moskvy, protože Kitty měla rodit. Žil už v Moskvě bez práce celý měsíc, když se Sergej Ivanovič, který měl statek v Kašinské gubernii a živě se zajímal o otázku nadcházejících voleb, chystal na volby. Zval s sebou i bratra, který měl hlas v Selezněvském újezdu. Kromě toho měl Levin v Kašině velmi naléhavou záležitost pro svou sestru, která žila v cizině: šlo o poručenskou věc a o vyplacení výkupních peněz.

Levin pořád váhal, ale Kitty, která viděla, že se v Moskvě nudí, a radila mu, aby jel, mu bez jeho vědomí objednala šlechtickou uniformu, která stála osmdesát rublů. A těch osmdesát rublů zaplacených za uniformu bylo hlavní příčinou, která Levina přiměla jet. Odjel do Kašina.

Levin byl v Kašině už šestý den, každý den chodil na shromáždění a obíhal úřady kvůli sestřině záležitosti, která se pořád nedařila. Maršálkové byli všichni zaměstnaní volbami a nebylo možné domoci se té nejjednodušší věci, která závisela na poručenském úřadu. A druhá věc, vyplacení peněz, narážela úplně stejně na překážky. Po dlouhém shánění kvůli zrušení obstávky byly peníze připravené k výplatě; ale notář, nanejvýš ochotný člověk, nemohl vydat poukázku, protože byl potřeba podpis předsedy, a předseda, aniž předal úřad, byl na zasedání. Všechno to shánění, chození z místa na místo, rozhovory s velmi dobrými, hodnými lidmi, kteří naprosto chápali nepříjemné postavení prosebníka, ale nemohli mu pomoct, všechno to vypětí, které nepřinášelo žádné výsledky, v Levinovi vyvolalo trýznivý pocit, podobný té

mrzuté bezmoci, kterou člověk zažívá ve snu, když chce použít tělesnou sílu. Zažíval to často, když mluvil se svým nanejvýš dobráckým plnomocníkem. Ten plnomocník dělal, jak se zdálo, všechno možné a napínal všechny své duševní síly, aby Levinovi z nesnází pomohl. „Zkuste tohle," říkal nejednou, „zajeďte tam a tam," a plnomocník vymyslel celý plán, jak obejít tu osudnou překážku, která všemu bránila. Ale hned dodával: „Stejně to zdrží; ale zkuste to." A Levin zkoušel, chodil, jezdil. Všichni byli hodní a laskaví, ale ukázalo se, že to, co obešel, zase vyrostlo na konci a zase mu zatarasilo cestu. Obzvlášť urážlivé bylo, že Levin nijak nemohl pochopit, s kým bojuje a kdo má z toho prospěch, že jeho věc není u konce. To, jak se zdálo, nevěděl nikdo; nevěděl to ani plnomocník. Kdyby to Levin mohl pochopit, jako chápal, proč se na nádraží nedá k pokladně přistoupit jinak než tak, že se člověk postaví do řady, nebylo by mu to urážlivé a mrzuté; ale u překážek, na které ve své záležitosti narážel, mu nikdo nedokázal vysvětlit, k čemu existují.

Ale Levin se od své svatby hodně změnil; byl trpělivý, a když nechápal, proč je to všechno tak zařízeno, říkal si, že když neví všechno, nemůže soudit, a že to tak nejspíš musí být, a snažil se nerozčilovat.

Teď, když byl přítomen volbám a účastnil se jich, snažil se také neodsuzovat, nehádat se, ale co nejvíc pochopit tu věc, které se s takovou vážností a zápalem věnovali čestní a dobří lidé, jichž si vážil. Od té doby, co se oženil, se Levinovi odkrylo tolik nových, vážných stránek, které mu dřív, kvůli lehkomyslnému vztahu k nim, připadaly nicotné, že i ve volbách předpokládal a hledal vážný význam.

Sergej Ivanovič mu vysvětlil smysl a význam převratu, který se na volbách chystal. Gubernský maršálek, v jehož rukou bylo podle zákona tolik důležitých veřejných záležitostí, i poručenské úřady – právě ty, kvůli kterým teď Levin trpěl –, i obrovské šlechtické fondy, i gymnázia dívčí, chlapecké a vojenské, i lidové školství podle nového řádu, a konečně i zemstvo, gubernský maršálek Snětkov byl člověk starého

šlechtického ražení, který prohýřil obrovské jmění, dobrý člověk, svým způsobem čestný, ale vůbec nechápal potřeby nové doby. Ve všem vždycky stál na straně šlechty, přímo se stavěl proti šíření lidového vzdělání; a zemstvu, které mělo mít takový ohromný význam, vtiskoval stavovský ráz. Na jeho místo bylo potřeba dosadit svěžího, moderního, schopného člověka, úplně nového, a vést věc tak, aby se ze všech práv, jež šlechta dostala, ne jako šlechta, ale jako součást zemstva, vytěžily všechny výhody samosprávy, jaké jen vytěžit šlo. V bohaté Kašinské gubernii, která byla vždycky ve všem napřed před ostatními, se teď nashromáždilo tolik sil, že věc, povedená tady jak se patří, mohla posloužit za vzor jiným guberniím, celému Rusku. A proto měla celá věc velký význam. Na Snětkovovo místo se za maršálka počítalo buď se Svijažským, nebo, což bylo ještě lepší, s Něvědovským, bývalým profesorem, pozoruhodně chytrým člověkem a velkým přítelem Sergeje Ivanoviče.

Shromáždění zahájil gubernátor, který šlechtě pronesl řeč, aby funkcionáře volili ne podle protekce, ale podle zásluh a pro blaho vlasti, a že doufá, že urozená kašinská šlechta stejně jako při dřívějších volbách svatě splní svou povinnost a ospravedlní vysokou důvěru panovníka.

Když gubernátor řeč dokončil, odešel ze sálu a šlechtici ho hlučně a živě, někteří dokonce nadšeně, následovali a obklopili ho, zatímco si oblékal kožich a přátelsky hovořil s gubernským maršálkem. Levin, který chtěl do všeho proniknout a nic si nenechat ujít, stál tamtéž v davu a slyšel, jak gubernátor řekl: „Prosím vás, vyřiďte Marje Ivanovně, že žena velice lituje, že jede do sirotčince.“ A hned potom si šlechtici vesele rozebrali kožichy a všichni jeli do chrámu.

V chrámu Levin spolu s ostatními zvedal ruku, opakoval slova arcikněze a přísahal nejstrašnějšími přísahami, že splní všechno, v co gubernátor doufal. Bohoslužba na Levina vždycky působila, a když vyslo-

voval slova „líbám kříž“ a ohlédl se po davu těch mladých i starých lidí, kteří opakovali totéž, cítil se dojatý.

Druhý a třetí den se projednávaly šlechtické fondy a dívčí gymnázium, které podle vysvětlení Sergeje Ivanoviče neměly žádnou důležitost, a Levin, zaměstnaný svým obíháním úřadů, je nesledoval. Čtvrtý den se u gubernského stolu prováděla revize gubernských fondů. A tady poprvé došlo ke střetu nové strany se starou. Komise, které byla revize fondů svěřena, oznámila shromáždění, že fondy jsou všechny v pořádku. Gubernský maršálek vstal, poděkoval šlechtě za důvěru a zaslzel. Šlechtici ho hlasitě oslavovali a tiskli mu ruku. Ale v tu chvíli jeden šlechtic ze strany Sergeje Ivanoviče řekl, že slyšel, že komise fondy nerevidovala, protože revizi považovala za urážku gubernského maršálka. Jeden z členů komise to neopatrně potvrdil. Tu začal jeden malý, na pohled velmi mladý, ale velmi jedovatý pán mluvit o tom, že gubernskému maršálkovi by jistě bylo příjemné složit z fondů účty a že ho přílišná ohleduplnost členů komise o toto mravní zadostiučinění připravuje. Tu členové komise své prohlášení odvolali a Sergej Ivanovič začal logicky dokazovat, že je třeba uznat buď to, že fondy zrevidovali, nebo to, že je nezrevidovali, a podrobně to dilema rozvedl. Sergeji Ivanovičovi oponoval řečník protistrany. Potom mluvil Svijažskij a znovu ten jedovatý pán. Debata trvala dlouho a ničím neskončila. Levin se divil, že se o tom tak dlouho přeli, zvlášť proto, že když se Sergeje Ivanoviče zeptal, jestli předpokládá, že fondy byly zpronevěřeny, Sergej Ivanovič odpověděl:

„Ale ne! Je to čestný člověk. Ale tímhle starodávným způsobem otcovského, rodinného spravování šlechtických záležitostí bylo potřeba otřást.“

Pátý den byly volby újezdních maršálků. Ten den byl v některých újezdech dost bouřlivý. V Selezněvském újezdu byl Svijažskij zvolen jednomyslně bez hlasování a ten den u něj byl oběd.

Kapitola dvacátá sedmá

Na šestý den byly vypsány volby gubernského maršálka. Velké i malé sály byly plné šlechticů v různých uniformách. Mnozí přijeli jen na tento den. V sálech se potkávali známí, kteří se dlouho neviděli, jeden z Krymu, jiný z Petrohradu, další ze zahraničí. U gubernského stolu, pod portrétem panovníka, probíhala debata.

Šlechtici ve velkém i v malém sále se seskupovali do táborů, a podle nepřátelských a nedůvěřivých pohledů, podle hovoru, který utichal, když se přiblížili cizí lidé, podle toho, že někteří si šeptali a odcházeli dokonce do vzdálené chodby, bylo vidět, že každá strana má před druhou tajnosti. Podle vzhledu se šlechtici ostře dělili na dva druhy: na staré a nové. Staří byli většinou buď ve starých zapnutých šlechtických uniformách, s kordy a klobouky, nebo ve svých zvláštních uniformách, námořních, jezdeckých, pěchotních, které si vysloužili. Uniformy starých šlechticů byly šité po staru, s nabíranými rukávy u ramen; byly zjevně malé, krátké v pase a těsné, jako by z nich jejich nositelé vyrostli. Mladí byli v rozepnutých šlechtických uniformách s nízkým pasem a širokých v ramenou, s bílými vestami, nebo v uniformách s černými límci a vavříny, s výšivkou ministerstva spravedlnosti. K mladým patřily i dvorské uniformy, které tu a tam zdobily dav.

Ale dělení na mladé a staré se nekrylo s dělením na strany. Někteří z mladých podle Levinových pozorování patřili ke staré straně, a naopak někteří z nejstarších šlechticů si šeptali se Svijažským a byli zjevně horlivými přívrženci nové strany.

Levin stál v malém sále, kde se kouřilo a pojídalo, vedle skupinky svých, naslouchal tomu, co se mluví, a marně napínal své duševní síly, aby pochopil, o čem je řeč. Sergej Ivanovič byl středem, kolem kterého se ostatní seskupovali. Teď poslouchal Svijažského a Chljustova, maršálka jiného újezdu, který patřil k jejich straně. Chljustov nesouhlasil, že by šel se svým újezdem prosit Snětkova, aby kandidoval, a Svijažskij ho přemlouval, aby to udělal, a Sergej Ivanovič ten plán schvaloval. Levin nechápal, proč by nepřátelská strana měla prosit, aby kandidoval, právě toho maršálka, kterého chtěla v hlasování porazit.

Stěpan Arkaďjič, který se právě najedl a napil, si otíral ústa navoněným batistovým kapesníkem s lemováním a přišel k nim v uniformě komořího.

„Zaujímáme pozice," řekl a urovnával si oba licousy, „Sergeji Ivanyči!"

A když si poslechl, o čem je řeč, přisvědčil Svijažskému.

„Stačí jeden újezd, a Svijažskij je už zjevně opozice," řekl slova, kterým rozuměli všichni kromě Levina.

„Copak, Kosťo, zdá se, že jsi tomu taky přišel na chuť?" dodal, obrátil se k Levinovi a vzal ho pod paží. Levin by tomu rád přišel na chuť, ale nemohl pochopit, oč jde, a když poodešel o několik kroků od těch, kdo mluvili, vyjádřil Stěpanu Arkaďjičovi svůj údiv, proč prosit gubernského maršálka.

„Ó svatá prostoto!" řekl Stěpan Arkaďjič a stručně a jasně Levinovi vyložil, oč jde.

Kdyby jako při minulých volbách všechny újezdy prosily gubernského maršálka, zvolili by ho samými bílými kuličkami. To nebylo žádoucí. Teď je osm újezdů ochotno prosit; kdyby ale dva prosit odmítly, mohl by Snětkov od kandidatury ustoupit. A pak by stará strana mohla zvolit jiného ze svých, protože celý výpočet by byl ztracen. Jestliže ale prosit odmítne jen jediný újezd, Svijažského, bude Snětkov kandidovat. Dokonce ho zvolí a schválně mu dají bílých kuliček víc, aby se

protistrana přepočítala, a až postaví kandidáta z našich, dají víc zase jemu.

Levin to pochopil, ale ne úplně, a chtěl se ještě na pár věcí zeptat, když se najednou všichni rozmluvili, zahlučeli a pohnuli se do velkého sálu.

„Co se děje? Co? Koho? – Plná moc? Komu? Co? – Vyvracejí? – Ne plná moc. – Flerova nepřipouštějí. – A co, že je pod soudem? – Takhle nepřipustí nikoho. To je podlost. – Zákon!“ slyšel Levin z různých stran a spolu se všemi, kdo někam spěchali a báli se, že jim něco uteče, zamířil do velkého sálu, a jak ho šlechtici tlačili, přiblížil se ke gubernskému stolu, u kterého se o něco vášnivě přeli gubernský maršálek, Svijažskij a další vůdcové.

Kapitola dvacátá osmá

Levin stál dost daleko. Jeden šlechtic vedle něho, který těžce a chraptivě oddychoval, a druhý, kterému vrzaly tlusté podrážky, mu bránili jasně slyšet. Zdálky slyšel jen měkký hlas maršálka, potom pištivý hlas jedovatého šlechtice a potom hlas Svijažského. Přeli se, pokud dokázal pochopit, o význam článku zákona a o význam slov *který byl vyšetřován*.

Dav se rozestoupil, aby dal cestu Sergeji Ivanovičovi, který přicházel ke stolu. Sergej Ivanovič vyčkal, až jedovatý šlechtic domluví, a řekl, že podle jeho názoru by nejsprávnější bylo nahlédnout do článku zákona, a požádal tajemníka, aby ten článek našel. V článku stálo, že v případě neshody je třeba hlasovat.

Sergej Ivanovič článek přečetl a začal vysvětlovat jeho význam, ale tu ho přerušil jeden statkář, vysoký, tlustý, trochu shrbený, s obarveným knírem, v těsné uniformě, jejíž límec mu vzadu podpíral šíji. Přistoupil ke stolu, udeřil do něj prstenem a hlasitě vykřikl:

„Hlasovat! Kuličkami! Není o čem mluvit! Kuličkami!“

Tu se najednou rozmluvilo několik hlasů a vysoký šlechtic s prstenem, čím dál rozzlobenější, křičel čím dál hlasitěji. Ale nedalo se rozeznat, co říká.

Říkal přesně to, co navrhoval Sergej Ivanovič; ale zjevně nenáviděl jeho i celou jeho stranu, a ten pocit nenávisti se přenesl na celou stranu a vyvolal odpor stejné, i když slušnější zloby z druhé strany. Strhl se křik a na chvíli se všechno pomíchalo, takže gubernský maršálek musel žádat o pořádek.

„Hlasovat, hlasovat! Kdo je šlechtic, ten to chápe. My prolíváme krev… Důvěra panovníka… Maršálka nekontrolovat, není to žádný šafář… Ale o to nejde… Dovolte, kuličkami! Hnus!…“ ozývaly se ze všech stran zlostné, zuřivé výkřiky. Pohledy a tváře byly ještě zlostnější a zuřivější než řeči. Vyjadřovaly nesmiřitelnou nenávist. Levin vůbec nechápal, oč jde, a divil se té vášnivosti, s jakou se rozebírala otázka, jestli o stanovisku k Flerovovi hlasovat, nebo nehlasovat. Zapomínal, jak mu potom vysvětlil Sergej Ivanovič, ten sylogismus, že pro obecné blaho bylo třeba svrhnout gubernského maršálka; ke svržení maršálka bylo třeba většiny kuliček; k většině kuliček bylo třeba dát Flerovovi hlasovací právo; a k tomu, aby byl Flerov uznán za způsobilého, bylo třeba vysvětlit, jak chápat článek zákona.

„A jediný hlas může rozhodnout celou věc a člověk musí být vážný a důsledný, když chce sloužit veřejné věci,“ uzavřel Sergej Ivanovič.

Ale Levin na to zapomněl a bylo mu těžko, když viděl ty dobré lidi, jichž si vážil, v tak nepříjemném, zlém rozrušení. Aby se toho tíživého pocitu zbavil, odešel, aniž se dočkal konce debaty, do sálu, kde nebyl nikdo kromě lokajů u bufetu. Když uviděl lokaje, jak se činí, utírají nádobí a rozestavují talíře a skleničky, když uviděl jejich klidné, čilé tváře, pocítil Levin nečekanou úlevu, jako by z páchnoucí místnosti vyšel na čerstvý vzduch. Začal chodit sem a tam a s potěšením se díval na lokaje. Moc se mu líbilo, jak jeden lokaj s šedivými licousy, který dával najevo opovržení vůči ostatním, mladým, kteří si z něho utahovali, je učil, jak se skládají ubrousky. Levin se právě chystal dát se se starým lokajem do řeči, když ho vyrušil tajemník šlechtického poručenského úřadu, stařeček, jehož zvláštní dovedností bylo znát všechny šlechtice gubernie jménem a otčestvem.

„Ráčte jít, Konstantine Dmitriči,“ řekl mu, „pan bratr vás hledají. Hlasuje se o stanovisku.“

Levin vešel do sálu, dostal bílou kuličku a za bratrem Sergejem Ivanovičem přistoupil ke stolu, u kterého stál Svijažskij s významným

a ironickým výrazem, shrnoval si vousy do pěsti a čichal k nim. Sergej Ivanovič vložil ruku do skříňky, někam tam položil svou kuličku, uvolnil místo Levinovi a zůstal stát hned vedle. Levin přistoupil, ale úplně zapomněl, oč jde, zmátl se a obrátil se na Sergeje Ivanoviče s otázkou: „Kam ji mám dát?“ Zeptal se potichu, zatímco poblíž mluvili, takže doufal, že jeho otázku nikdo neuslyší. Ale ti, kdo mluvili, zmlkli a jeho nepatřičnou otázku bylo slyšet. Sergej Ivanovič se zamračil.

„To je věc přesvědčení každého,“ řekl přísně.

Někteří se usmáli. Levin zrudl, rychle strčil ruku pod sukno a kuličku položil napravo, protože ji měl v pravé ruce. Když ji položil, vzpomněl si, že tam měl strčit i levou ruku, a strčil ji tam, ale už pozdě, a ještě zmatenější rychle odešel do nejzadnějších řad.

„Sto dvacet šest pro! Devadesát osm proti!“ zazněl hlas tajemníka, který nevyslovoval písmeno r. Potom bylo slyšet smích: ve skříňce se našel knoflík a dva ořechy. Šlechtic byl připuštěn a nová strana zvítězila.

Ale stará strana se nepovažovala za poraženou. Levin uslyšel, že Snětkova prosí, aby kandidoval, a uviděl, že dav šlechticů obklopuje gubernského maršálka, který cosi říkal. Levin přistoupil blíž. Snětkov odpovídal šlechticům a mluvil o důvěře šlechty, o její lásce k němu, které není hoden, neboť celá jeho zásluha spočívá v oddanosti šlechtě, které zasvětil dvanáct let služby. Několikrát opakoval slova: „Sloužil jsem, seč mi síly stačily, věrně a poctivě, vážím si toho a děkuji,“ a najednou se zarazil, protože ho dusily slzy, a vyšel ze sálu. Ať ty slzy pocházely z vědomí, že se mu křivdí, z lásky ke šlechtě, nebo z napjatosti situace, v níž se ocitl, když se cítil obklopen nepřáteli, rozrušení se přeneslo na ostatní, většina šlechticů byla dojata a Levin pocítil ke Snětkovovi něhu.

Ve dveřích se gubernský maršálek srazil s Levinem.

„Promiňte, odpusťte, prosím,“ řekl jako neznámému; ale když Levina poznal, nesměle se usmál. Levinovi se zdálo, že mu chtěl něco říct,

ale nemohl samým rozrušením. Výraz jeho tváře i celé jeho postavy v uniformě, s řády a v bílých kalhotách s prýmky, jak spěšně kráčel, Levinovi připomněl štvanou zvěř, která vidí, že je zle. Ten výraz ve tváři maršálka Levina obzvlášť dojímal, protože teprve včera byl kvůli poručenské věci u něho doma a viděl ho v celé velikosti dobrého rodinného člověka. Velký dům se starým rodinným nábytkem; staří lokajové, ne zrovna elegantní, trochu zanedbaní, ale uctiví, zjevně ještě bývalí nevolníci, kteří nezměnili pána; tlustá, dobromyslná manželka v krajkovém čepečku a tureckém šálu, která laskala hezkou vnučku, dceřinu dceru; šikovný syn, gymnazista šesté třídy, který přijel z gymnázia, a když se zdravil s otcem, políbil mu velkou ruku; hostitelova úctyhodná, vlídná slova a gesta, to všechno v Levinovi včera vzbudilo bezděčnou úctu a sympatii. Ten stařec teď Levina dojímal a bylo mu ho líto a chtěl mu říct něco příjemného.

„Takže jste zase náš maršálek," řekl.

„Sotva," řekl maršálek a polekaně se ohlédl. „Jsem unavený, už starý. Jsou tu hodnější a mladší, ať slouží oni."

A maršálek zmizel v postranních dveřích.

Nastala nejslavnostnější chvíle. Hned se mělo přikročit k volbám. Vůdcové jedné i druhé strany počítali na prstech bílé a černé.

Debata o Flerovovi dala nové straně nejen Flerovovu kuličku, ale i získaný čas, takže bylo možné přivézt tři šlechtice, kterým pletichy staré strany znemožnily zúčastnit se voleb. Dva šlechtice, kteří měli slabost pro víno, opili Snětkovovi nohsledi do němoty a třetímu odvezli uniformu.

Když se to nová strana dozvěděla, stihla během debaty o Flerovovi poslat drožkou své lidi, aby šlechtice ustrojili, a z těch dvou opitých jednoho přivezli do shromáždění.

„Jednoho jsem přivezl, polil jsem ho vodou," řekl statkář, který pro něho jezdil, když přistoupil ke Svijažskému. „Nic to, poslouží."

„Není moc opilý, nesvalí se?" řekl Svijažskij a pokyvoval hlavou.

„Ne, drží se jako chlapík. Jen aby ho tady zase neopili… Řekl jsem bufetáři, aby mu za žádnou cenu nic nedával.“

Kapitola dvacátá devátá

Úzký sál, kde se kouřilo a pojídalo, byl plný šlechticů. Rozrušení pořád rostlo a na všech tvářích byl znát neklid. Zvlášť silně byli rozrušení vůdcové, kteří znali všechny podrobnosti a počty všech kuliček. To byli velitelé nadcházející bitvy. Ostatní se sice jako vojáci před bitvou chystali k boji, ale zatím hledali zábavu. Jedni jedli, vstoje nebo usazení u stolu; druzí kouřili cigarety, chodili sem a tam po dlouhé místnosti a hovořili s přáteli, které dlouho neviděli.

Levin neměl hlad a nekouřil; ke svým, to jest k Sergeji Ivanovičovi, Stěpanu Arkaďjičovi, Svijažskému a dalším, se přidat nechtěl, protože s nimi v živém rozhovoru stál Vronskij v uniformě dvorního štolby. Už včera ho Levin na volbách uviděl a pečlivě se mu vyhýbal, protože se s ním nechtěl setkat. Přistoupil k oknu a sedl si, rozhlížel se po skupinkách a naslouchal tomu, co se kolem něho mluví. Bylo mu smutno zvlášť proto, že všichni, jak viděl, byli čilí, ustaraní a zaměstnaní, a jen on sám, spolu s prastarým bezzubým stařečkem v námořnické uniformě, který si k němu přisedl a bezzubě mumlal, byl bez zájmu a bez práce.

„To je takový šibal! Já mu to říkal, a on nic. Kdepak! Za tři roky to nedokázal vybrat," říkal rázně menší, trochu shrbený statkář s napomádovanými vlasy, které mu ležely na vyšívaném límci uniformy, a pevně klapal podpatky nových holínek, které si zjevně vzal na volby. A statkář vrhl na Levina nespokojený pohled a prudce se otočil.

„Ano, je to nečistá věc, co si budeme povídat," řekl tenkým hláskem malý statkář.

Hned za nimi se k Levinovi spěšně přiblížil celý hlouček statkářů, kteří obklopovali tlustého generála. Statkáři zjevně hledali místo, kde by si mohli promluvit tak, aby je nikdo neslyšel.

„Jak se opovažuje tvrdit, že jsem mu dal ukrást kalhoty! Propil je, myslím. Kašlu na něho i s jeho knížectvím. Ať se neopovažuje to říkat, to je sprostota!“

„Ale dovolte! Oni se opírají o článek,“ říkalo se v jiné skupině, „manželka musí být zapsána jako šlechtična.“

„Na čerta mi je článek! Já mluvím od srdce. Od toho jsou urození šlechtici. Měj důvěru.“

„Vaše Excelence, pojďme na koňak.“

Jiný hlouček chodil v patách za šlechticem, který cosi hlasitě vykřikoval: byl to jeden z těch tří opitých.

„Marje Semjonovně jsem vždycky radil, ať to pronajme, protože na tom nevydělá,“ říkal příjemným hlasem statkář s šedivým knírem, v plukovnické uniformě starého generálního štábu. Byl to ten statkář, kterého Levin potkal u Svijažského. Hned ho poznal. Statkář se také na Levina zadíval a pozdravili se.

„Velice mě těší. Ale ovšem! Velmi dobře si vzpomínám. Loni u Nikolaje Ivanoviče, u maršálka.“

„Tak jak jde vaše hospodářství?“ zeptal se Levin.

„Ale pořád stejně, ztrátově,“ odpověděl statkář s pokorným úsměvem, ale s výrazem klidu a přesvědčení, že tak to má být, a zastavil se vedle něho. „A jak jste se dostal do naší gubernie?“ zeptal se. „Přijel jste se zúčastnit našeho státního převratu?“ řekl a francouzská slova vyslovoval pevně, ale špatně. „Sjelo se celé Rusko: komoří, a skoro i ministři.“ Ukázal na reprezentativní postavu Stěpana Arkaďjiče v bílých kalhotách a uniformě komořího, který se procházel s generálem.

„Musím se vám přiznat, že význam šlechtických voleb chápu velmi špatně,“ řekl Levin.

Statkář se na něj podíval.

„A co je na tom k chápání? Žádný význam to nemá. Upadlá instituce, která se pohybuje dál jen silou setrvačnosti. Podívejte se, ty uniformy, ty vám samy říkají: tohle je shromáždění smírčích soudců, stálých členů a tak dále, a ne šlechticů."

„Tak proč sem jezdíte?" zeptal se Levin.

„Ze zvyku, nic jiného. Potom je třeba udržovat styky. Jistým způsobem mravní povinnost. A potom, abych řekl pravdu, mám i svůj zájem. Zeť chce kandidovat na stálého člena. Nejsou to zámožní lidé a je třeba ho prosadit. A k čemu jezdí tihle páni?" řekl a ukázal na toho jedovatého pána, který mluvil u gubernského stolu.

„To je nová generace šlechty."

„Nová, to ano. Ale ne šlechta. To jsou majitelé půdy, kdežto my jsme statkáři. Jako šlechtici sami na sebe vztahují ruku."

„Ale vždyť říkáte, že je to přežitá instituce."

„Přežitá, to ano, ale přece by se s ní mělo zacházet uctivěji. Třeba Snětkov... Ať jsme dobří, nebo ne, rostli jsme tisíc let. Víte, kdybyste si měl před domem zakládat zahrádku, rozvrhnout ji, a na tom místě by vám rostl stoletý strom... Je sice křivý a starý, a přece kvůli kytičkovým záhonkům toho starce neporazíte, ale záhonky rozvrhnete tak, abyste toho stromu využil. Takový za rok nevypěstujete," řekl opatrně a hned obrátil řeč jinam. „Tak a jak jde vaše hospodářství?"

„Ale špatně. Tak pět procent."

„Ano, ale sebe nepočítáte. Vy taky přece něco stojíte? Řeknu vám, jak je to se mnou. Dokud jsem nehospodařil, dostával jsem ve službě tři tisíce. Teď pracuji víc než ve službě a dostávám stejně jako vy pět procent, a to ještě když Bůh dá. A svou práci zadarmo."

„Tak proč to děláte? Když je to čistá ztráta?"

„A přece to člověk dělá! Co naděláte? Zvyk, a člověk ví, že tak se to má. Řeknu vám víc," pokračoval statkář, opřel se o okno a rozpovídal se, „syn nemá k hospodaření žádnou chuť. Zjevně z něho bude uče-

nec. Takže nebude mít kdo pokračovat. A stejně to člověk dělá. Zrovna letos jsem vysázel sad."

„Ano, ano," řekl Levin, „to je naprosto pravda. Já vždycky cítím, že v mém hospodaření není žádný skutečný počet, a přece to člověk dělá... Cítí jakousi povinnost k půdě."

„Však já vám povím," pokračoval statkář. „Byl u mě soused, kupec. Prošli jsme se po hospodářství, po zahradě. ‚Ne,' povídá, ‚Stěpane Vasiljiči, všechno vám jde jak má, ale zahrádku máte zanedbanou.' A přitom ji mám v pořádku. ‚Podle mého rozumu bych tyhle lípy porazil. Jenže až budou v míze. Je jich přece tisíc a z každé by bylo dvoje pěkné lýko. A lýko je dneska v ceně, a nasekal bych i lipových klád na sruby.'"

„A za ty peníze by nakoupil dobytek nebo by za babku koupil půdu a pronajal ji mužikům," dokončil s úsměvem Levin, který se s podobnými výpočty zjevně setkal už nejednou. „A nadělá si jmění. Kdežto vy a já, jen když Bůh dá, abychom udrželi, co máme, a nechali to dětem."

„Vy jste ženatý, slyšel jsem?" řekl statkář.

„Ano," odpověděl Levin s hrdým potěšením. „Ano, je to nějak divné," pokračoval. „Takhle žijeme bez počtů, jako bychom byli, podobně jako starověké vestálky, ustanoveni k tomu, abychom střežili jakýsi oheň."

Statkář se pod bílým knírem usmál.

„Jsou mezi námi i takoví, třeba náš přítel Nikolaj Ivanyč, nebo ted se tu usadil hrabě Vronskij, kteří chtějí vést zemědělství jako průmysl; jenže to zatím nevede k ničemu, jen k utopení kapitálu."

„Ale proč neděláme to co kupci? Proč neporazíme sad na lýko?" řekl Levin a vracel se k myšlence, která ho zarazila.

„Inu, jak jste říkal, střežíme oheň. Tohle není šlechtická práce. A naše šlechtická práce se nedělá tady, na volbách, ale tam, v našem koutě. Máme taky svůj stavovský instinkt, co se má a co se nemá. Tak i mužici, někdy se na ně podívám: když je to dobrý mužik, pronajme si

půdy, co jen může. Ať je půda sebehorší, všechno zorá. Taky bez počtů. Rovnou se ztrátou.“

„Tak je to i s námi,“ řekl Levin. „Velice, velice mě těšilo, že jsme se setkali,“ dodal, když uviděl, že k němu přichází Svijažskij.

„Tak jsme se potkali poprvé od té doby, co jsme se viděli u vás,“ řekl statkář, „a rozpovídali jsme se.“

„Copak, zanadávali jste si na nové pořádky?“ řekl s úsměvem Svijažskij.

„Bez toho by to nešlo.“

„Ulevili jsme si.“

Kapitola třicátá

Svijažskij vzal Levina pod paží a šel s ním ke svým.

Teď už se nebylo možné Vronskému vyhnout. Stál se Stěpanem Arkaďjičem a Sergejem Ivanovičem a díval se přímo na Levina, který přicházel.

„Velice mě těší. Myslím, že jsem měl to potěšení setkat se… u kněžny Ščerbacké," řekl a podával Levinovi ruku.

„Ano, na naše setkání si dobře vzpomínám," řekl Levin, temně zrudl, hned se odvrátil a dal se do řeči s bratrem.

Vronskij se lehce usmál a mluvil dál se Svijažským, zjevně neměl nejmenší chuť pouštět se do rozhovoru s Levinem; ale Levin, zatímco mluvil s bratrem, se neustále ohlížel po Vronském a vymýšlel, o čem by s ním mohl začít mluvit, aby svou hrubost napravil.

„Na čem to teď vázne?" zeptal se Levin a ohlédl se po Svijažském a Vronském.

„Na Snětkovovi. Musí buď odmítnout, nebo souhlasit," odpověděl Svijažskij.

„A co on, souhlasil, nebo ne?"

„V tom je právě ta potíž, že ani jedno, ani druhé," řekl Vronskij.

„A když odmítne, kdo bude kandidovat?" zeptal se Levin a pokukoval po Vronském.

„Kdo bude chtít," řekl Svijažskij.

„Budete vy?" zeptal se Levin.

„Jen ne já," řekl Svijažskij, zarazil se a vrhl polekaný pohled na jedovatého pána, který stál opodál se Sergejem Ivanovičem.

„Tak kdo? Něvědovskij?“ řekl Levin a cítil, že se zamotal.

Ale tohle bylo ještě horší. Něvědovskij a Svijažskij byli ti dva kandidáti.

„Já tedy v žádném případě,“ odpověděl jedovatý pán.

Byl to sám Něvědovskij. Svijažskij Levina s ním seznámil.

„Copak, i tebe to chytlo?“ řekl Stěpan Arkaďjič a mrkl na Vronského. „Je to něco jako dostihy. Dají se uzavírat sázky.“

„Ano, to člověka chytne,“ řekl Vronskij. „A když už se do něčeho pustí, chce to dotáhnout. Boj!“ řekl, zamračil se a zaťal své silné čelisti.

„To je ale schopný člověk, ten Svijažskij! Všechno má tak jasné.“

„Ó ano,“ řekl Vronskij roztržitě.

Nastalo mlčení, během něhož se Vronskij, protože se člověk přece musí na něco dívat, podíval na Levina, na jeho nohy, na jeho uniformu, pak na jeho tvář, a když si všiml zachmuřených očí, které na něj hleděly, řekl, aby něco řekl:

„A jak to, že vy, stálý obyvatel venkova, nejste smírčí soudce? Nemáte uniformu smírčího soudce.“

„Protože si myslím, že smírčí soud je hloupá instituce,“ odpověděl zachmuřeně Levin, který celou dobu čekal na příležitost dát se s Vronským do řeči, aby napravil svou hrubost při prvním setkání.

„Já si to nemyslím, naopak,“ řekl Vronskij s klidným údivem.

„Je to hračka,“ přerušil ho Levin. „Smírčí soudce nepotřebujeme. Za osm let jsem neměl jediný spor. A ten, který jsem měl, byl rozhodnut naopak. Smírčí soudce je ode mě čtyřicet verst. Kvůli sporu o dva rubly musím posílat plnomocníka, který stojí patnáct.“

A vyprávěl, jak mužik ukradl mlynáři mouku, a když mu to mlynář řekl, mužik podal na mlynáře u soudce žalobu pro pomluvu. Všechno to bylo nevhod a hloupé, a Levin to sám cítil, už když mluvil.

„Ach, to je takový podivín!“ řekl Stěpan Arkaďjič se svým nejsladším úsměvem. „Ale pojďme; zdá se, že se hlasuje…“

A rozešli se.

„Nechápu," řekl Sergej Ivanovič, který si bratrova trapného výstupu všiml, „nechápu, jak může být člověk do té míry zbaven jakéhokoli politického taktu. To je to, co my Rusové nemáme. Gubernský maršálek je náš protivník, a ty se s ním kamarádíčkuješ a prosíš ho, aby kandidoval. A hrabě Vronskij... přítele si z něho dělat nebudu; zval mě na oběd a já k němu nepojedu; ale je to náš člověk, tak proč si z něho dělat nepřítele? Potom se ptáš Něvědovského, jestli bude kandidovat. Tohle se nedělá."

„Ach, já ničemu nerozumím! A všechno jsou to hlouposti," odpověděl zachmuřeně Levin.

„Tak vidíš, říkáš, že jsou to všechno hlouposti, a když se do toho pustíš, všechno popleteš."

Levin zmlkl a společně vešli do velkého sálu.

Gubernský maršálek se navzdory tomu, že ve vzduchu cítil chystanou léčku, a navzdory tomu, že ho neprosili všichni, přece jen rozhodl kandidovat. Celý sál zmlkl a tajemník hlasitě oznámil, že na gubernského maršálka kandiduje gardový rytmistr Michail Stěpanovič Snětkov.

Újezdní maršálkové chodili s talířky, na kterých byly kuličky, od svých stolů ke gubernskému a volby začaly.

„Dej to napravo," pošeptal Stěpan Arkaďjič Levinovi, když spolu s bratrem přistoupil za maršálkem ke stolu. Ale Levin teď zapomněl na ten výpočet, který mu vysvětlovali, a bál se, jestli se Stěpan Arkaďjič nespletl, když řekl „napravo". Vždyť Snětkov byl nepřítel. Když přistoupil ke skříňce, držel kuličku v pravé ruce, ale pak si pomyslel, že se spletl, a těsně před skříňkou si kuličku přendal do levé ruky a zjevně ji pak položil nalevo. Znalec, který stál u skříňky a podle pouhého pohybu lokte poznal, kdo kam kuličku položí, se nespokojeně zamračil. Neměl na čem cvičit svůj důvtip.

Všechno zmlklo a bylo slyšet, jak se počítají kuličky. Potom osamělý hlas vyhlásil počet hlasů pro a proti.

Maršálek byl zvolen značnou většinou. Všechno zahlučelo a vrhlo se ke dveřím. Snětkov vešel a šlechta ho obklopila a blahopřála mu.

„Tak, teď je konec?“ zeptal se Levin Sergeje Ivanoviče.

„Teprve to začíná,“ řekl s úsměvem místo Sergeje Ivanoviče Svijažskij. „Kandidát na maršálka může dostat víc kuliček.“

Levin na to zase úplně zapomněl. Teprve teď si vzpomněl, že v tom byla nějaká jemnost, ale nechtělo se mu vzpomínat, v čem spočívala. Zmocnila se ho sklíčenost a chtělo se mu dostat se z toho davu.

Protože si ho nikdo nevšímal a zdálo se, že ho nikdo nepotřebuje, zamířil potichu do malého sálu, kde se jedlo, a pocítil velkou úlevu, když zase uviděl lokaje. Starý lokaj mu nabídl, aby se najedl, a Levin souhlasil. Když snědl karbanátek s fazolemi a popovídal si s lokajem o bývalých pánech, šel se Levin, protože se mu nechtělo do sálu, kde mu bylo tak nepříjemně, projít na galerii.

Galerie byla plná vyparáděných dam, které se nakláněly přes zábradlí a snažily se nepřeslechnout ani slovo z toho, co se mluvilo dole. Kolem dam seděli a stáli elegantní advokáti, gymnaziální profesoři v brýlích a důstojníci. Všude se mluvilo o volbách a o tom, jak se maršálek utrápil a jak skvělá byla debata; v jedné skupině slyšel Levin chválu na svého bratra. Jedna dáma říkala advokátovi:

„Jak jsem ráda, že jsem slyšela Koznyševa! To stojí za to, trochu si kvůli tomu vyhladovět. Nádhera! Jak jasně. A všechno je slyšet! U vás u soudu takhle nemluví nikdo. Jedině Majdel, a ten není zdaleka tak výmluvný.“

Levin našel volné místo u zábradlí, naklonil se přes ně a začal se dívat a poslouchat.

Všichni šlechtici seděli za přepážkami, každý ve svém újezdu. Uprostřed sálu stál muž v uniformě a tenkým, hlasitým hlasem vyhlašoval:

„Na kandidáta gubernského maršálka šlechty se hlasuje o štábním rytmistrovi Jevgeniji Ivanoviči Opuchtinovi!“

Nastalo hrobové ticho a ozval se jediný slabý stařecký hlas:

„Odmítl!“

„Hlasuje se o dvorním radovi Pjotru Petroviči Bolovi,“ začínal hlas znovu.

„Odmítl!“ ozval se mladý pištivý hlas. Znovu začínalo totéž a znovu „odmítl“. Tak to trvalo asi hodinu. Levin se opíral lokty o zábradlí, díval se a poslouchal. Zpočátku se divil a chtěl pochopit, co to znamená; potom, když se přesvědčil, že to pochopit nedokáže, začal se nudit. Potom si vzpomněl na všechno to rozrušení a zlobu, které viděl na všech tvářích, a bylo mu smutno: rozhodl se odjet a šel dolů. Když procházel předsíní galerie, potkal sklíčeného gymnazistu s opuchlýma očima, který chodil sem a tam. A na schodech potkal dvojici: dámu, která rychle cupitala na podpatcích, a hbitého prokurátorova náměstka.

„Říkal jsem vám, že nepřijdete pozdě,“ řekl prokurátor, zatímco Levin ustoupil stranou, aby dámu pustil.

Levin už byl na schodech k východu a vytahoval z kapsy u vesty číslo od svého kožichu, když ho chytil tajemník. „Ráčte jít, Konstantine Dmitriči, hlasuje se.“

Na kandidáta se teď hlasovalo o Něvědovském, který tak rozhodně odmítal.

Levin přistoupil ke dveřím do sálu: byly zamčené. Tajemník zaklepal, dveře se otevřely a proti Levinovi proklouzli dva zrudlí statkáři.

„Už nemůžu,“ řekl jeden zrudlý statkář.

Hned za statkářem se vyklonila tvář gubernského maršálka. Ta tvář byla strašná vyčerpáním a strachem.

„Říkal jsem ti, abys nikoho nepouštěl ven!“ křikl na sluhu u dveří.

„Já jsem pouštěl dovnitř, Vaše Excelence!“

„Panebože!“ A gubernský maršálek si těžce povzdechl a se skloněnou hlavou se unaveně šoural ve svých bílých kalhotách prostředkem sálu k velkému stolu.

Něvědovskému dali víc kuliček, jak bylo spočítáno, a byl gubernským maršálkem. Mnozí byli veselí, mnozí byli spokojení, šťastní, mnozí nadšení, mnozí nespokojení a nešťastní. Gubernský maršálek byl v zoufalství, které nedokázal skrýt. Když Něvědovskij odcházel ze sálu, dav ho obklopil a nadšeně ho následoval, stejně jako první den následoval gubernátora, který volby zahájil, a stejně jako následoval Snětkova, když byl zvolen.

Kapitola třicátá první

Nově zvolený gubernský maršálek a mnozí z vítězné strany nových obědvali ten den u Vronského.

Vronskij přijel na volby jednak proto, že se na venkově nudil a potřeboval před Annou uplatnit své právo na svobodu, jednak proto, aby Svijažskému oplatil podporou při volbách všechnu jeho námahu pro Vronského při volbách do zemstva, a nejvíc proto, aby přísně plnil všechny povinnosti toho postavení šlechtice a statkáře, které si zvolil. Ale vůbec nečekal, že ho ta věc s volbami tak zaujme, tak chytne, a že ji dokáže dělat tak dobře. Byl v kruhu šlechty úplně nový člověk, ale zjevně měl úspěch a nemýlil se, když si myslel, že už mezi šlechtici získal vliv. K jeho vlivu přispívalo: jeho bohatství a urozenost; výborný byt ve městě, který mu přenechal starý známý Širkov, který se zabýval finančními záležitostmi a založil v Kašině prosperující banku; Vronského výtečný kuchař, kterého přivezl z venkova; přátelství s gubernátorem, který byl Vronského kamarádem, a to kamarádem, kterému Vronskij kdysi býval ochráncem; a nejvíc ze všeho prosté, ke všem stejné chování, které většinu šlechticů velmi brzy přimělo změnit úsudek o jeho domnělé pýše. Sám cítil, že kromě toho potrhlého pána, který se oženil s Kitty Ščerbackou a který mu z ničeho nic se směšnou zlostí navykládal spoustu nemístných hloupostí, se každý šlechtic, s nímž se seznámil, stal jeho přívržencem. Jasně viděl, a ostatní to uznávali, že k úspěchu Něvědovského velmi přispěl on. A teď u svého stolu, když oslavoval Něvědovského zvolení, prožíval příjemný pocit triumfu za svého vyvoleného. Samy volby ho tak zlákaly, že kdyby byl

do příštího tříletí ženatý, sám pomýšlel, že by kandidoval, podobně jako se mu po vítězství v dostizích, které vyhrál jeho žokej, zachtělo jet sám.

Teď se slavilo vítězství žokeje. Vronskij seděl v čele stolu, po jeho pravici seděl mladý gubernátor, generál z carovy suity. Pro všechny ostatní to byl pán gubernie, který slavnostně zahajoval volby, pronášel řeč a v některých budil úctu i podlézavost, jak Vronskij viděl; pro Vronského to byl Maslov Kaťka, taková byla jeho přezdívka v Pážecím sboru, který byl v jeho přítomnosti rozpačitý a kterého se Vronskij snažil přivést do pohody. Po levici seděl Něvědovskij se svou mladistvou, neochvějnou a jedovatou tváří. K němu se Vronskij choval prostě a uctivě.

Svijažskij snášel svůj neúspěch vesele. Pro něho to dokonce ani nebyl neúspěch, jak sám řekl, když se s pohárem obrátil k Něvědovskému: lepšího představitele toho nového směru, kterým se má šlechta vydat, nebylo možné najít. A proto všechno čestné, jak řekl, stálo na straně dnešního úspěchu a slavilo ho.

Stěpan Arkaďjič byl také rád, že se vesele pobavil a že jsou všichni spokojení. U výborného oběda se probíraly epizody z voleb. Svijažskij komicky předvedl maršálkovu uslzenou řeč a s pohledem na Něvědovského poznamenal, že Jeho Excelence si bude muset pro revizi fondů zvolit jiný, složitější způsob než slzy. Jiný žertovný šlechtic vyprávěl, jak byli na ples gubernského maršálka objednáni lokajové v punčochách a jak je teď budou muset poslat zpátky, jestli nový gubernský maršálek nedá ples s lokaji v punčochách.

Během oběda Něvědovskému neustále říkali: „náš gubernský maršálek“ a „Vaše Excelence“.

Říkalo se to se stejným potěšením, s jakým se mladé ženě říká „madam“ a jménem jejího muže. Něvědovskij dělal, že je mu ten titul nejen lhostejný, ale že jím pohrdá, ale bylo zřejmé, že je šťastný a že se

drží na uzdě, aby nedal najevo nadšení, které se nehodilo k tomu novému, liberálnímu prostředí, v němž se všichni nacházeli.

Během oběda bylo odesláno několik telegramů lidem, kteří se o průběh voleb zajímali. A Stěpan Arkaďjič, kterému bylo velmi veselo, poslal Darje Alexandrovně telegram tohoto znění: „Něvědovskij zvolen dvanácti kuličkami. Blahopřeji. Vyřiď." Nadiktoval ho nahlas a poznamenal: „Musíme je potěšit." Ale Darja Alexandrovna, když depeši dostala, jen si povzdechla nad rublem za telegram a pochopila, že to bylo na konci oběda. Věděla, že Stiva má slabost na konci dobrých obědů „rozehrávat telegraf".

Všechno, spolu s výtečným obědem a víny, která nebyla od ruských vinařů, ale přímo stáčená v cizině, bylo velmi ušlechtilé, prosté a veselé. Kroužek asi dvaceti lidí sestavil Svijažskij ze stejně smýšlejících, liberálních, nových činitelů, kteří byli zároveň vtipní a slušní. Pily se přípitky, také napůl žertovné, na nového gubernského maršálka, na gubernátora, na ředitele banky i na „našeho milého hostitele".

Vronskij byl spokojen. Vůbec nečekal, že v provincii najde tak milý tón.

Na konci oběda bylo ještě veseleji. Gubernátor prosil Vronského, aby přišel na koncert ve prospěch slovanských bratří, který pořádala jeho žena, jež se s ním chtěla seznámit.

„Bude tam ples a uvidíš naši krasavici. Je opravdu pozoruhodná."

„To není můj obor," odpověděl Vronskij, který ten výraz měl rád, ale usmál se a slíbil, že přijde.

Už před odchodem od stolu, když si všichni zapálili, přistoupil k Vronskému jeho komorník s dopisem na podnose.

„Z Vozdviženského po zvláštním poslovi," řekl s významným výrazem.

„Je neuvěřitelné, jak se podobá prokurátorovu náměstkovi Sventickému," řekl jeden z hostů francouzsky o komorníkovi, zatímco Vronskij zamračeně četl dopis.

Dopis byl od Anny. Ještě než ho přečetl, už znal jeho obsah. Předpokládal, že volby skončí za pět dní, a slíbil, že se vrátí v pátek. Dnes byla sobota a věděl, že obsahem dopisu jsou výčitky, že se nevrátil včas. Dopis, který poslal včera večer, ještě nejspíš nedošel.

Obsah byl přesně takový, jak čekal, ale forma byla nečekaná a obzvlášť nepříjemná. „Ani je velmi nemocná, doktor říká, že by to mohl být zápal. Sama ztrácím hlavu. Kněžna Varvara není pomocnice, ale přítěž. Čekala jsem tě předevčírem, včera, a teď posílám zjistit, kde jsi a co s tebou je. Chtěla jsem jet sama, ale rozmyslela jsem si to, protože vím, že by ti to bylo nepříjemné. Dej mi nějakou odpověď, abych věděla, co dělat."

Dítě je nemocné, a ona sama chtěla přijet. Dcera je nemocná, a tenhle nepřátelský tón.

To nevinné veselí voleb a ta temná, těžká láska, ke které se musel vrátit, Vronského zarazily svým protikladem. Ale bylo třeba jet, a odjel prvním vlakem, v noci, domů.

Kapitola třicátá druhá

Ještě před Vronského odjezdem na volby si Anna promyslela, že ty scény, které se mezi nimi opakovaly při každém jeho odjezdu, ho mohou jen ochladit, a ne připoutat, a rozhodla se vynaložit na sebe všechno možné úsilí, aby odloučení od něho snášela klidně. Ale ten chladný, přísný pohled, kterým se na ni podíval, když jí přišel oznámit svůj odjezd, ji urazil, a ještě ani neodjel, a s jejím klidem už byl konec.

Když potom o samotě znovu a znovu promýšlela ten pohled, který vyjadřoval právo na svobodu, došla jako vždycky k jedinému: k vědomí svého ponížení. „Má právo odjet, kdy a kam chce. Nejen odjet, ale i mě opustit. Má všechna práva, já nemám žádná. Ale když to ví, neměl to dělat. Jenže co vlastně udělal?... Podíval se na mě chladně a přísně. Samozřejmě, nedá se to určit, nedá se to nahmatat, ale dřív to nebývalo, a ten pohled hodně znamená," myslela si. „Ten pohled ukazuje, že začíná chladnout."

A přestože se přesvědčila, že začíná chladnout, nemohla přesto nic dělat, nemohla ve svém vztahu k němu nic změnit. Úplně stejně jako dřív ho mohla udržet jen láskou a půvabem. A stejně jako dřív mohla přes den zaměstnáním a v noci morfiem přehlušovat strašné myšlenky na to, co bude, když ji přestane milovat. Pravda, byl tu ještě jeden prostředek: ne ho udržovat – k tomu nechtěla nic jiného než jeho lásku –, ale sblížit se s ním, být v takovém postavení, aby ji neopouštěl. Tím prostředkem byl rozvod a sňatek. A ona po tom začala toužit a rozhodla se souhlasit hned poprvé, až s ní o tom on nebo Stiva začnou mluvit.

V takových myšlenkách strávila bez něho pět dní, právě těch pět dní, po které měl být pryč.

Procházky, rozhovory s kněžnou Varvarou, návštěvy nemocnice, a hlavně četba, četba jedné knihy za druhou, jí vyplňovaly čas. Ale šestý den, když se kočí vrátil bez něho, ucítila, že už nemá sílu ničím přehlušit myšlenku na něho a na to, co tam dělá. Právě v té době jí onemocněla dcera. Anna se ujala péče o ni, ale ani to ji nerozptýlilo, tím spíš, že nemoc nebyla nebezpečná. Ať se snažila sebevíc, nemohla to děvčátko milovat, a předstírat lásku nedokázala. K večeru toho dne, když zůstala sama, pocítila Anna o něho takový strach, že se už rozhodla jet do města, ale když si to dobře rozmyslela, napsala ten rozporuplný dopis, který Vronskij dostal, a aniž ho znovu přečetla, poslala ho po zvláštním poslovi. Druhý den ráno dostala jeho dopis a svého litovala. S hrůzou očekávala, že se bude opakovat ten přísný pohled, který na ni vrhl, když odjížděl, zvlášť až se dozví, že děvčátko nebylo nebezpečně nemocné. Ale přece jen byla ráda, že mu napsala. Teď už si Anna přiznávala, že je mu na obtíž, že se své svobody vzdá s lítostí, aby se k ní vrátil, a přesto byla ráda, že přijede. Ať je mu na obtíž, ale bude tady s ní, aby ho viděla a znala každý jeho pohyb.

Seděla v salonu pod lampou s novou knihou od Taina, četla, naslouchala zvukům větru venku a každou chvíli čekala, že přijede kočár. Několikrát se jí zdálo, že slyší zvuk kol, ale mýlila se; konečně bylo slyšet nejen zvuk kol, ale i pokřik kočího a dutý zvuk v kryté příjezdové verandě. I kněžna Varvara, která skládala pasiáns, to potvrdila, a Anna se začervenala a vstala, ale místo aby šla dolů, jako už předtím dvakrát šla, zůstala stát. Najednou se zastyděla za svůj podvod, ale ještě víc se bála, jak ji přijme. Pocit urážky už přešel; bála se jen výrazu jeho nespokojenosti. Vzpomněla si, že dcera je už druhý den úplně zdravá. Dokonce se na ni rozmrzela, že se uzdravila právě v době, kdy byl dopis odeslán. Pak si vzpomněla na něho, že je tady, celý, se svýma oči-

ma, s rukama. Uslyšela jeho hlas. A na všechno zapomněla a radostně mu běžela naproti.

„Tak co Ani?“ řekl zdola nesměle a díval se na Annu, která k němu sbíhala.

Seděl na židli a lokaj mu stahoval teplou botu.

„Dobře, je jí líp.“

„A ty?“ řekl a otřepával se.

Vzala jeho ruku do obou svých, přitáhla si ji k pasu a nespouštěla z něho oči.

„No, to jsem moc rád,“ řekl a chladně si ji prohlížel, její účes, její šaty, o kterých věděl, že si je oblékla kvůli němu.

To všechno se mu líbilo, ale líbilo se mu to už tolikrát! A na jeho tváři se usadil ten přísně kamenný výraz, kterého se tak bála.

„No, to jsem moc rád. A ty jsi zdravá?“ řekl, otřel si kapesníkem mokré vousy a políbil jí ruku.

„To je jedno,“ myslela si, „jen když je tady, a když je tady, nemůže, neodváží se mě nemilovat.“

Večer uběhl šťastně a vesele v přítomnosti kněžny Varvary, která si mu stěžovala, že Anna bez něho brala morfium.

„Co se dá dělat? Nemohla jsem spát… Myšlenky mi nedaly. Když je tady, nikdy ho neberu. Skoro nikdy.“

Vyprávěl o volbách a Anna dokázala otázkami navést řeč právě na to, co ho těšilo: na jeho úspěch. Vyprávěla mu všechno, co ho zajímalo z domova. A všechny její zprávy byly ty nejveselejší.

Ale už pozdě večer, když zůstali sami, chtěla Anna, která viděla, že ho zase úplně ovládla, setřít ten tíživý dojem z pohledu, kterým se na ni podíval kvůli dopisu. Řekla:

„A přiznej se, mrzelo tě, když jsi dostal ten dopis, a nevěřil jsi mi?“

Jakmile to řekla, pochopila, že ať je k ní teď sebevíc láskyplně naladěn, tohle jí neodpustil.

„Ano," řekl. „Ten dopis byl tak divný. Jednou je Ani nemocná, podruhé jsi chtěla přijet sama."

„To všechno byla pravda."

„Však já o tom nepochybuju."

„Ne, ty pochybuješ. Jsi nespokojený, vidím to."

„Ani na minutu. Jen jsem nespokojený, to je pravda, s tím, že jako bys nechtěla připustit, že existují povinnosti…"

„Povinnosti jet na koncert…"

„Ale nebudeme o tom mluvit," řekl.

„A proč o tom nemluvit?" řekla.

„Chci jen říct, že se mohou vyskytnout záležitosti, nutnost. Teď třeba budu muset jet do Moskvy, kvůli záležitostem s domem… Ach, Anno, proč se tak rozčiluješ? Copak nevíš, že bez tebe nemůžu žít?"

„Když je to tak," řekla Anna najednou změněným hlasem, „tak ti je tenhle život na obtíž… Ano, přijedeš na den a zase odjedeš, jak to dělají…"

„Anno, to je kruté. Jsem ochoten dát celý život…"

Ale ona ho neposlouchala.

„Jestli pojedeš do Moskvy, pojedu taky. Tady nezůstanu. Buď se musíme rozejít, nebo žít spolu."

„Vždyť víš, že to je moje jediné přání. Ale k tomu…"

„Je potřeba rozvod? Napíšu mu. Vidím, že takhle žít nemůžu… Ale pojedu s tebou do Moskvy."

„Jako bys mi vyhrožovala. Vždyť si nic nepřeju tolik jako to, abychom se nerozcházeli," řekl Vronskij s úsměvem.

Ale když říkal ta něžná slova, zablýskl se mu v očích nejen chladný, ale i zlý pohled pronásledovaného a rozhořčeného člověka.

Viděla ten pohled a správně uhodla jeho význam.

„Když je to tak, je to neštěstí!" říkal ten jeho pohled. Byl to chvilkový dojem, ale už nikdy na něj nezapomněla.

Anna napsala dopis manželovi, v němž ho žádala o rozvod, a koncem listopadu se rozloučila s kněžnou Varvarou, která musela odjet do Petrohradu, a spolu s Vronským se přestěhovala do Moskvy. Teď, když každý den čekali na odpověď Alexeje Alexandroviče a po ní na rozvod, se usadili spolu jako manželé.

Část sedmá

Kapitola první

Levinovi žili v Moskvě už třetí měsíc. Už dávno uplynula doba, kdy podle nejspolehlivějších výpočtů lidí, kteří se v těch věcech vyznají, měla Kitty porodit; a ona pořád ještě nosila a nic nenasvědčovalo tomu, že by ta chvíle byla teď blíž než před dvěma měsíci. Doktor, porodní bába, Dolly, matka, a zvlášť Levin, který nemohl bez hrůzy pomyslet na to, co se blížilo, začínali cítit netrpělivost a neklid; jedině Kitty se cítila naprosto klidná a šťastná.

Teď si jasně uvědomovala, jak se v ní rodí nový cit lásky k budoucímu, a pro ni zčásti už přítomnému dítěti, a s rozkoší tomu citu naslouchala. Dítě teď už nebylo docela její součástí, ale chvílemi žilo i svým vlastním životem, nezávislým na ní. Často ji to bolelo, ale zároveň se jí chtělo smát podivnou novou radostí.

Všichni, které měla ráda, byli s ní, všichni k ní byli tak hodní, tak o ni pečovali, tak se jí ve všem dostávalo jen samých příjemností, že kdyby nevěděla a necítila, že to musí brzy skončit, ani by si nepřála

lepší a příjemnější život. Jediné, co jí kazilo kouzlo toho života, bylo, že její muž nebyl takový, jakého ho milovala a jaký bývával na venkově.

Milovala jeho klidný, laskavý a pohostinný tón na venkově. Ve městě se jí ale pořád zdál neklidný a ve střehu, jako by se bál, aby někdo neurazil jeho a hlavně ji. Tam, na venkově, nikam nespěchal, protože zjevně věděl, že je na svém místě, a nikdy nebýval bez práce. Tady, ve městě, pořád pospíchal, jako by se bál, že něco zmešká, a přitom neměl co dělat. A jí ho bylo líto. Jiným, to věděla, politováníhodný nepřipadal; naopak, když se na něj Kitty ve společnosti dívala, jak se člověk někdy dívá na milovanou bytost, když se ji snaží vidět jakoby cizíma očima, aby si ujasnil, jakým dojmem působí na druhé, viděla, až se toho žárlivě lekala, že nejenže není politováníhodný, ale že je velmi přitažlivý svou slušností, svou trochu staromódní, ostýchavou zdvořilostí k ženám, svou silnou postavou a svou zvláštní, jak se jí zdálo, výraznou tváří. Ale ona ho neviděla zvenčí, nýbrž zevnitř; viděla, že tady není skutečný; jinak si jeho stav neuměla pojmenovat. Někdy mu v duchu vyčítala, že neumí žít ve městě; jindy si zase přiznávala, že je pro něj opravdu těžké zařídit si tady život tak, aby s ním byl spokojený.

Co měl vlastně dělat? Karty hrát neměl rád. Do klubu nejezdil. Kamarádit se s veselými muži, jako byl Oblonskij, co to znamenalo, už teď věděla… znamenalo to pít a po pití někam jet. Nemohla bez hrůzy pomyslet, kam muži v takových případech jezdí. Jezdit do společnosti? Ale věděla, že k tomu je třeba nacházet zalíbení ve sbližování s mladými ženami, a to si přát nemohla. Sedět doma s ní, s matkou a se sestrami? Ale ať pro ni byly tytéž hovory sebepříjemnější a sebeveselejší – „Aliny a Nadiny“, jak ty hovory mezi sestrami nazýval starý kníže –, věděla, že jemu to musí být nudné. Co mu tedy zbývalo? Psát dál svou knihu? Taky se o to pokusil a chodil zpočátku do knihovny dělat si výpisky a ověřovat údaje pro svou knihu; ale jak jí říkal, čím víc nic nedělal, tím míň mu zbývalo času. A kromě toho si jí stěžoval, že tady

o své knize příliš mnoho mluvil, a proto se mu všechny myšlenky o ní zamotaly a ztratily zajímavost.

Jediná výhoda toho městského života byla, že tady, ve městě, se nikdy nehádali. Ať už proto, že městské poměry jsou jiné, nebo proto, že oba byli v tomhle ohledu opatrnější a rozumnější, neměli v Moskvě žádné hádky ze žárlivosti, kterých se tolik báli, když se stěhovali do města.

V tomhle ohledu se dokonce stala jedna pro oba velmi důležitá událost, totiž setkání Kitty s Vronským.

Stará kněžna Marja Borisovna, Kittyina kmotra, která ji vždycky měla velice ráda, si ji ze všech sil přála vidět. Kitty, která kvůli svému stavu nikam nejezdila, jela s otcem k ctihodné stařeně a potkala u ní Vronského.

Kitty si mohla při tom setkání vyčítat jen to, že na okamžik, když v civilních šatech poznala tolik jí kdysi známé rysy, se jí zatajil dech, krev se jí nahrnula k srdci a do tváře jí vystoupil, cítila to, sytý rumělec. Ale trvalo to jen několik vteřin. Otec, který se s Vronským schválně dal hlasitě do řeči, ještě ani nedomluvil, a ona už byla úplně připravená dívat se na Vronského a mluvit s ním, bude-li třeba, úplně stejně, jako mluvila s kněžnou Marjou Borisovnou, a hlavně tak, aby všechno až do poslední intonace a úsměvu schválil její muž, jehož neviditelnou přítomnost nad sebou v tu chvíli jako by cítila.

Prohodila s ním několik slov, dokonce se klidně usmála jeho žertu o volbách, které nazval „náš parlament“. Musela se usmát, aby ukázala, že žertu porozuměla. Ale hned se obrátila ke kněžně Marje Borisovně a ani jednou se na něj nepodívala, dokud nevstal a neloučil se; tehdy se na něj podívala, ale zjevně jen proto, že je nezdvořilé nedívat se na člověka, když se uklání.

Byla otci vděčná, že jí o setkání s Vronským nic neřekl; ale podle jeho zvláštní něhy po té návštěvě, při obvyklé procházce, viděla, že je s ní spokojený. Ona sama byla se sebou spokojená. Vůbec nečekala, že

v sobě najde tu sílu zadržet kdesi v hloubi duše všechny vzpomínky na dřívější cit k Vronskému a nejen se tvářit, ale opravdu k němu být úplně lhostejná a klidná.

Levin zrudl mnohem víc než ona, když mu řekla, že potkala Vronského u kněžny Marji Borisovny. Bylo pro ni velmi těžké mu to říct, ale ještě těžší bylo mluvit dál o podrobnostech setkání, protože on se nevyptával, jen se na ni zamračeně díval.

„Je mi moc líto, že jsi tam nebyl," řekla. „Nemyslím to tak, že jsi nebyl v pokoji… před tebou bych nebyla tak přirozená… Teď se červenám mnohem víc, mnohem, mnohem víc," říkala a červenala se až k slzám. „Ale že ses nemohl dívat aspoň škvírou."

Pravdivé oči řekly Levinovi, že je sama se sebou spokojená, a on se navzdory tomu, že se červenala, hned uklidnil a začal se jí vyptávat, a právě to ona chtěla. Když se dozvěděl všechno, dokonce i tu podrobnost, že se jen v první vteřině nemohla nezačervenat, ale že potom jí bylo stejně prostě a lehce jako s kýmkoli cizím, Levin se úplně rozveselil a řekl, že je tomu moc rád a že teď už se nezachová tak hloupě jako při volbách, ale při prvním setkání s Vronským se bude snažit být co nejpřátelštější.

„Je tak trýznivé myslet na to, že existuje člověk, skoro nepřítel, se kterým je těžké se setkávat," řekl Levin. „Jsem moc, moc rád."

Kapitola druhá

„Tak se, prosím tě, zastav u Bolových," řekla Kitty manželovi, když k ní v jedenáct hodin, než odjel z domu, zašel. „Vím, že obědváš v klubu, tatínek tě zapsal. A co děláš dopoledne?"

„Jen ke Katavasovovi," odpověděl Levin.

„A proč tak brzy?"

„Slíbil, že mě seznámí s Metrovem. Chtěl jsem si s ním promluvit o své práci, je to známý petrohradský učenec," řekl Levin.

„Ano, to je ten, jehož článek jsi tak chválil? No a potom?" řekla Kitty.

„Možná se ještě zastavím u soudu kvůli sestřině záležitosti."

„A na koncert?" zeptala se.

„Copak tam pojedu sám!"

„Ne, jeď; budou tam hrát ty nové věci... To tě tak zajímalo. Já bych určitě jela."

„No, v každém případě se před obědem zastavím doma," řekl a podíval se na hodinky.

„Tak si vezmi žaket, abys mohl rovnou zajet k hraběnce Bolové."

„Copak je to nutné?"

„Ale ovšem že je! Byl u nás. Co tě to stojí? Zastavíš se, sedneš si, pět minut si povídáš o počasí, vstaneš a odjedeš."

„No, nebudeš tomu věřit, ale já jsem tak odvykl, že právě za to se stydím. Jak to vypadá? Přijde cizí člověk, sedne si, posedí bez jakékoli příčiny, vyruší je, sám se rozladí a odejde."

Kitty se rozesmála:

„Ale vždyť jsi dělal návštěvy, když jsi byl svobodný?“ řekla.

„Dělal, ale vždycky jsem se styděl, a teď jsem tak odvykl, že bych, namouduši, radši dva dny neobědval, než udělat tuhle návštěvu. Je mi to tak trapné! Pořád se mi zdá, že se urazí a řeknou: Proč jsi přišel, když nic nepotřebuješ?“

„Ne, neurazí se. Za to ti ručím,“ řekla Kitty a se smíchem se mu dívala do tváře. Vzala ho za ruku. „Tak sbohem… Jeď, prosím tě.“

Políbil ženě ruku a už chtěl odejít, když ho zadržela.

„Kosťo, víš, že mi už zbývá jen padesát rublů?“

„No a co, zastavím se a vyberu z banky. Kolik?“ řekl s výrazem nevole, který u něj znala.

„Ne, počkej.“ Podržela ho za ruku. „Promluvíme si, dělá mi to starosti. Myslím, že neplatím nic zbytečného, a peníze se jen rozkutálejí. Něco děláme špatně.“

„Ani v nejmenším,“ řekl, odkašlával si a díval se na ni zpod obočí.

To odkašlávání znala. Bylo to znamení jeho velké nespokojenosti, ne s ní, ale se sebou samým. Opravdu nespokojený byl, ale ne s tím, že se utratilo hodně peněz, nýbrž s tím, že mu připomínají něco, na co chce zapomenout, protože ví, že tu něco není v pořádku.

„Nařídil jsem Sokolovovi, aby prodal pšenici a vzal zálohu za mlýn. Peníze budou v každém případě.“

„Ne, ale bojím se, že vůbec utrácíme moc…“

„Ani v nejmenším, ani v nejmenším,“ opakoval. „Tak sbohem, drahoušku.“

„Ne, opravdu, někdy lituju, že jsem poslechla maminku. Jak krásně by bylo na venkově! Takhle jsem vás všechny utrápila a peníze utrácíme…“

„Ani v nejmenším, ani v nejmenším. Co jsem ženatý, ještě ani jednou jsem neřekl, že by bylo lepší něco jinak, než jak to je…“

„Opravdu?“ řekla a dívala se mu do očí.

Řekl to bez rozmýšlení, jen aby ji utěšil. Ale když se na ni podíval a viděl, že ty pravdivé milé oči se na něj tázavě upírají, zopakoval totéž už z celého srdce. „Já na ni úplně zapomínám," pomyslel si. A vzpomněl si na to, co je tak brzy čekalo.

„A bude to brzy? Jak se cítíš?" zašeptal a vzal ji za obě ruce.

„Myslela jsem na to už tolikrát, že teď nemyslím na nic a nic nevím."

„A nebojíš se?"

Pohrdavě se usmála.

„Ani trošku," řekla.

„Tak kdyby něco, budu u Katavasova."

„Ne, nic nebude, na to ani nemysli. Pojedu s tatínkem na procházku po bulváru. Zastavíme se u Dolly. Před obědem tě čekám. Ach, ano! Víš, že postavení Dolly je už naprosto nemožné? Je všude zadlužená, peníze nemá. Mluvili jsme včera s maminkou a s Arseniem – tak říkala muži své sestry Lvovy – a rozhodli jsme se, že tě s ním poštveme na Stivu. To je naprosto nemožné. S tatínkem se o tom mluvit nedá... Ale kdybys ty a on..."

„No a co my můžeme?" řekl Levin.

„Stejně, až budeš u Arsenije, promluv si s ním; on ti řekne, co jsme rozhodli."

„No, s Arseniem předem se vším souhlasím. Tak se u něj zastavím. Mimochodem, jestli na koncert, tak pojedu s Natalií. Tak sbohem."

Na zápraží zadržel Levina sluha Kuzma, ještě z doby jeho mládeneckého života, který měl na starosti městskou domácnost.

„Krasavce překovali, a pořád kulhá," řekl. Krasavec byl kůň, levý ojník, kterého přivedli z venkova. „Jak poroučíte?"

Zpočátku Levina v Moskvě zaměstnávali koně přivedení z venkova. Chtěl tuhle věc zařídit co nejlépe a nejlaciněji; ale ukázalo se, že vlastní koně přicházejí dráž než drožkáři, a drožku si stejně brali.

„Ať pošlou pro zvěrolékaře, možná je to otlak."

„No, a pro Katěrinu Alexandrovnu?“ zeptal se Kuzma.

Levina už teď nepřekvapovalo, jako v první době jeho moskevského života, že aby se člověk dostal z Vozdviženky na Sivcev Vražek, musí se do těžkého kočáru zapřáhnout pár silných koní, ten kočár se musí provézt sněhovou břečkou čtvrt versty a stát tam čtyři hodiny, a zaplatit za to pět rublů. Teď už mu to připadalo přirozené.

„Ať drožkář přivede do našeho kočáru pár koní,“ řekl.

„Jak poroučíte.“

A když tak prostě a lehce díky městským poměrům vyřešil nesnáz, která by na venkově vyžadovala tolik osobní práce a pozornosti, vyšel Levin na zápraží, zavolal drožkáře, sedl si a jel na Nikitskou. Cestou už na peníze nemyslel, ale přemýšlel o tom, jak se seznámí s petrohradským učencem, který se zabývá sociologií, a bude s ním mluvit o své knize.

Jen v úplně první době v Moskvě Levina udivovaly ty pro venkovana podivné, neproduktivní, ale nevyhnutelné výdaje, které se od něj žádaly ze všech stran. Ale teď už si na ně zvykl. Stalo se mu v tomhle ohledu to, co se prý stává pijanům: první sklenička jde jako kůl, druhá jako sokol a po třetí už jako drobní ptáčkové. Když Levin rozměnil první storublovku za livreje pro lokaje a vrátného, mimoděk si spočítal, že tyhle livreje, nikomu nepotřebné, ale nevyhnutelně nutné, soudě podle toho, jak se kněžna a Kitty podivily, když naznačil, že by se dalo obejít bez livrejí, že tyhle livreje budou stát tolik co dva letní čeledíni, totiž kolem tří set pracovních dní od Velikonoc do adventu, a každý den těžké práce od časného rána do pozdního večera, a ta storublovka ještě šla jako kůl. Ale další, rozměněná za nákup potravin k obědu pro příbuzné, který stál dvacet osm rublů, šla přece jen snadněji, ačkoli Levinovi připomněla, že dvacet osm rublů je deset čtvrtí ovsa, který se s potem a sténáním kosil, vázal, svážel, mlátil, převíval, přesíval a sypal. A teď už rozměňované bankovky dávno nevyvolávaly takové úvahy a letěly jako drobní ptáčkové. Jestli práce vynaložená na

získání peněz odpovídá potěšení, které působí to, co se za ně koupí, tahle úvaha už se dávno ztratila. Hospodářský počet, že existuje určitá cena, pod kterou se určité obilí prodat nesmí, byl také zapomenut. Žito, jehož cenu tak dlouho držel, bylo prodáno o padesát kopějek na čtvrti levněji, než za něj dávali před měsícem. Dokonce i počet, že při takových výdajích nebude možné prožít celý rok bez dluhů, i ten už neměl žádný význam. Vyžadovalo se jen jedno: mít peníze v bance a neptat se, odkud jsou, aby člověk vždycky věděl, za co zítra koupí hovězí. A tenhle počet u něj dosud platil: vždycky měl peníze v bance. Ale teď peníze v bance došly a on dobře nevěděl, kde je vzít. A právě to ho na chvíli, když mu Kitty připomněla peníze, rozladilo; ale neměl kdy na to myslet. Jel a přemýšlel o Katavasovovi a o nastávajícím seznámení s Metrovem.

Kapitola třetí

Levin se při tomhle pobytu znovu sblížil se svým bývalým kamarádem z univerzity, profesorem Katavasovem, s nímž se od své svatby neviděl. Katavasov mu byl příjemný jasností a prostotou svého světového názoru. Levin si myslel, že jasnost Katavasovova světového názoru pramení z chudoby jeho povahy, a Katavasov si zase myslel, že nedůslednost Levinova myšlení pramení z nedostatku kázně jeho rozumu; ale Katavasovova jasnost byla Levinovi příjemná a hojnost Levinových neukázněných myšlenek byla příjemná Katavasovovi, a rádi se setkávali a přeli.

Levin předčítal Katavasovovi některá místa ze svého díla a ta se mu líbila. Včera Katavasov potkal Levina na veřejné přednášce a řekl mu, že známý Metrov, jehož článek se Levinovi tak líbil, je v Moskvě a velice ho zaujalo, co mu Katavasov řekl o Levinově práci, a že Metrov k němu přijde zítra v jedenáct hodin a velice rád se s Levinem seznámí.

„Rozhodně se polepšujete, milý pane, to rád vidím," řekl Katavasov, když Levina vítal v malém salonu. „Slyším zvonek a říkám si: To není možné, aby přišel načas... Tak co, co říkáte Černohorcům? Rození válečníci."

„A co se stalo?" zeptal se Levin.

Katavasov mu v krátkosti vyložil poslední zprávu, a když vešli do pracovny, seznámil Levina s nevysokým, zavalitým mužem velmi příjemného zevnějšku. Byl to Metrov. Rozhovor se na krátkou dobu zastavil u politiky a u toho, jak se ve vyšších kruzích v Petrohradě dívají

na poslední události. Metrov tlumočil slova, která podle jeho spolehlivého pramene k tomu měl říct panovník a jeden z ministrů. Katavasov zase slyšel jako jistou věc, že panovník řekl něco úplně jiného. Levin se snažil vymyslet takovou situaci, ve které mohla být řečena jedna i druhá slova, a rozhovor na tohle téma ustal.

„Tak tady napsal skoro knihu o přirozených podmínkách dělníka ve vztahu k půdě," řekl Katavasov. „Nejsem odborník, ale mně jako přírodovědci se líbilo, že nebere lidstvo jako něco, co stojí mimo zoologické zákony, ale naopak vidí jeho závislost na prostředí a v té závislosti hledá zákony vývoje."

„To je velmi zajímavé," řekl Metrov.

„Začal jsem vlastně psát knihu o zemědělství, ale když jsem se začal zabývat hlavním nástrojem zemědělství, dělníkem," řekl Levin a červenal se, „mimoděk jsem dospěl k úplně nečekaným výsledkům."

A Levin začal opatrně, jako by ohmatával půdu, vykládat svůj názor. Věděl, že Metrov napsal článek proti obecně přijímanému národohospodářskému učení, ale do jaké míry může doufat, že u něj jeho nové názory najdou pochopení, nevěděl a nemohl to uhodnout z chytré a klidné tváře učence.

„Ale v čem vidíte zvláštní vlastnosti ruského dělníka?" řekl Metrov. „V jeho takřkajíc zoologických vlastnostech, nebo v podmínkách, ve kterých se nachází?"

Levin viděl, že už v té otázce se ozývá myšlenka, se kterou nesouhlasí; ale pokračoval ve výkladu své myšlenky, která spočívala v tom, že ruský dělník má na půdu úplně jiný názor než jiné národy. A aby tu tezi dokázal, rychle dodal, že podle jeho mínění tento názor ruského národa pramení z toho, že si národ uvědomuje své poslání osídlit obrovské neobsazené prostory na východě.

„Snadno se člověk mýlí, když vyvozuje závěry o obecném poslání národa," řekl Metrov a přerušil Levina. „Postavení dělníka bude vždycky záviset na jeho vztahu k půdě a ke kapitálu."

A už nedal Levinovi svou myšlenku domluvit a začal mu vykládat, v čem je zvláštnost jeho vlastního učení.

V čem zvláštnost jeho učení spočívala, Levin nepochopil, protože se ani nenamáhal pochopit: viděl, že Metrov, stejně jako ostatní, navzdory svému článku, v němž vyvracel učení ekonomů, se přece jen díval na postavení ruského dělníka jen z hlediska kapitálu, mzdy a renty. Musel sice uznat, že ve východní, největší části Ruska je renta zatím nulová, že mzda se pro devět desetin osmdesátimilionového ruského obyvatelstva projevuje jen tím, že se uživí, a že kapitál zatím neexistuje jinak než v podobě nejprimitivnějších nástrojů; ale přesto posuzoval každého dělníka jen z tohoto hlediska, ačkoli v mnohém s ekonomy nesouhlasil a měl svou novou teorii o mzdě, kterou Levinovi také vyložil.

Levin poslouchal neochotně a zpočátku namítal. Chtěl Metrova přerušit, aby řekl svou myšlenku, která podle jeho mínění musela učinit další výklad zbytečným. Ale potom, když se přesvědčil, že se na věc dívají tak rozdílně, že si nikdy neporozumějí, už ani neodporoval a jen poslouchal. Ačkoli ho teď to, co Metrov říkal, už vůbec nezajímalo, cítil přece jen při tom poslechu jisté potěšení. Lichotilo jeho ctižádosti, že takový učený člověk mu tak ochotně, s takovou pozorností a důvěrou v Levinovu znalost věci, kdy někdy jediným náznakem ukazoval na celou stránku problému, vykládá své myšlenky. Připisoval to své vlastní hodnotě a nevěděl, že Metrov, který už to probral se všemi svými blízkými, mluvil o tomhle předmětu zvlášť rád s každým novým člověkem, a vůbec rád mluvil se všemi o předmětu, který ho zaměstnával a byl ještě nejasný i jemu samému.

„Ale přijdeme pozdě," řekl Katavasov a podíval se na hodinky, sotva Metrov svůj výklad skončil.

„Ano, dnes je zasedání Společnosti přátel přírodních věd na památku padesátiletého jubilea Svintiče," řekl Katavasov, když se ho Levin zeptal. „Chystali jsme se tam s Pjotrem Ivanyčem. Slíbil jsem, že pro-

mluvím o jeho zoologických pracích. Jeďte s námi, je to velmi zajímavé."

„Ano, opravdu je čas," řekl Metrov. „Jeďte s námi, a odtamtud, jestli chcete, ke mně. Velmi rád bych si vaši práci poslechl."

„Ale ne, kdepak. Je to zatím jen tak, není to hotové. Ale na zasedání pojedu velmi rád."

„Tak co, milý pane, slyšel jste? Podal oddělené stanovisko," řekl Katavasov, který si ve vedlejším pokoji oblékal frak.

A začal rozhovor o univerzitní otázce.

Univerzitní otázka byla té zimy v Moskvě velmi důležitou událostí. Tři staří profesoři v radě nepřijali mínění mladých; mladí podali oddělené stanovisko. To stanovisko bylo podle úsudku jedněch hrozné, podle úsudku druhých to bylo nejprostší a nejspravedlivější stanovisko, a profesoři se rozdělili na dvě strany.

Jedni, k nimž patřil Katavasov, viděli na protější straně podvrh, udání a podvod; druzí klukovinu a neúctu k autoritám. Levin, ačkoli k univerzitě nepatřil, už o té věci během svého pobytu v Moskvě několikrát mnoho slyšel i mluvil a měl na ni ustálený názor; zapojil se do rozhovoru, který pokračoval i na ulici, dokud všichni tři nedošli k budově staré univerzity.

Zasedání už začalo… U stolu potaženého suknem, ke kterému si sedli Katavasov a Metrov, sedělo šest lidí a jeden z nich, skloněný těsně nad rukopisem, něco četl. Levin si sedl na jednu z prázdných židlí, které stály kolem stolu, a šeptem se zeptal studenta, který tam seděl, co se čte. Student si Levina nevrle změřil a řekl:

„Životopis."

Ačkoli se Levin o životopis toho učence nezajímal, mimoděk poslouchal a dozvěděl se leccos zajímavého a nového o životě slavného učence.

Když předčítající skončil, předseda mu poděkoval a přečetl verše básníka Menta, které mu poslal k tomuto jubileu, a několik slov díků

básníkovi. Potom Katavasov svým hlasitým, křiklavým hlasem přečetl své pojednání o vědeckých pracích oslavence.

Když Katavasov skončil, Levin se podíval na hodinky, viděl, že je už po jedné, a pomyslel si, že do koncertu nestihne Metrovovi své dílo přečíst, a teď už se mu ani nechtělo. Během předčítání taky přemýšlel o rozhovoru, který vedli. Teď mu bylo jasné, že ačkoli Metrovovy myšlenky snad mají význam, i jeho myšlenky mají význam; ty myšlenky se mohou ujasnit a k něčemu vést, jen když bude každý pracovat zvlášť na své zvolené cestě, ale ze sdělování těch myšlenek nic vzejít nemůže. A když se rozhodl, že Metrovovo pozvání odmítne, přistoupil k němu Levin na konci zasedání. Metrov seznámil Levina s předsedou, se kterým mluvil o politické novince. Přitom Metrov vyprávěl předsedovi totéž, co vyprávěl Levinovi, a Levin udělal tytéž poznámky, které už dělal dnes ráno, ale pro změnu vyslovil i svůj nový názor, který ho právě napadl. Potom začal znovu rozhovor o univerzitní otázce. Protože to všechno už Levin slyšel, rychle řekl Metrovovi, že lituje, že nemůže jeho pozvání přijmout, rozloučil se a jel ke Lvovovi.

Kapitola čtvrtá

Lvov, který měl za ženu Natalii, Kittyinu sestru, strávil celý svůj život v hlavních městech a v cizině, kde byl také vychován a sloužil jako diplomat.

Loni odešel z diplomatických služeb, ne kvůli nějaké nepříjemnosti – nikdy s nikým žádné nepříjemnosti neměl –, a přešel do služby u dvorního úřadu v Moskvě, aby mohl dát co nejlepší vychování svým dvěma chlapcům.

Navzdory nejostřejšímu protikladu ve zvycích i v názorech a navzdory tomu, že Lvov byl starší než Levin, se té zimy velmi sblížili a oblíbili si jeden druhého.

Lvov byl doma a Levin k němu vešel bez ohlášení.

Lvov v dlouhém žaketu s páskem a v semišových botkách seděl v křesle, na nose skřipec s modrými skly, a četl knihu, která stála na pultíku, přičemž krásnou rukou opatrně držel stranou doutník napůl proměněný v popel.

Jeho krásná, jemná a ještě mladá tvář, jíž kudrnaté lesklé stříbrné vlasy dodávaly ještě ušlechtilejší výraz, se rozzářila úsměvem, když uviděl Levina.

„Výborně! A já jsem pro vás chtěl posílat. Tak co Kitty? Sedněte si sem, tady je to pohodlnější…“ Vstal a přisunul houpací křeslo. „Četl jste poslední oběžník v *Journal de St.-Pétersbourg*? Já ho považuju za výborný,“ řekl s trochu francouzským přízvukem.

Levin vyprávěl, co slyšel od Katavasova o tom, co se mluví v Petrohradě, a když si promluvili o politice, vyprávěl o svém seznámení

s Metrovem a o návštěvě zasedání. Lvova to velmi zaujalo.

„To vám tedy závidím, že máte přístup do toho zajímavého učeného světa," řekl. A když se rozpovídal, přešel jako obvykle hned do francouzštiny, která mu byla pohodlnější. „Pravda je, že na to ani nemám kdy. Služba i péče o děti mi to nedovolují; a potom, nestydím se to říct, mé vzdělání je příliš nedostatečné."

„To si nemyslím," řekl Levin s úsměvem a jako vždycky ho dojímalo Lvovovo nízké mínění o sobě, které rozhodně nebylo předstírané z touhy působit skromně nebo dokonce skromný být, ale bylo naprosto upřímné.

„Ach, ale ano! Teď cítím, jak málo jsem vzdělaný. Kvůli výchově dětí si dokonce potřebuju spoustu věcí osvěžit v paměti a prostě se je naučit. Protože nestačí, aby byli učitelé, je třeba, aby byl i dozor, tak jako ve vašem hospodářství jsou potřeba dělníci i dozorce. Tady zrovna čtu," ukázal na Buslajevovu mluvnici, která ležela na pultíku, „vyžadují to po Mišovi, a je to tak těžké… No, vysvětlete mi tohle. Tady říká…"

Levin mu chtěl vysvětlit, že tomu se porozumět nedá, že se to musí naučit nazpaměť; ale Lvov s ním nesouhlasil.

„Ano, vy se tomu smějete!"

„Naopak, nedovedete si představit, jak se vždycky, když se na vás dívám, učím tomu, co mě čeká, totiž výchově dětí."

„No, tady se nemáte čemu učit," řekl Lvov.

„Vím jen," řekl Levin, „že jsem neviděl lépe vychované děti, než jsou vaše, a lepší děti než vaše bych si ani nepřál."

Lvov se zjevně chtěl ovládnout, aby svou radost nedal najevo, ale přece se celý rozzářil úsměvem.

„Jen aby byli lepší než já. To je všechno, co si přeju. Vy ještě neznáte všechnu tu námahu," začal, „s chlapci, kteří jsou, jako ti moji, zanedbaní tím životem v cizině."

„To všechno doženete. Jsou to tak nadané děti. Hlavní je mravní výchova. Tomu se učím, když se dívám na vaše děti."

„Říkáte mravní výchova. Nedovedete si představit, jak je to těžké! Sotva přemůžete jednu stránku, vyrostou jiné, a zase boj. Kdyby člověk neměl oporu v náboženství – pamatujete, mluvili jsme o tom –, žádný otec by jen vlastními silami bez téhle pomoci nedokázal vychovávat."

Tento rozhovor, který Levina vždycky zajímal, přerušila krásná Natalja Alexandrovna, která vešla už oblečená k odjezdu.

„A já jsem nevěděla, že jste tady," řekla, a zjevně nejenže nelitovala, ale byla dokonce ráda, že přerušila ten rozhovor, který už dávno znala a který ji nudil. „Tak co Kitty? Dneska u vás obědvám. Poslyš, Arsenije," obrátila se k muži, „ty si vezmeš kočár…"

A mezi mužem a ženou začala porada, jak stráví den. Protože muž musel jet služebně někoho přivítat a žena na koncert a na veřejné zasedání jihovýchodního výboru, bylo třeba mnoho rozhodnout a promyslet. Levin jako člověk z rodiny se musel na těch plánech podílet. Bylo rozhodnuto, že Levin pojede s Natalií na koncert a na veřejné zasedání, a odtamtud pošlou kočár do kanceláře pro Arsenije, a ten si pro ni zajede a odveze ji ke Kitty; anebo, jestli nebude hotov s prací, pošle kočár a Levin pojede s ní.

„Tak vidíš, on mě kazí," řekl Lvov ženě, „ujišťuje mě, že naše děti jsou výborné, když já vím, že je v nich tolik špatného."

„Arsenij zachází do krajnosti, to říkám pořád," řekla žena. „Když hledáš dokonalost, nikdy nebudeš spokojený. A tatínek má pravdu, že když vychovávali nás, byla jedna krajnost: drželi nás nahoře v mezaninu a rodiče bydleli v hlavním patře; teď je to naopak: rodiče do komory a děti do hlavního patra. Rodiče teď už nemají žít, všechno je pro děti."

„A co když je to příjemnější?" řekl Lvov, usmál se tím svým krásným úsměvem a dotkl se její ruky. „Kdo tě nezná, pomyslí si, že nejsi matka, ale macecha."

„Ne, krajnost není dobrá v ničem," řekla klidně Natalie a položila jeho nožík na papír na určité místo na stole.

„Tak pojďte sem, dokonalé děti," řekl krásným chlapcům, kteří vcházeli, poklonili se Levinovi a přistoupili k otci, zjevně se ho na něco chtěli zeptat.

Levin si s nimi chtěl promluvit, poslechnout si, co řeknou otci, ale Natalie se s ním dala do řeči a vtom vešel do pokoje Lvovův kolega ze služby Machotin v dvorní uniformě, aby spolu jeli někoho přivítat, a začal už neutuchající rozhovor o Hercegovině, o kněžně Korzinské, o městské dumě a o náhlé smrti Apraksiny.

Levin na svěřený úkol úplně zapomněl. Vzpomněl si, až když vycházel do předsíně.

„Ach, Kitty mi uložila, abych si s vámi o něčem promluvil kvůli Oblonskému," řekl, když se Lvov zastavil na schodišti, kde vyprovázel ženu a jeho.

„Ano, ano, maminka chce, abychom se do něj my švagři pustili," řekl a červenal se a usmíval. „A potom, proč zrovna já?"

„Tak se do něj pustím já," řekla s úsměvem Lvova, která čekala na konec rozhovoru ve svém bílém plášti ze psí kožešiny. „Tak pojeďme."

Kapitola pátá

Na dopoledním koncertě se hrály dvě velmi zajímavé věci.

Jedna byla fantazie *Král Lear na stepi*, druhá kvartet věnovaný památce Bachově. Obě skladby byly nové a v novém duchu a Levin si o nich chtěl udělat vlastní názor. Když doprovodil švagrovou k jejímu křeslu, postavil se ke sloupu a rozhodl se poslouchat co nejpozorněji a nejsvědomitěji. Snažil se nerozptylovat a nekazit si dojem tím, že by se díval na mávání rukama kapelníka v bílé kravatě, které hudební pozornost vždycky tak nepříjemně rozptyluje, na dámy v kloboucích, které si na koncert pečlivě převázaly uši stuhami, a na všechny ty tváře, buď ničím nezaujaté, nebo zaujaté těmi nejrozmanitějšími zájmy, jen ne hudbou. Snažil se vyhýbat setkání se znalci hudby a s mluvky a stál, díval se dolů před sebe a poslouchal.

Ale čím déle poslouchal fantazii o Králi Learovi, tím dál se cítil od možnosti udělat si nějaký určitý názor. Neustále jako by začínal a skládal se hudební výraz nějakého citu, ale hned se rozpadal na útržky nových začátků hudebních výrazů a někdy prostě na nesmírně složité zvuky, které nespojovalo nic kromě skladatelova rozmaru. Ale i samy ty útržky hudebních výrazů, někdy pěkné, byly nepříjemné, protože byly naprosto nečekané a ničím nepřipravené. Veselost i smutek, zoufalství, něha i triumf se objevovaly bez jakéhokoli oprávnění, jako city šílence. A stejně jako u šílence tyto city nečekaně pomíjely.

Levin měl po celou dobu provedení pocit hluchého, který se dívá na tančící. Když skladba skončila, byl v naprostých rozpacích a cítil velkou únavu z napjaté a ničím neodměněné pozornosti. Ze všech stran

se ozval hlasitý potlesk. Všichni vstali, začali se procházet a mluvit. Levin si chtěl své rozpaky vyjasnit podle dojmu ostatních, šel se projít, hledal znalce a byl rád, když uviděl jednoho ze známých znalců v rozhovoru s Pescovem, kterého znal.

„Úžasné!“ říkal Pescovův hluboký bas. „Dobrý den, Konstantine Dmitriči. Zvlášť obrazné a sochařské, takříkajíc, a bohaté na barvy je to místo, kde cítíte, jak se blíží Kordélie, kde žena, věčné ženství, vstupuje do boje s osudem. Nemám pravdu?“

„Totiž proč je tu Kordélie?“ zeptal se nesměle Levin, protože úplně zapomněl, že fantazie zobrazuje krále Leara na stepi.

„Objevuje se Kordélie… tady!“ řekl Pescov, ťukl prsty do saténového programu, který držel v ruce, a podal ho Levinovi.

Teprve teď si Levin vzpomněl na název fantazie a rychle si přečetl v ruském překladu Shakespearovy verše natištěné na zadní straně programu.

„Bez toho se to sledovat nedá,“ řekl Pescov a obrátil se k Levinovi, protože jeho společník odešel a neměl si s kým jiným popovídat.

O přestávce se mezi Levinem a Pescovem rozpředl spor o přednostech a nedostatcích wagnerovského směru v hudbě. Levin dokazoval, že chyba Wagnera i všech jeho následovníků je v tom, že hudba chce přecházet do oblasti cizího umění, že stejně se mýlí poezie, když popisuje rysy tváří, což má dělat malířství, a jako příklad takové chyby uvedl sochaře, kterého napadlo tesat z mramoru stíny básnických postav, jež vystupují kolem postavy básníka na podstavci. „Ty stíny jsou u toho sochaře tak málo stíny, že se dokonce drží žebříku,“ řekl Levin. Ta věta se mu líbila, ale nevzpomínal si, jestli tutéž větu neříkal už dřív, a to zrovna Pescovovi, a když to řekl, zarazil se.

Pescov zase dokazoval, že umění je jedno a že může dosáhnout svých nejvyšších projevů jen ve spojení všech druhů.

Druhé číslo koncertu už Levin poslouchat nemohl. Pescov se zastavil vedle něj a skoro celou dobu s ním mluvil, odsuzoval tu skladbu pro

její přehnanou, nasládlou, strojenou prostotu a srovnával ji s prostotou prerafaelitů v malířství. U východu potkal Levin ještě spoustu známých, s nimiž si promluvil o politice, o hudbě i o společných známých; mimo jiné potkal hraběte Bola, na jehož návštěvu úplně zapomněl.

„Tak jeďte hned," řekla mu Lvova, které to vyřídil, „možná vás nepřijmou, a potom se pro mě zastavte na zasedání. Ještě mě tam zastihnete."

Kapitola šestá

„Možná nepřijímají?“ řekl Levin, když vcházel do síně domu hraběnky Bolové.

„Přijímají, račte,“ řekl vrátný a rozhodně mu sundával kožich.

„Taková otrava,“ myslel si Levin, když si s povzdechem stahoval jednu rukavici a narovnával klobouk. „Proč tam vůbec jdu? Co si s nimi mám povídat?“

Když procházel prvním salonem, potkal Levin ve dveřích hraběnku Bolovou, která s ustaranou a přísnou tváří něco nařizovala sluhovi. Když uviděla Levina, usmála se a pozvala ho do dalšího, malého salonu, odkud bylo slyšet hlasy. V tom salonu seděly v křeslech dvě hraběnčiny dcery a moskevský plukovník, kterého Levin znal. Levin k nim přistoupil, pozdravil a posadil se vedle pohovky, s kloboukem na koleni.

„Jak se daří vaší paní? Byl jste na koncertě? My nemohly. Maminka musela být na zádušní pobožnosti.“

„Ano, slyšel jsem… Jaká náhlá smrt,“ řekl Levin.

Přišla hraběnka, sedla si na pohovku a taky se zeptala na jeho ženu a na koncert.

Levin odpověděl a zopakoval otázku o náhlé smrti Apraksiny.

„Ostatně vždycky měla chatrné zdraví.“

„Byl jste včera v opeře?“

„Ano, byl.“

„Luccová byla moc dobrá.“

„Ano, moc dobrá," řekl a protože mu bylo naprosto jedno, co si o něm pomyslí, začal opakovat to, co stokrát slyšel o zvláštnostech pěvkynina talentu. Hraběnka Bolová předstírala, že poslouchá. Potom, když dost namluvil a zmlkl, začal mluvit plukovník, který až dosud mlčel. Plukovník mluvil taky o opeře a o osvětlení. Nakonec řekl něco o chystaném „bláznivém dni" u Ťurina, zasmál se, udělal hluk, vstal a odešel. Levin taky vstal, ale podle hraběnčiny tváře poznal, že ještě nenastal čas odejít. Ještě tak dvě minuty. Sedl si.

Ale protože pořád myslel na to, jak je to hloupé, nemohl najít námět k rozhovoru a mlčel.

„Nepojedete na veřejné zasedání? Prý je to velmi zajímavé," začala hraběnka.

„Ne, slíbil jsem své švagrové, že se pro ni zastavím," řekl Levin.

Nastalo ticho. Matka s dcerou se ještě jednou po sobě podívaly.

„No, myslím, že teď už je čas," pomyslel si Levin a vstal. Dámy mu podaly ruku a prosily ho, aby vyřídil ženě tisíceré pozdravy.

Vrátný se ho zeptal, když mu podával kožich:

„Kde ráčíte bydlet?" a hned to zapsal do velké, pěkně vázané knihy.

„Mně je to samozřejmě jedno, ale stejně je to trapné a strašně hloupé," pomyslel si Levin, utěšoval se tím, že tohle všechno dělají všichni, a jel na veřejné zasedání výboru, kde měl najít švagrovou, aby s ní jel domů.

Na veřejném zasedání výboru bylo mnoho lidí a skoro celá společnost. Levin ještě zastihl přehled, který byl, jak všichni říkali, velmi zajímavý. Když skončilo čtení přehledu, společnost se sešla dohromady a Levin potkal Svijažského, který ho zval, aby dnes večer určitě přišel do Hospodářské společnosti, kde bude přednesen slavný referát, i Stěpana Arkaďjiče, který právě přijel z dostihů klusáků, a ještě spoustu jiných známých, a Levin ještě mluvil a poslouchal různé názory na zasedání, na novou hru a na proces. Ale nejspíš kvůli únavě pozornosti, kterou začínal pociťovat, se při řeči o procesu spletl, a na tu chybu

potom několikrát s mrzutostí vzpomínal. Když se mluvilo o trestu, který čeká cizince souzeného v Rusku, a o tom, jak by bylo nesprávné potrestat ho vypovězením za hranice, Levin zopakoval, co včera slyšel v rozhovoru od jednoho známého.

„Myslím, že vypovědět ho za hranice je totéž jako potrestat štiku tím, že ji pustíte do vody," řekl Levin. Teprve potom si vzpomněl, že ta myšlenka, kterou jako by vydával za svou a kterou slyšel od známého, pochází z Krylovovy bajky a že ji známý zopakoval z fejetonu v novinách.

Levin zajel se švagrovou domů, zastihl Kitty veselou a v pořádku a jel do klubu.

Kapitola sedmá

Levin přijel do klubu právě včas. Spolu s ním přijížděli hosté i členové. Levin nebyl v klubu velmi dlouho, od té doby, kdy ještě po odchodu z univerzity žil v Moskvě a jezdil do společnosti. Pamatoval si klub, vnější podrobnosti jeho zařízení, ale úplně zapomněl na dojem, který v klubu kdysi míval. Ale sotva vjel na široký půlkruhový dvůr, slezl z drožky a vstoupil na zápraží a vrátný s šerpou přes rameno mu neslyšně otevřel dveře a uklonil se; sotva uviděl ve vrátnici galoše a kožichy členů, kteří přišli na to, že je méně práce sundat si galoše dole než je nosit nahoru; sotva uslyšel tajemné zazvonění, které ho ohlašovalo, a když stoupal po mírném schodišti pokrytém kobercem, uviděl sochu na odpočívadle a v horních dveřích třetího, zestárlého známého vrátného v klubovní livreji, který nespěšně, a přece bez otálení otvíral dveře a prohlížel si hosta, zmocnil se Levina dávný dojem klubu, dojem odpočinku, spokojenosti a slušnosti.

„Račte mi dát klobouk," řekl vrátný Levinovi, který zapomněl na klubovní pravidlo nechávat klobouky ve vrátnici. „Dlouho jste tu nebyl. Kníže vás už včera zapsali. Kníže Stěpan Arkaďjič tu ještě nejsou."

Vrátný znal nejen Levina, ale i všechny jeho styky a příbuzenství a hned se zmínil o lidech jemu blízkých.

Levin prošel prvním průchozím sálem se zástěnami a vpravo přepaženou místností, kde sedí ovocnář, předešel pomalu jdoucího starce a vešel do jídelny, kde hlučelo plno lidí.

Prošel podél stolů, které už byly skoro obsazené, a prohlížel si hosty. Tu a tam narazil na nejrozmanitější lidi, staré i mladé, sotva známé

i blízké. Nebyla tu ani jedna rozzlobená nebo ustaraná tvář. Zdálo se, že všichni nechali své starosti a trampoty ve vrátnici spolu s čepicemi a chystají se nespěšně užívat hmotných statků života. Byl tu Svijažskij i Ščerbackij, Něvědovskij, starý kníže, Vronskij i Sergej Ivanovič.

„Á! Proč jdeš pozdě?“ řekl s úsměvem kníže a podal mu ruku přes rameno. „Co Kitty?“ dodal a upravoval si ubrousek, který si zastrčil za knoflík vesty.

„Nic, je zdravá; obědvají doma ve třech.“

„Á, Aliny a Nadiny. No, u nás místo není. Ale jdi k tamtomu stolu a rychle si zaber místo,“ řekl kníže, odvrátil se a opatrně převzal talíř polévky z mníků.

„Levine, sem!“ zavolal o kus dál dobromyslný hlas. Byl to Turovcyn. Seděl s mladým důstojníkem a vedle nich byly dvě naklopené židle. Levin k nim s radostí přistoupil. Dobromyslného hýřila Turovcyna měl vždycky rád – pojila se k němu vzpomínka na vyznání s Kitty –, ale dnes, po všech napjatě chytrých rozhovorech, mu byl Turovcynův dobromyslný vzhled zvlášť příjemný.

„To je pro vás a pro Oblonského. Hned tu bude.“

Důstojník, který se držel velmi zpříma a měl veselé, pořád se smějící oči, byl Petrohraďan Gagin. Turovcyn je seznámil.

„Oblonskij se věčně opozdí.“

„Á, tady je.“

„Ty jsi právě přijel?“ řekl Oblonskij, když k nim rychle přistoupil. „Nazdar. Pil jsi vodku? Tak pojď.“

Levin vstal a šel s ním k velkému stolu, na kterém stály vodky a ty nejrozmanitější předkrmy. Zdálo se, že z dvou desítek předkrmů se dá vybrat, co komu chutná, ale Stěpan Arkaďjič si poručil nějaký zvláštní, a jeden z lokajů v livrejích, kteří tam stáli, hned přinesl, co si žádal. Vypili po skleničce a vrátili se ke stolu.

Hned, ještě při polévce, přinesli Gaginovi šampaňské a on dal nalít do čtyř sklenic. Levin nabízené víno neodmítl a objednal další láhev.

Vyhladověl, jedl a pil s velkým potěšením a s ještě větším potěšením se účastnil veselých a prostých rozhovorů svých společníků. Gagin ztišeným hlasem vyprávěl novou petrohradskou anekdotu, a ta anekdota, třebaže neslušná a hloupá, byla tak k smíchu, že se Levin rozchechtal tak hlasitě, až se po něm sousedé ohlédli.

„To je stejného druhu jako ‚Tohle já zrovna nemůžu vystát!' Znáš to?" zeptal se Stěpan Arkaďjič. „Ach, to je kouzelné! Podej ještě láhev," řekl lokajovi a začal vyprávět.

„Pjotr Iljič Vinovskij vás prosí," přerušil Stěpana Arkaďjiče starý lokaj, který přinášel dvě tenké sklenky ještě perlícího šampaňského a obracel se ke Stěpanu Arkaďjičovi a k Levinovi. Stěpan Arkaďjič vzal sklenku, přes stůl si vyměnil pohled s plešatým zrzavým mužem s kníry na druhém konci a s úsměvem mu kývl hlavou.

„Kdo je to?" zeptal se Levin.

„Jednou jsi ho u mě potkal, pamatuješ? Dobrák."

Levin udělal totéž co Stěpan Arkaďjič a vzal sklenku.

Anekdota Stěpana Arkaďjiče byla taky moc zábavná. Levin vyprávěl svou anekdotu, která se taky líbila. Potom přišla řeč na koně, na dnešní dostihy klusáků a na to, jak bravurně vyhrál Vronského Atlas první cenu. Levin si ani nevšiml, jak oběd uběhl.

„Á! Tady jsou!" řekl Stěpan Arkaďjič už na konci oběda, přehnul se přes opěradlo židle a podal ruku Vronskému, který k němu šel s vysokým gardovým plukovníkem. I z Vronského tváře zářila obecná klubovní veselá dobromyslnost. Vesele se opřel loktem o rameno Stěpana Arkaďjiče, něco mu šeptal a se stejným veselým úsměvem podal ruku Levinovi.

„Velmi rád vás vidím," řekl. „Tenkrát při volbách jsem vás hledal, ale řekli mi, že už jste odjel," řekl mu.

„Ano, odjel jsem ještě týž den. Zrovna jsme mluvili o vašem koni. Blahopřeju vám," řekl Levin. „To je velmi rychlá jízda."

„Vždyť vy máte taky koně."

„Ne, můj otec měl; ale pamatuji si to a vyznám se.“

„Kde jsi obědval?“ zeptal se Stěpan Arkaďjič.

„U druhého stolu, za sloupy.“

„Blahopřáli mu,“ řekl vysoký plukovník. „Druhá císařská cena; kdybych já měl takové štěstí v kartách, jako má on na koně.“

„No, proč ztrácet zlatý čas. Jdu do pekelného salonu,“ řekl plukovník a odešel od stolu.

„To je Jašvin,“ odpověděl Vronskij Turovcynovi a přisedl si na uvolněné místo vedle nich. Vypil nabídnutou sklenku a objednal láhev. Ať už pod vlivem klubovní atmosféry, nebo vypitého vína, Levin se s Vronským rozpovídal o nejlepším plemeni dobytka a byl velmi rád, že k tomu člověku necítí žádné nepřátelství. Dokonce mu mimo jiné řekl, že slyšel od ženy, že ho potkala u kněžny Marji Borisovny.

„Ach, kněžna Marja Borisovna, ta je okouzlující!“ řekl Stěpan Arkaďjič a vyprávěl o ní anekdotu, která všechny rozesmála. Zvlášť Vronskij se tak dobromyslně rozchechtal, že se Levin cítil s ním úplně usmířený.

„Tak co, skončili jste?“ řekl Stěpan Arkaďjič, vstal a usmíval se. „Pojďme!“

Kapitola osmá

Když Levin vstal od stolu, cítil, že mu při chůzi ruce pohupují nějak zvlášť pravidelně a lehce, a šel s Gaginem vysokými pokoji ke kuleční-kovému sálu. Když procházel velkým sálem, srazil se s tchánem.

„Tak co? Jak se ti líbí náš chrám zahálky?“ řekl kníže a vzal ho pod paží. „Pojď, projdeme se.“

„Taky jsem se chtěl projít a podívat se. Je to zajímavé.“

„Ano, pro tebe je to zajímavé. Ale mě zajímá už něco jiného než tebe. Ty se tady díváš na ty stařík,“ řekl a ukázal na shrbeného člena s převislým rtem, který šel proti nim a sotva šoupal nohama v měk-kých botách, „a myslíš si, že se takoví otlučenci už narodili.“

„Jak otlučenci?“

„Vidíš, ty to slovo ani neznáš. To je náš klubovní termín. Víš, jak se koulejí vajíčka; když se nějaké koulí moc, stane se z něj otlučenec. A tak i náš bratr: jezdíš a jezdíš do klubu, a staneš se otlučencem. Ano, ty se směješ, ale náš bratr už vyhlíží, kdy se sám dostane mezi otlu-čence. Znáš knížete Čečenského?“ zeptal se kníže a Levin mu viděl na tváři, že se chystá vyprávět něco legračního.

„Ne, neznám.“

„Ale no tak! Kníže Čečenskij, ten známý. No, to je jedno. Tak ten pořád hraje kulečník. Ještě před třemi lety nepatřil mezi otlučence a dělal ze sebe kabrňáka. A sám nazýval jiné otlučenci. Jenže jednou přijede a náš vrátný… znáš Vasilije? No, ten tlustý. To je velký mistr bonmotů. A kníže Čečenskij se ho ptá: ‚Tak co, Vasiliji, kdo všechno

přijel? A otlučenci tu jsou?‘ A on mu povídá: ‚Vy jste třetí.‘ Ano, kamaráde, tak to chodí!“

Levin s knížetem se bavili, zdravili se se známými, které potkávali, a prošli všechny pokoje: velký, kde už stály stoly a zvyklí partneři hráli o malé sázky; salonek, kde se hrály šachy a kde seděl Sergej Ivanovič a s někým mluvil; kulečníkový sál, kde se v zákrutu místnosti u pohovky sešla veselá společnost se šampaňským, ke které patřil i Gagin; nahlédli i do pekelného salonu, kde se u jednoho stolu, ke kterému už si sedl Jašvin, tlačilo mnoho sázejících. Snažili se nedělat hluk a vešli i do tmavé čítárny, kde pod lampami se stínidly seděl jeden mladý muž s rozzlobenou tváří, který bral jeden časopis za druhým, a plešatý generál zahloubaný do čtení.

Vešli i do pokoje, kterému kníže říkal chytrý. V tom pokoji tři pánové vášnivě rozebírali poslední politickou novinku.

„Kníže, račte, už je připraveno,“ řekl jeden z jeho partnerů, který ho tu našel, a kníže odešel. Levin chvíli poseděl a poslouchal; ale když si vzpomněl na všechny rozhovory dnešního dopoledne, začal se najednou strašně nudit. Rychle vstal a šel hledat Oblonského a Turovcyna, s nimiž bylo veselo.

Turovcyn seděl s korbelem nápoje na vysoké pohovce v kulečníkovém sále a Stěpan Arkaďjič s Vronským o něčem mluvili u dveří v odlehlém rohu místnosti.

„Ne že by se nudila, ale ta neurčitost, nerozhodnost postavení…,“ zaslechl Levin a chtěl rychle odejít; ale Stěpan Arkaďjič na něj kývl.

„Levine!“ řekl Stěpan Arkaďjič a Levin si všiml, že nemá v očích slzy, ale vlhkost, jak to u něj bývalo vždycky, buď když se napil, nebo když se rozněžnil. Dnes to bylo obojí. „Levine, neodcházej,“ řekl a pevně mu sevřel paži u lokte, zjevně ho za nic na světě nechtěl pustit.

„To je můj upřímný, snad nejlepší přítel,“ řekl Vronskému. „Ty jsi mi taky ještě bližší a dražší. A chci a vím, že musíte být přáteli a být si

blízcí, protože jste oba dobří lidé.“

„Tak co, nezbývá nám než se políbit,“ řekl dobromyslně a žertem Vronskij a podal mu ruku.

Levin rychle uchopil podanou ruku a pevně ji stiskl.

„Jsem moc, moc rád,“ řekl Levin a tiskl mu ruku.

„Číšníku, láhev šampaňského,“ řekl Stěpan Arkaďjič.

„I já jsem moc rád,“ řekl Vronskij.

Ale navzdory přání Stěpana Arkaďjiče i jejich vzájemnému přání si neměli co říct a oba to cítili.

„Víš, že on se s Annou nezná?“ řekl Stěpan Arkaďjič Vronskému. „A já ho k ní chci určitě zavézt. Pojeďme, Levine!“

„Opravdu?“ řekl Vronskij. „Bude moc ráda. Jel bych hned domů,“ dodal, „ale dělám si starosti kvůli Jašvinovi a chci tu zůstat, dokud neskončí.“

„A co, jde mu to špatně?“

„Pořád prohrává a jen já jediný ho dokážu zadržet.“

„Tak co, pyramidu? Levine, budeš hrát? No, výborně,“ řekl Stěpan Arkaďjič. „Postav pyramidu,“ obrátil se k markérovi.

„Už je dávno připraveno,“ odpověděl markér, který už koule srovnal do trojúhelníku a pro zábavu koulel červenou.

„Tak do toho.“

Po partii si Vronskij a Levin přisedli ke Gaginovu stolu a Levin začal na návrh Stěpana Arkaďjiče sázet na esa. Vronskij chvíli seděl u stolu, obklopený známými, kteří k němu bez ustání přicházeli, a chvíli chodil do pekelného salonu podívat se na Jašvina. Levin cítil příjemný odpočinek po dopolední duševní únavě. Těšilo ho, že nepřátelství s Vronským skončilo, a dojem klidu, slušnosti a potěšení ho neopouštěl.

Když partie skončila, vzal Stěpan Arkaďjič Levina pod paží.

„Tak pojedeme k Anně. Hned teď? Co? Je doma. Už dávno jsem jí slíbil, že tě přivezu. Kam ses chystal večer?“

„Ale nikam zvlášť. Slíbil jsem Svijažskému, že přijdu do Hospodářské společnosti. Tak dobře, pojeďme," řekl Levin.

„Výborně, jedeme! Zjisti, jestli už přijel můj kočár," obrátil se Štěpan Arkaďjič k lokajovi.

Levin přistoupil ke stolu, zaplatil čtyřicet rublů, které prohrál na esa, zaplatil starému lokajovi, který stál u veřeje, útratu v klubu, kterou ten nějakým tajemným způsobem znal, a se zvlášť rozhoupanými pažemi prošel všemi sály k východu.

Kapitola devátá

„Kočár pro Oblonského!“ zakřičel vrátný zlostným basem. Kočár přijel a oba nasedli. Jen zpočátku, dokud kočár vyjížděl z vrat klubu, Levin dál cítil dojem klubového klidu, pohody a nepochybné slušnosti všeho okolo; jakmile však kočár vyjel na ulici a on ucítil, jak se vůz kymácí na nerovné cestě, uslyšel zlostný křik protijedoucího drožkáře a uviděl v nevýrazném osvětlení červený štít krčmy a krámku, ten dojem se rozplynul. Začal přemýšlet o tom, co dělá, a zeptal se sám sebe, jestli dělá dobře, že jede k Anně. Co řekne Kitty? Ale Stěpan Arkaďjič mu nedal, aby se zamyslel, a jako by jeho pochybnosti uhodl, rozptýlil je.

„Jak jsem rád,“ řekl, „že ji poznáš. Víš, Dolly si to už dávno přála. A Lvov u ní přece byl a jezdí tam. I když je to moje sestra,“ pokračoval Stěpan Arkaďjič, „můžu směle říct, že je to pozoruhodná žena. Však uvidíš. Její postavení je velmi těžké, zvlášť teď.“

„A proč zvlášť teď?“

„Jednáme s jejím mužem o rozvodu. A on souhlasí; jenže jsou tu potíže kvůli synovi, a celá ta věc, která měla být dávno skončená, se táhne už tři měsíce. Jakmile bude rozvod, vezme si Vronského. Jak je to hloupé, ten starý zvyk kroužení, ‚Izaiáši, plesej‘, kterému nikdo nevěří a který lidem brání ve štěstí!“ vložil se do toho Stěpan Arkaďjič. „No, a pak bude jejich postavení jasné, jako moje, jako tvoje.“

„A v čem je ta potíž?“ řekl Levin.

„Ach, to je dlouhá a nudná historie! U nás je všechno tak nejasné. Ale jde o to, že ona tu čeká na ten rozvod, tady v Moskvě, kde ji i jeho všichni znají, a žije tak už tři měsíce; nikam nejezdí, ze žen se nestýká

s nikým kromě Dolly, protože, rozumíš, nechce, aby k ní jezdili z milosti; i ta husa kněžna Varvara odjela, protože to považovala za nepatřičné. Tak vidíš, v takovém postavení by jiná žena nenašla v sobě sílu. Ona ale, však uvidíš, jak si zařídila život, jak je klidná a důstojná. Doleva, do uličky, naproti kostelu!“ zavolal Stěpan Arkaďjič a vyklonil se z okénka kočáru. „Fuj, to je horko!“ řekl a navzdory dvanácti stupňům mrazu si ještě víc rozhalil kožich, který měl už tak rozhalený.

„Vždyť má dceru; ta jí jistě dá dost práce?“ řekl Levin.

„Ty si zřejmě každou ženu představuješ jen jako samici, jako kvočnu,“ řekl Stěpan Arkaďjič. „Když má práci, tak určitě s dětmi. Ne, vychovává ji, myslím, výborně, ale o ní není slyšet. Má práci za prvé s tím, že píše. Už vidím, že se ironicky usmíváš, ale zbytečně. Píše knihu pro děti a nikomu o tom neříká, ale mně ji četla a já dal rukopis Vorkujevovi… víš, tomu nakladateli… a je to sám, myslím, spisovatel. Ten se v tom vyzná, a říká, že je to pozoruhodná věc. Ale myslíš si, že je to nějaká spisovatelka? Ani trochu. Je to především žena se srdcem, však uvidíš. Teď má u sebe malou Angličanku a celou rodinu, o kterou se stará.“

„Co, nějaká dobročinnost?“

„Ty pořád chceš vidět jen to špatné. Žádná dobročinnost, ale srdce. Měli, totiž Vronskij měl, anglického trenéra, mistra ve svém oboru, ale opilce. Úplně propadl pití, delirium tremens, a rodina zůstala opuštěná. Ona je uviděla, pomohla, zabrala se do toho, a teď má celou rodinu na starosti; a ne tak zvysoka, penězi, ale sama chlapce připravuje z ruštiny na gymnázium a holčičku si vzala k sobě. Však ji uvidíš.“

Kočár vjel do dvora a Stěpan Arkaďjič hlasitě zazvonil u vchodu, před kterým stály saně.

A aniž se zeptal posluhy, který otevřel dveře, jestli je paní doma, Stěpan Arkaďjič vešel do předsíně. Levin šel za ním a čím dál víc pochyboval, jestli dělá dobře, nebo špatně.

Když se podíval do zrcadla, Levin si všiml, že je červený; byl si však jistý, že není opilý, a šel po koberci na schodech nahoru za Stěpanem Arkaďjičem. Nahoře se Stěpan Arkaďjič zeptal lokaje, který se mu uklonil jako blízkému člověku, kdo je u Anny Arkaďjevny, a dostal odpověď, že pan Vorkujev.

„Kde jsou?“

„V pracovně.“

Stěpan Arkaďjič s Levinem prošli malou jídelnou s tmavými dřevěnými stěnami a po měkkém koberci vešli do pološeré pracovny, kterou osvětlovala jediná lampa s velkým tmavým stínidlem. Další lampa s reflektorem hořela na stěně a osvětlovala velký portrét ženy v celé postavě, který Levina mimoděk upoutal. Byl to portrét Anny, který v Itálii namaloval Michajlov. Zatímco Stěpan Arkaďjič zašel za mřížovou zástěnu a mužský hlas, který tam mluvil, zmlkl, Levin hleděl na portrét, který v zářivém světle vystupoval z rámu, a nemohl se od něj odtrhnout. Dokonce zapomněl, kde je, a aniž poslouchal, co se mluví, nespouštěl oči z toho podivuhodného portrétu. To nebyl obraz, ale živá, okouzlující žena s černými vlnitými vlasy, s obnaženými rameny a pažemi a se zamyšleným pousmáním na rtech pokrytých jemným chmýřím, která se na něj vítězně a něžně dívala očima, jež ho uváděly do rozpaků. Jen proto nebyla živá, že byla krásnější, než může být živá žena.

„Moc mě to těší,“ uslyšel najednou vedle sebe hlas, zjevně obrácený k němu, hlas té samé ženy, kterou obdivoval na portrétu. Anna mu vyšla vstříc zpoza zástěny a Levin uviděl v pološeru pracovny tutéž ženu z portrétu, v tmavých, různě modrých šatech, ne v té poloze, ne s tím výrazem, ale na téže výši krásy, v jaké ji malíř na portrétu zachytil. Ve skutečnosti byla méně zářivá, zato v té živé bylo i cosi nového a přitažlivého, co na portrétu nebylo.

Kapitola desátá

Vstala mu vstříc a neskrývala, jak ráda ho vidí. A v tom klidu, s jakým mu podala malou, energickou ruku, seznámila ho s Vorkujevem a ukázala na zrzavou hezkou holčičku, která tam seděla s ruční prací, a nazvala ji svou schovankou, byly Levinovi známé a příjemné způsoby ženy z vysoké společnosti, vždycky klidné a přirozené.

„Moc, moc mě to těší," opakovala, a v jejích ústech dostala pro Levina ta prostá slova kdovíproč zvláštní význam. „Znám vás a mám vás ráda už dávno, jak kvůli přátelství se Stivou, tak kvůli vaší ženě... znala jsem ji jen velmi krátce, ale zanechala ve mně dojem okouzlující květiny, právě květiny. A brzy už bude matkou!"

Mluvila volně a beze spěchu, občas přenesla pohled z Levina na bratra, a Levin cítil, že udělal dobrý dojem, a hned se mu s ní začalo mluvit lehce, prostě a příjemně, jako by ji znal od dětství.

„S Ivanem Petrovičem jsme se usadili v Alexejově pracovně," řekla, když odpovídala Stěpanu Arkaďjičovi na otázku, jestli se smí kouřit, „právě proto, abychom mohli kouřit." A podívala se na Levina, a místo aby se zeptala, jestli kouří, přisunula si želvovinové pouzdro a vytáhla cigaretku.

„Jak je ti dneska?" zeptal se jí bratr.

„Ujde to. Nervy, jako vždycky."

„Není neobyčejně krásný?" řekl Stěpan Arkaďjič, když si všiml, že se Levin dívá na portrét.

„Lepší portrét jsem neviděl."

„A neobyčejně podobný, že?" řekl Vorkujev.

Levin se podíval z portrétu na originál. Annina tvář se rozzářila zvláštním leskem, když na sobě ucítila jeho pohled. Levin zčervenal, a aby zakryl rozpaky, chtěl se zeptat, jestli už je to dlouho, co viděla Darju Alexandrovnu; ale v tu chvíli Anna promluvila:

„Zrovna jsme s Ivanem Petrovičem mluvili o posledních Vaščenkovových obrazech. Viděl jste je?“

„Ano, viděl,“ odpověděl Levin.

„Ale promiňte, přerušila jsem vás, chtěl jste říct…“

Levin se zeptal, jestli je to dlouho, co viděla Dolly.

„Byla u mě včera, hrozně se zlobí na gymnázium kvůli Grišovi. Učitel latiny k němu byl prý nespravedlivý.“

„Ano, ty obrazy jsem viděl. Moc se mi nelíbily,“ vrátil se Levin k rozhovoru, který začala.

Levin teď mluvil úplně jinak než s tím řemeslným přístupem k věci, s jakým mluvil toho dopoledne. Každé slovo v rozhovoru s ní dostávalo zvláštní význam. A mluvit s ní bylo příjemné, ještě příjemnější bylo poslouchat ji.

Anna mluvila nejen přirozeně a chytře, ale chytře a ledabyle, svým myšlenkám nepřikládala žádnou cenu, a myšlenkám toho, s kým mluvila, přikládala cenu velkou.

Hovor přešel na nový směr v umění, na nové ilustrace Bible od jednoho francouzského malíře. Vorkujev malíři vytýkal realismus dovedený až k hrubosti. Levin řekl, že Francouzi dovedli konvenčnost v umění dál než kdokoli jiný, a proto vidí zvláštní zásluhu v návratu k realismu. Vidí poezii v tom, že už nelžou.

Nikdy ještě žádná chytrá věc, kterou Levin řekl, mu nepřinesla takové potěšení jako tahle. Annina tvář se najednou celá rozzářila, když tu myšlenku najednou ocenila. Zasmála se.

„Směju se,“ řekla, „jako se člověk směje, když uvidí velmi podobný portrét. To, co jste řekl, dokonale vystihuje dnešní francouzské umění, malířství i literaturu: Zolu, Daudeta. Ale možná je to tak vždycky, že

nejdřív si lidé stavějí své představy z vymyšlených, konvenčních postav, a potom, když jsou všechny kombinace vyčerpané a vymyšlené postavy omrzí, začnou vymýšlet postavy přirozenější a pravdivější.“

„To je naprosto pravda!“ řekl Vorkujev.

„Tak vy jste byli v klubu?“ obrátila se k bratrovi.

„Ano, ano, to je žena!“ myslel si Levin, zapomněl se a upřeně se díval na její krásnou, pohyblivou tvář, která se teď najednou úplně změnila. Levin neslyšel, o čem mluví, nakloněná k bratrovi, ale překvapila ho změna jejího výrazu. Její tvář, předtím tak krásná ve svém klidu, najednou vyjádřila zvláštní zvědavost, hněv a hrdost. Ale trvalo to jen chvilku. Přimhouřila oči, jako by si na něco vzpomínala.

„No ano, ostatně to nikoho nezajímá,“ řekla a obrátila se k Angličance:

„Prosím, řekni, ať podají čaj v salonu.“

Holčička vstala a vyšla ven.

„Tak co, udělala zkoušku?“ zeptal se Stěpan Arkaďjič.

„Výborně. Je to velmi nadaná holčička, a milá povaha.“

„Skončí to tím, že ji budeš mít radši než svou vlastní.“

„To mluví muž. V lásce není víc a míň. Dceru miluju jednou láskou, ji jinou.“

„Já pořád říkám Anně Arkaďjevně,“ řekl Vorkujev, „že kdyby aspoň setinu té energie, kterou vkládá do té Angličanky, věnovala společné věci výchovy ruských dětí, vykonala by Anna Arkaďjevna velkou a užitečnou práci.“

„Ale co chcete, nedokázala jsem to. Hrabě Alexej Kirillyč mě velmi povzbuzoval,“ a když vyslovovala slova hrabě Alexej Kirillyč, prosebně a nesměle pohlédla na Levina a on jí mimoděk odpověděl uctivým a souhlasným pohledem, „povzbuzoval mě, abych se ujala školy na vesnici. Několikrát jsem tam chodila. Jsou moc milé, ale k té práci jsem nedokázala přilnout. Říkáte energie. Energie stojí na lásce. A lásku

nemáte odkud vzít, poručit se jí nedá. Tuhle holčičku jsem si třeba zamilovala a sama nevím proč.“

A znovu pohlédla na Levina. Její úsměv i pohled, to všechno mu říkalo, že svá slova obrací jen k němu, že si cení jeho mínění a zároveň předem ví, že si rozumějí.

„Tomu naprosto rozumím,“ odpověděl Levin. „Do školy a vůbec do podobných zařízení se nedá vložit srdce, a proto myslím, že právě tyhle dobročinné instituce vždycky přinášejí tak málo výsledků.“

Chvíli mlčela, pak se usmála.

„Ano, ano,“ přisvědčila. „Nikdy jsem to nedokázala. Nemám tak velké srdce, abych si zamilovala celý sirotčinec s ošklivými holčičkami. To se mi nikdy nepovedlo. Je tolik žen, které si z toho dělají společenské postavení. A teď tím spíš,“ řekla se smutným, důvěřivým výrazem, navenek k bratrovi, ale zjevně jen k Levinovi. „A teď, když tolik potřebuju nějaké zaměstnání, to nedokážu.“ A najednou se zamračila – Levin pochopil, že se mračí sama na sebe, protože mluví o sobě – a změnila téma. „Vím o vás,“ řekla Levinovi, „že jste špatný občan, a hájila jsem vás, jak jsem uměla.“

„A jak jste mě hájila?“

„Podle toho, jaké byly útoky. Ale nedáte si čaj?“ Vstala a vzala do ruky knihu vázanou v kůži.

„Dejte mi ji, Anno Arkaďjevno,“ řekl Vorkujev a ukázal na knihu. „Opravdu za to stojí.“

„Ach ne, je to všechno ještě tak neuhlazené.“

„Řekl jsem mu o tom,“ obrátil se Stěpan Arkaďjič k sestře a ukázal na Levina.

„To jsi neměl. Moje psaní je něco jako ty vyřezávané košíčky z věznic, které mi kdysi prodávala Liza Merkalova. Měla v tom spolku na starosti věznice,“ obrátila se k Levinovi. „A ti nešťastníci dělali zázraky trpělivosti.“

A Levin uviděl ještě jeden nový rys té ženy, která se mu tak neobyčejně zalíbila. Kromě rozumu, půvabu a krásy v ní byla pravdivost. Nechtěla před ním skrývat celou tíhu svého postavení. Když to řekla, povzdechla si a její tvář najednou dostala přísný výraz a jako by zkameněla. S tímhle výrazem ve tváři byla ještě krásnější než předtím; ale ten výraz byl nový; byl mimo ten okruh výrazů zářících štěstím a štěstí rozdávajících, které malíř zachytil na portrétu. Levin se ještě jednou podíval na portrét a na její postavu, jak bere bratra za ruku a prochází s ním vysokými dveřmi, a pocítil k ní něhu a lítost, které překvapily jeho samého.

Požádala Levina a Vorkujeva, aby přešli do salonu, a sama zůstala, aby si s bratrem o něčem promluvila. „O rozvodu, o Vronském, o tom, co dělá v klubu, o mně?“ myslel si Levin. A tolik ho rozrušovala otázka, o čem mluví se Stěpanem Arkaďjičem, že skoro neposlouchal, co mu Vorkujev vyprávěl o přednostech románu pro děti, který napsala Anna Arkaďjevna.

U čaje pokračoval týž příjemný a obsažný rozhovor. Nejenže ani jednou nenastala chvíle, kdy by bylo třeba hledat, o čem mluvit, ale naopak bylo cítit, že člověk nestačí říct, co chce, a rád se zdrží, aby si poslechl, co říká ten druhý. A všechno, co se říkalo, nejen co říkala ona sama, ale i Vorkujev a Stěpan Arkaďjič, to všechno dostávalo, jak se Levinovi zdálo, díky její pozornosti a poznámkám zvláštní význam.

Levin sledoval zajímavý rozhovor a celou dobu ji obdivoval: její krásu, rozum, vzdělání a zároveň prostotu a srdečnost. Poslouchal, mluvil a celou dobu myslel na ni, na její vnitřní život, a snažil se uhodnout, co cítí. A on, který ji dřív tak přísně odsuzoval, ji teď nějakým zvláštním pochodem myšlenek ospravedlňoval, zároveň ji litoval a bál se, že jí Vronskij úplně nerozumí. Když po desáté hodině Stěpan Arkaďjič vstal k odchodu – Vorkujev odjel už dřív –, Levinovi se zdálo, že sem právě přijel. S lítostí vstal také.

„Sbohem," řekla mu, držela ho za ruku a dívala se mu do očí přitažlivým pohledem. „Jsem moc ráda, že jsme prolomili ledy."

Pustila jeho ruku a přimhouřila oči.

„Vyřiďte své ženě, že ji mám ráda jako dřív, a jestli mi nemůže odpustit mé postavení, pak jí přeju, aby mi nikdy neodpustila. Aby člověk odpustil, musí prožít to, co jsem prožila já, a toho ať ji Bůh uchrání."

„Určitě, ano, vyřídím…" říkal Levin a červenal se.

Kapitola jedenáctá

„Jaká podivuhodná, milá a ubohá žena," myslel si, když vycházel se Stěpanem Arkaďjičem na mrazivý vzduch.

„No tak co? Říkal jsem ti to," řekl mu Stěpan Arkaďjič, když viděl, že Levin je úplně přemožen.

„Ano," odpověděl Levin zamyšleně, „neobyčejná žena! Ani ne že je chytrá, ale má úžasné srdce. Je mi jí strašně líto!"

„Teď se, dá-li Bůh, všechno brzy urovná. No vidíš, příště nesuď předem," řekl Stěpan Arkaďjič a otevíral dvířka kočáru. „Sbohem, nemáme to po cestě."

Levin nepřestával myslet na Annu, na všechny ty docela prosté rozhovory, které s ní vedl, vybavoval si přitom všechny podrobnosti výrazu její tváře, čím dál víc se vžíval do jejího postavení a cítil k ní lítost, a tak přijel domů.

Doma mu Kuzma vyřídil, že je Katěrina Alexandrovna zdravá, že sestry od ní odjely teprve nedávno, a podal mu dva dopisy. Levin si je přečetl hned v předsíni, aby ho to potom nerozptylovalo. Jeden byl od šafáře Sokolova. Sokolov psal, že pšenici nelze prodat, že dávají jen pět a půl rublu a peníze jinak není odkud vzít. Druhý dopis byl od sestry. Vyčítala mu, že její záležitost pořád ještě není vyřízená.

„Tak prodáme za pět a půl, když nedávají víc," rozhodl Levin hned s neobyčejnou lehkostí první otázku, která se mu předtím zdála tak těžká. „Je podivuhodné, jak je tu člověk pořád zaneprázdněný," pomyslel si o druhém dopise. Cítil se vůči sestře vinen, že dosud neudělal, oč ho prosila. „Dneska jsem zase nejel k soudu, ale dneska jsem na to

opravdu neměl čas.“ A rozhodl se, že to zítra určitě udělá, a šel za ženou. Cestou k ní si Levin v duchu rychle prošel celý uplynulý den. Všechny události dne byly rozhovory: rozhovory, které poslouchal a kterých se účastnil. Všechny ty rozhovory byly o věcech, kterými by se nikdy nezabýval, kdyby byl sám a na venkově, ale tady byly velmi zajímavé. A všechny rozhovory byly dobré; jen na dvou místech to nebylo úplně dobré. Jednak to, co řekl o štice, a pak to, že v něžné lítosti, kterou cítil k Anně, bylo něco, co nebylo v pořádku.

Levin zastihl ženu smutnou a znuděnou. Oběd tří sester mohl dopadnout velmi vesele, ale pak na něj čekaly a čekaly, všechny se začaly nudit, sestry se rozjely a ona zůstala sama.

„No a co jsi dělal ty?“ zeptala se a dívala se mu do očí, které se nějak zvlášť podezřele leskly. Ale aby mu nebránila všechno vyprávět, svou pozornost skryla a se souhlasným úsměvem poslouchala jeho vyprávění o tom, jak strávil večer.

„No, byl jsem moc rád, že jsem se setkal s Vronským. Bylo mi s ním velmi lehko a prostě. Víš, teď se budu snažit, abych se s ním už nikdy nesetkal, ale aby ta trapnost byla skončená,“ řekl, a když si vzpomněl, že se snaží nikdy se s ním nevídat, a hned jel k Anně, zčervenal. „Říkáme, že lid pije; nevím, kdo pije víc, jestli lid, nebo náš stav; lid aspoň jen o svátcích, ale…“

Ale Kitty úvahy o tom, jak lid pije, nezajímaly. Viděla, že zčervenal, a chtěla vědět proč.

„No, a kde jsi byl potom?“

„Stiva mě strašně přemlouval, abych jel k Anně Arkaďjevně.“

A když to řekl, Levin zčervenal ještě víc a jeho pochybnosti, jestli udělal dobře, nebo špatně, když jel k Anně, se definitivně rozřešily. Teď věděl, že to dělat neměl.

Kittyiny oči se při Annině jménu zvlášť rozšířily a blýskly se, ale přemohla se, skryla své rozrušení a oklamala ho.

„Á!“ řekla jen.

„Ty se snad nebudeš zlobit, že jsem tam jel. Stiva prosil a Dolly si to přála," pokračoval Levin.

„Ach ne," řekla, ale v jejích očích viděl přemáhání, které mu nevěstilo nic dobrého.

„Je to velmi milá, velmi, velmi ubohá, dobrá žena," říkal a vyprávěl o Anně, o tom, čím se zabývá, a o tom, co mu vzkázala.

„Ano, samozřejmě, je velmi ubohá," řekla Kitty, když skončil. „Od koho jsi dostal dopis?"

Řekl jí to, a protože uvěřil jejímu klidnému tónu, šel se převléknout.

Když se vrátil, zastihl Kitty ve stejném křesle. Když k ní přistoupil, pohlédla na něj a rozplakala se.

„Co? Co je?" ptal se, a už předem věděl *co*.

„Zamiloval ses do té odporné ženské, očarovala tě. Viděla jsem ti to na očích. Ano, ano! Co z toho může vzejít? V klubu jsi pil, pil, hrál, a pak jsi jel… ke komu? Ne, odjedeme… Zítra odjedu."

Levin dlouho nemohl ženu uklidnit. Nakonec ji uklidnil, jen když se přiznal, že ho popletla lítost spojená s vínem, že podlehl Annině lstivému vlivu a že se jí bude vyhýbat. Nejupřímněji se přiznával k jedné věci: že z toho dlouhého života v Moskvě, kde se jen mluví, jí a pije, úplně zhloupl. Mluvili spolu až do tří do rána. Teprve ve tři se usmířili natolik, že mohli usnout.

Kapitola dvanáctá

Když Anna vyprovodila hosty, nesedla si a začala chodit po pokoji sem a tam. Celý večer bezděčně dělala všechno možné, aby v Levinovi vzbudila lásku k sobě – tak to v poslední době dělala se všemi mladými muži –, věděla, že toho dosáhla, nakolik je to možné u ženatého, poctivého člověka a za jeden večer, a velmi se jí také zalíbil – navzdory ostrému rozdílu mezi Vronským a Levinem z mužského hlediska v nich jako žena viděla právě to společné, kvůli čemu si Kitty zamilovala Vronského i Levina –, a přece, jakmile vyšel z pokoje, přestala na něj myslet.

Jedna a táž myšlenka ji neodbytně pronásledovala v různých podobách. „Když takhle působím na jiné, na tohohle rodinného, milujícího člověka, proč je *on* ke mně tak chladný? A ani ne chladný, miluje mě, to vím. Ale něco nového nás teď rozděluje. Proč tu nebyl celý večer? Vzkázal po Stivovi, že nemůže nechat Jašvina samotného a musí dohlížet na jeho hru. Copak je Jašvin malé dítě? Ale dejme tomu, že je to pravda. Nikdy neříká nepravdu. Ale v té pravdě je něco jiného. Je rád, že má příležitost mi ukázat, že má i jiné povinnosti. Já to vím, s tím souhlasím. Ale proč mi to dokazovat? Chce mi dokázat, že jeho láska ke mně nesmí omezovat jeho svobodu. Ale já nepotřebuju důkazy, já potřebuju lásku. Měl by pochopit celou tíhu toho mého života tady v Moskvě. Copak já žiju? Nežiju, jen čekám na rozuzlení, které se pořád odkládá a odkládá. Zase žádná odpověď! A Stiva říká, že nemůže jet za Alexejem Alexandrovičem. A já zatím psát nemůžu. Nemůžu nic dělat, nic začínat, nic měnit, držím se zpátky, čekám a vymýšlím si zá-

bavy, rodinu toho Angličana, psaní, čtení, ale to všechno je jen klam, to všechno je pořád totéž morfium. Měl by mě litovat," říkala si a cítila, jak jí do očí vystupují slzy lítosti nad sebou samou.

Uslyšela Vronského prudké zazvonění a rychle si ty slzy otřela, a nejen že si slzy otřela, ale sedla si k lampě a otevřela knihu, jako by byla klidná. Musela mu ukázat, že je nespokojená, že se nevrátil, jak slíbil, jen nespokojená, ale v žádném případě mu neukázat svůj žal, a hlavně lítost nad sebou. Ona se litovat smí, ale on ji ne. Nechtěla boj, vyčítala mu, že chce bojovat, ale mimoděk se sama stavěla do bojové pozice.

„Tak co, nenudila ses?" řekl, když k ní živě a vesele přistupoval. „To je hrozná vášeň, ta hra!"

„Ne, nenudila jsem se, už dávno jsem se naučila nenudit se. Byl tu Stiva a Levin."

„Ano, chtěli za tebou jet. No, jak se ti líbil Levin?" řekl a posadil se vedle ní.

„Moc. Odjeli nedávno. A co udělal Jašvin?"

„Vyhrával, sedmnáct tisíc. Volal jsem ho pryč. Už už odjížděl. Ale zase se vrátil a teď prohrává."

„Tak proč jsi tam zůstával?" zeptala se a najednou k němu zvedla oči. Výraz její tváře byl chladný a nepřátelský. „Řekl jsi Stivovi, že zůstaneš, abys Jašvina odvezl. A přece jsi ho tam nechal."

Týž výraz chladné připravenosti k boji se objevil i v jeho tváři.

„Za prvé jsem ho nežádal, aby ti něco vyřizoval, za druhé nikdy neříkám nepravdu. A hlavně, chtěl jsem zůstat, a tak jsem zůstal," řekl a mračil se. „Anno, proč, proč?" řekl po chvíli mlčení, naklonil se k ní a otevřel dlaň v naději, že do ní vloží svou.

Byla ráda té výzvě k něze. Ale jakási zvláštní síla zla jí nedovolila poddat se svému citu, jako by jí podmínky boje nedovolovaly podvolit se.

„Samozřejmě, chtěl jsi zůstat, a tak jsi zůstal. Děláš všechno, co chceš. Ale proč mi to říkáš? K čemu?“ říkala a rozpalovala se čím dál víc. „Copak ti někdo upírá tvá práva? Ale ty chceš mít pravdu, tak si ji měj.“

Jeho ruka se zavřela, odtáhl se a jeho tvář dostala ještě umíněnější výraz než předtím.

„Pro tebe je to věc umíněnosti,“ řekla, upřeně se na něj podívala a najednou našla jméno pro ten výraz jeho tváře, který ji dráždil, „právě umíněnosti. Pro tebe jde o to, jestli nade mnou zvítězíš, a pro mě…“ Zase se sama sobě zželela a málem se rozplakala. „Kdybys věděl, o co pro mě jde! Když cítím, jako teď, že se ke mně chováš nepřátelsky, právě nepřátelsky, kdybys věděl, co to pro mě znamená! Kdybys věděl, jak blízko jsem v takových chvílích neštěstí, jak se bojím, bojím se sama sebe!“ A odvrátila se, aby skryla vzlyky.

„Ale o čem to mluvíme?“ řekl, zděšený výrazem jejího zoufalství, a znovu se k ní naklonil, vzal ji za ruku a líbal ji. „Proč? Copak hledám rozptýlení mimo domov? Copak se nevyhýbám společnosti žen?“

„To bych prosila!“ řekla.

„Tak řekni, co mám dělat, abys byla klidná? Udělám všechno pro to, abys byla šťastná,“ říkal, dojatý jejím zoufalstvím, „co bych neudělal, abych tě uchránil od nějakého trápení, jako je tohle, Anno!“ řekl.

„Nic, nic!“ řekla. „Sama nevím: jestli je to tím osamělým životem, nervy… No, nebudeme o tom mluvit. A co dostihy? Nic jsi mi o nich nevyprávěl,“ zeptala se a snažila se skrýt triumf vítězství, které přece jen bylo na její straně.

Poručil si večeři a začal jí vyprávět podrobnosti z dostihů; ale v jeho tónu a pohledech, které byly čím dál chladnější, viděla, že jí její vítězství neodpustil, že ten pocit umíněnosti, se kterým bojovala, se v něm znovu usazuje. Byl k ní chladnější než předtím, jako by litoval, že se podvolil. A ona si vzpomněla na slova, která jí dala vítězství, totiž: „Jsem blízko strašnému neštěstí a bojím se sama sebe,“ a pochopila,

že ta zbraň je nebezpečná a že ji nebude možné použít podruhé. A cítila, že vedle lásky, která je spojovala, se mezi nimi usadil zlý duch jakéhosi boje, kterého nedokázala vyhnat z jeho srdce, a ještě méně ze svého.

Kapitola třináctá

Neexistují takové podmínky, na které by si člověk nemohl zvyknout, zvlášť když vidí, že všichni kolem něj žijí stejně. Před třemi měsíci by Levin nevěřil, že by mohl klidně usnout v takových podmínkách, v jakých byl dnes; že by mohl klidně usnout, když žije bezcílným, nesmyslným životem, a k tomu životem nad poměry, po pitce – jinak to, co se dělo v klubu, nazvat nemohl –, po nemotorném přátelském styku s mužem, do kterého byla jeho žena kdysi zamilovaná, a po ještě nemotornější návštěvě u ženy, kterou nebylo možné nazvat jinak než padlou, a po tom, jak se tou ženou nechal okouzlit a jak zarmoutil svou ženu. Ale pod vlivem únavy, probdělé noci a vypitého vína usnul tvrdě a klidně.

V pět hodin ho probudilo zavrzání otevíraných dveří. Vyskočil a rozhlédl se. Kitty vedle něj v posteli nebyla. Ale za přepážkou se pohybovalo světlo a slyšel její kroky.

„Co?... Co je?“ zamumlal rozespale. „Kitty! Co je?“

„Nic,“ řekla a vyšla se svíčkou v ruce zpoza přepážky. „Nic. Nebylo mi dobře,“ řekla a usmívala se nějak zvlášť milým a významným úsměvem.

„Co? Začalo to, začalo?“ vyhrkl polekaně. „Musíme poslat...“ A spěšně se začal oblékat.

„Ne, ne,“ řekla, usmívala se a zadržovala ho rukou. „Určitě nic. Bylo mi jen trochu špatně. Ale teď už to přešlo.“

A přistoupila k posteli, sfoukla svíčku, lehla si a ztichla. I když mu bylo podezřelé ticho jejího jakoby zadržovaného dechu, a ze všeho

nejvíc výraz zvláštní něhy a vzrušení, s jakým mu, když vycházela zpoza přepážky, řekla „nic“, tolik se mu chtělo spát, že hned usnul. Teprve později si vzpomněl na to ticho jejího dechu a pochopil všechno, co se dělo v její drahé, milé duši, zatímco ležela vedle něj bez hnutí a čekala na největší událost v životě ženy. V sedm hodin ho probudil dotek její ruky na rameni a tichý šepot. Jako by v ní zápasila lítost, že ho budí, s touhou s ním mluvit.

„Kosťo, neboj se. Nic to není. Ale zdá se… Musíme poslat pro Lizavetu Petrovnu.“

Svíčka byla znovu rozsvícená. Seděla na posteli a držela v ruce pletení, kterým se poslední dny zabývala.

„Prosím tě, neboj se, nic to není. Vůbec se nebojím,“ řekla, když uviděla jeho polekanou tvář, a přitiskla si jeho ruku na prsa a potom ke rtům.

Spěšně vyskočil, sám sebe necítil a nespouštěl z ní oči, oblékl si župan a zastavil se a pořád se na ni díval. Musel jít, ale nemohl se odtrhnout od jejího pohledu. Copak on neměl rád její tvář, copak neznal její výraz, její pohled? Ale takovou ji nikdy neviděl. Jak odporný a hrozný si připadal, když si vzpomněl, jak ji včera zarmoutil, před ní, takovou, jaká byla teď! Její zardělá tvář, kterou obklopovaly měkké vlasy vyklouzlé zpod nočního čepečku, zářila radostí a odhodláním.

Jakkoli málo bylo v Kittyině povaze vůbec nepřirozenosti a strojenosti, Levina přesto ohromilo to, co se před ním teď obnažilo, když najednou spadly všechny závoje a v jejích očích zářilo samo jádro její duše. A v té prostotě a obnaženosti byla ona, ta, kterou miloval, ještě zřetelnější. S úsměvem se na něj dívala; ale najednou jí zacukalo obočí, zvedla hlavu, rychle k němu přistoupila, vzala ho za ruku a celá se k němu přitiskla a ovanula ho svým horkým dechem. Trpěla a jako by si mu na své utrpení stěžovala. A jemu se v první chvíli ze zvyku zdálo, že je to jeho vina. Ale v jejím pohledu byla něha, která říkala, že mu nejen nic nevyčítá, ale miluje ho za to utrpení. „Jestli ne já, kdo za to

tedy může?“ pomyslel si mimoděk a hledal viníka toho utrpení, aby ho potrestal; ale viník nebyl. A i když není viník, nedalo by se jí prostě pomoct, vysvobodit ji? Ale ani to se nedalo, ani to nebylo třeba. Trpěla, stěžovala si, a slavila v tom utrpení vítězství, radovala se z něj a milovala je. Viděl, že se v její duši děje něco krásného, ale co, to nemohl pochopit. Bylo to nad jeho chápání.

„Poslala jsem pro maminku. A ty jeď rychle pro Lizavetu Petrovnu… Kosťo!… Nic, už to přešlo.“

Odstoupila od něj a zazvonila.

„No tak teď jdi, Paša už jde. Mně nic není.“

A Levin s údivem viděl, že vzala pletení, které si v noci přinesla, a znovu začala plést.

Když Levin vycházel jedněmi dveřmi, slyšel, jak druhými vchází služebná. Zastavil se u dveří a slyšel, jak Kitty dává služebné podrobné pokyny a sama s ní začíná posouvat postel.

Oblékl se, a zatímco zapřahali koně, protože drožkáři ještě nejezdili, znovu vběhl do ložnice, a ne po špičkách, ale jako na křídlech, jak se mu zdálo. Dvě služebné v ložnici starostlivě cosi přestavovaly. Kitty chodila, pletla, rychle nahazovala oka a dávala pokyny.

„Jedu hned k doktorovi. Pro Lizavetu Petrovnu už jeli, ale ještě se tam zastavím. Nepotřebuješ něco? Ano, k Dolly?“

Podívala se na něj a zjevně neposlouchala, co říká.

„Ano, ano. Jdi, jdi,“ řekla rychle, zamračila se a mávala na něj rukou.

Už vycházel do salonu, když se najednou z ložnice ozvalo žalostné zasténání, které hned utichlo. Zastavil se a dlouho nemohl pochopit.

„Ano, to je ona,“ řekl si, chytil se za hlavu a utíkal dolů.

„Pane, smiluj se! Odpusť, pomoz!“ opakoval slova, která mu nějak najednou nečekaně přišla na rty. A on, nevěřící člověk, ta slova neopakoval jen ústy. Teď, v té chvíli, věděl, že ani všechny jeho pochybnosti, ani ta nemožnost věřit rozumem, kterou v sobě znal, mu vůbec nebrá-

ní obracet se k Bohu. To všechno teď z jeho duše spadlo jako prach. Ke komu jinému se měl obracet než k tomu, v jehož rukou cítil sebe, svou duši i svou lásku?

Kůň ještě nebyl připravený, ale protože v sobě cítil zvláštní napětí tělesných sil i pozornosti k tomu, co bylo třeba udělat, a nechtěl ztratit ani minutu, nečekal na koně, vyšel pěšky a nařídil Kuzmovi, ať ho dožene.

Na rohu potkal spěchajícího nočního drožkáře. V malých saních, v sametovém plášti a s šátkem na hlavě seděla Lizaveta Petrovna. „Díky Bohu, díky Bohu!“ zamumlal, když s nadšením poznal její malou plavovlasou tvář, která teď měla zvlášť vážný, až přísný výraz. Nenařídil drožkáři zastavit a běžel vedle ní zpátky.

„Takže asi dvě hodiny? Ne víc?“ řekla. „Zastihnete Pjotra Dmitriče, jen ho nehoňte. A vezměte v lékárně opium.“

„Takže myslíte, že to může dobře dopadnout? Pane, odpusť a pomoz!“ zamumlal Levin, když uviděl svého koně, jak vyjíždí z vrat. Vyskočil do saní vedle Kuzmy a poručil jet k doktorovi.

Kapitola čtrnáctá

Doktor ještě nevstal a lokaj řekl, že „šli pozdě spát a nenařídili budit, ale brzy vstanou“. Lokaj čistil cylindry od lamp a zdálo se, že ho to velmi zaměstnává. Ta lokajova pozornost k cylindrům a lhostejnost k tomu, co se dělo u Levina, ho nejdřív udivila, ale hned se vzpamatoval a pochopil, že nikdo jeho city nezná a není povinen je znát a že tím spíš musí jednat klidně, uváženě a rozhodně, aby prorazil tu zeď lhostejnosti a dosáhl svého cíle. „Nespěchat a nic nezanedbat,“ říkal si Levin a cítil čím dál větší příliv tělesných sil a pozornosti ke všemu, co bylo třeba udělat.

Když se Levin dozvěděl, že doktor ještě nevstal, z různých plánů, které ho napadaly, se rozhodl pro tento: Kuzma pojede s lístkem k jinému doktorovi a on sám pojede do lékárny pro opium, a jestli doktor ještě nebude vzhůru, až se vrátí, pak ho za každou cenu vzbudí, bud tak, že lokaje podplatí, nebo násilím, kdyby lokaj nesvolil.

V lékárně hubený provizor se stejnou lhostejností, s jakou lokaj čistil cylindry, pečetil oplatkou prášky pro kočího, který na ně čekal, a opium vydat odmítl. Levin se snažil nespěchat a nerozčilovat se, jmenoval doktora i porodní bábu, vysvětlil, k čemu opium potřebuje, a začal ho přemlouvat. Provizor se německy zeptal na radu, jestli má vydat, a když zpoza přepážky dostal souhlas, vytáhl lahvičku a nálevku, pomalu přelil z velké do malé, nalepil štítek, zapečetil, přestože ho Levin prosil, ať to nedělá, a chtěl to ještě balit. To už Levin nevydržel; rozhodně mu lahvičku vytrhl z rukou a vyběhl velkými skleněnými dveřmi. Doktor ještě nevstal a lokaj, teď zaměstnaný kladením kober-

ce, ho odmítl budit. Levin beze spěchu vytáhl desetirublovou bankovku, pomalu vyslovoval slova, ale přitom neztrácel čas, podal mu bankovku a vysvětlil, že Pjotr Dmitrič – jak velký a významný se teď Levinovi zdál dřív tak nedůležitý Pjotr Dmitrič! – slíbil, že přijede kdykoli, že se jistě nebude zlobit, a proto ať ho vzbudí hned.

Lokaj svolil, šel nahoru a požádal Levina, aby šel do čekárny.

Levin slyšel za dveřmi, jak doktor kašle, chodí, myje se a něco říká. Uběhly asi tři minuty; Levinovi se zdálo, že uběhla víc než hodina. Už nemohl déle čekat.

„Pjotre Dmitriči, Pjotre Dmitriči!“ začal prosebným hlasem do otevřených dveří. „Proboha, odpusťte mi. Přijměte mě, jak jste. Jsou to už dvě hodiny.“

„Hned, hned!“ odpověděl hlas, a Levin s údivem slyšel, že doktor to říká s úsměvem.

„Jen na minutku…“

„Hned.“

Uběhly ještě dvě minuty, než si doktor obul boty, a ještě dvě minuty, než se doktor oblékl a učesal.

„Pjotre Dmitriči!“ začal zase Levin žalostným hlasem, ale v tu chvíli vyšel doktor, oblečený a učesaný. „Tihle lidé nemají svědomí,“ pomyslel si Levin. „Česat se, zatímco my hyneme!“

„Dobré jitro!“ řekl mu doktor, podával mu ruku a jako by ho svým klidem škádlil. „Nespěchejte. Nuže?“

Levin se snažil být co nejdůkladnější a začal vyprávět všechny zbytečné podrobnosti o stavu své ženy a ustavičně své vyprávění přerušoval prosbami, aby s ním doktor hned jel.

„Ale vždyť nespěchejte. Víte přece, že mě nejspíš ani nebude potřeba, ale slíbil jsem to, a tak snad přijedu. Ale není kam spěchat. Posaďte se, prosím. Nedáte si kávu?“

Levin se na něj podíval a pohledem se ptal, jestli si z něj nedělá legraci. Ale doktora ani nenapadlo smát se.

„Vím, prosím, vím," řekl doktor s úsměvem, „sám jsem rodinný člověk; ale my, manželé, jsme v takových chvílích ti nejubožejší lidé. Mám jednu pacientku a její muž při tom vždycky utíká do stáje."

„Ale co myslíte, Pjotre Dmitriči? Myslíte, že to může dobře dopadnout?"

„Všechno svědčí pro šťastný výsledek."

„Tak hned přijedete?" řekl Levin a zlostně se díval na sluhu, který přinášel kávu.

„Tak za hodinku."

„Ne, proboha!"

„No, tak mě nechte vypít kávu."

Doktor se pustil do kávy. Oba chvíli mlčeli.

„Ale Turky tedy bijí rozhodně. Četl jste včerejší telegram?" řekl doktor a žvýkal housku.

„Ne, já nemůžu!" řekl Levin a vyskočil. „Tak za čtvrt hodiny tam budete?"

„Za půl hodiny."

„Na čestné slovo?"

Když se Levin vrátil domů, přijel zároveň s kněžnou a společně došli ke dveřím ložnice. Kněžna měla v očích slzy a ruce se jí třásly. Když uviděla Levina, objala ho a rozplakala se.

„Tak co, drahoušku Lizaveto Petrovno," řekla a chytila za ruku Lizavetu Petrovnu, která jim vyšla vstříc se zářící a ustaranou tváří.

„Jde to dobře," řekla, „přemluvte ji, ať si lehne. Bude jí líp."

Od té chvíle, kdy se probudil a pochopil, o co jde, se Levin připravil, že bez přemýšlení, bez předvídání, s uzamčenými myšlenkami a city, pevně, aniž by ženu rozrušoval, a naopak tak, že ji bude uklidňovat a podporovat v ní odvahu, snese, co ho čeká. Nedovolil si ani pomyslet na to, co bude a jak to skončí, a podle toho, co se dozvěděl, když se vyptával, jak dlouho to obvykle trvá, se Levin v duchu připravil, že bude trpět a držet své srdce na uzdě asi pět hodin, a to se mu zdálo možné.

Ale když se vrátil od doktora a znovu uviděl její utrpení, začal čím dál častěji opakovat: „Pane, odpusť a pomoz," vzdychat a zvedat hlavu vzhůru; a dostal strach, že to nevydrží, že se rozpláče nebo uteče. Tak trýznivé to pro něj bylo. A uběhla teprve hodina.

Ale po té hodině uběhla ještě hodina, dvě, tři, celých pět hodin, které si stanovil jako nejzazší mez trpělivosti, a stav byl pořád stejný; a on pořád snášel, protože nezbývalo nic jiného než snášet, a každou minutu si myslel, že došel k posledním hranicím trpělivosti a že mu srdce už už pukne soucitem.

Ale ubíhaly další minuty, hodiny a další hodiny a jeho pocity utrpení a hrůzy rostly a napínaly se ještě víc.

Všechny ty obvyklé podmínky života, bez kterých si člověk nedokáže nic představit, pro Levina už neexistovaly. Ztratil vědomí času. Tu se mu minuty – ty minuty, kdy ho volala k sobě a on ji držel za zpocenou ruku, která ho chvíli svírala s neobyčejnou silou a chvíli odstrkovala – zdály hodinami, tu se mu hodiny zdály minutami. Byl překvapen, když ho Lizaveta Petrovna požádala, aby za paravánem zapálil svíčku, a on se dozvěděl, že je už pět hodin odpoledne. Kdyby mu řekli, že je teprve deset dopoledne, byl by překvapen stejně málo. Kde v té době byl, věděl stejně málo jako to, kdy se co dělo. Viděl její rozpálenou tvář, chvíli bezradnou a trpící, chvíli usmívající se a konejšící jeho. Viděl i kněžnu, rudou, napjatou, s rozpuštěnými kadeřemi šedivých vlasů a v slzách, které usilovně polykala a kousala se přitom do rtů, viděl i Dolly, i doktora, který kouřil tlusté papirosy, i Lizavetu Petrovnu s pevnou, rozhodnou a uklidňující tváří, i starého knížete, jak se zamračenou tváří přechází po sále. Ale jak přicházeli a odcházeli, kde byli, to nevěděl. Kněžna byla chvíli s doktorem v ložnici, chvíli v pracovně, kde se odněkud objevil prostřený stůl; chvíli tam nebyla ona, ale Dolly. Potom si Levin pamatoval, že ho někam posílali. Jednou ho poslali přenést stůl a pohovku. Horlivě to udělal, protože si myslel, že je to potřeba pro ni, a teprve potom se dozvěděl, že připravoval noc-

leh sám pro sebe. Potom ho poslali k doktorovi do pracovny, aby se ho na něco zeptal. Doktor odpověděl a pak začal mluvit o nepořádcích v městské dumě. Potom ho poslali do ložnice ke kněžně, aby přinesl ikonu ve stříbrném pozláceném rouchu, a on lezl se starou komornou kněžny na skříňku, aby ji sundali, a rozbil lampičku před ikonou, a komorná kněžny ho uklidňovala kvůli ženě i kvůli lampičce, a on přinesl ikonu a postavil ji Kitty do hlav a pečlivě ji zastrčil za polštáře. Ale kde, kdy a proč se to všechno dělo, nevěděl. Nechápal ani, proč ho kněžna bere za ruku, lítostivě se na něj dívá a prosí ho, ať se uklidní, a proč ho Dolly přemlouvá, ať se nají, a odvádí ho z pokoje, a proč se na něj i doktor dívá vážně a soucitně a nabízí mu kapky.

Věděl a cítil jen to, že to, co se děje, je podobné tomu, co se dělo před rokem v hotelu v gubernském městě na smrtelném loži bratra Nikolaje. Ale tehdy to byl žal, teď to byla radost. Ale ten žal i tahle radost byly stejně mimo všechny obvyklé podmínky života, byly v tom obvyklém životě jako otvory, kterými prosvítalo něco vyššího. A stejně těžce a trýznivě nastávalo to, co se dělo, a stejně nepochopitelně se duše při pohledu na to vyšší zvedala do takové výše, jakou nikdy předtím ani nechápala a kam za ní rozum už nestačil.

„Pane, odpusť a pomoz," opakoval si bez ustání, a navzdory tak dlouhému a zdánlivě úplnému odcizení cítil, že se k Bohu obrací stejně důvěřivě a prostě jako v dětství a v rané mladosti.

Celou tu dobu v něm byly dvě oddělené nálady. Jedna mimo její přítomnost, s doktorem, který kouřil jednu tlustou papirosu za druhou a típal je o okraj plného popelníku, s Dolly a s knížetem, kde se mluvilo o obědě, o politice, o nemoci Marji Petrovny a kde Levin najednou na chvíli úplně zapomínal, co se děje, a cítil se jako probuzený; a druhá nálada v její přítomnosti, u čela její postele, kde mu srdce chtělo soucitem puknout a pořád nepuklo a on se bez ustání modlil k Bohu. A pokaždé, když ho z chvíle zapomnění vytrhl křik, který dolehl z ložnice, propadl tomu podivnému klamu, který na něj přišel v první chví-

li; pokaždé, když uslyšel křik, vyskočil a běžel se ospravedlnit, cestou si vzpomněl, že on za nic nemůže, a chtěl ji chránit a pomoct jí. Ale když se na ni podíval, znovu viděl, že pomoct se nedá, a hrozil se a říkal: „Pane, odpusť a pomoz.“ A čím dál čas běžel, tím silnější byly obě nálady: tím klidnější byl mimo její přítomnost, kdy na ni úplně zapomínal, a tím trýznivější bylo i její utrpení samo, i pocit bezmoci před ním. Vyskakoval, chtěl někam utéct, a běžel k ní.

Někdy, když ho znovu a znovu volala, ji obviňoval. Ale když uviděl její pokornou, usměvavou tvář a uslyšel její slova: „Utrápila jsem tě,“ obviňoval Boha, ale když si vzpomněl na Boha, hned ho prosil, aby odpustil a smiloval se.

Kapitola patnáctá

Nevěděl, jestli je pozdě, nebo brzy. Svíčky už všechny dohořívaly. Dolly byla právě v pracovně a nabídla doktorovi, aby si na chvíli lehl. Levin seděl, poslouchal doktorovo vyprávění o jednom šarlatánovi magnetizérovi a díval se na popel jeho papirosy. Byla chvíle odpočinku a on se zapomněl. Úplně zapomněl na to, co se teď děje. Poslouchal doktorovo vyprávění a rozuměl mu. Najednou se ozval křik, který se nepodobal ničemu. Byl tak strašný, že Levin ani nevyskočil, ale se zatajeným dechem se polekaně a tázavě podíval na doktora. Doktor naklonil hlavu na stranu, naslouchal a souhlasně se usmál. Všechno bylo tak neobyčejné, že už Levina nic neohromovalo. „Asi to tak má být," pomyslel si a dál seděl. Čí to byl křik? Vyskočil, po špičkách vběhl do ložnice, obešel Lizavetu Petrovnu a kněžnu a postavil se na své místo, k čelu postele. Křik utichl, ale něco se teď změnilo. Co, to neviděl a nechápal a nechtěl vidět a chápat. Ale viděl to na tváři Lizavety Petrovny: tvář Lizavety Petrovny byla přísná a bledá a pořád stejně rozhodná, i když jí trochu cukaly čelisti a oči měla upřeně obrácené na Kitty. Kittyina rozpálená, utrápená tvář s pramenem vlasů přilepeným ke zpocené tváři byla obrácená k němu a hledala jeho pohled. Zvednuté ruce prosily o jeho ruce. Chytila zpocenýma rukama jeho studené ruce a začala si je tisknout k tváři.

„Neodcházej, neodcházej! Nebojím se, nebojím se!" říkala rychle. „Maminko, vezměte mi náušnice. Překážejí mi. Ty se nebojíš? Už brzy, brzy, Lizaveto Petrovno…"

Mluvila rychle, rychle a chtěla se usmát. Ale najednou se jí tvář zkřivila a odstrčila ho od sebe.

„Ne, to je hrozné! Umřu, umřu! Jdi, jdi!“ vykřikla a znovu se ozval ten křik, který se nepodobal ničemu.

Levin se chytil za hlavu a vyběhl z pokoje.

„To nic, to nic, všechno je v pořádku!“ zavolala za ním Dolly.

Ale ať říkali cokoli, věděl, že teď je všechno ztraceno. Stál v sousedním pokoji, hlavou opřený o veřej, a slyšel něco, co nikdy předtím neslyšel: ječení, řev, a věděl, že to křičí to, co bývalo Kitty. Dítě si už dávno nepřál. Teď to dítě nenáviděl. Teď si dokonce nepřál ani její život, přál si jen, aby to strašné utrpení skončilo.

„Doktore! Co to je? Co to je? Můj Bože!“ řekl a chytil za ruku doktora, který vešel.

„Končí to,“ řekl doktor. A doktorova tvář byla tak vážná, když to říkal, že Levin pochopil to „končí“ ve smyslu „umírá“.

Bez sebe vběhl do ložnice. První, co uviděl, byla tvář Lizavety Petrovny. Byla ještě zamračenější a přísnější. Kittyina tvář tam nebyla. Na tom místě, kde bývala, bylo něco strašného, jak napětím, které to prozrazovalo, tak zvukem, který odtamtud vycházel. Přitiskl hlavu k dřevu postele a cítil, že mu puká srdce. Ten strašný křik neutichal, byl ještě strašnější, a jako by dospěl k nejzazší mezi hrůzy, najednou utichl. Levin nevěřil vlastnímu sluchu, ale nebylo možné pochybovat: křik utichl a bylo slyšet tiché pobíhání, šustění a spěšné oddechování, a její přerývaný, živý a něžný, šťastný hlas tiše řekl: „Skončilo to.“

Zvedl hlavu. S rukama bezvládně spuštěnýma na pokrývku, neobyčejně krásná a tichá, se na něj mlčky dívala a chtěla se usmát, a nemohla.

A najednou se Levin z toho tajemného a strašného, nepozemského světa, ve kterém žil těch dvaadvacet hodin, v okamžení ucítil přenesený do dřívějšího, obvyklého světa, který však teď zářil tak novým světlem štěstí, že to nesnesl. Napjaté struny se všechny přetrhly. Vzlyky

a slzy radosti, které vůbec nepředvídal, se v něm zvedly s takovou silou a otřásaly celým jeho tělem, že mu dlouho bránily promluvit.

Padl na kolena před postelí, držel si ženinu ruku u rtů a líbal ji, a ta ruka slabým pohybem prstů odpovídala na jeho polibky. A zatím tam, v nohách postele, v obratných rukou Lizavety Petrovny, se jako plamínek nad kahanem chvěl život lidské bytosti, která nikdy předtím nebyla a která bude stejně, se stejným právem a se stejnou významností pro sebe, žít a plodit sobě podobné.

„Živý! Živý! A ještě k tomu chlapeček! Nemějte strach!“ uslyšel Levin hlas Lizavety Petrovny, která chvějící se rukou plácala dítě po zádech.

„Maminko, je to pravda?“ řekl Kittyin hlas.

Odpovídaly jí jen kněžniny vzlyky.

A uprostřed ticha, jako nepochybná odpověď na matčinu otázku, se ozval hlas docela jiný než všechny tlumeně mluvící hlasy v pokoji. Byl to smělý, drzý křik, který nechtěl nic brát v úvahu, křik nové lidské bytosti, jež se tu objevila kdovíodkud.

Dřív, kdyby Levinovi řekli, že Kitty umřela a že on umřel s ní a že mají děti anděly a že tu před nimi je Bůh, ničemu by se nedivil; ale teď, když se vrátil do světa skutečnosti, musel velmi namáhat myšlenky, aby pochopil, že je živá a zdravá a že ta bytost, která tak zoufale ječí, je jeho syn. Kitty byla živá, utrpení skončilo. A on byl nevýslovně šťastný. Tomu rozuměl a tím byl úplně šťastný. Ale dítě? Odkud, proč, kdo je to?… Nemohl to nijak pochopit, nemohl si na tu myšlenku zvyknout. Zdálo se mu to něčím zbytečným, přebytkem, na který si dlouho nemohl zvyknout.

Kapitola šestnáctá

Po deváté hodině seděli u Levina starý kníže, Sergej Ivanovič a Stěpan Arkaďjič, a když si promluvili o šestinedělce, hovořili i o jiných věcech. Levin je poslouchal, a jak si při těch rozhovorech mimoděk vzpomínal na minulost, na to, co bylo do dnešního rána, vzpomínal i na sebe, jaký byl včera, ještě před tím vším. Jako by od té doby uběhlo sto let. Cítil se v jakési nedostižné výšce, ze které pečlivě sestupoval, aby neurazil ty, s nimiž mluvil. Mluvil a bez ustání myslel na ženu, na podrobnosti jejího nynějšího stavu a na syna, na jehož existenci se snažil zvyknout. Celý ženský svět, který pro něj dostal nový, dřív neznámý význam, když se oženil, se teď v jeho pojetí zvedl tak vysoko, že ho nedokázal obsáhnout představivostí. Poslouchal rozhovor o včerejším obědě v klubu a myslel si: „Co teď dělá ona, usnula? Jak jí je? Na co myslí? Křičí syn Dmitrij?“ A uprostřed rozhovoru, uprostřed věty vyskočil a vyšel z pokoje.

„Pošli mi vzkaz, jestli se za ní smí,“ řekl kníže.

„Dobře, hned,“ odpověděl Levin a bez zastavení šel k ní.

Nespala, ale tiše si povídala s matkou a dělala plány na budoucí křtiny.

Upravená, učesaná, ve slavnostním čepečku s něčím modrým, s rukama vytaženýma na pokrývku, ležela na zádech, a když ho přivítala pohledem, pohledem ho k sobě přitahovala. Její pohled, už tak jasný, se čím dál víc rozjasňoval, jak se k ní blížil. Na její tváři byla tatáž proměna z pozemského v nepozemské, jaká bývá na tváři zemřelých; ale tam je to loučení, tady setkání. Znovu mu k srdci přistoupilo rozrušení

podobné tomu, jaké zažil ve chvíli porodu. Vzala ho za ruku a zeptala se, jestli spal. Nemohl odpovědět, a když se přesvědčil o své slabosti, odvracel se.

„A já si zdřímla, Kosťo!“ řekla mu. „A je mi teď tak dobře.“

Dívala se na něj, ale najednou se její výraz změnil.

„Dejte mi ho,“ řekla, když uslyšela, jak dítě zapištělo. „Dejte ho sem, Lizaveto Petrovno, ať se podívá.“

„No tak, ať se tatínek podívá,“ řekla Lizaveta Petrovna, zvedla a přinesla cosi červeného, podivného a vrtícího se. „Počkejte, nejdřív se upravíme.“ A Lizaveta Petrovna položila to vrtící se a červené na postel a začala dítě rozbalovat a zabalovat, jedním prstem ho nadzvedávala a obracela a něčím ho posypávala.

Levin hleděl na tu maličkou, ubohou bytost a marně se snažil najít ve své duši nějaké známky otcovského citu k ní. Cítil k ní jen odpor. Ale když dítě odhalili a mihly se tenoučké, tenoučké ručičky a nožičky, šafránově žluté, také s prstíčky, a dokonce s palcem, který se od ostatních lišil, a když uviděl, jak Lizaveta Petrovna přitlačuje ty roztažené ručičky jako měkká pérka a zavírá je do plátěných šatiček, padla na něj taková lítost nad tou bytostí a takový strach, že jí Lizaveta Petrovna ublíží, že ji zadržel za ruku.

Lizaveta Petrovna se zasmála.

„Nebojte se, nebojte se!“

Když bylo dítě upravené a proměněné v pevnou panenku, Lizaveta Petrovna jím zhoupla, jako by byla pyšná na svou práci, a odstoupila, aby Levin mohl vidět syna v celé jeho kráse.

Kitty se úkosem dívala tamtéž a nespouštěla z dítěte oči.

„Dejte, dejte!“ řekla a dokonce se pokusila zvednout.

„Ale co to děláte, Katěrino Alexandrovno, takové pohyby se nesmějí! Počkejte, já vám ho podám. Hned tatínkovi ukážeme, jací jsme my chlapíci!“

A Lizaveta Petrovna zvedla k Levinovi na jedné ruce – druhou jen prsty podpírala kývající se zátylek – tu podivnou, kývající se červenou bytost, která schovávala hlavu za okraje plenky. Ale byl tam také nos, šilhavé oči a mlaskající rty.

„Nádherné dítě!“ řekla Lizaveta Petrovna.

Levin si zarmouceně povzdechl. To nádherné dítě v něm vzbuzovalo jen odpor a lítost. Byl to úplně jiný cit, než jaký čekal.

Odvrátil se, zatímco ho Lizaveta Petrovna přikládala k nezvyklému prsu.

Najednou ho smích přiměl zvednout hlavu. To se zasmála Kitty. Dítě se přisálo k prsu.

„No, už dost, dost!“ říkala Lizaveta Petrovna, ale Kitty ho nepouštěla. Usnulo jí v náručí.

„Podívej se teď,“ řekla Kitty a obrátila k němu dítě tak, aby ho viděl. Stařecký obličejík se najednou ještě víc svraštil a dítě kýchlo.

Levin se usmíval, s námahou zadržoval slzy dojetí, políbil ženu a vyšel z tmavého pokoje.

To, co cítil k té malé bytosti, bylo úplně jiné, než co čekal. V tom citu nebylo nic veselého a radostného; naopak, byl to nový trýznivý strach. Bylo to vědomí nové oblasti zranitelnosti. A to vědomí bylo zpočátku tak trýznivé a strach, aby ta bezmocná bytost nepřišla k úhoně, byl tak silný, že kvůli němu ani nebylo znát ten zvláštní pocit nesmyslné radosti, a dokonce pýchy, který zažil, když dítě kýchlo.

Kapitola sedmnáctá

Záležitosti Stěpana Arkaďiče byly ve špatném stavu.

Peníze za dvě třetiny lesa byly už utracené a za poslední třetinu si od kupce vybral, po srážce deseti procent, skoro všechno předem. Kupec už další peníze nedával, tím spíš, že téže zimy Darja Alexandrovna poprvé otevřeně uplatnila právo na svůj majetek a odmítla podepsat na smlouvě, že přijala peníze za poslední třetinu lesa. Celý plat padl na výdaje domácnosti a na splácení drobných dluhů, které nikdy nemizely. Peníze nebyly vůbec žádné.

Bylo to nepříjemné, trapné a podle mínění Stěpana Arkaďiče to tak nemohlo pokračovat. Příčina podle něho spočívala v tom, že dostává příliš malý plat. Místo, které zastával, bylo zjevně velmi dobré před pěti lety, ale teď už to nebylo ono. Petrov jako ředitel banky bral dvanáct tisíc; Sventickij jako člen společnosti bral sedmnáct tisíc; Mitin, který založil banku, bral padesát tisíc. „Zjevně jsem usnul a zapomněli na mě," myslel si Stěpan Arkaďič. A začal naslouchat, rozhlížet se, a ke konci zimy vyhlédl velmi dobré místo a zahájil na ně útok, nejdřív z Moskvy, přes tetičky, strýčky a přátele, a potom, když věc dozrála, odjel na jaře sám do Petrohradu. Bylo to jedno z těch míst, kterých je teď, ve všech velikostech, s platem od tisíce do padesáti tisíc ročně, víc, než bylo dřív teplých úplatkářských míst; bylo to místo člena komise spojené agentury vzájemně úvěrové bilance jižních železnic a bankovních institucí. To místo, jako všechna taková místa, vyžadovalo tak obrovské znalosti a činorodost, jaké se dají v jednom člověku spojit jen stěží. A protože člověk, který by tyto vlastnosti spojoval, ne-

byl, bylo přece jen lepší, aby to místo zastával člověk čestný než nečestný. A Stěpan Arkaďjič nebyl jen člověk čestný – bez důrazu –, ale byl *čestný* člověk – s důrazem –, s tím zvláštním významem, jaký to slovo má v Moskvě, když se říká: *čestný* činitel, *čestný* spisovatel, *čestný* časopis, *čestná* instituce, *čestný* směr, a který znamená nejen to, že člověk nebo instituce nejsou nečestní, ale i to, že jsou schopni při příležitosti utrousit nějakou jízlivost na adresu vlády. Stěpan Arkaďjič se v Moskvě pohyboval v kruzích, kde se to slovo zavedlo, platil tam za *čestného* člověka, a proto měl na to místo větší právo než jiní.

To místo vynášelo sedm až deset tisíc ročně a Oblonskij je mohl zastávat, aniž by opustil svůj státní úřad. Záviselo na dvou ministrech, na jedné dámě a na dvou Židech; a všechny ty lidi, i když už byli připravení, musel Stěpan Arkaďjič v Petrohradě navštívit. Kromě toho Stěpan Arkaďjič slíbil sestře Anně, že od Karenina vymůže rozhodnou odpověď ohledně rozvodu. A když si od Dolly vyprosil padesát rublů, odjel do Petrohradu.

Stěpan Arkaďjič seděl v Kareninově pracovně, poslouchal jeho projekt o příčinách špatného stavu ruských financí a čekal jen na chvíli, kdy ten skončí, aby mohl začít o své záležitosti a o Anně.

„Ano, to je velmi správné," řekl, když si Alexej Alexandrovič sundal skřipec, bez kterého teď nemohl číst, a tázavě se podíval na bývalého švagra, „to je v podrobnostech velmi správné, ale přece jen principem naší doby je svoboda."

„Ano, ale já stavím jiný princip, který princip svobody zahrnuje," řekl Alexej Alexandrovič, zdůraznil slovo „zahrnuje" a znovu si nasadil skřipec, aby posluchači ještě jednou přečetl místo, kde bylo právě tohle řečeno.

A Alexej Alexandrovič prolistoval krásně napsaný rukopis s obrovskými okraji a znovu přečetl to přesvědčivé místo.

„Nechci ochranářský systém kvůli prospěchu soukromých osob, ale pro obecné blaho – pro nižší i pro vyšší třídy stejně," říkal a díval se

na Oblonského přes skřipec. „Ale *oni* tomu nemohou porozumět, *oni* se zabývají jen osobními zájmy a nechávají se unášet frázemi.“

Stěpan Arkaďjič věděl, že když Karenin začne mluvit o tom, co dělají a myslí *oni*, ti, kteří nechtěli přijmout jeho projekty a byli příčinou všeho zla v Rusku, že už je blízko ke konci; a proto se teď ochotně zřekl principu svobody a úplně souhlasil. Alexej Alexandrovič zmlkl a zamyšleně listoval svým rukopisem.

„Ach, mimochodem,“ řekl Stěpan Arkaďjič, „chtěl jsem tě poprosit, až se při příležitosti uvidíš s Pomorským, abys mu řekl slovíčko o tom, že bych velmi rád zastával místo člena komise spojené agentury vzájemně úvěrové bilance jižních železnic, které se uvolňuje.“

Stěpan Arkaďjič už byl na název toho místa, které tolik přirostlo k jeho srdci, zvyklý a vyslovoval ho rychle a bez chyby.

Alexej Alexandrovič se vyptal, v čem spočívá činnost té nové komise, a zamyslel se. Uvažoval, jestli v činnosti té komise není něco, co by odporovalo jeho projektům. Ale protože činnost té nové instituce byla velmi složitá a jeho projekty zahrnovaly velmi širokou oblast, nedokázal to hned posoudit, sundal si skřipec a řekl:

„Nepochybně mu to mohu říct; ale proč vlastně chceš to místo zastávat?“

„Plat je dobrý, až devět tisíc, a moje prostředky…“

„Devět tisíc,“ opakoval Alexej Alexandrovič a zamračil se. Vysoká částka toho platu mu připomněla, že po této stránce zamýšlená činnost Stěpana Arkaďjiče odporuje hlavnímu smyslu jeho projektů, které vždycky směřovaly k úsporám.

„Jsem toho názoru, a napsal jsem o tom memorandum, že v naší době jsou tyto obrovské platy známkou falešného hospodářského uspořádání naší správy.“

„Ale co bys chtěl?“ řekl Stěpan Arkaďjič. „No, dejme tomu, ředitel banky bere deset tisíc – vždyť si to zaslouží. Nebo inženýr bere dvacet tisíc. Živá věc, říkej si co chceš!“

„Domnívám se, že plat je cena za zboží a má podléhat zákonu poptávky a nabídky. Jestliže se však stanovení platu od tohoto zákona odchyluje, jako například když vidím, že z institutu vyjdou dva inženýři, oba stejně znalí a schopní, a jeden dostává čtyřicet tisíc, kdežto druhý se spokojí se dvěma tisíci; anebo že se za ředitele bank společností s obrovským platem dosazují právníci, husaři, kteří nemají žádné zvláštní odborné znalosti, usuzuji, že plat se nestanoví podle zákona poptávky a nabídky, ale prostě podle protekce. A v tom je zneužívání, závažné samo o sobě a škodlivě působící na státní službu. Domnívám se…“

Stěpan Arkaďjič spěšně švagra přerušil.

„Ano, ale uznej, že vzniká nová, nepochybně užitečná instituce. Říkej si co chceš, živá věc! Zvlášť se dbá na to, aby se věc vedla *čestně*,“ řekl Stěpan Arkaďjič s důrazem.

Ale moskevský význam slova *čestný* byl Alexeji Alexandrovičovi nesrozumitelný.

„Čestnost je jen záporná vlastnost,“ řekl.

„Ale stejně mi uděláš velkou laskavost,“ řekl Stěpan Arkaďjič, „když u Pomorského prohodíš slovíčko. Jen tak, mezi řečí…“

„Vždyť to přece víc záleží na Bolgarinovovi, myslím,“ řekl Alexej Alexandrovič.

„Bolgarinov ze své strany úplně souhlasí,“ řekl Stěpan Arkaďjič a zčervenal.

Stěpan Arkaďjič zčervenal při zmínce o Bolgarinovovi, protože byl téhož dne ráno u Žida Bolgarinova a ta návštěva v něm zanechala nepříjemnou vzpomínku. Stěpan Arkaďjič pevně věděl, že věc, které chtěl sloužit, je nová, živá a čestná věc; ale dnes ráno, když ho Bolgarinov, zjevně schválně, nechal dvě hodiny čekat s ostatními prosebníky v předpokoji, bylo mu najednou trapně.

Ať už mu bylo trapně z toho, že on, potomek Rurikův, kníže Oblonskij, čekal dvě hodiny v předpokoji u žida, nebo z toho, že poprvé v ži-

votě nenásledoval jen příklad předků, kteří sloužili vládě, ale vstupoval na nové pole působnosti, bylo mu každopádně velmi trapně. Během těch dvou hodin čekání u Bolgarinova se Stěpan Arkaďjič čile procházel po předpokoji, urovnával si licousy, dával se do řeči s ostatními prosebníky a vymýšlel slovní hříčku, kterou řekne o tom, jak čekal u žida, a přitom pečlivě skrýval před ostatními, a dokonce i sám před sebou, co cítil.

Ale celou tu dobu mu bylo trapně a mrzelo ho to, sám nevěděl proč: jestli proto, že mu ta slovní hříčka nevycházela – „měl jsem co do činění se *židem*, a tak jsem mu proseděl *židli*“ –, nebo kvůli něčemu jinému. Když ho pak Bolgarinov konečně s mimořádnou zdvořilostí přijal, zjevně triumfoval nad jeho ponížením a skoro ho odmítl, Stěpan Arkaďjič si pospíšil, aby na to co nejrychleji zapomněl. A teprve teď si na to vzpomněl a zčervenal.

Kapitola osmnáctá

„Teď mám ještě jednu záležitost, a ty víš jakou. Kvůli Anně," řekl Štěpan Arkaďjič, když chvíli mlčel a setřásl ze sebe ten nepříjemný dojem.

Jakmile Oblonskij vyslovil Annino jméno, tvář Alexeje Alexandroviče se úplně změnila: místo dřívější živosti z ní mluvila únava a strnulost.

„Co vlastně ode mě chcete?" řekl, otočil se v křesle a zaklapl skřipec.

„Rozhodnutí, nějaké rozhodnutí, Alexeji Alexandroviči. Obracím se teď na tebe..." Štěpan Arkaďjič chtěl říct „ne jako na uraženého manžela", ale bál se, že by tím věc pokazil, a nahradil to slovy: „...ne jako na státníka..." – což vyšlo nevhod – „...ale prostě jako na člověka, a to dobrého člověka a křesťana. Musíš mít s ní soucit," řekl.

„To jest v čem vlastně?" řekl tiše Karenin.

„Ano, mít s ní soucit. Kdybys ji viděl jako já – strávil jsem s ní celou zimu –, slitoval by ses nad ní. Její postavení je hrozné, opravdu hrozné."

„Zdálo se mi," odpověděl Alexej Alexandrovič tenčím, skoro pištivým hlasem, „že Anna Arkaďjevna má všechno, co sama chtěla."

„Ach, Alexeji Alexandroviči, proboha, nezačínejme si vyčítat staré věci! Co bylo, bylo, a ty víš, co si přeje a na co čeká – na rozvod."

„Ale já jsem měl za to, že Anna Arkaďjevna se rozvodu vzdává v tom případě, jestliže budu žádat závazek, že mi nechá syna. Tak jsem také odpověděl a myslel jsem, že ta věc je skončená. A pokládám ji za skončenou," vypískl Alexej Alexandrovič.

„Ale proboha, nerozčiluj se," řekl Stěpan Arkaďjič a dotkl se švagrova kolena. „Věc skončená není. Jestli mi dovolíš to zrekapitulovat, bylo to takhle: když jste se rozcházeli, byl jsi velký, tak velkodušný, jak jen se dá; dal jsi jí všechno – svobodu, dokonce rozvod.

„Ona to ocenila. Ne, nemysli si. Opravdu to ocenila. Tak dalece, že v těch prvních chvílích, kdy cítila svou vinu vůči tobě, si všechno nepromyslela a ani promyslet nemohla. Všeho se vzdala. Ale skutečnost a čas ukázaly, že její postavení je trýznivé a nemožné."

„Život Anny Arkaďjevny mě nemůže zajímat," přerušil ho Alexej Alexandrovič a zvedl obočí.

„Dovol, abych tomu nevěřil," namítl mírně Stěpan Arkaďjič. „Její postavení je trýznivé pro ni a nikomu z toho nic dobrého neplyne. Zasloužila si ho, řekneš. Ona to ví a o nic tě nežádá; říká rovnou, že se neodvažuje o nic žádat. Ale já, my všichni příbuzní, všichni, kdo ji máme rádi, tě prosíme, snažně prosíme. Proč se má trápit? Komu je tím líp?"

„Dovolte, zdá se, že mě stavíte do role obžalovaného," pronesl Alexej Alexandrovič.

„Ale ne, ale ne, vůbec ne, pochop mě," řekl Stěpan Arkaďjič a znovu se dotkl jeho ruky, jako by byl přesvědčený, že ten dotek švagra obměkčí. „Říkám jen jedno: její postavení je trýznivé, ty jí ho můžeš ulehčit a nic tím neztratíš. Já ti všechno zařídím tak, že si toho ani nevšimneš. Vždyť jsi to slíbil."

„Slib byl dán dříve. A já jsem se domníval, že otázka syna věc rozhodla. Kromě toho jsem doufal, že Anna Arkaďjevna bude mít dost velkodušnosti..." vypravil ze sebe s námahou, chvějícími se rty, Alexej Alexandrovič, který zbledl.

„Ona přece všechno ponechává tvé velkodušnosti. Prosí, snažně prosí o jediné – abys ji vyvedl z toho nemožného postavení, ve kterém se nachází. Už nežádá syna. Alexeji Alexandroviči, ty jsi dobrý člověk. Vžij se na okamžik do jejího postavení. Otázka rozvodu je pro ni v je-

jím postavení otázkou života a smrti. Kdybys to dřív nebyl slíbil, smířila by se se svým postavením a žila by na venkově. Ale tys to slíbil, ona ti napsala a přestěhovala se do Moskvy. A tak v Moskvě, kde je pro ni každé setkání jako nůž v srdci, žije už šest měsíců a každý den čeká na rozhodnutí. Vždyť je to stejné, jako kdyby odsouzence k smrti drželi celé měsíce s oprátkou na krku a slibovali mu možná smrt, možná milost. Slituj se nad ní, a pak se toho ujmu a všechno tak zařídím… Tvé skrupule…“

„O tom nemluvím, o tom…“ přerušil ho Alexej Alexandrovič znechuceně. „Ale možná jsem slíbil něco, co jsem neměl právo slibovat.“

„Takže odmítáš, co jsi slíbil?“

„Nikdy jsem neodmítal splnit, co je možné, ale přeji si mít čas na rozvážení, nakolik je slíbené možné.“

„Ne, Alexeji Alexandroviči!“ vyskočil Oblonskij. „Tomu nechci věřit! Je tak nešťastná, jak jen může být nešťastná žena, a ty nemůžeš odmítnout takovou…“

„Nakolik je slíbené možné. Vy se vydáváte za volnomyšlenkáře. Ale já jako věřící člověk nemohu v tak důležité věci jednat proti křesťanskému zákonu.“

„Ale v křesťanských společnostech i u nás, pokud vím, je rozvod přípustný,“ řekl Stěpan Arkaďjič. „Rozvod připouští i naše církev. A vidíme…“

„Připouští, ale ne v tomto smyslu.“

„Alexeji Alexandroviči, nepoznávám tě,“ řekl Oblonskij, když chvíli mlčel. „Nebyl jsi to ty, kdo – a cožpak jsme to neocenili? – všechno odpustil a byl ochoten, pohnut právě křesťanským citem, všechno obětovat? Sám jsi řekl: dát kaftan, když ti berou košili, a teď…“

„Prosím,“ spustil najednou pisklavým hlasem Alexej Alexandrovič, vstal, bledý a s třesoucí se čelistí, „prosím vás, abyste přestal, přestal… s tímto rozhovorem.“

„Ach ne! No tak promiň, promiň mi, jestli jsem tě rozladil,“ začal Stěpan Arkaďjič s rozpačitým úsměvem a podával mu ruku, „ale já jsem jen jako posel vyřizoval, co mi bylo svěřeno.“

Alexej Alexandrovič mu podal ruku, zamyslel se a pronesl:

„Musím si to rozmyslet a hledat radu. Pozítří vám dám rozhodnou odpověď,“ řekl, když si něco rozvážil.

Kapitola devatenáctá

Stěpan Arkaďjič už chtěl odejít, když přišel Korněj ohlásit:

„Sergej Alexejič!“

„Kdo je to Sergej Alexejič?“ začal Stěpan Arkaďjič, ale hned si vzpomněl.

„Ach, Serjoža!“ řekl. „Pod ‚Sergejem Alexejičem‘ jsem si představil ředitele departementu. ‚Anna mě přece prosila, abych se s ním viděl,‘“ vzpomněl si.

A vzpomněl si na ten nesmělý, žalostný výraz, s jakým mu Anna na rozloučenou řekla: „Stejně ho uvidíš. Zjisti podrobně, kde je a kdo je u něho. A Stivo… kdyby to bylo možné! Vždyť je to možné?“ Stěpan Arkaďjič pochopil, co znamená to „kdyby to bylo možné“ – kdyby bylo možné provést rozvod tak, aby jí dali syna… Teď Stěpan Arkaďjič viděl, že na to není ani pomyšlení, ale přesto byl rád, že synovce uvidí.

Alexej Alexandrovič švagrovi připomněl, že se synovi o matce nikdy nemluví, a požádal ho, aby se o ní ani slovem nezmiňoval.

„Byl velmi nemocný po tom setkání s matkou, které jsme ne-před-ví-da-li,“ řekl Alexej Alexandrovič. „Dokonce jsme se báli o jeho život. Ale rozumné léčení a koupání v moři v létě mu zdraví spravily a ted jsem ho na radu lékaře dal do školy. Vliv kamarádů na něho skutečně dobře zapůsobil, je úplně zdravý a dobře se učí.“

„To je ale chlapík! Opravdu, už ne Serjoža, ale celý Sergej Alexejič!“ řekl s úsměvem Stěpan Arkaďjič a díval se na hezkého, širokého chlapce v modrém kabátku a dlouhých kalhotách, který vešel čile a nenuceně. Chlapec vypadal zdravě a vesele. Uklonil se strýci jako ci-

zímu, ale když ho poznal, zčervenal, a jako by ho něco urazilo a rozzlobilo, spěšně se od něho odvrátil. Chlapec přistoupil k otci a podal mu lísteček se známkami, které dostal ve škole.

„No, to je slušné," řekl otec, „můžeš jít."

„Zhubl, vyrostl a přestal být dítětem, je z něho kluk: to mám rád," řekl Stěpan Arkaďjič. „A pamatuješ si na mě?"

Chlapec se rychle ohlédl na otce.

„Pamatuju, strýčku," odpověděl, pohlédl na strýce a znovu sklopil oči.

Strýc chlapce zavolal k sobě a vzal ho za ruku.

„Tak co, jak se máš?" řekl, protože se s ním chtěl rozpovídat a nevěděl, co říct.

Chlapec se červenal, neodpovídal a opatrně vytahoval ruku ze strýcovy ruky. Jakmile Stěpan Arkaďjič jeho ruku pustil, tázavě pohlédl na otce a jako pták vypuštěný na svobodu vyšel rychlým krokem z pokoje.

Uplynul rok od chvíle, kdy Serjoža naposledy viděl matku. Od té doby o ní už nikdy neslyšel. A téhož roku ho dali do školy a poznal a zamiloval si kamarády. Ty sny a vzpomínky na matku, kvůli kterým po setkání s ní onemocněl, ho teď už nezaměstnávaly. Když přicházely, pečlivě je od sebe odháněl, protože je považoval za hanbu a za něco, co se hodí jen pro holčičky, a ne pro kluka a kamaráda. Věděl, že mezi otcem a matkou došlo ke sváru, který je rozdělil, věděl, že je mu souzeno zůstat s otcem, a snažil se na tu myšlenku zvyknout.

Bylo mu nepříjemné vidět strýce, který se podobal matce, protože to v něm vyvolávalo právě ty vzpomínky, které pokládal za hanbu. Bylo mu to tím nepříjemnější, že podle některých slov, která zaslechl, když čekal u dveří pracovny, a zvlášť podle výrazu otcovy a strýcovy tváře hádal, že spolu museli mluvit o matce. A aby neodsuzoval otce, se kterým žil a na kterém byl závislý, a hlavně aby se neoddával citlivosti, kterou pokládal za tak ponižující, snažil se Serjoža nedívat na toho

strýce, který přijel narušit jeho klid, a nemyslet na to, co mu připomínal.

Ale když ho Stěpan Arkaďjič, který vyšel hned po něm, uviděl na schodech, zavolal si ho a zeptal se ho, jak ve škole tráví čas o přestávkách, Serjoža se s ním, v nepřítomnosti otce, rozpovídal.

„Teď u nás jezdí železnice," řekl, když mu odpovídal na otázku. „To je, víte, takhle: dva si sednou na lavici. To jsou cestující. A jeden si na tu lavici stoupne. A všichni se zapřáhnou. Dá se rukama, dá se i pásky, a vyrazí se přes všechny sály. Dveře se předem otevřou. No, a tady je hrozně těžké být průvodčím!"

„To je ten, co stojí?" zeptal se s úsměvem Stěpan Arkaďjič.

„Ano, na to je potřeba odvaha i obratnost, zvlášť když se najednou zastaví nebo někdo spadne."

„Ano, to není žádná legrace," řekl Stěpan Arkaďjič a se smutkem se zahleděl do těch živých očí, očí po matce, už ne dětských, už ne docela nevinných. A ačkoli Alexeji Alexandrovičovi slíbil, že o Anně nebude mluvit, nevydržel to.

„A pamatuješ si na matku?" řekl najednou.

„Ne, nepamatuju," vyhrkl Serjoža, nachově zčervenal a sklopil oči. A strýc už z něho nic dalšího nedostal.

Vychovatel Slovan našel svého svěřence za půl hodiny na schodech a dlouho nemohl pochopit, jestli se zlobí, nebo pláče.

„Copak, jistě jste se uhodil, když jste spadl?" řekl vychovatel. „Říkal jsem, že je to nebezpečná hra. A musí se to říct řediteli."

„I kdybych se uhodil, nikdo by si toho nevšiml. To určitě."

„Tak co tedy?"

„Nechte mě! Pamatuju, nepamatuju... Co je mu do toho? Proč bych si měl pamatovat? Nechte mě na pokoji!" obrátil se už ne k vychovateli, ale k celému světu.

Kapitola dvacátá

Stěpan Arkaďjič jako vždycky netrávil čas v Petrohradě nečinně. V Petrohradě se kromě záležitostí – sestřina rozvodu a místa – potřeboval jako vždycky osvěžit, jak říkával, po moskevské zatuchlosti.

Moskva byla přes všechny své šantány a omnibusy přece jen stojatá bažina. To Stěpan Arkaďjič cítil vždycky. Když nějakou dobu žil v Moskvě, zvlášť v blízkosti rodiny, cítil, že klesá na duchu. Když žil dlouho v Moskvě, aniž by odjel, dospěl tak daleko, že ho začínala znepokojovat špatná nálada a výčitky ženy, zdraví a výchova dětí, malicherné zájmy jeho služby; dokonce i to, že měl dluhy, ho znepokojovalo. Ale stačilo jen přijet a pobýt v Petrohradě, v tom kruhu, ve kterém se pohyboval, kde se žilo, opravdu žilo, a ne živořilo jako v Moskvě, a hned všechny ty myšlenky mizely a tály jako vosk před tváří ohně.

Žena?... Zrovna dnes mluvil s knížetem Čečenským. Kníže Čečenskij měl ženu a rodinu – dospělé děti, pážata – a měl ještě druhou, nemanželskou rodinu, ve které měl taky děti. Ačkoli i první rodina byla dobrá, kníže Čečenskij se cítil šťastnější v druhé rodině. A vozil svého nejstaršího syna do druhé rodiny a vyprávěl Stěpanu Arkaďjičovi, že to pokládá za užitečné a pro syna rozvíjející. Co by na to řekli v Moskvě?

Děti? V Petrohradě děti nebránily otcům žít. Děti se vychovávaly v ústavech a nebylo tu toho divokého názoru, rozšířeného v Moskvě – Lvov například –, že dětem patří všechen přepych života, a rodičům jen práce a starosti. Tady chápali, že člověk je povinen žít pro sebe, jak má žít vzdělaný člověk.

Služba? Ani služba tu nebyla ta úporná dřina bez odměny, kterou táhli v Moskvě; tady měla služba zajímavost. Setkání, úsluha, trefné slovo, umění předvádět různé kousky a hrát přitom všechny role – a člověk najednou udělal kariéru, jako Brjancev, kterého Stěpan Arkaďjič potkal včera a který byl teď prvním hodnostářem. Taková služba měla zajímavost.

Zvlášť uklidňujícím dojmem však na Stěpana Arkaďjiče působil petrohradský pohled na peněžní záležitosti. Bartňanskij, který podle stylu života, jaký vedl, utrácel nejméně padesát tisíc, mu o tom včera řekl pozoruhodné slovo.

Před obědem, když se rozpovídali, řekl Stěpan Arkaďjič Bartňanskému:

„Ty jsi myslím blízký přítel Mordvinského; mohl bys mi prokázat službu, řekni mu, prosím tě, za mě slovíčko. Je tu místo, které bych rád dostal. Člen agentury…“

„No, stejně si to nezapamatuju… Ale co tě to popadlo, pouštět se do těch železničních obchodů se židy?… Říkej si co chceš, je to přece jen hnus!“

Stěpan Arkaďjič mu neřekl, že je to živá věc; Bartňanskij by to nepochopil.

„Potřebuju peníze, nemám z čeho žít.“

„A přece žiješ?“

„Žiju, ale mám dluhy.“

„Co povídáš? Hodně?“ řekl soucitně Bartňanskij.

„Moc, nějakých dvacet tisíc.“

Bartňanskij se vesele rozesmál.

„Ó, šťastný člověk!“ řekl. „Já mám milion a půl a nemám nic, a jak vidíš, žít se dá!“

A Stěpan Arkaďjič viděl, že je to pravda, nejen ve slovech, ale i ve skutečnosti. Živachov měl tři sta tisíc dluhů a ani kopějku v kapse, a přece žil, a jak! Hraběte Krivcova už všichni dávno pohřbili, a on vy-

držoval hned dvě. Petrovskij prohýřil pět milionů a žil pořád úplně stejně, a dokonce spravoval finance a bral dvacet tisíc platu. Ale kromě toho působil Petrohrad na Stěpana Arkaďjiče příjemně i tělesně. Omlazoval ho. V Moskvě se občas díval na své šediny, po obědě usínal, protahoval se, chodil do schodů krokem a těžce oddychoval, nudil se s mladými ženami a na plesech netančil. V Petrohradě se vždycky cítil o deset let mladší.

V Petrohradě zakoušel totéž, co mu ještě včera říkal šedesátiletý kníže Oblonskij, Pjotr, který se právě vrátil z ciziny.

„My tady neumíme žít," říkal Pjotr Oblonskij. „Budeš tomu věřit, strávil jsem léto v Badenu; no, opravdu, cítil jsem se jako úplně mladý člověk. Uvidím mladičkou ženskou, a myšlenky... Naobědváš se, trošku se napiješ – síla, svěžest. Přijel jsem do Ruska – musel jsem za ženou, a ještě na venkov –, no, nebudeš věřit, za dva týdny jsem si oblékl župan a přestal se převlékat k obědu. Kdepak myslet na mladičké! Byl ze mě docela stařec. Zbývá už jen spasit duši. Odjel jsem do Paříže – a zase jsem se dal do pořádku."

Stěpan Arkaďjič cítil přesně tentýž rozdíl jako Pjotr Oblonskij. V Moskvě tak upadal, že kdyby tam opravdu žil dlouho, dospěl by, nedej Bože, až ke spáse duše; v Petrohradě se však znovu cítil jako slušný člověk.

Mezi kněžnou Betsy Tverskou a Stěpanem Arkaďjičem existoval odedávna velmi zvláštní vztah. Stěpan Arkaďjič se jí vždycky žertem dvořil a říkal jí, taky žertem, ty nejneslušnější věci, protože věděl, že se jí to líbí nejvíc ze všeho. Když k ní Stěpan Arkaďjič druhý den po rozhovoru s Kareninem zajel, cítil se tak mladý, že v tom žertovném dvoření a žvanění zašel nechtěně tak daleko, že už nevěděl, jak se dostat zpátky, protože se mu bohužel nejenže nelíbila, ale byla mu protivná. A ten tón se ustálil proto, že se jí velmi líbil. Takže byl už velmi rád, když přijela kněžna Mjagkaja a jejich samotě ve dvou včas učinila konec.

„Á, vy jste tu taky," řekla, když ho uviděla. „Tak co vaše ubohá sestra? Nedívejte se na mě tak," dodala. „Od té doby, co se na ni všichni sesypali, všichni ti, kdo jsou stotisíckrát horší než ona, mám za to, že udělala skvěle. A nemohu Vronskému odpustit, že mi nedal vědět, když byla v Petrohradě. Byla bych za ní jela a jezdila bych s ní všude. Prosím vás, vyřiďte jí ode mě, že ji mám ráda. No tak, vyprávějte mi o ní."

„Ano, její postavení je těžké, ona..." začal vyprávět Stěpan Arkaďjič, protože v prostotě duše vzal slova kněžny Mjagké „vyprávějte mi o vaší sestře" za bernou minci. Kněžna Mjagkaja ho hned podle svého zvyku přerušila a začala vyprávět sama.

„Udělala to, co všechny kromě mě dělají, ale skrývají; jenže ona nechtěla klamat a udělala skvěle. A udělala ještě líp, že opustila toho vašeho pomateného švagra. Promiňte mi to. Všichni říkali, že je chytrý, chytrý, jen já jsem říkala, že je hloupý. Teď, když se zapletl s Lidijí a s Landauem, všichni říkají, že je pomatený, a já bych ráda nesouhlasila se všemi, ale tentokrát nemohu."

„Tak mi to, prosím vás, vysvětlete," řekl Stěpan Arkaďjič, „co to má znamenat? Včera jsem u něho byl kvůli sestře a žádal jsem rozhodnou odpověď. Nedal mi odpověď a řekl, že si to rozmyslí, a dnes ráno jsem místo odpovědi dostal pozvání na dnešní večer k hraběnce Lidiji Ivanovně."

„No tak, tak!" spustila radostně kněžna Mjagkaja. „Zeptají se Landaua, co řekne."

„Jak to, Landaua? Proč? Co je to Landau?"

„Cože, vy neznáte Julese Landaua, toho slavného Julese Landaua, jasnovidce? Je taky pomatený, ale osud vaší sestry závisí na něm. Tohle pochází z toho, že žijete v provincii, nic nevíte. Landau, víte, byl příručím v obchodě v Paříži a přišel k lékaři. V lékařově čekárně usnul a ve spánku začal všem nemocným radit. A podivuhodné rady. Potom se o tom Landauovi dozvěděla žena Jurije Meledinského – znáte ho, toho

nemocného? – a vzala ho k manželovi. Léčí jejího muže. A nijak mu nepomohl, podle mě, protože je pořád stejně ochrnutý, ale oni v něho věří a vozí ho s sebou. A přivezli ho do Ruska. Tady se na něho všichni vrhli a on začal léčit všechny. Hraběnku Bezzubovu vyléčil a ona si ho tak oblíbila, že ho adoptovala."

„Jak to, adoptovala?"

„Tak, adoptovala. Teď už to není Landau, ale hrabě Bezzubov. Ale o to nejde, jenže Lidija – mám ji moc ráda, ale nemá to v hlavě v pořádku – se teď pochopitelně vrhla na toho Landaua, a bez něho se u ní ani u Alexeje Alexandroviče nic nerozhoduje, a proto je teď osud vaší sestry v rukou toho Landaua, jinak hraběte Bezzubova."

Kapitola dvacátá první

Po výtečném obědě a velkém množství koňaku, který vypil u Bartňanského, vcházel Stěpan Arkaďjič, jen s malým zpožděním proti smluvené době, k hraběnce Lidiji Ivanovně.

„Kdo je ještě u paní hraběnky? Ten Francouz?“ zeptal se Stěpan Arkaďjič vrátného a prohlížel si známý svrchník Alexeje Alexandroviče a podivný, naivní svrchník se sponami.

„Alexej Alexandrovič Karenin a hrabě Bezzubov,“ odpověděl přísně vrátný.

„Kněžna Mjagkaja to uhodla,“ pomyslel si Stěpan Arkaďjič, když vystupoval do schodů. „Zvláštní! Ale bylo by dobré se s ní sblížit. Má obrovský vliv. Kdyby prohodila slovíčko u Pomorského, bylo by to už jisté.“

Venku bylo ještě úplně světlo, ale v malém salonu hraběnky Lidije Ivanovny se staženými závěsy už svítily lampy.

U kulatého stolu pod lampou seděla hraběnka a Alexej Alexandrovič a tiše o něčem rozmlouvali. Na druhém konci pokoje stál a prohlížel si stěnu s portréty menší, hubený muž se ženskou pánví, s nohama prohnutýma v kolenou, velmi bledý, hezký, se zářivýma krásnýma očima a dlouhými vlasy, které mu ležely na límci žaketu. Když Stěpan Arkaďjič pozdravil hostitelku a Alexeje Alexandroviče, mimoděk se ještě jednou podíval na neznámého muže.

„Pane Landau!“ obrátila se k němu hraběnka s mírností a opatrností, která Oblonského ohromila. A představila je.

Landau se spěšně ohlédl, přistoupil, usmál se, vložil do napřažené ruky Stěpana Arkaďjiče nehybnou zpocenou ruku a hned zase odešel a začal si prohlížet portréty. Hraběnka a Alexej Alexandrovič si vyměnili významný pohled.

„Jsem velmi ráda, že vás vidím, zvlášť dnes," řekla hraběnka Lidija Ivanovna a ukázala Stěpanu Arkaďjičovi na místo vedle Karenina.

„Představila jsem vám ho jako Landaua," řekla tichým hlasem, pohlédla na Francouze a pak hned na Alexeje Alexandroviče, „ale on je vlastně hrabě Bezzubov, jak asi víte. Jenže ten titul nemá rád."

„Ano, slyšel jsem," odpověděl Stěpan Arkaďjič, „říká se, že hraběnku Bezzubovu úplně uzdravil."

„Byla dnes u mě, je tak politováníhodná!" obrátila se hraběnka k Alexeji Alexandrovičovi. „To odloučení je pro ni hrozné. Je to pro ni taková rána!"

„A on opravdu odjíždí?" zeptal se Alexej Alexandrovič.

„Ano, odjíždí do Paříže. Včera slyšel hlas," řekla hraběnka Lidija Ivanovna a dívala se na Stěpana Arkaďjiče.

„Ach, hlas!" opakoval Oblonskij a cítil, že musí být co nejopatrnější v téhle společnosti, kde se děje nebo má dít něco zvláštního, k čemu ještě nemá klíč.

Nastalo chvilkové mlčení a po něm hraběnka Lidija Ivanovna, jako by přistupovala k hlavnímu předmětu rozhovoru, řekla s jemným úsměvem Oblonskému:

„Znám vás už dlouho a jsem velmi ráda, že vás poznám blíž. Přátelé našich přátel jsou našimi přáteli. Ale aby byl člověk přítelem, musí se vžívat do stavu duše svého přítele, a bojím se, že vy to vůči Alexeji Alexandrovičovi neděláte. Rozumíte, o čem mluvím," řekla a zvedla své krásné zamyšlené oči.

„Zčásti, paní hraběnko, chápu, že postavení Alexeje Alexandroviče…" řekl Oblonskij, který dost dobře nechápal, o co jde, a proto se chtěl držet obecných slov.

„Ta změna není ve vnějším postavení," řekla přísně hraběnka Lidija Ivanovna a zároveň zamilovaným pohledem sledovala Alexeje Alexandroviče, který vstal a přešel k Landauovi, „jeho srdce se změnilo, bylo mu dáno nové srdce, a bojím se, že jste se dost nezamyslel nad tou změnou, která se v něm udála."

„Totiž, v hrubých rysech si tu změnu dovedu představit. Vždycky jsme byli přátelé, a teď..." řekl Stěpan Arkaďjič, odpovídal na pohled hraběnky něžným pohledem a přitom uvažoval, kterému z obou ministrů je blíž, aby věděl, kvůli kterému z nich ji bude třeba poprosit.

„Ta změna, která se v něm udála, nemůže oslabit jeho lásku k bližním; naopak, ta změna, která se v něm udála, musí lásku ještě zvětšit. Ale bojím se, že mi nerozumíte. Nedáte si čaj?" řekla a ukázala očima na lokaje, který podával na podnose čaj.

„Ne tak docela, paní hraběnko. Samozřejmě jeho neštěstí..."

„Ano, neštěstí, které se stalo nejvyšším štěstím, když se srdce stalo novým a naplnilo se jím," řekla a zamilovaně se dívala na Stěpana Arkaďjiče.

„Myslím, že ji bude možné poprosit, aby se přimluvila u obou," myslel si Stěpan Arkaďjič.

„Ó, jistě, paní hraběnko," řekl, „ale myslím, že tyhle změny jsou tak důvěrné, že o nich nikdo, ani ten nejbližší člověk, nerad mluví."

„Naopak! Musíme mluvit a pomáhat si navzájem."

„Ano, nepochybně, ale bývá takový rozdíl v přesvědčení, a kromě toho..." řekl Oblonskij s mírným úsměvem.

„Ve věci svaté pravdy nemůže být žádný rozdíl."

„Ó ano, jistě, ale..." a Stěpan Arkaďjič v rozpacích zmlkl. Pochopil, že jde o náboženství.

„Myslím, že hned usne," pronesl významným šepotem Alexej Alexandrovič a přistoupil k Lidiji Ivanovně.

Stěpan Arkaďjič se ohlédl. Landau seděl u okna, opíral se lokty o područku a opěradlo křesla a hlavu měl skloněnou. Když si všiml

pohledů, které se k němu obrátily, zvedl hlavu a usmál se dětsky naivním úsměvem.

„Nevšímejte si toho," řekla Lidija Ivanovna a lehkým pohybem přisunula Alexeji Alexandrovičovi židli. „Všimla jsem si..." začala něco, když do pokoje vešel lokaj s dopisem. Lidija Ivanovna lísteček rychle přelétla očima, omluvila se, s neobyčejnou rychlostí napsala a odevzdala odpověď a vrátila se ke stolu. „Všimla jsem si," pokračovala v započatém rozhovoru, „že Moskvané, a zvlášť muži, jsou k náboženství ze všech lidí nejlhostejnější."

„Ó ne, paní hraběnko, mně se zdá, že Moskvané mají pověst, že jsou nejpevnější," odpověděl Stěpan Arkaďjič.

„Ano, pokud chápu, vy patříte bohužel k těm lhostejným," obrátil se k němu s unaveným úsměvem Alexej Alexandrovič.

„Jak je možné být lhostejný!" řekla Lidija Ivanovna.

„Já v tomhle ohledu nejsem tak docela lhostejný, spíš vyčkávám," řekl Stěpan Arkaďjič se svým nejsmířlivějším úsměvem. „Nemyslím si, že by pro mě už nastal čas těchto otázek."

Alexej Alexandrovič a Lidija Ivanovna se na sebe podívali.

„Nikdy nemůžeme vědět, jestli pro nás čas nastal, nebo ne," řekl Alexej Alexandrovič přísně. „Nesmíme přemýšlet o tom, jsme-li připraveni, nebo nejsme: milost se neřídí lidskými úvahami; někdy nesestoupí na ty, kdo se namáhají, a sestoupí na nepřipravené, jako na Saula."

„Ne, ještě ne teď, zdá se," řekla Lidija Ivanovna, která celou tu dobu sledovala Francouzovy pohyby.

Landau vstal a přistoupil k nim.

„Dovolíte mi poslouchat?" zeptal se.

„Ó ano, nechtěla jsem vás rušit," řekla Lidija Ivanovna a něžně se na něho dívala, „posaďte se k nám."

„Jen nesmíme zavírat oči, abychom nepřišli o světlo," pokračoval Alexej Alexandrovič.

„Ach, kdybyste znal to štěstí, které zakoušíme, když cítíme jeho ustavičnou přítomnost ve své duši!“ řekla hraběnka Lidija Ivanovna a blaženě se usmívala.

„Ale člověk se někdy může cítit neschopen vznést se do té výše,“ řekl Stěpan Arkaďjič a cítil, že se přetvařuje, když uznává náboženskou výši, ale zároveň se neodvažoval přiznat svou svobodomyslnost před osobou, která mu jediným slovem u Pomorského může opatřit žádoucí místo.

„Chcete tím říct, že mu brání hřích?“ řekla Lidija Ivanovna. „Ale to je mylný názor. Pro věřící hřích není, hřích je už vykoupen. Promiňte,“ dodala, když se dívala na lokaje, který zase vešel s dalším lístkem. Přečetla si ho a odpověděla ústně: „Řekněte, zítra u velkokněžny.“ „Pro věřícího hřích není,“ pokračovala v rozhovoru.

„Ano, ale víra bez skutků je mrtvá,“ řekl Stěpan Arkaďjič, který si vzpomněl na tu větu z katechismu, a už jen úsměvem hájil svou nezávislost.

„Tady to je, z listu apoštola Jakuba,“ řekl Alexej Alexandrovič a obrátil se k Lidiji Ivanovně s jistou výčitkou, zjevně jako o věci, o které spolu už nejednou mluvili. „Kolik škody napáchal mylný výklad tohoto místa! Nic tak neodpuzuje od víry jako tento výklad. ‚Nemám skutky, nemohu věřit,‘ kdežto to nikde není řečeno. A řečeno je opak.“

„Namáhat se pro Boha, prací a postem spasit duši,“ řekla s odporem a pohrdáním hraběnka Lidija Ivanovna, „to jsou divoké představy našich mnichů… Kdežto to nikde není řečeno. Je to mnohem prostší a snazší,“ dodala a dívala se na Oblonského právě tím povzbudivým úsměvem, jakým u dvora povzbuzovala mladé dvorní dámy, které byly z nového prostředí v rozpacích.

„Spasil nás Kristus, který za nás trpěl. Jsme spaseni vírou,“ přisvědčil Alexej Alexandrovič a pohledem schvaloval její slova.

„Rozumíte anglicky?“ zeptala se Lidija Ivanovna, a když dostala kladnou odpověď, vstala a začala probírat knihy na poličce.

„Mám přečíst ‚Spasený a šťastný', nebo ‚Pod křídlem'?" řekla a tázavě pohlédla na Karenina. A když knihu našla a znovu se posadila, otevřela ji. „Je to velmi krátké. Je tu popsána cesta, kterou se nabývá víry, a to štěstí nade vše pozemské, které přitom naplňuje duši. Věřící člověk nemůže být nešťastný, protože není sám. Však uvidíte." Už se chystala číst, když zase vešel lokaj. „Borozdina? Řekněte, zítra ve dvě." „Ano," řekla, založila si místo v knize prstem, vzdychla a pohlédla před sebe zamyšlenýma krásnýma očima. „Takhle působí pravá víra. Znáte Mari Saninu? Víte o jejím neštěstí? Ztratila jediné dítě. Byla zoufalá. No, a co se stalo? Našla tohohle přítele, a teď děkuje Bohu za smrt svého dítěte. To je štěstí, které dává víra!"

„Ó ano, to je velmi..." řekl Stěpan Arkaďjič, spokojený, že se bude číst a že mu dají trochu se vzpamatovat. „Ne, dnes ji asi bude lepší o nic nežádat," myslel si, „jen abych se odsud dostal a nic nepopletl."

„Budete se nudit," obrátila se hraběnka Lidija Ivanovna k Landauovi, „neumíte anglicky, ale je to krátké."

„Ó, já porozumím," řekl Landau se stejným úsměvem a zavřel oči.

Alexej Alexandrovič a Lidija Ivanovna si vyměnili významný pohled a začalo se číst.

Kapitola dvacátá druhá

Stěpan Arkaďjič se cítil úplně zmatený těmi novými, podivnými řečmi, které slyšel. Složitost petrohradského života na něho vůbec působila povzbudivě, vytrhovala ho z moskevské stagnace; ale tyhle složitosti měl rád a rozuměl jim ve sférách, které mu byly blízké a známé; v tomhle cizím prostředí však byl zmatený, ohromený a nedokázal všechno obsáhnout. Když poslouchal hraběnku Lidiji Ivanovnu a cítil na sobě upřené krásné, naivní nebo šibalské – sám nevěděl – oči Landauovy, začínal Stěpan Arkaďjič pociťovat jakousi zvláštní tíhu v hlavě.

V hlavě se mu pletly ty nejrozmanitější myšlenky. „Mari Sanina se raduje z toho, že jí umřelo dítě... Teď by bylo dobré si zakouřit... Ke spáse stačí jen věřit, a mniši nevědí, jak se to má dělat, ale hraběnka Lidija Ivanovna to ví... A proč mám tak těžkou hlavu? Z koňaku, nebo proto, že je tohle všechno už moc zvláštní? Zatím jsem přece, zdá se, nic neslušného neudělal. Ale stejně už ji prosit nemůžu. Říká se, že nutí lidi modlit se. Jen aby mě nenutili. To by už bylo příliš hloupé. A jaké nesmysly to čte, ale vyslovuje dobře. Landau – Bezzubov. Proč je zrovna Bezzubov?“ Najednou Stěpan Arkaďjič ucítil, že se mu dolní čelist nezadržitelně začíná stáčet k zívnutí. Urovnal si licousy, aby zívnutí skryl, a otřásl se. Ale hned nato ucítil, že už spí a chystá se chrápat. Probral se ve chvíli, kdy hlas hraběnky Lidije Ivanovny řekl: „Spí.“

Stěpan Arkaďjič se polekaně probral a cítil se provinilý a přistižený. Ale hned se utěšil, když viděl, že slova „spí“ se netýkala jeho, ale Landaua. Francouz usnul stejně jako Stěpan Arkaďjič. Ale spánek Stěpana Arkaďjiče by je, jak si myslel, urazil – ostatně ani tohle si nemyslel, tak

podivné se mu všechno zdálo –, kdežto Landauův spánek je neobyčejně potěšil, zvlášť hraběnku Lidiji Ivanovnu.

„Příteli," řekla Lidija Ivanovna, opatrně, aby nedělala hluk, zvedla záhyby svých hedvábných šatů a ve svém vzrušení už neříkala Karenino-vi Alexeji Alexandroviči, ale „příteli", „podejte mu ruku. Vidíte? Pst!" sykla na lokaje, který zase vešel. „Nikoho nepouštět."

Francouz spal, nebo dělal, že spí, hlavu měl opřenou o opěradlo křesla a zpocenou rukou, která mu ležela na koleni, dělal slabé pohyby, jako by něco chytal. Alexej Alexandrovič vstal, chtěl opatrně, ale zavadil o stůl, přistoupil a vložil svou ruku do Francouzovy ruky. Stěpan Arkaďjič vstal taky, doširoka otvíral oči, protože se chtěl probudit, jestli spí, a díval se tu na jednoho, tu na druhého. Všechno to bylo ve skutečnosti. Stěpan Arkaďjič cítil, že mu v hlavě je čím dál tím hůř.

„Ať ta osoba, která přišla poslední, ta, která o něco žádá, ať odejde! Ať odejde!" pronesl Francouz, aniž otevřel oči.

„Promiňte mi, ale vidíte… Přijďte kolem desáté, ještě lépe zítra."

„Ať odejde!" opakoval netrpělivě Francouz.

„To jsem já, že ano?"

A když dostal kladnou odpověď, Stěpan Arkaďjič zapomněl na to, oč chtěl Lidiji Ivanovnu poprosit, zapomněl i na sestřinu záležitost, a jen s jedinou touhou dostat se odsud co nejdřív vyšel po špičkách, a jako z domu, kde řádí nákaza, vyběhl na ulici a dlouho si povídal a žertoval s drožkářem, protože se chtěl co nejrychleji vzpamatovat.

Ve francouzském divadle, kde zastihl poslední dějství, a potom u Tatarů při šampaňském si Stěpan Arkaďjič trochu oddechl ve vzduchu, který mu byl vlastní. Ale přesto mu ten večer bylo velmi nesvé.

Když se Stěpan Arkaďjič vrátil domů k Pjotru Oblonskému, u kterého v Petrohradě bydlel, našel lístek od Betsy. Psala mu, že si velmi přeje dokončit započatý rozhovor, a prosí ho, aby zítra přijel. Sotva stačil ten lístek přečíst a zamračit se nad ním, ozvaly se dole dusavé kroky lidí, kteří nesli něco těžkého.

Stěpan Arkaďjič se šel podívat. Byl to omlazený Pjotr Oblonskij. Byl tak opilý, že nemohl vyjít do schodů; ale když uviděl Stěpana Arkaďjiče, poručil, aby ho postavili na nohy, zavěsil se do něho, šel s ním do jeho pokoje a tam mu začal vyprávět, jak strávil večer, a vtom usnul.

Stěpan Arkaďjič byl skleslý, což se mu stávalo zřídka, a dlouho nemohl usnout. Na cokoli si vzpomněl, všechno bylo odporné, ale nejodpornější, jako něco hanebného, se mu vybavoval večer u hraběnky Lidije Ivanovny.

Druhý den dostal od Alexeje Alexandroviče rozhodné odmítnutí Annina rozvodu a pochopil, že toto rozhodnutí se zakládá na tom, co včera řekl Francouz ve svém skutečném nebo předstíraném spánku.

Kapitola dvacátá třetí

Aby se v rodinném životě dalo něco podniknout, je nutný buď úplný rozkol mezi manželi, nebo láskyplná shoda. Když jsou však vztahy manželů neurčité a není ani jedno, ani druhé, nedá se podniknout nic.

Mnohé rodiny zůstávají celé roky na starých místech, která jsou oběma manželům protivná, jen proto, že není ani úplný rozkol, ani shoda.

Vronskému i Anně byl moskevský život v horku a prachu, kdy slunce už svítilo ne jarně, ale letně, a všechny stromy na bulvárech už dávno měly listí a listí bylo už pokryté prachem, nesnesitelný; ale nestěhovali se do Vozdviženského, jak už bylo dávno rozhodnuto, a dál žili v Moskvě, která jim oběma zprotivěla, protože v poslední době mezi nimi shoda nebyla.

Podráždění, které je rozdělovalo, nemělo žádnou vnější příčinu a všechny pokusy o vysvětlení je nejen neodstraňovaly, ale ještě zvětšovaly. Bylo to podráždění vnitřní, které mělo u ní za základ to, že jeho láska slábne, a u něho lítost, že se kvůli ní dostal do těžkého postavení, které ona, místo aby mu je ulehčila, dělá ještě těžším. Ani jeden, ani druhý nevyslovovali příčinu svého podráždění, ale pokládali jeden druhého za toho, kdo nemá pravdu, a při každé zámince se to snažili jeden druhému dokázat.

Pro ni byl celý on, se všemi svými zvyky, myšlenkami, přáními, s celým svým duševním i tělesným ustrojením, jedno – láska k ženám, a tahle láska, která podle jejího citu měla být celá soustředěná jen na ni, tahle láska zeslábla; a podle jejích úvah tedy musel část lásky pře-

nést na jiné, nebo na jinou ženu – a žárlila. Nežárlila na nějakou ženu, ale na to, že jeho láska slábne. Protože ještě neměla předmět žárlivosti, hledala ho. Při sebemenším náznaku přenášela svou žárlivost z jednoho předmětu na druhý. Jednou žárlila na ty hrubé ženy, se kterými mohl díky svým mládeneckým známostem tak snadno navázat styky; jindy na ženy ze společnosti, se kterými se mohl setkat; jindy zase na nějakou smyšlenou dívku, kterou si chtěl vzít, až s Annou přetrhne svazek. A tahle poslední žárlivost ji trápila nejvíc, zvlášť proto, že jí on sám v upřímné chvíli neopatrně řekl, že mu jeho matka tak málo rozumí, že si dovolila přemlouvat ho, aby si vzal kněžnu Sorokinu.

A protože žárlila, byla na něho Anna rozhořčená a ve všem hledala důvody k rozhořčení. Ze všeho, co bylo v jejím postavení těžké, vinila jeho. Trýznivý stav čekání, který prožila v Moskvě mezi nebem a zemí, pomalost a nerozhodnost Alexeje Alexandroviče, svou osamělost – všechno to přičítala jemu. Kdyby ji miloval, chápal by celou tíhu jejího postavení a vyvedl by ji z něho. Že žije v Moskvě, a ne na venkově, za to mohl zase on. Nedokázal žít zahrabaný na venkově, jak by si přála ona. Potřeboval společnost a postavil ji do tohoto hrozného postavení, jehož tíhu nechtěl chápat. A zase on mohl za to, že je navždy odloučena od syna.

Ani ty vzácné chvíle něhy, které mezi nimi nastávaly, ji neuklidňovaly: v jeho něze teď viděla nádech klidu a jistoty, který tam dřív nebyl a který ji dráždil.

Už se šeřilo. Anna byla sama, čekala, až se vrátí z mládeneckého oběda, kam odjel, a chodila sem a tam po jeho pracovně – byl to pokoj, kde bylo nejméně slyšet hluk z dlažby – a do všech podrobností si znovu promýšlela výrazy ze včerejší hádky. Vracela se pořád zpátky od zapamatovaných urážlivých slov sporu k tomu, co k nim dalo podnět, až se nakonec dostala k začátku rozhovoru. Dlouho nemohla uvěřit, že se rozkol začal tak neškodným rozhovorem, který nikomu z nich nebyl blízký k srdci. A opravdu to tak bylo. Všechno začalo tím, že se vysmál

dívčím gymnáziím, protože je pokládal za zbytečná, a ona se jich zastala. Choval se neuctivě k ženskému vzdělání vůbec a řekl, že Hanna, Angličanka, které Anna dělala ochránkyni, vůbec nepotřebovala znát fyziku.

To Annu podráždilo. Viděla v tom pohrdavou narážku na své zaměstnání. A vymyslela a řekla takovou větu, která by mu oplatila bolest, kterou jí způsobil.

„Nečekám, že budete pamatovat na mě, na mé city, jak na ně může pamatovat člověk, který miluje, ale čekala jsem prostě jemnocit," řekla.

A opravdu zčervenal zlostí a řekl něco nepříjemného. Nepamatovala si, co mu odpověděla, ale právě tehdy on k něčemu, zjevně také s přáním jí ublížit, řekl:

„Vaše záliba v té holčičce mě nezajímá, to je pravda, protože vidím, že je nepřirozená."

Ta jeho krutost, se kterou bořil svět, který si s takovou námahou vystavěla, aby snesla svůj těžký život, ta jeho nespravedlnost, se kterou ji obviňoval z přetvářky, z nepřirozenosti, ji dohnaly k výbuchu.

„Velice lituji, že jen to, co je hrubé a hmotné, je vám srozumitelné a přirozené," řekla a vyšla z pokoje.

Když k ní včera večer přišel, o hádce se nezmiňovali, ale oba cítili, že hádka je zahlazená, a ne pominulá.

Dnes celý den nebyl doma, a jí bylo tak osaměle a tak těžko, když se cítila s ním rozhádaná, že chtěla všechno zapomenout, odpustit a usmířit se s ním, chtěla obvinit sebe a ospravedlnit jeho.

„Sama jsem vinna. Jsem popudlivá, nesmyslně žárlivá. Usmířím se s ním a odjedeme na venkov, tam budu klidnější," říkala si.

„Nepřirozená," vzpomněla si najednou na to, co ji urazilo nejvíc – ani ne tak to slovo, jako úmysl jí ublížit.

„Vím, co tím chtěl říct; chtěl říct: je nepřirozené nemilovat svou dceru a milovat cizí dítě. Co on ví o lásce k dětem, o mé lásce k Serjo-

žovi, kterého jsem pro něho obětovala? Ale to přání mi ublížit! Ne, miluje jinou ženu, jinak to být nemůže.“

A když viděla, že ve snaze uklidnit se znovu obešla ten kruh, kterým už tolikrát prošla, a vrátila se k dřívějšímu podráždění, zhrozila se sama sebe. „Copak to nejde? Copak to nedokážu vzít na sebe?“ řekla si a začala znovu od začátku. „Je pravdomluvný, je čestný, miluje mě. Já ho miluji, za pár dní bude rozvod. Co ještě potřebuji? Potřebuji klid a důvěru, a vezmu to na sebe. Ano, teď, až přijde, řeknu, že jsem byla vinna, i když jsem vinna nebyla, a odjedeme.“

A aby už nemyslela a nepoddávala se podráždění, zazvonila a poručila přinést truhly, aby se balily věci na venkov.

V deset hodin Vronskij přijel.

Kapitola dvacátá čtvrtá

„Tak co, bylo veselo?“ zeptala se a s provinilým a pokorným výrazem ve tváři mu vyšla vstříc.

„Jako obvykle,“ odpověděl, a hned podle jediného pohledu na ni pochopil, že má jednu ze svých dobrých nálad. Už si na ty přechody zvykl a dnes byl takové náladě zvlášť rád, protože sám měl tu nejlepší náladu.

„Co to vidím! To je dobře!“ řekl a ukázal na truhly v předsíni.

„Ano, musíme odjet. Byla jsem se projet, a bylo tak krásně, že se mi zachtělo na venkov. Vždyť tě nic nezdržuje?“

„Nic jiného si nepřeji. Hned přijdu a promluvíme si, jen se převléknu. Řekni, ať přinesou čaj.“

A odešel do své pracovny.

Bylo v tom něco urážlivého, že řekl: „To je dobře,“ jako se to říká dítěti, když přestane být rozmarné; a ještě urážlivější byl ten protiklad mezi jejím provinilým a jeho sebejistým tónem; a ona na okamžik ucítila, jak se v ní zvedá touha bojovat; ale přemohla se, potlačila ji a uvítala Vronského stejně vesele.

Když k ní vyšel, vyprávěla mu, a zčásti přitom opakovala připravená slova, o svém dni a o svých plánech na odjezd.

„Víš, přišlo na mě jako nějaké vnuknutí,“ říkala. „Proč tady čekat na rozvod? Copak to není jedno na venkově? Už nemůžu čekat. Nechci doufat, nechci o rozvodu nic slyšet. Rozhodla jsem se, že to už nebude mít na můj život vliv. A ty souhlasíš?“

„Ó ano!“ řekl a neklidně pohlédl do její rozrušené tváře.

„A co jste tam dělali, kdo tam byl?“ řekla po chvíli mlčení.

Vronskij vyjmenoval hosty.

„Oběd byl výborný, i závody lodí, a všechno to bylo docela milé, ale v Moskvě se neobejdou bez něčeho směšného. Objevila se jakási dáma, učitelka plavání švédské královny, a předváděla své umění.“

„Jak to? Plavala?“ zeptala se Anna a mračila se.

„V nějakém červeném plaveckém kostýmu, stará, ošklivá. Tak kdy tedy pojedeme?“

„To je ale hloupý nápad! A plave nějak zvlášť?“ řekla Anna, aniž odpověděla.

„Naprosto nic zvláštního. Však říkám, strašně hloupé. Tak kdy tedy myslíš, že pojedeme?“

Anna potřásla hlavou, jako by chtěla zahnat nepříjemnou myšlenku.

„Kdy pojedeme? Čím dřív, tím líp. Zítra to nestihneme. Pozítří.“

„Ano… ne, počkej. Pozítří je neděle, musím být u maminky,“ řekl Vronskij v rozpacích, protože jakmile zmínil matku, ucítil na sobě upřený, podezíravý pohled. Jeho rozpaky jí potvrdily její podezření. Vzplanula a odtáhla se od něho. Teď už se Anně nevybavovala učitelka švédské královny, ale kněžna Sorokina, která žila na statku u Moskvy spolu s hraběnkou Vronskou.

„Můžeš jet zítra?“ řekla.

„Ale ne! V té záležitosti, kvůli které jedu, nebudou plné moci a peníze zítra hotové,“ odpověděl.

„Jestli je to tak, pak neodjedeme vůbec.“

„A proč ne?“

„Později nepojedu. V pondělí, nebo nikdy!“

„Ale proč?“ řekl Vronskij, jako by se divil. „Vždyť to nemá smysl!“

„Pro tebe to nemá smysl, protože ti na mně vůbec nezáleží. Nechceš pochopit můj život. Jediné, co mě tady zaměstnávalo, je Hanna. Ty říkáš, že je to přetvářka. Vždyť jsi včera říkal, že nemiluju svou dce-

ru a jen předstírám, že miluju tu Angličanku, že je to nepřirozené; ráda bych věděla, jaký život tady pro mě může být přirozený!“

Na okamžik se vzpamatovala a zhrozila se, že se zpronevěřila svému úmyslu. Ale i když věděla, že sama sebe ničí, nedokázala se ovládnout, nedokázala mu neukázat, jak neměl pravdu, nedokázala se mu podřídit.

„Nikdy jsem to neříkal; říkal jsem, že s touhle náhlou láskou nesouhlasím.“

„Proč ty, když se chlubíš svou přímostí, neříkáš pravdu?“

„Nikdy se nechlubím a nikdy neříkám nepravdu,“ řekl tiše a krotil hněv, který se v něm zvedal. „Je mi velmi líto, jestli nemáš úctu…“

„Úctu si vymysleli proto, aby zakryli prázdné místo, kde má být láska. A jestli mě nemiluješ, je lepší a čestnější to říct.“

„Ne, tohle začíná být nesnesitelné!“ vykřikl Vronskij a vstal ze židle. A zastavil se před ní a pomalu pronesl: „Proč zkoušíš mou trpělivost?“ řekl s takovým výrazem, jako by mohl říct ještě mnoho, ale ovládal se. „Ta má své meze.“

„Co tím chcete říct?“ vykřikla a s hrůzou se dívala na zjevný výraz nenávisti, který měl v celé tváři, a zvlášť v krutých, hrozivých očích.

„Chci říct…“ začal, ale zarazil se. „Musím se zeptat, co ode mě chcete.“

„Co mohu chtít? Mohu chtít jen to, abyste mě neopustil, jak to máte v úmyslu,“ řekla, protože pochopila všechno, co nedořekl. „Ale to nechci, to je vedlejší. Chci lásku, a ta není. Tedy je všemu konec!“

Zamířila ke dveřím.

„Počkej! Po…čkej!“ řekl Vronskij, neuvolnil zachmuřenou vrásku mezi obočím, ale zadržel ji za ruku. „Oč jde? Řekl jsem, že odjezd je třeba odložit o tři dny, a tys mi řekla, že lžu a že jsem nečestný člověk.“

„Ano, a opakuji, že člověk, který mi vyčítá, že pro mě všechno obětoval,“ řekla a vzpomněla si na slova z ještě dřívější hádky, „že to je

horší než nečestný člověk – to je člověk bez srdce.“

„Ne, trpělivost má své hranice!“ vykřikl a rychle pustil její ruku.

„Nenávidí mě, to je jasné,“ pomyslela si a mlčky, aniž se ohlédla, vyšla nejistými kroky z pokoje.

„Miluje jinou ženu, to je ještě jasnější,“ říkala si, když vcházela do svého pokoje. „Chci lásku, a ta není. Tedy je všemu konec,“ opakovala slova, která řekla, „a je třeba to skončit.“

„Ale jak?“ zeptala se sama sebe a posadila se do křesla před zrcadlem.

Myšlenky na to, kam teď pojede – jestli k tetě, která ji vychovala, k Dolly, nebo prostě sama do ciziny –, a na to, co on teď dělá sám v pracovně, jestli je to hádka definitivní, nebo je ještě možné usmíření, a na to, co teď o ní budou říkat všichni její bývalí petrohradští známí, jak se na to bude dívat Alexej Alexandrovič, a mnoho dalších myšlenek na to, co bude teď, po rozchodu, jí přicházelo na mysl, ale neoddávala se těm myšlenkám celou duší. V duši měla jakousi nejasnou myšlenku, která jediná ji zajímala, ale nedokázala si ji uvědomit. Když si ještě jednou vzpomněla na Alexeje Alexandroviče, vzpomněla si i na dobu své nemoci po porodu a na ten pocit, který ji tehdy neopouštěl. „Proč jsem neumřela?“ vybavila se jí tehdejší slova a tehdejší pocit. A najednou pochopila, co měla v duši. Ano, to byla ta myšlenka, která jediná všechno řešila. „Ano, umřít!...“

„I hanba a potupa Alexeje Alexandroviče, i Serjoži, i moje strašná hanba – to všechno se smrtí zachrání. Umřít – a on se bude kát, bude litovat, bude milovat, bude kvůli mně trpět.“ Se strnulým úsměvem soucitu sama se sebou seděla v křesle, sundávala a navlékala si prsteny na levé ruce a živě si ze všech stran představovala jeho city po její smrti.

Blížící se kroky, jeho kroky, ji vytrhly. Jako by byla zaměstnaná rovnáním svých prstenů, ani se k němu neobrátila.

Přistoupil k ní, vzal ji za ruku a tiše řekl:

„Anno, pojedeme pozítří, jestli chceš. Se vším souhlasím."

Mlčela.

„Tak co?" zeptal se.

„Sám víš," řekla, a v tu chvíli se už nedokázala dál ovládat a rozvzlykala se.

„Opusť mě, opusť!" vypravila ze sebe mezi vzlyky. „Zítra odjedu... Udělám víc. Co jsem? Zkažená žena. Kámen na tvém krku. Nechci tě trápit, nechci! Osvobodím tě. Nemiluješ mě, miluješ jinou!"

Vronskij ji snažně prosil, aby se uklidnila, a ujišťoval ji, že její žárlivost nemá ani stín důvodu, že ji nikdy nepřestal a nepřestane milovat, že ji miluje víc než dřív.

„Anno, proč tak trápit sebe i mě?" říkal a líbal jí ruce. V jeho tváři se teď zračila něha a jí se zdálo, že slyší v jeho hlase zvuk slz a na své ruce cítí jejich vláhu. A Annina zoufalá žárlivost se v okamžiku změnila v zoufalou, vášnivou něhu; objímala ho, zasypávala polibky jeho hlavu, krk, ruce.

Kapitola dvacátá pátá

Anna cítila, že usmíření bylo úplné, a hned od rána se čile pustila do příprav na odjezd. Nebylo sice rozhodnuto, jestli pojedou v pondělí, nebo v úterý, protože včera jeden druhému ustupovali, ale Anna se na odjezd horlivě připravovala a teď jí bylo docela lhostejné, jestli odjedou o den dřív, nebo později. Stála ve svém pokoji nad otevřenou truhlou a probírala věci, když k ní on, už oblečený, vešel dřív než obvykle.

„Zajedu teď za maminkou, může mi poslat peníze po Jegorovovi. A zítra můžu jet," řekl.

Ať byla naladěná sebelépe, zmínka o cestě za matkou na letní sídlo ji píchla.

„Ne, já sama to stejně nestihnu," řekla a hned si pomyslela: „Takže se to dalo zařídit tak, abychom udělali, jak jsem chtěla já." „Ne, udělej to, jak jsi chtěl. Jdi do jídelny, hned přijdu, jen vyberu ty zbytečné věci," řekla a podala Aňušce na ruku, na které už ležela hromada hadrů, ještě něco.

Vronskij jedl svůj biftek, když vešla do jídelny.

„Neuvěříš, jak se mi zprotivily tyhle pokoje," řekla a přisedla si k němu ke své kávě. „Není nic hroznějšího než tyhle zařízené pokoje k pronájmu. Nemají výraz tváře, nemají duši. Tyhle hodiny, záclony, a hlavně tapety, to je noční můra. Myslím na Vozdviženskoje jako na zaslíbenou zemi. Koně ještě neposíláš?"

„Ne, pojedou až po nás. A ty někam jedeš?"

„Chtěla jsem zajet k Wilsonové. Musím jí zavézt šaty. Tak tedy rozhodně zítra?“ řekla veselým hlasem; ale najednou se jí tvář změnila.

Vronského komorník přišel požádat o potvrzenku na telegram z Petrohradu. Na tom, že Vronskij dostal depeši, nebylo nic zvláštního, ale on, jako by před ní chtěl něco skrýt, řekl, že potvrzenka je v pracovně, a spěšně se k ní obrátil.

„Zítra určitě všechno vyřídím.“

„Od koho je ta depeše?“ zeptala se, aniž ho poslouchala.

„Od Stivy,“ odpověděl neochotně.

„Proč jsi mi ji tedy neukázal? Jaké tajemství může být mezi Stivou a mnou?“

Vronskij zavolal komorníka zpátky a poručil mu, aby depeši přinesl.

„Nechtěl jsem ti ji ukazovat, protože Stiva má vášeň pro telegrafování; proč telegrafovat, když nic není rozhodnuto?“

„O rozvodu?“

„Ano, ale píše, že zatím ničeho nedosáhl. Slíbil rozhodnou odpověď v nejbližších dnech. Tady, přečti si to.“

Anna vzala depeši třesoucíma se rukama a přečetla si přesně to, co řekl Vronskij. Na konci bylo ještě připsáno: naděje je malá, ale udělám všechno možné i nemožné.

„Včera jsem řekla, že je mi úplně jedno, kdy dostanu rozvod, a dokonce jestli ho vůbec dostanu,“ řekla a začervenala se. „Nebylo vůbec třeba to přede mnou tajit.“ „Takže on přede mnou může tajit a tají svou korespondenci se ženskými,“ pomyslela si.

„A Jašvin chtěl přijet dneska ráno s Vojtovem,“ řekl Vronskij. „Prý vyhrál na Pevcovovi všechno, a dokonce víc, než ten může zaplatit, kolem šedesáti tisíc.“

„Ne,“ řekla a dráždilo ji, jak jí tou změnou hovoru tak zjevně dává najevo, že je podrážděná, „proč si myslíš, že mě ta zpráva tak zajímá, že se to přede mnou musí dokonce tajit? Řekla jsem, že na to nechci myslet, a přála bych si, aby tě to zajímalo stejně málo jako mě.“

„Zajímá mě to, protože mám rád jasno," řekl.

„Jasno není ve formě, ale v lásce," řekla a čím dál víc ji dráždila ne jeho slova, ale tón chladného klidu, kterým mluvil. „Proč si to přeješ?"

„Můj Bože, zase o lásce," pomyslel si a zamračil se.

„Vždyť víš proč: kvůli tobě a kvůli dětem, které budou," řekl.

„Děti nebudou."

„To je velká škoda," řekl.

„Ty to potřebuješ kvůli dětem, a na mě nemyslíš?" řekla. Úplně zapomněla a vůbec neslyšela, že řekl: „kvůli tobě a kvůli dětem".

Otázka, jestli mohou mít děti, byla odedávna sporná a dráždila ji. Jeho přání mít děti si vysvětlovala tím, že si necení její krásy.

„Ach, vždyť jsem řekl: kvůli tobě. Především kvůli tobě," opakoval a mračil se jako bolestí, „protože jsem přesvědčen, že tvoje podrážděnost z větší části pochází z nejistoty postavení."

„Ano, teď se přestal přetvařovat a je vidět celá jeho chladná nenávist ke mně," pomyslela si. Neposlouchala jeho slova, jen s hrůzou hleděla na toho chladného a krutého soudce, který se na ni z jeho očí díval a dráždil ji.

„Příčina je jiná," řekla, „a vůbec nechápu, jak by příčinou mé, jak ty tomu říkáš, podrážděnosti mohlo být to, že jsem úplně ve tvé moci. Jaká je v tom nejistota postavení? Naopak."

„Velice lituji, že to nechceš pochopit," přerušil ji, neústupně odhodlán vyslovit svou myšlenku, „ta nejistota je v tom, že se ti zdá, že jsem volný."

„Co se toho týče, můžeš být úplně klidný," řekla, odvrátila se od něho a začala pít kávu.

Zvedla šálek s odtaženým malíčkem a přiložila ho k ústům. Upila několik doušků, pohlédla na něho a z výrazu jeho tváře jasně poznala, že se mu protiví ta ruka i to gesto i ten zvuk, který vydávala rty.

„Je mi úplně jedno, co si myslí tvoje matka a jak tě chce oženit," řekla a třesoucí se rukou postavila šálek.

„Ale o tom přece nemluvíme.“

„Ne, právě o tom. A věř mi, že žena bez srdce, ať je to stará žena, nebo ne, tvoje matka, nebo cizí, mě nezajímá a nechci ji znát.“

„Anno, prosím tě, nemluv neuctivě o mé matce.“

„Žena, která srdcem neuhodla, v čem spočívá štěstí a čest jejího syna, ta žena nemá srdce.“

„Opakuji svou prosbu: nemluv neuctivě o matce, které si vážím,“ řekl, zvýšil hlas a přísně se na ni podíval.

Neodpověděla. Upřeně se na něho dívala, na jeho tvář, ruce, a vybavovala si se všemi podrobnostmi scénu včerejšího usmíření a jeho vášnivé laskání. „Takové, úplně stejné laskání rozdával a bude a chce rozdávat jiným ženám!“ myslela si.

„Ty matku nemáš rád. To všechno jsou fráze, fráze a fráze!“ řekla a dívala se na něho s nenávistí.

„A když je to tak, pak je třeba…“

„Je třeba se rozhodnout, a já jsem se rozhodla,“ řekla a chtěla odejít, ale v tu chvíli vešel do pokoje Jašvin. Anna se s ním pozdravila a zůstala stát.

Proč se v tu chvíli, kdy měla v duši bouři a cítila, že stojí na životním rozcestí, které může mít hrozné následky, proč se v tu chvíli musela přetvařovat před cizím člověkem, který se stejně dřív nebo později všechno dozví, to nevěděla; ale hned v sobě tu vnitřní bouři utišila, posadila se a začala mluvit s hostem.

„Tak co vaše záležitost? Dostal jste ten dluh?“ zeptala se Jašvina.

„Ale nic; zdá se, že všechno nedostanu, a ve středu musím odjet. A vy kdy?“ řekl Jašvin, mžoural přitom po Vronském a zřejmě tušil, že se pohádali.

„Nejspíš pozítří,“ řekl Vronskij.

„Vy se ostatně chystáte už dlouho.“

„Ale teď už je to rozhodnuté,“ řekla Anna a dívala se Vronskému přímo do očí pohledem, který mu říkal, ať na možnost usmíření ani

nepomyslí.

„Copak vám toho nešťastného Pevcova není líto?“ pokračovala v rozhovoru s Jašvinem.

„Nikdy jsem se neptal sám sebe, Anno Arkaďjevno, jestli je mi to líto, nebo není. To je jako ve válce, tam se taky neptáte, jestli je vám to líto, nebo ne. Vždyť celé moje jmění je tady,“ ukázal na postranní kapsu, „a teď jsem bohatý člověk; a dneska pojedu do klubu a možná odtamtud vyjdu jako žebrák. Vždyť kdo si se mnou sedne, taky mě chce nechat bez košile, a já jeho. No a tak spolu bojujeme, a právě v tom je to potěšení.“

„No a kdybyste byl ženatý,“ řekla Anna, „jak by asi bylo vaší ženě?“

Jašvin se zasmál.

„Právě proto jsem se asi neoženil a nikdy jsem se k tomu nechystal.“

„A co Helsingfors?“ řekl Vronskij, zapojil se do hovoru a pohlédl na Annu, která se usmála.

Když se Anna setkala s jeho pohledem, nabyla její tvář najednou chladně přísného výrazu, jako by mu říkala: „Nezapomenuto. Pořád totéž.“

„Copak vy jste byl zamilovaný?“ řekla Jašvinovi.

„Ó Bože! Kolikrát! Ale chápete, někdo si může sednout ke kartám, ale tak, aby vždycky vstal, když přijde čas dostaveníčka. A já se můžu zabývat láskou, ale tak, abych večer nepřišel pozdě k partii. Tak si to zařizuju.“

„Ne, na to se neptám, ale na skutečnou lásku.“ Chtěla říct Helsingfors; ale nechtěla vyslovit slovo, které řekl Vronskij.

Přijel Vojtov, který kupoval hřebce; Anna vstala a odešla z pokoje.

Než Vronskij odjel z domu, vešel k ní. Chtěla předstírat, že na stole něco hledá, ale zastyděla se za tu přetvářku a podívala se mu chladným pohledem přímo do tváře.

„Co chcete?“ zeptala se ho francouzsky.

„Jdu si pro rodokmen Gambetty, prodal jsem ho," řekl tónem, který jasněji než slova vyjadřoval: „Nemám čas na vysvětlování a k ničemu by to nevedlo."

„Ničím jsem se proti ní neprovinil," myslel si. „Jestli se chce trestat, tím hůř pro ni." Ale když vycházel, zdálo se mu, že něco řekla, a srdce se mu najednou zachvělo soucitem s ní.

„Co je, Anno?" zeptal se.

„Nic," odpověděla stejně chladně a klidně.

„A když nic, tak tím hůř," pomyslel si, znovu vychladl, otočil se a šel. Když vycházel, uviděl v zrcadle její tvář, bledou, s chvějícími se rty. Chtěl se zastavit a říct jí nějaké útěšné slovo, ale nohy ho vynesly z pokoje dřív, než vymyslel, co říct. Celý ten den strávil mimo domov, a když se pozdě vrátil, komorná mu řekla, že Annu Arkaďjevnu bolí hlava a prosila, aby k ní nechodil.

Kapitola dvacátá šestá

Ještě nikdy neuplynul den v hádce. Dnes to bylo poprvé. A nebyla to hádka. Bylo to zjevné přiznání, že úplně vychladl. Copak se na ni mohl podívat tak, jak se podíval, když vešel do pokoje pro rodokmen? Podívat se na ni, vidět, že jí srdce puká zoufalstvím, a projít mlčky s tou lhostejně klidnou tváří? Nejenže k ní vychladl, on ji nenáviděl, protože miloval jinou ženu, to bylo jasné.

A Anna si vybavovala všechna ta krutá slova, která řekl, a vymýšlela si k nim ještě slova, která jí zjevně chtěl a mohl říct, a byla čím dál podrážděnější.

„Já vás nedržím," mohl říct. „Můžete jít, kam chcete. Nechtěla jste se rozvést s manželem, nejspíš proto, abyste se k němu vrátila. Vraťte se. Jestli potřebujete peníze, dám vám je. Kolik rublů potřebujete?"

Všechna nejkrutější slova, která mohl říct hrubý člověk, jí v její představě řekl, a ona mu je neodpouštěla, jako by je opravdu řekl.

„A copak mi teprve včera nepřísahal lásku, on, pravdivý a čestný člověk? Copak jsem si už mnohokrát nezoufala zbytečně?" říkala si hned nato.

Celý ten den, kromě cesty k Wilsonové, která jí zabrala dvě hodiny, strávila Anna v pochybnostech, jestli je všemu konec, nebo jestli je naděje na usmíření, a jestli má hned odjet, nebo ho ještě jednou vidět. Čekala na něho celý den, a když večer odcházela do svého pokoje a dala mu vzkázat, že ji bolí hlava, řekla si v duchu: „Jestli přijde, navzdory tomu, co mu řekla komorná, pak mě ještě miluje. Jestli ne, pak je všemu konec, a pak se rozhodnu, co udělám!..."

Večer slyšela, jak dorachotil a zastavil jeho kočár, slyšela jeho zvonění, jeho kroky a rozhovor s komornou: uvěřil tomu, co mu řekli, nechtěl se už nic víc dozvídat a šel k sobě. Takže bylo všemu konec.

A smrt, jako jediný prostředek, jak v jeho srdci obnovit lásku k ní, potrestat ho a zvítězit v tom boji, který s ním vedl zlý duch usazený v jejím srdci, se jí jasně a živě vybavila.

Teď už bylo všechno jedno: jet, nebo nejet do Vozdviženského, dostat, nebo nedostat od muže rozvod, nic z toho nebylo třeba. Třeba bylo jediné: potrestat ho.

Když si nalila obvyklou dávku opia a pomyslela si, že by stačilo vypít celou lahvičku, aby umřela, zdálo se jí to tak lehké a prosté, že zase začala s rozkoší myslet na to, jak se bude trápit, litovat a milovat památku na ni, až už bude pozdě. Ležela v posteli s otevřenýma očima, dívala se při světle jediné dohořívající svíčky na štukovou římsu u stropu a na stín zástěny, který na ni zčásti padal, a živě si představovala, co bude cítit on, až ona už nebude a bude pro něho jen vzpomínkou. „Jak jsem jí mohl říct ta krutá slova?“ bude říkat. „Jak jsem mohl odejít z pokoje a nic jí neříct? Ale teď už není. Navždy od nás odešla. Je tam…“ Najednou se stín zástěny zakolísal, zachvátil celou římsu, celý strop, další stíny z druhé strany se mu vrhly naproti; na okamžik stíny utekly, ale pak se s novou rychlostí přisunuly, zakolísaly, splynuly a všechno se zatmělo. „Smrt!“ pomyslela si. A padla na ni taková hrůza, že dlouho nemohla pochopit, kde je, a dlouho nemohla třesoucíma se rukama najít sirky a zapálit jinou svíčku místo té, která dohořela a zhasla. „Ne, všechno, jen žít! Vždyť ho miluju. Vždyť on mě miluje! Tohle už bylo a přejde to,“ říkala si a cítila, jak jí po tvářích tečou slzy radosti, že se vrací k životu. A aby se zachránila před svým strachem, šla spěšně k němu do pracovny.

Spal v pracovně tvrdým spánkem. Přistoupila k němu, svítila mu shora do tváře a dlouho se na něho dívala. Teď, když spal, ho milovala tak, že při pohledu na něho nemohla zadržet slzy něhy; ale věděla, že

kdyby se probudil, podíval by se na ni chladným pohledem, vědomým si své pravdy, a že dřív, než by mu mohla mluvit o své lásce, musela by mu dokázat, jak se proti ní provinil. Nevzbudila ho, vrátila se k sobě a po další dávce opia k ránu usnula těžkým, neúplným spánkem, během něhož ani na chvíli nepřestala vnímat sama sebe.

Ráno se jí znovu zjevila hrozná noční můra, která se jí už několikrát opakovala ve snech ještě před poměrem s Vronským, a probudila ji. Stařeček mužik s rozcuchanými vousy se nad železem shýbal a něco dělal, přitom si mumlal nesmyslná francouzská slova, a ona jako vždycky při té můře cítila – a v tom právě byla její hrůza –, že si jí ten mužíček nevšímá, ale dělá to nějaké hrozné dílo v železe nad ní, že nad ní dělá něco hrozného. A probudila se zalitá studeným potem.

Když vstala, vybavil se jí jako v mlze včerejší den.

„Byla hádka. Bylo to, co už bylo několikrát. Řekla jsem, že mě bolí hlava, a on nepřišel. Zítra odjíždíme, musím ho vidět a připravit se na odjezd," řekla si. A když se dozvěděla, že je v pracovně, šla za ním. Když procházela salonem, zaslechla, že před vchodem zastavil povoz, a když vyhlédla z okna, uviděla kočár, ze kterého se vykláněla mladá dívka ve fialovém klobouku a něco poroučela lokajovi, který zvonil. Po rozhovoru v předsíni šel někdo nahoru a vedle salonu se ozvaly Vronského kroky. Rychle sbíhal po schodech. Anna znovu přistoupila k oknu. Tamhle vyšel bez klobouku na schody před domem a přistoupil ke kočáru. Mladá dívka ve fialovém klobouku mu podala balíček. Vronskij jí s úsměvem něco řekl. Kočár odjel; on rychle vyběhl zpátky po schodech.

Mlha, která jí zastírala všechno v duši, se najednou rozplynula. Včerejší city s novou bolestí sevřely nemocné srdce. Teď nemohla pochopit, jak se mohla ponížit natolik, aby s ním strávila celý den v jeho domě. Vešla k němu do pracovny, aby mu oznámila své rozhodnutí.

„To se tu stavila Sorokina s dcerou a přivezla mi peníze a papíry od maminky. Včera jsem je nemohl dostat. Jak je ti s hlavou, líp?" řekl

klidně a nechtěl vidět ani chápat ponurý a slavnostní výraz její tváře.

Mlčky na něho upřeně hleděla, jak stála uprostřed pokoje. Pohlédl na ni, na okamžik se zamračil a dál četl dopis. Otočila se a pomalu šla z pokoje. Ještě ji mohl vrátit, ale došla ke dveřím, on pořád mlčel a bylo slyšet jen šustění obraceného listu papíru.

„Ano, mimochodem," řekl, když už byla ve dveřích, „zítra tedy rozhodně jedeme? Že ano?"

„Vy, ale ne já," řekla a otočila se k němu.

„Anno, takhle se nedá žít…"

„Vy, ale ne já," zopakovala.

„To už je nesnesitelné!"

„Vy… vy toho budete litovat," řekla a odešla.

Vyděsil ho ten zoufalý výraz, s jakým ta slova řekla, vyskočil a chtěl za ní běžet, ale vzpamatoval se, zase si sedl, pevně zatnul zuby a zamračil se. Ta výhrůžka čímsi, podle něho nepatřičná, ho rozdráždila. „Zkusil jsem všechno," pomyslel si, „zbývá jediné: nevšímat si toho," a začal se chystat, že pojede do města a zase k matce, od které potřeboval podpis na plné moci.

Slyšela zvuk jeho kroků po pracovně a jídelně. U salonu se zastavil. Ale nezahnul k ní, jen dal příkaz, aby bez něho vydali Vojtovovi hřebce. Pak slyšela, jak přistavili kočár, jak se otevřely dveře a on zase vyšel. Ale tu zase vešel do síně a někdo vyběhl nahoru. To komorník běžel pro zapomenuté rukavice. Přistoupila k oknu a viděla, jak si rukavice vzal, aniž se podíval, dotkl se rukou zad kočího a něco mu řekl. Pak, aniž se podíval do oken, se posadil v kočáře do své obvyklé pozice, nohu přes nohu, a zatímco si navlékal rukavici, zmizel za rohem.

Kapitola dvacátá sedmá

„Odjel! Konec!“ řekla si Anna, jak stála u okna; a jako odpověď na tu otázku jí dojem tmy při zhaslé svíčce a hrozného snu, které splynuly v jedno, naplnil srdce chladnou hrůzou.

„Ne, to není možné!“ vykřikla, přešla pokoj a silně zazvonila. Bylo jí teď tak hrozně zůstat samotné, že nečekala, až sluha přijde, a šla mu naproti.

„Zjistěte, kam jel pan hrabě,“ řekla.

Sluha odpověděl, že pan hrabě jel do stájí.

„Ráčili vzkázat, že jestli si přejete vyjet, kočár se hned vrátí.“

„Dobře. Počkejte. Hned napíšu lístek. Pošlete Michajlu s tím lístkem do stájí. Rychle.“

Posadila se a napsala:

„Je to moje vina. Vrať se domů, musíme si to vysvětlit. Proboha, přijeď, bojím se.“

Zapečetila to a dala sluhovi.

Teď se bála zůstat sama, a tak za sluhou vyšla z pokoje a šla do dětského pokoje.

„Ale to není ono, to není on! Kde jsou jeho modré oči, ten milý a nesmělý úsměv?“ byla její první myšlenka, když místo Serjoži, kterého ve zmatku myšlenek čekala v dětském pokoji, spatřila svou baculatou, červenolící holčičku s černými vlasy. Holčička seděla u stolu, umíněně a silně do něj tloukla zátkou a bezmyšlenkovitě hleděla na matku dvěma rybízy, černýma očima. Anna odpověděla Angličance, že je úplně zdravá a že zítra odjíždí na venkov, přisedla si k holčičce a za-

čala jí před očima točit zátkou od karafy. Ale hlasitý, zvonivý smích dítěte a pohyb, který udělalo obočím, jí tak živě připomněly Vronského, že potlačila vzlykot, spěšně vstala a odešla. „Copak je opravdu všemu konec? Ne, to není možné," myslela si. „Vrátí se. Ale jak mi vysvětlí ten úsměv, to oživení, když s ní mluvil? Ale i když to nevysvětlí, stejně mu uvěřím. Jestli mu neuvěřím, zbývá mi jediné, a to nechci."

Podívala se na hodinky. Uplynulo dvanáct minut. „Teď už lístek dostal a jede zpátky. Nebude to dlouho, ještě deset minut... Ale co když nepřijede? Ne, to není možné. Nesmí mě vidět s uplakanýma očima. Půjdu se umýt. Ano, ano, česala jsem se, nebo ne?" zeptala se sama sebe. A nemohla si vzpomenout. Ohmatala si rukou hlavu. „Ano, jsem učesaná, ale kdy, to si rozhodně nepamatuju." Dokonce nevěřila vlastní ruce a přistoupila k velkému zrcadlu, aby viděla, jestli je opravdu učesaná, nebo ne. Byla učesaná a nemohla si vzpomenout, kdy to udělala. „Kdo je to?" myslela si, když v zrcadle hleděla na zanícenou tvář s podivně lesklýma očima, které se na ni vyděšeně dívaly. „Ale to jsem já," najednou pochopila, a když se celá prohlížela, ucítila na sobě jeho polibky, zachvěla se a pohnula rameny. Pak zvedla ruku ke rtům a políbila ji.

„Co je to, já přicházím o rozum," a šla do ložnice, kde Aňuška uklízela pokoj.

„Aňuško," řekla, zastavila se před ní a dívala se na komornou, aniž sama věděla, co jí řekne.

„K Darje Alexandrovně jste chtěla jet," řekla komorná, jako by rozuměla.

„K Darje Alexandrovně? Ano, pojedu."

„Patnáct minut tam, patnáct zpátky. Už jede, hned tu bude." Vytáhla hodinky a podívala se na ně. „Ale jak mohl odjet a nechat mě v takovém stavu? Jak může žít, aniž se se mnou usmířil?" Přistoupila k oknu a začala se dívat na ulici. Podle času už mohl být zpátky. Ale výpočet

mohl být chybný, a tak si znovu začala vybavovat, kdy odjel, a počítat minuty.

Když odcházela k velkým hodinám, aby podle nich zkontrolovala své, někdo přijel. Vyhlédla z okna a uviděla jeho kočár. Ale nikdo nešel po schodech a dole byly slyšet hlasy. Byl to posel, který se vrátil v kočáře. Sešla k němu.

„Pana hraběte jsme nezastihli. Ráčili odjet na Nižněnovgorodské nádraží."

„Co chceš? Co?..." obrátila se na červenolícího, veselého Michajlu, který jí podával zpátky její lístek.

„Vždyť ho nedostal," vzpomněla si.

„Jeď s tímhle lístkem na venkov k hraběnce Vronské, víš kam? A hned přivez odpověď," řekla poslovi.

„A já sama, co budu dělat já?" pomyslela si. „Ano, pojedu k Dolly, to je pravda, jinak se zblázním. Ano, ještě můžu telegrafovat." A napsala depeši:

„Nutně potřebuji mluvit, přijeďte hned."

Když telegram odeslala, šla se obléknout. Už oblečená a v klobouku se znovu podívala do očí Aňušce, která přibrala a byla klidná. V těch malých dobrých šedých očích byl jasně vidět soucit.

„Aňuško, milá, co mám dělat?" řekla Anna se vzlykotem a bezmocně klesla do křesla.

„Ale proč se tak znepokojovat, Anno Arkaďjevno! Vždyť to se stává. Jeďte, rozptýlíte se," řekla komorná.

„Ano, pojedu," řekla Anna, vzpamatovala se a vstala. „A kdyby beze mě přišel telegram, ať ho pošlou k Darje Alexandrovně... Ne, vrátím se sama."

„Ano, nesmím myslet, musím něco dělat, jet, hlavně odjet z tohohle domu," řekla si, s hrůzou naslouchala strašnému kypění ve svém srdci, spěšně vyšla a posadila se do kočáru.

„Kam poroučíte?" zeptal se Pjotr, než si sedl na kozlík.

„Na Znamenku, k Oblonským.“

Kapitola dvacátá osmá

Bylo jasno. Celé dopoledne pršelo, drobně a hustě, a teprve nedávno se vyjasnilo. Železné střechy, dlaždice chodníků, valouny dlažby, kola i kůže, mosaz i plech na povozech, všechno se jasně lesklo v květnovém slunci. Byly tři hodiny, nejrušnější doba na ulicích.

Anna seděla v koutě pohodlného kočáru, který se v rychlém klusu běloušů lehce pohupoval na pružných perech, a za neutuchajícího rachotu kol a rychle se střídajících dojmů na čistém vzduchu znovu probírala události posledních dnů a viděla své postavení úplně jinak, než jak se jí zdálo doma. Teď už jí ani myšlenka na smrt nepřipadala tak hrozná a jasná a ani sama smrt se jí už nezdála nevyhnutelná. Teď si vyčítala ponížení, do kterého klesla. „Úpěnlivě ho prosím, aby mi odpustil. Podrobila jsem se mu. Přiznala jsem vinu. Proč? Copak bez něho nemůžu žít?“ A aniž odpověděla na otázku, jak bude bez něho žít, začala číst vývěsní štíty. „Kancelář a sklad. Zubní lékař. Ano, řeknu Dolly všechno. Ona Vronského nemá ráda. Bude to hanba, bude to bolet, ale řeknu jí všechno. Má mě ráda a já se zařídím podle její rady. Nepodrobím se mu; nedovolím mu, aby mě vychovával. Filippov, žemle. Říká se, že vozí těsto do Petrohradu. Moskevská voda je tak dobrá. A mytiščské studny a bliny.“ A vzpomněla si, jak kdysi dávno, dávno, když jí bylo teprve sedmnáct, jezdila s tetou k Trojici. „Tenkrát ještě koňmi. Copak jsem to byla já, s červenýma rukama? Kolik z toho, co se mi tehdy zdálo tak krásné a nedosažitelné, je teď bezvýznamné, a to, co bylo tehdy, je teď navždy nedosažitelné. Věřila bych tehdy, že můžu dojít k takovému ponížení? Jak bude hrdý a spokojený, až dostane můj

lístek! Ale já mu dokážu… Jak ta barva ošklivě páchne. Proč pořád všechno natírají a stavějí? Módy a toalety," četla. Nějaký muž se jí uklonil. Byl to Aňuščin muž. „Naši příživníci," vzpomněla si, jak to říkal Vronskij. „Naši? Proč naši? Hrozné je, že minulost nejde vytrhnout i s kořeny. Nejde ji vytrhnout, ale vzpomínku na ni lze skrýt. A já ji skryju." A tu si vzpomněla na minulost s Alexejem Alexandrovičem, na to, jak ji vymazala z paměti. „Dolly si pomyslí, že opouštím druhého muže, a že tedy nejspíš nemám pravdu. Copak já chci mít pravdu! Já nemůžu!" řekla a chtělo se jí plakat. Ale hned začala přemýšlet, čemu se ty dvě dívky mohly tak usmívat. „Asi lásce? Ony nevědí, jak to není veselé, jak je to nízké… Bulvár a děti. Tři chlapci běží a hrají si na koníky. Serjoža! A já všechno ztratím a nedostanu ho zpátky. Ano, všechno ztratím, jestli se nevrátí. Možná zmeškal vlak a už je zpátky. Zase chceš ponížení!" řekla si. „Ne, vejdu k Dolly a řeknu jí rovnou: jsem nešťastná, zasloužím si to, je to moje vina, ale přesto jsem nešťastná, pomoz mi. Tihle koně, tenhle kočár – jak se sama sobě hnusím v tomhle kočáře – všechno je jeho; ale už je neuvidím."

Anna vymýšlela slova, kterými Dolly všechno řekne, úmyslně si jitřila srdce a vystoupila po schodech.

„Je tu někdo?" zeptala se v předsíni.

„Katěrina Alexandrovna Levina," odpověděl lokaj.

„Kitty! Ta Kitty, do které byl Vronskij zamilovaný," pomyslela si Anna, „ta, na kterou vzpomínal s láskou. Lituje, že si ji nevzal. A na mě vzpomíná s nenávistí a lituje, že se se mnou sblížil."

Když Anna přijela, sestry se právě radily o kojení. Dolly vyšla sama přivítat hosta, který v tu chvíli jejich rozhovor rušil.

„Ty jsi ještě neodjela? Sama jsem k tobě chtěla zajet," řekla. „Dnes jsem dostala dopis od Stivy."

„My jsme taky dostali depeši," odpověděla Anna a rozhlížela se, aby uviděla Kitty.

„Píše, že nemůže pochopit, co vlastně Alexej Alexandrovič chce, ale že bez odpovědi neodjede."

„Myslela jsem, že tu někoho máš. Můžu si ten dopis přečíst?"

„Ano, Kitty," řekla Dolly v rozpacích, „zůstala v dětském pokoji. Byla hodně nemocná."

„Slyšela jsem. Můžu si ten dopis přečíst?"

„Hned ho přinesu. Ale on neodmítá; naopak, Stiva doufá," řekla Dolly a zastavila se ve dveřích.

„Já nedoufám a ani si to nepřeju," řekla Anna.

„Co to má znamenat, Kitty považuje za ponižující se se mnou setkat?" myslela si Anna, když zůstala sama. „Možná má i pravdu. Ale ne ona, ta, která byla do Vronského zamilovaná, ne ona mi to má dávat najevo, i když je to pravda. Vím, že mě v mém postavení nemůže přijímat žádná slušná žena. Vím, že jsem mu od té první chvíle obětovala všechno! A tady je odměna! Ach, jak já ho nenávidím! A proč jsem sem vůbec jezdila? Je mi ještě hůř, ještě tíž." Z vedlejšího pokoje slyšela hlasy sester, jak spolu hovoří. „A co teď budu říkat Dolly? Utěšovat Kitty tím, že jsem nešťastná, poddat se její ochraně? Ne, a Dolly stejně ničemu neporozumí. A nemám jí co říct. Zajímavé by bylo jen vidět Kitty a ukázat jí, jak všemi a vším pohrdám, jak je mi teď všechno jedno."

Dolly vešla s dopisem. Anna si ho přečetla a mlčky jí ho vrátila.

„To všechno jsem věděla," řekla. „A vůbec mě to nezajímá."

„Ale proč? Já naopak doufám," řekla Dolly a zvědavě se na Annu dívala. Nikdy ji neviděla v tak podivném, podrážděném stavu. „Kdy odjíždíš?" zeptala se.

Anna přimhouřila oči, hleděla před sebe a neodpovídala jí.

„Pročpak se přede mnou Kitty schovává?" řekla, dívala se na dveře a červenala se.

„Ach, jaké hlouposti! Kojí a nedaří se jí to, radila jsem jí... Je moc ráda. Hned přijde," říkala Dolly neobratně, protože neuměla lhát. „No

vidíš, už je tady.“

Když se Kitty dozvěděla, že přijela Anna, nechtěla vyjít; ale Dolly ji přemluvila. Kitty sebrala síly, vyšla, červenala se, přistoupila k ní a podala jí ruku.

„Jsem moc ráda,“ řekla chvějícím se hlasem.

Kitty byla zmatená bojem, který v ní probíhal, mezi nepřátelstvím k té špatné ženě a přáním být k ní shovívavá; ale jakmile uviděla Annin krásný, milý obličej, všechno nepřátelství hned zmizelo.

„Nedivila bych se, kdybyste se se mnou ani nechtěla setkat. Na všechno jsem si zvykla. Byla jste nemocná? Ano, změnila jste se,“ řekla Anna.

Kitty cítila, že se na ni Anna dívá nepřátelsky. Vysvětlovala si to nepřátelství trapným postavením, ve kterém se teď před ní cítila Anna, dřív její ochránkyně, a bylo jí jí líto.

Pohovořily o nemoci, o dítěti, o Stivovi, ale Annu zjevně nic nezajímalo.

„Zastavila jsem se s tebou rozloučit,“ řekla a vstala.

„A kdy tedy odjíždíte?“

Ale Anna se zase, aniž odpověděla, obrátila ke Kitty.

„Ano, jsem moc ráda, že jsem vás viděla,“ řekla s úsměvem. „Tolik jsem o vás slyšela ze všech stran, dokonce i od vašeho muže. Byl u mě a moc se mi líbil,“ dodala zjevně ve zlém úmyslu. „Kde je?“

„Odjel na venkov,“ řekla Kitty a začervenala se.

„Pozdravujte ho ode mě, určitě ho pozdravujte.“

„Určitě!“ opakovala Kitty naivně a soucitně jí hleděla do očí.

„Tak sbohem, Dolly!“ A Anna políbila Dolly, stiskla Kitty ruku a spěšně odešla.

„Pořád stejná a pořád stejně přitažlivá. Moc krásná!“ řekla Kitty, když zůstala se sestrou sama. „Ale je v ní něco ubohého! Strašně ubohého!“

„Ne, dneska je v ní něco zvláštního," řekla Dolly. „Když jsem ji vyprovázela v předsíni, zdálo se mi, že se jí chce plakat."

Kapitola dvacátá devátá

Anna nasedla do kočáru v ještě horším stavu, než v jakém byla, když odjížděla z domu. K dřívějším mukám se teď přidal pocit urážky a zavržení, který jasně pocítila při setkání s Kitty.

„Kam poroučíte? Domů?“ zeptal se Pjotr.

„Ano, domů,“ řekla a teď už ani nemyslela na to, kam jede.

„Jak se na mě dívaly, jako na něco hrozného, nepochopitelného a zajímavého. O čem může ten člověk tomu druhému tak zaníceně vyprávět?“ myslela si, když se dívala na dva chodce. „Copak se dá druhému vyprávět, co člověk cítí? Chtěla jsem to vyprávět Dolly, a dobře, že jsem to nevyprávěla. Jak by měla radost z mého neštěstí! Skryla by to; ale hlavním pocitem by byla radost z toho, že jsem potrestaná za ty rozkoše, které mi záviděla. A Kitty, ta by měla ještě větší radost. Jak já ji celou vidím skrz naskrz! Ví, že jsem k jejímu muži byla laskavější než obvykle. A žárlí a nenávidí mě. A ještě mnou pohrdá. V jejích očích jsem nemravná žena. Kdybych byla nemravná žena, mohla bych jejího muže přimět, aby se do mě zamiloval... kdybych chtěla. Vždyť já to i chtěla. Tenhle je spokojený sám se sebou,“ pomyslela si o tlustém, červenolícím pánovi, který jel proti ní, považoval ji za známou, nadzvedl lesklý klobouk nad lysou lesklou hlavou a pak zjistil, že se zmýlil. „Myslel, že mě zná. A zná mě stejně málo jako kdokoli na světě. Já sama se neznám. Znám své chutě, jak říkají Francouzi. Tamti chtějí tu špinavou zmrzlinu. To vědí určitě,“ myslela si, když se dívala na dva chlapce, kteří zastavili zmrzlináře; ten si sundával z hlavy putnu a utíral si cípem ručníku zpocený obličej. „Všichni chceme něco sladkého,

chutného. Když nejsou bonbony, tak aspoň špinavou zmrzlinu. A Kitty taky: když ne Vronskij, tak Levin. A závidí mi. A nenávidí mě. A všichni se navzájem nenávidíme. Já Kitty, Kitty mě. To je pravda. Ťuťkin, kadeřník… Češe mě Ťuťkin… To mu řeknu, až přijede," pomyslela si a usmála se. Ale v tu chvíli si vzpomněla, že teď už nemá komu říkat nic legračního. „A nic legračního ani veselého není. Všechno je odporné. Zvoní na nešpory, a jak ten kupec pečlivě dělá kříž! Jako by se bál, že mu něco vypadne. Proč ty kostely, to zvonění a ta lež? Jen proto, aby se skrylo, že se všichni navzájem nenávidíme jako tihle drožkáři, kteří si tak zlostně nadávají. Jašvin říká: on mě chce nechat bez košile a já jeho. To je pravda!"

Uprostřed těchto myšlenek, které ji tak zaujaly, že dokonce přestala myslet na své postavení, kočár zastavil před vchodem jejího domu. Teprve když uviděla vrátného, který jí vyšel naproti, vzpomněla si, že poslala lístek a telegram.

„Je nějaká odpověď?" zeptala se.

„Hned se podívám," odpověděl vrátný, podíval se na pult, vytáhl a podal jí čtvercovou tenkou obálku telegramu. „Nemohu přijet dřív než v deset hodin. Vronskij," přečetla si.

„A posel se nevrátil?"

„Ne, milostpaní," odpověděl vrátný.

„Ach, když je to tak, pak vím, co mám dělat," řekla, a jak v sobě cítila stoupat neurčitý hněv a potřebu pomsty, vyběhla nahoru. „Pojedu za ním sama. Než navždy odjedu, řeknu mu všechno. Nikdy jsem nikoho nenáviděla tak jako tohohle člověka!" myslela si. Když na věšáku uviděla jeho klobouk, otřásla se odporem. Nedocházelo jí, že jeho telegram byl odpovědí na její telegram a že její lístek ještě nedostal. Představovala si ho teď, jak klidně rozmlouvá s matkou a se Sorokinou a raduje se z jejího utrpení. „Ano, musím rychle jet," řekla si, a ještě nevěděla kam. Chtěla co nejrychleji utéct od těch pocitů, které zakou-

šela v tomhle hrozném domě. Služebnictvo, stěny, věci v tomhle domě, všechno v ní vzbuzovalo odpor a zlost a dusilo ji jakousi tíhou.

„Ano, musím jet na nádraží, a když ne, tak jet tam za ním a usvědčit ho.“ Anna se podívala do novin na jízdní řád vlaků. Večer odjíždí vlak v osm hodin dvě minuty. „Ano, stihnu to.“ Poručila zapřáhnout jiné koně a začala do cestovní kabely balit věci, které bude potřebovat na několik dní. Věděla, že se sem už nevrátí. Mezi plány, které jí přicházely na mysl, se neurčitě rozhodla i pro to, že po tom, co se stane tam na nádraží nebo na hraběnčině statku, pojede po Nižněnovgorodské dráze do prvního města a tam zůstane.

Na stole stál oběd; přistoupila, přičichla k chlebu a sýru, a když se přesvědčila, že se jí vůně všeho jídla protiví, poručila přistavit kočár a vyšla. Dům už vrhal stín přes celou ulici a byl jasný, na slunci ještě teplý večer. Aňuška, která ji vyprovázela s věcmi, i Pjotr, který věci ukládal do kočáru, i kočí, zjevně nespokojený, ti všichni se jí protivili a dráždili ji svými slovy a pohyby.

„Nepotřebuju tě, Pjotre.“

„A co lístek?“

„No, jak chceš, mně je to jedno,“ řekla rozmrzele.

Pjotr vyskočil na kozlík, vzal se v bok a poručil jet na nádraží.

Kapitola třicátá

„Tak už je to tu zase! Zase všemu rozumím," řekla si Anna, sotva se kočár pohnul a s pohupováním se rozdrnčel po drobné dlažbě, a znovu se začaly jeden za druhým střídat dojmy.

„Ano, na co jsem to naposledy tak dobře myslela?" snažila se vzpomenout. „Ťuťkin, kadeřník? Ne, to ne. Ano, na to, co říká Jašvin: boj o existenci a nenávist jsou jediné, co spojuje lidi. Ne, jedete zbytečně," obrátila se v duchu ke společnosti v kočáře se čtyřspřežím, která zjevně jela za město se bavit. „A ani pes, kterého vezete s sebou, vám nepomůže. Sami před sebou neutečete." Pohlédla tam, kam se otáčel Pjotr, a uviděla továrního dělníka opilého skoro do bezvědomí s kymácející se hlavou, kterého někam vezl strážník. „Tenhle spíš," pomyslela si. „Ani my s hrabětem Vronským jsme tu rozkoš nenašli, i když jsme od ní hodně čekali." A Anna teď poprvé obrátila to jasné světlo, ve kterém všechno viděla, na svůj vztah k němu, o kterém se dřív vyhýbala přemýšlet. „Co ve mně hledal? Ani ne tak lásku, jako spíš ukojení ješitnosti." Vzpomínala na jeho slova, na výraz jeho tváře, který v prvních dobách jejich poměru připomínal oddaného ohaře. A všechno to teď potvrzovalo. „Ano, byl v něm triumf ješitného úspěchu. Byla v tom samozřejmě i láska, ale větší díl byla pýcha na úspěch. Chlubil se mnou. Teď je to pryč. Není na co být pyšný. Ne být pyšný, ale stydět se. Vzal si ode mě všechno, co mohl, a teď mě nepotřebuje. Jsem mu přítěží a snaží se, aby se ke mně nezachoval nečestně. Včera se prořekl: chce rozvod a svatbu, aby za sebou spálil mosty. Miluje mě, ale jak? Chuť už vyprchala. Tenhle chce všechny ohromit a je sám se sebou

moc spokojený," pomyslela si, když se dívala na červenolícího příručího, který jel na koni z jízdárny. „Ano, už pro něho ve mně není ta chuť. Když od něho odjedu, bude v hloubi duše rád."

Nebyla to domněnka, viděla to jasně v tom pronikavém světle, které jí teď odkrývalo smysl života a lidských vztahů.

„Moje láska je čím dál vášnivější a sobečtější, a jeho pořád hasne a hasne, a proto se rozcházíme," myslela dál. „A nedá se tomu pomoct. Já mám všechno jen v něm a žádám, aby se mi celý dával víc a víc. A on ode mě chce víc a víc odejít. Před naším poměrem jsme si šli opravdu naproti, a potom se nezadržitelně rozcházíme každý jinam. A změnit se to nedá. Říká mi, že jsem nesmyslně žárlivá, a já jsem si taky říkala, že jsem nesmyslně žárlivá; ale to není pravda. Nejsem žárlivá, jsem nespokojená. Ale..." Otevřela ústa a vzrušením z myšlenky, která ji najednou napadla, se v kočáře posunula. „Kdybych mohla být něčím jiným než milenkou, která vášnivě miluje jen jeho laskání; ale já nemůžu a nechci být ničím jiným. A tou touhou v něm vzbuzuji odpor a on ve mně zlost, a jinak to být nemůže. Copak nevím, že by mě neklamal, že nemá žádné úmysly se Sorokinou, že není zamilovaný do Kitty, že mi nebude nevěrný? Tohle všechno vím, ale není mi o nic líp. Jestli ke mně bude z povinnosti, bez lásky, hodný a něžný, a to, co chci, nebude, tak to je dokonce tisíckrát horší než zlost! To je peklo! A přesně tak to je. Už dávno mě nemiluje. A kde končí láska, tam začíná nenávist. Tyhle ulice vůbec neznám. Nějaké kopce, a samé domy, domy... A v domech samí lidé, lidé... Kolik jich je, nemá to konce, a všichni se navzájem nenávidí. Nu, ať si vymyslím, co chci, abych byla šťastná. Tak? Dostanu rozvod, Alexej Alexandrovič mi dá Serjožu a vezmu si Vronského." Když si vzpomněla na Alexeje Alexandroviče, hned si ho s neobyčejnou živostí představila před sebou jako živého, s jeho mírnýma, mrtvýma, vyhaslýma očima, modrými žilami na bílých rukou, s jeho intonací a praskáním prstů, a když si vzpomněla na ten cit, který byl mezi nimi a kterému se taky říkalo láska, otřásla se odporem.

„Nu, dostanu rozvod a budu Vronského ženou. A co, přestane se na mě Kitty dívat tak, jak se dívala dneska? Ne. A přestane se Serjoža ptát nebo myslet na mé dva muže? A jaký nový cit si vymyslím mezi sebou a Vronským? Je možné nějaké ne už štěstí, ale aspoň ne trápení? Ne a ne!“ odpověděla si teď bez nejmenšího zaváhání. „Nemožné! Životem se rozcházíme, já jsem jeho neštěstím a on mým, a předělat nejde ani jeho, ani mě. Všechny pokusy už byly udělány, závit se strhl. Ano, žebračka s dítětem. Myslí si, že je jí někdo líto. Copak nejsme všichni vrženi na svět jen proto, abychom se navzájem nenáviděli, a tím trápili sebe i druhé? Jdou gymnazisté, smějí se. Serjoža?“ vzpomněla si. „Taky jsem si myslela, že ho miluju, a byla jsem dojatá svou něhou. A přece jsem bez něho žila, vyměnila jsem ho za jinou lásku a nestěžovala jsem si na tu výměnu, dokud mi ta láska stačila.“ A s odporem si vzpomněla na to, čemu říkala tou láskou. A jasnost, s jakou teď viděla svůj život i život všech lidí, ji těšila. „Tak já i Pjotr i kočí Fjodor i tenhle kupec i všichni ti lidé, kteří žijí tam po Volze, kam zvou tyhle plakáty, i všude a vždycky,“ myslela si, když už přijížděla k nízké budově Nižněnovgorodského nádraží a naproti jí vybíhali nosiči.

„Poroučíte do Obiralovky?“ řekl Pjotr.

Úplně zapomněla, kam a proč jede, a jen s velkým úsilím mohla porozumět otázce.

„Ano,“ řekla mu, podala mu peněženku s penězi, vzala si na ruku malou červenou taštičku a vystoupila z kočáru.

Když mířila davem do sálu první třídy, pomalu si vybavovala všechny podrobnosti svého postavení a rozhodnutí, mezi kterými kolísala. A zase tu naděje, tu zoufalství začaly na starých bolavých místech jitřit rány jejího zmučeného, hrozně se chvějícího srdce. Seděla na pohovce ve tvaru hvězdy, čekala na vlak a s odporem se dívala na ty, kdo přicházeli a odcházeli – všichni se jí protivili –, a myslela tu na to, jak přijede na stanici, napíše mu lístek a co mu napíše, tu na to, jak si on teď stěžuje matce na své postavení, a přitom nechápe její utrpení,

a jak ona vejde do pokoje a co mu řekne. Pak zase myslela na to, jak by život ještě mohl být šťastný, jak mučivě ho miluje a nenávidí a jak hrozně jí buší srdce.

Kapitola třicátá první

Ozvalo se zvonění, prošli nějací mladí muži, ošklivi, drzí a uspěchaní, a zároveň pozorní k tomu, jakým dojmem působí; prošel sálem i Pjotr ve své livreji a kamaších, s tupým zvířecím obličejem, a přistoupil k ní, aby ji doprovodil k vagonu. Hluční muži ztichli, když kolem nich procházela po nástupišti; a jeden druhému o ní něco pošeptal, samozřejmě něco sprostého. Vystoupila po vysokém schůdku a posadila se sama v kupé na pérovanou, umazanou, kdysi bílou pohovku. Taštička se na pérech zachvěla a ulehla. Pjotr s hloupým úsměvem nadzvedl u okna na rozloučenou svůj klobouk s prýmkem, drzý průvodčí zabouchl dveře a zaklapl západku. Ošklivá dáma s turnýrou – Anna tu ženu v duchu svlékla a zhrozila se její ošklivosti – a holčička, která se nepřirozeně smála, proběhly dole.

„U Katěriny Andrejevny, všechno je u ní, teto!“ vykřikla holčička.

„I ta holčička je zohavená a šklebí se,“ pomyslela si Anna. Aby nikoho neviděla, rychle vstala a přesedla si k protějšímu oknu v prázdném vagonu. Kolem toho okna prošel umazaný, ošklivý mužik v čepici, zpod které trčely rozcuchané vlasy, a skláněl se ke kolům vagonu. „Na tom ošklivém mužikovi je něco povědomého,“ pomyslela si Anna. A vzpomněla si na svůj sen, roztřásla se strachem a odešla k protějším dveřím. Průvodčí otevíral dveře a pouštěl dovnitř manžele.

„Přejete si vystoupit?“

Anna neodpověděla. Průvodčí ani ti, kdo přistupovali, si pod závojem nevšimli hrůzy v její tváři. Vrátila se do svého kouta a posadila se. Manželé se posadili naproti a pozorně, ale skrytě si prohlíželi její šaty.

Muž i žena se Anně zdáli odporní. Muž se zeptal, jestli dovolí, aby kouřil, zjevně ne proto, aby kouřil, ale aby se s ní dal do řeči. Když dostal její svolení, začal se ženou mluvit francouzsky o něčem, o čem potřeboval mluvit ještě méně, než potřeboval kouřit. Strojeně mluvili hlouposti, jen aby je slyšela. Anna jasně viděla, jak jsou si navzájem protivní a jak se navzájem nenávidí. A takové ubohé zrůdy se prostě nenávidět muselo.

Ozvalo se druhé zvonění a hned za ním posouvání zavazadel, hluk, křik a smích. Anně bylo tak jasné, že nikdo nemá z čeho mít radost, že ji ten smích dráždil až k bolesti a chtěla si zacpat uši, aby ho neslyšela. Konečně zazvonilo potřetí, ozvalo se písknutí, zaječení lokomotivy: řetěz sebou trhl a muž se pokřižoval. „Zajímavé by bylo zeptat se ho, co tím myslí," pomyslela si Anna a zlostně se na něho podívala. Dívala se kolem dámy z okna na lidi, kteří vyprovázeli vlak a stáli na nástupišti a kteří jako by se kutáleli dozadu. Vagon, ve kterém Anna seděla, se pravidelně otřásal na spojích kolejnic a projel kolem nástupiště, kamenné zdi, návěstního terče, kolem jiných vagonů; kola zazněla po kolejnicích plynuleji a hladčeji, s lehkým zvoněním, okno se rozzářilo jasným večerním sluncem a větřík si začal hrát se záclonkou. Anna zapomněla na své sousedy ve vagonu, vdechovala v lehkém pohupování jízdy čerstvý vzduch a znovu začala přemýšlet.

„Ano, kde jsem to přestala? U toho, že si nedokážu vymyslet postavení, ve kterém by život nebyl trápením, že jsme všichni stvořeni k tomu, abychom se trápili, a že to všichni víme a všichni vymýšlíme prostředky, jak se oklamat. Ale když člověk vidí pravdu, co má dělat?"

„Proto je člověku dán rozum, aby se zbavil toho, co ho znepokojuje," řekla francouzsky dáma, zjevně spokojená se svou větou, a dělala přitom jazykem grimasy.

Ta slova jako by odpověděla na Anninu myšlenku.

„Zbavit se toho, co znepokojuje," opakovala Anna. A když pohlédla na muže s červenými tvářemi a na hubenou ženu, pochopila, že ta

chorobná žena se pokládá za nepochopenou a muž ji klame a v tom mínění o sobě ji podporuje. Anna jako by viděla jejich příběh a všechna zákoutí jejich duše, když na ně obrátila to světlo. Ale nebylo tu nic zajímavého a pokračovala ve své myšlence.

„Ano, hodně mě to znepokojuje, a proto je dán rozum, aby se člověk zbavil; tedy je třeba se zbavit. Proč nezhasnout svíčku, když už není na co se dívat, když je odporné se na tohle všechno dívat? Ale jak? Proč ten průvodčí přeběhl po stupačce, proč křičí, ti mladí lidé v tom vagonu? Proč mluví, proč se smějí? Všechno je nepravda, všechno lež, všechno klam, všechno zlo!…“

Když vlak přijel do stanice, vystoupila Anna v davu ostatních cestujících, a jako by to byli malomocní, vyhýbala se jim, zastavila se na nástupišti a snažila se vzpomenout, proč sem přijela a co chtěla dělat. Všechno, co se jí dřív zdálo možné, teď bylo tak těžké domyslet, zvlášť v hlučném davu všech těch ošklivých lidí, kteří ji nenechávali na pokoji. Tu k ní přibíhali nosiči a nabízeli jí své služby, tu si ji prohlíželi mladí muži, kteří dupali podpatky po prknech nástupiště a hlasitě hovořili, tu jí ti, kdo šli naproti, uhýbali na nesprávnou stranu. Vzpomněla si, že chtěla jet dál, když nebude žádná odpověď, zastavila jednoho nosiče a zeptala se, jestli tu není kočí s lístkem pro hraběte Vronského.

„Hrabě Vronskij? Od nich tu před chvílí někdo byl. Přišli naproti kněžně Sorokině s dcerou. A jak ten kočí vypadá?“

Zatímco mluvila s nosičem, přistoupil k ní kočí Michajla, červenolící, veselý, v modré parádní kazajce s řetízkem, zjevně hrdý na to, jak dobře splnil úkol, a podal jí lístek. Otevřela ho a srdce se jí sevřelo, ještě než si ho přečetla.

„Velice lituji, že mě lístek nezastihl. Přijedu v deset hodin,“ psal Vronskij nedbalým rukopisem.

„Tak! To jsem čekala!“ řekla si se zlým úšklebkem.

„Dobře, tak jeď domů,“ řekla tiše Michajlovi. Mluvila tiše, protože jí rychlé bušení srdce bránilo dýchat. „Ne, nedovolím ti, abys mě trápil,“

pomyslela si a s výhrůžkou se neobracela k němu ani k sobě, ale k tomu, kdo ji nutil trpět, a šla po nástupišti kolem nádražní budovy.

Dvě komorné, které se procházely po nástupišti, zakláněly hlavy, jak se za ní ohlížely, a nahlas něco usuzovaly o jejím oblečení: „Pravé," řekly o krajce, kterou měla na sobě. Mladí muži ji nenechávali na pokoji. Zase prošli kolem, nahlíželi jí do tváře a se smíchem nepřirozeným hlasem něco pokřikovali. Přednosta stanice šel kolem a zeptal se jí, jestli pojede. Chlapec, prodavač kvasu, z ní nespouštěl oči. „Můj Bože, kam mám jít?" myslela si a šla po nástupišti dál a dál. Na konci se zastavila. Dámy a děti, které přišly naproti pánovi s brýlemi a hlasitě se smály a hovořily, zmlkly a prohlížely si ji, když došla až k nim. Zrychlila krok a odešla od nich ke kraji nástupiště. Blížil se nákladní vlak. Nástupiště se roztřáslo a jí se zdálo, že zase jede.

A najednou si vzpomněla na přejetého člověka v den, kdy se poprvé setkala s Vronským, a pochopila, co musí udělat. Rychlým, lehkým krokem sešla po schůdcích, které vedly od vodárenské věže ke kolejím, a zastavila se těsně u vlaku, který jel kolem ní. Dívala se na spodek vagonů, na šrouby a řetězy a na vysoká litinová kola pomalu se valícího prvního vagonu a odhadem se snažila určit střed mezi předními a zadními koly a chvíli, kdy ten střed bude proti ní.

„Tam!" říkala si a dívala se do stínu vagonu, na písek smíšený s uhlím, kterým byly zasypány pražce. „Tam, přímo doprostřed, a potrestám ho a zbavím se všech i sebe."

Chtěla padnout pod první vagon, jakmile se s ní srovná jeho střed. Ale červená taštička, kterou si začala sundávat z ruky, ji zdržela, a už bylo pozdě: střed ji minul. Musela čekat na další vagon. Zmocnil se jí pocit podobný tomu, který zakoušela, když se při koupání chystala vstoupit do vody, a pokřižovala se. To navyklé gesto, znamení kříže, jí v duši vyvolalo celou řadu vzpomínek z dívčích a dětských let, a najednou se tma, která pro ni všechno zakrývala, roztrhla a život se jí na okamžik ukázal se všemi svými jasnými minulými radostmi. Ale ne-

spouštěla oči z kol přijíždějícího druhého vagonu. A přesně v tu chvíli, kdy se s ní střed mezi koly srovnal, odhodila červenou taštičku, vtáhla hlavu mezi ramena, padla pod vagon na ruce a lehkým pohybem, jako by se chystala hned vstát, klesla na kolena. A v tom okamžiku se zhrozila toho, co dělá. „Kde to jsem? Co to dělám? Proč?“ Chtěla se zvednout, uhnout dozadu; ale něco obrovského, neúprosného ji udeřilo do hlavy a vleklo ji za záda. „Pane, odpusť mi všechno!“ řekla, když cítila, že bránit se nemůže. Mužíček cosi mumlal a pracoval na železe. A svíčka, při které četla knihu plnou úzkostí, klamů, žalu a zla, vzplála jasnějším světlem než kdykoli předtím, osvětlila jí všechno, co bylo dřív ve tmě, zapraskala, začala slábnout a navždy zhasla.

Část osmá

Kapitola první

Uplynuly skoro dva měsíce. Byla už polovina horkého léta, a Sergej Ivanovič se teprve teď chystal odjet z Moskvy.

V životě Sergeje Ivanoviče se za tu dobu odehrály vlastní události. Už asi před rokem byla dokončena jeho kniha, plod šestileté práce, nadepsaná „*Pokus o přehled základů a forem státnosti v Evropě a v Rusku*“. Některé oddíly té knihy a úvod vycházely v periodikách a další části předčítal Sergej Ivanovič lidem ze svého kruhu, takže myšlenky toho díla už nemohly být pro veřejnost úplnou novinkou. Ale přesto Sergej Ivanovič očekával, že jeho kniha svým vydáním udělá na společnost vážný dojem, a když ne převrat ve vědě, tak v každém případě silné vzrušení ve vědeckém světě.

Ta kniha byla po pečlivém dopilování vydána loni a rozeslána knihkupcům.

Sergej Ivanovič se na ni nikoho neptal, na otázky přátel, jak jeho kniha jde, odpovídal nerad a s předstíranou lhostejností, nevyptával

se ani knihkupců, jak se prodává, a přitom bystře a s napjatou pozorností sledoval, jaký první dojem jeho kniha udělá ve společnosti a v literatuře.

Ale uplynul týden, druhý, třetí, a ve společnosti nebylo znát žádný dojem. Jeho přátelé, odborníci a učenci, o ní občas začali mluvit, zjevně ze zdvořilosti. Ostatní jeho známí se o knihu vědeckého obsahu nezajímali a vůbec s ním o ní nemluvili. A ve společnosti, zvlášť teď, kdy byla zaujata něčím jiným, panovala naprostá lhostejnost. Ani v literatuře o knize celý měsíc nepadlo ani slovo.

Sergej Ivanovič si do podrobností spočítal, kolik času je potřeba na napsání recenze, ale uplynul měsíc, druhý, a pořád stejné ticho.

Jen v „*Severním brouku*“, v žertovném fejetonu o zpěvákovi Drabantim, který přišel o hlas, padlo mimochodem několik pohrdavých slov o Koznyševově knize, z nichž bylo vidět, že ta kniha je už dávno všemi odsouzená a vydaná všeobecnému posměchu.

Konečně ve třetím měsíci vyšel ve vážném časopise kritický článek. Sergej Ivanovič autora článku znal. Setkal se s ním jednou u Golubcova.

Autor článku byl velmi mladý a nemocný fejetonista, jako pisatel velmi hbitý, ale nesmírně málo vzdělaný a v osobním styku nesmělý.

Navzdory naprostému pohrdání autorem se Sergej Ivanovič pustil do čtení článku s naprostou úctou. Článek byl hrozný.

Fejetonista zjevně schválně pochopil celou knihu tak, jak ji pochopit nebylo možné. Ale vybral úryvky tak obratně, že pro ty, kdo knihu nečetli – a zjevně ji nečetl skoro nikdo –, bylo úplně jasné, že celá kniha není nic jiného než snůška vzletných slov, a ještě k tomu nevhodně použitých – to ukazovaly otazníky –, a že autor knihy je naprostý ignorant. A to všechno bylo tak vtipné, že by se takového vtipu nezřekl ani sám Sergej Ivanovič. Ale právě to bylo hrozné.

Ačkoli Sergej Ivanovič s naprostou svědomitostí prověřoval, zda jsou recenzentovy argumenty spravedlivé, ani na minutu se nezastavil

u nedostatků a chyb, které byly zesměšňovány – bylo příliš zjevné, že to všechno je vybráno schválně –, ale hned si mimoděk začal do nejmenších podrobností vybavovat své setkání a rozhovor s autorem článku.

„Neurazil jsem ho něčím?“ ptal se sám sebe Sergej Ivanovič.

A když si vzpomněl, jak toho mladého člověka při setkání opravil ve slově, které prozrazovalo jeho nevzdělanost, našel Sergej Ivanovič vysvětlení smyslu článku.

Po tomhle článku nastalo o knize mrtvé ticho, tištěné i ústní, a Sergej Ivanovič viděl, že jeho šestileté dílo, vypracované s takovou láskou a námahou, prošlo beze stopy.

Postavení Sergeje Ivanoviče bylo ještě těžší proto, že po dokončení knihy už neměl žádnou práci v pracovně, která mu dřív zabírala větší část času.

Sergej Ivanovič byl chytrý, vzdělaný, zdravý, činorodý a nevěděl, kam se vší svou činorodostí. Rozhovory v salonech, na sjezdech, schůzích, ve výborech, všude, kde se dalo mluvit, mu zabíraly část času. Ale on, odedávna městský člověk, si nedovoloval utápět se celý v řečech, jako to dělal jeho nezkušený bratr, když býval v Moskvě. Zbývalo mu ještě mnoho volného času i duševních sil.

Ke svému štěstí, právě v té době, pro něho kvůli nezdaru knihy nejtěžší, nastoupila místo otázek jinověrců, amerických přátel, samarského hladomoru, výstavy a spiritismu otázka slovanská, která dřív ve společnosti jen doutnala, a Sergej Ivanovič, který už předtím patřil k těm, kdo ji rozdmýchávali, se jí celý oddal.

V prostředí lidí, k nimž Sergej Ivanovič patřil, se v té době o ničem jiném nemluvilo a nepsalo než o slovanské otázce a o srbské válce. Všechno, co obvykle dělá zahálčivý dav, aby zabil čas, se teď dělalo ve prospěch Slovanů. Plesy, koncerty, obědy, proslovy, dámské toalety, pivo, hospody – všechno svědčilo o soucitu se Slovany.

S mnohým z toho, co se při té příležitosti říkalo a psalo, Sergej Ivanovič v podrobnostech nesouhlasil. Viděl, že slovanská otázka se stala jedním z těch módních zápalů, které se vždycky jeden za druhým střídají a dávají společnosti čím se zabývat. Viděl i to, že tou věcí se zabývá mnoho lidí ze zištných a ješitných pohnutek. Uznával, že noviny tisknou mnoho zbytečného a přehnaného s jediným cílem – upoutat na sebe pozornost a překřičet ostatní. Viděl, že při tomhle všeobecném vzepětí společnosti se dopředu vydrali a křičeli hlasitěji než ostatní všichni ztroskotanci a ukřivdění: vrchní velitelé bez armád, ministři bez ministerstev, novináři bez novin, předáci stran bez straníků. Viděl, že je v tom mnoho lehkomyslného a směšného. Ale viděl a uznával i nepochybné, stále rostoucí nadšení, které spojilo v jedno všechny vrstvy společnosti a se kterým nebylo možné nesympatizovat. Vraždění souvěrců a bratří Slovanů vyvolalo soucit s trpícími a rozhořčení nad utlačovateli. A hrdinství Srbů a Černohorců, kteří bojují za velkou věc, zrodilo v celém národě touhu pomoci svým bratřím už ne slovem, ale činem.

Ale přitom tu byl i jiný jev, pro Sergeje Ivanoviče radostný: projevilo se veřejné mínění. Společnost jasně vyjádřila své přání. Národní duše dostala výraz, jak říkal Sergej Ivanovič. A čím víc se tou věcí zabýval, tím zjevnější se mu zdálo, že je to věc, která musí nabýt obrovských rozměrů a stát se epochou.

Celý se zasvětil službě té velké věci a zapomněl na svou knihu myslet.

Teď měl všechen čas tak zabraný, že nestačil odpovídat na všechny dopisy a žádosti, které mu chodily.

Pracoval celé jaro a část léta a teprve v červenci se vypravil na venkov za bratrem.

Jel si na dva týdny odpočinout a zároveň se v samé svatyni svatých národa, ve venkovském zapadákově, pokochat pohledem na to vzepětí národního ducha, o kterém byl on i všichni obyvatelé hlavních i ostat-

ních měst naprosto přesvědčeni. Katavasov, který se už dávno chystal splnit Levinovi slib, že ho navštíví, jel s ním.

Kapitola druhá

Sotva Sergej Ivanovič s Katavasovem stačili dojet k nádraží Kurské dráhy, kde se dnes obzvlášť hemžilo lidmi, vystoupit z kočáru a ohlédnout se po lokajovi, který za nimi přijížděl se zavazadly, přijeli i dobrovolníci na čtyřech drožkách. Dámy s kyticemi je uvítaly a v doprovodu davu, který se za nimi vyhrnul, vešly do nádražní budovy.

Jedna z dam, které dobrovolníky vítaly, se při odchodu ze sálu obrátila na Sergeje Ivanoviče.

„Vy jste také přišel vyprovázet?“ zeptala se francouzsky.

„Ne, já sám jedu, kněžno. Za bratrem, odpočinout si. A vy je vyprovázíte pokaždé?“ řekl Sergej Ivanovič se sotva znatelným úsměvem.

„Jak bych mohla nevyprovázet!“ odpověděla kněžna. „Je pravda, že od nás už odjelo osm set? Malvinskij mi nevěřil.“

„Víc než osm set. Když počítáme ty, kteří neodjeli přímo z Moskvy, už přes tisíc,“ řekl Sergej Ivanyč.

„No vidíte. Já to říkala!“ chytila se toho radostně dáma. „A je pravda, že příspěvků je teď skoro milion?“

„Víc, kněžno.“

„A co dnešní telegram? Zase porazili Turky.“

„Ano, četl jsem,“ odpověděl Sergej Ivanyč. Mluvili o posledním telegramu, který potvrzoval, že Turci byli tři dny po sobě poraženi na všech místech a utíkali a že se na zítřek očekává rozhodující bitva.

„Ach, ano, víte, jeden mladý muž, výborný, se hlásil. Nevím, proč mu dělali potíže. Chtěla jsem vás poprosit, já ho znám, napište prosím vás lístek. Posílá ho hraběnka Lidija Ivanovna.“

Sergej Ivanovič se vyptal na podrobnosti, které kněžna o tom mladém uchazeči věděla, prošel do první třídy, napsal lístek tomu, na kom to záviselo, a dal ho kněžně.

„Víte, že hrabě Vronskij, ten známý… jede tímhle vlakem?“ řekla kněžna s vítězoslavným a významným úsměvem, když ji zase našel a předal jí lístek.

„Slyšel jsem, že jede, ale nevěděl jsem kdy. Tímhle vlakem?“

„Viděla jsem ho. Je tady. Vyprovází ho jen matka. Přece jen je to to nejlepší, co mohl udělat.“

„Ó ano, samozřejmě.“

Zatímco spolu mluvili, dav se kolem nich vyhrnul k jídelnímu stolu. Posunuli se také a uslyšeli hlasitý hlas jakéhosi pána, který s pohárem v ruce pronášel k dobrovolníkům řeč. „Posloužit za víru, za lidstvo, za naše bratry,“ říkal ten pán a stále zvyšoval hlas. „K velké věci vám žehná matička Moskva. Živio!“ zakončil hlasitě a se slzami v hlase.

Všichni zakřičeli *živio*! a do sálu se vyhrnul další dav a málem srazil kněžnu z nohou.

„Á, kněžno, co tomu říkáte!“ řekl Stěpan Arkaďjič, který se náhle objevil uprostřed davu, a zářil radostným úsměvem. „Že to řekl skvěle, srdečně? Bravo! A Sergej Ivanyč! Vy byste měl také něco takového říct sám za sebe – pár slov, víte, povzbuzení. Vy to tak dobře umíte,“ dodal s něžným, uctivým a opatrným úsměvem a lehce postrkoval Sergeje Ivanoviče za ruku.

„Ne, já hned odjíždím.“

„Kam?“

„Na venkov, za bratrem,“ odpověděl Sergej Ivanovič.

„Tak uvidíte mou ženu. Psal jsem jí, ale vy ji uvidíte dřív. Prosím vás, řekněte jí, že jste mě viděl a že je všechno v pořádku. Ona pochopí. A vlastně jí, buďte tak hodný, řekněte, že jsem jmenován členem komise sjednocené… No, ona pochopí! Víte, malé trampoty lidského života,“ obrátil se ke kněžně, jako by se omlouval. „A Mjagkaja, ne

Liza, ale Bibiš, přece jen posílá tisíc pušek a dvanáct sester. Říkal jsem vám to?“

„Ano, slyšel jsem,“ odpověděl Koznyšev neochotně.

„Ale škoda, že odjíždíte,“ řekl Stěpan Arkaďjič. „Zítra dáváme oběd na rozloučenou dvěma, kteří odjíždějí – Dimer-Bartňanskij z Petrohradu a náš Veslovskij, Griša. Oba jedou. Veslovskij se nedávno oženil. To je chlapík! Že ano, kněžno?“ obrátil se k dámě.

Kněžna mu neodpověděla a podívala se na Koznyševa. Ale to, že se ho Sergej Ivanyč a kněžna jako by chtěli zbavit, Stěpana Arkaďjiče ani trochu nemátlo. S úsměvem se díval tu na pero na kněžnině klobouku, tu kolem sebe, jako by si na něco vzpomínal. Když uviděl dámu, která šla kolem s pokladničkou, zavolal ji k sobě a vložil do ní pětirublovou bankovku.

„Nemůžu se na ty pokladničky klidně dívat, dokud mám peníze,“ řekl. „A co dnešní depeše? Černohorci jsou chlapíci!“

„Co to povídáte!“ vykřikl, když mu kněžna řekla, že Vronskij jede tímhle vlakem. Na okamžik se ve tváři Stěpana Arkaďjiče objevil smutek, ale za minutu, když lehce pérujícím krokem vcházel do místnosti, kde byl Vronskij, a uhlazoval si přitom licousy, Stěpan Arkaďjič už úplně zapomněl, jak zoufale vzlykal nad mrtvým tělem sestry, a viděl ve Vronském jen hrdinu a starého přítele.

„Přes všechny jeho nedostatky mu nelze upřít, co mu patří,“ řekla kněžna Sergeji Ivanovičovi, jakmile od nich Oblonskij odešel. „To je přece úplně ruská, slovanská povaha! Jen se bojím, že Vronskému bude nepříjemné ho vidět. Říkejte si co chcete, mě osud toho člověka dojímá. Promluvte si s ním cestou,“ řekla kněžna.

„Ano, možná, jestli se naskytne příležitost.“

„Nikdy jsem ho neměla ráda. Ale tohle mnohé vykupuje. Nejenže jede sám, ale ještě vede eskadronu na vlastní náklady.“

„Ano, slyšel jsem.“

Ozval se zvonek. Všichni se nahrnuli ke dveřím.

„Tamhle je!“ řekla kněžna a ukázala na Vronského, který v dlouhém plášti a v černém klobouku se širokou krempou šel zavěšený do matky. Oblonskij šel vedle něho a cosi mu živě vykládal.

Vronskij se zachmuřeně díval před sebe, jako by neslyšel, co Stěpan Arkaďjič říká.

Nejspíš na Oblonského pokyn se ohlédl tím směrem, kde stála kněžna se Sergejem Ivanovičem, a mlčky nadzdvihl klobouk. Jeho zestárlá tvář, na které se zračilo utrpení, vypadala jako zkamenělá.

Když Vronskij vyšel na nástupiště, mlčky pustil matku napřed a zmizel v oddělení vagonu.

Na nástupišti zaznělo *Bože, chraň cara*, potom výkřiky *hurá!* a *živio!* Jeden z dobrovolníků, vysoký, velmi mladý člověk s propadlou hrudí, se zvlášť nápadně ukláněl a mával nad hlavou plstěným kloboukem a kyticí. Za ním se vykláněli, a také se ukláněli, dva důstojníci a postarší muž s velkým plnovousem v umaštěné čepici.

Kapitola třetí

Sergej Ivanyč se rozloučil s kněžnou, spolu s Katavasovem, který mezitím přišel, nastoupil do přeplněného vagonu a vlak se rozjel.

Na stanici Caricyno vlak uvítal sehraný sbor mladých lidí, kteří zpívali „Sláva“. Dobrovolníci se zase ukláněli a vykláněli, ale Sergej Ivanovič jim nevěnoval pozornost. S dobrovolníky měl tolik co do činění, že už znal jejich obecný typ, a nezajímalo ho to. Zato Katavasov, který pro své vědecké zaměstnání neměl příležitost dobrovolníky pozorovat, se o ně velmi zajímal a vyptával se na ně Sergeje Ivanoviče.

Sergej Ivanovič mu poradil, aby šel do druhé třídy a promluvil si s nimi sám. Na příští stanici Katavasov tu radu uposlechl.

Při první zastávce přešel do druhé třídy a seznámil se s dobrovolníky. Seděli stranou v rohu vagonu, hlasitě hovořili a zjevně věděli, že pozornost cestujících i Katavasova, který vešel, se upírá na ně. Nejhlasitěji mluvil vysoký mladík s propadlou hrudí. Byl zjevně opilý a vyprávěl nějakou historku, která se stala v jejich ústavu. Proti němu seděl už ne mladý důstojník v rakouské vojenské blůze od gardové uniformy. S úsměvem poslouchal vypravěče a zarážel ho. Třetí, v dělostřelecké uniformě, seděl vedle nich na kufru. Čtvrtý spal.

Když se Katavasov dal s mladíkem do řeči, dozvěděl se, že je to bohatý moskevský kupec, který do dvaadvaceti let promrhal velké jmění. Nelíbil se Katavasovovi tím, že byl změkčilý, rozmazlený a chatrného zdraví. Byl zjevně přesvědčen, zvlášť teď, když se napil, že koná hrdinský čin, a vychloubal se tím nejnepříjemnějším způsobem.

Ani druhý, vysloužilý důstojník, neudělal na Katavasova příjemný dojem. Byl to, jak se zdálo, člověk, který zkusil všechno. Pracoval na železnici, byl i správcem, sám zakládal továrny a mluvil o všem a bez jakékoli potřeby a nemístně přitom používal učená slova.

Třetí, dělostřelec, se naopak Katavasovovi velmi zalíbil. Byl to skromný, tichý člověk, který se zjevně skláněl před vědomostmi vysloužilého gardisty i před hrdinskou obětavostí kupce a sám o sobě nic neříkal. Když se ho Katavasov zeptal, co ho přimělo jet do Srbska, skromně odpověděl:

„Ale co, jedou všichni. Srbům se taky musí pomoct. Je jich líto."

„Ano, a hlavně je tam málo takových dělostřelců, jako jste vy," řekl Katavasov.

„Já jsem u dělostřelectva sloužil jen krátce. Možná mě přidělí i k pěchotě nebo k jezdectvu."

„Jak to k pěchotě, když nejvíc potřebují dělostřelce?" řekl Katavasov a usuzoval podle dělostřelcova věku, že už musí mít značnou hodnost.

„Já jsem u dělostřelectva moc nesloužil, jsem kadet ve výslužbě," řekl a začal vysvětlovat, proč neudělal zkoušku.

To všechno dohromady udělalo na Katavasova nepříjemný dojem, a když dobrovolníci vystoupili na nádraží, aby se napili, chtěl si Katavasov v rozhovoru s někým ověřit svůj nepříznivý dojem. Jeden cestující stařík ve vojenském plášti celou dobu poslouchal rozhovor Katavasova s dobrovolníky. Když s ním Katavasov zůstal mezi čtyřma očima, obrátil se na něho.

„Ano, jak rozmanité je postavení všech těch lidí, kteří tam jedou," řekl Katavasov neurčitě. Chtěl vyslovit svůj názor a zároveň vyzvědět názor stařík.

Stařík byl důstojník, prodělal dvě tažení. Věděl, co je to vojenský člověk, a podle vzhledu a řečí těch pánů, podle chvástavosti, s jakou cestou přihýbali z čutory, je pokládal za špatné vojenské lidi. Kromě toho byl obyvatelem újezdního města a chtělo se mu vyprávět, jak

z jeho města odešel jen jeden voják na neurčité dovolené, opilec a zloděj, kterého už nikdo nechtěl vzít do práce. Ale ze zkušenosti věděl, že při nynější náladě ve společnosti je nebezpečné vyslovovat názor, který odporuje obecnému, a zvlášť odsuzovat dobrovolníky, a tak také on Katavasova okukoval.

„Inu, tam jsou lidé potřeba. Říká se, že srbští důstojníci za nic nestojí."

„Ó ano, a tihle budou chlapíci jako břitva," řekl Katavasov a oči se mu smály. A dali se do řeči o poslední válečné novince a jeden před druhým zatajili své rozpaky, s kým se má zítra svést bitva, když jsou Turci podle poslední zprávy poraženi na všech místech. A tak se rozešli a ani jeden svůj názor nevyslovil.

Když se Katavasov vrátil do svého vagonu, vyprávěl Sergeji Ivanovičovi, mimoděk proti svému přesvědčení, své postřehy o dobrovolnících, podle kterých to byli výborní hoši.

Na velké stanici ve městě dobrovolníky zase uvítal zpěv a výkřiky, zase se objevily sběratelky a sběratelé s pokladničkami a gubernské dámy podaly dobrovolníkům kytice a šly za nimi do bufetu. Ale to všechno už bylo mnohem slabší a menší než v Moskvě.

Kapitola čtvrtá

Během zastávky v gubernském městě Sergej Ivanovič nešel do bufetu, ale začal se procházet po nástupišti sem a tam.

Když šel poprvé kolem Vronského oddělení, všiml si, že okno je zatažené. Ale když šel kolem podruhé, uviděl u okna starou hraběnku. Kývla na Koznyševa, aby k ní přišel.

„Tak jedu, vyprovázím ho až do Kurska," řekla.

„Ano, slyšel jsem," řekl Sergej Ivanovič, zastavil se u jejího okna a nahlédl dovnitř. „Jak krásný rys z jeho strany!" dodal, když si všiml, že Vronskij v oddělení není.

„Ale co mu po tom neštěstí zbývalo jiného?"

„Jaká hrozná událost!" řekl Sergej Ivanovič.

„Ach, co jsem já prožila! Ale pojďte dál... Ach, co jsem já prožila!" opakovala, když Sergej Ivanovič vešel a posadil se vedle ní na pohovku. „To si nelze představit! Šest týdnů s nikým nemluvil a jedl jen tehdy, když jsem ho prosila. A ani na minutu ho nebylo možné nechat samotného. Odebrali jsme mu všechno, čím by se mohl zabít. Bydleli jsme v přízemí, ale nic se nedalo předvídat. Vždyť víte, že se už jednou kvůli ní střelil," řekla, a obočí stařenky se při té vzpomínce svraštilo. „Ano, skončila tak, jak taková žena skončit musela. I smrt si vybrala podlou, nízkou."

„Nám nepřísluší soudit, hraběnko," řekl s povzdechem Sergej Ivanovič, „ale chápu, jak těžké to pro vás bylo."

„Ach, ani nemluvte! Byla jsem u sebe na statku a on byl u mě. Přinesou lísteček. Napsal odpověď a poslal ji. Nic jsme nevěděli o tom, že

ona je přímo tam na nádraží. Večer, sotva jsem odešla k sobě, mi moje Mary povídá, že se na nádraží nějaká dáma vrhla pod vlak. Jako by mě něco udeřilo! Pochopila jsem, že to byla ona. První, co jsem řekla: neříkat mu to. Ale oni už mu to řekli. Byl tam jeho kočí a všechno viděl. Když jsem přiběhla do jeho pokoje, už nebyl sám sebou – bylo hrozné se na něho dívat. Neřekl ani slovo a odcválal tam. Už nevím, co tam bylo, ale přivezli ho jako mrtvého. Ani bych ho nepoznala. Úplné zhroucení, říkal doktor. Potom začalo skoro šílenství."

„Ach, co o tom mluvit!" řekla hraběnka a mávla rukou. „Hrozná doba! Ne, říkejte si co chcete, špatná žena. No řekněte, co jsou to za zoufalé vášně! To všechno, aby dokázala něco zvláštního. A taky to dokázala. Zahubila sebe a dva výborné lidi – svého muže a mého nešťastného syna."

„A co její muž?" zeptal se Sergej Ivanovič.

„Vzal k sobě její dceru. Aljoša byl zprvu se vším srozuměn. Ale ted ho strašně trápí, že dal svou dceru cizímu člověku. Jenže vzít slovo zpátky nemůže. Karenin přijel na pohřeb. Ale snažili jsme se, aby se s Aljošou nesetkal. Pro něho, pro manžela, je to přece jen snazší. Rozvázala mu ruce. Ale můj ubohý syn se jí oddal celý. Opustil všechno – kariéru, mě, a ona ho ani potom nešetřila a schválně ho úplně zabila. Ne, říkejte si co chcete, už sama její smrt je smrt ohavné ženy bez náboženství. Odpusť mi Bůh, ale když se dívám na zkázu syna, nemůžu památku na ni nenávidět."

„Ale jak je mu teď?"

„To nám pomohl Bůh – ta srbská válka. Jsem stará, ničemu z toho nerozumím, ale jemu to seslal Bůh. Mně jako matce je to samozřejmě hrozné. A hlavně se prý na to v Petrohradě nedívají moc dobře. Ale co se dá dělat! Jedině tohle ho mohlo postavit na nohy. Jašvin – to je jeho přítel – všechno prohrál a vypravil se do Srbska. Zastavil se u něho a přemluvil ho. Teď ho to zaměstnává. Prosím vás, promluvte si s ním, chci ho rozptýlit. Je tak smutný. A k tomu všemu ho ještě rozbolely

zuby. Vám bude velice rád. Prosím vás, promluvte si s ním, prochází se z téhle strany.“

Sergej Ivanovič řekl, že je velice rád, a přešel na druhou stranu vlaku.

Kapitola pátá

V šikmém večerním stínu pytlů, navršených na nástupišti, chodil Vronskij ve svém dlouhém plášti a do čela staženém klobouku, s rukama v kapsách, jako zvíře v kleci a po dvaceti krocích se rychle obracel. Když Sergej Ivanovič přicházel, zdálo se mu, že ho Vronskij vidí, ale dělá, že ho nevidí. Sergeji Ivanovičovi to bylo jedno. Stál vysoko nad všemi osobními účty s Vronským.

V tu chvíli byl Vronskij v očích Sergeje Ivanoviče důležitým činitelem velké věci a Koznyšev pokládal za svou povinnost ho povzbudit a vyjádřit mu uznání. Šel k němu.

Vronskij se zastavil, zadíval se, poznal ho, udělal několik kroků Sergeji Ivanovičovi naproti a pevně, převelice pevně mu stiskl ruku.

„Možná jste se se mnou ani nechtěl vidět," řekl Sergej Ivanyč, „ale nemohl bych vám být něčím užitečný?"

„S nikým by mi nemohlo být setkání tak málo nepříjemné jako s vámi," řekl Vronskij. „Promiňte. Příjemného v životě nemám nic."

„Chápu to a chtěl jsem vám nabídnout své služby," řekl Sergej Ivanovič a zadíval se do Vronského zjevně trpící tváře. „Nepotřebujete dopis pro Riotiče, pro Milana?"

„Ó ne!" řekl Vronskij, jako by jen s námahou chápal. „Jestli je vám to jedno, budeme se procházet. Ve vagonech je takové dusno. Dopis? Ne, děkuji vám. Abych umřel, k tomu nepotřebuji doporučení. Leda k Turkům..." řekl a usmál se jen ústy. Oči si zachovávaly zlostně trpící výraz.

„Ano, ale možná pro vás bude snazší navázat styky, které jsou přece jen nezbytné, s člověkem, který je připravený. Ostatně, jak chcete. Velice mě potěšilo, když jsem uslyšel o vašem rozhodnutí. Na dobrovolníky se už tak útočí ze všech stran, že takový člověk, jako jste vy, je ve veřejném mínění pozvedne."

„Jako člověk," řekl Vronskij, „jsem dobrý tím, že můj život pro mě nemá žádnou cenu. A že mám dost fyzické síly, abych se vsekal do kare a rozdrtil je, nebo padl – to vím. Jsem rád, že je za co dát svůj život, který mi není jen k ničemu, ale je mi protivný. Někomu se bude hodit." A netrpělivě pohnul čelistí kvůli neustávající, palčivé bolesti zubu, která mu bránila dokonce i mluvit s tím výrazem, s jakým chtěl.

„Vy se znovu zrodíte, to vám předpovídám," řekl Sergej Ivanovič a cítil se dojatý. „Vysvobodit své bratry ze jha je cíl, který je hoden smrti i života. Dej vám Bůh úspěch navenek – a vnitřní mír," dodal a podal mu ruku.

Vronskij pevně stiskl podanou ruku Sergeje Ivanoviče.

„Ano, jako nástroj se k něčemu hodit můžu. Ale jako člověk jsem troska," řekl pomalu, slovo od slova.

Svíravá bolest pevného zubu, po které se mu ústa plnila slinami, mu bránila mluvit. Zmlkl a zadíval se na kola tendru, který se pomalu a hladce přikutálel po kolejích.

A najednou ho úplně jiný pocit, ne bolest, ale celková mučivá vnitřní tíseň, přiměl na okamžik zapomenout na bolest zubu. Při pohledu na tendr a na koleje, pod vlivem rozhovoru se známým, s nímž se od svého neštěstí nesetkal, se mu náhle vybavila ona, totiž to, co z ní ještě zbývalo, když jako šílený vběhl do strážnice na nádraží: na stole strážnice nestoudně natažené mezi cizími lidmi zakrvácené tělo, ještě plné nedávného života; dozadu zvrácená, nepoškozená hlava s těžkými copy a vlnitými vlasy na spáncích, a v okouzlující tváři s pootevřenými růžovými ústy ztuhlý podivný výraz, žalostný ve rtech a hrozný v ne-

hybných nezavřených očích, jako by vyslovoval to strašné slovo – že bude litovat –, které mu řekla během hádky.

A snažil se ji vybavit takovou, jaká byla, když ji poprvé potkal, také na nádraží, tajemnou, okouzlující, milující, hledající a dávající štěstí, a ne krutě mstivou, jak se mu vybavovala v poslední chvíli. Snažil se vzpomínat na nejlepší chvíle s ní, ale ty chvíle byly navždy otrávené. Pamatoval si jen její vítěznou, splněnou hrozbu lítosti, která nikomu k ničemu nebyla, ale nedala se smazat. Přestal cítit bolest zubu a vzlyky mu zkřivily tvář.

Dvakrát mlčky prošel kolem pytlů, ovládl se a klidně se obrátil na Sergeje Ivanoviče:

„Neměl jste telegram po tom včerejším? Ano, poraženi potřetí, ale na zítřek se očekává rozhodující bitva."

A když si ještě promluvili o tom, že Milan byl prohlášen králem, a o obrovských následcích, které to může mít, rozešli se po druhém zvonění každý do svého vagonu.

Kapitola šestá

Sergej Ivanovič nevěděl, kdy bude moci z Moskvy odjet, a tak bratrovi netelegrafoval, aby pro něho poslal povoz. Levin nebyl doma, když Katavasov se Sergejem Ivanovičem dojeli kolem poledne v malé bryčce, najaté na nádraží, zaprášení jako černoši, ke vchodu pokrovského domu. Kitty, která seděla na balkoně s otcem a se sestrou, poznala švagra a seběhla dolů, aby ho přivítala.

„Že se nestydíte, že jste nedal vědět," řekla, podávala Sergeji Ivanovičovi ruku a nastavovala mu čelo.

„Dojeli jsme výborně a nedělali jsme vám starosti," odpověděl Sergej Ivanovič. „Jsem tak zaprášený, že se vás bojím i dotknout. Měl jsem tolik práce, že jsem ani nevěděl, kdy se vytrhnu. A vy postaru," řekl s úsměvem, „si užíváte tichého štěstí mimo proudy ve své tiché zátoce. A hle, i náš přítel Fjodor Vasiljič se konečně vypravil."

„Ale já nejsem černoch, umyju se a budu vypadat jako člověk," řekl Katavasov se svou obvyklou žertovností, podával ruku a usmíval se zuby, které se z černé tváře obzvlášť leskly.

„Kosťa bude velice rád. Šel do dvorce. Už by měl přijít."

„Pořád se zabývá hospodářstvím. Vskutku v zátoce," řekl Katavasov. „Kdežto my ve městě kromě srbské války nic nevidíme. Nu, jak se k tomu staví můj přítel? Jistě nějak jinak než ostatní lidé?"

„Ale on tak, nic zvláštního, jako všichni," odpověděla Kitty a trochu rozpačitě se ohlédla na Sergeje Ivanoviče. „Tak já pro něho pošlu. A u nás je na návštěvě tatínek. Nedávno se vrátil z ciziny."

A když zařídila, aby poslali pro Levina, aby zaprášené hosty zavedli se umýt, jednoho do pracovny, druhého do bývalého pokoje Dolly, a aby hostům připravili snídani, vběhla na balkon a využívala práva na rychlé pohyby, kterého byla během těhotenství zbavena.

„To je Sergej Ivanovič a Katavasov, profesor," řekla.

„Ach, v tom vedru je to těžké!" řekl kníže.

„Ne, tatínku, on je moc milý a Kosťa ho má moc rád," řekla Kitty s úsměvem, jako by ho o něco prosila, protože si všimla posměšného výrazu v otcově tváři.

„Ale já nic."

„Jdi k nim, drahoušku," obrátila se Kitty k sestře, „a zabav je. Viděli Stivu na nádraží, je zdravý. A já běžím k Miťovi. Jako naschvál, nekojila jsem ho už od čaje. Teď se probudil a jistě křičí." A protože cítila, jak se jí sbíhá mléko, rychlým krokem odešla do dětského pokoje.

Opravdu to nebylo tak, že by jen hádala – její spojení s dítětem ještě nebylo přetržené –, ale podle toho, jak se jí sbíhalo mléko, s jistotou poznala, že dítěti chybí potrava.

Věděla, že křičí, ještě než přišla k dětskému pokoji. A opravdu křičel. Uslyšela jeho hlas a přidala do kroku. Ale čím rychleji šla, tím hlasitěji křičel. Byl to dobrý, zdravý hlas, jenom hladový a netrpělivý.

„Dlouho, chůvo, dlouho?" říkala Kitty spěšně, posadila se na židli a chystala se ke kojení. „Tak už mi ho dejte. Ach, chůvo, vy jste tak otravná, čepeček mu zavážete potom!"

Dítě se div neztrhalo hladovým křikem.

„Ale to nejde, matičko," odpověděla Agafja Michajlovna, která v dětském pokoji bývala skoro pořád. „Musí se pořádně ustrojit. Agu, agu!" prozpěvovala nad ním a nevšímala si matky.

Chůva nesla dítě k matce. Agafja Michajlovna šla za ním a tvář se jí rozplývala něhou.

„Pozná, pozná. Na mou duši, matičko Katěrino Alexandrovno, poznal mě!" překřikovala Agafja Michajlovna dítě.

Ale Kitty její slova neposlouchala. Její netrpělivost rostla stejně jako netrpělivost dítěte.

Z netrpělivosti se to dlouho nedařilo. Dítě se chytalo něčeho jiného, než mělo, a zlobilo se.

Konečně, po zoufalém, dusivém výkřiku a naprázdno polknutém doušku, se to podařilo, matka i dítě se zároveň cítili uklidnění a oba se ztišili.

„Ale i on je, chudáček, celý zpocený," řekla šeptem Kitty a ohmatávala dítě. „Proč si vlastně myslíte, že pozná?" dodala a pokukovala po očích dítěte, které se, jak se jí zdálo, šibalsky dívaly zpod čepečku, jenž mu sklouzl do čela, po pravidelně se nafukujících tvářičkách a po ručičce s červenou dlaní, kterou dělalo krouživé pohyby.

„To není možné! Kdyby už poznával, tak by poznal mě," řekla Kitty na tvrzení Agafji Michajlovny a usmála se.

Usmívala se tomu, že ačkoli říkala, že poznávat nemůže, srdcem věděla, že nejenže pozná Agafju Michajlovnu, ale že všechno ví a všemu rozumí, a ví a rozumí ještě mnoha věcem, které nikdo neví a které ona, matka, sama poznala a začala jim rozumět teprve díky němu. Pro Agafju Michajlovnu, pro chůvu, pro dědečka, dokonce i pro otce byl Miťa živý tvor, který vyžaduje jen tělesnou péči. Ale pro matku byl už dávno mravní bytostí, se kterou ji pojila už celá historie duchovních vztahů.

„Až se probudí, dá-li Pánbůh, uvidíte sama. Jak udělám tohle, celý se rozzáří, holoubek. Rozzáří se jako jasný den," říkala Agafja Michajlovna.

„No dobře, dobře, pak uvidíme," zašeptala Kitty. „Teď jděte, usíná."

Kapitola sedmá

Agafja Michajlovna vyšla po špičkách. Chůva spustila roletu, vyhnala mouchy zpod mušelínového závěsu postýlky i sršně, který narážel do okenních tabulek, a posadila se a mávala vadnoucí březovou větvičkou nad matkou a dítětem.

„To je vedro, to je vedro! Kdyby tak Pánbůh dal deštíček," řekla.

„Ano, ano, pšš..." odpovídala jen Kitty, lehce se pohupovala a něžně tiskla baculatou ručičku, jako by v zápěstí převázanou nitkou, kterou Miťa pořád slabě mával a přitom tu zavíral, tu otvíral očka. Ta ručička Kitty znepokojovala: chtělo se jí tu ručičku políbit, ale bála se to udělat, aby dítě neprobudila. Ručička se konečně přestala pohybovat a oči se zavřely. Jen občas dítě, zatímco pokračovalo ve své práci, zvedlo dlouhé zahnuté řasy a pohlédlo na matku očima, které se v pološeru zdály černé a vlhké. Chůva přestala mávat a zdřímla si. Shora se ozval rozléhavý hlas starého knížete a Katavasovův smích.

„Jistě se rozpovídali beze mě," myslela si Kitty, „ale stejně je škoda, že tu Kosťa není. Jistě se zase zastavil ve včelíně. Je mi sice smutno, že tam bývá tak často, ale přece jen jsem ráda. Rozptyluje ho to. Teď je pořád veselejší a lepší než na jaře. Předtím byl tak zachmuřený a tak se trápil, že jsem se o něho začínala bát. A jak je legrační!" zašeptala s úsměvem.

Věděla, co jejího muže trápí. Byla to jeho nevíra. Kdyby se jí zeptali, zda si myslí, že v budoucím životě bude zatracen, jestli neuvěří, musela by připustit, že bude zatracen. A přesto ji jeho nevíra nedělala nešťastnou. A ona, která uznávala, že pro nevěřícího nemůže být spásy,

a nade všechno na světě milovala duši svého muže, myslela na jeho nevíru s úsměvem a říkala si, že je legrační.

„Proč pořád celý rok čte nějaké filozofie?“ myslela si. „Jestli je to všechno napsané v těch knihách, pak je může pochopit. A jestli je v nich nepravda, proč je číst? Sám říká, že by chtěl věřit. Tak proč tedy nevěří? Asi proto, že moc přemýšlí? A moc přemýšlí kvůli samotě. Pořád sám a sám. S námi nemůže mluvit o všem. Myslím, že tihle hosté mu budou příjemní, zvlášť Katavasov. Rád s ním rozpráví,“ pomyslela si a hned se v myšlenkách přenesla k tomu, kde by bylo pohodlnější uložit Katavasova ke spánku – samotného, nebo spolu se Sergejem Ivanyčem. A tu ji náhle napadla myšlenka, při které se zachvěla rozrušením a dokonce znepokojila Miťu, který se na ni za to přísně podíval. „Pradlena myslím ještě nepřinesla prádlo, a ložní prádlo pro hosty je všechno rozebrané. Jestli to nezařídím, dá Agafja Michajlovna Sergeji Ivanyčovi použité povlečení,“ a při pouhé představě se Kitty nahrnula krev do tváře.

„Ano, zařídím to,“ rozhodla se, a když se vracela k předchozím myšlenkám, vzpomněla si, že něco důležitého, duševního, ještě nedomyslela, a začala si vybavovat co. „Ano, Kosťa je nevěřící,“ vzpomněla si zase s úsměvem.

„No a co, nevěřící! Ať je radši pořád takový, než jako paní Stahlová nebo jaká jsem chtěla být já tenkrát v cizině. Ne, on se už přetvařovat nezačne.“

A živě se jí vybavil nedávný projev jeho dobroty. Před dvěma týdny přišel od Stěpana Arkaďjiče Dolly kajícný dopis. Prosil ji, aby zachránila jeho čest a prodala svůj statek, aby se zaplatily jeho dluhy. Dolly byla zoufalá, nenáviděla muže, pohrdala jím, litovala ho, rozhodovala se, že se rozvede, že odmítne, ale skončilo to tím, že svolila prodat část svého statku. Kitty si potom s mimovolným dojatým úsměvem vzpomněla na rozpaky svého muže, na jeho opakované neobratné pokusy přiblížit se k věci, která ho zaměstnávala, a jak nakonec, když vy-

myslel jediný způsob, jak Dolly pomoci a neurazit ji, navrhl Kitty, aby jí dala svůj podíl na statku, což ji předtím nenapadlo.

„Jakýpak je to nevěřící? S takovým srdcem, s tím strachem, aby někoho nezarmoutil, i kdyby to bylo dítě! Všechno pro druhé, nic pro sebe. Sergej Ivanovič si přímo myslí, že je Kosťova povinnost dělat mu šafáře. A sestra taky. Teď má na starosti Dolly s dětmi. A všichni ti mužici, kteří k němu každý den chodí, jako by byl povinen jim sloužit."

„Ano, jen buď takový jako tvůj otec, jen takový," řekla tiše, podávala Miťu chůvě a dotkla se rty jeho tvářičky.

Kapitola osmá

Od té chvíle, kdy se Levin při pohledu na milovaného umírajícího bratra poprvé podíval na otázky života a smrti skrze ty nové, jak je nazýval, přesvědčení, která mu nepozorovaně, v době mezi dvacátým a čtyřiatřicátým rokem, nahradila dětskou a jinošskou víru, se nezděsil ani tak smrti jako života bez sebemenšího vědění o tom, odkud se bere, k čemu a proč je a co to vlastně je. Organismus, jeho rozpad, nezničitelnost hmoty, zákon zachování síly, vývoj – to byla slova, která mu nahradila dřívější víru. Ta slova a pojmy s nimi spojené byly velmi dobré pro rozumové účely, ale pro život nedávaly nic, a Levin se náhle cítil v postavení člověka, který by vyměnil teplý kožich za mušelínový oděv a který by se poprvé na mraze nepochybně, ne úvahami, ale celou svou bytostí přesvědčil, že je jako nahý a že musí nevyhnutelně a v mukách zahynout.

Od té chvíle Levin, i když si to neuvědomoval a žil dál jako dřív, nepřestával cítit ten strach ze své nevědomosti.

Kromě toho matně cítil, že to, čemu říkal svá přesvědčení, není jen nevědomost, ale že je to takový způsob myšlení, při kterém vědění toho, co potřeboval, nebylo vůbec možné.

Zpočátku manželství, nové radosti a povinnosti, které poznal, tyto myšlenky úplně přehlušily. Ale v poslední době, po ženině porodu, když žil v Moskvě bez práce, se Levinovi stále častěji a častěji, stále naléhavěji a naléhavěji začala vnucovat otázka, která vyžadovala rozřešení.

Ta otázka pro něho zněla takto: „Jestliže neuznávám odpovědi, které dává křesťanství na otázky mého života, jaké odpovědi tedy uznávám?“ A v celém arzenálu svých přesvědčení nemohl najít nejen jakékoli odpovědi, ale ani nic, co by se odpovědi podobalo.

Byl v postavení člověka, který hledá potravu v obchodech s hračkami a se zbraněmi.

Mimoděk, sám si to neuvědomoval, teď v každé knize, v každém rozhovoru, v každém člověku hledal vztah k těmto otázkám a jejich rozřešení.

Nejvíc ho přitom udivovalo a rozrušovalo, že většina lidí z jeho kruhu a jeho věku, kteří stejně jako on nahradili dřívější víru stejnými novými přesvědčeními jako on, v tom neviděla žádné neštěstí a byla naprosto spokojená a klidná. Takže kromě hlavní otázky Levina trápily ještě jiné otázky: Jsou ti lidé upřímní? Nepředstírají? Nebo snad nějak jinak, jasněji než on, rozumějí odpovědím, které dává věda na otázky, jež ho zaměstnávají? A pilně studoval názory těch lidí i knihy, které ty odpovědi vyjadřovaly.

Jedno, na co přišel od té doby, co ho ty otázky začaly zaměstnávat, bylo, že se mýlil, když podle vzpomínek na svůj jinošský, univerzitní kruh předpokládal, že náboženství už se přežilo a že už neexistuje. Všichni lidé, kteří mu byli blízcí a žili dobře, věřili. Starý kníže i Lvov, kterého si tolik oblíbil, i Sergej Ivanyč, i všechny ženy věřily, a jeho žena věřila tak, jak věřil on v raném dětství, a devadesát devět setin ruského národa, celý ten národ, jehož život v něm budil největší úctu, věřilo.

Druhé bylo, že po přečtení mnoha knih se přesvědčil, že lidé, kteří s ním sdíleli tytéž názory, si pod nimi nepředstavovali nic jiného a že nic nevysvětlovali, jen popírali ty otázky, bez jejichž zodpovězení cítil, že nemůže žít, a snažili se rozřešit úplně jiné otázky, které ho nemohly zajímat, jako například o vývoji organismů, o mechanickém vysvětlení duše a podobně.

Kromě toho se mu během ženina porodu přihodila pro něho neobyčejná věc. On, nevěřící, se začal modlit, a v té chvíli, kdy se modlil, věřil. Ale ta chvíle minula a on nemohl tehdejšímu rozpoložení dát ve svém životě žádné místo.

Nemohl připustit, že tehdy znal pravdu a že se teď mýlí, protože jakmile o tom začal klidně přemýšlet, všechno se rozpadalo na kusy. Nemohl ani připustit, že se tehdy mýlil, protože si tehdejšího duševního rozpoložení cenil, a kdyby ho uznal za daň slabosti, zneuctil by ty chvíle. Byl v mučivém rozporu sám se sebou a napínal všechny duševní síly, aby se z něho dostal.

Kapitola devátá

Ty myšlenky ho trýznily a trápily, jednou slaběji, jindy silněji, ale nikdy ho neopouštěly. Četl a přemýšlel, a čím víc četl a přemýšlel, tím dál se cítil od cíle, za kterým se hnal.

V poslední době v Moskvě i na venkově, když se přesvědčil, že u materialistů odpověď nenajde, znovu přečetl nebo si nově přečetl i Platóna, i Spinozu, i Kanta, i Schellinga, i Hegela, i Schopenhauera – ty filozofy, kteří vysvětlovali život jinak než materialisticky.

Myšlenky se mu zdály plodné, když buď četl, nebo sám vymýšlel vyvrácení jiných učení, zvlášť materialistického. Ale jakmile četl nebo sám vymýšlel řešení otázek, vždycky se opakovalo totéž. Když se držel daných definic nejasných slov jako *duch, vůle, svoboda, substance* a schválně vstupoval do té pasti slov, kterou mu nastražili filozofové nebo on sám sobě, začínal jako by něco chápat. Ale stačilo zapomenout na umělý chod myšlenek a vrátit se ze života k tomu, co ho uspokojovalo, když přemýšlel podle dané nitky – a najednou se celá ta umělá stavba zřítila jako domeček z karet a bylo jasné, že byla postavená z týchž přeskládaných slov, nezávisle na něčem v životě důležitějším, než je rozum.

Jednu dobu, když četl Schopenhauera, dosadil na místo jeho *vůle* – *lásku*, a tahle nová filozofie ho asi dva dny, dokud se od ní neodtáhl, utěšovala. Ale zřítila se úplně stejně, když se na ni potom podíval ze života, a ukázala se jako mušelínový oděv, který nehřeje.

Bratr Sergej Ivanovič mu poradil, aby si přečetl Chomjakovovy teologické spisy. Levin si přečetl druhý svazek Chomjakovových spisů,

a ačkoli ho zprvu odpuzoval polemický, elegantní a vtipný tón, učení o církvi ho v nich ohromilo. Nejdřív ho ohromila myšlenka, že poznání božských pravd není dáno člověku, ale je dáno společenství lidí spojených láskou – církvi. Potěšila ho myšlenka, oč snazší je uvěřit v existující, teď žijící církev, která v sobě obsahuje všechnu víru lidí, má v čele Boha, a proto je svatá a neomylná, a teprve od ní přijmout víru v Boha, ve stvoření, v pád, ve vykoupení, než začínat od Boha, vzdáleného, tajemného Boha, od stvoření a tak dále. Ale když si potom přečetl dějiny církve od katolického spisovatele a dějiny církve od pravoslavného spisovatele a uviděl, že obě církve, ve své podstatě neomylné, jedna druhou popírají, zklamal se i v Chomjakovově učení o církvi a ta budova se rozpadla na stejný prach jako filozofické stavby.

Celé to jaro nebyl sám sebou a prožil hrozné chvíle.

„Bez vědění, co jsem a proč jsem tady, se nedá žít. A to vědět nemůžu, a tedy se nedá žít," říkal si Levin.

„V nekonečném čase, v nekonečnosti hmoty, v nekonečném prostoru se oddělí bublinka-organismus, ta bublinka chvíli vydrží a praskne, a ta bublinka jsem já."

Byla to mučivá nepravda, ale byl to jediný, poslední výsledek staletého úsilí lidského myšlení tímto směrem.

Byla to ta poslední víra, na které stavělo všechno bádání lidského myšlení, skoro ve všech oborech. Bylo to vládnoucí přesvědčení a Levin si ze všech ostatních vysvětlení mimoděk, sám nevěděl kdy a jak, osvojil právě tohle jako přece jen nejjasnější.

Ale nebyla to jen nepravda, byl to krutý výsměch nějaké zlé moci, zlé, odporné a takové, které se nebylo možné podřídit.

Bylo třeba se té moci zbavit. A vysvobození bylo v rukou každého. Bylo třeba skoncovat s touhle závislostí na zlu. A byl jen jeden prostředek – smrt.

A Levin, šťastný otec rodiny, zdravý člověk, byl několikrát tak blízko k sebevraždě, že schoval šňůru, aby se na ní neoběsil, a bál se chodit

s puškou, aby se nezastřelil.

Ale Levin se nezastřelil ani neoběsil a žil dál.

Kapitola desátá

Když Levin přemýšlel o tom, co je a pro co žije, nenacházel odpověd a propadal zoufalství. Ale když se na to přestal ptát, jako by věděl, co je i pro co žije, protože jednal a žil pevně a určitě. Dokonce v té poslední době žil mnohem pevněji a určitěji než dřív.

Když se začátkem června vrátil na venkov, vrátil se i ke svým obvyklým zaměstnáním. Polní hospodářství, vztahy s mužiky a sousedy, domácnost, záležitosti sestry a bratra, které měl na starosti, vztahy se ženou a s příbuznými, starosti o dítě, nová včelařská záliba, které propadl od letošního jara, mu zabíraly všechen čas.

Tyto věci ho zaměstnávaly ne proto, že by je před sebou ospravedlňoval nějakými obecnými názory, jak to dřív dělával. Naopak teď, jednak zklamaný nezdarem dřívějších podniků pro obecné blaho, jednak příliš zaujatý svými myšlenkami a samým množstvím záležitostí, které se na něho valily ze všech stran, nechal úplně stranou všechny úvahy o obecném blahu, a ty věci ho zaměstnávaly jen proto, že se mu zdálo, že musí dělat to, co dělá – že nemůže jinak.

Dřív – a začalo to skoro už v dětství a pořád to rostlo až do plné dospělosti –, když se snažil udělat něco takového, co by přineslo dobro všem, lidstvu, Rusku, gubernii, celé vesnici, pozoroval, že myšlenky na to jsou příjemné, ale sama činnost bývala vždycky nemotorná, chyběla úplná jistota, že je ta věc nezbytně nutná, a sama činnost, která se zpočátku zdála tak velká, se stále zmenšovala a zmenšovala, až přišla vniveč. Teď však, když se po svatbě stále víc a víc omezoval na život pro sebe, sice už necítil žádnou radost při pomyšlení na svou činnost,

ale cítil jistotu, že jeho práce je nezbytná, viděl, že se daří mnohem lépe než dřív a že je jí stále víc a víc.

Teď se jako proti své vůli zarýval stále hlouběji a hlouběji do země jako pluh, takže se už nemohl vyprostit, aniž by z brázdy vybočil.

Bylo nepochybně nutné, aby rodina žila tak, jak byli zvyklí žít otcové a dědové, to znamená v týchž podmínkách vzdělání, a v týchž vychovávat děti. Bylo to stejně nutné jako obědvat, když má člověk hlad. A k tomu, stejně jako bylo nutné připravit oběd, bylo nutné vést hospodářský stroj v Pokrovském tak, aby přinášel příjmy. Stejně nepochybně, jako je nutné splatit dluh, bylo nutné udržovat rodovou půdu v takovém stavu, aby syn, až ji zdědí, řekl otci stejně děkuji, jako Levin říkal děkuji dědovi za všechno, co nastavěl a nasázel. A k tomu bylo nutné nepronajímat půdu, ale hospodařit sám, chovat dobytek, hnojit pole, sázet lesy.

Nebylo možné nevyřizovat záležitosti Sergeje Ivanoviče, sestry a všech mužiků, kteří k němu chodili pro radu a byli na to zvyklí, stejně jako není možné odhodit dítě, které už držíš v náručí. Bylo nutné postarat se o pohodlí pozvané švagrové s dětmi i ženy s dítětem a nebylo možné nebýt s nimi aspoň malou část dne.

A to všechno spolu s honem na zvěř a s novou včelařskou zálibou naplňovalo celý ten Levinův život, který pro něho neměl žádný smysl, když přemýšlel.

Ale kromě toho, že Levin pevně věděl, *co* má dělat, stejně tak věděl, jak to všechno má dělat a která věc je důležitější než jiná.

Věděl, že dělníky je třeba najímat co nejlaciněji, ale že je nesmí zotročovat tím, že jim dá peníze napřed, za míň, než stojí, i když to bylo velmi výhodné. Prodávat mužikům slámu v době nouze o krmivo se smělo, i když jich bylo líto. Ale zájezdní hostinec a kořalnu bylo nutné zrušit, i když přinášely příjem. Za kácení lesů bylo nutné trestat co nejpřísněji, ale za zahnaný dobytek se nesměly vybírat pokuty, a i když

to hlídače mrzelo a rušilo to strach, nebylo možné zahnaný dobytek nepouštět.

Petrovi, který platil lichváři deset procent měsíčně, bylo nutné půjčit, aby ho z toho vykoupil. Ale nebylo možné odpustit nebo odložit poplatek mužikům, kteří neplatili. Nebylo možné prominout šafáři, že lučina nebyla posečená a tráva přišla nazmar. Ale nebylo možné ani kosit osmdesát desjatin, na kterých byl vysázený mladý les. Nebylo možné odpustit dělníkovi, který v době práce odešel domů, protože mu umřel otec, ať ho bylo sebevíc líto, a bylo nutné mu za vynechané drahé měsíce vyplatit méně. Ale nebylo možné ani nevydávat měsíční deputát starým, k ničemu nepotřebným čeledínům.

Levin také věděl, že když se vrací domů, má jít nejdřív k ženě, která nebyla zdravá, a mužici, kteří na něho čekali už tři hodiny, můžou ještě počkat. A věděl, že navzdory všemu potěšení, které mu dávalo usazování roje, se toho potěšení musí vzdát, nechat starce, ať roj usadí bez něho, a jít to probrat s mužiky, kteří ho vyhledali ve včelíně.

Zda jedná dobře, nebo špatně, nevěděl, a nejenže by to teď nedokazoval, ale vyhýbal se rozhovorům i myšlenkám o tom.

Úvahy ho přiváděly k pochybnostem a bránily mu vidět, co se má a co se nemá. Když však nepřemýšlel, ale žil, ustavičně cítil ve své duši přítomnost neomylného soudce, který rozhodoval, který ze dvou možných činů je lepší a který horší. A jakmile nejednal tak, jak se má, hned to cítil.

Tak žil, nevěděl a neviděl možnost vědět, co je a pro co žije na světě, trápil se tou nevědomostí do té míry, že se bál sebevraždy, a zároveň si pevně razil svou zvláštní, určitou cestu životem.

Kapitola jedenáctá

Toho dne, kdy Sergej Ivanovič přijel do Pokrovského, prožíval Levin jeden ze svých nejtrýznivějších dnů.

Byla to nejnaléhavější pracovní doba, kdy se v celém lidu projevuje tak neobyčejné vypětí obětavosti v práci, jaké se neprojevuje za žádných jiných životních okolností a jaké by bylo vysoce ceněno, kdyby si lidé, kteří tyto vlastnosti projevují, sami jich cenili, kdyby se to neopakovalo každý rok a kdyby výsledky toho vypětí nebyly tak prosté.

Posekat a požnout žito a oves a svézt je, dosekat louky, podruhé zorat úhor, vymlátit osivo a zasít ozim – to všechno se zdá prosté a obyčejné; ale aby se to všechno stihlo, musí všichni vesničané od starého po malého v těch třech čtyřech týdnech pracovat bez přestání třikrát víc než obvykle, živit se kvasem, cibulí a černým chlebem, mlátit a vozit snopy po nocích a spánku dopřávat nanejvýš dvě tři hodiny denně. A každý rok se to děje po celém Rusku.

Levin prožil větší část života na venkově a v blízkém styku s lidem, a proto vždycky v době polních prací cítil, že to všeobecné vzrušení lidu přechází i na něj.

Ráno zajel na první setí žita a k ovsu, který se svážel do stohů, a když se vrátil domů, právě když žena a švagrová vstávaly, napil se s nimi kávy a šel pěšky do dvorce, kde měli spustit nově postavenou mlátičku na přípravu osiva.

Celý ten den Levin mluvil se šafářem a s mužiky a doma se ženou, s Dolly, s jejími dětmi, s tchánem, a přitom myslel na jedno jediné, co ho v té době vedle hospodářských starostí zaměstnávalo, a ve všem

hledal vztah ke své otázce: „Co tedy jsem? A kde jsem? A proč jsem tady?“

Stál v chládku nově zastřešené sušárny, kde z lískového laťoví přitisknutého k oloupaným čerstvým osikovým trámkům doškové střechy ještě neopadalo vonné listí, a díval se tu otevřenými vraty, v nichž vířil a tančil suchý a hořký prach mlácení, na sluncem rozpálenou trávu humna a na čerstvou slámu, kterou právě vynesli z kůlny, tu na vlaštovky s pestrou hlavou a bílou hrudí, které s hvízdnutím vlétaly pod střechu, třepotaly křídly a zastavovaly se v průzorech vrat, tu na lidi, kteří se hemžili v temné a prašné sušárně, a myslel podivné myšlenky.

„Proč se to všechno dělá?“ myslel si. „Proč tu stojím a nutím je pracovat? Proč se všichni tak snaží a chtějí mi předvést svou horlivost? Proč se tak dře tahle stará Matrjona, moje známá? Léčil jsem ji, když na ni při požáru spadl trám,“ myslel si a díval se na hubenou selku, která hrabala obilí a s námahou šlapala černě opálenýma bosýma nohama po nerovném tvrdém mlatu. „Tenkrát se uzdravila; ale dnes zítra, za deset let ji zahrabou a nezůstane nic ani z ní, ani z téhle parádnice v červené sukni, která tak obratným, něžným pohybem vytřásá klas z plev. I ji zahrabou, i tohohle strakatého valacha, a to velmi brzy,“ myslel si a díval se na koně, který těžce vláčel břicho, často dýchal roztaženými chřípími a přešlapoval po šikmém kole, které mu ujíždělo pod nohama. „I jeho zahrabou, i podavače Fjodora s kudrnatou bradou plnou plev a s košilí roztrženou na bílém rameni zahrabou. A on trhá snopy a něco poroučí a křičí na ženské a rychlým pohybem rovná řemen na setrvačníku. A hlavně, nejen je, ale i mě zahrabou a nic nezůstane. K čemu?“

Myslel na to a zároveň se díval na hodinky, aby si spočítal, kolik se toho za hodinu vymlátí. Potřeboval to vědět, aby podle toho mohl stanovit denní úkol.

„Už bude brzy hodina, a začali teprve třetí mandel,“ pomyslel si Levin, přistoupil k podavači, překřičel rachot stroje a řekl mu, ať podává

řidčeji.

„Podáváš moc najednou, Fjodore! Vidíš, ucpává se to, proto to nejde od ruky. Rozhrnuj to!“

Fjodor, celý černý od prachu, který se mu lepil na zpocený obličej, něco zakřičel v odpověď, ale pořád to dělal jinak, než chtěl Levin.

Levin přistoupil k bubnu, odstrčil Fjodora a začal podávat sám.

Pracoval až do mužického oběda, do kterého už nezbývalo dlouho, pak s podavačem vyšel ze sušárny a dal se s ním do řeči u úhledného žlutého stohu požatého žita, složeného na mlatu na osivo.

Podavač byl z daleké vesnice, z té, ve které Levin kdysi pronajímal půdu na družstevním základě. Teď ji měl v nájmu hostinský.

Levin si s podavačem Fjodorem povídal o té půdě a zeptal se ho, jestli by ji na příští rok nevzal Platon, bohatý a dobrý mužik z téže vesnice.

„Je to drahé, Platon by na to nevydělal, Konstantine Dmitriči,“ odpovídal mužik a vybíral si klasy ze zpoceného záňadří.

„A jak to, že Kirillov na to vydělá?“

„Miťucha,“ tak opovržlivě nazval mužik hostinského, „ten aby nevydělal, Konstantine Dmitriči! Ten přitlačí a své si vybere. Křesťana nešetří. Ale strýc Fokanyč,“ tak říkal starému Platonovi, „copak ten bude z člověka stahovat kůži? Někde půjčí, někde i odpustí. A pak mu chybí. Taky je to člověk.“

„A proč by odpouštěl?“

„Inu tak, že lidi jsou různí; jeden člověk žije jen pro svou potřebu, třeba ten Miťucha, jenom si cpe břicho, ale Fokanyč je spravedlivý stařec. Ten žije pro duši. Pamatuje na Boha.“

„Jak to, pamatuje na Boha? Jak to, žije pro duši?“ skoro vykřikl Levin.

„Jak, to se ví, podle pravdy, po Božím. Lidi jsou přece různí. Třeba vy, taky člověku neublížíte…“

„Ano, ano, sbohem!“ vypravil ze sebe Levin, zalykal se vzrušením, otočil se, vzal hůl a rychle odcházel k domovu.

Levina se zmocnil nový radostný pocit. Při mužikových slovech o tom, že Fokanyč žije pro duši, podle pravdy, po Božím, jako by se odněkud zpod zámku vyrojily nejasné, ale významné myšlenky, všechny se hnaly k jednomu cíli, vířily mu v hlavě a oslňovaly ho svým světlem.

Kapitola dvanáctá

Levin kráčel dlouhými kroky po silnici a nenaslouchal ani tak svým myšlenkám – ještě se v nich nedokázal vyznat –, jako spíš duševnímu stavu, jaký nikdy předtím nezažil.

Slova, která mužik řekl, zapůsobila v jeho duši jako elektrická jiskra, která náhle proměnila a slila v jedno celý roj roztříštěných, bezmocných jednotlivých myšlenek, jež ho nikdy nepřestaly zaměstnávat. Ty myšlenky ho bez jeho vědomí zaměstnávaly i tehdy, když mluvil o pronájmu půdy.

Cítil ve své duši něco nového a s rozkoší to nové ohmatával, ještě aniž věděl, co to je.

„Nežít pro své potřeby, ale pro Boha. Pro jakého Boha? Pro Boha. A co se dá říct nesmyslnějšího, než co řekl? Řekl, že se nemá žít pro své potřeby, to jest že se nemá žít pro to, čemu rozumíme, k čemu nás to táhne, co chceme, ale že se má žít pro něco nepochopitelného, pro Boha, kterého nikdo nemůže ani pochopit, ani vymezit. A co? Nepochopil jsem snad ta nesmyslná Fjodorova slova? A když jsem je pochopil, zapochyboval jsem o jejich pravdivosti? Shledal jsem je hloupými, nejasnými, nepřesnými?

„Ne, pochopil jsem ho, a to přesně tak, jak to chápe on, pochopil jsem to úplně a jasněji, než chápu cokoli v životě, a nikdy v životě jsem o tom nepochyboval a nemohu o tom zapochybovat. A nejen já, ale všichni, celý svět jen tomuhle úplně rozumí a jen o tomhle nepochybuje a vždycky v tom souhlasí.

„Fjodor říká, že hostinský Kirillov žije pro břicho. To je pochopitelné a rozumné. My všichni jako rozumné bytosti nemůžeme žít jinak než pro břicho. A najednou týž Fjodor říká, že žít pro břicho je špatné, že se má žít pro pravdu, pro Boha, a já mu rozumím na pouhý náznak! A já i miliony lidí, kteří žili před staletími a žijí teď, mužici, chudí duchem i mudrci, kteří o tom přemýšleli a psali a svým nejasným jazykem říkají totéž – my všichni se shodujeme v tomhle jediném: pro co je třeba žít a co je dobré. Já mám se všemi lidmi jen jedno pevné, nepochybné a jasné vědění, a to vědění nelze rozumem vysvětlit – je mimo rozum a nemá žádné příčiny a nemůže mít žádné následky.

„Má-li dobro příčinu, už to není dobro; má-li následek – odměnu, také to není dobro. Dobro je tedy mimo řetěz příčin a následků.

„A právě ho znám, a všichni ho známe.

„A já hledal zázraky, litoval jsem, že jsem neviděl zázrak, který by mě přesvědčil. A tady je ten zázrak, jediný možný, stále existující, obklopující mě ze všech stran, a já si ho nevšímal!

„Jaký zázrak může být větší než tenhle?

„Opravdu jsem našel rozřešení všeho, opravdu teď skončilo moje trápení?“ myslel si Levin, kráčel po prašné cestě, nevnímal ani horko, ani únavu a zakoušel pocit utišení dlouhého utrpení. Ten pocit byl tak radostný, že se mu zdál neskutečný. Zalykal se vzrušením, a protože už nemohl jít dál, sešel z cesty do lesa a sedl si ve stínu osik do neposekané trávy. Sňal si ze zpocené hlavy klobouk a lehl si, opřený o loket, do šťavnaté, širokolisté lesní trávy.

„Ano, musím se vzpamatovat a promyslet to,“ myslel si a upřeně se díval na nepomačkanou trávu před sebou a sledoval pohyby zeleného broučka, který lezl po stéble pýru a v cestě nahoru ho zdržoval list bršlice. „Všechno od začátku,“ říkal si, odhrnul list bršlice, aby broučkovi nepřekážel, a přihnul jinou trávu, aby na ni brouček přešel. „Co mě těší? Co jsem objevil?

„Dřív jsem říkal, že v mém těle, v těle téhle trávy a tohohle broučka – tak vida, nechtěl na tu trávu, roztáhl křídla a odletěl – probíhá podle fyzikálních, chemických a fyziologických zákonů výměna látek. A v nás všech, spolu s osikami i s mraky i s mlhovinami, probíhá vývoj. Vývoj z čeho? V co? Nekonečný vývoj a boj?... Jako by v nekonečnu mohl být nějaký směr a boj! A divil jsem se, že navzdory největšímu vypětí myšlenky po té cestě se mi přece jen neodhaluje smysl života, smysl mých pohnutek a tužeb. A smysl mých pohnutek je ve mně tak jasný, že podle něj neustále žiji, a divil jsem se a zaradoval, když mi ho mužik vyslovil: žít pro Boha, pro duši.

„Nic jsem neobjevil. Jen jsem poznal to, co vím. Pochopil jsem tu sílu, která mi dala život nejen v minulosti, ale dává mi život i teď. Osvobodil jsem se od klamu, poznal jsem pána."

A krátce si v duchu zopakoval celý průběh svých myšlenek za ty poslední dva roky, jejichž začátkem byla jasná, zřejmá myšlenka na smrt, když viděl milovaného beznadějně nemocného bratra.

Tehdy poprvé jasně pochopil, že každého člověka i jeho nečeká nic než utrpení, smrt a věčné zapomnění, a rozhodl se, že takhle se žít nedá, že musí buď svůj život vysvětlit tak, aby se nejevil jako zlý výsměch nějakého ďábla, anebo se zastřelit.

Ale neudělal ani jedno, ani druhé, a žil dál, myslel a cítil, a dokonce se právě v té době oženil a zakusil mnoho radostí a byl šťastný, když nepřemýšlel o smyslu svého života.

Co to tedy znamenalo? Znamenalo to, že žil dobře, ale myslel špatně.

Žil – aniž si to uvědomoval – těmi duchovními pravdami, které nasál s mateřským mlékem, ale myslel tak, že ty pravdy nejen neuznával, ale pečlivě se jim vyhýbal.

Teď mu bylo jasné, že mohl žít jen díky víře, v níž byl vychován.

„Čím bych byl a jak bych prožil svůj život, kdybych tu víru neměl, kdybych nevěděl, že se má žít pro Boha, a ne pro své potřeby? Loupil

bych, lhal, vraždil. Nic z toho, co tvoří hlavní radosti mého života, by pro mě neexistovalo.“ A ani při největším napětí představivosti si nedokázal představit tu zvířeckou bytost, kterou by byl on sám, kdyby nevěděl, pro co žil.

„Hledal jsem odpověď na svou otázku. Ale odpověď na mou otázku mi myšlení dát nemohlo – je s tou otázkou nesouměřitelné. Odpověd mi dal sám život, v mém vědění o tom, co je dobré a co je špatné. A to vědění jsem ničím nezískal, ale je mi dáno spolu se všemi, *dáno* proto, že jsem ho nemohl odnikud vzít.

„Odkud jsem to vzal? Došel jsem snad rozumem k tomu, že se má milovat bližní a ne ho škrtit? Řekli mi to v dětství a já radostně uvěřil, protože mi řekli to, co jsem měl v duši. A kdo to objevil? Ne rozum. Rozum objevil boj o existenci a zákon, který žádá, aby se škrtili všichni, kdo překážejí uspokojení mých přání. To je závěr rozumu. Ale milovat druhého rozum objevit nemohl, protože to je nerozumné.“

„Ano, pýcha,“ řekl si, převalil se na břicho a začal vázat stébla trav do uzlíku a snažil se, aby je nezlomil.

„A nejen pýcha rozumu, ale hloupost rozumu. A hlavně – šalba, právě šalba rozumu. Právě podvod rozumu,“ opakoval si.

Kapitola třináctá

A Levinovi se vybavila nedávná scéna s Dolly a jejími dětmi. Děti zůstaly samy a začaly péct maliny nad svíčkami a lít si mléko proudem do pusy. Matka je přistihla při činu a před Levinem jim začala domlouvat, kolik práce stojí dospělé to, co ničí, a že se ta práce dělá pro ně, že když budou rozbíjet šálky, nebudou mít z čeho pít čaj, a když budou rozlévat mléko, nebudou mít co jíst a umřou hlady.

A Levina zarazila ta klidná, sklíčená nedůvěra, s jakou děti ta matčina slova poslouchaly. Mrzelo je jen, že jim přerušila zajímavou hru, a nevěřily ani slovo z toho, co matka říkala. Ani nemohly věřit, protože si nedokázaly představit celý rozsah toho, co užívají, a proto si nemohly představit, že to, co ničí, je právě to, čím žijí.

„To všechno je samo sebou," myslely si, „a není na tom nic zajímavého ani důležitého, protože to vždycky bylo a bude. A pořád je to všechno stejné. O tom nemusíme přemýšlet, to je hotové; ale my chceme vymyslet něco svého a nového. Tak jsme vymyslely dát maliny do šálku a péct je nad svíčkou a lít si mléko proudem rovnou do pusy. To je veselé a nové a vůbec ne horší než pít z šálků."

„Copak neděláme totéž my, nedělal jsem totéž já, když jsem rozumem hledal význam přírodních sil a smysl lidského života?" myslel si dál.

„A copak nedělají totéž všechny filozofické teorie, když člověka cestou myšlení, podivnou a člověku nevlastní, přivádějí k vědění toho, co dávno ví, a ví tak jistě, že by bez toho nemohl ani žít? Copak není jasně vidět ve vývoji teorie každého filozofa, že hlavní smysl života zná pře-

dem stejně nepochybně jako mužik Fjodor, a ani trochu jasněji než on, a jen pochybnou rozumovou cestou se chce vrátit k tomu, co všichni znají?

„Ať se jen nechají děti samy, aby si všechno samy opatřily, udělaly nádobí, podojily mléko a tak dále. Zlobily by? Umřely by hlady. Jen nás nechte, nás s našimi vášněmi a myšlenkami, bez pojmu o jediném Bohu a Stvořiteli! Nebo bez pojmu o tom, co je dobro, bez vysvětlení mravního zla.

„No tak, zkuste bez těch pojmů něco postavit!

„My jen ničíme, protože jsme duchovně syti. Opravdu jako děti!

„Odkud mám to radostné vědění, které mám společné s mužikem a které jediné mi dává klid v duši? Odkud jsem to vzal?

„Já, vychovaný v pojmu Boha, jako křesťan, který naplnil celý svůj život duchovními statky, jež mi dalo křesťanství, který je jimi celý prostoupen a těmi statky žije, já jako děti, aniž jim rozumím, ničím, to jest chci zničit to, čím žiji. A jakmile přijde důležitá chvíle života, jdu jako děti, když je jim zima a hlad, k němu, a ještě méně než děti, kterým matka vyčítá jejich dětské lotroviny, cítím, že se mi mé dětinské pokusy bláznit z dobroty nepočítají.

„Ano, co vím, to nevím rozumem, ale je mi to dáno, zjeveno, a vím to srdcem, vírou v to hlavní, co vyznává církev.“

„Církev? Církev!“ opakoval si Levin, přelehl na druhý bok, opřel se o loket a začal se dívat do dálky, na stádo, které z druhé strany sestupovalo k řece.

„Ale mohu věřit ve všechno, co vyznává církev?“ myslel si, zkoušel se a vymýšlel všechno, co by mohlo rozrušit jeho nynější klid. Schválně si začal vybavovat ta církevní učení, která se mu vždycky zdála nejpodivnější a sváděla ho k pochybnostem. „Stvoření? A čím jsem já vysvětloval existenci? Existencí? Ničím? – Ďábel a hřích? – A čím vysvětluji zlo?... Vykupitel?...

„Ale já nic, nic nevím a nemohu vědět, kromě toho, co mi bylo řečeno spolu se všemi.“

A teď se mu zdálo, že není ani jeden článek církevní víry, který by porušoval to hlavní – víru v Boha, v dobro jako jediné poslání člověka.

Každý článek církevní víry se dal vyložit jako víra ve službu pravdě, a ne potřebám. A žádný to nejen neporušoval, ale každý byl nezbytný k tomu, aby se uskutečňoval ten hlavní, na zemi neustále se projevující zázrak, který spočívá v tom, že je možné, aby každý spolu s miliony nejrozmanitějších lidí, mudrců i bláznů Božích, dětí i starců – se všemi, s mužikem, se Lvovem, s Kitty, se žebráky i s cary –, nepochybně chápal jedno a totéž a skládal ten život duše, pro který jediný stojí za to žít a kterého jediného si ceníme.

Ležel na zádech a díval se teď do vysokého, bezmračného nebe. „Copak nevím, že tohle je nekonečný prostor a že to není kulatá klenba? Ale ať bych přimhuřoval oči a napínal zrak sebevíc, nemohu ho vidět jinak než kulatý a ohraničený, a navzdory svému vědění o nekonečném prostoru mám nepochybně pravdu, když vidím pevnou modrou klenbu, mám větší pravdu, než když se namáhám vidět za ni.“

Levin už přestal myslet a jen jako by naslouchal tajemným hlasům, které spolu radostně a starostlivě o něčem rozmlouvaly.

„Je tohle opravdu víra?“ pomyslel si a bál se uvěřit svému štěstí. „Bože můj, děkuji ti!“ vypravil ze sebe, polykal stoupající vzlyky a oběma rukama si utíral slzy, kterými měl plné oči.

Kapitola čtrnáctá

Levin se díval před sebe a viděl stádo, pak uviděl svůj vozík zapřažený Vraníkem a kočího, který dojel ke stádu a o něčem promluvil s pastýřem; pak už nablízku uslyšel zvuk kol a frkání vykrmeného koně; ale byl tak zabraný do svých myšlenek, že ho ani nenapadlo přemýšlet, proč k němu kočí jede.

Vzpomněl si na to teprve tehdy, když kočí dojel až k němu a zavolal na něj.

„Milostpaní posílají. Přijeli pan bratr a ještě nějaký pán."

Levin si sedl do vozíku a vzal opratě.

Jako by se probudil ze spánku, Levin se dlouho nemohl vzpamatovat. Prohlížel si vykrmeného koně, zpěněného mezi stehny a na krku, kde ho dřely postraňky, prohlížel si kočího Ivana, který seděl vedle něj, a vzpomínal, že čekal bratra, že se žena asi znepokojuje jeho dlouhou nepřítomností, a snažil se uhodnout, kdo je ten host, který přijel s bratrem. I bratr, i žena, i neznámý host se mu teď jevili jinak než dřív. Zdálo se mu, že teď už budou jeho vztahy se všemi lidmi jiné.

„S bratrem teď nebude to odcizení, které mezi námi vždycky bylo – hádky nebudou; s Kitty se nikdy nepohádám; k hostovi, ať je to kdokoli, budu laskavý a dobrý; s lidmi, s Ivanem – všechno bude jinak."

Levin zdržoval na napjatých opratích dobrého koně, který netrpělivě frkal a chtěl se rozběhnout, ohlížel se na Ivana, který seděl vedle něj, nevěděl, co dělat s rukama, jež zůstaly bez práce, a ustavičně si přidržoval košili, a hledal záminku, jak s ním začít rozhovor. Chtěl říct, že Ivan zbytečně vysoko vytáhl řemen přes sedélko, ale to by zně-

lo jako výčitka, a jemu se chtělo vlídného rozhovoru. Nic jiného ho nenapadalo.

„Ráčte vzít doprava, je tam pařez," řekl kočí a popotáhl Levinovi za opratě.

„Prosím tě, nesahej mi na to a nepoučuj mě!" řekl Levin, rozmrzelý tím kočího vměšováním. Přesně tak jako vždycky by ho takové vměšování rozmrzelo, a hned se smutkem pocítil, jak mylný byl jeho předpoklad, že by ho duševní naladění mohlo hned při střetu se skutečností změnit.

Asi čtvrt versty před domem uviděl Levin Grišu a Táňu, jak mu běží naproti.

„Strýčku Kosťo! I maminka jde, i dědeček, i Sergej Ivanyč, a ještě někdo," povídali, když lezli na vozík.

„A kdo?"

„Strašně hrozný! A dělá rukama takhle," řekla Táňa, zvedla se ve vozíku a napodobovala Katavasova.

„A starý, nebo mladý?" řekl Levin se smíchem, protože mu Táňino předvádění někoho připomínalo.

„Ach, jen aby to nebyl nepříjemný člověk!" pomyslel si Levin.

Teprve když zahnul za zatáčku a uviděl ty, kdo šli naproti, poznal Levin Katavasova ve slaměném klobouku, který šel a mával rukama přesně tak, jak to předváděla Táňa.

Katavasov velmi rád mluvil o filozofii, o níž měl představu od přírodovědců, kteří se filozofií nikdy nezabývali; a v Moskvě se s ním Levin v poslední době hodně přel.

A jeden z takových rozhovorů, v němž měl Katavasov zřejmě za to, že zvítězil, byl to první, co se Levinovi vybavilo, když ho poznal.

„Ne, přít se a lehkomyslně vykládat své myšlenky už za nic nebudu," pomyslel si.

Vystoupil z vozíku, pozdravil se s bratrem a s Katavasovem a zeptal se na ženu.

„Odnesla Miťu do Koloku," – to byl les nedaleko domu – „chtěla ho tam uložit, v domě je horko," řekla Dolly.

Levin ženě vždycky rozmlouval nosit dítě do lesa, protože to pokládal za nebezpečné, a ta zpráva mu nebyla příjemná.

„Nosí se s ním z místa na místo," řekl kníže s úsměvem. „Radil jsem jí, ať ho zkusí odnést do ledárny."

„Chtěla přijít ke včelínu. Myslela, že jsi tam. Jdeme tam," řekla Dolly.

„Tak co děláš?" řekl Sergej Ivanovič, opozdil se za ostatními a srovnal krok s bratrem.

„Ale nic zvláštního. Jako vždycky se zabývám hospodářstvím," odpovídal Levin. „A ty, přijel jsi na dlouho? Dávno jsme tě čekali."

„Tak na dva týdny. V Moskvě je spousta práce."

Při těch slovech se oči bratrů setkaly, a Levin, přestože v něm byla vždycky, a teď obzvlášť silně, touha být s bratrem v přátelském a hlavně prostém vztahu, ucítil, že je mu nepříjemné se na něj dívat. Sklopil oči a nevěděl, co říct.

Probíral náměty k rozhovoru, které by byly Sergeji Ivanovičovi příjemné a odvedly by ho od řeči o srbské válce a slovanské otázce, na které narážel zmínkou o práci v Moskvě, a dal se do řeči o knize Sergeje Ivanoviče.

„Tak co, byly nějaké recenze na tvou knihu?" zeptal se.

Sergej Ivanovič se nad úmyslností té otázky usmál.

„Nikdo se tím nezabývá, a já nejméně ze všech," řekl. „Podívejte se, Darjo Alexandrovno, bude pršet," dodal a ukázal deštníkem na bílé mráčky, které se objevily nad korunami osik.

A stačila ta slova, aby se mezi bratry znovu ustavil ten ne nepřátelský, ale chladný vztah, kterému se Levin tolik chtěl vyhnout.

Levin přistoupil ke Katavasovovi.

„To jste udělal moc dobře, že vás napadlo přijet," řekl mu.

„Dávno jsem to měl v úmyslu. Teď si popovídáme, uvidíme. Přečetl jste Spencera?“

„Ne, nedočetl,“ řekl Levin. „Ostatně teď ho nepotřebuju.“

„Jak to? To je zajímavé. Proč?“

„Totiž definitivně jsem se přesvědčil, že rozřešení otázek, které mě zaměstnávají, u něj a u jemu podobných nenajdu. Teď…“

Ale najednou ho zarazil klidný a veselý výraz Katavasovovy tváře, a bylo mu tak líto své nálady, kterou tím rozhovorem zřejmě narušoval, že si vzpomněl na své předsevzetí a odmlčel se.

„Ostatně, promluvíme si potom,“ dodal. „Jestli ke včelínu, tak tudy, po téhle pěšince,“ obrátil se ke všem.

Po úzké pěšince došel Levin na neposekanou mýtinku, porostlou z jedné strany souvislým zářivým černýšem, mezi nímž hustě vyrostly vysoké tmavozelené keře kýchavice, a usadil své hosty do hustého svěžího stínu mladých osik, na lavici a na špalky, které tu byly schválně připravené pro návštěvníky včelína, kteří se bojí včel, a sám šel do ohrady, aby přinesl dětem i dospělým chleba, okurky a čerstvý med.

Snažil se dělat co nejméně rychlých pohybů, naslouchal včelám, které kolem něj prolétaly čím dál častěji, a došel po pěšince k chalupě. Hned u síní mu jedna včela zabzučela zamotaná ve vousech, ale opatrně ji vyprostil. Vešel do stinných síní, sundal ze stěny svou síťku pověšenou na kolíčku, nasadil si ji, strčil ruce do kapes a vyšel na ohrazený včelín, kde na vysekaném prostranství stály v pravidelných řadách, přivázané ke kolíkům lýkem, všechny staré úly, které znal, každý se svou historií, a podél stěn plotu mladé, usazené letos. Před česny úlů se míhaly v očích včely a trubci, kteří kroužili a tlačili se na jednom místě a dováděli, a mezi nimi prolétaly dělnice, všechny jedním směrem, tam do lesa na kvetoucí lípu a zpátky k úlům, s nákladem i pro náklad.

V uších se bez přestání ozývaly rozmanité zvuky, tu zaměstnané, rychle prolétající dělnice, tu troubícího, zahálejícího trubce, tu znepo-

kojených včel strážkyň, které chránily svůj majetek před nepřítelem a chystaly se bodnout. Na druhé straně ohrady stařík hobloval obruč a Levina neviděl. Levin na něj nezavolal a zastavil se uprostřed včelína.

Byl rád, že má příležitost být chvíli sám a vzpamatovat se ze skutečnosti, která už stačila tak srazit jeho náladu.

Vzpomněl si, že se už stačil rozzlobit na Ivana, projevit chlad k bratrovi a lehkomyslně si promluvit s Katavasovem.

„Copak to byla jen chvilková nálada a přejde, aniž zanechá stopu?“ pomyslel si.

Ale v tutéž chvíli se vrátil ke své náladě a s radostí ucítil, že se v něm stalo něco nového a důležitého. Skutečnost jen na čas zastřela ten duševní klid, který našel; ale ten v něm zůstal neporušený.

Přesně tak, jako ho včely, které teď kolem něj kroužily, hrozily mu a rozptylovaly ho, připravovaly o úplný tělesný klid a nutily ho přikrčit se a vyhýbat se jim, přesně tak ho starosti, které ho obstoupily od chvíle, kdy si sedl do vozíku, připravovaly o duševní svobodu; ale trvalo to jen tak dlouho, dokud byl mezi nimi. Tak jako jeho tělesná síla zůstávala navzdory včelám celá, tak celá byla i ta duchovní síla, kterou si nově uvědomil.

Kapitola patnáctá

„A víš, Kosťo, s kým sem Sergej Ivanovič jel?“ řekla Dolly, když rozdělila dětem okurky a med. „S Vronským! Jede do Srbska.“

„A nejede sám, vede s sebou eskadronu na vlastní náklady!“ řekl Katavasov.

„To se k němu hodí,“ řekl Levin. „A copak ještě pořád jezdí dobrovolníci?“ dodal a pohlédl na Sergeje Ivanoviče.

Sergej Ivanovič neodpověděl a tupým nožem opatrně vytahoval z misky, ve které ležel rohem bílý plást medu, ještě živou včelu, která uvízla ve vyteklém medu.

„A jak! To jste měli vidět, co bylo včera na nádraží!“ řekl Katavasov a zvučně ukousl okurku.

„No, a jak tomu rozumět? Proboha, vysvětlete mi, Sergeji Ivanoviči, kam jedou všichni ti dobrovolníci, s kým válčí?“ zeptal se starý kníže, zřejmě v pokračování rozhovoru, který začal ještě bez Levina.

„S Turky,“ odpovídal Sergej Ivanovič s klidným úsměvem; vyprostil včelu, černou od medu, která bezmocně hýbala nožkami, a sesazoval ji z nože na pevný osikový lístek.

„Ale kdo vyhlásil Turkům válku? Ivan Ivanyč Ragozov a hraběnka Lidija Ivanovna s paní Stahlovou?“

„Nikdo válku nevyhlašoval, ale lidé soucítí s utrpením bližních a chtějí jim pomoci,“ řekl Sergej Ivanovič.

„Ale kníže nemluví o pomoci,“ řekl Levin a zastal se tchána, „ale o válce. Kníže říká, že soukromé osoby se nemohou účastnit války bez svolení vlády.“

„Kosťo, podívej, včela! Opravdu nás poštípají!“ řekla Dolly a oháněla se po vose.

„Ale to není včela, to je vosa,“ řekl Levin.

„Nuže, nuže, jaká je vaše teorie?“ řekl Katavasov s úsměvem Levinovi a zřejmě ho vyzýval ke sporu. „Proč soukromé osoby nemají právo?“

„Moje teorie je taková: válka je na jedné straně tak zvířecí, krutá a hrozná věc, že žádný člověk, nemluvím už o křesťanovi, nemůže osobně vzít na svou zodpovědnost začátek války; může to jen vláda, která je k tomu povolána a do války je nevyhnutelně vtažena. Na druhé straně se podle vědy i podle zdravého rozumu ve státních věcech, a zvlášť ve věci války, občané zříkají své osobní vůle.“

Sergej Ivanovič a Katavasov začali s pohotovými námitkami mluvit zároveň.

„V tom je právě ten háček, můj milý, že může nastat případ, kdy vláda neplní vůli občanů, a pak společnost projeví svou vůli,“ řekl Katavasov.

Ale Sergej Ivanovič s touto námitkou zřejmě nesouhlasil. Při Katavasovových slovech se zamračil a řekl něco jiného:

„Zbytečně stavíš otázku takhle. Tady nejde o vyhlášení války, ale prostě o projev lidského, křesťanského citu. Zabíjejí bratry, lidi stejné krve a stejné víry. No, a dejme tomu, že ne bratry, ne souvěrce, ale prostě děti, ženy, starce; cit se bouří a ruští lidé běží, aby pomohli ty hrůzy zastavit. Představ si, že bys šel po ulici a uviděl, že opilci bijí ženu nebo dítě; myslím, že by ses neptal, jestli tomu člověku byla vyhlášena válka, nebo ne, ale vrhl by ses na něj a ochránil bys je.“

„Ale nezabil bych ho,“ řekl Levin.

„Ne, zabil bys ho.“

„Nevím. Kdybych to viděl, poddal bych se svému bezprostřednímu citu; ale předem to říct nemohu. A takový bezprostřední cit k útlaku Slovanů není a nemůže být.“

„Pro tebe možná ne. Ale pro jiné je," řekl Sergej Ivanovič a nespokojeně se mračil. „V lidu jsou živé pověsti o pravoslavných lidech, kteří trpí pod jhem ‚bezbožných Agarénů'. Lid uslyšel o utrpení svých bratří a promluvil."

„Možná," řekl Levin vyhýbavě, „ale já to nevidím; já sám jsem lid, a necítím to."

„Tak to i já," řekl kníže. „Žil jsem v cizině, četl jsem noviny a přiznám se, že ještě před bulharskými hrůzami jsem nijak nechápal, proč si všichni Rusové najednou tak zamilovali bratry Slovany, a já k nim žádnou lásku necítím? Velmi mě to trápilo, myslel jsem, že jsem nějaká zrůda nebo že na mě tak působí Karlovy Vary. Ale když jsem sem přijel, uklidnil jsem se, vidím, že kromě mě jsou i jiní lidé, kteří se zajímají jen o Rusko, a ne o bratry Slovany. Třeba tady Konstantin."

„Osobní názory tu nic neznamenají," řekl Sergej Ivanyč, „o osobní názory nejde, když celé Rusko – lid vyjádřil svou vůli."

„Ale promiňte mi. Já to nevidím. Lid o tom ani neví," řekl kníže.

„Ne, tatínku… jak to, že ne? A co v neděli v kostele?" řekla Dolly, která rozhovoru naslouchala. „Podej mi prosím ručník," řekla starci, který se s úsměvem díval na děti. „To přece není možné, aby všichni…"

„A co v neděli v kostele? Kněz to měl nařízeno přečíst. Přečetl to. Oni ničemu nerozuměli, vzdychali jako při každém kázání," pokračoval kníže. „Pak jim řekli, že se v kostele vybírá na spasitelnou věc, no, tak vytáhli každý kopějku a dali. A na co – to sami nevědí."

„Lid nemůže nevědět; vědomí vlastního osudu je v lidu vždycky, a ve chvílích, jako je ta dnešní, se mu vyjasňuje," řekl Sergej Ivanovič a pohlédl na starého včelaře.

Pohledný stařec s černou prošedivělou bradou a hustými stříbrnými vlasy stál nehnutě s miskou medu, z výšky své postavy se vlídně a klidně díval na pány a zřejmě ničemu nerozuměl a rozumět nechtěl.

„To je tak, zajisté," řekl na slova Sergeje Ivanoviče a významně pokyvoval hlavou.

„No tak se ho zeptejte. On nic neví a nepřemýšlí," řekl Levin. „Slyšel jsi, Michajlyči, o válce?" obrátil se k němu. „To, co četli v kostele? Co si o tom myslíš? Máme válčit za křesťany?"

„Co bychom my měli myslet? Alexandr Nikolajič, císař, to za nás promyslel a promyslí to za nás ve všech věcech. On to vidí líp... Nemám přinést ještě chlebíčka? Klučinovi ještě dát?" obrátil se k Darje Alexandrovně a ukázal na Grišu, který dojídal kůrku.

„Já se nepotřebuju ptát," řekl Sergej Ivanovič, „viděli jsme a vidíme stovky a stovky lidí, kteří všechno opouštějí, aby posloužili spravedlivé věci, přicházejí ze všech koutů Ruska a přímo a jasně vyjadřují svou myšlenku a cíl. Přinášejí své groše nebo jdou sami a přímo říkají proč. Co to tedy znamená?"

„Znamená to podle mě," řekl Levin, který se začínal rozpalovat, „že v osmdesátimilionovém národě se vždycky najdou ne stovky jako teď, ale desítky tisíc lidí, kteří ztratili společenské postavení, lidí bez zábran, kteří jsou vždycky připraveni – do Pugačovovy bandy, do Chivy, do Srbska..."

„Říkám ti, že to nejsou stovky a nejsou to lidé bez zábran, ale nejlepší představitelé lidu!" řekl Sergej Ivanyč s takovým podrážděním, jako by bránil svůj poslední majetek. „A co dary? Tady už přímo celý lid vyjadřuje svou vůli."

„To slovo ‚lid' je tak neurčité," řekl Levin. „Volostní písaři, učitelé a z mužiků možná jeden z tisíce vědí, o co jde. Ostatních osmdesát milionů jako Michajlyč nejen nevyjadřuje svou vůli, ale nemá nejmenší ponětí, o čem by vlastně měli svou vůli vyjadřovat. Jaké tedy máme právo říkat, že je to vůle lidu?"

Kapitola šestnáctá

Sergej Ivanovič, zběhlý v dialektice, neodporoval a hned převedl rozhovor do jiné oblasti.

„Ano, jestli chceš ducha národa poznat aritmetickou cestou, pak je toho samozřejmě velmi těžké dosáhnout. A hlasování u nás zavedeno není a nemůže být zavedeno, protože nevyjadřuje vůli národa; ale k tomu jsou jiné cesty. Je to cítit ve vzduchu, je to cítit srdcem. Nemluvím už o těch spodních proudech, které se pohnuly ve stojatém moři lidu a které jsou jasné každému nepředpojatému člověku: podívej se na společnost v užším smyslu. Všechny nejrozmanitější strany ve světě inteligence, dřív tak nepřátelské, všechny splynuly v jedno. Všechny rozepře skončily, všechny společenské orgány říkají jedno a totéž, všichni ucítili živelnou sílu, která je strhla a nese jedním směrem."

„To ano, noviny všechny říkají jedno," řekl kníže. „To je pravda. Jenže všechny tak stejně, že je to jako žáby před bouřkou. Kvůli nim není nic jiného slyšet."

„Žáby nežáby – já noviny nevydávám a hájit je nechci; ale mluvím o jednomyslnosti ve světě inteligence," řekl Sergej Ivanovič a obrátil se k bratrovi.

Levin chtěl odpovědět, ale starý kníže ho přerušil.

„No, o té jednomyslnosti se dá říct ještě něco jiného," řekl kníže. „Tady mám zetě, Stěpana Arkaďjiče, toho znáte. Teď dostává místo člena komitétu komise a ještě něco, už si nepamatuju. Jenže dělat se tam nemá co – no a co, Dolly, to není tajemství! –, a plat osm tisíc. Zkuste se ho zeptat, jestli je jeho služba užitečná – dokáže vám, že je

ze všech nejpotřebnější. A je to pravdomluvný člověk, ale nevěřit v užitečnost osmi tisíc přece nejde.“

„Ano, prosil mě, abych Darje Alexandrovně vyřídil, že to místo dostal,“ řekl nespokojeně Sergej Ivanovič, protože měl za to, že kníže mluví nevhod.

„A stejné je to s jednomyslností novin. Mně to vysvětlili: jakmile je válka, mají dvojnásobný příjem. Jak by si tedy nemyslely, že osud národa a Slovanů… a to všechno?“

„Já mnoho novin nemám rád, ale tohle je nespravedlivé,“ řekl Sergej Ivanovič.

„Já bych postavil jen jednu podmínku,“ pokračoval kníže. „Alphonse Karr to krásně napsal před válkou s Pruskem. ‚Myslíte, že válka je nezbytná? Výborně. Kdo válku hlásá – do zvláštní přední legie a do útoku, do šturmu, přede všemi!‘“

„To budou redaktoři pěkní,“ řekl Katavasov s hlasitým smíchem, když si představil redaktory, které znal, v té vybrané legii.

„No co, utečou,“ řekla Dolly, „jen budou překážet.“

„A když budou utíkat, tak do nich zezadu kartáčovou střelou, nebo za ně postavit kozáky s karabáči,“ řekl kníže.

„To je žert, a nepěkný žert, promiňte mi, kníže,“ řekl Sergej Ivanovič.

„Já nevidím, že by to byl žert, to je…“ začal Levin, ale Sergej Ivanovič ho přerušil.

„Každý člen společnosti je povolán dělat svou, jemu vlastní práci,“ řekl. „A lidé myšlenky plní svůj úkol tím, že vyjadřují veřejné mínění. A jednomyslné a úplné vyjádření veřejného mínění je zásluhou tisku a zároveň radostným jevem. Před dvaceti lety bychom mlčeli, a teď je slyšet hlas ruského národa, který je připraven povstat jako jeden muž a obětovat se pro utlačované bratry; to je velký krok a záruka síly.“

„Ale přece nejde jen o to obětovat se, ale zabíjet Turky,“ řekl Levin nesměle. „Lid se obětuje a je vždycky připraven obětovat se pro svou

duši, a ne pro zabíjení," dodal a mimoděk spojoval rozhovor s těmi myšlenkami, které ho tak zaměstnávaly.

„Jak to, pro duši? To je, víte, pro přírodovědce nesnadný výraz. Co je to vlastně duše?" řekl Katavasov s úsměvem.

„Ach, vy přece víte!"

„No namouduši, nemám nejmenší ponětí!" řekl Katavasov s hlasitým smíchem.

„‚Nepřinesl jsem mír, ale meč,' říká Kristus," namítl zase Sergej Ivanyč a uvedl prostě, jako tu nejsrozumitelnější věc, právě to místo z evangelia, které Levina vždycky ze všeho nejvíc mátlo.

„To je tak, zajisté," zopakoval zase stařec, který stál vedle nich, a odpovídal tak na pohled, který na něj kdosi náhodou vrhl.

„Ne, můj milý, jste poražen, poražen, úplně poražen!" zvolal vesele Katavasov.

Levin se začervenal zlostí, ne proto, že byl poražen, ale proto, že se neudržel a začal se přít.

„Ne, já se s nimi přít nemohu," pomyslel si, „oni mají neprostupné brnění, a já jsem nahý."

Viděl, že bratra a Katavasova přesvědčit nelze, a ještě méně viděl možnost, že by s nimi sám souhlasil. To, co hlásali, byla ta sama pýcha rozumu, která ho málem zahubila. Nemohl souhlasit s tím, že desítky lidí, mezi nimi i jeho bratr, mají právo na základě toho, co jim vyprávěly stovky výřečných dobrovolníků, kteří přicházeli do hlavních měst, říkat, že spolu s novinami vyjadřují vůli a myšlenku národa, a to takovou myšlenku, která se vyjadřuje v pomstě a zabíjení. Nemohl s tím souhlasit, protože ani neviděl, že by se ty myšlenky projevovaly v lidu, mezi nímž žil, ani je nenacházel v sobě – a on se nemohl považovat za nic jiného než za jednoho z lidí, kteří tvoří ruský národ –, a hlavně proto, že spolu s lidem nevěděl a nemohl vědět, v čem spočívá obecné blaho, ale pevně věděl, že dosáhnout toho obecného blaha je možné jen přísným plněním toho zákona dobra, který je zjeven každému člo-

věku, a proto nemohl chtít válku a hlásat ji pro jakékoli obecné cíle. Říkal spolu s Michajlyčem a s lidem, který svou myšlenku vyjádřil v pověsti o povolání Varjagů: „Vládněte nám a panujte nad námi. Radostně slibujeme úplnou poslušnost. Všechnu práci, všechna ponížení, všechny oběti bereme na sebe; ale nesoudíme a nerozhodujeme my.“ A teď se lid podle slov všech těch Sergejů Ivanyčů zříkal toho práva, koupeného tak drahou cenou.

Chtěl ještě říct, že je-li veřejné mínění neomylný soudce, proč tedy revoluce a komuna nejsou stejně zákonné jako hnutí ve prospěch Slovanů? Ale to všechno byly myšlenky, které nemohly nic rozhodnout. Jedno bylo nepochybně vidět – a to, že v tuto chvíli spor Sergeje Ivanoviče dráždí, a proto bylo špatné se přít; a Levin zmlkl a upozornil hosty, že se mráčky stahují a že bude lepší jít kvůli dešti domů.

Kapitola sedmnáctá

Kníže a Sergej Ivanyč si sedli do vozíku a odjeli; ostatní společnost zrychlila krok a šla pěšky domů.

Ale mračno, chvíli bílé a chvíli černé, se blížilo tak rychle, že bylo třeba ještě přidat do kroku, aby stihli dojít domů před deštěm. Jeho přední mraky, černé a nízké jako dým se sazemi, se hnaly po nebi neobyčejnou rychlostí. K domu zbývalo ještě dvě stě kroků, a už se zvedl vítr a každou vteřinu se dal čekat liják.

Děti běžely napřed s vyděšeným a radostným ječením. Darja Alexandrovna, která s námahou zápasila se sukněmi, jež se jí lepily na nohy, už nešla, ale běžela a nespouštěla děti z očí. Muži si přidržovali klobouky a šli dlouhými kroky. Byli už u samého zápraží, když o okraj železného okapu udeřila a roztříštila se velká kapka. Děti a za nimi dospělí vběhli s veselým hovorem pod ochranu střechy.

„Kde je Katěrina Alexandrovna?“ zeptal se Levin Agafji Michajlovny, která jim vyšla v předsíni naproti s plášti a pledy.

„Mysleli jsme, že je s vámi,“ řekla.

„A Miťa?“

„V Koloku asi, i chůva je s nimi.“

Levin popadl pledy a běžel do Koloku.

Za tu krátkou chvíli se mračno už středem natolik nasunulo na slunce, že se setmělo jako při zatmění. Vítr Levina úporně, jako by si stál na svém, zastavoval, rval z lip listí a květ, ošklivě a podivně obnažoval bílé větve bříz a ohýbal všechno na jednu stranu: akáty, květiny, lopuchy, trávu i koruny stromů. Děvčata, která pracovala v zahradě,

s ječením proběhla pod střechu čeledníku. Bílá opona prudkého deště už zachvátila celý vzdálený les a polovinu blízkého pole a rychle postupovala ke Koloku. Ve vzduchu bylo cítit vlhko deště, který se tříštil na drobné kapky.

Levin se skloněnou hlavou zápasil s větrem, který mu vytrhával šátky z rukou, a už dobíhal ke Koloku a už viděl za dubem cosi bělavého, když najednou všechno vzplálo, rozhořela se celá země a jako by se nad hlavou rozpukla nebeská klenba. Když otevřel oslepené oči, uviděl Levin skrz hustou clonu deště, která ho teď oddělovala od Koloku, s hrůzou ze všeho nejdřív zelenou korunu známého dubu uprostřed lesa, která podivně změnila polohu. „Že by do něj uhodilo?“ stačil si sotva pomyslet Levin, a koruna dubu se čím dál rychleji skryla za jinými stromy, a on uslyšel praskot velkého stromu, který padl na jiné stromy.

Světlo blesku, zvuk hromu a pocit těla, které náhle ovanul chlad, splynuly pro Levina v jediný dojem hrůzy.

„Bože můj! Bože můj, jen ať to není na ně!“ vypravil ze sebe.

A přestože si hned pomyslel, jak nesmyslná je jeho prosba, aby je nezabil dub, který už teď padl, opakoval ji, protože věděl, že nemůže udělat nic lepšího než tuhle nesmyslnou modlitbu.

Doběhl k místu, kde obvykle bývaly, ale nenašel je.

Byly na druhém konci lesa pod starou lípou a volaly ho. Dvě postavy v tmavých šatech – ve skutečnosti měly na sobě světlé – stály skloněné nad něčím. Byly to Kitty a chůva. Déšť už ustával a začínalo se rozjasňovat, když k nim Levin doběhl. Chůva měla lem šatů suchý, ale Kitty měla šaty promočené skrz naskrz a celou ji obepínaly. Přestože už nepršelo, stály pořád v téže poloze, do které se postavily, když se strhla bouřka. Obě stály skloněné nad vozíkem se zeleným slunečníkem.

„Jste živé? Celé? Zaplať Pánbůh!“ vypravil ze sebe, čvachtal nevsáklou vodou v botě, která mu sjížděla z nohy a byla plná vody, a přibíhal k nim.

Kittyina růžová a mokrá tvář byla obrácena k němu a nesměle se usmívala zpod klobouku, který změnil tvar.

„No, jak se nestydíš! Nechápu, jak můžeš být tak neopatrná!“ obořil se rozmrzele na ženu.

„Já za to opravdu nemůžu. Zrovna jsme chtěly odejít, a on se rozdováděl. Musela jsem ho přebalit. Zrovna jsme…“ začala se omlouvat Kitty.

Miťa byl celý, suchý a spal bez přestání.

„No, zaplať Pánbůh! Nevím, co mluvím!“

Sebrali mokré plenky; chůva vyndala dítě a nesla ho. Levin šel vedle ženy a provinile, protože se předtím rozmrzel, jí potají před chůvou tiskl ruku.

Kapitola osmnáctá

Po celý den, při nejrozmanitějších rozhovorech, kterých se jako by účastnil jen vnější stránkou své mysli, Levin navzdory zklamání ze změny, která se v něm měla odehrát, nepřestával radostně slyšet plnost svého srdce.

Po dešti bylo na procházku příliš mokro; a mimoto bouřkové mraky neodcházely z obzoru a tu i tam přecházely po okrajích nebe, hřměly a černaly se. Celá společnost strávila zbytek dne doma.

Žádné další spory se nerozpoutaly, a naopak po obědě byli všichni v nejlepší náladě.

Katavasov nejdřív rozesmával dámy svými originálními žerty, které se vždycky tolik líbily při prvním seznámení s ním, ale potom na vyzvání Sergeje Ivanoviče vyprávěl svá velmi zajímavá pozorování o rozdílu povah, a dokonce i fyziognomií samiček a samečků pokojových much a o jejich životě. I Sergej Ivanovič byl veselý a u čaje na bratrovo vyzvání vyložil svůj názor na budoucnost východní otázky, a tak prostě a pěkně, že ho všichni zaujatě poslouchali.

Jen Kitty ho nemohla doposlechnout – zavolali ji koupat Miťu.

Několik minut po Kittyině odchodu zavolali do dětského pokoje k ní i Levina.

Nechal svůj čaj, i jemu bylo líto, že se zajímavý rozhovor přerušil, a zároveň se znepokojoval, proč ho volají, protože se to stávalo jen při důležitých příležitostech, a šel do dětského pokoje.

Přestože ho nedoposlechnutý plán Sergeje Ivanoviče o tom, jak má osvobozený čtyřicetimilionový svět Slovanů spolu s Ruskem začít no-

vou epochu v dějinách, velmi zaujal jako něco pro něj úplně nového, a přestože ho znepokojovala zvědavost i starost, proč ho volají – jakmile vyšel ze salonu a zůstal sám, hned si vzpomněl na své ranní myšlenky. A všechny ty úvahy o významu slovanského živlu ve světových dějinách se mu zdály tak nicotné ve srovnání s tím, co se dělo v jeho duši, že na to všechno okamžitě zapomněl a přenesl se do téže nálady, v jaké byl dnes ráno.

Nevybavoval si teď, jak to bývalo dřív, celý průběh myšlenek – to nepotřeboval. Rovnou se přenesl do toho citu, který ho vedl, který byl s těmi myšlenkami spojený, a našel ten cit ve své duši ještě silnější a určitější než předtím. Teď se s ním nedělo to, co bývalo při dřívějších vymýšlených uklidněních, kdy musel obnovit celý průběh myšlenek, aby cit našel. Teď byl naopak cit radosti a uklidnění živější než předtím, a myšlenka za citem nestačila.

Šel přes terasu, díval se na dvě hvězdy, které vystoupily na už potemnělém nebi, a najednou si vzpomněl: „Ano, když jsem se díval na nebe, myslel jsem na to, že klenba, kterou vidím, není nepravda, a přitom jsem něco nedomyslel, něco jsem před sebou zatajil," pomyslel si. „Ale ať je to cokoli, námitka nemůže být. Stačí se zamyslet – a všechno se vyjasní!"

Už když vcházel do dětského pokoje, vzpomněl si, co to bylo, co před sebou zatajil. Bylo to tohle: je-li hlavním důkazem božství jeho zjevení o tom, co je dobro, proč se to zjevení omezuje jen na křesťanskou církev? Jaký vztah k tomuto zjevení má víra buddhistů a mohamedánů, kteří také vyznávají a konají dobro?

Zdálo se mu, že má na tu otázku odpověď; ale ještě ji ani sám pro sebe nestačil vyslovit, a už vešel do dětského pokoje.

Kitty stála s vyhrnutými rukávy u vaničky nad dítětem, které se v ní cachtalo, a když uslyšela manželovy kroky, obrátila k němu tvář a úsměvem ho k sobě volala. Jednou rukou podpírala pod hlavičkou

baculaté dítě, které plavalo na zádech a roztahovalo nožky, a druhou na ně vymačkávala houbu a rovnoměrně přitom napínala sval.

„No tak, podívej, podívej!“ řekla, když k ní manžel přistoupil. „Agafja Michajlovna má pravdu. Poznává.“

Šlo o to, že Miťa ode dneška zjevně a nepochybně už poznával všechny své blízké.

Jakmile Levin přistoupil k vaničce, hned mu předvedli pokus, a pokus se plně zdařil. Kuchařka, kterou kvůli tomu schválně zavolali, vystřídala Kitty a sklonila se k dítěti. Zamračilo se a odmítavě zavrtělo hlavou. Kitty se k němu sklonila – rozzářilo se úsměvem, opřelo se ručkami o houbu a zabublalo rty a vydávalo přitom tak spokojený a podivný zvuk, že nejen Kitty a chůva, ale i Levin byl nečekaně nadšený.

Dítě vytáhli z vaničky na jedné ruce, polili vodou, zabalili do prostěradla, osušili a po pronikavém křiku podali matce.

„No, jsem ráda, že ho začínáš mít rád,“ řekla Kitty muži, když se s dítětem u prsu klidně usadila na obvyklém místě. „Jsem moc ráda. Už mě to začínalo trápit. Říkal jsi, že k němu nic necítíš.“

„Ne, copak jsem říkal, že necítím? Říkal jsem jen, že jsem zklamaný.“

„Jak to, zklamaný z něj?“

„Ne že bych byl zklamaný z něj, ale ze svého citu; čekal jsem víc. Čekal jsem, že se ve mně jako překvapení rozvine nový příjemný cit. A najednou místo toho – štítivost, lítost…“

Pozorně ho poslouchala přes dítě a navlékala si na štíhlé prsty prsteny, které si sundala, když koupala Miťu.

„A hlavně je v tom mnohem víc strachu a lítosti než potěšení. Dnes, po tom strachu při bouřce, jsem pochopil, jak ho mám rád.“

Kitty se rozzářila úsměvem.

„A hodně ses vyděsil?“ řekla. „Já taky, ale teď, když už je to pryč, mám ještě větší strach. Půjdu se podívat na ten dub. A jak je Katavasov

milý! A vůbec, celý den byl tak příjemný. A ty umíš být se Sergejem Ivanyčem tak milý, když chceš... No, jdi za nimi. Tady je po koupání vždycky horko a pára...“

Kapitola devatenáctá

Když vyšel z dětského pokoje a zůstal sám, Levin si hned znovu vzpomněl na tu myšlenku, v níž bylo něco nejasného.

Místo aby šel do salonu, odkud byly slyšet hlasy, zastavil se na terase, opřel se lokty o zábradlí a začal se dívat na nebe.

Už se úplně setmělo a na jihu, kam se díval, nebyly mraky. Mraky stály na opačné straně. Odtamtud se blýskalo a ozývalo se vzdálené hřmění. Levin naslouchal kapkám, které rovnoměrně padaly z lip v zahradě, a díval se na trojúhelník hvězd, který znal, a na Mléčnou dráhu, která procházela jeho středem a rozvětvovala se. Při každém záblesku zmizela nejen Mléčná dráha, ale i jasné hvězdy, ale jakmile blesk pohasl, objevovaly se znovu na týchž místech, jako by je tam hodila nějaká přesná ruka.

„No, co mě tedy mate?“ řekl si Levin a předem cítil, že rozřešení jeho pochybností, i když je ještě nezná, už je v jeho duši připravené.

„Ano, jediným zřejmým, nepochybným projevem božství jsou zákony dobra, které byly světu zjeveny, které cítím v sobě a v jejichž uznání se ani tak nespojuji, jako spíš jsem chtě nechtě spojen s jinými lidmi v jedno společenství věřících, kterému se říká církev. No, a Židé, mohamedáni, konfuciáni, buddhisté – co ti tedy jsou?“ položil si právě tu otázku, která se mu zdála nebezpečná.

„Copak jsou ty stovky milionů lidí zbaveny toho nejlepšího dobra, bez něhož nemá život smysl?“ Zamyslel se, ale hned se opravil. „Ale nač se to vlastně ptám?“ řekl si. „Ptám se na vztah všech rozmanitých věr celého lidstva k božství. Ptám se na obecný projev Boha pro celý

svět se všemi těmi mlhovinami. Co to dělám? Mně osobně, mému srdci, je nepochybně zjeveno vědění, které je rozumem nepostižitelné, a já umíněně chci to vědění vyjádřit rozumem a slovy.

„Copak nevím, že hvězdy nechodí?“ zeptal se sám sebe, když se díval na jasnou planetu, která už změnila svou polohu vůči nejvyšší větvi břízy. „Ale když se dívám na pohyb hvězd, nedokážu si představit otáčení země, a mám pravdu, když říkám, že hvězdy chodí.

„A copak by astronomové mohli něco pochopit a vypočítat, kdyby brali v úvahu všechny složité a rozmanité pohyby země? Všechny jejich podivuhodné závěry o vzdálenostech, váze, pohybech a poruchách nebeských těles jsou založeny jen na viditelném pohybu svítících těles kolem nehybné země, na tom pohybu, který je teď přede mnou a který byl takový pro miliony lidí po staletí a byl a bude vždycky stejný a vždycky se dá ověřit. A stejně jako by byly plané a vratké závěry astronomů, kdyby se nezakládaly na pozorování viditelného nebe vzhledem k jednomu poledníku a jednomu obzoru, stejně plané a vratké by byly i mé závěry, kdyby se nezakládaly na tom chápání dobra, které pro všechny vždycky bylo a bude stejné a které mi zjevilo křesťanství a které se v mé duši dá vždycky ověřit. Otázku jiných věr a jejich vztahu k božství nemám právo ani možnost rozhodnout.“

„Á, ty jsi neodešel?“ řekl najednou hlas Kitty, která šla stejnou cestou do salonu. „Co je, nejsi něčím rozladěný?“ řekla a pozorně se mu ve světle hvězd zahleděla do tváře.

Ale stejně by jeho tvář nerozeznala, kdyby ji znovu neozářil blesk, který skryl hvězdy. Ve světle blesku si prohlédla celou jeho tvář, a když uviděla, že je klidný a radostný, usmála se na něj.

„Ona rozumí,“ myslel si, „ví, na co myslím. Mám jí to říct, nebo ne? Ano, řeknu jí to.“ Ale ve chvíli, kdy chtěl začít mluvit, promluvila i ona.

„Víš co, Kosťo! Udělej mi laskavost,“ řekla, „zajdi do rohového pokoje a podívej se, jak to tam všechno Sergeji Ivanovičovi zařídili. Mně je to trapné. Dali tam nové umyvadlo?“

„Dobře, určitě půjdu," řekl Levin, vstal a políbil ji.

„Ne, nemám to říkat," pomyslel si, když prošla před ním. „Je to tajemství, potřebné, důležité jen pro mě a nevyjádřitelné slovy.

„Ten nový cit mě nezměnil, neudělal mě šťastným, neosvítil mě najednou, jak jsem snil – stejně jako cit k synovi. Žádné překvapení to taky nebylo. A víra – nebo ne víra – nevím, co to je –, ale ten cit stejně nepozorovaně vstoupil skrze utrpení a pevně se usadil v duši.

„Stejně se budu zlobit na kočího Ivana, stejně se budu přít, budu nevhod vykládat své myšlenky, stejně bude stát zeď mezi svatyní svatých mé duše a ostatními, i mou ženou, stejně ji budu obviňovat ze svého strachu a litovat toho, stejně nebudu rozumem chápat, proč se modlím, a budu se modlit – ale můj život teď, celý můj život, nezávisle na všem, co se mi může stát, každá jeho minuta – nejenže není nesmyslná, jaká byla dřív, ale má nepochybný smysl dobra, který mám moc do něj vložit!"

Konec

Lev Nikolajevič Tolstoj: Anna Karenina

Překlad: Audioknihy CZ. Nový český překlad z originálu, který vznikl pro tento projekt a prošel nezávislou korekturou.

Zdroj originálního textu: Project Gutenberg #1399.

Originální text je volné dílo. Překlad a vydání: Audioknihy CZ, licence CC BY 4.0. Můžete jej sdílet a dál používat, pokud uvedete zdroj (Audioknihy CZ, audioknihycz.cz/kniha/anna-karenina-tolstoj/).

Audioknihu připravujeme. Další knihy a audioknihy zdarma najdete na audioknihycz.cz/kniha/anna-karenina-tolstoj/.